

שבוע חג הפורים ופרשת צו

(20 - 26 March 16)

ר' - ט"ז אדר ב' תשע"ו

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה). הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

וְאֶהְבֶּתְךָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתַּבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ תִּשְׁמָעוּ אֵל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לֵאמֹר אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְלַעֲבֹדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאִסַּפְתִּי דֶגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְכַחֲמֶתְךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ. הַשְּׁמְרוּ לָכֵם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּרְתֶּם מִחֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַפְּתוּחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֵם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יַדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֹתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתַּבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאֲבוֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כַּנְּפֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַתִּי עֲלֵיהֶם הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֵם לְצִיצִית, וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֵם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרְיֵנִי מִקַּבֵּל עָלַי מְצוֹת עֲשֵׂה שֵׁל וְאֶהְבֶּת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי ההודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ וְיִשְׂרִים אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזֵרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהָעֶרְב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ, וְצִאֲצָאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְיָהּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתָו לְעוֹלָם וָעַד:

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, הוקש - המושה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מתורו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־ייחובת "לחיו") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לעז: ב היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו: ג הים ראה ויגם הירדן יסב לאחור: ד ההרים רקדו כאילים גבעות כבני-צאן: ה מה-לך הים פי תגום הירדן תסב לאחור: ו ההרים תרקדו כאילים גבעות כבני-צאן: ז מלפני ארון חולי ארץ מלפני אלוה יעקב: ח ההפכי הצור אגם-מים חלמיש למעיני-מים:

קמו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לא לנו | יהוה לא-לנו פילשמוך תן כבוד על-חסדך על-אמתך: ב למה יאמרו הגוים איה-נא אלהיהם: ג ואלהינו בשמים כל אשר-חפץ עשה: ד עצביהם כסף וזהב מעשה ידי אדם: ה פה-להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו: ו אזנים להם ולא ישמעו אף להם ולא יריחון: ז ידיהם | ולא ימישון רגליהם ולא יחלכו לא-יהנו בגוים: ח כמותם יהיו עשייהם כל אשר-בטח בהם: ט ישראל בטח ביהוה עזרם ומגנם הוא: י בית אהרן בטחו ביהוה עזרם ומגנם הוא: יא יראי יהוה בטחו ביהוה עזרם ומגנם הוא: יב יהוה זכרנו יברך יברך את-בית ישראל יברך את-בית אהרן: יג יברך יראי יהוה הקטנים עם-הגדלים: יד יסוף יהוה עליכם עליכם ועל-בניכם: טו ברוכים אתם ליהוה עשה שמים וארץ: טז השמים שמים ליהוה והארץ נתן לבני-אדם: יז לא המתים יהללו-יה ולא פל-ירדי דומה: יח ואנחנו | נברך יה מעתה ועד-עולם הללויה:

קמו.

שבחים גדולים להקדוש-ברוך-הוא והיאך דוד אמר בדין הוא לאחוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל הגמול שעשה עמו:

א אהבתי פיישמע | יהוה את-קולי תחנוני: ב פיהטה אזנו לי ובנימי אקרא: ג אפפוני | חבלי-מות ומצרי שאול מצאוני צרה ויגון אמצא: ד ובשם-יהוה אקרא אנה יהוה מלטה נפשי: ה חנון יהוה וצדיק ואלתינו מרחם: ו שמר פתאים יהוה דלתי ולי יהושיע: ז שובי נפשי למנוחיכי פיי-יהוה גמל עליכי: ח פי חלצת נפשי ממות את-עיני מן-דמעה את-רגלי

המשך בעמוד רלו

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
לקראת ימי הפורים, ה'תשכ"ה

פורים שמח והתוועדויות פעילות.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיד, קטו, קטז ג
- (ג) מאמר ד"ה בלילה ההוא
פורים (מאמר א) היתשכ"ה ה
- (ד) מאמר ד"ה מגילה נקראת
פורים (מאמר ב) היתשכ"ה יז
- (ה) מאמר ד"ה בלילה ההוא
שבת פרשת צו, ט"ז אדר-שני, היתשכ"ה כג
- (ו) שיחת חג הפורים, היתשכ"ה מא
- (ז) שיחת שבת פרשת צו,
ט"ז אדר-שני, היתשכ"ה פג
- (ח) לקוטי שיחות – פרשת צו
(בלה"ק) כרך יז צג
- (ט) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל צח
- (י) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת צו צט
- (יא) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת צו ק
- (יב) שיעורי תהלים לשבוע פרשת צו קכא
- (יג) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת צו קכב
- (יד) לוח "היום יום" לשבוע פרשת צו קכח
- (טו) הלכה יומית לעיון ברמב"ם קלא
- שיעורי רמב"ם**
- (טז) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת צו קלד
- (יז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת צו רט
- (יח) – ספר המצוות לשבוע פרשת צו רכג
- (יט) נביאים וכתובים
ישעיה פרק כב, משלי פרק ל רכז
- (כ) משניות – מסכת עוקצין
ביאור קהתי רכט
- (כא) עין יעקב מסכת יומא רלה
- (כב) מסכת קידושין עם ביאורים
מדף ט עד דף טו רלו
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים
אדמו"ר הזקן רסו
- (כד) שולחן ערוך הלכות שבת
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רסו
- (כה) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן רסט
- (כו) שערי תשובה
אדמו"ר האמצעי רעב
- (כז) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" רעב
- (כח) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רעג
- (כט) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב רעד
- (ל) ספר המאמרים קונטרסים חלק ב
אדמו"ר מוהרי"צ רעה
- (לא) ספר השיחות היש"ת-תש"א בלה"ק
אדמו"ר מוהרי"צ רעו
- (לב) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ רעז
- (לג) חומש לקריאה לציבור לשבת פי' צו רעח
- (לד) ברכות המגילה רפה
- (לה) לוח זמנים לשבוע פרשת צו רפו
- (לו) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש רפז

ביאור בדרך אפשר

39	שִׁינָה, כאשר המעמד והמצב הרוחני של בני ישראל מוגדר כ'שינה' נַעֲשֶׂה	1	נאמר במגילת אסתר, לאחר הסיפור אודות גזירת המן על היהודים:
40	בעקבות ה'שינה' של בני ישראל שִׁינָה כְּכִיכּוֹל בְּ"מִלְכוֹ שֶׁל	2	פְּלִילָה הֵהוּא נְדָדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ ¹ , וְצָרִיךְ לְהִבִּין, אֹמְרוֹ מְדוּעַ
41	עוֹלָם". וְכִמּוֹ שֶׁפְּתוּב ⁵ בְּשִׁיר הַשִּׁירִים אָנִי כִנְסַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁנָה,	3	נאמר במגילה "פְּלִילָה הֵהוּא", דְּלִכְאוּרָה, גַּם כְּשֶׁהִיָּה אֹמֵר
42	וְאֵיתָא מוּבָא בְּזִהָר ⁶ בְּגִלוּתָא דְעַל-יְדֵי הַשִּׁינָה דִּישְׁרָאֵל	4	הַכְּתוּב "פְּלִילָה" סֶתֶם מְבַלֵּי הוֹסִיף וּלְפָרֵט שְׂמֵדוּבֵר "בְּלִילָה הֵהוּא",
43	בְּמוֹבֵן הַרוּחִי בְּזִמְנֵן הַגְּלוּת ⁷ , הֵם	5	הֵיוּ יוֹדְעִים שֶׁקֵּאֵי שֶׁהַכּוֹנֵה הֵיא
44	גּוֹרְמִים שִׁינָה כְּכִיכּוֹל	6	עַל הַלִּילָה שֶׁבָּה הֵיוּ
45	לְמַעַלָּה ⁷ , כְּפִי שִׁתְּבָאֵר לְהַלָּן.	7	הַמְּאוֹרְעוֹת הַכְּתוּבִים
46	וְזֵהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי לִכְךָ שֶׁ"פְּלִילָה	8	בְּפָסוּקִים שֶׁלְּפָנָיו בְּסוּף הַפָּרֶק
47	הֵהוּא נְדָדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" הוּא	9	הַקּוֹדֵם וּלְפָנָיו?
48	עֵיקְרוֹ שֶׁל גַּם, לִילָה הֵיא שֶׁהוּא זְמַן	10	וַיֵּשׁ לְבָאֵר זֶה עַל-פִּי מַה
49	שֶׁל חוֹשֶׁךְ, מִסְמַל אֵת זְמַן הַגְּלוּת ⁸ ,	11	שֶׁמְבִיא כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי-
50	שֶׁהוּא זְמַן שֶׁל שִׁינָה	12	וְהִמִּי אֲדַמּוֹ"ר הַרְבִּי הַרִּי"צ
51	(לְמַעַלָּה) כִּי כִשֶׁם שֶׁבִּלְיָה אֹר	13	בְּמֵאֲמָרוֹ דְּבוּר-הַמִּתְחִיל הַפּוֹתַח
52	הַיּוֹם לֹא נִרְאָה, כֶּךָ, כְּכִיכּוֹל, בּוֹמֵן	14	בְּפָסוּק זֶה, "בְּלִילָה הֵהוּא נְדָדָה שֶׁנַּת
53	הַגְּלוּת אֵין גִּילּוֹי אֲלוֹקוֹת בְּעוֹלָם וְשׁוֹרֵר	15	הַמֶּלֶךְ" זֶה ² , דְּאֵיתָא מוּבָא
54	הַעֲלָם וְהַסְתֵּר, וְזֵה הַטַּעַם לִכְךָ	16	בְּמִנְהַגֵּי מַהְרִ"ל ³ רַבִּי יַעֲקֹב הַלּוֹי
55	שֶׁ"פְּלִילָה הֵהוּא (גְּלוּת)	17	מּוֹלִיךְ-סֵגֶל, מִגְּדוּלֵי חֻכְמֵי אֲשַׁכְּנֵה,
56	נְדָדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ, מְלָכּוֹ שֶׁל	18	דְּמַ"פְּלִילָה הֵהוּא" הַחֵל מִפָּסוּק
57	עוֹלָם" הוּא עֵיקְרוֹ שֶׁל גַּם כִּי	19	זֶה צָרִיךְ הַקּוֹרֵא אֵת מִגִּילַת אֲסֵתֵר
58	הַחֵל מ'הַלִּילָה הֵהוּא' לֹא הֵיא הֵייתָה	20	בְּפוּרִים לְהַגְבִּיֵה אֵת קוּלוֹ
59	עוֹד 'שִׁינָה' לְמַעַלָּה, וְהַמְצַב הַשְּׁתַנָּה	21	בְּקִירְיָתוֹ לְפִי שֶׁזֵּהוּ עֵיקֵר
60	מֵהַעֲלָם וְהַסְתֵּר לְאוֹר וְגִילּוֹי.	22	הַנֶּסֶם שֶׁל הַצֵּלַת הַיְהוּדִים מִגְּזִירַת הַמֶּן,
61	וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר דִּיוֹק	23	כְּפִי שְׂמוּבֵן מִפְּשׁוּט הַכְּתוּבִים שֶׁבִּגְלַל
62	לְשׁוֹן הַכְּתוּב "פְּלִילָה הֵהוּא"	24	נְדוּדֵי הַשְּׁנָה שֶׁהֵיוּ לְאַחֲשׁוּרוֹשׁ קִרְאוּ
63	וּלְבָאֵר אֵת הַטַּעַם שֶׁלֹּא נִאֲמַר בְּכְתוּב	25	לְפָנָיו בְּסִפֵּר הַזִּיכּוֹרֻנוֹת עַל הַצֵּלַתוֹ
64	"בְּלִילָה" סֶתֶם, "הוּא" לְשׁוֹן	26	מִבְּגַתָּן וְתָרַשׁ עַל יַדִּי מִרְדְּכֵי הַיְהוּדִי וְזֵה
65	נִסְתָּר גּוֹף-שְׁלִישִׁי, בְּשׁוּנֵה מִלְשׁוֹן	27	הַחֹבֵל בְּסוּפוֹ שֶׁל דְּבַר לִנְס הַהַצֵּלָה
66	נֹכַח, אַתָּה', גּוֹף-רִאשׁוֹן, מוֹרָה עַל	28	מִגְּזִירַת הַמֶּן. וְיִמְכָּאֵר הַרְבִּי הַרִּי"צ
67	הָעֵלָם (שְׁנֵי פְּעָמִים הַסְתֵּר,	29	בְּמֵאֲמָר אֵת הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִיִּת שֶׁל
68	"לִילָה" וְ"הוּא" כְּלוּמַר, הַסְתֵּר	30	עֵינֵין זֶה שֶׁ"בְּלִילָה הֵהוּא נְדָדָה שֶׁנַּת
69	כְּפוּל, כִּי שְׁנֵי הַלְשׁוֹנוֹת, "לִילָה"	31	הַמֶּלֶךְ" הוּא עֵיקֵר הַנֶּס עַל-פִּי מַה
70	וְ"הוּא" מִסְמָלִים הָעֵלָם וְהַסְתֵּר),	32	שֶׁפְּתוּב בְּ"יִלְקוּט" ⁴ מְדַרְשׁ יִלְקוּט
71	שְׁנוּפָף עַל הָעֵלָם וְהַסְתֵּר	33	שְׂמַעוּנִי דְ"נְדָדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ"
72	דְּגִלוּת (לִילָה) בְּכָלֵל, כֹּאשֶׁר בְּנֵי	34	זֶה "מְלָכּוֹ שֶׁל עוֹלָם" כְּלוּמַר,
73	יִשְׂרָאֵל נִמְצָאִים בְּמַצַּב רוּחִי יִירוֹד	35	בְּלִילָה הֵהוּא הֵיא מַצַּב שֶׁל 'נדודי
74	וְכַתּוּבָא מוֹזֵה יֵשׁ גַּם הָעֵלָם וְהַסְתֵּר	36	שִׁינָה' לְמַעַלָּה, אֲצֵל הַקְּדוּשָׁת-בְּרוּךְ-הוּא
75	לְמַעַלָּה, כְּכִיכּוֹל, הִנֵּה אָז, בְּשַׁעַה	37	כְּכִיכּוֹל, כְּפִי שְׂמַמְשִׁיךְ וּמְבָאֵר.
76	שְׁבָה עוֹסֵק סִיפּוֹר הַמְּגִילָה, בְּיַמִּי	38	דְּכִשְׁיִשְׂרָאֵל הֵם בְּמַצַּב שֶׁל

בס"ד. פורים (מאמר א), ה'תשכ"ה*

1 פְּלִילָה הֵהוּא נְדָדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ¹, וְצָרִיךְ
2 לְהִבִּין, אֹמְרוֹ "פְּלִילָה הֵהוּא",
3 דְּלִכְאוּרָה, גַּם כְּשֶׁהִיָּה אֹמֵר "פְּלִילָה" סֶתֶם הֵיוּ
4 יוֹדְעִים שֶׁקֵּאֵי עַל הַלִּילָה שֶׁבָּה הֵיוּ הַמְּאוֹרְעוֹת
5 הַכְּתוּבִים בְּפָסוּקִים שֶׁלְּפָנָיו. וַיֵּשׁ לְבָאֵר זֶה
6 עַל-פִּי מַה שֶׁמְבִיא כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי-וְהִמִּי
7 אֲדַמּוֹ"ר בְּמֵאֲמָרוֹ דְּבוּר-הַמִּתְחִיל זֶה², דְּאֵיתָא
8 בְּמִנְהַגֵּי מַהְרִ"ל³ דְּמַ"פְּלִילָה הֵהוּא" צָרִיךְ
9 לְהַגְבִּיֵה אֵת קוּלוֹ בְּקִירְיָתוֹ לְפִי שֶׁזֵּהוּ עֵיקֵר הַנֶּסֶם.
10 וּמְבָאֵר בְּמֵאֲמָר עַל-פִּי מַה שֶׁפְּתוּב בְּ"יִלְקוּט"⁴
11 דְ"נְדָדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" זֶה "מְלָכּוֹ שֶׁל עוֹלָם".
12 דְכִשְׁיִשְׂרָאֵל הֵם בְּמַצַּב שֶׁל שִׁינָה, נַעֲשֶׂה שִׁינָה
13 כְּכִיכּוֹל בְּ"מִלְכוֹ שֶׁל עוֹלָם". וְכִמּוֹ שֶׁפְּתוּב⁵ אָנִי
14 יִשְׁנָה, וְאֵיתָא בְּזִהָר⁶ בְּגִלוּתָא, דְעַל-יְדֵי הַשִּׁינָה
15 דִּישְׁרָאֵל בְּזִמְנֵן הַגְּלוּת⁷, הֵם גּוֹרְמִים שִׁינָה
16 כְּכִיכּוֹל לְמַעַלָּה⁷. וְזֵהוּ שֶׁ"פְּלִילָה הֵהוּא נְדָדָה
17 שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" הוּא עֵיקְרוֹ שֶׁל גַּם, לִילָה הֵיא זְמַן
18 הַגְּלוּת⁸, שֶׁהוּא זְמַן שֶׁל שִׁינָה (לְמַעַלָּה), וְזֵה
19 שֶׁ"פְּלִילָה הֵהוּא (גְּלוּת) נְדָדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ, מְלָכּוֹ
20 שֶׁל עוֹלָם" הוּא עֵיקְרוֹ שֶׁל גַּם.

21 וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר דִּיוֹק הַכְּתוּב "פְּלִילָה
22 הֵהוּא", "הוּא" לְשׁוֹן נִסְתָּר מוֹרָה
23 עַל הָעֵלָם (שְׁנֵי פְּעָמִים הַסְתֵּר, "לִילָה" וְ"הוּא").
24 שְׁנוּפָף עַל הָעֵלָם וְהַסְתֵּר דְּגִלוּת (לִילָה)
25 בְּכָלֵל, הִנֵּה אָז, בְּיַמִּי אַחֲשׁוּרוֹשׁ, הֵיא הָעֵלָם

(* המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ויצא לאור בקונטרס פורים - תש"נ. 1. אסתר ו, א. 2) דשנת ה'ש"ת (נדפס בסה"מ ה'ש"ת ע' 5 ואילך). והוא המאמר הראשון שאמרו בכואו לארה"ב בפעם השני. 3) הובא בד"מ או"ח סתר"צ ובמג"א שם סק"י. 4) שמעוני עה"פ (ו, א - רמז תתנו קרוב לסופו. ושם בתחילתו: נדדה שנת מלכו של עולם). וראה גם תרגום עה"פ. 5) שה"ש ה, ב. 6) ח"ג זה, א (הובא בהמאמר דשנת ה'ש"ת ס"ד - סה"מ שם ע' 8). 7) להעיר, דב"אני ישנה" שני פירושים. דלפי פשוטו קאי זה על ישראל [וכמובא גם במאמר הנ"ל שם שזהו מאמר כנסי" להקב"ה], וש"אני ישנה" קאי על שכניתא בגלותא (תקו"ז תס"ט - קה, א). 8) זח"ג סז, ריש ע"ב. וראה גם בהנסמן בד"ה זה ה'תשד"מ הערה 16 (תורת מנחם - ספר המאמרים אדר ריש ע' פא). ובהמאמר דאדמו"ר האמצעי שבהערה 24 "ידוע שהגלות נק' לילה".

ביאור בדרך אפשר

1 אַחְשׁוּרוֹשׁ, הִזָּה הַהֶעֱלָם וְהַהֶסְתֵּר עוֹד יוֹתֵר, הֶסְתֵּר כְּפֹלֵל.
 2 וּכְדֹאִיתָא כְּמוֹבָא בְּגִמְרָא⁹ אֶסְתֵּר מִן הַתּוֹרָה מִנִּין, הִיכֵן מוֹפִיעָה
 3 אֶסְתֵּר בְּתוֹרָה וְהַגְמָרָא עוֹנָה שְׁהִיא רְמוּזָה בְּפֶסוּק וְאֶנְכִי¹⁰ הֶסְתֵּר אֶסְתִּיר
 4 וּמְכַאן שְׁבֹאוּתָה שְׁעָה, בִּימֵי אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה, הִיָּה הֶסְתֵּר כְּפֹלֵל, "הֶסְתֵּר אֶסְתִּיר".

5 וְעַל-פִּי תוֹרַת ה'בְּעַל-שָׁם-

6 טוֹב¹¹ דְּפִירוּשׁ "הֶסְתֵּר

7 אֶסְתִּיר" (שְׁתִּי פְעָמִים)

8 שְׁהַהֶסְתֵּר הוּא מוֹסְתֵּר כְּלוּמֹר,

9 אִין הַכוּוּנָה רַק הַהֶסְתֵּר כְּפֹלֵל בְּמוֹבֵן שֶׁל

10 הֶסְתֵּר גְּדוּל וְעֵבֶה' יוֹתֵר, אֵלֵא

11 שְׁהַהֶסְתֵּר עֲצָמוּ נַעֲלָם וְנֶסְתֵּר (וְכֹאשֵׁר

12 הַהֶסְתֵּר עֲצָמוּ לֹא נִרְאָה וְנִיכֵר זֶהוּ

13 הָעֵלָם וְהֶסְתֵּר גְּדוּל בְּמִיּוּתָה, כֹּאשֵׁר

14 אֶפִּילוּ לֹא מְכִירִים בְּעוֹבְדָה שְׁהַמְצַב לֹא

15 רְצוּי) יֵשׁ לוֹמֵר, שְׁכֵּן הוּא גַם

16 הַפִּירוּשׁ ד'בְּלִילָה הַהוּא",

17 שְׁגַם הַמְלָה 'הַהוּא' (לֵאחֵר הַמְלָה

18 'בְּלִילָה'), מוֹרָה עַל הֶסְתֵּר כְּפֹלֵל,

19 שְׁהַלִּילָה הַהֶעֱלָם וְהַהֶסְתֵּר דְּגִלּוֹת

20 עֲצָמוּ הוּא בְּאוֹפֵן ד'הוּא" -

21 הֶסְתֵּר, הִינּוּ שְׁהַהֶעֱלָם וְהַהֶסְתֵּר

22 גְּדוּל וְהַמּוֹר כֹּל כֵּךְ שְׁאִין

23 מְרַגְּשִׁים שְׁהַגִּלוֹת הוּא לִילָה

24 וְחֶשֶׁף, כְּלִשׁוֹן הַנְּבִיא יִשְׁעִיָּהוּ

25 שְׁמִים¹² חֶשֶׁף לְאוּר טוּעִים

26 לְחֹשֶׁב שְׁהַחֹשֶׁךְ הוּא אוּר.

27 וְהַפְתּוּב מְדִיק "בְּלִילָה הַהוּא

28 נְדָדָה שְׁנַת הַמְּלָךְ", לְהַדְּגִישׁ

29 יוֹתֵר גּוֹדֵל וְתוֹקֵף¹³ הַגֵּס

30 וְכִלְשׁוֹן מְנַהֵג מְהִיר¹⁴ שְׁהוּבָא לְעִיל

31 שְׁמַכַּאן מִתְחִיל תּוֹקֵפוֹ שֶׁל נֶס, כִּי כֻכַל

32 שְׁהַהֶעֱלָם וְהַהֶסְתֵּר שֶׁל הַשִּׁנָּה הִיָּה

33 גְּדוּל יוֹתֵר, כֵּךְ כֹּאשֵׁר הַשִּׁנָּה נְדָדָה

34 הִיָּה זֶה חִידוּשׁ וְעִילוּי יוֹתֵר גְּדוּל וְיוֹתֵר

35 מִיּוּחַר. דְּהַגֵּם שְׁהַשִּׁנָּה

36 דְּיִשְׂרָאֵל אֲזַי בִּימֵי אַחְשׁוּרוּשׁ הִיָּתָה שְׁנִיָּה בְּתַכְלִית שִׁנָּה עֲמוּקָה

37 בְּיוֹתֵר, הִינּוּ מְצַב רּוּחַנִי יִרְדּוּ וְנִחַת מֵאֵד

38 אַחֲרָי¹⁴ בְּחִסְדוֹת הַחִילּוּק הַהֶבְדֵּל בֵּין שְׁנֵי לְתַרְדְּמָה,

39 שְׁהַשִּׁנָּה וּבִשְׁנָתָהּ הֵם חוֹלְמִים חֹלֵם יוֹדְעִים שְׁהַחֹלֵם אֵינּוּ אֵלֵא

ביאור בדרך אפשר

40 חֹלֵם וְלֹא מְצִיאוֹת אֱמִיתִית, וּבִיּוֹם יוֹדְעִים שְׁהוּא הַחֹלֵם שְׁקֵר,
 41 מֵה-שְׁאִין-כֵּן הַנְּרַדְּמִים הַיִּשְׁנִים שִׁנָּה עֲמוּקָה יוֹתֵר מְשִׁינָה רְגִילָה טוּעִים
 42 עַד כִּדִּי כֵּךְ שְׁהֵם חוֹשְׁבִים אֶת הַשְּׁקֵר לְאִמְרָת, שְׁזָה גּוֹרֵם שְׁנִיָּה
 43 כְּזוֹ פְּכִיכּוֹל גַּם לְמַעְלָה, הַשִּׁנָּה הַרוּחָנִית הַעֲמוּקָה בָּהּ הִיָּה נִתּוּנִים בְּנֵי
 44 יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתָהּ שְׁעָה גְרַמָּה שְׁגַם
 45 לְמַעְלָה, כְּכִיכּוֹל, הַשִּׁנָּה (הִינּוּ הַהֶעֱלָם
 46 וְהַהֶסְתֵּר), הִיָּתָה 'שִׁנָּה' עֲמוּקָה בְּיוֹתֵר,
 47 מְכַל-מְקוֹם "נְדָדָה שְׁנַת
 48 הַמְּלָךְ - מְלָכּוּ שֶׁל עוֹלָם",
 49 אֶפִּילוּ שְׁנִיָּה סְתָם, "נְדָדָה"
 50 לֹא זוֹ בְּלִבְדָּה שֶׁלֹּא נִמְשַׁךְ מְצַב הַשִּׁנָּה
 51 הַעֲמוּקָה שֶׁל הַהֶסְתֵּר הַכְּפֹלֵל, אֵלֵא
 52 נִפְסַק גַּם הַמְצַב שֶׁל שִׁנָּה רְגִילָה. וְשִׁנַּת
 53 הַמְּלָךְ, מְלָכּוּ שֶׁל עוֹלָם, 'נְדָדָה'.

54 (ב) וּמְמַשִּׁיף בְּמֵאֲמָרָא¹⁵ הַנּוֹכַר, דְּזָה

55 ש'בְּלִילָה הַהוּא נְדָדָה שְׁנַת

56 הַמְּלָךְ - מְלָכּוּ שֶׁל עוֹלָם"

57 (עִיקָר הַגֵּס דְּפוּרִים) נַעֲשֶׂה

58 פְּעוּלָה זוֹ שֶׁל הַפְּסֻקָה הַהֶעֱלָם וְהַהֶסְתֵּר

59 וְהַתְּחַלַּת הָאוּר וְהַגִּילּוּי בִּימֵי אַחְשׁוּרוּשׁ

60 נִפְעָלָה עַל-יְדֵי ה'מְסִירוֹת-נְפִשׁ'

61 דְּיִשְׂרָאֵל בְּמִשְׁךְ כָּל הַשִּׁנָּה¹⁶

62 מֵאֵד שְׁנַגּוּרָה גְזִירַת הַמֶּן וְעַד שְׁהַגְזִירָה

63 הַתְּבַטְלָה חֲלָפָה שְׁנָה וּבִמְשַׁךְ כֹּל הַשְּׁנָה

64 עֲמַדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִסִּירוֹת נִפְשׁ עַל

65 הָאֲמוּנָה בָּהּ שְׁהִי הַגְזִירָה הִיָּתָה רַק

66 עַל הַיְהוּדִים וְאֵם הִיָּה מְמִירִים אֶת דַּתָּם

67 (ח"ו) הִיָּה יְכוּלִים לְהִנְצֵל, אֲבָל כֹּל

68 הַשְּׁנָה לֹא עֲלָתָה עַל לִיבָם מְחַשְׁבַּת חוֹךְ

69 חִסְיוֹשׁוֹם (כְּמִבּוּאָר ב'תּוֹרָה אוּר'

70 לְרִבְנוּ חוֹקֵן).

71 וְצִרְיָן לְהַבִּין, לְפִי בִּיאור זֶה

72 שְׁנַגּוּרָה שְׁנַת הַמְּלָךְ' בְּגִלְלַת הַמִּסִּירוֹת

73 נִפְשׁ שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הִרִי בְּזִמְן

74 שְׁיִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, אֲזַי (מְצַד סְדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת) לֹא¹⁷

75 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת הַסְדֵּר הַרְגִיל שֶׁל יְרִידַת וְהַמְשַׁכַּת הָאוּר הָאֱלוּקִי לְמַעְלָה

76 לְמַטָּה, כְּלוּמֹר, כִּי שְׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְנַהֵג אֶת הָעוֹלָם בְּדֶרֶךְ (כֹּל) לֹא¹⁷

77 נְנוּם וְלֹא יִשְׁנָן¹⁸, כֹּאשֵׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נוֹהֲגִים כְּשׁוֹרָה וְעוֹשִׂים אֶת רְצוֹנוֹ

1 וְהַהֶסְתֵּר עוֹד יוֹתֵר, הֶסְתֵּר כְּפֹלֵל. וּכְדֹאִיתָא

2 בְּגִמְרָא⁹ אֶסְתֵּר מִן הַתּוֹרָה מִנִּין, וְאֶנְכִי¹⁰ הֶסְתֵּר

3 אֶסְתִּיר. וְעַל-פִּי תוֹרַת ה'בְּעַל-שָׁם-טוֹב¹¹

4 דְּפִירוּשׁ "הֶסְתֵּר אֶסְתִּיר" (שְׁתִּי פְעָמִים)

5 שְׁהַהֶסְתֵּר הוּא מוֹסְתֵּר, יֵשׁ לוֹמֵר, שְׁכֵּן הוּא גַם

6 הַפִּירוּשׁ ד'בְּלִילָה הַהוּא", שְׁהַלִּילָה דְּגִלּוֹת הוּא

7 בְּאוֹפֵן ד'הוּא" - הֶסְתֵּר, הִינּוּ שְׁאִין מְרַגְּשִׁים

8 שְׁהַגִּלוֹת הוּא לִילָה וְחֶשֶׁף, שְׁמִים¹² חֶשֶׁף לְאוּר.

9 וְהַפְתּוּב מְדִיק "בְּלִילָה הַהוּא נְדָדָה שְׁנַת הַמְּלָךְ",

10 לְהַדְּגִישׁ יוֹתֵר גּוֹדֵל וְתוֹקֵף¹³ הַגֵּס. דְּהַגֵּם

11 שְׁהַשִּׁנָּה דְּיִשְׂרָאֵל אֲזַי הִיָּתָה שְׁנִיָּה בְּתַכְלִית

12 וְעַל-דֶּרֶךְ הַמְּבַאָר בְּמְקוֹם אַחֲרָי¹⁴ הַחִילּוּק בֵּין

13 שְׁנִיָּה לְתַרְדְּמָה, שְׁהַשִּׁנָּה יוֹדְעִים שְׁהַחֹלֵם אֵינּוּ

14 אֵלֵא חֹלֵם שְׁהוּא שְׁקֵר, מֵה-שְׁאִין-כֵּן הַנְּרַדְּמִים

15 חוֹשְׁבִים אֶת הַשְּׁקֵר לְאִמְרָת, שְׁזָה גּוֹרֵם שְׁנִיָּה כְּזוֹ

16 פְּכִיכּוֹל גַּם לְמַעְלָה, מְכַל-מְקוֹם "נְדָדָה שְׁנַת

17 הַמְּלָךְ - מְלָכּוּ שֶׁל עוֹלָם", אֶפִּילוּ שְׁנִיָּה סְתָם,

18 "נְדָדָה".

19 (ב) וּמְמַשִּׁיף בְּמֵאֲמָרָא¹⁵, דְּזָה ש'בְּלִילָה הַהוּא

20 נְדָדָה שְׁנַת הַמְּלָךְ", לְהַדְּגִישׁ

21 יוֹתֵר גּוֹדֵל וְתוֹקֵף¹³ הַגֵּס

22 עוֹלָם" (עִיקָר הַגֵּס דְּפוּרִים) נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי

23 ה'מְסִירוֹת-נְפִשׁ' דְּיִשְׂרָאֵל בְּמִשְׁךְ כָּל הַשִּׁנָּה¹⁶.

24 וְצִרְיָן לְהַבִּין, הִרִי בְּזִמְן שְׁיִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ

25 שֶׁל מְקוֹם, אֲזַי (מְצַד סְדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת) לֹא¹⁷

26 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת הַסְדֵּר הַרְגִיל שֶׁל יְרִידַת וְהַמְשַׁכַּת הָאוּר הָאֱלוּקִי לְמַעְלָה

27 לְמַטָּה, כְּלוּמֹר, כִּי שְׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְנַהֵג אֶת הָעוֹלָם בְּדֶרֶךְ (כֹּל) לֹא¹⁷

28 נְנוּם וְלֹא יִשְׁנָן¹⁸, כֹּאשֵׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נוֹהֲגִים כְּשׁוֹרָה וְעוֹשִׂים אֶת רְצוֹנוֹ

29 (9) חוֹלִין קִלְט, ב. 10) וּלְיָךְ לֹא, יח. 11) הוּבָאָה בְּתוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף ר"פ בְּרֵאשִׁית. כְּתֵר שֶׁם טוֹב (הוּצֵאת קה"ת תִּשְׁנ"ט)

30 בְּהוֹסְפוֹת ס'י מב. 12) לְשׁוֹן הַכְּתוּב - יִשְׁעִי ה, כ. 13) רֵאָה מְגִילָה (יט, א) דְּמַבְלִילָה הַהוּא הוּא הַתְּחַלַּת תּוֹקֵפוֹ שֶׁל נֶס.

31 וּבְרַד"ה חִיִּב אֵינֶשׁ תְּרַפ"א (ה'תש"ח - סה"מ תְּרַפ"א ס"ע קַעֲט וְאִילָךְ. ה'תש"ח ע' 107) מְקַשֵּׁר זֶה עִם מ"ש בְּמִנְהַגֵי מְהִיר"ל

32 שְׁזָהוּ עִיקָר הַנֶּס. 14) סה"מ ה'תש"ב ע' 7. 15) דִּשְׁנַת ה'ש"ת סַעִיף ה' (סה"מ ש"ם ע' 9). 16) רֵאָה ד"ה זֶה ה'תְּשׁוּר"מ ס"ו

33 (תּוֹרַת מְנַחֵם - סִפֵּר הַמְּאֻמְרִים אֲדָר ע' פה). וּש"נ. 17) תְּהִלִּים קכ"א, ד. 18) יל"ש שְׁבַעֲרָה 4.

(9) חוֹלִין קִלְט, ב. 10) וּלְיָךְ לֹא, יח. 11) הוּבָאָה בְּתוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף ר"פ בְּרֵאשִׁית. כְּתֵר שֶׁם טוֹב (הוּצֵאת קה"ת תִּשְׁנ"ט)
 בְּהוֹסְפוֹת ס'י מב. 12) לְשׁוֹן הַכְּתוּב - יִשְׁעִי ה, כ. 13) רֵאָה מְגִילָה (יט, א) דְּמַבְלִילָה הַהוּא הוּא הַתְּחַלַּת תּוֹקֵפוֹ שֶׁל נֶס.
 וּבְרַד"ה חִיִּב אֵינֶשׁ תְּרַפ"א (ה'תש"ח - סה"מ תְּרַפ"א ס"ע קַעֲט וְאִילָךְ. ה'תש"ח ע' 107) מְקַשֵּׁר זֶה עִם מ"ש בְּמִנְהַגֵי מְהִיר"ל
 שְׁזָהוּ עִיקָר הַנֶּס. 14) סה"מ ה'תש"ב ע' 7. 15) דִּשְׁנַת ה'ש"ת סַעִיף ה' (סה"מ ש"ם ע' 9). 16) רֵאָה ד"ה זֶה ה'תְּשׁוּר"מ ס"ו
 (תּוֹרַת מְנַחֵם - סִפֵּר הַמְּאֻמְרִים אֲדָר ע' פה). וּש"נ. 17) תְּהִלִּים קכ"א, ד. 18) יל"ש שְׁבַעֲרָה 4.

בלילה ההוא נדרה שנת המלך

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 של הקדוש-ברוך-הוא, אוי הקדוש-ברוך-הוא מצויר לא ינום ולא ישן, כפי
2 שמוכח ב'ליקוט שמעוני' על פסוק זה, "בלילה ההוא נדרה שנת המלך, זה
3 מלכו של עולם. וכי שינה יש לפניו, אלא כשישראל חוטאין עושה עצמו
4 כישן, וכשעושים רצונו לא ינום ולא ישן", וְכִיּוֹן שִׁישְׂרָאֵל עֲמָדוּ אֲזַ
5 בימי אחרשוּר וּגְזִירַת הַמֶּן
6 בְּמִסִּירוֹת־נֶפֶשׁ בְּמִשְׁךָ כָּל
7 הַשָּׁנָה, מֵהוּ הֵנֵס, וַיִּתְּרָה מְזָה
8 תּוֹקֶף¹⁹ עֵיקַר וְחֹזֶק הֵנֵס, בְּזָה
9 שֶׁ"נִּדְרָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" וְהָרִי זֶה
10 דְּבַר מוֹבֵן וּמִתְבַּקֵּשׁ וְסֹדֵר הַהֲנַחָה
11 הַרְגִּילָה, וּמְדוּעַ אִם כֵּן זֶה נִחְשָׁב לִנְס?
12 גַּם צָרִיף לְהִבִּין, דְּפִירוּשׁ
13 "בְּלִילָה הַהוּא נִדְרָה שְׁנַת
14 הַמֶּלֶךְ" לְפִי פְּשׁוּטוֹ שְׂקָאֵי
15 שֶׁהַכּוּנָה הִיא עַל הַמֶּלֶךְ
16 אַחֲשׁוּרוֹשׁ - הוּא, שֶׁהַדְּבָרִים
17 שְׂאֲרָעוּ "בְּלִילָה הַהוּא" הֵם
18 גְּרָמוּ שֶׁ"נִּדְרָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ"²⁰
19 וּכְפִי שֶׁאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (וְהוֹבֵא
20 בְּפִירוּשׁ רִש"י עַל הַכּוּתוּב) שֶׁשֵּׁנָתוֹ שֶׁל
21 אַחֲשׁוּרוֹשׁ נִדְרָה מִכֵּן שֶׁהִיא מוֹטְרָה
22 בְּעַקְבוֹת הָעוֹבְדָה שֶׁאִסְתֵּר זִימְנָה אֵת
23 הַמֶּן לְמִשְׁתָּה שֶׁתְּכַנְנָה לְעִשׂוֹת לְמַחֲרַת.
24 וְעַל-פִּי הַיְדוּעַ שֶׁהַעֲנִינִים
25 דְּלִמְטָה מִשְׁתַּלְּשָׁלִים וְנוֹבְעִים
26 וּבָאִים לְעוֹלָם הַזֶּה מְעַנְנִים כְּפִי
27 שֶׁהוּא לְמַעַלָּה²¹ בְּרוּחַנִיּוֹת, וְכֵל מֵה
28 שְׁקוּרָה לְמִטָּה הוּא הַשְׁתַּקְפוֹת שֶׁל מֵה
29 שְׁקוּרָה לְמַעַלָּה, מוֹבָן, דְּכִמּוֹ-כֵן
30 הוּא בְּנוֹגֵעַ לְזָה שֶׁ"נִּדְרָה שְׁנַת
31 הַמֶּלֶךְ - מִלְּפָנֵי שֶׁל עוֹלָם",
32 שֶׁהַעֲנִינֵן דְּ"בְּלִילָה הַהוּא"
33 הַמְצַב הַרוּחָנִי שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא
34 שְׂגָרָם לְהִיּוֹת "נִדְרָה שְׁנַת
35 הַמֶּלֶךְ" שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וְצָרִיף לְהִבִּין, כִּיֵּצֵד נִפְעַל הַדְּבַר, הֲרִי
36 "לְלִילָה הַהוּא" מוֹרָה (פְּנֹזֶפֶר לְעִיל סְעִיף א) עַל הַהֶעְלָם

וְהִסְתֵּר וְגוֹדְלוֹ, הֵיפֶךְ הַעֲנִינֵן שֶׁ"לִילָה הַהוּא"
מְבִיא שְׂפִיחָה "נִדְרָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ - מִלְּפָנֵי שֶׁל
עוֹלָם"²².

ג) וַיּוֹכֵן זֶה בְּהַקְדָּיִם הַמְבָאָר בְּתוֹרָה אֲוִר'
בְּדְרוּשֵׁי פּוּרִים²³, וּבְאֲרוֹכָה בְּדְרוּשׁ
אֲדָמוֹ"ר הָאֲמָצְעִי²⁴, דְּבִ'יּוֹם' (גִּילּוּי) וּבְ'לִילָה'
(הָעֵלָם), בְּכָל אֶחָד מֵהֵם, יֵשׁ שְׁנֵי הַעֲנִינִים
וְהָרִי זֶה הַמֶּלֶךְ". וְצָרִיף לְהִבִּין, הֲרִי "לִילָה
הַהוּא" מוֹרָה (פְּנֹזֶפֶר לְעִיל סְעִיף א) עַל הַהֶעְלָם
וְהִסְתֵּר וְגוֹדְלוֹ, הֵיפֶךְ הַעֲנִינֵן שֶׁ"לִילָה הַהוּא"
מְבִיא שְׂפִיחָה "נִדְרָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ - מִלְּפָנֵי שֶׁל
עוֹלָם"²².

ג) וַיּוֹכֵן זֶה בְּהַקְדָּיִם הַמְבָאָר בְּתוֹרָה אֲוִר'
בְּדְרוּשֵׁי פּוּרִים²³, וּבְאֲרוֹכָה בְּדְרוּשׁ
אֲדָמוֹ"ר הָאֲמָצְעִי²⁴, דְּבִ'יּוֹם' (גִּילּוּי) וּבְ'לִילָה'
(הָעֵלָם), בְּכָל אֶחָד מֵהֵם, יֵשׁ שְׁנֵי הַעֲנִינִים
וְהָרִי זֶה הַמֶּלֶךְ". וְהוּא וְהָעֵלָם. וְהוּא שְׂפִיחָה מֵהֵם, יֵשׁ שְׁנֵי הַעֲנִינִים
הַזֶּה, דְּ"זָה" מוֹרָה עַל גִּילּוּי²⁵, וְלִפְעָמִים כְּתִיב "יּוֹם
הַזֶּה", דְּ"זָה" מוֹרָה עַל הָעֵלָם (פְּנ"ל).
וְכֵן בְּלִילָה, לִפְעָמִים כְּתִיב "לִילָה הַזֶּה",
וְלִפְעָמִים כְּתִיב "לִילָה הַהוּא". וְנִקְוֶדֶת הַבְּאֹר

לִילָה הַזֶּה.
וְנִקְוֶדֶת הַבְּאֹר בְּזָה (פְּמוֹבָן מֵהַדְּרוּשִׁים מֵאֲמָרֵי הַחֲסִידוֹת

(19) בנוגע לכללות הנס, יש לומר, דמזה שגם לאחרי הנס דפורים היו בגלות [אכתי עבדי אחרשוּר אנן] (מגילה יד, א), מוכח, שגם לאחרי שעמדו במס"נ היו עדיין במצב של שינה. אבל כיון שהשינה שהיתה אצלם כשעמדו במס"נ היתה שינה סתם ולא שינה בתכלית, הנס דנדרה שנת המלך אינו פלא כ"כ, ולמה נק' תוקפו של נס* (20) ראה פירש"י עה"פ (מגילה טו, ב) "שם את לבו על שזימנה אסתר את המן גו" (21) ראה תניא רפ"ג. (22) נוסף לזה שזהו לכאורה היפך המבואר בהמאמר דלילה ההוא גורם (ע"פ סדר ההשתלשלות) שינה כביכול למעלה. (23) ד"ה ותוסף אסתר (צד, ד. 24) ד"ה והנה להבין ענין מ"ש ותוסף אסתר, פורים תקפ"ו (מאמרי אדהאמ"צ - נ"ך ס"ע טו ואל"ך). (25) כמארז"ל "מראה באצבעו ואומר זה" - שמו"ר ספכ"ג. תענית בסופה ובפירש"י שם. וראה גם פירש"י עה"פ בשלח טו, ב.

(* גם א"מ הדיוק דבלילה ההוא.

ביאור בדרך אפשר

1 (הנוכחים), דְּהַחֲלִילֶנָּה הַחֲבֻדָּה בֵּין יוֹם וְלַיְלָה הוּא לְכָל לְרֹאשׁ בְּהֵם
 2 עֲצָמָם, דְּיוֹם הוּא אֹר, וְלַיְלָה הוּא חֹשֶׁךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב²⁶
 3 בַּמַּעֲשֵׂה הַבְּרִיאָה וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לְאֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה
 4 וְאֵכֵן מִצַּד עֲצָמָם הַיּוֹם הוּא אֹר וְגִילּוֹי, וְהַלֵּילָה הוּא חוֹשֶׁךְ וְהָעֵלָם, וְעוֹד
 5 חִילּוֹק בְּאֹפֶן הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה,
 6 בַּצּוּרָה שֶׁבָּה הֵם פּוֹעֵלִים אֶת פְּעוּלָתָם
 7 אִם הֵם פּוֹעֵלִים וּבָאִים לִידֵי בִטּוֹי
 8 בְּאֹפֶן שֶׁל גִּילּוֹי ("זֶה" או
 9 שֶׁהֵם פּוֹעֵלִים וּבָאִים לִידֵי בִטּוֹי
 10 בְּאֹפֶן שֶׁל הָעֵלָם ("הוּא").
 11 דְּלִשׁוֹן "זֶה" בְּנוֹגַע לְיוֹם
 12 וְלַיְלָה, "הַיּוֹם הַזֶּה" וְ"הַלֵּילָה הַזֶּה"
 13 מוֹרָה עַל הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה כְּמוֹ
 14 שְׁנַמְשָׁכּוֹ לְמִטָּה בְּגִילּוֹי וְעֵינָיִם
 15 וּפְעוּלָתָם נִרְאִים וְנִיכָרִים בְּגִילּוֹי,
 16 וְלִשׁוֹן "הוּא" מוֹרָה עַל הַיּוֹם
 17 וְהַלַּיְלָה כְּמוֹ שֶׁהֵם בְּעֵצָם מִצַּד
 18 עֲצָם מֵהוּתָם (לְפָנַי שְׁנַמְשָׁכּוֹ וְיִרְדּוּ
 19 וְהַתְּגַלוּ לְמִטָּה בְּגִילּוֹי), וְלִמְעַלָּה
 20 יוֹתֵר - כְּמוֹ שֶׁהֵם הַמוֹשְׁגִים "יוֹם"
 21 וְ"לַיְלָה" בְּשִׁרְשָׁם לְפָנַי שִׁירְדוּ
 22 וְנִבְרָאוּ כְּמִצִּיאוֹת מוֹגֵדֶרֶת.
 23 וְזֶהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי לִכְן שֶׁבְּגֵאוּלָּה
 24 דִּיצִיאַת מְצָרִים כְּתִיב²⁷ כַּתּוּב
 25 בַּתּוֹרָה בְּעֵצָם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ
 26 כָּל צְבָאוֹת הַנְּוִי מֵאֶרֶץ
 27 מְצָרִים, וְכַאֲן הַכְּתוּב מִדִּיק וְאוֹמֵר
 28 "הַיּוֹם הַזֶּה", הֵינּוּ אֹר גִּלּוֹי וְכֵן
 29 בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת (כְּמוֹ שֶׁהֵם
 30 עֲכָשׁוֹ²⁸ בּוֹמֵן הַגְּלוּת) כְּתִיב²⁹
 31 הַיּוֹם הַזֶּה ה' אֱלֹקֶיךָ מִצְוֶךָ
 32 גו', וְגַם כַּאֲן הַכְּתוּב מִדִּיק וְאוֹמֵר
 33 "בַּיּוֹם הַזֶּה", הֵינּוּ אֹר גִּלּוֹי,
 34 וּבְגֵאוּלָּה הָעֵתִידָה כְּתִיב³⁰
 35 בְּנִבְאוֹת יִשְׁעִיהוּ וְאָמַר בַּיּוֹם הַזֶּה
 36 גו' וְכַאֲן הַכְּתוּב מִדִּיק וְאוֹמֵר שְׁלַעֲתִיד
 37 לְבוֹא תִהְיֶה הַתְּגַלּוֹת שֶׁל "בַּיּוֹם הַזֶּה",
 38 כִּי הַגִּילּוֹי שֶׁהִיָּה בְּגֵאוּלָּה
 39 דִּיצִיאַת מְצָרִים וְכֵן עֵנִינָם שֶׁל
 40 הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת כְּפִי שֶׁהוּא בּוֹמֵן הַגְּלוּת
 41 שְׁנַמְשָׁךְ וְיִוֹרֵד וּמִתְּגַלֵּה לְמִטָּה וְנִיכָר בְּגִילּוֹי, וְלִכְן נֹאמַר בּוֹ "יּוֹם הַזֶּה"
 42 לְשׁוֹן אֹר וְגִילּוֹי, וּבְגֵאוּלָּה הָעֵתִידָה יִהְיֶה גִילּוֹי עֲצָם הָאֹר כְּמוֹ
 43 שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִהַמְשָׁכָה וְגִילּוֹי וּבִדְרוֹךְ כֻּלָּל הָעֵצָם בְּלִתי מִתְּגַלֵּה

ביאור בדרך אפשר

44 וְזֶה שֶׁבָּא בְּגִילּוֹי הוּא רַק הַתְּפִשּׁוּת וְהָאֵרָה מֵהַעֲצָם וְלֹא הָעֵצָם עֲצָמוֹ, וְלִכְן
 45 נֹאמַר עַל הַתְּגַלּוֹת הַזֶּה שֶׁתִּהְיֶה לְעֵתִיד-לְבוֹא "יּוֹם הַהוּא" לְהוֹרוֹת
 46 שְׁמִדוּכָר עַל הַתְּגַלּוֹת בַּחֲנִינָה כּוֹז שְׁמִצַּד עֲצָמָם הַיּוֹם הַזֶּה, לְמַעַלָּה מִגִּילּוֹי.
 47 (ד) וְעַל-דֵּרֶךְ-זֶה הוּא בְּנוֹגַע לַלַּיְלָה, שֶׁכְּמוֹכֵן הַנַּעֲלָה שֶׁלּוֹ אִינוּ
 48 מִסְמָל חוֹשֶׁךְ וְהָעֵלָם בְּמוֹכֵן הַשְּׁלִילִי
 49 אֵלָּא אֶת בְּחִינַת הַחֹשֶׁךְ
 50 שֶׁלְּמַעַלָּה מֵאֹר הָעֵלָם שֶׁלְּמַעַלָּה
 51 מִגִּילּוֹי (וְהוּא 'חֹשֶׁךְ' לֹא רַק לְמַעַלָּה
 52 מֵאֹר סִתְּמָה, אֵלָּא לְמַעַלָּה גַּם
 53 מֵעֵצָם הָאֹר שֶׁגַם הוּא לֹא מִתְּגַלֵּה,
 54 כְּמִבְּאוֹר לְעֵיל, אֵלָּא שֶׁבְּכָל זֹאת עֵינָינוּ
 55 הוּא עֵצָם הָאֹר, וְאִילוּ 'לַיְלָה' שֶׁלְּמַעַלָּה
 56 מֵאֹר וְגִילּוֹי, נַעֲלָה גַם מֵעֵצָם הָאֹר),
 57 דְּהַחֹשֶׁךְ עֲצָמוֹ לְפָנַי שְׁנַמְשָׁךְ
 58 בְּגִילּוֹי לְמִטָּה שֶׁאֵינוּ מִחוֹשֶׁךְ
 59 וּמַעֲלִים (וּמִכְּלִי-שָׁבֶן כְּמוֹ שֶׁהוּא
 60 בְּשִׁרְשׁוֹ שֶׁאֵינוּ בּוֹרְאֵי אִינוּ מִתְּגַלֵּה
 61 בַּתּוֹרָה לַיְלָה וְחוֹשֶׁךְ) נִקְרָא "לַיְלָה"
 62 הַהוּא", לְשׁוֹן הָעֵלָם כִּי מִצִּיאוֹתוֹ לֹא
 63 גִּלּוֹיָהּ וְלֹא נִיכָרָת, וְכַאֲשֶׁר נִמְשָׁךְ
 64 לְמִטָּה וְכֵן בְּגִילּוֹי כִּלְיָהּ וְהָעֵלָם
 65 נִקְרָא "לַיְלָה הַזֶּה" לְשׁוֹן גִּילּוֹי
 66 כִּי כַּעַת לְאַחַר שֶׁנִּמְשָׁךְ וְיִרְדּוּ וְהַתְּגַלֵּה
 67 לְמִטָּה מִצִּיאוֹתוֹ כִּלְיָהּ בּוֹרְהָ וְנִיכָרָת.
 68 אֵלָּא שֶׁבְּנוֹגַע לַלַּיְלָה, "לַיְלָה"
 69 הַהוּא" לְאַחַר שֶׁ'לַיְלָה' יִרְדּוּ וְהַתְּגַלֵּה
 70 בַּתּוֹרָה מִצִּיאוֹת שֶׁל חוֹשֶׁךְ וְהָעֵלָם הוּא
 71 לְמִטָּה בְּמַדְרִיגָה מִ"לַיְלָה הַזֶּה"
 72 וְלַיְלָה הַהוּא מִסְתִּיר וּמַעֲלִים יוֹתֵר
 73 מִלַּיְלָה הַזֶּה, כְּפִי שֶׁמִּמְשָׁךְ וּמִבְּאוֹר.
 74 דְּכִיּוֹן שֶׁהַחֹשֶׁךְ דְּלַיְלָה
 75 שֶׁלְּמַעַלָּה מֵאֹר, הוּא
 76 הַשֶּׁרֶשׁ וְהַסִּפָּה שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה
 77 נַעֲשֵׂה חֹשֶׁךְ כְּפִשׁוּטוֹ, כְּלוֹמֵר,
 78 אִמְנָם לַיְלָה' בַּתּוֹךְ הָעֵלָם הוּא לְמַעַלָּה
 79 מֵאֹר' כִּי אֵינִי הַכּוֹנֵה לְהָעֵלָם שֶׁל
 80 הַסִּתְרָה וְחוֹשֶׁךְ אֵלָּא לְהָעֵלָם שֶׁלְּמַעַלָּה
 81 מִגִּילּוֹי שֶׁאֵינִי הַעֵינֵינִים יְכוֹלִים לְקַלְטוֹ
 82 (בַּחֲנִינָה שִׁיתוֹר מְרִי נַעֲלִית בְּשִׁבִיל לְרַדָּת
 83 וְלַהַתְּגַלּוֹת עַל-דֵּרֶךְ הַמִּכְבֵּט בְּשִׁמְשׁ לְמִרוֹת שֶׁהוּא אֹר אֵךְ אֵינִי הַעֵינֵינִים
 84 מִסּוּגִלוֹת לְהִבְטִי בּוֹ) אֲבָל עַם זֹאת הָעֵלָם הַנַּעֲלָה הַזֶּה הוּא הַשּׁוֹרֵשׁ וְהַמְקוֹר
 85 וְהַסִּיבָה לִכְן שֶׁלֹּא חָרַדְתָּ יִרְדָּת וְהַשְׁתַּלְשֵׁלוֹת בַּחֲנִינָה זוֹ מִדְּרִיגוֹת רְבוּת יִהְיֶה חוֹשֶׁךְ
 86 כְּפִשׁוּטוֹ, בְּמוֹכֵן הַשְּׁלִילִי שֶׁל הָעֵלָם וְהַסִּתְרָה, לְכֵן הָעֵלָם וְהַסִּתְרָה

(26 בראשית א, ה. 27) בא יב, מא. 28) שהתורה דעכשיו היא הבל לגבי תורתו של משיח (קה"ר פ"א, ה. ועיין ג"כ שם פ"ב, א). ועד"ז במצוות, שהשלמות דקיום המצוות "כמצות רצונך" יהי' לע"ל (המשך וככה תרל"ז פ"ז ואילך. ובכ"מ).
 (29) תבוא כו, טז. 30) ישעי' כה, ט.

בלילה ההוא נדדה שנת המלך

ט

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (חֲשֹׁךְ כַּפְּשׁוּטוֹ) שְׁנַעְשָׂה עַל-יְדֵי הַמְּשַׁכֵּת עֵצִים חֲחֹשֶׁךְ
 2 (שְׁלֹמְעֵלָה) שְׁכַמּוֹר לַעֲלֵל נִקְרָא, "לִילָה הַהוּא", חוֹשֶׁךְ שֶׁנִּפְעַל
 3 כְּתַצְאָה מִהַמְּשַׁכָּה וְהִירִידָה לַמְטָה שֶׁל עֵצִים חֲחֹשֶׁךְ שֶׁלֹּמְעֵלָה הוּא חֲשֹׁךְ
 4 גְּדוֹל יוֹתֵר מִהַחֲשֹׁךְ וְהַחֲסֵתוֹ שְׁנַעְשָׂה עַל-יְדֵי הַמְּשַׁכֵּת חֲחֹשֶׁךְ
 5 לֹא כִּפִּי שֶׁהוּא בַעֲצֵם אֵלָּא כְּמוֹ
 6 שְׁבָא בְּהַמְּשַׁכָּה, חֲחֹשֶׁךְ הַנִּקְרָא
 7 "לִילָה הַזֶּה". וְהַטַּעַם לִכְךָ
 8 הַחֲחֹשֶׁךְ הַנִּמְשָׁךְ מִלִּילָה הַזֶּה, הַלִּילָה
 9 כִּפִּי שֶׁהוּא יוֹרֵד וּמִתְגַּלָּה לַמְטָה, אִינוֹ
 10 מִסְתִּיר בְּמִידָה רַבָּה כְּמוֹ חֲחֹשֶׁךְ
 11 וְהַחֲסֵתוֹ שֶׁמִּשְׁתַּלְשֵׁל וְיוֹרֵד מִלִּילָה
 12 הַהוּא, הוּא כִּיּוֹן דְּ"לִילָה הַזֶּה"
 13 הוּא שְׁהִלְיָה הוּא בְּאוֹפֵן
 14 דְּ"זֶה", מִצִּיאוֹת גְּלוּיָה וְנִיכְרָת,
 15 שְׁנִרְגָּשׁ בְּגִילּוּי [וְעַד לְגִילּוּי
 16 שְׁאִפְשָׁר לְהִרְאוֹת בְּאֲצִבַּע
 17 וְלוֹמַר "זֶה"³¹] שְׁהוּא לִילָה,
 18 וְ"לִילָה הַהוּא" הוּא שְׁהִלְיָה
 19 הוּא בְּאוֹפֵן דְּהִסְתָּר ("הוּא"),
 20 שְׁאִין נִרְגָּשׁ שְׁהוּא לִילָה
 21 וְכַאֲשֶׁר מִצִּיאוֹת הַלִּילָה לֹא נִרְגָּשׁת
 22 וְאִפִּילוֹ אִפְשָׁר לַטַּעוֹת וּלְחַשׁוֹב שֶׁהוּא
 23 יוֹם, הִרִי זֶה, לְאִמִּיתוֹ שֶׁל דָּבָר, חוֹשֶׁךְ
 24 גְּדוֹל בְּיוֹתֵר, כִּפִּי שְׁמוּבָא לַעֲלֵל מִתּוֹרַת
 25 הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב שֶׁהֵעֵלֵם וְהַחֲסֵתוֹ כְּפוֹל
 26 הוּא כַּאֲשֶׁר אִפִּילוֹ לֹא מְכִירִים בְּכַךְ שִׁישׁ
 27 הַסֵּתֵר, וְשִׁמִּים חוֹשֶׁךְ לְאוֹר.
 28 [וְלִהְיֶיךָ, דְּבִרְרוּשִׁים הַנְּ"ל
 29 שֶׁל אֲדַמּוֹרִי הַזֶּקֶן וְאֲדַמּוֹרִי הָאֲמַצְעִי
 30 מְבַאֵר הַעֲנָן דְּ"לִילָה הַזֶּה"
 31 וְ"לִילָה הַהוּא" וְהַהִבְדֵּל בֵּינֵיהֶם
 32 בְּמִשְׁמַעוֹתוֹ הַרוּחָנִית בְּאוֹפֵן אַחֵר.
 33 וְכִךְ מְבוֹאֵר בְּמֵאמְרֵים הַנּוֹכְרִים, דְּעֲנָן
 34 "יוֹם" שֶׁעֲנִינוֹ אוֹר וְגִילּוּי הוּא
 35 שְׁיִשְׁנָה לְאֵדָם וּבַעֲלָם רְאִיָּה
 36 בְּאַלְקוֹת הַבְּנָה וְקִלְיֵטָה טוֹבָה
 37 וּבִרְרוּהָ כְּמוֹ רְאִיָּה מוֹחֶשֶׁת אוֹ עַל-כֵּל-פְּנִיָּים לְכָל הַפְּחוֹת הַשְּׁגָה הַבְּנָה
 38 שְׁכֵלִית בְּאַלְקוֹת³², מֵה-שְׁאִין-כֵּן כְּשִׁישְׁנָה רַק אֲמוּנָה שֶׁהִיא
 39 כּוֹחַ יוֹתֵר 'מִקִּיף' שֶׁנִּשְׂאָר יוֹתֵר לַמַּעֲלָה וְלֹא חוֹרֵד בְּפִנְיָמִית נִפְשׁ הָאֵדָם כְּמוֹ
 40 הַרְאִיָּה הַמוֹחֶשֶׁת וְהַבְּנָה הַשְּׁכֵלִית נִקְרָא בְּשֵׁם "לִילָה" שֶׁעֲנִינוֹ הָעֵלֵם.

(31) נסמן לעיל הערה 25. (32) דזהו שזמן הבית נק' בשם יום, וזמן הגלות בשם לילה, כי בזמן הבית היו בעלי השגה גדולה, ובעלייתם לרגל היתה אצלם גם הראי' באלקות, ובזמן הגלות לא ישנה הראי' באלקות, וגם ההשגה היא בדוגמת כח המדמה שבשינה (תו"א וישב כט, ג), כמבואר בארוכה תורת מנחם - התועדויות חמ"ג ס"ע 186 ואילך. תורת מנחם - ספר המאמרים ניסן ס"ע קפט ואילך. וש"נ. (33) בא יב, מב. - הובא בתו"א ובמאמר אדמו"ר האמצעי שם. (34) וכפרט לשון "לילה הזה" כתיב גם גבי אכילת הק"פ (בא שם, ח) שהי' קודם חצות, כשהיו עדיין בגלות ממש.

פורים (מאמר א), ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ל'לילה' כיוון שהוא זמן שאין בו גילוי אלוקות **יְהִיָּה בְּחִינַת "זָה"**
2 המורה על גילוי ותוקף וגם בזמן הזה תהיה אמונה בתוקף ובוודאות כמו
3 התוקף והוודאות של הראייה, **הוא על-ידי העֲמָל וְהִיגִיעָה בְּעֶסֶק**
4 **הַתּוֹרָה**, כפי שמוכח בוזהר שהיגיעה בלימוד התורה מרוממת בלשון הכתוב
5 על עבודת הפרך שבני ישראל עבדו
6 במצרים **"בְּחֹמֶר"** - **דָּא** זה
7 **קַל-וְחֹמֶר** אחת מ"ג המידות
8 שהתורה נדרשת בהם, **"וּבְלַבְנִים"**
9 - **דָּא לְבוֹן הַלְּקַתָּא** ³⁵ זה ליבון
10 ההלכה והיגיעה הווי בתורה מזככת את
11 האדם ומביאה אותו למצב של "לילה"
12 הוזה" כמבואר לעיל, **וְעַל-דִּרְךָ-זֶה**
13 **עַל-יְדֵי הָעֲמָל וְהִיגִיעָה**
14 **בְּטַרְדוֹת הַפְּרָנְסָה** ככתוב בתורה
15 שלאחר חטא עץ הרעת גזר הקדוש-
16 ברוך-הוא על אדם הראשון ועל כל בני
17 האדם כדורות הבאים **בְּזַעַת אֲפִיךָ**
18 **תֹּאכַל לֶחֶם** ³⁶ וכדי להתפרנס צריך
19 להתתייעץ ולהזיע, וגם עמל ויגיעה זו
20 מזככים את האדם ועושים אותו כלי
21 יותר ראוי להתקרב לאלוקות ולהגיע
22 לאמונה בה' בתוקף ובוודאות בזמן
23 הגלות, **וּכְמוֹ "לֵילָה הַזֶּה"**
24 **דִּיצִיאַת מְצָרִים** שכמבואר לעיל
25 משמעותו שהגיעו לבחינת "זה"
26 בעודם במצב של "לילה" **שֶׁהִגִּיעוּ**
27 **לְזֶה עַל-יְדֵי עֲבוֹדָתָם בְּחֹמֶר**
28 **וּבְלַבְנִים**, חוֹמֶר וּלְבַנִּים
29 **כְּפִשׁוּטָם** כך פועלים גם על-ידי
30 היגיעה ב'חומר' ו'בלבנים' בלימוד
31 התורה וכן בטרדות הפרנסה. וְזֶהוּ
32 **שֶׁאֲמַרו** ³⁷ חכמינו ז"ל **כָּל**
33 **הַמְקַבֵּל עָלָיו עוֹל תּוֹרָה**
34 **מֵעֲבִירִין מִמֶּנּוּ עוֹל דֶּרֶךְ**
35 **אֲרָץ** ³⁸ מסלקים ממנו את טרדות
36 הפרנסה וענייני העולם הזה וְכָל
37 **הַפּוֹרֵק מִמֶּנּוּ מֵעַצְמוֹ עוֹל תּוֹרָה**
38 **נֹתְנִין עָלָיו עוֹל דֶּרֶךְ אֲרָץ**, פִּי
39 **גַּם עַל-יְדֵי עוֹל דֶּרֶךְ אֲרָץ** על טרדות הפרנסה, כמבואר לעיל,
40 **מְגִיעִים לְבַחֲיַנַּת "לֵילָה הַזֶּה"**.
41 **וְעַל-פִּי פִּירוּשׁ זֶה (שֶׁבְּדִרוּשִׁים הַנוֹכְחִים לַעִיל) בְּ"לֵילָה הַזֶּה"**,
42 שעיקרו הוא שגם בזמן ובמצב של 'לילה' והעלם על אלוקות יש לבני ישראל

43 אמונה חזקה וודאית בה', 'זהו', **צָרִיף לומֶר**, **דְּ"לֵילָה הַהוּא" הוּא**
44 מצב רוחני כזה **שֶׁחֶסֶד גַּם בְּוִדְאוֹת הָאֱמוּנָה** כי בנוסף לכך שהמצב
45 הוא 'לילה' והעלם, גם האמונה היא לא בחזקת ובתוקף אלא במצב של 'הוא'
46 שגם המלה 'הוא' הריזה ביטוי של העלם (בדומה למבואר לעיל לענין
47 'הסתור אסתיר', הסתר כפול).
48 **וַיֵּשׁ לומֶר עוֹד פִּירוּשׁ** מלבד
49 הפירושים הקודמים **בְּ"לֵילָה**
50 **הַזֶּה" וְ"לֵילָה הַהוּא"**
51 ומשמעות ההבדל ביניהם, **שֶׁהִלְשׁוֹן**
52 **"זָה" וְ"הוּא" קָאֵי עַל**
53 **הַלֵּילָה עַצְמוֹ**. **אִם הַלֵּילָה הוּא**
54 **בְּגִילוּי ("זָה") שֶׁנִּרְגַּשׁ** וניכר
55 בצורה ברורה וגלויה **שֶׁהוּא**
56 **לֵילָה**, או **שֶׁהַלֵּילָה הוּא**
57 **בְּהֶסְתֵּר ("הוּא") שֶׁאֵין נִרְגַּשׁ**
58 **שֶׁהוּא לֵילָה** ואפשר לטעות
59 ולחשוב שאין זה לילה והעלם].
60 (ה) **וַיּוֹכֵן זֶה** הפירוש האחרון הנוכח
61 לעיל ש"לילה הוזה" הוא לילה שניכר
62 ונרגש שהוא לילה, ו"לילה ההוא" הוא
63 לילה שלא ניכר ונרגש שהוא לילה
64 **עַל-פִּי הַמְבַאֵר בְּכַמָּה**
65 **מְקוֹמוֹת** ³⁹ בסידרות **בְּפִירוּשׁ**
66 **הַמְאָמָר** ⁴⁰ שמקורו בוזהר **אִין-סוֹף**
67 **לְמַעְלָה מֵעֵלָה מֵעֵלָה** מתעלם
68 ומתעלה **עַד אֵין קָן** אין גבול עד
69 היכן הוא מתעלם ומתעלה **וְלְמַטָּה**
70 **מִטָּה** וכן האור האלוקי האינסופי
71 נמשך ויורד למטה ומתגלה **עַד אֵין**
72 **תְּכַלִּית** ואין סוף וגבול עד היכן הוא
73 יורד ונמשך ומתגלה, **דְּלְמַטָּה מִטָּה**
74 **כוֹ' הוּא עֲנִין הַהֲתַפְּשׁוּת**
75 **וְהַגִּילוּי דְאִין-סוֹף** שנמשך
76 ויורד ומאיר, **שֶׁהוּא מִתְפַּשֵּׁט**
77 **וּמִתְגַּלֵּה עַד לְמַטָּה מִטָּה**,
78 **וְלְמַעְלָה מֵעֵלָה כוֹ' הוּא עֲנִין**
79 **הַהֲתַעְלָמוֹת וְהַעֲלִיָּה שֶׁבְּאִין-סוֹף**
80 **אֵין-סוֹף**, **שֶׁהוּא מִתְעַלֵּה**
81 **וּמִתְעַלֵּם** ומעלים ומסתיר את עצמו **בְּהַעֲלֵם אַחַר הַעֲלֵם** לאחור
82 שמתעלם, חוזר ומתעלם שוב **וּבְעִילוּי אַחַר עִילוּי**, **לְמַעְלָה מֵעֵלָה**
83 **עַד אֵין סוֹף** וללא גבול.
84 **וְהִנֵּה גַּם הָעֲנִין דְּלְמַטָּה מִטָּה כוֹ' כְּמוֹ שֶׁהוּא פְּאוּר-אֵין-**

(35) זהר ח"א כז, א. ח"ג קנג, א. תו"א ר"פ שמות. ובכ"מ. (36) בראשית ג, יט. (37) אבות פ"ג מ"ה. (38) אבות שם "עול מלכות ועול דרך ארץ". ובדרושים הנ"ל הובא רק "עול דרך ארץ". (39) המשך באתי לגני היש"ת פ"ג ואילך (סה"מ היש"ת ע' 133 ואילך). וראה עד"ז המשך תרס"ו ס"ע קפח ואילך. (40) ראה תקו"ז סוף תיקון נז (וראה שם תיקון יט - מ, ב). ז"ח יתרו לד, סע"ג.

בלילה ההוא נדדה שנת המלך

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 גופא הוא בבחינת גילוי שם מבואר שבעצמותו ומהותו של
 45 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו קיים גם כוח ההתפשטות וגם כוח ההעלם וכוח
 46 ההתפשטות הוא ענין הגילוי כפי שהוא בעצמותו גופא (ומזה נובע ונמשך
 47 ענין הארת והתגלות אור אין-סוף למטה מטה עד אין תכלית). **מֵה־שְׁאִי־**
 48 **כֵּן זֶה שְׂאוֹר־אֵין־סוֹף הוּא**
 49 **לְמַעַל מְעַלָּה כּוֹי** עד אין קץ
 50 הוּא ענין כזה **שְׁגַם בְּעַצְמוֹתוֹ**
 51 **אֵינוֹ בְּגֵדֵר גִּילוּי** ומזה נובעת
 52 ונמשכת פעולת כוח זה להתעלות
 53 ולהתעלם.
 54 **וַיֵּשׁ לוֹמֵר, שֶׁהַשְּׂרֵשׁ דְּשִׁנֵּי**
 55 **הָעֲנִינִים דִּי־וֹם**, שהם, כמבואר
 56 לעיל, **יְוֹם הַהוּא** התגלות
 57 מבחינת יום ש מצד עצמה היא
 58 למעלה מגילוי ולכן נקראת 'הוא',
 59 לשון נסתור והעלם **וְיְוֹם הַזֶּה**
 60 גילוי בחינת יום שענינה הוא אור
 61 וגילוי ולכן נקראת 'זה' לשון גילוי,
 62 הוּא **בְּעִנְיָן דְּלְמַטָּה מְטָה כּוֹי**
 63 שתי הבחינות של 'יום' מושרשות
 64 בבחינה זו באין-סוף שעליה נאמר
 65 "למטה מטה עד אין תכלית" היינו כוח
 66 ההתפשטות והתגלות. **שֶׁהַגִּילוּי**
 67 של האור האלוקי **בְּפוּעַל (לְאַחֲרֵי**
 68 **הַצְּמֻצוֹם** הארת אור הקו, כמבואר
 69 לעיל) הוּא **הַשְּׂרֵשׁ דִּי־וֹם**
 70 **הַזֶּה** ומהתגלות והארה בפועל
 71 (אף שהיא מצומצמת) בא ונמשך יום
 72 הזה, אור וגילוי, **וְכַח הַגִּילוּי**
 73 **דְּאוֹר־אֵין־סוֹף (לְפָנֵי**
 74 **הַצְּמֻצוֹם** שאמנם אינו מאיר
 75 בעולמות כי הוא למעלה מגילוי אבל
 76 מדובר על כוח הגילוי וההתפשטות) הוּא **הַשְּׂרֵשׁ דִּי־וֹם הַהוּא** ממנו
 77 בא ונמשך האור שמצד עצמו הוא למעלה מגילוי. **וְהַשְּׂרֵשׁ דְּלִילָה**
 78 התגלות מבחינה שלמעלה מגילוי לגמרי **(שְׁלִמְעַלָּה גַם מִיְוֹם**
 79 **הַהוּא** בחינת כוח הגילוי כפי שהיא לפני הצמצום ונעלית מלבוא בגילוי
 80 בפועל לנבראים) הוּא **בְּעִנְיָן דְּלְמַעַלָּה מְעַלָּה כּוֹי** הכוח האלוקי
 81 להתעלות ולהתעלם ללא גבול, עד אין קץ.
 82 (ו) **וְהַנְּהָ יְדוּעַ דְּבְצֻמְצוֹם** האור האלוקי אין-סוף שמצד עצמו הוא
 83 למעלה מלהיות נמשך ומתגלה לעולמות ונבראים **שְׁנֵי עֲנִינִים**. ענין אחד
 84 בצמצום הוא **זֶה שֶׁהַצְּמֻצוֹם הוּא בְּשִׁבִיל הַגִּילוּי** כלומר, אמנם
 85 פעולת הצמצום היא מיעוט האור והעלם הגילוי הבלתי מוגבל הארה מועטת
 86 ומצומצמת אבל הכוונה והמטרה של הצמצום היא בשביל הגילוי, כדי

1 **סוֹף הוּא בְּחִינַת הָעֵלֶם** כלומר, עצם ההארה והתגלות של האור
 2 האלוקי האינסופי היא בעצם תוצאה של העלם וצמצום של האור האינסופי
 3 והבלי גבול. **שֶׁהָרֵי קְלָלוֹת** באופן כללי **הָאוֹר שְׁלִפְנֵי הַצְּמֻצוֹם**
 4 (המאפשר את ההתפשטות והארה שלו, כי את האור עצמו כפי שהוא לפני
 5 הצמצום, העולמות לא יכולים לקבל)
 6 **והוא אור הפלול בעצמותו**⁴¹
 7 האור כפי שהוא כלול במהותו
 8 ועצמותו של הקדוש-ברוך-הוא בעצמו
 9 ואין לו שום מציאות ו'ציר' והגדרה
 10 לפני עצמו, **וְאוֹר הַפְּלוּל בְּמָאוֹר**
 11 מקור האור הוא למעלה
 12 מגילוי⁴². **וְזֶה שֶׁהוּא הָאוֹר**
 13 שכפי שהוא במקורו אינו שייך לגילוי
 14 **מִתְפַּשֵּׁט וּמִתְגַּלָּה** ויורד ונמשך
 15 **עַד לְמַטָּה מְטָה, הָרֵי הַגִּילוּי**
 16 **שְׁנִמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ לְאַחֲרֵי**
 17 **הַצְּמֻצוֹם (אוֹר הַקוֹ כְּמָבֹאֵר**
 18 בקבלה וחסידות שלאחר הצמצום
 19 הראשון בו אור האין-סוף 'הסתלק'
 20 ומנע מעצמו להאיר בלי גבול, חזר
 21 הקדוש-ברוך-הוא והאיר מהאין-סוף
 22 אור מצומצם הנמשל לקו דק והוא אור
 23 הקו שאמנם הוא הארה מאור אין-סוף
 24 שלפני הצמצום אבל מדובר בהארה
 25 מצומצמת, **וְאַפִּילוּ אוֹר הַסּוֹכֵב**
 26 אור הנקרא 'סוכב כל עלמין' על שם
 27 שמאיר בכל העולמות בשווה כי הוא
 28 אור בלי גבול ולא אור מצומצם לפי
 29 ערך העולמות) הוּא **רַק הָאָרֶה**
 30 מועטת ומצומצמת **מִהָאוֹר שְׁלִפְנֵי**
 31 **הַצְּמֻצוֹם** ולא האור האין-סוף עצמו
 32 ונמצא שלמעשה גם ענין ההמשכה
 33 של אור האין-סוף "למטה מטה עד אין קץ" הוא העלם על אור האין-סוף
 34 הבלתי-גבול. **אָבָל מְפִל־מְקוֹם, לְמִוֹת שׁוּהוּ אֲכַן הָעֵלֶם פִּינְן דְּזֶה**
 35 **שְׂאוֹר־אֵין־סוֹף הוּא** נמשך ויורד ומאיר **לְמַטָּה מְטָה כּוֹי הוּא**
 36 התגלות ופעולה של **כַּח הַתְּפִשְׁטוֹת וְהַגִּילוּי דְּאוֹר־אֵין־סוֹף,**
 37 **הָרֵי גַם כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּשִׂרְשׁוֹ,** כפי שכוח זה הוא במקורו ושרשו
 38 העליון, ולא רק כפי שבא בפועל **הוּא עֲנִינְן הַגִּילוּי** וכתוצאה מזו גם
 39 פעולתו למטה היא פעולה של גילוי (למרות שכאמור התגלות אור מצומצם
 40 מאור אין-סוף הבלתי-גבול אכן נחשבת 'העלם'). **וְכַמְבֹּאֵר בְּהַמְשָׁךְ**
 41 מאמרי בעל **הַהַלּוּלָא**⁴³, המאמרים שהרבי ריי"צ מסר לפרסום לקראת
 42 יו"ד שבט תשי" חיים שבו נסתלק (שם מופיע ביאור נרחב בענין "אור אין
 43 סוף למעלה מעלה עד אין קץ ולמטה מטה עד אין תכלית") **שֶׁבְּעַצְמוֹתוֹ**

(41) המשך תרס"ו ע' קפ. ובכ"מ. (42) דכל הכלול בהעצם הוא כמו העצם. וכיון שהעצם אינו בגדר גילוי, גם האור הכלול בו הוא למעלה מגילוי (סה"מ תרע"ח ע' ק. קונטרסים ח"ב רח, א). (43) פט"ז (סה"מ שם ע' 151).

ביאור בדרך אפשר

1 שיומשך ויאיר גילוי כזה שהעולמות והנבראים יכולים לקבל [ונבזה גופא
2 בעניין זה עצמו שהצמצום נועד בשביל הגילוי שיתאפשר בעקבות הצמצום
3 שגני ענינים. עניין אחד זה ש'על-ידי הצמצום דוקא שעל ידו
4 מתאפשרת התגלות והארת אור מהאין-סוף בעולמות יהיה לעתיד-לבא
5 בימות המשיח הגילוי דאור-אין-
6 סוף עצמו כפי שהוא לפני הצמצום
7 גם בעולמות כי הארת האור
8 המצומצם שמקורו באור-אין-סוף
9 שלפני הצמצום היא הכנה והכשרה של
10 העולמות לכך שלעתיד לבוא תהיה
11 בהם התגלות מהאין-סוף עצמו,
12 והעניין השני בכך שהצמצום נועד
13 בשביל הגילוי הוא זה ש'על-ידי
14 הצמצום יהיה בסופו של דבר
15 הגילוי דפנימיות ועצמות
16 אור-אין-סוף שלמעלה גם
17 מהאור שהאיר לפני הצמצום
18 כי לאחר שיש בעולמות הארה אלוקית,
19 אף כי מצומצמת, בסופו של דבר
20 העולמות יודרכו עד כדי כך שיאיר
21 בהם לא רק האור שלפני הצמצום אלא
22 גם אור העצמות]⁴⁴, והעניין השני
23 שנפעל על ידי הצמצום הוא זה
24 שבצמצום עצמו לא באור
25 שמתגלה על ידי הצמצום אלא בעניין
26 הצמצום, ההעלם וההגבלה עצמו
27 מתגלה השלמות דאור-אין-
28 סוף שאינו מוגבל חס-ושלום
29 בענין הגילוי שהרי אם אור אין-
30 סוף יכול רק להתגלות ואינו יכול
31 להגביל את עצמו, נמצא שאינו אין
32 סוף אמיתי וכיוון שמדובר בכלי גבול
33 אמיתי לא ייתכן שאינו שלם בתכלית
34 בכל הכוחות ואלא יש לו גם פח
35 ההעלם ונמצא שהצמצום מבטא את
36 השלימות של האין-סוף.
37 ויש לומר, דזה שבצמצום
38 ישנם שני ענינים האחד שהצמצום נועד בשביל הגילוי והשני שהצמצום
39 מבטא ומגלה את השלימות של האין-סוף - הוא, פי בכת ההעלם
40 דאור-אין-סוף, הכוח של האין-סוף להעלים את עצמו ('למעלה מעלה
41 עד אין קץ') שהוא שרש ומקור פעולת הצמצום, שתי מדרגות.
42 דרגה אחת היא פח ההעלם כמו ששיך לענין הגילוי [שגם
43 דרגא זו בכת ההעלם דאור-אין-סוף הדרגה שבה אור אין-סוף
44 אכן לא מתגלה (לעולמות ונבראים) אבל שיך לגילוי, היא למעלה מכת

ביאור בדרך אפשר

45 הגילוי, נעלית יותר מהכוח שממנו נובע ונמשך הגילוי בפועל ודרגה זו
46 אכן לא מתגלית אבל מכל-מקום היא שיכת לגילוי,
47 דהצמצום שנמשך מדרגא זו כוח ההעלם כפי ששיך לגילוי הוא
48 בשביל הגילוי. הדרגה השנייה בכוח ההעלם, הנעלית יותר היא עצם
49 פח ההעלם (שלמעלה
50 מגילוי לגמרי ולא רק שאינו מתגלה
51 בפועל אלא גם אינו שיך לגילוי),
52 דהצמצום שנמשך מדרגא
53 נעלית זו הוא (לא העניין הראשון
54 בצמצום, זה שהצמצום הוא בשביל
55 הגילוי, אלא) העניין השני
56 בצמצום זה שבצמצום עצמו
57 מתגלה פח ההעלם ועל ידי זה
58 באה לידי ביטוי שלימות האין-סוף,
59 כמבואר לעיל.
60 ועל-פי-זה לפי המבואר לעיל
61 אודות המשמעות הפנימית של
62 המושגים "לילה ההוא" ו"לילה הזה"
63 וההבדל ביניהם יש להוסיף באור
64 בזה ששני הענינים ד'לילה'
65 ("לילה ההוא" ו"לילה
66 הזה") כמו שהם למטה כפי
67 שהם מתייחסים להתגלות האלוקית
68 בעולמות ונבראים ש"לילה הזה" הוא
69 העלם והסתור שיכיר ונרגש ו"לילה
70 ההוא" הוא העלם והסתור גדול וחמור
71 יותר עד כדי כך שלא מכירים
72 ומרגישים שהוא העלם והסתור, הם
73 באופן הפוך מ'כמו ששני
74 מושגים אלה ב'לילה' הם בשרשם
75 ומקורם למעלה באלוקות, ד'למעלה
76 "לילה ההוא" בחינת העלם
77 שלמעלה מגילוי הוא למעלה
78 נעלה יותר מ"לילה הזה" בחינת
79 העלם שכן שיך לגילוי ומתגלה,
80 וכמו שהם נמשכים למטה,
81 ההסתור (לגריעותא כחיסרון,
82 כמוכן השלילי) ד"לילה ההוא" הוא הסתר גדול יותר וחמור
83 יותר מההסתור ד"לילה הזה", כמבואר לעיל, ולכאורה יש להתפלא
84 על כך שלמעלה 'הלילה ההוא' נעלה מ'הלילה הזה', ולמטה הרי זה להיפך
85 ו'הלילה הזה' נעלה מ'הלילה ההוא' אלא הביאור בזה הוא פי שני
86 הענינים ד'לילה' שלמעלה, יש לומר, שהם שתי דרגות
87 הנ"ל בכת ההעלם דאור-אין-סוף, "לילה הזה" הוא פח
88 ההעלם ("לילה") ששיך לגילוי ("הזה"), שאמנם בסדר

בלילה ההוא נדדה שנת המלך

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המדריגות בחינת 'לילה ההוא' שלמעלה מגילוי נעלית מבחינת 'הלילה הזה'
2 אבל מצד מהותה בחינת 'הלילה הזה' שייכת לגילוי וְכִינֵן שְׁהַצְמָצוֹם
3 שְׁנִמְשָׁךְ מִדְרָגָא זֶה הוּא בְּשִׁבְלֵי הַגִּילוי, לְכֵן ה"לִילָה"
4 (הַהֶעֱלֵם וְהַהֶסְתֵּר שְׁלִמְטָה) הוּא בְּאוֹפֵן ד"זֶה", שְׁנִרְגַּשׁ
5 בְּגִילוי שְׁהוּא לִילָה. כִּי זֶה
6 שְׁהַהֶעֱלֵם מְבִיא כְּסוּפוֹ שֶׁל דְּבַר
7 לְגִילוי לְמֵרוֹת שֶׁלְכַאוּרָה הַעֲלֵם הוּא
8 הִיפֵךְ הַגִּילוי, הוּא דְּוָקָא כְּשֶׁנִּרְגַּשׁ
9 הַהֶעֱלֵם וְעַל-דֶּרֶךְ הַצְמָצוֹם
10 לְאֵלְקוֹת שְׁבִזְמֵן הַגְּלוֹת
11 (לִילָה) שְׁהוּא יוֹתֵר מִבְּזֵמֵן
12 הַבִּית⁴⁵ כֹּאשֶׁר הִיּוּ גִילוי אֲלוֹקוֹת,
13 שְׁהוּא הַצִּימָאן עֲצֵמוֹ וְהַגִּילוי שְׁבֵא
14 בְּעַקְבוֹתָיו וְכַתּוּבָה מִמֶּנּוּ הַגִּילוי
15 הָבֵא עַל-יְדֵי הַהֶעֱלֵם, שְׁזָהוּ
16 דְּוָקָא עַל-יְדֵי שְׁנִרְגַּשׁ הַהֶעֱלֵם
17 וְהַהֶסְתֵּר דְּהַגְּלוֹת] וְלִכֵּן לִילָה
18 הַזֶּה לְמַעֲלָה, כּוֹחַ הַהֶעֱלֵם שֶׁיִּיךְ
19 לְגִילוי, מְבִיא אֶת בְּחִינַת 'לילה הזה'
20 לְמַטָּה, הַעֲלֵם מוֹרַגֵּשׁ. וְ"לִילָה"
21 הַהוּא הוּא עֲצָם כְּחַ הַהֶעֱלֵם
22 שְׁלִמְטָה מְשִׁיכּוֹת לְגִילוי,
23 דְּהַצְמָצוֹם שְׁנִמְשָׁךְ מִדְרָגָא זֶה
24 הוּא (לֹא בְּשִׁבְלֵי הַגִּילוי,
25 אֲלָא) שְׁבִי מִתְגַּלָּה כְּחַ הַהֶעֱלֵם, וְלִכֵּן ה"לִילָה"
26 הַהֶעֱלֵם, וְלִכֵּן ה"לִילָה"
27 שְׁלִמְטָה הַנִּמְשָׁךְ מִעֲנִינֵי זֶה
28 דְּהַצְמָצוֹם, הַצְמָצוֹם שֶׁלֹּא נוֹעַד
29 בְּשִׁבְלֵי הַגִּילוי וְהוּא תְּהַלּוֹת כּוֹחַ
30 הַהֶעֱלֵם, לְמֵרוֹת שֶׁבְּסִדְרֵי הַמְּדִרְיָנוֹת הוּא
31 עֵינֵי נַעֲלָה יוֹתֵר מִעֲנִינֵי הַצְמָצוֹם
32 שֶׁבְּשִׁבְלֵי הַגִּילוי, אֵךְ כִּיוֹן שֶׁבְּמֵהוֹתוֹ
33 הוּא לְמַעֲלָה מִגִּילוי, הַלִּילָה הַנִּמְשָׁךְ
34 מִמֶּנּוּ הוּא בְּאוֹפֵן ד"הוּא",
35 שְׁאִין נִרְגַּשׁ שְׁהוּא הַהֶעֱלֵם
36 וְהַהֶסְתֵּר וְלִמְעֵשָׂה הִיּוּ זֶה הַעֲלֵם גְּדוֹל
37 יוֹתֵר מִהַהֶעֱלֵם שֶׁל 'לילה הזה'.
38 וְהַחִילוֹק שְׁבִינֵי שְׁנֵי עֲנִינֵים
39 אֲלָה בְּצִמְצוֹם (הַאֲחָד שֶׁהַצְמָצוֹם הוּא
40 בְּשִׁבְלֵי הַגִּילוי וְהַשֵּׁנִי שֶׁהַצְמָצוֹם מִגְּלוּ
41 אֶת כּוֹחַ הַאֵי-יִסּוּף שֶׁהֵם הַשּׁוֹרֵשׁ
42 לִילָה הַזֶּה וְלִילָה הַהוּא) כִּפִּי שְׁהוּא בֵּא לְיַד בְּעִבּוֹדַת הָאָדָם -
43 הוּא, שְׁהַעֲבֹדָה שֶׁהִיהוּ עוֹבֵד אֶת ה' בְּלִילָה בּוֹזֵמֵן שֶׁל הַעֲלֵם וְהַסְתֵּר

44 על אלוקות (חֲשֵׁךְ הַגְּלוֹת, וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הַחֲשֵׁךְ דְּכָלְלוֹת עוֹלָם
45 הַזֶּה שֶׁבְּתוֹר עוֹלָם גִּשְׁמִי הוּא מַעֲלִים וּמְסַתֵּיר עַל אֲלוֹקוֹת הַרוּחָנִית) מִצַּד
46 הַצְמָצוֹם שֶׁבְּשִׁבְלֵי הַגִּילוי הִיא הַתְּשׁוּקָה וְהַצְמָצוֹן לְצֵאת
47 מִחֲשֵׁךְ הַלִּילָה כִּי הַצְמָצוֹם שְׁנוֹעַד בְּשִׁבְלֵי הַגִּילוי מַעֲוֵר אֶת הִיהוּדִי
48 הַעוֹבֵד ה' לְהַשְׁתַּחֲוֶה לְצֵאת מִהַחֲשׁוֹךְ
49 וְהַצְמָצוֹם וּלְבֹא לְגִילוי. וְהַעֲבֹדָה
50 בְּלִילָה עוֹבֵד ה' בְּמַעֲמַד וּמִצַּב שֶׁל
51 הַעֲלֵם וְהַסְתֵּר מִצַּד זֶה שֶׁבְּצִמְצוֹם
52 מִתְגַּלָּה כְּחַ הַהֶעֱלֵם, הִיא
53 הַהֲתַבּוֹנְנוֹת וְכוּ' בְּשִׁרְשׁ וּמְקוֹר
54 דְּחֲשֵׁךְ הַלִּילָה עֲצָמוֹ כִּפִּי שְׁהוּא
55 לְמַעֲלָה בְּאֲלוֹקוֹת, שְׁשִׁרְשׁוֹ הוּא
56 בְּהַעֲלֵם הַעֲצָמִי שֶׁלְמַעֲלָה מִגִּילוי
57 לְגַמְרִי, וְהִיא עוֹבֵדָה נְעִלִית יוֹתֵר
58 מִהַשְּׂאִיפָה לְגִילוי כִּי בֵּה הָאָדָם מִתְחַבֵּר
59 וּמִתְקַשֵּׁר, עַל-יְדֵי הַתְּבִינּוֹת, עִם בְּחִינָה
60 עֲצֵמִית אֲצֵל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֵצְמוֹ.
61 ז) וְזֶהוּ הַחוּכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל הַפְּסוּק בּו
62 פּוֹתַח הַמֵּאֵמֵר "בְּלִילָה הַהוּא
63 נִדְּדָה שְׁנַת הַמְּלָךְ - זֶה מְלָכוֹ
64 שֶׁל עוֹלָם", ד"לִילָה הַהוּא"
65 הַבְּחִינָה הָאֲלוֹקִית הַנְּעִלִית הַנִּקְרָאת
66 "לילה ההוא" (שְׁכִפִי שֶׁהַדְּבָרִים הֵם
67 לְמַטָּה הִיּוּ זֶה לְשׁוֹן שֶׁל הַסֵּתֵר כְּפוּל,
68 לִילָה וְחוּשֵׁךְ לְגִירְעוּתָא, אֲבָל בְּשׁוֹרֵשׁ
69 הַדְּבָרִים לְמַעֲלָה מְדוּבָר עַל בְּחִינַת
70 הַעֲלֵם שֶׁלְמַעֲלָה מִגִּילוי עַד שְׁאִינוֹ שִׁיךְ
71 לְגִילוי, כְּמִבּוּאָר לְעִיל בְּאֵרִיכוֹת) הוּא
72 שְׁגָרָם לְהִיּוֹת "נִדְּדָה שְׁנַת
73 הַמְּלָךְ" שֶׁלֹּא תַּחִּיה 'שִׁינָה' לְמַעֲלָה
74 כְּכִיכּוֹל, כִּי הַשִּׁרְשׁ ד"לִילָה
75 הַהוּא" שְׁלִמְטָה כִּפִּי שְׁהוּא
76 מַעֲלִים וּמְסַתֵּיר מְאוּד, כִּפִּי שְׁהִיָּה מִצַּבֵּם
77 שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בִּימֵי אַחְשׁוּרֵשׁ, הוּא
78 מִבְּחִינַת "לִילָה הַהוּא"
79 דְּלִמְעָלָה, שְׁמוּרָה עַל הַעֲלֵם וְהַסְתֵּר
80 בְּמוֹבֵן הַנְּעִלָה בִּיּוֹתֵר שְׁלִמְטָה
81 מִהַהֶעֱלֵם ד"יוֹם הַהוּא",
82 וְאַפִּילוֹ מִהַהֶעֱלֵם ד"לִילָה
83 הַזֶּה" כְּמִבּוּאָר לְעִיל בְּאֵרִיכוֹת.
84 וְעַל-יְדֵי שִׁישְׁרָאֵל עֲמָדוֹ אֲז

לְמֵרוֹת הַמַּעֲמָד וּמִצַּב הַנְּחוּת 'לילה ההוא' בְּמוֹבֵן הַשְּׁלִילִי מִמְּסִירוֹת נִפְשׁ -
בְּמִשְׁךְ כָּל הַשְּׂנָה, שְׁהִמְסִירוֹת נִפְשׁ שְׁלָהֶם הִיָּתָה מִצַּד

(45) מאמרי אדהאמ"צ ויקרא ח"א ע' קה (וש"נ). סה"מ עטר"ת ע' שיב. קונטרסים ח"א לו, א ואילך. שם נג, א ואילך. סה"מ ה'ש"ת ע' 11. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַהֶסְתֵּר 46 וההסתר עצמו עורר אותם למסירות נפש [ועל־דָּרָךְ
2 הַמְבָאָר בְּמָקוֹם אַחֵר 47 שְׁבִזְמַן הַגְּלוּת דוּקָא כַּאֲשֶׁר אֵין גִּילוי
3 אַלּוּקוֹת וְגַם הַהִבְנָה וְהַהִשְׁגָּה בַּאֲלּוּקוֹת אֵינְנָה בְּרוּגוֹת גְּבוּהוֹת כֹּל כֵּךְ גִּילוי
4 פֶּתַח הַמְּסִירוֹת נִפְשׁ' הוּא יוֹתֵר מִבְּזִמְן הַפִּיֵת כַּאֲשֶׁר כּוֹלֵם רַאוּ
5 אַלּוּקוֹת בְּגִלוי, כִּי דוּקָא בּוֹמֵן שְׁבוּ
6 כּוֹחוֹת הַשְּׂכָל וְהַרְגֵּשׁ הֵם חֲלָשִׁים
7 יַחֲסִית, מִתְעוֹרֵר כּוֹחַ הַמְּסִירוֹת נִפְשׁ'
8 בִּיתֵר תּוֹקֵף], וְעַל יַד הַמְּסִירוֹת נִפְשׁ'
9 נִמְשָׁךְ (בְּגִילוי) בְּחִינַת "לִילָה
10 הַהוּא" דְּלִמְעַלָּה הַהֶעֱלֵם הָעֲצָמִי
11 שֶׁל הָאֵין־סוּף בְּ"לִילָה הַהוּא"
12 דְּלִמְטָה בְּתוֹךְ הַהֶעֱלֵם וְהַהֶסְתֵּר.
13 וְזֶהוּ הַקָּשֶׁר דִּשְׁנֵי הַפִּירוּשִׁים
14 בְּ"בִלְיָלָה הַהוּא נִדְרָה שְׁנַת
15 הַמְּלָךְ", פִּירוּשׁ אַחַד שְׁ"לִילָה
16 הַהוּא" הֶעֱלֵם וְהַסְתֵּר כְּפוֹל וְגִדּוּל
17 גּוֹרֵם עֲנִיָּן הַשִּׁנָּה לְמַעַלָּה,
18 כְּבִיכּוֹל (וְיָמָּה שְׁכָתוֹב "בִּלְיָלָה
19 הַהוּא נִדְרָה שְׁנַת הַמְּלָךְ" הוּא
20 לְהַדְגִּישׁ הַגֵּס, דְּהַגֵּם שְׁהִיָּה "בִּלְיָלָה
21 הַהוּא" גְּרַם לְהִיּוֹת "נִדְרָה שְׁנַת הַמְּלָךְ", כִּי זֶה
22 שְׁ"לִילָה הַהוּא" גּוֹרֵם עֲנִיָּן הַשִּׁנָּה הוּא כְּמוֹ
23 שֶׁהוּא מִצַּד עֲצָמוֹ, אֲבָל עַל־יַדִּי שְׁנִמְשָׁךְ בּוֹ
24 שְׁרִשׁוֹ, בְּחִינַת "לִילָה הַהוּא" דְּלִמְעַלָּה, הָרִי
25 אֲדַרְבֵּה, הוּא גּוֹרֵם לְהִיּוֹת "נִדְרָה שְׁנַת הַמְּלָךְ".
26 (ח) וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, דְּ"נִדְרָה שְׁנַת הַמְּלָךְ" הוּא
27 לְמַעַלָּה יוֹתֵר גַּם מִ"לִילָה הַהוּא"
28 שְׁלִמְעַלָּה [נְ"לִילָה הַהוּא" הוּא רַק גּוֹרֵם
29 לְהַמְשִׁכַת "נִדְרָה שְׁנַת הַמְּלָךְ"]. וְהַעֲנִין הוּא,
30 דְ"יּוֹם' וְ"לִילָה', כֹּחַ הַהֶעֱלֵם וְכֹחַ הַגִּילוי שְׁבִאֲוֹר־
31 אֵין־סוּף, הֵם שְׁנֵי עֲנִיָּנִים. וְלִכְּנֵן, גַּם לְאַחֲרֵי
32 הַמְשִׁכַת בְּחִינַת "לִילָה הַהוּא" דְּלִמְעַלָּה בְּ"לִילָה
33 הַהוּא" דְּלִמְטָה, הוּא נִשְׂאָר לִילָה [וְעוֹד יוֹתֵר,
34 "לִילָה הַהוּא"], כִּי זֶה שְׁנִמְשָׁךְ בּוֹ הוּא פֶּתַח
35 הַהֶעֱלֵם וְלֹא פֶּתַח הַגִּילוי. וְעַל־דָּרָךְ־זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ
36 לְזֶה שְׁעָמְדוֹ בְּמְסִירוֹת נִפְשׁ בְּמִשְׁךְ כֹּל הַשְּׁנָה,
37 דְכִיּוֹן שְׁהַמְּסִירוֹת נִפְשׁ' שְׁלָהֶם בְּאֵה מִצַּד
38 הַהֶסְתֵּר (בְּנוֹזְכָר לְעִיל סְעִיף ז), שְׁעַל־יַדִּי הַהֶסְתֵּר
39 (ח) וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, דְּ"נִדְרָה

40 שְׁנַת הַמְּלָךְ" הוּא לְמַעַלָּה יוֹתֵר מְדִינָה בַּאֲלּוּקוֹת שְׁהִיא נְעִלִית מֵאֵד,
41 לְמַעַלָּה גַּם מִ"לִילָה הַהוּא" שְׁלִמְעַלָּה עִם כֹּל מַעֲלָתוֹ כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל
42 בְּאֵרִיכוֹת [נְ"לִילָה הַהוּא" הוּא רַק גּוֹרֵם לְהַמְשִׁכַת "נִדְרָה
43 שְׁנַת הַמְּלָךְ" אֲבָל הַתּוֹצֵאָה נְעִלִית יוֹתֵר מִהַגּוֹרֵם].
44 וְהַעֲנִין הוּא, דְ"יּוֹם' וְ"לִילָה',
45 כֹּחַ הַהֶעֱלֵם (לִילָה) וְכֹחַ הַגִּילוי
46 (יּוֹם) שְׁבִאֲוֹר־אֵין־סוּף, הֵם
47 שְׁנֵי עֲנִיָּנִים שׁוּיִים. וְלִכְּנֵן, גַּם
48 לְאַחֲרֵי הַמְשִׁכַת בְּחִינַת
49 "לִילָה הַהוּא" דְּלִמְעַלָּה
50 בְּ"לִילָה הַהוּא" דְּלִמְטָה, גַּם
51 לְאַחֵר שְׁבִתוֹךְ הַהֶעֱלֵם וְהַהֶסְתֵּר יֵשׁ
52 הַמְשִׁכָּה וְגִילוי מִמְקוֹר מֵאֵד נְעִלָה, כִּיּוֹן
53 שׁוֹר הַמְשִׁכָּה מִכּוֹחַ הַהֶעֱלֵם, סוּף סוּף
54 הוּא הַלִּילָה הַהוּא' שְׁלִמְטָה נִשְׂאָר
55 בְּגִדּוּל לִילָה [וְעוֹד יוֹתֵר, שְׁנִשְׂאָר
56 בְּגִדּוּל "לִילָה הַהוּא"], כִּי זֶה
57 שְׁנִמְשָׁךְ בּוֹ מִלְמַעַלָּה מֵהָאֵין־סוּף
58 הוּא פֶּתַח הַהֶעֱלֵם וְלֹא פֶּתַח
59 הַגִּילוי.
60 וְעַל־דָּרָךְ־זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ לְזֶה
61 שְׁעָמְדוֹ בְּמְסִירוֹת נִפְשׁ בְּמִשְׁךְ
62 כֹּל הַשְּׁנָה, שְׁאֵמֵם הִיא זֶה עֲנִיָּן
63 נְעִלָה מֵאֵד וְהַמְשִׁיךְ וְפַעַל הַמְשִׁכָּה שֶׁל
64 לִילָה הַהוּא' דְכִיּוֹן שְׁהַמְּסִירוֹת
65 נִפְשׁ' שְׁלָהֶם בְּאֵה מִצַּד
66 הַהֶסְתֵּר (בְּנוֹזְכָר לְעִיל סְעִיף ז)
67 מִתּוֹךְ מִצַּב שֶׁל "לִילָה' וְהוֹשֵׁךְ,
68 וְהַתְּעוֹרֵרוֹת שֶׁל הַמְּסִירוֹת נִפְשׁ הִייתָה
69 כִּיּוֹן שְׁעַל־יַדִּי הַהֶסְתֵּר שְׁהִיא
70 בִּימֵי אַחֲשׁוּרוֹשׁ מִתְעוֹרֵר הַהֶעֱלֵם
71 דְנִשְׁמָה שְׁלִמְעַלָּה מְגִילוי 48
72 בְּמַצְבִּים רִגְלִיִּים (וְלִכְּנֵן נִמְשָׁךְ לְמַעַלָּה
73 מִבְּחִינַת הַהֶעֱלֵם אַלּוּקֵי הָעֲצָמִי
74 שְׁלִמְעַלָּה מְגִילוי), אֵין זֶה שְׁיָף
75 (כָּל־כָּף) לְכַחוֹת הַגִּילויִים,

29 מִתְעוֹרֵר הַהֶעֱלֵם דְנִשְׁמָה שְׁלִמְעַלָּה מְגִילוי 48, אֵין זֶה שְׁיָף (כָּל־כָּף) לְכַחוֹת

(46) ראה סה"מ תרפ"ז ע' קיב. (47) ראה בארוכה ד"ה אין הקב"ה בא בטרוניא תרמ"ח (סה"מ תרמ"ח ע' קפז ואילך), תרפ"ה ס"ב ואילך (סה"מ תרפ"ה ע' רנח ואילך). ד"ה משכני תרפ"ד (וד"ה אני ישנה ה'תש"ט) ס"ב ואילך (סה"מ תרפ"ד ע' רצב ואילך. ה'תש"ט ע' 119 ואילך). ד"ה אין הקב"ה בא בטרוניא בסה"מ אידיש בתחלתו. ועוד. (48) ראה בהנסמן בהערה הקודמת.

בלילה ההוא נדרה שנת המלך

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כוחות השכל והרגש שהאדם מודע להם ופעולתם היא בגלוי ובנוגע
 2 לפחות הגלויים היו (גם לאחרי ה'מסירות-נפש') במצב
 3 ד"לילה ההוא"⁴⁹ ונשארו בתוך גלות והסתר כפול.
 4 ועל-דרך המבאר במאמר⁵⁰ דיבור-המתחיל 'בלילה ההוא' של הרבי
 5 הרי"צ ד"ה שבעת השנים אין
 6 ניכר מעלת הפחות זה על זה
 7 בשונה ממצב הכוחות בשעה שהאדם
 8 ער שהשכל נעלה מהרגש והכוחות
 9 הפנימיים נעלים מהכוחות החיצוניים
 10 וכן הלאה, הוא בדוגמת המצב של
 11 הפחות של נפש האדם כמו שהם
 12 כלולים בעצם הנפש, ששם
 13 כל הפחות הם בהשואה אחת,
 14 ההיתרון של הכוחות הנעלים על
 15 הכוחות הנחותים לא מורגש כיוון
 16 שבעצם הנפש הכוחות לא מוגדרים
 17 עדיין. ומזה שיש דימיון והשוואה
 18 בין כוחות הנפש בעת השניה לכוחות
 19 הנפש כפי שהם בעצם הנפש מוכן,
 20 שיש מעלה בשניה לעומת מצב
 21 שבו אדם ער, שאז בעת השניה
 22 דוקא מתעלים הפחות
 23 למקורם ושורשם בנפש (בשונה
 24 מהמצב של הכוחות כאשר האדם ער
 25 שאז הכוחות הם בכיוון של יציאה
 26 מהנפש כלפי חוץ, אלא שמעלה
 27 זו שיש בכוחות הנפש בעת השניה
 28 אינה שייכת לפחות הגלויים
 29 (גלויים), ואדרבה, בפחות
 30 הגלויים נעשה גרעון וחסרון
 31 לילה ההוא' לגריעותא, כמו שרואים
 32 במוחש שבעת השניה כוחות הנפש
 33 הגלויים אינם פועלים.
 34 וזה ש'בלילה ההוא נדרה
 35 שנת המלך', ד"נדרה שנת

המלך, מלכו של עולם, הוא ענין הגלויים של אורות אלקיים
 הנמשכים מזה שאור-אין-סוף הוא למטה מטה עד אין
 תכלית (קו הגילוי), הוא החבור דהעולם (שנשאר מצב של
 "בלילה ההוא", העולם) וגילוי (ויחד עם זה "נדרה" ונפסקה ה'שניה).
 וכמבאר בפרוש הנ"ל
 לאדמו"ר האמצעי, דזה
 ש'בלילה ההוא נדרה שנת
 המלך" הוא כדברי חכמינו ז"ל
 במדרש כמשל הצבי שאפילו
 בשעה שהוא ישן אין הוא עוצם את
 עיניו לגמרי אלא שעיניו אחת
 פתוחה ועינו אחת קמוצה⁵¹,
 גילוי והעולם ביחד. ומבאר
 שם אדמו"ר האמצעי, דזה שהיה
 אז בשעה ש"נדרה שנת המלך"
 החבור דשני הפכים
 דהעולם וגילוי הוא לפי שאז
 היה גילוי העצמות עצמותו
 ומהותו של הקדוש-ברוך-הוא בעצמו,
 שלגבי העצמות שנעלה מכל
 הגדרה של 'העולם' או 'גילוי',
 העולם והגילוי אינם
 הפכים. וכמבאר במקום
 אחר⁵² בחסידות דזה
 שהעצמות ביכלתו להאיר
 וביכלתו שלא להאיר, שניהם
 הם ענין אחד ענין היכולת
 והשלימות של הכול, ולא שני כוחות
 שונים.
 ויש לומר דמה שכתוב
 במאמר דזה ש'נדרה שנת
 המלך" נעשה על-ידי
 ה'מסירות נפש' דישאל
 במשך כל השנה, הפונה היא
 גם להמשכת העצמות אז,

(49) שהרי גם קל שבקלים מוסר נפשו על קדה"ש (תניא פ"ח. ובכ"מ). וראה לקו"ש ח"ג ע' 818 בהערות, שגם בשעת המס"נ אפשר שלא יזהר באיזו מצוה, ועדיין קל שבקלים הוא. ואין סתירה לזה ממ"ש בקונטרס העבודה (ע' 32) שכשבא לידי מס"נ בפר"מ ומאיזה סיבה מהש"ת ניצל מזה כו' נעשה אדם אחר ממש - כי המדובר שם הוא בכללות, משא"כ בנוגע לזהירות במצוה פרטית. ועאכ"כ שאין זה פועל בו ההרגש שהגלות הוא לילה וחושך, ונשאר בהמצב ד"לילה ההוא". וראה תו"א שבהערה 51. ועצ"ע. 50) דשנת הש"ת סעיף ג (סה"מ שם ע' 6 ואילך). 51) שהש"ר ספ"ח. וראה זח"ב יד, א. ובתו"א מג"א קטז, ד - הובא זה לענין הנס שהי' בפורים. ולהעיר מזה שמביא בתו"א שם המשך מאמר המדרש שם "בשעה שאין ישראל עושין רצונו של הקב"ה, הוא מביט עליהם בעינו אחת עכ"פ" - שגם ענין זה דאין עושין רצונו, מובא שם לענין הנס דפורים, אף שעמדו במס"נ. 52) המשך תרס"ו ע' קפח. סה"מ קונטרסים ח"ב שמו, א. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁהִיְתָה אֲזַ שגם זה נמשך ונפעל על ידי המסירות נפש שבה עמדו בני
 2 ישראל לאורך כל תקופת הגיירה, פִּי מְסִירוֹת נֶפֶשׁ בָּאָה מְעַצֵּם
 3 הַנְּשָׂמָה, וְלִכְן, עַל-יְדֵי ה'מְסִירוֹת נֶפֶשׁ' הַמְּשִׁיכוֹ הַעֲצָמוֹת
 4 כי לעצם הנשמה יש כוח להמשיך את עצמותו יתברך.
 5 (ט) וַיֵּשׁ לְקִשְׁרָה זֶה עִם הַמְּבַאֵר
 6 בַּמָּאֵר⁵³ הַנּוֹכַח שֶׁל הַרְבֵּי הַרִי"צ
 7 דְעַל-יְדֵי שׁ"נְדָדָה שְׁנַת
 8 הַמְּלֶךְ" נַעֲשֶׂה חֲבוּר הַמְּקִיף
 9 עִם הַפְּנִימִי, כַּמְּבֹאֵר בַּחֲסִידוֹת
 10 האור האלוקי נמשך ומתגלה בדרך
 11 'מקף' אור בלתי מוגבל שסוכב'
 12 ר'מקף' מעל העולמות והנבראים,
 13 ר'פנימי' שהוא אור מוגבל ומצומצם
 14 המתלבש בעולמות ובנבראים
 15 בפנימיותם. ובדרך כלל האור ה'מקף'
 16 לא יורד ונמשך בעולמות ובנבראים
 17 בגלוי, אבל בעניינים ובזמנים מיוחדים
 18 ה'מקף' מאיר בפנימיות, ועל כך
 19 מבואר שבשעה ש"נדרה שנת המלך"
 20 נעשה חיבור ויחוד של ה'מקף' עם
 21 ה'פנימי' שגם האור שְׁלֹמְעֵלָה
 22 מְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת 'סדר השתלשלות'
 23 הוא הסדר הרגיל של ירידת והמשכת
 24 האור האלוקי מלמעלה למטה שהוא
 25 בסדר והדרגה ובסדר זה נמשך בדרך
 26 כלל אור פנימי, אבל באותה שעה
 27 האור שלמעלה מ'סדר השתלשלות'
 28 (מקף) נִמְשָׁף וְהָאִיר
 29 בַּפְּנִימִיּוֹת, כִּי הַשְּׂרָשׁ וְהַמְּקוֹר הַעֲלִיּוֹן דְּמְקִיף וּפְנִימִי הוּא גִילּוּי
 30 וְהַעֲלָם שְׁנֵי הַכּוּחוֹת הַאֲלוּקִיִּים הָאֲמוּרִים לַעֲלִי [דְּמְקִיף הָאֵרֶת הַבְּלִי גְבוּל,
 31 לַמַּעְלָה מֵעוֹלָמוֹת הוּא מְצַד כּוֹחַ הַגִּילּוּי שְׁבָאִין-סוֹף, וְהַפְּנִימִי הָאֵרֶת
 32 הָאֲוִיר הַמּוּגַבֵּל שְׁנִמְשָׁף עַל-יְדֵי צְמֻצוֹם וּמֵיעוּט הָאֲוִיר הָאֲלוּקִי הוּא
 33 מְצַד כּוֹחַ הַהַעֲלָם שְׁבָאִין-סוֹף], וְעַל-יְדֵי הַמְּשִׁכָּת הַעֲצָמוֹת
 34 שְׁהִיְתָה אֲזַ כַּאֲשֶׁר "נדרה שנת המלך" והתחיל תוקף הנס. שְׁעַל-יְדֵי-זֶה
 35 נִתְחַבֵּר הַהַעֲלָם וְהַגִּילּוּי, נַעֲשֶׂה גַם הַחֲבוּר דְּמְקִיף וּפְנִימִי,
 36 שורש ומקור ההעלם (פנימי) והגילוי (מקף).
 37 וְעַל-יְדֵי-זֶה ש"נדרה שנת המלך" והייתה המשכת עצמותו נִמְשָׁף
 38 יְשׁוּעָה כְּלָלִית לְכָלֵּל יִשְׂרָאֵל⁵⁴, דְּבִכְחִינַת הַמְּקִיף כִּפִּי שֶׁהִיא
 39 מצד עצמה, למעלה מסדר השתלשלות, יֵשׁ שְׂיָכוֹת יוֹתֵר לְקְלִיפוֹת
 40 הכוחות של היפך הקדושה המעלימים
 41 ומסתירים על האלוקות כשם שהקליפה
 42 מסתירה על הפרי לְקַבֵּל מְשֶׁם שֶׁפֶע
 43 וחיות (בשונה מה'פנימי', סדר
 44 השתלשלות, שממנו אין השפעה
 45 לקליפות), דְּזֵהוּ שְׁעֵשֶׂה הַמֶּן אֵת
 46 הָעֵץ שֶׁרָצָה לַתְּלוֹת עֲלָיו אֵת מוֹרְכֵי
 47 גְבוּהַת הַמְּשִׁימִים אִמָּה⁵⁵
 48 שְׁהַגְבִּיָּה עֲצָמוֹ לְקַבֵּל מְשַׁעַר
 49 הַנּוֹי"ן שְׁלֹמְעֵלָה
 50 מְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת (מקף), ספירת
 51 הבינה העליונה מחולקת לחמישים
 52 דרגות המכונות 'שערים'.
 53 אמרו חכמינו ז"ל בגמרא שישנם
 54 חמישים שערי בינה וכולם ניתנו למושה
 55 רבינו חסר אחת, שנאמר 'חתסרתה
 56 מעט מאלוקים' ואמרו שרק בפטירתו
 57 זכה לשער הנו"ן כנרמו בכך שנקבר
 58 בהר נבו, "נו"ן בוי" (וגם לגבי ספירת
 59 העומר שהיא מ"ט ימים נאמר שהאדם
 60 מסוגל להגיע בעבודתו עד השער
 61 המ"ט, ואת שער הנו"ן משפיעים
 62 מלמעלה בחג השבועות) ומבואר
 63 בקבלה וחסידות שלמעלה באלוקות
 64 יש בספירת הבינה העליונה חמישים 'שערים' שבמצעותם ההשפעה ממנה
 65 יורדת ונמשכת, ובדרך כלל אין השפעה משער הנו"ן שהוא הכי נעלה
 66 מחמישים השערים, אלא שזהו על פי 'סדר השתלשלות' והמן רצה לקבל
 67 השפעה מלמעלה מסדר השתלשלות, וכאמור שהקליפה יכולה לקבל חיות
 68 מה'מקף' יותר מאשר מהפנימי, וְעַל-יְדֵי שְׁנִמְשָׁף הַמְּקִיף
 69 בַּפְּנִימִיּוֹת, הַתְּבַטְלָה מִחֻשְׁבַּת הַמֶּן וְאֵז נַעֲשֶׂה "לִיְהוּדִים הִיְתָה
 70 אוֹרָה וְשִׁמְחָה וְשִׁשׁוֹן וִיקָר"⁵⁶, כֵּן תִּהְיֶה לָנוּ⁵⁷.

ביאור בדרך אפשר

1 שנינו במשנה בתחילת מסכת מגילה:
 2 **מגילה** מגילת אסתר שתקנו חכמים לקרוא אותה בפורים (פעם אחת בליל
 3 פורים ופעם נוספת ביום פורים שחל בערי הפרוות כ"ד באדר ובערים
 4 המוקפות חומה בט"ו באדר) הרי במקומות ובמצבים מסוימים (המבוארים
 5 במשנה ובגמרא) **נקראת** בתאריכים
 6 הבאים בחודש אדר, כלומר לפעמים
 7 מקדימים את הקריאה גם מספר ימים
 8 לפני ימי הפורים וקוראים את המגילה
 9 **באחד עשר** ביום י"א אדר,
 10 **בשנים עשר** ביום י"ב אדר,
 11 **בשלושה עשר** ביום י"ג אדר,
 12 **בארבעה עשר** ביום י"ד אדר,
 13 **בחמשה עשר** ביום ט"ו אדר, **לא**
 14 **פחות** אין מקדימים את הקריאה לפני
 15 י"א אדר **ולא יותר**¹ ואין מאחרים
 16 את הקריאה אחרי ט"ו אדר.
 17 **ומבאר כ"ק אדמו"ר**
 18 **מהר"ש**² רבי שמואל, האדמו"ר
 19 הרביעי בשושלת אדמו"רי חב"ד (וכן
 20 הוא **במאמר כ"ק אדמו"ר**
 21 **מהור"ש**³ בנו רבי שלום דובער,
 22 האדמו"ר החמישי בשושלת אדמו"רי
 23 חב"ד **נשמתו-עדן בפורים**
 24 **תרע"ה**³, **לפני חמשים שנה**
 25 מעת אמירת מאמר זה על-ידי הרבי
 26 בפורים תשכ"ה), **על יסוד דברי**
 27 **הש"ל**⁴, ספר 'שני לוחות
 28 הברית' (מאת רבי ישעיה הלוי
 29 הורוביץ) **שאחד עשר** הוא
 30 מספר הרומז על **בחינת ו"ה דשם**
 31 **הו"י** שתי האותיות האחרונות של שם
 32 הו"י (י"ד, ה"א, ו"ו, ה"א) שהם
 33 בגימטריא אחד עשר, **וחמשה**
 34 **עשר** (שזוהו המספר חמש עשרה,
 35 מספרו של יום ט"ו באדר, היום
 36 האחרון בו אפשר לקרוא את המגילה
 37 **הסיום ותכלית** השיא של **העליה בקריאת המגילה, שהרי**
 38 **"ולא יעבור" כתיב** על ימי הפורים נאמר במגילה "קיימו וקיבלו
 39 היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הנלווים עליהם ולא יעבור..." ומ"אל
 40 יעבור" למדו שאין מאחרים את קריאת המגילה ליום מאוחר יותר מט"ו

ביאור בדרך אפשר

41 הוא **בחינת י"ה דשם הו"י** שתי האותיות הראשונות של שם הו"י
 42 שהם בגימטריא חמש עשרה (ול'העיר גם **מהידוע שהמספר ד"א**
 43 **י"ב י"ג י"ד וט"ו ביחד** הסכום הכולל של כל המספרים הללו
 44 בגימטריא הוא, **בגימטריא של שם אדנ"י**⁵, **שזוהו שם זה ההיכל**
 45 **(היכל בגימטריא אדנ"י)**
 46 **דשם הו"י**, האמצעי שבו שם הו"י
 47 שוכן ומתגלה ומתבטא וכפי שנהוג
 48 למעשה לבטא את שם הו"י בשם אדנ"י
 49 **ועל זה נאמר**⁶ **והו"י בהיכל**
 50 **קדשו**, והכוונה לשם אדנ"י שהוא
 51 'ההיכל' של שם הו"י).
 52 וזהו **"מגלה נקראת באחד**
 53 **עשר"**, הינו, **שהתחלת** השלב
 54 הראשון וההתחלתי של **קריאת**
 55 **המגילה, כפי שנקראת**
 56 **מעצמה על-ידי שם הו"י**,
 57 היא **מבחינת ו"ה**, ההתחלה היא
 58 מהאותיות האחרונות של שם הו"י
 59 המסמלות בחינה נמוכה יחסית
 60 לאותיות הראשונות המסמלות בחינה
 61 יותר נעלית והינו **לפי שעבודת**
 62 **האדם היא באופן דמלמטה**
 63 **למעלה**, ההתחלה היא בדרגות יותר
 64 נמוכות **ואחר-כך** מטפס ועולה
 65 ממדרגה למדרגה בכיוון של
 66 **"ראשו מגיע השמימה"**⁷,
 67 **עד שבא לבחינת י"ה**
 68 **(חמשה עשר)** האותיות
 69 הראשונות של שם הו"י המסמלות
 70 מדרגה נעלית ביחס לאותיות
 71 האחרונות המסמלות מדרגה תחתונה.
 72 וזהו **שהענין דמגילה נקראת**
 73 **באחד עשר כו'** (לפני **ארבעה**
 74 **עשר וחמשה עשר)** הוא **רק**
 75 **בכפריים**, כמבואר במשנה שבני
 76 הכפרים מקדימים את קריאת המגילה
 77 לאחד עשר כי דרכם היה לבוא ולהיכנס לעיר בימים קבועים בשבוע והיו
 78 מקדימים את קריאת המגילה ליום הכניסה הסמוך לפורים, כי אין להם
 79 אפשרות לקרוא את המגילה כשהם נמצאים בכפרים **שם** הכפרים הם דרגה
 80 רוחנית **למטה גם מעירות גדולות שאינן מוקפות חומה**

בס"ד. פורים (מאמר ב')

ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

1 **מגילה נקראת באחד עשר, בשנים עשר,**
 2 **בשלושה עשר, בארבעה עשר, בחמשה**
 3 **עשר, לא פחות ולא יותר**¹. **ומבאר כ"ק אדמו"ר**
 4 **מהר"ש**² (וכן הוא **במאמר כ"ק אדמו"ר**
 5 **מהור"ש**³ **ב נשמתו-עדן בפורים תרע"ה**, **לפני**
 6 **חמשים שנה**), **על יסוד דברי הש"ל**⁴, **שאחד**
 7 **עשר** הוא **בחינת ו"ה דשם הו"י**, **וחמשה עשר**
 8 **(שזוהו הסיום ותכלית העליה בקריאת המגילה,**
 9 **שהרי "ולא יעבור" כתיב)** הוא **בחינת י"ה דשם**
 10 **הו"י** (ול'העיר גם **מהידוע שהמספר ד"א י"ב**
 11 **י"ג י"ד וט"ו ביחד** הוא ס"ה, **בגימטריא**
 12 **אדנ"י**⁵, **שזוהו ההיכל (היכל בגימטריא אדנ"י)**
 13 **דשם הו"י**, **ועל זה נאמר**⁶ **והו"י בהיכל קדשו**).
 14 וזהו **"מגלה נקראת באחד עשר"**, הינו,
 15 **שהתחלת קריאת המגילה, כפי שנקראת מעצמה**
 16 **על-ידי שם הו"י**, היא **מבחינת ו"ה**, והינו **לפי**
 17 **שעבודת האדם היא באופן דמלמטה למעלה,**
 18 **ואחר-כך "ראשו מגיע השמימה"**⁷, **עד שבא**
 19 **לבחינת י"ה (חמשה עשר)**. וזהו **שהענין**
 20 **דמגילה נקראת באחד עשר כו'** (לפני **ארבעה**
 21 **עשר וחמשה עשר)** הוא **רק בכפריים, שהם**
 22 **למטה גם מעירות גדולות שאינן מוקפות חומה**

(1) ריש מסכת מגילה. (2) ד"ה מגילה נקראת תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' פג ואילך). (3) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר שממאמר זה יש רק הנחה, ואינה תחת-ידו. - ההנחה נדפסה לאח"ז בספר המאמרים תער"ב-תרע"ו בסופו (ע' שיא ואילך). (4) שכת, א. של, ב. (5) של"ה שם. (6) חבקוק ב, כ. וראה תקו"ז תי"ח (לב, א. לג, ב). ז"ח יתרו לד, א. פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) פ"ה מערכת היכל. מאו"א ה, יא וביאיר נתיב שם. לקו"ת פקודי ד, א. נשא כא, ד. (7) ויצא כח, יב.

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁקוֹרִין בהם את המגילה בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר באדר, כִּי לגבי הערים שבהם
 2 קוראים בארבעה עשר אמרו חכמינו ז"ל "אִיזוֹ הִיא עִיר גְּדוֹלָה, כָּל
 3 שְׂיֵשׁ בָּהּ עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים שֶׁהֵם בְּטָלְנִין"⁸, שְׂבֻטָּלִין מִמְּלֶאכֶתָן⁹,
 4 שאינם עוסקים במלאכה לפרנסתם וְנִיזוֹנִין מִשָּׁל צְבוּר¹⁰, וְעוֹסְקִין
 5 בְּצָרְכֵי צְבוּר¹¹ או בְּתַלְמוּד
 6 תוֹרָה¹², וְכָלֹת עֲנֵן ה'עִיר'
 7 הוּא מורה על גדולה וחשיבות ורומז
 8 למצב רוחני נעלה כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹³
 9 גְּדוֹל הַיְיָ וּמְהַלֵּל מְאֹד בְּעִיר
 10 אֱלֹהֵינוּ, במלה 'עיר' יש ביטוי וגילוי
 11 של גדולת ה' וְכִיּוֹן שֶׁגְּדוֹל הַיְיָ,
 12 האלוקות שמתגלה ומאירה בעיר היא
 13 בבחינת גדולה וחשיבות הַגָּה גַם
 14 הָעִיר ("עיר אֱלֹהֵינוּ") היא
 15 עִיר גְּדוֹלָה וְחֹשְׁבָה, וְעַד לְעִיר
 16 גְּדוֹלָה בְּפִשְׁטוּת, שְׂיֵשׁ בָּהּ
 17 יֵשׁוּב גְּדוֹל של אנשים רבים.
 18 אָמְנָם, פְּחֹת מִפְּאֵן מְקוּם שאין
 19 בו 'עשרה בטלנים' ואין לו חשיבות
 20 וגדולה של עיר הַרִי זֶה כְּפָר⁸
 21 שאינו גדול במספר התושבים כמו עיר
 22 ומסמל מצב רוחני פחות נעלה מהעיר.
 23 וּמְכַלֵּמְקוּם, הַגָּה גַם בְּכָפָר
 24 למרות דרגתו הנמוכה ביחס לעיר,
 25 יֵשְׁנָם כָּל הָעֲנִינִים ד'אֹרֶה
 26 וְשִׁמְחָה וְשִׁשׁוֹן וְיָקָר"¹⁴,
 27 שבהם באים לידי ביטוי העניינים
 28 והמעלות של ימי הפורים כמפורש
 29 במגילה "ליהודים היתה אורה ושמחה
 30 וששון ויקר" וחכמינו ז"ל דורשים
 31 ומפרשים את הדברים הללו וְיֵשְׁנוּ
 32 בכפרים, למרות שאינם במעלת הערים
 33 גַם הָעֲנֵן ד'מְגַלָּה נְקִרָתָא" -
 34 אלא שבכפרים קריאת המגילה היא
 35 בְּאַחַד עָשָׂר, בְּחֵינֵת ו"ה כמבואר לעיל. ומהתחלה זו הולכים
 36 ומתקדמים מלמטה למעלה וְעַד שֶׁאַחֲרֶיךָ בְּאִים לְתַכְלִית
 37 הַשְּׁלֵמוֹת, שְׁזָהוּ הָעֲנֵן דְּחִמְשָׁה-עָשָׂר (שְׁבוּ עוֹמְדִים עִתָּה
 38 בעת אמירת מאמר זה בהתוועדות שהתקיימה במוצאי פורים, היינו באור לט"ו
 39 אדר), וחמישה עשר בחדש הוא היום דְּקִיָּמָא סִיְהָרָא הלבנה (בְּחֵינֵת
 40 הַמְּלֻכּוֹת הספירה התחונה והאחרונה מעשר הספירות שאין לה תוכן ועניין
 41 משלה ומקבלת את אורה והשפעתה מהספירות שמעליה ולכן נמשלה ללבנה

ביאור בדרך אפשר

42 שאין לה אור משלה ומקבלת את אורה מהמשמש) בְּאַשְׁלֵמוֹתָא¹⁵
 43 בשלימותה, והעובדה שבט"ו בחדש הירח מלא היא השתקפות העובדה
 44 שביום זה יש שלימות ורוחנית שְׁלֵכָן הַגָּה גַם בְּשֵׁם הַיְיָ הַרִי זֶה
 45 בשלימות בְּאֹפֶן שְׂמִיָּעִים בְּבְחֵינֵת י"ה האותיות המסמלות את
 46 הדרגה הנעלית והשלימות של שם הוי'
 47 והם בגימטריא חמישה עשר, כמבואר
 48 לעיל.
 49 (ב) וְהַגָּה כְּלֹת הָעֲנֵן הַתּוֹכֵן
 50 הכללי ד'מְגַלָּה נְקִרָתָא"
 51 (שתחילתו בְּאַחַד עָשָׂר כו' ומשם
 52 עולים ממדרגה למדרגה עַד
 53 לְתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת) בְּחִמְשָׁה
 54 עָשָׂר, קָשׁוּר עִם כְּלֹת הָעֲנֵן
 55 דְּחַג הַפּוּרִים, כִּי כָּל עֲנִינֵי
 56 הַפּוּרִים הֵיוּ עַל-יְדֵי יוֹזֵן¹⁶, כפי
 57 שמוספר באריכות ובפרטיות במגילת
 58 אסתר וְיֵינן הוּא בְּחֵינֵת בִּינָה¹⁷
 59 כמבואר בקבלה וחסידות (וכמובא
 60 ב'לקוטי תורה' לרבנו זקן, "כי הגה
 61 ביין כתיב (שופטים ט') החדלתי את
 62 תירושי המשמח אלוקים ואנשים,
 63 בהיות ידוע דבינה אם הבנים היא
 64 השמחה כמו שכתוב אם הבנים שמחה.
 65 כי השמחה היא גילוי ההעלם לכן נמשך
 66 דוקא מבחינת בינה שהוא כשמבין
 67 ומשיג תעלומות חכמה שנמשך בגילוי
 68 בהבנה והשגה ממש שמישיג אותו בטוב
 69 אז יהיה השמחה. מה שאין כן כשעדיין
 70 אינו משיג הדבר בהשגה היטב רק הוא
 71 עדיין נעלם בכח חכמתו ואינו בגילוי
 72 אצלו ממש לא יקבל עונג ושמחה
 73 כלל", ובְּחֵינֵת בִּינָה הִיא ה'
 74 רְאִשׁוֹנָה שְׂבֻכְחֵינֵת י"ה כמבואר
 75 בקבלה וחסידות שארבעת האותיות של
 76 שם הוי' רומזות לעשר הספירות יו"ד - חכמה, ה"א - בינה, וא"ו - מידות,
 77 ה"א - מלכות (ולא ה' אַחֲרוֹנָה שְׂבֻכְחֵינֵת ו"ה שהיא ממדרגה נחותה
 78 ביחס לה"א הראשונה), וְעוֹד זֹאת, שְׁגַם הַיְיָ ד' (דִּי"ה) בחינת
 79 החכמה שהיא ראשית הספירות והנעלית ביותר נְמִשְׁכַּת אַחֲרֶיךָ בְּה'
 80 (רְאִשׁוֹנָה), בְּחֵינֵת הַבִּינָה כמבואר בחסידות שחכמה ובינה הם בבחינת
 81 "תרוין רעין דלא מתפרשין" (שני חברים שלא נפרדים), כי ההשפעה מחכמה
 82 לבינה נמשכת תמיד.

(8 מגילה ג, ב. 9 פירש"י שם. 10 פירש"י מגילה ה, א. 11 פירש"י ב"ק פב, א. 12 פירוש המשניות להרמב"ם מגילה פ"א מ"ג. 13 תהלים מח, ב. וראה ראה זהר ח"ב רלה, א. ח"ג ה, א. תו"א וארא נו, א. סה"מ תרל"ה ח"ב ע' שפח ואילך. תרס"א ע' קעג ואילך. 14 אסתר ח, טז. 15 ראה זה"ב פה, א. רטו, א. שמו"ר פט"ו, כו. 16 ראה אלי' רבה או"ח ר"ס תרצה. אבודרהם "דיני פורים". וראה תורת מנחם - התוועדויות חט"ו ע' 315. 17 ראה זה"ג קכו, א. לקו"ת דרושים

מגילה נקראת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אָמְנָם גַּם בַּחֲנִינָה בִּינָה שְׁבַתְתְּכֵלִית הַשְּׁלֵמוֹת ד' מְגִלָּה נִקְרָאת
2 בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר, בַּחֲנִינָה י"ה, כּאמור לעיל שבבחינת ה"א דבינה
3 נמשכת גם בחינת היו"ד דחכמה ולכן הבינה קשורה בשתי האותיות י"ה
4 בגימטריא חמשה עשר, היא עֲדִין עֲנָן שֶׁל הַבְּנָה וְהַשְּׂגָה, וְהָרִי
5 תְּכֵלִית הַשְּׁלֵמוֹת דְּחַג הַפּוּרִים
6 היא לְבָא לְבַחֲנִינָה עַד דְּלֹא
7 יָדַע¹⁸ כּאמור חכמינו ז"ל "חייב
8 אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע
9 (להבחין ולהבדיל) בין ארור המן
10 לבורך מרדכי", ש"א ידע, למעלה
11 מטעם ודעת, הוא עניין נעלה יותר
12 מהבנה והשגה, ויש לבאר את האמור
13 לעיל שהבחינה הכי נעלית ב'מגילה
14 נקראת' קשורה בעניין הבינה, הבנה
15 והשגה.
16 אַף הָעֲנָן הוּא, שֶׁהַבְּנָה
17 וְהַשְּׂגָה (בִּינָה) הִיא בַּעַת
18 קְרִיאַת הַמְּגִלָּה, שֶׁהִיא חֲשִׁיבוֹת
19 ושלמות המספר ט"ו, בחינת בינה,
20 היא בקשר ל'מגילה נקראת'
21 שְׁצָרִיכָה לְהִיּוֹת בְּכּוֹנָה כּו',¹⁹
22 כפי שנפסק להלכה, וּבְמִילָא אִי-
23 אֶפְשָׁר שְׁהִיָּהָ הָאָדָם בַּעַת קְרִיאַת
24 הַמְּגִלָּה בְּמַעֲמָד וּמַצָּב ד' לֹא
25 יָדַע". אַבְּל לְאַחֲרֵי ש' מְגִלָּה
26 נִקְרָאת בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר
27 (בַּחֲנִינָה בִּינָה, אוֹת ה' ד'
28 י"ה), לאחר שהאדם עבר את שלב
29 ההבנה וההשגה אֲזִי יְכוֹל וְצָרִיךְ
30 לְבָא גַם לְבַחֲנִינָה הַיּוֹד, כפי
31 שהיא מצד עצמה, בחינת החכמה
32 שלמעלה מההבנה והשגה של בחינת
33 הבינה, כּוֹלָל גַּם קוּצוֹ שֶׁל
34 יו"ד, הבחינה הנעלית ביו"ד עצמה
35 "עַד דְּלֹא יָדַע", לְמַעַלָּה
36 מִהַמְּדִידָה וְהַהֲבִלָּה דְּהַבְּנָה
37 וְהַשְּׂגָה כיוון שגם הבנה והשגה
38 נעלית היא במדידה והגבלה, עד כמה
39 שבכוחו ויכולתו של האדם להשיג, ויעד דלא ידע" היינו למעלה מהבנה
40 והשגה, למעלה מהמדידה וההגבלה של שכל האדם.
41 ג) וְהִנֵּה גַם לְאַחֲרֵי שְׁבָאִים לְתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת דְּחַג הַפּוּרִים,
42 "עַד דְּלֹא יָדַע", כּמבואר לעיל שהשלמות של פורים היא כאשר לאחר

ההתחלה ב'אחד' עשר' מגיעים ל'חמשה עשר', 'עד דלא ידע' שלמעלה
ממדידה והגבלה של ההבנה והשגה, הָרִי עֵינָךְ הַתְּכֵלִית הִיא שְׁבַל
זֶה הַמְּדִירָגוֹת וְהַמַּעֲלוֹת שֶׁהִגִּיעוּ אֵלֵיהֶם בְּפּוּרִים יוֹמָשֶׁף וּפְעַל וּשְׁפִיעַ
בְּכָל הַשָּׁנָה כּוֹלָה. אַף פְּדִי שְׁתּוּכֵל לְהִיּוֹת הַהֲמַשְׁכָּה וְהַהֲשַׁפְּעָה
מִתְּכֵלִית הָעֵילוּי ד' עַד דְּלֹא
יָדַע" כפי שהוא בימי הפורים -
בִּימֹת הַחֹל הַרְגִילִים שֶׁל כֹּל
הַשָּׁנָה כּוֹלָה שֶׁבָּהֶם לֹא נִמְצְאִים בְּדִרְגָה
הַנְּעֻלִית שֶׁל פּוּרִים, הִנֵּה עַל זֶה
יִשְׁנֹו הַמְּמוּצָע דְּהַיָּמִים
טוֹבִים' הַחֲגִים וְהַמְּוַעֲדִים שֶׁבְּמַהֲלָךְ
הַשָּׁנָה הֵם 'מְמוּצָע' שֶׁמְהוּוּה 'גִּשְׁר'
וְחִיבוֹר בֵּין הַעֲנִינִים הַנְּעֻלִים שֶׁל פּוּרִים
(עד לתכלית השלמות שלהם, 'עד דלא
ידע') לימי החול של כל השנה כולה,
כפי שמשיך ומבאר.
וְהָעֲנָן בְּזֵה, דְּהִנֵּה, הַיָּמִים
טוֹבִים' הַחֲגִים וְהַמְּוַעֲדִים נִקְרָאִים
בְּתוֹרָה בְּשֵׁם "מְקַרְאֵי קִדְשׁ"²⁰,
וְאִיתָא מוֹבָא בְּזֵה²¹ תְּלַתָּא
אֵינֻן זְמִינִין מְקַדְשׁ כּו',
שְׁלוֹשָׁה (היינו שלושת הרגלים חג
הַפֶּסַח, חַג הַשְּׁבוּעוֹת וְחַג הַסּוּכוֹת) הֵם
מְזוּמָנִים מְקוּדָשׁ כִּי²² הַמְּוַעֲדִים
הֵם חָלִים עַל-פִּי רוּב בְּשִׂית
יּוֹמִין דְּחֹל, בְּשֵׁשֶׁת ימי החול וְאָז
הַיּוֹם דְּחֹל אוֹתוֹ יוֹם חֹל, אַחַד
מִשֵּׁשֶׁת ימי המעשה, כְּשֶׁחָל בּו
יּוֹם טוֹב, הִנֵּנו שְׁהוּא יוֹם
הַחֹל נִקְרָא וְנִזְמָן לְבַחֲנִינָה
הַקִּדְשׁ שֶׁהִיא הוּא הוֹפֵךְ מְקוּדָשׁ
לְחֹל, וְכַמְבָּאֵר ב'לְקוּטֵי תוֹרָה'
לְאִדְמוּר' הוֹקֵן פְּרָשְׁתָּנוּ (צו²³)
שְׁבִשְׁבַת כְּתִיב²⁴ וְשִׁמְרָתָם אֶת
הַשְּׁבַת כִּי קִדְשׁ הִיא, שְׁהִיא
הַשְּׁבַת בְּעֲצָמָה הִיא בַּחֲנִינָה
קִדְשׁ הָעֲלִיּוֹן וְיוֹם הַשְּׁבַת הוּא יוֹם
קְדוֹשׁ מְצַד עֲצֻמוֹ (קִדְשׁ מְלָה
בְּגִרְמִיָּה²⁵ מִלָּה בְּפִנֵי עֲצֻמָּה, כּלוּמַר בְּשׁוּנָה מִהַמִּילָה 'קְדוֹשׁ' שֶׁמִּיתִּיחַסַת
לְדַבְּרֵי שְׂמֵצָד עֲצֻמוֹ הוּא לֹא בְּהַכְרַח קְדוֹשׁ אֵלָּא שְׁחָלָה עֲלָיו קְדוּשָׁה, הַמִּילָה
'קְדוֹשׁ' בְּפִנֵי עֲצֻמָּה, לֹא כְּתִיאֹר מִצַּב שֶׁל מִשְׁהוּ אַחַר, פִּירוּשָׁה שֶׁהַדַּבְּרֵי עֲצֻמוֹ
קְדוֹשׁ), מֵהַשְּׂאִינ־כֵּן 'יּוֹם טוֹב' נִקְרָא "מְקַרְאֵי קִדְשׁ", לֹא

לסוכות עט, ד. סידור עם דא"ח קטז, א. רסט, א. 18) מגילה ז, ב. 19) רמב"ם הל' מגילה פ"ב ה"ה. 20) אמור כג, ב. 21) ח"ג צד, א. 22) ראה לקו"ת ויקרא א, ג. 23) יב, א ואילך. 24) תשא לא, יד. 25) זח"ג צד, ב.

ביאור בדרך אפשר

1 קודש עצמו אלא רק הארה בעלמא בלבד מקדש העליון כו',
 2 כְּאֵדָם שְׁקוּרָא לְחִבְרוֹ שהקריאה איננה האדם עצמו, וכמו
 3 שְׁהַקְרִיאָה בְּאֵדָם לְחִבְרוֹ היא בשמו של החבר הנקרא שהוא
 4 רק זיו והארה התפשטות ממנו מעצם המציאות של החבר בלבד
 5 אך לא העצם והמהות שלו, כִּףּ הוּא
 6 עֲנִין "מְקַרָא קִדְש" שְׁהוּא לא
 7 הקודש עצמו אלא רק הארה כו'.
 8 וְנִמְצָא, שְׁעֲנִין ה'יָמִים
 9 טוֹבִים' המשמעות של החגים
 10 הנקראים 'מקרא קודש' הוא הזמנת
 11 (המְשַׁכֵּת) הַקְדוּשָׁה מִבְּחִינַת
 12 י"ה דָּשֵׁם הָרִי' הקדושה הנעלית
 13 שקשורה באותיות הראשונות של שם
 14 הוּי בִּימֹת הַחֹל דָּשֵׁם יָמִים שִׁמְצַד
 15 עֲצֻמָּם אִין בְּהֵם קְדוּשָׁה.
 16 וְלָכֵן הָרִי זֶה יָמֵי הַמוֹעֲדִים
 17 הַמְּמוּצָע שְׁעַל-יְדֵי-הַתּוֹכֵל
 18 לְהִיּוֹת גַּם אִפִּילוּ הַהַמְשַׁכֵּה
 19 בְּתַכְלִית הַעֵלְיוֹן ד'עַד דְּלֹא
 20 יִדְע' שְׁבַחַג הַפּוֹרִים, לַמְרוֹת
 21 גּוֹדֵל מַעֲלָה, כַּמְבוּאֵר לַעֲלִיל, בִּימֹת
 22 הַחֹל שְׁבַכֵּל הַשְּׁנָה כּוּלָּה
 23 שִׁמְצַד עֲצֻמָּם אִין בְּהֵם קְדוּשָׁה.
 24 ד) וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר
 25 הַקְשֵׁר וְהַשִּׁיכּוֹת דְּהַתְּחַלַּת
 26 מִסְּכַת מְגִלָּה, בַּמִּשְׁנָה מְגִלָּה
 27 נִקְרָאת כּו' בְּחֻמְשָׁה עֶשְׂרִי,
 28 שְׁהוּבָא לַעֲלִיל בְּתַחֲלִיל הַמַּאמֵר, עִם
 29 סִיּוּם הַמִּסְּכָה, שְׁיִהְיוּ שׁוֹאֲלִין
 30 וְדוֹרְשִׁין לַפְנֵי כָל אֶחָד מֵהַחֲגִים
 31 בְּעֲנִינֵי שֶׁל יוֹם, וּלְמַדוּ הַלְכוֹת
 32 פֶּסַח בְּפֶסַח, הַלְכוֹת עֲצָרַת חַג
 33 הַשְּׁבִיעוֹת בְּעֲצָרַת, הַלְכוֹת חַג
 34 חַג הַסּוּכוֹת בְּחַג, הִינּוּ, שְׁלֹא-חָרִי
 35 הַשְּׁלֵמוֹת דִּימֵי הַפּוֹרִים
 36 (כַּמְבוּאֵר לַעֲלִיל שֶׁהִשְׁלַב הַרְאִשׁוֹן
 37 וְהַתְּחַלְתִּי שֶׁל פּוֹרִים הוּא 'בְּאֶחָד
 38 עֶשְׂרִי' וּמִזֶּה עוֹלִים מִדְּרַגָּה לְדְרַגָּה עַד
 39 לְשִׁלְמוֹת שֶׁל מְגִלָּה נִקְרָאת כּו'
 40 בְּחֻמְשָׁה עֶשְׂרִי) צְרִיכָה לְהִיּוֹת
 41 הַהַמְשַׁכֵּה שֶׁל עֲנִינֵי הַפּוֹרִים, עַד
 42 תַּחֲלִיתָם, בְּחִינַת "עַד דְּלֹא יִדַע",
 43 בִּימֹת הַחֹל דְּכָל הַשְּׁנָה

ביאור בדרך אפשר

44 כּוּלָּה, עַל-יְדֵי הַמְּמוּצָע דְּה'יָמִים טוֹבִים' (הַמְנוּיִם בְּסִיּוּם
 45 הַמִּסְכַּת בְּדַבְרֵי חֲכָמֵינוּ וְז'ל עַל לִימּוּד הַלְכוֹת פֶּסַח בְּפֶסַח, הַלְכוֹת
 46 עֲצָרַת בְּעֲצָרַת, הַלְכוֹת חַג בְּחַג), שְׁכַלְלוּתָם, הַתּוֹכֵן הַכִּלְיִי שֶׁל
 47 הַחֲגִים הוּא הֵם ג' הַקְוִינֵי²⁶ הַכִּלְיִים שֶׁבָּהֶם מִתְחַלְקוֹת הַמִּידוֹת הָעֵלְיוֹנוֹת,
 48 קו הַחֶסֶד, עֲבוֹדַת אֲבָרָהִם
 49 אָבִינוּ שֶׁעֲבַד אֶת ה' מֵאֲהָבָה
 50 שֶׁנִּמְשַׁכֵּת מִקו הַחֶסֶד, הוּא עֲנִין
 51 הַלְכוֹת פֶּסַח בְּפֶסַח חַג שְׁבו
 52 הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא הַתְּקַרֵּב לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 53 וְגַאֲלָם. קו הַגְּבוּרָה, עֲבוֹדַת
 54 יִצְחָק שְׁהִיְתָה מִתּוֹךְ פְּחַד²⁷,
 55 כִּי יִצְחָק אֲבִינוּ עֲבַד אֶת ה' מִיִּרְאָה
 56 שֶׁנִּמְשַׁכֵּת מִקו הַגְּבוּרָה שְׁהוּוּ עֲנִין
 57 הַלְכוֹת עֲצָרַת בְּעֲצָרַת, חַג
 58 הַשְּׁבִיעוֹת, פִּי בְּמִתְּנֵי-תוֹרָה
 59 כְּתִיב²⁸ וְקוֹל שׁוֹפָר חֲזָק מְאֹד
 60 וַיִּתְּרַד כָּל הָעָם גו', וְהַחֲרָדָה
 61 הִיא יִרְאֵת ה' וְכִדְאִיתָא כַּמְבוּאֵר
 62 בְּמִדְרָשׁ²⁹ שְׁקוֹל הַשׁוֹפָר בְּמִתְּנֵי
 63 תּוֹרָה הִיא מֵהַשׁוֹפָר שֶׁל אֵילוּ
 64 שֶׁל יִצְחָק וְנִמְצָא שִׁישׁ קָשׁוּר מִיּוֹדָד
 65 בֵּין יִצְחָק אֲבִינוּ לַחַג הַשְּׁבִיעוֹת, זִמְן
 66 מִתֵּן תּוֹרָה. וְהַלְכוֹת חַג בְּחַג
 67 (חַג הַסּוּכוֹת) קָאֵי מְכוּוֹן עַל
 68 הַעֲבוֹדָה דִּיעֲקֹב, שְׁבוּ נְאֻמְרֵי³⁰
 69 וְלִמְקַנְהוּ עֲשֵׂה סוּכּוֹת הִרִי
 70 שִׁיעֲקֹב אֲבִינוּ קָשׁוּר בְּמִיּוֹדָד לַחַג
 71 הַסּוּכּוֹת. וְעַל-יְדֵי 'יָמִים טוֹבִים'
 72 אֵלוּ שְׁלוֹשֵׁת הַרְגָלִים נִשְׁלָם
 73 וְנִסְתַּיִם הַעֲנִין ד'מְגִלָּה
 74 נִקְרָאת" כּו', בְּאוֹפֵן שְׁנִמְשָׁף
 75 בִּימֹת הַחֹל דְּכָל הַשְּׁנָה
 76 כּוּלָּה כִּי אֲמַנֵם יֵשׁ רִיחֻק הַעֶרֶךְ וּפְעוּר
 77 גּוֹדֵל בֵּין הַמְדְרִיגָה הַנְּעִלִית שֶׁל פּוֹרִים,
 78 בְּחִינַת "עַד דְּלֹא יִדַע" - לִימֹת הַחֹל,
 79 אֲבַל עַל יְדֵי הַחֲגִים וְהַמוֹעֲדִים
 80 שֶׁמְחַדְרִים קְדוּשָׁה בִּימֹת הַחֹל, עֲנִינֵי
 81 פּוֹרִים נִמְשָׁכִים לְכָל יְמֹת הַשְּׁנָה.

1 נִקְרָא "מְקַרָא קִדְש", הָאֲרָה בְּעַלְמָא מִקְדָּש
 2 הָעֵלְיוֹן כּו', כְּאֵדָם שְׁקוּרָא לְחִבְרוֹ, וְכִמּוֹ
 3 שְׁהַקְרִיאָה בְּאֵדָם לְחִבְרוֹ היא בְּשִׁמּוֹ שְׁהוּא רַק
 4 זִיו וְהָאֲרָה הַתְּפִשְׁטוֹת מִמֶּנּוּ בְּכַבֵּד, כִּףּ הוּא עֲנִין
 5 "מְקַרָא קִדְש" שְׁהוּא רַק הָאֲרָה כּו'. וְנִמְצָא,
 6 שְׁעֲנִין ה'יָמִים טוֹבִים' הוּא הַזְּמִנַּת (הַמְשַׁכֵּת)
 7 הַקְדוּשָׁה מִבְּחִינַת י"ה דָּשֵׁם הָרִי' בִּימֹת הַחֹל.
 8 וְלָכֵן הָרִי זֶה הַמְּמוּצָע שְׁעַל-יְדֵי-הַתּוֹכֵל לְהִיּוֹת
 9 גַּם הַהַמְשַׁכֵּה בְּתַכְלִית הַעֵלְיוֹן ד'עַד דְּלֹא יִדַע"
 10 שְׁבַחַג הַפּוֹרִים, בִּימֹת הַחֹל שְׁבַכֵּל הַשְּׁנָה
 11 כּוּלָּה.
 12 ד) וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַקְשֵׁר וְהַשִּׁיכּוֹת
 13 דְּהַתְּחַלַּת מִסְּכַת מְגִלָּה,
 14 מְגִלָּה נִקְרָאת כּו' בְּחֻמְשָׁה עֶשְׂרִי, עִם סִיּוּם
 15 הַמִּסְּכָה, שְׁיִהְיוּ שׁוֹאֲלִין וְדוֹרְשִׁין בְּעֲנִינֵי שֶׁל יוֹם,
 16 הַלְכוֹת פֶּסַח בְּפֶסַח, הַלְכוֹת עֲצָרַת בְּעֲצָרַת,
 17 הַלְכוֹת חַג בְּחַג, הִינּוּ, שְׁלֹא-חָרִי הַשְּׁלֵמוֹת דִּימֵי
 18 הַפּוֹרִים (מְגִלָּה נִקְרָאת כּו' בְּחֻמְשָׁה עֶשְׂרִי)
 19 צְרִיכָה לְהִיּוֹת הַהַמְשַׁכֵּה בִּימֹת הַחֹל דְּכָל הַשְּׁנָה
 20 כּוּלָּה, עַל-יְדֵי הַמְּמוּצָע דְּה'יָמִים טוֹבִים' (הַלְכוֹת
 21 פֶּסַח בְּפֶסַח, הַלְכוֹת עֲצָרַת בְּעֲצָרַת, הַלְכוֹת חַג
 22 בְּחַג), שְׁכַלְלוּתָם הֵם ג' הַקְוִינֵי²⁶, קו הַחֶסֶד,
 23 עֲבוֹדַת אֲבָרָהִם אָבִינוּ, הוּא עֲנִין הַלְכוֹת פֶּסַח
 24 בְּפֶסַח. קו הַגְּבוּרָה, עֲבוֹדַת יִצְחָק שְׁהִיְתָה מִתּוֹךְ
 25 פְּחַד²⁷, שְׁהוּוּ עֲנִין הַלְכוֹת עֲצָרַת בְּעֲצָרַת, כִּי
 26 בְּמִתְּנֵי-תוֹרָה כְּתִיב²⁸ וְקוֹל שׁוֹפָר חֲזָק מְאֹד וַיִּתְּרַד
 27 כָּל הָעָם גו', וְכִדְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ²⁹ שְׁקוֹל הַשׁוֹפָר
 28 הִיא מֵהַשׁוֹפָר שֶׁל אֵילוּ שֶׁל יִצְחָק. וְהַלְכוֹת חַג
 29 בְּחַג (חַג הַסּוּכּוֹת) קָאֵי עַל הַעֲבוֹדָה דִּיעֲקֹב, שְׁבוּ
 30 נְאֻמְרֵי³⁰ וְלִמְקַנְהוּ עֲשֵׂה סוּכּוֹת. וְעַל-יְדֵי 'יָמִים
 31 טוֹבִים' אֵלוּ נִשְׁלָם וְנִסְתַּיִם הַעֲנִין ד'מְגִלָּה נִקְרָאת" כּו', בְּאוֹפֵן שְׁנִמְשָׁף בִּימֹת
 32 הַחֹל דְּכָל הַשְּׁנָה.

26 ראה זח"ג רנז, ב. טוואו"ח סו"ס תיז. 27 ויצא לא, מב. 28 יתרו יט, טז. 29 פרקי דר"א ספלא"א. 30 וישלח לג, יז.

מגילה נקראת

כא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְזֶהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי לַכֵּךְ שֶׁלֹּא חָרִי סִיּוּם מִסַּכַּת מְגִלָּה, שְׁתוּכְנוּ שֶׁל
2 הַסִּיּוּם הוּא בְּהִלְכוֹת פֶּסַח בְּפֶסַח, הִלְכוֹת עֲצֵרֶת בְּעֲצֵרֶת,
3 הִלְכוֹת הַחֵג בְּחַג, הִנֵּה אֹמְרִים 'הֲדָרֵן עֲלֶיךָ נַחֲזוּר עֲלֶיךָ מִסַּכַּת
4 מְגִלָּה', שְׁחֹזְרִים עוֹד הַפַּעַם לְהִתְחַלֵּת הַמִּסַּכַּת, "מְגִלָּה
5 נִקְרָאת" כו', שֶׁקְרִיאַת
6 הַמְּגִלָּה הִיא בִּימֹת הַחֹל
7 דְּוָקָא, לֹא בְּיוֹם הַשַּׁבָּת
8 [שֶׁהָרִי אִמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל "מְגִלָּה
9 בְּשַׁבָּת לֹא קָרִינָן אִין אֲנוּ קוֹרְאִים,
10 מֵאִי טַעְמָא, וְהִסִּיכָה הִיא כִּי הַכֹּל
11 חֲזִיבִין בְּקִרְיַאת מְגִלָּה וְאִין
12 הַכֹּל בְּקִיאִין בְּמִקְרָא מְגִלָּה,
13 גְּזֵרָה שְׁמָא יִטְלַנָּה מִשְׁהוּ שְׁאִינוּ
14 בְּקִי בְּקִרְיָא בִּידוֹ וְיִלְף אֲצֵל
15 הַבְּקִי לְלָמוּד כִּיֶּד לְקֹרֵא
16 וְיַעֲבִירָנָה אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת
17 הַרְבֵּים³¹, דְּבַר הָאִסּוּר בַּשַּׁבָּת, וְלִכְן
18 קִבְּעוּ חֲכָמִים שְׁלֵא לְקֹרֵא אֶת הַמְּגִלָּה
19 בְּפוּרִים [בַּשַּׁבָּת], וְאֶפְּלִי לֹא
20 בְּזִמְן שְׁאִמְנָם אִינוּ נַעֲלָה כִּמוֹ שַׁבָּת
21 שְׁהִיא קְדוּשָׁה מִצַּד עֲצֻמָּה אַבֵּל גַּם הוּא
22 זִמְן נַעֲלָה שְׁהוּא "מִקְרָא
23 קְדָשׁ", כְּמוֹ בְּיָמִים טוֹבִים'
24 שְׁאִסּוּרִים בְּעֲשִׂית מְלָאכָה,
25 אֲלֵא קְרִיאַת הַמְּגִלָּה הִיא
26 דְּוָקָא בְּיוֹם שְׁמוֹתָר בְּעֲשִׂית
27 מְלָאכָה³² יוֹם שֶׁל חוֹל לַגְּמוּרִי,
28 וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן מִמְּשִׁכִּים
29 וּמִבִּיאִים לִידֵי גִילּוּי בְּיוֹם זֶה גַּם
30 תְּכַלִּית הַעִילּוּי שֶׁל פּוּרִים ד' עַד
31 דְּלֹא יִדַּע, לְמַעֲלָה מִהַשְּׁגָה,
32 לְמַעֲלָה מִמִּדְּיָה וְהַגְּבָלָה, כַּמְבוּאָר
33 לְעִיל. וּבְאֹפֶן כְּזֶה הִיא גַּם
34 הַהִמְשָׁכָה ד' עַד דְּלֹא יִדַּע"
35 מִיָּמֵי הַפּוּרִים, בִּימֹת הַחֹל
36 דְּכָל הַשָּׁנָה כּוֹלָה (בְּאִמְצָעוֹת
37 הַיָּמִים טוֹבִים), שְׁבַע-עֹבְדוֹתוֹ
38 בְּאִצְבָּעוֹ הַקְּטָנָה³³ גַּם כֹּאשֶׁר
39 הָאֲדָם מִצִּידוֹ עוֹשֶׂה פְעוּלָה קִטְנָה מֵאֵד
40 מְצַלִּיחוֹ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
41 הֵן בְּגִשְׁמִיּוֹת וְהֵן בְּרוּחֲנִיּוֹת
42 בְּאֹפֶן שֶׁלְּמַעֲלָה מִהַבְּנָה
- 1 וְזֶהוּ שֶׁלֹּא חָרִי סִיּוּם מִסַּכַּת מְגִלָּה, בְּהִלְכוֹת
2 פֶּסַח בְּפֶסַח, הִלְכוֹת עֲצֵרֶת בְּעֲצֵרֶת,
3 הִלְכוֹת הַחֵג בְּחַג, הִנֵּה 'הֲדָרֵן עֲלֶיךָ מִסַּכַּת מְגִלָּה',
4 שְׁחֹזְרִים עוֹד הַפַּעַם לְהִתְחַלֵּת הַמִּסַּכַּת, "מְגִלָּה
5 נִקְרָאת" כו', שֶׁקְרִיאַת הַחֹל
6 דְּוָקָא, לֹא בְּיוֹם הַשַּׁבָּת
7 קָרִינָן, מֵאִי טַעְמָא, הַכֹּל חֲזִיבִין בְּקִרְיַאת מְגִלָּה
8 וְאִין הַכֹּל בְּקִיאִין בְּמִקְרָא מְגִלָּה, גְּזֵרָה שְׁמָא
9 יִטְלַנָּה בִּידוֹ וְיִלְף אֲצֵל הַבְּקִי לְלָמוּד וְיַעֲבִירָנָה
10 אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת הַרְבֵּים³¹, וְאֶפְּלִי לֹא בְּזִמְן
11 שְׁהוּא "מִקְרָא קְדָשׁ", כְּמוֹ בְּיָמִים טוֹבִים'
12 שְׁאִסּוּרִים בְּעֲשִׂית מְלָאכָה, אֲלֵא קְרִיאַת הַמְּגִלָּה
13 הִיא דְּוָקָא בְּיוֹם שְׁמוֹתָר בְּעֲשִׂית מְלָאכָה³²,
14 וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן מִמְּשִׁכִּים בְּיוֹם זֶה גַּם תְּכַלִּית
15 הַעִילּוּי ד' עַד דְּלֹא יִדַּע". וּבְאֹפֶן כְּזֶה הִיא גַּם
16 הַהִמְשָׁכָה ד' עַד דְּלֹא יִדַּע" מִיָּמֵי הַפּוּרִים, בִּימֹת
17 הַחֹל דְּכָל הַשָּׁנָה כּוֹלָה (בְּאִמְצָעוֹת הַיָּמִים
18 טוֹבִים), שְׁבַע-עֹבְדוֹתוֹ בְּאִצְבָּעוֹ הַקְּטָנָה³³ מְצַלִּיחוֹ
19 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הֵן בְּגִשְׁמִיּוֹת וְהֵן בְּרוּחֲנִיּוֹת
20 בְּאֹפֶן שֶׁלְּמַעֲלָה מִהַבְּנָה וְהַשְּׁגָה, עַד שֶׁאִינוּ יוֹדְעֵ
21 כִּיֶּד בְּאֵה לּוֹ הַצְּלָחָה ז.ו.
- 22 (ה) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּעֵנָן הַהִמְשָׁכָה מִיָּמֵי הַפּוּרִים
23 לְיָמֵי הַחֹל דְּכָל הַשָּׁנָה כּוֹלָה, דְּכִינָן
24 שְׁעֵנָן הַפּוּרִים הוּא לְמַעֲלָה מִמִּדְּיָה וְהַגְּבָלָה,
25 "עַד דְּלֹא יִדַּע", לְכֵן הָרִי זֶה נִמְשָׁךְ בְּאֹפֶן נִצְחִי
26 (כּוֹלֵל גַּם בְּמִשְׁךְ כָּל הַשָּׁנָה כּוֹלָה), שְׁזָהוּ ש"יָּמֵי
27 הַפּוּרִים לֹא יִבְטְלוּ, שְׁנִאָמַר³⁴ וַיָּמֵי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבְרוּ
28 וְזָכְרָם לֹא יִסּוּף מִזְרַעֵם"³⁵. וְזֶהוּ גַּם שְׁעֵנָן זֶה נַעֲשֶׂה בְּאִמְצָעוֹת הַיָּמִים טוֹבִים'
29 (כְּנִזְכֹּר לְעִיל סְעִיף ג), הִלְכוֹת פֶּסַח בְּפֶסַח, הִלְכוֹת עֲצֵרֶת בְּעֲצֵרֶת, הִלְכוֹת הַחֵג
30 בְּחַג (כְּנִזְכֹּר לְעִיל סְעִיף ד), הִלְכוֹת דְּוָקָא, שְׁהָרִי גַּם "הִלְכוֹת אִינָן בְּטַלִּין
31 לְעוֹלָם"³⁶. וְעַל-יְדֵי-זֶה פּוֹעֲלִים גַּם שְׁבַע-עֹבְדוֹתוֹ כָּל הַשָּׁנָה כּוֹלָה בְּכָל

(31 מגילה ד, ב. 32) ראה גם תו"א מגילת אסתר ק, א. שערי אורה שער הפורים צט, ב. 33) ראה קה"ר בתחילתו. (34) אסתר ט, כח. (35) רמב"ם סוף הל' מגילה. (36) רמב"ם שם.

ביאור בדרך אפשר

1 הזמנים, ולא רק בזמנים מסויימים
 2 מוגבלים תהיה מציאותם של
 3 בני ישראל באופן שאינם
 4 בטלים, אלא בני ישראל
 5 עומדים בתוקף נצחי, 4
 6 וממלאים שליחותם תפקידם
 7 ומטרתם בעלמא דין, בעולם הזה,
 8 ועד שפועלים את בנן בית
 9 המקדש השלישי, בנן
 10 נצחי³⁷, עבור הקדוש-פרוף-
 11 הוא, שגם בזמן הגלות זמן של
 12 ירידה ורחינת הוא הקדוש-ברוך-הוא

ביאור בדרך אפשר

עצמו לא חל בו שינוי בתוקף הנצחי
 14 שלו והוא באופן דנצח-סלה-
 15 ועד שאין לו הפסק³⁸.
 16 וכל זה פא באופן של גלוי,
 17 שזהו גם ענן המגלה,
 18 מלשון גלוי (פדאיטא ב'פרי
 19 עין חיים³⁹ מכתבי האריז"ל),
 20 בקיים היעוד⁴⁰ ונגלה כבוד
 21 הו' וראו כל פשר יחדו פי
 22 פי הו' דבר יעוד על ימות
 23 המשיח המדגיש שבהם יהיה ענן
 24 הגילוי.

1 של בני ישראל באופן שאינם בטלים, אלא
 2 עומדים בתוקף נצחי, וממלאים שליחותם
 3 בעלמא דין, ועד שפועלים את בנן בית
 4 המקדש השלישי, בנן נצחי³⁷, עבור הקדוש-
 5 פרוף-הוא, שגם בזמן הגלות הוא באופן דנצח-
 6 סלה-ועד שאין לו הפסק³⁸. וכל זה פא באופן
 7 של גלוי, שזהו גם ענן המגלה, מלשון גלוי
 8 (פדאיטא ב'פרי עין חיים³⁹), בקיים היעוד⁴⁰
 9 ונגלה כבוד הו' וראו כל פשר יחדו פי פי הו'
 10 דבר.

(37 ראה זהר ח"א כח, א. ח"ג רכא, א. תקו"ז תיקון ח. 38) עירובין נד, א. 39) שער הפורים פ"ה. הובא בתו"א מגילת אסתר קיט, א. 40) ישעי' מ, ה.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה אדר, תשכ"א
 ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
 מלאכתו מלאכת שמים מו"ה שמואל שי

שלום וברכה!

... בהנוגע לכתבו שאינו מקבל עזר וכו', הנה, לכל לראש בודאי שבכל כאו"א מהעובדים במלאכת ה' חינוך על טהרת הקדש ובפרט במסגרת רבותינו נשיאינו, מתקיים בפועל מ"ש עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ [שיש לפרש בזה, עושה מלשון עשי' וכפי', אשר כופה ומשדד ה' העלמות והסתרים שבטבע, ועד לאופן שנתהפכים למסייעים, וכענין ימי הפורים דאזלינן מנייהו שעמי הארץ מתייחדים וגו' ונהפוך הוא וגו'. ובודאי לדכוותי שראה זה במוחש בעבר הקרוב, אין צורך לאריכות ולהביא ראיות לדבר הפשוט].

תקותי שמ"ש בחותם מכתבו, בהנוגע לעצמו - הנה מתאים להכתוב לעיל - "הגיע" העזר מן ה' גם בו ופועל פעולתו.

ויהי רצון שבעמדנו בסיום וחותם חדש אדר, דנצטוינו להרבות בשמחה, וערב חדש ניסן, חדש הגאולה מכל המצרים וגבולים, הנה יראה זה גם בעבודתו בקדש, בב"ר בהסמינר ולמקצוע, ויבשר טוב - טוב באופן הנראה גם לעיני בשר ועד שיוכל להתנהג מתאים למ"ש ואתהלכה ברחבה - בכל עניני המוסד ומתוך הרחבה גם בעניניו הפרטים,

ובזה מענה נוסף גם על סיומו במכתבו בהנוגע להזהר וכו' - וע"ד סיפור ששמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר אודות חסידו של רבנו הזקן ר' מרדכי ליפלער, שה"י מנצח את היצר בטענה, שאיך אפשרי שישמע לפיתויו והכל יודעים שהוא עשיר ויש לו מהלכים בבית המלכים, בבית המלוכה אדירה כרוסיה בימים ההם, ולכל לראש - שהנהו חסידו של רבנו הזקן...

1
2 **בְּלִילָהּ** ¹ הַהוּא נִדְרָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ², וְנִתְבָּאָר לְעֵיל בְּמֵאָמֶר
3 שֶׁל פּוּרִים בְּמֵאֵמֶר הַחֲסִידוֹת הַרְבִּי אִמֵר בְּהַתּוֹעֵדוֹת פּוּרִים בִּשְׁנָה זֹה,
4 תִּשְׁכַּח (מִיּוֹסֵד עַל מֵאָמֶר כ"ק מו"ח אֲדָמוֹ"ר³ הַרְבִּי הַרִ"צ,
5 מִשְׁנַת ה'ש"ת) טַעַם הַמְּנַהֵג⁴
6 שֵׁמוֹ"בְּלִילָהּ הַהוּא" צָרִיף
7 הַקּוֹרֵא אֶת הַמְּגִילָה לְהַגְבִּיחַ קוֹלוֹ
8 בְּקִרְיָאָתוֹ, לְפִי שְׁזָהוּ עֵיקֶר
9 הַנֶּסֶם, הֵינּוּ שֶׁתִּקְפּוּ הַתּוֹקֵף וְהַחֲזוֹק
10 שֶׁל נֶסֶם הַהֲצֵלָה שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל
11 בְּפּוּרִים הַתְּבִטָּא בְּכָף שֵׁ"בְּלִילָהּ
12 הַהוּא נִדְרָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ⁵,
13 וְלִפִּי פִּשְׁטוֹ מְדוּבָר עַל הַמֶּלֶךְ
14 אַחֲשׁוּרוּשׁ אֲבֵל לִפִּי מְדַרְשֵׁי חֲכָמֵינוּ ז"ל
15 הַכוּנָה שִׁנְדָה שְׁנָתוֹ, כְּבִיכּוֹל, שֶׁל
16 מְלָכּוֹ שֶׁל עוֹלָם⁶ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-
17 הוּא, דָּאֵף שְׁהִיָּה אֲזוֹ בְּתַקּוּפָה שְׁבָה
18 נְגוּרָה גּוֹיֵת הַמֶּן וְהַתְּרַחֵשׁ נֶס פּוּרִים
19 מִעֲמֵד וּמִצָּב שֶׁל לְלִילָהּ, הַמִּסְמַל
20 חוֹשֶׁךְ, הָעֵלֶם וְהַסְתֵּר, שֶׁהוּא זְמַן
21 שִׁינָה, שְׁזָהוּ כְּלָלוֹת עֲנִין
22 הַגְּלוּת כִּאֲשֶׁר לֹא רוֹאִים אֲלוֹקוֹת
23 בְּגִלּוֹי וְעַם יִשְׂרָאֵל נִמְצָא בְּמִצַּב רּוּחֵי
24 יִרְדוּ, כְּמֵאֵמֶר חֲכָמֵינוּ ז"ל עַל הַפֶּסֶק
25 בְּשִׁיר הַשִּׁירִים "אֲנִי יִשְׁנָה וְלִבִּי עֵר"
26 אֲנִי יִשְׁנָה⁷ בְּגִלּוֹתָא⁸, מִצָּב שֶׁל
27 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּעַת הַגְּלוּת נִמְשַׁל לְמִצַּב
28 שֶׁל אָדָם יִשׁוּ, וְלֹא עוֹד בְּנוֹסֵף לַכֶּךְ
29 שֶׁהִיָּה זְמַן שֶׁל לִילָהּ רִשְׁיָהּ אֵלָּא
30 שֶׁהַלִּילָהּ גּוֹפָא עֲצֻמוֹ הִיָּה
31 בְּאֻפְּן דְ"לִילָהּ הַהוּא",
32 וְהַבִּיטוּי "הוּא" הוּא לִשׁוֹן נִסְתָּר (גּוֹף
33 שְׁלִישִׁי, בְּנִיגוּד לְגוֹף רִאשׁוֹן, "אַתָּה",
34 שֶׁהוּא לִשׁוֹן נֹכַח וְעֵינֵינוּ גִּילּוֹי)
35 שֶׁמּוֹרָה עֵינֵינוּ זֶה שֶׁל לֹא רַק "לִילָהּ"
36 אֵלָּא "בְּלִילָהּ הַהוּא" מוֹרָה, עַל
37 תְּכָלִית הַהֲעֵלֶם, "הַסְתֵּר
38 אֲסִתִּיר"⁹ (הַסְתֵּר כְּפּוֹל),
39 מְכַל-מְקוֹם לְמִרוֹת הַמִּצַּב הַרוּחִי
40 הַכֶּל-כֶּךְ יִרְדוּ, "נִדְרָה שְׁנַת מְלָכּוֹ"

**בס"ד. שבת פרשת צו, ט"ז אדר-
שני, ה'תשכ"ה
(הנחה בלתי מוגה)**

בְּלִילָהּ ¹ הַהוּא נִדְרָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ², וְנִתְבָּאָר
לְעֵיל בְּמֵאָמֶר שֶׁל פּוּרִים (מִיּוֹסֵד עַל
מֵאָמֶר כ"ק מו"ח אֲדָמוֹ"ר³) טַעַם הַמְּנַהֵג⁴
שֵׁמוֹ"בְּלִילָהּ הַהוּא" צָרִיף לְהַגְבִּיחַ קוֹלוֹ
בְּקִרְיָאָתוֹ, לְפִי שְׁזָהוּ עֵיקֶר הַנֶּסֶם, הֵינּוּ שֶׁתִּקְפּוּ שֶׁל
נֶסֶם הַתְּבִטָּא בְּכָף שֵׁ"בְּלִילָהּ הַהוּא נִדְרָה שְׁנַת
הַמֶּלֶךְ⁵, מְלָכּוֹ שֶׁל עוֹלָם⁶, דָּאֵף שְׁהִיָּה אֲזוֹ מִעֲמֵד
וּמִצָּב שֶׁל לִילָהּ, שֶׁהוּא זְמַן שִׁינָה, שְׁזָהוּ כְּלָלוֹת
עֲנִין הַגְּלוּת, אֲנִי יִשְׁנָה⁷ בְּגִלּוֹתָא⁸, וְלֹא עוֹד אֵלָּא
שֶׁהַלִּילָהּ גּוֹפָא הִיָּה בְּאֻפְּן דְ"לִילָהּ הַהוּא",
שֶׁמּוֹרָה עַל תְּכָלִית הַהֲעֵלֶם, "הַסְתֵּר אֲסִתִּיר"⁹
(הַסְתֵּר כְּפּוֹל), מְכַל-מְקוֹם "נִדְרָה שְׁנַת מְלָכּוֹ שֶׁל
עוֹלָם".

(ב) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף וּלְכַאֵר כְּלָלוֹת עֲנִין הַלִּילָהּ
שֶׁהוּא זְמַן הַשִּׁינָה, כְּפִי שֶׁהוּא בְּנוֹגֵעַ
לְעִבּוּדַת הָאָדָם, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה כֵּן גַּם
לְמַעַלָּה. וְהַעֲנִין בְּזָה, דְּהַנְּהָה גַּם בְּשַׁעַת הַשִּׁינָה
יִשְׁנֶם כָּל הָאֲכָרִים בְּשִׁלְמוֹת, אֵלָּא שִׁישׁ שְׁנֵי
שְׁנָבָר בְּעֵיקֶר בְּעִין, שְׁהַעֲנִין הִיא סְגוּרָה וְאִינָה
רוּאָה, וְעַל-דִּרְךָ-זֶה הָאֵינָן אִינָה שׁוֹמַעַת כּו'.
וְעֵינֵינוּ בְּעִבּוּדַת הָאָדָם, דְּהַנְּהָה כְּתִיב שְׁאִו מְרוֹם
עֵינֵיכֶם וְרָאוּ מִי בְּרָא אֵלֶיךָ¹⁰, כִּי אֲרָאָה שְׁמִיךְ
מִעֲשֶׂה אֲצַבְעוֹתֶיךָ יָרַח וְכוּכְבָּיִם אֲשֶׁר כּוֹנְנָתָה¹¹,
וְעַל-דִּרְךָ-זֶה בְּנוֹגֵעַ לְכָל פְּרָטֵי הָעֲנִינִים דְ"מָה
רְבוּ מִעֲשֵׂיךָ הַיּוֹי"¹² וְ"מָה גְּדָלוֹ מִעֲשֵׂיךָ הַיּוֹי"¹³,

שֶׁל עוֹלָם" וְהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא 'עֵר', כְּבִיכּוֹל, לְהַצִּיל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִגּוֹיֹת
הַמֶּן, וְלִכֵּן מִפְּסוֹק זֶה מִתְחִיל עֵיקֶרוֹ וְתַקְפוֹ שֶׁל הַנֶּסֶם.
(ב) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף וּלְכַאֵר כְּלָלוֹת עֲנִין הַלִּילָהּ שֶׁהוּא זְמַן
הַשִּׁינָה, כְּפִי שֶׁהוּא בְּנוֹגֵעַ לְעִבּוּדַת הָאָדָם, עִבּוּרַת ה' הַרוּחִינִית
הַמוֹטֵלַת עַל הָאָדָם שְׁעַל-יְדֵי-זֶה
שֶׁהָאָדָם כִּאֵן לְמִטָּה בְּמִצַּב שֶׁל 'שִׁינָה'
נַעֲשֶׂה כֵּן גַּם לְמַעַלָּה וְצָרִיךְ
לְהַבִּיא לִידֵי כֶךְ שִׁיחָה לְמִטָּה מִצַּב שֶׁל
עִירּוֹת וְזֶה יַפְעֵל שְׁגָם לְמַעַלָּה הִיָּה
'נְדָרָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ' וְלֹא מִצַּב שֶׁל שִׁינָה,
כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאָר.
וְהַעֲנִין בְּזָה, דְּהַנְּהָה גַּם בְּשַׁעַת
הַשִּׁינָה יִשְׁנֶם כָּל הָאֲכָרִים שֶׁל
הָאָדָם בְּשִׁלְמוֹת בְּדִיוֹק כְּמוֹ בִּשְׁעָה
שֶׁהָאָדָם עֵר, אֵלָּא שִׁישׁ שְׁנֵי בִּיחַס
לְמִצַּב שְׁבוֹ הָאָדָם עֵר שְׁנָבָר הַשִּׁינּוּי
הַזֶּה בְּעֵיקֶר בְּעִין, שְׁהַעֲנִין בַּעַת
הַשִּׁינָה הִיא סְגוּרָה וְאִינָה
רוּאָה, וְעַל-דִּרְךָ-זֶה הָאֵינָן אִי
שֶׁהִיא קִיַּמַת בְּשִׁלְמוֹת כְּמוֹ בִּשְׁעָה
שֶׁהָאָדָם עֵר, מְכַל-מְקוֹם הָאוֹזֵן אִינָה
שׁוֹמַעַת כּו'. וְעֵינֵינוּ בְּעִבּוּדַת
הָאָדָם, דְּהַנְּהָה כְּתִיב שְׁאִו
מְרוֹם עֵינֵיכֶם וְרָאוּ מִי בְּרָא
אֵלֶיךָ¹⁰, עַל הָאָדָם 'לְהַבִּיט' וְלְהַתְּבוֹנֵן
בְּשָׁמַיִם וְלְהַבִּיט מוֹזָה עַל הַבּוֹרָא, וְעֵינֵינוּ
זֶה נִאֲמָר בְּפֶסֶק נוֹסֵף כִּי אֲרָאָה
שְׁמִיךְ מִעֲשֶׂה אֲצַבְעוֹתֶיךָ יָרַח
וְכוּכְבָּיִם אֲשֶׁר כּוֹנְנָתָה¹¹ וְגַם
כִּאֵן תּוֹכֵן הַפֶּסֶק הוּא שֶׁהָאָדָם מִבִּיט
וּמִתְּבוֹנֵן בְּשָׁמַיִם, בִּירַח וּכְכוּכָבִים
וְרוֹאֵה בְּהֵם אֶת מִי שְׁכּוֹנֵן וְכִרָא אֹתָם,
וְעַל-דִּרְךָ-זֶה בְּנוֹגֵעַ לְכָל
פְּרָטֵי הָעֲנִינִים דְ"מָה רְבוּ
מִעֲשֵׂיךָ הַיּוֹי"¹² וְ"מָה גְּדָלוֹ
מִעֲשֵׂיךָ הַיּוֹי"¹³, וּפְרָטֵי
הָעֲנִינִים דְּהַשְּׁחָחָה פְּרָטִית כּו'.
שֶׁהַתְּבוֹנָנוּת כְּכֹל אֵלֶה מְבִיאָה אֶת
הָאָדָם לִידְעִיָּה וְהַכְּרָה בְּאֲלוֹקוֹת.
וְכֵן אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל¹⁴

(1) מאמר זה הוא המשך למאמר (הא') דפורים, שהוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, וכולל כמה ענינים מהמאמר דחג הפורים שלא נכללו במאמר המוגה. (2) אסתר ו, א. (3) ד"ה כלילה ההוא הש"ת (סה"מ הש"ת ע' 5 ואילך). (4) מנהגי מהרי"ל - הובא במג"א לאו"ח סתר"צ סקי"ז. (5) ראה מגילה יט, א. וראה רד"ה חייב אינש תרפ"א (סה"מ תרפ"א ס"ע קעט ואילך. תש"ח ע' 107). (6) מגילה טו, סע"ב. יל"ש אסתר עה"פ (רמז תתרנז בתחלתו). (7) שה"ש ה, ב. (8) זח"ג צה, א. (9) וילך לא, יח. וראה חולין קלט, ב. (10) ישעי' מ, כו. (11) תהלים ח, ד. (12) שם קד, כד. (13) שם צב, ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אִיזְהוּ חֶכֶם הַרוּאָה אֶת הַנוֹלָד ולפי פשוטו הכוונה שמי שמסוגל
2 לדעת ולצפות את העתיד הרי הוא חכם, וּכְפִירוֹשׁ רִבְנֵו הִזְקֵן¹⁵ המבאר
3 את משמעות דברי חכמינו ז"ל אלו לפי פנימיות הדברים, שְׂרוּאָה החכם
4 פֶּל דָּבָר שְׂקִיִּים בעולם אֵיךְ הוּא נוֹלָד נוצר וְנִתְהַוָּה מֵאִין
5 לא-מציאות לִישׁ מציאות קיימת
6 כו', וזמה הוא בא להכרה בכורא
7 וְהִינוּ שְׂרוּאָה שֵׁישׁ "בַּעַל-
8 הַבַּיִת לְבִירָה זו"¹⁶ כפי שאמר
9 אברהם אבינו כאשר 'הכיר את בורא',
10 וּבִאֹפֶן שֶׁהַבְּעֻלֹת של הקדוש-
11 ברוך-הוא על ה'בירה' העולם כולו,
12 הֵיא לֹא רַק פַּעַם אַחַת, לֹא
13 מדובר על בעלות חד-פעמית אֶלָּא
14 בְּכָל רִגַע וְרִגַע, פִּינֵן שֶׁבְּרִגַע
15 זֶה כָּל רִגַע וְרִגַע מחדש הֵרִי הוּא
16 הקדוש-ברוך-הוא, 'בעל הבית' של
17 העולם מְהִיָּה וּמְקִיָּים וּמְחַיָּה
18 אוֹתוֹ מֵאִין לִישׁ (פְּמִבְּאָר
19 בִּשְׁעַר הַיְחוד וְהָאֱמוּנָה'¹⁷
20 בספר התניא כיצד העובדה שהעולם
21 נברא מ'אין' ליש' מחייבת שיתהווה
22 ויקבל חיות כל רגע ורגע מחדש),
23 וְאִם-כֵּן מאחר שהבעלות של
24 הקדוש-ברוך-הוא על העולם מתחדשת
25 בכל רגע ורגע, הַבְּעֻלֹת הֵיא
26 בִּאֹפֶן אַחַר לְגַמְרֵי בתוספת
27 תוקף ותוק. וְעַל-יְדֵי-זֶה שהאדם
28 מביט בבריאה ומחבונן בכך נַעֲשֶׂה
29 אֶצְלוֹ עֲנִין הַשְּׂמִיעָה וְהַהֲבִנָּה
30 והוא מגיע לידי הכרה פנימית בְּנוֹגַע
31 לְתַכְלִית בְּרִיאָתוֹ בְּעוֹלָם,
32 שֵׁ"אֲנִי לֹא נִבְרָאתִי אֶלָּא
33 לְשִׁמּוֹשׁ אֶת קוּנִי"¹⁸ וענינו
34 העיקרי והבלעדי הוא לעבוד את ה',
35 וְהִינוּ לְפִי שְׂעֵלָה בְּרִצּוֹנוֹ של
36 הקדוש-ברוך-הוא שֶׁהַעוֹלָם יִהְיֶה
37 מְכוּן וְדִירָה לוֹ יְתַבְּרָף¹⁹, מקום שבו יהיה גילוי אלוקות והשראת
38 השכינה וְעֲנִין זֶה של השראת השכינה בעולם לאחר שהעולם הופך להיות

מקום ראוי לכך יְכוּל לְהִיּוֹת עַל-יְדֵי "וְשִׁכְנַתִּי בְּתוֹכְכֶם"²⁰,
כדרשת חכמינו ז"ל על פסוק זה שבתחילתו נאמר "ועשוי לי מקדש", ואם כן
סיום הפסוק היה צריך להיות "ושכנתי בתוכו", לשון יחיד, וממה שנאמר
"ושכנתי בתוכם" למדים שהכוונה להשראת השכינה, "ושכנתי". בְּתוֹף פֶּל
אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל²¹,
שְׁבִשְׁבִיל זֶה כדי שכל אחד
מישראל יהיה ראוי שתשרה בו
השכינה צָרִיךְ לְהִיּוֹת עֲנִין
הַחַיִּים על האדם לחיות את חייו
ולנהל אותם עַל-פִּי הַתּוֹרָה
וְקִיּוּם מְצוּתֶיהָ, שְׂזָהוּ פְּלָלוֹת
עֲנִין הַתּוֹכֵן הַכְּלָלִי של עֲבוֹדַת ה'
כפי שהעניין הכללי בא לידי ביטוי
בְּפִרְטֵי הָעֲנִינִים ד'סוּר מֵרַע
זהירות מלעבור על מצוות לא-תעשה
וְעֵשָׂה טוֹב קיום מצוות-עשה
בְּקֶשׁ שְׁלוֹם"²², שְׁעַל-יְדֵי-זֶה
נַעֲשֶׂה "וְשִׁכְנַתִּי בְּתוֹכְכֶם",
וּבְזֶה כאשר האדם פועל את השראת
השכינה בעולם הוּא מְשַׁמֵּשׁ אֶת
קוּנוֹ עוֹבֵד אֶת ה' לְמַלְא
וְלַהֲשִׁילִים אֶת הַרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן
האלוקי שֶׁהַעוֹלָם יִהְיֶה דִירָה לוֹ
יְתַבְּרָף.
זוֹהִי מִלּוּי הַשְּׁלֵמַת הַרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן
ל"דירה בתחתונים" הוּא פֶּל תַּכְלִית
הַמְטָרָה וְהַכוּוּנָה של בְּרִיאַת
הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב²³
שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אוֹמֵר אֲנֹכִי
עֲשִׂיתִי אֶרֶץ וְאָדָם עֲלֶיהָ
בְּרִאֲתִי, וְהִינוּ הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית
של הפסוק שְׁכָל עֲנִין עֲשִׂית
הָאֶרֶץ הוּא בְּשִׁבִיל הָאָדָם²⁴
שעליו מוטל למלא ולהשלים את כוונת
הבריאה, וְעֲנִין הָאָדָם וְתַכְלִית
בְּרִיאָתוֹ הוּא בְּשִׁבִיל "בְּרִאֲתִי"
בְּגִימְטְרֵא תַרְנִ"ג שהוא מספר המצוות (פְּמִבְּאָר בְּקַבְּלָהּ
וּבְתַסִּידוֹת²⁵), ללמדנו שתכלית בריאת האדם היא בשביל קיום המצוות.

(14 תמיד לב, א. 15) תניא פמ"ג. 16) ראה ב"ר רפל"ט. 17) פ"א. 18) משנה וברייאתא קידושין בסופה (ע"פ הגירסא בש"ס כתי"ב) (אוסף כתבי-היד של תלמוד בבלי - ירושלים תשכ"ד). וכ"ה במלאכת שלמה למשניות קידושין שם. ועוד.) 19) ראה תנחומא נשא טז. בחוקותי ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפל"ו. ובכ"מ. 20) תרומה כה, ח. 21) ראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו קרוב לתחילתו (ד"ה ושני פסוקים). של"ה סט, א. א. לקו"ת נשא כ, סע"ב. 22) תהלים לד, טו. 23) ישע"י מה, יב. 24) ראה זח"א רה, ב. 25) ראה מקדש מלך לזוהר שם. אוה"ת בראשית ח"ו תתרמד, ב. יתרו ע' אי. סה"מ תרצ"ו ע' 139. תרח"ץ ע' כה. אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ד' ע' שכא (הועתק ב"היום יום" כב חשון). סה"ש תרפ"ו ע' 152. תרח"ץ ע' 255.

בלילה ההוא נדדה שנת המלך

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְעִנְיָן זֶה תַּחֲלִית הַבְּרִיאָה הִיא עֲבוֹדַת ה' בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת מְרוֹמָז גַּם
 2 בְּמֵאֲמַר רְבוּתֵינוּ ז"ל²⁶ "בְּרֵאשִׁית²⁷ בְּרִיאַת הָעוֹלָם עָלֶיהָ נִאֲמַר
 3 'בְּרֵאשִׁית בְּרֵא אֱלֹקִים' הִיא בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל" שֶׁנִּקְרָא 'רֵאשִׁית' כּו',
 4 דְּמָה שֶׁפְּתוּב²⁷ "בְּרֵא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ", הֲרִי
 5 זֶה כּוֹלֵל אֶת כָּל הַבְּרִיאָה,
 6 מִהָעוֹלָמוֹת הַרוּחָנִיִּים
 7 הָעֲלִיּוֹנִים עַד לְמִטָּה מְטָה
 8 בְּשָׁמַיִם וְאָרֶץ הַגִּשְׁמִיִּים
 9 כְּפִשְׁוֹטָם, וְכוֹלֵל גַּם אֶת עִנְיָן
 10 הַסְּפִירוֹת עֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת הָאֱלוּקִיּוֹת
 11 הָעֲלִיּוֹנוֹת (הַכּוּחוֹת שֶׁבַאֲמִצְעוֹת
 12 הַקְּדוּשָׁה-בְּרִיךְ-הוּא בּוֹרָא וּמְנַהֵג אֶת
 13 הָעוֹלָמוֹת), כְּמִבְּאֵר ב'זֹהֲר'²⁸.
 14 וְעַל זֶה נֶאֱמַר "בְּרֵאשִׁית",
 15 שֶׁכָּל זֶה כֹּל הַבְּרִיאָה כּוֹלֵה,
 16 מִהָעוֹלָמוֹת הַרוּחָנִיִּים הַנְּעֻלָּים וְעַד
 17 הָעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי (שֶׁכֹּאֲמַר הַכּוֹל
 18 נִכְלָל ב'שָׁמַיִם' (הַרוּחָנִיִּים לְרוּחָנִיּוֹת)
 19 ו'רֵאשִׁית' (הַרוּחָנִיִּים לְגִשְׁמִיּוֹת), הוּא
 20 בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָאוּ
 21 "רֵאשִׁית" וְיִשְׂרָאֵל הֵם הַמְּטָרָה
 22 וְהַתַּחֲלִית שֶׁל כָּל הָעוֹלָמוֹת וְשֶׁל
 23 הַסְּפִירוֹת וְכו', וְיִשְׂרָאֵל גּוֹפָא הֵם
 24 עֲצָמָם - תַּכְלִית בְּרִיאָתָם הִיא
 25 בְּשִׁבְלֵי הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָאת
 26 "רֵאשִׁית"²⁶ כְּמֵאֲמַר חֲכָמֵינוּ ז"ל
 27 "בְּרֵאשִׁית", בְּשִׁבְלֵי ב' רֵאשִׁית, הֵינּוּ
 28 שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא בְּשִׁבְלֵי שְׁנֵי עִנְיָנִים
 29 שֶׁנִּקְרָאוּ 'רֵאשִׁית', בְּנִי-יִשְׂרָאֵל וְהַתּוֹרָה.
 30 וְזֶהוּ כְּלִלוֹת עִנְיָן הָרֵאשִׁי
 31 וְהַשְּׁמִיעָה, שֶׁעַל-יָדָן כֹּאֲשֶׁר
 32 הָאֵדָם מִתְּבוֹנֵן בְּבְרִיאָה וְרוּאָה בָּהּ אֶת
 33 גְּדוּלַת ה' וְשׁוֹמֵעַ וּמְבִיֵּן וּמִפְנֵים אֶת
 34 הַדְּבָרִים, כְּמִבּוֹאֵר לְעֵיל, נַעֲשִׂים כָּל
 35 עִנְיָנֵי הָעֲבוֹדָה כְּדָבָרֵי כְּנֹדֶשׁ.
 36 וּמִזֶּה מוֹבֵן שֶׁעִנְיָן הַשֵּׁנִי
 37 בְּעֲבוֹדַת הָאֵדָם הוּא כֹּאֲשֶׁר
 38 חָסַר עִנְיָן הָרֵאשִׁי וְהַשְּׁמִיעָה
 39 הַנ"ל וְאוּ מִצְבוֹ הַרוּחָנִי שֶׁל הָאֵדָם
 40 דּוֹמָה לְאֵדָם יִשָּׁן שְׁאִינוֹ רוּאָה וְאִינוֹ
 41 שׁוֹמֵעַ.
 42 וְזֶהוּ הַמְּבוֹאֵר לְעֵיל אֲוֹדוֹת מִשְׁמַעוֹת הַמוֹשֵׁג 'שֵׁנִי' עֲבוֹדַת ה' הוּא גַּם

עִנְיָן הַלֵּילָה (שֶׁאֵז הוּא זְמַן הַשֵּׁנִי) בְּעֲבוֹדָה, כְּמוֹכֵן
 מִהַחֲלִיק הַהֶבְדֵּל שֶׁבֵּין יוֹם וְלַיְלָה (שֶׁעַל זֶה עַל כֵּךְ שֶׁבְּבְרִיאָה יֵשׁ
 מִצָּב שֶׁל יוֹם וְיֵשׁ מִצָּב שֶׁל לַיְלָה נֶאֱמַר²⁹ בְּתוֹרָה כְּסִפּוּר בְּרִיאַת הָעוֹלָם
 וְיֵהִי עֶרֶב וְיֵהִי בֹקֵר יוֹם אֶחָד, וְאֵיתָא ב'זֹהֲר'³⁰ שֶׁכְּדִי
 שְׂיִהְיֶה "יוֹם אֶחָד" צָרִיף
 לְהִיּוֹת עֶרֶב וּבֹקֵר, יוֹם וְלַיְלָה,
 וְכֹאֲשֶׁר יֵשׁ חִיבּוּר שֶׁל 'לַיְלָה' וְיִוִּם'
 בִּיחּוּד יֵשׁ מִצִּיאוֹת מִלֵּאָה שֶׁל 'יוֹם
 אֶחָד', וְהַהֶבְדֵּל בֵּין יוֹם וְלַיְלָה הוּא
 שֶׁבִּיּוֹם יֵשׁ אֹר וּבְעוֹלָם, וְאֵז
 רוֹאִים אֶת כָּל הָעִנְיָנִים כְּפִי
 שֶׁהֵם עַל מְקוֹמָם כּו', וּמִצָּב
 הָאֲמִיתִי גְלוּי, וְהֵינּוּ, שֶׁהָאֹר
 שְׁנִמְשָׁף וּמִתְגַּלֵּה מְלִמְעָלָה,
 כְּמוֹ אֹר הַשֶּׁמֶשׁ הַמֵּאִיר בְּיוֹם
 (וְעַל-דִּרְךָ-זֶה בְּשֶׁאֵר עִנְיָנֵי
 אֹר כְּמוֹ אֹר הַנֵּר וְכוּד), אֵינוֹ
 בּוֹרָא יוֹצֵר אֶת הַדְּבָר הַנִּרְאֶה
 כְּאֹר זֶה וְאִינוֹ מַחֲדָשׁ אֶת מִצִּיאוֹתוֹ,
 אֲלָא שֶׁעַל-יְדֵי הָאֹר רוֹאִים
 אֶת הַדְּבָר וְכָל הַנִּעֲשֶׂה
 מְסֻבֵּי כּו'. מִה-שְׂאִינֵן
 בְּלַיְלָה, הִנֵּה אֵף שְׁלֵא נַעֲשֶׂה
 שְׁנוּי בְּדְבָרִים עֲצָמָם וּמִצָּד
 עֲצָמָם הֵם קִיּוּמִים בְּדִיּוּק כְּמוֹ בְּיוֹם,
 מְכַל-מְקוֹם הָאֵדָם שְׁנִמְצָא
 בְּמַחֲצָתָם אֵינוֹ רוֹאָה אוֹתָם
 כְּמוֹ שֶׁהֵם וְאֵין לוֹ אֶת הָאֲפִשְׁרוֹת
 לְרִאוֹת אֶת הַמִּצִּיאוֹת הָאֲמִיתִית שֶׁלָּהֶם,
 וְצָרִיף שֶׁקְּלָא וְטָרְיָא דִּיּוֹן וְעִיּוֹן
 וְחַפּוּשׁ מַחְפּוּשׁ³¹ עַל דֶּרֶךְ לִשׁוֹן
 חֲכָמֵינוּ ז"ל כְּגִמְרָא לְגַבֵּי דִינֵי בְּדִיקָה
 חֲמֵץ הַנְּלַמְדִּים מִלְּשׁוֹנוֹת הַסְּפוּקִים בָּהֶם
 נוֹכַר הַבִּטּוּי חִפּוּשׁ, וְהַמְשַׁמְעוֹת הִיא
 לְחַפֵּשׁ הַרְבֵּה כְּדִי לְבַרֵּר מִהוֹתוֹ
 שֶׁל כָּל דְּבָר, מְקוֹמוֹ וְעִנְיָנוֹ,
 וְכִיצַד צָרִיף לְהַתְּנַהֵג עִמּוֹ כּו'.
 וְאִילוֹ כִּשְׂי אֹר כֹּל הַדְּבָרִים הַלּוֹ
 גְלוּיִים וְנִרְאִים וּמוֹבְנִים מִיָּד, לֵאל צוֹרֵךְ
 בִּיגִיעָה וְחִפּוּשׁ וְעִיּוֹן. וְעַל-דִּרְךָ-זֶה
 כִּשֶׁם שֶׁהַהֶבְדֵּל הַזֶּה קִיּוּם בֵּין יוֹם וְלַיְלָה
 וְאוֹר וְחוֹשֶׁךְ בְּגִשְׁמִיּוֹת, כֵּךְ גַּם בְּעֲבוֹדַת הָאֵדָם בְּרוּחָנִיּוֹת, שֶׁ"יוֹם"

(26) הוּבָא בְּפִירְשׁ"י וּרְמַב"ן בְּרֵאשִׁית א, א. 27) בְּרֵאשִׁית ש. ש. 28) ח"א רנו, ב. וְרֵאשִׁית בְּרֵאשִׁית תַּפּוּ, סע"ב וְאֵילָךְ.
 (29) בְּרֵאשִׁית ש. ש. ה. 30) רֵאשִׁית ח"א מו, א. ח"ב מו, ב. ח"ג צג, ב. 31) לִשׁוֹן חז"ל - פִּסְחִים ז, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מוֹרָה עַל מַעֲמַד וּמִצְבָּה נַעֲלָה בַעֲבוּרַת ה' שְׁמַאִיר אֲצִלוֹ הָאוֹר
 2 והגילוי של "שִׁמְשׁ הַיּוֹי"³², שְׁאֵז כָּל הָעֲנַנִּים מוֹאָרִים אֲצִלוֹ,
 3 וְלִכֵּן רוּאָה בְּכִירוֹ שְׁדָבָר זֶה הוּא חַיִּים וְטוֹב, וְדָבָר זֶה הוּא
 4 הַפְּכוּ, והבחירה ביניהם קלה ופשוטה, כי ההבדלים חדים וברורים, כִּמוֹ
 5 שְׁפָתוֹב³³ רָאָה נְתִי לְפָנֶיךָ
 6 גוֹ' אֶת חַיִּים וְאֶת הַטּוֹב
 7 וְגוֹ', וּמוֹכֵן בְּמָה יִבְחַר, 2 מוֹאָרִים אֲצִלוֹ, וְלִכֵּן רוּאָה בְּכִירוֹ שְׁדָבָר זֶה הוּא
 8 וּבְחִרָתָ בְּחַיִּים³⁴ כִּי כַאֲמוֹד 3 חַיִּים וְטוֹב, וְדָבָר זֶה הוּא הַפְּכוּ, כִּמוֹ שְׁפָתוֹב³³
 9 ההבדלים בין החיים והטוב והיפך-הטוב להיפך-
 10 החיים והיפך-הטוב נראים היטב
 11 וגלויים לפניו. מַה-שְּׁאִין-כֵּן
 12 "בְּלִילָה", כַּאֲשֶׁר הָאוֹר וְהַגִּילוי
 13 שֶׁל "שִׁמְשׁ הַיּוֹי" הוּא אֲצִלוֹ
 14 בְּהֶעֱלֵם וְהִסְתֵּר (מִצַּד אֵיזָה
 15 סִיבוֹת שְׁתֵּהֲיִנָּה) וּבַהֲעֵדֵר הָאוֹר
 16 הָרִי הוּא שְׂרוֹי בְּחוֹשֶׁךְ, אֲזִי נַעֲשֶׂה
 17 מַעֲמַד וּמִצְבָּה ד'הָעֵם
 18 הַהוֹלְכִים בְּחֹשֶׁךְ"³⁵ וְאִינִם
 19 יוֹדְעִים לְהַבְחִין וּלְדַעַת מַה טִּיבוֹ וּמָה
 20 מַהוּתוֹ שֶׁל כָּל דָּבָר, וּמִצַּד זֶה הָרִי
 21 הֵם אוֹמְרִים "לָרַע טוֹב
 22 וְלַטּוֹב רַע, שְׂמִים חֹשֶׁךְ לְאוֹר
 23 וְאוֹר לְחֹשֶׁךְ, שְׂמִים מֵר
 24 לְמֵתוֹק וּמֵתוֹק לְמֵר"³⁶ וּבְמִצְבָּה
 25 שֶׁל מְבוּכָה כּוֹז קֶשֶׁה מֵאֵד לְהַבְרִיל בֵּין
 26 חַיִּים וְטוֹב לְמָה שֶׁהַפֶּךְ מִזֶּה וּלְבַחֲרוֹ
 27 דוּקָא בְּטוֹב.
 28 וְזֶהוּ כְּלָלוֹת עֲנִין הַשִּׁינָה
 29 וְלִילָה (זְמַן הַשִּׁינָה), שְׂמָזָה
 30 מִהֲעֵדֵר 'רְאִיחַ' וְשִׁמְיָה' נִכְוָנָה שֶׁל
 31 הַדְּבָרִים וּבְלִבּוֹל וּמְבוּכָה בַעֲבוּרַת ה'
 32 נַעֲשֶׂה עֲנִין הַגְּלוּת ("אֲנִי
 33 יִשְׁנָה" בְּגִלוּתָא בְּגִלוּת) בְּגִלוּת
 34 בַעֲבוּרָה, וְהִינּוּ, שְׂנִשְׁמָתוֹ
 35 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלוּקִית שֶׁל הָאָדָם שְׂהִיא
 36 חֶלֶק אֶלְקָה מִמַּעַל מִמֶּשֶׁךְ³⁷,
 37 וְתַכְלִית בְּרִיאָתוֹ הוּא לְשִׁמְשׁ
 38 אֶת קוֹנוֹ, הִנֵּה הַמּוֹדְעוֹת וְהַהֲבִנָּה
 39 וְהַהֲכָרָה בְּמִטְרָה וּבְתַכְלִית שֶׁל בְּרִיאָתוֹ
 40 נִמְצְאִים אֲצִלוֹ בְּגִלוּת, בְּגוֹפּוֹ
 41 וּנְפִשׁוֹ הַבְּהִמִּית שֶׁמַּעֲלִימִים
 42 וּמְסַתְּרִים עַל הַנִּשְׁמָה, שְׁאֵז בּוֹזֵן

הגלות "אתותינו לא ראינו"³⁸ לא רואים אותות שנובעים מגילוי
 אלוקות, ו"היינו כחלמים"³⁹ מצבם של בני ישראל בגלות נמשל
 ל'שינה' כמבואר כאן בהרחבה, וכן ל'חלום' שבו אין האדם רואה דברים
 בצורה ברורה ומסודרת. ומִזְזָה
 מִשְׁתַּלְשֵׁלֶת גַּם גְּלוּת
 חִיצוֹנִית, גלות בני ישראל בין
 אומות העולם שְׂזָהוּ כְּלָלוֹת
 הָעֲנִין ד'מִפְּנֵי חֲטָאֵינוּ גְּלִינוּ
 מֵאַרְצֵנוּ"⁴⁰, היינו שמצב רוחני
 ירוד, גורם שזוהו ישתלשל מצב גשמי
 ירוד גְּלוּת כְּפִשׁוּטָה, שְׂבָנִי
 יִשְׂרָאֵל נִמְצְאִים בְּגִלוּת בֵּין
 אומות העולם.
 וְסִבַּת הַדָּבָר הוּא לְפִי שְׂעָנִין
 הַשִּׁינָה בַעֲבוּרַת הָאָדָם פּוֹעֵל
 אֶת עֲנִין הַשִּׁינָה לְמַעְלָה
 כְּבִיכּוֹל, היינו שיש חלישות,
 כְּבִיכּוֹל, בַּהֲשַׁחָה וּבְשִׁמְרָה שֶׁל
 הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל
 וּבְחֻצָאָה מִזֶּה מִשְׁתַּלְשֵׁל עֲנִין הַגְּלוּת
 לְמַטָּה. וְיִוָּכֵן עֲנִין הַשִּׁינָה
 לְמַעְלָה בְּאֱלוּקוֹת, כְּבִיכּוֹל - מִעֲנִין
 הַשִּׁינָה לְמַטָּה בְּאָדָם, כִּפִּי
 שֶׁמִּמִּשְׁיָן וּמִבְּאָר.
 דְּהִנֵּה, בְּשַׁעֲהַ שְׂהָאָדָם עַר,
 אֲזִי הִנֵּהגְתוֹ הוּא עַל-פִּי
 הַשִּׁכֵּל, שְׂתוֹפֵס מְקוֹם אֲצִלוֹ
 בְּרֵאשׁ וּבְרֵאשׁוֹנָה, כְּטַבְעוֹ שֶׁל
 אָדָם שֶׁהַשִּׁכֵּל הוּא הַדָּבָר הַעִיקְרִי
 וְהַחֲשׁוֹב בְּיֹתֵר אֲצִלוֹ וְהַכּוֹחַ שֶׁעַל-פִּיו
 הוּא מְנַהֵל אֶת חַיּוֹ מַה-שְּׁאִין-כֵּן
 כְּשֶׁהוּא יִשָּׁן, הִנֵּה גַם הַשִּׁכֵּל
 שֵׁיִשׁ בּוֹ הַשִּׁכֵּל הַמְּשִׁיךְ לַפְּעוּל
 בְּאָדָם בְּצוּרָה מוֹעֲטָה וּמִצּוֹמְצֻמַּת בַּעַת
 הַשִּׁינָה, הוּא שִׁכֵּל בְּלִתִּי מְסוּדָר.
 וְעוֹד זֹאת דָּבָר נוֹסֵף שֶׁמֵּאֲפִיין אֶת
 פְּעוּלַת הַשִּׁכֵּל בַּעַת הַשִּׁינָה, שְׂחִסְרָה
 גַּם הַשְּׂפָעַת הַשִּׁכֵּל עַל הַכַּחוֹת
 זוֹלָתוֹ, שֶׁאֵר כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ מִלְּבַד
 הַשִּׁכֵּל, שְׂלָכֵן יְכוּל לְהִיּוֹת
 בְּחִלוּם שֶׁהוּא בַּעַת הַשִּׁינָה עֲנִין
 שֶׁל חֲבוּר הַפְּכִים, דְּבָרִים לֹא

(32) ע"פ תהלים פד, יב. (33) נצבים ל, טו. (34) שם, יט. (35) ישעי' ט, א. (36) שם ה, כ. (37) תניא רפ"ב. (38) תהלים עד, ט. (39) שם קכו, א. וראה תו"א וישב כח, ג. ובכ"מ. (40) תפילת מוסף דיו"ט.

בלילה ההוא נדרה שנת המלך

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מציאותיים, וְעִנְיָנִים שֶׁהֵם הַיָּפֶף הַשָּׂכָל, אֶפִּילוּ כִּפִּי שֶׁהַשָּׂכָל
 2 הוּא בְּשַׁעַת הַשִּׁנָּה וזאת משום שבעת השנה השכל לא מכווין ומנהל
 3 את פעולת שאר הכוחות.
 4 וּמָזָה מוֹכֵן גַּם עִנְיָן הַשִּׁנָּה לְמַעְלָה כְּכֹיכֹל, שֶׁהוּא עִנְיָן
 5 הַסְּתַלְקוֹת סִילוּק וְעִלְיָהּ שֶׁל בַּחֲנִית
 6 הַמוֹחִין דְּלְעִילָא שֶׁלמַעְלָה,
 7 בַּלּוּקוֹת (וְעַד לְמַעְמַד וּמַצָּב
 8 שֶׁ"עֹזֵב הַרְי' אֶת הָאֲרֶץ" 41
 9 כְּכֹיכֹל ויש חיסרון בהשגחה
 10 ובשמירה של הקדוש-ברוך-הוא על
 11 בני ישראל, כפי שימשיך ויבאר, כי
 12 ההעלם וההסתרה כל כך גדול ואין גילוי
 13 אלוקות). וְלָכֵן, הִנֵּה אֵף שֶׁמַּצֵּד
 14 הַיְיֹוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל "בְּנִים אֲתֶם
 15 לַה' אֱלֹהֵיכֶם" 42 מְגִיעַ לָהֶם
 16 רְאוּיִים הֵם שֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יִשְׁפִיעַ
 17 לָהֶם מִלְמַעְלָה לְמַטָּה כֹּל טוֹב
 18 רוֹחֵנִי וְכֹל טוֹב גְּשָׁמִי, בְּכֹל זֹאת
 19 הָרִי כְּשֵׁיִשׁ לְמַעְלָה הַסְּתַלְקוֹת
 20 הַמוֹחִין כְּכֹיכֹל, הֵינּוּ
 21 שֶׁהַנְּהִיגָה אֵינָה כִּפִּי שֶׁצָּרִיכָה
 22 לְהִיּוֹת עַל-פִּי הַבְּנָה וְהַשְׁגָּה,
 23 הָרִי זֶה הַתְּעַלְמוֹת וְהַסְּתַלְקוֹת
 24 הַמוֹחִין לְמַעְלָה פּוֹעֵל אֶצְל
 25 יִשְׂרָאֵל מַעְמַד וּמַצָּב דְּ"גִלְיָנוּ
 26 מֵאֲרַצְנוּ", וְכֹאשֶׁר גָּלוּ
 27 לְאֲדוֹם, גָּלוּ לְכַבֵּל וְגָלוּ
 28 לְעֵילָם, אַזִּי "שְׂכִינָה
 29 עִמָּהֶם" 43 כְּדַבְּרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל (וּלְפִי
 30 הַפֶּשֶׁט כִּוּוֹנַת הַמַּאֲמָר הִיא שֶׁגַם בְּגִלּוֹת
 31 הַשְּׂכִינָה נִמְצְאוּ אֵינָנו, אֵךְ לְפִי פְּנִימִיּוֹת
 32 הַדְּבָרִים, כִּיוּן שֶׁעִנְיָן הַגִּלּוֹת נִגְרַם
 33 כְּתוּצָה מִכֵּן שִׁישׁ לְמַעְלָה הַסְּתַלְקוֹת
 34 הַמוֹחִין וְהַדְּבָר גּוֹרֵם גִּלּוֹת וִירִידָה
 35 לְמַטָּה, הַכּוּוֹנָה הִיא שֶׁבְּמִכּוּן מְסוּיִים
 36 הַגִּלּוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִיא כֹּאשֶׁר גַּם
 37 לְמַעְלָה, כְּכֹיכֹל, יֵשׁ עִנְיָן שֶׁל גִּלּוֹת),
 38 שְׂכִינָתָא בְּגִלּוֹתָא 44 הַשְּׂכִינָה בְּגִלּוֹת.

39 (ג) וְזֶהוּ תְקִפּוֹ הַעִיָּקָר וְהַחֲזוֹק שֶׁל גַּם פּוֹרִים שֶׁמִּתְחִיל בְּפִסּוֹק זֶה (אף
 40 "עַל-פִּי שְׁלֹפֵי פִשְׁטוֹת הַמְקַרְאוֹת הֵנִס שֶׁל הַצֵּלַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפוּעַל הַתְּרַחֵשׁ
 41 בַּהֲמִשְׁךְ הַמְאֻרְעוֹת), שֶׁ"בְּלִילָה הַהוּא", תְּכָלִית הַהֶעְלָם, כְּמִבּוֹאֵר
 42 לְעֵיל שְׁנֵי הַבִּיטוּיִים "לִילָה" וְהוּא' הֵם לְשׁוֹנוֹת שֶׁל הָעֵלֶם וְהַסְּתֵר, וּמִתּוֹךְ
 43 הַמַּצָּב הַנַּחֲתוֹת הַזֶּה "נִדְרָה שְׁנַת
 44 הַמֶּלֶךְ", הַתְּכַבֵּל מַצָּב הַשִּׁנָּה
 45 וְנַעֲשֶׂה מֵהַפֶּךְ מִן הַקְּצָה אֶל הַקְּצָה,
 46 מִתְּכָלִית הַהֶעְלָם אֶל תְּכָלִית
 47 הַגִּלּוּי 45. וְהֵינּוּ, שְׂאִין זֶה
 48 בְּאוֹפֵן שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה שֶׁ"נִדְרָה
 49 שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" נִתְּפַטֵּל הַלִּילָה
 50 וְהַהֶעְלָם, אֶלָּא בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב
 51 "בְּלִילָה הַהוּא", שֶׁ"בְּלִילָה
 52 הַהוּא" גּוֹפֵא בּוֹ עֲצוּמוֹ בְּהִיּוֹתוֹ
 53 בְּתְּכָלִית הַהֶעְלָם תּוֹךְ כְּדִי
 54 שֶׁהָעֵלֶם הוּא בְּכֹל הַתּוֹקֵף, נִפְעַל
 55 הָעִנְיָן דְּ"נִדְרָה שְׁנַת
 56 הַמֶּלֶךְ" 46 וְנִדְרָה תְּכָלִית הַגִּלּוּי.
 57 וְלָכֵן הוֹבָא עַל גַּם פּוֹרִים
 58 בְּדַבְּרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל הַמְּשַׁל מַצָּבִי,
 59 שְׂגַם בְּשַׁעַת שְׂיִשׁוֹן (וְעִינּוּ
 60 אַחַת קְמוּצָה סְגוּרָה וְעוֹצוּמָה)
 61 עֵינּוּ אַחַת פְּתוּחָה 47, כְּלוּמֵר
 62 שְׂגַם תּוֹךְ כְּדִי הַשִּׁנָּה, אֵין זֶה שִׁנָּה
 63 מוּחֲלַטת וְכֵן גַּם בְּנִמְשָׁל, הֵינּוּ,
 64 שְׂבִיחַת עַם הַהֶעְלָם דְּ"בְּלִילָה
 65 הַהוּא" וְתוֹךְ כְּדִי שֶׁהָעֵלֶם נִמְשָׁךְ
 66 וְעִדְיִין מְעִילִים וּמְסַחֲרִי, יִשְׁנוּ בְּדַבְּ
 67 גַּם הָעִנְיָן דְּ"נִדְרָה שְׁנַת
 68 הַמֶּלֶךְ", תְּכָלִית הַגִּלּוּי 48.
 69 הוֹלֵךְ וּמְבַאֵר בְּפִרְשׁוֹת יוֹתֵר אֵת מֵהַת
 70 הַגִּלּוּי, "תְּכָלִית הַגִּלּוּי" שֶׁהֵאִיר תּוֹךְ
 71 כְּדִי שֶׁהָעֵלֶם נִמְשָׁךְ.
 72 וְהָעִנְיָן בְּזָה, שֶׁ"נִדְרָה שְׁנַת
 73 הַמֶּלֶךְ" קָאֵי מְכוּן עַל גִּלּוּי
 74 אֹר אֱלֹקֵי נְעִלָה מֵאֵד שְׂנַמְשָׁךְ
 75 לֹא רַק בְּמַצָּב מְרוּמֵם, מַצָּב שֶׁמִּתְאַם
 76 וְרֹאֵי לְגִלּוּי אֲלוּקוֹת, אֲלֵא גַּם בְּהֶעְלָם הַלִּילָה, מַצָּב שֶׁלְּכַאוּרָה לֹא רֹאֵי

(41 יחזקאל ח, יב. ט, ט. 42) פ' ראה יד, א. 43) ראה מגילה כט, א. ספרי ס"פ מסעי. 44) ראה זה"א קכ, ב. 45) בהבא לקמן - ראה לקו"ש ח"ז ע' 42 ואילך (ממאמר זה). 46) שהרי הנס דפורים הי' מלוכב בטבע (ראה תו"א צא, א. ק, א. ובכ"מ). ובוה תובן שייכות ב' הפירושים* ב"נדרה שנת המלך", "שנת מלכו של עולם", או "שנת המלך אחשוורוש ממש" (מגילה ויל"ש שבהערה 6) - כי מכיון שמה ש"נדרה שנת המלך מלכו של עולם" הי' באופן דהתלבשות בלבושי הטבע - "בלילה ההוא", ע"כ זה נתלבש במה ש"נדרה שנת המלך אחשוורוש ממש". 47) שהש"ר ספ"ח. וראה תו"א מג"א קטז, ד. 48) משל הצבי שבמדרש שם הוא על בחי' עין ה' אל יראיו - הבטה בעין א' שלמטה משתי עינים. אבל בב"ר

(* ראה לקו"ש ח"ג ע' 782, שכל הפירושים שבפסוק אחד - שייכים הם זה לזה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שיהיה בו גילוי אלוקות וְאֶפְיָלוֹ בְּהֶעֱלֵם הַכֶּפּוֹל דְּ"לִילָה הָהוּא",
 2 שתי לשונות של העלם, שְׁעֵנְנָן זֶה גּוֹפָא עצמו, עצם העובדה שאור זה
 3 מאיר אפילו בתוך העלם והסתר גדול ביותר, מוֹרָה עַל גּוֹדֵל הָעֲלוּי
 4 שָׁבוּ, שְׁשָׂרוּשׁוּ מִבְּחִינַת הַחֹשֶׁף שְׁלֹמְעֵלָה מ'אור', כמבואר
 5 בחסידות שיש דרגות עליונות הנקראות
 6 'חושך' (ככתוב 'ישת חושך סתרו')
 7 משום שהם למעלה מגילוי שְׁזָהוּ
 8 עֲנִין "לִילָה הָהוּא" התעלמות
 9 כפולה לְמַעְלִיּוֹתָא (לְמַעְלָה גַם
 10 מ'יום ההוא" דְקָאֵי המכונן
 11 עַל עֲצָם הָאֹר וְלֹא רק הארה
 12 והתפשטות של האור), כְּמוֹ
 13 שְׁנַתְבָּאָר לְעִיל בְּאֵרוֹפָה.
 14 והוֹלֵךְ ומבאר את מעלתו של האור
 15 האלוקי הנעלה הנמשך ומאיר אפילו
 16 במצב של העלם והסתר גדול ביותר,
 17 האור שהוא בחינת 'חושך' ו'לילה'
 18 למעילותא.
 19 וְהֶעֱנִין בְּזָה, דְּהֵנָּה 'אור'
 20 במדרגה רגילה המאיר במעמד ומצב
 21 רוחני רגיל שאמנם אינו ירידה גדולה,
 22 אבל גם אינו התעלות יוצאת מגדר
 23 הרגיל שְׁנִקְרָא "יום", הוּא אֹר
 24 מוֹגְבֵּל, וְלֶכֶן מאחר שהוא אור
 25 מוגבל ויש גבול עד כמה הוא מאיר
 26 ומתפשט, יש גבול גם באיזה מצב הוא
 27 מאיר, ובהיותו אור מוגבל אֵינוֹ
 28 יָכוֹל לְהִיּוֹת נִמְשָׁף ואין ביכולתו

להאיר ולהתגלות בְּהֶעֱלֵם הַלִּילָה (אֶפְיָלוֹ בְּלִילָה סָתָם בהעלם
 רגיל, וכל־שכן שאינו יכול להתגלות במצב של "בלילה ההוא"), כִּי הֶעֱלֵם
 הַלִּילָה מְנַגֵּד אֵלָיו ואין בכוחו לגבור על ההעלם. אָמְנָם, "נִדְרָה
 שְׁנַת הַמֶּלֶךְ", ביטול עניין השינה, מוֹרָה עַל המשכה והתגלות של
 אֹר בְּלִילָה מוֹגְבֵּל, שְׁכַלְפֵי
 אֹר זֶה - הֵנָּה הֶעֱלֵם אֵינוֹ
 מְנַגֵּד, וְלֶכֶן אֹר נִעְלָה זֶה, אֹר
 בְּלִילָה מוֹגְבֵּל, נִמְשָׁף גַם "בְּלִילָה
 הָהוּא" 49 כאשר ישנו העלם והסתר
 גדול ביותר, הַסְתֵּר כְּפוֹל (ואפילו מבלי
 שההעלם וההסתר יתבטל).
 וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, שְׁהִמְעֵלָה
 דְּ"נִדְרָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" הארה
 והתגלות שבאה בתוך ה'לילה'
 וה'שינה' לְגַבֵּי "יום", מצב רגיל
 של גילוי, מוֹכַנְתָּ גַם בְּפִשְׁטוּת.
 דְּהֵנָּה, זְמַן הַיּוֹם, בְּדֶרֶךְ כָּלֵל,
 אֵינוֹ זְמַן שָׁבוּ יְשָׁנִים 50 אלא
 הסדר הרגיל הוא שהשינה היא בלילה.
 אָכֵל הָעֵדֶר הַשִּׁינָה בַיּוֹם,
 שׁוֹנָה לְגַמְרֵי מְהֵעֵדֶר הַשִּׁינָה
 כְּשֶׁנּוֹדֶדֶת בְּלִילָה, כִּי הָעֵדֶר
 הַשִּׁינָה בַיּוֹם, הוּא מִצַּד אֹר
 הַיּוֹם, שְׁזָהוּ דְבָר שְׁמַחוּץ
 לְאָדָם עצמו, מֵה־שְׁאִי־כֵן
 נְדִידַת הַשִּׁינָה בְּלִילָה - היא
 בְּגִלְלַת הַמַּצָּב (הַנִּפְשִׁי 51) שֶׁל
 הָאָדָם גּוֹפָא עצמו, ואם כן זו

בְּהֶעֱלֵם הַלִּילָה, וְאֶפְיָלוֹ בְּהֶעֱלֵם הַכֶּפּוֹל דְּ"לִילָה
 הָהוּא", שְׁעֵנְנָן זֶה גּוֹפָא מוֹרָה עַל גּוֹדֵל הָעֲלוּי
 שָׁבוּ, שְׁשָׂרוּשׁוּ מִבְּחִינַת הַחֹשֶׁף שְׁלֹמְעֵלָה מ'אור',
 שְׁזָהוּ עֲנִין "לִילָה הָהוּא" לְמַעְלִיּוֹתָא (לְמַעְלָה
 גַם מ'יום ההוא" דְקָאֵי עַל עֲצָם הָאֹר), כְּמוֹ
 שְׁנַתְבָּאָר לְעִיל בְּאֵרוֹפָה.
 וְהֶעֱנִין בְּזָה, דְּהֵנָּה 'אור' שְׁנִקְרָא "יום", הוּא
 אֹר מוֹגְבֵּל, וְלֶכֶן אֵינוֹ יָכוֹל לְהִיּוֹת
 נִמְשָׁף בְּהֶעֱלֵם הַלִּילָה (אֶפְיָלוֹ בְּלִילָה סָתָם), כִּי
 הֶעֱלֵם הַלִּילָה מְנַגֵּד אֵלָיו. אָמְנָם, "נִדְרָה שְׁנַת
 הַמֶּלֶךְ" מוֹרָה עַל אֹר בְּלִילָה מוֹגְבֵּל, שְׁכַלְפֵי אֹר
 זֶה - הֵנָּה הֶעֱלֵם אֵינוֹ מְנַגֵּד, וְלֶכֶן נִמְשָׁף גַם
 "בְּלִילָה הָהוּא" 49. וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, שְׁהִמְעֵלָה
 דְּ"נִדְרָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" לְגַבֵּי "יום", מוֹכַנְתָּ גַם
 בְּפִשְׁטוּת. דְּהֵנָּה, זְמַן הַיּוֹם, בְּדֶרֶךְ כָּלֵל, אֵינוֹ זְמַן
 שָׁבוּ יְשָׁנִים 50. אָכֵל הָעֵדֶר הַשִּׁינָה בַיּוֹם, שׁוֹנָה
 לְגַמְרֵי מְהֵעֵדֶר הַשִּׁינָה כְּשֶׁנּוֹדֶדֶת בְּלִילָה, כִּי
 הָעֵדֶר הַשִּׁינָה בַיּוֹם, הוּא מִצַּד אֹר הַיּוֹם, שְׁזָהוּ
 דְבָר שְׁמַחוּץ לְאָדָם, מֵה־שְׁאִי־כֵן נְדִידַת הַשִּׁינָה
 בְּלִילָה - היא בְּגִלְלַת הַמַּצָּב (הַנִּפְשִׁי 51) שֶׁל הָאָדָם

רפ"מ: "עין ה' אל יראיו זה אברהם", וקאי על בחי' עין א' דעתיקא שלמעלה מבחי' ב' עינים (יהל אור ע' קכב ע"פ
 זח"ג קכט, ב). וראה גם אוה"ט ס"פ וירא. וראה גם ד"ה אר"י לא ברא כו' תרצ"ד (ועפ"ז סרה קושיית היפ"ת לב"ר שם)).
 וע"פ הידוע שכל הפירושים שבפסוק א' שייכים זל"ז*, צ"ל שבחי' עין א' שלמטה מבחי' ב' עינים שייכת לבחי' עין א'
 שלמעלה מב' עינים. (וראה גם תו"א שם: "להיות נמשך מבחי' עינא פקחא דלא נאים", שזהו עין א' דעתיקא (זהר שם,
 סע"ב), שאין שייך בה ענין השינה). וי"ל שמעלת בחי' ב' עינים על בחי' עין א' שבשהש"ר שם, הוא רק בענין הגילויים,
 והוא שההשגחה דעין א' באה בהתלבשות בלבושי הטבע (וכמ"ש בתו"א שם: "שמתלבש בלבוש"), אבל עצם האור
 שבבחי' זו הוא אותו האור דבחי' עין א' דעתיקא. וכדאי' בתו"א שם: "ודמה לך לבחי' מהותו ועצמותו ית' בחי' ע"ק,
 ומשם יומשך להיות לצבי כו'". (וע"ד המבואר בתו"א ד"ה חייב אינש צט, סע"ד ואילך) בענין מה שפורים מותר בעשיית
 מלאכה. עיי"ש). - עד"ז הוא גם בב' הבחי' שכיראה - יר"ת ויר"ע [הממשיכות ב' בחי' הבטה אלו (ראה יהל אור שם.
 ד"ה אר"י שם)] - שחלוקות רק בענין הגילויים, אבל בנוגע לעצם מהותם, גם יר"ת (עם היותה למטה מאהבה בבחי'
 הגילויים) - היא בעצמותו ית' (קונט' העבודה ע' 18). (49) וברוגמת הידוע (ד"ה הקבצו תרס"ח (בהמשך תרס"ו). וידבר
 אלקים תש"ד בסופו. ובכ"מ) שאין ביכולת הצמצום להעלים על אור הכל"ג, ולכן נמצא הוא גם לאחז"צ כמו שהוא קודם
 הצמצום. (50) ראה רמב"ם הל' דיעות פ"ד ה"ה: ולא יישן ביום. סוכה כו, ב וטושו"ע או"ח סרל"א וס"ד סע' טו. וראה
 גם שו"ע אדה"ז בתחלתו, שצריך לקום משינתו קודם אור הבוקר. (51) ראה בפירש"י ד"ה נדדה: ויש אומרים כו'. וגם
 פעולתו על חומר גופו היא בפנימיות יותר מהפעולה דאור היום, שהרי "אין הזיו (דשמש) נכנס בתוכיות.. האדם" (תו"א

בלילה ההוא נדדה שנת המלך

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הפרעה הרבה יותר חזקה לשינה מאשר העדר השינה ביום.
2 וְעוֹד זֹאת, הַבֵּדל נוֹסֵף בֵּין אֵי הַשִּׁנָּה בְּיוֹם לַנְּדוּדֵי שִׁנָּה בְּלִילָה הוּא
3 שְׂבִיּוּם אֵין זֶה בְּאוֹפֵן שְׂאוֹר הַיּוֹם אֵינוֹ מְנִיחַ לִישׁוֹן⁵² וְלֹא
4 מֵאִפְשֵׁר אֶת הַשִּׁנָּה בְּפוּעַל, אֲלָא אִם הַיּוֹם פּוֹעֵל רַק שְׂהָאֲדָם לֹא
5 יִרְצָה לִישׁוֹן, מֵה־שְׂאִין־פֶּן
6 כְּאִשֶׁר הַשִּׁנָּה נּוֹדְדָת, שְׂאֹז
7 נִמְצָא הָאָדָם בְּמַצָּב שְׂאִינוֹ
8 מֵאִפְשֵׁר עֲנֵן שֶׁל שִׁנָּה לְמֵרוֹת
9 שֶׁהָאָדָם מְצִירוֹ כֵּן רּוֹצֵה לִישׁוֹן,
10 וּבְמַצָּב כְּזֶה אֵין חֲלוּק הַבֵּדל
11 בֵּין יוֹם לְלַילָה, כִּי הַמַּצָּב
12 דְּנִדְדָה שְׁנַת" הוּא
13 הַתְּעוֹרְרוֹת כְּזוֹ שְׁלַגְבִּיָּה אֵין
14 מְצִיאֹת שֶׁל שִׁנָּה (הָעֵלָם),
15 וְלִכֵּן לֹא שִׁיף לֹא יִתְכַן שְׂהָעֵלָם
16 הַלַּילָה (וְאִפְּלוֹ "לַילָה
17 הַהוּא") יִנְגַד עַל זֶה וְאֵין שׁוּם
18 דְּבַר וְשׁוּם זְמַן שִׁיכּוֹל לְגַרוּם שִׁנָּה
19 לְמֵרוֹת הַנְּדוּדָה".
20 וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם שְׂצָרִיף הַגְּבִיָּה אֶת הַקּוֹל
21 אֶת הַמְּגִילָה לְהַגְּבִיָּה אֶת הַקּוֹל
22 בְּקִרְיָאֵת "בְּלַילָה הַהוּא נִדְדָה
23 שְׁנַת הַמֶּלֶךְ". דְּהֵנָּה, הַגְּבִיָּה
24 הַקּוֹל בְּעַת הַדְּבֹר, קְשׁוּרָה
25 עִם שְׁנֵי עֲנָנִים שְׂעִשִׁיִּים לְגֵרוּם
26 לְאֵדָם לְהַגְּבִיָּה אֶת קוֹלוֹ יוֹתֵר מֵהַרְגִיל.
27 הָאֲחָד, שְׂדְּבֹר זֶה חוֹדֵר
28 בְּאָדָם בְּפִנְיָמִיּוֹת נִפְשׁוֹ, כְּפִי
29 שְׂרוּאִים בְּחוּשׁ בְּצוּרָה מוֹחֲשִׁית
30 שְׂפִאֲשֶׁר מְדַבֵּר אֹדוֹת עֲנֵן
31 שְׂנוֹגֵעַ אִכְפַּת לוֹ בְּיוֹתֵר, אֲזִי
32 אֵינוֹ יְכוֹל לְהִיּוֹת בְּמִנּוּחָה
33 וְלִדְבַר קוֹל נְמוּף, אֲלָא הָאָדָם
34 מֵתַפְעֵל וּמֵתַרְגֵּשׁ, וְלִכֵּן דְּבָרֵי
35 נְאֻמִּים קוֹל גְּבוּהַ מֵהַרְגִיל.
36 וְהַשְּׁנֵי, שְׂדְּבֹר זֶה שְׂבוּ הָאָדָם
37 מִגְּבִיָּה אֶת קוֹלוֹ נִשְׁמַע לְמִרְחוּק
38 יוֹתֵר, וְכִכָּל שְׂהַקּוֹל גְּבוּהַ
39 יוֹתֵר, יִשְׁמַע לְמִרְחוּק יוֹתֵר.
40 וְכֵן הוּא גַם בְּהַמְשָׁכַת הַתְּחִלּוֹת

הָאוֹר הַנְּעֵלָה מֵאֹד, הָאוֹר הַבְּלִי מוּגְבַל, דְּנִדְדָה שְׁנַת מְלָכוֹ שֶׁל
עוֹלָם", שְׂהָאוֹר הַנְּעֵלָה הוּא
בְּיוֹתֵר, שְׂבוּ לֹא שִׁיף גְּדֵר הַהָעֵלָם (כְּנִ"ל) כִּי הוּא אֹר שׁוּם
דְּבַר לֹא יְכוֹל לְהַעֲלִים וְלִהְיוֹת עֵלִי, וְנִמְשָׁף לְמִרְחוּק בְּיוֹתֵר,
הַהַתְּפַשּׁוּת וְהַהֲאָרָה שֶׁלֹּא נִעְצָרָה,
גַּם בְּהָעֵלָם הַיּוֹתֵר תְּחִתּוֹן,
וְעַד לְהָעֵלָם דְּ"לַילָה הַהוּא"
הַהָעֵלָם וְהַהֲסַתֵּר הַגְּדוֹל וְהַכְּפוֹל.
וְכַדִּי שְׂהַקְּרִיאָה דְּ"בְּלַילָה
הַהוּא נִדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" כַּעַת
קִרְיַאת הַמְּגִילָה בְּפוּרִים תְּמִשְׁיָף
וְתַפְעֵל עֲנֵן זֶה שֶׁל הַמִּשְׁכַּת הָאוֹר
הַבְּלִי־גְבוּל (כְּפִדּוּעַ⁵³ בְּפִירוּשׁ
שֶׁל תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת עַל הַפְּסוּק הָאִמּוֹר
בְּמִגִּילַת אֶסְתֵּר "נִזְכָּרִים
וְנַעֲשִׂים"⁵⁴, שְׂכַפְאֶשֶׁר
"נִזְכָּרִים" - אֲזִי וְנַעֲשִׂים"
כְּלוּמֵר כֹּאשֶׁר הַיָּמִים נִזְכָּרִים, כְּבוֹא
הַתְּאֵרִיךְ שֶׁל חֲתָג וְהַמוֹעֵד מִיַּד שְׁנָה,
וְעוֹשִׂים אֶת מִצְוֹת חֲתָג, אֲזִי הֵם
"נַעֲשִׂים" וְהָאוֹרוֹת וְהַגְּלִיּוּם שֶׁהוּ
בְּפַעַם הָרַשׁוּנָה חוֹדְרִים וְנִמְשָׁכִים
וּמֵאִירִים מֵחַדְשׁ), צְרִיכָה לְהִיּוֹת
הַקְּרִיאָה בְּהַגְּבִיָּה הַקּוֹל,
שִׁישׁ בְּהַ שְׂתֵי מַעְלוֹת הַנִּ"ל,
מַעֲלָה הַהַתְּפַעְלוֹת וְהַרְגֵשׁ וּמַעֲלָה
הַהַמְשָׁכָה מִלְּרַחוּק, וְעַל־יְדֵי־זֶה
פּוֹעֲלִים שְׁנֵי עֲנָנִים אֵלוֹ גַּם
לְמַעְלָה⁵⁵ שִׁתְּנָלָה וְיוֹמֵשׁ אֹר
נַעֲלָה שְׂאֵין גְּבוּל לְהַמְשָׁכְתוֹ וְהָאֵרְתוֹ,
כְּמִבּוֹאֵר לְעֵיל.
(ד) וּבְעוֹמֵק יוֹתֵר, הֵנָּה לֹא זֹ
בְּלִבְד שְׂלַגְבִּי הַגְּלוֹי שֶׁל הָאוֹר
הָאֱלוֹקִי הַנְּעֵלָה דְּנִדְדָה שְׁנַת

פז, ריש ע"ב. ובכ"מ). וכ"ה גם בנמשל, שהתלבשות הנס בטבע (ראה לעיל הערה 46), הי' באופן ש"אותו הפה עצמו שאמר והעם לעשות בו כטוב בעיניך, הוא עצמו אמר ואתם כתבו על היהודים כטוב בעיניכם, שהוא ענין אתהפכא חשוכא לנהורא כו" (תו"א צד, ב. 52) להעיר מעירובין סה, א: זיף ופרע. ובר"ח שם: ישן ביום. וראה טושו"ע שם וסרל"א: אם אא"פ כו' יישן. 53) רמ"ז בספר תיקון שובכים - הובא ונתבאר בספר לב דוד (להחיד"א) פכ"ט. (וראה גם פע"ח שער יט (פורים) פ"ה. 54) אסתר ט, כב. 55) דבמדה שאדם מודד בה מודדין לו (משנה ספ"ק דסוטה). ובל' החסידות (דרמ"צ קכג, א. קס, א. ובכ"מ) האתערותא דלתתא צריכה להיות מעין ובדוגמת האתערותא דלעילא המתעוררת ונמשכת על ידה.

שבת פרשת צו, ט"ז אדר-שני, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המִלֶּךְ "אֵין בִּיכוּלֹת "לִילָה הַהוּא" לְהַעֲלִים וְהַאֲוֵר הַנֶּעֱלָה מֵאִיר
2 גם כאשר שורר העלם והסתור כפול, וְלִכְן הַגְּלוֹי נִמְשָׁךְ גַּם "בְּלִילָה
3 הַהוּא" כמבואר לעיל, אֶלֶּא יִתְּרָה מְזָה, שְׁהַהֲעֵלִם ד'לִילָה
4 הַהוּא" גּוֹפֵא עֲצֻמו הוּא הַסְּבָה שְׁמַעוּרְרַת וּמִמְשַׁכַּת הַגְּלוֹי
5 ד'נִדְרָה שְׁנַת הַמִּלֶּךְ" כלומר לא
6 זו בלבד שההעלם איננו מונע את
7 הגילוי, אלא הוא עצמו מעורר וממשיך
8 את הגילוי, כפי שממשיך ומבאר.
9 וְיֻכַּן מִמְּשַׁל גְּדִידַת הַשִּׁינָה
10 אֶצֶל בְּשַׁר-וֶדֶם, שְׁעֵנֵן זֶה שֶׁל
11 נרודי שינה שִׁיף בְּלִילָה דְּוָקָא,
12 וְלֹא בַּיּוֹם שְׂאִינוּ זְמַן שִׁינָה
13 כָּלֵל כמבואר לעיל. וּמְזָה מוּכָן
14 גַּם בְּרוּחַנִיּוֹת הָעֵנִינִים,
15 שְׁדוּקָא בְּגַלֵּל גּוֹדֵל הַהֲעֵלִם
16 וְהַסְּתֵר ד'לִילָה הַהוּא" [שְׁבו
17 בהסתר הגדול, במצב רוחני ירוד
18 נִמְצְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּזִמְן גְּזֵרַת
19 הַמֶּן, שְׁלֹכֵן נִקְרָאת אֲזֻז⁵⁶
20 'כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל'
21 בְּשֵׁם אֶסְתֵּר, מְלִשׁוֹן "הַסְּתֵר
22 אֶסְתֵּיר" נִפְעַל הַגְּלוֹי
23 ד'נִדְרָה שְׁנַת מְלִכּוּ שֶׁל
24 עוֹלָם" כי ההעלם עצמו מעורר
25 וממשיך את הגילוי, כאמור לעיל.
26 וְכֵן הוּא גַּם בְּעֵנֵן הַגְּבִהַת
27 הַקּוֹל שְׁיִיכַת לְעֵינֵינוּ בַּהֲתַאֵם
28 לַמְּנַהֵג שֶׁבִּפְסוּק זֶה הַקּוֹרֵא צִירִךְ
29 לַהֲגַבִּיהַ קוֹלוֹ, כמבואר לעיל,
30 שְׁפֹאֲשֵׁר הָאֲדָם רוּצָה שְׁדַּבְּרֵיו
31 יִהְיוּ נִשְׁמָעִים לְמַרְחֹק, אֲזִי
32 מְגַבִּיהַ קוֹלוֹ, וְנִמְצָא -
33 שְׁהַרְחֹק עֲצֻמו הוּא הַסְּבָה
34 שְׁמַעוּרְרַת הַגְּבִהַת הַקּוֹל,
35 וּכְכֹל שְׁהַרְחֹק גְּדוֹל יוֹתֵר
36 ("בְּלִילָה הַהוּא" העלם וריחוק
37 גדול מהרגיל) תְּהִיָּה הַגְּבִהַת
38 הַקּוֹל יוֹתֵר ("תִּקְפוּ שֶׁל גִּס").
39 והולך ומבאר כיצד ההעלם והריחוק
40 עצמו הוא בעצם סיבה לגילוי גדול
41 ביותר.

(56 ועד"ז בכללות זמן הגלות (סה"מ תרכ"ז ע' קסז). 57) ואף שגם לפי ביאור זה הי' הנס דפורים באופן דאתהפכא חשוכא לנהורא (ראה לעיל הערה 51), מ"מ הי' זה מצד האור - ולא שהחושך מצד עצמו נהפך לאור (וראה בארוכה ד"ה ויאמר לו יהונתן תשי"א פ"ג ואילך (סה"מ תשי"א ע' סז ואילך. וש"נ), ב' האופנים שבבחי' אתהפכא חשוכא לנהורא: הפיכה מצד האור, ומצד החושך עצמו).

בלילה ההוא נדדה שנת המלך

לא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מה־שְׁאִינ־כֵּן לְפִי הַבְּאוּר הַשֵּׁנִי לְעִיל שֶׁהָעֵלֶם דְּ"לִילָה
- 2 הַהוּא" מִהֵנָּה סִבָּה שֶׁמְעוֹרְרָת וגורמת וממשיכה אֶת הָעֲנָנִים
- 3 דְּ"נִדְרָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ", מוֹכֵן שֶׁגַם פְּעוּלַת הַשַּׁפְעַת הָאוּר הִיא
- 4 בַּהֶעֱלֵם עֲצָמוֹ, שְׁ"לִילָה הַהוּא" גּוֹפֵא נְהַפְּךָ לְאוּר, וְהֵינּוּ,
- 5 לְפִי שְׁ"לִילָה הַהוּא" מְבִיא
- 6 וממשיך ומעורר אֶת הָאוּר, וְאִם־
- 7 כֵּן הָרִי הוּא הַחוּשׁ עֲצָמוֹ נַעֲשֶׂה
- 8 אוּר. וְעֲנָנִים זֶה מוֹרָה
- 9 שֶׁהַמְּדַרְגָּה דְּ"נִדְרָה שְׁנַת
- 10 הַמֶּלֶךְ" מוֹרַגַת הָאוּר הַאלוּקִי הַנַּעֲלָה
- 11 שְׁגוּרָם שֶׁלְמַעֲלָה לֹא תִהְיֶה 'שִׁינָה',
- 12 כְּבִיכּוֹל, אֵינָה מוֹגְדֶרֶת בְּגִדְרִים
- 13 שֶׁל הָעֵלֶם וְגִלּוּי וְהַעוֹבְרָה שֶׁהִיא
- 14 מֵאִירָה וּמִתְגַלִּית הִיא בְּגִלְל שׁוֹ
- 15 הַתְּכוּנָה שְׁבָה הִיא מוֹגֵדֶרֶת אֲלֵא הִיא
- 16 לְמַעֲלָה מִגִּדְרִים, וְלִכֵּן עַל־יָדָה
- 17 יָכוֹל לְהִיּוֹת מִ'הַשָּׁךְ' - 'אוּר'
- 18 פְּעוּלָה שֶׁל בִּיטוּל וְשִׁינּוּי הַגִּדְרִים.
- 19 (ה) וְיֵשׁ לְהוֹסִיף חִידוּשׁ וְעוֹמֵק
- 20 נוֹסֵף בְּהָאֲמוֹר לְעִיל עַל הַחִידוּשׁ
- 21 הַגְּדוּל בְּגִלּוּי שֶׁל "נִדְרָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ"
- 22 (שְׁלֹא זֶה בְּלִבְד שֶׁהַגְּלוּי
- 23 דְּ"נִדְרָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" גִּמְשָׁךְ
- 24 לְמִרוֹת הַהֶעֱלֵם שֶׁל "בְּלִילָה"
- 25 הַהוּא" וּבְתוֹךְ הַהֶעֱלֵם עֲצָמוֹ, כִּיּוֹן
- 26 שְׁאִינּוֹ מַעֲלִים עֲלָיו, אֲלֵא
- 27 עוֹד זֹאת, שְׁ"לִילָה הַהוּא"
- 28 גּוֹפֵא מְעוֹרֵר אֶת הַגְּלוּי
- 29 דְּ"נִדְרָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" וְהַהֶעֱלֵם
- 30 הוּא הַסִּיבָה וְהַגּוּרָם לְגִלּוּי, כַּמְבוֹאֵר
- 31 לְעִיל בְּאִרְכִּיכּוֹת), בְּהֶקְדִּים תּוֹסֶפֶת
- 32 בְּאוּר בְּעֲנָנִים אַרְבַּע הַמְּדַרְגּוֹת
- 33 דְּ"יּוֹם הַזֶּה" תְּכִלִּית הַגִּלּוּי שֶׁהוּא
- 34 "יּוֹם" הוּא גִלּוּי וְגַם "הַזֶּה", לִשׁוֹן
- 35 נוֹכַח, הוּא גִלּוּי "יּוֹם הַהוּא"
- 36 שֶׁהוּא גִלּוּי, "יּוֹם" אֲבָל בְּמִדְרַגָּה יוֹתֵר
- 37 נְמוּכָה, שֶׁכֵּן "הוּא", לִשׁוֹן נִסְתֵּר, הוּא
- 38 הֶעֱלֵם, "לִילָה הַזֶּה" הֶעֱלֵם שֶׁל
- 39 'לִילָה' אֲבָל לֹא הֶעֱלֵם מוֹחֲלֵט כִּי "זֶה"
- 40 מוֹרָה עַל גִּלּוּי וְ"לִילָה הַהוּא"
- הַסֵּתֵר הוּא לְמַעֲלָה מִשְׂרָשׁ הַגְּלוּי.
- אֶת הָעֲנָנִים דְּ"נִדְרָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ", מוֹכֵן שֶׁגַם
- פְּעוּלַת הָאוּר הִיא בַּהֶעֱלֵם עֲצָמוֹ, שְׁ"לִילָה
- הַהוּא" גּוֹפֵא נְהַפְּךָ לְאוּר, וְהֵינּוּ, לְפִי שְׁ"לִילָה
- הַהוּא" מְבִיא אֶת הָאוּר, וְאִם־כֵּן הָרִי הוּא נַעֲשֶׂה
- אוּר. וְעֲנָנִים זֶה מוֹרָה שֶׁהַמְּדַרְגָּה דְּ"נִדְרָה שְׁנַת
- הַמֶּלֶךְ" אֵינָה מוֹגְדֶרֶת בְּגִדְרִים שֶׁל הָעֵלֶם וְגִלּוּי,
- וְלִכֵּן עַל־יָדָה יָכוֹל לְהִיּוֹת מִ'הַשָּׁךְ' - 'אוּר'.
- (ה) וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בְּהָאֲמוֹר לְעִיל (שְׁלֹא זֶה בְּלִבְד
- שֶׁהַגְּלוּי דְּ"נִדְרָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" נִמְשָׁךְ
- "בְּלִילָה הַהוּא" שְׁאִינּוֹ מַעֲלִים עֲלָיו, אֲלֵא עוֹד
- זֹאת, שְׁ"לִילָה הַהוּא" גּוֹפֵא מְעוֹרֵר אֶת הַגְּלוּי
- דְּ"נִדְרָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ"), בְּהֶקְדִּים תּוֹסֶפֶת בְּאוּר
- בְּעֲנָנִים אַרְבַּע הַמְּדַרְגּוֹת דְּ"יּוֹם הַזֶּה" "יּוֹם הַהוּא"
- "לִילָה הַזֶּה" וְ"לִילָה הַהוּא", וְשֶׁרָשָׁם⁵⁸ בְּבַחֲבִינַת
- אוּר־אֵינ־סוֹף לְמַעֲלָה מִמְּעָלָה עַד אֵין קֵץ וְלִמְטָה
- מְטָה עַד אֵין תְּכִלִּית⁵⁹, שֶׁהַשָּׂרֵשׁ דְּ"יּוֹם" הוּא
- מְבַחֲבִינָה שְׁאוּר־אֵינ־סוֹף הוּא לְמְטָה עַד אֵין
- תְּכִלִּית, וְהַשָּׂרֵשׁ דְּ"לִילָה" הוּא מְבַחֲבִינָה שְׁאוּר־
- אֵינ־סוֹף הוּא לְמַעֲלָה עַד אֵין קֵץ. וְהִרִי הַבְּחִינָה
- שְׁאוּר־אֵינ־סוֹף הוּא לְמַעֲלָה עַד אֵין קֵץ הִיא
- בְּעוֹמֵק וּבְעֲלוּי יוֹתֵר מִהַבְּחִינָה שְׁאוּר־אֵינ־סוֹף
- הוּא לְמְטָה עַד אֵין תְּכִלִּית, וְכִידּוּעַ שֶׁשְׂרָשׁ
- הַהֶסְתֵּר הוּא לְמַעֲלָה מִשְׂרָשׁ הַגְּלוּי.
- וְהָעֲנָנִים בְּזֶה, דְּהֵנָּה יְדוּעֵ⁶⁰ שֶׁבְּכֻלּוֹת הָאוּרוֹת
- הַנִּמְשָׁכִים מִלְּמַעֲלָה, יֵשׁ 'אוּר יִשְׂרָ'
- וְ'אוּר חוֹזֵר'. 'אוּר יִשְׂרָ' הוּא
- הָאוּר הַאלוּקִי שֶׁמֵּאִיר מִלְּמַעֲלָה
- עוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים לְמְטָה עַד לְעוֹלָם
- הַזֶּה הַתְּחַתּוֹן, וְאוֹפֵן הָהָרָה שֶׁלּוֹ הוּא
- כְּמוֹ אוּר הַשָּׁמֶשׁ כּוֹ' שְׁמֵאִיר
- וּמְגַלָּה מִהַשֶּׁמֶשׁ, וְנִקְרָא בְּשֵׁם
- 'יּוֹם' הַמְּסַמֵּל אוּר וְגִלּוּי, וְהוּא

58) בהבא לקמן - ראה ד"ה והנה להבין ענין מ"ש ותוסף אסתר, במאמרי אדמו"ר האמצעי לנ"ך ע' תכא ואילך. וראה גם במאמר שלפניו - ד"ה ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב (שם ע' שצז ואילך). 59) ראה תקו"ז סוף תיקון נז. זהר חדש יתרו לד, סע"ג. וראה גם תקו"ז תיקון יט. 60) ראה פרדס שער ח (שער מהות והנהגה) פכ"ב. עץ חיים שער לט (שער מ"ן ומ"ד) דרוש טו. ביאור"ז לאדמו"ר האמצעי אחרי עו, ג ואילך. שלח צב, ב. אוה"ת נח ח"ג תרמו, סע"א ואילך. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עֲנֵן מֵה שְׂאוֹר-אֵין-סוֹף הוּא לְמִטָּה מִטָּה עַד אֵין תְּכָלִית, 1
2 שְׂאֵין גְּבוּל לְהַתְּגַלּוֹת שְׁלוֹ כְּמוֹ שְׂנַתְּבָאָר לְעֵיל⁶¹ (מִהֶמְשָׁף 2
3 הַהִילוּלָא קְבוּצַת מֵאֵמֵרִים בְּהַמְשֵׁךְ אַחַד שְׁנַמְסְרוּ לְדַפּוּס לַיּוֹם הַהַסְתַּלְקוֹת 3
4 שֶׁל הַרְבֵּי הַרִי"צ, 'הַמְשֵׁךְ' שְׁפוּתַח בְּסוֹק "בְּאֵתִי לְגַנְי" דְּיִו"ד 4
5 שְׂבֵט⁶² בְּשַׁנַּת תַּש"י, וְכַמִּידֵי שְׁנָה גַם 5
6 בְּיִו"ד שְׁבֵט שְׁנָה זוֹ, תַּשְׁכ"ה, אִמְרוּ 6
7 הַרְבֵּי מֵאֵמֵר חֲסִידוֹת עַל פְּסוֹק זֶה בּוֹ 7
8 בִּיאָר עֲנִין (זֶה) שְׁהוּא עֲנֵן 8
9 הַתְּפִשְׁטוֹת הָאוֹר הָאֶלְקִי לְלֵא 9
10 גְּבוּל עַד שְׁמֵאֵר גַּם לְמִטָּה 10
11 מִטָּה⁶³. וְאוֹר חוֹזֵר הוּא מֵה 11
12 שְׁעַל-יְדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם 12
13 בְּעוֹלָם לְמִטָּה בְּאוֹפֵן שֶׁל 13
14 הָעוֹלָם וְהַסְתֵּר וּמְצִר, צָרָה 14
15 וְעִקְתָּא סָבַל וּמְצוּקָה, נִמְשָׁף 15
16 וּמִתְגַּלָּה אוֹר אֱלוֹקֵי מִמְקוֹר נִעְלָה יוֹתֵר, 16
17 מִהֶבְחִינָה דְּלְמַעְלָה מַעְלָה 17
18 עַד אֵין קִץ, הַכּוֹחַ הָאֱלוֹקִי שֶׁל 18
19 הַתְּעַלּוֹת וְהַתְּעַלְמוֹת שְׁמַצַּד כַּח 19
20 הַגְּבוּרָה וְהַצְּמִצּוּם וְהַעֲלָם, 20
21 שְׁפָלְלוּתוֹ נִקְרָא בְּשֵׁם 'לִילָה', 21
22 הַפֶּה הָאוֹר וְהַגְּלוּי וְכַשְׁעוֹבָדִים 22
23 אֵת ה' מִתּוֹךְ הַדּוּחַק וְהַצֶּר, מִמְשִׁיכִים 23
24 אֵת הָאוֹר הַנִּעְלָה הַזֶּה. וְכֵן זֶה הַטַּעַם 24
25 לְכַךְ שֶׁבְּעוֹבְדָה זוֹ מִמְשִׁיכִים אוֹר חוֹזֵר 25
26 הַנִּעְלָה יוֹתֵר מֵאוֹר יִשְׂרָאֵל הוּא לְפִי 26
27 שְׁתַּכְלִית הַמְטָרָה וְהַכּוֹנֵה שֶׁל 27
28 הַבְּרִיאָה הוּא בְּבוֹר הַפְּרֻדָּה 28
29 הַטּוֹב מֵהַרְעָה וְהַעֲלָתוֹ לְקְדוּשָׁה שֶׁל 29
30 הַמִּטָּה דְּוָקָא, שְׁהֵרִי הַנְּשָׁמָה 30
31 לֹא יִרְדֶּה לְמִטָּה כְּדֵי לְתַקֵּן 31
32 אֵת עֲצָמָה, כִּי בְּהִיּוֹתָה לְמַעְלָה, 32
33 קוֹדֵם הַיִּרְדָּה, לֹא הִיָּה בְּנִשְׁמָה שׁוּם 33
34 פָּנִים הַדּוֹרֵשׁ תִּיקוֹן אֲלֵא כְּדֵי לְתַקֵּן 34
35 אֵת הַגּוֹף וְנִפְשׁ הַבְּהִמִּית 35
36 וְחֻלְקוֹ בְּעוֹלָם⁶⁴ הַחֶלֶק הַמְּסֻיִים 36
37 בְּעוֹלָם שֶׁהַבִּירוֹ וְהַזִּיכּוֹן שְׁלוֹ מוּטַל עַל 37
38 אָדָם זֶה בְּפִרְט, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה עַל- 38
39 יְדֵי בִירוֹר הַמִּטָּה' הַתְּחַתּוֹן בִּיּוֹתֵר, 39
40 נַעֲשֶׂה בְּרוּר הַנִּיּוּצוֹת 40
41 הָאֱלוֹקִיִּים שְׁנִפְלוּ לְמִטָּה 41

(61) ד"ה בלילה ההוא דחג הפורים שנה"ז פ"ה (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ג ע' 8). (62) פ"ג ואילך (סה"מ ה'שי"ת ע' 133 ואילך). (63) ראה המשך תרס"ו ס"ע קפח ואילך. (64) תניא פל"ז (מח, ב). (65) מגילה ו, ב. (66) ד"ה בלילה ההוא הנ"ל פ"ד (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ג ע' 7). (67) שמות א, יד. (68) שם ג, טז. (69) ח"א כז, א. ח"ג (רע"מ) קנג, א.

בלילה ההוא נדדה שנת המלך

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 באוֹפֶן שֶׁל יְגִיעָה וְעִבּוּדַת פְּרֶךְ דְּוָקָא, כְּפִירוּשׁ הַזֹּהֵר⁶⁹
 2 המבאר את האמור בתורה על עבודת הפרך במצרים כפי שהדבר בא לידי
 3 ביטוי בלימוד התורה "בַּעֲבֹדַת הַקֶּשֶׁה - דָּא קוּשְׁיָא זו קושיה, בְּחֹמֶר
 4 - דָּא קַל-וְחֹמֶר זה קל-וחומר, וּבִלְבָנִים - דָּא לְבוֹן הַלְכְתָּא"
 5 זה ליבון הלכה (פְּמִבְאָר בְּאֵרוּכָה
 6 בְּתוֹרַה אֹר' בְּדְרוּשֵׁי מֵאמְרֵי
 7 החסידות של פְּרָשַׁת שְׁמוֹת⁷⁰
 8 פְּרָטֵי הָעֲנִינִים שְׁבֻזָּה
 9 והמשמעות של כל אחד מהם בעבודת
 10 ה'), שְׁזָהוּ הַלִּימוֹד עִם קוּשִׁיּוֹת
 11 ותירוצים ושקלא-וטריא עֲנִין
 12 הַגְּלוּת כְּפִי שֶׁהוּא בֵּא לְבִיטוּי
 13 בְּתוֹרָה, מְצַד אֲרִיכוּת
 14 הַפְּלֹפֹל שְׁבִיתְלִמוֹד בְּבִלְי
 15 שבו סגנון הדברים וביורר ההלכה הוא
 16 בְּרַבּוּי הַקּוּשִׁיּוֹת כּו', וְהֵינּוּ,
 17 שְׁקוּדָם שְׁמַמְצָא אֶת הַתְּרוּץ
 18 לְקוּשְׁיָא, הֲרִי הוּא הַלּוּמֵד אֵת
 19 הסוגיה בתלמוד בבלי בְּמַעְמָד
 20 וּמְצַב שְׂרַע וּמַר לוֹ,
 21 וּמְתַמְרָמַר עַל זֶה שְׁנֹאבְדָּה לוֹ
 22 הַסְּבָרָא הַקּוּדְמָת, וְעֵדִין לֹא
 23 הִגִּיעַ אֶל הַסְּבָרָא הַנְּכוּנָה,
 24 והקושי הזה נובע מְצַד הַהֶעְלָם
 25 וְהַסְּתַר שֶׁל הַקּוּשִׁיּוֹת. אָף
 26 מצד שני דְּוָקָא עַל-יְדֵי הִגִּיעָה
 27 הגדולה שנמשלה לעבודת פרך
 28 וּמְתוּךְ הַחֶשֶׁךְ וְהַהֶעְלָם
 29 וְהַסְּתַר שֶׁל הַקּוּשִׁיּוֹת כּו',
 30 הֲרִי הוּא בָּא לְיַדֵּי "לְבוֹן
 31 הַלְכְתָּא" ומצליח לברר מתוך כל
 32 האריכות את פסק ההלכה למעשה,
 33 וְעַד שְׂבָא לְעֵלּוּי הִיתְרוֹן הַמִּיּוּחַד
 34 שיש בלימוד התורה על ידי יגיעה
 35 דְּיַעֲשֶׂה לְמַחֲכָה לוֹ⁷¹, עַל
 36 פסוק זה, "עֵין לֹא רִאתָה אֲלֹקִים וּזְלַתְךָ
 37 יַעֲשֶׂה לְמַחֲכָה לוֹ" כתוב בוהר
 38 שהכוונה לְמָאן דְּדַחֲקִין בְּמַלִּי
 39 דְּחֹמְקָתָא⁷² אלה שמתייגעים
 40 בדברי חכמה, לימוד התורה, ומבואר

1 בְּחֹמֶר - דָּא קַל-וְחֹמֶר, וּבִלְבָנִים - דָּא לְבוֹן
 2 הַלְכְתָּא" (פְּמִבְאָר בְּאֵרוּכָה בְּתוֹרַה אֹר' בְּדְרוּשֵׁי
 3 פְּרָשַׁת שְׁמוֹת⁷⁰ פְּרָטֵי הָעֲנִינִים שְׁבֻזָּה), שְׁזָהוּ
 4 עֲנִין הַגְּלוּת בְּתוֹרָה, מְצַד אֲרִיכוּת הַפְּלֹפֹל
 5 שְׁבִיתְלִמוֹד בְּבִלְי בְּרַבּוּי הַקּוּשִׁיּוֹת כּו', וְהֵינּוּ,
 6 שְׁקוּדָם שְׁמַמְצָא אֶת הַתְּרוּץ לְקוּשְׁיָא, הֲרִי הוּא
 7 בְּמַעְמָד וּמְצַב שְׂרַע וּמַר לוֹ, וּמְתַמְרָמַר עַל זֶה
 8 שְׁנֹאבְדָּה לוֹ הַסְּבָרָא הַקּוּדְמָת, וְעֵדִין לֹא הִגִּיעַ
 9 אֶל הַסְּבָרָא הַנְּכוּנָה, מְצַד הַהֶעְלָם וְהַסְּתַר שֶׁל
 10 הַקּוּשִׁיּוֹת. אָף דְּוָקָא עַל-יְדֵי הִגִּיעָה וּמְתוּךְ
 11 הַחֶשֶׁךְ וְהַהֶעְלָם וְהַסְּתַר שֶׁל הַקּוּשִׁיּוֹת כּו', הֲרִי
 12 הוּא בָּא לְיַדֵּי "לְבוֹן הַלְכְתָּא", וְעַד שְׂבָא לְעֵלּוּי
 13 דְּיַעֲשֶׂה לְמַחֲכָה לוֹ⁷¹, לְמָאן דְּדַחֲקִין בְּמַלִּי
 14 דְּחֹמְקָתָא⁷². וּכְלָלוֹת הָעֲנִין בְּזָה, שְׁהַמְשַׁכַּת 'אֹר
 15 חוֹזֵר' שְׁנַעֲשִׂית עַל-יְדֵי הָעִבּוּדָה וְהִגִּיעָה מְתוּךְ
 16 הַהֶעְלָם וְהַסְּתַר וְהַחֶשֶׁךְ - "לְיִלָּה" (שְׁצַרְיָה
 17 לְפַעַל בּוֹ הַמְשַׁכַּת הָאֹר וְהַגְּלוּי⁷³, וְעַד שְׁ"לְיִלָּה
 18 פִּיּוֹם יְאִיר"⁷⁴), הִיא לְמַעְלָה יוֹתֵר מֵ'אֹר יִשְׂרָ'
 19 שְׁנַמְשֵׁךְ עַל-יְדֵי עִבּוּדַת הָאָדָם בְּמַעְמָד וּמְצַב
 20 שְׂאִין צוּרָךְ בִּיגִיעָה, כְּמוֹ בִּיתְלִמוֹד יְרוּשְׁלָמִי'
 21 (פְּמִבְאָר בְּאֵרוּכָה בְּכַמָּה מְקוּמוֹת⁷⁵, וְגַם בְּדַבּוּר-
 22 הַמְתַּחֵל חֵיב אֵינִישׁ לְבִסּוּמִי לְכ"ק מו"ח
 23 אֲדָמו"ר מְשַׁנַּת תְּרַפ"א⁷⁶).

24 וּבְפִרְטוּיּוֹת יוֹתֵר, הִנֵּה גַם בְּ'אֹר יִשְׂרָ' גּוּפָא
 25 (שֶׁהוּא הָאֹר שְׁנַמְשֵׁךְ מְלַמְעָלָה
 26 לְהֵאִיר אֶת הָעוֹלָם, וְכֵן בַּעֲבוּדַת הָאָדָם, לְהֵאִיר
 27 אֶת הָעוֹלָם קָטָן זֶה הָאָדָם⁷⁷, שְׁתַּהֲיֵה עִבּוּדָתוֹ
 28 בְּאֹפֶן שֶׁל אֹר וְגִלּוּי, אֲ לִיכְטִיקַע עִבּוּדָה),
 29 שְׁנַקְרָא בְּשֵׁם "יּוֹם" - יֵשׁ שְׁנֵי אוֹפְנִים, "יּוֹם
 30 'אֹר יִשְׂרָ' בְּשֵׁם "יּוֹם" עֲנִין הַגִּילּוּי

(70 מט, א. נא, א. 71) ישעי' סד, ג. 72) זח"א קל, ב. וראה המשך תרס"ו ע' עח ואילך. 73) החל ע"י ענין האמונה (כמבואר בד"ה בלילה ההוא פ"ד), שכוחה גדול כל כך, שלמרות שבהיותם במצרים היו בני"ש משוקעים במ"ט שערי טומאה (ראה זהר חדש ר"פ תרו), הנה בזכות האמונה נגאלו ממצרים (מכילתא בשלח יד, לא. יל"ש בשלח רמז רמ. הושע רמז קטיט). 74) תהלים קלט, יב. 75) המשך תרס"ו ע' צ ואילך. שערי אורה שער החנוכה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ד ואילך (כב, ב ואילך). 76) סה"מ תרפ"א ע' קצד ואילך. תש"ח ע' 121 ואילך. 77) תנחומא פקודי ג. זח"ג לג, ב. תקו"ז תס"ט קרוב לתחלתו (ק,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 - יש שני אופנים שהם שתי דרגות בענין הגילוי עצמו, "יום הזה" תכלית הגילוי ו"יום ההוא" שלכאורה הוא ביטוי לגילוי מופחת אך לאמיתו של דבר מדובר בענין נעלה עוד יותר, כפי שממשיך ומפרט. "יום הזה", הינו שהאור האלקי מתפשט ומאיר למטה בגלוי באופן שגם למטה בעולם ובנבראים שמצד עצמם מעלימים ומסתירים על האור האלקי יודעים מכירים, מודעים לכך שזהו אור אלקי [ומזה מההכרה בגילוי האלוקות נמשך בעבודה דתורה ומצות, מה שכתוב⁷⁸ היום הזה הני' אלקיך מצותך וגו', ששבת יום יהי בעיניך חדים, כאלו בו ביום נצטוו עליהם⁷⁹]. ולמעלה מזה הוא הענין ד"יום ההוא" (למעליותא), שזהו כפי שהאור הוא קודם שנמשך למטה מטה, אלא הוא עדין למעלה, ועד כפי שהוא כלול ובטל בשרשו ומקורו, שאז אי-אפשר להורות עליו ולומר "זה", כיון שאינו באופן של גלוי. וכמו-כן יש שני אופנים בהמשכת האור חזר, שנקרא בשם "לילה", "לילה הזה" הוא הגלוי ("זה") ד'אור חזר' (שפא מתוך ההעלם והחשך - "לילה"), ששרשו למעלה יותר גם מהשרש ד'אור ישר' ("יום ההוא"). ויש בחינה נעלית יותר, "לילה ההוא", הינו שמגיעים לבחינה שלמעלה לגמרי מפל ענין ונדר הגילויים ד'יום' (אור ישר) ו'לילה' (אור חזר), דרגה נעלית שמעל להגדרות ולהגבלות של גילוי והעלם, כיון שזהו בחינת המאור מקור האור (שלמעלה מאור שאינו אלא הארה והתפשטות מהמאור, ולכן הוא למעלה מכל דרגה של אור' כולל גם 'אור חזר'). ועד למעלה גם אפילו מבחינת 'מאור' (כמו שנתבאר לעיל בארובה) כי הוא למעלה מכל הגדרה.
- ועל זה על בחינת "בלילה ההוא" שלפי פשוטו היא מצב של העלם והסתר כפול, אבל בפנימיות העניינים זהו העלם שלמעלה מגילויים ולמעלה מכל הגדרה, נאמר "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא". דהנה, מבאר בתורה אור⁸⁰ לאדמו"ר הזקן ש"פיום ההוא" קאי מכוון על לעתיד-לבא, כמו שכתוב⁸¹ ואמר ביום ההוא בזמן הגאולה הנה אלקינו זה, שאז יהיה הגלוי ("זה") דבחינת "ביום ההוא", הינו, בחינת האור' (בכל המדרגות של אור הן אור ישר' שנקרא יום, והן אור חזר' שנקרא לילה) כפי שהוא בשרשו ומקורו (אור ישר' - שהשורש ומקור שלו הוא בחינת "יום ההוא", ו'אור חזר' - שהשורש ומקור שלו הוא
- 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42

ב. קא, א. (78) תבוא כו, טז. (79) פירש"י עה"פ. וראה פירש"י עקב יא, יג. (80) מג"א צ, ד. צב, א. וראה שערי אורה שערי הפורים ד"ה יביאו לבוש מלכות פ"י (נז, ב). וראה גם שיחת פורים סמ"ב (תורת מנחם - התועודיות חמ"ג ע' 57). (81) ישע"י כה, ט.

בלילה ההוא נדדה שנת המלך

לה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בחינת "לילה הזה". וְנוֹסֵף לְזֶה יְהִי אֵז (לְעֵתִיד-לְבָא, 44
2 "ביום ההוא") גַּם הַגְּלוּי דְּבַחֲנֵינָא "פְּנִי" כַּהִמְשֵׁךְ לְשׁוֹן הַכְּתוּב
3 "ביום ההוא הסתר אסתיר פני", שְׁהִיא בַּחֲנִית "פְּנִי" מוֹסַתֶּרֶת בַּחֲסֵרָה כְּפוּל
4 בְּאֹפֶן דְּ"הַסְתֵּר אֶסְתִּיר" לְגַבֵּי "יוֹם הַהוּא" (הֵינּוּ שְׂפַחֲנֵינָא
5 "ביום ההוא" אֵינוּ מְרַגֵּשׁ
6 הַבְּחִינָה דְּ"פְּנִי" הַנְּעֻלִית מִמֶּנּוּ
7 וְנַעֲלַמְתּ מִמֶּנּוּ, וְעַל-דֵּרֶךְ רִישָׁא
8 דְּלֹא יָדַע וְלֹא אֶתְיַדַּע מַה
9 דְּהָהוּ בְּרִישָׁא⁸² בַּחֲנִית הַהֵעֵלַם
10 שְׁלִמְעֵלָה מַגְּלִיז נִקְרָאת בּוֹהֵר "רֹאשׁ
11 שְׁלֹא יָדַע וְלֹא נוֹדַע" וְכַמּוּבָא בַּאֲחַד
12 הַמְּקוּמוֹת בּוֹהֵר: שְׁלוּשָׁה רֹאשִׁים
13 נִגְלָפוּ, זֶה לְתוֹךְ זֶה וְזֶה לְמַעֲלָה מִזֶּה.
14 רֹאשׁ אַחַד, חֲכֵמָה סְתִימָא הַמְּכוּסָה
15 וְאֵינָה נִתְפַתַּח, וְחֲכֵמָה זֹו סְתוּמָה, רֹאשׁ
16 לְכָל הָרֹאשִׁים שֶׁל שְׁאֵר הַחֲכָמוֹת; רֹאשׁ
17 עֲלִיּוֹן, עֲתִיקָא קְדִישָׁא, סְתִימָא דְּכָל
18 סְתִימִין; רֹאשׁ כָּל הָרֹאשִׁים, רֹאשׁ שְׁאֵינוּ
19 רֹאשׁ וְלֹא יָדַע, וְלֹא נוֹדַע מַה הִּיז
20 בְּרֹאשׁ זֶה שְׁלֹא נִרְבַּךְ לֹא בַּחֲכֵמָה וְלֹא
21 בַּסְּכָלוֹת... – "לִילָה הַהוּא" שְׁתִּי
22 לְשׁוֹנוֹת שֶׁל הַסְתֵּרָה (שְׁהוּא כְּמוֹ
23 "הַסְתֵּר אֶסְתִּיר", שְׁהַסְתֵּר
24 עֲצָמוּ מוֹסְתֵר, כְּפִי"ל סְעִיף
25 א). וְכָל זֶה נַעֲשֵׂה עַל-יְדֵי
26 הָעֲבוּדָה בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת -
27 "לִילָה", וּבְלִילָה גּוֹפָא עֲצֵמו
28 דְּוָקָא בְּתוֹקֵף הַלִּילָה, בְּדָרָא
29 דְּעַקְבָּתָא דְּמַשְׁיָחָא, בְּדוּרֵי שֶׁל
30 עַקְבוֹת הַמְּשִׁיחַ, בְּסוֹף הַגְּלוּת, קְרוּב
31 לְגַאוּלָּה שְׁאֵז הַגְּלוּת וְהַחֲוָשׁ גּוֹבְרִים,
32 כְּמַעֲמַד וּמַצָּב דְּ"הַסְתֵּר
33 אֶסְתִּיר" כְּפִשׁוּטוֹ, "לִילָה
34 הַהוּא" לְגַרְיַעוּתָא, הַעֵלַם וְהַסְתֵּר
35 קִשָּׁה כְּפִשׁוּטוֹ שְׁדוּקָא עַל-יְדֵי-זֶה
36 מִתּוֹךְ הַהֵעֵלַם עֲצֵמו (כַּמּוּבָר לְעִיל
37 בְּאֵרִיכוֹת שֶׁהַהֵעֵלַם עֲצֵמו הוּא גּוֹרֵם
38 וְסִיבָה לְגִילּוּי הַגְּדוּל בְּיוֹתֵר וְכֵן עֲבוּדַת
39 ה' מִתּוֹךְ יַגִּיעָה, "עֲבוּדַת פְּרָךְ" פּוֹעֵל אַחַד
40 הַעֲלִיּוֹי הַכִּי גְדוּל) בָּאִים לְ"לִילָה
41 הַהוּא" לְמַעֲלִיּוּתָא, בַּחֲנִינָה
42 שְׁלִמְעֵלָה מְלִילָה וְיוֹם, לְמַעֲלָה
43 מִהַגְּדוּרִים שֶׁל 'הַעֵלַם' וְגִילּוּי' כְּפִי"ל.

1 וְהִנֵּה עַל-פִּי הָאִמּוֹר לְעִיל בְּמַעֲלַת 'אוֹר חוֹזֵר' שְׁנִמְשַׁךְ עַל
2 יְדֵי עֲבוּדַת הָאֲדָם, וּבִפְרָט עַל יְדֵי יַגִּיעָה, עַל 'אוֹר יִשְׂרָאֵל' שְׁנִמְשַׁךְ מִלְּמַעְלָה,
3 יֵשׁ לְהוֹסִיף בְּכַאוֹר הָעֲלוּי דְּחַג הַפּוֹרִים גַּם לְגַבֵּי הַלְּכוֹת',
4 שְׁעַל שְׁנִיָּהֶם אִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁸³ שְׁאֵין עֲתִידִין לִיבְטֹל
5 לְעֵתִיד לְבוֹא, גַּם כְּאִשְׁרֵי כָּל סְפָרֵי
6 הַנְּבִיאִים וְכָל הַפְּתוּבִים
7 עֲתִידִין לִיבְטֹל לִימּוֹת
8 הַמְּשִׁיחַ.
9 וְהַעֲנִין בְּזֶה, דְּהִנֵּה בְּטַעַם
10 שְׁמַגְלַת אֶסְתֵּר וְהַלְּכוֹת אֵין
11 עֲתִידִין לִיבְטֹל, מְבַאֵר
12 בְּתוֹרָה אוֹר⁸⁴, שְׁזֵהוּ לְפִי
13 שְׁהַנֵּס שֶׁל פּוֹרִים הִיז מְלוּבָשׁ
14 בְּדֶרֶךְ הַטְּבַע וְכַשְׁקוּרָאִים אַחַד
15 הַמַּגִּילָה אֵין הֵנֵס נִרְאָה בְּגִלּוּי וְאִפְשֵׁר
16 לְחֻשׁב שֶׁהַחֲזָלָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
17 מִגְּזִירַת הַמֶּלֶךְ הֵייתָה בַּהֲשַׁתְּלָלוֹת
18 מְאוּרְעוֹת בְּדֶרֶךְ הַטְּבַע, וּמְזֵה מוֹכֵן
19 שְׁנֵס זֶה נִמְשָׁךְ מִמְּדֻרְגָּה
20 נַעֲלִית בְּיוֹתֵר, מְקוּר נַעֲלָה יוֹתֵר
21 מִמְּקוּר הַנִּסִּים שְׁלִמְעֵלָה מִהַטְּבַע
22 שְׁמַצֵּד גּוֹדֵל מַעֲלָתָה שֶׁל מְדַרְיָגָה
23 זֹו יְכוּלָה לְבֹא לְמַטָּה בְּיוֹתֵר,
24 וְעַד לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּלִבוּשֵׁי הַטְּבַע,
25 כְּמִשְׁלַל חֲבִית שֶׁל יֵין
26 שְׁנִתְמַלְאָה עַל כָּל גְּדוּתֶיהָ עַד
27 שְׁנִשְׁפָּף לְחוּץ.
28 וְכֵן הוּא גַּם בְּעֲנֵן הַלְּכוֹת,
29 שְׁבִהֵן יִשְׁנָה הַתְּלַבְּשׁוֹת בַּחֲנִינָת
30 חֲכָמָה עֵילָאָה חֲכָמָה עֲלִיּוּנָה,
31 חֲכָמָה שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
32 שְׁנִתְלַבְּשָׁה בְּתוֹרָה, וּמְדַבְּרַת וְעוֹסֶקֶת
33 בְּדְבָרִים גְּשָׁמִיִּים [וְזֵהוּ שְׁגָם
34 בְּנוֹגַע לְהַלְּכוֹת', מוּבָא⁸⁵
35 מִשְׁלַל הַצָּבִי שְׁמַחְזִיר רֹאשׁוֹ
36 לְאַחֲזָרְיוֹ כו'⁸⁶, בְּדוּגְמַת מִשְׁלַל
37 הַצָּבִי שְׁעֵינּו אַחַת קְמוּצָה
38 וְעֵינּו אַחַת פְּתוּחָה, שְׁהוּבָא
39 בְּנוֹגַע לְפּוֹרִים, כְּפִי"ל סְעִיף ג'
40 מוּבָא⁸⁵ מִשְׁלַל הַצָּבִי שְׁמַחְזִיר רֹאשׁוֹ לְאַחֲזָרְיוֹ כו'⁸⁶, בְּדוּגְמַת מִשְׁלַל הַצָּבִי שְׁעֵינּו
41 אַחַת קְמוּצָה וְעֵינּו אַחַת פְּתוּחָה, שְׁהוּבָא בְּנוֹגַע לְפּוֹרִים, כְּפִי"ל סְעִיף ג'. אָבָל

(82) ראה זח"ג (אד"ז) רפח, ריש ע"ב. שער מאמרי רשב"י לזח"ב (ספרא דצניעותא) קעו, ב (ריש פרק א). (83) ראה ירושלמי מגילה פ"א ה"ה. רמב"ם ה"ל מגילה פ"ב ה"ח. (84) מג"א צ, ד וילך. (85) תו"א שם צד, סע"ב. (86) ראה זח"ב יד, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כמובא בזהר (להלן בתרגום וקיצור), רבי חייא הגדול... הלך לרבי שמעון
 2 בר יוחאי, שמע שהיה אומר, ברח דודי ודמה לך לצבי או לעפר האילים,
 3 תאוותם של ישראל שיהיה הקדוש-ברוך-הוא לא הולך ולא מתרחק, אלא
 4 בורח כצבי או כעופר האיילים.... אין חיה בעולם עושה כמו הצבי או כעופר
 5 האיילים, בזמן שהוא בורח, הולך מעט
 6 מעט ומחזיר את ראשו למקום שיצא
 7 ממנו, ולעולם הוא מחזיר את ראשו
 8 לאחוריו, כך אמרו ישראל, ריבונו של
 9 עולם, אם אנו גורמים שתסתלק
 10 מבינינו, יהי רצון, שתברח כמו הצבי
 11 או כמו עופר האיילים שהוא בורח
 12 ומחזיר את ראשו למקום שהניח... זהו
 13 שכתוב ואף גם זאת בהיותם בארץ
 14 אויביהם לא מאסתים ולא געלתים
 15 לכולתם. דבר אחר, הצבי כשהוא ישן,
 16 הוא ישן בעין אחת, והאחת הוא נעור,
 17 כך אמרו ישראל לקדוש-ברוך-הוא,
 18 עשה כמו הצבי שהנה לא ינום ולא
 19 יישן ושומר ישראל].
 20 אַבְל יֵשׁ חֲלוּק גְדוֹל וְעִיקְרֵי
 21 בֵּין הַהִמְשָׁכָה שְׁעַל-יְדֵי
 22 הַהֲלָכוֹת לְהַמְשָׁכָה דְחַג
 23 הַפּוּרִים, שְׁעַל שְׁנֵיהֶם נֹאמַר שְׂאִינִם
 24 בְּטָלִים לְעֵתִיד-לְבוֹא כְּאֹמַר לְעִיל,
 25 שְׁהַהִמְשָׁכָה שֶׁל הָאוּר הָאֱלוּקִי
 26 שְׁעַל-יְדֵי הַהֲלָכוֹת הִיא בְּאוֹפֶן
 27 שֶׁל 'אוֹר יִשְׂרָאֵל', מְלַמְעָלָה
 28 לְמַטָּה, וְהֵינּוּ שְׁזָהוּ רַק מֵהַ
 29 שְׁהָאוֹר נִמְשָׁף וְיֹרֵד עַד
 30 לְמַטָּה מְטָה, וּמֵאִיר גַּם בְּדַבְרֵים
 31 הַגְּשָׁמִיִּים שְׂפָהֶם נִתְלַבְּשׁוּ הַהֲלָכוֹת, מֵהַ-שְּׂאִינֵי-כֵן הַהִמְשָׁכָה
 32 דְחַג הַפּוּרִים הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁל 'אוֹר חוֹזֵר', מְלַמְעָלָה לְמַעְלָה,
 33 וְכַנְלִי שְׁהֵגַס דְחַג הַפּוּרִים בָּא מִצַּד הַהֶסְתֵּר גּוֹפֵא כְּמִבּוּאֵר

לעיל שהמעלה המיוחדת של 'כלילה' הוא נרדה שנת המלך' היא שההעלם
 עצמו הוא גורם וסיבה לגילוי. וְזָהוּ הַטַּעַם שְׁעֵנִין הַהֲלָכוֹת שְׂאִינִן
 בטלות לעתיד לבוא מְתִיחַס לְמַרְדְּכֵי⁸⁷, וְאֵילוּ נִסְ פּוּרִים מְתִיחַס
 לְאֶסְתֵּר, כִּי עֵנִינוּ שֶׁל מְרַדְּכֵי הוּא הַמְשָׁכָה שֶׁל אוֹר אֱלוּקִי
 מְלַמְעָלָה לְמַטָּה ('אוֹר
 יִשְׂרָאֵל'), שְׁזָהוּ שְׂבַחֲנִיתוּ שֶׁל
 מְרַדְּכֵי הִיא בְּחִינַת 'יְסוּד
 אֲבָא'⁸⁸, הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל בְּחִינַת
 הַחֲכָמָה הָעֲלִינָה (כְּמִבּוּאֵר בִּתּוֹרָה
 אוֹר' דְּרוּשֵׁי מְגִילַת אֶסְתֵּר, "... בּוֹזֵן
 הַגְּלוּת הַנוֹקְבָא מְקַבֵּלַת מוֹחִין שֶׁלֹּא
 עֲלִיִּדֵי זְעִיר-אֲפִינִן כִּי-אִם מִמוֹחִין
 עֲלִינִים חֲכָמָה עֵילָה יְסוּד אֲבָא... כְּמוֹ
 שֶׁהָאֵדָם יִכּוֹל לְדַבֵּר דְּבָרֵי חֲכָמָה וְדַעַת
 שְׁבִמּוּחָו בְּלִי אֲמִצְעוֹת הַמִּידוּת שְׁבִלְבָּ...
 פּוּרִים הוּא... הָאֵרַת יְסוּד אֲבָא') אֲלָא
 פִּינּוֹן שְׂיְסוּד אֲבָא אֲרוּף⁸⁹
 וְאִין גְּבוּל לְהַמְשַׁכְתּוּ, כְּמוֹ חֲכַם גְּדוֹל
 שִׁיכּוֹל לְהוֹרִיד אֶת חֲכָמְתּוֹ מְדִרְיָגוֹת
 רְבוֹת וְלְהָאֲרִיךְ אֶת הַהִשְׁפָּעָה שֶׁלּוֹ
 הַרְבֵּה, הָרִי זֶה נִמְשָׁף גַּם לְמַטָּה
 מְטָה עַד לְדַבְרֵים הַגְּשָׁמִיִּים שְׁבֵהֶם
 נִתְלַבְּשׁוּ הַהֲלָכוֹת, מֵהַ-שְּׂאִינֵי-כֵן
 עֵנִינָה שֶׁל אֶסְתֵּר הוּא "הַסְתֵּר
 אֶסְתֵּיר", בְּחִינַת 'אוֹר
 חוֹזֵר'⁹⁰ שְׂבָא דְּרוּקָא מִתּוֹךְ הַהֶעֱלֵם
 וְהַהֶסְתֵּר.
 ז) וְיֵשׁ לְהוֹסִיף וּלְקַשֵּׁר כָּל הַנִּלְעַם עִם שְׁנֵי
 הַנִּלְעַם עִם שְׁנֵי הָעֵנִינִים שֶׁל
 פּוּרִים שְׂנִתְבְּאָרוּ בְּלִקְוֵי
 תּוֹרָה⁹¹ פְּרִשְׁתָּ צוֹר⁹² (שְׁזָהוּ הַפְּרִשָּׁה שְׂקוּרִין
 בְּכַמְהָ שָׁנִים בְּסִמְכּוֹת לְחַג הַפּוּרִים⁹³, שְׁזָהוּ
 מוֹרָה עַל שְׂיִכּוּתָהּ לְחַג הַפּוּרִים⁹⁴). עֵנִין
 תּוֹרָה⁹¹ פְּרִשְׁתָּ צוֹר⁹² (שְׁזָהוּ הַפְּרִשָּׁה שְׂקוּרִין בְּכַמְהָ שָׁנִים
 בְּסִמְכּוֹת לְחַג הַפּוּרִים⁹³, שְׁזָהוּ מוֹרָה עַל שְׂיִכּוּתָהּ לְחַג
 הַפּוּרִים⁹⁴ כְּמִבּוּאֵר בְּסִפְרֵים שִׁישׁ קֶשֶׁר בֵּין פְּרִשְׁיּוֹת תּוֹרָה לְמוֹעֲדֵים שְׁחֵלִים

(87) תו"א שבהערה 88. 88) תו"א שם צג, א. צט, א. ובכ"מ. 89) לקו"ת ויקרא (בהוספות) נד, ג. 90) ראה בארוכה שיחת פורים דאשתקד (לקו"ש חט"ז ע' 357 ואילך), שמרדכי ואסתר הם בחי' אורות וכלים; אור ישר ואור חוזר. 91) בהבא לקמן - ראה לקו"ש ח"ז ע' 40 ואילך (ממאמר זה). ושם נתבאר גם הקשר והשייכות לענין "זה קרבן אהרן" וענין "שבעת ימי המילואים", עיי"ש. 92) נוסף לכך שבפרשה זו ישנם גם מאמרי חג הפסח, והרי הגאולה דחג הפסח היא בסמיכות לגאולה דפורים, כמארז"ל (מגילה ו, ב) "מיסמך גאולה לגאולה". 93) ובפרט בקביעות שנה זו, שיום הש"ק פ' צו חל בט"ז אדר-שני - שאז השייכות היא בשתיים: (א) ימי הפורים שבשבוע זה מתעלים ונכללים ביום הש"ק, (ב) בנוגע לט"ז אדר איתא בגמרא (ריש מגילה): "ואימא שיתסר.. ולא יעבור כתיב", והיינו, שנוסף לכך שגם קס"ד בתורה הוא חלק מתורת אמת (ראה תורת מנחם - התוועדויות חל"ו ע' 279. וש"נ), הרי גם למסקנת הגמרא ששוללים זאת ע"י הלימוד ממ"ש "ולא יעבור", שייך ט"ז אדר לפורים (וקריאת המגילה) באופן שלילי עכ"פ. ויש בזה מה שאין בזה: המעלה בענין הא' - שהשייכות היא באופן חיובי; והמעלה בענין הב' - שהיום מצד עצמו שייך לפורים, ובמילא צריכה להיות בו העבודה דפורים (ולא רק באופן ד"איכל בשבת", בדרך ממילא, כתוצאה מהעבודה ("טרח") דערב שבת). 94) ראה של"ה

בלילה ההוא נדדה שנת המלך

לז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

39 הראשון הוא ב'חֲכֵמָה' (דְּאֲצִילוֹת). וְאֵלוֹ בְּדַבּוּר־הַמִּתְחִיל 40 וְהָיָה אֹרֵךְ הַלְּבָנָה, מִבְּאֵר שְׂבָחֵינָת "קוֹל חֲתָן וְכֹלָה" אֵינָה 41 בְּגִלּוֹי עֵתָה אֵלָּא יִתְגַּלֶּה לַעֲתִיד לְבוֹא, וְעַל זֶה מִצִּיָּן הַיְצֻמַּח צְדָקָה 42 לְסוּף־דַּבּוּר־הַמִּתְחִיל חֵיב אֵינִישׁ לְבִסּוּמֵי בְּפוּרְיָא, בִּתְרוּרָה 43 אֹרֵךְ מְגִילַת אֶסְתֵּר, שְׁשָׁם 44 נִתְבָּאֵר¹⁰² הַטַּעַם לְכַף 45 שְׂבָמְגֵלַת אֶסְתֵּר לֹא נִזְכָּר שׁוּם 46 שֵׁם מִשְׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים, לְפִי 47 שְׁנַס פּוּרִים הָיָה מְלוּבָשׁ 48 בְּטַבַּע, וְכִמְשַׁל הַחֲתָן שְׁהוּלֵךְ 49 לְלוּן בְּבוּרְסְקֵי כו', (וְזֶה לְשׁוֹן 50 הַמֵּאמֵר בִּתְרוּרָה אֹרֵךְ: ".... הַטַּעַם שֶׁלֹּא 51 נִזְכַּר שֵׁם הַיְוִי"ה בְּמִגִּילַת וְלֹא שֶׁאֵר 52 שְׁמוֹת שֶׁל הַקְּדוּשִׁים־בְּרוּךְ־הוּא. וְהַעֲנִינִי 53 הוּא עַל־דֶּרֶךְ הַמְשַׁל הַמְבוּאָר בּוֹוֵהר 54 סוּף פֶּרֶשֶׁת בַּחֲקוּתֵי גְבִי לְכַלּוֹתָם כְּתִיב 55 כְּמִשַׁל הַחֲתָן שְׁהוּלֵךְ לְלוּן לְבוּרְסְקֵי 56 בְּשִׁבִיל הַכֹּלָה כו' עֵינֵי שֵׁם, כֵּן מְלֻכּוֹת 57 דְּאֲצִילוֹת נִשְׁפַּלְתָּ לְמַטָּה מֵאֵד בְּעוֹלָמוֹת 58 תַּחְתּוּנִים... וְעַם כֹּל זֶה הַחֲתָן הַעֲלִינִי 59 בַּחֲבִינַת חֶסֶד שֶׁלְמַעֲלָה נִמְשָׁךְ וְיוֹרֵד לְשֵׁם 60 וְאֵם כֵּן אֲדוּרְבָה אֹז נִרְאָה וְנִפְלְאָה 61 הָאֵהָבָה יוֹתֵר, וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא גַם כֵּן 62 הַתְּלַבְּשׁוֹת הַנֶּסֶם בְּלְבוּשׁ הַטַּבַּע כו' 63 שֶׁהוּא מְעוּצָם הָאֵהָבָה הוֹלֵךְ גַּם כֵּן 64 לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּבֵית הַבוּרְסְקֵי שֶׁהוּא לְבוּשׁ 65 הַטַּבַּע כו' וְעַל כֵּן לֹא נִזְכַּר שֵׁם הַיְוִי"ה 66 בְּמִגִּילַת מִפְּנֵי שֶׁאֵז הוּא הַכֹּלָה הַכֹּלּוּלָה 67 בְּתַכְלִית הַשְּׁפִלוֹת שֶׁמִּסְתַּתֵּר כו'. עַל 68 כֵּן מוֹכַרְח לְהִיטֵי גִילּוֹי הַחֶסֶד שֶׁלְמַעֲלָה 69 גַּם כֵּן בְּבַחֲבִינַת הַתְּלַבְּשׁוֹת לְיֹרֵד לְשֵׁם 70 אֵל הַמְקוֹם אֲשֶׁר הֵם וְלֹכֵן לֹא נִזְכַּר 71 הַשְּׁמוֹת שֶׁהוּא בַּחֲבִינַת הַגִּילּוֹי שְׁבִלֵי 72 לְבוּשׁ כו'. אֵךְ כְּמוֹ שֶׁבַּהֲמִשַׁל הַנָּה 73 יִירֵדָה זֶה הוּא מוֹרָה עַל עוֹצֵם הָאֵהָבָה 74 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בּוֹוֵהר שֵׁם. כְּמוֹ כֵּן הָאוּר הַמְלוּבָשׁ בְּמִגִּילַת זֶה הוּא לְמַעֲלָה 75 מְבַחֲבִינַת שְׁמוֹת...") וְהִנְנוּ, שְׂאִינִי זֶה גִּילּוֹי אֶלָּא הַתְּלַבְּשׁוֹת כו' 76 וְנִמְצָא שְׁנֵי הַצִּיּוּנִים בְּלִקוּטֵי תוּרָה; פֶּרֶשֶׁת צוֹ לְמֵאמְרֵי פּוּרִים בִּתְרוּרָה אֹרֵךְ	1 (בשבוע של כל פרשה). עֲנִינִי הָרָאוּשׁוֹן, בְּדַבּוּר־הַמִּתְחִיל בְּמֵאמֵר 2 הַפּוּתַח בְּמִילִים: בְּאוּר מְעֻט עַל פְּסוּק וְאֶכְלֵתֶם אֶכּוֹל (שְׂבוּ 3 נִתְבָּאֵר הַפְּסוּק⁹⁵ הַאֲמֹר בְּפֶרֶשֶׁת צוֹ זֶה קָרְבֵן אֶהְרֵן וּבְנֵי), 4 שְׁשָׁם⁹⁶ בְּמֵאמֵר זֶה בִּלְקוּטֵי תוּרָה; פּוּתַח הַיְצֻמַּח צְדָקָה בְּהַגָּהָה 5 "וְעִינֵי מַה שְׂכָתוּב בְּבֵאוּר עַל 6 פְּסוּק יְבִיאוּ לְבוּשׁ 7 מְלֻכּוֹת"⁹⁷. 8 וְעִינֵי הַשְּׁנֵי, בְּמֵאמֵר נוֹסֵף בִּלְקוּטֵי 9 תוּרָה; פֶּרֶשֶׁת צוֹ בְּדַבּוּר־הַמִּתְחִיל: 10 וְהָיָה אֹרֵךְ הַלְּבָנָה (הַקְּשׁוּר 11 עִם עֲנִינֵי שְׂבָעַת יְמֵי 12 הַמְלוּאִים⁹⁸ בְּהֵם מְדוּבָר בְּפֶרֶשֶׁת 13 צוֹ, כְּסִיּוּם הַכְּתוּב, "וְאוּר הַחֲמָה יִהְיֶה 14 שְׁבַעֲתִים כְּאוּר שְׁבַעֲתֵי הַיָּמִים"), 15 שְׂבוּ⁹⁹ בְּמֵאמֵר זֶה מִצִּיָּן הַיְצֻמַּח 16 צְדָקָה "וְכִמְוֹ שְׂכָתוּב סוּף־ 17 דַּבּוּר־הַמִּתְחִיל חֵיב אֵינִישׁ 18 לְבִסּוּמֵי בְּפוּרְיָא, דְּלִכְף אֵינִי 19 שׁוּם שֵׁם מִשְׁמוֹתָיו שֶׁל הַקְּדוּש־ 20 בְּרוּךְ־הוּא מְפּוּרֵשׁ בְּמִגִּילַת 21 אֶסְתֵּר"¹⁰⁰. 22 וּבְהַקְדִּים שְׁשָׁנֵי צִיּוּנִים הַנִּלְ 23 לְעִינֵי פּוּרִים בִּלְקוּטֵי תוּרָה; פֶּרֶשֶׁת צוֹ 24 מוֹרִים לְכֹאֲוֶרָה עַל שְׁנֵי 25 עֲנִינֵים שֶׁהֵם הַפְּכִיִּים זֶה 26 מְזָה. דְּהֵנָּה, בְּדַבּוּר־ 27 הַמִּתְחִיל: בְּאוּר מְעֻט עַל 28 פְּסוּק וְאֶכְלֵתֶם אֶכּוֹל, מִבְּאֵר 29 שְׂעוּלֵם הָאֲצִילוֹת אֵינּוּ 30 הַתְּחַדְּשׁוֹת יֵשׁ מֵאִינִי כְּמוֹ 31 עוֹלָם הַבְּרִיאָה שֶׁלִּפְנֵי הַתְּהוּוֹתוֹ 32 כְּמִצִּיאוֹת וַיֵּשׁ לֹא הָיָה קִיּוּם, אֶלָּא 33 עוֹלָם הָאֲצִילוֹת נִמְשָׁךְ מִהַעֲלָם 34 אֶל הַגִּלּוֹי וְאֵינּוּ מִצִּיאוֹת חֲדָשׁה כִּי 35 אֵינּוּ יֵשׁ כְּמוֹ עוֹלָמוֹת בְּרִיאַת־הַיְצִירָה־ 36 עֲשִׂיהָ אֵלָּא מִהוּוֹת הִיא אֲלוּקוֹת, וְעַל זֶה מִצִּיָּן הַיְצֻמַּח צְדָקָה לְבֵאוּר 37 עַל פְּסוּק יְבִיאוּ לְבוּשׁ מְלֻכּוֹת, שְׂבוּ נְאֻמְר¹⁰¹ שְׂרָאוֹשִׁית 38 הַגִּלּוֹי שֶׁל הַקָּו הָאוּר הָאֲלוּקֵי הַמוּעֵט וְהַדָּק שֶׁהָאֵיר לְאַחַר הַצְּמֻצוּם

חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א.) (95 פרשתנו ו, יג. 96) ח, סע"ב. 97) ואף שבפשטות הרי זה רק ציון להמבואר במאמר, מ"מ כיון שכל עניני התורה הם בתכלית הדיוק (במכ"ש מזה שאפילו בעניני העולם אין שום דבר במקרה ח"ו, אלא הכל הוא בהשגחה פרטית), הנה הא גופא שענין זה הוא "בביאור ע"פ יביאו לבוש מלכות", מהווה הוכחה על שייכותו לפורים. 98) ועד שה"כותרת" שעל הביאור למאמר ד"ה זה הוא "ענין שבעת ימי המילואים". 99) ט, רע"ג. 100) וגם נסמן שם (ע"ג) ל"ביאור ע"פ וקבל היהודים"; לד"ה זכור את אשר עשה לך עמלק (שם, ע"ד); ובסיום וחותרם המאמר (יו"ד סע"א): "ועיני בפע"ח שער הפורים". 101) תו"א צב, ג. 102) שם ק, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הם הפכיים שהאחד מדבר על הארה וגילוי נעלה ביותר, התגלות אור הקו
2 בכמה דאצילות, והשני מדבר על לבוש והעלם, התלבשות נס פורים בלבושי
3 הטבע, אָבֵל בְּאֵמַת, פִּינּוֹן שְׁשָׁנֵי הַצִּיּוֹנִים לדרושי מגילת אסתר
4 ב'תורה אורי' מופיעים ב'לקוטי תורה' בְּאוֹתָהּ פֶּרֶשָׁה פֵּרַשְׁתָּ צו,
5 וּשְׁנֵיהֶם מְדַרְשֵׁי פוּרִים,
6 צָרִיף לומר שיש צד השוה
7 ונקודה משותפת שִׁמְקֵשֶׁת
8 ומחברת בין שני הענינים
9 שִׁבְצִיּוֹנִים הַנ"ל הנראים
10 כמדרים בענינים הפוכים. וּמְרוֹמְזוּ
11 הַדְּבָר הנקודה המשותפת בין שני
12 הענינים השונים דְּבָרֵי ה'צִמַח
13 צָדֵק', שִׁבְשָׁנֵי הַצִּיּוֹנִים
14 (לְאַחֲרֵי שִׁמְבִיא הַעֲנִינִים
15 שְׁנוּגָעִים (בְּגִלּוֹי) לְהַמְדוּבָר
16 ב'לקוטי תורה') מוסיף "עֵינִן שִׁמְבִיא
17 שִׁמְבִיא", דִּיש לומר, שִׁבְצִיּוֹנִים
18 שִׁמְבִיא שִׁמְבִיא הַצִּיּוֹנִים לְבָאוֹר
19 עַל פְּסוּק "יְבִיאוּ לְבוֹשׁ
20 מְלָכוֹת" (שִׁמְשֵׁם מְעֵתִיק
21 הַתְּבוֹת וְהִיא רַאשִׁית הַגְּלוֹי בְּחֻמְהָ), פּוֹנְתוֹ לְרַמְזוֹ לְמַה
22 שֶׁכָּתוּב שִׁמְשֵׁם שֶׁהָקוֹ וְחוֹט הִיָּה "עַל-פִּי¹⁰³ צִמְצוּם
23 וּמְקוֹם פְּנוּי.. שְׁלֵא לְהִיּוֹת בְּגִלּוֹי בְּחֵינַת אֵינ-סוֹף
24 כו", וְהִנּוּ, שֶׁהַגְּלוֹי שְׁנוּמָשֶׁף ב'חֻמְהָ' בָּא
25 עַל-יְדֵי צִמְצוּם. וּב'עֵינִן שִׁמְבִיא שִׁמְבִיא הַצִּיּוֹנִים
26 לְסוֹף-דְּבוּר-הַמִּתְחִיל חִיב אֵינִישׁ לְבִסּוּמֵי
27 בְּפוּרִיא (שִׁמְשֵׁם מְעֵתִיק "דְּלֶכֶף אֵינִן שׁוּם שִׁמְבִיא
28 בְּמַגְלַת אֶסְתֵּר.. מְלוּבָשִׁים בְּהַעֲלֵם כו") מְרַמְזוֹ
29 גַּם לְמִבְּאֵר שִׁמְבִיא שִׁמְבִיא קְרִיאַת הַמַּגְלָה¹⁰⁴ הוּא
30 כְּמוֹ קוּרָא בְּתוֹרָה, שִׁקּוּרָא וּמְמַשֶּׁף גְּלוֹי הָאוֹר,
31 וְהִנּוּ, שִׁמְבִיא הַעֲלֵם שִׁמְבִיא שִׁמְבִיא בְּמַגְלַת
32 אֶסְתֵּר", הִנּוּ עַל-יְדֵי קְרִיאַת הַמַּגְלָה - נִמְשָׁף
33 גְּלוֹי אֹר, וְאֶדְרָבָה, הַגְּלוֹי שִׁבְא מְזָה הוּא גְּלוֹי
34 מֵעֲצָמוֹת אֵינ-סוֹף בְּרוּף-הוּא שִׁמְבִיא לְמַעֲלָה מְבַחֲשֵׁת
35 שְׁמוֹת".
36 וְהַעֲנִינִן בְּזָה, דְּהַגָּה דְּבוּר-הַמִּתְחִיל יְבִיאוּ לְבוֹשׁ מְלָכוֹת⁸⁴ מְבִאֵר שִׁמְבִיא
37 הַמַּעֲלָה דְּחַג הַפוּרִים הוּא בְּזָה שֶׁהִנֵּס הִיָּה מְלוּבָשׁ בְּטִבְע, פְּנ"ל
38 (סְעִיף ו). וּבְהַמְשָׁף לָזָה, הִנּוּ ב'תוֹסֶפֶת בָּאוֹר לְדְבוּר-הַמִּתְחִיל יְבִיאוּ לְבוֹשׁ
39 מְלָכוֹת", נִתְבָּאָר בְּעֵינִן הַקוֹ שִׁבְא "עַל-פִּי צִמְצוּם וּמְקוֹם פְּנוּי", שִׁפְיִן שִׁמְבִיא
40 הַקוֹ בְּקַע אֶת הַצִּמְצוּם, הִרִי זָה מוֹרָה שִׁישׁ בּוֹ תוֹקֵף גְּדוּל בִּיתוֹר¹⁰⁵, וּבְזָה יֵשׁ
41 גַּם יִתְרוֹן לְגַבֵּי הָאוֹר שֶׁהִיָּה מְמַלָּא אֶת מְקוֹם הַחֲלָל קוֹדֵם הַצִּמְצוּם - בְּדוּגְמַת
42 לְלֵא כֵל גְּבוּלוֹת - בְּדוּגְמַת הָאוֹר

103) כן הוא גם בדפוס הראשון "ע"פ". אבל ראה ד"ה יביאו לבוש שבשערי אורה פפ"ד (וכן לקמן בדרוש זה בתו"א):
"ע"י". (104) נוסף לכך שנקראת בשם "מגילת אסתר" - לא בשם "אגרת" שקשור עם העלם, אלא דוקא בשם "מגילה" -
מלשון גילוי (ראה תו"א שם קיט, א). (105) ראה ע"ז סידור רלב, ב. רנח, א. וראה גם לקו"ת פרשתנו ח, סע"ד ואילך.

בלילה ההוא נדרה שנת המלך

לט

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לְעֵיל (סְעִיף ג) שְׁנַדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ מוֹרָה עַל גְּלוֹי אֹר
2 מִמְדַּרְגָּה נְעֻלִית בְּיוֹתֵר, שְׁלֹכֵן הוּא נִמְשָׁךְ גַּם בְּהֶעָלֵם
3 דְּ"בַלְיָלָה הַהוּא".
4 אֲמָנָם, גְּלוֹי זֶה שֶׁל אֹר הָקוּ הוּא בְּבַחֲיַיִת 'אֹר יִשְׂרָ', בַּחֲיַיִת
5 מְרַדְכִי. וְעַל זֶה מוֹסִיף
6 בְּדוּרֵי-הַמִּתְחִיל חֵיב אֵינִישׁ
7 לְבִסּוּמֵי בְּפוּרְיָא, עֲנִין נְעֻלָּה
8 יוֹתֵר בְּחַג הַפּוּרִים¹⁰⁶, שְׁשֵׁם
9 נִתְבָּאָר¹⁰⁷ הַמְעֻלָּה הַיְתֵרָה
10 דְ"הַדּוּר קַבְלוּהָ בֵימֵי
11 אַחְשָׁרוּשׁ" לְגַבֵּי "הַקְדַּמַּת
12 נְעֻשָׁה לְנִשְׁמַע" שְׁהֵיְתָה בְּזִמְן
13 מִתֶּן-תּוֹרָה¹⁰⁸, כַּמֵּאֵר חֲכִימוֹ
14 ז"ל שְׁבוּמֵן מִתֵּן תּוֹרָה "כַּפֶּה עֲלֵיהֶם
15 הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הֵר כְּגִינִית" וְהַכְרִיחַ
16 אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, וּמְכַל-
17 מְקוֹם הָרִי זֶה נִחְשָׁב שְׁבֵנֵי יִשְׂרָאֵל קִבְלוּ
18 אֶת הַתּוֹרָה בְּרִצּוֹן כִּי בֵימֵי אַחְשָׁרוּשׁ
19 חֲזוּר וּקְבָלוּ אֶת הַתּוֹרָה מִרְצוֹנָם,
20 וּמְבוּאָר בִּיתוּרָה אֹר" שֶׁם שֶׁהַקְּבָלָה
21 שֶׁקְּבָלוּ בֵימֵי מְרַדְכִי וְאַסְתֵּר (כַּכְּתוּב
22 בְּמִגִּילָה "קִימוּ וּקְבָלוּ") יֵשׁ לֵה יִתְרוֹן
23 עַל הַקְּבָלָה בְּמִתֵּן תּוֹרָה שְׁ"הַקְדַּמַּת
24 נְעֻשָׁה לְנִשְׁמַע" בּוּמֵן מִתֵּן תּוֹרָה
25 בְּהַר סִינֵי הֵיְתָה מִצַּד גְּלוֹי אֹר
26 שְׁמִלְמַעְלָה, וְאֵלּוּ "הַדּוּר
27 קַבְלוּהָ בֵימֵי אַחְשָׁרוּשׁ"¹⁰⁸
28 הֵיְתָה בְּדַרְךְ אַתְעֲרוּתָא-דְלִתְמָא
29 הַתְעוּרוּת מִלְמַטָּה מִצַּד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
30 עֲצָמָם. וְכִינּוֹן שְׁהַתְעֲרוּתָא-
31 דְלִתְמָא בְּאֵה מִצַּד זֶה שְׁבֵנֵי
32 יִשְׂרָאֵל הָיוּ אֲזַי בֵימֵי מְרַדְכִי וְאַסְתֵּר
33 בְּמִצָּב דְ"הַסְתֵּר אַסְתִּיר",
34 וְעֲנִין זֶה עוֹרֵר אֲצֻלָּם אֶת
35 הָעֲנִין דְ"קַבְלוּהָ" אֶת הַתּוֹרָה
36 בְּאֹפֶן נְעֻלָּה יוֹתֵר מִמִּתֵּן-
37 תּוֹרָה, בְּדַרְךְ 'אֹר חוּזֵר'
38 שְׁמַעֲלוּתוֹ הוּא בְּכֵן שֶׁבַח בְּהַתְעוּרוּת
39 מִצַּד הָאֵדָם, הָרִי מוֹכֵן שְׁהַסְתֵּר

40 גּוּפָא נְתִיפָה לְאֹר - עַל-דַּרְךְ הָאֲמוּר לְעֵיל (סְעִיף ד)
41 שְׁהַסְתֵּר דְ"לִילָה הַהוּא" גּוּפָא עוֹרֵר אֶת (וּבָא לִידֵי) גְּלוֹי
42 הָאֹר דְ"נְדָדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ".
43 וְלִכְּן, כִּיּוּן שְׁתוּכֵן מֵאֵמֵר זֶה הוּא שְׁהַעֲלֵם עֲצֻמוֹ הוֹפֵךְ לְאֹר בְּסִיּוּם
44 מְאָמֵר זֶה בִּיתוּרָה אֹר, מְבָאָר
45 שְׁהָעֲנִין שְׁמַגְלַת אַסְתֵּר לֹא
46 תִּתְבַטֵּל לְעֵתִיד לְבוֹא הוּא מִצַּד
47 הָעֲלוֹי שְׁיִשְׁנוּ בְּהַסְתֵּר
48 שְׁבַמְגֻלָּה, וּמִהַסְתֵּר זֶה בָּא
49 (עַל-יְדֵי קְרִיאַת הַמְּגִילָה)
50 גְּלוֹי הָעֲצָמוֹת¹⁰⁹ שְׁלִמְעֻלָּה
51 מִשְׁמוֹת.
52 וְזֶהוּ גַם מַה שְׁנִקְרָאת "מְגִלַּת
53 אַסְתֵּר", "מְגִילַת" לְשׁוֹן גְּלוֹי
54 וְ"אַסְתֵּר" לְשׁוֹן הַסְתֵּר כִּי תִּכְלִית
55 הַכּוֹנֵה וְהַמְטִירָה שֶׁל הַהַסְתֵּר הוּא
56 כְּדֵי לְעוֹרֵר אֶת שְׂרָשׁוֹ וּלְגַלּוֹת
57 אֶת פְּנִימִיּוּתוֹ, וְזֶהוּ עֲנִין
58 "מְגִלַּת אַסְתֵּר", דְּהֵינּוּ
59 "הַתְּהַגֵּלוּת (שֶׁל הַפְּנִימִיּוּת)
60 דְאַסְתֵּר", שְׁהַסְתֵּר גּוּפָא
61 יְאִיר (לֹא רַק שְׁיֵאִיר בּוֹ אֹר
62 שְׁמַחוּצָה לוֹ שֶׁכְּבוֹחוֹ לְהֵאִיר גַּם
63 בְּתוֹךְ הַסְתֵּר, כִּי בְּאֹפֶן כּוֹה לֹא חָל
64 שִׁינוֹי מְהוּרֵי בְּהַסְתֵּר עֲצֻמוֹ), וְעַד
65 שְׁ"לִילָה בֵיּוֹם יְאִיר"⁷⁴, הֵינּוּ
66 הַלִּילָה (הַהַסְתֵּר) עֲצֻמוֹ יִהְיֶה לְאֹר
67 (גִּילוֹי) שְׁזֶהוּ עַל-דַּרְךְ מַה
68 שְׁכַתוּב¹¹⁰ וְהֵיְתָה אֹר הַלְּבָנָה
69 כְּאֹר הַחֲמָה (שְׁזֶהוּ הַפְּסוּק
70 שְׁבוּ מִתְחִיל הַמְּאָמֵר בְּלִקּוּטֵי
71 תּוֹרָה/ פֵּרֶשֶׁת צו'), שְׁיֵהֵי לָהּ

25 וְזֶהוּ גַם מַה שְׁנִקְרָאת "מְגִלַּת אַסְתֵּר", כִּי תִּכְלִית הַהַסְתֵּר הוּא כְּדֵי לְעוֹרֵר אֶת
26 שְׂרָשׁוֹ וּלְגַלּוֹת אֶת פְּנִימִיּוּתוֹ, וְזֶהוּ עֲנִין "מְגִלַּת אַסְתֵּר", דְּהֵינּוּ
27 "הַתְּהַגֵּלוּת (הַפְּנִימִיּוּת) דְאַסְתֵּר", שְׁהַסְתֵּר גּוּפָא יְאִיר (לֹא רַק שְׁיֵאִיר בּוֹ אֹר
28 שְׁמַחוּצָה לוֹ), וְעַד שְׁ"לִילָה בֵיּוֹם יְאִיר"⁷⁴, שְׁזֶהוּ עַל-דַּרְךְ מַה שְׁכַתוּב¹¹⁰ וְהֵיְתָה
29 אֹר הַלְּבָנָה כְּאֹר הַחֲמָה (שְׁזֶהוּ הַפְּסוּק שְׁבוּ מִתְחִיל הַמְּאָמֵר), שְׁיֵהֵי לָהּ אֹר

106 ראה לעיל ד"ה ולא תשבית מלח פ"ג (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב ע' 319) ואילך, שזהו תוכן הענין דחייב לבסומי כו' עד דלא ידע. (107 תו"א מג"א צט, רע"א. 108) שבת פח, א. (109) שלמעלה גם מבחי' האור שלא נגע בו הצמצום, שממנו נמשך הקו. וראה המשך באתי לגני תש"י פ"ג ואילך (סה"מ תש"י ע' 133 ואילך), שהתפשטות וגילוי האור - גם במדריגות היותר שפלות בתכלית, הוא מצד הענין ד"למטה מטה עד אין תכלית", שגם בשרשו הראשון הוא בגדר גילוי (שם פט"ז וי"ז). משא"כ שורש ההעלמות וההסתרים, הוא מבחי' "למעלה מעלה עד אין קץ" (שם פט"ו), בחי' "אוצר" שאינו בגדר גילוי. (110) ישע"י ל, כו.

ביאור בדרך אפשר

- 1 ללבנה שכיום אין לה אור משלה אלא
- 2 מקבלת את אור מהשמש, לעתיד-
- 3 לבוא יהיה לה אור עצמי משל
- 4 עצמה כמו אור התקפה¹¹¹,
- 5 ובמילא הגה אור הלכה
- 6 הוא כמו אור התקפה¹¹²,

ביאור בדרך אפשר

- 7 כדברי הכתוב בדבור-המתחיל של
- 8 המאמר ויתרה מזה, שה'לילה'
- 9 ההעלם וההסתר עצמו לאיר עוד
- 10 יותר מאשר ה'יום'¹¹³ כי
- 11 לחושך והעלם שהפך לאור וגילוי יש
- 12 תוספת מעלה ויתרון.

(111) לקו"ת שם י"ד, א. 112) ראה גם לקו"ת שם (ט, סע"א), שענין הבקיעה הוא בחי' "משמח חתן וכלה", וענין "והי' אור הלבנה כאור החמה" הוא בחי' נעלה יותר - "משמח חתן עם הכלה". (113) דעכשיו עכ"פ, כפירוש הב' בלקו"ת שם.

המשך ביאור למסכת קידושין ליום ראשון עמ' ב

- 14 יוחנן קידושי ביאה, מאי עביר ליה - מה הוא לומד ממנו. משיבה
- 15 הגמרא: האי מיבעי ליה - פסוק זה נצרך לו ללמד שפעל עושה אותה
- 16 בעולה גם כשבא עליה שלא בדרך, ואין אדם אחר עושה אותה
- 17 בעולה אם בא עליה שלא בדרך. תמדה הגמרא: וימי אית ליה לרבי
- 18 האי סברא שרק הבעל עושה אותה בעולה בביאה שלא כדרכה,
- 19 והתניא, נערה המאורסה שבאו עליה עשרה אנשים שלא כדרכה,
- 20 ועדיין היא בתולה, בולם בסקילה, שכולם באו עליה כשהיתה
- 21 בתולה. רבי אומר, אומר אני, רק הראשון בסקילה, שכשבא עליה
- 22 היתה בתולה, וכולם בקנה, כי אף שהראשון בא עליה שלא
- 23 כדרכה, היא נחשבת לבעולה שהבא עליה חייב חנק. נמצא
- 24 שדעת רבי שגם אדם אחר עושה אותה בעולה בביאה שלא
- 25 כדרכה.

- 1 אחת משתי אחיות ואינו יודע מי מהן קידש, שהוא אסור לבוא על
- 2 אף אחת מהן, לא הו' קידושין, מאי אכא למימר - מדיכין ילמד
- 3 קידושי ביאה ושאמה עבריה אינה נקנית בביאה. משיבה הגמרא:
- 4 אף רבא לומד דינים אלו מפסוק זה, שאם בן שהפסוק בא ללמד
- 5 רק קידושי ביאה ולמעט שאמה עבריה אינה נקנית בביאה, נכתוב
- 6 קרא 'או בעלה', מאי - ומדוע כתוב 'ובעלה', שמע מינה בוליהו - את
- 7 שלושת הדינים, מ'ובעל' לומדים קידושי ביאה, מ'ובעלה'
- 8 ממעטים שאמה העבריה אינה נקנית בביאה, וממה שנאמר
- 9 'בעלה' ולא 'או בעלה' לומדים שקידושי כסף האמורים בתחילת
- 10 הפסוק 'כי יקח איש אשה' חלים רק באופן שיכול להיות גם
- 11 'ובעלה', היינו שמסורים לביאה.
- 12 הגמרא חזרת לבאר את דעת רבי הלומד קידושי ביאה מ'ובעלה'
- 13 בלבד. שואלת הגמרא: ורבי, האי 'בעולת בעל' שממנו למד רבי

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שני עמ' ב

- 11 כספו, ולא חיישינן לסימפון - שמה ימצא בה מום ויתבטל הקנין
- 12 למפרע, ונמצאת עכו"ם אוכלת בתרומה, זו - אשת כהן, שביאתה
- 13 שעל ידי חופה מאבילתה בתרומה אפילו מדרבנן, שכן בנשואה
- 14 הכל מודים שאוכלת ואין חוששים לסימפון, משום שאין אדם
- 15 שותה בכוס אלא אם כן בודקו ויודע מה יש בו, והסכים, אינו דין
- 16 שפסקה שנתקדשה על ידו מאבילתה בתרומה ולא נחוש לסימפון
- 17 - ולא נחוש ונאסור עליה את האכילה משום סימפון.
- 18 ומסיים רבי יהודה: אבל מה אעשה - אף על פי שאני דן בקל וחומר
- 19 שאין לחוש לסימפון, אינה אוכלת מטעם אחר, שהרי אמרו חכמים
- 20 ארוסה לכהן והיא בת ישראל אינה אוכלת בתרומה

- 1 ואפילו מדרבנן, ולא חיישינן לסימפון ו- לביטול הקידושין, מדוע
- 2 באמת אתה לא חושש שמה ימצא בה מום, ויתבטלו הקידושין
- 3 למפרע לפי שהיו בטעות, ונמצאת זרה אוכלת בתרומה.
- 4 שלח ליה - השיב לו רבי יהודה בן בתיא ואתה אי אתה אומר בן
- 5 - האם אתה אינך מודה שלא חוששים לסימפון, מ'וזקני בך שאתה
- 6 בקי בחדרי תורה לדרוש בקל וחומר, אי ו- האם אין אתה יודע את
- 7 הקל וחומר המלמדנו שלא חוששים חשש זה,
- 8 שהרי ומה שפחה פגענית שאין ביאתה לשם קידושין מאבילתה
- 9 בתרומה - לפי שאין בה תפיסת קידושין, ומכל מקום פסקה
- 10 שנקנתה על ידו להיות שפחה מאבילתה בתרומה, שהרי היא קנין

המשך ביאור למסכת קידושין ליום רביעי עמ' א

- 8 שחיישינן שמה במקום אחר זה שוה פרוטה. מתרצת הגמרא: אכן,
- 9 רב חסדא לא סבר ליה דשמואל. הגמרא ממשיכה בסיפור המעשה:
- 10 אמרה ליה אימיה של אותה אשה לרב חסדא, אף אם היום אין
- 11 השיש שוה פרוטה, והא תהוא יומא - באותו יום דקדשה תנה ביה
- 12 שוה פרוטה, וחלו קידושיו. אמר לה רב חסדא, לאו כל כמינה
- 13 דאסרת לה - אין בכורך לאסור את ביתך אבתרא - על המקדש
- 14 השני.

- 1 דאקדיש באבנא דכוחלא - מעשה באדם שקידש אשה בחתיכת
- 2 שיש שחור הדומה לכוהל, ולאחר מכן בא אדם אחר וקידש את
- 3 אותה אשה בפרוטה. התיב - ישב רב חסדא וקא משער ליה האם
- 4 יש בשיש זה שוה פרוטה או לא, אי אית ביה - אם יש בו שוה
- 5 פרוטה, אין ו- כן מקודשת לראשון, וקידושי השני לא חלו, ואי לא,
- 6 לא מקודשת לראשון אלא לשני. וקשה, ואי לית ביה - וכי אם אין
- 7 בזה שוה פרוטה האשה לא מקודשת לראשון, והא אמר שמואל

בס"ד. שיחת חג הפורים, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- 1 א. בנוגע לסיום מסכת - שבה הנני צריך להתחיל מצד מצב פרטי - הנה המסכת המתאימה לפורים
2 היא, כמובן, מסכת מגילה. שכן, הן תחילתה, וכפי שיתבאר לקמן - גם סופה, וגם הענינים שבאים
3 בינתיים, הם בעיקרם אודות פורים ובשייכות לפורים.
- 4 ב. בסיום מסכת מגילה¹, מביאה הגמרא את דברי המשנה²: "וידבר³ משה את מועדי ה' אל בני
5 ישראל*", מצוותן שיהיו קורין אותן כל אחד ואחד בזמנו".
- 6 - במשנה הנ"ל נימנו כל הפרשיות שקורין בכל הימים טובים: "בפסח קורין בפרשת מועדות וכו'
7 בחנוכה .. בפורים .. בראשי חדשים כו'", והמשנה מסיימת: "בשני ובחמישי בשבת במנחה קורין
8 כסדרן, ואין עולים להם מן החשבון" (כשיגיע יום שבת יחזרו מה שקראו בשבת במנחה ובשני
9 ובחמישי), ועל זה מביאים ראייה - "שנאמר וידבר משה .. מצוותן כו'", ומפרש רש"י: "אכולה מתניתין
10 קאי, ללמוד מכאן שמצוה לקרות ביום המועד מעניני המועדות".
- 11 [ואף שבפסוק מדובר אודות "מועדי ה'", ולא אודות שני וחמישי ומנחת שבת - יש לומר:
12 בתיבת "מועד" יש ב' פירושים: (א) הפירוש הפשוט שקאי על 'יום טוב', (ב) מלשון "והיו לאותות
13 ולמועדים ולימים ושנים"⁶, "העביר המועד"⁷, דהיינו זמן קבוע, והרי גם שני וחמישי ומנחת שבת הם
14 זמנים קבועים שחלוקים משאר ימות השבוע.
- 15 ובנדון דידן: אף שהכתוב "מועדי ה'" קאי על עיקר ענין המועדים שהם הימים טובים, שמצוה לקרות
16 ביום המועד מעניני המועד, מכל מקום נכלל בזה גם הלימוד בנוגע להקריאה בימים שני וחמישי ומנחת
17 שבת - אם מצד הפירוש הטפל בתיבת "מועד", או מצד טעם הקריאה מעניני המועד ביום המועד, שמזה
18 למדים בדרך אגב, גם בנוגע להקריאה בשני וחמישי ומנחת שבת].
- 19 ולהעיר, שבדברי המשנה אודות קריאת התורה ב"שני וחמישי", יש גם קישור בין סיום המסכת
20 לתחילתה - שהרי בתחלת המסכת נאמר ש"הכפרים מקדימין ליום הכניסה", דהיינו, "יום שני .. או חמישי
21 .. שהכפרים מתכנסין לעיירות למשפט, לפי שבתי דינין יושבין בעיירות בשני ובחמישי כו"⁸.
- 22 ולאחרי שהגמרא מביאה את דברי המשנה - כדרך הש"ס להביא את דברי המשנה שבהם היא
23 השקלא-וטריא בגמרא - מסיימת הגמרא: "תנו רבנן, משה תיקן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשין
24 בענינו של יום, הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת, הלכות חג בחג" (וכפירוש רש"י: "למה הוצרך
25 לכתוב כאן וידבר משה, וכי כל המצוות כולן לא אמרן משה לישראל, מהו וידבר משה את מועדי ה'
26 אל בני ישראל, מלמד שהי' מדבר עמהן הלכות כל מועד ומועד כו").
- 27 כלומר: נוסף לכך שבכל יום טוב צריכים לקרוא פסוקים בתורה שבכתב מעניני המועד, צריכים גם
28 לדרוש בעניני המועד בתורה שבעל-פה, "הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת, הלכות חג בחג".
- 29

(* להערות⁴ שאמרת אל כל בני ישראל: א) גלאטיקער בהענין ד"דברים שבכתב אי אתה רשאי כו"⁵. ובפרט כשמצטטים פסוק שלם. ב)

1 תיבת "כל" באמירת פסוק זה בעת ההתוועדות (המו"2).

2 ראה שו"ע אדה"ז אור"ח סמ"ט. וש"נ.

3 בראשית א, יד.

4 ירמי' מו, יז ובמצו"צ.

5 פרש"י ריש מגילה.

1 לפי חלוקת הפרקים בש"ס בבלי - כידוע החילוקים שבזה (ראה תויו"ט מגילה רפ"ג) - שהרי זה סיום על לימוד המשנה עם הגמרא דש"ס בבלי.

2 לא, רע"א (ובפרש"י).

3 אמור כג, מד.

4 התחלת מענה כ"ק אדמו"ר שליט"א - הטעם שהוסף

- 1 ג. ולהעיר, שדין זה הוא גם בימי הפורים - שבזה מודגשת השייכות דעניני פורים גם עם סיום
2 המסכת:
- 3 אף-על-פי שבכרייתא הנ"ל ש"שואלין ודורשין בענינו של יום" לא נזכר אודות פורים - הרי זה בגלל
4 שמדובר אודות התקנה שתיקן משה לישראל, ובזמנו של משה היו רק המועדים שנזכרו בפרשה שסיומה
5 "וידבר משה את מועדי ה' גו'", ועדיין לא היה היום-טוב דפורים (וחנוכה); אבל דין זה הוא גם בנוגע
6 לפורים.
- 7 וכמפורש להדיא בגמרא⁹: "פורים שחל להיות בשבת שואלין ודורשין בענינו של יום", ופריך, "מאי
8 אריא פורים, אפילו יום-טוב נמי, דתניא משה תיקן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשין בענינו של יום,
9 הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת והלכות חג בחג", ומשני, "פורים איצטריכא ליה, מהו דתימא
10 נגזור משום דרבה (דגזר לקמן¹⁰ בקריאת מגילה שמא יעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים, אף כאן גזרו
11 דרשה אטו קרייה) קא משמע לן".
- 12 ד. ויש לדייק, שבתקנה "שהיה שואלין ודורשין בענינו של יום", נזכר רק "הלכות פסח בפסח, הלכות
13 עצרת בעצרת, הלכות חג בחג", ולא נזכר אודות הלכות ראש השנה ויום הכיפורים¹¹ - אף שבפרשה
14 שסיומה "וידבר משה את מועדי ה' גו'" נימנו גם ראש השנה ויום הכיפורים, וכפי שנימנו במשנה פרשיות
15 התורה שקורין בהם (כפי שמדייק המהרש"א, ועוד מפרשים¹²).
- 16 יש מתרצים, שבפסח ועצרת וחג יש חיוב להביא קרבנות מיוחדים: עולת ראייה, שלמי חגיגה ושלמי
17 שמחה, ולכן שואלין ודורשין כו'¹³, מה-שאיין-כן בראש השנה ויום הכיפורים שאין חיוב להביא קרבנות
18 אלו.
- 19 אבל, תירוץ זה אינו מספיק, כי:
20 מלבד הקרבנות, ישנם עוד כמה וכמה דינים בכל יום-טוב שצריך לשאול ולדרוש בהם.
- 21 ומה גם שכאשר שואלין ודורשין בעצרת, הרי זה לאחרי שהקרבנות מוכנים כבר מערב יום-טוב, על
22 מנת להקריבן לאחרי היום-טוב (בימי התשלומין), שהרי בנוגע לעצרת יש פלוגתא בין בית שמאי לבית
23 הלל אם אפשר להקריבן ביום-טוב עצמו¹⁴.
- 24 ובנוגע לדיני היום-טוב - הרי חידושי הדינים בנוגע לראש השנה ויום הכיפורים הם בריבוי יותר מאשר
25 חידושי הדינים בעצרת לגבי פסח, כיון שכל דיני עצרת ישנם גם בפסח, בתוספת הלכות חמץ ומצה כו'.
26 ואם כן, למה לא נזכר החיוב ד"שואלין ודורשין בענינו של יום" בנוגע לראש השנה ויום הכיפורים?
27 ה. ויש לבאר זה על-פי דברי רבינו הזקן בריש הלכות פסח, בבאור החילוק שבין הדין ד"שואלין
28 ודורשין .. הלכות פסח בפסח", להדין ד"שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח שלושים יום¹⁵:
- 29 ובהקדים מה שכתב ה'בית יוסף'¹⁶ ש"דיני פסח .. צריך להודיעם לעם קודם לפסח שלושים יום כדי
30 שיהיה להם שהות רב להתעסק בטחינת החטים ואפיית מצה והגעלת כלים וביעור חמץ, דאילו בפסח
31 לית להו תקנתא אי לא עבדו להו כהלכתייהו מקמי הכי" ("ועוד יש לומר דבפ"ק דע"ז¹⁷ אמרינן דטעמא
32 דבעינן קודם לפסח ל' יום מפני הקרבן כדי לבודקו ממומין כו'"), "והא דתניא ששואלין בהלכות פסח
33 בפסח והלכות חג בחג, היינו לדרוש בטעמים שבעבורם נצטוונו במועד ההיא, וגם כן לדרוש בדברים
34 שאסור ומותר לעשות ביום-טוב .. אבל שאר הלכות, קודם לכן שואלין ודורשין בהם כו'".

13 ראה שו"ע אדה"ז אר"ח ר"ס תכט. וש"נ.
14 חגיגה יז, א (במשנה). וראה שו"ע אדה"ז אר"ח סתצ"ד
סי"ט. נתבאר בארוכה בלקו"ש חכ"ח ע' 24 ואילך. וש"נ.
15 מגילה כט, ב. וש"נ.
16 טואר"ח סתכ"ט בתחלתו. וראה גם ט"ז ומג"א שם.
17 ה, ב.

9 מגילה ד, א (ובפרש"י). וראה לח"מ לרמב"ם הל' מגילה
פ"א הי"ג.
10 סע"ב.
11 אבל אין להקשות למה לא נזכר אודות חנוכה ופורים -
כיון שלא היו עדיין בימי משה, כנ"ל.
12 שפתי חכמים למגילה כאן.

1 אך על-פי-זה עדיין נשאלת השאלה: מדוע לא מציינו החיוב דשואלין ודורשיין גם בראש השנה ויום
2 הכיפורים?

3 אמנם, רבינו הזקן¹⁸ מפרש ומבאר דברי ה'מגן אברהם'¹⁹ ש"ביום-טוב עצמו מחוייבים לדרוש בענינו
4 של יום, כגון פסח ביציאת מצרים" - "שיהיה .. דורש .. בכל רגל בענינו של יום נס הנעשה בו ביום,
5 כגון בפסח ביציאת מצרים, ובעצרת במתן תורה, ובחג בהיקף ענני כבוד".

6 ועל-פי-זה סרה השאלה בנוגע לראש השנה ויום הכיפורים - דכיון שאין בהם ענין של נס, לכן אין
7 שואלין ודורשיין בהם.

8 ו. אך עדיין אינו מובן:

9 אף שבראש השנה ויום הכיפורים אין מה לדרוש בענין של נס הנעשה בו ביום - עדיין יש צורך
10 לדרוש בהלכות היום. וכמו שכתב רבינו הזקן¹⁸ ש"ידרוש לעם בכל רגל הלכות הצריכות לכו ביום, שיודיע
11 להם האסור והמותר בו ביום, הלכות פסח בפסח והלכות עצרת בעצרת והלכות חג בחג, אף-על-פי
12 שדרש להם הלכות הרגל שלושים יום לפניו". ואם כן, גם בראש השנה ויום הכיפורים, אף שאין בהם
13 ענין של נס, מכל-מקום מדוע לא ידרשו בהם "הלכות הצריכות לכו ביום"?

14 ויובן על-פי הדיוק בסדר דברי רבינו הזקן בשולחן-ערוך (כידוע שגם הסדר בשולחן-ערוך רבינו הזקן
15 הוא בדיוק) - "שיהיה .. דורש .. בכל רגל בענינו של יום, נס הנעשה בו ביום .. וגם כן ידרוש ..
16 הלכות הצריכות לכו ביום, שיודיע להם האסור והמותר בו ביום .. אף-על-פי שדרש להם הלכות הרגל
17 שלושים יום לפניו":

18 סדר דברי רבינו הזקן שמקדים הדרשה "בענינו של יום, נס הנעשה בו ביום" להדרשה ב"הלכות
19 הצריכות לכו ביום", הוא רק בגלל שאי אפשר לומר שני ענינים בדיבור אחד, אלא גם) מצד הקדימה
20 בענין, היינו, שהדרשה ב"הלכות הצריכות לכו ביום" היא רק כאשר מתאספים בלאו-הכי כדי לשמוע
21 הדרשה "בענינו של יום, נס הנעשה בו ביום".

22 כלומר: מצד ה"הלכות הצריכות לכו ביום", אין להטריח את הציבור להתאסף לשמוע הלכות אלו,
23 כיון שכבר דרשו להם "הלכות הרגל שלושים יום לפניו" (שבוזה נכלל לא רק לימוד ההלכות הצריכות
24 עד ערב פסח, אלא גם ההלכות הצריכות בפסח עצמו, דאם לא כן, לא ידעו כיצד להתנהג בליל הסדר,
25 וכל פרטי ההלכות הצריכות עד לזמן הדרשה); אבל כאשר מתאספים בלאו-הכי כדי לשמוע הדרשה
26 "בענינו של יום, נס הנעשה בו ביום", אזי מנצלים את ההזדמנות כדי לחזור עוד הפעם גם על ה"הלכות
27 הצריכות לכו ביום", על-דרך שמצינו בכמה מקומות²⁰ "שמזרזין את האדם קודם מעשה וחוזרין ומזרזין
28 אותו בשעת מעשה", אף שבשביל הלכות אלו בלבד לא היו מטריחים את הציבור, כיון שכבר למדום
29 שלושים יום לפני החג.

30 ועל-פי-זה מובן הטעם שאין שואלין ודורשיין בראש השנה ויום הכיפורים בהלכות הצריכות לכו
31 ביום - שהרי בראש השנה ויום הכיפורים אין ענין חדש (ענין של נס) שבשבילו יש לאסוף את הציבור,
32 ואילו בשביל ההלכות הצריכות לכו ביום בלבד אין לאסוף את הציבור, כיון שכבר למדו הלכות אלו
33 לפני זה.

34 ז. ועדיין יש צורך בביאור נוסף - מהו הטעם שהדרשה "בענינו של יום, נס הנעשה בו ביום" צריכה
35 להיות ביום טוב עצמו:

36 מציינו בכמה הלכות שמתחשבים בטירחא דציבורא²¹. וכיון שכן, הרי היו יכולים לדרוש "בענינו של
37 יום, נס הנעשה בו ביום" באותו זמן שבו מתאספים כדי ללמוד הלכות החג - שלושים יום לפני החג,

והריטב"א למגילה ד, א.

(18) שם ס"ד.

(21) ראה אנציק' תלמודית ערך טרחא דציבורא (כרך כ ע')

שם.

(20) מכילתא ופרש"י יתרו יט, כד. הובא בחידושי הרשב"א תרסב ואילך). וש"נ.

- 1 ואילו ביום-טוב עצמו היה מוטב לכאורה שיניחו את הציבור לחגוג את היום-טוב, ולא להטריחו
 2 להתאסף ולשמוע דרשות ארוכות, בה בשעה שהציבור ממתין כבר לסיומה של הדרשה... כדי שיוכלו
 3 לחזור לעיסוקיהם?
- 4 ויובן על-פי המבואר בכתבי האריז"ל²² בפירוש מה שכתוב במגילה²³ "והימים האלה נזכרים
 5 ונעשים":
- 6 בשלמא מה שכתוב "הימים האלה נזכרים" - הרי זה על-ידי קריאת המגילה²⁴: "ויהי בימי אשורוש
 7 וגו'", "בלילה ההוא וגו'", וכל פרטי סיפור הנס, באופן של "פירסומי ניסא"²⁵, שעל-ידי-זה "הימים
 8 האלה נזכרים", "בימים ההם בזמן הזה"; אבל מהו הפירוש "הימים האלה" . נעשים" - כיצד נעשים
 9 "הימים האלה" עצמם? הרי על-ידי "משתה ושמחה ויום-טוב לתת מנות ומתנות"²⁴, נעשים רק מצוות
 10 היום, ולא "הימים האלה" עצמם?
- 11 ומבאר האריז"ל, "שבהזכר זכרם למטה נעשים בפועל למעלה". כלומר: כאשר "הימים האלה נזכרים"
 12 כפי הוראת התורה, שמזכירים את ימי הפורים בפורים, ועל-דרך-זה כל חג וחג בזמנו, מתוך זכרון אמיתי,
 13 בכל הלב, ובכל רמ"ח אברים ושס"ה גידים - אזי בכחם של בני ישראל לפעול שיהיו "הימים האלה" .
 14 נעשים", היינו, שכל ההשפעות והגילויים, ענין הנס, כפי שהיו בימי הפורים בפעם הראשונה, יהיו
 15 "נעשים" עוד הפעם באותו זמן שבו נזכרים הימים האלה כדבעי.
- 16 ועל-פיה מובן שהדרשה "בענינו של יום, נס הנעשה בו ביום, כגון בפסח ביציאת מצרים, ובעצרת
 17 במתן תורה, ובסוכות בהיקף ענני כבוד", צריכה להיות ביום-טוב עצמו, ולא שלושים יום לפני החג:
- 18 אם הדרשה "בענינו של יום, נס הנעשה בו ביום" תהיה שלושים יום לפני הפסח, או לפני הפורים,
 19 יהיה בזה אמנם קיום מצות תלמוד תורה (לימוד התורה שבכתב על-ידי קריאת הפרשיות בתורה שבכתב,
 20 ולימוד תורה שבעל-פה ששואלין ודורשין בהלכות החג), אבל לא יוכל להיות בזה הענין ד"הימים האלה
 21 נזכרים ונעשים", שכן, פורים ב"ג אדר, לא היה גם בפעם הראשונה, ובמילא אינו יכול להעשות גם עתה,
 22 וכדי שיהיו "הימים האלה נעשים", צריכים להיות "נזכרים" (זכרון הנס) בו ביום דוקא - ב"ד באדר,
 23 ועל-דרך-זה בנוגע להנס דיציאת מצרים בפסח, מתן תורה בעצרת, והיקף ענני הכבוד בחג, שלכן צריכה
 24 להיות הדרשה בענינו של יום, בו ביום דוקא, כמו קריאת הפרשיות בתורה שבכתב.
- 25 ודוקא באופן כזה נעשית שמחת פורים על-דרך שהיתה בפעם הראשונה - "ונהפוך הוא גו"²⁶, "ונוח
 26 מאויביהם והרוג בשונאיהם"²⁷, ו"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר"²⁸ - "כן תהיה לנו"²⁹.
- * * *
- 27 ח. ישנו דיוק נוסף בסיום המסכת, הקשור גם עם תחילתה - כרגיל בכל "סיום" לקשר סיום המסכת
 28 עם תחילתה:
- 29 בדרך כלל, כשהגמרא מעתיקה איזה בבא מהמשנה כדי לדון בה, מדייקת הגמרא להעתיק מתחילת
 30 הענין, ולא מאמצעיתו.
- 31 ובנדון דידן, שהגמרא מעתיקה מהמשנה רק התיבות "וידבר משה" . מצוותן כו" - צריך להבין:
- 32 "וידבר משה גו" אל בני ישראל" - הוא פסוק בתורה שמביאה המשנה בתור ראיה לדבריה: "שנאמר
 33 כו". ואם כן כאשר הגמרא מביאה פסוק זה, צריכה הגמרא להתחיל על-כל-פנים מתיבת "שנאמר".

(26) אסתר ט, א.
 (27) שם, טז.
 (28) שם ח, טז.
 (29) נוסח ההבדלה.

(22) רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד
 (להחיד"א) פכ"ט.
 (23) אסתר ט, כח.
 (24) פרש"י עה"פ.
 (25) מגילה ג, ב. יח, א.

- 1 - לאמיתו של דבר, הנה גם ההתחלה מ"שנאמר כו" היא באמצע הענין, שהרי זוהי רק ראייה לדברי
 2 המשנה, כך, שזהו כמו דבר הטפל בערך עיקר הענין שהוא תוכן דברי המשנה. וכיון שכך, היתה הגמרא
 3 צריכה להעתיק מתחילת הענין: "בפסח קורין כו", שנאמר וידבר משה את מועדי ה' . . מצוותן שיהיו
 4 קורין כו".
- 5 ועל-כל-פנים, גם אם לא מעתיקים מהתחלת הענין, אלא רק מהפסוק, כיון שכוונת הגמרא היא לבאר
 6 את המקור בתורה ("ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא"³⁰) לתקנת משה "שיהיו שואלין ודורשין בענינו
 7 של יום" - יש להתחיל על-כל-פנים מתיבת "שנאמר", כך, שעל-כל-פנים הראיה היא ענין שלם.
 8 ואינו מובן: מדוע מעתיקה הגמרא מהמשנה החל מהפסוק עצמו, בהשמות תיבת "שנאמר"?
- 9 ט. ויש לומר, שעל-פי דיוק זה, יש לפתור ספק בדין ש"שואלין ודורשין בענינו של יום":
 10 בביאור התקנה "שיהיו שואלין ודורשין בענינו של יום, הלכות פסח בפסח וכו'" - יש לומר בשני
 11 אופנים: (א) כיון ש"וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל", שזוהי הקריאה בתורה שבכתב בעניני
 12 המועד - הנה הקריאה בתורה שבכתב גוררת עמה גם הלימוד בתורה שבעל-פה בהלכות החג. (ב) כשם
 13 ש"בפסח קורין בפרשת מועדות כו' בפורים ויבוא עמלק" - הנה מאותו טעם צריכים ללמוד הלכות החג
 14 הקשורים עם מצוות היום, אבל הקריאה בתורה שבכתב והלימוד בתורה שבעל-פה הם שני ענינים שונים,
 15 ואינם תלויים זה בזה.
- 16 והנפקא מינה ביניהם - כידוע שבכל ענין בתורה צריך להיות נפקא מינה לפועל, ובלשון הש"ס:
 17 "מאי בינייהו" - כאשר הקביעות היא באופן שהקריאה בענינו של יום בתורה שבכתב אינה בו ביום
 18 שמקיימים מצוות היום:
- 19 בפורים שחל להיות בשבת - הנה הקריאה בתורה בפרשת "ויבוא עמלק" היא בו ביום (בשבת), ואילו
 20 מקרא מגילה (ועל-דרך-זה מתנות לאביונים ששייך לקריאת המגילה, "מפני שעניניהן של עניים נשואות
 21 במקרא מגילה"¹⁰), מקדימים ליום ששי, וסעודת פורים - ביום ראשון³¹.
- 22 ואילו בנוגע להתקנה "שיהיו שואלין ודורשין בענינו של יום" - הרי זה תלוי בשני אופנים הנ"ל:
 23 אם נאמר שהשאלה ודרישה בהלכות החג בתורה שבעל-פה נמשכת ונגררת אחר הקריאה בתורה שבכתב,
 24 הרי זה צריך להיות באותו יום שבו קורין בתורה שבכתב - בפורים עצמו, ביום השבת, ואין לדחות זאת
 25 ליום ראשון; ואם השאלה ודרישה בהלכות החג קשורה עם מצוות היום (ולא עם הקריאה בתורה
 26 שבכתב), הרי זה צריך להיות באותו יום שבו מקיימים מצוות היום.
- 27 ויש לומר, שספק זה נפתר בכך שדברי הגמרא "תנו רבנן, משה תיקן להם לישראל שיהיו שואלין
 28 ודורשין בענינו של יום", באים בהמשך להפסוק "וידבר משה גו'":
- 29 אילו הברייתא ד"שואלין ודורשין בענינו של יום" היתה באה בהמשך לדברי המשנה "בפסח קורין
 30 בפרשת מועדות וכו' שנאמר וידבר משה גו'", היינו, שהפסוק הוא חלק מדברי המשנה, בתור ראייה
 31 לדבריה - אזי היה נשאר ספק הנ"ל, די ש לומר לכאן או לכאן;
- 32 אבל כאשר הברייתא באה בהמשך להפסוק "וידבר משה גו'", כמודגש בציטוט דברי המשנה בהשמטת
 33 תיבת "שנאמר" - אזי מובן, שבאותו זמן ש"וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל" (קריאת הפרשיות
 34 בתורה שבכתב), הנה בזמן זה "שואלין ודורשין בענינו של יום"; וכיון שבפורים שחל בשבת קורין "ויבוא
 35 עמלק" (תורה שבכתב) ביום השבת, אזי גם הדרשה בענינו של יום (בתורה שבעל-פה) היא ביום השבת
 36 (ואין לדחותה ליום ראשון), וכנזכר לעיל (סעיף ג) מדברי הגמרא: "פורים שחל להיות בשבת שואלין
 37 ודורשין בענינו של יום" (אף שקריאת המגילה אינה בו ביום).

(30) ראה תענית ט, א ובפרש"י. תוס' ישנים יומא לח, ב. זח"ג
 (31) טושו"ע או"ח סתרפ"ח ס"ו.
 רכא, א. זו"ח קה, א.

- 1 י. ועל-פי־זה מתברר ענין נוסף בהתחלת המסכת - כנזכר לעיל שנהוג לקשר סיום המסכת עם
2 תחילתה³²:
- 3 בהתחלת המסכת שנינו: "מגילה נקראת ב"א ב"ב ב"ג ב"ד בט"ו . . כרכין המוקפין חומה מימות
4 יהושע בן נון קורין בט"ו, כפרים ועיירות גדולות קורין ב"ד, אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה,
5 כיצד וכו", וכמבואר בגמרא, ש"חכמים הקילו על הכפרים להיות מקדימין ליום הכניסה, כדי שיספקו
6 מים ומזון לאחייהם שבכרכים".
- 7 וגם כאן (כמו בנוגע לפורים שחל להיות בשבת) נשאלת השאלה בנוגע לענין ד"שואלין ודורשין
8 בענינו של יום":
- 9 האם "שואלין ודורשין בענינו של יום" באותו זמן שקורין את המגילה בכפרים בימי הכניסה, ב"א
10 ב"ב ובי"ג, אף-על-פי שלא נתפרש שבהם קורין גם "ויבוא עמלק"; או כיון שרק קריאת המגילה היא
11 בימי הכניסה, ואילו כללות הענין ד"נזכרים ונעשים" יהיה על-ידי זכרון באופן אחר לאחרי כמה ימים,
12 ב"ד אדר, הנה גם הענין ד"שואלין ודורשין בענינו של יום" צריך להיות (לא בימי הכניסה, אלא) כפורים
13 עצמו.
- 14 והבירור בזה - על-פי האמור ש"שואלין ודורשין בענינו של יום" בא בהמשך לפסוק "וידבר משה
15 גו'", שלכן, רק כאשר קורין פרשת המועדות בתורה שבכתב ("וידבר משה את מועדי ה'") אזי "שואלין
16 ודורשין בענינו של יום" בתורה שבעל-פה, ומזה מובן גם בנוגע לקריאת המגילה בכפרים בימי הכניסה,
17 שכל זמן שאין קורין בתורה "ויבוא עמלק", אין שואלין ודורשין בענינו של יום.
18 יא. ומזה באים לענין נוסף:
- 19 איתא בגמרא³³, שבמתן תורה "כפה הקדוש-ברוך-הוא עליהם את ההר כגיגית כו'", ו"מכאן מודעא
20 רבה לאורייתא" (שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם, יש להם תשובה שקבלוה
21 באונס), ו"אף-על-פי-כן, הדור קבלוה בימי אחשוורוש, דכתיב³⁴ קיימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקבלו
22 כבר".
- 23 ומצינו שקלא-וטריא בראשונים³⁵, אם הענין ד"כפה . . את ההר כגיגית . . מכאן מודעא רבה
24 לאורייתא", הוא רק בנוגע לתורה שבעל-פה, או גם בנוגע לתורה שבכתב.
- 25 ועל-פי האמור לעיל, נראה לומר, שה'תורה שבכתב' של פורים, וה'תורה שבעל-פה' של פורים -
26 באים ביחד, שאז נעשה הקיום (בפורים) על מה שקבלו כבר (במתן תורה) במילואו.
- 27 ובזה יובן גם מה ש"שואלין ודורשין בענינו של יום" קשור (לא עם קריאת המגילה, אלא) עם הקריאה
28 בתורה בפרשת "ויבוא עמלק" - שבזה מודגש שהענין ד"קיימו וקבלו" מקשר תורה שבעל-פה עם תורה
29 שבכתב, ולא עם ענינים שהם מחוץ לתורה, כולל אפילו ענין המצוות.

* * *

- 30 יב. ויש להוסיף ולבאר - בדרך אפשר ובדרך רמז - הקישור עם הבבא הקודמת בסיום המסכת, "אמר
31 רבי ינאי . . מוטב תיגלל המטפחת ואל יגלל ספר תורה" (בתוך המטפחת), היינו, שהספר תורה צריך
32 להיות עומד באופן של קביעות, ועליו גוללים וכורכים את המטפחת:
- 33 כללות החילוק שבין ספר תורה למטפחת שבה גוללים את הספר תורה, הוא, שהספר תורה עצמו
34 ענינו הוא לימוד התורה, ואילו כריכתו במטפחת הוא ענין של מצוה - מצות כיבוד ספר תורה.

35 ראה דעת זקנים מבעה"ת וריב"א עה"פ יתרו שם. וראה גם מפרשי הע"י לשבת וע"ז שם. שפ"ה לפרש"י יתרו שם. שיחת פורים תשכ"ג ס"ח (תורת מנחם - התוועדות חל"ו ע' 208). וש"נ.

32 ההדרן ע"ד החסידות - ראה ד"ה מגילה נקראת שנאמר בהמשך ההתוועדות (לעיל ע' לה ואילך).
33 שבת פח, א (ובפרש"י). וראה גם ע"ז ב, ב. פרש"י יתרו יט, יז.
34 אסתר ט, כז.

1 וזהו כללות החילוק שבין תלמוד למעשה (מצוות), שבזה יש פלוגתא - אם "תלמוד גדול" או "מעשה
2 גדול"³⁶.

3 וממה שנאמר "מוטב תיגלל המטפחת ואל יגלל ספר תורה", היינו, שהעיקר הוא הספר תורה - משמע,
4 שהעיקר הוא התלמוד.

5 ולכאורה: בפורים מודגש יותר ענין המצוות, שהרי הענין דפורים אינו באופן שיושבים לעסוק בתורה;
6 (כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א אמר בבת-שחוק): רק כאן מעייפים את הקהל בשמיעת ענין של דרוש,
7 במקום לרקוד... אבל בדרך כלל הסדר הוא שבפורים מודגש ענין המצוות: "משלוח מנות איש לרעהו
8 ומתנות לאביונים"³⁷, והעולה על כולנה - "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך
9 מרדכי"³⁸. וכיון שכן, יש להסיק מזה שהספר-תורה (תלמוד) צריך להיות נגלל בתוך המטפחת (מעשה),
10 ולא להיפך.

11 ועל זה בא המשך הדברים - "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל... תנו רבנן, משה תיקן להם
12 לישראל שיהיו שואלין ודורשין בענינו של יום":

13 כדי שיוכל להיות הענין ד"נעשים" בפורים, ועל-דרך-זה בכל יום-טוב - צריך להיות תחילה הענין
14 ד"נזכרים" על-ידי לימוד התורה, הן על-ידי קריאת פרשת המועד בתורה שבכתב, "וידבר משה את מועדי
15 ה' אל בני ישראל", והן על-ידי-זה ש"שואלין ודורשין בענינו של יום" בתורה שבעל-פה,

16 והיינו, לפי שכללות הענין דלימוד התורה הוא באופן ד"תען לשוני אמרתך"³⁹, כעונה אחר הקורא⁴⁰,
17 וכמבואר ב'לקוטי-תורה'⁴¹ בפירוש הלשון "איתמר", "שממילא איתמר ונדבר כו'", והיינו, שאין זה אלא
18 מה שתזכרים על דברי הקדוש-ברוך-הוא, דכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר למשה מסיני⁴², ולכן,
19 כאשר "נזכרים" על-ידי לימוד התורה, אזי "ונעשים" על-ידי קיום המצוות, בבחינת "גדול תלמוד שמביא
20 לידי מעשה"³⁶.

21 וזהו גם ש"מוטב תיגלל המטפחת ואל יגלל ספר תורה" - כי, כללות ענין גלילת המטפחת שיש בזה
22 מצוה, הרי זה בגלל החשיבות של הספר-תורה, שעניינו הוא הלימוד, וכתוצאה מזה יש מצוה לכבד את
23 הספר-תורה, על-ידי גלילת המטפחת.

24 ועל-דרך-זה בנוגע לפורים: אף-על-פי שרובם ככולם של עניני היום הם מצוות, ולא תלמוד,
25 מכל-מקום צריך לידע שהתחלה היא מענין הלימוד - "שואלין ודורשין בענינו של יום", ולפני זה -
26 כדאיתא במסכת מגילה⁴³ "שמצאו לו מקרא כתוב בתורה, כתוב זאת זכרון בספר"⁴⁴, "כתוב זאת" מה
27 שכתוב כאן ובמשנה תורה, "זכרון" מה שכתוב בנביאים, "בספר" מה שכתוב במגילה" (לא רק
28 "שלישים", אלא גם "רביעים"); ומזה בא אחר-כך הענין ד"נעשים".

29 וזהו גם שענינו של פורים הוא "קיימו וקבלו היהודים", "קיימו מה שקבלו כבר" - במתן-תורה,
30 וההתחלה היא - "ליהודים היתה אורה"²⁸, "אורה זו תורה"⁴⁵, ומהתורה נמשך אחר-כך גם "ושמחה
31 וששון ויקר"²⁸, "יקר אלו תפילין"⁴⁵, "הוקשה כל התורה כולה - מצוות התורה - לתפילין"⁴⁶,

32 ומהתורה יודעים גם ש"אין מקרא יוצא מידי פשוטו"⁴⁷ - ש"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון
33 ויקר" כפשוטו, "כן תהיה לנו"²⁹.

* * *

42 ראה מגילה יט, ב. ועוד. הנסמן בלקו"ש חי"ט ע' 252.

43 ז, א.

44 בשלח יז, יד.

45 מגילה טז, ב.

46 קידושין לה, א. וש"נ.

47 שבת סג, א. וש"נ.

36 קידושין מ, ב. וש"נ.

37 אסתר ט, כב.

38 מגילה ז, ב.

39 תהלים קיט, קעב.

40 ראה סוכה לח, ב. תו"א יתרו סז, ב. קט, א. לקו"ת שה"ש

מד, ב. ובכ"מ.

41 פקודי ו, א. נשא כב, ב. ואילך.

1 יג. בפורים תש"ה סיפר רבינו נשיאנו⁴⁸, כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר, אודות פורים שנת תק"ה
 2 אצל הבעל-שם-טוב, שאז אמר הבעל-שם-טוב תורה, וביאר:
 3 במגילה נקראים בני ישראל בשם "יהודים", ושש פעמים נזכר במגילה "יהודיים" (בשני יודיין) -
 4 שלא כרגיל בתורה שבכתב וגם בנביאים שנקראים "בני ישראל" או "ישראל" - שהשם "יהודים" ("שכל
 5 הכופר בעבודה-זרה - שחשיב "כמודה בכל התורה כולה"⁴⁹ (ועל-דרך-זה להיפך) - נקרא יהודי⁵⁰, על
 6 שם ענין ההודאה) קשור עם ענין המסירות-נפש שיש אצל בני ישראל, וב' היודיין שבתיבת "יהודיים"
 7 קאי על עשר הכחות של נפש האלקית ועשר הכחות של נפש הבהמית;
 8 ואילו השם "ישראל" קשור עם ענין התורה, כדאייתא ב'מגלה עמוקות'⁵¹ ש"ישראל" ראשי-תיבות
 9 "יש ששים ריבוא אותיות לתורה".
 10 יד. ובפרטיות יותר:
 11 "ישראל" - בפשטות - הוא השם של יעקב.
 12 ובענין חילוק העבודה בין יעקב, אברהם ויצחק, ידוע⁵² שעבודת אברהם (ש"יצוה את בניו ואת ביתו
 13 אחריו"⁵³) היתה בענין הכנסת אורחים וגמילות חסדים, שזהו ענין החסד, אהבה, שלכן נקרא "אברהם
 14 אוהבי"⁵⁴;
 15 עבודת יצחק היתה באופן של פחד, כמו שכתוב⁵⁵ "ופחד יצחק היה לי", היינו, שיצחק "לקח" אלקות
 16 על-ידי עבודה באופן של פחד, קו הגבורה, ובעבודת האדם הרי זה כללות ענין התפילה, שצריכה להיות
 17 באופן ד"דע לפני מי אתה עומד"⁵⁶, שזה מעורר אצל האדם לעמוד בפחד וביטול גדול ביותר, ולהיות
 18 מצומצם עד לתכליתו, ובלשון הגמרא⁵⁷: "כעבדא קמיה מריה";
 19 ואילו ענינו של יעקב הוא - "איש תם יושב אהלים"⁵⁸, כפירוש רש"י: "אהלו של שם ואהלו של
 20 עבר" - שעסק בלימוד התורה.
 21 ומזה נמשך בעבודה בפועל אצל כל אחד מישראל - שהרי אברהם יצחק ויעקב הם ה"אבות" של כל
 22 אחד מישראל⁵⁹ - שצריך להיות אצלו ענינו של אברהם, גמילות חסדים; ענינו של יצחק, עמוד השני,
 23 עמוד העבודה, ענין התפילה ש"במקום קרבנות תיקנום"⁶⁰; וענינו של יעקב, עמוד השלישי, עמוד התורה
 24 - שלשה דברים שעליהם "העולם עומד"⁶¹, הן העולם בכללותו, והן "עולם קטן זה האדם"⁶², והיינו,
 25 שהמציאות והעצם של כל יהודי עומד על ג' העמודים שעל פיהם הוא חי ומתנהג, ועל ידם מקבל חיות
 26 מ"חיי החיים": לימוד התורה, קיום המצוות - צדקה ש"שקולה כנגד כל המצוות"⁶³, ולכן "נקראת בשם
 27 מצוה סתם" (כמו שכתוב רבינו הזקן בתניא⁶⁴), וענין העבודה (תפלה) - שלזה זקוקים הן התורה והן
 28 המצוות, שצריכים להתעלות על-ידי ה"סולם מוצב ארצה"⁶⁵ שמעמיד יהודי בעמדו להתפלל, ועל-ידי
 29 תפילתו "ראשו מגיע השמימה"⁶⁵, שמתדבק עם "מריה" שכנגדו עומד ומתפלל.
 30 ולכן, השם שהתורה קוראת ליהודי הוא - כפי שמציאותו נמשכת ובאה מהתורה - "ישראל",
 31 ראשי-תיבות יש ששים ריבוא אותיות לתורה, ועל זה נאמר⁶⁶ "זה ספר (ספר" סתם, שקאי על התורה)

48 שיחת פורים בתחלתה (סה"ש תש"ה ע' 71). וראה גם
 שיחת פורים תשכ"ג בתחלתה (תורת מנחם - התוועדויות חל"ו
 ע' 202 ואילך). וש"נ.
 49 קידושין מ, א.
 50 מגילה יג, רע"א.
 51 אופן קפו.
 52 ראה זח"א ר"פ ויצא (בס"ת). מג"ע אופן רנ (בסופו),
 ועה"ת ר"פ לך לך. ועוד.
 53 וירא יח, יט.
 54 ישעי' מא, ח.
 55 ויצא לא, מב.
 56 ראה ברכות כה, ב.
 57 שבת יו"ד, רע"א.
 58 תולדות כה, כז.
 59 ברכות טז, ב. וראה תו"א ר"פ וארא.
 60 ראה שם כו, א"ב. זח"ב כ, ב.
 61 אבות פ"א מ"ב.
 62 תנחומא פקודי ג. ועוד.
 63 ב"ב ט, א.
 64 פל"ז (מת, ב).
 65 ויצא כח, יב. וראה זהר ח"א רסו, ריש ע"ב. ח"ג שו,
 ריש ע"ב. תקו"ז תמ"ה (פג, א).
 66 בראשית ה, א.

1 תולדות אדם", והיינו, שעל-ידי התורה נעשה "תולדות אדם" - "אתם קרויין אדם"⁶⁷, שנולדים מהתורה;
 2 מכל אות בתורה נעשית נשמה של איש ישראל, ולכן הנה גם האופן שעל ידו נעשה חידוש החיות של
 3 נשמת ישראל ("וואו קען זי זיך אָפּלעבן") הוא על-ידי התקשרותה עם מקורה - האות שבתורה, שהיא
 4 פרט מכל ששים ריבוא האותיות שבתורה, כאמור כמה פעמים⁶⁸ שכאשר אות אחת בתורה אינה כדבעי,
 5 אזי גם כל ששים ריבוא האותיות שבתורה אינם כדבעי.

6 [וזהו גם המענה לאלו שכאשר מדברים עמהם אודות עניני יהדות, אומרים: "מיינד יור אָן ביזנעס";
 7 רצונך להיות דתי ("פרום") - לבריאות, אבל מה אתה מתערב בבעלות שלי לומר לי דעות? - שאין זו
 8 הבעת דעה בנוגע אליך, אלא ענין שנוגע בחיים שלי; כדי שהאות שלי תהיה מאירה כראוי לאות
 9 בספר-תורה כשרה, הנה כל הששים ריבוא אותיות שבתורה צריכות להיות כשרות, שאז הספר תורה הוא
 10 כשר ובשלימות, וכאשר אות אחת רוצה להיות שלא כדבעי חס-ושלום, הרי זה נוגע לכל הששים ריבוא
 11 אותיות שבתורה, ולכן, כאשר מדברים עם יהודי אודות ענין של תורה ויהדות, אין זה דיבור בנוגע לזולת,
 12 אלא בנוגע לעצמו.

13 וזהו הטעם לגודל ההשתדלות של רבותינו נשיאינו בענין הפצת היהדות⁶⁹ - דלכאורה: ידע איניש
 14 בנפשיה שצריך עדיין לפעול בנוגע לעצמו, ואם כן, מהו הצורך כל-כך למסור נפשו דוקא לילך ולנסוע
 15 למרחקים כדי לפעול עם הזולת? - כי, לאמיתתו של דבר, כאשר מתעסק עם הזולת, הרי הוא מתעסק
 16 עם עצמו; בהתעסקות עם עצמו נכללת גם ההשתדלות שהזולת יהיה כדבעי.

17 אלא, כדי שיתקבלו הדברים אצל הזולת - הרי זה דוקא על-ידי-זה שמדבר בדברים היוצאים מן הלב,
 18 ולא רק כדי לצאת ידי-חובתו [כמו ה"חכמה'לע" הידועה של ה"מלך זקן וכסיל"⁷⁰, שעל-פי דין החיוב
 19 ד"הוכח תוכיח"⁷¹ הוא "עד נזיפה" (כדברי הגמרא במסכת ערכין⁷²), ויכול לצאת ידי חובה בכך שיפגוש
 20 את הזולת ויאמר לו דברים חריפים ("אַ שאַרפּן וואַרט"), והלה יזרוק אותו מעבר לדלת... - שהרי הכוונה
 21 היא (לא שפלוני יזרוק אותו מעבר לדלת, אלא) שיפעל על פלוני].

22 וכאמור, שאין זה ענין שפלוני יכול לומר שזהו ענינו האישי, או שהוא יכול לומר שביכלתו לדחות
 23 זאת לאחר זמן, לאחר שיהיה שלם בעבודתו הוא - כיון שאינו יכול להיות שלם בעבודתו בשעה שיש
 24 ביכלתו לפעול על הזולת ולא פעל; זהו הספר-תורה שלו].

25 טו. אמנם, "כל האומר אין לו אלא תורה כו', אפילו תורה אין לו"⁷³, אלא צריך להיות לימוד המביא
 26 לידי מעשה³⁶.

27 והיכן יכול וצריך להיות ענין המעשה - הרי זה לא רק כשנמצא בבית-הכנסת ומתפלל שמונה-עשרה,
 28 ולא רק כשנמצא בישיבה ולומד תורה, אלא צריך לפעול גם בעניני העולם השייכים לששת ימי המעשה.

29 וכדי לפעול בעניני העולם - הרי זה דוקא כשיוצא לעולם מתוך "הנחה" שאם יהיה צורך במסירת נפש,
 30 ימסור נפשו; מה-שאינ-כן אם יוצא לפעול בעולם בתנאי שהעולם ישמע ויציית אליו, ואם לאו, נעשה
 31 "ברוגז", ובורח בחזרה לבית-הכנסת ולישיבה - אזי לא יוכל לפעול בעולם.

32 וזהו גם הדיוק "ששת ימים תעבוד"⁷⁴, כפי שמפרש רבינו הזקן ב'תורה אור' פרשת ואלה המשפטים⁷⁵,
 33 שזהו מלשון "עורות עבודין", והיינו, שכשם שצריכים להתייגע באופן של עבודת פרך על עיבוד עור
 34 בהמה ("מ'הובלעוועט") כדי לעשותו ראוי למכוש אדם, ועל-אחת-כמה-זכמה כדי לעשותו קלף
 35 לכתיבת ספר תורה, תפילין ומזוזות, הנה באופן כזה צריכה להיות ה"עבודה" בששת ימים, שית אלפי
 36 שנין דהוה עלמא⁷⁶.

(72) טו, ב.

(73) יבמות קט, ב.

(74) יתרו כ, ט. ועוד.

(75) עו, א. שם, ג.

(76) ר"ה לא, א. וש"נ.

(67) יבמות סא, רע"א. וש"נ.

(68) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"מ ע' 52. וש"נ.

(69) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חכ"ד ע' 213.

(70) קהלת ד, יג.

(71) קדושים יט, יז.

- 1 וכאשר צועק: איזה "סדר" זה?! מוטב לו לישיב בבית-כנסת ובישיבה כל ימי חייו, ללא נסיונות כו'
2 - אומרים לו: זהו רצונו של הקדוש-ברוך-הוא! הנשמה לא ירדה למטה בשביל לתקן את עצמה, אלא
3 בשביל לתקן את הגוף ונפש הבהמית⁶⁴; כל מה שאתה נמצא כאן - הרי זה כדי לתקן את העולם, שהעולם
4 יהיה משכן לו יתברך.
- 5 אלא מאי - על זה אמרו רז"ל⁷⁷ "על כרחך אתה חיי"; עליך לעשות זאת בתור "יהודי" - מתוך מסירת
6 נפש!
- 7 וזהו תוכן תורת הבעל-שם-טוב הנ"ל בפירושו השם "יהודיים" בשתי יודיין (שמופיע במגילה מספר
8 פעמים), שקאי על עשר הכחות של נפש האלקית ועשר הכחות של נפש הבהמית - שכאשר יוצא לעולם
9 מתוך מסירות נפש על-פי התורה, אזי לא רק נפשו האלקית מקיימת את רצון ה', אלא גם עשר הכחות
10 של נפש הבהמית מתנהגים כ"יהודי", ועד שפועל ש"רבים מעמי הארץ מתייהדים"⁷⁸, והיינו, שממלא
11 את השליחות לפעול גם ב"עמי הארץ" ובעניני העולם.
- 12 טז. וממשיך כבוד-קדושת-מורי-וחמי אדמו"ר בשיחה הנ"ל⁴⁸, ששנת תק"ה היתה שנת העיבור,
13 והבעל-שם-טוב אמר אז: עכשיו העולם הוא בעיבור.
- 14 - באותה שנה היתה נשמת רבינו הזקן בעיבור, שהרי רבינו הזקן נולד בח"י אלול שנת תק"ה, כך,
15 שבפורים של אותה שנה היתה נשמת רבינו הזקן בעיבור, וזו היתה כוונת הבעל-שם-טוב - כפי שמפרש
16 ומבאר רבינו נשיאנו, אף שהשומעים שלא הבינו ענינים נסתרים, למדו את הדברים כפשוטם - שכיון
17 שזוהי שנת העיבור, אזי העולם הוא בעיבור.
- 18 ולכאורה: מהו קישור שני הענינים, ומה זה נוגע אלינו?
19 יז. ויובן בהקדם כללות ענין העיבור:
- 20 כיון שהנשמה היא חצובה מתחת כסא הכבוד⁷⁹, ואחרי-כך צריכה לירד ולהתלבש בגוף בשר-ודם -
21 נשאלת השאלה: כיצד יכול להיות כזה דילוג מן הקצה אל הקצה?
- 22 ומבואר בספרים⁸⁰, שבגלל זה ישנו ענין העיבור, והיינו, שאין זה באופן שכאשר הנשמה יורדת
23 מלמעלה הנה מיד נולד למטה גוף יחד עם נשמה; ענין זה הוא רק באופן היוצא מן הכלל, וגם אז ישנו
24 ענין העיבור למעלה, אבל בדרך כלל ישנו ענין של עיבור במשך שבעה חדשים או תשעה חדשים, ועד
25 לעיבור של י"ב חדשים (כרבא תוספאה⁸¹), ופעולת העיבור היא - שבמשך הזמן מתפתח ציור הגוף
26 מ"טיפה", לובן שבאב ואודם שבאם, לרמ"ח אברים וש"ס גידים, וכמו כן בנוגע לנשמה, שבימי העיבור
27 יורדת הנשמה ממעלתה הרוחנית כפי ש"נשמה שנתת בי טהורה היא"⁸², ועוברת את כל סדר
28 ההשתלשלות ד"בראתה" "יצרתה" ו"נפחתה ביי", עד שבאה בגוף בשר-ודם בעת הלידה.
- 29 ומובן, שכשם שהנשמה צריכה לירד מלמעלה למטה כו' עד שתוכל להחיות גוף גשמי, כמו כן צריך
30 הגוף להתכונן שיוכל לקבל חיות רוחנית מהנשמה, שהרי אפילו כפי שהנשמה היא לאחרי ימי העיבור
31 הרי היא עדיין רוחנית בתכלית לגבי גשמיות הגוף.
- 32 וכדאיתא ברמ"א⁸³ בפירוש הלשון בברכות השחר: "מפליא לעשות" - "שמפליא לעשות במה ששומר
33 רוח האדם בקרבו וקושר דבר רוחני בדבר גשמי", והיינו, שגם לאחרי העיבור, ולאחרי כמה שנות חיים
34 בעולם הזה, הנה בכל יום ויום יש צורך בכח ד"מפליא לעשות" לקשר את הנשמה עם הגוף,
35 ועל-אחת-כמה-וכמה קודם שישנו הכשר הגוף לקבל את הנשמה באופן פנימי.

(81) יבמות פ, ב. וראה רמ"א אה"ע ס"ד סי"ד ובפתחי תשובה. ע"ח שער כח פ"ב.
(82) ברכת "אלקי נשמה" (ברכות ס, ב).
(83) אור"ח ס"ו סוס"א.

(77) אבות ספ"ד.
(78) אסתר ח, יז.
(79) זח"ג כט, ריש ע"ב. וראה הנסמן בנצו"ז לזח"א קיג, א.
(80) ראה המשך תרס"ו ע' קנו ואילך. סה"מ תש"ח ע' 211 ואילך.

1 ומזה מובן, שכאשר היתה צריכה לירד לעולם נשמה חדשה - נשמתו של רבינו הזקן⁸⁴ - שהיתה לה
2 שליחות להחדיר בעולם את הגילוי של פנימיות התורה באופן של הבנה והשגה בחכמה-בינה-ודעת (כפי
3 שמבאר רבינו נשיאנו בכמה מקומות⁸⁵), אזי הוצרך להיות ענין של עיבור, ובשתיים: (א) העיבור של
4 הנשמה, שצריכה להאיר ולהחיות את העולם על-ידי פנימיות התורה, באופן שיתקבל בפנימיות, על-ידי
5 הבנה והשגה, (ב) העיבור של העולם (כפי שאמר אז הבעל-שם-טוב: עכשיו העולם הוא בעיבור), שצריך
6 להתכונן להיות ראוי לקבל את פנימיות התורה באופן של הבנה והשגה בשכל אנושי.

7 יח. ומזה מובן גם בנוגע אלינו:

8 ובהקדם האמור לעיל (סעיף ז) בפירוש "והימים האלה נזכרים ונעשים", שכאשר יהודי יושב כפורים
9 בפינה שלו ומזכיר עניני הפורים בכל לבו, "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך"⁸⁶, אזי בכחו לפעול
10 הענין ד"נעשים", כפי שמעיד האריז"ל שביכלתו להמשיך את כל הענינים שנמשכו כפורים הראשון.

11 ולכאורה אינו מובן: בידעו מעמדו ומצבו, הרי אפילו אם הענין ד"נזכרים" יהיה אצלו "בכל לבבך
12 ובכל נפשך ובכל מאדך" - האם יש ביכלתו להשתוות למרדכי היהודי ואסתר המלכה, יחד עם כל בני
13 ישראל, שצמו "שלשת ימים לילה ויום"⁸⁷, ואספו כ"ב אלף תינוקות שצמו וצעקו, התפללו ולמדו⁸⁸,
14 והפכו את העולם ("מ'הָאֵט געקערט אַ וועלט"), ואז פעלו את כל עניני הפורים! ...!

15 ואף-על-פי-כן אומרים, שגם בשנת תשכ"ה, בברוקלין, נותנים כחות לכל יהודי - מבלי לשאול אותו
16 מה נעשה עמו בשעה הקודמת - שעל-ידי-זה שיזכיר את ימי הפורים כרצון התורה, ימשיך כל מה שאסתר
17 ומרדכי וכל בני ישראל (על-ידי התענית במשך ג' ימים וכו' וכו') המשיכו אז!

18 והביאור בזה - שזהו החילוק בין מעמד ומצב שצריך לפתוח דרך בפעם הראשונה לבין מעמד ומצב
19 שיש כבר דרך סלולה:

20 לאחר שמרדכי ואסתר, ששים ריבוא מישראל וכ"ב אלף תינוקות, פעלו (על-ידי ג' תעניות וכו')
21 שעל-ידי "קיימו וקבלו" מתוך מסירות-נפש, הנה "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר" בעולם
22 למטה - אזי פתחו את הדרך (על-דרך "פתח אליהו", כמבואר בארוכה בכמה מאמרים⁸⁹) שתהיה דרך
23 סלולה לכל בני ישראל, וכאשר נוסעים על דרך סלולה - אין צורך באותה יגיעה כו'; צריכים רק להתייצב
24 על הדרך הנכונה ולנסוע בכיוון הנכון (לא בכיוון הפכי חס-ושלום).

25 ועל-דרך-זה בנוגע לשליחות של רבינו הזקן, נשמה חדשה, לגלות פנימיות התורה בעולם:

26 בתחילה היו על זה קטרוגים גזירות ומלחמות ומאסר וכו' (כמבואר ברשימות וזכרונות ומאמרים של
27 רבינו נשיאנו); אבל לאחר שרבינו הזקן פתח וסלל את הדרך על-ידי מסירת נפשו, הנה בגלל המסירות
28 נפש הלזו על תורת החסידות, פסקו בבית-דין של מעלה, אשר בכל ענין של תורה ומצוות (שיעסקו בו
29 כדבעי) תהיה "יד החסידים על העליונה" (כמו שכתב רבינו נשיאנו באגרת הקודש הידועה⁹⁰).

30 ולכאורה: כיצד יכול חסיד בימינו להשתוות למסירות נפש של רבינו הזקן אפילו בימות החול,
31 ועל-אחת-כמה-הוכמה למסירות נפש בשבתו בבית-האסורים במצב של סכנת נפשות בפועל?! - אלא
32 שהחילוק הוא שעכשיו הרי זה לאחר פתיחת הדרך, וכתורת הבעל-שם-טוב⁹¹ בפירוש מאמר רז"ל⁹²
33 "כל העולם ניזון בשביל חנינא בני", "שביל הוא צנור, שפתח צנור ושביל השפע כו'", ואז הנה גם "כל
34 העולם" יכול להיות "ניזון".

(84) ראה סה"ש תש"ו ריש ע' 22. וש"נ.

(85) ראה סה"ש קייץ ה'ש"ת ע' 88. ועוד.

(86) ואתחנן ו, ה.

(87) אסתר ד, טז.

(88) אסתר ספ"ט.

(89) ראה אמ"ב שער הק"ש פנ"ז (נה), א. סה"מ תרע"ח ע'

רפג. תרפ"ח ע' קב. ועוד.

(90) נדפסה בקיצורים והערות לתניא ע' קכג. ולאח"ז באג"ק

שלו ח"ד ס"ע רסד ואילך.

(91) כש"ט ס"ה.

(92) ברכות יז, ב. וש"נ.

1 יט. ובנוגע אלינו:

2 ישנם הטוענים: מה תובעים ממנו לילך וללמוד חסידות עם פלוני, בה בשעה שלא השלים עבודתו
3 בעצמו ("ער איז נאך מיט זיך ניט פאַרטיג"), ומה גם שאפילו הוא, עם כל מעלותיו, אינו מוכן בשלימות
4 ללמוד חסידות, ועל-אחת-כמה-וכמה פלוני, שהוא בריחוק הערך ממנו ואינו מגיע למעלתו, הרי בודאי
5 שאין לו שייכות ללימוד החסידות!

6 ועל זה אומרים לו: טענה הנ"ל היתה נכונה אילו אתה היית הראשון שצריך לפתוח ("דורך קלאפן")
7 את הדרך; אבל לאחרי שכבר עשו זאת בשבילך, וישנה דרך סלולה, ישרה וטובה, דרך המלך, מלכו של
8 עולם - כפי שהתחיל מאז שכללות העולם היה בעיבור כדי שיוכל לקבל פנימיות התורה בהבנה והשגה,
9 וגם ה'נשמה חדשה' מלמעלה היתה בעיבור כדי שתוכל לירד וליתן זאת לעולם - הנה מאז, צריך אמנם
10 להיות גם אצלך ענין של "עיבור" במשך שעה קלה, ובלשון הידוע: "ניט⁹³ שפרינגען מיט לאָפטשעס אין
11 סוכה", אלא להתכונן; מותר לך ליטול ידיים, ואינך צריך "שפאַרן"⁹⁴ זיך מיט דיין גראַבקיט אין תורת
12 החסידות... אבל לאידך, פלוני אינו צריך להמתין עד שתהיה "צדיק" ותצליח להתמודד ("זיך אַיינקערן")
13 עם היצר הרע שלך, ועד אז לא תמסור לו דבר-מה מספר חסידות, שולחן-ערוך, תורה שבכתב או תורה
14 שבעל-פה; פלוני אינו מחוייב לסבול מהחומריות והגסות שלך!...

15 ומוסיפים לומר לו: גם אם אינך מבין זאת בשכל - אין זה משנה ("מאַכט ניט אויס"); הרי הנך
16 "יהודי",

17 - (כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א אמר בכת-שחוק): כפי שפסקו בארץ ישראל בענין "מיהו יהודי"⁹⁵,
18 שמי שנולד לאם יהודיה הוא יהודי; לא "ישראלי", אלא "יהודי" דוקא -

19 ובנוגע ל"יהודי" פוסקת הגמרא⁵⁰ ש"כל הכופר בעבודה-זרה נקרא יהודי", והרי ה"עבודה זרה" הכי
20 גדולה היא - ש"נהיה ככל הגויים"⁹⁶, היינו, שרצונו שלא יכירו שהוא יהודי, אלא יחשבו שהוא "איוואן",
21 "מייקל" - גוי רחמנא-ליצלן, אבל האמת היא, שכיון שנולד לאם יהודיה, הנה הן אם רצונו בכך והן אם
22 לאו, הרי הוא יהודי, ובמילא, הרי הוא בעצם "כופר בעבודה-זרה", ו"מודה בכל התורה כולה"⁴⁹, אלא,
23 שיכול להיות שלשעה קלה "יצרו אנסו"⁹⁷, אבל בידו הברירה שלא לציית ל"מלך זקן וכסיל",

24 ואז - ילך לבטח דרכו, להמשיך את ה"אורה ושמחה וששון ויקר" של תורה ומצוות ב"אורה ושמחה
25 וששון ויקר" שבעולם הזה הגשמי והחומרי, שיהיה עולם מואר ושמח.

* * *

26 כ. כאשר חז"ל רוצים לבאר את הענין דאחשורוש והמן - אומרים הם: "משל דאחשורוש והמן למה
27 הדבר דומה, לשני בני אדם, לאחד היה לו תל בתוך שדהו, ולאחד היה לו חריץ בתוך שדהו. בעל חריץ
28 אמר, מי יתן לי תל זה בדמים, בעל התל אמר, מי יתן לי חריץ זה בדמים. לימים נזדווגו זה אצל זה,
29 אמר לו בעל חריץ לבעל התל, מכור לי תילך, אמר לו, טול אותה בחנם והלואי"⁹⁸.

30 ודוגמתו בנמשל: כאשר המן הציע לאחשורוש "עשרת אלפים ככר כסף"⁹⁹, "לשקול על גנזי המלך
31 ביהודים לאבדם"¹⁰⁰, בדוגמת בעל החריץ שרוצה ליתן כסף עבור ה"תל" - אמר לו אחשורוש "הכסף
32 נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך"¹⁰¹, בדוגמת בעל התל שמוותר על הכסף, באמרו שרצונו להיפטר
33 מה"תל".

97 ראה רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

98 מגילה יד, רע"א.

99 אסתר ג, ט.

100 שם ד, ז.

101 שם ג, יא.

93 = לא לקפוץ לתוך הסוכה עם נעלי-הבית הגסות...

94 = לדחוק את עצמן עם החומריות והגסות שלך בתורת

החסידות.

95 ראה גם שיחת פורים תשי"ט סכ"ג (תורת מנחם -

התועדויות חכ"ה ריש ע' 123). וש"נ.

96 ע"פ יחזקאל כה, ח.

ולכאורה צריך להבין:

1
2 (א) הצורך במשל הוא - כאשר יש קושי בהבנת הדבר, ועל-ידי המשל מקבלים מבט פנימי ועמוק
3 יותר בהבנת הדברים¹⁰². אבל בנדון דידן, כשמדובר אודות המן שרצה להרע לבני ישראל, ומצא את
4 אחשוורוש, מהסוג שלו, שהסכים לכך - הרי זה דבר המובן מאליו, כפי שראינו בזמנינו צוררי ישראל
5 שהיו מוכנים לשלם "ביהודים לאבדם", וכן היה בזמן הגמרא, בזמן המשנה ובזמן התנ"ך, וכפי שאומרים
6 בנוסח ההגדה: "לא אחד בלבד עמד עלינו לכלותינו, אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו" -
7 ולא בגלל שמשלמים להם עבור זה, אלא אדרבה: הם מרוצים מזה, וכל חיותם היא - "לכלותינו", היה
8 לא תהיה, ואם כן, מהו הצורך לבאר זאת על-פי משל מ"שני בני אדם, לאחד היה לו תל . . ולאחד היה
9 לו חריץ כו", בה בשעה שהכל יודעים מה ביקש לבן הארמי, פרעה ובלעם, וכל צוררי ישראל בכל דור
10 ודור?!

11 (ב) משל שמופיע בתורה - הרי כיון שהתורה היא "תורת אמת", וב"אמת" לא שייך לומר שרק מחצה
12 הוא אמת¹⁰³, והמחצה השני אינו אלא דברים טפלים, דברים בטלים או דברים של שקר, ואפילו לא שייך
13 לומר שרובו אמת ומיעוטו שקר, שאז אין זה אמת לאמיתתו, כ-אם תערובות אמת ושקר [ולכן, כשרוצים
14 לומר על חלום שאינו נבואת אמת, מסבירים, ש"אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים"¹⁰⁴, ולכן אי אפשר
15 לקרותו בשם "אמת"] - צריך המשל להיות מתאים ומכוון לא רק בכללות הענין, ובנדון דידן, שאחד
16 רוצה לשלם עבור דבר מסויים, וחבירו אומר לו שיטלהו בחנם כיון שרצונו להיפטר ממנו, אלא גם
17 בפרטים שבו.

18 ולכאורה: בשלמא אחשוורוש הוא בדוגמת "אחד (ש)היה לו תל בתוך שדהו" - הרי זה לפי שהיו לו
19 קכ"ז מדינות ובהם היו כמה וכמה מבני ישראל, כן ירבו, שהיה מחשיב אותם ל"תל"; אבל, היכן מתבטא
20 בנמשל שהמן הוא בדוגמת "אחד (ש)היה לו חריץ בתוך שדהו", ועל-ידי איבוד היהודים יתמלא החריץ
21 ותהיה השדה ישרה?! ומה גם שבשביל ליישר שדה, יש צורך למלא את החריץ בדבר שיש בו מציאות,
22 ואילו על-ידי איבוד מציאותם של בני ישראל ("אויס מציאות"), אי אפשר למלא חריץ?!
23 כא. ויובן בהקדם הביאור בכללות היחס של בני ישראל לאינם-יהודים על-פי תורה:

24 התורה מזהירה שגזילת הגוי או גניבת הגוי - אסורה¹⁰⁵, וכמו כן ישנו האיסור ד"לפני עור לא תתן
25 מכשול"¹⁰⁶ (לא רק בנוגע לאיש ישראל, אלא גם בנוגע לאינו-יהודי¹⁰⁷). ויתירה מזה: החיוב הוא לא
26 רק בענינים ד"שב ואל תעשה", אלא יש גם חיוב על איש ישראל לעשות כל התלוי בו לעזור ולסייע
27 לאינם-יהודים, להעמיד אותם על הדרך הנכונה שישמרו את המצוות שנצטוו בהם, ולא רק "מפני הכרע
28 הדעת", אלא "מפני שצוה בהן הקדוש-ברוך-הוא בתורה"¹⁰⁸ (שעל-ידי-זה מקשרים אותם עם עצמותו
29 יתברך), ועד כדי כך, שיכולים לכתוב "שולחן ערוך" שלם בנוגע לכל פרטי הענינים שבתורה בנוגע
30 לאופן היחס של בני ישראל לעמי הארץ, כאשר יד ישראל תקיפה - כיצד להראות להם את הדרך בחיים
31 באופן הראוי לשם חיים, אפילו חיים של אינו-יהודי.

32 וביחד עם זה אומרת התורה שצריכים לדעת ש"חסד לאומים חטאת"¹⁰⁹: אתה מחוייב לעשות כל מה
33 שביכולתך כדי לעזור לאינו-יהודי, אבל אם אתה חושב שתקבל ממנו "חסד", דע לך ש"חסד לאומים
34 חטאת", ככל פרטי הענינים שנתבארו בזה במסכת בבא-בבא¹¹⁰.

35 ובלשון הכתוב¹¹¹: "אשור לא יושענו (לא נבקש עוד עזרת אדם, לא מאשור ולא ממצרים) על סוס

102 ראה גם שיחת פורים דאשתקד ס"י (תורת מנחם -
התועדויות חל"ט ע' 143).
103 ראה גם שיחת פורים תש"כ סכ"ב (תורת מנחם -
התועדויות חכ"ז ע' 438).
104 ברכות נה, סע"א. הובא בפרש"י עה"ת וישב לו, י"ד.
105 ראה שו"ע אדה"ז חו"מ ריש הל' גולה וגנבה. וש"נ.
106 (106) קדושים יט, יד.
107 ראה ע"ז ו, סע"א ואילך.
108 רמב"ם הל' מלכים ספ"ח.
109 משלי יד, לד.
110 יו"ד, ב.
111 הושע יד, ד (ובפרש"י).

1 לא נרכב" (זו היא עזרת מצרים שהיו שולחים להם סוסים, כמו שאמרו לישעיהו¹¹² לא כי על סוס ננוס
2 גו), ולא זו בלבד שלא תבוא מהם ישועה, אלא אדרבה - כמו שכתוב בנוגע למצרים, שלהיותם "משענת
3 קנה"¹¹³ ("קנה רצוץ"¹¹⁴), כקנה זה שהוא רך ואינו סומך את הנשען עליו¹¹⁵, אזי "בהשענם¹¹⁶ עליך
4 תשבר והעמדת להם כל מתנים" (מאחר שתשבר יצטרכו לחזק את מתניהם ולעמוד עליהם).

5 ולאידך - מצינו שירמיה אמר "ודרשו את שלום העיר גו' והתפללו בעדה כי בשלמה יהיה לכם
6 שלום"¹¹⁷, וכן צוה¹¹⁸ לשלוח שלוחים לעשות שלום עם גוי - נבוכדנצר מלך בבל, וליתן לו המסים
7 שדורש, וכו' וכו', והיינו, שאף-על-פי שרשעותו לא היתה פחותה ממלך אשור, וגם עליו נאמר הכלל
8 "חסד לאומים חטאת" - הנה פרעה מלך מצרים יהיה "משענת קנה" (רצוץ), ואילו נבוכדנצר מלך בבל,
9 צריכים לעשות עמו שלום, שלום שיבטיח את קיומו של בית המקדש ומלכותו של צדקיהו וכו'.

10 ועל-דרך שמצינו בזמן בית המקדש הראשון, כך היה גם בזמן בית המקדש השני, וכך היה גם במשך
11 כל הדורות, באופן היחס של גדולי ישראל האמיתיים, שהקיום היהודי, הן של היחיד והן של הרבים,
12 היה יקר להם - שמחד גיסא מצינו שהזהירו שלא לסמוך על "חסד לאומים חטאת", כיון שזוהי תקוות
13 כזב ("א פאלשע האָפענונג") שלא תצמח ממנה תועלת, והלואי שלא תזיק; וביחד עם זה מצינו שעסקו
14 בהשתדלות לפעול על אינם-יהודים גם על-ידי תשלום ממון, ועד שבשביל זה הטילו מסים על בני
15 ישראל, לא רק על עשירים, אלא גם על עניים ותלמידי חכמים, כדי שיהיה כסף לפעול על אינו-יהודי
16 שיעזור לבני-ישראל, למרות ש"חסד לאומים חטאת", ואינם אלא "משענת קנה רצוץ".

17 כב. אך הענין הוא:

18 כיון שבני-ישראל נמצאים בין שבעים זאבים או שבעים אריות (כשתי הגירסאות¹¹⁹), והתורה אומרת
19 ש"אין סומכין על הנס"¹²⁰, הרי זו הוראה ברורה שצריכים לחפש ולמצוא בין השבעים זאבים או אריות,
20 כאלו שיכולים לפעול עליהם לעזור לבני-ישראל.

21 אבל, הכלל בזה הוא - כמו שכתוב בתהלים¹²¹ "אם ה' לא ישמר עיר, שוא שקד שומר":

22 לכל לראש צריכים להבטיח ש"ה' ישמר עיר", ולאחרי כן, הנה כיון שאין סומכין על הנס, צריכה
23 להיות "אחיזה" בדרך הטבע - לשכור שומר. וכדאיתא ב'ספרי' על הפסוק¹²² "וברכך ה' אלקיך בכל
24 אשר תעשה", "יכול יהא יושב ובטל, תלמוד-לומר בכל אשר תעשה", והיינו, שלכל לראש צריכים
25 להבטיח שתהיה ברכת ה' מן המוכן, ולאחרי כן, כיון שענין זה צריך להיות בלבושי הטבע, יש צורך
26 בענין של עשייה (כמבואר בארוכה ב'קונטרס ומעין¹²³);

27 מה-שאינ-כן כאשר "שקד שומר" בלבד, ללא קשר ל"ה' ישמר עיר", או ששוכרים שומר כזה
28 שפעולתו היא בדרך הפכית שמונעת ש"ה' ישמר עיר" - אזי גם מצד דרך הטבע (ללא התערבות מצד
29 למעלה מהטבע) הנה "חסד לאומים חטאת", "משענת קנה רצוץ", הן כשמדובר אודות פרעה מלך מצרים
30 והן כשמדובר אודות נבוכדנצר מלך בבל - קודם ששומעים את הנבואה שרצונו של הקדוש-ברוך-הוא
31 שיעשו עמו שלום.

32 כאשר ישנה ההקדמה ד"ה' ישמר עיר" - אזי מתבטלת בעלותו של נבוכדנצר, שאינו אלא "כגרזן
33 ביד החוצב בו"¹²⁴, והרי יש צורך במציאותו של הגרזן, כיון ש"אין סומכין על הנס"; מה-שאינ-כן כאשר
34 סומכים על החשבון שעל-פי טבע, שאשור ומצרים יש להם אנשי צבא יותר מנבוכדנצר מלך בבל,

(119) ראה תורת מנחם - התועודיות חכ"ד ע' 72. וש"נ.

(120) ראה פסחים סד, ב.

(121) קכז, א.

(122) פ' ראה טו, יח.

(123) מאמר יז ואילך. מאמר כה פ"א.

(124) ע"פ ישע' יו"ד, טו.

(112) ישע' ל, טז.

(113) יחזקאל כט, ו.

(114) ישע' מב, ג.

(115) פרש"י יחזקאל שם.

(116) יחזקאל שם, ז (ובפרש"י).

(117) ירמ' כט, ז.

(118) ראה שם כו, יב ואילך.

1 ובמילא לא מתחשבים בדברי הנבואה של הנביא - הנה על-ידי הנהגה זו באים בסופו של דבר למעמד
2 ומצב שמשליכים את הנביא אל הבור¹²⁵! ...

3 כג. אך לכאורה, כיצד אפשר לבחון זאת משחרב בית המקדש ופסקה הנבואה?

4 הנה הבחינה בזה היא - כפי שמצינו בענינים כיוצא בזה - כשרואים מה נעשה בסוף היום, אם ניתוסף
5 אצלו בעניני תורה ומצוות, או להיפך.

6 ובנוגע לענינו - האם הקשר עם האינוריהודי וההשתדלות אצלו קשורה עם התחזקות בבטחון בה',
7 חיזוק הידיעה שהקדוש-ברוך-הוא מנהיג את כל העולם כולו בהשגחה פרטית, והחלשת הרעיון ש"כחי
8 ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"¹²⁶.

9 כאשר הקשרים וההשתדלות הם באופן שמתחזק הרעיון ש"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה",
10 שלכן יכולים להוציא את הקדוש-ברוך-הוא מעבר השני של הדלת, ובמילא להסיר את המזוזה וכו', וכפי
11 שאמר בר-כוכבא: "ריבוניה דעלמא לא תסעוד ולא תכסוף" (לא תעזרנו ולא תשחית אותנו, אלא הניח
12 הכל אל הטבע)¹²⁷ - אזי יודעים שזוהי דרך שמונעת ש"ה' ישמר עיר";

13 מה-שאינ-כן כאשר ההשתדלות אצל הגוי היא באופן שלפני שהולך לדבר עמו הרי הוא מתפלל
14 ואומר קאפיטל תהלים, וכאשר מצליח בהשתדלות אצלו, אזי חש רגשי תודה להקדוש-ברוך-הוא ורוצה
15 להביע זאת באמירת קאפיטל תהלים נוסף - לא מזמור של תפלה, אלא "מזמור לתודה" - על הצלחת
16 ההשתדלות.

17 [ועל-דרך דברי הגמרא¹²⁸: "השכים ונפל לו פסוק לתוך פיו הרי זו נבואה קטנה" (גם משחרב בית
18 המקדש ופסקה נבואה), והיינו, שכאשר בתחילת היום נופל לו ענין של תורה, יש לו לקוות שביום זה
19 יוליכנו הקדוש-ברוך-הוא בדרך הנכונה].

20 כד. וההסברה בזה:

21 לכאורה יש לבר-כוכבא טענה: לאחרי שבדק ובחן את גבורתם של חיילותיו (כמסופר בפרטיות אופני
22 הבדיקה¹²⁷), הגיע למסקנא, שגם בדרך הטבע, ללא עזר וסיוע מהקדוש-ברוך-הוא, יוכל להתמודד עם
23 מלכות רומי הרשעה.

24 אך המענה על זה - שכל ענינים של חשבונות שייכים רק כשמדובר אודות עם שיש לו שייכות לטבע;
25 אבל בני-ישראל - איזו שייכות יש להם לטבע, בהיותם "חלק אלקה ממעל ממש"¹²⁹, "בנים אתם לה'
26 אלקיכם"¹³⁰; כשם שהאב, הקדוש-ברוך-הוא, אינו שייך לטבע, כך גם הבנים אינם שייכים לטבע.

27 אבל עדיין טוען הצד שכנגד: אף שבני ישראל אינם שייכים לטבע, הרי בודאי אינם חלשים מהטבע
28 (אדרבה: הם חזקים יותר מהטבע); ואם כן, אם על-פי דרך הטבע יכולים להתמודד עם ככל, בסיוע
29 אשור ומצרים¹³¹ - הרי על-אחת-כמה-וכמה כאשר נוסף על ענין הטבע ישנה גם המעלה ד"בנים אתם
30 לה' אלקיכם"?!

31 אך הענין הוא - שהצרה מתחילה כאשר הילד ("בנים אתם") טוען שכבר הגדיל, ויש ביכלתו לצאת
32 למלחמה לבדו, ללא צורך שאביו יעמוד לצדו...

33 וכפי שרואים מה שאירע ביציאת מצרים: למרות שיצאו שש מאות אלף יוצאי צבא, ומשה רבינו
34 בראשם, ו"חמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים"¹³², וכדאיאתא בירושלמי¹³³ "מלמד שהיו מזוינים
35 בחמשה (עשר) מיני זיין", כך, שלא היה להם מה להתפעל ולהתיירא מאיזה "עמלק" - הנה כאשר בני

130 פ' ראה יד, א.

131 ראה ירמ' לז, ז.

132 בשלח יג, יח.

133 שבת פ"ו ה"ד.

125 ראה ירמ' לח, ו ואלך.

126 עקב ח, יד.

127 ירושלמי תענית פ"ד ה"ה (ובקה"ע).

128 ברכות נה, טע"ב. נו, ריש ע"ב.

129 תניא רפ"ב.

- 1 ישראל אמרו "היש ה' בקרבנו אם אין" 134, אזי מיד "ויבוא עמלק" 135, ואותו עמלק יחיד וקטנטן גרם
2 צרות לששים ריבוא בני ישראל!
- 3 וכפי שרואים במלחמה בין שני צדדים - שכאשר המלחמה היא על-פי הבנה והשגה בשכל, אזי מנצח
4 החזק את החלש; אבל כאשר אחד הצדדים לוחם ללא כללים, היינו, שאצלו הרי זה דבר שנוגע לכל
5 מציאותו, ואצל השני הרי זה על-פי שכל בלבד, אזי יוכל החלש לנצח את החזק, שעם היותו חזק, הנה
6 בעצלות ינהג, ואילו החלש נלחם בכל עצם נפשו לנצח במלחמה, בראותו בנצחון זה את כל מטרת חייו.
- 7 כה. מהי אמנם הסיבה לכך, שכל גוי - בלי יוצא מהכלל - אינו יכול לסבול יהודי, שלכן אינו יכול
8 לעשות חסד ליהודי, כאמור, ש"חסד לאומים חטאת"?!
- 9 ובכן, סיבת הדבר היא - בגלל שאצל הגוים יש שני סוגים-מצבים:
10 א) "לאחד היה לו תל בתוך שדהו":
- 11 עצם העובדה שישנה מציאותו של יהודי בעולם היא אצלו כמו "תל בתוך שדהו". - לא מעניין אותו
12 מהי מציאותו של ה"תל", אם יש לו תכונה מיוחדת, זהב או כסף, או שאינו אלא עפר, כִּי-אם שישנה
13 מציאות דבר שתופס מקום, והיכן - בעולם שחושב שהוא שלו - "שדהו", וכיון שזוהי "שדהו" - מה
14 עושה שם מציאותו של יהודי?! ... ובלשון המדרש 136 בנוגע ליעקב ועשו, שעשו טוען ליעקב: מה אתה
15 עושה בעולם הזה?! ... - לא איכפת לו מברכות יצחק וכיוצא בזה; עצם מציאותו של היהודי נחשבת
16 אצלו כמו "תל" בשדהו, ולא בגלל שה"תל" מפריע לנוחיות שלו, אלא אך ורק בגלל שזוהי "שדהו",
17 ובה נמצא "תל" שהוא דבר זר.
- 18 ועל זה אין שום עצה: גם אם היהודי יוותר על כל עניניו ויתן לו את כל רכושו, ויהפך להיות לו
19 "עבד כנעני" - הנה כל זמן שלא יתבטל מציאותו, "ביהודים לאבדם", הנה עצם מציאותו של היהודי
20 מנקרת את עיניו ("עם קריכט אין די אויגן") של הגוי! ...
- 21 גם אם יהודי חושב שאם יסיר את התפילין רחמנא-ליצלן, יפתח את חנותו בשבת ויסגרנה ביום ראשון,
22 ידבר בלשונו של הגוי, יתלבש ויתנהג כמותו, ויהנה מסעודתו של אותו רשע, אזי יהיה הגוי ידיד שלו -
23 אין האמת כן; כל זמן שקיימת מציאותו של היהודי, לא יכול הגוי להיות רגוע!
24 ב) "ולאחד היה לו חריץ בתוך שדהו":
- 25 הגוי מרגיש שיש אצלו "חריץ" - חלל ריק. ובלשון חז"ל 137 בנוגע ל"הר סיני", "שירדה שנאה
26 לאומות העולם עליו", "שלא קבלו בו תורה"; מאז שבני ישראל קיבלו את התורה, "תורת חיים", מרגיש
27 הגוי שאצלו יש "חריץ" - חלל ריק.
- 28 אמנם היתה להם אפשרות לקבל את התורה, אלא שלא רצו בכך, כמאמר רז"ל 138 "החזירה
29 הקדוש-ברוך-הוא על כל אומה ולשון ולא קבלוה", אבל אף-על-פי-כן, מה שאינם רוצים - הרי זה בנוגע
30 להגבלות שבזה, ואילו הטוב שבזה - היו רוצים עכשיו.
- 31 וכיון שכן, הנה ללא 'נפקא מינה' מה שיהודי רק יעשה, כיון ש"ישראל הוא" 139 [וכאמור לעיל (סעיף
32 י"ד) שלכל אחד מישראל יש אות בתורה, ועל ידה יש לו שייכות לכל הששים ריבוא אותיות שבתורה,
33 ובכשרות של האות שלו תלויה הכשרות של הספר-תורה כולו], הנה כל גוי שפוגש בו, הרי הוא מרגיש
34 שיש אצלו חלל ריק - "חריץ".
- 35 יש לו אמנם דרך למנוע את רגש הריקנות - על-ידי-זה שיתעלה למעמד ומצב נעלה יותר מכמו שהוא
36 עתה, אבל הוא שולל מלכתחילה דרך זו, כיון שאין רצונו בכך; אין רצונו לקיים את הציווי "לא תרצה".

137) שבת פט, סע"א ובפרש"י.

138) ע"ז ב, סע"ב.

139) סנהדרין מד, רע"א.

134) בשלח יז, ז.

135) שם, ח.

136) ראה יל"ש (רמז קיא) ופרש"י תולדות כה, כב. סדר

אליהו וזטא פי"ט. תנחומא תרומה ט (ותנחומא באבער שם ז).

1 ויש לו גם טעם על-פי שכל: רצונו לשמוע בקול אביו - כיבוד אב - שהרי יצחק אמר לו "על חרבך
2 תחיה"¹⁴⁰, ולכן אינו יכול לקבל את הציווי "לא תרצח". - וכבר היה לעולמים בשעת מתן תורה, כמסופר
3 במדרשי חז"ל¹⁴¹ שכאשר פנו לבני עשו ובני ישמעאל ונתנו להם אפשרות לקבל את התורה, שאלו, מה
4 כתוב בה, הנה "לא תרצח" - לא רוצה זה לקבל, "לא תנאף" - לא רוצה השני לקבל, ו"לא תגנוב" - לא
5 רוצה השלישי לקבל.

6 ובכן, יש לו דרך אחרת למנוע את רגש הריקנות: "גם"¹⁴² לי גם לך לא יהיה! כל המושג של "חריץ",
7 חלל ריק, שייך רק כאשר ישנו מישהו שיש לו דבר חיובי, ואילו אצלו חסר הדבר; אבל כאשר יאבדו
8 היהודים, "ביהודים לאבדם", ובמילא תתבטל המציאות של ענין התורה בעולם, כיון שהתורה תחזור
9 למקומה [על-דרך שאירע בשבירת הלוחות (כאשר בני ישראל לא היו ראויים לתורה)], שאף שנשארו
10 הלוחות, הנה האותיות פרחו ועלו למעלה¹⁴³, והעולם ישאר ללא תורה רחמנא-ליצלן - אזי לא יחסר
11 לו מאומה, כיון שאף אחד אין לו דבר מיוחד!

12 ושני ענינים-סוגים הנ"ל ("לאחד היה לו תל בתוך שדהו ולאחד היה לו חריץ בתוך שדהו") שייכים
13 זה לזה - כי הסיבה לכך שמציאותו של יהודי נחשבת בעיני הגוי כ"תל בתוך שדהו", היא בגלל שמרגיש
14 שאצלו יש חלל ריק - "חריץ בתוך שדהו".

15 ובאמת הרי זה ענין אחד: מצד הגוף - צועק הגוי שאינו יכול לסבול מציאות הגוף של היהודי, כיון
16 שזוהו "תל בתוך שדהו"; ומצד הנשמה, שהיא "חלק אלקה ממעל ממש", ולכן, "וירד ה' על הר סיני ..
17 וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר"¹⁴⁴, עד סוף כל הדורות - נעשה אצלו חלל ריק, "חריץ".
18 כן. וזהו תוכן דברי הגמרא - "משל דאחשורוש והמן למה הדבר דומה, לשני בני אדם, לאחד היה
19 לו תל בתוך שדהו, ולאחד היה לו חריץ בתוך שדהו וכו'":

20 כאשר רוצים להתבונן ולהבין פרשת הדברים דאחשורוש והמן, יכולים לחשוב, שכל זה אירע בגלל
21 שהמן הרשע נתקנא במרדכי, ולכן רצה לשחד ("אונטערקויפן") את אחשורוש ב"עשרת אלפים ככר
22 כסף", וכיון שאחשורוש "מלך טיפש היה"¹⁴⁵, הסכים לכך, מפני שלא הבין מעצמו (מה שאסתר הסבירה
23 לו אחר-כך) ש"אין הצר שוה בנזק המלך"¹⁴⁶;

24 אבל אילו אחשורוש היה חכם, או אם מישהו אחר היה מציע לאחשורוש סכום גדול יותר, לא עשרת
25 אלפים אלא אחד עשר אלף; וכן בנוגע להמן - אילו לא היה רשע כל-כך, או אם מישהו היה משכר
26 אותו יום אחד לפני זה, כדי שלא יקח ללב ש"מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה"¹⁴⁷; וכן בנוגע למרדכי,
27 אילו לא היה מרגיז את המן (כהדעה בגמרא¹⁴⁸): "כנסת ישראל אמרה לאידך גיסא (איש יהודי ואיש
28 ימיני גרמו לי הצער הזה), ראו מה עשה לי יהודי .. דלא קטליה דוד לשמעיה דאתיליד מיניה מרדכי
29 דמיקני ביה המן") - אזי לא היתה באה כל הגזירה.

30 ובכן: הגמרא שוללת סברא זו, ואומרת שזוהי טעות; המאורעות הנ"ל הם הלבושים בטבע, אבל
31 כשרוצים לדעת אמיתית הענין - הנה "משל דאחשורוש והמן למה הדבר דומה, לשני בני אדם, לאחד
32 היה לו תל בתוך שדהו, ולאחד היה לו חריץ בתוך שדהו":

33 אחשורוש - "היה לו תל בתוך שדהו", שזוהי המציאות של בני ישראל שהיו במדינות שתחת מלכותו,
34 שעצם מציאותם לא נתנה לו מנוח.

35 והמן - "היה לו חריץ בתוך שדהו"; המן ידע שבני ישראל הם "עם אחד מפורד ומפורד בין העמים
36 .. (ש)דתיים שונות מכל עם"¹⁴⁹, כיון שקיבלו בהר סיני תורה נצחית מה' אחד שהוא נצחי, ואילו אצלו

(145) מגילה יב, א.

(146) אסתר ז, ד ובפרש"י.

(147) שם ג, ב.

(148) שם, סע"ב ואילך (ובפרש"י).

(149) שם, ח.

(140) תולדות כז, מ.

(141) ראה ספרי ברכה לג, ב. זח"ג קצב, ב.

(142) לשון הכתוב - מלכיס-א ג, כו.

(143) אבות דר"נ פ"ב, ג בסופו.

(144) יתרו יט, כ. כ, א.

- 1 אין כל ענינים אלו, ולאחרי שיעברו אלף שנים - לא יזכר ולא יפקד, כך שאצלו יש חלל ריק, "חריץ".
- 2 ולכן אמר, "למלך אין שוה להניחם"¹⁴⁹: מה אתה צריך שתהיה מציאות כזו שתמיד תטריד אותך
- 3 ("עס וועט דיר אַלעמאַל באַדערן"), ואני תמיד ארגיש ריקנות בגלל שיש מישהו שהוא במעמד ומצב
- 4 שונה ממני לגמרי.
- 5 יש לנו כאן "עסק" - אומרת הגמרא - עם "בעל התל" ו"בעל החריץ", "בעל" דייקא, שכל אחד מהם
- 6 מרגיש את עצמו לבעל-הבית: "בעל התל" אינו מקבל את עובדת מציאותם של בני ישראל בעולם כדרכו
- 7 של עולם, אלא חושב שהוא בעל-הבית ("ער איז דער גאַנצער בעל-הבית"), ומי שמבלבל ומפריע
- 8 לבעלותו הוא ה"תל"; וכמו כן "בעל החריץ" אינו חושב שיש כאן איזו אשמה שלו ("ער איז אין עפעס
- 9 שולדיק"); הוא "בעל הבית", ואף-על-פי-כן, יש אצלו "חריץ", ועליו למצוא עצה לדבר; וכיון שאין
- 10 רצונו לקבל על עצמו הציווי "לא תרצח" ו"לא תגנוב" - יש לו עצה קלה יותר: "ביהודים לאבדם".
- 11 כזו. אמנם, כיון שאחשוורוש והמן הם כמו "בעל התל" ו"בעל החריץ" - מה היא איפוא העצה
- 12 לזה?¹⁵⁰
- 13 ללכת אל אחשוורוש ולהשתדל לפעול עליו שיבטל את הגזירה - הרי זה עתה נתבאר המשל ד"בעל
- 14 התל" בנוגע לאחשוורוש, שהוא בעצמו רוצה להיפטר לבני ישראל, ואם כן, מה תועיל ההשתדלות אצל
- 15 אחשוורוש?!
- 16 ובכן:
- 17 ביטול הגזירה היה על-ידי-זה שמרדכי גזר תענית, וקיבץ כ"ב אלף תינוקות של בית רבן שלמדו
- 18 תורה והתפללו, "עד שעלתה שועתם למרום ושמע הקדוש-ברוך-הוא קול בכייתם .. קול גדול .. כגדיים
- 19 וטלאים .. באותה שעה נטל הקדוש-ברוך-הוא אותן אגרות שגזר עליהם שהיו חתומות בחותם של טיט
- 20 וקרעם כו" (כמסופר במדרש⁸⁸);
- 21 ונוסף לזה, כיון שיש צורך בפעולה בדרך הטבע, "בכל אשר תעשה" - הוצרכה אסתר ללבוש מלכות
- 22 ולילך לדבר עם אחשוורוש ("בעל התל"), ולערוך משתה, שעל-ידי-זה "קנאתו במלך קנאתו בשרים"¹⁵¹,
- 23 ועד שבטלה הגזירה גם בדרך הטבע.
- 24 כח. וענין זה מודגש באופן ההנהגה של אסתר¹⁵²:
- 25 לכאורה: כאשר אסתר צריכה לשאת חן וחסד בעיני אחשוורוש, כך שלמרות ש"אני לא נקראתי לבוא
- 26 אל המלך זה שלושים יום"¹⁵³, יושיט לה המלך את שרביט הזהב - הנה לכל-לראש היתה צריכה ללכת
- 27 "למכון יופי" ("ביוטי פאַרלער"), להתלבש ולהתייפות, ולעשות כל מה שצריך כדי לשאת חן וחסד,
- 28 שהרי "אין סומכין על הנס".
- 29 ומה עשתה אסתר? - שלחה לקרוא לרב זקן... ואמרה לו:
- 30 כיון שצריך לעשות פעולה "בדרך הטבע" - הנה "לך כנוס את כל היהודים וצומו עלי .. שלשת
- 31 ימים"⁸⁷; לא די שאתה תצום לבדך - זה לא "קונץ" ... אלא כל היהודים, מראשם ועד סופם, גם הילדים,
- 32 ו"גם אני" - שצריכה אני לשאת חן וחסד לפני אחשוורוש - הנה לזה אדאג סמוך לכניסתי אל המלך,
- 33 אבל התחלת הפעולה בזה היא - "גם אני ונערותי אצום כן"⁸⁷,
- 34 "ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת"⁸⁷ - כך הולכת אני מתוך מסירות נפש, ולכן יודעת אני שאצליח;
- 35 וגם אם לאו - אין זה נוגע, כי יהודי צריך לעשות מה שמוטל עליו על-פי תורה, וההצלחה תלויה בברכת
- 36 ה'.

(151) מגילה טו, ב.

(152) ראה גם שיחת פורים דאשתקד ס"ה (תורת מנחם - התוועדיות חל"ט ע' 138). וש"נ.

(153) אסתר ד, יא.

(150) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבת-שחוק: לשכר את הגוי ("אים אַנטרינקען") - הנה סוכ"ס ימצא גוי אחר במקומו; ומה גם שבהיותו שיכור ("שיכור-ערי-היט") יוכל לעשות אותו דבר, וכפי שאירע ב"פוגרומים" רח"ל, שבהם נטלו חלק לא רק גוים שאינם שיכורים ("ניכטערע"), אלא גם גוים שיכורים...

- 1 זוהי ה"בחינה" בנוגע להליכת אסתר אל המלך - אם היא עושה זאת בגלל שסומכת על "כחי ועוצם
 2 ידי", או בגלל ש"את מאמר מרדכי אסתר עושה"¹⁵⁴: כאשר ההכנה להליכה אל המלך היא באופן ש"גם
 3 אני ונערוטי אצום כן" - אזי יודעים ש"את מאמר מרדכי אסתר עושה", ואז מצליחה לעשות את הכלי
 4 - "בכל אשר תעשה" - שבו תשרה ברכת ה', "וברכך ה' אלקיך".
- 5 כט. ועל זה אומרת הגמרא⁴³, "שלחה להם אסתר לחכמים, קבעוני לדורות, שלחו לה, קנאה את
 6 מעוררת עלינו לבין האומות, שלחה להם, כבר כתובה אני על דברי הימים למלכי מדי ופרס", והוסיפה
 7 לבקש, "כתבונני לדורות":
- 8 טענת אסתר היא - שאין זה מאורע שקרה פעם אחת ("ויהי בימי אחשוורוש"), אלא זהו ענין שנוגע
 9 לדורות, כי "בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו", וצריכים לידע ש"הקדוש-ברוך-הוא מצילנו מידם",
 10 "וברכך ה' אלקיך", וביחד עם זה, יש צורך בפעולה בדרך הטבע, "בכל אשר תעשה", שלכן צריך לשלוח
 11 את אסתר לדבר עם אחשוורוש, ולערוך משתה ולהזמין את המן וכו' וכו'.
- 12 אבל חכמי ישראל מתייראים ושולחים לה - "קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות": הן אמת ש"חסד
 13 לאומים חטאת", וכאשר פוגשים אינו-יהודי הרי הוא "בעל התל" או "בעל החרין", אבל אף-על-פי-כן,
 14 למה צריך להרגיז את הגוי ולומר לו: הנך שונא ישראל?!...!
- 15 ועל זה משיבה אסתר, "כבר כתובה אני על דברי הימים למלכי מדי ופרס": אל תדמו בנפשכם שאם
 16 לא תאמרו להם דברים אלו, אזי לא ישנאו יהודים; אין זה חידוש אצלם, הם יודעים זאת, כיון שהדברים
 17 כתובים בדברי ימי מלכי כל המדינות, ויהיו נקראים בספר הזכרונות¹⁵⁵, כך שאצל אומות העולם לא
 18 ישתנה דבר; אלא מאי, יש יהודים שרוצים לרמות את עצמם, ולכן "כתבונני לדורות", כדי שלכל-הפחות
 19 ידעו גם הם ש"חסד לאומים חטאת", ואז ידעו באיזה דרך עליהם להתנהג - שלכל לראש צריכים להבטיח
 20 ש"ה' ישמר עיר", ולאחרי כן שוכרים שומר, ואז "שקד שומר" ויצליח בשמירת העיר.
- 21 וזהו שמבקשת אסתר "כתבונני לדורות" - לא רק כללות הענין, אלא גם את כל הפרטים, כדברי
 22 המשנה¹⁵⁶ "מהיכן קורא אדם את המגילה ויוצא בה ידי חובתו .. כולה":
- 23 העובדה שאסתר ביקשה ממרדכי: "לך כנוס את כל היהודים וצומו עלי גו'" - אינה דבר חידוש,
 24 כפסק-דין הרמב"ם¹⁵⁷ (על יסוד מה שכתוב בחומש ובתנ"ך) שבעת צרה רחמנא-ליצלן גוזרים תענית על
 25 הציבור; החידוש הוא - שמרדכי צוה לאסתר "לבוא אל המלך להתחנן לו ולבקש מלפניו על עמה"¹⁵⁸!
- 26 לכאורה היתה אסתר יכולה לטעון למרדכי: בהיותך ראש הסנהדרין¹⁵², עליך לכנס את כל בני ישראל
 27 ולזעוק על רוע הגזירה, לומר תהלים, להתענות ג' ימים, ואז תתבטל הגזירה, "און א גוטן טאג"; אבל
 28 בשביל מה יש לעשות בדרך הטבע??!
- 29 ואף-על-פי-כן, כיון שמרדכי אמר שצריכים לעשות פעולה בדרך הטבע, עם היותה פעולה הכרוכה
 30 עם סכנת נפשות - לא שואלת אסתר קושיות; כאשר ישנו פסק-דין של סנהדרין - לא שואלים קושיות
 31 על פסק-דין של תורה, אף-על-פי שה'פסק דין' הוא שצריכים לפעול על-פי שכל!
- 32 וזוהי בקשת אסתר "כתבונני לדורות" (לאחרי ההקדמה שאין להתיירא לספר את האמת בחוץ, כיון
 33 ש"כבר כתובה אני כו'", והיחידים שעדיין צריכים לשכנע אותם ("איינקנעלן") להכיר את המצב האמיתי
 34 הם - היהודים):
- 35 בכל שנה ושנה תקראו עוד הפעם את המגילה, ותלמדו עוד הפעם את דברי חז"ל "משל דאחשוורוש
 36 והמן, למה הדבר דומה כו'",

(157) ריש הל' תעניות.
 (158) שם ד, ח.

(154) שם ב, כ.
 (155) שם, א.
 (156) שם יט, א.

1 - משל שמבאר את כללות הענין דאחשורוש והמן באופן שונה לגמרי מן הקצה אל הקצה, כך שאין
 2 זה סתם סיפור יפה ("א שיינע מעשה"), שלאחרי קריאתו מסיימים באמירת "שושנת יעקב", מתוך שירה
 3 וריקוד וכו', אלא זוהי הוראה כללית על כל הדורות כולם -
 4 שתוכנו: שמעו יהודים! בכל דור ודור ישנו "בעל התל" ו"בעל החריץ", כך שאי-אפשר לסמוך על
 5 גויים; "אנו אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים"¹⁵⁹, ואבינו שבשמים אומר, שלאחרי ש"ברכך ה'
 6 אלקיך" - כאשר מציינים לדברי הרב, סנהדרין, מרדכי, וגם אלו שצריכים לפעול בדרך הטבע, הנה
 7 התחלת פעולתם היא באופן ש"גם אני ונערוטי אצום כן" - הנני מצוה עליכם על העשיה בדרך הטבע,
 8 לדבר עם אחשורוש וכו', ואז הנכם יכולים להיות בטוחים ש"ונהפוך הוא"¹⁶⁰, ו"ליהודים היתה אורה
 9 ושמחה וששון ויקר"²⁸.

* * *

10 ל. יש עוד לימוד ממגילת אסתר ("כתבוני לדורות"), שעל-ידו מתורצת קושיא בכללות השקפת
 11 התורה, יהודים ויהדות, על העולם:

12 גם ללא הענין ד"חסד לאומים חטאת" - הרי כיון שבני ישראל הם "המעט מכל העמים"¹⁶⁰,
 13 ועל-דרך-זה בין בני-ישראל גופא, הרי לעת-עתה, אלו שמתנהגים כרצון מרדכי ואסתר אינם רוב המכריע,
 14 נשאלת הקושיא: איך יתכן שמסתובב עולם גדול כזה בשביל קבוצה קטנה ("א קליינע הייפעלע") של
 15 יהודים שמתנהגים כרצון מרדכי ואסתר?!

16 משל למה הדבר דומה - לניהול בית-חרושת עצום, שיש בו ריבוי מכונות, והוצאות רבות וכו', בשביל
 17 להפיק ממנו דבר קטן, שאפילו בנוגע לבר-רודם שיכול לטעות, אין מקום שישקיע אלף אלפים דינרי
 18 זהב, בשביל לקבל חפץ ששוה דינר זהב, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע להקדוש-ברוך-הוא שהוא שלם
 19 בכל מעשיו, הרי בודאי שמוכרחת להיות הבנה והסברה בניהול עולם גדול כזה בשביל "אתם המעט
 20 מכל העמים" שחיים על-פי תורה ומצוות.

21 לא. יובן בהקדים הביאור בנוגע לשני ענינים תמוהים שמצינו בנוגע למגילת אסתר:

22 בנוגע לקריאת המגילה - "מהיכן קורא אדם את המגילה ויוצא בה ידי חובתו" - יש כמה דעות¹⁵⁶:
 23 "רבי שמעון בן יוחאי אומר מבלילה¹⁵⁵ הוא", כיון ששם מתחיל "תוקפו של נס" - התחלת ביטול
 24 הגזירה; "רבי יוסי אומר מאחרי¹⁶¹ הדברים האלה", "תוקפו של המן" - התחלת הצרות; "רבי יהודה
 25 אומר מאיש¹⁶² יהודי", "תוקפו של מרדכי" - כיצד הכין הקדוש-ברוך-הוא את הגאולה; ו"רבי מאיר
 26 אומר כולה" ("מ"ויהי בימי אחשורוש"), וכן היא ההלכה¹⁶³.

27 ולכאורה אינו מובן:

28 כדי לידע שהיתה צרה גדולה, ואחר-כך "הפרת את עצתו וקלקלת את מחשבתו"¹⁶⁴ - די להתחיל
 29 מ"בלילה הוא", ולכל היותר - מ"אחר הדברים האלה גידל המלך אחשורוש את המן גו", ואם רוצים
 30 לידע גם היחוס של מרדכי - יכולים להתחיל מ"איש יהודי היה בשושן הבירה גו"; אבל מה נוגע כל
 31 אריכות הסיפור ד"ויהי בימי אחשורוש" בכל פרטיו - בה בשעה שנוגעת רק מסקנת הדברים, שהיתה
 32 גזירה "ביהודים לאבדם", ואחר-כך "ונהפוך הוא", ואף-על-פי-כן נקבע שכדי לקיים מצות קריאת
 33 המגילה יש לקרותה "כולה"?!
 34 ומה גם שהדין שצריך לקרותה כולה, כדעת רבי מאיר, הוא היפך כללי הש"ס¹⁶⁵ - שהרי רבי יהודה
 35 ורבי יוסי חולקים על רבי מאיר, וסוברים שדי להתחיל מ"איש יהודי" או מ"אחר הדברים האלה", ובכל

(162) שם ב, ה.

(159) ע"פ לשון חז"ל - סוטה בסופה (וגירסת הע"י).

(163) רמב"ם הל' מגילה פ"א ה"ג. טושו"ע או"ח סתר"צ ס"ג.

(160) ואתחנן ז, ז. וראה גם שיחת פורים דאשתקד ס"ז (תורת

(164) נוסח "ועל הניסים" דפורים.

מנחם - התוועדיות חל"ט ע' 141). וש"נ.

(165) ראה גם ספר מתת אלקים למגילה שם.

(161) אסתר ג, א.

מקום ישנו הכלל שרבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה, רבי מאיר ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי¹⁶⁶; 1
 ואילו כאן - הלכה כרבי מאיר! 2

לב. ואם לא די בפלא הגדול שצריכים לקרוא את המגילה כולה, מ"ויהי בימי אחשורוש", בה בשעה 3
 שנוגעת רק המסקנא שהיתה גזירה "ביהודים לאבדם", ואחר-כך "ונהפוך הוא" - מוסיפים רבותינו 4
 זכרונם-לברכה¹⁶⁷ עוד דבר - "כל ספרי הנביאים עתידין ליבטל לימות המשיח, חוץ ממגילת אסתר 5
 והלכות": 6

בביאת המשיח, שאז יקויים היעוד "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו גו"¹⁶⁸, ו"אשפוך את רוחי 7
 על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם"¹⁶⁹ - הנה כיון שענין הנבואה לא יהיה דבר יקר, שהרי גם בניכם 8
 ובנותיכם יקבלו נבואה מלמעלה, אזי ייבטלו כל הנביאים, והיינו¹⁷⁰, שלא תהיה חשיבות ותפיסת מקום 9
 לענין הנבואה, כיון שכל ילד יהודי יהיה נביא; אבל מגילת אסתר והלכות לא ייבטלו. 10

ולכאורה: בשלמא הלכות לא ייבטלו - כיון שיצטרכו לידע כיצד להתנהג; אבל מהי הסיבה שמכל 11
 הנבואות וכל כתבי הקודש הנה דוקא מגילת אסתר לא תיבטל, ועל-פי האמור - תישאר במלוא 12
 חשיבותה?! 13

במה גדולה חשיבותה של מגילת אסתר יותר מכל ספרי הנביאים, שלעתיד-לבוא לא תהיה להם 14
 חשיבות, כיון ש"אשפוך רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם", ודוקא מגילת אסתר - ששמו של 15
 הקדוש-ברוך-הוא לא נזכר בה אפילו פעם אחת, כ-אם בראשית-יבות וסופית-יבות¹⁷¹, ולעומת זאת, 16
 הסיפור אודות גוים מופיע בכל הפרטים - לא תיבטל חשיבותה אפילו בימות המשיח, ובזה גופא - לא 17
 רק מ"בלילה ההוא", אלא גם מ"ויהי בימי אחשורוש"! 18

ועל-כן צריך לומר, שיש ענין במגילת אסתר שהוא נעלה יותר מכל ספרי הנביאים, ומכל שאר חלקי 19
 התורה, שלכן, הנה גם בימות המשיח יהיה זה חידוש גדול. 20

לג. ובכן, החידוש במגילת אסתר מודגש בדברי המשנה שצריכים לקרותה "כולה", מ"ויהי בימי 21
 אחשורוש": 22

הסיפור ד"ויהי בימי אחשורוש . . המולך מהודו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה", "בשנת שלש 23
 למלכו עשה משתה וגו'", והמשך הסיפור עם ושתי כו' - הרי זה סיפור בפני עצמו, אשר בשעת מעשה 24
 לא הבין אף אחד שיש לו שייכות לבני ישראל; בנוגע לבני ישראל אירע סיפור בפני עצמו - שנגזרה 25
 גזירה עליהם, והם התענו כו', ועשו גם פעולות בדרך הטבע, וביטלו הגזירה. 26

אבל, זהו רק לפני שנכתבו הדברים במגילת אסתר; ואילו מגילת אסתר מגלה - שבגלל זה גופא הנהיג 27
 הקדוש-ברוך-הוא את העולם וסיבב את הדברים באופן שכמה שנים מקודם לכן ימלוך אחשורוש על 28
 קכ"ז מדינות, ולאחרי שלש שנים מצוים עליו לערוך משתה, ומסבבים את הדברים באופן שושתי לא 29
 תרצה לבוא וכו'. 30

כלומר: מגלים לנו - בין אם מבינים זאת ובין אם לאו - שכדי שיוכל להיות "ונהפוך הוא אשר 31
 ישלטו היהודים המה בשונאיהם", הוצרכה להיות ההתחלה ד"ויהי בימי אחשורוש . . המולך מהודו ועד 32
 כוש", ואילו אחשורוש לא היה "המולך מהודו ועד כוש", לא היה יכול להיות "ונהפוך הוא". 33

ולכאורה: כאשר מדובר אודות "עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים" - צריך הקדוש-ברוך-הוא 34
 להטריח את מלאכי השרת, את כל סדר ההשתלשלות וכל סדרי הטבע, לעשות את אחשורוש "מושל 35

ח"א סצ"ג) - הובא ונת' בשו"ת הרדב"ז ח"ב סתרס"ו. וראה גם אלשיך (משאת משה) למג"א ט, כח (הובא בלקו"ש חכ"ו ע' 22 הערה 33).

(171) ראה פע"ח שער הפורים פ"ו.

(166) עירובין מו, ב. וש"נ.

(167) ירושלמי מגילה פ"א ה"ה. רמב"ם שם ספ"ב.

(168) ישע"י מ, ה.

(169) יואל ג, א.

(170) בענין זה נזכרו דברי הרשב"א (ראה שו"ת הרשב"א

1 בכיפה¹⁷², שבשביל זה צריך לסובב גלגל שלם במשך כמה וכמה שנים, שכרוך גם עם מלחמות - לפני
 2 כן עם בבל, ולאחרי כן עם כורש וכו' וכו'; לכאורה היה אפשר לסדר זאת בדרך פשוטה יותר?!

3 ובכן, אף שאין זה דבר המובן, והוא פלא גדול - הרי הדין הוא: "מהיכן קורא אדם את המגילה
 4 ויוצא בה ידי חובתו... כולה", והיינו, שהענין של פורים מתחיל ב"ויהי בימי אחשוורוש... המולך מהודו
 5 ועד כוש", אף שהמאורע עצמו אירע כמה וכמה שנים לאחרי זה, בשושן הבירה.

6 וזהו החידוש של מגילת אסתר - שקריאת המגילה אינה מתחילה ב"ונהפוך הוא"; אי אפשר לבוא
 7 ל"ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם" אלא-אם-כן קורין את המגילה כולה; כאשר
 8 אחשוורוש הוא "המולך מהודו ועד כוש", אזי באים סוף כל סוף ל"ונהפוך הוא". - אתה אולי חושב
 9 שהנך יכול לעשות יותר טוב בענינים שלך, אבל הקדוש-ברוך-הוא יודע את יצירתו, ומודיע ומעיד -
 10 כפי שכותב במגילת אסתר - שכדי לבוא ל"תקפו של נס", הרי זה כשקורין את המגילה "כולה",
 11 מתחילתה.

12 ל. ועל זה אומרת אסתר "כתבוני לדורות":

13 לימוד הנ"ל הוא לא רק בנוגע לימי הפורים, אלא גם לדורות, שבכל דור שואל יהודי שאלה זו:

14 למרות שישנו עולם גדול, אומרים לו ליהודי שעליו ללכת נגד העולם, ואומרים לו: המציאות שלך
 15 אינה כדי להכעיס... אדרבה: המציאות שלך היא המציאות העיקרית, ועליך מתקיים העולם - "בראשית",
 16 "בשביל ישראל שנקראו ראשית", וישראל גופא - "בשביל התורה שנקראת ראשית"¹⁷³.

17 הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות¹⁷⁴ מאריך אמנם בביאור מאמר רז"ל¹⁷⁵ "כל העולם כולו לא
 18 נברא אלא לצוות לזה", שפירושו, "להסיר עצבונו ושממון יחידותו", "מפני שהאדם חסר מאד, ויצטרך
 19 לדברים רבים, והיה נצרך ללמוד החרישה והקצירה, ולדוש ולטחון ולאפות... וכך יהיה צריך ללמוד
 20 הטויה והאריגה וכו', ומתי יהיה מוצא פנאי ללמוד ולקנות חכמה, על כן נמצאו שאר בני אדם, לתקן
 21 אלו המעשים, הצריכים אליהם במדינה, כדי שימצא החכם צרכו מזומן כו'"; אבל, זוהי רק דוגמא שמצינו
 22 כן בעולם, אך עדיין אין זה ביאור בשכל - דלכאורה, אין לזה מקום בשכל, שיסובבו עולם שלם כדי
 23 שימצא חלק קטן (אחד מאלף כו') בכמות שיעסוק בתורה!

24 וכמו כן שואל בנוגע לעצמו:

25 הוא מחשב את מספר השעות שביום, ומחשב את סדר היום - כמה וכמה שעות מיועדות לשינה,
 26 כמה וכמה שעות לאכילה ושתייה ועניני בריאות, וכן בנוגע להעסק בעניני העולם,

27 - ולא ברשיעי עסקינן¹⁷⁶, מדובר אודות יהודי שמתנהג על-פי שולחן-ערוך, בהתאם למה שכתוב¹²²
 28 "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה" - "ואספת דגנך ותירושך ויצהרך"¹⁷⁷, וכמאמר רז"ל¹⁷⁸ "הרבה עשו
 29 כרבי ישמעאל ועלתה בידן, כרבי שמעון בר יוחאי ולא עלתה בידן" -

30 ובפרט כאשר מוסיף ומחשב גם את ימי הילדות, קודם שנתחייב במצוות - נמצא שמיעוט זמן בלבד
 31 מוקדש לעניני תורה ומצוות, ואילו רוב הזמן מנוצל עבור ענינים טפלים.

32 ועל זה שואל: למה הוא צריך לקרוא את המגילה מתחילתה - מוטב שיתחיל מ"ונהפוך הוא"; מוטב
 33 שהקדוש-ברוך-הוא יברא אותו בתור בר-מצוה, יפטור אותו מאכילה ושתייה ושינה ועסק במסחר, ויתן
 34 לו אפשרות - אם רק ירצה בכך - ללמוד תורה ולקיים מצוות, ללא צורך בהתעסקות אחרת על-פי תורה?!

35 והמענה על זה - על-ידי הקדוש-ברוך-הוא, שברא יהודי באופן של נשמה בגוף דוקא! - קודם ירידת
 36 הנשמה למטה היה אמנם הסדר באופן שהעסק אינו אלא בעבודת הבורא, כמו שכתוב¹⁷⁹ "חי ה'... אשר

(176) ראה יומא ו, א. וש"נ.

(177) עקב יא, יד.

(178) ברכות לה, ב.

(179) מלכים-א יז, א. ועוד.

(172) מגילה יא, א.

(173) פרש"י ורמב"ן ר"פ בראשית. ובכ"מ.

(174) ד"ה אח"כ ראה להסתפק.

(175) ברכות ו, ב. וש"נ.

עמדתי לפניו, "ואין עמידה אלא תפלה"¹⁷⁵, וכן הוא הסדר עתה אצל מלאכים, אבל "לא ניתנה תורה למלאכי השרת"¹⁸⁰, והעולם לא נברא בשביל מלאכי השרת, אלא "בשביל ישראל", באופן שהנשמה תהיה למטה דוקא.

וכאשר יהודי שואל: מהי שייכותו ל"ויהי בימי אחשוורוש"? השייכות שלו היא עם "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר"²⁸, "אורה זו תורה, שמחה זה יום-טוב, ששון זו מילה, ויקר אלו תפילין"⁴⁵, ולמה גוררים אותו שתהיה לו שייכות ל"ויהי בימי אחשוורוש"? - אומרים לו: "מהיכן קורא אדם את המגילה ויוצא בה ידי חובתו... כולה", ורק אז יכולים להגיע ל"ונהפוך הוא".

לה. וענין זה נוגע גם לימות המשיח:

אפילו בימות המשיח, כאשר "אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לעבדו שכם אחד"¹⁸¹ - לא יהיה מעמד ומצב שתישאר רק המציאות של בני ישראל, תורה והקדוש-ברוך-הוא, אלא גם אז יהיו בני ישראל "המעט מכל העמים", ו"עמדו זרים ורעו צאנכם"¹⁸².

בימות המשיח יהיה ענין הקרבנות, כך שיצטרכו להיות בעלי-חיים, ובמילא תצטרך להיות גם המציאות של צומח - כדי ש"אריה כבקר יאכל תבן"¹⁸³, ותהיה אז גם המציאות של חרישה וזריעה - "בוא יבוא ברנה נושא אלומותיו"¹⁸⁴, וכל שאר המלאכות, הקשורות עם סוג הדומם.

ולכאורה אינו מובן:

סוף-כל-סוף הגיע הזמן ("מ'הָאָט זיך קאַם דערוואַרט") שנפטרנו מחבלי הגלות, וזכינו לביאת המשיח - תכלית הבריאה, כמו שכתב הרמב"ם¹⁸⁵ שאז "יהיו פנויין בתורה וחכמתה", בלי מפריע, באופן ש"מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"¹⁸⁶. ואם כן, מהו הצורך שתהיה המציאות של כל ה"עמים שפה ברורה" - שיהפכו להיות בני ישראל, ואם לאו, מהו הצורך שתהיה המציאות של "זרים" שנצטרך להתעסק עמהם - הניחו אותנו לנפשנו ("לאָזט אונז צו רוה"), שנוכל לשבת וללמוד ללא בלבולים, ללא צורך בחרישה וזריעה, "נושא אלומותיו", אכילה ושתייה וכו' וכו'!

ולפועל - תהיה לעתיד-לבוא לא רק המציאות של כל מין המדבר, אלא גם המציאות של כל מין החי, הצומח והדומם, ובאופן ש"כל העולם לא נברא אלא לצוות לזה" - עבור בני ישראל, "המעט מכל העמים", שיהגו בתורה באופן ד"מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

אמנם יקויים היעוד "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר", וכדאיתא במדרש¹⁸⁷ "לעתיד כו' אדם הולך ללקוט תאנה בשבת היא צווחת ואומרת שבת היום", וכן אפילו בנוגע לדומם - "האבן זועקת כו' שנאמר¹⁸⁸ כי אבן מקיר תזעק", אבל הדומם יהיה רק משמש וטפל בלבד, וכמו "ועמדו זרים ורעו צאנכם", ואילו עיקר התכלית תהיה המציאות של בני ישראל שיעסקו בתורה וחכמתה.

וכאמור, שלכאורה אין לזה מקום בשכל - שיסתובב עולם שלם כדי שמספר קטן בכמות של בני ישראל יוכלו לישב במנוחה וללמוד תורה.

ועל זה אומרים, שגם בימות המשיח לא תיבטל מגילת אסתר:

גם כאשר לא תהיה חשיבות לכל הנבואות, בגלל ש"אשפוך רוחי על כל בשר", וכמו שכתב הרמב"ם¹⁸⁹ ש"תרכה הדעה והחכמה", וכדאיתא בזהר¹⁹⁰ שבעקבתא דמשיחא תהיה ריבוי ידיעה בתורה גם אצל "רביי דעלמא", ועל-אחת-כמה-וכמה לאחרי ש"נגלה כבוד ה'", שגם אז ילמדו תורה עם בני ישראל - יהיה צורך בלימוד ממגילת אסתר, שהדרך לבוא ל"ונהפוך הוא" היא על-ידי כל סיפור המעשה החל מ"ויהי בימי אחשוורוש".

(186) ישע"י יא, ט.

(187) מדרש תהלים (שוח"ט) סוף מזמור עג. יל"ש ירמ"י רמז שטו (בסופו). וראה גם ירושלמי ע"ז פ"ד סה"ז.

(188) חבקוק ב, יא. וראה תענית יא, א. וש"נ.

(189) הל' תשובה ספ"ט.

(190) ח"א קיח, א.

(180) ברכות כה, ב. וש"נ.

(181) צפני" ג, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

(182) ישע"י סא, ה.

(183) שם יא, ז. סה, כה.

(184) תהלים קכו, ו.

(185) הל' מלכים בסופן.

- 1 לו. והעיקר הוא - הלימוד בנוגע לעבודתנו בהוה:
- 2 אין ליהודי מה להתיירא כשעושה חשבון ורואה שכללות עם ישראל הוא מיעוט קטן, מיעוטא
- 3 דמיעוטא לגבי שאר האומות, ואצל בני ישראל גופא הנה ה"מפלגה" שלו, אלו שהולכים בשיטתו, הם
- 4 גם מיעוטא דמיעוטא, ואם כן, איך יכול לטעון שהוא לוחם בשביל האמת, תורת חיים ומצוותיה עליהם
- 5 נאמר¹⁹¹ "וחי בהם", דלכאורה, לא יתכן ואין מקום בשכל לומר שהקדוש-ברוך-הוא ברא עולם גדול כזה
- 6 בשביל קבוצה קטנה של יהודים שמניחים תפילין, לובשים ציצית, שומרים שבת ואוכלים כשר -
- 7 מפני שישנה ההוראה שלמדים מזמנו של אחשוורוש - באופן ד"כתבוני לדורות" - שכדי ש"ליהודים
- 8 היתה אורה ושמחה גוי", הנה בשביל זה היתה כל מלכותו של אחשוורוש על קכ"ז מדינות, כל
- 9 ה"פוליטיקא" וכו' וכו'.
- 10 וכך גם בכל דור ודור: אין להתיירא מפני הכמות, כי גם כאשר הכמות היא כמה פעמים ככה, הנה כאשר
- 11 יש לו האיכות שקשור עם המקור דחיי החיים, הרי זה שוקל ומכריע כל העולם כולו לכף האמת והחיים.
- 12 לו. אמנם, כמדובר כמה פעמים, רצה הקדוש-ברוך-הוא - בחסדו הגדול - לגלות אפס קצהו באופן
- 13 של הבנה והשגה בשכל.
- 14 ולדוגמא:
- 15 בכללות ענין התורה - הנה אף-על-פי שענין המצוות הוא למעלה מהשכל, מכל-מקום ישנם גם טעמי
- 16 מצוות, לכל-הפחות על כללות המצוות, גם אם לא בנוגע לפרטים ופרטי פרטים של המצוות, וכמו שכתב
- 17 הרמב"ם ב'מורה נבוכים'¹⁹² ששייך טעם רק על כללות המצוה, אבל לא על הפרטים שבה.
- 18 ועל-דרך-זה בנוגע לפנימיות התורה - שבדורותינו אלה נתגלו סודות התורה, רזין דאורייתא, אבל
- 19 רק אפס קצהו.
- 20 ובהקדים מה שכתוב במדרש¹⁹³ ש"התורה שאדם למד בעולם הזה הבל הוא לפני תורתו של משיח",
- 21 אבל כדי להגיע לתורתו של משיח, צריך ללמוד התורה דעכשיו, עם היותה כ"הבל" לגבי תורתו של
- 22 משיח. ועל-דרך-זה כדי להיות שייכים להבין טעמי תורה כפי שיתגלו לעתיד - צריך ללמוד את מקצתן,
- 23 אפס קצהו, שנתגלה עתה.
- 24 ועל-דרך מאמר רז"ל¹⁹⁴ "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו", כפי שמבאר רבינו הזקן¹⁹⁵, שכדי
- 25 ללמוד תורה בגן-עדן ולהבין אותה, הרי זה דוקא כאשר "תלמודו בידו", שיש בידו מה שלמד בעולם
- 26 הזה, כי למרות ריחוק הערך שבין לימוד התורה בגן-עדן, במתיבתא דרקיע, מתיבתא דקודשא-ברוך-הוא
- 27 או מתיבתא דרעיא מהימנא וכו', לגבי התורה שלמדים בעולם הזה, הנה כדי לבוא "לכאן", צריך להביא
- 28 עמו "תלמודו בידו".
- 29 ועל-דרך-זה בנוגע להאמור לעיל, שגם לעתיד לבוא, כאשר "ונגלה כבוד הוי'", אזי יראו (גם אם לא
- 30 יבינו זאת) שיש רק מיעוט של לומדי תורה ומקיימי מצוות, ואילו כל השאר הם בבחינת "ועמדו זרים
- 31 ורעו צאנכם":
- 32 דוקא בשנים האחרונות - ככל שמתקרבים לזמן ד"ונגלה כבוד הוי'" - גילו בעולם שגם בכמות קטנה
- 33 יכולים להיות גנוזים כחות עצומים של איכות, שעל ידם יכולים להרוס רחמנא-ליצלן עולם ומלואו,
- 34 אף-על-פי שהעולם ומלואו גדול בכמות מליון או מיליארד (בליון) פעמים ככה מהפצצה שבה משתמש
- 35 כדי לפוצץ ולהרוס¹⁹⁶.

(195) לקו"ת ואתחנן ו, ג. שה"ש כב, ד. ובכ"מ.

(196) ראה גם שיחת פורים תשכ"ג סכ"ב (תורת מנחם -

התוועדיות חל"ו ע' 224). וש"נ.

(191) אחרי יח, ה.

(192) ח"ג פכ"ו.

(193) קה"ר רפ"ב. פי"א, ח.

(194) פסחים נ, א. וש"נ.

1 ואם הדברים אמורים במדת פורענות, על-אחת-כמה-וכמה בנוגע למדה טובה - מרובה מדה טובה¹⁹⁷
 2 - שבכמות קטנה יכולים להכניס ריבוי איכות, כחות עצומים ונפלאים, שעל ידם יוכלו לבנות עולם שלם
 3 מתחילתו ועד סופו.

4 - גילוי הנ"ל אין בו אמנם ביאור שכלי, אבל יש בו דוגמא להאמור, שגם על-ידי כמות קטנה, אם
 5 מנצלים את הכחות שנמצאים בה במילואם, יכולים לבנות עולם שלם, וכאמור, באופן שמרובה מדה
 6 טובה, חמש מאות פעמים ככה¹⁹⁸, ועוד יותר מזה, עד לאופן של בלי גבול.

7 וכמו כן בנוגע להאמור בענין "כתבוני לדורות", שממנים "מושל בכיפה" כדי שלאחרי כמה שנים
 8 בשושן הבירה יבטלו גזירה על בני ישראל - הנה כל המתבונן יכול למצוא דוגמתו בכל דור ודור ובכמה
 9 וכמה פרטים, בחיים הפרטיים, שלפעמים תופסים לאחרי כמה וכמה שנים, שמאורע מסויים שאירע לפני
 10 עשרות שנים, גרם לכך שלאחרי כמה וכמה שנים תהיה אצלו הצלה פורתא או הצלה גדולה.

11 ועל-דרך-זה בנוגע לכלל ישראל - כמו שכתב הרמב"ם¹⁹⁹ שזוהי מציאות בפועל שכאשר יהודי מסיף
 12 מצוה אחת, הנה על-ידי-זה "הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות . . . תשועה והצלה", על-ידי
 13 ביאת משיח, והיינו, שפעולה אחת של יהודי אחד ברגע אחד, יש בכחה לשנות ולהפוך ולהביא את
 14 המשיח למטה מעשרה טפחים, באופן של שמחה, טוב וחסד הנראה והנגלה, "אורה ושמחה וששון
 15 ויקר".

* * *

16 לח. צוה לנגן, ואמר מאמר דיבור-המתחיל בלילה ההוא נדדה שנת המלך (הוגה על-ידי כבוד-קדושת
 17 אדמו"ר שליט"א).

* * *

18 לט. בהמשך להמוזכר לעיל (סעיף ב) בנוגע לדברי המשנה בסיום מסכת מגילה: "שנאמר וידבר
 19 משה את מועדי ה' אל בני ישראל, מצוותן שיהיו קורין כו'" [ולפני זה נזכר גם אודות קריאת התורה
 20 "בשני ובחמישי בשבת במנחה", שגם הם נכללים בדרך טפל ב"מועדי ה'", מועד מלשון זמן קבוע] -
 21 יש להעיר (אף שלא מתעכבים על זה), שהפרשה שסיומה בפסוק "וידבר משה גו'" הנ"ל, התחלתה בענין
 22 השבת²⁰⁰, ומזה מובן, שבזה נכללת (נוסף על הקריאה "בשני ובחמישי בשבת במנחה") גם
 23 (ועל-אחת-כמה-וכמה) הקריאה דיום השבת.

24 ובנוגע לקריאה ביום השבת - הנה כשם ש"מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת"²⁰¹, כך גם בנוגע
 25 לקריאה בתורה, שמי שלומד ב"ערב שבת", ששת השיעורים דששת ימי החול, על-פי תקנת רבינו נשיאנו
 26 [שזהו הענין ש"משה תיקן להם לישראל כו'", ועל-דרך-זה בנוגע לתקנות של אתפשטותא דמשה שבכל
 27 דרא²⁰², וכפסק-דין הרמב"ם²⁰³ שתקנות אלו מקבלות גדר של חיוב דאורייתא], אזי בדרך ממילא נעשית
 28 הקריאה בשבת - "יאכל בשבת" - באופן נעלה יותר מכמו אצל מי שאינו שומר חסו-שלום תקנה זו.

29 ובהתאם לכך, יש להתעכב על שיעור החומש דימי הפורים - יום חמישי ויום ששי דפרשת צו.
 30 מ. בשיעורים אלו מסופר אודות הקרבנות של אהרן ובניו שהקריב משה בשבעת ימי המילואים
 31 (שבהם נתחנכו לכהונה), לאחרי (המסופר בשיעור דיום שלפני-זה) שהלביש אותם בבגדי כהונה ומשח
 32 אותם בשמן המשחה.

33 וסיום השיעור דיום ששי הוא: "ויקח משה את החזה ויניפהו תנופה גו' למשה היה למנה"²⁰⁴.

201 ע"ז ג, סע"א.

202 תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א).

203 הל' ממרים בתחלתן.

204 ח, כט.

197 סוטה יא, א. וש"נ.

198 תוספתא - הובאה בתוס' סוטה שם.

199 הל' תשובה פ"ג ה"ד.

200 אמור שם, ג.

- 1 ואילו בנוגע לאכילת בשר הקרבנות על-ידי אהרן ובניו - מדובר רק בשיעור דיום השביעי: "ושם
2 תאכלו גו"²⁰⁵.
- 3 כלומר: אכילת אהרן ובניו מקרבנותיהם באה על-ידי טירחתם בערב שבת, ביום חמישי ויום ששי,
4 שהניחו וסייעו למשה שיוכל להלביש אותם בבגדי כהונה (במכל-שכן ממה שמצינו בנוגע למקיף וניקף,
5 שגם הניקף חייב²⁰⁶, כיון שבהכרח שסייע למקיף שתהיה ההקפה כדבעי, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע
6 ללבישת בגדים, שיכולה להיות רק על-ידי הסיוע של המלובש), אבל בינתיים היה מצדם רק ענין של
7 עבודה, ועדיין לא באו לידי ענין של אכילה;
- 8 וגם בענין הקרבנות - היתה רק ההקרבה, שזהו ענין של עליה מלמטה למעלה, ואילו ענין ההמשכה,
9 "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני"²⁰⁷, ועד שיומשך לאכילת הבעלים, שבנדון דידן הם אהרן ובניו
10 - הרי זה רק בשיעור דיום השביעי.
- 11 אך על-פי-זה צריך להבין: מהו הטעם שאצל משה רבינו, הנה כבר ביום הששי "למשה היה למנה"?
12 והביאור בזה:
- 13 משה רבינו שימש אז בתור "שושבינא דמלכא"²⁰⁸, והיינו, שהוא זה שבשליחותו של הקדוש-ברוך-
14 הוא ("כאשר צוה ה' את משה"²⁰⁹) הוצרך לפעול מלמעלה למטה אצל אהרן ובניו הלבשת הבגדים
15 והקרבת הקרבנות, עד שיבואו ביום השביעי לענין האכילה. ולכן, ביום הששי, קרוב לאכילת הבעלים
16 (אהרן ובניו) - הוצרכה להיות תחילה אכילת משה רבינו, שהוא זה שפעל את כל הענינים.
- 17 וכאן רואים שבכל ענין וענין שבתורה יש כמה רמזים כו', ועד לקישור כל הענינים דפשוט רמז דרוש
18 וסוד גם יחד.
- 19 מא. ויש להוסיף ולבאר גם הקשר והשייכות למגילה, על-פי האמור כמה פעמים שאפילו בעולם
20 בכלל אין ענינים שהם במקרה, אלא כל ענין הוא בהשגחה פרטית²¹⁰, ועל-אחת-כמה-וכמה ענינים
21 הקשורים עם בני ישראל ותורה:
- 22 נתבאר לעיל שעיקר החידוש במגילת אסתר הוא - שהענין ד"ונהפוך הוא" מתחיל מהתחלת המגילה:
23 "ויהי בימי אחשוורוש".
- 24 והרי בנוגע לאחשוורוש מסופר במדרשי חז"ל¹⁴⁵ שלבש בגדי כהונה גדולה, והשתמש בכלי המקדש,
25 ובאופן כזה בא לסעודה - שזהו על-דרך המסופר בפרשתנו אודות לבישת בגדי כהונה ואכילת הקרבנות
26 כו'.
- 27 מב. ולהעיר, שאף שבמגילה מדובר אודות סעודת אחשוורוש, "סעודתו של אותו רשע"¹⁴⁵ - הרי כתב
28 ה'צמח-צדק'²¹¹: "במאורי אור"²¹² .. יש בהגדה .. אחשוורוש זה הקדוש-ברוך-הוא שאחרית וראשית
29 שלר", כך שהוא זה שלובש בגדי כהונה, אף-על-פי שלמטה לובשם אחשוורוש כפשוטו.
- 30 ועל-דרך מה שנתבאר לעיל במאמר²¹³ בענין "בלילה ההוא"²¹⁴, שיש בזה שני פירושים שהם הפכיים
31 זה מזה מן הקצה אל הקצה:
- 32 מחד גיסא - מורה "לילה ההוא" על העלם והסתר גדול ביותר, שהרי לילה כשלעצמו הוא זמן
33 החושך, וככל שהלילה הוא חשוך, ניתוסף בזה עוד ההעלם ד"לילה ההוא". ועל-דרך מה שכתוב²¹⁵
34 "הסתר אסתר", שזהו הסתר כפול.

(210) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סקצ"ט ואילך. וש"נ.
(211) אוה"ת מג"א ע' ג.
(212) א, קפב.
(213) ד"ה בלילה ההוא (לעיל ע' ה ואילך).
(214) אסתר ו, א.
(215) וילך לא, יח.

(205) שם, לא.
(206) ראה אנציק' תלמודית ערך הקפת הראש ס"ב (כרך י' ע' תקמב ואילך). וש"נ.
(207) תו"כ ופרש"י ויקרא א, ט. ועוד.
(208) זהר ח"א רסו, ב. ח"ב מט, ב. ח"ג כ, א (ברע"מ). נג, ב. ערה, ב.
(209) ו, כא. כט.

1 ולאידך גיסא - ישנו הענין ד"לילה ההוא" בצד הטוב למעלה מעלה, והיינו, שחושך הלילה מורה על
 2 בחינת "ישת חושך סתרו"²¹⁶, שנקרא חושך לפי שהנברא אינו יכול להכיל זאת; ו"לילה ההוא" מורה על
 3 בחינה נעלית יותר שאפילו בחינת "ישת חושך סתרו" אינה יכולה להכיל זאת.

4 ועל-פי-זה מתורץ גם בנוגע לזמן דביאת משיח, שאף-על-פי שיקויים היעוד¹⁶⁸ "ונגלה כבוד הוי'",
 5 הנה גם אז יהיו ענינים שישארו בכיסוי, כמו שכתוב¹⁸⁶ "מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים",
 6 וכמו שכתוב²¹⁵ "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא", כפי שמבאר אדמו"ר האמצעי ב'שערי אורה'²¹⁷,
 7 שקאי על לעתיד-לבוא (שהרי נאמר בלשון עתיד, והעתיד האמיתי הוא בביאת המשיח), שיהיו אז ענינים
 8 נעלים שיוכלו להגיע אליהם רק באופן של "הסתר אסתיר"; וכדי לבוא לזה - הרי זה דוקא על-ידי
 9 העבודה בזמן ד"הסתר אסתיר" כפשוטו.

10 ועל-דרך-זה בנוגע לסעודתו של אחשוורוש: למטה היה זה באופן של "הסתר אסתיר", שלא ידעו
 11 אפילו שזה "הסתר", דכיון שהסעודה היתה "כרצון איש ואיש"²¹⁸, סעודה כשרה על-פי שולחן-ערוך,
 12 חשבו שמותר ליהנות ממנה, עם היותה "סעודתו של אותו רשע"; ולאידך גיסא - הרי זה קשור עם
 13 סעודתו של מי שאחרית וראשית שלו.

14 וענין זה נעשה על-ידי העבודה ד"אתהפכא חשוכא לנהורא"²¹⁹, וכמו בענין "זדונות נעשו לו
 15 זכיות"²²⁰, שעל-ידי-זה מגיעים למעלה ובעומק יותר מאשר על-ידי "זכיות" על דרך הרגיל²²¹, באופן
 16 ד"אור ישר". ועל-דרך המבואר בארוכה²²² במעלת תלמוד בבלי על תלמוד ירושלמי, שהלכה כבבלי²²³,
 17 דוקא בגלל שהלימוד דתלמוד בבלי הוא באופן ד"במחשכים הושיבני"²²⁴, מצד ריבוי השקלא-וטריא
 18 בקושיות ופירוכות כו', שעל-ידי-זה דוקא באים לאמיתית האמת.

19 מג. וזהו גם ביאור והסבר שלא יפול לב האדם עליו - כאשר מסתכל ורואה מעמדו ומצבו, ו"ואס טוט
 20 זיך מיט אים אַליין" (אף שבשעה שמסתכל ורואה מה נעשה מסביבו, יכול עדיין למצוא לימוד זכות):
 21 ולדוגמא: בשעה שבפורים יש ציווי להיות במעמד ומצב ד"עד דלא ידע"³⁸, הנה כדי לקיים את ציווי
 22 השולחן-ערוך (להיותו "א שולחן-ערוך איד"), הרי הוא בוחר בדיעה שאפשר לקיים זאת על-ידי שינה²²⁵,
 23 וכיון שלא הספיק לחטוף ולישון במשך היום, יש לו זמן לישון עכשיו...

24 ומה גם שבנוגע לפורים צריך להיות הענין ד"ברוב עם הדרת מלך"²²⁶, כך, שאילו היה ישן במשך
 25 היום בחדרו, היה אמנם מקיים את הציווי ד"עד דלא ידע", אבל ללא "פירסומי ניסא", ואילו עתה,
 26 כשישן במעמד ומצב ד"ברוב עם הדרת מלך", קהל גדול, בלי עין הרע - הרי הוא מקיים הענין ד"עד
 27 דלא ידע" באופן של "פירסומי ניסא"!!!

28 זוהי החיות שלו; בשעה שאומרים איזו אימרה ("ס'רעדט זיך אַ וואַרט"), אזי תערב לו שינתו ביותר
 29 ("איצטער איז דער געשמאַק'סטער שלאָף"), לאחרי שאמר "לחיים", ונמצא במצב רוח מרומם ("ער איז
 30 אויפגעלייגט"), ובאופן כזה היא גם השינה שלו ("אויפגעלייגטער-הייט").

31 והרי מובן, שאף שזוהי אמנם הנהגה שיש לה יסוד ("אויסגעהאַלטן") על-פי שולחן-ערוך, הנה
 32 על-ידה לא יתוסף אצלו מאומה, לא מבעי בהבנה והשגה, אלא אפילו לא ב"עד דלא ידע", שהרי הוא
 33 אפילו לא יודע שהוא ישן, כאמור לעיל בענין "הסתר אסתיר".

פ"א (סה"מ תש"ח ע' 121 ואילך (תרפ"א ע' קצד ואילך)). וש"נ.

(223) ראה אנציק' תלמודית ערך הלכה ס"ד (כרך ט ע' רנ). וש"נ.

(224) איכה ג, ו. וראה סנהדרין כד, א.

(225) ראה רמ"א או"ח סתרצה ס"ב.

(226) משלי יד, כח. וראה גם מג"א שם סתרפ"ז סק"ב-ג.

סתר"צ סקכ"ג-ה.

(216) תהלים יח, יב.

(217) שער הפורים ד"ה יביאו לבוש מלכות פ"י (גז, ב).

(218) אסתר א, ח. וראה מגילה יב, סע"א.

(219) ראה זח"א ד, א. תניא ספ"י.

(220) יומא פו, ב.

(221) ראה תורת מנחם סה"מ תשרי ס"ע רכ. וש"נ.

(222) ראה ד"ה א"ר חייב איניש דפורים תש"ח (תרפ"א פ"ו)

- 1 אבל אף-על-פי-כן, הרי זהו ענינו של פורים - "ונהפוך הוא", מן הקצה אל הקצה, שזהו ענין שלא
2 מצינו דוגמתו בשאר "מים טובים":
- 3 מבואר אמנם ב'תורה אור'²²⁷ ש"בחנוכה .. היה תחלה מלחמה ואחר-כך הנס ביום מנוחה", שהרי
4 המלחמה הסתיימה ביום כ"ד, והיום-טוב דחנוכה הוא ביום כ"ה, מה-שאינ-כן בחג הפסח, שהיום-טוב
5 הוא ביום שנעשה הנס, נגוף ורפוא בבת אחת²²⁸ (כפי שמבאר רבינו הזקן בארוכה²²⁹), אבל אף-על-פי-כן,
6 בחג הפסח היה זה באופן ש"נגוף למצרים ורפוא לישראל"²²⁸;
- 7 ואילו בפורים - הנה "ביום אשר שברו אויבי היהודים לשלוט בהם ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים
8 המה בשונאיהם"²⁶, והיינו, שאותם יהודים שאויביהם רצו לשלוט בהם, הנה הם עצמם שלטו באויביהם.
9 ומפני מה היה כך בעולם - לפי שכך היה בעבודתם של ישראל: למרות שברגע שלפני-זה היה מעמד
10 ומצב שנכתב ונחתם בטבעת המלך ש"אין להשיב"²³⁰ רחמנא-ליצלן, שאין לו תקוה בעבודתו - הנה
11 "ונהפוך הוא", מן הקצה אל הקצה, באופן ד"עד דלא ידע" בקצה השני.
- 12 וזהו גם החילוק בין הגורל דיום הכיפורים לגורל דפורים: הגורל דיום הכיפורים הוא באופן שיש
13 שני שעירים, "גורל אחד לה" על השעיר שמקריבים בבית המקדש, ו"גורל אחד לעזאזל", על השעיר
14 המשתלח לארץ גזירה²³¹; מה-שאינ-כן בפורים - הנה אותו יום שעליו נפל ה"פור הוא הגורל"²³² של
15 המן, ש"שמח .. (ו)אמר נפל לי פור בירח כו"²³³, עליו נאמר "ביום אשר שברו גו' ונהפוך הוא".
- 16 וכן הוא גם בעבודת האדם - שתמורת "בלילה ההוא" לגריעותא עושים "בלילה ההוא" למעליותא,
17 והיינו, שלמרות שאבדה תקוותם, הרי כיון ש"הם לא עשו אלא לפנים"¹⁴⁵, וכמו שכתב הרמב"ם⁹⁷ ש"צרו
18 הוא שתקפו", אבל באמת הרי פנימיות נפשו תמיד "היתה באמנה אתו"²³⁴, לכן, באותו יום, באותו אדם
19 ובאותו ענין (כדברי הגמרא²²⁰ בנוגע לתשובה אמיתית: "באותה אשה באותו פרק באותו מקום") נעשה
20 הענין ד"ונהפוך הוא", מן הקצה אל הקצה.
- 21 ומזה מובן גם בנוגע לחשבון הפרטי שלו (כנזכר לעיל), שאז נעשה אצלו הצורך להיות כמעמד ומצב
22 ש"ישתה וישכח רישו"²³⁵ - הנה "ונהפוך הוא", שנעשה אצלו תכלית השמחה, באופן שאין מציאות של
23 רישות ועניות בעולם.
- 24 והרי זהו גם תוכן המצוות ד"משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים"³⁷ - שבימי הפורים לא
25 יהיה מעמד ומצב של חסרון, ומבלי הבט על מעמדו ומצבו, מה יש לו ומה אין לו, נותנים לו הן עניני
26 ממונות והן עניני אכילה ושתיה.
- 27 וכל זה נעשה דוקא מתוך שמחה - כמודגש בברכת "שהחיינו וקיימנו" (שבה צריכים לכוין גם על
28 משלוח מנות ומתנות לאביונים²³⁶), שחיובה על ענין של שמחה²³⁷.
- 29 ומשמחת פורים ממשיכים על כל השנה כולה - שתהיה שנת אורה, שנת שמחה, שנת ששון ושנת
30 יקר.

* * *

- 31 מד. כנהוג מכמה שנים - עורכים בפורים מגבית עבור "קופת רבינו"²³⁸.
- 32 והסדר בזה - כבכל המגביות שעורכים כאן - שכל הרוצה מציין שמו בצירוף שם האם, להזכירו על
33 הציון, ונותן כנדבת לבו.

(234) שם ב, כ. וראה תניא ספכ"ד.
(235) משלי לא, ז.
(236) ראה מג"א או"ח רסתרצ"ב.
(237) ראה סדר ברכת הנהנין לאדה"ז רפ"ב. וראה גם לקו"ש
חי"ט ע' 372 הערה 12. וש"נ.
(238) ראה גם שיחת פורים דאשתקד סל"ח (תורת מנחם -
התוועדות חל"ט ס"ע 166 ואילך). וש"נ.

(227) ס"פ וישב (ל, ד).
(228) ראה ישע"י יט, כב. מגילה יג, ב. זח"ב לו, א.
(229) לקו"ת צו טז, א ואילך.
(230) אסתר ח, ח.
(231) אחרי טז, ח ובפרש"י.
(232) אסתר ג, ז. ט, כד.
(233) מגילה שם.

ומעלה יתירה בפורים - שכיון שאז צריך להיות באופן ד"עד דלא ידע", הרי הוא בעל-הבית בנוגע
 להמחאה ("טשעק") או המזומן, להכריח את ה"ידע" שלו ליתן בריבוי כל-כך עד שה"עזר כנגדו"²³⁹
 תאמר שמסתמא היה אז במעמד ומצב ד"עד דלא ידע" ... זו תהיה ההוכחה הטובה ביותר שהדבר נעשה
 כדבעי.

והעיקר - שתהיה הנתונה כמו כל עניני פורים שצריכים להיות באופן של "אורה ושמחה וששון
 ויקר", והיינו, שלכל לראש ישנו הענין ד"אורה זו תורה", לעשות זאת לפי ההוראה וההארה של התורה
 - לא כמו מישהו שצריך לפרוע חוב או עול שהטילו עליו, אלא באופן של "יקר" ("אלו תפילין",
 ש"הוקשה כל התורה כולה לתפילין"⁴⁶), היינו, שזהו דבר יקר אצלו, והוא שמח על כך שזיכו אותו
 לעשות מצוה או ללמוד ענין בתורה שלפי דעתו היה למעלה מהכחות שלו, ובפרט בנוגע לצדקה,
 ש"שקולה כנגד כל המצוות"⁶³ - ליתן באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, "עד דלא ידע" (ובודאי
 שלאחרי-זה יחשיב זאת הבנק לנתונה אמיתית...),

ובאופן שעל-די-זה יגיעו ל"יקר מכל יקר" - כמבואר בארוכה²⁴⁰ שישנו הענין ד"להנחיל אוהבי
 יש"²⁴¹, "ש"י עולמות"²⁴², בגימטריא "יקר", אבל יש גם ענין שלמעלה מ"יש" (ועד למעלה מ"יש"
 ו"אין" ביחד) - שני פעמים יש, שני פעמים יקר, שזהו בגימטריא "כתר", שזהו גם מה שכתוב²⁴³ "ומרדכי
 יצא מלפני המלך בלבוש מלכות גו", כולל גם ענין הכתר.

וימשיכו זאת על כל השנה כולה, שתהיה שנת יקר, ויקר מכל יקר, מבורכת בכל טוב גשמי ומבורכת
 בכל טוב רוחני.

* * *

מה. כבר דובר פעם בקיצור²⁴⁴ אודות קריאת המגילה על שם אסתר:
 לכאורה היו שתי ברירות - שהרי מלבד אסתר המלכה היה גם מרדכי היהודי, ואדרבה: ההתחלה היא
 - "איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי"¹⁶², ואחר-כך מסופר "ויהי אומן (שהוצרך לחנך) את
 הדסה היא אסתר (והיחוס שלה - שהיתה) בת דודו"²⁴⁵, ובכל המגילה כולה - "את מאמר מרדכי אסתר
 עושה"¹⁵⁴ (מלבד פעם אחת ויחידה: "ותאמר אסתר .. אל מרדכי לך כנוס את כל היהודים .. ויעבור
 מרדכי ויעש ככל אשר צותה עליו אסתר"²⁴⁶); ואף-על-פי-כן נקראת המגילה "מגילת אסתר".

וכאמור כמה פעמים בנוגע לשמות על-פי תורה, שאינם ענין הסכמי, אלא מפני שכן הוא אמיתית
 הענין, לפי שהשם מורה על תוכן הדבר הנקרא בשם זה, ומזה מובן גם בנוגע למגילת אסתר, שנקראת
 על שם אסתר, לפי ששם זה מורה על תוכן ענינה.

מו. ובהקדמה:

לכאורה אפשר לבאר טעם קריאת המגילה על שם אסתר, שזהו על-דרך מאמר רז"ל בנוגע לתורה
 שנקראת על שם משה רבינו, כמו שכתוב²⁴⁷ "זכרו תורת משה עבדי" - אף שהיא תורתו של
 הקדוש-ברוך-הוא - "לפי שמסר נפשו עליה (זכה שנקראת על שמו"²⁴⁸.

ועל-דרך-זה בנוגע למגילה: אם אסתר לא היתה מבקשת מהסנהדרין "כתבוני לדורות", משתדלת
 אצלם ומתווכחת עמהם (כולל גם עם מרדכי, אבל לא בתור מרדכי, אלא בתור חבר הסנהדרין) - הרי
 הסנהדרין מצד עצמם היו סבורים שאין לכתוב זאת לדורות⁴³. ועל-פי-זה מובן הטעם שהמגילה אינה

התוועדיות ח"ג ע' 225). וש"נ.

(245) שם ב, ז.

(246) שם ד, טו"ז.

(247) מלאכי ג, כב.

(248) מכילתא בשלח טו, א. וראה שמו"ר פ"ל, ד. וש"נ.

(239) בראשית ב, יח.

(240) שערי אורה שער הפורים סד"ה וקבל היהודים (ק, ב).

(241) משלי ח, כא.

(242) עוקצין בסופה.

(243) אסתר ח, טו.

(244) ראה שיחת פורים תשכ"ב סנ"ז (תורת מנחם -

- 1 נקראת על שם מרדכי - שהיה סבור כמו הסנהדרין שאין לכתבה לדורות, אלא דוקא על שם אסתר, כיון
2 שהיא זו שהשתדלה ופעלה את הכתיבה לדורות.
- 3 אבל, ביאור זה היה מספיק אילו ענין השם היה רק ענין של כבוד, שזהו ענין של מקיף, אבל האמת
4 היא, שהשם מורה (גם) על הפנימיות, כאמור לעיל שהשם מורה על תוכן הענין.
- 5 וכמו בנוגע ל"תורת משה", ששם זה מורה על תוכן ענין התורה:
6 הטעם שהתורה ניתנה על הר סיני, ולא על הר תבור, הר הכרמל וכיוצא בזה, הוא - להיותו "מכיך
7 מכל טוריא"²⁴⁹,
- 8 - הר תבור והר הכרמל היו להם אמנם טענות על-פי תורה, כמבואר במדרשי חז"ל²⁵⁰ (כמדובר פעם
9 בארוכה²⁵¹), אבל אף-על-פי-כן, ההנהגה ד"תובעת בפה"²⁵², אפילו בענין על-פי תורה, אינה דבר
10 הרצוי. -
- 11 וזהו גם ענינה של התורה, שלהיותה חכמתו ורצונו של הקדוש-ברוך-הוא, הרי הכלי לזה הוא ההנהגה
12 באופן ד"דכא ושפל רוח", ששם "מרום וקדוש אשכונ"²⁵³; הכלי לתורה (מי לוקח תורה ובמה לוקחים
13 תורה) הרי זה ענין הביטול. וכמבואר בארוכה²⁵⁴ החילוק שבין חכמות חיצוניות לחכמת התורה, שלימוד
14 חכמות חיצוניות פועל תוספת ישות, ואילו לימוד חכמת התורה פועל תוספת ביטול.
- 15 וזהו גם הטעם ש"משה קיבל תורה מסיני"²⁵⁵ (משה דוקא, ולא מישהו אחר), ועל ידו נמשכה התורה
16 לכל הדורות כולם - כיון שמשה היה "עניו מאד מכל האדם גו"²⁵⁶, והיה אצלו ענין הביטול - "ונחנו
17 מה"²⁵⁷.
- 18 ונמצא ששני הענינים הם אמת: משה מסר נפשו על התורה ולכן נקראת על שמו, אבל אין זו זכות
19 צדדית; הסיבה לכך שמשה מסר נפשו על התורה היא בגלל הביטול ד"ונחנו מה", שלכן, כל מציאותו
20 הוא ענין קבלת התורה, כך שכל פרטי הענינים הנ"ל - מסירת נפשו על התורה, העובדה שהוא מקבל
21 התורה, ומהותו הוא ענין הביטול שביכלתו לקבל התורה - כולם אחד, אלא שכאן מתבטא הענין
22 בפנימיות, וכאן - בנוגע לענין של מקיפים (כמו כבוד כו').
- 23 ומזה מובן גם בנוגע למגילת אסתר: הן אמת שהמגילה צריכה להקרא על שמה של אסתר לפי שהיא
24 "מסרה את נפשה" להתווכח עם הסנהדרין ולפעול אצלם הענין ד"כתבוני לדורות", אבל זה גופא שהיא
25 זו שהשתדלה בנוגע לכתיבת המגילה הרי זה בגלל שתוכנה של המגילה הוא תוכן הענין של "אסתר".
- 26 מזו. והענין בזה:
- 27 תוכן הענין של אסתר הוא - כמאמר רז"ל²⁵⁸ "אסתר מן התורה מניין, ואנכי²⁵⁵ הסתר אסתיר". וכן
28 הוא על-פי קבלה וחסידות - כמבואר ב'תורה אור'²⁵⁹ שבני ישראל נקראים בשם "רחל" או בשם "אסתר":
29 "רחל" - במעמד ומצב של גילוי, ו"אסתר" - כשנמצאים בגלות, במעמד ומצב ד"הסתר אסתיר פני".
30 וזהו גם תוכנה של המגילה - שלכן נקראת "מגילת אסתר":
- 31 במגילה מסופר אודות נס הצלת כל עם ישראל - כל אחד ואחת מבני ישראל, שהרי הגזירה היתה
32 על "כל היהודים אשר בכל מלכות אחשורוש"²⁶⁰, "מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד"²⁶¹. - אילו היתה

ואילך). ועוד.
255) אבות רפ"א.
256) בהעלותך יב, ג.
257) בשלח טז, ז-ח.
258) חולין קלט, ב.
259) מג"א צד, ד.
260) אסתר ג, ו.
261) שם, יג.

249) ראה תיב"ע ס' שופטים ה, ה. תהלים סח, יז.
250) ראה מדרש תהלים (הוצאת בוכר) שם.
251) ראה תורת מנחם - התוועדויות ח"ד ע' 116 ואילך.
וש"נ.
252) כתובות סה, א. וראה רמב"ם הל' אישות פכ"ד הי"ב.
טושו"ע אה"ע סקט"ו ס"ד.
253) ישע"י נז, טו.
254) ראה ד"ה ויאמר משה אל יהושע דפורים תרפ"ה
ותש"ט פ"ב ואילך (סה"מ תרפ"ה ע' קצד ואילך. תש"ט ס"ע 52

1 הגזירה בזמנים שונים, הנה כאשר הגזירה היא במדינה זו, יכולים לברוח למדינה שניה ולחזור לאחרי
 2 כן, מה-שאי-כן כאשר הגזירה היתה "ביום אחד", "בכל מדינות המלך", מלכו של עולם, אזי אין מפלט
 3 חס-ושלום. ומובן, שמעמד ומצב זה הוא הסתר הכי גדול שיכול להיות, כך שההצלה היא נס הכי
 4 גדול²⁶².

5 ואף-על-פי-כן, מופיע סיפור הדברים במגילה באופן שיכולים לטעות חס-ושלום ולומר שלא היה
 6 כאן ענין של נס, אלא ענין טבעי בלבד - כתוצאה מהשתלשלות המאורעות עם ושתי ואסתר, עד להזמנת
 7 המן למשתה המלך וכו'.

8 ונמצא, שתוכנה של המגילה הוא ענין של העלם והסתר הכי גדול - שיכולים לטעות ולומר על נס
 9 הכי גדול, שזהו ענין טבעי לגמרי, ולכן נקראת "מגילת אסתר", על שם "הסתר אסתר".

10 וזהו הטעם שדוקא אסתר מסרה נפשה שתכתב המגילה - "כתבוננו לדורות":

11 הלימוד מהמגילה הוא - שגם כאשר נמצאים במעמד ומצב שגם לאחרי שמסתכלים ומחפשים,
 12 שומעים ומתבוננים כו', לא רואים ענינים שלמעלה מהטבע, אלא רק טבע בלבד, צריכים לדעת שהכל
 13 מתנהל על-ידי מלך מלכי המלכים, ש"אחרית וראשית שלו".

14 וענין זה נוגע ושייך במיוחד לאסתר:

15 מרדכי, שישב בתוך הסנהדרין (הן בשעת הגזירה, שהיה אז ראש הסנהדרין¹⁵², והן לאחרי הגזירה,
 16 שנשאר "רצוי לרוב אחיו"²⁶³) - היה במעמד ומצב טוב. הן אמת שגם אצל סנהדרין ישנו ענין של העלם
 17 והסתר בתורה, מצד הקושיות שבתלמוד בבלי, "בחומר, דא קל-וחומר ובלבנים, דא ליבון הלכתא"²⁶⁴,
 18 שגם זה דבר מר כו', אבל אף-על-פי-כן, אין זה מגיע כלל למרירות מהעלם והסתר הגלות, בחומר
 19 ובלבנים ועבודת פרך כפשוטם, כפי שהיה אצל אסתר, בהיותה בין גויים - אצל אחשוורוש, שהיה אז
 20 "בעל התל", וחיפש עצות כיצד להיפטר מה"תל", ועד שנשאר הפסק-דין שהיא צריכה לילך ברצון -
 21 "עד עכשיו באונס ועכשיו ברצון"²⁶⁵ (ואינה יכולה לטעון שיצרה הרע אנסה), ולכן "כאשר אבדתי
 22 אבדתי"²⁶⁶.

23 בהיותה בין הגויים הרגישה אסתר ביותר את הגלות, ועד שאמרה "א-לי א-לי למה עזבתני"²⁶⁷
 24 (כדאי-תא במדרש²⁶⁸ שמזמור זה אמרה אסתר) - וכיון שנעשה חלק מהתורה, הרי מוכח, שאפילו מצד
 25 קדושה היה אז מעמד ומצב כזה, אלא שאף-על-פי-כן היה "תקפו של נס", וכמו שנתבאר לעיל במאמר²¹³
 26 (מיוסד על מאמר רבינו נשיאנו) שלמרות שהיה מעמד ומצב ד"בלילה ההוא"²⁶⁹, אף-על-פי-כן, "נדדה
 27 שנת המלך", מלכו של עולם.

28 מח. והלימוד מזה - בנוגע לימינו אלו:

29 הסיפור של המגילה שנקראת על שם אסתר מהווה עצה עבור זמן שבו רואים שהקדוש-ברוך-הוא
 30 נותן שפע רב, כל טוב וכו' וכו', ועד שנמצאים בחצר המלכות, ולא חסר דבר;

31 בנוגע לעניני העולם - נותן לו הקדוש-ברוך-הוא הצלחה למעלה מדרך הטבע בהתעסקותו בדרך
 32 הטבע, ובנוגע לעניני יהדות - הרי הוא נמצא במדינה שנותנים לו להתנהג כרצונו בעניני יהדות, כך
 33 שאינו זקוק לאמירת קאפיטל תהלים נוסף, או להאריך ולבכות בתפלה - הוא מתפלל בציבור, או
 34 שמתפלל ביחידות במהירות גדולה יותר מהציבור... ואומר שיעור תהלים בגלל שכן צוה הרבי הנשיא,
 35 ותו לא מידי.

266 אסתר ד, טז. מגילה שם.

267 תהלים כב, ב. וראה מגילה שם, ב.

268 מדרש תהלים ושוח"ט עה"פ.

269 ד"ה בלילה ההוא ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת בתחלתו).

262 ראה גם שיחת פורים תשי"ז בתחלתה (תורת מנחם -
 התוועדיות חי"ט ע' 163 ואילך).

263 אסתר בסופה. וראה גם לקמן סנ"ד ואילך.

264 זהר ח"א כו, א. ח"ג קנג, א. רכט, ב.

265 מגילה טו, א.

- 1 אך דוקא כאן יכול להיות מעמד ומצב ד"הסתר אסתיר פני ביום ההוא":
- 2 זהו אמנם מעמד ומצב של "פני" ו"ביום", אבל צריך לידע שכאן יכול להיות מוסתר כל ההעלם
- 3 וההסתר, ויכולים למעורר ("זיך אויסגליטשן") חס-ושלום - לחשוב ש"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל
- 4 הזה"¹²⁶, כי אף-על-פי שהקדוש-ברוך-הוא נותן הצלחה למעלה מדרך הטבע, הרי זה מוסתר כל-כך עד
- 5 שרואה וממשש טבע בלבד, באמרו, שכן הוא על-פי שולחן-ערוך - שאסור לברך על זה "ברכת הנסים",
- 6 כיון שאין זה נס; זהו טבע.
- 7 הקדוש-ברוך-הוא לא רוצה שיצטרכו לעמוד בנסיון חס-ושלום במעמד ומצב של "בלילה ההוא";
- 8 הקדוש-ברוך-הוא רוצה שיהיה מעמד ומצב של "יום" דוקא, שיהיה מואר ("ליכטיק") בכל הפרטים,
- 9 "אורה ושמחה וששון ויקר" כפשוטו, אבל שיהודי ידע שסיבת ה"אורה" כפשוטו היא - "אורה זו תורה";
- 10 סיבת ה"שמחה" כפשוטו היא - כיון שזהו "יום טוב", מועדי ה'; סיבת ה"ששון" כפשוטו היא - בגלל
- 11 שיש לו "ברית עולם"²⁷⁰ עם הקדוש-ברוך-הוא ("ששון זו מילה"); והסיבה לכך שזוכה ל"יקר" מגויי
- 12 הארץ היא - בגלל ש"ראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך"²⁷¹ (שנאמר בתפילין - "יקר
- 13 אלו תפילין"), ולכן נותנים לו יקר וגדולה.
- 14 מט. וענין זה נוגע בפרט לאלו שיצאו מהמדינה ההיא²⁷², ועתה, פורשים ידיהם ("קאָן מען פּאַנאַנדער
- 15 פּירן די הענט"), ואומרים: מה דורשים ממנו עתה להאריך עוד שעה בתפלה ולבכות בתפלה - אין לו
- 16 על מה לבכות!...
- 17 ואדרבה - אם יבכה, אזי יהיה כפוי טובה: לא מכבר היה במיצר ודוחק, וזה עתה הוציאו
- 18 הקדוש-ברוך-הוא ממיצר ודוחק, כך שיכול להתפלל כמה שרוצה - הוא לא רוצה, אבל אילו היה רוצה,
- 19 היה יכול להתפלל; ויכול ליתן צדקה עבור עניני קדושה מבלי להתחבא - הוא לא רוצה, אבל אילו היה
- 20 רוצה, היה יכול ליתן. ואם כן, למה יבכה?! - אין לו טענות להקדוש-ברוך-הוא!...
- 21 והמענה על זה:
- 22 כאשר נמצאים בחצר בית המלכות, ולא סתם מלכות, אלא מלכות שמושלת בכיפה בכל העולם כולו,
- 23 והיא (אסתר) ה"שניה במלכות", ובמעמד ומצב שאם רצונה בכך אזי "עד חצי המלכות וינתן לך"²⁷³ -
- 24 צריך לידע שיכול להיות מעמד ומצב ד"כאשר אבדתי אבדתי", אם הוא לוקח זאת ברצון.
- 25 - הוא אמנם צריך לקחת זאת, כי כאשר הקדוש-ברוך-הוא נותן, צריך לקחת ("מ'וואַרפט זיך ניט
- 26 מיט ענינים וואָס דער אויבערשטער גיט"), אבל עליו לדעת שהוא לוקח זאת באופן ש"את מאמר מרדכי
- 27 אסתר עושה", ולולי זאת - כיצד מגיעה היא לאחשורוש, ומה היא עושה בחצר בית המלכות, ומה לה
- 28 ולכל הנסיונות!?
- 29 ועל-דרך-זה בנדון דידן - שנסיונות אלו אינם שייכים אליו: מה לו ולאמריקא?! - הוא היה צריך
- 30 לשבת באיזה כפר ברוסיה וללמוד חסידות; מה הוא עושה בברוקלין?!...
- 31 האם הוא אמנם צריך את מיץ-התפוזים ("דזשוס"), את העניבה ("דעם טאַיי"), או ג' פעמים ג' כוסות
- 32 חלב?! - לסבא שלו לא היה כל זה, לאבי סבו ("זיין עלטער זיידע") לא היה כל זה, ולסב סבו ("זיין
- 33 עלטער עלטער זיידע") לא היה כל זה, והם חיו והיו אנשים כשרים צדיקים וחסידים ישרים ותמימים!...
- 34 אלא מאי, הקדוש-ברוך-הוא רוצה שיבוא לברוקלין וימלא כאן את שליחותו, אבל מה היא השליחות
- 35 - שליחות של מסירות-נפש, אלא שהיא מתוך עושר; עליו לדעת שזוהי שליחות של מסירות-נפש, אלא
- 36 שרצונו של הקדוש-ברוך-הוא שמילוי השליחות יהיה מתוך עושר, ומתוך אורה ושמחה וששון ויקר
- 37 כפשוטו.

(272) ראה גם תורת מנחם - התוועודיות חמ"ב ע' 338. וש"נ.

(273) אסתר ה, ג.

(270) לך לך יז, יג.

(271) תבוא כח, י"ד. וראה ברכות ו, א. וש"נ.

- 1 נ. ובענין זה מתבטא קושי העבודה של אסתר, שעל שמה נקראת המגילה:
- 2 הקושי הוא (לא מצד המעמד ומצב שהיה צורך בתקפו של נס, "בלילה ההוא נדהה שנת המלך",
- 3 אלא) מצד המעמד ומצב ד"ויהי בימי אחשורוש", כאשר נמצאים "בחצר גינת ביתן המלך"²⁷⁴, "חור
- 4 כרפס גו' דר וסוחרת"²⁷⁵, ובמעמד ומצב ד"לעשות כרצון איש ואיש"²¹⁸ - פסוקים אלו שייכים כבר
- 5 למגילה שנקראת בשם "מגילת) אסתר".
- 6 ולכאורה אינו מובן: הרי הכל טוב; "לעשות כרצון איש ואיש", כיון שמרדכי היה בעל־דעה כמו
- 7 המן, והיה יכול להבטיח את ענין הכשרות, שמירת שבת וכל הענינים; היכן הוא איפוא ההעלם וההסתר?
- 8 אלא, כיון שכל זה בא שלא על־ידי מסירות־נפש, כִּי־אם באופן של "כחי ועוצם ידי" דקדושה, אזי אי
- 9 אפשר לדעת לאן זה יכול לדרדר ("פאָרפירן") אותו!
- 10 וזהו גם מה שאמרו רבותינו זכרונם־לברכה²⁷⁶ על הפסוק²⁷⁷ "ויהי בימי אחשורוש", "כל מקום שנאמר
- 11 ויהי בימי, אינו אלא צרה", ולכאורה, הרי היו אז גם ענינים טובים? - אלא, שבטוב גופא טמונה הסכנה
- 12 ממעמד ומצב הפכי, ועל־דרך מה שכתוב²⁷⁸ "עושר אל תתן לי", כי כאשר הקדוש־ברוך־הוא נותן
- 13 בהרחבה, הנה סוף־כל־סוף יכולים לבוא לידי שכחה²⁷⁹, "וישמן ישורון"²⁸⁰, ועד שבאים למעמד ומצב
- 14 הפכי רחמנא־ליצלן.
- 15 ועל זה הצורך בלימוד מהמגילה - בנוגע לזמן שמצד הטבע הכל כרבעי, שדוקא מצד זה יכול להיות
- 16 העלם והסתר.
- 17 ולדוגמא - בנוגע להאמור לעיל (סעיף כ ואילך) בנוגע ל"בעל התל" ו"בעל החרין" - שרוצים
- 18 להשוות את ה"תל" עם ה"חרין":
- 19 למה יהיה חילוק ביניהם?! - החילוק היחידי הוא ש"כל העמים ילכו איש בשם אלקיו"²⁸¹, ותו לא; ומה
- 20 ש"דתייהם שונות מכל עם"¹⁴⁹ - הנה כל עם יש לו את הדת שלו, אבל במה שונים בני ישראל?! ...
- 21 והמענה על זה: השינוי הוא - ש"ישנו עם אחד"¹⁴⁹, שיודע ש"בגוים לא יתחשב"²⁸², שאין לו חשיבות
- 22 בעיניהם, ומצד עצמו מסתכל עליו הגוי כ"בעל התל";
- 23 אלא מאי, נותנים לו את כל הענינים שבעולם מתוך שמחה וטוב לבב וכו' וכו' - הרי זה רק בגלל
- 24 ש"אחשורוש" לאמיתתו, "מי שאחרית וראשית שלו", הוא המלך של מדינה זו,
- 25 וכיון שאתה מקבל הכל מהקדוש־ברוך־הוא - עליך לדעת שאתה תחת ממשלתו של הקדוש־ברוך־
- 26 הוא, ובהיותך תחת ממשלתו של הקדוש־ברוך־הוא, הנה לכל־לראש עליך למלא את רצונו של
- 27 הקדוש־ברוך־הוא, ורק אחר־כך תשתה "דזשוס"...
- 28 נא. ובענין זה יש חילוק בין מרדכי לאסתר - למי נקל יותר לעמוד בנסיון:
- 29 מי שכל ימיו ישב בסנהדרין, ולא התעסק בעניני כספים - הנה כאשר פתאום מראים לו כסף, אזי
- 30 מתבלבל; מימיו לא ראה צורת מטבע, ולאחרי כן התחילו ללמדו מה זה "שוה פרוטה" - תחילה בנוגע
- 31 להלכות קידושין, ואחר־כך גם בפועל ממש... ואחר־כך נתנו לו לא רק פרוטה, אלא מנה של זהב, ועוד
- 32 מנה של זהב - הרחבה גדולה. במצב כזה - גדולה הסכנה שיכשל כו'.
- 33 מה־שאינ־כן מי שכבר מנוסה בזה, ואצלו אין זו הפתעה ("איבער־ראַשונג") - נקל לו יותר לעמוד
- 34 בנסיון ובסכנה.

(279) ראה עקב ח, יד.

(280) האזינו לב, טו.

(281) מיכה ד, ה.

(282) בלק כג, ט.

(274) שם א, ה.

(275) שם ו, ו.

(276) פתיחתא דאסתר"ר יא.

(277) שם, א.

(278) משלי ל, ח.

- 1 ועל-דרך-זה מובן גם בנוגע לעניננו, כמבואר הענין בכמה מקומות בארוכה, ואין כאן המקום לבארו.
- 2 נב. ובנוגע לפועל - מסקנת הדברים:
- 3 אף-על-פי שהענינים שאסתר עושה הם באופן ש"את מאמר מרדכי אסתר עושה", מכל-מקום נקראים
- 4 הם על שם אסתר, כיון שאין המצוה נקראת "אלא על שם הגומרה"²⁸³, במעשה בפועל, ש"הוא
- 5 העיקר"²⁸⁴.
- 6 וטעם הדבר - כיון שדוקא בגמר הענין במעשה בפועל נשלמת הכוונה העליונה. - הן אמת שהכשר
- 7 מצוה חשיב מצוה²⁸⁵, ותחלת המצוה חשובה בודאי למצוה, ואמצע המצוה - עוד יותר; אבל, שלימות
- 8 הכוונה היא דוקא כאשר ישנו ה"מכה בפטיש", כפי שמצינו בנוגע לעשיית המשכן²⁸⁶, שעל-ידי ההכאה
- 9 בפטיש נשלם המשכן ועמד על עמדו, ומזה מובן גם בנוגע ל"מכה בפטיש" בעולם, שעל-ידי-זה עושים
- 10 ממנו משכן ודירה לו יתברך.
- 11 והסדר בזה הוא, שאף-על-פי שכאשר מסתכלים בהשקפה ראשונה רואים רק "הסתר אסתר פני",
- 12 ענין של "אסתר" - צריך לידע ש"מגילת אסתר" היא מכ"ד ספרי קודש, ואדרבה: אפילו כאשר כל ספרי
- 13 הנביאים יהיו "כשרגא בטיהרא"²⁸⁷, כיון ש"אשפוך רוחי על כל בשר", הנה מגילת אסתר לא תיבטל,
- 14 ו"ימי הפורים האלו .. זכרם לא יסוף מזרעם"²³, בכל החשיבות והתוקף ("שטורעם").
- 15 וההתחלה בזה - על-ידי פעולת הנשים הצדקניות שבאותו הדור, שהיא אמנם באופן ש"את מאמר
- 16 מרדכי אסתר עושה", כהוראת השולחן-ערוך שנמסרת על-ידי רבנים ומורי-דרך רוחניים, אבל המעשה
- 17 בפועל נשלם על ידן דוקא,
- 18 ועד שתמורת זה שמחצר בית המלך יכולה לבוא גזירה רחמנא-ליצלן על תינוקות של בית רבן, כדברי
- 19 המן: "אין אני שולח ידי תחלה אלא באלו התינוקות" שמרדכי "שאל לאחד מהם פסוק לי פסוקיך"²⁸⁸
- 20 - הנה "ונהפוך הוא", שתינוקות של בית רבן אלו מבטלים כל הגזירות, כפי שאמרו "אל תירא גוי"²⁸⁹
- 21 עד "ואני אסבול ואמלט"²⁹⁰, ומעמידים "דור ישרים יבורך"²⁹¹,
- 22 ובאופן כזה עומדים בנסיונות הקשים שבדרא דעקבתא דמשיחא, ומביאים את הגאולה האמיתית
- 23 והשלימה על-ידי משיח צדקנו, בקרוב בימינו ממש.
- * * *
- 24 נג. דובר לעיל (סעיף מ"ד) אודות הענין ד"יקר" - שזהו הסיום דכל פרטי הענינים "אורה ושמחה
- 25 וששון ויקר", ובפרט על-פי דרשת הגמרא "ויקר אלו תפילין", ש"הוקשה כל התורה כולה לתפילין",
- 26 שמזה יש ראייה נוספת ש"יקר" קאי גם על "אורה ושמחה וששון" - שלא די בכך שישנם כל פרטי
- 27 הענינים ד"אורה זו תורה, ושמחה זה יום-טוב, וששון זו מילה, ויקר אלו תפילין", אלא יש צורך שיהיו
- 28 נעשים באופן של "יקר", והיינו, שאין זה באופן שהוא עושה טובה למישהו אחר, אלא אדרבה: זהו
- 29 ענין הכי גדול שהיה יכול לקרות עמו - שזיכו אותו שיוכל ללמוד חכמתו ורצונו של הקדוש-ברוך-הוא,
- 30 ויוכל לגרום נחת רוח למי שאמר והיה העולם על-ידי קיום מצוותו - מצות-עשה או מצות לא-תעשה.
- 31 וכן הוא גם בנוגע לענין דלקמן - הקשור עם פנימיות התורה:
- 32 ובהקדים - שיש עוד פירוש ב"יקר", כמוזכר לעיל ש"יקר" בגימטריא "יש", דקאי על ספירת

(283) פרש"י עקב ח, א (מתנחומא שם ו. ועוד. וראה סוטה יג, ב).
 (284) אבות פ"א מ"ז.
 (285) לדעת ר"א - שבת קלא, א.
 (286) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ב ס"ה. וש"נ.
 (287) לשון חז"ל - חולין ס, ב. וש"נ. וראה רד"ה להבין
 מארז"ל כל המועדים בטלים כו' דפורים תשט"ז (תורת מנחם - התועודיות חט"ז ע' 118). וש"נ. וראה גם לעיל סל"ב.
 (288) אסת"ר פ"ז, יז (קרוב לסופו).
 (289) משלי ג, כה.
 (290) ישעי' מו, ד.
 (291) תהלים קיב, ב.

1 הבינה²⁹², שזהו כללות הענין דפנימיות התורה, רזין ורזין דרזין, כפי שבאה באופן של הבנה והשגה,
 2 על-ידי תורת החסידות, כך שפנימיות התורה מתאחדת עם ההבנה וההשגה של האדם הלומד.
 3 ובזה גופא - הנה מה'תורות' הנדפסות ישנו הספר "לקוטי תורה", כמו שכתב ה'צמח-צדק'²⁹³, שבחר
 4 מאמרים אלו מתוך אלפיים מאמרים (וכמו שנתבאר בהתוועדות קודמת²⁹⁴ שבזה נרמז הענין ד"אלפים
 5 שנה קדמה תורה לבריתו של עולם"²⁹⁵).
 6 ובכן: כיון שהוצאות הכספיות עבור הדפסת ה'לקוטי תורה' היו יותר מכפי המשוער, ולאידך, רוצים
 7 שה'לקוטי תורה' יגיע לקהל גדול יותר מכמו ששיערו תחילה, אפילו אם הוצאות ההדפסה היו על דרך
 8 הרגיל - נפלה ה"המצאה", שימצאו כמה אנשים ויציעו להם את הזכות וה"יקר" להשתתף בהדפסת
 9 ה'לקוטי תורה'²⁹⁶,
 10 - והיינו, שיהיה נרגש אצלם שאין זה באופן שלוקחים מהם דבר-מה, אלא אדרבה: הם מקבלים ענין
 11 הכי גדול שיכול להיות ב"יקר". ועל-דרך שמצינו בנוגע לקידושין, ש"באדם חשוב .. בההיא הנאה דקא
 12 מקבל מתנה מינה, גמרה ומקניא ליה נפשה"²⁹⁷, כי קבלת המתנה ממנה נחשבת אצלה לכבוד הכי גדול,
 13 ששואה יותר מכמו שהיתה מקבלת ממנו כסף -
 14 ועל-ידי-זה יוכלו להפיץ את ה'לקוטי תורה' לקהל גדול יותר שלא בערך, ולא באופן של מתנה
 15 ("במגן"²⁹⁸), אלא באופן שכל אחד יקנה את הספר שיהיה שלו, ואחר-כך יתעצם עם התוכן של הספר.
 16 ובעזר ה' מצאו כמה אנשים שקיבלו את הדבר באופן האמור - בנוגע ל'לקוטי תורה' שנדפס
 17 בחוץ-לארץ, וכן נמצאו עשרה אנשים שקיבלו על עצמם - ללא תנאים, באופן הנ"ל - להדפיס את
 18 ה'לקוטי תורה' גם בארץ הקודש, ובפרט בכפר חב"ד, ביסודו ובהנהלתו של רבינו נשיא דורנו,
 19 כבוד-קדושת-מורי-וחמי אדמו"ר.
 20 ועל-ידי-זה תהיה הפצת ספר זה, ועל ידו הפצת לימוד החסידות בכלל - הן בארץ הקודש, "אשר גו'
 21 עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"²⁹⁹, והן בחוץ לארץ.
 22 ואשרי חלקם וחלק של כל בני ביתם,
 23 ויושר גדול - שיאמרו עתה "לחיים", מתוך שמחה וטוב לבב, וללא הגבלות ומדידות,
 24 יתן להם ה' יתברך גם ללא הגבלות ומדידות בנוגע ללימוד ה'לקוטי תורה' לעצמם, וגם - על-פי
 25 המובן מביאור רבינו נשיאנו³⁰⁰ על-פי הדרוש של רבינו הזקן בענין "שנים אוחזין בטלית"³⁰¹ - חלק
 26 בלימוד ה'לקוטי תורה' של כל אלו שספר זה הגיע לידם על-ידי השתתפותם,
 27 וכאמור, שהיסוד לכל זה הוא - שאין זה באופן שהם הנותנים, אלא נותנים להם,
 28 וזוהי ההתחלה להמשכת שפע ברכה והצלחה במשך כל השנה כולה, ב"אורה זו תורה", וב"אורה"
 29 כפשוטו, ובכל הענינים המנויים בפרשה זו.

* * *

30 נד. כיון שעומדים כבר קרוב יותר לסיום - בעזר ה'... - מאשר להתחלה, יש להתעכב על מה שכתוב
 31 בסיום המגילה, "כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשוורוש וגדול ליהודים ורצוי לרוב אחיו דורש טוב
 32 לעמו ודובר שלום לכל זרעו":

(296) ראה גם שיחת ש"פ ויקרא, פ' זכור, ט' אד"ש סוס"כ (תורת מנחם - התוועדויות שם ע' 340).

(297) קידושין ז, א.

(298) ראה זח"ב קכח, א.

(299) עקב יא, יב.

(300) ראה סה"מ תרפ"ט ע' 157. וש"נ.

(301) ריש מס' ב"מ.

(292) ראה שערי אורה שער הפורים ד"ה יביאו לבוש מלכות פס"ז (עה, א).

(293) ראה "היום יום" יד אדר א. וראה גם שיחת פורים תש"כ סי"ח (תורת מנחם - התוועדויות חכ"ז ע' 434).

(294) שיחת ש"פ ויקהל, פ' שקלים, מבה"ח אד"ש ס"ח (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב ע' 309).

(295) מדרש תהלים צ, ד. ויק"ר פי"ט בתחלתה.

1 פסוק זה - שמתחיל בתיבת "כי", שהוא ענין של נתינת טעם - בא בהמשך לפסוק שלפניו: "וכל
2 מעשה תקפו וגבורתו (של אחשורוש) ופרשת גדולת מרדכי אשר גדלו המלך הלא הם כתובים על ספר
3 דברי הימים למלכי מדי ופרס", וטעם הדבר שבספר דברי הימים למלכי מדי ופרס נכתב אודות גדולת
4 מרדכי - "כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש".

5 אבל, על-פי-זה אינו מובן קישור הענינים עם המשך הכתוב "וגדול ליהודים ורצוי לרוב אחיו דורש
6 טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו":

7 כדי לבאר הטעם ש"פרשת גדולת מרדכי" כתובה "על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס" - מספיק
8 מה שכתוב בהתחלת הפסוק "כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש", שלכן הרי זה ענין שנוגע
9 להנהגת המלוכה; אבל מה שייך כאן המשך הפסוק, שמרדכי הוא "גדול ליהודים ורצוי לרוב אחיו דורש
10 טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו" - שזהו ענין שנוגע "ליהודים", "לעמו" ו"לכל זרע עמו", כפירוש
11 רש"י ש"לכל זרעו" "מוסב על עמו, לכל זרע עמו"?

12 גם צריך להבין: מדוע בנוגע ל"עמו" נאמר "דורש טוב", ובנוגע ל"כל זרעו" נאמר "דובר שלום" -
13 הרי מסתבר לומר, שגם ל"עמו" היה דובר שלום, וגם ל"כל זרעו" היה דורש טוב (וכפי שמצינו כן
14 בדברי המפרשים), ואם כן, למה מחלק הכתוב בין "עמו" ל"כל זרעו", "דורש טוב לעמו ודובר שלום
15 לכל זרעו", ואינו כוללם יחד, דורש טוב ודובר שלום לעמו ולכל זרעו?

16 נה. ובהקדים האמור כמה פעמים בנוגע לענינה של מגילת אסתר - שאף-על-פי שאסתר אמרה "כבר
17 כתובה אני על דברי הימים למלכי מדי ופרס"⁴³, הנה לאחרי שנכתבו הדברים ב"כתבי קודש", הרי זה
18 נעשה חלק מהתורה, וכיון שזהו חלק מהתורה, הנה התורה מספרת ומבארת את הענינים כפי שהם
19 לאמיתתם.

20 וכללות הכוונה של מגילת אסתר היא - להראות שהמעמד ומצב ד"הסתר אסתר פני ביום ההוא
21 אינו בגלל אחשורוש כפשוטו, "שהושחרו פניהם של ישראל בימיו כשולי קדרה"¹⁷², אלא בגלל
22 שאחשורוש הוא מי ש"אחרית וראשית שלו", וזאת - למרות שבגלוי הרי זה באופן ד"הסתר אסתר פני
23 ביום ההוא", שלכן, על-פי תורה אי אפשר לברך ברכת הנסים על נס זה (אילו לא היה מתגלה אמיתית
24 הענין על-ידי קריאת המגילה, שלכן מברכים ברכת הנסים בשעת קריאת המגילה דוקא, ולא לפני זה,
25 כמבואר הענין במקום אחר בארוכה).

26 ובנוגע לענינו:

27 כאשר אומרים ש"פרשת גדולת מרדכי" נכתבה "על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס" - נשאלת
28 השאלה: למאי נפקא מינה?! מדוע אמנם להוט מרדכי כל-כך ("וואָס איז טאַקע מרדכי אַזוי
29 פאַרקאַכט") שיכתבו אודותיו ב"ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס", ומה נוגע שידעו זאת עתה, בשנת
30 תשכ"ה, בברוקלין?!

31 ועל זה מבארת המגילה: "כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש":

32 הן אמת שנמצאים בזמן הגלות, ואז הנה המלך בגלוי הוא אחשורוש, "שהושחרו פניהם של ישראל
33 בימיו כשולי קדרה", אבל כל זה הוא רק "לפנים", והאמת היא שגם ב"הסתר אסתר" נמצא ה"פני",
34 ולכן, גם בזמן הגלות, הנה ה"משנה למלך אחשורוש" שמנהיג את כל הענינים בפועל הוא - "מרדכי
35 היהודי".

36 וכאמור לעיל, שאין הכוונה שיהודי צריך להתייטר ("זיך מאַטערן") בעולם הזה - לאו דוקא, ואדרבה:
37 הסדר הוא שגם בזמן הגלות צריך מרדכי להיות "משנה למלך אחשורוש", אבל במה דברים אמורים -
38 כשמתנהג כמו "מרדכי היהודי", ש"כופר בעבודה-זרה"⁵⁰ ו"מודה בתורה כולה"⁴⁹; כאשר "מקבל עליו
39 עול תורה" אזי "מעבירין ממנו .. עול דרך ארץ"³⁰², ומקבל את כל עניני העולם בקלות, אלא שגם אז
40 הרי הוא "משנה למלך אחשורוש", כיון שכל הענינים צריכים לעבור באמצעות השר של אותה המדינה.

1 [וכידוע³⁰³ בפירוש מאמר רז"ל³⁰⁴ "לא הגלה הקדוש-ברוך-הוא את ישראל לבין האומות אלא כדי
2 שיתוספו עליהם גרים" - דלכאורה לא מציינו שבמשך כל הדורות יהיו גרים רבים כל-כך - שכאשר יהודי
3 אוכל ושותה מאכל ומשקה או לובש בגד שנמצא באויר של אותה המדינה, הנה גם הניצוץ האלקי
4 שבמאכל ומשקה או הלבוש, נמצא תחת השר של מדינה זו, וכאשר מברך על המאכל ומשקה ואחר-כך
5 לומד תורה בכח זה, הרי הוא "מגייר" את הניצוץ שנמצא בין העכו"ם, ומכניסו לגבול ישראל].

6 ועל-פי-זה מובן הטעם שדבר זה צריך להכתב ב"ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס" - כדי שהנהגת
7 מדי ופרס תהיה (לא כפי שמתקבל אצל אחשוורוש כפשוטו, אלא) על-פי ה"משנה למלך אחשוורוש"
8 שהוא "מרדכי היהודי".

9 נו. ולאחרי שנאמר ש"מרדכי היהודי משנה למלך אחשוורוש" - ממשיך בכתוב³⁰⁵ "וגדול ליהודים":
10 מדוע מרדכי דוקא היה "משנה למלך אחשוורוש" - בגלל שהיה "גדול ליהודים".

11 ובהקדמה:

12 ישנם כמה הורים שטוענים: כיון שדרים בין גוים,

13 - וכאמור לעיל, שהקדוש-ברוך-הוא אינו רוצה שיהודים יתייטטו בגשמיות בגלות, אלא רצונו
14 שימלאו את השליחות של בירור הניצוצות, ויעשו זאת מתוך הרחבה, ומה שצריך להיות ענין של עבודת
15 פרך, יהיה זה על-ידי יגיעה "בליבון הלכתא"²⁶⁴ -

16 הרי משום הא, יש צורך שתהיה אפשרות להתדבר ("צוואמען רעדן זיך") עם הגוי, ובמילא צריך
17 להתלבש באופן שיוכל להיפגש עם הגוי שירצה לשבת עמו באותו שולחן, וצריך לדעת את כל מנהגי
18 הגוי כו', ועד שמצינו בגמרא³⁰⁶ ש"אבטולמוס בר ראובן התירו לו לספר קומי (אף שאסור הדבר לכל
19 ישראל) מפני שהוא קרוב למלכות".

20 וכיון שנמצאים בזמן שהמלך הוא אינו יהודי, אחשוורוש, "מלכי מדי ופרס", ויש צורך ב"משנה למלך
21 אחשוורוש" - עליו לגדל ולחנך את בנו ובתו, עוד בקטנותם, כאילו הם אלו שיצטרכו לשמש כ"סגן נשיא
22 ארצות הברית" ... שהרי הוא דר בארצות-הברית.

23 - בשלמא בנוגע למשרת ה"נשיא", הרי הוא מוותר, אבל "משנה למלך אחשוורוש" - יכול להיות גם
24 בנו או בתו. ומדוע לא?! - על-פי דין המלכות יכולה גם אשה למלא תפקיד זה; אין הכרח שיהיה דוקא
25 "מלך", יכולה להיות גם "מלכה".

26 ועל זה אומרים, ש"מרדכי היהודי משנה למלך אחשוורוש" בגלל היותו "גדול ליהודים":

27 "משנה למלך אחשוורוש" - לאו כל מוחא סביל דא; זוהי עבודה שכרוכה עם נסיונות גדולים ביותר,
28 ובשביל זה צריכים להיות תחילה "גדול ליהודים", והיינו, שיהודים אלו שהם כופרים בעבודה-זרה
29 ומודים בכל התורה כולה, הנה הם יבחרוהו בתור "גדול ליהודים", ואז יכול לקבל על עצמו עבודה כזו,
30 להיות "משנה למלך אחשוורוש" - שאף-על-פי שיצטרך להיות יחד עם המלך אחשוורוש, ויצטרך
31 להתלבש באופן שיכניסוהו ב"שער המלך" וכו', וכו', מכל-מקום יוכל לעמוד בנסיון, ותהיה מזה תועלת
32 ליהודים. אבל אם אינו "גדול ליהודים" - אינו יכול להיות "משנה למלך אחשוורוש".

33 וזהו המשך וקישור הענינים במגילת אסתר באופן של הוראה לדורות:

34 צריך להיות כתוב ב"ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס", שכאשר אחשוורוש הוא מולך בכיפה, אזי
35 ה"משנה למלך אחשוורוש" הוא "מרדכי היהודי", שמתנהג באופן שהוא טוב לבני ישראל,

מאחוריו, ושאל בכת-שחוק: מה כתוב לאחרי "משנה למלך
אחשוורוש"? - "וגדול ליהודים".

(306) ב"ק פג, א. וראה מעילה יז, א.

(303) ראה תו"א בראשית ו, א. ר"פ לך לך. תו"ח ר"פ חיי
שרה (קכא, סע"ב ואילך). ובכ"מ.

(304) פסחים פז, ב.

(305) כ"ק אדמור"ר שליט"א פנה אל זקני החסידים היושבים

- 1 אבל, מי הוא זה שיכול להיות "משנה למלך אחשוורוש" בפועל - הנה לא זו בלבד שצריך להיות
2 "מרדכי היהודי", אלא בין היהודים גופא עליו להיות "גדול ליהודים",
- 3 ו"גדלות" - לא בוחרים ולוקחים לבד, כי "המחזר על הגדולה", אזי אדרבה - "גדולה בורחת
4 ממנו"³⁰⁷; מישחו אחר צריך לומר עליו שהוא "גדול", ובזה גופא - לא יחיד אלא רבים, ודוקא "יהודים"
5 ("גדול ליהודים"), שכופרים בעבודה-זרה ומודים בכל התורה כולה;
- 6 ואז - יכול להצליח בנסיון שישנו בתפקיד ד"משנה למלך אחשוורוש".
- 7 נז. אמנם, לאחרי כל העילויים, ממשיך הכתוב ואומר שמרדכי היה "רצוי לרוב אחיו", "ולא לכל
8 אחיו, מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין, לפי שנעשה קרוב למלכות והיה בטל מתלמודו"³⁰⁸;
- 9 לכאורה צריך להבין³⁰⁹ - דממה-נפשך: אם זוהי הנהגה שמוותרת וצריכה להיות על-פי שולחן-ערוך
10 - למה פירשו ממנו מקצת סנהדרין; ואם זוהי הנהגה בלתי רצויה - למה נשאר עמו רוב הסנהדרין,
11 ולמה התנהג כן בעצמו?!
- 12 ויובן בהקדם דברי הגמרא¹⁷⁸ בנוגע לדרכי ההנהגה דרבי ישמעאל ("הנהג בהן מנהג דרך ארץ") ורבי
13 שמעון בן יוחאי ("בזמן שישאל עושיין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמר¹⁸² ועמדו
14 זרים ורעו צאנכם וגו'"), "הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידן, כרבי שמעון בן יוחאי ולא עלתה בידן"
15 - שהדיוק בזה הוא ש"הרבה .. לא עלתה בידן", אבל "מקצת", "עלתה בידן".
- 16 ובנוגע לענינו, הנה "רוב אחיו" - סדר ההנהגה שלהם הוא כרבי ישמעאל, אבל "מקצת סנהדרין"
17 - סדר ההנהגה שלהם הוא כרבי שמעון בר יוחאי:
- 18 הנהגת "מקצת סנהדרין" היא באופן שהם נמצאים אמנם בעולם, אבל העולם אינו תופס מקום אצלם.
19 וגם במצב שאינו יכול להשאר בכיתו, ששם יש לו לחם ובשר לאכול, וצריך להתחבא במערה - אינו
20 דואג מה יאכל וישתה, כיון שהקדוש-ברוך-הוא ממציא לו חרוב ומעיין מים³¹⁰; מה שהוא צריך - יש
21 לו.
- 22 והמעלה שבהנהגה זו - מתבטאת בנוגע ללימוד התורה:
- 23 רבי שמעון בר יוחאי למד תורה גם בהיותו "בעולם", אבל אין זה מגיע למעלתו בלימוד התורה
24 לאחרי שהיה במערה, כמסופר בגמרא³¹⁰ שרשב"י אמר לרבי פנחס בן יאיר (שהתאונן על צערו של
25 רשב"י, באמרו, "אוי לי שראיתך בכך") "אשריך שראיתני בכך, שאילמלא לא ראיתני בכך לא מצאת
26 בי כך, דמעיקרא כי הוה מקשי רשב"י קושיא, הוה מפרק ליה רפב"י תריסר פירוקי, לסוף כי הוה מקשי
27 רפב"י קושיא, הוה מפרק ליה רשב"י עשרין וארבעה פירוקי", והיינו, שמצד סדר העבודה באופן שלא
28 היה לו עסק עם העולם, נתעלה בלימוד התורה בעילוי שלא בערך.
- 29 ואין פירוש הדברים שאינו פועל בעולם - אדרבה - כמסופר בגמרא³¹⁰ שלאחרי היציאה מן המערה,
30 הנה "כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר, הוה מסי רבי שמעון"; רבי שמעון בר יוחאי יצא לעולם וראה
31 את החסרונות, ואף-על-פי-כן, לימד זכות ותיקן את העולם.
- 32 ישנם כאלו שפורשים מהעולם, ואחר-כך נעשים "קנאים", ובנוגע לכל ענין - אינם רואים מעלות,
33 ומלמדים היפך הזכות.
- 34 ובכן:
- 35 בנוגע לענין הפרישות והתבודדות - אומר רבינו נשיאנו בשיחה הידועה (שכבר נדפסה³¹¹): "טובה
36 הפרישות עם הבריות והבדידות בתוך בני אדם".

310) שבת לג, ב.

311) שיחת חג הפסח תרצ"ד בסופה (לקו"ד ח"א קמד, סע"ב). וראה גם סה"ש תרצ"ט ע' 310. וש"נ.

307) עירובין יג, ב.

308) פרש"י עה"פ - ממגילה טז, סע"ב.

309) ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 373 ואל"ך.

1 ובנוגע לענין הקנאות - הנה כאשר רשב"י ראה "קנאי" שעושה פעולה של קנאות לשם שמים, כמו
 2 רבי אלעזר בנו, שהיה במדריגה נעלית ביותר ב"בני עליה", כדברי רשב"י "אם שנים הן אני ובני הן"³¹²
 3 - "הוה חסי רבי שמעון", ואמר "איזיל אתקין מילתא", לפעול בתיקון העולם, ולדוגמא: לטהר מקום שהיה
 4 בו ספק טומאה, כדי שהכהנים יוכלו לעבור דרכו בהליכתם לעניניהם³¹³.

5 ונמצא, שעל-ידי ענין המערה - שזהו סדר שלמעלה מהעולם - ניתוסף אצל רשב"י עליוי שלא בערך
 6 בלימוד התורה, ולאחרי כן - גם בנוגע להמשכת התורה בעולם.

7 אלא מאי - סדר זה אינו עבור "רוב אחיו"; זהו סדר רק עבור "מקצת סנהדרין". וזהו הטעם שמרדכי
 8 היה "רצוי לרוב אחיו", "ולא לכל אחיו" . שפירשו ממנו מקצת סנהדרין.

9 נח. אך עדיין אינו מובן: למה צריכה המגילה לספר שמרדכי היהודי שהיה "משנה למלך אחשוורוש
 10 וגדול ליהודים", היה "רצוי לרוב אחיו", "ולא לכל אחיו" . שפירשו ממנו מקצת סנהדרין" - ובלשון
 11 הגמרא³¹⁴: "אפשר בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב . . בגנות צדיקים דיבר הכתוב"!
 12 והביאור בזה - שיהודי צריך לידע זאת, כדי לדעת במה עליו לבחור, כאשר הברירה היא בידו:

13 מחד גיסא - יש לו ברירה להיות "משנה למלך אחשוורוש", ובתפקיד זה תהיה ה"עבודה" שלו באופן
 14 ש"לא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא"³¹⁵, אלא יעסוק בעניני עסקנות ציבורית להצלת ישראל;
 15 ומאידך גיסא - יש לו ברירה לעסוק בלימוד התורה.

16 ובכך: עליו לדעת, שאם הברירה היא בידו - הנה איזה ערך יש ל"זהב וכסף" . ודר וסוחרת" לגבי
 17 העסק בתורה, וכדברי הגמרא³¹⁶: "יקרה היא מפנינים"³¹⁷, מכהן גדול (ש"לובש בגדי כהונה גדולה ו)נכנס
 18 לפני ולפנים"; ועל-פי האמור לעיל (סעיף מ"א) אודות לבישת בגדי כהונה גדולה על-ידי אחשוורוש, מי
 19 ש"אחרית וראשית שלו", מובן, שגם כפי שהקדוש-ברוך-הוא נמצא בלבושי כהונה, אין זה מגיע להעילוי
 20 כפי שהקדוש-ברוך-הוא נמצא בתורה. ולכן, אם הברירה היא בידו - מוטב שיבחר לעסוק בתורה, ולא
 21 יבחר להיות "משנה למלך אחשוורוש", אפילו אם ינצל זאת עבור הצלת בני ישראל.

22 העוסק בצרכי ציבור באמונה פטור אמנם מתלמוד תורה, קריאת שמע ותפלה (כפסק-דין
 23 השולחן-ערוך³¹⁸), אבל ענין זה הוא מצד קיום שליחותו של הקדוש-ברוך-הוא בעולם, ובגלל זה הוצרך
 24 מרדכי לעשות זאת, כיון שלא היתה לו ברירה; אך כאשר יהודי חושב ומתבונן לדעת מהו "חלק
 25 היפה"³¹⁹ ומהו חלק שאינו יפה כל-כך (אף שיכול להיות שזהו חלקו, ובאופן שזהו החלק שנותנים לו
 26 מלמעלה) - הנה "חלק היפה" הוא בהיותו "רצוי" לא רק "לרוב אחיו", אלא "לכל אחיו", כפי שהיה
 27 מרדכי קודם שנעשה "משנה למלך אחשוורוש", שאז העריכו אותו ("געהאלטן פון אים") לא רק "מקצת
 28 סנהדרין", אלא גם "רוב אחיו", שהרי גם ה"הרבה" ש"עשו כרכי ישמעאל ועלתה בידן" סבירא-להו
 29 שהנהגת רשב"י היא טובה ונעלית יותר, והא ראיא, שלעתיד-לבוא יהיה אצל כל בני ישראל סדר ההנהגה
 30 ד"ועמדו זרים ורעו צאנכם", ומזה מוכח שזהו תכלית המכוון.

31 ולכן, גם בזמן הגלות, כאשר "מרדכי היהודי (בהיותו) משנה למלך אחשוורוש" הוא "רצוי לרוב אחיו"
 32 - הרי זה רק מפני שלא היתה לו ברירה, והוכרח לקבל על עצמו שליחות זו; מה-שאינ-כן מי שיש לו ברירה
 33 כ'.

34 ולכן מספרים לנו זאת, כדי שנדע, שכאשר נותנים למישהו ברירה ואומרים לו: אתה יכול לעסוק
 35 בלימוד התורה כל ימך, ואתה יכול גם להיות עסקן ציבורי, ואפילו ראש-ישיבה - עליו לדעת, שכאשר
 36 בוחר באפשרות השניה, אזי יפרשו ממנו מקצת סנהדרין!

316) הוריות יג, א.

317) משלי ג, טו.

318) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סוסצ"ג. וש"נ.

319) לשון חז"ל - פרש"י ס"פ נצבים.

312) סוכה מה, ב.

313) שבת שם ואילך ובפרש"י. וראה גם לקו"ש חל"ב ע'

152.

314) ב"ב קנג, א.

315) מגילה ג, א.

- 1 לכאורה: היתכן?! הרי ראשי-שיבה מציל יהודים מ"עם-הארצות" בלימוד התורה?! - אבל
 2 אף-על-פי-כן, אין זה מגיע למעלת לימוד התורה קודם שנעשה ראשי-שיבה, שאז למד תורה לשמה!
- 3 ובפרט על-פי המדובר כמה פעמים³²⁰ מה שכתוב ב'שאלות ותשובות' בית אפרים³²¹ בפירוש דברי
 4 הגמרא³¹⁵ "מבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה" - דלכאורה אינו מובן³²²: הרי גם מקרא
 5 מגילה הוא בכלל לימוד התורה - דכיון שביכלתו להתייגע בלימוד סוגיא עמוקה, ובמקום זה עוסק
 6 במקרא מגילה, שזהו לימוד קל בערכו, הרי זה נחשב כביטול תורה.
- 7 ועל-דרך-זה בנדון דידן: כאשר יש ביכלתו ללמוד לעצמו סוגיא עמוקה, ובמקום זה לומד את הסוגיא
 8 רק כדי לומר שיעור לפני התלמידים בתור ראשי-שיבה - הנה בערכו הרי זה כמו מקרא מגילה לגבי
 9 לימוד סוגיא עמוקה.
- 10 - בודאי צריך לברך על זה ברכת התורה, וזוהי מצוה מן התורה, ויש בזה העילוי ד"תוציא יקר
 11 מזולל"³²³, וכל הענינים הטובים; אבל, אין זה מגיע למעלת לימוד התורה כפי שהיה קודם העסקנות
 12 הציבורית - אפילו עסקנות ציבורית בלימוד התורה גופא (הלימוד עם תלמידים), ועל-אחת-כמה-וכמה
 13 עסקנות ציבורית כפשוטה.
- 14 ומטעם זה מצינו בכמה מקומות³²⁴ שהיו שסירבו לקבל הצעת מינוי בעסקנות ציבורית - דלכאורה:
 15 הרי הצעת המינוי באה ממי שהיה אפשר לסמוך עליו כו', ועל-פי דין, העוסק בצרכי ציבור פטור מלימוד
 16 התורה וכו', ואם כן, למה סירבו לקבל המינוי - כי, מלבד המורא מפני הנסיון שבדבר, הרי אי אפשר
 17 להשוות זאת למעלת ה"יחוד נפלא ועצום"³²⁵ שעל-ידי לימוד התורה דוקא, אפילו לא על-ידי קיום
 18 המצוות, כמבואר בארוכה בתניא³²⁶ ובמאמרי חסידות³²⁷.
- 19 וזהו המשך הענינים במגילה - שהעובדה ש"מרדכי היהודי (הוא) משנה למלך אחשוורוש" היא רק
 20 בגלל היותו "גדול היהודים", כי לאו כל מוחא סביל דא, ואין זו דרך לרבים; ולא עוד אלא שאפילו
 21 מרדכי בעצמו לא היה מרוצה מזה, בראותו שהוא "רצוי לרוב אחיו", "ולא לכל אחיו, שפירשו ממנו
 22 מקצת סנהדרין".
- 23 וכיון שכן, הנה כשמדובר אודות חינוך הילד, הרי גם אם הוא חושב שהילד יכול להיות "משנה
 24 למלך אחשוורוש" - אומרים לו: הזהר והזהר! עליך לעשות ממנו "יושב אוהל", שישב וילמד תורה כל
 25 ימיו כולם.
- 26 נט. והנה, גם לאחרי שמרדכי נעשה כבר "משנה למלך אחשוורוש", הרי אף שהוצרך להתעסק גם
 27 בעניני המדינה, מכל-מקום לא בענין זה היה מונח, כי-אם בטובת בני ישראל - "דורש טוב לעמו ודובר
 28 שלום לכל זרעו".
- 29 ובפרטיות יותר:
- 30 בנוגע ל"עמו" נאמר רק "דורש טוב", ולא נאמר "דובר שלום" - כי יש כאלו שצריכים לדבר עמהם
 31 "שלום", אבל יש גם כאלו (ובפרט אלו ש"נהנו מסעודתו של אותו רשע") שצריכים להוכיח אותם -
 32 "הוכח תוכיח"⁷¹, ולכן אי אפשר לומר "דובר שלום לכל עמו", שהרי יש כאלו שצריכים להוכיחם,
 33 ו"תוכחה" ו"שלום" הם שני ענינים שונים.
- 34 אלא, שהפנימיות של התוכחה היא שלום, כי גם בנוגע לאלו שצריך להוכיח אותם, הנה סיבת התוכחה
 35 היא - בגלל היותו "דורש טוב לעמו", כמבואר בארוכה בתניא פרק לב, "שאף הרחוקים מתורת ה' ועבודתו

(325) תניא פ"ה.

(326) פכ"ג.

(327) ראה הערות הצ"צ לשם (קיצורים והערות ע' קד ואילך).

(320) ראה תורת מנחם - התועודיות חל"ח ע' 271. וש"נ.

(321) חאו"ח סס"ח.

(322) ראה רש"ש ויד דוד למגילה שם.

(323) ראה ב"מ פה, א.

(324) ראה הוריות יו"ד, סע"א ואילך. ספרי דברים א, טז.

1 . . צריכים למשכן בחבלי עבותות אהבה", אלא שהתוצאה בפועל תלויה בהמקבל, כפי שממשיך: "וכולי
2 האי ואולי יוכל לקרבן לתורה ועבודת ה'", ומסיים: "והן לא, לא הפסיד שכר מצות אהבת ריעים".

3 ובזה גופא "דורש טוב לעמו" - כפי שמדייק ה'אבן עזרא' שלא נאמר "עושה טוב", אלא "דורש טוב",
4 היינו, שהשתדל וחיפש היכן ישנה הזדמנות ואפשרות לעשות טובה ליהודי.

5 וזהו גם המענה על השאלה: למה מצווה רבינו נשיאנו לנסוע לאיזו עיירה רחוקה ("ערגעץ וואו אין
6 אַ שטעטל") - הלא יכול לישב בביתו ולהמתין עד שמישהו יבוא אליו כו', או שבשעה שילך להתפלל
7 יפגוש מישהו שיבקש ממנו הלואה, ויתן לו (כהסיפור הידוע³²⁸ עם ה'צמח-צדק').

8 אך הענין הוא - שלא זהו סדר העבודה של עסקן ציבורי; עסקן ציבורי הוא (לא רק "עושה טוב",
9 אלא) "דורש טוב", כנזכר לעיל.

10 ונוסף לזה - "ודובר שלום לכל זרעו":

11 בנוגע ל"זרעו" - הנה מלבד היותו "דורש טוב" (כמו בנוגע ל"עמו", שכולל גם "זרעו"), ניתוסף גם
12 הענין ד"דובר שלום לכל זרעו" ("ודובר גו'", בוא"ו המוסיף), כי כשמדובר אודות "תינוק", הרי אמרו
13 רז"ל³²⁹ שבנוגע ל"תינוק ואשה" צריכה להיות ההנהגה באופן ד"ימין מקרבת", ורק (אחר כך) "שמאל
14 דוחה"³³⁰, ולכן, נוסף על הענין ד"דורש טוב" בפנימיות, הנה גם בחיצוניות הרי הוא "דובר שלום לכל
15 זרעו".

16 ס. וזוהי ההוראה לכל אחד ואחת:

17 אלו שמונחים בתורה, "תורתם אומנתם" - הנה מלכתחילה אינם שייכים לענינים אחרים; אבל אלו
18 שעוסקים גם בעניני העולם, יש אצלם גם הענין ד"משנה למלך אחשורוש" - כל אחד לפי ענינו: אם
19 בנוגע למושל בכיפה, או בנוגע למדינה אחת, וכיוצא בזה, וכמאמר רז"ל³³¹ "בתחילה מלך כו' ולבסוף
20 לא מלך אלא על ירושלים. . . אלא על מקלו", כך שהוא ה"משנה למלך אחשורוש" של "מקלו" - ענין
21 מסוים בעולם, שאינו אפילו בדרגת צומח, אלא בדרגת דומם.

22 - נפשו האלקית מונחת אמנם (לא ב"מקל", אלא) בהענין ד"חי הוי" אלקי ישראל אשר עמדתי
23 לפניו¹⁷⁹; אבל הוא לא יכול לעזוב את הגוף ונפש הבהמית שיתנהלו כרצונם, ללא ממשלה וללא הוראה,
24 ולכן עליו להיות "משנה למלך אחשורוש" בנוגע למלכות הקטנה שלו, "עולם קטן"⁶².

25 ועל זה אומרים לו, שצריך לידע, שבנוגע לכל רגע שמקדיש עבור הגוף ונפש הבהמית, ובמילא צריך
26 לנתק את עצמו ("אפרייטן זיך") מלימוד התורה - צריך להבטיח תחילה את הענין ד"גדול ליהודים",
27 היינו, שלכל לראש הוא מתפלל ולומד, "מבית הכנסת לבית המדרש"³³², ורק לאחר כן הולך להיות
28 "משנה למלך אחשורוש" - "הנהג בהן מנהג דרך ארץ".

29 ובאופן כזה - הנה אף שאינו רצוי לכל אחיו, הרי הוא "רצוי לרוב אחיו", והתורה על הרוב תדבר³³³,
30 שזהו אופן ההנהגה ש"הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידן".

31 ולאחרי כן אומרים לו, שהעיקר הוא - שלא יצא ידי חובתו בעבודתו עם עצמו (שאז הרי זה על-דרך
32 מאמר רז"ל⁷³ "כל האומר אין לו אלא תורה, אפילו תורה אין לו"), אלא צריך להתנהג באופן ד"דורש
33 טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו", כמו שנתבאר לעיל בפרטיות.

34 סא. ובענין זה צריכה להיות גם עיקר ההשתדלות של אלו שנמצאים בכפר חב"ד:

(328) ראה סה"ש תש"ז ע' 97 ואילך. וש"נ. וראה גם תורת וש"נ.

מנחם - התוועדויות חל"ו ע' 30. וש"נ.

(329) סוטה מז, א. וש"נ.

(330) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ס"ע 30.

(331) סנהדרין כ, ב.

(332) ברכות בסופה.

(333) ראה מו"נ ח"ג פל"ד.

1 ובהקדים - שאף-על-פי שענינם הוא יושבי כפרים, הרי הגמרא³³⁴ פוסקת שעכשיו אין יושבי כפרים,
2 אלא כולם נחשבים ליושבי עיירות וכרכים גדולים, אף שאינן מוקפות חומה.
3 ובכן: סדר עבודתם במיוחד הוא - שחלקם במעמד ומצב ש"רצוי לכל אחיו", כיון שיושבים על
4 התורה ועל העבודה, וחלקם במעמד ומצב ש"רצוי לרוב אחיו", כיון שמתעסקים גם בתפקיד של "משנה
5 למלך אחשוורוש", אבל באופן ד"דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו".
6 וענין זה ממשיך להם תוספת ברכה והצלחה ב"אורה ושמחה וששון ויקר" כדרשת חז"ל,
7 והקדוש-ברוך-הוא ימשיך להם - ועל ידם גם לכל אנ"ש ולכל בני וננות ישראל שלעת-עתה נמצאים
8 לפי שעה שם³³⁵ - אורה ושמחה וששון ויקר כפשוטו, למטה מעשרה טפחים.
9 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון ה"בינוני"].

* * *

10 סב. בנוגע לבשורה טובה ד"ונהפוך הוא" - מסופר במגילה: "הרצים יצאו דחופים"³³⁶, שיצאו ונסעו
11 לפרסם את הדברים בכל מדינות המלך.
12 ובכן: כיון שנמצאים כאן אלו שנוסעים כעבור ימים ספורים - יאמרו "לחיים", ויביאו עמהם את
13 הבשורה הטובה בנוגע ל"אורה ושמחה וששון ויקר", ובעיקר - בנוגע ללימוד ה'לקוטי-תורה'³³⁷, ועיקר
14 כל העיקרים - שתהיה שנה של "אורה זו תורה", ושנת אורה כפשוטה.
15 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א שאל: איפה הבחורים שנוסעים לארץ ישראל³³⁸, וצוה שיאמרו
16 לחיים³³⁹, וינגנו ניגון שמח, וסיים:]
17 ובבוא הזמן שיצטרכו לנסוע ויסעו בפועל - הנה "בשמחה תצאו ובשלום תובלון"³⁴⁰,
18 וכדברי רבינו נשיאנו³⁴¹, שלא נפרדים, אלא ממשיכים להיות ביחד, ובלבד שלומדים בהתמדה ושקידה
19 נגלה וחסידות, ויהיה לימוד המביא לידי מעשה, מתוך יראת שמים ואהבת ה'.

* * *

20 סג. ברצוני להוסיף דבר-מה בנוגע ללימוד ה'לקוטי-תורה':
21 ובהקדמה - שאחד הטעמים לכך שבשנת העיבור קורין את המגילה (וכל עניני הפורים) באדר שני
22 הוא משום "מיסמך גאולה לגאולה"³⁴², היינו, לסמוך את הגאולה דפורים שהיא באופן ש"אכתי עבדי
23 אחשוורוש אנן"⁹⁸, לגאולה השלימה שתהיה כמו הגאולה ממצרים, כמו שכתוב³⁴³ "כימי צאתך מארץ
24 מצרים אראנו נפלאות".
25 ובכן, גם ב'לקוטי-תורה' דפרשת השבוע, פרשת צו (כאמור לעיל (סעיף ל"ט) שזוהי הפרשה שבה
26 חל פורים), ישנם דרושים שבהם נתבאר בארוכה ענין הגאולה - דרושי פסח, ועד ששם נתבאר לא רק
27 הענין ד"אראנו נפלאות" שבימות המשיח, אלא גם תכלית השלימות דלעתי-לבוא שתהיה בהמשך ימות
28 המשיח, ועד להענין ד"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"³⁴⁴ - מנוחה שלמעלה מעליות³⁴⁵.

במעמד ומצב ד"מוקף חומה": מ'קען זיך צו זיי ניט צורירן! ...
340 (340) ישעי' נה, יב.
341 (341) אג"ק שלו ח"ד ע' רנו (נעתק ב"היום יום" י אד"ש).
וראה גם תורת מנחם - התועודיות ח"ט ע' 220. וש"נ.
342 (342) מגילה ו, סע"ב.
343 (343) מיכה ז, טו.
344 (344) תמיד בסופה.
345 (345) ראה גם תורת מנחם - התועודיות ח"ו ע' 186. וש"נ.

334 (334) מגילה ב, א.
335 (335) ראה גם תורת מנחם - התועודיות חמ"ב ע' 175. וש"נ.
336 (336) אסתר ג, טו.
337 (337) ראה לעיל סנ"ג.
338 (338) ושאל בכת שחוק: האם הם כבר ישנים?! ...
339 (339) לא' המסובים שאמר שדירתו בארץ ישראל, אמר כ"ק
אדמו"ר שליט"א: אבל עכשיו אתה נמצא כאן; אמור "לחיים",
ותביא עמך בשורה משמחת לארץ ישראל.
כן אמר - בכת שחוק - שנמצאים כאן אורחים מירושלים, שהם

1 ובזה רואים גם איך שבפנימיות התורה מתבארים - ברמז ובפירוש - גם ענינים של דרוש וסוד עד
 2 לפשט כפשוטו, כאשר לומדים כדבעי כו'.
 3 אלו שיכולים ללמוד בעיון - מה טוב, ועל-כל-פנים יש ללמוד ("דורכלערנען") בכל שבוע ושבוע
 4 את הדרושים של הפרשה באופן דלמיגרס,
 5 - אבל, באופן דלמיגרס בתורה שבעל-פה, ששונה מהאופן דלמיגרס בתורה שבכתב, שהרי בלימוד
 6 תורה שבכתב יכול לברך גם מי שלא ידע מאי דקאמר, מה-שאין-כן בתורה שבעל-פה שצריך להבין
 7 לכל-הפחות באופן שטחי³⁴⁶ -
 8 שבאופן כזה ביכלתו של כל אחד ואחד לסיים במשך השבוע.
 9 ויש לעשות זאת מתוך שמחה וטוב לבב, וכדברי ה'תורת כהנים' שהובא בפירש"י בתחלת הסדרה:
 10 "אין צו אלא לשון זירוז, מיד ולדורות" - שמכאן ולהבא יומשך כן בלימוד פנימיות התורה בהתמדה
 11 ושיקידה.
 12 וזה יהיה הכנה וכלי, שבקרוב ממש יולכנו רבינו נשיאנו, נשיא דורנו - והוא בראשנו - לקראת משיח,
 13 ונלמד ממנו תורתו של משיח, רזין דרזין דאורייתא, שעל זה נאמר³⁴⁷ "ישקני מנשיקות פיהו כי טובים
 14 דודיך מייין".
 15 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון הכנה, ואחר-כך הניגון של רבינו הזקן].

* * *

16 סד. לאחרי שניגנו ניגון הכנה, אמר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א מאמר (כעין שיחה) דיבור-
 17 המתחיל מגילה נקראת כו'.
 18 [כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון רבינו הזקן בן ד' הבכות (בבא הד' - פעם אחת),
 19 והניגון "ניע זשוריצי כלאָפּצי". אחר-כך התחיל לנגן "הושיעה את עמך". ואחר-כך צוה לנגן "אני
 20 מאמין", "אבינו מלכנו" ו"כי בשמחה תצאו"].

בס"ד. שיחת שבת פרשת צו, ט"ז אדר-שני, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

21 א. על הפסוק "צו את אהרן" - דלכאורה אינו מובן: מדוע נאמר הלשון "צו", ולא "דבר" או
 22 "אמור", כלשון הרגיל בתורה - מפרש רש"י: "אין צו אלא לשון זירוז, מיד ולדורות, אמר רבי
 23 שמעון, ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס".
 24 וצריך להבין:
 25 א) בפרשיות שלפני זה מצינו כמה פעמים (לא רק דיבור או אמירה, אלא גם) לשון ציווי - "כאשר
 26 צוה ה' את משה"¹, וכן "ואתה תצוה"². ואם יש קושי בלשון ציווי - היה רש"י צריך לפרש זאת בפרשיות
 27 שלפני-זה?
 28 [ומה שכתב ה'שפתי חכמים' (לתרץ "למה לא פירש רש"י זה לעיל אקרא דפרשת תצוה") ששם מובן
 29 מעצמו הצורך בזירוז "משום שצריך אומנות יתירה לגרגרו בראש הזית ולכותשו במכתשת שיהיה בלא
 30 שמרים" - אינו מובן, שהרי רש"י לא בא לפרש הטעם שיש צורך בזירוז³ (שאז היה אפשר לומר שבפרשת

(2) ר"פ תצוה.

(346) ראה הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב. וש"נ.

(3) ברשימה נוספת: שהרי גם כאן מובן מעצמו הצורך בזירוז - בגלל "שיש בו חסרון כיס".

(347) שה"ש א, ב ובפרש"י.
(1) פקודי לח, כב. לט, א ואילך.

- 1 תצוה אין צורך לפרש טעם הזירוז, כיון שמוכן בפשטות שהזירוז בא משום שצריך אומנות יתירה), אלא
 2 גם עצם הפירוש ד"צו" שהוא "לשון זירוז", ואם כן, היה צריך להקדים ולפרש זאת ב"ואתה תצוה".
- 3 (ב) קושיא גדולה יותר: כללו של רש"י "אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות", אינו מתאים לכאורה
 4 בנוגע ללשון ציווי שנאמר במעשה המשכן ("כאשר צוה ה' את משה"), שהרי עשיית המשכן וכליו היתה
 5 רק פעם אחת, ואינה ציווי לדורות?
- 6 (ג) דרכו של רש"י לפרש פשוטו של מקרא על אתר, ולא לקבוע כללים ששייכים גם לפסוקים אחרים
 7 (אלא-אם-כן ניתוסף על-ידי-זה בפירוש כתוב זה). ועל-פי-זה, היה צריך רש"י לפרש תיבת "צו" כאן,
 8 שהיא "לשון זירוז", ולמה אומר בלשון של כלל, "אין צו אלא לשון זירוז"?
- 9 (ד) גם צריך להבין: מדוע מזכיר רש"י את שמו של בעל המאמר - "אמר רבי שמעון", הרי רש"י
 10 מביא רק מה שנוגע לפירוש הכתובים, שלכן, גם כשמביא מדרשי חז"ל, משמיט רש"י את הענינים
 11 שאינם נוגעים לפשטות הכתובים, ואם כן, היה יכול להביא רק המאמר "ביותר צריך הכתוב לזרז במקום
 12 שיש בו חסרון כיס", מבלי להזכיר שם בעל המאמר?
- 13 ב. והביאור בזה:
- 14 לשון ציווי שמצינו בפרשיות שלפני-זה הוא בדרך סיפור - כמו "כאשר צוה ה' את משה", וכן "ואתה
 15 תצוה", כפי שמפרש רש"י על הפסוק "צו גו' ויקחו אליך שמן גו'" שבפרשת אמור⁴: "זו פרשת מצות
 16 הנרות, ופרשת ואתה תצוה לא נאמרה אלא על סדר מלאכת המשכן לפרש צורך המנורה, וכן משמע,
 17 ואתה סופך לצוות את בני ישראל על כך"; ואילו בפרשתנו - נאמר לשון ציווי (לא בדרך סיפור, אלא)
 18 בדרך הוראה.
- 19 וכיון שבפרשתנו נאמר לראשונה לשון ציווי (לא בדרך סיפור, אלא) בדרך הוראה (אף שבדרך כלל
 20 באות הוראות התורה בלשון דיבור או אמירה), לכן צריך רש"י לפרש: "אין צו אלא לשון זירוז, מיד
 21 ולדורות"; מה-שאינ-כן בדרך סיפור משתמש הכתוב בלשון ציווי גם בענין שאין בו זירוז מיד ולדורות
 22 (כבסיפור אודות מעשה המשכן, כנזכר לעיל).
- 23 ולהעיר, שבמסכת קידושין⁵ שנינו "כל מקום שנאמר צו אינו אלא זירוז, מיד ולדורות, זירוז דכתיב
 24 וצו את יהושע וחזקוהו ואמצהו (וכן הוא ב'ספרי' על הפסוק⁶), מיד ולדורות דכתיב⁷ מן היום אשר צוה
 25 ה' והלאה לדורותיכם", ופסוקים אלו הם בדרך סיפור. אבל, אין להקשות מחלק ההלכה שבתורה על חלק
 26 הפשט שבתורה, כמדובר כמה פעמים⁸ שכל חלק בתורה יש לו כללים משלו.
- 27 ועל-פי-זה מובן גם מדוע רש"י לא מביא ראיה לדבריו מהפסוקים שנזכרו בקידושין (וב'ספרי'), כפי
 28 שכותב בכמה מקומות "וכן הוא אומר" וכיוצא בזה (וכאשר אין ראיה ממקום אחר, כותב רש"י "אין
 29 לו דמיון במקרא") - כיון שפסוקים אלו נאמרו בדרך סיפור, ואילו בפירוש רש"י על דרך הפשט הרי
 30 זה דוקא כאשר הלשון ציווי בא בדרך הוראה, ולא בדרך סיפור.
- 31 ולכן כותב רש"י פירושו בלשון של כלל, "אין צו אלא לשון זירוז כו'" - כדי להדגיש את החידוש
 32 שבפסוק זה לגבי הפסוקים שלפני-זה שבהם נזכר לשון ציווי (שלכן צריך רש"י לפרש פסוק זה דוקא),
 33 שמונח דוקא למדים כגל ש"אין צו אלא לשון זירוז כו'", כיון שנאמר בדרך הוראה, ולא בדרך סיפור.
- 34 ג. וממשיך רש"י, "אמר רבי שמעון, ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס":
- 35 בביאור מאמר רבי שמעון - כתב הרמב"ן: "אמר תנא קמא, אין צו אלא זירוז מיד ולדורות, לומר,
 36 שהפרשיות שירצה הכתוב לזרז בהם ולומר שיעשה מיד וינהג הדבר לדורות, יאמר בהן צו, ובשאר
 37 הפרשיות יאמר דבר אל בני ישראל או אמור להם. ובא רבי שמעון לחלוק ולומר שפעמים יבוא הלשון
 38 הזה ("צו") בדבר שאינו מיד ולדורות, בעבור שיש בו חסרון כיס".

(7) שלח טו, כג.

(8) ראה תורת מנחם - התוועדיות חמ"ב ס"ע 260. וש"נ.

(9) פרש"י ויחי מט, יא. וארא ז, יא. ועוד.

(4) כד, ב.

(5) כט, א.

(6) ואתחנן ג, כח.

1 אבל, על-פי-זה צריך ביאור - מהו ה"חסרון כיס" שבהקרבת התמיד?
 2 וכפי שמצינו שקלא-וטריא בזה במפרשי רש"י:

3 א) יש מפרשים שה"חסרון כיס" הוא בגלל שזהו קרבן שהקריבו שתי פעמים בכל יום, או בגלל
 4 הצורך בריבוי עצים (כמו שכתב ה'אור החיים' "שהוא על התמדת העצים... שתהיה האש אוכלת עצים
 5 כל הלילה כו").

6 ואינו מובן: כיון שהעולה והעצים היו באים מממון הציבור, ולא מממון הכהנים, הרי "חסרון כיס"
 7 זה היה נוגע בעיקר לישראלים, ולא לכהנים (ובפרט לפי הדעה שכהנים אינם חייבים ליתן מחצית
 8 השקל¹⁰), ואם כן, אין מקום לומר "צו את אהרן ואת בניו" - שיהיה צורך לזרז את הכהנים בגלל
 9 ה"חסרון כיס" של הישראלים?

10 ב) יש מפרשים¹¹ שה"חסרון כיס" של הכהנים התבטא בכך שלא קיבלו חלק מקרבן התמיד, כיון
 11 שהיה קרבן עולה, "כולה כליל"¹² (ובכמה דפוסים הכניסו זאת בפירושו רש"י בחצאי עיגול).

12 וגם תירוץ זה אינו מספיק, כי: נוסף לכך שגם בקרבן עולה קיבלו הכהנים עור העולה¹³ - הרי ענין
 13 זה אינו הפסד, אלא מניעת הריוח בלבד (וגודל החילוק שביניהם - שנוגע לכמה וכמה הלכות - מובן
 14 גם בשכל הבריאי), ואילו הלשון "חסרון כיס" מורה על הפסד, ולא רק על מניעת הריוח?

15 יש מפרשים¹⁴ שמביאים ראיה שגם מניעת הריוח נחשבת לחסרון כיס, ממה שכתוב בירושלמי¹⁵
 16 "המבטל כיס של חבריו (שמעכב ומחזיק את כספו של חבריו, שלא ברצונו, למשך זמן, שעל-ידי-זה
 17 מבטל את הריוח שחבירו היה יכול להרויח מכספו במשך זמן זה) אין לו עליו אלא תרעומת". אבל
 18 באמת, לא זו בלבד שאין זו ראיה, אלא אדרבה - שהרי לשון הירושלמי הוא "המבטל כיס", ולא המחסר
 19 כיס, היינו, שמניעת הריוח נחשבת רק לביטול כיס, ולא לחסרון כיס.

20 ואפילו אם תמצא לומר שגם מניעת הריוח יכולה להקרא בשם "חסרון כיס", הרי בודאי אין זה
 21 פשטות הלשון ד"חסרון כיס", שמשמעותו לא רק מניעת הריוח אלא גם הפסד¹⁶. וכיון שפירושו רש"י
 22 הוא על דרך הפשט, בשביל בן חמש למקרא שלומד פשוטו של מקרא, הרי גם לשון רש"י צריך להיות
 23 כפשטות הלשון. ואם כוונת רש"י היא למניעת ריוח - לא היה לו לכתוב זאת בלשון "חסרון כיס".

24 ג) הרמב"ן כתב: "ויתכן שנאמר שיש בצו זה חסרון כיס לכהנים בעבור זה קרבן אהרן ובניו¹⁷ הנמשך
 25 בצוואה זו".

26 אבל, כיון שרש"י כתב פירושו על דרך הפשט (כנזכר לעיל), הרי אם כוונת רש"י ב"חסרון כיס"
 27 היתה למה שכתוב לאחרי זה "זה קרבן אהרן ובניו", בודאי היה כותב זאת בפירושו, כדי שהבן חמש
 28 למקרא (או גם המלמד...), לא יהיה במצב של מבוכה.

29 ד. ויש לומר הביאור בזה:

30 לשון רש"י הוא "אמר רבי שמעון" - כגירסת ה'תורת כהנים' כאן, ולא "רבי שמעון אומר" - כגירסת
 31 ה'ספרי'¹⁸. ומזה מוכח, שרבי שמעון אינו חולק על תנא-קמא (וסובר שפעמים יבוא הלשון הזה ("צו")
 32 בדבר שאינו מיד ולדורות, בעבור שיש בה חסרון כיס, כפירושו הרמב"ן), אלא רק מוסיף על דבריו, והיינו,
 33 שגם רבי שמעון סובר ש"אין צו אלא לשון זירוז, מיד ולדורות", אלא שמוסיף, שגם "במקום שיש בו
 34 חסרון כיס" (גם בענין שאינו "מיד ולדורות") "צריך הכתוב לזרז", אם כי לא בלשון "צו".

35 והטעם שרש"י בוחר גירסא זו (שרבי שמעון אינו חולק על תנא-קמא, אלא רק מוסיף על דבריו) -
 36 בגלל שזוהי משמעות הלשון "ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס".

(15) ב"מ פ"ה ה"ג.

(16) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 134 ואילך.

(17) פרשתנו שם, יג.

(18) ר"פ נשא.

(10) שקלים פ"א מ"ג.

(11) ראה משכיל לדוד כאן.

(12) פרש"י יתרו יח, יב.

(13) פרשתנו ז, ח.

(14) ראה דברי דוד כאן.

- 1 ונמצא, שמאמר רבי שמעון "ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס", הוא ענין בפני
 2 עצמו, שאינו שייך לפירוש ד"צו", וכמו שכתב הרמב"ן ש"מדרשו של רבי שמעון אינו על זו הצוואה,
 3 כי כאן אין בו חסרון כיס לבני אהרן המצווים בה".
- 4 ועל-פי-זה, אין צורך בכל השקלא-וטריא הנ"ל מהו החסרון כיס שבקרבן התמיד, כי מה שנאמר "צו"
 5 בקרבן תמיד הוא (לא בגלל חסרון כיס, אלא) בגלל ש"צו" הוא "לשון זירוז, מיד ולדורות".
- 6 ה. אך על-פי-זה אינו מובן: מדוע מביא רש"י מאמרו של רבי שמעון, בה בשעה שאין זה נוגע
 7 להפירוש ד"צו את אהרן גו", שאין זה מקום שיש בו חסרון כיס?
- 8 בשלמא ה'תורת כהנים' וה'ספרי', להיותם ספרי הלכות, לכן מביאים מאמר רבי שמעון, כיון שזוהי
 9 הוראה עבור הרב, כיצד להתנהג עם בני עדתו, וכן מלמד בנוגע לתלמידיו, וכל מדריך ומחנך בנוגע
 10 למודרכיו ומחונכיו, שבמקום שיש בו חסרון כיס צריך להיות זירוז ביותר; מה-שאינ-כן רש"י שמפרש
 11 פשוטו של מקרא, לא היה צריך כלל להביא מאמרו של רבי שמעון.
- 12 ו. ויש לומר, שבהבאת מאמרו של רבי שמעון, בא רש"י להבהיר ענין אחר - ובהקדים:
 13 במסכת חגיגה¹⁹ שנינו: "עולת תמיד העשויה בהר סיני²⁰, רבי אלעזר אומר, מעשיה נאמרו בסיני
 14 והיא עצמה לא קרבה. רבי עקיבא אומר, קרבה ושוב לא פסקה וכו'", והיינו, שלדעת רבי אלעזר לא
 15 הקריבו במדבר קרבן תמיד, ולדעת רבי עקיבא הקריבו קרבן תמיד גם במדבר.
- 16 ויש מפרשים²¹, שהפלוגתא דתנא-קמא ורבי שמעון (לפי גירסת ה'ספרי') תלויה בפלוגתא דרבי אלעזר
 17 ורבי עקיבא: תנא-קמא דסבירא-ליה "אין צו אלא .. מיד ולדורות", על-כרחך סבירא-ליה כרבי-עקיבא
 18 שגם במדבר הקריבו התמיד, ואילו רבי שמעון דסבירא-ליה שהלשון "צו" נאמר "במקום שיש בו חסרון
 19 כיס" גם אם אינו "מיד ולדורות", יכול לסבור גם כרבי אלעזר שבמדבר לא הקריבו התמיד.
- 20 ועל-פי-זה נמצא שהפירוש "אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות" תלוי במחלוקת, ואינו לכולי עלמא.
 21 וכדי להבהיר שהפירוש ד"צו את אהרן" "אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות" הוא אליבא דכולי
 22 עלמא - מוסיף רש"י "אמר רבי שמעון (ולא רבי שמעון אומר) ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו
 23 חסרון כיס", היינו, שעיקר כוונת רש"י היא (לא לתוכן מאמרו של רבי שמעון, שאינו שייך לנדון דידן,
 24 אלא) להורות שרבי שמעון לא פליג על תנא-קמא, ונמצא, שהפירוש "אין צו אלא לשון זירוז מיד
 25 ולדורות" הוא לפי כל הדעות שנזכרו ב'תורת כהנים' בפירוש פסוק זה.
- 26 ויש להוסיף, שענין זה (נוגע לא רק לפשוטו של מקרא, שזהו עיקר ענינו של פירוש רש"י, אלא) יש
 27 בו גם 'נפקא מינה' להלכה:
- 28 בנוגע לפלוגתא דרבי אלעזר ורבי עקיבא הכלל הוא אמנם שהלכה כרבי עקיבא מחבירו²², ולדעת
 29 רבי עקיבא היתה הקרבת התמיד מיד (גם במדבר);
- 30 אבל בנוגע לדרשת ה'ספרי' - אם נאמר שרבי שמעון פליג על תנא-קמא, וסבירא-ליה שלשון "צו"
 31 יכול להאמר גם בדבר שאינו "מיד ולדורות" (ובמילא אפשר לומר שסבירא-ליה שהקרבת התמיד לא
 32 היתה מיד, כדעת רבי אלעזר שלא הקריבו התמיד במדבר) - הרי יתכן שתנא-קמא הוא רבי מאיר (כמו
 33 במשנה, שסתם משנה רבי מאיר²³), ורבי מאיר ורבי שמעון הלכה כרבי שמעון²⁴; מה-שאינ-כן על-פי
 34 האמור שרבי שמעון לא פליג על תנא-קמא, הרי לכולי עלמא "אין צו אלא לשון זירוז, מיד ולדורות".
- 35 ז. בהמשך השיחה - שהוגהה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפסה ב'לקוטי שיחות' חלק
 36 ז עמוד 30 ואילך - נתבאר הטעם שבציווי התורה (מה-שאינ-כן בסיפורים) נאמר לשון "צו" רק בציווי

(19) ו, ריש ע"ב. שם צו, ב. וש"נ.

(20) פינחס כח, ו. ראה אנציק' תלמודית ערך הלכה סכ"א (כרך ט ע' רצו).

(21) ראה גם תורה תמימה כאן.

(22) עירובין מו, ב. וש"נ.

(23) ראה גם תורה תמימה כאן.

(24) עירובין מו, ב. וש"נ.

1 שהוא באופן של "זירוז מיד ולדורות", על-פי פנימיות התורה²⁵ ("ינה של תורה" שבפירושו רש"י):

2 כללות ענין המצוות הוא צוותא וחיבור עם הקדוש-ברוך-הוא, אלא שבציוויים שנאמרו בלשון "דבר"

3 או "אמור", שבהם נשאר ליהודי בחירה מוחלטת, ישנו רק הצוותא וחיבור שעל-ידי עצם הציווי (גם אם

4 חס-ושלום לא יקיימם בפועל, שגם אז ישאר צוותא וחיבור באופן שלילי על-כל-פנים, דאף-על-פי שחטא

5 ישראל הוא²⁶); מה-שאין-כן בלשון "צו"²⁷, שמורה שיש למצוה (קצת) ממשלה שיהיה מוכרח לקיים

6 הציווי - נעשה כבר צוותא וחיבור בדרך חיוב, כמו בעת קיום המצוה²⁸.

7 ואף שקיום כל המצוות הוא בבחירה חפשית - יש חילוק בין מצוות שבקו הימין, שנאמרו בלשון

8 "אמור", ומצוות שבקו השמאל, שנאמרו בלשון "דבר", למצוות שנאמרו בלשון "צו"*, שהם בקו

9 האמצעי (תפארת)***, כי מעלת קו האמצעי היא שעולה עד פנימיות הכתר³⁰, ומברית מן הקצה אל

10 הקצה, והיינו, שמצוות אלו נוגעות למעלה בפנימיות הרצון וגם בפנימיות הנפש, ולכן בטוחים שיתקיימו

11 בפועל, כי מצד קו האמצעי, הנה התוקף דפנימיות הנשמה - שבוחרת תמיד רק בטוב - נמשך וחודר

12 גם בכחות הגלויים.

13 וזהו תוכן הענין ד"אין צו אלא לשון זירוז" - בנוגע לאופן ההמשכה בכחות הנפש עד למעשה בפועל,

14 וגם בעולם - "מיד ולדורות".

15 ו"ביותר צריך לזרוז במקום שיש חסרון כיס" - כי ענין הצדקה קשור עם "בכל מאדך"³¹; על-ידי הצדקה

16 עולה כללות נפשו החיונית, דכיון שבמעות אלו היה יכול לקנות חיי נפשו הרי נותן חיי נפשו לה' ("חסרון

17 כיס"), וגם חלקו בעולם ("במקום")³², ולכן הרי זה צריך להיות מפנימיות הנשמה (זירוז) ביותר.

18 והשייכות לרבי שמעון דוקא - כיון שאצלו היתה תכלית ההתקשרות באופן ד"בחד קטירא

19 אתקטרנא"³³, והמשיך זאת בעולם, חיבור מעלה ומטה.

(* ומה שיש מצוות שנאמרו בב' לשונות, כמו "צו גו' ואמרת"²⁹ - הרי בקו האמצעי (וכן בת"ת וכיצא בזה) יש ע"ס וכו'.

** ואף שב"צו את אהרן" מדובר אודות קרבנות, קו העבודה (גבורה) - הרי כאן מדובר לא במדרגת העבודה בכלל, כי אם בקרבן מסויים, וכמו דפשיטא ששלמים - תפארת, פסח - מלכות וכו'.

28 ועפ"ז מובן החילוק בין ציווי לסיפור - כי סיפור אודות ציווי בודאי יכול להיות באופן שכבר נתקיים הציווי בפועל, כמו "ייעש גו' כאשר צוה", וגם כאשר הסיפור הוא בלשון עתיד, כמו "ואתה תצוה", "סופך לצוות את בניי על כך" - הרי כיון שסוכ"ס לא ידע ממנו נדח, ובודאי יתקיים הציווי בפועל, ויהי' הצוותא וחיבור בדרך חיוב, לכן כבר עתה יכול הסיפור להאמר בלשון ציווי.

29 פינחס כח, ב. ועוד.

30 ולהעיר, שענינה של תפארת הוא ל"אסתכלא ביקרא דמלכא" (ראה זהר ח"א קצט, א. ח"ב רמז, ב. ח"ג יג, א), והרי ענין ההסתכלות מגיע בפנימיות המלך יותר.

ולהעיר מהמבואר בתניא (ספ"ד) בנוגע לה"מחבק את המלך", ש"אין הפרש במעלת התקרבותו ודביקותו במלך בין מחבקו כשהוא לבוש לבוש אחד בין שהוא לבוש כמה לבושים, מאחר שגוף המלך בתוכם" - שענין זה הוא בכללות, בנוגע ליחס של הלבושים לגבי המלך עצמו, שאין חילוק ביניהם כו', אבל בפרטיות יותר, הנה קו האמצעי, תפארת, מגיע למעלה יותר במלך עצמו - בפנימיות הכתר (לא כמו קו הימין והשמאל שמגיעים רק בחיצוניות הכתר).

31 ואתחנן ו, ה.

32 ראה תניא פל"ו.

33 זח"ג רפח, א.

25 ולהעיר, שבדרך הפשט אין לשאול מהו טעם החילוק בין ציווי לסיפור, כיון שכן הוא ע"פ הסגנון בלשון הקודש; אבל בפנימיות הענינים הרי זו שאלה שדורשת ביאור והסבר.

וכמדובר כמ"פ (ראה בהנסמן בעהרה 8) שאף שד' החלקים פשט רמז דרוש וסוד שבתורה נשתלשלו זמ"ז, מכל-מקום, יש לכל חלק הכללים שלו. וכשם שיש ענינים שיכולים לשאול רק בחלק הפשט, ולא בחלק הדרוש, וכמאמר "אין משיבין על הדרוש" (שעה"פ שמות א, יד. ועוד), כך יש גם ענינים שאינם שאלה בחלק הפשט, כי אם בשאר חלקי התורה.

ובפרט ע"פ שיטת חסידות חב"ד, שכל ענין צריך לבוא בהשגה, ועד שיהי' מובן גם בשכל אנושי - בודאי יש צורך לבאר החילוק בין ציווי לסיפור בנוגע ללשון "צו".

26 ואף שמבואר בתניא (פכ"ד) שהאדם החוטא גרוע יותר (מאומות העולם) ובעלי חיים הטמאים, ועד שאפילו יתוש קדמך, "שכולם אינם משנים תפקידם ופקודתו ית' שמרה רוחם", ואילו האדם החוטא עושה היפך הרצון - הרי בזה גופא שאומרים שהוא עושה היפך הרצון, מודגשת מעלת איש ישראל, שיש לו שייכות להרצון, ולכן רק הוא יכול לעשות היפך הרצון.

27 ג' הלשונות שבהם נאמרו כל עניני התורה, ובלשון רש"י בהתחלת ספר ויקרא: "לכל דברות ולכל אמירות ולכל ציוויים כו'", כמשנת"ל בארוכה (שיחת ש"פ ויקרא בתחלתה (תורת מנחם - התוועדיות חמ"ב ע' 324 ואילך)).

1 ה. בהמשך להמדובר בשבתות שלפני זה³⁴ אודות לימוד ה'לקוטי-תורה' השבועי - הנה בשבוע זה,
 2 מלבד המאמרים השייכים לפרשת השבוע, צריכים ללמוד גם מאמרי חג הפסח; לכל הפחות - לקבל על
 3 עצמם ללמדם בימי חג הפסח (וכדברי כבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן³⁵, שכאשר מקבלים
 4 החלטה ברבים, אזי נקל יותר לקיימה בפועל), ומה טוב - אם יכולים ללמדם במשך שבוע זה, דכיון
 5 שה'צמח-צדק' קבע אותם בפרשת צו, מוכח, שגם הם שייכים לפרשת צו³⁶.
 6 וכרגיל, הנה אלו שסיימו לימוד ה'לקוטי תורה', וכן אלו שסיימו עד הברלה - יאמרו "לחיים" כולם
 7 ביחד, ותהיה זו גם נתינת כח להמשיך ולסיים לימוד ה'לקוטי-תורה' בכל שבוע.

* * *

ט. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל בלילה ההוא גו'.

* * *

י. כיון שבשנה זו עוסקים בלימוד פירוש רש"י על התורה - הרי זה כולל גם פירוש רש"י על מגילת
 אסתר:

על הפסוק³⁷ "הרצים גו' יצאו מבוהלים", מפרש רש"י: "ממהרים אותם לעשות מהרה, לפי שלא היה
 להם פנאי, שהיה להם להקדים רצים הראשונים להעבירים" - שזהו חידוש גדול, שהרי במדרשי חז"ל³⁸
 משמע שבלאו-הכי לא היה צורך לבטל אגרות הראשונות, כיון שמלכתחילה לא התייחסו אליהם.

אך עדיין צריך להבין סדר הכתוב: "הרצים גו' יצאו מבוהלים ודחופים בדבר המלך (ואחר-כך) והדת
 ניתנה בשושן הבירה" - דלכאורה: הצורך לשלוח "רצים" הוא בנוגע למקומות הרחוקים, ששם לא ידעו
 מה קורה בשושן הבירה, ולכן הוצרכו לשלוח רצים כדי להודיע על ביטול הגזירה; מה-שאינ-כן בשושן
 הבירה, שבה נודע מיד על דבר ביטול הגזירה. ואם כן, סדר הכתוב הוצרך להיות להיפך: תחילה "הדת
 ניתנה בשושן הבירה", ואחר-כך "הרצים .. יצאו" להודיע דבר המלך בכל ק"ז מדינות המלך!?

אך הענין הוא - שבענין זה יש הוראה ולימוד, שדוקא כאשר "הרצים" .. יצאו מבוהלים ודחופים
 בדבר המלך, מלכו של עולם³⁹, אזי פועלים ש"הדת ניתנה בשושן הבירה" אודות ביטול הגזירה.

לאחרי כל העבודה של מרדכי ואסתר ש"הפכו עולמות" - תענית של שלשה ימים, וקיבוץ כ"ב אלף
 תינוקות של בית רבן לעסוק בלימוד התורה עד שקולם ("קול גדיא") בקע את כל הרקיעים⁴⁰ - נתבטלה
 הגזירה רק למעלה; וכדי להמשיך ולפעול ביטול הגזירה למטה - הרי זה דוקא על-ידי-זה ש"הרצים" ..
 יצאו מבוהלים ודחופים בדבר המלך, שאינם חושבים על עצמם, אלא רצים מבוהלים ודחופים - ללא
 חשבונות, מתוך מסירות-נפש - לעזוב את שושן הבירה שבה נמצאים מרדכי ואסתר, "והעיר שושן צהלה
 ושמחה"⁴¹, בשביל יהודים נוספים שנמצאים במקומות הרחוקים, שגם הם ידעו אודות שמחת פורים;
 ודוקא אז - "הדת ניתנה (גם) בשושן הבירה".

(וסיים כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א:)

נמצאים כאן אלו שלקראת ימי הפורים נסעו למקום רחוק⁴², כדי לקיים "דבר המלך" - לפרסם ולהביא
 לידי פועל את הוראת רבינו נשיאנו ש"אמריקא איז ניט אַנדערש"⁴³, ולבטל את הטענה שכאשר יהודי

39 ראה שם טו, ב. טז, א. ועוד.

40 ראה אסתר"ר ספ"ט.

41 שם, טו.

42 הכוונה לשלשה מתלמידי התמימים שנסעו לימי הפורים
 למחנה צבאי רחוק, וחזרו רק לאחרי ההתוועדות דפורים (המו"ל).

43 ראה סה"ש תש"ו ע' 53. וש"נ.

34 שיחת ש"פ ויקרא, ס"כ (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב

ע' 340). וש"נ.

35 ראה סה"מ תרנ"ט ע' סא.

36 ראה גם שיחת פורים סס"ג (לעיל ע' 83).

37 אסתר ת, יד.

38 ראה מגילה יב, ב ובפרש"י.

1 נמצא בצבא אזי אינו בעל-הבית על עצמו, כיון ש"אכתי עבדי אחשורוש אנן"⁴⁴; ובשביל זה "יצאו
2 מבוהלים ודחופים", ללא חשבונות שכליים⁴⁵ - שהרי אילו היו עושים חשבונות, שמדובר אודות מקום
3 רחוק שבכלל אינו ידוע ושייך אליהם כלל, ובשביל זה יצטרכו לוותר על שמחת פורים כאן, אזי לא היו
4 נוסעים...

5 ושלא כדעת הטועים שצריכים דוקא להדחף ("שפארן זיך") ב"שושן הבירה", ועל-ידי-זה מקיימים
6 את הרצון העליון, וחושבים שהנמצאים כאן מקבלים את ה"סמעטענע"⁴⁶, ואילו הנוסעים יש להם רק
7 "שיריים", אלא אדרבה: יש להכיר טובה לה"רצים" ש"יצאו דחופים ומבוהלים בדבר המלך", מתוך
8 מסירות נפש לעזוב את שושן הבירה שבה נמצא מרדכי הצדיק⁴⁷, ולידע שדוקא הם אלו שפועלים ש"הדת
9 ניתנה בשושן הבירה".

10 ובכן, יאמרו עתה "לחיים", וינגנו ניגון שמח, ומהם יראו וכן יעשו מכאן ולהבא.
11 (ואחר-כך אמר:)

12 אלו שנשארו כאן - ערכו סעודת פורים באווירה חגיגית ("אין אַ יו"ט'דיקע שטימונג"), ב"משתה
13 ושמחה"⁴⁸, ובאופן של הידור, שהרי זוהי מצוה... וכמו כן היתה להם אפשרות לישון, ולקיים על-ידי-זה
14 המצוה⁴⁹ ד"עד דלא ידע"...

15 מה-שאינ-כן אלו שנסעו למקום רחוק כדי לפרסם "דבר המלך" - לא היו יכולים לישון, וגם האכילה
16 והשתיה היתה אצלם בצמצום.

17 ינגנו איפוא עתה הניגון "עסן עסט זיך, שלאָפן שלאָפט זיך", עבור אלו שנשארו כאן...

* * *

18 יא. בסיום פרשתנו, על הפסוק "ויעש אהרן ובניו", מפרש רש"י: "להגיד שבחן שלא הטו ימין
19 ושמאל".

20 כלומר: הקושי בפסוק זה הוא - מאי קא-משמע-לן קרא שאהרן ובניו עשו את כל הדברים אשר צוה
21 ה' ביד משה, הרי זה דבר הפשוט?!

22 ועל-דרך המבואר ב'אגרת הקודש'⁵⁰ בנוגע לענין העקדה, ש"אינה נחשבה כל-כך לנסיון גדול לערך
23 מעלת אברהם אבינו עליו-השלום, בשגם כי ה' דבר בו .. והרי כמה וכמה קדושים שמסרו נפשם על
24 קדושת ה' גם כי לא דיבר ה' בס". ובפרט שבנידון דידן לא מדובר אודות ענין הכרוך עם מסירות נפש,
25 שהרי הציווי על המינוי לכהונה הוא ענין שגם נפש הבהמית מסכימה לקיימו. ואם כן, מהו החידוש בכתוב
26 "ויעש אהרן ובניו גו"? - ובגלל קושי זה יש צורך בפירוש הפסוק.

27 אבל, עדיין אינו מובן: כיצד מתרץ רש"י קושיא זו על-ידי פירושו "להגיד שבחן שלא הטו ימין
28 ושמאל" - הרי עדיין נשארת אותה קושיא: מהו השבח של אהרן ובניו "שלא הטו כו"?!

29 גם צריך להבין: מהו דיוק לשון רש"י "שלא הטו ימין ושמאל", ולא "שלא שינו" - כלשון רש"י
30 בפרשת בהעלותך⁵¹ "להגיד שבחו של אהרן שלא שינה"?

(46) = שמנת.

(47) ברשימה נוספת: ולאמיתו של דבר - לא יודעים היכן נמצא באמת מרדכי הצדיק...

(48) וכן בנוגע ל"משלוח מנות", שיש סברא שמקבל ה"מנות" חייב לאכלם או לשתותם בו ביום - הרי בודאי שמצוה לאכול ולשתות, כדי שלא להכשיל ח"ו את השולח...

(49) ראה רמ"א א"ח סתרצ"ה ס"ב.

(50) סכ"א.

(51) ח, ג.

(44) מגילה יד, א. וש"נ.

(45) ברשימה נוספת: ולא כמו אלו שכל זמן שלא יטפחו על שכמם, יושיבו אותם ב"מזרח", יקראו להם לעלות לתורה ל"ששי", ויורו להם בפרטיות אודות זמן ומקום השליחות (שאו בליט-ברירה לא יוכלו להשתמש...) - יטענו שאין הכוונה אליהם ("ניט אים מיינט מען")!...

כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף ואמר, שאין כוונתו לאמירת דברי מוסר, "סתם מאַטערן דעם עולם", ובפרט שלאחרי שכבר דובר ריבוי פעמים, הנה מסתמא תהי"ה הצלחה" כמקודם... אבל אצפ"כ, "כולי האי ואולי"...

- 1 ונוסף לזה - "קלאַץ קשיא":
- 2 אם יש צורך לבאר מהו החידוש ד"ויעש גו", היה רש"י צריך לפרש זאת לפני זה⁵² - בפסוק "ויעש
- 3 משה גו" שבפרשת פקודי⁵³, וכן בפרשתנו נאמר כבר לפני זה⁵⁴ "ויעש משה גו"?
- 4 ובפרט שבנוגע למשה, הקושיא מהו החידוש ד"ויעש גו" גדולה יותר מאשר בנוגע לאהרן - כי: (א)
- 5 אהרן שמע הציווי ממשה, ואילו משה שמע הציווי מהקדוש-ברוך-הוא בעצמו, (ב) אף שמשה ואהרן
- 6 הם שקולים⁵⁵, הרי בענין קבלת התורה גדלה יותר מעלת משה, להיותו המקבל הראשון מהקדוש-ברוך-
- 7 הוא ואחר-כך מסר לאהרן כו'.
- 8 יב. ויש לומר הביאור בזה:
- 9 בפרשת פקודי ולעיל בפרשתנו, לא צריך רש"י לפרש מדוע נאמר "ויעש משה גו" - כיון שיש צורך
- 10 בזה בשביל המשך הענין: בפרשת פקודי - כאשר התורה מספרת אודות ציווי הקדוש-ברוך-הוא למשה⁵⁶
- 11 "תקים את משכן אוהל מועד", "ושמת שם את ארון העדות וגו", וכל שאר פרטי הענינים, ואחר-כך
- 12 מסופר ש"הוקם המשכן" - צריך להוסיף באמצע "ויעש משה ככל אשר צוה ה' גו", כדי שלא יחסר
- 13 בהמשך הענין. ועל-דרך-זה בפרשתנו - כאשר התורה מספרת אודות ציווי הקדוש-ברוך-הוא למשה⁵⁷
- 14 "ואת כל העדה הקהל גו", ואחר-כך מסופר "ותקהל העדה גו" - הנה בשביל המשך הענין צריך להוסיף
- 15 באמצע "ויעש משה כאשר צוה ה' אותו".
- 16 מה-שאינ-כן הפסוק "ויעש אהרן ובניו את כל הדברים אשר צוה ה' ביד משה" - אינו לצורך המשך
- 17 הענין, שהרי פסוק זה הוא בסיום הפרשה, ולאחרי-זה מתחיל ענין חדש: "ויהי ביום השמיני וגו", ועל
- 18 כן צריך לומר, שהמכוון בפסוק זה הוא לגופו של ענין⁵⁸.
- 19 יג. ועל זה מפרש רש"י - "להגיד שבחן שלא הטו ימין ושמאל":
- 20 בפרשה זו מדובר אודות שבעת ימי המילואים שבהם נתחנכו אהרן ובניו לעבודת הכהונה - כמוכן
- 21 בפשטות שמצד קושי העבודה וריבוי הפרטים שבה יש צורך בחינוך במשך שבעת ימים.
- 22 וזהו שבחן של אהרן ובניו - הן אהרן והן בניו (שלכן מעתיק רש"י מהפסוק גם את התיבות "אהרן
- 23 ובניו", ולא רק "ויעש גו") - שמיד ביום הראשון, עוד לפני שנתרגלו במשך שבעת ימי המילואים, הנה
- 24 כאשר משה אמר להם כמה וכמה ענינים, "בשלו את הבשר וגו' ושמרתם את משמרת ה'"⁵⁹, לא זו בלבד
- 25 שהיו חפצים לקיים ציווי ה' בתכלית הדיוק (דמאי קא-משמע-לן), אלא עוד זאת, שעלה בידם לקיים
- 26 בפועל - "ויעש אהרן ובניו את כל הדברים אשר צוה ה' ביד משה" - לא רק ללא שינוי, שפוסל בעבודה
- 27 (כיון שעל-ידי השינוי הרי זה נעשה ענין אחר, שלכן שינוי קונה⁶⁰), אלא בתכלית הדיוק בכל הפרטים,
- 28 ללא הטיה ימין ושמאל [דכיון שמדובר אודות צדיקים, יש לדרוש לשבח באופן היותר נעלה, היינו, שלא
- 29 זו בלבד שלא שינו, אלא עוד זאת "שלא הטו ימין ושמאל" - בל תוסיף או בל תגרע⁶¹ - אפילו בנוגע
- 30 לדקדוק קל שאינו מעכב⁶².
- 31 יד. וההסברה בזה:
- 32 כתיב⁶³ "לא יאונה לצדיק כל און", והיינו, שלא זו בלבד שצדיק אינו נכשל בענין של חטא בשוגג
- 33 - שענין זה צריך להיות מושלל אפילו אצל בינוני, שהרי "השגגות הן מהתגברות נפש הבהמית"⁶⁴ -

שבשביל המשך הענין, "וזה מעשה המנורה גו", לא נוגע שאהרן
"העלה נרות".

(59) שם, לא ואילך.

(60) ראה שו"ע אדה"ז חו"מ הל' גזלה וגנבה ס"ו. וש"נ.

(61) ואתחנן ד, ב. ראה יג, א.

(62) ברשימה נוספת: ומה גם שיש סברא לומר שבשבעת ימי

המילואים ה' מעכב אפילו דקדוק קל (ראה פרש"י תצוה כט, לה).

(63) משלי יב, כא.

(64) תניא אגה"ק סוסכ"ח.

(52) ע"ד השאלה בפרש"י ריש פרשתנו "אין צו אלא לשון זירוז
כו" - שלכאורה ה" צריך לפרש זאת בנוגע ללשון ציווי שנזכר
כבר בפרשיות שלפנ"ז (כנ"ל ס"א).

(53) מ, טז.

(54) ח, ד.

(55) פרש"י וארא ו, כו.

(56) מ, ב ואילך.

(57) ח, ג ואילך.

(58) ועד"ז בפסוק "ויעש כן אהרן" שבפ' בהעלותך -

1 אלא עוד זאת, שלא יארע אצלו ענין של "און" כלל*, אפילו לא באופן של "מתעסק", בדרך ממילא.

2 ועל-דרך-זה באופן חיובי - "מחזיקנא טיבותא לרישיה דכד מטא למודים מנפשיה כרע"⁶⁶, וכפי שסיפר

3 כבוד-קדושת-מורי-וחמי אדמו"ר⁶⁷ אודות אביו, כבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן, שלקראת

4 הבר-מצוה פעל על עצמו שגופו הגשמי יתנהג בדרך ממילא על-פי הוראת השולחן-ערוך.

5 ויתירה מזה - כפי שמצינו אצל האבות, ש"הן הן המרכבה"⁶⁸, שקיימו כל התורה כולה עד שלא

6 ניתנה⁶⁹, והיינו, שאף שעדיין לא ניתנה התורה, לא רק למטה, אלא אפילו למעלה, מכל-מקום כיון שהיו

7 מרכבה לרצון העליון, הנה בדרך ממילא היתה הנהגתם באופן המתאים לרצון העליון, עוד לפני הציור.

8 [ועל-דרך הסיפור הידוע⁷⁰ שרבינו הזקן היה נרדם בערב שבת לפנות ערב, בגלל שזהו זמן שינה

9 למעלה⁷¹ - שזהו ענין שאין עליו ציווי כו', אלא שלהיותו בבחינת "מרכבה", היתה הנהגתו בדרך ממילא

10 כפי אופן ההנהגה למעלה].

11 וזהו גם הביאור בנוגע לשבחן של אהרן ובניו, שתיכף ביום הראשון, עוד לפני שנתרגלו בעבודה

12 במשך שבעת ימי המילואים, עלה בידם לעשות את כל הדברים אשר צוה ה' ביד משה בתכלית הדיוק,

13 באופן "שלא הטו ימין ושמאל" מרצון העליון.

14 טו. וענין זה מהווה גם הוראה בעבודתינו:

15 ובהקדים - שיש חילוק בין ענין שצריך להיעשות בפעם הראשונה, לענין שכבר נפעלה בו פתיחת

16 הצינור (כתורת הבעל-שם-טוב⁷² בפירוש מאמר רז"ל⁷³ "כל העולם ניזון בשביל חנינא בני", ש"שביל

17 הוא צינור, שפתח צינור ושביל השפע"), שאז יכולים כולם לילך בדרך הסלולה כו'.

18 וכפי שמצינו בנוגע לכללות התגלות תורת החסידות - שבתחילה היה הדבר כרוך עם יסורי מות,

19 מסירה ותפיסה כו', שרבינו הזקן הוצרך לעמוד בהם (כמסופר בפרטיות במכתבים, שיחות ורשימות של

20 כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר⁷⁴), מה-שאין-כן בדורות שלאחרי-זה כו'.

21 ועל-דרך-זה בנוגע ל"שבחן" של אהרן ובניו "שלא הטו ימין ושמאל" - שלאחרי הנהגת אהרן ובניו

22 בתור כהנים שהם שלוחים של כל ישראל, יכולים גם כל ישראל - שנקראים "ממלכת כהנים"⁷⁵ - לבוא

23 להנהגה זו, ולא עוד אלא שהנהגה זו יכולה להיות אצלם תיכף בתחילת העבודה.

24 ובפרטיות יותר:

25 ישנם הטוענים, שכאשר נמצאים בהתחלת העבודה (ועל-דרך-זה בכל יום - מיד לאחרי אמירת "מודה

26 אני"), יש להבטיח לכל לראש את הענינים העיקריים, ורק אחר-כך יכולים לחשוב גם אודות דקדוקים

27 כו', עד לדקדוק קל של דברי סופרים.

28 הוא יודע אמנם שגם הציוריים שמדרכבן יש להם תוקף של ציווי מדאורייתא, כמו שכתוב⁷⁶ "לא

29 תסור גו'", ועד שאפילו בנוגע ל"קדש עצמך במותר לך"⁷⁷ אומר רבינו הזקן⁷⁸ "שהוא מדאורייתא", אבל

30 אף-על-פי-כן - טוען הוא - מהו ההכרח להתחיל מיד בכל הענינים?!

(* עיין אגרת הקודש ס"ו ס כו: "שלא יארע להם פסול וטומאה ואיסור כי לא יאונה כו"⁶⁵.)

65	מענה כ"ק אדמו"ר שליט"א על השאלה ממ"ש בתוס' (ד"ה רבי נתן - שבת יב, ב) ש"לא יאונה גו'" הוא דוקא באכילת איסור, מידי דגנאי (המו"2).	71	ראה הנסמן שם בהערה 10.
66	ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ד. הובא בתוס' שבת ק"ח, סע"ב. ועוד.	72	כש"ט ס"ה.
67	ראה סה"ש תרפ"ה ס"ע 91 ואילך. וש"נ. וראה גם תורת מנחם - התועודיות חל"ט ע' 234. וש"נ.	73	ברכות יז, ב. וש"נ.
68	ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. ועוד.	74	ראה ספר התולדות אדה"ז (כפ"ח תשמ"ו) ח"ג פכ"ה ואילך. וש"נ.
69	יומא כח, ב. וש"נ.	75	יתרו יט, ו.
70	סה"ש תורת שלום ע' 13.	76	פ' שופטים יז, יא. וראה רמב"ם ריש הל' ממרים.
		77	יבמות כ, א.
		78	תניא ספ"ל. וראה ב"מ"מ, הגהות והערות קצרות לתניא ספכ"ז (ס"ע קסז ואילך). וש"נ.

- 1 ועל זה באה ההוראה ממה שכתוב "ויעש אהרן ובניו גו" - שמיד בהתחלת העבודה, עוד בהיותם
2 במעמד ומצב של חינוך, "לא הטו ימין ושמאל".
- 3 וכאמור לעיל, שלאחרי שאהרן ובניו עשו כן, הרי זה שייך גם לכל אחד ואחד מישראל, ועד שביכולת
4 כל אחד ואחד מישראל להיות במעמד ומצב ש"לא יאונה לצדיק כל און", ובדרך ממילא תהיה כללות
5 הנהגתו באופן המכוון ומתאים לרצון העליון, כולל גם בנוגע לקיום הוראות רבותינו נשיאינו, שאינו
6 ממתין עד שיקראו לו בפרטיות ויורו לו כל פרטי העבודה כו'⁷⁹, אלא באופן שמכוין מעצמו כו'.
- 7 ואף שזוהי הנהגה ששייכת לאופן העבודה של צדיק ("לא יאונה לצדיק כל און"), שזהו ענין שניתן
8 מלמעלה - הנה כאשר יהודי מעמיד את עצמו בציור של צדיק, ועושה מצדו כל התלוי בו, "ויעש גו",
9 אזי נותנים לו מלמעלה כו'⁸⁰.
- 10 טז. זאת ועוד:
- 11 כיון שכל הפרשה כולה - כולל גם סיום הפרשה: "ויעש אהרן ובניו" - נקראת בשם "צו", ש"אין
12 צו אלא לשון זירוז, מיד ולדורות", הרי מובן, שגם הענין ד"ויעש אהרן ובניו", "שלא הטו ימין ושמאל",
13 צריך להיות באופן של "זירוז, מיד ולדורות".
- 14 והיינו, שאין זה ענין שנוגע רק לחינוך הילדים, או ענין שאפשר לדחותו לאחרי ארבעים שנה, כשיבוא
15 לארץ ישראל⁸¹, אלא ענין שצריך להיות באופן של "זירוז מיד", ועל-ידי-זה נעשה גם "לדורות".
- 16 ומזה באים לפרשה שלאחרי-זה - "ויהי ביום השמיני", שזהו ענין הקשור עם המעמד ומצב דלעתיד
17 לבוא, שאז יהיה כינור של שמונה נימין⁸², בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו,
18 למטה מעשרה טפחים, בקרוב ממש.

(81) ראה לעיל ס"ו - דעת ר"א.
(82) ערכין יג, ב.

(79) ראה לעיל הערה 45.
(80) ראה גם תניא ספ"ד.

אגרות קודש

ב"ה, י"ז אדר, תשי"ב
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה למכתבו מט"ז אדר, בו כותב אודות השקו"ט שהי' לו עם... שי'.

והנה מובן שמצער ריחוק בין ישראל לחבירו, אף שמאידך גיסא מובנת ההתרגשות שלו לאחר שהני"ל דבר דברים מוזרים. אבל כנראה שהני"ל הורגל בסביבה וכו', וכתוב בתניא שהרגל נעשה טבע (שני עכ"פ). אבל כיון שסו"ס ככתבו הרי בקש מחילה ורוצה להתקרב ותיכף על אתר, צריכה להיות ההתנהגות באופן שלא רק שסו"ס יבוא לזה שיהי' כמו שהי' לפני השקו"ט, אלא שעוד בהוספה ע"ד המבואר באגרת התשובה סוף פרק ט'. ובאיזה אופן לבוא לידי כך, אם ע"י הפסק הקישור לזמן או באופן אחר, בזה צריך להתייעץ עם אנ"ש המכירים הנ"ל ויכולים לשער באיזה דרך יפעלו יותר.

והשי"ת המשגיח על כאו"א בהשגחה פרטית יצליחם בזה, ובפרט שנמצאים אנו בחדש אדר אשר ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר וכידוע דרז"ל בזה.

בברכת הצלחה ולבשו"ט

לקוטי שיחות פרשת צו כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

24 הרי ידוע, כפי שהוסבר פעמים רבות, שגם מדרשי
25 חז"ל המצוטטים על-ידי רש"י בפירושו על התורה,
26 הכרחיים להבנת פשוטו של מקרא, במיוחד כאשר
27 הדברים אינם מצוטטים בפירושו רש"י לאחר הביטוי
28 "רבותינו דרשו" וכדומה, ומזה מוכח שפירושו זה הכרחי
29 להבנת פשוט הפסוקים ממש.

30 (ב) יותר מכך: רש"י עצמו פירש לפני כן⁷, ש"ריבה
31 כאן יקידות הרבה: על מוקדה, ואש המזבח תוקד בו,
32 והאש על המזבח תוקד בו, אש תמיד תוקד על המזבח,
33 כולן נדרשו במסכת יומא⁸ שנחלקו רבותינו במנין
34 המערכות שהיו שם⁹. כלומר, הפסוק "אש תמיד
35 תוקד..." מדבר אודות המערכות שהיו על המזבח.
36 כיצד, אפוא, מסביר רש"י בפירושו על הפסוק שלנו,
37 שהכוונה היא לאש המנורה?

38 (ג) יתר-על-כן: בפסוק זה עצמו, מפרש רש"י,
39 שסופו "לא תכבה" מדבר על אש המזבח?!

ב.

הקשיים על הסברם של מפרשי רש"י

40 ניתן היה לתרץ, כפי שיש המפרשים¹⁰ כך, שרש"י
41 אינו מוציא את הפסוק "אש תמיד..." מידי פשוטו,
42 והפסוק כולו אכן מדבר אודות המערכה שעל המזבח.
43 רש"י רק מפרש שמהמילה "תמיד" נלמד משהו גם
44 לגבי אש המנורה, שכתוב אצלה "תמיד", שגם היא
45 צריכה להילקח מאש המזבח.

46 אבל קשה להסביר כך את פירושו רש"י, כי:

א.

דברי רש"י על "אש התמיד" והשאלות עליהם
1 מן הפסוק¹ "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה"
2 מצטט רש"י את המילים "אש תמיד" ומפרש: "אש"
3 שנאמר בה תמיד הוא שמדליקין בה את הנרות
4 שנאמר² בה להעלות נר תמיד³ אף היא מעל המזבח
5 החיצון תוקד".

6 בפשטות מסבירים⁴, שרש"י מתכוון להסביר את
7 המילה "תמיד", הנראית, לכאורה, כמיותרת: שהרי אם
8 הכוונה היא להדגיש שהאש צריכה לדלוק על המזבח
9 ללא הפסק, די היה אילו נכתב "אש תוקד על המזבח
10 לא תכבה" (כנאמר בפסוק הקודם "והאש על המזבח
11 תוקד בו לא תכבה"), ומה מוסיפה המילה "תמיד"?
12 לפיכך מסביר רש"י, שהמילים "אש תמיד" מדברות
13 אודות אש המנורה, הנקראת "נר תמיד", שהדלקתה
14 ("תוקד" שלה) באה מאש המזבח.

15 אך אינו מובן: (א) כל הפרשה הזאת מדברת אודות
16 המזבח וענינו, כולל אודות האש שעל המזבח, וכיצד
17 אפוא, שייך לכאן, במיוחד לפי פשוטו של מקרא, דין
18 אודות אש המנורה? את הוספת המילה "תמיד" אפשר
19 להסביר בפשטות, שכוונת התורה היא להדגיש את
20 התמידיות, וגם בביטוי חיובי: כפי שאכן רואים,
21 שהאבן-עזרא, שהוא מראשי פשטי המקרא, מסביר,
22 שהמילה "תמיד" מדגישה התמידיות של אש המזבח⁵.

23 אמנם, פירושו רש"י זה נלקח ממדרשי חז"ל⁶, אך

(1) פרשתנו ו, 1.

(2) ר"פ תצוה.

(3) מסתימת הלי' – משמע לכאורה דכל הנרות מדליקין ממזבח החיצון ולא רק נר המערבי (ראה מנ"ח (מצוה צח) ואפשר דלהר"מ (הלי' תמידין ומוספין פ"ג ה"ג)) אם רוצה כל נר שכבה מדליקין ממזבח העולה. ובצפ"ע על הרמב"ם חנוכה פ"ג ה"ב דבימי נס חנוכה הדליקין רק נר המערבי (ובכ"ז נתקיימה ע"ז מצות נר תמיד). אבל יותר נ"ל דלא נחית רש"י כאן לזה, כי אינו שייך לפשט"מ כאן. ואף שגם בפשט"מ על כל הנרות נאמר "נר תמיד" הרי פרש"י שר המערבי "ממנה הי' מתחיל" (אמור כד, ג). וראה לקו"ש ח"ח ע' 100-1.

(4) ראה באר מים חיים ומשכיל לדוד.

(5) וגם ע"ד ההלכה הרי למדין מפסוק זה "מ"ע להיות אש יקודה על המזבח תמיד שנאמר אש תמיד תוקד על המזבח" (רמב"ם רפ"ב מהלי' תמידין ומוספין. שהמ"צ מ"ע כט). וראה רמב"ן ריש פרשתנו פסוק ב.

ואין להקשות למה אין רש"י מפרש "אש תמיד" למ"ע (נוסף על

הלאו ד"לא תכבה" בסיום הכתוב – ובפרט דמשיך ומפרש דריבה כאן חיובין: ב"פ "לא תכבה" – לעבור בשני לאויין)

– במשכיל לדוד כתב דב"אש תמיד" "אין כאן משמעות עשה" – אבל (גם בפשט"מ) מצינו כמה מצות בלשון כזה, ובמכש"כ מזה שלפעמים נאמר לשון כזה גם בלאו. ראה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 349.

– כי אז הול"ל "תוקד אש תמיד" וכמש"נ "להעלות נר תמיד" שמביאו כאן (ועפ"ז מתורץ מה שהעתיק רש"י כאן גם תיבת "להעלות").

(6) יומא מה, ב. תו"כ כאן עה"פ (ו, ב) "ואש המזבח". אבל לי' רש"י הוא ע"ד הלשון שביומא שם (וראה פרש"י שם). וראה לקמן הערה 22.

(7) בפסוק ה.

(8) מה, א.

(9) הטעם שרש"י מפרשו בפסוק "והאש על המזבח גר" ולא לפניו ב"ואש המזבח תוקד בו", כי בפשט"מ פי' שגם האש (ודכל הלילה) צ"ל בו ולא מחוץ למזבח, וכפרש"י לעני' (א, ח) בגזירין דיום (וכ"פ בראב"ע).

(10) דברי דוד (להט"ז) כאן.

ד.

ההסבר לפירוש רש"י

24 אלא ההסבר לכך הוא:
 25 את משמעות המילה "תמיד" מסביר רש"י לפני-
 26 כן¹⁶ לגבי המנורה: "כל לילה ולילה קרוי תמיד כמו
 27 שאתה אומר¹⁷ עולת תמיד, ואינה אלא מיום ליום, וכן
 28 במנחת חביתין נאמר¹⁸ תמיד, ואינה אלא מחציתה
 29 בבוקר ומחציתה בערב...¹⁹
 30 כיוון שכך, קשה לומר שלשיתת רש"י, המילה
 31 "תמיד" בענייננו מוסיפה בענין התמידיות על-פני מה
 32 שנאמר בפסוק "אש תוקד... לא תכבה", כי, אדרבא:
 33 "לא תכבה" – הכוונה היא ש"האש" צריכה לדלוך
 34 ללא הפסקה²⁰, ואילו במילה "תמיד" יתכן שהתמידיות
 35 היא רק בימים בלבד, או בלילות בלבד²¹, ובהם עצמם,
 36 כב"עולת תמיד", לא כל היום או כל הלילה.
 37 לפיכך מסביר רש"י, שבפסוק "אש תמיד" באה
 38 התורה להוסיף אש אחרת, שבה נאמר "להעלות נר
 39 תמיד"²², שצריך להדליק אותה מהאש שעל המזבח.

ה.

רש"י מפרט לפי הדעות על מספר המערכות

40 לפי זה מובן, מדוע, כאשר מצטט רש"י לפני-כן
 41 את "יקידות הרבה..." – (א) אין הוא מסתפק באמירה
 42 "ריבה כאן יקידות הרבה", תוך הסתמכות שיספרו זאת
 43 לבד, אלא מפרט את כל המקומות, כולל הפסוק "אש
 44 תמיד"²³. (ב) הוא מרחיב ומאריך בלשונו "ריבה..."

1 (א) לפי-זה צריך היה רש"י לומר את הביטוי
 2 "רבותינו למדו מכאן", או "מכאן למדו" וכדומה.
 3 (ב) רש"י מצטט מן הפסוק גם את המילה "אש",
 4 וגם בפירושו הוא מזכיר אותה ביחד עם המילה
 5 "תמיד" – "אש שנאמר בה תמיד". כלומר, המילה
 6 "תמיד" מתארת את ה"אש" שמוזכרת בפסוק הזה.
 7 (ג) מן ההרחבה בסגנונו של רש"י – אף היא מעל
 8 המזבח החיצון תוקד" – מובן, שהוא אומר את פירושו
 9 כהמשך לפסוק "תוקד על¹¹ המזבח"¹².

ג.

יישוב הסתירה בפירושי רש"י

10 יש המיישבים את הסתירה בין פירושי רש"י
 11 דלעיל, שהפסוק "אש תמיד תוקד על המזבח" אינו
 12 נדרש במסכת יומא לגבי המערכות שצריכות להיות על
 13 המזבח, אלא כל המערכות נלמדות מן הפסוקים
 14 הקודמים¹³. ודברי רש"י "כולן נדרשו במסכת יומא...
 15 במנין המערכות" באים לציין, באיזה ענין ובאיזו
 16 מסכת דרשו רז"ל פסוקים אלו¹⁴.
 17 אבל, כידוע, רש"י מדייק מאד בלשונו, ומובן,
 18 שתירוץ זה איננו "חלק" כלל, כי אילו רצה רש"י רק
 19 לציין את המקום שבו נדרשים פסוקים אלו, הוא היה
 20 מסתפק באמרו "כולן נדרשו במסכת יומא", כפי
 21 שמצוי בפירושו מספר פעמים¹⁵.
 22 ולכן הכרחי לומר, שדברי רש"י "שנחלקו רבותינו
 23 במנין המערכות..." קשורים לפירושו.

16 ר"פ תצוה.

17 תצוה כ"ט, מ"ב. במדבר כ"ח, ו.

18 בפרשתנו ו, יג.

19 ועד"ז פרש"י בחגיגה כו, ב.

20 דהרי "לא תכבה" פי' (ע"ד תוקד – תהי יקדא) שצריך להבטיח
 שהאש לא תכבה*** (תי"ו חרוקה, כ"ף – קמוצה). וע"ד "לא יסורו"
 (תרומה כה, טו) "ולא יזח" (תצוה כח, כח). ראה פרש"י תצוה שם, לב.
 נתבאר בארוכה בלקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 349 ואילך.

21 במשכיל לדוד תצוה שם האריך. וצ"ע ואכ"מ.

22 ועפ"ז מובן מש"כ רש"י "אש שנאמר בו תמיד כו" שם התואר
 ע"ד ל' הגמ' "אש תמיד שאמתי לך כו", ולא כל' התו"כ "אש שאמתי
 לך תהא תמיד" – ציורי.

23 בדפוס ראשון ושני ורש"י כת"י לא הובאו כל הפסוקים רק
 הכתוב "אש תמיד". וראה לעיל הערה 15.

11 וכדמוכח גם משינוי ל' רש"י "מעל" המזבח החיצון תוקד" היינו
 שהוא מפרש (ומעתיק) הכתוב "על" שפי' מעל המזבח" פי' – החיצון
 תוקד, כ** "על המזבח החיצון תוקד" משמע שה"תוקד" קאי על "אש
 תמיד" דמזבח, משא"כ "מעל" שפי' שנלקח למק"א – אש המנורה.

12 ומ"ש בדברי דוד שם "ותו דגם לשון בו אינו מיושב אם תפרשהו
 על המנורה" צע"ג דהרי בכתוב זה לא נאמר "כו", כ"א בכתוב שלפנ"ו.
 13 רא"ם וגו"א כאן.

14 וברא"ם כאן: דלישנא דרש"י דקאמר כולן נדרשו במס' יומא לא
 לענין המערכות הוא דקאמר אלא קצתן למערכות וקצתן לדרשא אחרינא
 ומה שכתב אחר זה שנחלקו רבותינו במנין המערכות הוא מילתא באנפי
 נפשא.

15 ועוד ועיקר: לפי הרא"ם אינו מובן למה מביא רש"י גם הכתוב
 "אש תמיד גו". ובדפוס ראשון ושני ורש"י כת"י הובא בפרש"י רק
 הכתוב "אש תמיד גו". ואולי ט"ה בדפוס א' וב'. דהרי שם ליתא גם
 התחלת פרש"י "ריבה כאן יקידות הרבה".

* וכה"ג גם בדפוס ראשון ושני ורש"י כת"י.

** נוסף לזה ש"ל שבאם רי' אומר "על המזבח החיצון תוקד" רי' משמע (מתאים לפרש"י לפני" דיקידות דכאן נדרשות למנין המערכות) שצריך לעשות מערכה
 בפ"ע לאש המנורה. וראה לקמן הערה 35.

*** וראה רמב"ן בפרשתנו (פסוק ב) בלא תכבה בפסוק שלנו "חוריר בלאו שלא תכבה לעולם כו".

22 לגבי מספר הלכות, שתוכנן מורכב משני פרטים
 23 התלויים זה בזה, מתעוררת השאלה: איזהו הפרט
 24 העיקרי והגורם (סיבה) ואיזהו התוצאה בלבד (מסובב).
 25 לדוגמא: לגבי שתי הלחם שמקריבים בחג
 26 השבועות, קובעת ההלכה, שזו צריכה להיות "מנחה
 27 חדשה" מן התבואה החדשה, ולפני הקרבת שתי הלחם
 28 אסור להקריב מן התבואה החדשה שום מנחה אחרת
 29 בבית המקדש²⁸. מתעוררת השאלה²⁹: האם העיקר
 30 והסיבה הוא הדין לגבי שתי הלחם, שזו צריכה להיות
 31 המנחה הראשונה מן התבואה החדשה, וכתוצאה מכך
 32 אסור להקריב לפניכן שום מנחה מן ה"חדש", או
 33 שמא העיקר הוא הדין לגבי המנחות, שצריך לעשות
 34 משהו מיוחד כדי להתיר הקרבת מנחות מן החדש,
 35 ולכן צריכה להיות הקרבת שתי הלחם המנחה
 36 הראשונה מן החדש, כדי להתיר את הקרבת המנחות
 37 מן החדש.
 38 לדיון זה ישנה השפעה מעשית על כמה ענינים,
 39 כגון:
 40 אם עברו, והקריבו מנחה מן התבואה החדשה –
 41 האם עדיין קיים אחר-כך האיסור להקריב מנחה אחרת
 42 מן התבואה החדשה?
 43 אם הסיבה היא שמנחת שתי הלחם צריכה להיות
 44 המנחה הראשונה מן התבואה החדשה, הרי ממילא כבר

1 הרבה", בעוד אשר יכול היה לומר: ארבע יקידות כאן
 2 – על מוקדה וכו". (ג) לאחר שהוא אומר "כולן נדרשו
 3 במסכת יומא" הוא מוסיף "שנחלקו רבותינו במנין
 4 המערכות שהיו שם" – כי ברצונו להדגיש שפירוש
 5 הדברים כאן תלוי במחלוקת לגבי מנין המערכות:
 6 כיוון ש"ריבה כאן", הרי יש לומר, שלפי פשוטו
 7 של מקרא, כל היקידות הן לגבי "כאן", לגבי המזבח,
 8 בהתאם לדעה שהיו ארבע מערכות בכל יום, ולכן גם
 9 הפסוק "אש תמיד תוקד על המזבח" נכלל בין
 10 הפסוקים המדברים על מערכות "המזבח"²⁴, ולפי דעה
 11 זו אין לרש"י מה לפרש בפסוק זה (ולשיטתו יהא צורך
 12 להסביר, בדוחק, את משמעות המילה "תמיד" כדברי
 13 האבן-עזרא, וכדומה²⁵).
 14 ואילו לפי הדעות האחרות, שהיו שתיים או שלוש
 15 מערכות בלבד²⁶, מפרש רש"י, שיש להם הוכחה גם
 16 מפשוטו של מקרא, כי כדלעיל, פשוט יותר לומר
 17 שב"אש תמיד" הכוונה היא למנורה²⁷, אשר תוקד מעל
 18 המזבח, והיקידות במזבח היו "הרבה" (יותר מאחת),
 19 אך לא ארבע.

ו.

הדיון לגבי הלכה הכוללת שני פרטים

20 מן הענינים המופלאים בהלכה, אשר בפירושו של
 21 רש"י:

דררשינן ממנו (מתיבתא תמיד) גם לענין אש המנורה (אף שאי"ז כוונת רש"י בפירושו כאן עה"כ, כנ"ל בפנים).
 25 והרי מצינו בכ"מ דדרשינן כתוב זה לענין אש המזבח: א) בתרו"כ בפ' זו: תמיד אף בשבת תמיד אף בטומאה (וראה ירושלמי יומא פ"ד ה"ו בסופו. ובקה"ע שם). ב) רמב"ם שבהערה 5: "מ"ע להיות אש.. תמיד כו". ג) ברמב"ן שם (בהערה 5): דכתוב זה הוא מצוה לכהנים בקיום האש.
 26 או י"ל דלשיטת רש"י גם לדעת ר' יוסי דס"ל שהיו ג' מערכות בכ"י וביוהכ"פ מוסיפים אחת, קאי הכתוב "אש תמיד תוקד גו" במערכות המזבח, ורק לר' יהודה שס"ל שהיו רק ב' מערכות וביוהכ"פ ג' קאי כתוב זה באש המנורה. וראה בהערה 24.
 27 וכ"מ מירושלמי שם, דמסיים "מה מקיים ר' יהודה אש תמיד אש שאמרת לך תהא תמיד לא תהא אלא על מזבח החיצון", דמשמע דלפי שלא דריש כתוב זה לענין המזבח לכן דריש לאש המנורה. משא"כ לאידך מ"ד. ראה לעיל הערה 24.
 28 ראה מנחות סח, ב ואילך. פג, סע"ב.
 29 בכל הבא לקמן ראה בארוכה צפע"נ הל' מתנות עניים (לה, ג ואילך) הל' נדרים (ח, ד). ועוד (ושם) – עד"ז גם לענין חדש לפני העומר. לקו"ש הל"ב שיחה ב' לפ' אמור.

24 ראה יומא מה, ב: אש תמיד* למאי אתא.. מערכה שני' כו'. ולהלן שם ממשיך מכתוב זה גם לענין אש המנורה. וראה תי' הבי' בתוד"ה תמיד יומא שם. וראה הערות הבאות. ועצ"ע.
 – וגם את"ל שלפי המסקאה בהסוגיא שם לכל הדיעות (גם לדעת ר"מ שס"ל שבכ"י היו ד' מערכות וביוהכ"פ ה'), לא הובא שם כתוב זה לענין מערכת המזבח, ומשמע דהדרשא שבגמ' (שם, ב) "אש תמיד שאמרת לך כו" קאי לכו"ע (וכמ"ש הרא"ם), הרי
 א) גם הרמב"ם (שפסק כר' יוסי שס"ל שהיו ג' מערכות בכ"י – ראה לה"מ שם פ"ב ה"א) שם פ"ב ה"ד הביא הכתוב "אש תמיד" לענין מערכה שלישית לקיים מצות האש (אבל בה"ה שם "מפי השמועה" הביא הכתוב "והאש על המזבח" למערכת קיום האש). ואף שפסק שם (פ"ג ה"ג) דנר מערבי אין מדליקין אותו אלא ממזבח החיצון, הרי לא הביא שם הדרשא ד"אש תמיד" [אף שי"ל: 1) שהרמב"ם נקט דרשה הפשוטה יותר, ע"ד מ"ש בלח"מ שם פ"ב ה"ב. 2) בדוחק עכ"פ – סמך גם על הירושלמי דלקמן].
 ב) בירושלמי יומא פ"ד ה"ו: "ולית לרבי יודא מערכת קיומי אש מה מקיים ר' יהודה אש תמיד" (אף שלפנ"ז לא הביא הכתוב "אש תמיד" בדעת ר"מ כו').
 ואולי י"ל שלשיטת רש"י גם סוגיא זו במסקנתה ס"ל לר"מ (ור' יוסי – ראה בהערה 26) דהכתוב "אש תמיד" קאי במערכת המזבח, אלא

(* משא"כ בתרו"כ בפירושנו קאי עה"כ "ואש המזבח תוקד". וכ"ה בר"ח בגמ'. וכן הגי' הגרא"ר (ועוד) בגמ'. וראה דק"ס שם. אבל לא משמע כן מפרש"י יומא שם רע"ב. ובז"ח"מ שם ה"א מביאר ומפרש בהגירסא שלפנינו. ועד"ז בדברי דוד כאן.)

24 אבל מן השינוי שרש"י משנה בלשון חז"ל³⁴,
 25 שאינו מצטט "אש תמיד שאמרתי לך לא תהא אלא
 26 בראשו של מזבח החיצון", אלא כותב "אף הוא מעל
 27 המזבח החיצון תוקד", מובן, שזהו דין מדיני המזבח
 28 החיצון³⁵, אשר האש שעליו צריכה גם להדליק את
 29 המנורה³⁶ (כיקידות אחרות).
 30 ובמיוחד כאשר כך מובן לפי הפשט, כי התורה
 31 קבעה ענין זה בפרשת המזבח החיצון, ולא בפרשת
 32 המנורה.

ז.

ההוראה בעבודת ה'

33 ההוראה הנלמדת מכך בעבודת ה' היא:
 34 כלי המשכן והמקדש נחלקים, בכלליות, לשני
 35 סוגים: הכלים שעמדו בפנים – המזבח הפנימי, מנורה
 36 ושולחן. והחיצוניים – המזבח החיצון וכו'.
 37 סוגים אלו מקבילים לשני דרכי עבודת ה' על-ידי
 38 האדם: עבודת האדם עם עצמו – בפנים, ועבודת
 39 ההשפעה על הזולת, קירוב היהודים שהם ב"חוץ"
 40 ותיקון חלקו בעולם שבחוץ, כמזבח החיצון, אשר
 41 דוקא עליו הקריבו את קרבנות כל ישראל – בירור
 42 וזינוך עניני העולם³⁷.
 43 ביתר פירוט: הדלקת המנורה היא ענין התורה³⁸,
 44 שנאמר³⁹ "כי נר מצוה ותורה אור", ועליה נאמר, כמו
 45 על חובת תלמוד תורה, "להעלות נר תמיד". וכאשר

1 לא יהא כך, ולכן אין קיים איסור זה, ומותר להקריב
 2 מנחות מן התבואה החדשה³⁰.
 3 אבל אילו האיסור העיקרי הוא על הקרבת מנחה
 4 מן החדש לפני שמנחת שתי-הלחם מתירה זאת, הרי
 5 האיסור הזה קיים גם לאחר שכבר הקריבו מנחה מן
 6 החדש, כל עוד לא הקריבו את מנחת שתי-הלחם
 7 המתירה הבאת מנחות מן החדש.
 8 שאלה כזאת קיימת גם בעניננו:

9 חובת הדלקת המנורה מן האש שעל המזבח
 10 החיצון – האם היא חלק מדיני הדלקת המנורה,
 11 שהאש צריכה להילקח מן המזבח החיצון, או שמא זהו
 12 דין מדיני המזבח (שנאמר בפרשת המזבח), אשר ממנו
 13 חייבים לקחת אש להדלקת המנורה³¹.
 14 אחת ההשפעות המעשיות ממסגרות דיון זה היא:
 15 האם, כאשר מסיבה כל-שהיא אין אש על המזבח³²,
 16 מונע הדבר את הדלקת המנורה?
 17 אם זהו דין מדיני המנורה, הרי שכאשר אין אש על
 18 המזבח, אי-אפשר להדליק את המנורה. אבל אם זהו
 19 דין מדיני המזבח, הרי שכשאין אש על המזבח,
 20 מתבטלת חובה זו, וצריך להדליק את המנורה מאש
 21 אחרת.
 22 להלכה נראה שזהו דין בהדלקת המנורה, שהאש
 23 צריכה להילקח מן המזבח החיצון³³.

34 יומא שם. ועד"ו בתו"כ (כנ"ל הערה 22) ובירושלמי (כבהערה
 27).

35 ועד"ו המערכות שעל המזבח החיצון עצמו. וראה תוס' יומא שם
 ד"ה תמיד. ולהעיר מרמב"ם הל' עבודה יוה"כ פ"ב ה"ה. ובפיה"מ
 יומא שם ספ"ד דביוה"כ היו על המזבח ד' מערכות "מוסיפין מערכה
 כדי להדר המזבח ולעטר". ובגמ' שם (ועד"ו בתו"כ שלפניו): אש מחתה
 ומנורה מניין.

36 ואולי י"ל שעפ"ז דהדה"נ דהמנורה הוא דין במזבח עאכ"כ שכן
 הוא בנוגע הלאו ד"לא תכבה" – ונפק"מ להלכה ד"המכבה אש על
 המזבח עובר כו" – עד מתי נקרא "אש המזבח": אם עד שלוקחו במחתה
 מעל המזבח ואז דוקא נק' "נתקה למצוה אחרת", או גם אם רק הכינה
 במזבח (ראה יומא מו, ב. ובפרש"י שם. רמב"ם הל' תמידין פ"ב ה"ו),
 ואת"ל שזהו דין במזבח, הרי כ"ז שלא הורידה מהמזבח עובר, ועפ"ז
 יומתק ל' רש"י כאן "המכבה אש על" המזבח, ולא "המכבה אש
 המזבח" ככרמב"ם שם. ועוד.

37 ראה סה"מ צ' להצ"צ מצות בנין מקדש פ"ב. ובכ"מ.

38 ראה תו"א פח, ב. אוה"ת תרומה ע' אצא ואילך. ובכ"מ.

39 משלי ו, כג.

30 ראה שפת אמת (שם סח, ב) דמתרץ החילוק דקודם העומר
 וקודם שתה"ל שבמשנה שם דבשתה"ל הוי חסרון במצות שתה"ל ולא
 פסול בהקריבה שבמנחות, וכ' שלכן אם עבר והקריב קודם שתה"ל שוב
 רשאין אפי' לכתחילה להביא עוד מנחות קודם שתי הלחם.

31 להעיר ממחלוקת הרמב"ם והראב"ד הל' תמידין פ"ג ה"ג אם
 זהו חיוב בנר מעריב, או שזה בעיקר דין שלילי, היינו "שלא יביא מזבח
 הפנימי ולא מבית הכירים".

32 אלא שיש לדון בזה (ע"ד ההלכה) אם אין מזבח אם יש להדליק
 את המנורה ממ"ש בתוספתא (מנחות פ"ו ה"ו) השולחן והמנורה והמזבח
 מעכבין זא"ז. ובירושלמי שקלים פ"ד ה"ב מחלוקת בזה. ולדעת רבנן
 שם אינן מעכבין (וראה שם: כאן בעבודות שבפנים, כאן בעבודות
 שבחוץ) – ראה בכ"ז לקר"ש ח"א ע' 117 ואילך וש"נ (ושם: שלדעת
 הרגזובי הוא מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן אם הכלים הם חלקי המקדש).
 וראה מג"ח (מצוה צה) דבלא מזבח החיצון אינו קרוי בית המקדש.

ובכל אופן – מקום לשאלה באם יש מזבח אבל אין אש על המזבח
 (שחסר נדרבת העצים – ראה תענית כח, א – וכיו"ב).

33 ראה רמב"ם וראב"ד שבהערה 31. ולהעיר שהרמב"ם כתבו
 בפ"ג המדבר במצות הדלקת המנורה ולא בפ"ב שהוא ע"ד אש המזבח
 והמערכות שעליו.

(* ובדפוס ראשון ושני: מעל המזבח (וברש"י כת"י: שעל המזבח).

(** ואולי י"ז דעוד נפק"מ בלשונות אלו: "המכבה אש המזבח" משמע מכבה כל אש המזבח, משא"כ הלשון שבפרש"י "המכבה אש על המזבח" ה"ו גם מקצת האש
 (ראה ובחיים צא, ב רמב"ם שם. סה"מ צ"מ מ"ל פא, ביאור הרי"ף (לטה"מ צ"ט ר"ט) מ"ל"ת קפח. וראה פנ"י וכלי חמדה פרשתו בביאור דברי הרמב"ן). ולהעיר מהגריסא
 (בשוה"ג שלפנ"ו) "מעל המזבח".

14 על המזבח החיצון היא קשורה לאש המנורה⁴⁶,
 15 ומשמעות הדבר בעבודת האדם היא: כדי שאצל
 16 יושב-האוהל "תידלק" ותאיר "אש" ואור התורה, צריך
 17 להיות איכפת לו⁴⁷ שגם אצל יהודי הנמצא ב"חוץ"
 18 ידלק ויאיר "נר ה' נשמת אדם", ורק אז הוא יכול
 19 להצית את "נר ה'" שלו ב"אור התורה".
 20 קשר זה של המנורה אל המזבח החיצון חשוב כל
 21 כך, עד שהוא נרמז במילה "תמיד". כי התמידות
 22 בעבודתו של יושב-האוהל מתבצעת דוקא באמצעות
 23 עוברו את הנסיונות והקשיים של ה"חוץ". ורק על ידי
 24 השפעתו על יהודים אחרים הוא מגיע למעלת
 25 התמידות בעבודתו בלימוד התורה⁴⁸.

(משיחת ש"פ צו תשכ"ט)

1 תורתו אומנתו, הרי הוא בבחינת "נר תמיד" ומקושר
 2 תמיד אל ה'⁴⁰.
 3 עלול "יושב אוהל" לטעון; הרי הוא יכול להיות
 4 כמנורה דלוקה באופן של "להעלות נר תמיד", ואין לו
 5 צורך במצוות, ואפילו לא מצוה עוברת⁴¹, ובודאי שאל
 6 לו להתעסק עם עניני העולם או עם יהודי אחר שהוא
 7 "בחוץ"?
 8 על כך ישנה ההוראה, שהמנורה צריכה להידלק
 9 מאש המזבח. ואמנם, ישנו המזבח הפנימי – העבודה
 10 הנעלית של היהודי עם עצמו ועם פנימיות הלב⁴² –
 11 אבל אור המנורה אינו נדלק ממנו, למרות שעמד
 12 בסמוך לה⁴³, אלא דוקא⁴⁴ מן המזבח החיצון⁴⁵.
 13 יתר-על-כן: מדברי רש"י יוצא, שכבר בהיות האש

(40) ראה אוה"ת תצוה ע' א'תקנב ואילך.

(41) ראה ירוש' ברכות פ"א ה"ב: ולא מורה רשב"י שמפסיקין לעשות סוכה ולעשות לולב כו'. – ולהעיר דפשיטא להש"ס דאפילו לעשות סוכה ולולב מפסיק. ואכ"מ.

(42) ראה לקו"ת דברים עח, ד. פו. ד. מצות בנין מקדש שם. ובכ"מ.

(43) ראה יומא שם מה, ב. ראב"ד שבעה ע"א.

(44) ועד"ז במזבח הפנימי שמערכה שני' של קטורת (של מזבח הפנימי) צ"ל על מזבח החיצון (יומא ותו"כ שם).

(45) להעיר שנתנית התורה – באה ע"י מענת משה לנצוריים ירדתם (שבת פח, סע"ב). שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם (רמב"ם סוף

הל' חנוכה – מספרי נשא ו, כו (בשינוי לשון)).

(46) והיינו כי זהו דין באש המזבח (אבל את"ל שזהו דין באש המנורה הרי כמו שהוא על המזבח אינו שייך למנורה. אבל ראה לעיל הערה 36), וכמו במערכה שני' של קטורת (ואש מחתה) שעל מזבח החיצון – שבגמ' ותו"כ באים ביחד (וראה לעיל הערה 35).

(47) ולהעיר אשר סדר היום צ"ל: יהיב פרוטה לעני והדר מצלי (ב"ב י, א. שו"ע או"ח סו"ס צב) ומביהכנ"ס לביה"מ (שו"ע או"ח סקנ"ה).

(48) להעיר מרשב"י (שתורתו אומנתה) שתחילת ענינו בצאתו מהמערה אתקין מילתא (שבת לג, סע"ב).

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד אדר, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

זה זמן רב ביותר שלא נתקבל ממנו מכתב וידיעות, ויהי רצון שיהי זה סימן שהכל בסדר, בעינינו הכללים ובעינינו הפרטים.

בטח מסר פ"ש כללית... וכן אודות מה שדברתי עמו בהנוגע למחנם הטי' בפרט ולמדינות... בכלל, שלפלא וגם מצער - על שאין נעשה כמעט מאומה בהנוגע להפצת המעיינות, והרי מובן שלכל לראש עליו ודכוותי הדבר מוטל, שהרי זכה ולמד כמה זמן בישיבת תומכי תמימים מיסודם ובהנהלתם של רבותינו נשיאינו וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, אשר פעולות ודברי צדיקים קיימים לעד, וגם גזע צור מחצבתו מסייעתו, ובודאי לדכוותי האריכות בדבר אך למותר. פשיטא שאין כוונתי להטפת מוסר, כי אם לעורר ולעודד להפצה ולפעולות כגון האמור בכל המרץ הדרוש, וביחוד גדלה התמי' על העדר הנ"ל - בתקופה זו שכל העולם כולו ובחוגים הכי שונים דברו והפיצו עכ"פ נקודות מהמעיינות בקשר עם שנת המאתיים להסתלקות הילולא של הבעש"ט, ובכ"מ ממשכיכם גם עתה בזה [ולדוגמא כאן בשבועות הבאים, ונעשה זה ע"י חוגים בלתי דתיים], והרי מזה כ"ש וק"ו בהנוגע לאלו ששייך להם הענין בפנימיות.

ויהי רצון שאתבשר טוב בכל האמור. וכנוסח דמגילות פורים [דמגילה נקראת מתחיל מיום המחרת], ליהודים היתה אורה זו תורה, והרי ענין האורה הוא להאיר במקום שקודם לזה חסר הי'. ובפרט ע"פ תורת רבנו הזקן, דאורה לשון מפעיל, עיין שערי אורה בזה (בסוף הספר).

בכבוד ובברכה לפורים שמח ולבשו"ט.

בראשית כח, יב: וַיַּחַלֵּם וְהִנֵּה סֹלֶם מֵצֵב אֶרְצָה וְרֵאשׁוּ
מִגִּיעַ הַשְּׁמַיִמָה וְהִנֵּה מַלְאָכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ:

אַתָּה שָׁכַב עָלֶיךָ לָךְ אֶתְנַנְנָה וּלְזֶרְעֶךָ:

ד

ג

טעם שנמשל יעקב לינוקא (ב"ר פס"ט, ג) – בחיי תפארת.

והנה ה' נצב עליו ויאמר אני ה' וגו', א"ר אבהו
משל לבן מלכים שהי' ישן על גבי עריסה והיו זבובים
שוכנים עליו וכיון שבא מניקתו שחה עליו מניקתו
וברחו מעליו, כך בתחלה והנה מלאכי אלקים עולים
ויורדים בו⁹ כיון שנתגלה עליו הקב"ה ברחו מעליו.

בראשית רבה פרשה טט, ג

יעקב נמשל¹⁰ לינוקא,

כי יעקב בחי' תפארת¹¹ קו האמצעי, ונקרא ינוקא כי
הוא יונק משדי אמו — בינה¹².

ואם כי ז"א¹³ בכלל יונק משדי אמו — בינה, אך
ביחוד הוא תפארת דז"א בחי' יעקב.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד רמז

במראה החלום הראו ליעקב אודות הנישואין דרחל –
לאה, בגימטריא ס"ים במילואו סמ"ך למ"ד מ"ם

התרדמה! דאדם [הראשון] הי' בגן עדן שהוא מקום
קדוש, בכדי שתונסר ממנו חוה.

וכן יעקב, ששופרי' דיעקב² מעין שופרי' דאדם
הראשון, ישן במקום המקדש כמ"ש³ אכן יש ה' במקום
הזה כו' אין זה כ"א בית אלקים כו', בכדי שיונסר⁴ לאה
ורחל מהמוחין⁵ השמאלים שלו, שלאה ורחל הם בחי'
עצם ובשר. והוא ע"ד כמו באדם⁶ עצם מעצמי ובשר
מבשרי, ועיין בעץ חיים⁷ שער לאה ורחל פ"ב ע"ש.

והיינו מראה הסלם שהראו לו בחלומו, סל"ם
במלואו סמ"ך למ"ד מ"ם גי'⁸ לא"ה רח"ל וכמ"ש
במ"א בס"ד.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד רצג

בראשית כח, יג: וְהִנֵּה יְהוָה נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וַאֲלֹהֵי יִצְחָק הָאֲרִיץ אֲשֶׁר

(9) והמלכים הוא רמז להד' גליות (ב"ר פס"ח, יד).

(10) מבאר המדרש, דנמשל יעקב לבן מלך שיונק וכמ"ש וכיון שבא
מניקתו, שחה עליו מניקתו.

(11) ראה זהר חלק א' דף קנז, ב. חלק ג' דף שב, א. לקוטי תורה פרשת
ואתחנן עמוד ה, ב ואילך. תזריע כג, ג.

(12) ראה ברכות י, א: אמר ר' אבהו, שעשה לה דדים במקום בינה".
תניא פרק ג' דאב"ן נק' חכמה, ואם"ן נק' בינה המולידים מן המדות.
ובאור התורה שיר השירים עמוד ת"י וז"ל: כמו החלב מגדיל הולד
כו' כך הגדלת המדות ע"י חלב דאימא". עיין בפנים בלקוטי לוי יצחק
דתיבת ינוקא" מרמזו לבינה. לקמן סימן סא.

(13) דהמדות בכלל נמשך מהשכל (תניא פ"א ג), אולם תפארת בעיקר
נק' עמודא דאמצעיתא המברית מן הקצה אל הקצה. דהרי בכל מדה
יש מדה כנגדה, במדת החסד יש כנגדה גבורה, וכן להיפך, משא"כ
בתפארת" הוא התכללות" המדות במיזוג ושילוב ביחד, וזהו נעשה
ע"י הבינה" (השכל) שמאחד החסד וגבורה ביחד, וזהו שדוקא
תפארת" יונק מבינה" וכמבואר בכמה מקומות בחסידות. ראה תורה
אור פרשת נח י, ד. לקוטי תורה פרשת ואתחנן ה, ב ואילך. תזריע כג,
ג. ועוד. (ראה גם לקמן סימן טז הערה 6).

(1) (בראשית ב, כא) ויפל ה' אלקים תרדמה על האדם ויישן ויקח
אחת מצלעותיו ויסגר בשר תחתנה".

(2) בבא מציעא פד.

(3) בראשית כח, טז.

(4) בכדי שיונסר לאה ורחל, עיין גם לעיל סימן ב.

(5) כידוע, שכל ענין הנסירה הוא מגבורה בחי' שמאל, ואח"כ היחוד
שהוא ענין הנישואין הוא מחסד, וע"ד מ"ש שמאלי תחת לראשי"
זהו זמן דראש השנה ויהי"פ — (בחי' גבורה וימי הדין — הנסירה),
ואח"כ וימיני תחבקני" סוכות ושמת"ת בחי' ימין — חסדים.

(6) בראשית ב, כג.

(7) שער לח.

(8) סמ"ך (בג"י 120), + למ"ד (74), + מ"ם (80) = 274, וכן לא"ה

(36), + רח"ל (238) = 274.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו אדר, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו עם המצורף אליו,

וברך לקחתי ואשיבנו, אשר יקוים מתאים למי"ש והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור,

וידוע הפירוש בזה שכשהם נזכרים הרי הם גם ונעשים.

המשך בעמוד הבא

וקרבן תודה אינו בטל, וע"ש במתנת כהונה דהתמידים ומוספים ג"כ לא יבטלו ועמ"ש ע"פ כי חסד חפצתי ולא זבח, יש לפרש ע"ד כל המועדים בטלים לע"ל, ופי' בתורה אור בד"ה ויושט המלך לאסתר שהמועדים הן עליות כנסת ישראל, בפסח בבחי' חסד כו', אכן לעתיד לבוא יהי גלוי אור ה' למטה וזהו אשת חיל עטרת בעלה וא"כ אין שייך עליות, וזהו ע"ד מה שכתוב ע"פ כי ההרים ימושו כו' שההרים הם בחי' עליות כנ"י והיינו ע"י שיהי' הגילוי למטה וזהו וחסדי כו' וברית שלומי כו' והיינו ע"י המשכה מא"א דקמ"י מעלה ומטה שוין יעו"ש.

והנה הקרבנות הם ג"כ עליות והתקרבות כנ"ל מלמטה למעלה לכן הם בטלים כיון שיהי' הגילוי למטה, אך קרבן תודה שהיא הודאה ע"ד לך טוב להודות כו' הודו לו ברכו שמו הנה בבחי' שמו שייך ברכה אבל בו ית' אין שייך רק הודאה לבד.

עוד יש לומר ע"ד אחר הנה המועדים הן גלוי אור הבינה במדות כמ"ש ע"פ להקריב לי במועדו, ובד"ה הוי' לי בעוזרי, ובד"ה מצה זו ובינה נק' עלמא דאתכסיא ובמועדים נמשך הגלוי משם, וכמ"ש ע"פ בנהר יעברו ברגל שבכל רגל מג' רגלים עוברים בנהר היוצא מעדן שהוא בינה כו', ולעתיד לבוא יהי' עלמא דאתכסיא בגלוי ממש כמ"ש ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה, וזהו והניף ידו על הנהר כו' ולכן יהי' הכנור של שמונה נימין.

לכן המועדים יהיו בטלים דא"צ להמשיך אור הבינה במדות כיון הבינה יהי' בבחי' גילוי כמו המדות, וכמו ע"ד שעכשיו בשבת ויו"ט א"צ תפילין כו', משא"כ הלכות שהם מיסוד אבא הרי הם למעלה מהבינה וכמ"ש כי טובים דודין מיין ערבים עלי דברי סופרים כו' לכן אינן בטלות ועמ"ש מזה בד"ה יביאו לבוש מלכות.

ולכן הקרבנות ג"כ בטלים דמבואר באגרת הקודש סי' כ"ח הקרבנות שע"ג המזבח הן בחי' העלאת מ"ן מנפש הבהמית שבנוגה אל שרשן ומקורן הם בחי' ד' חיות שבמרכבה כו' ועי"ז נמשך ויורד מים דכורין מז"א, א"כ הקרבנות הם להמשיך יחוד ז"א ונוקבא, וכיון שלע"ל יהי' אור הבינה בגילוי וגם ז"א ונוקבא יהיו תרין ריעין, א"כ א"צ לקרבנות, אבל התודה שהיא המשכת יחוד אב ואם שלמעלה מעלמא דאתכסיא זה לא יבטל וכמו ההלכות, וכמ"ש מזה ע"פ מזמור לתודה הריעו לה' כל הארץ ר"ת הלכה שהתודה והלכות לא יבטלו גם לע"ל שיהי' אור הבינה בגילוי כי הם המשכות יסוד אבא כו' ועמ"ש ע"פ ועתה אלקינו מודים אנחנו לך ומהללים כו', שם נת' ענין ג' בחי' הלל ברכה והודאה.

אור התורה פ' ויקרא ח"א עמוד כ"ג

ז, יב – אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן וסולת מורבכת חלות בלולות בשמן

א. בשל"ה דף כ"ד הקשה על מדרש תהלים במזמור לתודה דאמר שם ר"י כל הקרבנות יהיו בטלים לעתיד לבא וקרבן תודה אינו בטל. והקשה הא בנין בית שראה יחזקאל הוא הבית שלעתיד הזכיר שם קרבנות של חטאות ואשמות. ודחק שם לתרץ.

ולא קשה מידי דהא איתא ביומא דף פ' אמר ר"א האוכל חלב בזמן הזה יכתוב שיעורו ופירש"י בד"ה אי נימא שמא יבנה ביהמ"ק בימיו ותתחדש הלכה ויאמרו שחייב קרבן על כזית קטן כו', הרי יהי' לעתיד חטאות ואשמות מאותם שנתחייבו כבר בעולם הזה אבל שיתחייבו אז בקרבנות אלו, וזה יהי' בטל לעתיד.

והנה הא דלעתיד יבוטל קרבנות של חטאות ואשמות כתב השל"ה שם הטעם לפי שאז יבטל היצירה מן הארץ ויתמו חטאים וכו'. וצריך ליישב טעמו הא ודאי חטאות ואשמות אינם באים אלא על חטא שוגג ואין יד יצה"ר בחטא של שוגג.

ונראה ליישב זה לפי טעמו עפ"י מה דאיתא בספר האלשיך פרשה זו על פסוק נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות אשר לא תעשינה ועשה אחת מהנה הא דצריך להביא קרבן על חטא שוגג לפי כי גם בלא דעת נפש לא טוב לפי שעל ידי שנפשו מטומאת מקודם ע"י חטא מזיד הלכך בא על ידו חטא של שוגג שאם הי' צדיק ולא חטא במזיד לא הי' בא תקלה של שוגג על ידו, וזה שאמר נפש כי תחטא בשגגה, זה בא לו מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ועשה, דעבירה של חטא מזיד שעשה היתה גוררת לו עבירה של שוגג וא"כ כיון דלעתיד לא יהא מצוי חטא מזיד שיבטל היצירה מן העולם גם חטא שוגג לא ימצא לכן יבטל לעתיד חטאות ואשמות אף שהם באים על חטא שוגג.

ולי נראה הטעם הא דלעתיד יבטל קרבן חטאות ואשמות לפי דאיתא בילקוט ירמי' דף ס"ו וז"ל בעוה"ז אדם מלקט תאנה בשבת אין התאנה אומרת כלום אבל לע"ל היא צווחת ואומרת שבת הוא אדם שוכב עם אשתו נדה אין מי שיעכב על ידו אבל לע"ל אבן מקיר תזעק ואומר לו נדה היא, הרי לפי"ז כל יראה ובל ימצא לעתיד חטא שוגג שהרי יהי' לו מזכירין החטא אשר ירצה לעשות, לכן יבטל אז הקרבן חטאות ואשמות הבא על השוגג.

לוית חן

ב. במד"ר פ' צו פ"ט כל הקרבנות בטלים לעתיד לבוא

המשך מהעמוד הקודם

שיחיי אורה ושמחה וששון ויקר, כדרשת רז"ל וגם כפשוטו.

בברכה לבשו"ט מתוך הצלחה מופלגה בעבוה"ק ובאופן דופרצת וגוי

◆ יום ראשון י' אדר ב' ◆

ו (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) צו את־אֶהְרֹן וְאֶת־בְּנָיו לֵאמֹר, זֹאת תֹּרַת הָעֹלָה
הוא העֹלָה על מִוְקְדָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כָּל־הַלֵּילָה
עַד־הַבֶּקֶר וְאִשׁ הַמִּזְבֵּחַ תֹּקֵד בּוֹ:

ב פקד ית אהרן וית בנויה למימר דא
אורייתא דעלתא היא עלתא על דמתוקדא
על מדבחה כל ליליא עד צפרא ואשתא
דמדבחה תהא יקדא בה:

כ"ט צו את אהרן • (ת"ח) אין "צו", אלא לשון זרוז מיד ולדורות. אמר רבי שמעון: ביותר צריך הכתוב לזרוז במקום שיש בו חסרון פיס. זאת תורת העולה וגו'. הרי הענין הזה בא ללמד על הקטר חלבים ואיברים שיהא כשר כל הלילה, וללמד על הפסולין, איזה אם עלה - ירד, ואיזה אם עלה - לא ירד; שכל 'תורה' לרבות הוא בא, לומר: תורה אחת לכל העולים, ואפלו פסולין, שאם עלו לא ירדו. הוא העולה • למעט את הרובע ואת הנרבע וכיוצא בהן, שלא היה פסולין בקדש, שנפסלו קדם שבאו לעזרה.

(כל הענין בתורת פהנים ונבחים פרק ג ופרק ד) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פי 'שיחות קודש' תשל"א עמוד 30 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

בקשו השבונות רבים

על הפסוק "צו את אהרן" (ו, ב) מפרש רש"י "ביותר צריך הכתוב לזרוז במקום שיש בו חסרון פיס". יש לעין מדוע נאמר זירוז זה דוקא כאן בנוגע לאש המזבח, ולא במצות אחרות שיש בהן חסרון פיס? ויש לבאר זה בעבודת האדם לקונו:

במצות אחרות שיש בהן חסרון פיס, כצדקה וכיוצא בזה, אין צריך לזירוז כל־כך, כי בהן בטיח האדם שהקב"ה ישלם לו בחזרה. ואפילו בלא זה, הרי זה כסף שלו, ובכסף שלו יכול הוא לעשות ככל העולה על רוחו. אבל כשמגיע לממון הקדש שהוא מכספי צבור, ובכספי צבור צריך להזהר ביותר, ואם־כן יכול האדם לטעון שלא־דוקא שעצים למערכה הם הדברים הכי נחוצים עכשו, ואולי יש דברים הנחוצים יותר, ולכן צריכים להשתמש בכספי הצבור לדברים אחרים.

ולכן דוקא כאן כשמדבר בכספי צבור, שם צריך הכתוב להזהיר ולזרוז שכשהקב"ה מצוה לעשות משהו, אין מקום להשבונות בגני־אדם. וכשהקב"ה מצוה שצריך עצים למערכה, ודאי הדבר שזהו מה שצריכים לעשות עם הכסף.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פי 'לקוטי שיחות' חלק ז עמוד 30 - מתוך 'לקראת שבת')

החביר להקב"ה בקיים מצותיו

בקשר לפסוק "צו את אהרן" (ו, ב) ישנם שני פירושים הקשורים בתיבת "מצוה": א. מלשון ציווי. ב. מלשון "צותא וחבור" (לקוטי תורה' בחקותי מה, ג. ועוד) שקיים המצות מחבר ומקשר את ישראל להקב"ה. ויש לומר ששני פירושים אלו מבארים אחד את השני: דהנה יהודי יכול לקיים מצות משני טעמים: א. כי מבין בשכלו היקר והמעלה בקיים המצות. ב. כי כף צוה הקב"ה ולכן מקיים מצותיו בקבלת עול', ולא מצד שמבין בשכלו המעלה שבזה. ועל זה אומרים שעקר ה"צותא וחבור" להקב"ה שעל־ידי קיום המצות הוא כשמבטל את עצמו להקב"ה, ומקיים מצותיו לא מצד שמבין כף בשכלו אלא רק מפני ה"ציווי", שפך צוה הקב"ה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (מהתוועדות שבת קודש פרשת צו תשמ"ג. תורת מנחם תשמ"ג כרך ב, עמ' 1254)

וְאֶת אֶהְרֹן (ו, ב)

אין 'צו' אלא לשון זרוז מיד ולדורות (רש"י)

"אין 'צו' אלא לשון זרוז" - כללות עבודתו של האדם לקונו צריכה להיות מתוך זריזות, בגלל השמחה והתשוקה לקיים את רצון הבורא.

"מיד" - מצוה הבאה לדרך אל תחמיצנה, אלא יש לקומה מיד, ללא דחיות.

"ולדורות" - הקיים אינו חד־פעמי, אלא נמשך עד סוף כל הדורות. ובשני מובנים: א) יש לפעלה זו פירות ופירי־פירות עד סוף כל הדורות; ב) הפעלה עצמה היא תמידית, ובלשון הידוע - 'פעלה נמשכת'.

ועל זה אומר רש"י ש"הוצאת הדשן" - "מחוץ למחנה" - היא דוקא פאָשר זה לתועלת עבודת הקרבנות, כי "אין מקום למערכה", ו"הוצאת הדשן" היא העושה מקום למערכה חדשה, אבל פאָשר יש מקום למערכה - אין עבודה זאת. ועל-דרך זה בעבודת האדם לקונו, שרק פאָשר העסק ב"דשן" ובדברים גשמיים גביא תועלת בעבודת הקרבנות, שהוא עבודת התורה והתפלה, שעל-ידי העסק בעניני עולם-הזה יוכל להתעסק ביתר שאת בעבודת ה', אזי הותר עבודת "הוצאת הדשן". אף פאָשר יש "מקום למערכה" גם בלי העסק ב"דשן" - אין עבודה זאת. ועל האדם להשאיר במקומו האמיתי - בתוך מחנה התורה והתפלה, ולהתעסק בעבודת ה'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטרשיחות חלק לו, עמוד 1 - מתוך 'לקראת שבת')

תרימות הדשן - חובה או רשות

ופשט את-בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את-הדשן אל-מחוץ למחנה

ופשט את בגדיו - אין זו חובה אלא דרך ארץ, שלא ללכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד, בגדים שבשלב בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו, לכה ולבש בגדים אחרים, פחותין מהן. (ו, ד. ובפירוש רש"י) ברמב"ן הקשה: מנא-ליה לרש"י שדברי הפסוק "ולבש בגדים אחרים" אינן חובה אלא רק דרך-ארץ? ובמפרשים מצינו בזה כמה וכמה ביאורים.

ויש לומר בפשטות, שמקורו של רש"י הוא מהא גופא שבפרשת "ועשית בגדי קודש" שבפרשת תצנה, לא נצטוה משה על עשית בגדים פחותים לבגדי אהרן עבור הוצאת הדשן. ומזה מקריח רש"י שאין חובה בלבישת בגדים אלו, ורק דרך-ארץ שלא ללכלך את הבגדים בהם משרת תמיד.

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטרשיחות חלק לו, עמוד 5 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

בישול קדירה ומזיגת הכוס אחר הן

ופשט את-בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את-הדשן גו'

שלא ללכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד. בגדים שבשלב בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו, לכה ולבש בגדים אחרים, פחותין מהן (ו, ד. ובפירוש רש"י)

לכאורה צריך באור, הרי בדרך-כלל "המבשל קדירה" ו"המזוג כוס" אינם רק בבגדים שונים, אלא עבודות אלו נעשות על ידי שני סוגי עבדים. ואם פן גם כן, מדוע נעשית "הוצאת הדשן" רק בבגדים אחרים, ולא על-ידי ב' פהנים שונים? ויש לומר בזה בדרך הדרוש:

כלל זה, דמזיגת כוס ובשול קדירה נעשים על-ידי שני סוגי אנשים, הוא רק בעבודת עבד לרבו. דהמזוג כוס אין זה לפי כבודו להתעסק בבישול קדירה. אף בעבודת הבזרא, אין חילוק כלל בין סוגי העבודה, וכל מהן ראוי לו לעבוד כל סוג עבודה.

וכמאמר רבותינו ז"ל (תנחומא עקב ב) "אל תהא יושב ושוקל מצותיה של תורה... קלה שבקלות... וחמורה שבחמורות... הרי הן שוין".

דהרי העיקר בעבודת ה' הוא קיום רצונו ותברך, מתוך קבלת עול מלכות שמים, ככל אשר יצוה עלינו. וכאשר האדם מקיים את המצוות רק כדי למלאת רצונו ותברך, אין חילוק בעיניו בין עבודה כ"מזיגת כוס" או "בישול קדירה", דהרי העיקר הוא מלוי רצונו, ומה לי באיזה אופן יתקיים רצונו. ורק בענין הבגדים יש שינוי ביניהם, כדברי רש"י.

(ה) והאיש על-המזבח תוקד-בו לא תכפה ובער

עליה הפתח עצים בבקר בבקר וערף עליה העלה

והקטיר עליה חלבי השלמים:

הואשמתא על מדבחת תהי יקרא בה לא תטפי ויבצר עלה פהנא אציא בצפר בצפר ויבצר עלה עלתא ויסק עלה תרבי נכסת קודשא:

והאיש על-המזבח תוקד-בו • רבה כן יקידות הרבה: "על מוקדה", "והאיש המזבח תוקד בו", "והאיש על-המזבח תוקד בו", "אש תמיד תוקד על-המזבח". כלן נדרשו במסכת יומא (דף כח) שנתלקו רבותינו במנין המערכות שהיו שם. וערף עליה העלה • עולת תמיד היא תקדים (פסחים נח). (ברש"י ל"שן: ומנין שלא יהא דבר קודם על המערכה לתמיד של שחר? תלמוד לומר: העלה, עולה ראשונה). חלבי השלמים • אם גביאו שם שלמים. ורבותינו (סו) למדו מכאן: "עליה", על עולת הבקר השלם כל הקרבנות כלם. מכאן שלא יהא דבר מאחר לתמיד של בין הערבים.

(1) **אֵשׁ תָּמִיד תּוֹקֵד עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה: ם** וְאֵשׁתָּא תְּדִירָא תְּהִי יִקְרָא עַל מִדְּבָחָא לֹא תִטְפִּי:

כ"י אֵשׁ תָּמִיד • (יומא מד) אֵשׁ שְׁנָאֲמַר בְּהַ "תָּמִיד", הִיא שְׁמִדְלִיקִין בְּהַ אֶת הַנְּרוֹת, שְׁנָאֲמַר בְּהַ (שמות כז יג): "לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד". אִף הִיא "מַעַל הַמִּזְבֵּחַ" הַחִיצוֹן "תּוֹקֵד". לֹא תִכְבֶּה • הַמְּכַבֶּה אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ, עוֹבֵר בְּשִׁנֵי לְאוּיִן •

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי שיחות חלק א, עמוד 217 – מתוך 'לקראת שבת')

רְגִשִי הַתְּלַהּבוֹת בְּכָל מַצָּב

אֵשׁ תָּמִיד תּוֹקֵד עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה: (1, 1)

תָּמִיד – אֶפִּילוֹ בְּשֶׁבֶת. תָּמִיד – אֶפִּילוֹ בְּטוֹמְאָה (בירושלמי יומא פרק ד הלכה ו)

יֵשׁ לְפָרֵשׁ לִימוּד זֶה בְּדַרְכֵי עֲבוֹדַת הָאֵדָם לְקוֹנוֹ:

ה'אֵשׁ תָּמִיד' הִיא הַתְּלַהּבוֹת הַלֵּב, הַמִּתְלַהֵט בְּרִגְשֵי קוֹדֵשׁ לְהַקְבֵּה. וְעַל הָאֵדָם לִיזְהַר שְׂאֵשׁ זוֹ תּוֹקֵד וְתִבְעֵיר אֶת לְבוֹ בְּכָל עֵת, וְלֹא תִכְבֶּה חֲסִי־שָׁלוֹם.

וְהַנֵּה בְּשֶׁבֶת שֶׁהִיא יוֹם הַמּוֹקֵדֵשׁ פּוֹלוֹ לְעֲבוֹדַת ה', עֲלוֹל הָאֵדָם לְחֹשֶׁב שְׂצָרִיף הוּא לְהַשְׁקִיעַ כָּל פּוֹלוֹ בְּמַחְשָׁבָה עֲמוּקָה וְהַתְּבוּנָנוּת, שֶׁהִיא עֲבוֹדַת הַמוֹחַ, וְאִין לוֹ לְעוֹרֵר בְּעֵצְמוֹ אֶת רִגְשֵי הַלֵּב. וְזֶהוּ "תָּמִיד – אֶפִּילוֹ בְּשֶׁבֶת", שְׂאֶפִּילוֹ בְּהִיּוֹת הָאֵדָם שְׂקוּעַ בְּהַשְׁגַּת הַבוֹרָא, גַּם אִזּוֹ עָלִיו לְעוֹרֵר בְּעֵצְמוֹ רִגְשֵי הַתְּשׁוּקָה לְהַקְבֵּה.

וּמֵאִידֵךְ, גַּם הַרְחוֹק חֲסִי־שָׁלוֹם מִעֲבוֹדַת הַבוֹרָא, וְ"טְמֵא" הוּא, אִין לוֹ לְחֹשׁוֹב שְׂפָכֵר "אֲבוֹד" הוּא, וְאִי־אֶפְשֵׁר לוֹ לְהַתְּקַרֵּב אֶל הַבוֹרָא, אֲלֵא "תָּמִיד – אֶפִּילוֹ בְּטוֹמְאָה" דָּגַם עַל הַטְּמֵא לְעוֹרֵר אֶת עֵצְמוֹ וְלַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַתְּלוּי בּוֹ שֶׁה'אֵשׁ תָּמִיד" – "לֹא תִכְבֶּה" חֲסִי־שָׁלוֹם, אֲלֵא תִמְשִׁיף לְבַעוֹר וּלְהַלְהִיב לְבוֹ לְעֲבוֹדַת הַבוֹרָא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יז עמ' 55)

אִף הִיא מַעַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן תּוֹקֵד (רש"י 1, 1) בְּגִמְרָא (יומא מה, ב) אָמְרוּ "אֵשׁ תָּמִיד שְׂאֲמַרְתִּי לָךְ, לֹא תִהְיֶה אֲלֵא בְּרֵאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן", וְהִינוּ שֶׁהוּא דִין בְּמִנְוֵרָה (שֶׁהִיא צְרִיכָה לְהַדְּלִיק מִמֵּהַמִּזְבֵּחַ), וְאִם אִין אֵשׁ בְּמִזְבֵּחַ לֹא נִתֵּן לְהַדְּלִיקָה ("לֹא תִהְיֶה אֲלֵא"). אִף לְרִש"י זֶה דִין בְּמִזְבֵּחַ (שְׂמִמְנוֹ צְרִיכִים לְהַדְּלִיק אֶת הַמִּנְוֵרָה): בְּנוֹסֵף לְשֶׂאֵר הַדִּינִים שֶׁבְּאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ, הִיא צְרִיכָה לְהִיּוֹת זוֹ שְׂמִמְנוֹ מְדִלִיקִים אֶת הַמִּנְוֵרָה ("אִף הִיא"), וּבְהַעֲדָר אֵשׁ בְּמִזְבֵּחַ – אֶפְשֵׁר לְהַדְּלִיק אֶת הַמִּנְוֵרָה מֵאֵשׁ אַחֲרָת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (היוסיוס כ"א אדר שני)

תָּמִיד תּוֹקֵד... לֹא תִכְבֶּה (1, 1)

מִפְּרֵשׁ הַרְבֵּי הַצְּמַח־צִדְקָה:

"אֵשׁ תָּמִיד" – זֶה הַלּוֹמֵד עִם חֲבֵרוֹ וּמַעוֹרֵר אֶת 'אֵשׁ הַתָּמִיד' הָאֶלְקִית שֶׁבְּנַפְשׁוֹ,

"לֹא תִכְבֶּה" – זְכוּת זוֹ תַעֲמֹד לוֹ לְעַד.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יז, עמ' 56)

אֵשׁ תָּמִיד (1, 1)

אֵשׁ שְׁנָאֲמַר בְּהַ תָּמִיד, הִיא שְׁמִדְלִיקִין בְּהַ אֶת הַנְּרוֹת... אִף הִיא מַעַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן תּוֹקֵד (רש"י)

"מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן" – רוֹמֵז לְעֲבוֹדַת הָאֵדָם עִם זוֹלָתוֹ, הַנִּמְצָא ב'חֹיץ'.

"הַדְּלִיקַת הַמִּנְוֵרָה" – רוֹמֵזת לְלִמּוּד הַתּוֹרָה, כְּנָאֲמַר (משלי ו), "וְתוֹרָה אוֹר".

כָּאֵן טְמוּן רְמֵז נִפְלֵא: הַעֲבָדָה שֶׁהַדְּלִיקַת נְרוֹת הַמִּנְוֵרָה נַעֲשֶׂתָה דוֹקָא מֵאֵשׁ שְׂעֵל־גַּבִּי מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, מְלַמֶּדֶת שֶׁהַדְּרָךְ לְזְכוּת לְאוֹר הַתּוֹרָה (הַדְּלִיקַת הַמִּנְוֵרָה) הִיא דוֹקָא כְּאֶשֶׁר הָאֵדָם אִינוֹ מְסַתְּפֵק בְּעֲבוֹדָתוֹ עִם עֵצְמוֹ אֲלֵא מִתְעַסֵּק גַּם בְּטוֹבַת הַזּוּלָת – "מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן".

~ נקודות משיחות קודש ~ משיחת שבת פרשת צו. ה'תשכ"ט

ידועה תורת הרב המגיד, שאמרה לפני רבנו הזקן עשר פעמים, כדי לחקקה בעשר כחות נפש – שצריכים להבעיר אש על המזבח והקרבת אש מ"מ, ואש זו "לא תכבה", שהיא מכבה את ה"לא" [=הפרוש הפשוט הוא, שיתבטלו כל המנגדים שאומרים "לא", וגם הם יאמרו "הן"; והפרוש הפנימי הוא הפיכת ה"זדונות" ("לא") ל"זכיות" ("הן")], כמובא ב'היום יום' (כ' אדר שני) ובפסקא שלאחר־יזה (כא אדר שני), שפאשר פועלים ענין זה, הנה שקרו אותו, אשר זכותו זו "לא תכבה" לעד.

כדי שידלק אש ואור התורה אצל יושב אהל בתמידיות, צריך להיות נוגע לו תחלה שתאיר נשמתו של יהודי שנמצא בחוץ.

(ו) וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקֶּרֶב אֲתָהּ בְּנֵי-אֶהֱרֹן לִפְנֵי יְהוָה אֶל-פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ:

וְזָאת תּוֹרַת דְּמִנְחַת דִּיקְרָבוֹן יְתָה בְּנֵי אֶהֱרֹן קָדָם יְיָ לְקָדָם מִדְּבַחַת:

ש"י « וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה • תּוֹרָה אַחַת לְכֹל לְהִטְעִינָן שְׁמֵן וּלְבֹנָה הָאֲמוּרִין בְּעִנְיָן. שְׂיִכּוֹל, אֵין לִי טְעוּנוֹת שְׁמֵן וּלְבֹנָה אֶלָּא מִנְחַת יִשְׂרָאֵל שְׁהִיא נִקְמָצָת. מִנְחַת כְּהֻנִים שְׁהִיא כְּלִיל, מִנֵּין? תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "תּוֹרַת". הַקֶּרֶב אֲתָהּ • הִיא הַגֶּשֶׁה בְּקֶרֶן דְּרוּמִית מִעֶרְבִית. לִפְנֵי ה' • הוּא מִעֶרֶב, שְׁהוּא לְצַד אֶהֱל מוֹעֵד. אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ • הוּא הַדְּרוֹם, שְׁהוּא פְּנֵי שֶׁל מִזְבֵּחַ, שְׁהַכָּבֵשׁ נָתוּן לְאוֹתוֹ הַרוּחַ.

(ח) וְהַרִים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ מִסֵּלַת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֹנָה וְאֵת כָּל-הַלְּבָנָה אֲשֶׁר עַל-הַמִּנְחָה וְהַקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ רִיחַ נִיחֹחַ אֲזַכְּרֶתָהּ לַיהוָה:

ח וְנִפְרַשׁ מִנָּה בְּקִמְצָה מִסֵּלַת דְּמִנְחַתָּא וּמִמִּשְׁחָה וְיָת כָּל לְבָנָתָא דִּי עַל מִנְחַתָּא וְיִסַּק לְמִדְּבַחַת אֲתַתְּקֻלָּא בְּרַעוּא אֲדִפְרַתָּא קָדָם יְיָ:

ש"י « (וְהַרִים מִמֶּנּוּ • מִהִמְחַבְרָ, שְׁיִהֵא עֲשְׂרוֹן שְׁלָם בְּכַת אַחַת בְּשַׁעַת קְמִיצָה. בְּרַש"י יִשׁוֹן). בְּקִמְצוֹ • שְׁלֵא יַעֲשֶׂה מִדָּה לְקִמֵץ (יבמא מו). מִסֵּלַת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֹנָה • מִכָּאן, שְׁקוּמֵץ מִמְּקוֹם שְׁנַתְרַבָּה שְׁמֹנָה (סוטה יד). הַמִּנְחָה • שְׁלֵא תִהֵא מִעֶרְבַת בְּאַחַרְת (ת"ח). וְאֵת כָּל-הַלְּבָנָה אֲשֶׁר עַל-הַמִּנְחָה וְהַקְטִיר • שְׁמַלְקֻט אֵת לְבֹנָתָהּ לְאַחַר קְמִיצָה וּמִקְטִירוֹ; וּלְפִי שְׁלֵא פִרַשׁ בֵּן אֶלָּא בְּאַחַת מִן הַמִּנְחוֹת בְּ"וִיקְרָא", הַצָּרֵף לְשָׁנוֹת פִּרְשָׁה זו, לְכַלֵּל כָּל הַמִּנְחוֹת כְּמִשְׁפָּטָן (ת"ח).

(ט) וְהַנּוֹתֵרֶת מִמֶּנּוּ יֹאכְלוּ אֶהֱרֹן וּבְנָיו מִצֹּת תֹּאכְלוּ בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ בַּחֲצַר אֶהֱל-מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ:

ט וְדִאֲשַׁתָּאר מִנָּה יִכְלוּן אֶהֱרֹן וּבְנוֹהֵי פִטִיר תַּתְּאָכַל בְּאַתֵּר קֹדִישׁ בְּדִרַת מִשְׁפָּן זְמָנָא יִכְלֻנָּה:

ש"י « בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ • וְאִיזְהוּ? בַּחֲצַר אֶהֱל-מוֹעֵד.

(י) לֹא תֹאפֶה חֲמִץ חֶלְקִים נָתַתִּי אֲתָהּ מֵאִשֵּׁי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הוּא כַחֲטָאת וְכֹאשָׁם:

י לֹא תַתְּאָפִי חֲמִיעַ חֶלְקָהוֹן יְהִבִית יְתָה מִקְרַבְנֵי קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין הִיא כַחֲטָאָתָא וְכֹאשָׁמָא:

ש"י « לֹא תֹאפֶה חֲמִץ חֶלְקִים • אֵף הַשִּׁירִים אֲסוּרִים בְּחֲמִץ. כַּחֲטָאת וְכֹאשָׁם • (שם ב) מִנְחַת חוּטָא הָרִי הִיא כַּחֲטָאת. לְפִיכָךְ, קִמְצָה שְׁלֵא לְשַׁמָּה – פְּסוּלָה; מִנְחַת נְדָבָה הָרִי הִיא כֹּאשָׁם. לְפִיכָךְ, קִמְצָה שְׁלֵא לְשַׁמָּה – כְּשָׂרָה.

(יא) כָּל-זֹכֵר בְּנֵי אֶהֱרֹן יֹאכְלֻנָּה חֶקְעוּלָם לְדִרְתֵיכֶם מֵאִשֵּׁי יְהוָה כָּל אֲשֶׁר-יִגַע בָּהֶם יִקְדָּשׁ: פ

יא כָּל דְּכוּרָא בְּנֵי אֶהֱרֹן יִכְלֻנָּה קִנָּם עָלָם לְדִרְתֵיכוֹן מִקְרַבְנֵיָא וְיְיָ כָּל דִּיקְרַב בְּהוֹן יִתְקַדָּשׁ:

ש"י « כָּל-זֹכֵר • אֶפְלוּ בְּעַל מוּם. לָמָּה נֶאֱמַר? אִם לְאַכִּילָה, הָרִי כְּבָר אָמוּר (ויקרא כא כב): "לְחֶם אֱלֹהֵי מִקְדָּשִׁי הַקְדָּשִׁים וְגו'" אֶלָּא לְרַבּוֹת בְּעַלֵי מוּמִין לְמַחֲלַקַת (ובחיים קב). כָּל אֲשֶׁר-יִגַע וְגו' • קֹדְשִׁים קְלִים אוּ חֲלִין שְׂיִגְעוּ בָּהּ וְיִכְלְעוּ מִמֶּנּוּ (ת"ח). יִקְדָּשׁ • לְהִיּוֹת כְּמוֹתָ, שְׂאֵם פְּסוּלָה, יִפְסְלוּ. וְאִם כְּשָׂרָה, יֹאכְלוּ כַּחֲמֵר הַמִּנְחָה

• (ת"ח)

♦ יום שני י"א אדר ב' ♦

(ב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יב וּמְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:

(ג) זֶה קָרְבַן אֶהֱרֹן וּבְנָיו אֲשֶׁר-יִקְרִיבוּ לַיהוָה בְּיוֹם הַמִּשְׁחָ אֹתוֹ עֲשׂוּרֵת הָאָפֶה סֵלֶת מִנְחָה תִמְדִּי מִחֲצִיתָהּ בַּבֶּקֶר וּמִחֲצִיתָהּ בַּעֶרֶב:

יג דִּין קָרְבַן אֶהֱרֹן וּבְנוֹהֵי דִי יִקְרָבוּן קָדָם יְיָ בְּיוֹמָא דְּרַבִּיאוּ יְתָה חַד מִן עֶסְרָא בְּתַלַּת סָאֵין סֵלַתָּא מִנְחַתָּא תְּדִירָא פְּלִגּוּתָהּ בְּצַפְרָא וּפְלִגּוּתָהּ בְּרַמְשָׂא:

שיעור יומי ליום שני י"א אדר ב' ושנים מקרא ואחד תרגום - ו - פרשת צו קה

כ"א < זה קרבן אהרן ובניו • (מנחות עח) אף ההדיוטות מקריבין עשירית האיפה ביום שהן מתחננין לעבודה, אבל כהן גדול בכל יום, שנאמר: "מנחה תמיד וגו', והכהן המשיח תחתיו מבניו חקת-עולם וגו'".

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות תענית אסתר תשמ"ו. תורת מנחם תשמ"ו כרך ב. עמ' 700)

זה קרבן אהרן ובניו... מחציתה בבקר ומחציתה בערב (ו, יג)

הכהן הגדול הוא ה'יחידה הכללית' של עם ישראל. המשמעות הרוחנית של "קרבן אהרן ובניו" (חביתי כהן גדול) בעבודת האדם היא, החדירת עצמת ה'יחידה' שבנפש לתוך פרטי העבודה במשך המעלה, "בבקר ובערב". הדבר בא לידי ביטוי בקר, שמייד לאחר פרשת מנחת חביתין (עגן ה'יחידה') באים דיני הקרבנות הפרטיים - חטאת, אשם ושלמים.

(יד) על-מחבת בשמן תעשה מרבכת תביאנה תפיני מנחת פתים תקריב ריחניח ליהוה: יד על מסריטא במשח תתעבד רביקא תינה תופיני מנחת בצועין תקרב לאתקבלא ברעוא קדם יי:

כ"א < מרבכת • חלוטה ברותחין כל צרפה (ט"ז). תפיני • אפוייה אפיות הרבה, שאחר חליטתה, אופה בתנור וחזור ומטגנה במחבת. מנחת פתים • מלמד שטעונה פתיתה. (ברש"י ישן: ולא פתיתה ממש בציעין ופרורין לפי שאינה נקמצת, אלא כופלה לשנים, וחזור וכופלה לארבע שתי-ערב ואינו מבדיל. וכן מקטיר לאשים, ב'תורת כהנים' מפרש לה).

(טו) והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אתה חק-עולם ליהוה כליל תקטר: טו וכהנא דמרבא תחותיה מבנהי יעבד יתה קנים עלם קדם יי גמיר תתסק:

כ"א < המשיח תחתיו מבניו • המשיח מבניו, תחתיו. כליל תקטר • אין נקמצת להיות שריה נאכלין, אלא פלה כליל. וכן כל מנחת כהן של נדבה, כליל תהיה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 24)

אין נקמצת להיות שריה נאכלין אלא פלה כליל . . פלה שונה לגבוה (רש"י ו, טו-טז) רש"י בא לבאר את שנוי הלשון בין מנחת חביתין למנחת כהן. כליל תקטר - מנחת חביתין נקמצת, אף קמיצתה אינה מתרת את שאר המנחה לאכילה, אלא נקטרת 'כליל' על המזבח, הקמץ והשירים. כליל תהיה - מנחת כהן אינה נקמצת, היא נשאת כליל במשך כל ההקדבה ונקטרת פלה פאחת; פלה שונה לגבוה - אין בה הפרדה בין הקמץ לשירים אלא פלה נקטרת בשונה.

(טז) וכל-מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל: פ כ"א < כליל • פלה שונה לגבוה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קלד)

וקל מנחת כהן כליל תהיה (ו, טז)

מנחה, שבאה מקמח, רומזת לצרכי האדם (כמאמר אם אין קמח כו'). במנחת ישראל - בעל עסק, השיף לעולם, מקריבים רק את הקמץ כליל לה', היינו זמן תורה ותפלה, וזה מקדיש ומתיר באכילה את השירים (על-דרך "לה" הארץ ומלואה" ורק על-ידי ברכה "והארץ נתן לבני אדם"). אף במנחת כהן - יושב אהל, המבדל מן העולם, כל הקמח נשרף כליל.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עזו והדר

ו (טז) וכל מנחת כהן. דאם לא היה פליל אומר לא אוכל השירים, דמה דורון יש לפני המקום במלא קמצו שאינו אלא דבר מועט, דבשלמא ושראל המביא מנחה מביא עשרון והקומץ נקטר והשירים נאכלים לכהנים, וכהנים משולחן גבוה קא זכו, ונמצא פלו דורון, אבל של כהן אם היה אוכל השירים אין זה דורון. ולא דמי לחטאות ואשמות של כהנים, דהתם החלב והאימורין נקטרים (עם [העורות לאנשי משמר: תורה ו

יז ומליל יי עם משה למימר: (יז) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

יח מלל עם אהרן ועם בנהוי למימר דא אורייתא דחטאתא באתרא די תתנכס עלתא תתנכס חטאתא קדם יי קדש קודשין היא: (יח) דבר אל־אהרן ואל־בניו לאמר זאת תורת החטאת במקום אשר תשחט העלה תשחט החטאת לפני יהוה קדש קדשים הוא:

יט כהנא דמכפר יתה (נ"א בדמה) ייכלנה באתר קדיש תתאכל בדרת משפן זמנא: (יט) הכהן המחטא אתה יאכלנה במקום קדש תאכל בחצר אהל מועד:

כ פל די יקרב בכפרה יתקדש ודי ידי מדמה על לבוש די ידי עלה תתחנור באתר קדיש: (כ) כל אשר יגע בבשרה יקדש ואשר יזה מדמה על־הבגד אשר יגע בבשרה • העובד עבודותיה שהיא נעשית חטאת על־ידו. המחטא אתה יאכלנה • (זכחים קב) הראוי לעבודה. יצא טמא בשעת זריקת דמים, שאינו חולק בכשר. ואי אפשר לומר שאוסר שאר כהנים באכילתה, חוץ מן הזורק דמה, שהרי נאמר למשה: "כל־זכר בפהנים יאכל אתה".

כא ומן דחסף די תתבשל בה יתבר ואם כמנא דנחשא תתבשל ויתמרק וישפטף במיא: (כא) וכל־חרשו אשר תבשל־בו ישבר ואם־בכלי נחשת בשלה ומרק ושטף במים:

כב פל דכורא ככהנא יכול יתה קדש קודשין היא: (כב) כל־זכר בפהנים יאכל אתה קדש קדשים הוא:

כג וכל חטאתא אשר יובא מדמה אל־אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף: פ (כג) וכל־חטאת וגו' • (זכחים פב) שאם הכניס מדם חטאת החיצונה לפנים - פסולה. וכל • לרבות שאר קדשים.

כד וכל חטאתא אשר יובא מדמה אל־אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף: פ (כד) וכל־חטאת וגו' • (זכחים פב) שאם הכניס מדם חטאת החיצונה לפנים - פסולה. וכל • לרבות שאר קדשים.

כה וכל חטאתא אשר יובא מדמה אל־אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף: פ (כה) וכל־חטאת וגו' • (זכחים פב) שאם הכניס מדם חטאת החיצונה לפנים - פסולה. וכל • לרבות שאר קדשים.

כו וכל חטאתא אשר יובא מדמה אל־אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף: פ (כו) וכל־חטאת וגו' • (זכחים פב) שאם הכניס מדם חטאת החיצונה לפנים - פסולה. וכל • לרבות שאר קדשים.

כז וכל חטאתא אשר יובא מדמה אל־אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף: פ (כז) וכל־חטאת וגו' • (זכחים פב) שאם הכניס מדם חטאת החיצונה לפנים - פסולה. וכל • לרבות שאר קדשים.

כח וכל חטאתא אשר יובא מדמה אל־אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף: פ (כח) וכל־חטאת וגו' • (זכחים פב) שאם הכניס מדם חטאת החיצונה לפנים - פסולה. וכל • לרבות שאר קדשים.

כט וכל חטאתא אשר יובא מדמה אל־אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף: פ (כט) וכל־חטאת וגו' • (זכחים פב) שאם הכניס מדם חטאת החיצונה לפנים - פסולה. וכל • לרבות שאר קדשים.

ל וכל חטאתא אשר יובא מדמה אל־אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף: פ (ל) וכל־חטאת וגו' • (זכחים פב) שאם הכניס מדם חטאת החיצונה לפנים - פסולה. וכל • לרבות שאר קדשים.

לא וכל חטאתא אשר יובא מדמה אל־אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף: פ (לא) וכל־חטאת וגו' • (זכחים פב) שאם הכניס מדם חטאת החיצונה לפנים - פסולה. וכל • לרבות שאר קדשים.

לב וכל חטאתא אשר יובא מדמה אל־אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף: פ (לב) וכל־חטאת וגו' • (זכחים פב) שאם הכניס מדם חטאת החיצונה לפנים - פסולה. וכל • לרבות שאר קדשים.

(ב) בַּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַטוּ אֶת־הַעֹלָה יִשְׁחַטוּ אֶת־הָאֵשִׁים וְאֶת־דָּמֹו יִזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

ה"י « יִשְׁחַטוּ • רָבָה לָנוּ שְׁחִיטוֹת הַרְבֵּה, לְפִי שְׂמֵצֵינוּ אֲשֶׁם בְּצַבּוֹר, שְׂנֵאָמֵר "יִשְׁחַטוּ" רַבִּים, וְתֵלְאוּ בְּעוֹלָה, לְהֵבִיא עוֹלֹת צַבּוֹר לְצִפּוֹן.

(ג) וְאֵת כָּל־חֲלָבֹו יִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֵת הָאֵלֶּיהָ וְאֵת־הַחֲלֵב הַמִּכֶּסֶה אֶת־הַקָּרִיב:

ה"י « וְאֵת כָּל־חֲלָבֹו וְגו' • עַד כָּאֵן לֹא נִתְפָּרְשׁוּ אֲמוּרֵינָא בְּאֲשֶׁם, לְכַף הַצָּרוּף לְפָרֶשֶׁם כָּאֵן, אֲבָל חֲטָאֵת – כְּבָר נִתְפָּרְשׁוּ בֵּה בְּפִרְשֵׁת "וַיִּקְרָא" • אֵת הָאֵלֶּיהָ • לְפִי שְׂאֲשֶׁם אֵינוּ בָּא אֶלָּא אֵיל אוֹ כְּבֶשֶׂת, וְאֵיל וְכֶבֶשׂ נִתְרַבּוּ בְּאֵלֶּיהָ.

(ד) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיִת וְאֶת־הַחֲלֵב אֲשֶׁר עָלֶיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכֶּסֶּלִים וְאֶת־הַיִּתְרֹת עַל־הַכֶּבֶד עַל־הַכְּלָיִת יִסְרְנָה:

(ה) וְהַקְטִיר אֹתָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַה אִשָּׁה לַיהוָה אֲשֶׁם הוּא:

ה"י « אֲשֶׁם הוּא • עַד שִׁינְתַק שְׂמוֹ מִמֶּנּוּ. לְמַד עַל אֲשֶׁם שְׂמֵתוֹ בְּעֵלְיוֹ אוֹ שְׂנַתְכַפְרוּ בְּעֵלְיוֹ בְּאַחַר, אַף־עַל־פִּי שְׂעוּמַד לְהִיּוֹת דָּמִיו עוֹלָה לְקִיץ הַמִּזְבֵּחַ, אִם שְׂחַטוֹ סֶתֶם, אֵינוּ כָּשֶׁר לְעוֹלָה קֹדֶם שְׂנַתַק לְרַעֲיָהּ. וְאֵינוּ בָּא לְלַמֵּד עַל הָאֲשֶׁם שִׁיָּהָא פְּסוּל שְׂלֵא לְשֵׂמוֹ, כְּמוֹ שְׂדָרְשׁוּ – "הוּא" הַכְּתוּב בְּחֲטָאֵת, לְפִי שְׂאֲשֶׁם לֹא נֵאָמֵר בּוֹ: "אֲשֶׁם הוּא", אֶלָּא לְאַחַר הַקְטִיר אֲמוּרֵינָא. וְהוּא עֲצָמוֹ שְׂלֵא הַקְטִירוֹ אֲמוּרֵינָא – כָּשֶׁר (זבחים דף ד. ו. ע"י"ש ברש"י).

(ו) כָּל־זָכָר כֹּהֵנִים יֹאכְלֵנוּ בַּמְקוֹם קְדוֹשׁ יֹאכֵל קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הוּא:

ה"י « קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הוּא • בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים הוּא נִדְרָשׁ.

(ז) כַּחֲטָאֵת כַּאֲשֶׁם תּוֹרָה אַחַת לָהֶם הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִכְפֹּרֵנוּ לוֹ יִהְיֶה:

ה"י « תּוֹרָה אַחַת לָהֶם • בְּדָבָר זֶה. הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִכְפֹּרֵנוּ • הָרְאוּי לְכַפֵּרָה חוֹלֵק בּוֹ, פָּרִט לְטָבוֹל יוֹם וּמְחַסֵּר כַּפּוּרִים וְאוּגֵן.

(ח) וְהַכֹּהֵן הַמִּקְרִיב אֶת־עֹלֹת אִישׁ עוֹר הָעֹלָה אֲשֶׁר הַקְרִיב לָהֶן לוֹ יִהְיֶה:

ה"י « עוֹר הָעֹלָה אֲשֶׁר הַקְרִיב לָהֶן לוֹ יִהְיֶה • פָּרִט לְטָבוֹל יוֹם וּמְחַסֵּר כַּפּוּרִים וְאוּגֵן, שְׂאִינָן חוֹלְקִים בְּעוֹרוֹת (זבחים ק"ג).

בְּבִאֲתָרָא דִּי יִכְסוּן יֵת עֲלֵתָא יִכְסוּן יֵת אֲשֶׁמָּא וְיֵת דְּמָה יִזְרֹק עַל מִדְּבַחָא סְחוֹר סְחוֹר:

ג וְיֵת כָּל פִּרְבֵּה יִפְרֵשׁ מִנָּה יֵת אֲלִיתָא וְיֵת פִּרְבָּא דְּחִפִּי יֵת גְּוָא:

ד וְיֵת פִּרְמִין כְּלָנָן וְיֵת פִּרְבָּא דִּי עָלִיָּהֶן דִּי עַל גִּסְסִיָּא וְיֵת חֲצִרָא דְּעַל כְּבִדָּא עַל כְּלֵתָא יִעֲדָנָה:

ה וְיִסַּק יִתְהוֹן כְּהֵנָּא לְמִדְּבַחָא קֹרְבָּנָא קֹדֶם יְיָ אֲשֶׁמָּא הוּא:

ו כָּל דְּכּוּרָא כֹּהֲנִיָּא יִיכְלָנָה בְּאֵתֵר קֹדִישׁ יִתְאַבֵּל קֹדֶשׁ קֹדְשִׁין הוּא:

ז וְכַחֲטָאֵת כַּאֲשֶׁמָּא אוֹרִיתָא חֲדָא לְהוֹן כְּהֵנָּא דִּי יִכְפֹּר בֵּה דִּילָהּ יֵהָא:

ח וְכֵהֵנָּא דְּמִקְרִיב יֵת עֲלֵת גְּבֵר מִשְׁף עֲלֵתָא דִּי יִקְרִיב לְכֵהֵנָּא דִּילָהּ יֵהָא:

(ט) וְכַל־מִנְחָה אֲשֶׁר תִּאָּפֶה בַתְּנוּר וְכַל־נֶעֱשָׂה בַמִּרְחֶשֶׁת וְעַל־מִחְבֵּת לִפְתָּן הַמִּקְרִיב אֹתָהּ לֹא תִהְיֶה:

ט וְכַל מִנְחָתָא דִּי תִתְאַפֵּי בַתְנוּרָא וְכַל דִּתְתַעְבֵּד בְּרִדְתָּא וְעַל מִסְרִיתָא לִכְתָּנָא דַמְקָרִיב יְמָה דִּילָהּ תִּהְיֵא:

ה"ט < לִפְתָּן הַמִּקְרִיב אֹתָהּ וְגו' > יְכוּל לֹא לְבַדּוֹ? תִּלְמוּד לֹא מֵר: "לְכָל־בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה". יְכוּל לְכַלֵּן? תִּלְמוּד לֹא מֵר: "לִפְתָּן הַמִּקְרִיב". הֵא פִיּוּד? לְבֵית־אָב שֶׁל אוֹתוֹ יוֹם שֶׁמִּקְרִיבִין אוֹתָהּ (ת"ס).

(י) וְכַל־מִנְחָה בְּלוּלָה־בְשֶׁמֶן וְחֲרֻבָּה לְכָל־בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה אִישׁ בְּאַחֲיוֹ: פ

י וְכַל מִנְחָתָא דְפִילָא בְּמִשַׁח וְדִלָּא פִילָא לְכָל בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֵי גְבַר פְּאָחוּהִי:

ה"י < בְּלוּלָה־בְשֶׁמֶן > זוּ מִנְחַת נְדָבָה. וְחֲרֻבָּה > זוּ מִנְחַת חוּטָא וּמִנְחַת קְנָאוֹת, שְׂאִין בְּהֵן שְׂמֶן.

◆ יום שלישי י"ב אדר ב' ◆

(יא) וְזֹאת תֹּזַח תֹּזַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יִקְרִיב לַיהוָה:

(יב) אִם עַל־תּוֹדָה יִקְרִיבֶנּוּ וְהִקְרִיבוּ עַל־זֶבַח הַתּוֹדָה חֲלוֹת מִצּוֹת בְּלוּלֹת בְשֶׁמֶן וְרִקְקֵי מִצּוֹת מְשֻׁחִים בְשֶׁמֶן וְסֹלֶת מִרְפֶּכֶת חֲלֹת בְּלוּלֹת בְשֶׁמֶן:

יא וְזֹא אוּרִיתָא דְנִכְסַת קוּדְשִׁיא דִּי יִקְרַב קָדָם יי':

יב אִם עַל תּוֹדָתָא יִקְרַבְנָה וְיִקְרַב עַל נִכְסַת תּוֹדָתָא גְרִיצָן פְּטִירִין דְפִילָן בְּמִשַׁח וְאֶסְפּוּגִין פְּטִירִין דְמִשִּׁיחִין בְּמִשַׁח וְסֹלֶתָא רִבִּיקָא גְרִיצָן דְפִילָן בְּמִשַׁח:

ה"יא < אִם עַל־תּוֹדָה יִקְרִיבֶנּוּ > אִם עַל דְּבַר הוֹדָאָה עַל גַּס שְׁנַעֲשָׂה לוֹ, כְּגוֹן יוֹרְדֵי הַיָּם וְהוֹלְכֵי מִדְּבָרִיּוֹת וְחֻבוּשֵׁי בֵּית הָאֶסּוּרִים וְחוּלָה שְׁנַתְרַפָּא – שְׁהֵם צָרִיכִין לְהוֹדוֹת, שְׁכַתּוּב בְּהֵן (תהלים קו כ"ב): "יִדּוּ ה' חֲסֹדוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לְבְנֵי אָדָם. וַיִּזְכְּחוּ זִכְחֵי תוֹדָה", אִם עַל אַחַת מֵאֵלֶּה נָדַר, שְׁלָמִים הִלְלוּ – שְׁלָמֵי תוֹדָה הֵן, וְטַעֲוִנוֹת לַחֵם הָאִמּוֹר בַּעֲנָן, וְאִינָן נֶאֱכָלִין אֶלָּא לַיּוֹם וְלַיְלָה, כְּמוֹ שֶׁמֶפְרָשׁ פֵּאן. וְהִקְרִיב עַל־זֶבַח הַתּוֹדָה > אַרְבָּעָה מִיְנֵי לַחֵם: חֲלוֹת וְרִקְקִין וְרֻבּוּכָה – שְׁלֹשָׁה מִיְנֵי מִצָּה, וְכַתִּיב: "עַל־חֲלֹת לַחֵם חֶמֶץ וְגו'", וְכַל מִין וּמִין עֶשֶׂר חֲלוֹת; כֶּף מִפְרָשׁ ב'מִנְחוֹת' (דף נז), וְשִׁיעוּרֵן חֶמֶץ סֵאִין יְרוּשְׁלָמִיּוֹת שֶׁהֵן שֵׁשׁ מִדְּבָרִיּוֹת, כ' עֶשְׂרוֹן. מִרְפֶּכֶת > לַחֵם חֲלוֹט בְּרוֹתְחִין כֹּל צָרְכוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ בלק תשמ"ה)

אם על תודה יקריבנו (י, יא)

ה'טו' נתן סימן למי שצריך להודות: "וכל החיים יודו סלה" (חולה, יסורים, ים, מדבר). ויש להבין, מדוע נרמזו מצבים של סקנת חיים במלה 'חיים'. ויש לומר, שכן הספנה שהלפנה מגבינה את עצמת החיים; הם עברו אותה והתגברו עליה. ועל־דרך מה שמצינו, ששטר שיצא עליו ערעור והתקום בבית־דין שוב לא נתן לערער עליו (היינו שהערעור מחזק את השטר).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יב עמ' 20)

יורדי הים והולכי מדבריות וחבושי בית האסורים וחולה שנתרפא (רש"י ז, יב) צווי זח, שנאמר לבני דור המדבר, נאמר לפי הסדר שבו ארעו הדברים להם עצמם. ים – קריעת ים סוף. מדבר – הליכתם במדבר. חבוש – הגזרה שנגזרה עליהם להיות פלואים במדבר. חולה – גם שלא מצינו שזנזקו לו כלל (ולכן נקט לשון יחיד, כי הנסים הראשונים ארעו לכל ישראל, מה שאין כן גם זה).

דעת זקנים מבעלי התוספות – עזו והדר

ז (יא) זבח השלמים. למה נקרא שמם שלמים, שמשמימים שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, וכן כתיב (תהלים נב) זבח תודה יכבדנני, בשני נוגיין, בעולם הזה ובעולם הבא (תחומא ז): תורה יב חסלת פרשת צו

(יג) **עַל-חֲלֹת לֶחֶם חֲמִין יִקְרִיב קֶרְבָּנוּ עַל-זִבַּח תּוֹדֹת שְׁלָמוֹ:**
 יג על גריצן דלחם חמיע יקרב קרבנה על נכסת תודת נכסת קודשוי: **שְׁלָמוֹ:**

ש"י « יקריב קרבנו על-זבח (שם דף עו, ת"כ) מגיד, שאין הלחם קדוש בקדשת הגוף לפסל ביוצא וטבול-יום ומלצאת לחלין בפדיון, עד שישחט הזבח.

(יד) **וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל-קֶרְבָּן תְּרוּמָה לַיהוָה לַפֶּהן הַזֶּרֶק אֶת-דָּם הַשְּׁלָמִים לוֹ יְהִי:**
 יד ויקרב מנה חד מפל קרבנא אפרשומא קדם יי לכהנא דיזרק ית דם נכסת קודשאי דילה יהי:

ש"י « אחד מקל-קרבן • לחם אחד מפל מין ומין, יטל תרומה לפהן העובד עבודתה. והשאר נאכל לבצלים ובשרה לבצלים, חוץ מחזה ושוק שבה, כמו שמפרש למטה תנופת חזה ושוק בשלמים, והתודה קרויה "שלמים".

(טו) **וּבִשְׂר זֶבַח תּוֹדֹת שְׁלָמוֹ בְּיוֹם קֶרְבָּנוּ יֹאכַל לֹא-יֵינִיחַ מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר:**
 טו ובסר נכסת תודת נכסת קודשוי ביום קרבנה יתאכל לא יצנע מנה עד צפרא:

ש"י « ובשר זבח תודת שלמים • (ובחס לו, ת"כ) יש פאן רבוויין הרבה: לרבות חטאת ואשם ואיל נזיר וחקיגת י"ד, שיהיו נאכלין ליום ולילה. ביום קרבנו יאכל • וכזמן בשרה – זמן לחמה. לא יניח ממונו עד-בקר. אכל אוכל הוא כל הלילה. אם-כן, למה אמרו 'עד חצות' ? כדי להרחיק האדם מן העברה (יש ברכות).

(טז) **וְאִם-נִדְרָה אִו נִדְבָה זֶבַח קֶרְבָּנוּ בְּיוֹם הַקְּרִיבוּ אֶת-זִבְחוֹ יֹאכַל וּמִמַּחֲרֹת וְהַגֹּתֶר מִמֶּנּוּ יֹאכַל:**
 טז ואם נדרא או נדבא נכסת קרבנה ביומא די קרב נכסתה יתאכל וביומא דבתרוהי ודאשתאר מנה יתאכל:

ש"י « ואם-נדר או נדבה • שלא הביאה על הודאה של גס, אינה טעונה לחם, ונאכלת לשני ימים, כמו שמפרש בענין. וממחרת והגותר ממונו • בראשון יאכל (ספרי אחרים: והגותר ממונו יאכל). ו"ו זו יתרה היא, ויש כמוה הרבה במקרא, כגון: "ואלה בני צבעון ואיה וענה" (בראשית לו כד), "תת וקדש וצבא מרמס" (דניאל ח ג).

(יז) **וְהַגֹּתֶר מִבִּשְׂר הַזֶּבַח הַשְּׁלִישִׁי בְּאֵשׁ יִשָּׂרף:**
 יז ודאשתאר מבסר נכסתא ביומא תליתאה בנורא יתוקד:

(יח) **וְאִם הָאָכַל יֹאכַל מִבִּשְׂר-זֶבַח שְׁלָמוֹ בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יִרְצֶה הַמִּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יִחַשֵּׁב לוֹ פָּגוּל יְהִי וְהִנֵּפֵשׁ הָאֹכֶלֶת עֲוֹנָה תִּשָּׂא:**
 יח ואם האכל יאכל מבשר-זבח שלמו ביום השלישי לא ירצה המקריב אתו לא יחשב לו פגול יהיה והנפש האכלת עונה תשא:

ש"י « ואם האכל יאכל וגו', (ת"כ) במחשב בשחיטה לאכלו בשלישי, הכתוב מדבר. יכול אם אכל ממונו בשלישי, יפסל למפרע? תלמוד לומר: "המקריב אתו לא יחשב" – בשעת הקרבה הוא נפסל ואינו נפסל בשלישי. וכן פרושו: בשעת הקרבתו לא תעלה זאת במחשבה, ואם חשב – פגול יהיה. והנפש האכלת ממונו • אפלו בתוך הזמן - עונה תשא.

(יט) **וְהַבִּשְׂר אֲשֶׁר-יִנַּע בְּכַל-טָמֵא לֹא יֹאכַל בְּאֵשׁ יִשְׂרָף וְהַבִּשְׂר כָּל-טָהוֹר יֹאכַל בְּשָׂר:**
 יט ובסר קודשאי די קרב בכל מסאב לא יתאכל בנורא יתוקד ובסר קודשאי כל די דכי בקודשאי ייכול בסר קודשאי:

ש"י « והבשר • של קדש שלמים אשר ינע בכל-טמא, לא יאכל. והבשר • לרבות איבר שיצא מקצתו, שהפנימי מתר. כל-טהור יאכל בשר • (פסחים עט) מה תלמוד לומר? לפי שגאמר (דברים יב טז): "ודם זבחיך ישפך וגו' והבשר תאכל", יכול לא יאכלו שלמים אלא הבצלים? לכך נאמר: "כל-טהור יאכל בשר".

וְהַבֶּשֶׂר כָּל־טְהוֹר יֹאכַל בֶּשֶׂר • כְּלוּמַר: כָּל מַה שְּׂאֲסַרְתִּי לָךְ בְּחֻטָּאת וְאָשָׁם, שְׂאָם יֵצְאוּ חוּץ לְקַלְעִים – אֲסוּרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "בְּחֻצַּר אֹהֶל מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ", בְּבֶשֶׂר זֶה אֲנִי אוֹמֵר לָךְ: "כָּל טְהוֹר יֹאכַל בֶּשֶׂר", אֲפֹלוּ בְּכָל הָעִיר).

כ וְאִנֹּשׁ דִּי תִיכּוּל בְּסָרָא מִנְכֻסְתָּ קוּדְשִׁיא דִּי קָדָם יִי וְסוּכְתָה עֲלוּהִי וְיִשְׁתִּיבִי אֲנָשָׁא הִיא מַעֲמָה:

(ב) וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל בֶּשֶׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְטִמְאַתּוֹ עָלְיוֹ וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיּוֹ:

כ"י • וְטִמְאַתּוֹ עָלְיוֹ • (זבחים מג, ת"כ) בְּטִמְאַת הַגּוֹף הַפְּתוּיב מְדַבֵּר, אֲבָל טְהוֹר שְׂאֲכַל אֶת הַטֵּמֵא אֵינוֹ עֲנוּשׁ כְּרַת אֲלֵא אֲזַהְרָה "וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר־יֵגַע בְּכָל־טֵמֵא וְגו'". וְאֲזַהְרַת טֵמֵא שְׂאֲכַל אֶת הַטְּהוֹר אֵינָה מִפְּרֻשַׁת בְּתוּרָה, אֲלֵא חֻקִּים לְמִדוּהָ בִּגְזֵרָה שְׁוֵה'. (ת"כ) ג' כְּרַתוֹת אֲמִירוֹת בְּאוֹכְלֵי קֹדְשִׁים בְּטִמְאַת הַגּוֹף, וְדִרְשׁוּהָ רַבּוֹתֵינוּ ב'שְׂבוּעוֹת' (דף ט) אַחַת לְכָלֵל, וְאַחַת לְפָרֵט וְאַחַת לְלַמֵּד עַל קַרְבָּן עוֹלָה וְיֹרֵד, שְׁלֵא נֹאמַר אֲלֵא עַל טִמְאַת מִקְדָּשׁ וְקֹדְשִׁיו.

כא וְאִנֹּשׁ אַרִי תִקְרַב בְּכָל מִסְאָב בְּסוּאֲבַת אֲנָשָׁא אוּ בְּעִירָא מִסְאָבָא אוּ בְּכָל שְׂקִיצָא מִסְאָב וְיִיכּוּל מִבְּסַר נִכְסַת קוּדְשִׁיא דִּי קָדָם יִי וְיִשְׁתִּיבִי אֲנָשָׁא הִיא מַעֲמָה:

(כא) וְנֶפֶשׁ כִּי־תֵגַע בְּכָל־טֵמֵא בְּטִמְאַת אָדָם אוּ בְּבַהֲמָה טֵמְאָה אוּ בְּכָל־שִׂקְץ טֵמֵא וְאֹכַל מִבֶּשֶׂר־זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיּוֹ:

כב וּמִלִּיל יִי עִם מִשָּׁה לְמִימְרָ:

(כב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

כג מִלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימְרָ כָּל תֵּרֵב תוֹר וְאִמְרָ וְעִזָּא לֹא תִיכְלוּן:

(כג) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כָּל־חֵלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וְעִז לֹא תֹאכְלוּ:

כד וּתֵרֵב גְּבִילָא וּתֵרֵב תִּבִירָא יִתְעַבֵּד לְכָל עַבְדְּתָא וּמִיכָל לֹא תִיכְלֻנָה:

(כד) וְחֵלֶב גְּבִילָה וְחֵלֶב טֵרֶפֶה יַעֲשֶׂה לְכָל־מְלֹאכָה וְאֹכַל לֹא תֹאכְלֻהוּ:

כ"י • יַעֲשֶׂה לְכָל־מְלֹאכָה • (פסחים כג, ת"כ) כָּא וְלַמֵּד עַל הַחֵלֶב, שְׂאֵינוֹ מִטֵּמֵא טִמְאַת גְּבִילוֹת. וְאֹכַל לֹא תֹאכְלֻהוּ • (חולין פרק גיד הנשה) אֲמָרָה תוֹרָה: יָבוֹא אֲסוּר גְּבִילָה וְטֵרֶפֶה וְיִחּוּל עַל אֲסוּר חֵלֶב, שְׂאָם אֲכָלוּ, יִתְחַיֵּב אַף עַל לֹא שֶׁל גְּבִילָה, וְלֹא תֹאמַר: אֵין אֲסוּר חַל עַל אֲסוּר.

כה אַרִי כָּל דִּיכּוּל תִּרְבָּא מִן בְּעִירָא דִּי יִקְרִבוּן מִנָּה קִרְבָּנָא קָדָם יִי וְיִשְׁתִּיבִי אֲנָשָׁא דִּי תִיכּוּל מַעֲמָה:

(כה) כִּי כָּל־אֹכַל חֵלֶב מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיב מִמֶּנָּה אִשָּׁה לַיהוָה וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיּוֹ:

כו וְכָל דְּמָא לֹא תִיכְלוּן כָּל מוֹתְבְּנִיכוּן דְּעוֹפָא וְדְבִעִירָא:

(כו) וְכָל־דָּם לֹא תֹאכְלוּ כָּל מוֹשְׁבֵיכֶם לְעוֹף וְלַבְּהֵמָה:

כ"י • לְעוֹף וְלַבְּהֵמָה • (שם ט) פָּרֵט לְדָם דְּגַיִם וְחֻגְבִּים. כָּל מוֹשְׁבֵיכֶם • לְפִי שֶׁהִיא חוֹבַת הַגּוֹף וְאֵינָה חוֹבַת קַרְקַע, נוֹהֶגֶת בְּכָל מוֹשְׁבוֹת. וּבְמִסְכַּת קְדוּשִׁין בְּפָרֵק א' (דף לו) מִפְּרֻשׁ לְמַה הַצֵּרֶף לוֹמַר.

כז כָּל אֲנָשָׁא דִּי תִיכּוּל כָּל דְּמָא וְיִשְׁתִּיבִי אֲנָשָׁא הִיא מַעֲמָה:

(כז) כָּל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל כָּל־דָּם וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיּוֹ:

כח ומליל יי עם משה למימר:

(כח) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

כט מלל עם בני ישראל למימר דמקרב ית נקסט קודשוהי קדם יי ייתי ית קרפנה לקדם יי מנקסט קודשוהי:

(כט) דבר אל־בני ישראל לאמר המקריב את־זבח שלמיו ליהוה יביא את־קרבתו ליהוה מזבח שלמיו:

ל ידוהי תתון ית קרפנא דיי ית תרפא על חדיא יתנה ית חדיא לארמא יתה ארומא קדם יי:

(ל) ידיו תביאנה את אשי יהוה את־החלב על־החזה יביאנו את החזה להניף אתו תנופה לפני יהוה:

כ"ג ידיו תביאנה וגו' • (מנחות ס"א) שתהא יד הבצלים מלמעלה והחלב והחזות נתונין בה, ויד כהן מלמטה ומניפן. את אשי ה' • ומה הן האשים? "את־החלב על־החזה". יביאנו • לשמביאו מבית המטבחיים נותן החלב על החזה, וכשנותנו ליד הכהן המניף, נמצא החזה למעלה והחלב למטה. וזהו האמור במקום אחר (לקמן ט'): "שוק התרומה וזהו התנופה על אשי החלבים יביאו להניף וגו'"; ולאחר התנופה נותנו לכהן המקטיר, ונמצא החזה למטה, וזהו שנאמר (שם טו טז): "וישימו את־החלבים על־החזות ויקטר החלבים המזבחה". למדנו, ששלישה פהנים זקוקין לה; כף מפרש ב'מנחות' (דף סב). את־החלב על־החזה יביאנו • ואת החזה למה מביא? להניף אותו הוא מביאו, ולא שיהא הוא מן האשים. לפי שנאמר: "את אשי ה' את־החלב על החזה", יכול שיהא אף החזה לאשים, לכך נאמר: "את החזה להניף וגו'".

לא ויסק פהנא ית תרפא למדבחה ויהי חדיא לאהרן ולבניו:

(לא) והקטיר הכהן את־החלב המזבחה והיה החזה לאהרן ולבניו:

כ"ד ידיו תביאנה וגו' • ואת־החלב • ואחר־כך "והיה החזה לאהרן", (ת"ס) למדנו שאין הבשר נאכל בעוד שהאמורים למטה מן המזבח.

לב וית שוקא דימינא תתון אפרשותא לכהנא מנקסט קודשיכון:

(לב) ואת שוק הימין תתנו תרומה לפהן מזבחי שלמיכם:

כ"ה ידיו תביאנה וגו' • מן הפרק של ארפפה הנמכרת עם הראש עד הפרק האמצעי, שהוא סוף של ירך.

לג דמקרב ית דם נקסט קודשינא וית תרפא מבני אהרן דילה תהי שוקא דימינא לחלק:

(לג) המקריב את־דם השלמים ואת־החלב מבני אהרן לו תהיה שוק הימין למנה:

כ"ו ידיו תביאנה וגו' • (פסחים טז) מי שהוא ראוי לזריקתו ולהקטיר חלבינו; יצא טמא בשעת זריקת דמים או בשעת הקטר חלבים, שאינו חולק בבשר.

לד ארי ית חדיא דארמותא וית שוקא דאפרשותא נסבית מן בני ישראל מנקסט קודשיהון ויהבית יתהון לאהרן פהנא ולבניהי לקדם עלם מן בני ישראל:

(לד) פו את־חזה התנופה ואת שוק התרומה לקחתי מאת בני־ישראל מזבחי שלמיהם ואתן אתם לאהרן הכהן ולבניו לחק־עולם מאת בני ישראל:

כ"ז ידיו תביאנה וגו' • התרומה • (סוכה לו) מוליף ומביא, מעלה ומוריד.

לח דא רבות אהרן ורבות בנוהי מקרבניא
דיי ביומא די יקרבין יתהון לשמשא קדם
יי:

לו די פקיד יי למתן להון ביומא דרבי יתהון
מן בני ישראל קים עלם לדריהון:

לו דא אורימא לעלתא למנחתא ולחטאתא
ולאשמא ולקרבניא ולנקסת קודשיא:

לח די פקיד יי ית משה בטורא דסיני ביומא
דפקודה ית בני ישראל לקרבא ית קרבניהון
קדם יי במדברא דסיני:

(לח) זאת משחת אהרן ומשחת בנו מאשי יהוה
ביום הקריב אתם לכהן ליהוה:

(לו) אשר צוה יהוה לתת להם ביום משחו אתם
מאת בני ישראל חקת עולם לדורתם:

(לז) זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם
ולמלוואים ולזבח השלמים:

ש"י • ולמלוואים • ליום חנוך הכהנה.

(לח) אשר צוה יהוה את משה בהר סיני ביום צותו
את בני ישראל להקריב את קרבניהם ליהוה
במדבר סיני: פ

♦ יום רביעי י"ג אדר ב' ♦

א ומליל יי עם משה למימר:

ח (א) וידבר יהוה אל משה לאמר:

ב קרב ית אהרן וית בנוהי עמה וית לבושא
וית משחא דרבותא וית תורא דחטאתא וית
תריין דכרין וית סלא דפטיריא:

(ב) קח את אהרן ואת בניו ואת הבגדים ואת
שמן המשחה ואת פר החטאת ואת שני האילים
ואת סל המצות:

ש"י • קח את אהרן • פרשה זו נאמרה שבעת ימים קדם הקמת המשכן, שאין מקדם ומאחר בתורה. קח
את אהרן • קחנו בדברים ומשכהו. ואת פר החטאת וגו'. אלו האמורים בענין צואת המלוואים ב"ואתה
תצנה" (שמות כז); ועכשו ביום ראשון למלוואים חזר וזרוזו בשעת מעשה.

ג וית כל כנשתא כגש לתרע משכן זמנא:

(ג) ואת כל העדה הקהל אל פתח אהל מועד:

ש"י • הקהל אל פתח אהל מועד • זה אחד מן המקומות שהחזיק מעט את המרבה.

ד ובעבד משה כמא די פקיד יי יתה
ואתפנישת כנשתא לתרע משכן זמנא:

(ד) ויעש משה כאשר צוה יהוה אתו ותקהל העדה
אל פתח אהל מועד:

ה ויאמר משה לכנשתא דין פתגמא די פקיד
יי למעבד:

(ה) ויאמר משה אל העדה זה הדבר אשר צוה
יהוה לעשות:

ש"י • זה הדבר • דברים שתראו שאני עושה לפניכם — צוני הקדוש ברוך הוא לעשות, ואל תאמרו לכבודי
ולכבוד אחי אני עושה. כל הענין הזה דפרשת המלוואים פרשתי ב"ואתה תצנה" (שם).

ו וקריב משה ית אהרן וית בנוהי ואסחי
יתהון במיא:

(ו) ויקרב משה את אהרן ואת בניו וירחץ אתם
במים:

שיעור יומי ליום רביעי י"ג אדר ב' ושנים מקרא ואחד תרגום - ח - פרשת צו קיג

וַיִּהְיֶה עֲלוֹהֵי יְתָת פְּתוּבָא וְזָרוּ יְתָתָה בְּהַמְּנָא
וְאַלְבֵּשׁ יְתָתָה יְתָת מְעִילָא וַיִּהְיֶה עֲלוֹהֵי יְתָת
אֶפּוּדָא וְזָרוּ יְתָתָה בְּהַמְּנָן אֶפּוּדָא וְאַתְקַן לָהּ
בָּהּ :

(ג) וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הַכֶּתֶנֶת וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בְּאַבְנֵי וַיִּלְבָּשׁ
אֹתוֹ אֶת־הַמְּעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הָאֶפֶד וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ
בְּחֹשֶׁב הָאֶפֶד וַיֹּאפֶד לוֹ בּוֹ: חֲצֵי הַתּוֹרָה בַּפְּסוּקִים

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 197)

וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֶפֶד וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֶפֶד . . וַיִּשֶׂם עָלָיו אֶת הַחֹשֶׁן (ח, ט) נחלקו הראשונים: להרמב"ם הסדר הוא אפד, חשן, חשב האפד (פפתוב בפרשת תצוה); ולהרמב"ן - אפד, חשב האפד, חשן (פפתוב כאן). ויש לומר: להרמב"ן חשן ואפד הם שני בגדים שונים, ולכן לובשים את האפד וחגירתו ולאחר מכן את החשן. אך להרמב"ם הם בגדר בגד אחד שחלקו מלפניו וחלקו מאחוריו, ולכן לובשים את האפד והחשן (בגד אחד) וחגרים - גמר לבישת שניהם.

ח וְשׂוּי עֲלוֹהֵי יְתָת חוּשְׁנָא וַיִּהְיֶה בְּחוּשְׁנָא יְתָת
אוּרְיָא וְיְתָת תְּמִיָּא :

(ח) וַיִּשֶׂם עָלָיו אֶת־הַחֹשֶׁן וַיִּתֵּן אֶל־הַחֹשֶׁן אֶת־
הָאוּרִים וְאֶת־הַתְּמִים:
כ"ט < אֶת־הָאוּרִים • כְּתָב שֵׁל שֵׁם הַמֶּפְרָשׁ :

ט וְשׂוּי יְתָת מְצַנְפְּתָא עַל רִישָׁהּ וְשׂוּי עַל
מְצַנְפְּתָא לְקַבֵּל אֶפּוּדָהּ יְתָת צִיצָא דְדַהֲבָא
כְּלִילָא דְקוּדְשָׁא כְּמָא דִּי פְקִיד יְיָ יְתָת מִשָּׁה :

(ט) וַיִּשֶׂם אֶת־הַמְּצַנְפֹת עַל־רִאשׁוֹ וַיִּשֶׂם עַל־
הַמְּצַנְפֹת אֶל־מֹול פָּנָיו אֶת צִיץ הַזָּהָב גִּזְר הַקֹּדֶשׁ
כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כ"ט < וַיִּשֶׂם עַל־הַמְּצַנְפֹת • פְּתִילֵי תְּכֵלֶת הַקְּבוּעִים בְּצִיץ נֶתָן עַל הַמְּצַנְפֹת. נִמְצָא הַצִּיץ תְּלוּי בַּמְּצַנְפֹת.

י וַיִּסֵּב מִשָּׁה יְתָת מִשְׁחָא דְרִבּוּתָא וְרַבִּי יְתָת
מִשְׁכָּנָא וְיְתָת כָּל דִּי בַּהּ וְקַדִּישׁ יְתָתוֹן :

(י) וַיִּקַּח מִשָּׁה אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּמְשַׁח אֶת־
הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וַיִּקְדֹּשׁ אֹתָם:

יא וְאֲדִי מִגַּה עַל מִדְּבַחָא שְׁבַע זְמַנִּין וְרַבִּי יְתָת
מִדְּבַחָא וְיְתָת כָּל מְנוּהֵי וְיְתָת כְּפִירָא וְיְתָת בְּסִיסָה
לְקַדְשׁוּתָהּוֹן :

(יא) וַיֵּן מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים וַיִּמְשַׁח
אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּבֹּד
לְקַדְשָׁם:

כ"ט < וַיֵּן מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ • לֹא יִדְעָתִי הֵיכָן נִצְטָוָה בַּהֲזָאוֹת הַלָּלוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 264)

לֹא יִדְעָתִי הֵיכָן נִצְטָוָה בַּהֲזָאוֹת הַלָּלוּ (ח, יא) כתב הרמב"ן "וכבר הראיתיו כי במקומות רבים, פעם יאריך בדבור ה' אל משה ויקצר בספור משה, ופעם יעשה בהפך, ולפעמים לא יזכיר האחד כלל". והינו שלא בכל פעם נאמר הצווי בתורה. ויש לומר שפאן שאני, שְׁהָרִי בְּעֵינָן זֶה מִפְּרֹשׁ בְּצוּי ה' בְּפִרְשֵׁת תְּצוּהָ (כט, א ואילך) בְּפִרְשֵׁי סֵדֶר הַעֲבוּדָה שֶׁל יְמֵי הַמְּלוּאִים.

יב וַיִּצַק מִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רִאשׁוֹ אֶהֱרֹן וַיִּמְשַׁח
אֹתוֹ לְקַדְשׁוֹ :

(יב) וַיִּצַק מִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רִאשׁוֹ אֶהֱרֹן וַיִּמְשַׁח
אֹתוֹ לְקַדְשׁוֹ:

כ"ט < וַיִּצַק. וַיִּמְשַׁח • בַּתְּחִלָּה יוּצַק עַל רִאשׁוֹ, וְאַחֲרֵיכֵן נּוֹתֵן בֵּין רִיסֵי עֵינָיו וּמוֹשֵׁף בְּאֶצְבָּעוֹ מִזֶּה לָזֶה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם תפארת לר"צ ג עמ' מז)

וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ לְקַדְשׁוֹ (ח, יב) יש לבאר הטעם לכך שמישיחת אהרן לכהנה היתה דוקא על־ידי משה: משה הוא כנגד תורה, כפתוב "זכרו תורת משה עבדי", ואהרן הוא כנגד תפלה, כי תפלות כנגד תמידין תקנום. והתפלה צריכה לבוא מפת התורה, שהיא שרש הפל וכוללת הפל, "הפך בה והפך בה דכולא בה".

וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי אֶהֱרֹן וַיִּלְבַּשׁם כַּתְּנֹת וַיַּחְגֵּר
אֹתָם אֲבִנֹת וַיַּחֲבֹשׁ לָהֶם מַגְפָּעוֹת פֶּאֶשֶׁר צֹהַ יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה:

יג וְקָרִיב מֹשֶׁה יְת בְּנֵי אֶהֱרֹן וַאֲלַבְּשֵׁנֶן
כַּתְּנִינִן וְזָרֵי יְתֵהוֹן הַקְּמִינִין וְאֶתְקַן לַהוֹן
כּוֹבְעֵינן כְּמֵא דִּי פְקִידֵי יְיָ יְת מֹשֶׁה :

ח"י • וַיַּחֲבֹשׁ • לְשׁוֹן קְשִׁירָה.

... ביום י"ז תמוז ותשעה־בבב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר - ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים) פרשת היום על־דבר "צום הרביעי" ו"צום החמישי" (על־דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיוצא־בזה), ויתירה מזה - התורה היא נצחית גם לעת־לבוא, כולל חלקים אלו בנביאים המדברים על־דבר הצומות; אלא שבתורת אמת ותורה אור - מאיר בגלוי הטוב שבכל דבר, היינו הטוב שבצומות אלו, כפי שייחפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים לעת־לבוא, ואדרבה - על־ידי הלימוד בנוגע להירידה לפי שעה, הרייזה מגדיל השמחה והיום טוב.

(משיחת שבת פרשת פינחס ה'תשמ"ח - ח הערה 36)

הפטרה לתענית ציבור כישעיה פרק נה

עטרת מרים

שי למורא

ו דַּרְשׁוּ יְהוָה בְּהַמְצָאוֹ קְרָאָהוּ בְּהִיּוֹתוֹ קְרוֹב:
ז יַעֲזֹב רִשְׁעֵךְ דְּרָכֹךָ וְאִישׁ אֶזְנֵן מִחֻשְׁבֹּתָיו וַיָּשָׁב
אֶל־יְהוָה וַיִּרְחַמְהוּ וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ כִּי־יִרְבֶּה
לְסֻלּוֹחַ: ח כִּי לֹא מִחֻשְׁבוֹתַי מִחֻשְׁבוֹתֵיכֶם
וְלֹא דְרִכְיֶכֶם דְּרִכֵּי נֶאֱמַר יְהוָה: ט כִּי־גָבְהוּ
שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן גָּבְהוּ דְרִכֵּי מִדְרִכְיֶכֶם
וּמִחֻשְׁבֹּתַי מִמִּחֻשְׁבֹּתֵיכֶם: י כִּי פֶאֶשֶׁר יִרְדֵּי
הַגֹּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן־הַשָּׁמַיִם וְשִׁמְחָה לֹא יֵשׁוּב כִּי
אִם־הֲרוּהָ אֶת־הָאָרֶץ וְהוֹלִידָהּ וְהִצְמִיחָהּ
וְנָתַן זֶרַע לְזֶרַע וְלַחֵם לְאֹכֵל: יא כֵּן יִהְיֶה
דְּבָרִי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא־יָשׁוּב אֵלַי רִיקָם כִּי
אִם־עָשָׂה אֶת־אֲשֶׁר חָפְצָתִי וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר
שָׁלַחְתִּיו: יב כִּי־בִשְׂמֵחָה תֵצְאוּ וּבְשִׁלּוֹם
תּוֹבְלוּן הַהָרִים וְהַגְּבָעוֹת וַיִּפְצְחוּ לְפָנֵיכֶם רִנָּה

ו דַּרְשׁוּ יְהוָה בְּהַמְצָאוֹ כְּעוֹד הוּא
מְצוּי כְּכֵם קְרָאָהוּ בְּהִיּוֹתוֹ קְרוֹב:
ז יַעֲזֹב רִשְׁעֵךְ דְּרָכֹךָ כְּמַעֲשֵׂה וּבִפְהַ
וְאִישׁ אֶזְנֵן מִחֻשְׁבֹּתָיו הַרְעוּת וַיָּשָׁב
וַיָּשׁוּב אֶל־יְהוָה וַיִּרְחַמְהוּ וְאֶל־
אֱלֹהֵינוּ וַיֵּשׁ תַּקְוָה כִּי־יִרְבֶּה
לְסֻלּוֹחַ: ח כִּי לֹא מִחֻשְׁבוֹתַי
מִחֻשְׁבוֹתֵיכֶם כִּי אֲנִי מִרְבֵּה לְסֻלּוֹחַ
וְלֹא יִשְׁאָר אֲצִלֵּי מִהַעֲזֹב דְּבַר וְלֹא
דְרִכְיֶכֶם דְּרִכֵּי דְרֹד כְּשִׁירוֹדִים לְעִנּוּשׁ
אֵת הַמּוֹרֵד בּוֹ וְאִין מוֹעִיל תְּשׁוּבָה וּפְיִים,
אֲבָל דְרִכֵּי לֹא כֵן הוּא נֶאֱמַר יְהוָה:
ט וְאִין כֵּן רַק הַבְּדֵל בְּפִחוֹת וְחַר,
אֵלֹא כִּי כִמוֹ גָּבְהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ
כֵּן גָּבְהוּ בְּהַבְּדֵל רַב דְּרִכֵּי
מִדְרִכְיֶכֶם וּמִחֻשְׁבֹּתַי
מִמִּחֻשְׁבֹּתֵיכֶם כִּי דְרֹד כְּשִׁירוֹדִים
שְׂלֵא יִמְחוּל כִּלְל וּכְלָל, וְדְרִכֵּי לְמַחֹל
מִכָּל וְכָל: י כִּי פֶאֶשֶׁר יִרְדֵּי הַגֹּשֶׁם
וְהַשֶּׁלֶג מִן־הַשָּׁמַיִם וְשִׁמְחָה לֹא
יָשׁוּב רִיקָם כִּי אִם־הֲרוּהָ הַשְּׂבִיעַ
אֶת־הָאָרֶץ וְהוֹלִידָהּ מוֹצִיא הַצִּמָּח
מִתְּרַעֲזוֹן כְּעוֹמֵק הָאָרֶץ וְהִצְמִיחָהּ
הַצִּמָּח מִמַּעַל לָאָרֶץ וְנָתַן זֶרַע לְזֶרַע
וְלַחֵם לְאֹכֵל: יא כֵּן יִהְיֶה דְבָרִי
אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא־יָשׁוּב אֵלַי רִיקָם
כִּי אִם־עָשָׂה אֶת־אֲשֶׁר חָפְצָתִי
וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שָׁלַחְתִּיו שְׂבוּדֵי הַבְּטָחָתִי: יב וְהוּא הַבְּטָחָה
כִּי־בִשְׂמֵחָה תֵצְאוּ מִן הַגְּבוּל וּבְשִׁלּוֹם
תּוֹבְלוּן הַהָרִים וְהַגְּבָעוֹת וַיִּפְצְחוּ
לְפָנֵיכֶם רִנָּה

1) בְּהַמְצָאוֹ, קָדַם גֵּוֹר דִּין, כְּעוֹד
שְׂהוּא אֹמֵר לְכֶם דְּרִשׁוּנִי. 2) דְּרָכֹךָ,
דְּרֹד הַרְשֵׁעִי. וְאִישׁ אֶזְנֵן, לְפִי הַעֲנֵן
פְּרוּשׁוֹ כְּעַל מִחֻשְׁבוֹת וְעֵצוֹת רְעוּת.
מִחֻשְׁבוֹתָיו, מִחֻשְׁבוֹתָיו הַרְעוּת.
וְאֵל אֱלֹהֵינוּ כִּי יִרְבֶּה לְסֻלּוֹחַ,
וַיָּשׁוּב אֶל אֱלֹהֵינוּ, וַיֵּשׁ לוֹ תַקְוָה, כִּי
הוּא מִרְבֵּה לְסֻלּוֹחַ. ח) כִּי לֹא
מִחֻשְׁבוֹתַי מִחֻשְׁבוֹתֵיכֶם, כִּי
הַשְּׂבִיעַ שְׂאֵמֵל לְכֶם רַע אֶף־עַל־פִּי
שְׂתִּשׁוּבוּ אֵלַי, עַל כֵּן אִמְרֵי, לֹא
מִחֻשְׁבוֹתַי כְּמִחֻשְׁבוֹתֵיכֶם, כִּי
כְּמִחֻשְׁבֹּתַי לְהוֹשִׁיב לְכֶם. וְלֹא
דְרִכְיֶכֶם דְּרִכֵּי, אִין דִּינֵי כְּדִינֵי
כְּשִׁירוֹדִים, אֲתֵם מִי שְׂמוּדָה כְּדִין
מִתְּחִיב, אֲבָל אֲנִי "מוֹדָה וְעוֹזֵב
יְרֵחַם" (משלי כח, יג). ט) כִּי גָבְהוּ
שָׁמַיִם מֵאָרֶץ וּגְוִי, כְּעַד גְּבוּהַת
הַשָּׁמַיִם מִן הָאָרֶץ, כֵּן דְרִכֵּי גְבוּהִים
כְּהַבְּדֵל רַב מִדְרִכְיֶכֶם. וְהַדְּבָרִים
הַנִּרְאִים וְנִקְרָאִים "דְּרֹד", וְהַדְּבָרִים
הַנִּסְתָּרִים וְנִקְרָאִים "מִחֻשְׁבוֹת". י) כִּי
פֶאֶשֶׁר יִרְדֵּי הַגֹּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג וּגְוִי,
כְּמוֹ הַגֹּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג שְׂיֹרֵד מִן הַשָּׁמַיִם, לֹא יָשׁוּב אֶל הַשָּׁמַיִם עַל־יְדֵי חַם
הַשֶּׁמֶשׁ עַד שֶׁבְּתַחֲלָה הַגֹּשֶׁם מְרוּה אֵת הַצִּמָּחוֹן שֶׁל הָאָרֶץ וּגְוִי וְרַק אַחֲרַיְךָ
יָשׁוּב לְמַעַלָּה בְּחַם הַשֶּׁמֶשׁ. וְהוֹלִידָהּ, וְהַגֹּשֶׁם יָגִים שְׂהָאָרֶץ תּוֹלֵד, כְּלוּמַר
לְהוֹצִיא הַצִּמָּח מִתְּרַעֲזוֹן כְּעוֹמֵק הָאָרֶץ. וְהִצְמִיחָהּ, הוּא הוֹצֵאת הַצִּמָּחוֹת מִעַל
הָאָרֶץ. וְנָתַן זֶרַע וּגְוִי, הַגֹּשֶׁם הוּא סִבָּה לְגִדּוֹל הַתְּבוּאָה כְּשִׁבִיל לְזֶרַע מִקֵּו
עוֹד כְּמוֹקֵם אַחַר, וְלַחֵם לְאֹכֵל לְמִי שְׂצוֹרֵד לְאֹכֵל: יא) כֵּן יִהְיֶה דְבָרִי וּגְוִי, דְבַר הַבְּטָחָתִי שֶׁבְּטָחָתִי לְכֶם לְהוֹצִיאֲכֶם מִן הַגְּבוּל, לֹא יָשׁוּב אֵלַי רִיקָם, אֵלֶּא
כְּאִמְתָּ יַעֲשֵׂה מַה שְׂחָפְצָתִי. וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שָׁלַחְתִּיו, כְּלוּמַר, שְׂלֵא יִחְפְּטֵל קֶצֶת מִמֶּנּוּ, אֵלֶּא הַכֹּל יַעֲשֵׂה כְּמוֹ שְׂאִמְרֹתַי. יב) כִּי בְשִׂמְחָה תֵצְאוּ וּגְוִי,

כְּמוֹ הַגֹּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג שְׂיֹרֵד מִן הַשָּׁמַיִם, לֹא יָשׁוּב אֶל הַשָּׁמַיִם עַל־יְדֵי חַם
הַשֶּׁמֶשׁ עַד שֶׁבְּתַחֲלָה הַגֹּשֶׁם מְרוּה אֵת הַצִּמָּחוֹן שֶׁל הָאָרֶץ וּגְוִי וְרַק אַחֲרַיְךָ
יָשׁוּב לְמַעַלָּה בְּחַם הַשֶּׁמֶשׁ. וְהוֹלִידָהּ, וְהַגֹּשֶׁם יָגִים שְׂהָאָרֶץ תּוֹלֵד, כְּלוּמַר
לְהוֹצִיא הַצִּמָּח מִתְּרַעֲזוֹן כְּעוֹמֵק הָאָרֶץ. וְהִצְמִיחָהּ, הוּא הוֹצֵאת הַצִּמָּחוֹת מִעַל
הָאָרֶץ. וְנָתַן זֶרַע וּגְוִי, הַגֹּשֶׁם הוּא סִבָּה לְגִדּוֹל הַתְּבוּאָה כְּשִׁבִיל לְזֶרַע מִקֵּו
עוֹד כְּמוֹקֵם אַחַר, וְלַחֵם לְאֹכֵל לְמִי שְׂצוֹרֵד לְאֹכֵל: יא) כֵּן יִהְיֶה דְבָרִי וּגְוִי, דְבַר הַבְּטָחָתִי שֶׁבְּטָחָתִי לְכֶם לְהוֹצִיאֲכֶם מִן הַגְּבוּל, לֹא יָשׁוּב אֵלַי רִיקָם, אֵלֶּא
כְּאִמְתָּ יַעֲשֵׂה מַה שְׂחָפְצָתִי. וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שָׁלַחְתִּיו, כְּלוּמַר, שְׂלֵא יִחְפְּטֵל קֶצֶת מִמֶּנּוּ, אֵלֶּא הַכֹּל יַעֲשֵׂה כְּמוֹ שְׂאִמְרֹתַי. יב) כִּי בְשִׂמְחָה תֵצְאוּ וּגְוִי,

שי למורא

והתבטחה היא, כי בשמחה תצאו מהגלות, ובשלוש תוכלו לארצכם. החרים והנבטות יפצחו לפניכם רנה, שיתנו לכם פרים וצמחים וירגו יושביהם. ימחאו כף, לעמט המרגנים, ימחאו כף, כל עצי השדה. והוא ענן מליצה על רבוי השמחה, שכל הכריזה תשמח עמהם. (ג) תחת הנעצוץ יעלה

כרוש, במקום עץ הנעצוץ שהוא קוצי, יעלה עץ הכרוש שהוא עץ חסוד. כלומר, במקום ממשלת הגוים ימשלו ישראל. או בא לומר, שהרשעים שיעשו תשובה והפכו לצדיקים. הסרפד, מין צמח קוצי. והיה לה' לשם, הפלא היה יתה עומר ונמשך ויהיה לה' לשם גבורה. לאות עולם וגו', והנה לאות ולסימן עולם, כי ככה יהיה עד עולם ולא יברת הדבר היה. (א) שמרו משפט ועשו צדקה, שמרו משפטי התורה ועשו צדקה זה עם זה. פי קרובה ישועתי לבוא, פי עלידידיה תהיה ישועתי קרובה לבוא. וצדקתי להגלות, וצדקת הבטחתי תגלה לעין כל. (ב) יעשה זאת, שעשה את האמור לחלו. מחללו, שלא יעשה ביום השבת שום מלאכה. (ג) בן הנכר הגלות אל ה', הוא גר צדק. הבדל יבדילני וגו', אהיה נבדל מישאל בעת שנקבל המוכה, וחושב לומר שאין לשמר ולקום המצות. הן אני עץ יבש, כמו עץ יבש שאינו מגדל פרי, פן לא ישאר שמי לזכרון ותרני פאלו לא באתי לעולם ולא תפץ בי ה' וכמעשי. (ד) שבתותי, שבת בראשית ושבת הארץ. באשר תפצתי, בקיום המצות. ומחזיקים בבריתי, אוהים בתורת אש פרת

עטרת מרים

והנבטות יפצחו לפניכם רנה וירד מישל וכל עצי השדה ימחאו כף וכו' ככפיהם לשמות, גם זה ענן מליצה: יג תחת במקום הנעצוץ הרשעים יעלה כרוש ומשלו צדיקים ותחת הסרפד ונעצוץ הם מיני קוצים יעלה תרם והיה מדבר מה ליהוד לשם גבורה לאות עד עולם לא

יברת: א בזה אמר יהוה שמרו משפט ועשו צדקה פי-קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות: ב אשרי אנוש יעשה זאת וכן-אדם יחזיק בה שמר שבת מחללו ושמר ידו מעשות פל'רע: ג ואל-יאמר בן-הנכר הגלות אל-יהוה לאמר הבדל יבדילני מעל עמו ואל-יאמר הסרים הן אני יבש: ד כר-ה | אמר יהוה לפריסים אשר ישמרו את-שבתותי ובחרו באשר הפצתי ומחזיקים בבריתתי: ה ונתתי להם בביתי ובחומתי יד ושם טוב מפנים ומבנות שם עולם אתן-לו אשר לא יברת: ו ובני הנכר הגלויים על-יהוה לשרתו ולאהבה את-שם יהוה להיות לו לעבדים כל-שמר שבת מחללו ומחזיקים בבריתתי: ז והביאותים אל-הר קדשי

יברת: א אמר לבני הגלות בזה אמר יהוה שמרו משפט בין אדם לחבירו ועשו צדקה בין אדם למקום, פי-קרובה ישועתי לבוא עלידידיה וצדקתי להגלות וכן התשובה מעבדת ביאת המשיח: ב אשרי אנוש יעשה זאת את האמור למשה וכן-אדם יחזיק בה שמר שבת מחללו מחללו ושמר ידו מעשות פל'רע: ג ואל-יאמר בן-הנכר הגלות אל-יהוה להאמין בו לאמר הבדל יבדילני מעל עמו בעת שקבלו המוכה ולא אקבל עמהם, ואם פן למה אצדק ואל-יאמר הסרים הן אני עץ יבש ואני מגדל פרי, ולא ישאר שמי לזכרון ועל מה אשר דרסי: ד כר-ה | אמר יהוה לפריסים אשר ישמרו את-שבתותי ובחרו באשר הפצתי ומחזיקים אוהים בבריתתי בתורתתי: ה ונתתי להם בביתי בהיכל ובחומתי כמושב הסנהדרין והקנים יד מקום מעלה ושבת לשם שיקבור למוכה, והוא דבר טוב יותר מזכרון הכא מפנים ומבנות שם למוכה עד עולם אתן-לו אשר לא יברת וכוון שמו: ו ובני הנכר ובני העמים הגלויים על-יהוה אל ה' לשרתו ולאהבה את-שם יהוה

ל להיות לו לעבדים כל מי בהם אשר שמר שבת מחללו ומחזיקים בבריתתי בתורתתי: ז כשיבואו להצניח: והביאותים את העושים כל אלה אל-הר קדשי אל בית המקדש ושמחתים אשמחם בבית תפלתי בבית המזבן להחפיל שם לפני, עולתיהם וזבחייהם יהיו מקבלים לרצון אבותי. ושם, שימשך שמו לדורות הבאים. טוב מפנים ומבנות, כלומר, מה שיקבר שמו שם למוכה, הוא דבר הטוב יותר מזכרון הכא מפנים ומבנות. שם עולם אתן לו, לכל אהר ואהר מהם אמן שם עולם, כלומר, שער עולם וכן למוכה. (ו) על ה', כמו אל ה'. לשרתו, כלומר, לעבדו מיראה ולעשות כל אשר מן החיוב לעשות. ולאהבה וגו', ועלידי שעבדו ה' מאהבה והיו לו לעבדים העובדים תמיד ביום ובלילה ויותר מזה שתחייב לעשות. כל שומר שבת מחללו, שהוא יסוד גדול באמונת ה', שהוא מורה שה' ברא העולם מאין ואין זולתו. ומחזיקים בבריתתי, אוהים בתורת אש פרת עליה ברת עם ישראל. או פרושו על ברת המילה. (ז) והביאותים אל הר קדשי וגו', כמו המכנים אורח בביתו ומקבלו בשמחה, פן אצנה לפתנים שנקבלום

עליה ברת עם ישראל. או פרושו על ברת המילה שנתנה בשלש עשרה ברות, בפרשת לך לך שנקבה שם שלש עשרה פעמים תבת "ברית". (ח) בביתי ובחומתי, בבית מקדשי ובחומות העזרה והמזבח הר הבית. כלומר, בין הסנהדרין אשר מושבם שם, שהם מזכירים מעשי החסידים שפומנם ושהיו קדם זמנם. יד, מקום, דהינו מעלה ושבת, עלידיך הלשון "ממלא מקום אבותי". ושם, שימשך שמו לדורות הבאים. טוב מפנים ומבנות, כלומר, מה שיקבר שמו שם למוכה, הוא דבר הטוב יותר מזכרון הכא מפנים ומבנות. שם עולם אתן לו, לכל אהר ואהר מהם אמן שם עולם, כלומר, שער עולם וכן למוכה. (ו) על ה', כמו אל ה'. לשרתו, כלומר, לעבדו מיראה ולעשות כל אשר מן החיוב לעשות. ולאהבה וגו', ועלידי שעבדו ה' מאהבה והיו לו לעבדים העובדים תמיד ביום ובלילה ויותר מזה שתחייב לעשות. כל שומר שבת מחללו, שהוא יסוד גדול באמונת ה', שהוא מורה שה' ברא העולם מאין ואין זולתו. ומחזיקים בבריתתי, אוהים בתורת אש פרת עליה ברת עם ישראל. או פרושו על ברת המילה. (ז) והביאותים אל הר קדשי וגו', כמו המכנים אורח בביתו ומקבלו בשמחה, פן אצנה לפתנים שנקבלום

שי למורא

בשמהח בשיבואו להתגורר. ושמחתים בבית תפלתו, שיהיו שמחים בראותם עצמם בעזרה של בית המקדש, שהוא בית התפלה, שנה בשנה עם ישראל בתפלתם ובעולותיהם וזבוחיהם. לכל העמים, כמו שאמר שלמה המלך בחפלתו "וגם אל הנכרי" (מלכים א' ח.א) וכל־שכן לשבים לדת ישראל. ח) מקבץ

נרחי ישראל, המקבץ את ישראל הנרחים בין היום. עוד אקבץ עליו לנקבציו, כשאקבץ נרחי ישראל, אקבץ עוד על נקבציו את כל הגרים. פרוש אחר, לאחר שאקבץ נרחי ישראל, עוד אקבץ עליהם נקבצים אחרים על נקבציו, והם גוג ומגוג שיתקבצו עליהם בתרי ישראל, ויפלו שם, ככתוב בנבואת יחזקאל (פרק לח ופרק טז).

ושמחתים בבית תפלתו וזבוחיהם לרצון על־מזבחי פי ביתי בית־תפלה יקרא לכל־העמים: ה נאם אדני יהוה מקבץ נרחי ישראל עוד אקבץ עליו לנקבציו:

עטרת מרים

על־מזבחי פי ביתי בית־תפלה יקרא יהוה מינו לכל־העמים: ה נאם אדני יהוה מקבץ הנקבץ נרחי ישראל עוד אקבץ גרים עליו על ישראל להיות נוספים לנקבציו מישראל:

זכריה פרק ח

א ויהי דבר־יהוה צבאות לאמר: ב פה אמר יהוה צבאות קנאתי

לציון קנאה גדולה וחמה גדולה קנאתי לה: ג פה אמר יהוה שבתי אל־ציון ושכנתי בתוך ירושלים ונקראה ירושלים עיר־האמת והר־יהוה צבאות הר הקדש: ד פה אמר יהוה צבאות עד ישובו זקנים וזקנות ברחבות ירושלים ואיש משענתו בידו מרב ימים: ה ורחבות העיר ימלאו ילדים וילדות משחקים ברחבתיה: ו פה אמר יהוה צבאות כי יפלא בעיני שארית העם הזה בימים ההם גם־בעיני יפלא נאם יהוה צבאות: ז פה אמר יהוה צבאות הנני מושיע את־עמי מארץ מזרח ומארץ מבוא השמש: ח והבאתי אתם ושכנו בתוך ירושלים והיו־לי לעם ואני אהיה להם לאלהים באמת ובצדקה: ט פה־אמר יהוה צבאות תחזקנה ידיכם השמעים בימים האלה את הדברים האלה מפני הנביאים אשר ביום יסד בית־יהוה צבאות ההיכל להבנות: י כי לפני הימים ההם שבר האדם לא נהיה ושבר הבהמה איננה וליוצא ולבא אין־שלום מן־הצד ואשלה את־פל־האדם איש ברעהו: יא ועתה לא כימים הראשנים אני לשארית העם הזה נאם יהוה צבאות: יב כִּי־זרע השלום תגפן תתן פריה והארץ תתן את־יבולה והשמים יתנו טלם והנחלתי את־שארית העם הזה את־פל־אלה: יג והיה כאשר הייתם קללה בגוים בית יהודה ובית ישראל בן אושיע אתכם והייתם ברכה אל־תיראו תחזקנה ידיכם: יד כי כה אמר יהוה צבאות כאשר זממתי להרע לכם בתקציף אבתיכם אתי אמר יהוה צבאות ולא נחמתי: טו בן שבתי זממתי בימים האלה להיטיב את־ירושלים ואת־בית יהודה אל־תיראו: טז אלה הדברים אשר תעשו דברו אמת איש את־רעהו אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם: יז ואיש | את־רעת רעהו אל־תחשבו בלבבכם ושבעת שקר אל־תאמרו כי את־פל־אלה אשר שנאתי נאם־יהוה: יח ויהי דבר־יהוה צבאות אלי לאמר: יט פה־אמר יהוה צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית־יהודה לששון ולשמחה ולזמרים טובים

והאמת והשלום אהבו: כ פה אמר יהוה צבאות עד אשר יבאו עמים וישבי ערים רבות:
 כא והלכו ישבי אחת אל-אחת לאמר גלכה הלוד לחלות את-פני יהוה ולבקש את-יהוה צבאות
 אלכה גם-אני: כב ובאו עמים רבים וגוים עצומים לבקש את-יהוה צבאות בירושלם ולחלות
 את-פני יהוה: כג פה אמר יהוה צבאות בהמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מפל לשנות
 הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר גלכה עמכם כי שמענו אלהים עמכם:

♦ יום חמישי י"ד אדר ב' ♦

(יד) ויגש את פר החטאת ויסמך אהרן ובניו את ידיהם על-ראש פר החטאת:

יד וקרוב ית תורא דחטאתא וסמך אהרן
 ובנוהי ית גדיהון על ריש תורא דחטאתא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 416)

ויגש את פר החטאת (ח, יד) אמרו רז"ל (שבת יב, ב) שרבי ישמעאל "כתב על פנקסו... לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמנה". ובאנציקלופדיא תלמודית ערך חטאת כותב בפשיטות, שאף בזמן הזה כל אחד ואחד צריך לכתב חיובי חטאת שלו, ע"כ. ולא ראינו זה כלל (ואף שלא ראינו אינו ראיה - בדבר הרגיל זה פן ראיה), וגם אבותינו לא ספרו לנו.

(טו) וישחט ויקח משה את-הדם ויתן על-קרנות המזבח סביב באצבעו ויחטא את-המזבח ואת-הדם יצק אל-יסוד המזבח ויקדשהו לכפר עליו:

טו וינגס וינסיב משה ית דמא ויהב על קרנת
 מדבחה סחור סחור באצבעה ודפי ית
 מדבחה וית דמא אריק ליסודא דמדבחה
 וקדשה לכפרא עלוהי:

ש"י < ויחטא את-המזבח • חטאו וטהרו מזרות לכנס לקדשה. מעתה כל הפפרות.

(טז) ויקח את-כל-החלב אשר על-הקרוב ואת יתרת הכבד ואת-שתי הפלית ואת-חלבתי ויקטר משה המזבחה:

טז וינסיב ית כל תרבא די על גוא וית חצר
 פבדא וית תרתין פלני וית תרבתי ואסק
 משה למדבחה:

ש"י < ואת יתרת הכבד • לכד הכבד, שהיה נוטל מעט מן הכבד עמה.

(יז) ואת-הפר ואת-ערו ואת-בשרו ואת-פרשו שרף באש מחוץ למחנה כאשר צוה יהוה את-משה:

יז וית תורא וית משפה וית בסרה וית אכלה
 אוקיד בנורא מבדא למשריתא פמא די
 פקיד יי ית משה:

(יח) ויקרב את איל העלה ויסמכו אהרן ובניו את ידיהם על-ראש האיל:

יח וקרוב ית דכרא דעלתא וסמכו אהרן
 ובנוהי ית גדיהון על ריש דכרא:

(יט) וישחט ויזרק משה את-הדם על-המזבח סביב:

יט וינגס וזרק משה ית דמא על מדבחה
 סחור סחור:

(כ) ואת-האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את-הראש ואת-הנתחים ואת-הפדר:

כ וית דכרא פליג לאברוהי ואסק משה ית
 רישא וית אבריא וית תרבא:

כא וְיָת גֵּוַת גֵּוַת כְּרַעֲיָא חֲלִיל בְּמִנְיָא וְאַסְק
מִשָּׁה יָת כָּל דְּכִרְיָא לְמַדְבְּחָא עֲלֵתָא הוּא
לְאַתְקַבְּלָא בְרַעֲוָא קְרַבְנָא הוּא קָדָם יְיָ כְּמָא
דִּי פִקִּיד יְיָ יָת מִשָּׁה :

(כא) וְאֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַפְּרָעִים רָחֵץ בַּמַּיִם וַיִּקְטֹרֶם
מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמְּזֻבָּחַ עֲלֶיהָ הוּא לְרִיח־נִיחַח
אִשָּׁה הוּא לַיהוָה פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה :

♦ יום שישי ט"ו אדר ב' ♦

כב וְקָרִיב יָת דְּכִרְיָא תְּנִנְנָא דְכַר קְרַבְנָיָא
וּסְמִכּוֹ אַהֲרֹן וּבְנוֹהֵי יָת זְדִיהוֹן עַל רִישׁ
דְּכִרְיָא :

(כב) וַיִּקְרַב אֶת־הָאֵיל הַשְּׁנִי אֵיל הַמִּלֻּאִים וַיִּסְמְכוּ
אַהֲרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל :

ש"י איל המלאים • איל השלמים, שמלואים לשון "שלמים", שממלאים ומשלימים את הפהנים בכהנתם.

כג וְנָכַס וְנָסִיב מִשָּׁה מִן דְּמָא וַיִּהֵב עַל רוּם
אֹדְנָא דְאַהֲרֹן דְּנִמְיָנָא וְעַל אֲלִיּוֹן זְדִיהוֹן
דְּנִמְיָנָא וְעַל אֲלִיּוֹן רְגֵלָה דְּנִמְיָנָא :

(כג) וַיִּשְׁחָט וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִדָּמָו וַיִּתֵּן עַל־תְּנוּדָה
אֲזִנֵּי־אַהֲרֹן הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן
רִגְלוֹ הַיְמָנִית :

כד וְקָרִיב יָת בְּנֵי אַהֲרֹן וַיִּהֵב מִשָּׁה מִן דְּמָא
עַל רוּם אֹדְנָהוֹן דְּנִמְיָנָא וְעַל אֲלִיּוֹן זְדִיהוֹן
דְּנִמְיָנָא וְעַל אֲלִיּוֹן רְגֵלָהוֹן דְּנִמְיָנָא וַיִּזְרַק
מִשָּׁה יָת דְּמָא עַל מַדְבְּחָא סְחֹר סְחֹר :

(כד) וַיִּקְרַב אֶת־בְּנֵי אַהֲרֹן וַיִּתֵּן מֹשֶׁה מִן־הַדָּם
עַל־תְּנוּדָה אֲזָנָם הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן יָדָם הַיְמָנִית
וְעַל־בֶּהֱן רִגְלָם הַיְמָנִית וַיִּזְרַק מִשָּׁה אֶת־הַדָּם
עַל־הַמְּזֻבָּח סְבִיב :

כה וְנָסִיב יָת תְּרַבָּא וְיָת אֲלִיתָא וְיָת כָּל תְּרַבָּא
דִּי עַל גֵּוַת וְיָת חֲצַר כְּכִדָּא וְיָת תְּרַמִּין כְּלָזַן
וְיָת תְּרַבְּהֵן וְיָת שׁוּקָא דְּנִמְיָנָא :

(כה) וַיִּקַּח אֶת־הַחֶלֶב וְאֶת־הָאֵלֶיָה וְאֶת־כָּל־הַחֶלֶב
אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֶת־יִתְרַת הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת
וְאֶת־חֶלְבֵהֶן וְאֶת־שׁוֹק הַיְמִינִי :

כו וּמִסְלָא דְּפִטְיָרָא דִּי קָדָם יְיָ נָסִיב גְּרַצְתָּא
פִּטְיָרָא תְּדָא וַיִּגְרַצְתָּא דְּלַחֵם מִשַּׁח תְּדָא
וְאַסְפּוּג חֲדָד וְשׁוּי עַל תְּרַבְּנָא וְעַל שׁוּקָא
דְּנִמְיָנָא :

(כו) וּמִסַּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה לָקַח חֶלֶת מִצָּה
אַחַת וְחֶלֶת לַחֵם שֶׁמֶן אַחַת וְרִקִּיק אַחַד וַיִּשֶׂם
עַל־הַחֲלָבִים וְעַל שׁוֹק הַיְמִינִי :

ש"י וחלת לחם שמן • היא רבוכה, שהיה מרבה בה שמן כנגד החלות והרקיקין, כף מפרש ב'מנחות'.

כז וַיִּהֵב יָת כָּלָא עַל זְדִי אַהֲרֹן וְעַל זְדִי בְּנוֹהֵי
וְאַרְם יְתִהוֹן אַרְמָא קָדָם יְיָ :

(כז) וַיִּתֵּן אֶת־הַכֹּל עַל פְּנֵי אַהֲרֹן וְעַל פְּנֵי בְנָיו וַיִּזְרַק
אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה :

כח וְנָסִיב מִשָּׁה זְתִהוֹן מֵעַל זְדִיהוֹן וְאַסְק
לְמַדְבְּחָא עַל עֲלֵתָא קְרַבְנָיָא אַנְוּוֹן לְאַתְקַבְּלָא
בְּרַעֲוָא קְרַבְנָא הוּא קָדָם יְיָ :

(כח) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֹתָם מֵעַל כַּפֵּיהֶם וַיִּקְטֹרֶם הַמְּזֻבָּחָה
עַל־הָעֵלָה מִלֻּאִים הֵם לְרִיח־נִיחַח אִשָּׁה הוּא
לַיהוָה :

ש"י ונקטר המזבחה • משה שמש כל שבעת ימי המלוואים בחלוק לבן. על-העלה • אחר העלה, ולא
מצינו שוק של שלמים קרב בכל מקום, חוץ מזה.

שיעור יומי לשבת קודש ט"ז אדר ב' ושנים מקרא ואחד תרגום - ה - פרשת צו

נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 96)

ויקטר המזבחה (ח, כח) **מִשֶׁה שָׁמַשׁ . . בְּחֻלּוֹק לֶבֶן** (רש"י ח, כח) לֶבֶן הוּא גֹן 'פְּשוּט', וְכַמְבָּאָר בְּחֻסְדוֹת, שֶׁהוּא "בְּחִינַת עֲצָמִיּוֹת שֶׁל הַדָּבָר, וְאֵין פֶּאן דָּבָר נוֹסֵף, רַק עֲצָם הַדָּבָר לְבַד, מֵה־שְׂאִינֶכֶן שְׂאָר הַגְּנוּיִם, שֶׁהֵם צָבַע שְׂצוּבָעִים בּוּ . . שֶׁהַצָּבַע . . הוּא דָּבָר נוֹסֵף עַל עֲצָם הַדָּבָר . . הַרְפָּבָה עַל עֲצָם הַדָּבָר, מֵה־שְׂאִינֶכֶן גֹּן לֶבֶן, שֶׁהוּא עֲצָמִי וְאֵינוֹ צָבַע".

נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 28)

מִשֶׁה שָׁמַשׁ . . בְּחֻלּוֹק לֶבֶן (רש"י ח, כח) עֵקֶר תַּפְקִידוֹ שֶׁל מִשֶׁה הָיָה קַבְּלַת דְּבַר ה' וּמִסִּיתוֹ לְיִשְׂרָאֵל, וְאָף שֶׁמוֹשֵׁה בְּקִהְנָה הָיָה חֵלֶק מִתַּפְקִיד זֶה (תַּפְקִיד שְׂדֵרֵשׁ מִמֶּנּוּ, בְּמִקְרִיִּם מְסִימִים, גַּם שֶׁמוֹשֵׁה בְּקִהְנָה). וְכֵשֶׁם שֶׁלֹּא הֶצְרַף לְבַגְדִים מִיְחָדִים כְּדִי לְשַׁמַּע אֶת דְּבַר ה', לֹא הָיָה לוֹ צֶרֶף בְּבַגְדִים מִיְחָדִים גַּם בְּשַׁעַה שֶׁשָּׁמַשׁ בְּקִהְנָה.

כט ונסיב משה ית הדיא וארימה ארמא קדם יי מדכר קרבניא למשה הנה לחלק קמא די פקיד יי ית משה:

(כט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַחֹזֶה וַיְנַיִפְהוּ תְּנוּפָה לְפָנָי יְהוָה מֵאֵיל הַמַּלְאִים לְמֹשֶׁה הָיָה לְמַנְה פֹּאֶשֶׁר צוּהָ יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

◆ שבת קודש ט"ז אדר ב' ◆

ל ונסיב משה ממשיחא דרבותא ומן דמא די על מדבקה ואדי על אהרן על לבושהי ועל בנוהי ועל לבושי בנוהי עמה וקדיש ית אהרן ית לבושהי וית בנוהי וית לבושי בנוהי עמה:

(ל) וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וּמִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיַּזְּ וַיַּזְּ אֶהֱרֹן עַל־בְּגָדָיו וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־בְּגָדֵי בְנֵי בָנָיו וַיִּקְדַּשׁ אֶת־אֶהֱרֹן אֶת־בְּגָדָיו וְאֶת־בְּגָדֵי בְנָיו וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו אֶתוֹ:

לא ואמר משה לאהרן ולבנוהי בשילוי ית בסרא בתרע משפן זמנא ותמן תיכלון יתה וית לחמא די בסל קרבניא קמא די פקדית למימר אהרן ובנוהי ייכלנה:

(לא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֶהֱרֹן וְאֶל־בְּנָיו בְּשִׁלּוֹ אֶת־הַבָּשָׂר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְשֵׁם תֹּאכְלוּ אֹתוֹ וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בְּסֶל הַמַּלְאִים פֹּאֶשֶׁר צוּיֹתִי לֵאמֹר אֶהֱרֹן וּבְנָיו יֹאכְלֻהוּ:

לב וידאשתאר בבשרא ובלחמא בנורא תוקדון:

(לב) וְהַגֹּזֶתְךָ בַּבָּשָׂר וּבַלֶּחֶם בְּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ:

לג ומתרע משפן זמנא לא תפקון שבועא יומין עד יום משלם יומי קרבניכון ארי שבועא יומין קרב ית קרבניכון:

(לג) וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ שִׁבְעַת יָמִים עַד יוֹם מְלֵאת יְמֵי מַלְאִיכֶם כִּי שִׁבְעַת יָמִים יִמְלֵא אֶת־יַדְכֶם:

לד קמא די עבד פיומא הדין פקיד יי למעבד לכפרא עליכון:

(לד) כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בַּיּוֹם הַזֶּה צוּהָ יְהוָה לַעֲשׂוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:

ט"ז צוה ה' לעשות • כל שבועת הימים. ורבותינו זכרונם לברכה דרשו: "לעשות" - זה מעשה פרה, "לכפר" - זה מעשה יום-הכפורים; וילמד, שכהן גדול טעון פרישה קדם יום הכפורים שבועת ימים, וכן כהן השורף את הפרה.

לה ובתרע משפן זמנא תיתבון יום וליילי שבועא יומין ותטרון ית מטרת מימרא דיי ולא תמותון ארי כן אתפקדית:

(לה) וּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד תִּשְׁבוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שִׁבְעַת יָמִים וְשִׁמְרַתֶּם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי יְהוָה וְלֹא תָמוּתוּ כִּי־כֵן צוּיֹתִי:

ט"ז וְלֹא תָמוּתוּ • הָא אִם לֹא תַעֲשׂוּ כֵן, הָרִי אַתֶּם חֲזִיבִים מִיָּתָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ צו תשכ"ט)

וּפְתַח אֱהָל מוֹעֵד תֵּשְׁבוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שְׂבַעַת יָמִים (ה, לה) יושב אהל חייב לשבת באהלה של תורה ביום ובלילה, בשני ובחמישי (שהם ימים מיוחדים) ובשאר ימי השבוע, בשבת ובהל. ואף שמקורחים להפסיק כדי לאכל ולישן וכדומה – הנה על זה נאמר **וּפְתַח אֱהָל מוֹעֵד תֵּשְׁבוּ** - מי שאוכל וישן כדי שיהיה חזק ובריא ויוכל לחזור ללמודו, מצוי גם בעת האכילה והשינה ליד 'פתח אהל מועד'; הוא 'עומד ליד הפתח' ומתכוון להפגס שוב.

(לו) **וַיַּעַשׂ אֱהָרֹן וּבָנָיו אֶת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה:**
 לו ועבד אהרן ובניהו ית כל פתגמא די פקיד יי בידא דמשה: ס ס ס

השיעור יעשה אהרן ובניו • להגיד שבחן שלא הטו ימין ושמאל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ צו תשכ"ה)

לְהַגִּיד שְׁבָחוֹ, שְׁלֹא הָטוּ יָמִין וּשְׂמָאל (רש"י, ה, לו) מטרתם של ימי המלוואים הייתה לחנף ולהרגיל את אהרן ובניו בעבודת הקרבנות. והכתוב מספר שבחם, שמיד בתחלת העבודה, עוד לפני שהתרגלו והתאמנו, הצליחו לעשותה כראוי. ולא זו בלבד שלא טעו (בדבר מהותי), אלא אף לא הטו (כטיה קלה), לא לימין – הוספת דבר שלא נצטוו, ולא לשמאל – החסרת דבר שנצטוו.

צ"ו פסוקים, צ"ו סימן. חסלה פרשת צו

הפטרה לפרשת צו לשמו"ת ולקריאה בציבור נדפסה בעמ' רפד

אגרות קודש

ב"ה, ח' אדר, תשכ"ב

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

במענה למכתבה מב' אדר, בו כותבת ראשי פרקים מחיי, ומסיימת בבעיא העומדת עתה על הפרק, בעיית המשרה לאחרי החתונה בשעה טובה ומוצלחת, ומפרטת צדדי החיוב והשלילה בשתי האפשרויות.

וכיון שהצלחת ההוראה מתמעטת ע"י עיפות המורה (מהליכה וכו'), וקרוב לומר אשר ב... לבד המשרה של ממלאת מקום יזדמן בקרוב עוד מה עכ"פ בתור סניף לפרנסה (כפשוטה או לפרנסה רוחנית או גם שתיהן), יש להעדיף המשרה אשר ב...

לסיומה במכתבה שהיתה סברתה שהחתונה תהי' דוקא ביום שמותר לצום בו,

ידוע הכתוב ופי' חכמינו ז"ל, ניתנו מרועה אחד, ז. א. שגם הענין דתענית ביום החופה, גם ההוראה שביום ראש חדש אין להתענות, כי אם ביום שלפני זה, ותקפו כמו שמתענה ביום החופה, מרועה אחד ניתנו, והיינו הך, שזהו שולל בהחלט הביטוי שבמכתבה, אשר לצערי לא עלה הדבר ביד.

וכנ"ל תהי' החתונה בשעה טובה ומוצלחת בגשמיות וברוחניות גם יחד, אשר יחדיו יהלכו, שהרי ישראל גוי אחד בארץ הם וממשיכים האחדות בכל עניניהם.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

שיעורי תהלים לשבוע פרשת צו

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - י"ג אדר ב' מפרק סט עד סוף פרק עא</p>	<p>יום ראשון - י' אדר ב' מפרק נה עד סוף פרק נט</p>
<p>יום חמישי - י"ד אדר ב' פרק כ, מפרק עב עד סוף פרק עו</p>	<p>יום שני - י"א אדר ב' מפרק ס עד סוף פרק סה</p>
<p>יום שישי - ט"ו אדר ב' פרק כ, מפרק עז עד סוף פרק עח</p>	<p>יום שלישי - י"ב אדר ב' מפרק סו עד סוף פרק סח</p>
<p>שבת קודש - ט"ז אדר ב' פרק כ מפרק עט עד סוף פרק פב</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י' אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מו, וגם כבר הי'... עד עמ' 92, מחייהו כו'.

30 היתה התגלות אלקות בכל העולם. כמו שפאמר¹²: "כי באור
31 פניך נתת לנו תורת חיים". - הרי שתורה באה מ"אור פניך"
32 - האור הפנימי של אלקות. ולכן - מפני שהיתה התגלות
33 אלקות, היו - בני ישראל בשעת מתן תורה, במלים במציאות
34 ממש, בפאמר רן¹³:
35 שעל כל דבור פרהה
36 נשמתי כו', - כלתה
37 נפשם ונתבטלו במציאות,
38 אלא שהחזירה הקדוש-
39 ברוך הוא להן - את
40 הנשמה, בטל שעתידי
41 להחיות בו את המתים,
42 והוא של תורה - שכן,
43 בתורה ישנן בחינת "מטר"
44 ובחינת "טל", שנקרא
45 "עיו", - החוץ והכוח
46 לקבלת ההתגלות
47 האלקית ושלא להתבטל
48 במציאות, כפי שזכר
49 לעיל בקשר לצדיקים
50 לעתיד-לבוא. בפאמר
51 רן¹⁴: "כל העוסק
52 בתורה - של תורה
53 מתיהו כו'". - הרי,
54 שהכוח להחיות, בא מבחינת "טל" שבתורה. ובאותו טל החזיר
55 הקב"ה את הנשמות לישראל בשעת מתן תורה - בלי ענינה
56 של תחיית המתים - שלא יתבטלו במציאות לנוכח גילוי האור
57 האלקי שהתגלה אז באופן של מעין ימות המשיח ולעתידי-
58 לבוא.

1 ונם - לא זו בלבד שזה יהיה לעתיד, אלא כבר היה לעולמים
2 מעין זה, - מעין גילויי ימות המשיח ותחיית המתים, כבר היה
3 בשעת מתן תורה, כדכתיב: - כמו שכתוב: "אתה הראת
4 לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו" - "הראת"
5 ממש, בראיה חושית,
6 - כי, כשאומרים "הראת"
7 - הראת את עצמך, הרי
8 הכוונה שראו אותה, וזוהי
9 ראייה מוחשית, כדכתיב: 3
10 - כמו שכתוב¹⁰: "וכל
11 העם רואים את
12 הקולות" - "רואים את
13 הנשמע", - את כל גילוי
14 מתן תורה שקלטו - הם
15 ראו ממש; ופרשו רן¹¹:
16 מסתכלים למורה
17 ושומעין את הדבור
18 יוצא "אנכי" כו', - ה'
19 אלקיך, וכן לארבע
20 רוחות ולמעלה ולמטה,
21 - מכל צד שאליו הסתכלו
22 נשמע משם הדבור "אנכי
23 ה' אלקיך". וכדפרש
24 ב'תקונים' - וכמו
25 שמפרש ב'תיקוני זוהר': דלית אתה דלא מליה מניה עמהון
26 כו'. - שאין מקום ממנו לא דיבר - הקב"ה - אתם. והינה, -
27 כך היה הדבר, מפני גילוי רצונו יתברך בעשרת הדברות,
28 שהן כללות התורה, שהיא - התורה, היא פנימית רצונו
29 יתברך והכמתו, ואין שם הסתר פנים כלל, - ומשום כך

ליקוטי אמרים

הגהה

(וקבלת שכר עיקרו באלף השבעי כמ"ש בלקוטי תורה מהאר"י ז"ל):

וגם כבר היה לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה כדכתי' אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו הראת ממש בראיה חושית כדכתיב וכל העם רואים את הקולות רואים את הנשמע ופי' רז"ל מסתכלים למורה ושומעין את הדבור יוצא אנכי כו'. וכן לארבע רוחות ולמעלה ולמטה וכדפי' בתיקונים דלית אתר דלא מליה מיניה עמהון כו' והיינו מפני גילוי רצונו ית' בעשרת הדברות שהן כללות התורה שהיא פנימית רצונו ית' וחכמתו ואין שם הסתר פנים כלל כמ"ש כי באור פניך נתת לנו תורת חיים ולכן היו בטלים במציאות ממש כמארו"ל שעל כל דיבור פרהה נשמתי כו' אלא שהחזירה הקב"ה להן בטל שעתידי להחיות בו את המתים והוא טל תורה שנקרא עיו כמארו"ל כל העוסק בתורה טל תורה מחייהו כו'

יום שני י"א אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 92, רק שאח"כ גרם... עד עמ' 92, ארצך וגו'.

69 רק שאחרי-כך - אחרי מתן תורה, גרם החטא - שחטאו
70 ישראל, ונתגשמו הם והעולם, עד עת קץ הימין, - כדכתיב: - כמו שכתוב¹⁵: "והכלו גוים לאורך ימינו", - של
71 ישראל; וכתיב¹⁶: -
72 אומות העולם יאמרו לבני
73 ישראל: "בית יעקב לבו
74 ונלכה באור ה'",
75 וכתיב¹⁷: "ונגלה כבוד
76 ה' וראו כל בשר יחדו
77 וגו'", - "כל בשר" - כל
78 אדם, גם של אומות

61 כשיתגלה "ימינו" של
62 הקב"ה, שאז יודרך
63 גשמיית הגוף והעולם, רק שאח"כ גרם החטא ונתגשמו הם והעולם עד עת
64 ויוכלו לקבל גילוי אור
65 ה', שאיר לישראל על-
66 ידי התורה שנקראת
67 "עיו". - והיא הנותנת כוח
68 לקבל את ההתגלות.

ליקוטי אמרים

רק שאח"כ גרם החטא ונתגשמו הם והעולם עד עת קץ הימין שאז יודרך גשמיית הגוף והעולם ויוכלו לקבל גילוי אור ה' שיאיר לישראל ע"י התורה שנקרא עיו ומיתרון ההארה לישראל יגיה חשך האומות גם כן כדכתיב והכלו גוים לאורך ימינו וכתיב בית יעקב לבו ונלכה באור ה' וכתיב ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר

9. דברים ד, לה. 10. שמות כ, טו; במכילתא (מובא ברש"י) על הפסוק. 11. ראה שמות רבה ה, ט. 12. בתפילת שמונה עשרה. 13. שבת פח, ב. 14. ראה שבת קיא, ב. 15. ישע"י ס, ג. 16. שם, ב, ה. 17. שם, מ, ה.

1 העולם; ובתיב י"ג: "לבוא בנקרת הצורים ובסעפי הפלעים
 2 מפני פחד ה' והדר גאונו וגו'", – זה מוסב על האומות,
 3 שיהיו אז חדרים ברוב
 4 פחד – שכן, על בני
 5 ישראל שיהיו אז מיוחדים
 6 ומאוחדים עם הקב"ה, לא
 7 מתאים לומר שהם ימחרו
 8 להתחבא בצורים וכו'.

9 וכמו שאומרים: "והופע בחדר גאון עוזך על כל יושבי
 10 תבל ארצך וגו'": – כל – גם אומות העולם. הרי, שתהיה אז
 11 התגלות אלקות בעולם
 12 גם בשאר העמים. בכך
 13 מתבטאת תכלית
 14 ושלימות העולם הזה, כפי
 15 שהעולם יהיה בימות
 16 המשיח ותחיית המתים.

ליקוטי אמרים

יחידו וגו' וכתוב לבוא בנקרת הצורים ובסעפי הסלעי'
 מפני פחד ה' והדר גאונו וגו' וכמ"ש והופע בהדר גאון
 עוזך על כל יושבי תבל ארצך וגו':

יום שלישי י"ב אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 92, פרק לו. והנה תכלית... עד עמ' מז, בעבירה ח"ו).

17 פרק לו. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שמשמעות מאמר חכמינו ז"ל:
 18 "נתאהו הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים", היא – העולם הזה – בעיקר,
 19 שהוא העולם התחתון ביותר. תחתוניותו מתבטאת בכך שהאור האלקי
 20 מוסתר בו יותר מאשר בשאר כל העולמות, ושורר בו "חשך כפול ומכופל" –
 21 ובו רצה הקב"ה שתהיה לו נחת
 22 רוח, על ידי הפיכת חושך
 23 העולם הזה לאור, שיאיר
 24 בעולם הזה אור אינסוף בלי
 25 שום לבושים, ובהתגלות יותר
 26 מאשר בעולמות העליונים. דבר
 27 זה ימומש בימות המשיח
 28 ותחיית המתים, שאו תהיה
 29 תכלית השלימות של העולם
 30 הזה. שכן, הוא נוצר מלכתחילה
 31 בכונה זו, שתאיר בו אלקות
 32 בגילוי מוחלט, עד שאפילו
 33 אומות העולם יראו אלקות.
 34 והנה, תכלית השלמות
 35 הנה של ימות המשיח
 36 ותחיית המתים, שהוא
 37 גילוי אור אינסוף ברוך
 38 הוא פעולם הזה הנשמי
 39 – תלוי במעשינו
 40 ועבודתנו כל זמן משך
 41 הגלות. – ההתגלות שהיתה בשעת מתן תורה, באה, כאמור,
 42 בהתעוררות מלמעלה, שלא על-ידי עבודה מלמטה; ואילו
 43 ההתגלות שלעתיד לבוא, תלויה בעבודתנו ומעשינו בזמן
 44 הגלות, כי הגורם שכר המצוה – היא המצוה פעצמה, –
 45 שכר המצוה הרי הוא התגלות אור אינסוף ברוך-הוא,
 46 וה"גורם", המביא ויוצר התגלות זו, הרי זה המצוה עצמה.
 47 והערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלא כדוגמת ממון שבעל השדה
 48 משלם לזה שחורש וחורש את שדהו (שאינן הזורע מייצר את
 49 הממון כו') מה-שאין-כן בנידון דידן שהמצוה עושה את השכר
 50 שלה". כי פעשיתה – של המצוה, ממשיך האדם גילוי אור
 51 אינסוף ברוך-הוא מלמעלה למטה, להתלבש בגשמיות

ליקוטי אמרים

פרק לו והנה תכלית השלימות הזה של ימות
 המשיח ותחיית המתים שהוא
 גילוי אור א"ס ב"ה בעו"הו הגשמי תלוי במעשינו
 ועבודתנו כל זמן משך הגלות כי הגורם שכר המצוה
 היא המצוה בעצמה כי בעשייתה ממשיך האדם גילוי
 אור א"ס ב"ה מלמעלה למטה להתלבש בגשמיות
 עוה"ז בדבר שהיה תחלה תחת ממשלת קליפת
 נוגה ומקבל חיותה ממנה שהם כל דברים הטהורים
 ומותרו' שנעשית בהם המצוה מעשיית כגון קלף
 התפלין ומזוזה וספר תורה וכמאמר רז"ל לא הוכשר
 למלאכת שמים אלא טהורים ומותרים בפיך. וכן
 אתרוג שאינו ערלה*

הגהה

(שהערלה היא משלש קליפות
 הממאות לגמרי שאין להם עליה
 לעולם כמ"ש בע"ה וכן כל מצוה
 הבאה בעבירה ח"ו):

52 עולם הזה, בדבר שהיה תחלה תחת ממשלת קליפת נגה,
 53 ומקבל חיותה ממנה, – שימושך גילוי אור אינסוף ברוך-הוא
 54 בדבר הגשמי, שהרי כל דבר גשמי מותר מקבל חיותו מקליפת
 55 נוגה ונתון לשליטתה, כפי שהזכיר בפרקים הקודמים, שהם כל
 56 דברים הטהורים
 57 ומותרים שנעשית בהם
 58 המצוה מעשיית, כגון:
 59 – והערת כ"ק אדמו"ר
 60 שליט"א: "ומביא דוגמא
 61 מהחי, צומח, דומם: קלף
 62 התפלין ומזוזה וספר
 63 תורה, – הקלף הרי מקבל
 64 חיותו מקליפת נוגה, ועל
 65 ידי הפיכתו למצוה של
 66 תפלין, או מזוזה, או ספר
 67 תורה, נמשך באותו קלף,
 68 גילוי אור אינסוף הנמשך
 69 על ידי המצוה. – הכרחי
 70 הרי שהדבר בו נעשה
 71 המצוה, יהיה טהור ומותר
 72 – וכמאמר רבותינו
 73 זכרונם לברכה: לא
 74 הכשר למלאכת שמים
 75 – לדבר שיעשה בו מצוה,
 76 אלא טהורים ומותרים בפיך, – בפיו של יהודי לאכילה, וכן
 77 אתרוג שאינו ערלה, – בהגהה הבאה, מסביר רבנו הזקן,
 78 מדוע אין האתרוג נעשה מצוה, אם הוא עדיין בשנות ערלה: *
 79 הגהה (שהערלה היא משלש קליפות הממאות לגמרי שאין
 80 להם עליה לעולם, – ערלה איננה יכולה להתעלות, אף פעם,
 81 לקדושה. וכך גם כל אותם דברים המקבלים חיותם משלוש
 82 הקליפות הטמאות, אינם יכולים להתעלות לקדושה, גם
 83 כשעושים בהם מצוה, כמו שכתוב ב'עין חיים', וכן כל
 84 מצוה הבאה פעברה חס' ושלום – כי העבירה, הרי מקבלת
 85 חיותה משלוש הקליפות הטמאות לגמרי, ולכן אין היא יכולה
 86 להתעלות לקדושה):

יום רביעי י"ג אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 92, ומעות הצדקה... עד עמ' מז, או התפלה.

46 החיונית הבהמית שמקליפת נוגה, ולכן נכלל אותו כוח
47 בקדושה. וְגַם בְּמִצְוֹת תִּלְמוּד תּוֹרָה וְקִרְיַאת שְׁמַע וְתַפְלָה
48 וְכִיּוּצַּא בְּהֶן, – נכלל על ידן כוח הנפש החיונית הבהמית באור
49 אי־סוף ברוך־הוא, אִף שְׂאִינָן בְּעֵשִׂיָה גְשָׁמִית מְשֵׁשׁ – אף
50 שמצוות אלו לא קויימו

51 באמצעות עשיה גשמית
52 ממשית, שְׁתַּחַת מְמַשְׁלָת
53 קְלִיפַת נְגָה – אלא על־
54 ידי דיבור בלבד. מְכַל־
55 מְקוֹם הָא קוֹמַא־לָן –
56 הרי מקובל עלינו,
57 דְ"הִרְהוּר לָאו בְּדַבּוּר
58 דְמִי, – ש"הרהור"

59 (מחשבה) אינו כמו דיבור,
60 וְאִינּוּ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ –
61 באותן מצוות שיש

62 להשתמש בהן בדיבור, עַד
63 שְׂיּוֹצֵא בְּשִׁפְתָיו, – שמן
64 ההכרח שבאותן מצוות –

65 יהיה דיבור, וְקוֹמַא־לָן –
66 ומקובל עלינו, דְ"עֲקִימַת
67 שְׁפָתָיו – בשעת אמירת

68 המלים, הָיוּ – הוא,
69 מְעַשֶׂה, – גם מעשה כזה
70 שייך לנפש החיונית

71 הבהמית שתחת ממשלת
72 קליפת נוגה, כשם שהדבר

73 במעשה גשמי ממש, כאמור לעיל – ב"ק אדמו"ר שליט"א. כִּי
74 אִי אֶפְשָׁר לְנַפְשׁ הָאֱלֹהִית לְבַטָּא בְּשִׁפְתַיִם וּפִה וּלְשׁוֹן
75 וְשִׁנַּיִם הַגְּשָׁמִיִּים, – שהם "מוצאות הפה" דרכם באים לידי

76 ביטוי בגשמיות, כל סוגי האותיות בשפה שבעלי־פה, בְּרִיאָם
77 עַל־יְדֵי נַפְשׁ הַחַיּוֹנִית הַבְּהֵמִית הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּאֲבְרֵי הַגּוֹף
78 מְשֵׁשׁ, – כפי שלמדנו בפרק ל"ה בקשר לעשיית מצוה במעשה,

79 שהיות והנפש האלקית היא כולה רוחנית ואילו הגוף הוא גשמי
80 – אין האפשרות לנפש האלקית לפעול ולעורר את הגוף
81 לעשיה גשמית של מצוה, רק באמצעות הנפש החיונית המחיה

82 את הגוף, והיא ה"ממוצע" בין הנפש האלקית לגוף הגשמי –
83 הנפש החיונית היא היא המביאה את פעולת הנפש האלקית
84 בגוף. וכך הדבר גם ביחס לדיבור: מכיון שהדיבור בתורה

85 ותפילה בא על ידי הפעלת אברי הדיבור הגשמיים – נמצא
86 שאין הנפש האלקית יכולה לבצע זאת אלא על־ידי הנפש
87 החיונית – וְכָל מָה שְׂמַדְבֵּר בְּכַח גְּדוּל יוֹתֵר – ככל שהוא

88 משקיע יותר כוח בדיבורי התורה והתפילה, הוּא מְכַנֵּס
89 וּמְלַבֵּשׁ יוֹתֵר כַּחוֹת מְנַפֵּשׁ הַחַיּוֹנִית בְּדַבּוּרִים אֱלוֹי. –
90 וממילא מנוצלים בקדושה כוחות רבים יותר המקבלים חיותם

1 וּמְעוֹת הַצְּדָקָה שְׂאִינָן גּוֹל, וְכִיּוּצַּא בְּהֶם, – דברים גשמיים
2 אחרים בהם עושה מצוה, שלפני עשיית המצוה בהם, היו תחת
3 ממשלת קליפת נוגה וקיבלו חיותם ממנה, ועל ידי עשיית
4 המצוה בהם, מתאחדים הדברים עם הרצון העליון. ברם,

5 כשהדברים בהם הוא
6 מקיים מצוה, הם דברים
7 מותרים וטהורים, וזה
8 נעשה שלא על ידי עבירה
9 – פועלת המצוה באותם
10 דברים, שהיו עד אז תחת
11 ממשלת קליפת נוגה,
12 להתעלות ולהתאחד עם

13 אור אי־סוף ברוך־הוא,
14 ובלשון ה"תניא": וְעַכְשָׁיו
15 שְׂמַקְיִים בְּהֶם מִצְוֹת ה' –
16 וְרִצּוֹנוֹ – הֲרֵי הַחַיּוֹת
17 שְׂפָתָם – החיות שבקלף
18 התפילין, או האתרוג, או
19 דמי הצדקה, עוֹלָה
20 וּמְתַבַּטֵּל וְנִכְלָל בְּאוֹר
21 אִי־סוּף בְּרוּךְ־הוּא,

22 שְׂהוּא רִצּוֹנוֹ יְתַבַּר
23 הַמְּלַבֵּשׁ בְּהֶם, – כפי
24 שלמדנו בפרקים
25 הקודמים, שרצונו של
26 הקב"ה מלוּבֵשׁ בַּמְצוּה,
27 שֶׁהַקַּב"ה רוֹצֵה שִׂיהוּדֵי

28 יעשה אותה מצוה; מֵאֲחַר שְׂאִינָן שֵׁם בְּחִינַת הַסֵּתֵר פְּנִים כָּלֵל
29 לְהַסְתִּיר אוֹרוֹ וְיִתְבַּר. – לכן נכללת החיות של דברים אלה
30 ברצון העליון. עד כאן למדנו אודות החיות של אותם דברים
31 שבהם נעשית המצוה, בחיות הקלף של התפילין, או החיות של
32 האתרוג, וכדומה. להלן נלמד, שכך הדבר גם בקשר לכוח

33 הנפש החיונית הבהמית המחיה את הגוף, שגם היא מקליפת
34 נוגה – ועל ידי ההשתמשות בכוח נפש זו לקיום מצוה, נכלל גם
35 כוח זה בקדושת המצוה שהיא הרצון העליון. וְכֵן כֹּחַ נַפְשׁ
36 הַחַיּוֹנִית הַבְּהֵמִית שְׂבִאֲבְרֵי גּוֹף הָאָדָם הַמְּכַנֵּס הַמְּצוּה –

37 הוּא מְתַלַּבֵּשׁ גַּם־כֵּן בְּעֵשִׂיָה זוֹ, וְעוֹלָה מִתְּקַלְפָה, – תחת
38 ממשלתה היה נתון עד אז, כחלק מהנפש החיונית הבהמית
39 שהיא נפש של קליפה, וְנִכְלָל בְּקִדְשֵׁת הַמְּצוּה שְׂהוּא רִצּוֹנוֹ
40 יְתַבַּר, וּכְמַלְ בְּאוֹר אִי־סוּף בְּרוּךְ־הוּא. – הרי, שכוח הנפש

41 הבהמית שמקליפת נוגה, מתעלה בקדושה על ידי עשיית מצוה.
42 עתה יוסבר, שלא דוקא על ידי עשיית מצוות מעשיות נכלל
43 כוח הנפש החיונית בקדושה, אלא גם מצוות כלימוד תורה,
44 קריאת שמע ותפילה – מצוות שמקיימים אותן בדיבור בלבד,
45 ולא בכוח המעשה – גם בקיומן שלחן משתמשים בכוח הנפש

46 וּמְעוֹת הַצְּדָקָה שְׂאִינָן גּוֹל, וְכִיּוּצַּא בְּהֶם, – דברים גשמיים
47 אחרים בהם עושה מצוה, שלפני עשיית המצוה בהם, היו תחת
48 ממשלת קליפת נוגה וקיבלו חיותם ממנה, ועל ידי עשיית
49 המצוה בהם, מתאחדים הדברים עם הרצון העליון. ברם,
50 כשהדברים בהם הוא
51 מקיים מצוה, הם דברים
52 מותרים וטהורים, וזה
53 נעשה שלא על ידי עבירה
54 – פועלת המצוה באותם
55 דברים, שהיו עד אז תחת
56 ממשלת קליפת נוגה,
57 להתעלות ולהתאחד עם

58 אור אי־סוף ברוך־הוא,
59 ובלשון ה"תניא": וְעַכְשָׁיו
60 שְׂמַקְיִים בְּהֶם מִצְוֹת ה' –
61 וְרִצּוֹנוֹ – הֲרֵי הַחַיּוֹת
62 שְׂפָתָם – החיות שבקלף
63 התפילין, או האתרוג, או
64 דמי הצדקה, עוֹלָה
65 וּמְתַבַּטֵּל וְנִכְלָל בְּאוֹר
66 אִי־סוּף בְּרוּךְ־הוּא,

67 שְׂהוּא רִצּוֹנוֹ יְתַבַּר
68 הַמְּלַבֵּשׁ בְּהֶם, – כפי
69 שלמדנו בפרקים
70 הקודמים, שרצונו של
71 הקב"ה מלוּבֵשׁ בַּמְצוּה,
72 שֶׁהַקַּב"ה רוֹצֵה שִׂיהוּדֵי

73 יעשה אותה מצוה; מֵאֲחַר שְׂאִינָן שֵׁם בְּחִינַת הַסֵּתֵר פְּנִים כָּלֵל
74 לְהַסְתִּיר אוֹרוֹ וְיִתְבַּר. – לכן נכללת החיות של דברים אלה
75 ברצון העליון. עד כאן למדנו אודות החיות של אותם דברים
76 שבהם נעשית המצוה, בחיות הקלף של התפילין, או החיות של
77 האתרוג, וכדומה. להלן נלמד, שכך הדבר גם בקשר לכוח

78 הנפש החיונית הבהמית המחיה את הגוף, שגם היא מקליפת
79 נוגה – ועל ידי ההשתמשות בכוח נפש זו לקיום מצוה, נכלל גם
80 כוח זה בקדושת המצוה שהיא הרצון העליון. וְכֵן כֹּחַ נַפְשׁ
81 הַחַיּוֹנִית הַבְּהֵמִית שְׂבִאֲבְרֵי גּוֹף הָאָדָם הַמְּכַנֵּס הַמְּצוּה –

82 הוּא מְתַלַּבֵּשׁ גַּם־כֵּן בְּעֵשִׂיָה זוֹ, וְעוֹלָה מִתְּקַלְפָה, – תחת
83 ממשלתה היה נתון עד אז, כחלק מהנפש החיונית הבהמית
84 שהיא נפש של קליפה, וְנִכְלָל בְּקִדְשֵׁת הַמְּצוּה שְׂהוּא רִצּוֹנוֹ
85 יְתַבַּר, וּכְמַלְ בְּאוֹר אִי־סוּף בְּרוּךְ־הוּא. – הרי, שכוח הנפש

86 הבהמית שמקליפת נוגה, מתעלה בקדושה על ידי עשיית מצוה.
87 עתה יוסבר, שלא דוקא על ידי עשיית מצוות מעשיות נכלל
88 כוח הנפש החיונית בקדושה, אלא גם מצוות כלימוד תורה,
89 קריאת שמע ותפילה – מצוות שמקיימים אותן בדיבור בלבד,
90 ולא בכוח המעשה – גם בקיומן שלחן משתמשים בכוח הנפש

ליקוטי אמרים

הגהה

(שהערלה היא משלש קליפות
הטמאות לגמרי שאין להם עליה
לעולם כמ"ש בע"ה וכן כל מצוה
הבאה בעבירה ח"ו):

א"ם ב"ה שהוא רצונו ית' המלוּבֵשׁ בהם מאחר שאין
שם בחי' הסתר פנים כלל להסתיר אורו ית' וכן כח

נפש החיונית הבהמית שנאברי גוף האדם המקיים
המצוה הוא מתלבש ג"כ בעשיה זו ועולה מהקליפה

ונכלל בקדושת המצוה שהיא רצונו ית' ובטל באור
א"ם ב"ה וגם כמצוות תלמוד תורה וק"ש ותפלה וכיוצא

בהן אף שאינן בעשיה גשמית ממש שתחת ממשלת
קליפת נוגה מ"מ הא קיימא לן דהרהור לאו כדבור דמי

ואינו יוצא ידי חובתו עד שיוציא בשפתיו וקיימא לן
דעקימת שפתיו הוי מעשה כי אי אפשר לנפש האלהית

לכטא בשפתיים ופה ולשון ושיניים הגשמיים כי אם
ע"י נפש החיונית הבהמית המלוּבֵשֶׁת באברי הגוף

ממש וכל מה שמדבר בכח גדול יותר הוא מכנים
ומלביש יותר כחות מנפש החיונית בדיבורים אלו וז"ש

במעשה גשמי ממש, כאמור לעיל – ב"ק אדמו"ר שליט"א. כִּי
אִי אֶפְשָׁר לְנַפְשׁ הָאֱלֹהִית לְבַטָּא בְּשִׁפְתַיִם וּפִה וּלְשׁוֹן

וְשִׁנַּיִם הַגְּשָׁמִיִּים, – שהם "מוצאות הפה" דרכם באים לידי
ביטוי בגשמיות, כל סוגי האותיות בשפה שבעלי־פה, בְּרִיאָם

עַל־יְדֵי נַפְשׁ הַחַיּוֹנִית הַבְּהֵמִית הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּאֲבְרֵי הַגּוֹף
מְשֵׁשׁ, – כפי שלמדנו בפרק ל"ה בקשר לעשיית מצוה במעשה,

שהיות והנפש האלקית היא כולה רוחנית ואילו הגוף הוא גשמי
– אין האפשרות לנפש האלקית לפעול ולעורר את הגוף
לעשיה גשמית של מצוה, רק באמצעות הנפש החיונית המחיה
את הגוף, והיא ה"ממוצע" בין הנפש האלקית לגוף הגשמי –
הנפש החיונית היא היא המביאה את פעולת הנפש האלקית
בגוף. וכך הדבר גם ביחס לדיבור: מכיון שהדיבור בתורה
ותפילה בא על ידי הפעלת אברי הדיבור הגשמיים – נמצא
שאין הנפש האלקית יכולה לבצע זאת אלא על־ידי הנפש
החיונית – וְכָל מָה שְׂמַדְבֵּר בְּכַח גְּדוּל יוֹתֵר – ככל שהוא
משקיע יותר כוח בדיבורי התורה והתפילה, הוּא מְכַנֵּס
וּמְלַבֵּשׁ יוֹתֵר כַּחוֹת מְנַפֵּשׁ הַחַיּוֹנִית בְּדַבּוּרִים אֱלוֹי. –
וממילא מנוצלים בקדושה כוחות רבים יותר המקבלים חיותם

14 מקליפת נוגה. וְהוּוּ שְׁאֵמֵר הַפְּתוּבִי: "כָּל עֲצָמוֹתֵי הָאֲמִרָנָה
 15 וְגו'". - ה' מי כמון" - כלומר: תיבות התורה והתפילה צריכות
 16 להיאמר באופן של "כל עצמותי תאמרנה", להשקיע בהן כח רב
 17 יותר בכל האפשר של הגוף. וְהוּוּ שְׁאֵמֵרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוֹנֵם־
 18 לְבָרְכָהּ: "אם - התורה,
 19 עֲרוּכָה - חדרוה, בְּכָל
 20 רַמ"ח אַבְרָיִם -
 21 מְשִׁתְּמֶרְתָּ, - בזכרונו של
 22 האדם הלומד תורה, וְאִם
 23 לֹא - אֵינָה מְשִׁתְּמֶרְתָּ",
 24 - ועלולה להישכח, כִּי
 25 הַשִּׁבְחָה - של עניני
 26 תורה, הִיא - מקורה,

מקליפת הגוף ונפש החיונית הבהמית, שהן מקליפת נגה הנכללת לפעמים בקדושה, - ואז, כשקליפת נוגה נכללת בקדושה, אין כל סיבה לשכחה; והינו פשטתיש פתן - של הגוף והנפש החיונית, ומכנים כל פתן בקדושת התורה או התפלה: - זוהי המשמעות של "ערוכה בכל רמ"ח אברים" - הוא לומד באופן שהיא חודרת את כל רמ"ח אברים, - אז היא "משתמרת", היא נשמרת בזכרונו, כי בכך הסיר את הסיבה המביאה לשכחה.

ליקוטי אמרים

הכתוב כל עצמותי תאמרנה וגו' וז"ש רו"ל אם ערוכה בכל רמ"ח איברים משתמרת ואם לאו אינה משתמרת כי השכחה היא מקליפת הגוף ונפש החיונית הבהמית שהן מקליפת נוגה הנכללת לפעמים בקדושה והיינו כשמתיש כחן ומכנים כל כחן בקדושת התורה או התפלה:

יום חמישי י"ד אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מז, זאת ועוד... עד עמ' 94, הגשמי והחומרי.

57 - הרי שיחד עם זה יעלו בכך גם את החיות הכללית של העולם הזה - כל נשמה את חלקה בעולם, ובעולם ישרור גילוי אלקות בפועל ממש.

58 זאת - מלבד המעלה, שעל-ידי קיום מצוות ולימוד תורה מתעלה הכוח של הנפש החיונית בקדושה, ועוד אחרת, - יש בכך מעלה נוספת: שבה נפש החיונית המתלבשת באותיות הדבור ת"ת או תפלה וכיוצא בהן או מצות מעשיות הרי כל גידולו וחיותו מהדם שהוא מקליפת נוגה ממש שהן כל אוכלין ומשקין שאכל ושתה ונעשו דם שהיו תחת ממשלתה וינקו חיותם ממנה ועתה היא מתהפכת מרע לטוב ונכללת בקדוש' ע"י כח נפש החיונית הגדל ממנה שנתלבש באותיות אלו או בעשיה זו אשר הן הן פנימיות רצונו ית' בלי שום הסתר פנים וחיותן נכלל ג"כ באור א"ם ב"ה שהוא רצונו ית' ובחיותן נכלל ועולה ג"כ כח נפש החיונית וע"י זה תעלה ג"כ כללות קליפת נוגה שהיא כללות החיות של עו"הו הגשמי והחומרי

ליקוטי אמרים

זאת ועוד אחרת שכח נפש החיונית המתלבשת באותיות הדבור בת"ת או תפלה וכיוצא בהן או מצות מעשיות הרי כל גידולו וחיותו מהדם שהוא מקליפת נוגה ממש שהן כל אוכלין ומשקין שאכל ושתה ונעשו דם שהיו תחת ממשלתה וינקו חיותם ממנה ועתה היא מתהפכת מרע לטוב ונכללת בקדוש' ע"י כח נפש החיונית הגדל ממנה שנתלבש באותיות אלו או בעשיה זו אשר הן הן פנימיות רצונו ית' בלי שום הסתר פנים וחיותן נכלל ג"כ באור א"ם ב"ה שהוא רצונו ית' ובחיותן נכלל ועולה ג"כ כח נפש החיונית וע"י זה תעלה ג"כ כללות קליפת נוגה שהיא כללות החיות של עו"הו הגשמי והחומרי

עד כאן למדנו, כיצד כוח הנפש החיונית - הבהמית שמקליפת נוגה, כשמימיים על ידו מצוות של תורה ותפילה - נכלל בקדושה. להלן נלמד, שלא רק כוח הנפש החיונית עצמו נכלל בקדושה על ידי מצוה; אלא גם כל המאכלים שמהם ניוזנית הנפש החיונית ומקבלת חיותה מהם - גם מאכלים אלה היו תחת ממשלת קליפת נוגה וקיבלו חיות ממנה - הרי כשהנפש החיונית מקיימת מצוה באמצעות הכוח שקיבלה ממאכלים אלה, נכללת אז בקדושת המצוה גם החיות של אותם מאכלים. בכך גם יסביר רבנו הזקן, איך שהחיות של כל העולם הזה, השייכת עתה לקליפת נוגה, תיהפך לקדושה לעתיד לבוא:

59 על-ידי שכל נשמה תקיים תרי"ג מצוות - להישמר מלעבור על 365 מצוות לא-תעשה, שהן כנגד סס"ה (365) גידי האדם, וכשם שתפקידם של גידי הדם באדם הוא לשמור שהדם לא יזרום למקום שאין הוא שייך אליו - כך גם שומרות סס"ה מצוות הלא-תעשה שהחיות (של קדושה) לא תימשך למקום שאינו מתאים; ועל-ידי שכל נשמה תקיים רמ"ח (248) מצוות העשה, שהן כנגד רמ"ח (248) אברי האדם, שכשם שכל אבר הוא כלי לכוח מסוים של הנפש והוא ממשיך חיות מן הנפש, כך כל מצוה היא כלי לרצון העליון ומביאה התגלות אלקות. וכשכל נשמות ישראל ישמרו שהקליפות לא תשאבנה חיות מהקדושה ויעלו לקדושה את הנפש החיונית של כלל ישראל

60 על-ידי שכל נשמה תקיים תרי"ג מצוות - להישמר מלעבור על 365 מצוות לא-תעשה, שהן כנגד סס"ה (365) גידי האדם, וכשם שתפקידם של גידי הדם באדם הוא לשמור שהדם לא יזרום למקום שאין הוא שייך אליו - כך גם שומרות סס"ה מצוות הלא-תעשה שהחיות (של קדושה) לא תימשך למקום שאינו מתאים; ועל-ידי שכל נשמה תקיים רמ"ח (248) מצוות העשה, שהן כנגד רמ"ח (248) אברי האדם, שכשם שכל אבר הוא כלי לכוח מסוים של הנפש והוא ממשיך חיות מן הנפש, כך כל מצוה היא כלי לרצון העליון ומביאה התגלות אלקות. וכשכל נשמות ישראל ישמרו שהקליפות לא תשאבנה חיות מהקדושה ויעלו לקדושה את הנפש החיונית של כלל ישראל

- 1 לקדושה גם החיות של כל הדברים שאכל ושתה, ושעל ידם
2 קיבל את הכוח לקיים את המצוה או ללמוד את התורה,

יום שישי ט"ו אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 94, כאשר כל הנשמה... עד עמ' 94, כמו האבות.

- 5 ומתי נכללת כל החיות של העולם הזה הגשמי - בקדושה?
6 באשר כל הנשמה ונפש האלהית שבכל ישראל,
7 המתחלקת בפרטות לנשים רבוא, - שש מאות אלף הוא
8 המספר הכללי של נשמות כלל ישראל. הנשמות שמעל מספר
9 זה, הן פרטים וניצוצות משש מאות האלף - כדלקמן, וכאשר כל

10 שש מאות אלף, "ששים

11 רבוא", הנשמות תקינים כל

12 נפש פרטית כל תרי"ג

13 מצות התורה: שם"ה

14 לא-תעשה - להישמר

15 שלא לעבור עליהן, כדי

16 להפריד שם"ה גידים של

17 דם נפש החיונית

18 שבגוף, שלא יינקו

19 ויקבלו חיות בעברה זו

20 מאחת משלש קליפות

21 הנמאות, לגמרי, שמהן

22 - משלש הקליפות

23 הטמאות לגמרי, נשפעים

24 שם"ה לא-תעשה

25 דאורייתא - ולא רק הלא-

26 תעשה שבתורה אלא גם

27 וענפיהן שהן מדרבנן, -

28 וכפי שלמדנו בפרק ז' שגם

29 "ענפים" אלה שמדרבנן, מקבלים חיותם משלש קליפות

30 הטמאות לגמרי. כל הדברים המקבלים השפעתם משלש

31 הקליפות הטמאות לגמרי, אינם יכולים להתעלות לקדושה;

32 וכשאדם עובר חלילה על דברים אלה, מקבל אז גיד הדם של

33 האדם (אותו גיד שיש לו שייכות לאותה עבירה) את חיותו

34 משלש הקליפות הטמאות לגמרי, ושוב לא תוכל נפש

35 החיונית לעלות אל ה', אם נמאה בטמאת השלש קליפות

36 הנמאות, שאין להן עליה לעולם כראים במייל והעברה

ליקוטי אמרים

כאשר כל הנשמה

ונפש האלהית שבכל ישראל המתחלקת בפרטות

לששים רבוא תקיים כל נפש פרטית כל תרי"ג מצות

התורה שם"ה ל"ת להפריד שם"ה גידים של דם נפש

החיונית שבגוף שלא יינקו ויקבלו חיות בעבירה זו

מאחת משלש קליפות הטמאות לגמרי שמהן נשפעים

שם"ה לא תעשה דאוריית' וענפיהן שהן מדרבנן ושוב

לא תוכל נפש החיונית לעלות אל ה' אם נמאה

בטמאת השלש קליפות הטמאות שאין להן עליה

לעולם כ"א ביטול והעברה לגמרי כמ"ש ואת רוח

הטומאה אעביר מן הארץ ורמ"ח מצות עשה להמשיך

אור א"ם כ"ה למטה להעלות לו ולקשר וליחד בו

כללות הנפש החיונית שברמ"ח אברי הגוף ביחוד גמור

להיות לאחדים ממש כמו שעלה ברצונו ית' להיות לו

דירה בתחתונים והם לו למרכבה כמו האבות.

שעלידי קיום מצוות, מתעלה הנפש ומתקשרת ומתאחדת עם

הקב"ה, להיות לאחדים ממש, - עם הקב"ה, כמו שעלה

ברצונו ותפרך להיות לו דירה בתחתונים, והם - אברי

האדם והחיות של הנפש החיונית שבהם, נעשים לו - להקב"ה,

למרכבה כמו האבות. - שהיו "מרכבה" להקב"ה, שכל

אבריהם היו בטלים ומאוחדים עם הרצון העליון - כפי שלמדנו

בפרק כ"ג - כך יהיו כל אבריו של כל יהודי "מרכבה" להקב"ה,

עלידי ענין המצוות.

לגמרי, - שלש הקליפות הטמאות, בניגוד לקליפת נוגה, אין

אפשרות להעלותן לקדושה אלא לבטלן לגמרי. כמו שכתוב:

"ואת ריח הטמאה אעביר מן הארץ"; - ומאחר שהדברים

הנשפעים משלש הקליפות הטמאות לגמרי, אין באפשרותם

להתעלות לקדושה, ואם יעבור אדם על אחת משם"ה מצוות

הלא-תעשה או "ענפיהן"

- לא יכול להתעלות

לקדושה אותו פרט של

הנפש החיונית שהשתמש

בו באותה עבירה; הרי

מובן שעלידי הישמרותו

מלעבור על כל שם"ה

מצוות הלא-תעשה, הוא

מבטיח שכל נפשו החיונית

תוכל להתעלות לקדושה,

ורמ"ח מצוות-עשה - את

מצוות העשה' תקיים כל

נפש פרטית של יהודי, כדי

להמשיך אור אינסוף

ברוך-הוא למטה,

להעלות לו - להקב"ה,

ולקשר וליחד בו כללות

הנפש החיונית שברמ"ח

אברי הגוף, ביחוד גמור

עם

הקב"ה, להיות לאחדים ממש, - עם הקב"ה, כמו שעלה

ברצונו ותפרך להיות לו דירה בתחתונים, והם - אברי

האדם והחיות של הנפש החיונית שבהם, נעשים לו - להקב"ה,

למרכבה כמו האבות. - שהיו "מרכבה" להקב"ה, שכל

אבריהם היו בטלים ומאוחדים עם הרצון העליון - כפי שלמדנו

בפרק כ"ג - כך יהיו כל אבריו של כל יהודי "מרכבה" להקב"ה,

עלידי ענין המצוות.

עלידי ענין המצוות.

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע, הרי רק בנפש החיונית עסקינן ע"ע, ואולי מפני שבתרי"ג כמה מצות שבמחשבה ישנן, וצ"ע."

כ"ק אדמו"ר שליט"א עומד בהערתו זו על מה שלמדנו שהרי כאן מדובר אודות הנפש החיונית, כפי שרבנו הזקן מתחיל את הענין,

שכוח הנפש החיונית המתלבש באתיות הלימוד, התפילה ומצוות מעשיות, שגידולה וחיותה (של הנפש החיונית) הם מאכילה ושתיה

הבאים מקליפת נוגה - ועל ידי הנפש החיונית נהפכת ונכללת החיות של קליפת נוגה - בקדושה וכו' - ורבנו הזקן מסביר את הענין

באופן מפורט בעבודה של שני סוגי המצוות, לא-תעשה ועשה, איך שהנפש החיונית (ובמילא גם החיות של העולם הזה) מתאחדת

על ידן ברצונו יתברך ובאור אינסוף ברוך-הוא - מדוע, איפוא, משתמש כאן רבנו הזקן בלשון "כאשר כל הנשמה ונפש האלקית",

כשהיה יותר מתאים להזכיר את הנפש החיונית? ומתוך הרבי שליט"א ש"אולי" הטעם הוא מפני שבין תרי"ג המצוות ישנן מספר

מצוות הנעשות במחשבה - ובכן, פעולתה של הנפש החיונית מתבטאת בעיקר בדיבור ובמעשה, מכיוון שהנפש החיונית קשורה

באברים גשמיים שבהן ועל ידן נעשות כל המצוות שבדיבור ובמעשה; ואילו המצוות שבמחשבה מתבצעות בעיקר על ידי הנשמה

והנפש האלקית, בלי תיווכה הממשי של הנפש החיונית. לכן משתמש כאן רבנו הזקן בלשון "נפש האלקית", כי הכוח המקורי לכל

המצוות הוא הרי הנפש האלקית. 5. זכרי' יג, ב.

יום שבת קודש ט"ז אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 94, ומאחר שכללות... עד עמ' מה, הממוצעת ביניהן.

1 ומאחר שכללות נפש החיונית שבכללות ישראל תהיה
 2 מרכבה קדושה לה' - אזי גם כללות החיות של עולם הזה,
 3 שהיא קליפת נגה עכשו, - לפני ביאת המשיח, החיות של
 4 העולם הזה היא מקליפת נוגה, תצא אז - החיות כולה של
 5 העולם הזה, מטמאתה
 6 וחלאתה, - טומאתה"
 7 היינו הרע שבקליפת נוגה,
 8 ו"חלאתה" היינו הטוב
 9 שבנוגה, שגם טוב זה אינו
 10 מקדושה, אלא מקליפה,
 11 ותעלה לקדושה להיות
 12 מרכבה לה', - לעתיד
 13 לבוא, בהתגלות כבודו,
 14 - כבוד ה', "יראו כל בשר
 15 יחדיו", - כל בני האדם
 16 יראו אלקות, ויפיע
 17 עליהם בהדר גאון עז,
 18 וימלא כבוד ה' את כל
 19 הארץ, וישראל יראו
 20 עין בעין ככמתן תורה, - ה"עין שלמטה", העין האנושית,
 21 תראה את האמת של אלקות, כמו שרואה זאת ה"עין שלמעלה"
 22 - כפי שהיה הדבר בשעת מתן תורה, דכתיב: - במתן תורה:
 23 "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו". -
 24 שהסתרה ששם אלקים מסתיר על ההתגלות האלקית של שם
 25 הוי' - אינה הסתרה כלל, אלא שבשעת מתן תורה, היה זה לזמן
 26 קצר בלבד, ואילו לעתיד לבוא זה יהיה באופן תמידי. ועלידינו
 27 - שקליפת נוגה תעלה לקדושה, יתבלעו ויתבטלו לגמרי כל

השלש קליפות הטמאות, - "יתבלעו מל' בלע המות" - הערת
 כ"ק אדמו"ר שליט"א. כלומר: הפירוש הפשוט של "יתבלעו" הוא
 - בליעה, ולפי זה היה מקום לומר שהדבר שנבלע נמצא באיזה
 מקום שהוא, אך כאן הפירוש של "יתבלעו" הוא מלשון "בלע
 המות", כלומר - כליון
 והכחדה גמורה. העובדה
 שקליפת נוגה תעלה
 לקדושה, כתוצאה מקיום
 המצוות תביא ממילא לידי
 כך ששלש הקליפות
 הטמאות תתבטלנה, כי
 יניקתן וחיותן מהקדושה
 עכשו היא על-ידי קליפת
 נגה הממוצעת ביניהן. -
 קליפת נוגה היא ממוצעת
 בין שלש הקליפות
 הטמאות לבין, להבדיל,
 קדושה - שכן, שלש
 הקליפות הטמאות בהיותן
 טומאה ורע בלבד, בלי קורטוב של טוב, אין להם שום שייכות
 לקדושה שתוכלנה לקבל חיותן מקדושה; ורק על-ידי קליפת
 נוגה, שהיא "ממוצע", בהיותה מורכבת מטוב ורע - בגלל הטוב
 שבה יש לה שייכות לקדושה ובגלל הרע שבה יש לה שייכות
 לקליפות הטמאות - הרי על-ידי "תיווך" קליפת נוגה, אפשר
 לשלש הקליפות הטמאות לינוק חיות מקדושה. ואילו, כשקליפת
 נוגה תעלה לקדושה, לא יוכלו, ממילא, שאר הקליפות לינוק
 יותר את חיותן ותתבטלנה לגמרי.

ליקוטי אמרים

ומאחר

שבכללות נפש החיונית שבכללות ישראל תהיה מרכבה
 קדושה לה' אזי גם כללות החיות של עו"הו שהיא
 קליפת נוגה עכשו תצא או מטומאת' וחלאתה ותעלה
 לקדושה להיות מרכבה לה' בהתגלות כבודו וראו כל
 בשר יחדיו ויפיע עליהם בהדר גאון עזו וימלא כבוד
 ה' את כל הארץ וישראל יראו עין בעין ככמתן תורה
 דכתיב אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד
 מלבדו ועל ידי זה יתבלעו ויתבטלו לגמרי כל השלש
 קליפות הטמאות כי יניקתן וחיותן מהקדושה עכשו
 היא ע"י קליפת נוגה הממוצעת ביניהן

6. דברים ד, לה.

אגרות קודש

בי"ה, כ"ה אדר"ר, ה'תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ כו'

מו"ה מנחם זאב שי' הלוי

... בצער קראתי כתבו ע"ד פי שהפסיק הנחת תפילין דר"ת. וחלק הצער - מהקור רוח בו כותב

עדי"ז! אף שבדאי יודע שלכמה וכמה דיעות אי"ז כלל ענין של הידור.

ובנדו"ד הרי עאכוי"כ - כיון שכמה שנים הניחם. [כתבו בא לידי - לאחר ראותי את פ'].

בטח יודיע מהשינוים לטוב - לאחר כניסת אלה שכתב אודותם.

יום ראשון

יום רביעי

י אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, רביעי עם פירש"י.
תהלים: נה"נט.
תניא: וגם כבר . . . 92 מחייהו כו'.

טרם הנסיעה ממקום מדורו יסדר א חסידישען פארבריינגען, ויקבל ברכת הפרידה מחבריו הטובים, וכמאמר הידוע: חסידים זעגענען זיך ניט, ווייל מען פאָהרט זיך קיינמאל ניט פאַנאַנדער, וואו מ'איז – איז מען איין משפחה.

טרם הנסיעה ממקום מדורו יסדר התועדות חסידית, ויקבל ברכת הפרדה מחבריו הטובים, וכמאמר הידוע: חסידים לא נפרדים, כי לעולם אינם נוסעים [=מתרחקים] איש מרעהו. היכן שנמצאים – אנו משפחה אחת.

יום שני

יום חמישי

יא אדר שני

ה'תש"ג

תענית אסתר במקום. סליחות, אבינו מלכנו. מחצית השקל.
שיעורים. חומש: ויקרא, חמישי עם פירש"י.
תהלים: ס"סה.
תניא: רק שאח"כ . . . ארצך וגו'.

חסידות כוללת שני ענינים עקרים: א) הבנת כל הלכה בשרשה ומקורה העצמי ברוחניות, הינו בספירות ומדרגות בכל עולם ועולם לפי ענינו כמבאר בחסידות, ב) הבנת ענין כל הלכה בעבודה, הינו שהגם שהיא חכמה ושכל אלקי ודין התורה, מפל-מקום צריך למצא בזה ענין בעבודה בהנהגת האדם בחיי עולם זה.

יום שלישי

יום ששי

יב אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, ששי עם פירש"י.
תהלים: סו"סח.
תניא: פרק לז. והנה . . . בעבירה ח"ו.

דער אנהויב פון פרשת הקרבנות איז: אדם כי יקריב מכם קרבן לה'. עם האט דאך געדארפט שטיין אדם מכם כי יקריב גו', זאגט דער אלטער רבי: אדם כי יקריב, בכדי אז א מענש זאל ווערען געהנטער צו השי"ת איז מכם קרבן לה', פון איך אליין דארף זיין דער קרבן, מקריב זיין זיין אייגענע בהמה, דעם יצר הרע וואס ווערט אנגערופען נפש הבהמית.

התחלת פרשת הקרבנות היא: "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'". צריך היה להיות כתוב "אדם מכם כי יקריב גו"? אומר אדמו"ר הזקן: "אדם כי יקריב" – כדי שאדם יתקרב לה' יתברך, הרי "מכם קרבן לה'" – מכם עצמכם צריך להיות הקרבן, להקריב את ה"בהמה" הפרטית – את היצר הרע שנקרא נפש הבהמית.

יום
רביעי

שבת

יג אדר שני, פרשת זכור

ה'תש"ג

הפטורה: כה אמר ה'! אומרים אב הרחמים, אין אומרים צדקתך.
 שיעורים. חומש: ויקרא, שביעי עם פירש"י.
 תהלים: סט"עא.
 תניא: ומעות . . . מזו התפלה.

ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים, שרפו ידיהם מדברי תורה. אז מ'ווערט שוואך אין תורה, וואָס דער לימוד התורה איז דאָך על מנת לעשות ולקיים, קומט עמלק און קיהלט אָפּ דעם אידען, וילחם עם ישראל, ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה, – דכל אחד מישראל יש לו אות אחת בתורה, ולכן נהגו כל ישראל לכתוב אות בתורה, – און עמלק מאכט קאלט קדושת התורה. והעצה לזה בחר לנו אנשים, אנשי משה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא, שבכל דור יש ראשי אלפי ישראל. וצא הלחם בעמלק ל' יחיד, לפי שהתורה היא נצחית בכל דור ובכל זמן ובכל מקום בשוה.

"ויבא עמלק, וילחם עם ישראל ברפידים" – שרפו ידיהם מדברי תורה. כשמתרפים בתורה, שלמוד התורה הרי הוא על מנת לעשות ולקיים – בא עמלק ומקרר את היהודי; "וילחם עם ישראל" – ראשי תבות יש ששים רבוא אותיות לתורה, דכל אחד מישראל יש לו אות אחת בתורה, ולכן נהגו כל ישראל לכתוב אות בתורה – ועמלק מצנן את קדשת התורה. והעצה לזה – "בחר לנו אנשים", אנשי משה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא, שבכל דור יש ראשי אלפי ישראל. "וצא הלחם בעמלק" – בלשון יחיד, לפי שהתורה היא נצחית בכל דור ובכל זמן ובכל מקום בשוה.

יום
חמישי

יום ראשון

יד אדר שני, פורים

ה'תש"ג

בקריאת המגלה קוראים: (ה, יא) להרג ולאבד, ולהרג ולאבד. (ט, ב) ואיש לא עמד בפניהם, ואיש לא עמד לפניהם.
 באמירת "האגרת הזאת", "אגרת הפורים הזאת השנית", מנענעים את המגלה.
 נוסח שושנת יעקב: ברוכים כל הצדיקים. שהחינו – גם ביום.
 שיעורים. חומש: צו, פרשה ראשונה עם פירש"י.
 תהלים: עב"עו.
 תניא: זאת ועוד . . . 94 והחומרי.

במגלה שכתב אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] לא נכתבו עשרת בני המן בעמוד בפני עצמו. וכן לא כל העמודים מתחילים בכתב "המלך".

ב"תורה אור" באור דבור-המתחיל "יביאו לבוש" סעיף המתחיל "והנה בחינת לבוש", צריך להיות: "והיא בחינת פני, וזו היא המסתתרת... שהיא בחינת עתיק בחינת סדכ"ס" = סתימא דכל סתימין]. ויש נסח אחר: "והנה בחינת ביום ההוא" הוא בחינת בינה אמא עלאה המקננת בבריאה בכורסיא, אכן מלכות דאצילות נעשה עתיק לבריאה, שנעתק וגבה מבריאה, ואינה באה בהתגלות בעולם הבריאה, שאפלו מבחינת ביום ההוא הוא בבחינת העלם והסתור. ומה שנאמר 'אסתיר פני', שכן נקרא 'מלכות דאצילות', לפי שמקבלת מכל הי"ס [= ספירות], ממלכות דכתר דאצילות נעשה כתר מלכות, וממלכות שבחכמה נעשה חכמה שבמלכות כו".

יום
שני

יום שני

טו אדר שני, שושן פורים

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: צו, שני עם פירש"י.

תהלים: עז-עח.

תניא: כאשר כל . . . 94 האבות.

אֲדַנִּי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרָבִי [מְהַר"ש] אָמַר, אֲשֶׁר אָדְמוּ"ר הָאֲמָצְעִי כָּתַב בְּשִׁבְלֵי כָּל סוּג וְסוּג מִהַמְשָׁכִילִים וְהַעוֹבְדִים אֲשֶׁר בְּעֵדַת הַחֲסִידִים מְאָמְרִים וְסִפְרֵי מִיָּחָד, לְבַד שֶׁעַר הַיַּחְוּד וְשִׁעְרֵי אוֹרָה שֶׁהֵם כְּלָלִיִּים, וְנִכְתְּבוּ עֲבוּר כָּל הַחֲסִידִים: שֶׁעַר הַיַּחְוּד הוּא הַמְּפַתַּח דְּתוֹרַת הַחֲסִידוּת, וְשִׁעְרֵי אוֹרָה – אֶלֶף-בֵּית דְּתוֹרַת הַחֲסִידוּת.

שבת
קודש

יום שלישי

טז אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: צו, שלישי עם פירש"י.

תהלים: עט-פב.

תניא: ומאחר . . . מה הממוצעת ביניהן.

מְעַבֹּדֶת בְּעַל עֶסֶק: לְעוֹרֵר בְּעֶצְמוֹ הָאֲמוּנָה וּבִטְחוֹן גָּמוּר בְּהִזָּן וּמְפָרְנֵס לְכָל בֶּשֶׂר, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ יִתֵּן לוֹ פְּרִנְסוֹתוֹ בְּרוּחַ, וְצָרִיף לְהִיּוֹת בְּשִׁמְחָה וְטוֹב לֵבָב בְּאֵמַת כְּאִלוֹ פְּרִנְסוֹתוֹ כְּכֹר מְזֻמְנֵת לְפָנָיו.

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שבת קודש עמ' א

22 ממש כיון שכבר נאמר 'ושבתם'. הגמרא מבארת מדוע צריך לכוך
23 שני פסוקים. ואיצטריך למיכתב 'ושבתם' ואיצטריך למיכתב
24 'לעולם'. דאי כתב רחמנא רק את הפסוק 'לעולם', הוה אמנא –
25 היינו סבורים לפרש 'לעולם' כמש' – לצמיתות, לפיכך כתב רחמנא
26 'ושבתם' ושם מבואר שהנרצע יוצא לחירות ביובל. ואי כתב
27 רחמנא רק את הפסוק 'ושבתם', הוה אמנא הני מילי שנרצע עובד
28 עד היובל ואינו יוצא קודם, אינו אלא היבא דלא עבד שש –
29 במקרה שעדיין לא מלאו שש שנים משנרצע עד שהגיע היובל,
30 אכל היבא דעבד שש שנים משנרצע, היינו אומרים שיצא בשש
31 ואינו צריך להמתין עד היובל, כדי שלא יהא סופו – מה שנתחייב
32 לאדון לעבדו בסוף שש שנים, משנרצע, חמור יותר מתחלתו –
33 ממה שנתחייב כשנמכר, ומה 'כשם' שבתחלתו נמכר לשש שנים,
34 אף סופו – לאחר שנרצע נמי אינו נמכר אלא לשש. קמשמע לן
35 'עבדו לעולם', שפירושו לעולמו של יובל, להשיענו שבין אם
36 הוא חל סמוך לרציעתו ובין אם הוא חל זמן רב אחריו הוא עובד
37 עד היובל.
38 לאחר שהתבאר שיתכן ואף רבי אליעזר בן יעקב דורש את
39 הגזירה שוה 'שכיר' 'שכיר', ממשיכה הגמרא לברר מיהו אפוא
40 התנא שאינו דורש את הגזירה שוה. אלא מאן תנא דלא יליף
41 'שכיר' 'שכיר'. משיבה הגמרא, רבי היא. דתנא,

1 הגמרא מבררת מדוע אי אפשר ללמוד שמכרוהו בי"ד יוצא ביובל
2 מנרצע, וצריך לכל אחד פסוק מיוחד כמבואר בברייתות לעיל.
3 ואיצטריך למיכתב פסוק ללמוד שמכרוהו בית דין יוצא ביובל,
4 ואיצטריך למיכתב כן גם בנרצע. דאי אשמעינן – כיון שאם היתה
5 התורה משמיעה רק במקרהו בית דין, הייתי אומר שרק לו זכתה
6 התורה לצאת ביובל, משום דלא מטאי זמניה – שעדיין לא הגיע
7 זמנו לצאת לחירות, ומכיון שמעולם לא סירב בכך נתנה לו
8 התורה אפשרות לצאת. אכל נרצע דמטאי זמניה – שהגיע זמנו
9 לצאת בשש, אלא שהוא טרב והמשיך להיות עבד, אימא ניקנסיה
10 – הייתי אומר שהתורה קנסה אותו שלא יצא ביובל, מאחר ועבר
11 על מה שנאמר (ויקרא כה מב) 'כי עבדי הם' וגו'. ואי אשמעינן
12 בנרצע שיוצא ביובל, הייתי אומר שרק הוא יוצא ביובל משום
13 דעבד ליה שש – שכבר עבד לאדונו שש שנים קודם שנרצע, ואינו
14 מפסיד ביציאתו, אכל מקרוהו בית דין וחל היובל בתוך שש שנים,
15 דלא עבד ליה שש – שעדיין לא עבד שש שנים, אימא לא – הייתי
16 אומר שאינו יוצא ביובל כדי שלא יפסיד האדון ביציאתו, צריקא
17 – לפיכך צריכה התורה להשמיענו הן במכרוהו בי"ד והן בנרצע
18 שיוצאים ביובל.
19 שני פסוקים נאמרו בנרצע ללמוד שהוא יוצא ביובל, 'ושבתם איש
20 אל אהותו' כמבואר בברייתא לעיל, וכן (שמות כא ו) 'ועבדו
21 לעלם' שהכוונה לעולמו של יובל' ושהיא אי אפשר לומר לעולם

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קלא

קצירה של קטן

יום ראשון י' אדר ב' ה'תשע"ו

יש טעם לומר שיתחייב לאחר שהגדיל, משום שחיוב אבלות אינו תלוי דוקא בזמן המיתה, וגם השומע על מיתת קרובו לאחר זמן חייב בדיני אבלות משעת השמועה, אך לגבי פאה שהחיוב חל רק בזמן הקצירה, אם לא יתחייב בשעתו כיצד יתחייב לאחר מכן.

אך לפי זה, יש לעיין: מדוע בהלכה זו מדובר דוקא על נכרי שהתגייר, ולא אמרו כן גם לגבי קטן שהגדיל?

ויש לומר, כי לגבי פאה אע"פ שמדאורייתא הקטן שהגדיל פטור משום שבשעת חלות החיוב היה קטן, מכל-מקום חייב בפאה בקטנותו מדרבנן מצד מצות חינוך, ולכן למדנו דין זה דוקא לגבי נכרי שאינו חייב כלל אפילו מדרבנן (ואולי זוהי גם כוונת ה'מנחת חינוך', שהחיוב שנתחייב בקטנותו משום חינוך לא נפקע כשהגדיל).

(הר"ב צבי על מנ"ח, מצוה רכא)

הלכות מתנות עניים פרק ב, הלכה ט: נְכָרִי שֶׁקָצַר שָׂדֵהוּ וְאַחַר כֶּךָּ נִתְגַּיֵר – הָרִי זֶה פְּטוּרָה מִן הַפֶּאֶה וּמִן הַלְקָט וּמִן הַשִּׁבְחָה.

כתב ה'מנחת חינוך' (מצוה רכא) שקטן שקצר את שדהו ואחר כך גדל, חייב להפריש בגדלותו לקט שכחה ופאה.

וכתב הגר"פ פרנק שלכאורה יש להקשות על דבריו מהלכה זו שגוי שקצר ואחר כך התגייר פטור מפאה משום שבזמן חלות החיוב שהוא שעת הקצירה לא היה 'בר חיובא', ואם כן גם קטן שהגדיל צריך להיות פטור מאותו הטעם.

אמנם, מצאנו מחלוקת ראשונים בענין דומה לגבי קטן שהגדיל בתוך שבעה ימים לפטירת אביו, שלדעת הרא"ש (סוף מ"ק) פטור מדיני אבלות משום שבזמן תחילת החיוב היה קטן, ולדעת המהר"ם מרוטנבורג (מובא ברא"ש שם) חייב. אך נראה שבפאה לכל הדעות פטור, כי רק לגבי אבלות

הזוכה מן ההפקר מתי פטור מן המעשרות יום שני י"א אדר ב' ה'תשע"ו

כרמו וזכה בו לעצמו... פטור מן המעשרות, כי המפקיר את כרמו חזר וזכה בפירות ולא בקרקע, ולכן פטור ממעשרות (ובמתנות עניים חייב, שנאמר 'שדך וכרמך'), ואילו הזוכה בנכס הגר החזיק גם בקרקע ולכן חייב.

וה'פאת השולחן' (סי' ה' סקל"א) כתב שמלשון הרמב"ם "שדך וכרמך אני קורא בו, מפני שהיה שלו והרי הוא שלו" משמע שזכה גם בקרקע, ובכל זאת פטור מן המעשרות (ורק במתנות עניים חייב, כנ"ל) ואם זכה בשדה של אחרים "הרי זה פטור מן הכל", גם אם זכה בקרקע. וכך כתבו התוספות (תמורה ו, א ד"ה המפקיר), שהחיוב במתנות עניים במפקיר כרמו וזכה בו הוא משום "שזכה בגוף השדה, אבל היכא דלא זכה רק בפירות - פטור מכולהו".

ולכן לא הביא הרמב"ם להלכה את הנאמר בירושלמי, שהתופס בקרקעותיו של הגר חייב במתנות עניים ובמעשרות, כי הלכה זו היא נגד שיטת הבבלי (וזהו ההלכה שלפנינו), שהזוכה מן ההפקר בשדה של אחרים, גם אם זוכה בקרקע - פטור מן הכל.

הלכות מתנות עניים פרק ה, הלכה כז: הַמְּפָקֵר אֶת כְּרָמוֹ, וְהַשְׂמִים בְּפֶקֶד וְזָכָה בּוֹ לְעַצְמוֹ וּבְצֵרוֹ – חֵיב בְּפָרִט וּבְעוֹלָלוֹת וּבִשְׂבָחָה וּבִפְאָה; שְׂהָרִי 'שֶׁדָךְ' וְ'כְרָמָךְ' אֲנִי קוֹרֵא בּוֹ, מִפְּנֵי שְׂהָרִי שְׁלֹו וְהָרִי הוּא שְׁלֹו. אֲבָל אִם זָכָה מִן הַהֶפְקֵר בְּשָׂדֵה שֶׁל אַחֵרִים – הָרִי זֶה פְּטוּר מִן הַכֹּל. וְכֵן כֶּךָּ וְכֵן כֶּךָּ – פְּטוּר מִן הַמְּעַשְׂרוֹת.

ה'תוספות יום טוב' (פאה פ"ה מ"ה) ביאר את דברי הרמב"ם "זוכה בו לעצמו", שאין הכוונה שזכה בקרקע הכרם אלא רק בפירות, כי אם זכה בכרם "למה פטרו הרמב"ם מהמעשרות"? ולפי זה, המשך דברי הרמב"ם "אבל אם זכה מן ההפקר בשדה של אחרים פטור מן הכול", הן ממתנות עניים והן ממעשרות, הוא רק אם זכה בפירות בלבד, אבל אם זכה גם בקרקע יתחייב הן במתנות עניים והן במעשרות.

וכך כתב גם הר"ש (פאה פ"א מ"ו) על דברי הירושלמי (קדושין פ"א ה"ה) בגר שמת ואין לו יורשים שנכסיו הפקר, אשר מי שתפס זוכה בקרקעותיו חייב הן במתנות עניים והן במעשרות, שאין זו סתירה להלכה שלפנינו 'המפקיר את

עייב מעות צדקה

יום שלישי י"ב אדר ב' ה'תשע"ו

כתב זאת בהמשך לדין שאם אין שם עניים מפריש ומניח עד שימצא עניים, ועל כך הוסיף שיכול להתנות שלא יצטרך להפריש עד שיבוא עני, אך כאשר יש לפנינו עניים לא יועיל התנאי ויתחייב לתת את מה שנדר לעניים מיד. אך ה'טור' עצמו חלק על כך וכתב שאין טעם בדבר, אלא יכול להתנות לכתחילה בשעת הנדר ככל שירצה.

וכתב ה'בית יוסף' (שם) כי גם בדעת הרמב"ם אפשר לפרש שהתנאי מועיל בכל מקרה, והרמב"ם כתב את דין התנאי כאשר אין שם עניים משום שבדרך כלל הרגילות

הלכות מתנות עניים פרק ה, הלכה א: הַצְדָקָה הָרִי הִיא כְּכֹל הַנְּדָרִים. לְפִיכֵךְ, הָאוֹמֵר: הָרִי עָלַי סְלַע לְצְדָקָה... חֵיב לְתַנֵּהוּ לְעֵנִיִּים מִיָּד. וְאִם אַחֵר – עָבַר כְּכֹל תֵּאָחֵר... אִין שָׁם עֵנִיִּים – מִפְּרִישׁ וּמְנִיחַ עַד שְׂיִמְצָא עֵנִיִּים. וְאִם הִתְנֶה שְׁלֹא יִתֵּן עַד שְׂיִמְצָא עֵנִי – אִינוּ צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ.

האם מותר לאדם להחזיק ברשותו כספי צדקה שהצטברו בידו ולחלקם לנצרכים מעט מעט או חייב לתת אותם מיד? ה'טור' (יו"ד סי' רנז) הביא את לשון הרמב"ם כאן וכתב כי מדבריו משמע שהתנאי מועיל רק כאשר אין עניים, שהרי

קלב הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

מפורש על איחוד קיום הנדר, כמו בקרבנות – לא תאחר לשלמו, ולכן לא מועיל תנאי.

וכתב הערוך השלחן (י"ד סי' רנ"ו), שבזמנינו יש להיזהר לומר 'בלי נדר' או להתנות שיעשה כרצונו, כיון שבזמנינו עניים מצויים בכל מקום, ואם יעכב את מעות הצדקה אצלו יעבור ב'בל תאחר' (והדברים תקפים במיוחד כאשר קיימים ארגוני צדקה הידועים לכל, והרי זה תמיד בבחינת 'עניים מצויים').

להתנות באופן כזה, אך אם התנה שאפילו אם יהיו עניים יתן בזמן שימצא לנכון, התנאי מועיל.

אך הב"ח מפרש את דברי הרמב"ם כפשוטם שהתנאי מועיל רק כאשר אין עניים, אך אם יתנה שלא יתן את מעות הצדקה אף כאשר יהיו עניים שיוזקקו להם, אין התנאי מועיל. ואין זה דומה לשאר נדרים שיכול להתנות בשעת הנדר ככל שירצה, כי בנדרים אחרים אין איסור על איחור קיום הנדר אלא מצוות-עשה של 'מוצא שפתיך תשמור ועשית' אותה ניתן לקיים בכל עת, אך בצדקה נאמר איסור

תרומות ומעשרות בפירות הגוי יום רביעי י"ג אדר ב' ה'תשע"ו

מנתינת המתנות לכהן וללוי הוא כיון שאומר להם 'באתי מכח איש שאין אתם יכולים ליטול ממנו', כי לפי זה היה צריך לפטור גם מתרומה גדולה.

והרמב"ם מצרף את שני הטעמים: א. אינו נותן תרומת מעשר לכהן משום שיכול לומר 'באתי מכח איש שאין אתם יכולים ליטול ממנו'. ב. טבל שאתה לוקח מן הגוי אין לתת ממנו תרומת מעשר לכהן כי נתמעט מהפסוק "כי תקחו מאת בני ישראל..." וצריך להבין: מדוע צריכים את שני הטעמים? ויתירה מזו, הרי לפי הטעם הראשון גם תרומה גדולה אין צריך לתת לכהן!

ומבאר:

הלימוד מהפסוק "כי תקחו..." (לענין תרומת מעשר) שטבל גוי אינו בדין נתינה לכהן, לא נאמר לענין הפירות כשהם ביד ישראל אלא על הפירות כשהם של הגוי שאם הפריש (הגוי) מעשר ראשון ונתנו ללוי, אינו צריך לתת תרומת מעשר לכהן. וכיון שפירות אלו הופקעו מנתינה לכהן, ממשיך פטור זה גם לישראל שקנה מהגוי, כי יכול לטעון 'באתי מכח איש שאין אתם יכולים ליטול ממנו כלום'. ונמצא ששני הטעמים משלימים זה את זה.

מה-שאינ-כן בתרומה גדולה אין לימוד שפירות הגוי הופקעו מנתינה לכהן. ואמנם, הגוי עצמו אינו נותן תרומה גדולה לכהן כי אינו חייב במצוות, אבל ישראל שקונה ממנו את הפירות הוא בר חיוב וחלה עליו מצוות נתינה לכהן.

(חדושי רבנו חיים הלוי, כא)

הלכות תרומות פרק א, הלכה יא: פְּרוֹת הָעוֹבֵד בּוֹכְבִים... וְאִם לָקַח יִשְׂרָאֵל... וּמִפְּרִישׁ תְּרוּמָה גְדוֹלָה וְנוֹתְנָהּ לְכֹהֵן, וְתְרוּמַת מַעְשֵׂר וּמוֹכְרָהּ לְכֹהֵן, וּמַעְשֵׂר רִאשׁוֹן הוּא שְׁלוֹ. מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹמֵר לְלוֹי בְּמַעְשֵׂר וְלְכֹהֵן בְּתְרוּמַת מַעְשֵׂר: אֲנִי בָאתִי מִכֹּחַ אִישׁ שֶׁאֵין אִתָּם יְכוֹלִין לִטְלוֹל מִמֶּנּוּ כְּלוּם. וּמִפְּנֵי מָה אָמְרוּ לֹא יִתֵּן תְּרוּמַת מַעְשֵׂר לְכֹהֵן בְּתְרוּמָה גְדוֹלָה? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּתְרוּמַת מַעְשֵׂר: כִּי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמַּעְשֵׂר; מִכֹּל שֶׁאֲתֶה לּוֹקֵחַ מִיִּשְׂרָאֵל – אֲתֶה מִפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ תְרוּמַת מַעְשֵׂר וְנוֹתְנָהּ לְכֹהֵן, אֲכָל מִכֹּל שֶׁאֲתֶה לּוֹקֵחַ מִן הָעוֹבֵד בּוֹכְבִים – אִין אֲתֶה נוֹתֵן לְכֹהֵן תְּרוּמַת מַעְשֵׂר... אֲלֵא מוֹכְרָהּ לְכֹהֵן.

והקשה הגר"ח מבריסק:

לדעת רבי שמואל בר נתן (בכורות י"א, ב) ישראל שלקח פירות מן הגוי ומירחם, חייב להפריש תרומות ומעשרות כי הגוי אינו יכול להפקיע מחיוב זה, אבל פטור מנתינתן לכהן וללוי, כי יכול לומר להם - אני באתי מכח איש שאין אתם יכולים ליטול ממנו כלום, ולכן גם אני פטור מנתינה (ותרומה ותרומת מעשר שאסורים לו ימכור לכהנים).

אמנם, למסקנת הגמרא רק תרומת מעשר אינו נותן, אבל תרומה גדולה צריך לתת לכהן, כי לענין תרומת מעשר למדים מהפסוק ("כי תקחו מאת בני ישראל...") ש"טבלים שאתה לוקח מן העכו"ם אי אתה מפריש מהן תרומת מעשר" (אלא נוטל לעצמך ומוכר להם), אבל תרומה גדולה לא נתמעטה מהפסוק, ומשמע שהגמרא חזרה בה מהביאור שהפטור

הפרשת תרומה על ידי נכרי יום חמישי י"ד אדר ב' ה'תשע"ו

אחר: א) מדין שליחות, שמעשה השליח נחשב כאילו עשאו המשלח כי 'שלוחו של אדם כמותו' והמצוה נזקפת לזכותו. ב) בעל התבואה נותן רשות לאחר לתרום והלה עושה זאת בכוח עצמו ולא בתורת שליח של בעל התבואה. וכל זה בישראל, אך הנכרי אינו יכול לתרום עבור ישראל באף אחת משתי האפשרויות. וזהו תוכן שתי הלכות אלו ברמב"ם:

בהלכה א מדובר מצד דין שליחות, שהמצוה תחשב על שם המשלח, כלשון הרמב"ם שם: 'עושה אדם שליח להפריש לו תרומות ומעשרות', היינו שמצות הפרשה תהא

הלכות תרומות פרק ד, הלכה ב: הַמְּשֵׁה לֹא יִתְרַמֵּוּ, וְאִם תְּרַמֵּוּ – אִין תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה... וְהָעוֹבֵד בּוֹכְבִים וּמְלוֹת שְׁתַּרְם אֶת שֵׁל יִשְׂרָאֵל וְאִפְלוּ בְרִשְׁתּוֹ.

הלכה זו שהנכרי אינו יכול להפריש תרומה עבור ישראל, הובאה ברמב"ם לעיל בהלכה א: 'ואין עושין שליח עכו"ם, שנאמר 'גם אתם' – מה אתם בני ברית, אף שלוחכם בני ברית'.

ויש להבין, מדוע חזר וכפל זאת כאן?

והביאור:

קיימים שני אופנים בהפרשת תרומה מתבואה על ידי

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קלג

שיתרום הנכרי שלא מדין שליחות והמצוה לא תתייחס למשלח, מכל-מקום אין הנכרי יכול לתרום. ודין זה נלמד מכתוב אחר, כדברי ה'ירושלמי' (בתחילת מס' תרומות): 'דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה – פרט לעכו"ם'.

לר', ולענין זה ממעטים שליחות לנכרי מהכתוב 'כן תרימו גם אתם'. בפסוק מדובר על דין שליחות באופן שמצוות הפרשה נחשבת כ'אתם' – כאילו הוא עצמו הפריש וכאן התמעט הנכרי מדין זה. ואילו בהלכה ב מלמדנו הרמב"ם שאף אם רוצה

כהן טמא שאכל תרומה טמאה - מדוע אינו לוקח? יום ששי ט"ו אדר ב' ה'תשע"ו

במיתה ובמלקות, למדים שגם בכל האיסורים 'אין איסור חל על איסור'.

ומבאר ה'שער המלך': צריך לומר שהרמב"ם הכותב שכהן טמא שאכל תרומה טמאה אינו לוקה משום "שאינה קודש" סובר כביאור השני בגמרא שהדין נתמעט מלימוד מיוחד ולא מדין 'אין איסור חל על איסור', שהרי ב'איסור כולל' (שהאיסור האחרון כולל דברים אחרים) פסק הרמב"ם שהאיסור האחרון חל על הראשון (הל' איסור"ב פ"ז ה"ח) וכאן שהאיסור האחרון - טומאת הכהן - כולל גם אכילת תרומה טהורה, צריך היה לחול איסור טומאת הגוף על איסור טומאת תרומה, אלא שיש לימוד מיוחד שאיסור אכילת תרומה בטומאת הגוף אינו חל בתרומה טמאה.

ו'נפקא מינה' בין שני הביאורים:

כאשר טומאת הגוף היתה קודם והתרומה נטמאה אחר כך, אם הפטור הוא משום ש'אין איסור חל על איסור', חל איסור טומאת הגוף כי אין איסור המונע זאת. אך כשהפטור הוא משום שהתורה מיעטה תרומה המחוללת כבר (תרומה טמאה) - הרי זו גזירת הכתוב שתרומה טמאה לא נאסרה באכילה מצד טומאת הגוף, מבלי הבדל מתי נטמאה.

(שער המלך הל' איסור"ב פ"ז ה"ח ד"ה גרסינן)

הלכות תרומות פרק ז, הלכה א: **טָמֵא הָאוֹכֵל תְּרוּמָה מְהוּרָה – חַיֵּב מִיְתָה בְיָדֵי שָׁמַיִם, וְלִפְיֶךָ לֹקֵה... וְטָמֵא שְׂאֵכֵל תְּרוּמָה מְטֵמָא, אִף עַל פִּי שְׂהוּא פְּלֵאוּ – אֵינּוּ לֹקֵה, שְׁחֵרֵי אֵינָה קַנְיָשׁ.**

כהן טהור שאכל תרומה טמאה עובר על איסור עשה (להלן ה"א) וכהן טמא שאכל תרומה טהורה חייב מיתה בידי שמים (ומתו בו כי יחללוהו) ולוקה. אבל כהן טמא שאכל תרומה טמאה - לדעת שמואל אינו חייב מיתה בידי שמים ואינו לוקה (תולין ק"ג, ב) משני טעמים: א. כיון ש'אין איסור חל על איסור', איסור אכילת תרומה בטומאת הגוף אינו יכול לחול על תרומה טמאה הואיל והיא כבר אסורה. ב. בכל התורה סובר שמואל ש'איסור חל על איסור', אך כאן נלמד מיעוט מיוחד מהפסוק "ומתו בו כי יחללוהו" (ויקרא כב, טז) שחיוב מיתה הוא רק באכילת תרומה טהורה שמתחללת על ידי אכילת הכהן הטמא, "פרט לזו [תרומה טמאה] שמחוללת ועומדת", גם קודם אכילת הכהן הטמא.

וכתבו התוספות (סנהדרין פג, ב ד"ה פרט) שלדעת הסוברים 'אין איסור חל על איסור' אין כאן לימוד מיוחד אלא שמפסוק זה המלמד שכהן טמא שאכל תרומה טמאה אינו

אכילת איסור נחשבת 'אכילה'? שבת קודש ט"ו אדר ב' ה'תשע"ו

שנזירות היא איסור 'חפצא', כמו נדרים). ורק כשהאיסור חל על המאכל עצמו ('חפצא'), אין זה נחשב אכילה לענין חיוב חומש.

וה'כתב סופר' (ש"ת או"ח סי' ק"ז) מבאר:

בכל שאר האיסורים, האכילה היא הנאת הגרון וגם אם מעיו לא נהנו חייבים עליה. מה שאין-כן יום הכפורים שאיסורו לא נאמר בלשון 'אכילה' אלא בלשון 'עינוי', אין חייבים אלא על אכילה שיש בה הנאת מעיו (ולכן שיעורו 'ככותבת' (פרי התמה) ולא 'כזית' כשאר האיסורים, כי דעתו של אדם מתיישבת בשיעור זה).

ולכן, אכילת תרומה ביום הכפורים שנהנה מאכילת התרומה מיד שנכנסה לגרונו, ואיסור יום הכפורים חל עליה רק כשתיכנס למעיו, נחשבת 'אכילה' ומשלם גם חומש, אבל הנזיר ששתה יין של תרומה, איסור השתיה מצד הנזירות חל עליו מיד בהגיע היין לגרונו, ואינה נחשבת 'שתיה' ולכן אינו משלם עליה חומש.

הלכות תרומות פרק י, הלכה יא: **נִזְיָר שֶׁשָּׁנַג וְשִׁתָּה יֵיִן שֶׁל תְּרוּמָה... כָּל אֵלוֹ מְשַׁלְּמִים אֶת תְּקָרָן וְלֹא אֶת הַחֹמֶשׁ.**

מבאר ה'כסף משנה': נזיר ששתה יין של תרומה אינו משלם חומש, כיון שגם ללא איסור תרומה אסור לו לשתות יין לכן אין זה נחשב שתיה (כי דבר האסור נפשו של אדם קצה ממנו - לעיל ה"י), ותשלום חומש הוא רק על אכילה ושתיה, ואת הקרן יש לשלם משום מזיק.

והקשו אחרונים (רדב"ז, קרית ספר ועוד):

אם כן, מדוע אוכל תרומה בשוגג ביום הכפורים משלם קרן וחומש (לעיל ה"י) והרי זו אכילת איסור שאינה נחשבת אכילה?

ותירץ המבי"ט (קרית ספר):

ביום הכפורים האיסור הוא על כל מאכל ומשקה, ואם כן זהו איסור על ה'גברא', ואילו בנזיר "האוכל הוא שנאסר עליו, כל אשר יצא מגפן היין, מה שאין כן בשאר אוכלים", וזהו איסור 'חפצא' (וכן כתב הריטב"א (נדרים סוף פ"א)

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - י"ט"ז אדר-ב' תשע"ו

יום ראשון י' אדר ב' ה'תשע"ו הלכות מתנות עניים

פרק שני

1) יבאר כל הדברים שחייבין בפאה. וכמה שיעור הקרקע שיהיה חייב בפאה ודין שחיוב הפאה בקמה. הקוצר שדהו קודם שתוגמר או המקדיש שדהו והיא קמה. גוי שקצר שדהו ואח"כ נתגייר. ואם שוכרים פועלים נכרים לקצור. באיזה מקום מן השדה מניחים הפאה. ואם הפועלים מוזהרים להניחם. פאת דברים הנקצרים, אם קוצרים אותם העניים. ואם מחלקים אותם או בוזזין אותה. ודן בכמה עתות ביום מחלקין הפאה. והעני שנטל מקצת הפאה וזרקה על השאר.

1 א. פל אכל, שגדוליו מן הארץ, ונשמר, ולקייטו
2 פלו פאחת, ומכניסין אותו לקיום - חייב בפאה;
3 שונאמר: ובקצרכם את קציר ארצכם.

4 ב. פל הדומה לקציר² בקמש דרכים אלו - הוא
5 שחייב בפאה. כגון התבואה והקטניות והחרובין
6 והאגוזין והשקדים והרמונים והענבים והזיתים
7 והתמרים בין בשנים בין בפנים³, וכל פיוצא באלו.
8 אכל אסטיס⁴ ופואה וכיוצא בהן - פטורין, מפני
9 שאינן אכל⁶. וכן כמהין ופטוריות - פטורין, מפני
10 שאינן גדוליהן מן הארץ כשאר פרות הארץ⁷. וכן
11 ההפקר - פטור, שאין לו מי שישמרנו, שהרי הוא
12 מפקר לכל. וכן התאנים - פטורין, מפני שאין
13 לקייטן פאחת, אלא יש באילן זה מה שייגמר היום
14 ויש בו מה שייגמר לאחר כמה ימים. וכן ירק -
15 פטור, שאין מכניסין אותו לקיום. השומים
16 והבצלים - חייבין בפאה, שהרי מנישין אותן
17 ומכניסין אותן לקיום. וכן האמהות⁸ של בצלים,
18 שמיניחין אותן בארץ לקח מהן הנרע - חייבות
19 בפאה. וכן כל פיוצא בהן.

2) בספרא שם: "מה קציר מיוחד שהוא אוכל ונשמר (שסתם קציר הוא כן - ר"ש פאה שם), וגידולו מן הארץ, ולקייטו כאחת ומכניסו לקיום" (שסתם קציר מתבשל ביחד ומכניסו לקיום - שם). (3) כדעת חכמים בירושלמי, שגם רוטבי תמרים (=תמרים רכים) חייבים בפאה שאף הם נגמרים כאחת, ולא כדברי ר' יוסי בן רבי יהודה שם הפותרם מפאה מפני שאינם נלקטים כאחת. (4) [במשנה ובספרא שם נזכר גם אוג ולפי שהאוג שביהודה הוא מהקלים שבדמאי שחזקתם מן ההפקר, השמיטו רבינו בכרי שלא להאריך ולפרט, באוג שאינו מן ההפקר, שהרי ההפקר פטור מפאה, וכללו בכלל "כל כיוצא באלו"]. (5) [בשבת סח. אמרו: "אוכל למעוטי ספיחי סטיס". אבל בכתב יד

אוקספורד שם חסרה המלה ספיחי, וכן הוא בפירוש רבינו לתלמוד מסכת שבת. וסובר רבינו שרק סטיס אינו אוכל, אבל הספיח שלו הוא אוכל. ומקור דבריו ממה ששנינו בכלאים פרק ב משנה ה: "תבואה שעלה בה ספיחי אסטיס", הרי שהוא אוכל, שאם לא כן אין בו משום כלאים כלל, שצריך שיהא מאכל אדם]. (6) והם מיני צבעים. (7) כלומר, אף על פי שגדלים הם מן הארץ - אינם יונקים מן הארץ כשאר אילנות. (8) הבצלים השמורים לזרע.

ג. קרקע פל שהוא⁹ - חייבת בפאה, ואפלו היתה של שתפין; שונאמר: קציר ארצכם - אפלו של רבים.

9) וכדעת רבי עקיבא, ש"שדך" משמע אפילו שדה כל שהוא. ובירושלמי שואל: הגע עצמך שהייתה שכולת אחת, עד שלא קצרה - אין כאן חיוב, משקצר אין כאן שיעור? ומתוך שהיה קלח אחד וכו' ה' שבלים.

ד. שדה שקצרוה נכרים לעצמן¹⁰, או שקצרוה לסטים, או קרסמוה¹¹ נמלים, או שברתה הרוח או בהמה - הרי זו פטורה מן הפאה¹²; שחובת הפאה בקמה¹³.

10) ירושלמי שם: "מתניתא כשקצרוה לעצמן, אבל קצרוה לישראל חייבת". ובספרא פרשת קדושים: "ובקצרכם פרט לשקצרוה גויים, מיכן אמרו נכרי שקצר שדהו ואחר כך נתגייר פטור מן הלקט והשחחה והפאה". ואם כן "קצרוה גויים לעצמן" כאן, הוא מה שהביא רבינו להלן הלכה ט "גוי שקצר שדהו ואחר כך נתגייר וכו'". (11) כמו כרסמוה, והוא מעניין כריתה. (12) שאמר הכתוב בחיוב הפאה ובקוצרכם שנהיה אנחנו הקוצרים. (13) כלומר, אף על פי שאם לא נתן פאה מן הקמה, מפריש מן העמרים, היינו דווקא שנתחייב בקמה, אבל כאן שבקמה פטור - אינו מתחייב אחר כך.

ה. קצר חציה וקצרו הלסטים חציה שונאמר - הרי זו פטורה; שהחייב פחצי שקצרו הלסטים¹⁴. אבל אם קצרו הלסטים חציה וחרור הוא וקצר השאר - נותן פאה כשעור מה שקצרו¹⁵. קצר חציה ומכר חציה - הלוקח נותן פאה (לפל¹⁶). קצר חציה והקדיש חציה - הפודה מיד הגזבר נותן פאה לפל¹⁷. קצר חציה והקדישו¹⁸ - מניח מן הנשאר פאה הראויה לפל¹⁹.

14) "שחובת הפאה בקמה". (15) "נותן פאה ממה שקצר". (16) ובפירוש המשנה שם כתב: "כשידע הלוקח שקצרו חציה נתחייב בלא ספק לתת כל הפאה שמחוייבת לתת לאותה שדה, לפי שאין לו רשות למכור מתנות הקדוש-בורן הוא, ולפיכך יהיה כאילו לא מכר לו אלא מה שנשאר בשדה אחר הוצאת הפאה שנתחייבה אותה השדה". (17) יוציא הפאה כולה מן החצי שפדה. (18) כלומר, את

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י' אדר ב' - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לרבות שכחת קמה), את שיש לו שכחת קמה יש לו שכחת עומרין, את שאין לו שכחת קמה, אין לו שכחת עומרין."

21 י. אין שוקרין פועלים נכרים לקצור, מפני שאין
22 בקיאים בלקט ופאה³⁰. ואם שכר וקצרו את כלה³¹
23 - הרי זו חייבת בפאה³².

30 ולא יניחו לעניי ישראל ליטול לקט ופאה. ונהנה בתוספתא וירושלמי שם לא נזכר אלא "לקט", ורבינו הוסיף גם "פאה", והשמיט "שכחה", מפני שפאה ולקט תלויים בקוצרים. אבל בשכחה, אם שכחו הפועלים ולא שכחו בעל השדה אינה שכחה, ואם ישכח גם בעל השדה, עליו לברר, אם שכחו גם הפועלים יעזוב אותה לעניים]. (31) [כלומר, אף על פי שקצרו את כולה והישראל לא קצר כלום בכל זאת חייבת בפאה]. (32) היינו מן העמרין.

24 יא. בעל הבית שקצור כל שדהו ולא הניח פאה -
25 הרי זה נותן מן השבילים פאה לעניים, ואינו צריך
26 לעשור. ואם נתן להם רב הקציר³³ משום פאה - הרי
27 זה פטור מן המעשרות. וכן אם דש ועדין לא זרה³⁴
28 - נותן להם הפאה קדם שיעשור³⁵. אבל דש וזרה
29 ברחת ובמזרה וגמר מלאכתו - מעשור³⁶ ונותן להם
30 מן הפרות המעשרין שעור הפאה הראויה לאותה
31 שדה³⁷. וכן באילנות.

33 ולא כל הקציר, ש"העושה כל שדהו פאה אינה פאה". ומה שאמרו בנדדים "שאם רצה לעשות כל שדהו פאה - עושה", היינו לאחר שהתחיל לקצור ו"כל שדהו" לאו דווקא. (34) לא פיזר ברוח את המוץ מן הזרעים. (35) שלפני גמר המלאכה לא חלה עליו חובת המעשר. (36) שכבר חלה עליו חובת מעשר מן השדה. (37) ואינו מנכה שיעור המעשר שנתן.

32 יב. אין מניחין³⁸ את הפאה אלא בסוף השדה, כדי
33 שיהיו עניים יודעין מקום שייבאו לו³⁹. וכדי
34 שתהיה נפרת לעובדים ולשבים ולא יחשדו⁴⁰. ומפני
35 הרמאים, שלא יתפון לקצר הפל ואומר לאלו
36 שרואים אותו קוצר סוף השדה: בתחלת השדה
37 הנחתי ועוד, שלא ישמר שעה שאין שם אדם
38 ויניחנה ויתגנה לעני הקרוב לו⁴¹. עבר והניח הפאה
39 בתחלת השדה או באמצעה - הרי זו פאה⁴². וצריך
40 שיהיה בסוף השדה פשעור הפאה הראויה למה
41 שנסאר בשדה אחר שהפריש את הראשונה.

38 דברי ר' שמעון: "מפני ארבעה דברים לא ייתן אדם פאה אלא בסוף מפני גזל העניים, ומפני ביטול עניים, ומפני מראית העין ומפני הרמאין". (39) שלא יהו עניים יושבין ומשמרין כל היום ואומרים עכשיו הוא נותן פאה, עכשיו הוא נותן פאה". וזה הוא "ביטול עניים", האמור בכל המקורות הנ"ל. (40) שלא יהו עוברין ושבין אומרים ראו היאך פלוני שקצר את שדהו ולא הניח ממנו פאה". וזהו "מפני מראית העין" האמור שם. (41) זהו "מפני גזל עניים". (42) כלומר, הרי היא לעניים ופטורה מתרומות

החצי הזה שקצר. (19) מפני שחובת הפאה בקמה וחיוב הפאה על מה שקצר - בנשאר.

1 ו. פרם שהיה בוצר²⁰ ממנו ענבים למפר בשוק²¹,
2 ויבדעתו שיהיה השאר לגת לדרף אותו: אם היה
3 בוצר לשוק מפאן ומפאן - הרי זה נותן פאה למה
4 שבוצר לגת פפי הנשאר²²; ואם היה בוצר לשוק
5 מרוח אחת בלבד - הרי זה נותן פאה מן הנשאר
6 פפי הראוי לכל הפרם; הואיל ובוצר מרוח אחת -
7 אינו בבוצר עראי, מעט מפאן ומעט מפאן, שהוא
8 פטור. וכן פל הקוטף מלילות²³ מעט מעט ומכניס
9 לביתו, אפלו קטף פן כל שדהו - פטור מן הלקט
10 ומן השכחה ומן הפאה.

20 "כרם המדל נותן מן המשואר על מה ששייר, והמחליק מאחת יד נותן מן המשואר על הכל". וכתב רבינו בפירושו שם: "וכרם המדל, כרם מדולדל, גזור ממלת דל, והוא שיבצור מקצתו וימכור ויעזוב הנשאר לדרוך או לייבש, אמר שחייב לתת פאה מן השארית הנשארת כפי מה שנשאר לא כפי הכרם כולו, וזה כשיבצור הענבים מכל צד מצדי הכרם, אבל כשיבצור מצד אחד ומכר והניח הנשאר, ייתן ממה שנשאר, פאה המחוייבת לכל הכרם, וזהו פירושו מה שאמר המחליק מאחת יד, רוצה לומר הבוצר או הקוצר מצד אחד". (21) אבל מדל לבית נותן מן המשואר על הכל. כלומר, המדל לשוק הרי הוא כבוצר עראי מעט מעט, כדלהלן. אבל מדל לבית לעשותו גורן הכל מצטרף והרי זו בצירת קבע. (22) לפי שהוא כבוצר עראי. (23) תוספתא פרק א': "המקטף ומכניס לביתו אפילו כל שדהו, פטור מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה". ומפרשה רבינו משום בצירה עראית ולא משום שקטיפה אינה כקצירה שהרי בדברים שדרכם בקטיפה חייבים בפאה.

11 ז. הקוצר כל שדהו קדם שתגמר²⁴ ועדין לא הביאה
12 שלישי - הרי זו פטורה²⁵. ואם הגיעה לשליש -
13 חייבת. וכן בפרות האילן²⁶, אם נגמרו שלישי גמירתן
14 - חייבין.

24 שתתבשל. (25) שאינה קצירה. (26) ושיעור שלישי גמירתן נאמר לעניין מעשרות.

15 ח. המקדיש שדהו והיא קמה - חייבת בפאה²⁷.
16 קצרה הגזפר ואחר פך פדאה - פטורה; שבשעת
17 חיוב הפאה היתה קדש, שאינו חייב בפאה²⁸.

27 שבשעת חובתה, היינו קצירתה, הייתה ביד הדיוט. (28) שכשם שממעטים קצירת גויים מהפסוק "ובקוצרכם" - "פרט לשקצרוה גויים", כמו כן ממעטים קציר הקדש.

18 ט. נכרי שקצור שדהו ואחר פך נתגיר - הרי זה
19 פטורה מן הפאה ומן הלקט ומן השכחה, אף על
20 פי שאין השכחה אלא בשעת העמור²⁹.

29 כחכמים הפוטרם, וטעמם בירושלמי: "כתיב ושכחת עומר בשדה ושכחת קמה (כלומר, מן המלה "בשדה" למדו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

30 בַּשְּׂדֵה אוּ מִנִּיחִין אוֹתָם לְבוֹ: בַּשָּׂחַר, וּבְחֻצֵי הַיּוֹם,
31 וּבְמִנְחָה⁵⁴. וְעֵנִי שֶׁבֶּא שְׁלֹא בְזִמְן זֶה - אֵין מִנִּיחִין
32 אוֹתוֹ לְטַל. פְּדֵי שְׂפִיחָה עֵת קְבוּעַ לְעֵנִיִּים שְׂפִיחָה קְבוּעוֹ
33 בּוּ פֶלֶן לְטַל. וְלָמָּה לֹא קָבְעוּ לָהּ עֵת אַחַת בַּיּוֹם?
34 מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ שָׁם עֲנִיּוֹת מִנִּיקוֹת, שְׂפָרִיכוֹת לְאָכַל
35 בְּתַחֲלַת הַיּוֹם. וַיֵּשׁ שָׁם עֲנִיּוֹת קְטָנִים, שְׂאִין נְעוּרִין
36 בְּפִקּוּר וְלֹא יִגְיֵעוּ לְשִׂדָּה עַד חֻצֵי הַיּוֹם. וַיֵּשׁ שָׁם
37 זְקָנִים, שְׂאִינָם מִגִּיעֵין עַד הַמִּנְחָה.

(53) לא פחות ולא יותר. (54) היינו מנחה קטנה.

38 יח. עֵנִי שֶׁנִּטְלָה מִקְצַת הַפֶּאֶה וְזָרַק עַל הַשָּׂאֵר⁵⁵, אוּ
39 שֶׁנִּפְּלָה עֲלֶיהָ, אוּ שֶׁפָּרַשׁ טְלִיתוֹ עֲלֶיהָ - קוֹנְסִין אוֹתוֹ
40 וּמַעֲבִירִין אוֹתוֹ מִמִּנְחָה⁵⁶, וְאֶפְלוּ מֶה שֶׁנִּטְלָה לְזִקְחִין
41 אוֹתוֹ מִדְּרוֹ⁵⁷ וַיִּנְתְּנוּ לְעֵנִי אַחֲרָי⁵⁸. [וְכֵן בְּלֶקֶט וְכֵן
42 בְּעֵמֶר הַשְּׂכָחָה].

(55) בכוונה לקנות על ידי זה את השאר. ואין זה אלא טעות מצידו של העני כי לפי האמת אין זה קניין כלל. (56) זה מוסב על "נפל עליה" ו"פירש טליתו עליה". (57) זה מוסב על נטל מקצת הפאה וזרק על השאר. והנה במשנה שם: "נטל מקצת פאה וזרקה על השאר אין לו בה כלום" ובתוספתא פרק ב הלכה א נוסף לזה: "ר' מאיר אומר קונסין אותו ונוטלין הימנו זו וזו". וסבור רבינו כי ר' מאיר לא בא לחלוק על דברי התנא הראשון אלא לפרש דבריו, וכן כתב בפירושו המשנה. ואף לדברי האומרים שר' מאיר חולק על דברי תנא קמא יש מקום לפסקו של רבינו לפי מה שפסק בפרק ג מהלכות בכורות הלכה ד כר' מאיר בעניין בכור שנשחט שלא על פי מומחה, הרי ש"הלכה כר' מאיר בגזירותיו ובקנסותיו". (58) ואין בעל השדה יוצא ידי חובתו בעזיבה אלא צריך ליתן.

43 יט. מִי שֶׁלָּקַח אֶת הַפֶּאֶה⁵⁹ וְאָמַר: הֲרִי זֶה לְאִישׁ
44 פְּלוּנִי הָעֵנִי, אִם עֵנִי הוּא זֶה שֶׁלָּקַח - מִתּוֹךְ שְׂזוּכָה
45 בּוֹ⁶⁰ לְעֵצְמוֹ זָכָה בּוֹ לְאוֹתוֹ פְּלוּנִי; וְאִם עֲשִׂיר הוּא
46 - לֹא זָכָה לוֹ, אֲלֵא יִתְּנָהּ לְעֵנִי שֶׁנִּמְצָא רֵאשׁוֹן.

(59) שם משנה ט: "מי שלקט את הפאה ואמר הרי זו לאיש פלוני עני ר' אליעזר אומר זכה לו, וחכמים אומרים יתנה לעני הנמצא ראשון". ופירשה עולא במסכת בבא מציעא, כשהיא המלקט עשיר שאסור לו ללקט לעצמו, אבל עני, שרשאי ללקט לעצמו, זוכה גם לאחרים. ופסק רבינו כחכמים ולפי פירושו של עולא. (60) כלומר, מתוך שיכול לזכות בו.

47 כ. בַּעַל הַבַּיִת שֶׁהֵנִיחַ פֶּאֶה לְעֵנִיִּים אֵלוּ הָעוֹמְדִים
48 לְפָנָיו, וּבֶא עֵנִי אַחֵר מֵאַחֲרָיו וְנִטְּלָה - זָכָה בָּהּ;
49 שְׂאִין אָדָם זוֹכָה בְּלֶקֶט שְׂכָחָה וּפֶאֶה וְסָלַע שֶׁל
50 מִצִּיאָה עַד שְׂפִיחָה לְיָדוֹ⁶¹.

(61) כלומר, עד שיקנה באחד מדרכי הקניין.

פָּרָק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר אם מניחין פאה משדה אחת לחברתה. ההפסק

1 ומעשרות. פאה פרק א משנה ג: "נותנין פאה מתחילת
2 השדה ומאמצעה". ולמדו שם בירושלמי ממה שנאמר
3 "לקצור" - "אפילו יש לו כמה לקצור".

4 יג. בַּעַל הַבַּיִת שֶׁנָּתַן פֶּאֶה לְעֵנִיִּים, וְאָמַר לוֹ: תֵּן
5 לְנוּ מִצֵּד זֶה, וְנָתַן לָהֶם מִצֵּד אַחֵר - זוֹ וְזוֹ פֶּאֶה. וְכֵן
6 בַּעַל הַשְּׂדֵה שֶׁהִפְרִישׁ פֶּאֶה וְאָמַר: הֲרִי זוֹ פֶּאֶה וְגַם
7 זוֹ⁴³, אוּ שְׂאֵמַר: הֲרִי זוֹ פֶּאֶה וְזוֹ⁴⁴ - הֲרִי שְׂפִיחָה
8 פֶּאֶה.

(43) בנדרים ו: אמרו שפשוט הדבר שכיוון שאמר "וגם זו", שוודאי היא פאה. (44) כיוון שלא אמר "וגם זו", אין זו אמירה מפורשת לפאה, אלא הרי היא כיד (=רמו בעלמא), והסתפקו שם אם יש יד לפאה כמו לקרבנות, או לא. ופסק רבינו לחומרא בספק ממון עניים.

9 יד. אֶסוּר לְפוּעְלִים לְקַצֵּר⁴⁵ אֶת כָּל הַשְּׂדֵה, אֲלֵא
10 מִנִּיחִין בְּסוֹף הַשְּׂדֵה לְשַׁעוֹר הַפֶּאֶה. וְאֵין לְעֵנִיִּים בָּהּ
11 כְּלוּם עַד שִׁפְרִישְׁנָה בַּעַל הַבַּיִת מִדְּעֵתוֹ⁴⁶. לְפִיכָּה,
12 עֵנִי שֶׁרָאָה פֶּאֶה בְּסוֹף שְׂדֵה - אֶסוּר לְגַע בָּהּ מִשׁוּם
13 גְּזוּל עַד שִׁיּוּדַע לוֹ שֶׁהוּא מִדְּעַת בַּעַל הַבַּיִת.

(45) כי יד פועל כיד בעל הבית וחלה עליהם חובת לא תכלה פאת שדך. (46) ש"אין פאה אלא שיש להם שם", היינו שצריך לקרוא לה שם פאה.

14 טו. הַפֶּאֶה שֶׁל תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת וְכִיּוּצָא בָּהֶן מִזְרְעִים
15 הַנִּקְצָרִים, וְכֵן פֶּאֶת הַפָּרֶם וְהַאִילָנוֹת⁴⁷ - נִתְּנָה
16 בְּמַחְבֵּר לְקִרְקַע. וְהָעֲנִיִּים בּוֹזְזִין⁴⁸ אוֹתָהּ בְּיָדָם, וְאֵין
17 קוֹצְרִין אוֹתָהּ בְּמַגְלוֹת⁴⁹ וְאֵין עוֹקְרִין אוֹתָהּ
18 בְּקִרְדָּמוֹת, פְּדֵי שְׁלֹא יִכּוּ אִישׁ אֶת רַעְהוֹ. רְצוּ הָעֲנִיִּים
19 לְחַלְקָהּ בִּינֵיהֶם⁵⁰ - הֲרִי אֵלוּ מְחַלְקִין⁵¹. אֶפְלוּ
20 תְּשִׁיעִים וְתִשְׁעָה אוֹמְרִין לְחַלֵּק, וְאָחַד אוֹמֵר לְבוֹ -
21 לְזֶה הָאָחַד שׁוֹמְעִין, שְׂאֵמַר בְּהִלְכָהּ.

(47) שאינם גבוהים ביותר, ואין סכנה בעלייה עליהם. (48) חוטפים וקוטפים. ולמדו כן בספרא שם מ"תעזוב" - "הנח לפנייהם והם יבזזו". (49) בחרמשים. (50) היינו שבעל הבית יחלק ביניהם. (51) למד כן ממה שנאמר שם במשנה א: "אפילו תשעים ותשעה אומרים לחלק ואחד אומר לבוז, לזה שומעין שאמר כהלכה" מכלל שאם כולם אומרים לחלק - מחלקין ביניהם.

22 טז. פֶּאֶה שֶׁל דְּלִית⁵² וְשֶׁל דֶּקֶל, שְׂאִין עֲנִיִּים מִגִּיעֵין
23 לְבוֹ אוֹתָהּ אֲלֵא בְּסַפְּנָה גְּדוּלָּה - בַּעַל הַבַּיִת מוֹרִיד
24 אוֹתָהּ וּמְחַלֵּק אוֹתָהּ בֵּין הָעֲנִיִּים. וְאִם רְצוּ פֶלֶן לְבוֹ
25 אוֹתָהּ לְעֵצְמָן - בּוֹזְזִין. אֶפְלוּ תְּשִׁיעִים וְתִשְׁעָה
26 אוֹמְרִים לְבוֹ, וְאָחַד אוֹמֵר לְחַלֵּק - שׁוֹמְעִין לְאָחַד,
27 שְׂאֵמַר בְּהִלְכָהּ, וּמְחִיבִין בַּעַל הַבַּיִת לְהוֹרִיד וּלְחַלֵּק
28 בִּינֵיהֶן.

(52) שם. גפן מודלה על גבי כותל גבוה.

29 יז. בְּשִׁלֵּשׁ עֲתוֹת בַּיּוֹם⁵³ מְחַלְקִין אֶת הַפֶּאֶה לְעֵנִיִּים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י' אדר ב' - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בלבד - אין לתת לשביל של רבים, שהוא פחות משש עשרה אמה, דין של "דרך היחיד" על-כל-פנים - "מפני שהרבים יש להם דרכים רבים מלבד זו, ואסור שניחווהו ולא יעברו עליו" (לשון רבינו בפירוש המשנה שם), ולפיכך אין לו דין דרך אלא אם הוא רחב שש עשרה אמה, אבל בפחות מכאן יש לו דין שביל בלבד (ראה להלן בשביל צריך להיות קבוע), לעומת דרך היחיד ש"אין לו דרך אחרת והוא הולך ושב עליה תמיד" (פירוש המשנה שם), שיש לה דין דרך אף-על-פי שאינה רחבה אלא ארבע אמות בלבד. (15) משנה שם. ובירושלמי שם מפורש, שגם בשביל הרבים צריך שיהא קבוע, וכדברי רבינו.

ד. היתה¹⁶ מפסיק בה ארץ¹⁷ בורה, שאינה זרועה²⁰ ולא חרושה, או ארץ נירה, והיא שנוחרשה ולא נזרעה, או שהפסיק בה זרע אחר¹⁸, כגון שהיה חטים מכאן וחטים מכאן ושעורים באמצע¹⁹, או שקצר באמצעה, אפלו קדם שתביא שלישי²⁰, וחרש מקום שקצר - הרי זו נפסקת לשתי שדות. והוא שיהיה רחב כל אחד מאלו פלשה תלמים²¹ של פתיח²², והוא פחות מבית רבע²³. במה דברים אמורים? בשדה קטנה, שהיא חמשים אמה על שתי אמות²⁴ או פחות; אבל אם היתה תרה על זו - אין הבור או הניר מפסיקה לשתיים, אלא אם כן היתה בו רחב בית רבע; אבל זרע אחר כל שהוא - מפסיק בה²⁵.

(16) משנה שם. (17) בדפ' רומי: "שדה". (18) שם. (19) [המדובר כשאין כאן צורך להרחיק משום כלאים (ראה בפ"ג מהלכות כלאים), שאם יש צורך להרחיק משום כלאים, הרי ההרחקה היא כשיעור בית רובע (שם הלכה ט), ואם-כן יש כאן הפסק יותר משיעור ארץ בורה (ראה להלן ששיעור הפסק ארץ בורה, היא פחות מבית רובע) וראה ב"משנה ראשונה"]. (20) כלומר, אם הביאה שלישי שחייבת בפאה (למעלה פ"ב הלכה ז) בוודאי שחייב בפאה מפסיק (ירושלמי פ"ב הלכה א, לדעת ר' מאיר אפילו בלי חרישה) אלא אפילו אם לא הביאה שלישי, שאינה חייבת עוד בפאה (למעלה שם) - גם כן מפסקת, כיון שחרש (ראה בכסף-משנה, בפאת השולחן, ובתוספתא כפשוטה לפאה פ"א עמ' 44 43). (21) ירושלמי שם. (22) תלמים שעושים בתחילת החרישה בפתחתה (פירוש הרא"ש). (23) כך נראה בירושלמי שם (רדב"ז). ושיעור בית רובע הוא כעשר אמות וחומש אמה על עשר אמות וחומש אמה מרובע (פ"ג מהלכות כלאים הלכה ט). (24) ירושלמי שם. (25) כדעת רב שם, ועיין בכסף-משנה.

ה. אכלה גובאי²⁶ או קרסמוה נמלים באמצעה, אם חרש מקום שאכלו - הרי זה מפסיק.

(26) תוספתא פאה פ"א, וירושלמי שם.

ו. הזרע בהר²⁷ שאינו פלו שוה, אלא יש בו תלים גבוהים ומקומות מקומות עמקות, אף על פי שאינו יכול לחרש אותו פלו ולזרעו פאחת, אלא נחרש

שעושה השדה כשתי שדות, והזורע בין האילנות. הזורע שדהו מין אחד בשתי גרנות או ב' מינין בגורן א'. האחין שחלקו או השותפין שקצרו חצי השדה ואח"כ חלקו. המוכר מקומות משדהו. ושנים שחלקו אילן. שדה חרובין וזיתים. והבוצר מקצת כרם להקל מעל הגפן.

א. אין מניחין² את הפאה משדה על חברתה. פיצד? היו לו שתי שדות - לא יקצר את האחת פלה ויניח בשניה פאה הראויה לשתיהן. שנאמר: לא תכלה פאת שדה בקצרה - שניית בכל אחת ואחת פאה הראויה לה³. ואם הניח משדה על חברתה - אינה פאה⁴.

(2) פאה פ"ב משנה א. (3) כן הוא בספרא פרשת קדושים (פרק א הלכה יא) "שדך, לחייב על כל שדה ושדה", עיין ר"ש בפירושו שם. וכן הוא בירושלמי שם: "שנאמר שדך, ובלבד שלא יוציא משדה לחברתה". (4) כן הוא בירושלמי שם: "הפריש פאה משדה לחברתה - לא קדשה".

ב. היתה שדהו זרועה פלה מין אחד, והיה נחל בתוף השדה⁵, אף על פי שאינו מושף, או אמת המים⁶, שאינו יכול לקצר מה שבשני צדדיה פאחת⁷, והוא שתהיה מושכת⁸ וקבועה⁹ - הרי זה כשתי שדות, ונותן פאה מצד זה לעצמו ומצד זה לעצמו.

(5) במשנה שם: "ואלו מפסיקין לפאה, הנחל והשלולית". ובירושלמי שם: "שלולית כל שהיא מושכת, נחל אף-על-פי שאינו מושף". ומכאן דברי רבינו שנחל הוא נהר. ועיין ר"ש ורא"ש שם. (6) שם משנה ב. (7) כלומר, "כשיהיה בצד אחד, לא יוכל לשלוח ידו ולקצור בצד אחר" (פירוש המשניות שם). והיינו כר' יהודה שם, ולא כסתם משנה א שאמרו ששלולית (דהיינו אמת המים - רע"ב שם) מפסקת בכל ענין. (8) כן הוא בירושלמי שם: "שלולית כל שהיא מושכת, נחל אע"פ שאינו מושף". ואמת המים היינו שלולית, כמבואר למעלה. (9) כן הוא בירושלמי (פ"ב הלכה ב) "תני, אמת המים הקבועה הרי זו מפסקת". ונראה שפירוש קבועה, היינו שיש בה מים גם בימות החמה וגם בימות הגשמים כבהלכה הסמוכה.

ג. וכן אם היה מפסיק הרף היחיד¹⁰ שהוא רחב ארבע אמות¹¹, או הרף הרבים הרחב שש עשרה אמה¹². אבל שביל¹³ היחיד והוא פחות מארבע¹⁴, או שביל הרבים פחות משש עשרה אמה: אם היה קבוע¹⁵ בימות החמה ובימות הגשמים - מפסיק; ואם אינו קבוע בימות הגשמים - אינו מפסיק, אלא הרי הוא כשדה אחת.

(10) שם משנה א. (11) כן הוא בבבא בתרא צ"ט: (12) שם. (13) פאה שם. (14) כן מפרש רבינו "שביל" שבמשנה שם, שהוא פחות מרחבו של דרך: פחות מארבע אמות בשביל היחיד, ופחות משש עשרה אמה בשביל הרבים. [ואף-על-פי שדרך של יחיד אינו אלא ארבע אמות

קלח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י' אדר ב' - ספר זרעים - הל' מתנות עניים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד - כאן זה הפסק, שדבר ידוע ששדה אחת היא, ומפני מקום הירק נחלק הזרע, כמו שכתב רבינו למעלה הלכה ח באילנות.

יא. שְׂדֵה שְׂפֵלָה זְרוּעָה מִיַּן אֶחָד⁴², וְכִיּוֹן שֶׁהִתְחִילוּ בָּהּ מְקוֹמוֹת לְיָבֵשׁ⁴³ עֶקֶר אוֹ תֵּלֶשׁ מֵה שְׂיָבֵשׁ מִכָּאן וּמִכָּאן⁴⁴, עַד שֶׁנִּשְׁאָר הַלַּח מִפְּרֵד מִלְּבָנוֹת מִלְּבָנוֹת מְרַחֲקוֹת זוֹ מִזֹּו: אִם הָיָה דֶרֶךְ בְּנֵי אָדָם שֶׁם לְזַרְע מֵאוֹתוֹ הַמִּין עֲרוּגוֹת עֲרוּגוֹת, כְּגוֹן שְׂבֵת אוֹ חֲרָדֶל⁴⁵ - הָרִי זֶה מְנִיחַ פָּאָה מִכָּל מְלָבָן וּמִלְּבָן; שֶׁהֲרֹאָה אוֹמֵר: עֲרוּגוֹת עֲרוּגוֹת נִזְרָעוּ. וְאִם הָיָה מִיַּן אֶחָד שְׂזוֹרְעִין אוֹתוֹ שְׂדוֹת, כְּגוֹן תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת - נוֹתֵן אֶחָת לְכָל⁴⁶.

(42) ודין הוא שנתן פאה אחת על הכל. (43) שם משנה ב. (44) ירושלמי שם הלכה א. (45) "שבת מלשון לעז אניט, ובלשון ערב אל-שבת. וחרדל בלשון ערב אל-כרדל, ובלשון לעז שינאפרי. שמנהג אדם לזרוע אותן פרודות בערוגות" (פירוש המשנה שם). (וצריך עיון, שכאן כתב רבינו שחרדל דרכו להזרע ערוגות ערוגות, ואילו בפ"א מהלכות כלאים הלכה ט כתב, שחרדל דרכו להזרע שדות - אור פני מלך). (46) שם. כחכמים, ולא כרבי עקיבא.

יב. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? ⁴⁷ בְּשֶׁהָיָה יָבֵשׁ מִכָּאן וְיָבֵשׁ מִכָּאן וְלַח בְּאֲמָצֵעַ⁴⁸; אֲבָל לַח מִכָּאן וּמִכָּאן וְיָבֵשׁ בְּאֲמָצֵעַ⁴⁹ - מְנִיחַ מִן הַיָּבֵשׁ בְּפָנָיו עֲצָמוֹ וּמִן הַלַּח בְּפָנָיו עֲצָמוֹ.

(47) שנתן פאה אחת לכל, ובכלל זה גם מן הלח על היבש. (48) ירושלמי שם, ועיין כסף-משנה. שכיון שהיבש הוא בתחילת השדה מצד זה ומצד זה, אין זה נראה כשתי שדות, שכן נוהג להתחיל בקצירה בתחילת השדה (פני משה שם). (49) שאין דרך להתחיל בקצירה מאמצע השדה, וזה נראה כשתי שדות (שם).

יג. שְׂדֵה שְׂזוֹרְעָה בְּצִלִּים⁵⁰ אוֹ פּוֹלִים אוֹ אֲפוֹנִים⁵¹ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, וְהָיָה בְּדַעְתּוֹ לְמַכּוֹר מְקַצֵּת לַחִין בְּשׂוֹק, וּמְנִיחַ מְקַצֵּת הַשְּׂדֵה יָבֵשׁ וְיַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ גֵרֶן - חֵיב לְהִנִּיחַ פָּאָה לְזֶה שְׂמוּכָר לַח בְּפָנָיו עֲצָמוֹ וְלְזֶה שְׂקוֹצֵר אוֹתוֹ יָבֵשׁ בְּפָנָיו עֲצָמוֹ⁵².

(50) שם משנה ג: "המחליק בצלים לחים". (51) "לאו באותן שהן מין ירק, דירק לא מיחייב בפאה (למעלה פ"ב הלכה ב), אלא באותן שהם זרעים, כדתנן בפ"ג דכלאים (משנה ב): אפונין השופין מין זרעים, אפונין הגמלנים מין ירק" (ר"ש שם, ועיין שם בפירוש המשנה לרבינו). (52) שאף מי שסובר שלח יבש הם מין אחד, מודה הוא ששוק וגורן הם שני מינים (תוספות יום-טוב).

יד. הַזּוֹרְעַת אֶת שְׂדֵהוּ⁵³ מִיַּן אֶחָד, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹשֶׂהוּ שְׂתֵי גֵרְנוֹת⁵⁴ - מְנִיחַ פָּאָה אֶחָת⁵⁵. זְרָעָה שְׁנֵי מִיָּנִים, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אוֹתָהּ גֵרֶן אֶחָת -

1 הַמְּקוֹם הַגְּבוּהָ בְּפָנָיו עֲצָמוֹ וְהַנְּמוּךְ בְּפָנָיו עֲצָמוֹ - הָרִי
2 זֶה כְּשֶׂדֶה אֶחָת, וּמְנִיחַ פָּאָה אֶחָת בְּסוֹף הָהָר עַל כָּל
3 הָהָר.

(27) פאה פ"ב משנה ב: "וכל ההרים אשר במעדר יעדרון, אף-על-פי שאין הבקר יכול לעבור בכליו, הוא נותן פאה לכל". וכפירושו שם בפירוש המשנה.

ז. מְדַרְגוֹת שֶׁהֵן גְּבוּהוֹת²⁸ עֲשֶׂרָה טְפָחִים - נוֹתֵן פָּאָה מִכָּל אֶחָת וְאֶחָת. וְאִם הָיָה רֹאשֵׁי שְׂדוֹת (28) תוספתא שם.

מְעַרְבִים²⁹ - נוֹתֵן מֵאֶחָת עַל הַכָּל. הָיָה פְּחוֹת מְעַשְׂרָה, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין רֹאשֵׁי הַשְּׂדוֹת מְעַרְבִין - נוֹתֵן מֵאֶחָת עַל הַכָּל³⁰. הָיָה סִלְעִי³¹ עַל פְּנֵי כָּל הַשְּׂדֵה: אִם עוֹקֵר הוּא³² אֶת הַמְּחַרְשָׁה מְצַד זֶה וְנוֹתְנָה מְצַד זֶה - מְפָסִיק, וְאִם לֹא - אֵינוֹ מְפָסִיק.

(29) שם. כלומר, המדריוגות עולות בשיפוע מסביב להר, ונמצאות ראשי השורות של התבואה, מעורבים (תוספתא כפשוטה). וראה פאה פ"ג משנה א. (30) בירושלמי שאלו: הרי עוקר הוא את המחרישה מצד זה ונותנה לצד אחר, והרי זה כסלע דלהלן. ויתכן כי רבינו סבור כי סלע שעל פני כל השדה חמור ממדריוגות (כסף-משנה ורדב"ז). אבל צריך עיון, מאין שאב מקורו לפסוק נגד הירושלמי. (31) ירושלמי שם הלכה ב. (32) אם צריך לעקור כשחורש.

ח. הַזּוֹרְעַת שְׂדֵה³³ שִׁישׁ בָּהּ אֵילָנוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא מִלְּבָנוֹת מִלְּבָנוֹת³⁴ בֵּין הָאֵילָנוֹת וְאֵין כָּל הַזְרַע מְעַרְב - נוֹתֵן פָּאָה אֶחָת³⁵ לְכָל הַשְּׂדֵה; שְׂדֵכָר יְדוּעַ שְׂשֵׁדָה אֶחָת הִיא, וּמְפָנֵי מְקוֹם הָאֵילָנוֹת נִחְלַק הַזְרַע.

(33) פאה שם. (34) הן ערוגות מרובעות, דומות לדפוס שעושים בו הלבנים (פיה"מ שם). כלומר, הזרעים מחולקים מלבנות מלבנות. (35) כבית-הלל שם.

ט. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה הָאֵילָנוֹת כָּל עֲשֶׂרָה בְּתוֹךְ בֵּית סָאָה³⁶; אֲבָל אִם הָיָה כָּל עֲשֶׂרָה אֵילָנוֹת בְּיוֹתֵר מִבֵּית סָאָה - הָרִי זֶה נוֹתֵן פָּאָה מִכָּל מְלָבָן וּמִלְּבָן³⁷; שֶׁהָרִי הָאֵילָנוֹת מְרַחֲקִים הִרְבֵּה, וְלֹא מְפָנֵי הָאֵילָנוֹת זֶרַע מִלְּבָנוֹת מִלְּבָנוֹת.

(36) ירושלמי על המשנה שם. (37) כן גירסת רבינו בירושלמי שם, היפך מגירסתנו. ועיין בכסף-משנה.

י. וְכֵן מִלְּבָנוֹת הַבְּצִלִּים³⁸ שְׂבִיב הַיֶּרֶק³⁹ - נוֹתֵן פָּאָה אֶחָת⁴⁰ לְכָל הַבְּצִלִּים, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַיֶּרֶק מְבַדִּיל בֵּינֵיהֶן⁴¹ וּמְשִׂימָם מִלְּבָנוֹת מִלְּבָנוֹת.

(38) שם פ"ג משנה ד. (39) [והם זרעים באופן שאין איסור מחמת כלאים]. (40) כחכמים במשנה שם. (41) וירק הוא זרע אחר, והוא מפסיק כמבואר למעלה הלכה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י' אדר ב' - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 נותן פאה למין זה בפני עצמו ופאה למין זה בפני
2 עצמו.
- 3 (53 שם פ"ב משנה ה. (54) המדובר כשעבר וקצר כל
השדה, ונותן פאה מן התלוש (משנה ראשונה). (55) כיון
שהם מין אחד.
- 4 טו. זרע שני זרעים⁵⁶ ממין אחד, כגון שזרעה שני
5 מיני חטים⁵⁷ או שני מיני שעורים: אם עשאן גרן
6 אחת⁵⁸ - נותן פאה אחת; שתי גרנות - נותן שתי
פאות. ודבר זה הלכה למשה מסיני⁵⁹.
- 7 (56 פאה שם. (57) "יש ממני חטים גסים ויש דקים, ויש
מהם ירוק ויש מהם אדום" (פירוש המשנה שם). (58) הכל
תלוי בגרנות. (59) שם משנה ו.
- 8 טז. האחין שחלקו⁶⁰ - נותנין שתי פאות⁶¹. חזרו
9 ונשתתפו⁶² - נותנין פאה אחת⁶³. השתפין שקצרו⁶⁴
10 חצי השדה ואחר כך חלקו - זה שלקח הקציר אינו
מפריש כלום⁶⁵, וזה שלקח הקמה מפריש על החצי
11 שלקח בלבד⁶⁶. חזרו ונשתתפו⁶⁷ וקצרו החצי האחר
12 בשתפות⁶⁸ - כל אחד מהן מפריש מחלקו שבתקמה
13 על חלק חברו שבתקמה⁶⁹, אבל לא על החצי
14 שנקצרו⁷⁰.
- 15 (71) ירושלמי שם. (72) שעדיין אינה חייבת בפאה (למעלה
פ"ב הלכה ז), [וראה להלן פ"ה הלכה ט]. (73) כלומר,
רביע מכל השדה. ונתחייב החצי הזה כולו על שני חצייו
(= רביעיו), אבל החצי השני של השדה, שעדיין לא הגיע
לשליש, לא נתחייב בקצירה זו, וראה להלן. (74) כלומר,
קצר גם את הרביע הנ"ל שהניחו ולא קצרו מקודם. ועכשיו
כיון שגם החצי השני של השדה, שמקודם לא הגיע לשליש,
הגיע עכשיו לשליש - נתחייב הוא על ידי הקצירה של
הרביע הנ"ל. (75) היינו הרביע שקצר בתחילה (ר"י
קורקוס). (76) היינו הרביע השני שקצרו אחר-כך, ששני
רבעים אלה הם שדה אחת. (77) על הרביע הראשון, שהם
שדה אחת, כנ"ל, עכשיו לשליש. שהרי קצירת הרביע
האמצעי חייב בפאה את החצי האחרון, ואף הם שדה אחת.
(78) היינו החצי השני של השדה, שעכשיו הגיע לשליש.
שכיון שבעת קצירת האמצעי (= הרביע השני) הגיע לשליש
בישול, ונתחייב בפאה על ידו - הם שדה אחת. ובכ"י נוסף:
"אבל לא מן הראשון על האחרון" (מעשה רוקח, וכן הוא
בדפוסים עתיקים, וכן הגיה מהר"י אבוהב). והמקור
בירושלמי שם: "אבל אינו מפריש מן הראשון על הראשון",
כלומר, מן הראשון שבצד זה על הראשון שבצד זה, דהיינו
האחרון (ר"י קורקוס). שכיון שהאחרון הזה היה פטור
כשהתחילו לקצור הרביע הראשון, הרי הם כשתי שדות
(ר"י קורקוס).
- 16 יח. המוכר⁷⁹ מקומות מקומות⁸⁰ משדהו לאנשים
17 הרבה, אם מכר כל השדה - כל אחד ואחד נותן
18 פאה אחת מחלקו⁸¹ שלקח. ואם התחיל בעל השדה
19 לקצור⁸² ומכר מקצת⁸³ ושיר מקצת - בעל השדה
20 נותן פאה הראויה לכל; שפנין שהתחיל לקצור
21 נתחייב בכל. ואם מכר תחלה⁸⁴ - מפריש הלוקח על
22 מה שלקח, ובעל השדה על מה ששיר.
23 (79) פאה פ"ג משנה ה: "המוכר קלחי אילן בתוך שדהו".
24 (80) לדעת רש"י (חולין קלח). המדובר כשהלוקחים לא קנו
25 קרקע אלא קלחים בלבד, וראה להלן. (81) כן כתב שם
26 בפירוש המשנה: "ומה שאמר נותן פאה מכל אחד ואחד,
27 חזור על הלוקח". אבל רש"י (חולין שם) מפרש: "נותן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גם לענין פאה, שהרי כלל אחר בשניהם, ראה בפאה פ"א משנה ד, ובמעשרות פ"א משנה א. (94) "והטעם בחרובין, מפני שהם גבוהים הרבה ומסוככים, כדתנן (ב"ב כד:): בחרוב ובשקמה חמשים אמה" (ראב"ד). (95) והראב"ד מפרש שהאדם עומד בראש חרוב זה, ורואה החרוב שבצד אחר. (96) בדפוס רומי, כשדה.

16 כב. הַיְתִים⁹⁷, כָּל מֵה שֵׁישׁ מֵהֶן בְּרוּחַ אַחַת מְרוּחוֹת
17 הָעִיר⁹⁸, פְּגוֹן זֵיתִים שֵׁישׁ בְּמַעְרֵב הָעִיר כְּלֵן אוֹ
18 בְּמִזְרְחָהּ - הָרִי הֵן כְּשֶׁדָּה אַחַת, וּפָאָה אַחַת לְכֵלֵן.

(97) פאה פ"ב מ"ד. (98) לא מרוחות העולם, עיין בירושלמי שם ה"ג. ויתכן כי הלכה למשה מסיני היא, לחלק בין זיתים לשאר האילנות (משנה ראשונה).

19 כג. הַבּוֹצֵר⁹⁹ אֶת מִקְצֵת פְּרִמּוֹ מִכָּאֵן וּמִכָּאֵן כְּדִי
20 לְהִקְל מֵעַל הַגֶּפֶן עַד שִׁמְצָאוֹ שְׁאָר הָאֲשָׁפוֹלוֹת רוּחַ
21 וַיֹּסִיפוּ - הוּא הַנִּקְרָא מִדֵּל. וּכְבָר בְּאַרְנוֹ¹⁰⁰,
22 שֶׁהַבּוֹצֵר מְרוּחַ אַחַת - אֵינוֹ מִדֵּל, וּלְפִיקָהּ נּוֹתֵן מִן
23 הַנְּשֹׂאָר פָּאָה הָרְאוּיָה לְכָל¹⁰¹, וְאָף עַל פִּי שְׁבָצֵר
24 לְשׁוּק. אֲבָל אִם הִדֵּל לְמַכֵּר בְּשׁוּק - אֵינוֹ נּוֹתֵן פָּאָה
25 לְזֶה שֶׁהִדֵּל¹⁰². הִדֵּל לְהַבִּיא בְּבִיתוֹ¹⁰³ - נּוֹתֵן מִן
26 הַנְּשֹׂאָר שֶׁהֵנִיחַ לְדִרְף פָּאָה אַחַת הָרְאוּיָה לְכָל.

(99) שם פ"ג משנה ג. (100) למעלה פ"ב הלכה ו. (101) משנה שם. (102) שן: "נותן מן המשואר על מה ששייר". (103) ירושלמי שם. כלומר, מביאו לבית ודורך אותם, ואין זה עראי (רדב"ז).

פָּרֶק רְבִיעִי

1 יבאר איזהו לקט. והרוח שפזיר עומרין ועירבן עם הלקט. והמרבין שדהו קודם שילקטו עניים. זרעים הנמצאים בחורי הנמלים ושכולת של לקט שנתערבה בגדיש. ודין אם ישכור הפועל על מנת שילקט בנו אחריו. מי שאינו מניח לעניים ללקט, או המרבין ארי בשדהו. המפקיר את הלקט עם נפילת רובו. ואי זהו פרט ואי זהו עוללות ואיזהו כתף ואיזהו נטף. כרם שכולו עוללות. ומאימתי העניים זוכין ליקט פרט העוללות. ודין המקדיש כרמו עד שלא נודעו העוללות. גוי שמכר כרמו לישראל לבצור. מי שהיו לו חמשה גפנים ובצורם לתוך ביתו.

27 א. אֵיזְהוֹ לְקַט²? זֶה הַנוֹפֵל מִתּוֹף הַמַּגֵּל בְּשַׁעַת
28 קְצִירָה אוֹ הַנוֹפֵל מִתּוֹף יָדוֹ³ כְּשִׁמְקֵבֵץ הַשִּׁבְלִים
29 וַיִּקְצֹר. וְהוּא שִׁיְהִיָּה הַנוֹפֵל שְׁבִלַת אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם⁴;
30 אֲבָל אִם נָפְלוּ שְׁלֹשׁ פְּאָחֵד - הָרִי שֶׁלִּשְׁתָּן לְבַעַל
31 הַשָּׂדֶה. וְהַנוֹפֵל מֵאַחַר הַמַּגֵּל⁵ אוֹ מֵאַחַר הַיָּד, אֲפֹלוּ
32 שְׁבִלַת אַחַת - אֵינָה לְקַט.

(2) פאה פ"ד מ"י. (3) שם: "תוך היד ותוך המגל". (4) כבית הלל, שם פ"ו מ"ה. (5) שם פ"ד מ"י.

33 ב. הִיָּה קוֹצֵר כְּפִדֵּי בְּלֵא מַגֵּל, הַנוֹפֵל מִתּוֹף יָדוֹ -
34 אֵינוֹ לְקַט. אֲבָל הַתּוֹלֵשׁ דְּבָרִים הַתּוֹלְשִׁים אוֹתָם⁷,
35 הַנוֹפֵל מִתַּחַת יָדוֹ - לְקַט. הִיָּה קוֹצֵר אוֹ תּוֹלֵשׁ⁸ דְּבָר

לוקח פאה מכל אילן ואילן, ואין אחד מהם פוטר חבירו, הואיל ואין השדה שלו, שאם היתה שדה שלו היה נותן מאחד על כולן". ולדעת רבינו, המדובר כשמכר גם הקרקע, ראה למעלה. (82) כרב חסדא בחולין שם. (83) כרבי יהודה במשנה שם, המפרש דברי תנא-קמא. (84) לפני קצירה.

1 יט. שְׂדֵה אֵילָן⁸⁵ - אֵין מִפְסִיק פֹּה אֶלָּא גֵּדֵר גְּבוּהָ⁸⁶
2 הַמְבְדִיל בֵּין הָאֵילָנוֹת. אֲבָל אִם הָיָה הַגֵּדֵר מְבְדִיל
3 מִלְמַטָּה, וְהַבְּדִים וְהַפְּאֵרוֹת מְעַרְבִין⁸⁷ מִלְמַעְלָה
4 וְנוֹגְעִין בְּגֵדֵר⁸⁸ עַל גְּבוּ - הָרִי זֶה כְּשֶׁדָּה אַחַת וְנוֹתֵן
5 פָּאָה לְכָל.

(85) פאה פ"ב משנה ג. (86) [במשנה שם: "ואינו מפסיק לאילן אלא גדר", ולא פורש כמה גבוה של הגדר, אבל בספרא פ' קדושים (פרק ב הלכה ג) מפורש: "ואינו מפסיק לאילן אלא גדר שהוא גבוה עשרה טפחים", וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. וכן מפורש לענין כלאים (כלאים פ"ד משנה ג) "איזה הוא גדר שהוא גבוה עשרה טפחים". ומכיון שכאן לא פירש רבינו כן, נראה שאף-על-פי שסתם גדר הוא, אמנם, עשרה טפחים, והוא מפסיק בין אילן לאילן לענין פאה, כשם שהוא מפסיק לכלאים - אין זה אלא אם אין הבדים והפארות מעורבין למעלה (ובאופן זה מדובר בספרא שם), אבל אם הבדים והפארות מעורבים למעלה, אין הגדר הזה מפסיק. ולכן כתב רבינו סתם: "גדר גבוה המבדיל בין האילנות". (87) ראה למעלה פ"ז מהלכות כלאים הלכה כב, וב"אור פני מלך" כאן, וצ"ע. (88) במשנה: "שער כותש אינו מפסיק", ופירש רבינו שם: "שער כותש הוא הבדים והפארות, ירצה לומר ענפי האילנות שהיו נוגעין בגדר ומשולחין עליו, ואז יהיה כמחובר, ואמרו בגמרא: כעלי במכתשת ענינו שינטו הפארות על הקיר".

6 כ. שְׁנַיִם שְׁלֶקְחוּ⁸⁹ אֵילָן⁹⁰ אֶחָד - נּוֹתֵנִין מִמֶּנּוּ פָּאָה
7 אַחַת⁹¹. לְקַח זֶה צְפוּנוֹ וְזֶה דְרוֹמוֹ - זֶה נּוֹתֵן פָּאָה
8 לְעַצְמוֹ וְזֶה נּוֹתֵן פָּאָה לְעַצְמוֹ⁹².

(89) שם פ"ג משנה ה. (90) מהאילנות החייבים בפאה, כמבואר למעלה פ"ב הלכה ב. (91) ששניהם שותפין באילן. (92) כיון שאינם שותפים, וחלקו של כל אחד ואחד מסוים בפני עצמו.

9 כא. הַחֲרוּבִין⁹³, כָּל שְׂאֵדָם עוֹמֵד בְּצַד חֲרוּב זֶה
10 וְחֲבָרוֹ עוֹמֵד בְּצַד חֲרוּב זֶה⁹⁴ וְרוֹאֵין זֶה אֶת זֶה⁹⁵ -
11 הָרִי הֵן כְּלֵן⁹⁶ שְׂדֵה אַחַת, וּפָאָה אַחַת לְכֵלֵן. הִיוּ שְׁנֵי
12 הַצְּדָדִין רוֹאֵין אֶת הָאֲמֻצְעִיִּים וְאֵין הַצְּדָדִים רוֹאֵין
13 זֶה אֶת זֶה - מִפְּרִישׁ מִצַּד אֶחָד מִן הָרְאִשׁוֹנִים עַל
14 הָאֲמֻצְעִיִּים, וּמִן הָאֲמֻצְעִיִּים עַל הָרְאִשׁוֹנִים; אֲבָל לֹא
15 יִפְרִישׁ מִצַּד זֶה עַל הַצַּד הָאַחֵר.

(93) שם פ"ב משנה ד. [וראה בפ"א מהלכות מעשר שני הלכה ג, שיש הבל בין חרובי צלמונה שאינם ראויים למאכל רוב האדם, ואינם מחויבים במעשר אלא מדרבנן, לבין שאר החרובין שחייבים במעשר מן התורה. ונראה שכן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י' אדר ב' - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קמא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 שְׂדֵרְכּוֹ לְהַתְלֵשׁ, וְאַחַר שֶׁקָּצַר מְלֵא זְרוּעוֹ אוֹ תֵּלֵשׁ
 2 מְלֵא קָמְצוֹ הִכְהוּ קוֹץ וְנִפְל מִיָּדוֹ עַל הָאָרֶץ - הֲרִי
 3 זֶה שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת.⁹
- 4 (6 בי'רושלמי' (שם ה"ה): "לקט קצירך, ולא הקוצר בידו".
 7) כן הוא בחולין קלו, א: "לקט קצירך ולא לקט קיטוף כו'
 מודה רבי יוסי במידי דאורחיה (= שדרכו בקיטוף). דתניא
 רבי יוסי אומר, קציר - אין לי אלא קציר, עוקר מניין?
 תלמוד לומר: לקצור. תולש מניין, תלמוד לומר: בקוצרך".
 וכן נראה בפאה פ"ד שם: "איזהו לקט כו' תלש מלא
 קומצו וכו'". הרי שגם בתולש יש לקט. (8) משנה, פאה
 שם. (9) שנאמר (ויקרא יט, ט) "ולקט קצירך" - אין לקט
 אלא מחמת הקציר, מיכן אמרו: היה קוצר כו' הכהו קוץ
 כו' הרי של בעל הבית (ספרא' פ' קדושים פ"ב ה"ה, ועי'
 ר"ש שם).
- 4 ג. הִיָּה קוֹצֵר¹⁰ וְנִשְׁאָרָה שְׂבֵלַת אַחַת שְׁלֵא נִקְצְרָה
 5 וְנִקְצַר פֶּלֶשׁ שֶׁכְּבוֹתִיהָ: אִם הִיָּה רֵאשָׁה מְגִיעַ לְקָמָה
 6 שְׂבִצְדָה וְיִכּוֹלָה לְהַקְצַר עִם הַקָּמָה¹¹ - הֲרִי הִיא שֶׁל
 7 בְּעַל הַשְּׂדֵה; וְאִם לֹא - הֲרִי הִיא שֶׁל עֲנִיִּים.
- 8 (10) פאה פ"ה מ"ב. ונשנתה בהלכות לקט, ומתוך זה למד
 רבינו שאף היא עוסקת בלקט (עיי"ש בפירושו). וכן נראה
 בתוספתא פ"ב: "שבולת שבקמה כו' שספק לקט לקט". וכן
 דעת הפירוש המיוחס לר"ש משאנץ ל'ספרא' שם, שיש
 לקט במחובר לקרקע, וראה באור פני מלך. (11) שמכיון
 שאין צורך לטירחה מיוחדת, מתחברת היא עם הקמה
 ובטלה אגבה.
- 8 ד. הִיוּ שְׂתֵי שְׂבּוּלוֹת¹² זו בְּצַד זו, הַפְּנִימִית יְכוּלָה
 9 לְהַקְצַר עִם הַקָּמָה¹³, וְהַחִיצוֹנָה יְכוּלָה לְהַקְצַר עִם
 10 הַפְּנִימִית וְאִינָה יְכוּלָה לְהַקְצַר עִם הַקָּמָה - הַפְּנִימִית
 11 נִצְלַת וּמִצְלַת אֶת הַחִיצוֹנָה¹⁴. שְׂהָרִי הִיא בְּנוֹפֶלֶת¹⁵
 12 מִתּוֹךְ הַמַּגֵּל, וְאֵף עַל פִּי שְׂעֲדִין לֹא נִקְצְרָה.
 13 וְהַשְּׂבָלִים שֶׁבְּקָמָה¹⁶ - הֲרִי הֵן שֶׁל בְּעַל הַשְּׂדֵה¹⁷.
- 12 (12) 'ירושלמי' שם ה"ב. (13) והיא של בעל הבית,
 כמבואר למעלה. (14) שכיון שיכולה להקצר עם הפנימית
 עמה, בטלה היא אגבה. (15) זה מוסב למה שאמר בהלכה
 הקודמת, ששיבולת שלא נקצרה ואינה יכולה להקצר עם
 הקמה, הרי היא של עניים, ועל זה כתב "שהרי היא כנופלת
 מתוך המגל, ואף-על-פי שעדיין לא נקצרה", וכמו שכתבנו
 למעלה, שיש לקט במחובר (כסף-משנה). (16) תוספתא
 פאה סוף פ"ב. (17) [היינו שאין חוששין שמא הוא לקט,
 "שאינו לעניים מתנה בתוך הקמה", כלומר, אין דרך לקט
 להיות בקמה אלא בקציר, וראה 'תוספתא כפשוטה'].
 14 ה. הָרוּחַ שֶׁפָּזְרָה¹⁸ אֶת הָעֲמָרִים וְנִתְעָרְבַ קְצִיר שֶׁל
 15 בְּעַל הַשְּׂדֵה עִם הַלֶּקֶט - אוֹמְדִין¹⁹ אֶת הַשְּׂדֵה בְּמָה
 16 לֶקֶט הִיא רֵאוּיָה לַעֲשׂוֹת וְנוֹתֵן לְעֲנִיִּים, מִפְּנֵי שֶׁזֶה
 17 אֲנִס²⁰. וְכַמָּה הוּא שְׁעוֹר זֶה? ²¹ אֲרִבְעָה קַבִּין תְּבוּאָה
 18 לְכָל בַּיִת פּוֹרֵר²².
- 18 (18) פאה פ"ה מ"א. (19) משערין. (20) ולא שייד לקנוס
 את בעל השדה, כמו שקנסוהו כשהגדיש קצירו על גבי
 הלקט (להלן הלכות ר"ז). (21) של לקט, שהשדה ראויה
 לעשות. (22) שם, כרבן שמעון בן גמליאל. ואמרו בבבא-
 מציעא קה, ב - שהוא כור זרע ולא כור תבואה. וכן הוא
 ב'ירושלמי' כאן: "לכור או לבית כור - אמר ליה: לבית
 כור". ורבינו העתיק לשון ה'ירושלמי'. ושיעור בית כור הוא
 שבעים וחמשה אלף אמה בסך-הכל. כי הרי כל בית סאה
 הוא חמשים אמה על חמשים אמה, דהיינו אלפיים וחמש
 מאות אמה, ובית כור הוא שלושים סאה.
- 19 ו. לֶקֶט שֶׁנִּפְל לְאָרֶץ וְלֹא לֶקְטוּהוּ עֲנִיִּים²³, וְכֹא בְּעַל
 20 הַשְּׂדֵה וְהַגְּדִישׁ אֶת הַקְּצִיר שְׁלוֹ עַל הָאָרֶץ - פִּיצַד
 21 הוּא עוֹשֶׂה? מִפְּנֵי הַגְּדִישׁ שְׁלוֹ פֶּלֶו לְמָקוֹם אַחַר,
 22 וְכָל הַשְּׂבָלִים הַנוֹגְעוֹת בְּאָרֶץ - פֶּלֶן לְעֲנִיִּים²⁴. מִפְּנֵי
 23 שְׂאִין אֲנִי יוֹדְעִים אִי זו הִיא מֵהֶם שֶׁהִיָּתָה לֶקֶט,
 24 וְסָפַק מִתְּנוֹת עֲנִיִּים - לְעֲנִיִּים; שֶׁנֶּאֱמַר: תַּעֲזֹב - הַנַּח
 25 לְפָנֵיהֶם מִשְׁלָךְ²⁵.
- 23 (23) פאה, שם. (24) שם פ"ד מ"א. (25) 'ירושלמי' שם
 סוף פ"ד.
- 26 ז. וְלָמָּה אֵין אוֹמְדִין²⁶ אוֹתָהּ וְיִתֵּן לְעֲנִיִּים מָה
 27 שְׂרָאוּיָה לַעֲשׂוֹת לֶקֶט? מִפְּנֵי שֶׁעֲבַר וְהַגְּדִישׁ עַל
 28 הַלֶּקֶט, קָנְסוּהוּ. וְאֶפְלוּ הִיָּה שׁוֹגֵג²⁷, וְאֶפְלוּ הִיָּה
 29 הַלֶּקֶט שְׁעוֹרִים וְהַגְּדִישׁ עָלָיו חֲטִיין²⁸, וְאֶפְלוּ קָרָא
 30 לְעֲנִיִּים וְלֹא בָּאוּ, אֶפְלוּ הַגְּדִישׁוֹהוּ אַחֲרֵים שְׁלֵא
 31 מְדַעְתּוֹ - כָּל הַנוֹגְעוֹת בְּאָרֶץ הֲרִי הֵן לְעֲנִיִּים.
- 26 (26) שם פ"ה ה"א. (27) שם. [ואין לזה קשר עם המחלוקת
 של רבי מאיר ורבי יהודה, אם קנסו שוגג אטו מזיד או לא
 (גיטין נג:). שהרי כאן קנסו גם אם הגדישו אחרים שלא
 מדעתו. ועי' ב'מראה הפנים' שם]. (28) שאין כאן חשש
 של תערובת לקט, בכל זאת תיקנו שכל החיטים הנוגעות
 בארץ הן לעניים.
- 32 ח. הַצֵּרִיף לְרִבְצִין²⁹ אֶת שְׂדֵהוּ קִדְם שֶׁיִּלְקְטוּ הָעֲנִיִּים
 33 לֶקֶט שְׂבָה: אִם הִזְקוּ מְרֻבָּה עַל הַפְּסַד הַלֶּקֶט - מִתָּר
 34 לְרִבְצִין; וְאִם הַפְּסַד הַלֶּקֶט מְרֻבָּה עַל הַפְּסַדוֹ - אֲסוּר
 35 לְרִבְצִין. וְאִם קִבְצִין אֶת כָּל הַלֶּקֶט וְהִנִּיחוֹ עַל הַגֵּדֵר עַד
 36 שְׂיָבֹאוּ הָעֲנִי וְיִטְלְנוּ - הֲרִי זֶה מִדַּת חֲסִידוֹת³⁰.
- 29 (29) תוספתא פאה סוף פ"ב, ו'ירושלמי' שם ה"ג.
 30) מקור דברים אלה אינו ידוע, ראה מהר"י קורקוס.
 ובתוספתא שם הם דברי רבי יהודה, וכנראה שמן הדין אמר
 ולא ממדת חסידות.
- 37 ט. זְרָעִים הַנִּמְצָאִים בְּחוּרֵי הַנְּמָלִים³¹: אִם הִיוּ
 38 הַחוּרִים בְּתוֹךְ הַקָּמָה - הֲרִי הוּא שֶׁל בְּעַל הַשְּׂדֵה,
 39 שְׂאִין לְעֲנִיִּים מִתְּנָה בְּתוֹךְ הַקָּמָה; וְאִם הִיוּ בְּמָקוֹם
 40 שְׂנִקְצְרָר³² - הֲרִי זֶה שֶׁל עֲנִיִּים, שֶׁמָּא מִן הַלֶּקֶט
 41 גָּרְרוּהוּ. וְאֵף עַל פִּי שֶׁנִּמְצָא שְׁחוּר - אֵין אוֹמְרִים:
 42 הֲרִי זֶה מִשְׁנָה שְׁעֲבָרָה; שֶׁסָּפַק הַלֶּקֶט - לֶקֶט³³.

קמב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י' אדר ב' - ספר זרעים - הל' מתנות עניים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קמה אסור לו ללקט - אין זה אלא בלוקח עצמו, אבל בנו - אינו בעל הקציר ומותר ('תוספתא כפשוטה'). (42) כלומר, מותר להתנות על מנת שילקט, כנ"ל. (43) דוקא בנו שאינו בעל הקציר, אבל אשתו שהיא כגופו - אסורה ('תוספתא כפשוטה', וראה ב'אור פני מלך'). ואמרו בבבא-מציעא שם, בדין פועל המובא להלן, שמצד העניים אין קפידא, שלמחר גם בניהם ילקטו באופן זה. (44) ברייתא בבבא-מציעא שם: "השוכר את הפועל ילקט בנו אחריו", כלומר בלי תנאי, ראה למעלה. (45) כן הוא בברייתא שם בדברי רבי יוסי. וכאן גם אשתו מותרת ללקט כיון שאינו בעל הקציר, ראה למעלה. ובניו אפילו קטנים. ואף-על-פי שמציאת קטן לאביו - עשאוהו חכמים כאילו זכה לעצמו, שעניים מרוצים מזה, שילקט הבן הקטן, שלמחר גם בניהם ילקטו (שם). (46) [אינו כאריס הנ"ל, שלוקח כל הקציר, והוא משלם מחצה שלישי ורביעי לבעל השדה (שלפיכך מותר להתנות לפי שאינו מקבל שכר) - אלא כל הקציר של בעל השדה, והוא מקבל שכר למחצה לשליש או לרביע, ולפיכך אסור להתנות אתו, כשם שאסור בפועל, וכמפורש בתוספתא הנ"ל: "המקבל שדה לקצור, לא ילקט בנו אחריו", ראה למעלה. אבל מביא הוא אשתו ובניו ללקט, מבלי שיתנה על זה, וכמו בפועל הנ"ל. ומקור הדברים בברייתא שם, וכדברי רבי יוסי שפסקו שם הלכה כמותו. וזה לשון הברייתא שם: "השוכר את הפועל ילקט בנו אחריו, למחצה לשליש ולרביע - לא ילקט בנו אחריו" רבי יוסי אומר בין כך ובין כך, ילקט בנו ואשתו אחריו" (ואין דברי רבי יוסי שייכים לדבריו בתוספתא שם, שכאן מדובר בלי תנאי, ושם מדובר עם תנאי). ואף כאן כבפועל, מותרת גם אשתו ללקט, אף-על-פי שהיא כגופו, לפי שאינו בעל הקציר, בניגוד לאריס שהוא בעל הקציר, שלא הותר לה ללקט, כנ"ל].

13 **יב. מי שאינו מניח⁴⁷ את העניים ללקט, או שהוא**
 14 **מניח אחד ומונע אחד, או שמסייע את אחד מהן**
 15 **על חברו - הרי זה גזיל את העניים.**
 (47) משנה, שם.

16 **יג. ואסור לאדם⁴⁸ להרביץ ארי וכיוצא בו בתוף**
 17 **שדהו, כדי שיראו העניים ויברחו. היו שם עניים⁴⁹**
 18 **שאין ראויין לטל לקט⁵⁰: אם יכול בעל הבית**
 19 **למחות בידין - ממחה; ואם לאו - מניחן, מפני**
 20 **דרכי שלום⁵¹.**

(48) בבא-מציעא, שם. (49) תוספתא פאה פ"ג. (50) כגון אלה שיש להם מאתיים זוז, ראה להלן פ"ה ה"ג ('תוספתא כפשוטה'). (51) שלא יריב ולא יתקוטט עמו. וראה למעלה פ"א ה"ט.

21 **יד. המפקיר את הלקט⁵² עם נפילת רבוא⁵³ - אינו**
 22 **הפקיר; מאחר שנשר רבו, אין לו בו רשות⁵⁴.**

(52) תמורה כה, א. (53) היינו שיצא רובו מתחת יד הקוצר (גליון הש"ס ב'ירושלמי' פאה פ"ז ה"ג). (54) שמיד עם נשירת רובו, זיכתה אותו התורה לעניים (תמורה, שם).

(31 פאה, שם. 32) שם: "שלאחר הקוצרים". (33) כרבי מאיר שם (כסף-משנה). וראה למעלה ה"ו.

1 **י. שבלת של לקט³⁴ שנתערכה בגדיש - הרי זה**
 2 **מפריש שתי שכולות³⁵ ואומר על אחת מהן: אם**
 3 **הלקט היא זו - הרי היא לעניים, ואם אינה לקט -**
 4 **הרי המעשרות (שהיא) שחייבת בהן שבלת זו**
 5 **קבועים בשבלת שניה³⁶; וחוזר ומתנה פן על שבלת**
 6 **שניה, ונותן אחת מהן לעני והאחרת תהיה מעשר.**

(34) שם פ"ח מ"ב. (35) 'ירושלמי' שם ה"ב. (36) שנייה זו אינה אחת מהשתים שהפריש תחילה, אלא שחוזר ולוקח עוד שלישית מן הגדיש, ומתנה גם עליה, לפי שיש לחשוש שמא זו שקבע בה המעשרות היא הלקט, ונמצא שהראשונה היא טבל (ר"י קורקוס, ועי' כסף-משנה).

7 **יא. לא ישפור³⁷ אדם את הפועל³⁸ על מנת שילקט**
 8 **בנו אחריו³⁹. אבל⁴⁰ האריסין והחקירין והמוכר**
 9 **קמתו לחברו⁴¹ לקצר - ילקט⁴² בנו אחריו. ויש**
 10 **לפועל⁴⁴ להביא אשתו ובניו⁴⁵ ללקט אחריו, ואפלו**
 11 **שכרו לטל חצי הקציר⁴⁶ או שלישו או רביעו**
 12 **בשכרו.**

(37) שם מ"ו: "לא ישכור אדם את הפועלים על-מנת שילקט בנו אחריו". (38) [סתם פועל הוא שכיר יום. אבל להלן יתבאר מן התוספתא, שהוא-הדין במקבל מהתבואה הנקצרת: למחצה לשליש ולרביע]. (39) מפני שהוא גזול את העניים (פירוש המשנה שם, וכן הוא ב'ירושלמי'), שהרי הפועלים העניים נשכרים לו בזול עבור זה (הגר"א ור"ש).

(40) [בתוספתא פאה פ"ג (הוצאת הגר"ש ליברמן עמ' 150): "המקבל שדה לקצור, לא ילקט בנו אחריו. ר' יוסי אומר ילקט בנו אחריו, אבל העריסין והחכורות והמוכר קמתו לחבירו לקצור, ילקט בנו אחריו". ונראה שרבינו מפרש הרישא של התוספתא על-פי המשנה הנ"ל (ואין זו הברייתא שהובאה בבבא-מציעא יב. וראה להלן): "המקבל שדה לקצור" - כשקיבל לקצור בשכר של מחצה או שלישי או רביע, והתנה עם בעל השדה על-מנת שילקט בנו אחריו - "לא ילקט בנו אחריו", שכיון שעובד בשכר הרי הוא כפועל אחר, ויש כאן גזל העניים, שנשכר לו בזול עבור זה, ראה להלן בדברי רבינו, ורבי יוסי חולק בזה (אם כי יתכן שבפועל אחר מודה הוא למשנה הנ"ל, שיש חשש של הורדת שכר עבור הלקט). "אבל העריסין והחכורות וכו' ילקט בנו אחריו", שכל אלו אינם מקבלים שכר עבורתם, אלא האריס כחוכר ולוקח קמה לקצור, שהם מקבלים את כל הקציר על אחריותם, והם משלמים שכר לבעל השדה: האריס - למחצה, שלישי ורביע, והחוכר - סכום תבואה מסוים (עי' 'תוספות' בבא-מציעא קג: ד"ה ואזיל, שהיה מין אריס כזה), ולפיכך אין כאן חשש של הורדה בשכר. ראה ב'תוספתא כפשוטה']. (41) אף-על-פי שאמרו במשנה שם: "המוכר את שדהו, המוכר מותר והלוקח אסור", ואמרו ב'ירושלמי' שם: "כשמכר לו שדהו וקמתו, אבל אם מכר לו קמה ושייר לו שדה, אצל זה (= המוכר) אני קורא שך, ואצל זה (= הלוקח) אני קורא קצירך", הרי שהלוקח

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י' אדר ב' - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שכל אחת מהן יכולה לנגוע בפס ידו, ואז הן עוללות. אבל אם אין כולן יכולות לנגוע בפס ידו - אינן עוללות (כסף-משנה).

ואולם, אם הפקירו קודם, אין לעניים חלק בו, והרי הוא הפקר לכל (רש"י שם).

21 יט. ואין בעל הפית חייב לבצר העוללות ולתנן
22 לעניים⁸⁰, אלא הן בוצרין אותן לעצמן. ונגרר
23 יחידים⁸¹ - הרי היא עוללת.

1 טו. אי זהו פרט?⁵⁵ זה נגרר אחד או שני נגררים⁵⁶
2 הנפרטים מן האשכול בשעת הבצירה⁵⁷. נפלו
3 שלשה נגררים בבת אחת - אינו פרט.

(55 שנפרט מן הענבים (למעלה פ"א ה"ה). (56 כבית הלל, פאה פ"ו מ"ה. וראה למעלה ה"א. (57 שם פ"ז מ"ג.

(80 כמו ששינוי לענין פאה (פ"ד מ"א, ולמעלה פ"ב הט"ו), "הפאה ניתנת במחורב לקרקע", שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם, הנח לפניהם והם יבואו (רע"ב, וירושלמי שם) ואמרו בחולין קלא, ב - שבכל מתנות עניים, נאמר "תעזוב" (משנה ראשונה שם פ"ז מ"ו, ועי' 'תוספות יום-טוב'). (81 שם מ"ד, כחכמים ולא כרבי יהודה, והוא אשכול שאין בו פסיגים (= אשכולות קטנים) וגרגרי הענבים יוצאים מן השדרה עצמה, אף-על-פי שהם שוכבים זה על זה, אינם בכלל כתף (רע"ב ורדב"ז).

4 טז. היה בוצר⁵⁸ וכת את האשכול והסבף⁵⁹ בעליו
5 ונפל לארץ ונפרט - אינו פרט⁶¹. היה בוצר ומשליך
6 לארץ⁶², פשמפנה האשכולות, אפלו חצי אשכול⁶³
7 הנמצא שם - הרי הוא פרט⁶⁴. (וכן אשכול שלם
8 שנפרט שם - הרי הוא פרט⁶⁵). והמניח את
9 הפלפלה תחת הגפן⁶⁶ בשעה שהוא בוצר - הרי זה
10 גוזל את העניים.

24 כ. זמורה⁸² שהיה בה אשכול⁸³ ובארבעה⁸⁴ של
25 זמורה עוללת: אם נקצה⁸⁵ עם האשכול - הרי היא
26 של בעל הפנים⁸⁶, ואם לאו - הרי היא לעניים.

(58 שם. (59 והסתבך. (60 בתוך העלים שלו. (61 מפני שלא נפרט דרך בצירה (ר"ש). וראה למעלה הלכה ב בענין לקט. (62 'ירושלמי' שם פ"ו ה"ד. (63 כרבי חייא, שם. (64 שהרי הוא כמגדיש קציר שלו על גבי לקט, שקנסוהו חכמים שכל הנוגע בארץ יהיה לעניים, אפילו אם הגדיש חטים שלו על שעורים של לקט, כמבואר למעלה הלכות ר"ז, כמו כן קנסוהו כאן שאפילו חצי אשכול, אף-על-פי שיש בו יותר משלשה גרגרים, הרי הוא של עניים (רדב"ז). (65 בדפוסים ישנים, חסרה פסקא זו. ועי' 'כסף משנה'. (66 שלא יפול לארץ, שם פ"ז מ"ג.

(82 משנה, שם. והיא ענף גדול של גפן. (83 האשכול יוצא מן הזמורה ויש לו כתף או נטף, שאינו עוללת, והוא של בעל הכרם. (84 הוא הפרק שבזמורה שממנו יוצא הענף הקטן שבו האשכול. (85 בדפוס רומי: "נקרצת", כלומר, נחתכת. (86 שהיא כשיכולת של לקט שיכולה להקצר עם הקמה, שהיא של בעל השדה, ראה למעלה פ"ד ה"ג ('תוספות יום-טוב' שם). וראה להלן הכ"ו.

11 יז. אי זו היא עוללת?⁶⁷ זה אשכול הקטן שאינו
12 מעבה⁶⁸, באשכול⁶⁹ שאין לו⁷⁰ פתף⁷¹ ואין ענביו
13 נוספות⁷² זו על זו, אלא מפזרות. יש לה פתף ואין
14 לה נטף, או יש לה נטף ואין לה פתף - הרי היא
15 של בעל הפנים; ואם ספק - לעניים.

27 כא. פרום שפלו עוללות⁸⁷ - הרי הוא לעניים⁸⁸;
28 שנאמר: וכרמך לא תעולל - אפלו פלו עוללות.
29 ואין הפרט והעוללות נוהגין אלא בפרום בלבד⁸⁹.

(67 שם מ"ד. (68 עב, סמין. (69 כן הוא בדפוס רומי, ורוצה לומר שאשכול זה איננו סמין כשיכולת של חטים. (70 לאשכול הקטן הזה. (71 ראה בהלכה הסמוכה. (72 ראה שם.

30 כב. אין העניים⁹⁰ זוכין לקח פרט ועוללות⁹¹ עד
31 שיתחיל בעל הפרם לבצר פרמו; שנאמר: וכי תבצר
32 פרמך לא תעולל. וכמה⁹² יבצר ויהיו זוכין בהן?
33 שלשה אשכולות שהן עושיין רביע⁹³.

16 יח. אי זו היא פתף?⁷³ פסיגיין⁷⁴ המחברות בשדרה
17 זו על גבי זו⁷⁶. נטף? ענבים המחברות בשדרה
18 ויורדות⁷⁷. והוא שיהיו כל הענבים⁷⁸ שבעוללות
19 נוגעין בפס דו⁷⁹. ולמה נקרא שמו עולל? מפני
20 שהוא לשאר האשכולות כעולל לאיש.

(90 משנה שם, מדברי רבי עקיבא. (91 שם לא הוזכר פרט, אבל כן הוא ב'ירושלמי': "ודכוותיה, אם אין בציר אין פרט". (92 'ירושלמי' שם ה"ו. (93 היינו רביעית הלוג יין (רע"ב). ויש אומרים רובע הקב, דהיינו לוג ('מלאכת שלמה' בשם הרא"ש, והרא"א אזכר).

34 כג. המקדיש פרמו עד שלא נודעו העוללות⁹⁴ - אין
35 העוללות לעניים⁹⁵; ואם משנודעו העוללות -
36 העוללות לעניים⁹⁶, ויתנו שכר גדולם⁹⁷ להקדש⁹⁸.

(73 תוספתא פ"ג, ו'ירושלמי' שם ה"ג. (74 אשכולות קטנים (ר"ש שם). (75 הוא השרביט האמצעי שבאשכול (שם). (76 ולכן נקרא "כתף", שדומה לכתף הטעון משוי על כתפו (שם). (77 תוספתא ו'ירושלמי' שם. ונקראו 'נטף' מלשון נוזל, 'רוצה לומר שהוא דבר נוטף ונוזל ונוגע קצתו על קצתו' (פירוש המשנה). וראה הלכה הקודמת. (78 'ירושלמי' שם. (79 כלומר, שהן מפוזרות כל כך, עד

(94 פאה שם מ"ח. (95 לפי שכרם של הקדש פטור מעוללות ('ירושלמי'). (96 שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו (שם). ואף-על-פי שאין לעניים בעוללות קודם הבציר

קמד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"א אדר ב' - ספר זרעים - הל' מתנות עניים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 לַעֲשׂוֹת¹¹³ זֵיץ - תִּיב בְּפֶלַ, אֶלָּא אִם בְּן שָׁיִר
14 מְקַצֵּתָן¹¹⁴.

109) בתוספתא פאה פ"א (הוצאת ליברמן עמ' 44..): "היו ארבעה או חמשה גפנים, בוצרין ומכניסין לתוך ביתו ופטור מן הפרט, מן השכחה ומן הפאה וחייב בעוללות". וב'ירושלמי' (שם פ"ג ה"ב): "היה לו חמש גפנים והוא בוצרין ומכניסין לתוך ביתו, פטור מן הפרט ומן הערלה ומן הרבעי וחייב בעוללות". ורבינו הרכיב דבריו מתוך שני המקורות הנ"ל. 110) הוא-הדין שפטור מן הפאה, שהרי בצירה עראית אינה מחייבת לא בלקט ולא בשכחה ולא בפאה, כמפורש למעלה פ"ב ה"ו (כסף-משנה). 111) 'ירושלמי' שם. [ואין הדברים מבוררים, שאם כי בפרט ובשכחה שנאמר בהם בצירה, אין בצירה עראית מחייבת, היכן נאמרה בצירה ברבעי? (וראה ב'קריית ספר', ואין מקור לדבריו). ומה שאין פודים נטע רבעי במחובר (פ"ט מהל' מעשר שני ונטעי רבעי ה"ב), אין זה אלא משום שדינו כמעשר שני (שם), אבל "בצירה" לא נאמרה בו. ומה שכתב ב'קריית ספר' שעל-ידי הבצירה העראית הוא ממעט מחמש גפנים ושוב אין זה כרם - אין זה מתאים לדעת רבינו, שפסק שם ה"א ש"נטע רבעי" קדוש, ולא דוקא "כרם רבעי". ומה שאמרו בתוספתא מעשר שני פ"ה (הוצאת ליברמן עמ' 271..) שרק כרם רבעי (שיש בו חמש גפנים) עולה לירושלים - אין זה אלא מדרבנן. סוף דבר: דברי רבינו כאן צריכים עיון. 112) תוספתא ו'ירושלמי' שם. והיינו משום שחייב העוללות אינו תלוי בבצירה, שהרי משנודעו העוללות אסור לבעל הבית לזכות בהם, כמבואר למעלה בהכ"ג. 113) שזוהי בצירה כדרכה. 114) שהוא פטור, מפני שהחייב נשאר במה שהשאיר ('ירושלמי' שם, ועי' כסף-משנה).

יום שני י"א אדר ב' ה'תשע"ו

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1) יבאר העומר ששכחוהו בעלים ולא פועלים, או איפכא ודין עשה עמריו לתוך שדה חבירו ושכח שם עומר. הנוטל עומר ראשון ושלישי ושכח הרביעי, או שדה שעומריה מעורבבין ושכח. ודין הקוצר בלילה או הסומא. ותבואה שקצרוה אגודות קטנות. שנים שהתחילו לקצור מאמצע השורה זה פניו לצפון וזה לדרום, ושכחו לפנייהם ולאחרייהם. המפנה אלומות ממקום למקום ושכח. שתי כריכות המובדלות זו מזו אם הן שכחה. היו כל העומרים קב קב ואחד מו' קבין ושכחו. שכח אילן בין האילנות, מסויים או בלתי מסויים. היה כל שדהו זית נטופה. זית העומד באמצע השורות לבדו. איזהו שכחה בעריס. והמפקיר כרמו והשכים וזכה בו.

15 א. הַעֲמֵר שֶׁשָּׁכְחוּהוּ פּוֹעֲלִים וְלֹא שָׁכְחוּ בְּעַל
16 הַשָּׂדֶה², שָׁכְחוּ בְּעַל הַשָּׂדֶה וְלֹא שָׁכְחוּהוּ פּוֹעֲלִים,
17 שָׁכְחוּהוּ אֵלּוּ וְאֵלּוּ וְהָיוּ שֵׁם אַחֲרֵים עוֹבְרִין וְרוֹאִין
18 אוֹתָן בְּעַת שֶׁשָּׁכְחוּהוּ - אֵינָה שָׁכְחָה³, עַד

(בהלכה הקודמת) - גם לבעל הבית אין לו בהם כלום ואינו יכול להקדיש ('תוספות יום-טוב', ועי' בפירוש המשניות, שם). 97) שכר מה שהוציא האילן מן הפרי משעת הקדש עד אשר חנטו פגיו ונתבשלו (פירוש המשנה, שם). 98) כרבי יוסי במשנה שם, שהרי הכרם והאילנות של הקדש.

1 כד. הַזֹּמֵר אֶת הַגֶּפֶן⁹⁹ אַחַר שֶׁנִּדְעוּ הָעוֹלְלוֹת - הָרִי
2 זֶה זֹמֵר בְּדַרְכּוֹ¹⁰⁰; וְכֵשֶׁם שְׂפוֹרֵת הָאֲשָׁפוֹלוֹת, כָּךְ
3 פּוֹרֵת הָעוֹלְלוֹת¹⁰¹.

99) שם מ"ה. 100) ואף-על-פי שיש עוללות שהן של עניים. 101) כרבי יהודה, שם. שלא אסרה תורה לקחת עוללות אלא בשעת בצירה ('תוספות' מועד קטן ד: ד"ה כך).

4 כה. נִכְרִי¹⁰² שֶׁמָּכַר כְּרָמוֹ לְיִשְׂרָאֵל לְבָצֵר - תִּיב
5 בְּעוֹלְלוֹת¹⁰³. יִשְׂרָאֵל וְנִכְרִי שֶׁהָיוּ שְׂתָפִים בְּכָרֶם¹⁰⁴ -
6 חָלְקוּ שָׁל יִשְׂרָאֵל תִּיב, וְשָׁל נִכְרִי פָטוּר.

102) תוספתא פאה פ"ג (הוצאת ליברמן עמ' 54..). 103) שהולכים אחר הבורר. ואין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיעה מקדושתה (פ"א מהל' תרומות הלכות י"א). ובתוספתא שם נוספה עוד בבא: "וישראל שמכר כרמו לגוי לבצור - פטור מן העוללות", ורבינו השמיט אותה לפי שמסתימת לשונה נראה, שמדובר גם כשנודעו בה העוללות, וזה נסתר ממה שכתב למעלה (הלכה כג) "המקדיש כרמו כו' משנודעו העוללות - העוללות לעניים", וכמו כן במכר שדהו לגוי, ועי' 'פאת השולחן'. 104) תוספתא שם, כתנא-קמא, ולא כרבי שמעון.

7 כו. בְּן לֵוִי¹⁰⁵ שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ מַעֲשֵׂר טָבֵל¹⁰⁶, וּמָצָא בו
8 עוֹלְלוֹת - נִתְּנָן לְעֵנִי¹⁰⁷. וְאִם נִקְרָצָת עִם הָאֲשָׁפוֹל¹⁰⁸
9 - יֵשׁ לוֹ לְעֲשׂוֹת תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל מְקוֹם אַחֵר.

105) בתוספתא שם (עמ' 55..): "בן לוי שנתמנו (= שנודמנו) לו ענבים והיו בו עוללות, אינו חושש שמא של עניים הן". וכן ב'ירושלמי' (פאה פ"ז ה"ג) "בן לוי שנתמנה לו מעשר טבל ומצא בתוכו עוללות, הרי זה עושה אותן תרומת מעשר במקום אחר". ומקשה על זה: "ועוללות לאו של עני הם? רבי אבין בשם רבנן דתמן, אני אומר עם הנקרצות עם האשכולות", כלומר, מה שאמרו עושה אותם תרומת מעשר במקום אחר, היינו בנקרצות עם האשכולות שהם לבעל הבית (למעלה ה"כ), ומכאן הוציא רבינו הלכה זו שאם מצא עוללות סתם נותנן לעני, ואם נקרצות עם האשכול - יש לו לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר (כסף-משנה). 106) שלא הופרש ממנו תרומת מעשר. 107) שהעוללות הם לעניים, ופטורים מתרומות ומעשרות. 108) נחתכת עמו. ראה למעלה ה"כ.

10 כז. מִי שֶׁהָיוּ לֹא¹⁰⁹ חֲמֵשׁ גִּפְנִים וּבָצְרָם לְתוֹךְ בֵּיתוֹ:
11 אִם לְאֹכַל עֲנָבִים - פָּטוּר מִן הַפֵּרֵט וּמִן הַשְּׂכָחָה¹¹⁰
12 וּמִן הָרְבִיעִי¹¹¹, וְחִיב בְּעוֹלְלוֹת¹¹²; וְאִם בָּצְרָן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"א אדר ב' - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בן עזריה בירושלמי שם, שבאופן זה נחלקו בית שמאי ובית הלל שם, ולדעת בית הלל - הרי זו שכחה, והלכה כבית הלל. (19) היינו שלא החזיק בו ולא גילה בדעתו שהעומר לא יהיה בו שכחה, אלא הניחו סתם ממקום למקום, לפיכך יש בו שכחה, אבל בכבא ראשונה שהחזיק בו להוליכו לעיר, שגילה בדעתו שהעומר לא יהיה בו שכחה, אם שכחו אחר כך אינו שכחה. (20) גפה הוא שער המגולה, והוא ממלת יגיפו הדלתות. (21) כלי חרישה.

ד. נטל עמר להוליכו לעיר והניחו על גפי חברו 15
 ושכח את שניהן: אם זכר העליון²² קדם שפיגע בו 16
 - אין התחתון שכחה, ואם לאו - התחתון שכחה²³. 17

(22) ירושלמי שם: "ר' זעירא אומר בזוכר את העליון" ואף על פי שהדברים אמורים שם לדעת רבי שמעון - כיוון שהירושלמי כרך דברי ר' זעירא עם דברי ר' יונה על מה שאמר "עמדו עניים בפניו או שחיפוהו בקש הרי זה אינו שכחה": "אתיא דר' זעירא אמר כר' יונה, דר' יונה אמר בזוכר את הקשין, כן ר' זעירא אמר בזוכר את העליון". וטעמו של דבר, כמו למעלה בחיפוהו בקש, שאם זכר את העליון נמצא שהתחתון נשכח על ידי גרמא של העליון, שכיסהו. (23) אבל העליון, לעולם אינו שכחה מאחר שנטלו להוליכו לעיר.

ה. עפו עמריו ברוח חזקה לתוף שדה חברו ושכח 18
 שם עמר - אינו שכחה; שנאמר: קצירך בשדהך. 19
 אבל אם פזר²⁴ העמרים בתוף שדהו ושכח - הרי זו 20
 שכחה. 21

(24) בעיא שם ונפשטה.

ו. הנטיל עמר ראשון ושני ושלישי ושכח הרביעי: 22
 אם היה שם שש²⁵ - אין הרביעי שכחה עד שנטיל 23
 החמישי²⁶; ואם היו חמשה בלבד²⁷ - משלישהא פדי 24
 לטל החמישי²⁸ הרי הרביעי שכחה. 25

(25) ואם כן נשאר שלושה עמרים. (26) שכיוון שנטלו ודילג על הרביעי הרי היא שכחה, אבל אם לא נטל החמישי, ייתכן כי לא דלג כלל על הרביעי ולא שכחו אלא חילק עבודתו שורות שורות: בתחילה שלושה שהם שורה מצד זה, ואחר כך שלושה מצד שני. (27) שלא נשאר בצד שני רק שניים שאינם מהווים שורה, ואין סברא שיתחיל מצד שני כדלעיל בשלושה. (28) כלומר, משדלג על הרביעי והלך לחמישי זהו הזמן המוכיח על שכחה.

ז. שני עמרים מערפבין ושכח אחד מהן - אינה 26
 שכחה²⁹ עד שנטל את פל סביבותיו. 27

(29) שמחמת הערבוביא לא נראה העומר, והרי זו שכחה מחמת דבר אחר. אבל צריך עיון הרי יש שכחה בטמון?

ח. הלוחף³⁰ והשום והבצלים וכיוצא בהן, אף על פי 28
 שהן טמונין בארץ³¹ - יש להן שכחה. הקוצר 29
 בלילה ושכח קמה³², או שעמר בלילה ושכח עמר, 30
 וכן הסומא ששכח - יש להן שכחה³³. ואם היה 31

1 שישכחוהו פל אדם⁴. ואפלו עמר הטמון⁵, אם 2
 נשפח - הרי זה שכחה.

(2) המדובר כשבעל השדה זוכרהו גם עכשיו. ובאופן ששכחו אחר כך - יש הבדל בין עומד בעיר לבין עומד בשדה. (3) כששכחוהו פועלים ולא שכחו בעל השדה, שנאמר "קצירך - ושכחת", שבעל הקציר ישכח. וכששכחוהו בעל השדה ולא שכחוהו פועלים, שנאמר "כי תקצור - ושכחת", שהקוצר ישכח. וכששכחוהו אלו ואלו [=הפועלים ובעל השדה] ורואים אותו אחרים, אינה שכחה, שדרך בני אדם להזכיר לאחרים דבר ששכחו. (4) כן הוא בתוספתא פרק ג (לפי נוסחת כתב-יד וויז וכתב-יד בעל פני משה): "אפילו אחרים עוברים בדרך וראו את העומר ששכחוהו אין שכחה". ומפרשה רבינו בשכחוהו גם פועלים וגם בעל השדה. (5) כחכמים, ולא כר' יהודה. ולמדו כן ממה שנאמר (שם) "ושכחת עומר בשדה", "בשדה לרבות את הטמון". שהם מפרשים, "בשדה": בתוך השדה.

3 ב. היה בעל השדה בעיר ואמר: יודע אני שהפועלים 4
 שכחו עמר שבמקום פלוני, ושכחוהו⁶ - הרי זה 5
 שכחה⁷. ואם היה בשדה ואמר פן, ושכחוהו⁸ - אינה 6
 שכחה. שהשכות מעקרו⁹ בשדה - הוא השכחה¹⁰; 7
 אבל בעיר, אפלו זכור ולבסוף שכחה - הרי זו 8
 שכחה¹¹; שנאמר: ושכחת עמר בשדה - ולא בעיר¹².

(6) צריך להיות: "ושכחהו", כלומר, בעל השדה שכח אותו אחר כך. (7) כיוון שסוף סוף שכחוהו שניהם. (8) אף כאן צריך להיות: "ושכחהו", כלומר, בעל השדה. (9) כלומר, לפני ששכחוהו הפועלים. (10) אבל זכור בעת ששכחוהו הפועלים, שמיד זכתה לו שדהו, אינו שכחה, אף על פי ששכח הוא אחר כך. (11) שכיוון שאינו עומד בצד שדהו, שאינה משתמרת, לא זכתה לו. ומכיוון שאחרי כן שכח גם הוא הרי זו שכחה. (12) כלומר, בשדה - שכוח מעיקרו הרי זו שכחה, אבל זכור ולבסוף שכוח אינה שכחה, ואילו בעיר - אפילו זכור ולבסוף שכוח הרי זו שכחה. ואין לומר שגזירת הכתוב שבשדה יש שכחה ובעיר אין שכחה כלל, שהרי הכתוב אומר (שם): "לגר ליתום ולאמנה יהיה", ואמרו חז"ל (שם) "יהיה - לרבות שכחת העיר".

9 ג. עמדו העניים בפניו¹³ או חפווהו בקש¹⁴ והוא 10
 זוכר את הקש¹⁵, או שהחזיק בו להוליכו לעיר 11
 והניחו בשדה¹⁶ ושכחו - אינו שכחה¹⁷. אבל אם 12
 נטלו¹⁸ ממקום למקום¹⁹, אף על פי שהניחו סמוך 13
 לגפה²⁰ או לגדיש או לבקר או לפלים²¹, ושכחו - 14
 הרי זה שכחה.

(13) [=והסתירו לן] ועל ידי זה באו לידי שכחה. (14) ומתוך זה באו לידי שכחה. (15) שבאופן זה נגרמה השכחה על ידי החיפוי, ואינה שכחה. אבל אם שכח גם את הקש הרי זו שכחה. שיש שכחה בטמון. (16) כן מפורש בסוטה שם "אפילו בשדה נמי". (17) שכיוון שהחזיק בו להוליכו לעיר - זכה בו. (18) וכדברי ר' אליעזר ור' אלעזר

1 הסומא או הקוצר בלילה מתפון לטל את הגס³⁴ -
 2 אין לו שכחה³⁵. וכל האומר: הריני קוצר על מנת
 3 מה שאני שוכח אני אטל - יש לו שכחה; שפל
 4 המתנה על מה שכתוב בתורה³⁶ - תנאו בטל³⁷.

17 לִצְפוֹן וְזֶה פָּנָיו לְדָרוֹם, וְשָׁכְחוּ לְפָנֵיהֶם וְלֹא־חָרְיָהוּ:
 18 שְׁלֹפְנֵיהֶם - שְׁכָחָה⁴², מִפְּנֵי שְׁפָל אֶחָד מֵהֶן זֶה
 19 שְׁלֹפְנָיו הוּא לְאַחֲרָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ⁴³; וְהַעֲמָר⁴⁴
 20 שְׁשָׁכְחוּהוּ וְלֹא־חָרְיָהוּ בְּמָקוֹם שֶׁהִתְחִילוּ מִמֶּנּוּ - אֵינוֹ
 21 שְׁכָחָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְעַרְב עִם הַשּׁוֹרֹת שֶׁמִן הַמְזַרְח
 22 לְמַעַרְב, וְהֵן מוֹכִיחִין עָלָיו שְׁאִינוֹ שְׁכּוֹח⁴⁵. וְכֵן
 23 הַשּׁוֹרֹת שֶׁל עֲמָרִים שֶׁפָּנּוּ אוֹתָן לְגֶרֶן, וְהִתְחִילוּ
 24 שְׁנַיִם מֵאֲמָצֵע שׁוֹרָה, וְשָׁכְחוּ עִמָּר בְּאֲמָצֵע בֵּין
 25 אַחֲרֵיהֶן - אֵינוֹ שְׁכָחָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּאֲמָצֵע הַשּׁוֹרָה
 26 שֶׁמִן מְעַרְב לְמְזַרְח, שְׁעֵדִין לֹא הִתְחִילוּ בָּהּ, וְהִיא
 27 מוֹכַחַת עָלָיו שְׁאִינוֹ שְׁכּוֹח.

30 והוא מין ממניי הבצלים. 31 "רוצה לומר: הנאכל
 מהן מתחתית לארץ". 32 שהשכיחה גרמה לו לשכוח.
 33 ואינם דומים לעמדו עניים בפניו שאין זה שכחה, מפני
 שדבר אחר גרם לו לשכוח - אבל כאן שיודע שעכשיו לילה
 ושהוא סומא, בוודאי בדק יותר. 34 הגדולים.
 35 לקטנים, הואיל ולא כיוון לקצרו, ואין כאן "כי תקצור
 קצירך". 36 שאמרה: "כי תקצור קצירך בשדך ושכחת
 עומר בשדה לא תשוב לקחתו". 37 [המדובר בתבואה
 שיש קוצרים אותה גם לבהמה, והוא קצרה לאדם, אבל
 פירש בתנאו שהוא קוצר להאכיל לאדם, על מנת שגם מה
 שישכח יהיה שלו, ואם תיפסק ההלכה שהשכוח הוא
 לעניים, אינו קוצר לאדם אלא להאכיל לבהמה, שאינה
 קצירה ואינה מחייבתו בשכחה, ועל זה אמרו שהוא מתנה
 על מה שכתוב בתורה, שהרי אם השכחה היא שלו, הרי זו
 קצירה לאדם, כמו שאמר. וזה לא ייתכן כי התורה אמרה
 שאם קצר ושכח הרי זו שכחה והיא לעניים.

42 אף על פי שיחיד הקוצר ושכח לפניו - אינו שכחה.
 43 ששניים אלו מוטל עליהם קצירת השדה, והרי הם כאיש
 אחד, וכיוון שאם היה בא ליטול מה ששכח חבירו, היה
 צריך לחזור לאחוריו - קוראים אנו בו "לא תשוב לקחתו".
 ולפי זה מה שאמרו בסוף המשנה שם "זה הכלל כל שהוא
 בבל תשוב שכחה", זה מוסב גם על הבבא הראשונה
 כשיחיד שכח לאחוריו, וגם על הבבא השנייה כששניים
 שכחו לפניהם. 44 צריך-להיות: "והקמה" (רדב"ז).

45 כן הוא במשנה (ג"ד) שם: "ראשי שורות, העומר
 שכנגדו מוכיח - ואלו הן ראשי שורות: שניים שהתחילו
 מאמצע השורה, זה פניו לצפון וזה פניו לדרום, ושכחו
 לפניהם ולאחריהם כו' ואת שלאחריהם אינו שכחה". הרי
 שהטעם שלאחריהם אינו שכחה הוא מפני שהעומר שכנגדו
 מוכיח, שכיוון שהם שניים, לא מסתבר לומר ששניהם
 שכחו את העומר האמצעי, אלא וודאי הניחוהו בכוונה כדי
 שתהיה שורה ממזרח למערב. וראייה לכך מזה שלא
 התחילו זה מתחילת צפון וזה מתחילת דרום, אלא בכוונה
 עשו כן, והעומר שביניהם אינו שכוח כלל.

5 ט. תבואה שקצרה³⁸ עד שלא נגמרה³⁹ להאכילה
 6 לבהמה, וכן אם קצרה אגדות קטנות⁴⁰ ולא עשאה
 7 עמרים, וכן השומים והבצלים שתלשן אגדות
 8 קטנות להמכר לשוק ולא עשאו עמרים להעמיד
 9 מהן גרן - אין להם שכחה⁴¹.

28 יב. הקוצר⁴⁶ ואלם אלמות אלמות, ופנה האלמות -
 29 והן הנקראין עמרים - במקום זה למקום אחר,
 30 ומקום השני למקום השלישי⁴⁷, ומקום השלישי
 31 לגרן, ושכח העמר בשעה שפנה במקום למקום:
 32 אם פנה העמרים למקום שהוא גמר מלאכה ושכחם
 33 - יש לו שכחה, וכשיפנה⁴⁸ במקום שהוא גמר
 34 מלאכה לגרן - אין לו שכחה⁴⁹; ואם פנה העמרים
 35 למקום שאינו גמר מלאכה ושכח - אינו שכחה,
 36 וכשיפנה במקום שאינו גמר מלאכה לגרן - יש לו
 37 שכחה.

38 שם משנה י: "תבואה שנתנה לשחת וכו' אין להן
 שכחה". ופירש שם רבינו: "כבר בארנו, שחת הוא הגז
 הקצור לאכילת סוסים". ובירושלמי (שם הלכה ז): "לא סוף
 דבר ניתנה אלא אפילו נורעה למאכל אדם, ואחר כך נמלך
 וקצרה להאכיל לבהמה אין לה שכחה. 39 כלומר, לא
 נגמרה לגמרי, אבל כבר הביאה שליש בישולה, שאם לא כן
 - אינה קציר כלל. 40 במשנה שם: "או לאלומה", ופירש
 רבינו שם: "ולאלומה הוא עומרים [קטנים], והעניין הוא
 שיקצצה כולה ויחלוק אותה לאלומות [ולא] יקבוץ מן
 האלומות ההם עומרים [גדולים], כי האלומות כשיתקבצו
 נעשים עומרים". 41 שהרי הוקשה שכחת קמה לשכחת
 קציר, (שנאמר: "כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר
 בשדה", מה קציר שאין אחרי קציר אף עומר שאין אחרי
 עומר), ודרך הקוצרים לקצור לגורן, וכל שאינו עושה כן -
 אינו שכחה.

46 שם פרק ה משנה ח: "המעמר לכובעות ולכומסאות
 לחררה ולעומרים, אין לו שכחה, ממנו ולגורן יש לו שכחה.
 המעמר לגדיש יש לו שכחה, ממנו ולגורן אין לו שכחה.
 זה הכלל: כל המעמר למקום שהוא גמר מלאכה יש לו
 שכחה, ממנו ולגורן אין לו שכחה. למקום שאינו גמר
 מלאכה אין לו שכחה. ממנו ולגורן יש לו שכחה, שאין
 שכחה אלא בעימור שאין אחרי עימור. 47 כן מפרש
 רבינו מה שאמרו במשנה (שם) "לכובעות ולכומסאות
 לחררה" שהם מקומות שמביאים לשם את התבואה.

10 י. הקוצר שהתחיל לקצר מראש השורה ושכח
 11 לפניו ולאחוריו: של אחוריו - שכחה, ושלפניו -
 12 אינו שכחה; שנאמר: לא תשוב לקחתו - אינו
 13 שכחה עד שיעבר ממנו ויניחנו לאחוריו. זה הפלל:
 14 כל שהוא בכל תשוב - שכחה, וכל שאינו בכל
 15 תשוב - אינו שכחה.

16 יא. שנים שהתחילו לקצר מאמצע השורה, זה פניו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"א אדר ב' - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 רבי יונה בעי" אין "בעי" בירושלמי כ"בעי" בבבלי, אלא
 "בעי" היינו שרוצה לומר כן, כלומר סובר כן].

19 יח. העמר שיש בו סאתים⁵⁹ ושכחו - אינו שכחה; 21
 שְׁנַאֲמַר: וְשִׁכַּחַת עֹמֵר בְּשָׂדֶה - וְלֹא גָדִישׁ. אִף עַל 22
 פִּי שֶׁכָּלֵן סֹאתִים סֹאתִים⁶⁰. שִׁכַּח שְׁנֵי עֲמָרִים, אִף עַל 23
 פִּי שְׁנֵי מְשֻׁנְיָהֵן סֹאתִים⁶¹ - הָרִי אֵלּוּ שִׁכַּחַת⁶². וְכֵן 24
 יִרְאֶה לִּי, שֶׁהֵן שִׁכַּחַת אֶפְלוּ הָיָה בְּשֻׁנְיָהֵן יוֹתֵר 25
 מִסֹּאתִים⁶³. 26

27 (59) הם שנים עשר קבים. הם כשבעה עשר קילו-גרם.
 (60) שהרי הוא כגדיש. (61) בכתב-יד מעשה רוקח נוסף:
 "הואיל ואין בכל אחד מהם סאתיים". (62) שאינם
 מצטרפים והרי הם עמרים ולא גדיש, וכדעת חכמים במשנה
 שם ולא כרבן גמליאל. (63) פשוט הוא, שגם אלה אינם
 גדיש, אלא עמרים.

28 יט. קמה שיש בה סאתים ושכחה⁶⁴ - אינה 27
 שכחה⁶⁵. אין בה סאתים⁶⁶ - רואין את השבלים 28
 הנדקות פאלו הן פריאות וארפות, ואת השדופות 29
 פאלו הן מלאות, ואם היתה ראויה (להיות) הקמה 30
 אחר אמרן זה לעשות סאתים ושכחה - אינה 31
 שכחה. 32

33 (64) כולה. (65) אף על פי ששכחת קמה נלמדה ממה
 שנאמר "בשדה" (=ושכחת עומר בשדה) - "לרבות את
 הקמה" ואין כאן לימוד למעט "גדיש" - למדו שכחת קמה
 משכחת עומר, שכשם שבעומר אמרו עומר ולא גדיש, כמו
 כן בקמה. (66) כלומר, אינה עושה סאתיים מחמת כחש
 השיבולים, אבל ראוייה היא לעשות סאתיים.

34 כ. שכח סאה תבואה עקורה וסאה שאינה עקורה 33
 - אינו מצטרפים⁶⁷, ושניהם שכחה. וכן בשום 34
 ובבצלים ובפרות האילן⁶⁸, אם שכח מקצתן 35
 בקרקע⁶⁹ ומקצתן תלוש ובשניהם סאתים - אינו 36
 מצטרפין, אלא שניהם שכחה. 37

38 (67) לשיעור סאתיים שאינו שכחה. (68) [במשנה שם:
 "וכן באילן", ורבינו שינה וכתב: "ובפירות האילן", לפי
 שיטתו להלן שבשוכה כל האילן, אפילו אם יש בו סאתיים
 הרי זו שכחה, לפיכך כתב, "ובפירות האילן", לומר שכאן
 מדובר כשהתחיל באילן, ושכח מקצת מפירותיו, שבאופן
 זה אם שכח סאתיים אין זה שכחה, ולא ששכח את כל
 האילן]. (69) כלומר, מחוברים לקרקע.

39 כא. השוכח עמר בצד הקמה⁷⁰ שאינה שכחה⁷¹ - 38
 אינה שכחה. שְׁנַאֲמַר: פִּי תִקְצֹר וְשִׁכַּחַת עֹמֵר; עֹמֵר 39
 שְׁסָבִיבוּתָיו קָצִיר⁷² - שכחה, אָבַל עֹמֵר שְׁסָבִיבוּתָיו 40
 קָמָה - אינה שכחה. וְכֵן אִם שִׁכַּח קָמָה בְּצַד קָמָה 41
 שְׁאִינָה שְׁכּוּחָה, אֶפְלוּ קָלַח אָחָד⁷³ - הָרִי זֹו מְצַלֵּת 42
 אֶת הַשְּׁכּוּחָה, וְיִהְיֶה מִתָּר לְקַחְתָּהּ. אָבַל אִם שִׁכַּח 43
 עֹמֵר אוֹ קָמָה בְּצַד עֹמֵר שְׁאִינוּ שְׁכּוּחַ, אֶפְלוּ הָיָה בוֹ 44
 סֹאתִים⁷⁴ - אינו מציל אותה, והרי השוכח לעניי. 45

48 כלומר, אם נמלך לפנותה מכאן לגורן - נתברר שכאן
 לא היה מקום שהוא גמר מלאכה. (49) כלומר, זה שנשכח
 בעת שהוליך למקום הזה כיוון שעתה נתברר שלא פינה
 למקום שהוא גמר מלאכה, אלא זה שמפנה מכאן לגורן הרי
 הוא שכחה.

1 יג. אי זהו מקום שהוא גמר מלאכה? זה מקום 1
 שדעתו לקבץ כל העמרים שם ולדוש אותן שם⁵⁰ או 2
 להוליכן שם למקום גדיש שהוא הגרן⁵¹. ומקום 3
 שאינו גמר מלאכה הוא המקום שמקבצין בו 4
 העמרים פדי לעשות מהן אלמות גדולות פדי 5
 להוליכן למקום אחר. 6

50 ואינו מכון לעימור חדש. (51) רוצה לומר, שדעתו
 שהמקום הזה יהיה גם גדיש וגם גורן.

7 יד. שתי פריכות⁵² המבדלות⁵³ זו מזו - שכחה, 7
 ושלש - אינו שכחה. שני עמרים המבדלין זה מזה 8
 - שכחה, ושלשה - אינו שכחה. 9

52 הן אגודות קטנות יותר מהעומרים. (53) שאם הן
 מחוברות גם שלוש הן כאחת והיא שכחה.

10 טו. שני צבורי זיתים וחרובין המבדלין זה מזה - 10
 שכחה, ושלשה - אינם שכחה. שני הצני פשתן⁵⁴ - 11
 שכחה, ושלשה - אינם שכחה. 12

54 וכתב הרא"ש שם בפירושו: "הוצני פשתן כשעוקרים
 אותם הם כהוצני דקל. ולכן קרי ליה הוצני. ונראה לי דמיירי
 כשהזריעו, שאז הוא מאכל אדם כדאיתא בראש המוכר
 פירות, אבל שאר פשתן לא שייך ביה שכחה".

13 טז. שתי גפנים, וכן בשאר האילנות⁵⁵ שנים 13
 המבדלין זה מזה - שכחה, ושלשה - אינו שכחה. 14
 שְׁנַאֲמַר: לְעֵנִי וְלִגְר תַעֲזֹב אֶתֶם - אֶפְלוּ הָיוּ שְׁנֵים, 15
 אָחָד לְעֵנִי וְאָחָד לִגְר. 16

55 לדעת הרשב"א גם בשכחה אינם חייבים אלא האילנות
 החייבים בפאה.

17 יז. היו כל העמרים של קב קב ואחד של ארבעה 17
 קבין ושכחו - הרי זה שכחה⁵⁶; יתר על הארבעה - 18
 אינו שכחה⁵⁷. וכן אם היו של שני שני קבין ואחד 19
 יתר על שמונה קבין - אינו שכחה⁵⁸. 20

56 כבית הלל שם. ואף על פי שיכול לחלקו לקב קב ויהיו
 ארבעה עומרים, ואין שכחה אלא בשניים - כל זמן שלא
 חולקו, יש להם שכחה. (57) מזה שלא אמרו במשנה אלא
 ארבעת קבין הם שכחה, למד רבינו שיותר מארבעת קבים
 הם דבר מסויים ואינו שכחה. (58) נלמד ממה שלמעלה
 (בדין יתר על הארבעה). ועוד ראייה מן הירושלמי (שם סוף
 הלכה א) שלא הסתפקו אלא באופן שכל עומרי השדה של
 שני קבים ואחד של שמונת קבין - הרי שביותר משמונת
 קבים, אינה שכחה. [ונראה מדברי רבינו, שאם אין בו אלא
 שמונת קבים, הרי זו שכחה. ומה שאמרו בירושלמי שם:

קמח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"א אדר ב' - ספר זרעים - הל' מתנות עניים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוא כעומד בצד הגת או בצד הפרצה וידוע במקום. (82 ואינם שכחה. 83) לפי שאז בטלה חשיבותם. (84 ושכחו כולו. 85) שכיוון שהתחיל בו בטלה חשיבותו, והרי זה דומה למה ששינו בערלה פרק ג משנה ח, שאם נתפתחו החביות בטלה חשיבותן. (86) שכיוון שהתחיל בו ודאי יזכרנו. (87) שאפילו אם יש בו סאתיים - הרי זה שכחה, שכיוון שלא התחיל בו - עלול הוא לשכחו.

כה. זית העומד באמצע השורות לבדו ושלש שורות של זיתים מקיפין אותו משלש רוחותיו, אף על פי שאין בכל שורה מהן אלא שני זיתים, שכח את האמצעי - אינו שכחה, שהרי השורות הסתירוהו.⁸⁸ ולמה אמרו⁸⁹ זית בלבד⁹⁰? מפני שהיה חשוב בארץ ישראל באותו הזמן.⁹¹

(88) שהרי זה כמו חיפוהו בקש שאינו שכחה. אבל הדברים צריכים עיון: הרי יש שכחה בטמון כמפורש למעלה בהלכה א. ורק בחיפוהו העניים אינה שכחה, לפי שקנסום חכמים. (89) החכמים במשנה. (90) הלא הוא הדין בשאר אילנות. וזה מוסב על כל מה שלמעלה, על הלכות כגכה. (91) בזמן אדריאנוס שהחריב הזיתים. ולדעת רבי יוסי אין אז שכחה בזיתים - מאותו הטעם.

כו. איזהו שכחה? בעריס⁹² - כל שאינו יכול לפשט את ידו ולטלה⁹³. ובפרס⁹⁴ - משיעבר מן הגפן ומן הגפנים⁹⁵ וישפח אותה. בדלית ובדקל⁹⁶ - משירד הימנו⁹⁷. ושאר כל האילנות - משיפנה ויילף לו. במה דברים אמורים? שלא התחיל בו⁹⁸; אבל אם התחיל בו⁹⁹ ושכחו - אינה שכחה עד שייבצר את כל סביביו.

(92) הוא הנוטע גפנים וערסם על גבי כותל גבוה. (93) פירוש: אם שכחה ועבר ממנה כל כך, שאם היה נזכר באותו מקום לא היה יכול לפשוט ידיו וליטלה. (94) במשנה: "וברגליות", ו"הם הגפנים השטוחים על הארץ, שהרגל נוגעת בהם כמו הכרמים כולם, והוא נגזר ממלת רגל". (95) היינו שתי גפנים שהן שכחה. (96) והיא גפן גדולה המודלית על גבי עצים גדולים או על גבי אילנות אחרים. (97) שכן היה הדרך לעלות עליו ולבצרו. (98) תוספתא שם. ולפי זה צריך לפרש בכל האמור למעלה "כל שאינו יכול לפשוט", "משיעבור", "משירד" - שבצר גפן אחרת, ועוד לא התחיל בזו. (99) שאז הוא עלול להיזכר בו יותר.

כז. המפקיר את פרמו, והשפים פבקר וזכה בו לעצמו ובצרו - חיבב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה; שהרי 'שדך' ו'כרמך' אני קורא בו¹⁰⁰, מפני שהיה שלו והרי הוא שלו. אבל אם זכה מן ההפקר בשדה של אחרים - הרי זה פטור מן הפל. ובין כך ובין כך - פטור מן המעשרות, כמו שיתבאר.

(100) בבבא קמא שם למדו זאת ממה שכתוב "תעזוב" מיותר במתנות עניים לרבות המפקיר את כרמו וכו'. אבל

1 אין קמת חברו מצלת על עמר שלו, ואין קמת שיעורים מצלת על עמר חטים, עד שתהיה הקמה 2 3 ממין העמר.

(70) שם פרק ו משנה ח: "הקמה (שלא שכחה) מצלת את העומר ואת הקמה, העומר אינו מציל לא את העומר ולא את הקמה". (71) יש אומרים שאפילו אם שכחה, אם יש בה סאתיים, שאינה שכחה, מצלת היא על העומר שבצידה. (72) שלא שכחה, שאם שכחה - כיוון שאינה מצלת עצמה, כל שכן שאינה מצלת אחרים. (73) שלא שכחו. (74) שדינו כגדיש אפילו שכחו אינה שכחה, ואף על פי כן אינו מציל את השכוח.

4 כב. השוכח אילן בין האילנות, אפלו היה בו כמה סאין פרות⁷⁵, או ששכח שני אילנות - הרי הן 5 6 שכחה; שלשה - אינן שכחה.

(75) שאף על פי שבקמה ובעומרים אמרנו שאם יש בהם סאתיים, אינה שכחה - אין זה אלא בקמה ובעומרים, שסאתיים שלהם חשובים, אבל אילן שיש בו סאתיים אינו חשוב כל כך.

7 כג. במה דברים אמורים? באילן שאינו ידוע 8 ומפרסם במקום⁷⁶, כגון שהיה עומד בצד הגת או בצד הפרצה, או במעשיו⁷⁷, כגון שהיה עושה זיתים 9 הרבה, או בשמו, כגון שהיה לו שם ידוע, כגון זית 10 הנטופה בין הזיתים, שהוא נוטף שמן הרבה, או השפכני⁷⁸ או הבישני⁷⁹; אבל אם היה בו אחד 11 משלשה דברים אלו - אינו שכחה. שואמר: ושכחה עמר בשדה - עמר שאתה שוכחו לעולם ואין אתה 12 יודע בו אלא אם תשוב ותראהו; יצא זה, שאתה זוכרו לאחר זמן ואף על פי שלא הפגע בו, מפני 13 שהוא ידוע ומפרסם. 14 15 16 17

(76) ידיעתו מפני הגבלת מקומו. (77) ידוע לרוב זיתיו או לרוב שמנו. (78) שהיה מוציא שמן הרבה, ועל כן פירשוהו שפכני, ועניינו שפיכת שמן לרוב נגזר ממלת שפך. (79) הזיתים ההם לא היו עושים שמן הרבה, על כן נקרא שמו בישני לקוח מבושה.

18 כד. היה מסים בדעתו⁸⁰ - הרי זה ממפרסם וידוע. 19 היה עומד בצד הדקל - הדקל מסימו⁸¹. היו שניהן 20 זית נטופה - זה מסים את זה⁸². היתה כל שדהו זית 21 נטופה ושכח אחת מהן או שתיים - יש לו שכחה⁸³. 22 במה דברים אמורים? שלא התחיל⁸⁴ באילן זה המפרסם; אבל אם התחיל בו ושכח מקצתו - הרי 23 זה שכחה, ואף על פי שהוא מפרסם⁸⁵. והוא שהיה 24 הנשאר בו פחות מסאתים; אבל סאתים - אינה 25 שכחה⁸⁶, אלא אם כן שכח כל האילן⁸⁷, כמו 26 שבארנו. 27

(80) שהוא נחשב בעיניו של בעל האילן. (81) שם, שהרי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"א אדר ב' - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 לְעֵנִיִּים, וְהוּא הַנִּקְרָא מַעֲשֵׂר עֲנִי. וְאִין בְּשֵׁתֵי שָׁנִים
23 אֵלוֹ מַעֲשֵׂר שָׁנִי, אֲלֵא מַעֲשֵׂר עֲנִי.¹¹ וְעֲלִיו נֶאֱמַר:
24 מְקַצֵּה שְׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת כָּל מַעֲשֵׂר תְּבוּאֲתָךְ
25 בְּשָׁנָה הַהִיא וְהִנַּחְתָּ בְּשַׁעֲרֶיךָ וּבָא הַלְוִי. וְעֲלִיו נֶאֱמַר:
26 כִּי תִכְלֶה לַעֲשֹׂר.¹²

(10) משבע שנות השמיטה. (11) שנאמר "כי תכלה וגו' שנת המעשר" - "שאינ בה אלא מעשר אחד - מעשר ראשון ומעשר עני" (ראש השנה יב:). (12) וגומר: "את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר, ונתתה ללוי לגר ליתום ולאלמנה".

27 ה. שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה כְּלָה הַפְּקָר, וְאִין בָּהּ לֹא תִרְוּמָה
28 וְלֹא מַעֲשָׂרוֹת כָּלֵל, לֹא רֵאשׁוֹן וְלֹא שָׁנִי וְלֹא מַעֲשֵׂר
29 עֲנִי.¹³ וּבַחֲצוּצָה לְאַרְצֵךְ, שְׁאִין בָּהּ שְׁמִטַּת קֶרֶקֶע¹⁴ -
30 מְפָרִישִׁין בְּאַרְצֵךְ מִצְרִים¹⁵ וּבְעֵמֹון וּבְמוֹאָב¹⁶ מַעֲשֵׂר
31 רֵאשׁוֹן¹⁷ וּמַעֲשֵׂר עֲנִי¹⁸; מִפְּנֵי שֶׁהָאַרְצוֹת אֵלוֹ קְרוּבוֹת
32 לְאַרְצֵךְ יִשְׂרָאֵל, פְּדֵי שִׁיחֵיו עֲנִי יִשְׂרָאֵל נִסְמְכִין
33 עֲלֵיהֶן¹⁹ בְּשִׁבְעֵינֵי²⁰. וְהַלְכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי²¹, שִׁיחֵיו
34 מְפָרִישִׁים בְּאַרְצֵךְ עֵמֹון וּמוֹאָב מַעֲשֵׂר עֲנִי בְּשִׁבְעֵינֵי.
35 אֲבָל בְּאַרְצֵךְ שְׁנַעֲרָ²² - מְפָרִישִׁין בְּשִׁבְעֵינֵי מַעֲשֵׂר
36 שָׁנִי²³, כִּסְדֵּר רֹב הַשָּׁנִים.²⁴

(13) ספרי פרשת ראה (לדברים יד, כח). (14) פ"ד מהלכות שמיטה ויובל, הלכות כה"כז. (15) שהחכמים הראשונים התקינו שיהיו נוהגות בה תרומות ומעשרות (פ"א מהלכות תרומות הלכה א, והמקור בידים פ"ד משנה ג). (16) שאף הן בכלל התקנה הנ"ל (הלכות תרומות וידים שם). והמדובר בעמון ומואב שלא טיהרו בסיחון, ושמעולם לא כבשום אף עולי מצרים, ובהן אין שמיטת קרקע נוהגת כלל, אבל עמון ומואב שטיהרו בסיחון וכבשום עולי מצרים - שמיטת קרקע נוהגת בהן מדרבנן, עיין הלכות שמיטה ויובל שם הלכות כז"כח. וחזר בו רבינו כאן ממה שכתב בפירוש המשנה בידים שם, שהמדובר בעמון ומואב של סיחון, ראה בפאת השולחן סימן כג ס"ק כז, והלכות תרומות שם. (17) במשנה שם לא נזכר אלא מעשר עני, אבל למדו רבינו מן הסברא שוודאי לא שינו משאר השנים, שבהן אין מעשר עני בלי מעשר ראשון, ועיין רב"ז. (18) משנה שם, כדעת רבי טרפון, רבי ישמעאל ורבי יהושע, ודלא כר' אלעזר בן עזריה. (19) על כל ארץ וארץ מהארצות הנ"ל. (20) מדברי רבי טרפון שם. (21) במשנה שם: "מקובל אני מרבין יוחנן בן זכאי, ששמע מרבין ורבו מרבין עד הלכה למשה מסיני, שעמון מעשרין מעשר עני בשביעית". וכתב הר"ש שם שהלכה למשה מסיני לאו דוקא, שאין זה מן התורה, אלא כהלכה למשה מסיני. ועיין כסף-משנה. (22) היא בבל שנביאים תיקנו בה הפרשת תרומות ומעשרות (ידים שם, ופ"א מהלכות תרומות שם). (23) לפי שהיא רחוקה מארץ ישראל. (24) משנה שם.

37 ו. מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שְׁלֶקַח הַלְוִי - מְפָרִישׁ מִמֶּנּוּ אֶחָד
38 מַעֲשֶׂרָה וְנוֹתְנוֹ לַפֶּה, וְהוּא הַנִּקְרָא תִרְוּמַת מַעֲשֵׂר.
39 וְעֲלִיו נֶאֱמַר: וְאֵל הַלְוִיִּם תִּדְבַּר.

זה אינו אלא לדעת חכמים אבל לר' ישמעאל דרשו מ"תעזוב" הנ"ל למי שעבר וקצר ולא עזב פאה שחייב ליתן אפילו לאחר אפייה. ולפיכך הוצרך ללמוד מ"סדרך" ו"כרמך".

פֶּרֶק שְׁעִי

(1) יבאר מעשר עני וסדר תרומות ומעשרות. שנת השמיטה שפטורה מכל המעשרות. בעל השדה שעברו עליו עניים והיה לו מעשר עני, כמה נותן לכל אחד. היה לו מעשר בגורן ורוצה ליתנו לעני קרובו או מיודעו. שני עניים שקבלו שדה באריסות, אם יקחו מעשר עני. המקבל שדה לקצור אם מותר בלקט שכחה ופאה ומעשר עני. המוכר שדהו קרקע ופירות והעני. ואם פורעים חוב ממעשר עני.

1 א. מִתְּנָה אַחֲרַת שְׁשִׁית² יֵשׁ לְעֵנִיִּים בְּזֵרַע הָאָרֶץ,
2 וְהוּא הַמַּעֲשֵׂר שְׁנוֹתָנִין לְעֵנִיִּים, וְהוּא הַנִּקְרָא מַעֲשֵׂר
3 עֲנִי.

(2) חוץ מחמש המתנות שזכרו למעלה: לקט, שכחה, פאה, פרט ועוללות (רדב"ז).

4 ב. וְזֶהוּ סֵדֵר תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת: אֶחָד שְׁקוֹצֵר זֵרַע
5 הָאָרֶץ אוֹ אוֹסֵף פְּרֵי הָעֵץ וְתַגְמָר מְלֹאכְתּוֹ³ מְפָרִישׁ
6 מִמֶּנּוּ אֶחָד מִן הַחֲמִשִּׁים⁴, וְזֶהוּ הַנִּקְרָא תִרְוּמָה
7 גְדוּלָּה⁵, וְנוֹתְנָה לַפֶּה. וְעַל זֶה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה: רֵאשִׁית
8 הַדָּגָף תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְאַחֵר כֶּף מְפָרִישׁ מִן הַשָּׂאֵר⁶
9 אֶחָד מַעֲשָׂרָה, וְזֶהוּ הַנִּקְרָא מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן, וְנוֹתְנוֹ
10 לְלוֹי. וְעַל זֶה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה: כִּי אֶת מַעֲשֵׂר בְּנֵי
11 יִשְׂרָאֵל וְגוֹמַר; וְנֶאֱמַר: וְלִבְנֵי לְוִי הִנֵּה נָתַתִּי אֶת כָּל
12 מַעֲשֵׂר בְּיִשְׂרָאֵל⁷.

(3) אבל לפני גמר מלאכה אין תורמין לכתחילה (פ"ה מהלכות תרומות הלכות ד"ה). וראה בפ"ג מהלכות מעשרות הלכה ח ובהוספה שם). (4) היא תרומה בינונית (פ"ג מהלכות תרומות הלכה ב). (5) נקראת כן ביחס לתרומת מעשר, שאינה אלא אחד ממאה. וראה בספר המצוות (עשה קכו, והערה תקס). (6) כן כתב גם בפ"א מהלכות מעשר הלכה א (עיין שם), ובפירוש המשנה בדמאי פ"ז משנה ד. (7) ראה בהלכות מעשר שם.

13 ג. וְאַחֵר כֶּף מְפָרִישׁ מִן הַשָּׂאֵר⁸ אֶחָד מַעֲשָׂרָה, וְהוּא
14 הַנִּקְרָא מַעֲשֵׂר שָׁנִי, וְהוּא לְבַעֲלָיו, וְאוֹכְלֵי אֹתוֹ
15 בְּירוּשָׁלַיִם. וְעֲלִיו נֶאֱמַר: וְאֵם גָּאֵל יִגָּאֵל אִישׁ
16 מִמַּעֲשָׂרוֹ. וְעֲלִיו נֶאֱמַר: עֲשֹׂר תַעֲשֵׂר וְאֲכַלְתָּ לַפְּנֵי יְיָ
17 אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר⁹.

(8) מן השמונים ושמונה הנותרים אחרי הפרשת תרומה גדולה ומעשר ראשון. (9) ראה גם בספר המצוות, עשה קכח.

18 ד. עַל הַסֵּדֵר הַזֶּה מְפָרִישִׁין בְּשָׁנָה רֵאשׁוֹנָה מִן
19 הַשְּׁבוּעָה¹⁰ וּבְשָׁנָה וּבְרִבְעֵינֵי וּבְחִמִּישִׁית. אֲבָל
20 בְּשָׁלִישִׁית וּבְשִׁשִּׁית מִן הַשְּׁבוּעָה, אֶחָד שְׁמִפְרִישִׁים
21 מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן מְפָרִישׁ מִן הַשָּׂאֵר מַעֲשֵׂר אַחֵר וְנוֹתְנוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 ז. **בַּעַל הַשְּׂדֵה שֶׁעָבְרוּ עָלָיו עֲנִיִּים, וְהָיָה לוֹ שָׁם** 25
 2 **מַעֲשֵׂר עָנִי - נוֹתֵן לְכָל עֲנִי²⁶ שֶׁיַּעֲבֹר עָלָיו מִן**
 3 **הַמַּעֲשֵׂר פְּדֵי שְׂבָעוֹ²⁷; שְׁנָאֵמֶר: וְאָכְלוּ בְּשַׁעְרֵיךָ**
 4 **וְשָׂבְעוּ²⁸.**

(42) שם משנה ו.

21 י. **וּמַעֲשֵׂר עָנִי הַמִּתְחַלֵּק בְּגֵרָן - אֵין בּוֹ טוֹבַת הַנָּאָה**
 22 **לְבַעָלִים⁴³, אֲלֹא הָעֲנִיִּים בְּאִים וְנוֹטְלִין עַל פְּרָחוֹ.**
 23 **וְאֶפְלוּ עָנִי שְׂבִי שְׂרָאֵל - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיָּדוֹ⁴⁴. אָבֵל**
 24 **הַמִּתְחַלֵּק בְּבֵית - יֵשׁ לוֹ טוֹבַת הַנָּאָה לְבַעָלִים⁴⁵**
 25 **וְנוֹתְנָהּ לְכָל עָנִי שִׁירְצָה⁴⁶.**

(43) לפי שנאמר בו (דברים יד, כח) "והנחת", ולא נאמרה בו נתינה (נדרים פד:). (44) כן הוא בתוספתא פאה פ"ב (הוצאת ליברמן עמוד 84 72 לפי כתב-יד עהרפורט) והיינו שאין לעני זכות לתתו לעני אחר למען יחזיק לו טובה. אבל במתחלק בבית, יכול ליתן לכל מי שירצה, וראה להלן. (45) חולין קלא. שנאמר בו (שם כו, יב): "ונתתי ללוי לגר וגו'" (נדרים שם). (46) ואי אפשר להוציא מידו בעל-כרחו. ומה שאמרו בחולין שם: "ואפילו עני שבישראל מוציאין אותו מידו", אין פירושו כמו למעלה, אלא כמו שפירשו שם קלא: שאין העני לוקח לעצמו את המעשר-עני, אלא נותנו לעני אחר. וזה נכלל במה שכתב רבינו להלן הלכה יד (תוספתא כפשוטה).

26 יא. **הָיָה לוֹ מַעֲשֵׂר בְּגֵרָן⁴⁷ וְרָצָה לְתַנּוּ לְעָנִי קְרוֹבוֹ**
 27 **אוּ מִיָּדְעוּ - יֵשׁ לְהַפְרִישׁ מִחֻצָּה לְתַנּוּ לוֹ, וְהַחֲצִי**
 28 **מִחֻלְקוֹ לְכָל עָנִי שֶׁיַּעֲבֹר בְּשַׁעְרֵיךָ שְׁאֵמְרָנוּ.**

(47) במשנה שם: "היה מציל, נוטל מחצה ונותן מחצה", וכפירושו של רבי יונה בירושלמי שם, כשיש לו מעשר עני יותר מכשיעור. וכן כתב בפירושו המשנה שם.

29 יב. **בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים שְׂאִינוּ נוֹתֵן לְעָנִי אֲלֹא פְּדֵי**
 30 **שְׂבָעוֹ? בְּשֻׂדָּה⁴⁸; אָבֵל אִם הָיָה הַמַּעֲשֵׂר בְּבֵית -**
 31 **מִחֻלְקוֹ לְכָל הָעֲנִיִּים אֶפְלוּ כְּזֵית פְּזִית⁴⁹. שְׂאִינוּ מַצּוּהָ**
 32 **לְתַן פְּדֵי שְׂבָעוֹ אֲלֹא בְּשֻׂדָּה, שְׂהָרִי אִינוּ מוֹצֵא שָׁם**
 33 **לְקַח; שְׁנָאֵמֶר: וְאָכְלוּ בְּשַׁעְרֵיךָ וְשָׂבְעוּ⁵⁰.**

(48) תוספתא פאה פ"ד (הוצאת ליברמן עמוד 65 5). (49) שמעשר עני המתחלק בתוך הבית כתוב בו נתינה, ואין נתינה פחות מכזית (כריתות ו: ופ"א מהלכות כלי המקדש הלכה י - משנה-למלך). ובתוספתא שם: "נותן כל שהוא", וכל שהוא לאו דוקא, שהרי צריך זזית, אלא בא להוציא שיעור שביעה (משנה-למלך). (50) [ראה למעלה הלכה ז הערה כז, כי הכוונה לפסוק בדברים יד, כט: "והאלמנה אשר בשעריך ואכלו ושבעו" המדבר במתחלק בגורן. אבל עדיין קשה, למה לא נתחייב גם במתחלק בתוך הבית לתת כדי שביעה, שהרי גם בו נאמר "ואכלו בשעריך ושבעו". ועיין במשנה ראשונה לפ"ח משנה ה].

34 יג. **בְּאוּרֵין אִישׁ וְאִשָּׁה לְבֵית⁵¹ - נוֹתְנִין לְאִשָּׁה תְּחִלָּה**
 35 **וּפּוֹטְרִין אוֹתָהּ וְאַחַר כֵּן נוֹתְנִין לְאִישׁ. אָב וּבְנוֹ⁵³,**

(25) בשדה. וראה להלן יב בדין מעשר עני המתחלק בבית. (26) אף-על-פי שמעשר עני שבגורן אין בו טובת הנאה לבעלים, והעניים באים ונוטלים בעל-כרחו (להלן הלכה י) - אינו כפאה שהעניים בוזזים אותה (למעלה פ"ב הלכה טו), אלא בעל הבית מניח ומחלק להם, שהרי לא נאמר בה "תעזוב" כמו בפאה, אלא "והנחת", וכן לשון הגמרא (נדרים פד:): "במעשר עני המתחלק בתוך הגרנות" (וכן לשון רבינו להלן הלכה י) - הרי שאף הוא מתחלק (משנה ראשונה). (27) ירושלמי פאה פ"ח הלכה ד, על משנה ה שם. וכן הוא בספרי פר' כ-תבוא (לדברים כו, יב) היינו כדי שביעה של יום אחד - שתי סעודות, כדלהלן (תפארת ישראל). (28) [כן הוא בירושלמי ובספרי שם. אבל ודאי הכוונה לפסוק אחר בדברים (יד, כט) "בשעריך ואכלו ושבעו" המדבר במעשר עני שבשדה. ואילו הפסוק בדברים כו, יב "ואכלו בשעריך ושבעו" מדבר במעשר עני שבבית. וכן צריך לומר גם להלן הלכה יב. ועיין משנה ראשונה].

5 ח. **פְּדֵי שְׂבָעוֹ בְּמָה? אִם מִן הַחֲטִיִּים²⁹ נוֹתֵן - לֹא**
 6 **יִפְחַת מִחֻצֵי קֶבֶט³⁰. וְאִם מִן הַשְּׂעוּרִים - לֹא יִפְחַת**
 7 **מִקֶּבֶט. וְאִם מִן הַפְּסָמִין³¹ - לֹא יִפְחַת מִקֶּבֶט³². וּמִן**
 8 **הַגְּרוּגְרוֹת³³ - לֹא יִפְחַת מִקֶּבֶט. וְאִם מִן הַדְּבִלָּה³⁴ -**
 9 **לֹא יִפְחַת מִמִּשְׁקַל חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים סָלַע³⁵. וְאִם מִן**
 10 **הַיִּין - לֹא יִפְחַת מִחֻצֵי לֵג. וְאִם מִן הַשְּׁמֶן - לֹא**
 11 **יִפְחַת מִרְבִּיעִית³⁶. וְאִם מִן הָאֵרֶז - רִבַּע הַקֶּבֶט³⁷. נִתֵּן**
 12 **לוֹ זֶרֶק - נוֹתֵן לוֹ מִשְׁקַל לִטְרָא³⁸, וְהוּא מִשְׁקַל**
 13 **חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים דִּינָר. מִן הַחֲרוּבִין - שְׁלֹשָׁה קֶבֶט³⁹.**
 14 **מִן הָאֲגוּזִים - עֶשְׂרֵה⁴⁰. מִן הָאֶפְרָסִקִּין - חֲמִשָּׁה. מִן**
 15 **הָרְמוּנִים - שְׁנַיִם. אֶתְרוּג - אֶחָד. וְאִם נִתֵּן לוֹ מִשְׂאֵר**
 16 **הַפְּרוֹת - לֹא יִפְחַת מִפְּדֵי שְׁיִמְפָּרָם וְיִקַּח בְּדַמְיָהֶן**
 17 **מִזֶּן שְׁתֵּי סַעֲדוֹת⁴¹.**

(29) משנה פאה שם. (30) הקב הוא ארבעה לוגים, והלוג ארבע ביצים, נמצא הקב עשרים וארבע ביצים, וחצי קב שתיים עשרה ביצים, ואחרי שינכה מזון שתי סעודות, כדלהלן (עירובין פב:). (31) חיטה מדברית, והיא מחמשת מיני דגן (פירוש המשנה שם). (32) במשנה שם: "קב וחצי כוסמין". וצ"ע. (33) תאנים יבשים (פירוש המשנה שם). (34) תאנים הנדבקים זה עם זה עד שנעשו גוף אחד (שם). (35) במשנה שם: "מנה דבלה" והיינו הך, כי המנה היא מאה דינרים, והסלע ארבעה דינרים, נמצא מנה עשרים וחמשה סלעים. (36) של לוג (פירוש המשנה). (37) ירושלמי. (38) ירושלמי. וכן בבבלי עירובין כט. (39) ירושלמי. (40) ירושלמי ובבלי עירובין שם, וכן נזכרו שם ושם אפרסקים, רימונים ואתרוג. (41) משנה שם. וראה בשולחן-ערוך אורח-חיים סימן תט סעיף ז. שלענין עירובי תחומין חושבים לכל אחד ואחד לפי מזונו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"א אדר ב' - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וקמתה, אבל אם מכר לו קמה ושייר לו שדה, זה אני קורא שדך, ואצל זה אני קורא קצירך", כלומר, שניהם אסורים. וראה למעלה פ"ד הלכה יא. (64) שאם לא כן, אסור אף-על-פי שאינו בעל השדה. (65) אלא קנה אותה בחזקה בלבד (ראה בפ"א מהלכות מכירה הלכה ח והערה לא, שחזקה בלבד קונה בלי נתינת מעות) וזקף עליו הדמים במלוה, שאם לא כן אלא כבר נתן דמים עבור השדה, הרי הוא עשיר ובוודאי אסור בלקט שכחה ופאה ומעשר עני. (66) שאף באופן זה אינו עשיר, כיון שחייב לאחר, אותם הדמים. וראה להלן פ"ט הלכה יג.

יז. מעשר עני⁶⁷ - אין פורעין ממנו מלנה⁶⁸, ואין משלמין ממנו את התגמולין⁶⁹; אבל משלמין⁷⁰ ממנו דבר של גמילות חסדים⁷¹. וצריך להודיעו שהוא מעשר עני⁷². ואין פודין בו שבויים⁷³, ואין עושין בו שושבינות⁷⁴, ואין נותנין ממנו דבר לצדקה, ונותנין אותו לחבר עיר בטובת הנאה⁷⁵. ואין מוציאין⁷⁶ אותו מהארץ לחוץ לארץ, שנאמר: והנחת בשעריך, ונאמר: ואכלו בשעריך ושבועו.⁷⁷

(67) תוספת פאה פ"ד (הוצאת ליברמן עמ' 59 51) כגירסת כתב-יד עהרפורט. (68) כלומר, העני אינו רשאי לפרוע בו חובו, שלא ניתן לו אלא לצרכו בלבד, ראה בפ"ז מהלכות זכיה ומתנה, כמו שכתב הראב"ה (הובא באור-זרוע הלכות צדקה סימן יא) [וראה בהלכות זכיה ומתנה שם הלכה יד והערה נוספת נז, ובפ"ג מהלכות עבדים הלכה טו והערה קיג]. (69) שאם חבירו נתן לו מעשר עני, והוא מחזיר לו עכשיו כתשלום טובה (תוספתא כפשוטה). (70) בכתבי יד תימן "משלחין" (תוספתא כפשוטה). וכן הוא בתוספתא שם. וכן הוא להלן בפ"ז מהלכות שמיטה ויובל הלכה י. וראה בפ"ג מהלכות מעשר שני הלכה כא. (71) כלומר, נותנו לעני אחר בתור חסד, ובלי ציפיה לתשלום גמול. (72) שיידע שאינו מצפה ממנו לתשלום גמול (פאת-השולחן בשם בית-יוסף). ועוד שיידע שלא להוציא מהארץ לחוצה לארץ, כדלהלן. וראה בהלכות מעשר שני שם, ובהלכות שמיטה ויובל שם. (73) שלא ניתן אלא לצרכו של העני, כנ"ל. (74) שהכוונה שגם חבירו יחזיר לו שושבינות (הלכות זכיה ומתנת שם הלכה ב) [ואף-על-פי שרק במעות הדין כן, ולא בפירות (עיי' שם הלכות ב"טו) - אין זה אלא בעשיר הנותן, אבל עני הנותן אף בפירות דעתו למתנת על-מנת להחזיר, ראה שם הלכה טו והערה נוספת נז]. (75) כלומר, נותנים אותו לרב העיר כמתנה ואין זה בזיון התורה, אבל לשלוח לו צדקה גנאי הוא לו (אור-זרוע שם סימן כו, וראה ברדב"ז והגר"א ביו"ד סימן רנא ס"ק כג). (76) ספרי פר' ראה (לדברים כו, יב).

פרק שביעי

(1) יבאר שמצות-עשה ליתן לעני צדקה כפי מה שראוי לעני. ודין לעולם לא ימנע אדם עצמו משלישית השקל. ואם בודקין אחר העני. אם מפונסין ומכסין עניי גויים עם עניי ישראל. עני המחזיר על הפתחים, והעובר ממקום למקום. עני שאינו רוצה ליקח צדקה, ומי שאינו רוצה ליתן. אם

1 איש וקרובו, שני אחין, שני שתפין, שהיה אחד
2 מהן עני - נותן לו האחר מעשר עני שלו⁵⁴.

(51) יבמות ק. (52) כן מפורש שם "ובמקום שחולקין, נותנין לאשה תחילה ופטרין אותה, מאי קאמר? הכי קאמר: מעשר שני המתחלק בתוך הבית (כן גרס הבי"ח) נותנין לאשה תחילה. מאי טעמא משום זילותא" שבשתה של אשה מרובה (פכ"א מהלכות סנהדרין הלכה ו). [ונראה שאין בשתה מרובה אלא כשבאה לבית, אבל בשדה (כשמצויים בה בני אדם ואין חשש לייחוד) אינה בושח כל כך, וכן נראה במאירי שם]. (53) קידושין לב. תוספתא מעשר שני פרק ד, וירושלמי פאה פ"ה הלכה ד. (54) אף-על-פי שלעצמו אסור לו לקחת מעשר עני שלו, ולמדו כן בגזירה-שוה "לגר-לגר": נאמר בלקט (ויקרא יט, י) "לא תלקט, לעני ולגר תעזוב אותם" שמכאן למדו "לא תלקט לעני" שהעני עצמו לא ילקט את שלו (גיטין יב, ב). כמו כן מעשר עני שנאמר בו (דברים כו, יב) "לגר", אסור לעני לקחת מעשר עני שלו (חולין קלא:).

3 יד. שני עניים⁵⁵ שקבלו שדה באריסות⁵⁶ - זה
4 מפריש מעשר עני מחלקו ונותנו לחברו⁵⁷, וכן
5 חברו מפריש מחלקו ונותן לו.

(55) פאה פ"ה משנה ה. (56) "ופירוש אריסות השותפות בתבואת הארץ, ושם השותף בענין ההוא אריס, והוא שיקח הארץ לעבוד אותה ולהתעסק בעיניה" (פירוש המשניות). (57) אבל מחלקו אסור, שהאריס נעשה כבעל הבית, והעני מוזהר על שלו (חולין וגיטין שם).

6 טו. המקבל שדה לקצרה⁵⁸ - אסור בלקט שכחה
7 ופאה ומעשר עני. אימתי? בזמן שקבלה ממנו לקח
8 חלק בכל השדה, פגון שנתן לו שלישה או רביעה
9 בשכרו⁵⁹. אבל אם אמר לו בעל השדה: שלישה מה
10 שאתה קוצר בלבד הוא שלך או רביע מה שתקצר
11 - הרי זה אין לו פלוג עד שתקצר⁶⁰, ובשעת הקציר
12 הוא עני, לפיכך מתר בלקט שכחה ופאה. ואסור
13 במעשר עני; שאין מפרישין מעשר עני אלא אחר
14 שקצר, והרי זכה בחלקו שקצרה⁶¹.

(58) פאה שם. (59) שנעשית השדה כולה ברשותו ובחזקתו, לפיכך אסור (פירוש המשנה שם). וכרבי יהודה שם, שאמר בלשון אמיתי, ולפרש דברי חכמים בא (כסף משנה). (60) כלומר, לאחר הקצירה. (61) ומוזהר על שלו.

15 טז. המוכר את שדהו⁶² קרקע ופרות⁶³ והעניי⁶⁴ -
16 הרי זה מתר בלקט שכחה ופאה ומעשר עני שלה.
17 והלוקח אסור בהן, אף על פי שעדיין לא נתן
18 דמים⁶⁵. ואפלו לזה הדמים ולקחה⁶⁶ - הרי זה אסור
19 במתנות עניים.

(62) שם משנה ו: "המוכר את שדהו, המוכר מותר והלוקח אסור". (63) ירושלמי על המשנה שם: "כשמכר לו שדהו

קנב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"א אדר ב' - ספר זרעים - הל' מתנות עניים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

27 ו. עני שאין מפירין אותו ואמר: רעב אני, האכילוני
28 - אין בודקין¹⁵ אחריו שפא רמאי הוא, אלא
29 מפרנסין אותו מיד¹⁶. היה ערם ואמר: פסוני -
30 בודקין אחריו שפא רמאי הוא. ואם היו מפירין
31 אותו - מכסין אותו לפי כבודו מיד¹⁷, ואין בודקין
32 אחריו.

15 (בבא-בתרא, שם. 16) שהרי יש לו צער רעב. ונאמר
(ישעיה נח, ז) "פרוס לרעב לחמך" - פרוס מיד (שם).
17 "ירושלמי" פאה פ"ח ה"ו. ובבבלי בבא-בתרא שם: "כי
תראה ערום וכסיתו. כשיראה לך", פירושו שאתה מכירו.

33 ז. מפרנסין ומכסין¹⁸ עני עובדי כוכבים ומזלות עם
34 עני ישראל¹⁹, מפני דרכי שלום²⁰. ועני המחזר על
35 הפתחים - אין נזקקין לו למתנה מרבה, אבל נותנין
36 לו מתנה מועטת²¹. ואסור להחזיר את העני ששאל
37 ריקם, ואפלו אתה נותן לו גרוגרת אחת²²; שפאמר:
38 אל ישב דך נכלם.

18 (בריייתא בגיטין סא, א: "מפרנסים עניי גויים עם עניי
ישראל", וכסות בכלל פרנסה (רדב"ז). [וראה פאה פ"ח
מ"ז: "לן נותנין לו פרנסת לינה", והיינו מיטה וכסת,
כדלהלן בהלכה הסמוכה. ועי' רש"י כתובות מה. ד"ה
מפרנסין]. 19) לשון הבריייתא בגיטין שם. ומשמע דווקא
ביחד עם ישראל, וראה למעלה פ"א ה"ט. 20) ראה שם
נט, ב - ש"מפני דרכי שלום" דאורייתא היא. 21) ב"ב
שם. וראה בתוספות ד"ה לא, שהמדובר בגבאי צדקה, אבל
לדעת רבינו אף היחיד מחויב (רדב"ז). 22) (בירושלמי
פאה פ"ח ה"ה: "המסבבין על הפתחים אין נזקקין להם
לכל דבר. אמר רבי יונה, ובלחוד דלא יפחות ליה מן ארגון
דליה", ויתכן כי רבינו גורס שם "מן גרוגרת דליה").

39 ח. אין פוחתין לעני²³ העובר ממקום למקום מכפר
40 אחד הנמכר בפונדיון²⁴ פשהיו החטים ארבע סאין²⁵
41 בסלע²⁶. וכבר בארנו²⁷ פל המדות. ואם לן - נותנין
42 לו מצע לישן עליו, וכסת לתן פחת מראשותיו²⁸,
43 ושמן וקטנית²⁹. ואם שבת³⁰ - נותנין לו מזון שלש
44 סעודות, ושמן וקטנית, ודג וירק³¹. ואם היו מפירין
45 אותו³² - נותנין לו לפי כבודו³³.

23 (פאה פ"ח מ"ז. 24) חצי מעה. 25) שהם עשרים
וארבעה קבין. 26) שהוא עשרים וארבע מעות, ונמצא קב
חטים נמכר במעה, וחצי קב בפונדיון (= חצי מעה). אבל
מאחר שהתנווני מנכה שכרו, אינו מוכר בפונדיון אלא ככר
של רובע הקב, דהיינו מזון שתי סעודות. ראה למעלה פ"ו
ה"ח. 27) [בפ"א מהל' עירובין הלכות יב"ג].
28) במשנה שם: "לן, נותנים לו פרנסת לינה", ומפרשת
הסוגיא בבא-בתרא שם, שהם מצע וכסת. 29) תוספתא
פאה פ"ד (הוצאת ליברמן עמ' 57..) פרנסת לינה, שמן
וקטנית. היינו חוץ מפרנסת לינה, שהוא מיטה וכסת כנ"ל,
נותנים לו גם שמן וקטנית (תוספתא כפשוטה).
30) במשנה, שם. 31) תוספתא, שם. 32) שהוא עני בן

פוסקין צדקה על יתומים. וגבאי צדקה אם לוקחים מהנשים.
עניי ביתו קודמים לעניי עירו. והאומר תנו מאתיים זוז לבית
הכנסת.

1 א. מצות עשה לתן צדקה לעניים², כפי מה שראוי
2 לעני, אם היתה יד הנותן משגת. שפאמר: פתח
3 תפתח את ידך לו. ונאמר: והחזקת בו גר ותושב³
4 וחי עמך. ונאמר: וחי אחיך עמך.

(2) ראה להלן ה"ז, שמשום דרכי שלום מפרנסים גם עניי
גויים עם עניי ישראל. (3) ראה בפ"ג מהל' זכיה ומתנה
הי"א, שגם גר תושב מצוה להחיותו.

5 ב. וכל הרואה עני מבקש והעלים עינו ממנו ולא
6 נתן לו צדקה - עבר בלא תעשה, שפאמר: לא
7 תאמין את לבבך ולא תקפץ את ידך מאחריך האביון.

8 ג. לפי מה שחסר העני⁴ אתה מצוה לתן לו: אם
9 אין לו פסות - מכסים אותו, אם אין לו פלי בית -
10 קונין לו, אם אין לו אשה⁵ - משיאין אותו. ואם
11 היתה אשה - משיאין אותה לאיש. אפלו היה
12 דרפו⁶ של זה העני לרפב על הסוס ועבד רץ לפניו,
13 והעני וירד מנכסיו - קונין לו סוס לרפב עליו ועבד
14 לרוץ לפניו; שפאמר: די מחסרו אשר יחסר לו.
15 ומצוה אתה להשלים חסרונו⁸, ואין אתה מצוה
16 לעשורו.

(4) כתובות סז, ב. 5) שם: "[אשר יחסר] לו, זו אשה, וכן
הוא אומר: אעשה לו עזר כנגדו". 6) במשנה, שם. וראה
להלן פ"ח ה"טז. 7) כתובות, שם. 8) שם.

17 ד. יתום שפא להשיאו אשה⁹ - שוכרין לו בית
18 ומציעים לו מטה וכל פלי תשמישו ואחר קף
19 משיאין לו אשה.
(9) שם.

20 ה. פא העני ושאל די מחסורו ואין יד הנותן משגת
21 - נותן לו כפי השגת ידו¹⁰. וכמה? עד חמישית
22 נכסיו - מצוה¹¹ מן המבחר; ואחד מעשרה בנכסיו
23 - בינוני¹²; פחות מכאן - עין רעה. ולעולם לא ימנע
24 עצמו משלישית השקל¹³ בשנה, וכל הנותן פחות
25 מזה - לא קנים מצוה. ואפלו עני המתפרנס¹⁴ מן
26 הצדקה - חייב לתן צדקה לאחר.

(10) בבא-מציעא לא, ב: "נתון תתן, אין לי אלא מתנה
מרובה, מתנה מועטת (אם אי אפשר לו ליתן מתנה מרובה
- רש"י) מניין? תלמוד לומר: נתון תתן" (אור פני מלך).
(11) כתובות נ, א. "באושא התקיני: המבזבז אל יבזבז יותר
מחומש". וכן הוא בירושלמי פאה פ"א ה"א.
(12) שנאמר (דברים יד, כב) "עשר תעשר", ולמדו מכאן
ב'ספרי' (הובא ב'תוספות' תענית ט. ד"ה עשר) למעשר
כספים. (13) בבא-בתרא ט, א. 14) גיטין ז, ב.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"א אדר ב' - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 **המְרִיבָה גְנָבָה או גְזֵל מִשָּׁל אַחֲרֵימִים. וְכִמְהָ הוּא מוֹעֵט**
21 **שְׁלֵהוּ? הַפֵּל לְפִי עֵשֶׂר הַבְּעָלִים וְעֲנִיּוֹתָן⁴⁸.**

42 (בבא-כתרא, שם. 43) קטנים, שאינם חייבים במצוות.
44) כן אמרו שם על היתומים של בר מריון, שהיה עשיר גדול.
45) שם. 46) בבא-קמא קיט, א. 47) עבדים כנענים, שכל מה שקנו - קנה רבם (פ"ג מהל' זכיה ומתנה ה"א).
48) כן הוא בסוגיא שם: "הני (= צמידים ושרשרות זהב) לבני מחוזא, דבר מועט נינהו", שבני מחוזא היו עשירים, ותכשיטים קטנים אלה הם אצלם דבר מועט.

22 **יג. עֲנִי שֶׁהוּא קְרוֹבוֹ⁴⁹ - קוֹדֵם לְכָל אָדָם. עֲנִי בֵיתוֹ⁵⁰ קוֹדֵמִין לְעֲנִי עִירוֹ. עֲנִי עִירוֹ קוֹדֵמִין לְעֲנִי עִיר אַחֲרָתָּה. שְׁנָאֵמַר: לְאַחֲרֵי לְעֲנִי וְלְאַבְיָנָה בְּאַרְצָה.**

49) ב'ספרי' פרשת ראה, על הפסוק (דברים טו, ז) "כי יהיה בך אביון מאחד אחיך באחד שעריך" - "מאחד אחיך, מלמד שאחיד מאביך קודם לאחיד מאמך; באחד שעריך, יושבי עירך קודמין ליושבי עיר אחרת", ועי' 'כסף משנה' ורדב"ז.
50) הם המקורבים אליו ובאים תמיד לביתו [ראה אבות פ"א מ"ה]. ונראה שכן פירש רבינו, מה שאמרו בבבא-מציעא ע"א, א: "עניין ועניי עירך, עניין קודמין". ודלא כפירוש רש"י שם.

25 **יד. מִי שֶׁהֵלֵךְ⁵¹ בְּסַחֲרָה⁵² וּפְסָקוֹ עָלָיו⁵³ אֲנָשֵׁי הָעִיר שֶׁהֵלֵךְ שָׁם צָדָקָה - הָרִי זֶה נוֹתֵן לְעֲנִי אוֹתָהּ הָעִיר⁵⁴.**
27 **וְאִם הָיוּ רַבִּים⁵⁵ וּפְסָקוֹ עָלֵיהֶן צָדָקָה - נוֹתְנִין, וְכִשְׁבָּאִין - מְבִיאִין אוֹתָהּ עִמָּהֶן וּמְפָרְסִין בָּהּ עֲנִי עִירָם. וְאִם יֵשׁ שָׁם חֶבֶר עִיר - יִתְּנֶהָ לְחֶבֶר עִיר⁵⁶,**
30 **וְהוּא מְחַלְקָהּ כְּמוֹ שִׁירָאָה לּוֹ.**

51) מגילה כז, א. 52) [כלומר, לישבת עראי ולא לישבת קבע (ראה בפ"ה מהל' מלכים ה"ח)], שאם דעתו להשתקע שם, חייב הוא בכל הצדקות שבעיר ההיא לעניי אותה העיר, כמפורש בשו"ע יו"ד סי' רנו ס"ה, ועי' ב'חושן משפט' סי' קסג ס"ב, וראה להלן]. 53) [אף-על-פי שכן הדין אי-אפשר לפסוק עליו כל זמן שלא ישב שם שלשה חדשים לפחות, להלן פ"ט ה"ב]. 54) שכיון שכר פסקו עליו והוא יחיד, בטל הוא לגבי אותה העיר, ואינו יכול לתבוע מהם בחזרה ולהביא לעניי עירו, כמו ברבים להלן. 55) היינו רוב אנשי אותה העיר (רדב"ז). 56) לתלמיד-חכם המתעסק בצרכי ציבור (רש"י שם).

31 **טו. הָאוֹמֵר: תְּנוּ מְאֵתִים דִּינָר⁵⁷ לְבֵית הַפְּנֵסֶת, או תְּנוּ סֶפֶר תּוֹרָה לְבֵית הַפְּנֵסֶת - יִתְּנוּ לְבֵית הַפְּנֵסֶת שֶׁהוּא רְגִיל בּוֹ⁵⁸. וְאִם הָיָה רְגִיל בְּשָׁנִים - יִתְּנוּ לְשָׁנֵיהֶן⁵⁹. הָאוֹמֵר תְּנוּ מְאֵתִים דִּינָרִין לְעֲנִיִּים - יִתְּנוּ לְעֲנִי אוֹתָהּ הָעִיר⁶⁰.**

57) תוספתא בבא-קמא פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 370..). 58) בעיר שהוא דר שם (שו"ע יו"ד סי' רנח ס"ד). 59) חצי לזה וחצי לזה (רדב"ז וש"ך שם סק"ו). ובספר-תורה יקראו בו אלו זמן מה ואלו זמן מה (רדב"ז). 60) שהוא דר בה (שו"ע יו"ד שם ס"ה). שכיון שאמר סתם

טובים. 33) כתובות סז, ב. ולמדו כן מ"די מחסורו אשר יחסר לו" (למעלה ה"ג).

1 **ט. עֲנִי שְׁאִינוּ רוֹצֶה³⁴ לְקַח צְדָקָה - מְעַרְיָמִין עָלָיו וְנוֹתְנִין לוֹ לְשֵׁם מִתְּנָה³⁵ או לְשֵׁם הַלְוָאָה. וְעֵשֶׂר הַמְרַעִיב³⁶ אֶת עַצְמוֹ וְעִינוֹ צָרָה בְּמִמוֹנוֹ שְׁלֵא יֵאָבֵל מִמֶּנּוּ וְלֹא יִשְׁתֶּה - אֵין מְשַׁגְּחִין בּוֹ.**

34) כתובות, שם. 35) כלומר, פותחין לו לשם מתנה, ואם אינו רוצה - נותנים לו לשם הלוואה (כחכמים שם, ולא כרבי מאיר). 36) שם, כדעת רבי שמעון.

5 **י. מִי שְׁאִינוּ רוֹצֶה³⁷ לְתֵן צְדָקָה או שְׂיִתֵּן³⁸ מְעַט מִמֶּה שְׁרָאוֹי לוֹ - בֵּית דִּין כּוֹפֵין אוֹתוֹ וּמְכִין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת עַד שְׂיִתֵּן מֶה שְׁאַמְדוּהוּ לְתֵן. וְיִוָּרְדִין לְנַכְסָיו בְּפָנָיו³⁹ וְלִוְקָחִין מִמֶּנּוּ מֶה שְׁרָאוֹי לוֹ לְתֵן. וּמְשַׁכְּנִין⁴⁰ עַל הַצְּדָקָה, וְאֵפְלוּ בְּעִרְבֵי שַׁבָּתוֹת.**

37) בבא-בתרא ה, ב. 38) שם: "רבא אכפיה לרב נתן בר אמי, ושקיל מיניה ארבע מאה זוזי לצדקה". אף-על-פי שצדקה היא מצות-עשה שמתן שכרה בצדה (דברים טו, ח"ו). וכדעת ה'ירושלמי' בבא-בתרא סוף פ"ה, שכל מצוה שמתן שכרה בצדה אין בית-דין נענשין עליה, אבל מוזהרים עליה, וכן פסק רבינו בפ"ה מהל' ממרים הט"ו, שיש לבית-דין להכות מכת מרדות על ביזוי אב ואם, ולהעניש כפי מה שראוי, אף-על-פי שגם כיבוד אב ואם, היא מצוה שמתן שכרה בצדה (שמות כ, יב). וכן מפורש בחולין קמא, ב - שהלקו על מצות שילוח הקן, שגם היא מתן שכרה בצדה (דברים כב, ז). ומה שאמרו שם קי, ב - בזה שכפוהו על כיבוד אב - "שבוקהו", היינו שאינם נענשים עליה כעל שאר מצות-עשה. ומה שאמרו שם "אין בית-דין שלמטה מוזהרין עליה", "מוזהרין" לאו דוקא, אלא "נענשין", כמו שאמרו ב'ירושלמי' שם (תשובות מיימוני לספר קנין סי' רז). 39) אבל שלא בפניו - לא נכמפורש בכתובות מה, א: "מי שהלך למדינת הים כו', בית-דין יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו, אבל לא כו' דבר אחר". ודבר אחר, היינו צדקה, כמפורש שם]. 40) בבא-בתרא, שם.

10 **יא. אָדָם שׁוֹעֵר⁴¹ שֶׁהוּא נוֹתֵן צְדָקָה יוֹתֵר מִן הָרָאוֹי לוֹ, או שְׁמַצֵּר לְעַצְמוֹ וְנוֹתֵן לְגַבְאִים כְּדִי שְׁלֵא יִתְּבַשֵּׁשׁ - אֲסוּר לְתַבְּעוֹ וְלְגַבּוֹת מִמֶּנּוּ צְדָקָה. וְגַבְאֵי שְׁמַכְלִימוֹ וְשׁוֹאֵל מִמֶּנּוּ - עֲתִיד לְהַפְרַע מִמֶּנּוּ; שְׁנָאֵמַר: וּפְקָדְתִּי עַל כָּל לַחֲצָיו.**

41) בתענית כד, א - אמרו על אלעזר איש בירתא שהיה נותן כל ממונו לצדקה, והיו הגבאים בורחים ממנו שלא יראם. וכן הוא בבבא-בתרא שם, שמי שאינו אמיד - אסור ללוחצו על הצדקה.

15 **יב. אֵין פּוֹסְקִין צְדָקָה⁴² עַל יְתוּמִים⁴³ וְאֵפְלוּ לְפָדִינן שְׁבוּיִים, וְאָף עַל פִּי שֵׁישׁ לָהֶם מְמוֹן הַרְבֵּה⁴⁴. וְאִם פָּסַק הַדִּין עָלֵיהֶם כְּדִי לְשׁוּם לָהֶן שָׁם - מִתְּרִ⁴⁵. גַּבְאֵי צְדָקָה⁴⁶ לִוְקָחִין מִן הַנְּשִׂימִים וּמִן הַעֲבָדִים⁴⁷ וּמִן הַתִּינוּקוֹת דְּבַר מוֹעֵט, אֲבָל לֹא דְבַר מְרַבָּה; שְׁחֻזְתָּה**

קנד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב אדר ב' - ספר זרעים - הל' מתנות עניים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10 כלומר: ללוות סלע זה ולפרוע אחר במקומו, אבל לשנותו למצוה אחרת אסור. (11) "גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק פורטין וכו'". הרי שרק אם אין להם עניים מותר לפרוט, אבל אם יש להם עניים אסור. (12) שמא יחסרו, ולפירוש רש"י שמא יפרטו ויקנו דינרים ביוקר. (13) שמא יחשדום שהחסירו מעט בצירוף או שפרטו בזול.

"לעניים", ודאי שאין דעתו לעניים קרובים בלבד ולא לאחרים (רדב"ז).

יום שלישי י"ב אדר ב' ה'תשע"ו

פָּרָק שְׁמִינִי

1 יבאר שהצדקה היא בכלל הנדרים, והמתפיס בצדקה. הנודר צדקה ולא ידע כמה נדר, ואם מותר לשנות הנדבה. אם מקבלין צדקה מן הגוי בפרהסיא. וגוי שנדר לבדק הבית. אין לך מצוה רבה כפדיון שבויים, וקודמת לכל דבר. אם פודין השבויים ביותר משוויין. ואם מבריחין אותם. עבד שנשבה וישראל שבוי שנעשה מומר למצוה אחת. יתום ויתומה שבאו להשיאם מי קודם למי. באשה שקודמת לאיש לכל דבר, ובאנשים מי קודם למי.

ה. הִיָּה לְעֵנִיִּים הַנָּאָה בְּכֹפֹב הַמְּעוֹת בְּיַד הַגִּבְּאֵי פְּדֵי לְעִשׂוֹת¹⁴ לְאַחֲרִים לְתַן - הֲרִי אוֹתוֹ הַגִּבְּאֵי מִתָּר לְלוֹוֹת אוֹתָם הַמְּעוֹת שֶׁל עֲנִיִּים וּפּוֹרֵעַ; שֶׁהַצְּדָקָה אֵינָה פְּהֶקְדֵשׁ שֶׁאֲסוּר לְהָנוֹת בּוֹ. (14) לכוף. שאומר להם שאין לו מעות לחלק לעניים.

א. הַצְּדָקָה הֲרִי הִיא בְּכֻלָּל הַנְּדָרִים. לְפִיכָּהּ, הָאוֹמֵר: הֲרִי עָלַי סֵלַע לְצְדָקָה, או הֲרִי סֵלַע זֹאת צְדָקָה - חֵיב לְתַנְּהָ לְעֵנִיִּים מִיָּד. וְאִם אַחֵר - עֵבֶר בְּבֵל תֵּאָחֵר; שֶׁהֲרִי בְּיָדוֹ לְתַן מִיָּד, וְעֵנִיִּים מְצוּיִין הֵן. אֵין שָׁם עֲנִיִּים - מִפְּרִישׁ וּמִנִּיחָה⁵ עַד שֶׁיִּמְצָא עֲנִיִּים. וְאִם הַתְּנָה שְׁלֵא יִתֵּן עַד שֶׁיִּמְצָא עֲנִי - אֵינּוּ צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ⁶. וְכֵן אִם הַתְּנָה בְּשִׁעָה שֶׁנֶּדֶר בְּצְדָקָה אוֹ הַתְּנָדָב אוֹתוֹ שֶׁיְהִי הַגִּבְּאִין רִשְׁאִין לְשִׁנּוֹתָהּ וּלְצַרְפָּהּ בְּזָהָב⁷ - הֲרִי אֵלוֹ מִתְרִין.

ו. מִי שֶׁהַתְּנָדָב מְנוֹרָה אוֹ נֵר לְבֵית הַפְּנִסָּה - אֲסוּר לְשִׁנּוֹתָהּ. וְאִם לְדָבָר מְצוּהָ - מִתָּר לְשִׁנּוֹתָהּ¹⁵, אִף עַל פִּי שְׁלֵא נִשְׁתַּקַּע שָׁם בְּעֲלִיָּה מְעֻלְיָה, אֶלָּא אוֹמְרִים: זֶה הַמְּנוֹרָה אוֹ נֵר שֶׁל פְּלוֹנִי. וְאִם נִשְׁתַּקַּע שָׁם הַבְּעֻלִּים מְעֻלְיָה - מִתָּר לְשִׁנּוֹתָהּ אֶפְלוֹ לְדָבָר הַרְשׁוֹת¹⁶.

2 לשון נדר בקרבנות, והיינו "אמר ולא הפריש". (3) לשון נדבה בקרבנות, והיינו הפריש ולא הקריב. (4) "כי תדור נדר - לא תאחר לשלמו". (5) שאף על פי שאינו יכול לקיים הנתינה, יקיים לפחות את ההפרשה. והרי עבירת "בל תאחר" יש בין אמר ולא הפריש ובין הפריש ולא נתן. (6) שתנאו קיים. (7) שאלמלא התנה, אינם רשאים.

15) והיינו דווקא בני העיר. אבל הגבאי אסור לשנות. (16) כן נראה בסוגיית הגמרא שם: "גוי שהתנדב וכו' משנשתקע כו' מותר. למאי? אילימא לדבר הרשות - אפילו ישראל נמי", הרי שאם נשתקע מותר גם לדבר הרשות.

ז. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמורִים? בְּשֶׁהִיָּה הַמְּתַנָּדָב יִשְׂרָאֵל; אֲבָל אִם הִיָּה עוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת - אֲסוּר לְשִׁנּוֹתָהּ אֶפְלוֹ לְדָבָר מְצוּהָ עַד שֶׁיִּשְׁתַּקַּע שָׁם בְּעֻלְיָה מְעֻלְיָה¹⁷; שֶׁמָּא יֵאמֵר הַעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת: הַקְּדֵשְׁתִּי דָּבָר לְבֵית הַפְּנִסָּה שֶׁל יְהוּדִים וּמְכֻוּהוֹ לְעֶצְמָן.

ב. הַמְּתַפִּיס בְּצְדָקָה - חֵיב, כְּשֶׁאֵר הַנְּדָרִים. כִּיצַד? אָמַר: הֲרִי סֵלַע זֶה פְּזוֹ - הֲרִי זֶה צְדָקָה. הַמְּפָרִישׁ סֵלַע וְאָמַר: הֲרִי זֶה צְדָקָה, וְלָקַח סֵלַע שְׁנֵיהֶם וְאָמַר: וְזֶה - הֲרִי שְׁנֵיהֶם צְדָקָה, וְאִף עַל פִּי שְׁלֵא פִּרְשָׁה⁸.

17) ואז מותר אפילו לדבר הרשות.

ח. עוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת שֶׁהַתְּנָדָב לְבִדָּק הַבֵּית - אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ לְכַתְחֵלָה; וְאִם לְקַחוּ מִמֶּנּוּ - אֵין מְחִזְרִין לוֹ¹⁸. הִיָּה הַדָּבָר מְסֻיָּם, כְּגוֹן קוֹרָה אוֹ אֶבֶן - מְחִזְרִין לוֹ, פְּדֵי שְׁלֵא יְהִי לְהֵן דָּבָר מְסֻיָּם בְּמִקְדָּשׁ; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא לָכֶם וְלִנְוֵי וְגוֹמֵר¹⁹. אֲבָל לְבֵית הַפְּנִסָּה - מְקַבְּלִין מֵהֵן לְכַתְחֵלָה²⁰. וְהוּא שֵׁיאֵמַר: כְּדַעַת יִשְׂרָאֵל הַפְּרָשְׁתִּי. וְאִם לֹא אָמַר - טְעוֹן גְּנִיזָה, שֶׁמָּא לְבוֹ לְשִׁמִּים²¹. וְאֵין מְקַבְּלִים מֵהֶם לְחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם²² וְלֹא לְאַמַּת הַמַּיִם שְׁבָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְלָכֶם אֵין חֵלֶק וְזָכְרוֹן בִּירוּשָׁלַיִם²³.

8) וזו לצדקה, הרי זו צדקה משום יד, שכיוון שאמרו שם: "אם תמצי לומר יש יד לצדקה", נפשטה הבעיא.

ג. הַנּוֹדֵר צְדָקָה וְלֹא יָדַע בַּמָּה נֶדֶר - יִתֵּן עַד שֵׁיאֵמַר לֹא לָכֹף נְתוּבִנְתִּים⁹.

9) למד כן ממשנה בפרק בתרא דמנחות קו: שאם אמר: "פרשתי (נדרתי זהב למקדש) ואיני יודע מה פירשתי, יהא מביא עד שיאמר לא לכך נתכוונתי", והוא הדין לנדרי צדקה.

ד. אֶחָד הָאוֹמֵר 'סֵלַע זֶה צְדָקָה', או הָאוֹמֵר 'הֲרִי עָלַי סֵלַע לְצְדָקָה' וְהַפְּרִישׁוֹ, אִם רָצָה לְשִׁנּוֹתוֹ פְּאַחֲרָיו¹⁰ - מִתָּר. וְאִם מְשַׁהֲגֵעַ לְיַד הַגִּבְּאֵי - אֲסוּר לְשִׁנּוֹתוֹ. וְאִם רָצוּ הַגִּבְּאִים לְצַרְפָּהּ¹¹ הַמְּעוֹת וְלַעֲשׂוֹתָן דִּינְרִין - אֵינָן רִשְׁאִין¹²; אֶלָּא אִם אֵין שָׁם עֲנִיִּים לְחֵלֶק - מְצַרְפִּין לְאַחֲרִים, אֲבָל לֹא לְעֶצְמָן¹³.

18) כן מפרש רבינו מה שאמרו שם: "תני חדא גוי שהתנדב נדבה לבדק הבית מקבלים הימנו, ותניא אידך אין מקבלין - לא קשיא הא בתחילה הא בסוף". (19) "לבנות בית לאלוקיננו". (20) אפילו דבר מסויים. לפי שמהפסוק "לא לכם ולנו", אין ללמוד אלא לבית המקדש בלבד. וכן הוא בברייתא שם: "גוי שהתנדב קורה וכו' בודקין אותו אם אמר כדעת ישראל הפרשתי וכו' ואם לאו - טעונה גניזה,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב אדר ב' - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 יא. אַנְשֵׁי הָעִיר שֶׁגָּבוּ מַעוֹת לְבַנְיָן בֵּית הַפְּנִסָּת, וּבָא
20 לְהֵן דְּבַר מַצְוָה³⁴ - מוֹצִיאֵינּוּ בּוֹ הַמַּעוֹת. קִנְיָ אֲבָנִים
21 וְקוֹרוֹת - לֹא יִמְכְּרוּם לְדָבָר מַצְוָה, אֲלֵא לְפִדְיוֹן
22 שְׁבוּיִים. אַף עַל פִּי שֶׁהֵבִיאוּ אֶת הָאֲבָנִים וּגְדָרוּם³⁵,
23 וְאֵת הַקּוֹרוֹת וּפְסָלוֹם, וְהִתְקִינוּ הַכֹּל לְבַנְיָן - מוֹכְרִין
24 הַכֹּל לְפִדְיוֹן שְׁבוּיִים בְּלֶבֶד. אֲבָל אִם בָּנוּ וּגְמָרוּ -
25 לֹא יִמְכְּרוּ אֶת בֵּית הַפְּנִסָּת³⁶, אֲלֵא יִגְבוּ לְפִדְיוֹנָן מִן
26 הַצְּבוּר.

(34) שם ג': "לא ליסתור אינש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי - משום פשיעותא" שמא יארע אונס ויפשעו ולא יבנו אחרת - "גבו זווי ומחתי מאי (=גבו כספים והם מונחים למטרה זו מה הדין)? דילמא מיתרמי מילתא דמצוה ומפקי להו". (35) [אולי צריך להיות "וגדרום", כעין "ופסלום" שלהלן]. (36) כן הוא שם: שדירתו של אדם אין מוכרין לפדיון שבוים, ולא שיש איסור בדבר שהרי ספר תורה שקדושתו גדולה מקדושת בית הכנסת, התירו למכרו לפדיון שבוים, אלא שכיוון שאפשר לגבות פדיון מן הצבור, אין למכור את בית הכנסת, ואולם, אם אין אפשרות לגבות מן הצבור, מוכרים אותו.

27 יב. אִין פוֹדִין אֶת הַשְּׁבוּיִים בְּיָתֵר עַל דְּמִיָּהּ³⁷, מְפַנֵּי
28 תַּקּוּן הָעוֹלָם, שְׁלֵא יִהְיוּ הָאוֹיְבִים רוֹדְפִין אַחֲרֵיהֶם
29 לְשׁוֹבוֹתָם³⁸. וְאִין מְכַרְיָחִין אֶת הַשְּׁבוּיִים, מְפַנֵּי תַּקּוּן
30 הָעוֹלָם³⁹, שְׁלֵא יִהְיוּ הָאוֹיְבִים מְכַבְּדִין עֲלֵיהֶן⁴⁰ אֶת
31 הָעַל וּמְרַבִּים בְּשִׁמְרֵתָן.

(37) ושמים אותם כעבד הנמכר בשוק. (38) כפי הלשון השנייה שם: "דלא ליגרבו ולייתו טפין". ולא משום דוחק הציבור כפי הלשון הראשונה שם. ולפי זה אפילו אם בא אחד מן הקרובים לפדותו יותר מכדי דמיו, אין מניחים לו. וכן נראה בכתובות נב. באשה שנשבת, שאין הבעל פודה אותה אלא בכדי דמיה. (39) כדעת תנא קמא ואפילו אם אין כאן אלא שבו אחד. (40) היינו על שבוים אחרים.

32 יג. מִי שֶׁמְכַר עַצְמוֹ וּבְנָיו לְעוֹבְדֵי פוֹכְבִים וּמַזְלוֹת,
33 או שְׁלוּהָ מֵהֵן וְשָׁבוּ אוֹתָן אוֹ אֶסְרוּהוּ בְּהַלְוֹאתָן:
34 פֶּעַם רֵאשׁוּנָה וּשְׁנִיָּה - מַצְוָה לְפִדוֹתָן, שְׁלִישִׁית -
35 אִין פוֹדִין אוֹתָן. אֲבָל פוֹדִין אֶת הַבָּנִים לְאַחַר מִיתַת
36 אֲבִיהֶן⁴¹. וְאִם בְּקִשׁוּהוּ לְהַרְגוֹ - פוֹדִין אוֹתוֹ מִיָּדָם
37 אֶפְלוּ אַחַר פְּמָה פְּעָמִים.

(41) שלא יוטמעו בין הגויים וילמדו מעשיהם, אבל בחיי אביהם, הוא שומר עליהם.

38 יד. עֶבֶד שֶׁנִּשְׁבָּה⁴², הוֹאִיל וְטָבֵל⁴³ לְשֵׁם עֲבֹדוֹת
39 וְקָבַל עָלָיו מַצּוֹת - פוֹדִין אוֹתוֹ פְּיִשְׁרָאֵל שֶׁנִּשְׁבָּה.
40 וְשָׁבוּי שֶׁהִמִּיר לְעֲבוֹדַת פוֹכְבִים וּמַזְלוֹת, וְאֶפְלוּ
41 לְמַצְוָה אַחַת, כְּגוֹן שֶׁהָיָה אוֹכֵל נֶבֶלָה לְהַכְעִים
42 וְכִיּוֹצֵא בּוֹ - אֶסְרוֹ לְפִדוֹתוֹ⁴⁴.

(42) שם לז': "כשם שמצוה לפדות בני חורין כך מצוה

שמא בלבו לשמים" ומכיוון שקורה היא דבר מסויים, כמבואר למעלה, על כרחנו שכאן אין המדובר בבית המקדש אלא בבית הכנסת. (21) לשם הקדש, שאסור בהנאה. (22) וברור הדבר כי דינם כדין בדק הבית, שלכתחילה אין מקבלים מהם שום דבר, ובדיעבד מחזירים דבר מסויים, ודבר שאינו מסויים אין מחזירים. (23) רבינו קיצר הפסוק, כי שם נאמר: "ולכם אין חלק וצדקה וזיכרון בירושלם".

1 ט. אֶסְרוּ לְיִשְׂרָאֵל²⁴ לְטַל צְדָקָה מִן הָעוֹבְדֵי פוֹכְבִים
2 וּמַזְלוֹת בְּפִרְהֶסְיָא. וְאִם אֵינּוּ יָכוֹל לְחַיֹּת בְּצְדָקָה שְׁל
3 יִשְׂרָאֵל, וְאֵינּוּ יָכוֹל לְטַלָּה מִן הָעוֹבְדֵי פוֹכְבִים
4 וּמַזְלוֹת בְּצִנְעָה - הָרִי זֶה מִתֵּר. וּמִלֶּךְ אוֹ שָׂרָ²⁵ מִן
5 הָעוֹבְדֵי פוֹכְבִים וּמַזְלוֹת שֶׁשָּׁלַח מִמוֹן לְיִשְׂרָאֵל
6 לְצְדָקָה - אִין מַחְזִירִין אוֹתוֹ לוֹ, מִשׁוּם שְׁלוֹם
7 מַלְכוּת²⁶; אֲלֵא נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ, וְיִנְתֵּן לְעַנְיֵי עוֹבְדֵי
8 פוֹכְבִים וּמַזְלוֹת בְּסִתְרָה, כְּדִי שְׁלֵא יִשְׁמַע הַמֶּלֶךְ²⁷.

(24) בסנהדרין כו: "אמר רב נחמן אוכלי דבר אחר פסולים לעדות. הני מילי בפרהסיא אבל בצניעה לא, ובפרהסיא נמי לא אמרן אלא דאיפשר ליה לאיתזוני (=לקבל ממנו מזון) בצניעה וקא מבזי נפשיה בפרהסיא, אבל לא איפשר ליה (=לקבל בצניעה) - חיותיה הוא (=פרנסתו היא)". ופירשו שם ש"דבר אחר" הוא קבלת צדקה מן הגוי, ולא רק היחידים אסורים בזה, אלא גם גבאי צדקה אין להם לקבל מהגויים, ורק משום שלום מלכות מותר. (25) שם. במעשה של איפרא הורמיז אמו של שבור מלכא. (26) אבל אלולא זה אסור משום שנאמר "ביבש קצירה תשברנה", כלומר, כשתכלה זכות הצדקה של הגויים יישררו. (27) ויקפיד. אבל רש"י שם יא. דיבור המתחיל דלא סיימוה, כתב שבמעוֹת המתחלקות לעניים אין גניבת דעת, שאף הם יודעים שישראל רגילים לפרנס עניי נכרים כמו שאמרו: "מפרנסין עניי גויים עם עניי ישראל".

9 י. פְּדִיּוֹן שְׁבוּיִים קוֹדֵם²⁸ לְפְרִיָּסָת עֲנִיִים וְלְכִסּוּתָן.
10 וְאִין לֶךְ מַצְוָה גְּדוֹלָה כְּפִדְיוֹן שְׁבוּיִים, שֶׁהַשְּׁבוּי הָרִי
11 הוּא כְּלָל הָרַעֲבִים וְהַצְּמָאִים וְהָעֲרָמִים וְעוֹמֵד
12 בְּסִפְנֵת נַפְשׁוֹת²⁹. וְהַמַּעֲלִים עֵינָיו מִפְּדִיוֹנוֹ - הָרִי זֶה
13 עוֹבֵר עַל לֹא תֵאֱמָץ אֶת לִבְךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ,
14 וְעַל לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ³⁰, וְעַל לֹא יִרְדְּנוּ בְּפִרְךָ
15 לְעֵינֶיךָ³¹. וּבִטֵּל מַצּוֹת פְּתַח תְּפִתַּח אֶת יָדְךָ לוֹ,
16 וּמַצּוֹת וְחֵי אַחִיד עִמָּךְ, וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ³², וְהַצֵּל
17 לְקַחִים לְמוֹת, וְהִרְבֵּה דְבָרִים כְּאֵלוֹ³³. וְאִין לֶךְ מַצְוָה
18 רַבָּה כְּפִדְיוֹן שְׁבוּיִים.

(28) סברת רבינו היא, מאחר שהשבויה הוא בכלל הרעבים והצמאים וגם עומד בסכנת נפשות. (29) שם: "שבי קשה מכולם דכולהו איתנהו ביה", שהוא ביד הגוי לעשות בו כל חפצו, אם למות, אם לחרב, אם לרעב. (30) שעומד בסכנת נפשות. (31) כי בשבי מעבידים אותו בעבודת פרך. (32) שהוא כולל המצוות שבין אדם לחברו. (33) כמו: "הלא פרוס לרעב לחמך ... כי תראה ערום וכסיתו", ועוד.

קנו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב אדר ב' - ספר זרעים - הל' מתנות עניים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 **בְּחֻקָּמָהּ; אֲבָל אִם הָיָה פֶּהַן גְּדוֹל⁵⁵ עִם הָאָרֶץ וּמִמָּזֵר**
20 **תִּלְמִיד חֻקָּם⁵⁶ - תִּלְמִיד חֻקָּם קוֹדֵם. וְכָל הַגְּדוֹל**
21 **בְּחֻקָּמָהּ⁵⁷ - קוֹדֵם אֶת חֲבֵרוֹ. וְאִם הָיָה אֶחָד מֵהֵן רָבוּ**
22 **אוֹ אֲבִיו, אָף עַל פִּי שְׂיֵשׁ שֵׁם גְּדוֹל מֵהֵן בְּחֻקָּמָה -**
23 **רָבוּ אוֹ אֲבִיו שֶׁהוּא תִּלְמִיד חֻקָּם⁵⁸ קוֹדֵם לְזֶה שֶׁהוּא**
24 **גְּדוֹל מֵהֶם בְּחֻקָּמָה.**

55) שהוא קודם לכהן הדיוט. (56) כן הוא במשנה שם. וכנראה שרק ממזר תלמיד חכם שבא מטיפה כשרה, קודם לכהן גדול עם הארץ, אבל נתין שבא מטיפה פסולה - לא. (57) כן נראה בהוריות יד. ששאלו: "סיני (=בקי) ועוקר הרים (=חרף) הי מינייהו עדיף?". (58) שבאופן זה הוא קודם אפילו לרבו.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִיו

1) יבאר שבכל עיר שיש בה ישראל מעמידין גבאי צדקה. ודין תענית שמחלקים בו מעות לעניים. הקופה בכמה נגבית ובכמה מתחלקת. ודין גבאי צדקה אם רשאים לפרוש זה מזה. ואם מצא הגבאי מעות בשוק. אם מחשבין בצדקה עם גבאי צדקה. מי שישב במדינה ל' יום כופין אותו ליתן צדקה. מי שהיה בידו מעות והרי הן עליו חוב. מי מקבל מן הקופה ומן התמחוי. מי שהיה הולך ממקום למקום ותמו לו המעות. מי שהיו לו בתים שדות וכרמים אם מחייבים אותו למכור.

א. **כָּל עִיר שְׂיֵשׁ בָּהּ יִשְׂרָאֵל - חֲזִיבִין לְהַעֲמִיד² מֵהֶם**
26 **גְּבָאֵי צְדָקָה, אֲנָשִׁים יְדוּעִים³ וְנֶאֱמָנִים⁴, שְׂיֵהִיו**
27 **מִחֲזִירֵין עַל הָעָם מְעַרְבֵי שֶׁבֶת לְעַרְבֵי שֶׁבֶת⁵ וְלוֹקְחִין**
28 **מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵה שֶׁהוּא רְאוּי לְתֵן וְדָבָר הַקְּצוּב**
29 **עָלָיו. וְהֵן מִחֲלָקִין הַמְּעוֹת מְעַרְבֵי שֶׁבֶת לְעַרְבֵי שֶׁבֶת,**
30 **וְנוֹתְנִין לְכָל עֲנִי וְעֲנִי מְזוֹנוֹת הַמְּסַפְּקִין לְשִׁבְעָה**
31 **יָמִים. וְזוֹ הִיא הַנְּקָרָאֵת קָפָה.**

2) סנהדרין יז: "כל עיר שאין בה עשרה דברים הללו וכו' וקופה של צדקה - אין תלמיד-חכם רשאי לדור בתוכה".
3) בירושלמי קידושין פ"ד הלכה ה': "מנין לרבות שוטרי הרבים וגבאי צדקה (= שלא יהיו אלא מן המיוחסין) וכו' תלמוד-לומר מקרב אחיך תשים עליך מלך, כל שתמניהו עליך, לא יהא אלא מן הברורין שבאחיך" (אור פני מלך).
4) בבא בתרא י': "לא יתן אדם פרוטה לארנקי של צדקה, אלא-אם-כן ממונה עליה כרבי חנינא בן תרדיון" - פירוש: נאמן כמותו (תוספות שם ד"ה אלא, ולהלן פ"י הלכה ח).
5) שם ח:

ב. **וְכֵן מֵעֲמִידִין גְּבָאִין שְׁלוֹקְחִין כָּכֵל יוֹם יוֹם מִכָּל**
33 **חֶצֶר וְחֶצֶר פֶּת וּמִינֵי מֵאֲכָל אוֹ פְרוֹת אוֹ מְעוֹת מְמִי**
34 **שְׁמַתְנֵדָב לְפִי שְׁעָה, וּמִחֲלָקִין אֶת הַגְּבוּי לְעַרְבֵי בֵין**
35 **הָעֲנָיִים, וְנוֹתְנִין לְכָל עֲנִי מִמֶּנּוּ פְרִנְסַת יוֹמוֹ. וְזֶהוּ**
36 **הַנְּקָרָא תְּמַחֻוִי⁶.**

6) שם.

ג. **מְעוֹלָם לֹא רְאִינוּ וְלֹא שְׁמַעְנוּ בְּקֹהֶל מִיִּשְׂרָאֵל**

לפדות את העבדים". (43) לאחר שמל. (44) שהוא אפיקורוס, ומצוה להרגו.

1 **טו. הָאִשָּׁה קוֹדֶמֶת לְאִישׁ לְהַאֲכִיל⁴⁵ וּלְכַסּוֹת**
2 **וּלְהוֹצִיא מִבֵּית הַשְּׂבִי; מִפְּנֵי שֶׁהָאִישׁ דְּרָכּוֹ לְחַרְרֵי,**
3 **לֹא הָאִשָּׁה, וּבְשִׁתָּהּ מְרַבָּה. וְאִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם בְּשִׁבְיָה**
4 **וְנִתְבָּעוּ שְׁנֵיהֶן לְדָבָר עֲבָרָה⁴⁶ - הָאִישׁ קוֹדֵם לְפִדּוֹת,**
5 **לְפִי שְׂאִין דְּרָכּוֹ לְכָף.**

45) שם שנינו: "האיש קודם לאשה להחיות ולהשיב אבדה והאשה קודמת לאיש לכסות ולהוציא מבית השבי". ובברייתא בכתובות אמרו: "יתום ויתומה שבאו להתפרנס מפרנסין את היתומה ואחרי כן מפרנסין את היתום, מפני שהאיש דרכו לחזור על הפתחים ואין אשה דרכה לחזור על הפתחים", הרי שכסות במשנה היא לאו דווקא. והוא הדין מזונות ו"להחיות", היינו באופן שיש סכנת נפשות ואז האיש קודם. (46) במשנה שם: "בזמן ששניהם עומדים בקלקלה", האשה לזנות והאיש למשכב זכור.

6 **טז. יְתוֹם וְיְתוּמָה שְׂבָאוּ לְהִשְׂיֵא אוֹתָן - מְשִׁיאִין**
7 **הָאִשָּׁה קֹדֵם לְאִישׁ, מִפְּנֵי שֶׁבְּשִׁתָּהּ שָׁל אִשָּׁה מְרַבָּה.**
8 **וְלֹא יִפְתְּחוּ לָהּ מִמְשַׁקְלֵי שִׁשָּׁה דִּינָרִים וּרְבִיעֵי דִּינָר⁴⁷**
9 **שָׁל פְּסָף טָהוֹר. וְאִם יֵשׁ בְּפִיס שָׁל צְדָקָה - נוֹתְנִין**
10 **לָהּ לְפִי כְבוֹדָה.**

47) "ולא יפתחו לה מחמישים וזו", כלומר, חמישים דינרים.

11 **יז. הָיוּ לְפָנֵינוּ עֲנָיִים הַרְבֵּה אוֹ שְׂבוּיִים הַרְבֵּה, וְאִין**
12 **בְּפִיס פְּדִי לְפָרְגָס אוֹ פְּדִי לְכַסּוֹת אוֹ פְּדִי לְפִדּוֹת אֶת**
13 **פְּלָן - מִקְדִּימִין אֶת הַפֶּהַן לְלוּי, וְלוּי לְיִשְׂרָאֵל,**
14 **וְיִשְׂרָאֵל לְחֻלְלֵל⁴⁸, וְחֻלְלֵל לְשִׁתּוּקִי⁴⁹, וּשְׁתּוּקִי**
15 **לְאֶסּוּפִי⁵⁰, וְאֶסּוּפִי לְמִמְזוֹר⁵¹, וּמִמְזוֹר לְנִתְיִין⁵², וְנִתְיִין**
16 **לְגֵר, שֶׁהַנְּתִין גְּדֹל עֲמֵנוּ בְּקִדְשָׁה⁵³. וְגֵר קוֹדֵם לְעַבֵד**
17 **מְשַׁחֲרֵר, לְפִי שֶׁהָיָה בְּכָלֵל אֲרוּר⁵⁴.**

48) חלל הוא זה שנולד מאיסור כהונה, כגון כהן שנשא גרושה, חללה וזונה. וקדימה זו של ישראל לחלל ושתי הקדימות שלאחריה: חלל לשתוקי ושתוקי לאסופי, לא נזכרו במשנה, אבל חידושם רבינו מדעתו וכן כתב בפירוש המשניות שם. ובטעם קדימת ישראל לחלל כתב שם: "לפי שבת חלל פסולה לכהונה ובת ישראל כשרה לכהונה".
49) "שמכיר את אמו ואינו מכיר את אביו ודאי".
50) שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא את אביו ולא את אמו.
51) "לפי שהמזר ודאי והאחרים (=השתוקי והאסופי) ספק". (52) נתין הוא מן הגבעונים שנתנם יהושע לחוטבי עצים ושואבי מים ודוד גזר עליהם ואסרם לבוא בקהל ישראל. והטעם מבואר בברייתא הוריות שם: "זה בא מטיפה כשרה וזה בא מטיפה פסולה". (53) שהרי אבות אבותיו נתגירו. (54) לפני שנשתחרר כשהיה עבד, ועבד הוא בכלל ארוור, שנאמר "ארוור כנען, עבד עבדים יהיה לאחיו".

18 **יח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁהִיו שְׁנֵיהֶן שְׂוִין**

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב אדר ב' - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 (כלומר, בעיר, ועיין מגילה ב: וראה להלן הלכה יב).
22 בבא בתרא ט. מעשה של רב אשי.

27 ח. גבאי צדקה אין רשאי לפרש²³ זה מזה בשוק,
28 אלא פדי שיהיה זה פורש לשער זה פורש לחנות
29 וגובין²⁴.

23 שם ח: שלא יאמרו זה הגובה יחיד, דעתו לגנוב (רש"י
שם). 24) ובלבד שייראו שניהם כאחד (שם).

25 ט. מצא הגבאי מעות בשוק²⁵ - לא יתנם לתוף
26 פיסו²⁶, אלא לתוף ארנקי של צדקה, וכשיגיע לביתו
27 יטלם.

25) גמרא שם. 26) שלא יאמרו: מעות של צדקה הוא
גנוב (רש"י שם).

27 י. היה הגבאי נושה²⁷ בחברו מנה, ופרעו בשוק -
28 לא יתנם לתוף פיסו²⁸, אלא לתוף ארנקי של צדקה,
29 וכשיגיע לביתו יטלם. ולא ימנה מעות הקפה שנים
30 שנים²⁹, אלא אחד אחד, מפני החשד³⁰; שגאמר:
31 והייתם נקים מיי ומישראל³¹.

27) גמרא שם. 28) משום חדש, כנ"ל. 29) שם.
30) שלא יאמרו: שנים הוא נוטל, ואינו מונה אלא אחת
(רש"י שם). 31) יתכן כי זה מוסב לכל מה שלמעלה.

32 יא. גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק³² - מצרפין
33 המעות דינרין³³ לאחרים, אבל לא לעצמן³⁴. גבאי
34 תמחוי³⁵ שאין להם עניים לחלק - מוכרים לאחרים,
35 ואין מוכרים לעצמם. ואין מחשבים בצדקה³⁶ עם
36 גבאי צדקה, ולא בהקדש עם הגזברין; שגאמר: אף
37 לא יחשב אתם הפסד הנתן על ידם, פי באמונה הם
38 עשים.

32) גמרא שם. 33) פורטים המעות הקטנות לדינרים,
שהם גדולים יותר. וראה למעלה פ"ח הלכה ד. 34) פן
יחשדו שפורטים בזול. 35) בבא בתרא שם. 36) שם
ט. כלומר, אין מבקשים מהם דין וחשבון מהכספים
שחילקו.

37 יב. מי שישב במדינה³⁷ שלשים יום - כופין אותו
לתן צדקה לקפה עם בני המדינה. ישב שם שלשה
38 חדשים - כופין אותו לתן התמחוי. ישב שם ששה
39 חדשים - כופין אותו לתן צדקה בכסות שמכסים
40 בה עניי העיר³⁸. ישב שם תשעה חדשים - כופין
41 אותו לתן צדקה לקבורה שקוברין בה את העניים,
42 ועושין להם פל צרכי קבורה.

37) כן הוא שם ת. לפי כתב"ב מינכן וכתב"ד פריז
"שלשים יום לקופה, שלשה חדשים לתמחוי", וכן הביא
מהרי"ק שורש יז (ראה ברוב"ז) בשם שני ספרים בגמרא
שם. וכן הוא בר"ף וביד רמ"ה. וכן הוא בתוספתא פאה
פ"ד (הוצאת ליברמן עמ' 75 82) לענין קופה, שדי בשלשים

1 שאין להן קפה של צדקה; אבל תמחוי - יש
2 מקומות שנהגו בו, ויש מקומות שלא נהגו בו.
3 והמנהג הפשוט היום, שיהיו גבאי הקפה מזוירין
4 בכל יום ומחלקין מערב שבת לערב שבת⁸.

7) כן נראה בסנהדרין שם, שער שאין בה קופה של צדקה
אסור לתלמיד-חכם לדור בתוכה, ולא מנו גם "תמחוי" (אור
פני מלך, וראה להלן בסמוך בדברי הרדב"ז). ועיין להלן
הלכה יב. 8) שהרי רשאים בני העיר לעשות תמחוי קופה,
כמבואר להלן הלכה ז (רדב"ז).

5 ד. בתעניות מחלקים מזונות לעניים. וכל תענית
6 שאכלו העם ולנו ולא חלקו צדקה לעניים - הרי
7 אלו פשוטי דמים¹⁰, ועליהם נאמר בקבלה: צדק
8 ילין בה, ועתה מרצחים. במה דברים אמורים?
9 בשלא נתנו להן הפת¹¹ והפרות שאוכלים בהם
10 הפת, כגון תמרים וענבים¹²; אבל אם אחרו המעות
11 או החטים¹³ - אינן פשוטי דמים.

9) סנהדרין לה. 10) שנמצאו העניים רעבים, שהרי נשענו
על כך (רש"י שם). 11) שם. 12) שם. שהם דברים
המוכנים לסעודה ועליהם סמכו העניים, ולא הכינו דברים
אחרים. 13) שם. שעל זה לא סמכו העניים לסעודתם
אחרי התענית.

12 ה. הקפה אינה נגבית אלא בשנים¹⁴, שאין עושים
13 שררה על הצבור במקמון פחות משנים. ומתן
14 להאמין¹⁵ לאחד המעות של קפה. ואינה נחלקת
15 אלא בשלשה¹⁶, מפני שהיא פדיגי מזונות, שנותנים
16 לכל אחד די מחסורו לשבת. והתמחוי נגבה
17 בשלשה, שאינו דבר קצוב¹⁷, ומתחלק בשלשה.

14) בבא בתרא שם. ואינה צריכה שלשה, לפי שהיה ידוע
כמה סכום שעל כל אחד ליתן, ואין כאן דין (תוספות שם).
15) שם. 16) שם. 17) כן הוא בברייתא שם: "תמחוי
נגבית בשלשה ומתחלקת בשלשה, שגבויה וחלוקה שוים",
וכפירוש התוספות שם.

18 ו. התמחוי¹⁸ נגבה בכל יום, והקפה - מערב שבת
19 לערב שבת. והתמחוי - לעניי עולם, והקפה לעניי
20 אותה העיר בלבד.

18) שם.

21 ז. רשאי בני העיר¹⁹ לעשות קפה תמחוי, ותמחוי
22 קפה, ולשנותן לכל מה שירצו מצרכי צבור²⁰, ואף
23 על פי שלא התנו בן בשעה שגבו. ואם היה
24 במדינה²¹ חכם גדול, שהכל גובין על דעתו²² והוא
25 יחלק לעניים כפי מה שיראה - הרי זה רשאי
26 לשנותן לכל מה שיראה לו מצרכי צבור.

19) שם. 20) לדעת רבינו תם (בתוספות שם ד"ה
ולשנותה) מותר לבני העיר לשנות אפילו לדבר הרשות.

קנה שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב אדר ב' - ספר זרעים - הל' מתנות עניים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פ"ו הלכות ג-ד). (51) דברים שהגוף נהנה מהם, שכיון שנתרגל בכלים חשובים, אינו יכול להסתגל לפחותים מהם, והם מאוסים עליו (כתובת סח.). (52) שמגרדים בה במרחץ, שבזה לא שייך לומר שמגרדת פשוטה מאוסה. (53) לכתוש בו חיטים. ואף בו אין טענת מיאוס. (54) שם. (55) שם, לדעת רב פפא. (56) אלא הוא מתפרנס מן היחידים ולא מיד הגבאי, אז אין מחייבין אותו למכור כליו אלא אטול. (57) כלומר, שמתפרנס מקופה של צדקה שבא לידי גבאי. וכן פירש הרי"ף שם.

טו. בעל הבית שהיה מהלך לעיר⁵⁸ ותמו לו המעות בדרך ואין לו עתה מה לאכל - הרי זה מתר לקח לקט שכחה ופאה ומעשר עני ולהנות מן הצדקה. ולקשיגיע לביתו - אינו חייב לשלם⁵⁹, שהרי עני היה באותה שעה. הא למה זה דומה? לעני שהעשיר, שאינו חייב לשלם.

(58) פאה פ"ה משנה ד. (59) שם, כחכמים.

טז. מי שהיה לו⁶⁰ פתים⁶¹ שדות וכרמים⁶², ואם מוכרן⁶³ בימי הגשמים מוכרן בזול⁶⁴, ואם הניחן עד ימות החמה מוכרן בשויה⁶⁵ - אין מחייבין אותו למכור⁶⁶, אלא מאכילין אותו מעשר עני עד חצי דמיה⁶⁷, ולא ידחק עצמו וימכר שלא בזמן מכירה.

(60) ברייתא בכבא קמא ז. לפי דעת הרי"ף שם (כסף-משנה). (61) שאינו דר בהם, שהרי אין מחייבים אותו למכור ביתו. כמפורש בפאה פ"ח משנה ח, ראה למעלה הלכה יד (תוספות בכבא קמא שם ד"ה מי שהיו). (62) ושיום יותר ממאתיים זוז, ראה להלן, שכן מוכח בגמרא שם, לפי נוסחת הרי"ף, ולכן הסמיך רבינו הלכה זו להלכה הקודמת "בעל הבית שהיה מהלך וכו'", לפי שגם כאן מדובר בעשיר שהוא עני באותה שעה (רדב"ז). (63) כדעת רבה (שם ז:). (64) לפי שלא יספיק הקונה לזרעם בחורף זה (רש"י שם). (65) לפי שיכול להספיק לחרוש ולזרוע בתחילת החורף (שם). (66) ולהפסיד. (67) כלומר, נותנים לו מעשר עני עד חצי השינוי של נכסיו, שאף אם ימכור נכסיו בחצי המחיר אינו מפסיד כלום, שהרי השלימו לו במעשר עני, שכן אדם מוכר לפעמים בחצי המחיר, אבל לא בפחות מזה. ובדעת הרי"ף יש מפרשים שנותנים לו מעשר עני בלי מדה ושווי, עד הזמן שיוכל למכור נכסיו בחצי המחיר.

יז. הרי שאר האדם לוקחין ביקר, והוא אינו מוצא שיקח ממנו אלא בזול מפני שהוא דחוק וטרוד - אין מחייבין אותו למכור⁶⁸, אלא אוכל מעשר עני והולך עד שימכר בשוה וידעו הכל שאינו דחוק למכור.

(68) כנוסחת הרי"ף שם: "אי דזול ארעתא דכולי עלמא, ודיליה נמי זולא בהדייהו, אפילו פורתא נמי לא ליספור ליה (הר שמדובר בששוים יותר ממאתים זוז), ואלא דאייקור ארעתא דכולי עלמא, ודיליה איירי דעייל ונפיק אזוזי זלא

יום, והובאה בירושלמי בכבא בתרא פ"א הלכה ד. והטעם בזה מפני שהקופה מוכרחת יותר מן התמחוי, שאין לך מקום שאין בו קופה, ויש מקומות שלא נהגו בתמחוי. ראה למעלה הלכה ג (כסף משנה למעלה הלכה ו). (38) [גם כאן פתח במדינה וסיים בעיר, כי היינו הך. וראה למעלה הלכה ז].

יג. מי שיש לו מזון שתי סעודות³⁹ - אסור לו לטל מן התמחוי⁴⁰. היו לו מזון ארבע עשרה סעודות - לא יטל מן הקפה⁴¹. היו לו מאתים זוז⁴², אף על פי שאינו נושא ונותן בהם, [או שיש לו חמשים זוז ונושא ונותן בהם]⁴³ - הרי זה לא יטל לקט שכחה ופאה ומעשר עני. היו לו מאתים חסר דינר, אפלו אלף⁴⁴ נותנין לו פאחד - הרי זה מתר לקח⁴⁵. היו בידו⁴⁶ מעות והרי הן עליו חוב⁴⁷ או שהיו ממשכנים לכתבת אשתו⁴⁸ - הרי זה מתר לקח.

(39) פאה פרק ח משנה ז. (40) הואיל ושתי סעודות הוא מאכל ליום אחד, לא יקח מן התמחוי שיחלקו בכל יום (פירוש המשניות). (41) שיקבצו בכל שבוע, שיש שלש סעודות בשבת, ואחת עשרה בימים הנשארים, שתי סעודות בכל יום, אחת ביום ואחת בלילה, מלבד ערב שבת סעודה אחת ביום, וסעודת מוצאי-שבת לא יצטרך אליה בשביל שאכל במנחה יום השבת, והוא השלמת שלש סעודות של שבת (פירוש המשניות). (42) שם משנה ח. (43) נוסף לפי ספרים אחרים, והוא שם במשנה ט. ואמרו שם בירושלמי שחמשים העושים (ריוח) טובים מן מאתים (חסר פרוטה) שאינם עושים. (44) שם. (45) כיון שבעת הנתניה אין לו מאתים זוז. (46) משנה שם. (47) שהוא חייב לאחרים, ומשמע שאינם ממושכנים, ורק בכתובה אמר ממושכנים. ואילו במשנה שם אמרו: "היו ממושכנים לבעל חובו או לכתובת אשתו, הרי זה יטול", הרי שאפילו בבעל-חוב צריך שיהיו ממושכנים. וצריך עיון. [אבל דברי רבינו בנויים על יסוד הסוגיא בכתובות פו. שדין בעל-חוב לגבות ממעות, ודין האשה לגבות כתובתה מקרקע, וראה בפ"ז מהלכות אישות הלכה ד, ולפיכך כתב ממושכנים רק באשה ולא בחוב]. (48) שעשה אותם אפותיקי, שתגבה רק מהם (ט"ז ביו"ד סימן רנג ס"ק ג).

יד. עני שצריך ויש לו חצר וכלי בית, אפלו היו לו כלי כסף וכלי זהב - אין מחייבין אותו⁴⁹ למכור את ביתו ואת כלי תשמישו, אלא מתר לקח, ומצוה לתן לו⁵⁰. במה דברים אמורים? בכלי אכילה ושתייה⁵¹ ומלבוש ומצעות וכיוצא בהן; אבל אם היו כלי כסף וכלי זהב פגון מגרדת⁵² או עלים⁵³ וכיוצא בהן - מוכרן ולוקח פחות מהן⁵⁴. במה דברים אמורים⁵⁵? קדם שגייע לגבות מן העם⁵⁶; אבל אחר שגבה הצדקה⁵⁷ - מחייבים אותו למכור פליו ולקח אחרים פחותין מהם ואחר פך יטל.

(49) פאה שם משנה ח. (50) שהרי אדרבה, אם אין לו, שוכרין לו בית ומציעין לו מטה וכל כלי תשמישו (למעלה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב אדר ב' - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במשפט". וכן נכון לפי הפסוק "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה".

ארעיה, אפילו טובא נמי ליספו לה". והשמיט רבינו את הכבא הראשונה, באופן שהוזלו השדות - לפי שפשוט הוא, שאינו נוטל מעשר עני (כסף-משנה).

18 ב. לעולם אין אדם מעני מן הצדקה, ואין דבר רע
19 ולא הִזַק נגלל בשביל הצדקה; שְׁנֵאמַר: וְהָיָה
20 מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שְׁלוֹם.⁸ כָּל הַמֵּרְחֵם - מִרְחֵמִין
21 עָלָיו;⁹ שְׁנֵאמַר: וַנִּתֵּן לָךְ רַחֲמִים וְרַחֲמֶךָ וְהִרְבֵּךְ. וְכָל
22 מִי שֶׁהוּא אֶכְזָרִי וְאִינוּ מֵרַחֵם - יֵשׁ לַחֹשׁ לִיחְסוּסוֹ;¹⁰
23 שְׁאִין הָאֶכְזָרִיּוֹת מְצוּיָה אֲלָא בְּעוֹבְדֵי פוֹכְבִים
24 וּמְזוֹלוֹת, שְׁנֵאמַר: אֶכְזָרִי הִמָּה וְלֹא יִרְחֲמוּ. וְכָל
25 יִשְׂרָאֵל וְהַגְּלוּיָה עֲלֵיהֶם - פְּאֻחִים הֵם, שְׁנֵאמַר: בְּנִים
26 אַתֶּם לִי אֱלֹהֵיכֶם; וְאִם לֹא יִרְחֵם הָאֵחַ עַל הָאֵחַ -
27 מִי יִרְחֵם עָלָיו? וְלָמִי עֲנִי? יִשְׂרָאֵל נוֹשָׂאִין עֵינֵיהֶן?
28 הַלְעוֹבְדֵי פוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת שְׁשׁוֹנְאִין אוֹתָן וְרוֹדְפִין
29 אַחֲרֵיהֶן? ! הָא אִין עֵינֵיהֶן תְּלוּיּוֹת אֲלָא לְאַחֲיָהֶן.

1 יח. עני שגבו לוי⁶⁹ כְּדֵי לְהַשְׁלִים מַחְסוּרוֹ וְהוֹתִירוֹ
2 על מה שהוא צריך - הרי המותר שלו. מותר עניים
3 - לעניים. מותר שבויים - לשבויים. מותר שבוי -
4 לאותו שבוי. מותר מתים⁷⁰ - למתים⁷¹. מותר המת⁷²
5 - ליוֹרְשָׁיו⁷³.

69 שקלים פ"ב משנה ה. 70 שגבו לצורך מת סתם והותירו. 71 לקבורת אחרים. 72 גבו לצורך קבורת מת זה והותירו. 73 משנה שם, כדעת תנא-קמא.

6 יט. עני שנתן פרוטה⁷⁴ לתמחוי או פרוטה לקפה -
7 מקבלים ממנו; ואם לא נתן - אין מתביין אותו
8 לתן⁷⁵. נתנו לו בגדים חדשים והחזיר להן את
9 השקקין⁷⁶ - מקבלין ממנו; ואם לא נתן - אין
10 מתביין אותו לתן.

74 תוספתא פאה פ"ד. 75 שמה שאמרנו למעלה (פ"ז הלכה ה), שאפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב ליתן צדקה, אין זה אלא כשיש לו כדי פרנסתו. אבל אם אין לו, אינו חייב ליתן (ש"ך יו"ד סימן רנ"ג ס"ק יא). 76 הבגדים הישנים שנשחקו.

פֶּרֶק עֲשׂוּרֵי

1 יבאר שחייבין אנו להזהר במצות הצדקה יותר מכל המצוות. ודין המעלים עיניו מן הצדקה או הנותנה בסבר פנים רעות. יבאר שיש שמונה מעלות בצדקה זו למעלה מזו. ושדחק האדם עצמו ואל יצטרך לבריות. ומי שאינו צריך ליטול ומרמה את העם.

11 א. חֲבִיבִין אֲנִי לְהִזְהֵר בְּמַצּוֹת צְדָקָה יוֹתֵר מִכָּל מְצוֹת
12 עֲשֵׂה². שְׁהַצְּדָקָה סִימָן לְצַדִּיק זֶרַע אֲבָרָהּ אֲבִינוּ³;
13 שְׁנֵאמַר: כִּי יִדְעַתוּ לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצֹא אֶת בְּנָיו
14 לַעֲשׂוֹת צְדָקָה⁴. וְאִין כִּסָּא יִשְׂרָאֵל⁵ מִתְכוּנָן וְדַת
15 הָאָמֶת עוֹמְדַת אֲלָא בַצְּדָקָה; שְׁנֵאמַר: בַצְּדָקָה
16 תִּכְוֶנֶי. וְאִין יִשְׂרָאֵל נִגְאָלִין⁶ אֲלָא בַצְּדָקָה; שְׁנֵאמַר:
17 צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט תִּפְדֶּה, וְשָׁבִיָּה בַצְּדָקָה.

2 שהרי שקולה צדקה כנגד כל המצוות, כמפורש בבבא-בטרא ט, א. ('אור פני מלך'). 3 ('הרמב"ן בסוף דרשתו לקהלת, הביא: "לצדיקי זרע אברהם". וכן הלשון ב'מדרש הגדול' פרשת לך-לך (בראשית יז, ז), ראה ב'אור פני מלך'). 4 יבמות עט, א: "שלשה סימנים יש באומה זו, הרחמנים והביישנים וגומלי חסדים כו' דכתיב למען אשר יצוה את בני וגו'". 5 הוא מלכות. ראה במלכים-א ח, כה; י, ט. 6 שבת קלט, א: "אמר עולא, אין ירושלים נפדה אלא בצדקה, שנאמר ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה". ונראה שרבינו גורס שם אין ישראל נפדה (הגרי"י פיק שם) [ובסנהדרין צת. לפי כתי"י פריז "אין ירושלים נפדה אלא

7) ואדרבה מתעשר (תענית ט. ר'תוספות' שם ד"ה עשר). ונאמר (משלי כח, כז) "נותן לרש אין מחסור" ('אור שמח'). 8 נראה שסומך על סופו של אותו פסוק "ועבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם", שהרי "מעשה הצדקה" נדרש על גבאי צדקה הכופה אחרים ליתן, כמבואר להלן בה"ו. 9 שבת קנא, ב. 10 ששלשה סימנים יש באומה זו: רחמנים וביישנים וגומלי חסדים (יבמות שם, וראה למעלה ה"א). וכן הוא בביצה לב, ב: "וכל מי שאינו מרחם על הבריות, בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו" ('אור פני מלך').

30 ג. כָּל הַמַּעֲלִים עֵינָיו מִן הַצְּדָקָה - הֲרִי זֶה נִקְרָא
31 בְּלִיעֵל¹¹, כְּמוֹ שְׁנִקְרָא עוֹבֵד עֲבוֹדַת פוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת
32 בְּלִיעֵל. וּבְעֲבוֹדַת פוֹכְבִים הוּא אוֹמֵר: יֵצֵאוּ אֲנָשִׁים
33 בְּנֵי בְלִיעֵל; וּבְמַעֲלִים עֵינָיו מִן הַצְּדָקָה הוּא אוֹמֵר:
34 הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן יִהְיֶה דָבָר עִם לְבָבְךָ בְּלִיעֵל. וְנִקְרָא
35 רָשָׁע, שְׁנֵאמַר: וְרַחֲמֵי רָשָׁעִים אֶכְזָרִי. וְנִקְרָא חוֹטֵא,
36 שְׁנֵאמַר: וְקָרָא עָלֶיךָ אֵל יְיָ וְהָיָה כִּף חַטָּא. וְהַקְדוֹשׁ
37 בְּרוּךְ הוּא קְרוֹב לְשׁוֹעֵת עֲנִיִּים, שְׁנֵאמַר: שׁוֹעֵת
38 עֲנִיִּים אַתָּה תִשְׁמַע¹². לְפִיכָף צְרִיךְ לְהִזְהֵר בַּצְּעָקוֹתֶם,
39 שְׁהָרִי בְרִית פְּרוּתָה לָהֶם; שְׁנֵאמַר: וְהָיָה כִּי יִצְעַק
40 אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי כִּי חֲנוּן אֲנִי.

11) כן פירש רבינו את מאמרו של רבי יהושע בן קרח, בבבא בתרא י, א: "כל המעלים עיניו מן הצדקה, כאילו עובד עבודה-זרה, כתיב הכא השמר לך וגו' בני בליעל וגו'". 12 לא נמצא במקרא, אך באיוב (לה, כח) כתוב: "וצעקת עניים ישמע". והוא בנוסח ברכת השיר "נשמת" של הספרדים (הגהה בדפוסים).

ד. כָּל הַנוֹתֵן צְדָקָה לְעֵנִי בְּסֵבֶר פְּנִים רְעוֹת וּפְנָיו
42 כְּבוֹשׁוֹת בְּקִרְקַע, אֲפֹלוּ נִתֵן לוֹ אֲלֵף זְהוּבִים - אֶבֶד
43 זְכוּתוֹ¹³ וְהַפְסִידָה; אֲלָא נוֹתֵן לוֹ בְּסֵבֶר פְּנִים יְפוֹת
44 וּבְשִׁמְחָה. וּמִתְאוּגֵן עִמּוֹ עַל צָרְתוֹ, שְׁנֵאמַר: אִם לֹא

קס שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב אדר ב' - ספר זרעים - הל' מתנות עניים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גמור (בבא-בטרא י:). (22 שקלים פ"ה מ"ו.
 23 כלומר, לוקחים בעצמם ואין איש יודע. (24 בבא-
 בתרא, שם. 25) שם, ועי' ב'תוספות' ד"ה אלא, וראה
 למעלה פ"ט ה"א.
 ט. פחות מזה²⁶ - שיעד הנותן למי יתן, ולא ידע
 העניי ממי לקח. כגון גדולי החכמים²⁷, שהיו
 הולכין בסתר ומשליכין המעות בפתחי העניים.
 וכזה ראוי לעשות, ומעלה טובה היא, אם אין
 הממנין בצדקה נוהגין כשורה.
 26) בבא-בטרא, שם. (27) מר עוקבא. וראה בכתובות סז,
 א.
 י. פחות מזה²⁸ - שיעד העניי ממי נטל, ולא ידע
 הנותן. כגון גדולי החכמים²⁹, שהיו צוררים המעות
 בסדיניהן ומפשלין לאחוריהן, ובאין העניים
 ונוטלין, כדי שלא יהיה להן בושה.
 28) בבא-בטרא, שם. (29) רבי אבא, וראה בכתובות, שם.
 יא. פחות מזה - שיתן לו בידו קדם שישאל.
 יב. פחות מזה - שיתן לו אחר שישאל.
 יג. פחות מזה - שיתן לו פחות מן הראוי בסבר
 פנים יפות.
 יד. פחות מזה - שיתן לו בעצב.
 טו. גדולי החכמים³⁰ היו נותנין פרוטה לעני קדם
 כל תפלה ואחר כך מתפללין; שנאמר: אני בצדק
 אחזה פניך.
 30) רבי אלעזר - בבא בתרא, שם.
 טז. הנותן מזונות לבניו ולבנותיו הגדולים³¹ שאינו
 חיב במזונותיהן, כדי ללמד הזכרים תורה ולהנהיג
 הבנות בדרך ישרה ולא יהיו מבוזות; וכן הנותן
 מזונות לאביו ולאמו³² - הרי זה בכלל הצדקה³³.
 וצדקה גדולה היא, שהקרוב קודם³⁴. וכל המאכיל
 ומשקה עניים ויתומים על שלחנו - הרי זה קורא
 אל יי ויענהו ומתענג; שנאמר: אז תקרא וי
 יענה³⁵.

1 ככיתי לקשה יום, עגמה נפשי לאביון. ומדבר לו
 2 דברי תחנונים ונחומים, שנאמר: ולב אלמנה ארנן.
 13) אין כוונתו שאבר זכותו לגמרי, שהרי להלן הי"ד כותב
 "פחות מזה שיתן בעצב", משמע שאף בזה יש מצוה.
 3) ה. שאל העניי ממך ואין בידך כלום לתן לו - פי'סהו
 4) בדברים¹⁴. ואסור לגער בעניי¹⁵ או להגביה קולו
 5) עליו בצעקה, מפני שלבו נשבר ונדפא. והרי הוא
 6) אומר: לב נשבר ונדפא אלהים לא תבזה. ואומר:
 7) להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדפאים. ואוי למי
 8) שהכלים את העניי, אוי לו. אלא יהיה לו קאב בין
 9) פרקמים בין בדברים, שנאמר: אב אנכי לאביונים.
 14) בבא-בטרא ט, ב. (15) כן הוא במשלי (יג, ז): "כופר
 נפש איש עשרו, ורש לא שמע גערה". וראה ב'כר הקמח'
 אות צדקה.
 10) הפופה¹⁶ אחרים לתן צדקה ומעשה אותן - שכתו
 11) גדול משכר הנותן¹⁷; שנאמר: והיה מעשה הצדקה
 12) שלום¹⁸. ועל גבאי צדקה וכיוצא בהם אומר:
 13) ומצדיקי הרבים כפוכבים¹⁹.
 16) בבא-בטרא ט, א. (17) כלומר, אפילו מהנותן צדקה
 ברצונו, שלא בכפייה (ט"ז יו"ד סי' רמט ס"ק ב).
 18) ואילו בעבודת הצדקה, כלומר, בנתינתה, לא נאמר אלא
 "השקט ובטח", ושלוש גדול מהם (מהרש"א שם).
 19) שם ה, ב.
 20) שמנה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו: מעלה
 15) גדולה שאין למעלה ממנה - זה המחזיק ביד
 16) ישראל שמך ונותן לו מתנה או הלוואה, או עושה
 17) עמו שתפוח²⁰, או ממציא לו מלאכה, כדי לחזק את
 18) ידו עד שלא יצטרך לבריות לשאל. ועל זה נאמר:
 19) והחזקת בו, גר ותושב וחי עמך. כלומר: החזק בו
 20) עד שלא יפל ויצטרך.
 20) רבינו מונה ממטה למעלה, כי המלוה היא מעלה יותר
 גדולה מהמתנה, ועושה שתפוח היא מעלה יותר גדולה
 ממלוה, כמו שאמרו בשבת סג, א: "א"ר שמעון בן לקיש,
 גדול המלוה (שאינן עניי בוש בה - רש"י) יותר מן העושה
 צדקה, ומטיל בכיס (עושה שתפוח) יותר מכולם".
 ח. פחות מזה - הנותן צדקה לעניים, ולא ידע למי
 22) נתן, ולא ידע העניי ממי לקח; שהרי זה מצוה
 23) לשמה²¹. כגון לשפת חשאים²² שהיתה במקדש,
 24) שהיו הצדיקים נותנין בה בחשאי, והעניים בני
 25) טובים מתפרנסין ממנה בחשאי²³. וקרוב לזה -
 26) הנותן לתוך קפה של צדקה²⁴. ולא יתן אדם לתוך
 27) קפה של צדקה, אלא אם כן יודע שהמנה נאמן
 28) ויודע להנהיג פשוטה פרטי חנניה כן
 29) תרדיון²⁵.
 21) אף-על-פי שגם אם עושה שלא לשמה, הרי זה צדיק

יום רביעי י"ג אדר ב' ה'תשע"ו

הלכות תרומות

28 יש בכללן שמונה מצות. שתיים מצות עשה, ושש
 29 מצות לא תעשה, וזה הוא פֶּרֶטָן: (א) להפריש
 30 תְּרוּמָה גדולה. (ב) להפריש תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר. (ג) שלא
 31 לקדים תְּרוּמָה ומַעֲשֵׂרוֹת זֶה לָזֶה אֶלָּא יִפְרִישׁ עַל
 32 הַסֵּדֶר. (ד) שלא יאכל זֶר תְּרוּמָה. (ה) שלא יאכל
 33 אֶפְלוֹ תוֹשֵׁב כֹּהֵן או שְׂכִירוֹ תְּרוּמָה. (ו) שלא יאכל
 34 עֶרֶל תְּרוּמָה. (ז) שלא יאכל כֹּהֵן טָמֵא תְּרוּמָה. (ח)
 35 שלא תאכל חֲלָלָה תְּרוּמָה ולא מוֹרָם מִן הַקְּדוּשִׁים.
 36 וְבָאוּר מִצְוֹת אֵלוֹ בְּפָרְקִים אֵלּוֹ:

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

37 (1) יבאר התרומות והמעשרות היכן נוהגים. אי זו היא ארץ
 ישראל וסוריא וחוצה לארץ. גוי שקנה קרקע בארץ ישראל,
 ופירות הגוי שגדלו בקרקע שקנה מארץ ישראל. הקונה
 שדה בסוריא או הקונה קרקע מן הגוי בסוריא. ישראל
 שהיה לו קרקע והוריד לה אריס ושלח לו פירות. ישראל
 וגוי שלקחו שדה בשותפות. ופירות ארץ ישראל שיצאו
 לחוצה לארץ, או איפכא. ודין אילן שנוטה לארץ ועומד
 בחוצה לארץ, או איפכא. תרומות ומעשרות בזמן הזה אם
 הם מן התורה. (2) ובכלל ההפרשה גם הניתנה. (3) היינו
 חוזה ושוק של קדשים קלים.

38 א. התְּרוּמָה והַמַּעֲשֵׂרוֹת אֵינָן נוֹהֲגִין מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא
 39 בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל,⁴ בֵּין בְּפָנֵי הַבַּיִת בֵּין שְׁלֹא בְּפָנֵי הַבַּיִת.⁵
 40 וּנְבִיאִים הִתְקַיְּנוּ,⁶ שִׁיְהוּ נוֹהֲגוֹת אֶפְלוֹ בְּאַרְצֵי שְׁנַעֲרָ,⁷
 41 מִפְּנֵי שֶׁהִיא סְמוּכָה לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל⁸ וְרַב יִשְׂרָאֵל הוֹלְכִין
 42 וְשׁוֹבִין שָׁם. וְהִתְקַמְּוּ הָרֵאשׁוֹנִים⁹ הִתְקַיְּנוּ, שִׁיְהוּ
 43 נוֹהֲגוֹת אֶף בְּאַרְצֵי מִצְרַיִם וּבְאַרְצֵי עַמּוֹן וּמֹאָב¹⁰, מִפְּנֵי
 44 שֶׁהֵם סְבִיבוֹת לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל.¹¹

(4) ש"כ מצהו שהיא תלויה בארץ (היינו חובת קרקע),
 אינה נוהגת אלא בארץ. (5) ודווקא בזמן שכל ישראל
 שם. (6) ידים פרק ד משנה ג: "בכל מעשה נביאים".
 (7) בכל. (8) [אף על פי שרחוקה היא יותר ממצרים ועמון
 ומואב ולפיכך תקנו בה מעשר שני בשביעית - סמוכה היא
 לארץ ישראל יותר מארצות אחרות]. (9) במשנה שם:
 "מצרים מעשה זקנים". ואף עמון ומואב מעשה זקנים. ולפי
 שלא היו רוב ישראל הולכים לשם, לא תקנו בה הנביאים.
 (10) שלא נכבשו על ידי סיחון ולא נתקדשו מעולם בקדושת
 ארץ ישראל. (11) כלומר, קרובים לארץ ישראל.

45 ב. אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם הִיא בְּאַרְצוֹת¹²
 46 שְׁכַפְשׁוֹן מִלֶּךְ יִשְׂרָאֵל¹³ או נְבִיא¹⁴ מִדַּעַת רַב יִשְׂרָאֵל.¹⁵
 47 וְזֶהוּ הַנִּקְרָא כְּבוֹשׁ רַבִּים. אֲבָל יְחִיד מִיִּשְׂרָאֵל או
 48 מִשְׁפָּחָה או שֶׁבֶט שֶׁהֲלָכוּ וְכָבְשׁוּ לְעַצְמָן¹⁶ מְקוֹם,
 49 אֶפְלוֹ מִן הָאֶרֶץ שֶׁנִּתְּנָה לְאַבְרָהָם - אֵינּוּ נִקְרָא אֶרֶץ

1 ויתומים במקום העבדים.³⁷ מוטב לו להשתמש
 2 באלו, ויהנו בני אברהם יצחק ויעקב מנכסיו, ולא
 3 יהנו בהם זרע חם. שכל המרפה עבדים - בכל יום
 4 ויום מוסיף חטא ועון בעולם³⁸; ואם יהיו עניים בני
 5 ביתו - בכל שעה ושעה מוסיף זכויות ומצות.

(36) אבות פ"א מ"ה. (37) הכנענים. וראה בפירוש
 המשניות, שם. (38) באבות פ"ב מ"ז: "מרבה שפחות -
 מרבה זימה, מרבה עבדים - מרבה גזל".

6 יח. לעולם ידחק³⁹ אדם עצמו ויתגלגל בצער ואל
 7 יצטרף לבריות ואל ישליף עצמו על הצבור. וכן צוה
 8 חכמים ואמרו: עשה שבתך חל ואל תצטרף
 9 לבריות. ואפלו היה חכם ומכבד והעני - יעסק
 10 באמנות, ואפלו באמנות מנולת, ולא יצטרף
 11 לבריות. מוטב לפשוט עור בהמות נבלות, ולא יאמר
 12 לעם⁴⁰: חכם גדול אני, כהן אני, פּרִנְסוֹנִי. וּבְקֶךָ צוּו
 13 חֲכָמִים. גְּדוּלֵי הַחֲכָמִים הִיוּ מֵהֶם הוֹטְבֵי עֲצִים⁴¹
 14 וְנוֹשְׂאֵי הַקּוֹרוֹת⁴² וְשׂוֹאֲבֵי מַיִם⁴³ לְגִנּוֹת וְעוֹשֵׂי הַבְּרִזָּל
 15 וְהַפְּחָמִים⁴⁴, וְלֹא שְׂאֵלוֹ מִן הַצְּבוּר, וְלֹא קָבְלוֹ מֵהֶם
 16 כְּשֶׁנִּתְּנוּ לָהֶם.

(39) פסחים קיב, א. (40) כן הוא שם קיג, א. "פשוט
 נבילתא בשוקא ושקיל אגרא, ולא תימא כהנא אנא, וגברא
 רבא אנא". (41) הלל הזקן (רבינו בפירוש המשנה, אבות
 פ"ד מ"ה. ועי' יומא לה:). (42) רב ששת, בגיטין סז, ב
 (כסף-משנה). (43) רב הונא, בכתובות קה, א. (כסף-
 משנה, וראה בפירוש המשנה, אבות שם). אולם רש"י
 מפרש שם, שהיה משקה שדות שלו. (44) רבי יהושע,
 בברכות כח, א. (כסף-משנה).

17 יט. כל מי שאינו צריך לטל ומרמה את העם ונוטל
 18 - אינו מת מן הזקנה⁴⁵ עד שיצטרף לבריות. והרי
 19 הוא בכלל ארור הגבר אשר יבטח באדם. וכל מי
 20 שצריך לטל ואינו יכול לחיות אלא אם כן נוטל,
 21 כגון זקן או חולה או בעל יסורין, ומגיס דעתו
 22 ואינו נוטל - הרי זה שופך דמים⁴⁶, ומתחייב בנפשו,
 23 ואין לו בצערו אלא חטאות ואשמות. וכל מי
 24 שצריך לטל, וצער ודחק את השעה וחה חיי צער
 25 כדי שלא יטריח על הצבור - אינו מת מן הזקנה
 26 עד שיפּרִנְסֵם אַחֲרֵים מְשֻׁלוֹ⁴⁷. וְעָלְיוֹ וְעַל כָּל פְּיוּצָא
 27 בְּזָה נֶאֱמַר: בְּרוּךְ הַגִּבּוֹר אֲשֶׁר יִבְטַח בִּי.

(45) גירסת המשנה בירושלמי פאה פ"ח מ"ט. (46) כן
 הוא שם. ועי' בר"ש שם. (47) משנה שם, ועי"ש בר"ש,
 שאף הוא חילק כן, בין אם אינו יכול להספיק לפרנסתו,
 שהוא שופך דמים, לבין אם יכול להספיק, שהוא בכלל
 "בורך הגבר אשר יבטח בה".

סלקו להו הלכות מתנות עניים בסיעתא דשמיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24 לְשַׁעֲתָהּ וְלֹא קִדְשָׁהּ לְעֵתִיד לְבוֹא. פִּינֹן שְׁעָלוּ בְּנֵי
25 הַגּוֹלָה²⁶ וְהַחֲזִיקוּ בְּמִקְצַת הָאָרֶץ²⁷, קִדְשׁוּהָ קִדְשָׁהּ
26 שְׁנֵיהֶם הַעֲוֹמֶדֶת לְעוֹלָם, לְשַׁעֲתָהּ וְלְעֵתִיד לְבוֹא²⁸.
27 וְהֵנִיחוּ אוֹתָם הַמְּקוֹמוֹת שֶׁהַחֲזִיקוּ בָּהֶם עוֹלֵי מִצְרַיִם
28 וְלֹא הַחֲזִיקוּ בָּהֶם עוֹלֵי בְּבַל כְּשֶׁהָיוּ²⁹, וְלֹא פִטְרוּם
29 מִן הַתְּרוּמָה וְהַמְעַשְׂרוֹת³⁰, כְּדֵי שְׂיִסְמְכוּ עֲלֵיהֶם
30 עֲנִיִּים בְּשִׁבְעֵיט³¹. וְרַבְּנֵי הַקְּדוּשָׁה³² הִתִּיר בֵּית שְׁאָן
31 מֵאוֹתָם הַמְּקוֹמוֹת שֶׁלֹּא הַחֲזִיקוּ בָּהֶם עוֹלֵי בְּבַל³³.
32 וְהוּא נִמְנָה עַל אֲשָׁקְלוֹן³⁴ וּפְטָרָה מִן הַמְעַשְׂרוֹת³⁵.

24 כלומר, קנו בכיבוש. (25) "וכיוון שנלקחה הארץ
מיריחם בטל הכיבוש". (26) בימי עזרא. (27) ש"הרבה
כרכים כבשו עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל".
(28) בהלכות בית הבחירה שם כתב: "וכיוון שעלה עזרא
וקדשה לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה,
ולפיכך כל מקום שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדושת
עזרא השנייה הוא מקודש היום ואף על פי שנלקח הארץ
ממנו". והכסף משנה שם תמה: "איני יודע מה כח חזקה
גדול מכח כיבוש, ולמה לא נאמר בחזקה גם כן משנלקחה
הארץ מידינו בטלה חזקה, ותו בראשונה שנתקדשה בכיבוש
וכי לא היה שם חזקה?". [אולם הדברים מתבארים על פי
ההקדמות שלפנינו: א. הכסף משנה כתב, שמלך גוי קונה
קניין הגוף בכיבוש מלחמה, משום "דינא דמלכותא דינא",
ב. בשיטה מקובצת כתב, ש"דינא דמלכותא" אינו הקנאה
ליחיד, אלא הוא צריך לעשות קניין. הרי שכיבוש אינו אלא
קניין כללי, למלכות הכובשת, אבל לא ליחידים שבאותה
מלכות. ג. רבינו פוסק להלכה, שאין קניין לגוי להפקיע את
ארץ ישראל מקדושתה. מעתה הדברים מבוארים: הקדושה
הראשונה הייתה על ידי הכיבוש הכללי, ואף על פי שהיו
אחר כך חזקות של כל אחד ואחד לקנות חלקו, כמפורש
ביקדושין כו. בברייתא של ר' ישמעאל - לא נתכוונו לקדש
בהן את הארץ, מאחר שכבר נתקדשה על ידי הכיבוש
הכללי, ומכיוון שהכיבוש הזה, הכללי, בטל על ידי
הכיבוש, הקניין הכללי של הגויים - בטלה הקדושה, אבל
הקדושה השנייה שלא היה בה כיבוש כלל, אלא חזקה
ברשיון המלך כורש, ועל ידה נתקדשה הארץ - אף על פי
שנכבשה, כיוון שלא בטלו קנייני החזקות של כל אחד
ואחד מישראל על ידי הכיבוש הכללי - לא בטלה הקדושה
גם אחרי שעשה כל יחיד ויחיד מהגויים קניין פרטי בקרקע
שזכה בה, כיוון שהקניין הזה אינו אלא קניין יחיד, כמבואר
למעלה, אין קניין לגוי להפקיע את ארץ ישראל מקדושתה].
(29) כלומר, לא כבשום ולא קדשום. (30) כלומר, מעשר
עני. (31) ואף על פי ששביעית נוהגת בהם מדרבנן -
חייבים בתרומה ובמעשר עני בשביל העניים. (32) הוא
רבי - רבי יהודה הנשיא. (33) ופטרה מן מעשרות, כמו
אשקלון. והיינו "מפני שלא היו ישראל מצויין שם כל כך
והיו מקומות רחוקים מעיקר מקומות הישוב של כיבוש
שני". (34) שלא כבשוה עולי בבל. (35) כן מפורש
בירושלמי שם, שרבי השתתף בעת שפטרוה מן המעשרות.

33 ו. נמצא כל העולם לענין מצות התלויות בארץ
34 נחלקת לשלש מחלוקות: ארץ ישראל, וסוריא,

1 יִשְׂרָאֵל כְּדֵי שְׂיִנְהַגּוּ בוּ כָּל הַמִּצְוֹת. וּמִפְּנֵי זֶה חִלַּק
2 יְהוֹשֻׁעַ וּבֵית דִּינּוּ כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְשִׁבְטִים אַף עַל
3 פִּי שֶׁלֹּא נִכְבְּשָׁה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה כְּבוֹשׁ יַחֲדָי¹⁷
4 כְּשֶׁיַּעֲלֶה כָּל שִׁבְטֵי וְיִכְבֹּשׁ חִלְקוֹ.

(12) כולל גם הארץ שניתנה לאברהם. (13) בספרים אחרים
נוסף "או שופט". (14) כמו שמצאנו ששמואל הנביא
הוציא את ישראל למלחמה בפלשתים. (15) אבל שלא
מדעת רוב ישראל, אינו אלא כיבוש יחיד, ואינו כיבוש,
וכדעת רבי יוסי בעבודה זרה כא. (16) שלא מדעת רוב
ישראל. (17) [שכיוון שחלקו לכל שבט חלקו כשהלכו
לכבוש, הרי זה מדעת רוב ישראל].

5 ג. הארצות שפכש דוד חוץ לארץ פנען, פגון ארם
6 נהרים וארם צובה ואחלב¹⁸ וכיוצא בהן, אף על פי
7 שמלך ישראל הוא ועל פי בית דין הגדול הוא
8 עושה¹⁹ - אינן בארץ ישראל לכל דבר ולא פחוצה
9 לארץ לכל דבר, פגון בבל ומצרים; אלא יצאו
10 מפלל חוצה לארץ, ולהיותן בארץ ישראל לא
11 הגיעו. ומפני מה ירדו ממעלת ארץ ישראל? מפני
12 שפכש אותם קדם שפכש כל ארץ ישראל, אלא
13 נשאר בה משבועה עממים; ואלו תפס כל ארץ פנען
14 לגבולותיה ואחר כך פכש ארצות אחרות²⁰ - הנה
15 כבושו פלו בארץ ישראל לכל דבר. והארצות
16 שפכש דוד הן הנקראין סוריא.

(18) [אין זו אחלב שזכרה בספר שופטים "אשר לא הוריש
את יושבי עכו וגוי' ואת אחלב", שהיא אינה חוצה לארץ.
(19) [שהרי מלחמה זו היא מלחמת הרשות ולמלחמת
הרשות אין המלך מוציא אלא על פי בית דין הגדול של
שבעים ואחד, אבל במלחמת ארץ ישראל היא מלחמת
מצוה אין צורך בבית הדין הגדול, ולפיכך לא הזכיר רבינו
בהלכה הקודמת אלא רוב ישראל]. (20) על פי בית דין
הגדול, אבל שלא על פי בית דין הגדול אינו מתקדש
בקדושת ישראל, לא יהא אלא ארץ ישראל גופה, שאף היא
אינה מתקדשת אלא בכיבוש שהיא מדעת רוב ישראל. ולא
כדעת התוספות בניטין שם שאף אם כבשה יחיד מתקדשת.

17 ד. סוריא - יש דברים שהיא בהן בארץ ישראל²¹,
18 ויש דברים שהיא בהן פחוצה לארץ²². והקונה בה
19 קרקע - קונה בארץ ישראל לענין תרומות
20 ומעשרות ושביעית. והכל בסוריא מדברי סופרים²³.

(21) שאויריה טהור ושהקונה בה בית מן הגוי, מותר לו
לומר לגוי לכתוב שטר אפילו בשבת ולענין תרומות
ומעשרות ושביעית. (22) שעפרה טמא, והמביא גט
מסוריא כמביא מחוצה לארץ וצריך לומר: בפני נכתב ובפני
נחתם. והמוכר עבדו לסוריא כמוכר לחוצה לארץ.
(23) שמן התורה "כיבוש יחיד לאו שמיא כיבוש".

21 ה. כל שהחזיקו²⁴ עולי מצרים ונתקדש קדשה
22 ראשונה - פיון שגלו בטלה קדשתן; שקדשה
23 ראשונה, לפי שהיתה מפני הכבוש בלבד²⁵, קדשה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ג אדר ב' - ספר זרעים - הלכות תרומות קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לצפון. (48) איי הים שבמערב. (49) והוא תחום ארץ ישראל, כמו שנאמר: "ונסב הגבול מעצמון נחלה מצרים". ומהו נחל מצרים? - יש אומרים שהוא הנילוס, ויש אומרים שהוא "וואדי אל עריש". אבל צריך עיון שהרי למעלה כתב שהגבול הדרומי הוא אשקלון. (50) לצפון. (51) לדרום.

ח. מהיכן החזיקו עולי בבל? מפניב ולפנים⁵² פנגד המזרח⁵³. ומפניב⁵⁴ ולחויץ⁵⁵ עד אַמְנָה, והיא אַמְנוֹם, ועד הנָהָר⁵⁶, והוא נחל מצרים - לא החזיקו בו⁵⁷. וכזיב עֶצְמָה - לא החזיקו בה.

(52) היינו לדרום. וכן מפורש בשביעית שם: "כל שהחזיקו עולי בבל מארץ ישראל ועד כזיב". (53) [היינו לצד מערב]. (54) כלומר, אבל מכזיב. (55) היינו לצפון. (56) בדרום. (57) כלומר, לא החזיקו בו עולי בבל, אלא עולי מצרים.

ט. אי זו היא סוּרְיָא? מאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְלַמְטָה⁵⁸ פנגד אַרְם נְהָרִים וְאַרְם צוֹכָה, פֶּל יַד פָּרַת עַד בְּבַל, כְּגוֹן דְּמִשְׁק וְאַחֲלָב וְחָרָן וּמִגְבַּת וּכְיוֹצָא בְּהוּ עַד שְׁנַעַר. וְצַהֲר - הָרִי הַיָּא פְּסוּרְיָא. אָבַל עַפּוֹ - חוּצָה לְאַרְץ⁵⁹, כְּאַשְׁקְלוֹן⁶⁰, וְהֵם תְּחוּמֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

(58) כלומר, מחוצה לה. וכתב "למטה" לפי שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות. (59) כן הוא במשנה גיטין שם (שרבינו מפרש לעניין כיבוש עולי מצרים): "ועכו כצפון", הרי שגם עולי מצרים לא כבשוה. (60) במשנה שם: "ואשקלון כדרום". ולדעת רבינו, היינו שלא כבשוה אפילו עולי מצרים, כנ"ל לגבי עכו. אבל כבר העירו התוספות מהפסוק המפורש: "וילכוד יהודה וגו' ואת אשקלון". ואולי היו שני אשקלון (רדב"ז). אבל מה שכתב רבינו "עכו חוצה לארץ כאשקלון", שמשמע שבאשקלון פשוט לו יותר היא חוצה לארץ, צריך עיון מניין לו זה.

י. עוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת שְׁקֵנָה קָרַקַע בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל - לֹא הִפְקִיעָה מִן הַמְצֻאוֹת⁶¹, אֲלֹא הָרִי הַיָּא בְּקִדְשָׁתָהּ⁶². לְפִיכָף, אִם חָזַר יִשְׂרָאֵל וְלִקְחָה מִמֶּנּוּ - אֵינָה פְּכּוּשׁ יְחִיד⁶³, אֲלֹא מְפִישׁ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת וּמִבְּיָא בְּפוּרִים. וְהַפֶּל מִן הַתּוֹרָה, כְּאֵלּוֹ לֹא נִמְכְּרָה לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת מְעוֹלָם⁶⁴. וְיֵשׁ קִנְיָן לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים פְּסוּרְיָא⁶⁵ לְהִפְקִיעַ מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת⁶⁶ וּמִן הַשְּׂבִיעִית, כְּמֹו שִׁתְּבָאָר.

(61) שאין קניין לגוי בארץ ישראל להפקיעה מידי מעשר. (62) [שאם קנה הישראל מפירותיה חייב הוא להפריש מהם תרומות ומעשרות מן התורה]. (63) שאינו כיבוש ואינו חייב שם במעשר מן התורה. (64) [לעניין תרומות ומעשרות אין צורך שיקנה ממנו בחזרה את הקרקע, ואפילו אם לא קנה אלא את הפירות ומרחם, חייב להפריש תרומות ומעשרות מן התורה ואם קנה אותם לפני עונת המעשרות, חייבים גם בנתינה. ומה שכתב רבינו, "חזר ישראל ולקחה ממנו" אינו אלא משום ביכורים, שאף הלוקח פירות מישראל אינו מביא ביכורים, אלא אם קנה גם גוף הקרקע.

1 וְחוּצָה לְאַרְץ. וְאַרְץ יִשְׂרָאֵל נְחֻלָּתָה לְשָׁנִים: כָּל
2 שֶׁחֲזִיקוּ עוֹלֵי בְּבַל - חֵלֶק אֶחָד; וְכָל שֶׁחֲזִיקוּ
3 עוֹלֵי מִצְרַיִם בְּלֶבֶד - חֵלֶק שְׁנַיִ. וְחוּצָה לְאַרְץ נְחֻלָּתָה
4 לְשָׁנִים: אֶרֶץ מִצְרַיִם וְשְׁנַעַר³⁶ וְעַמּוֹן וּמוֹאָב -
5 הַמְצֻאוֹת נוֹהֲגוֹת בָּהֶם מִדְּבַרֵי סוּפְרִים וּנְבִיאִים; וְשָׂאָר
6 הָאֲרָצוֹת - אֵין תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת נוֹהֲגוֹת בָּהֶן.

(36) היא נזכרת בתורה: "ותהי ראשית ממלכתו בכל ארץ ואכד וכלנה בארץ שנער".

ז. אֵי זֹו הֵיא אֶרֶץ שֶׁחֲזִיקוּ בָּהּ עוֹלֵי מִצְרַיִם? מִרְקָם
8 שְׁהוּא בְּמִזְרַח אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַד הַיָּם הַגְּדוֹל³⁷; וְ
9 מֵאַשְׁקְלוֹן שְׁהֵיא לְדְרוֹם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַד עַפּוֹ שְׁהֵיא
10 בְּצַפּוֹן³⁸. הֵיחָה מְהֵלָּךְ מַעֲכּוֹ לְכּוֹזִיב³⁹: כָּל הָאֶרֶץ שְׁעַל
11 מִינּוֹ, שְׁהוּא מְזַרַח הַדְּרֹךְ⁴⁰ - הָרִי הֵיא בְּחֻזְקָה חוּצָה
12 לְאַרְץ⁴¹, וְטִמְאָה מְשׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים⁴², וּפְטוּרָה מִן
13 הַמַּעֲשָׂר וּמִן הַשְּׂבִיעִית, עַד שִׁיִּדְעַ לָךְ שְׁאוֹתוֹ
14 הַמְּקוֹם מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל⁴³; וְכָל הָאֶרֶץ שְׁעַל שְׁמַאֲלוֹ,
15 שְׁהוּא מְעַרְב הַדְּרֹךְ - הָרִי הֵיא בְּחֻזְקָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
16 וְטוּהוּרָה מְשׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים, וְחֻזְקָה בְּמַעֲשָׂר
17 וּבְשְׂבִיעִית, עַד שִׁיִּדְעַ לָךְ שְׁאוֹתוֹ מְקוֹם חוּצָה
18 לְאַרְץ. וְכָל שְׁשׁוּפַע וְיֹוֹרֵד מְטוּרֵי אַמְנוֹם⁴⁴ וְלַפְנִים⁴⁵
19 - אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁴⁶; מְטוּרֵי אַמְנוֹם וְלַחֻיץ⁴⁷ - חוּצָה
20 לְאַרְץ. וְהַנְּסִים שְׂבִינִם⁴⁸ - רֹוֹאִין אוֹתָן כְּאֵלּוֹ חוּט
21 מְתוּחַ עֲלֵיהֶם מְטוּרֵי אַמְנוֹם וְעַד נְחֹל מִצְרַיִם⁴⁹, מִן
22 הַחוּט וְלַפְנִים⁵⁰ - אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִן הַחוּט וְלַחֻיץ⁵¹ -
23 חוּצָה לְאַרְץ. וְזֹו הֵיא צוּרְתָהּ:

(37) שהוא הגבול שבמערב, שנאמר: "וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול". (38) [לדעת הרמב"ן נכבשה עכו על ידי עולי מצרים ולמד כן ממה שנאמר "אשר לא הוריש את יושבי עכו וגו' וישב האשרי בקרב הכנעני". ואף על פי שמפורש נאמר: "לא הוריש" - גם בבית שאן נאמר כן "ולא הוריש מנשה את יושבי בית שאן וגו'", ואף על פי כן אמרו בחולין ז. שהיא מארץ ישראל. אבל מדברי רבינו (כאן ולהלן הלכה ט), נראה שלא כבשוה גם עולי מצרים, וכפשוטו הפסוק הנ"ל, ורק בית שאן שנאמר בה (שם) "וישם את הכנעני למס" - זהו כיבושה, אבל בעכו שלא נאמר כן, אין זה כיבוש. וכמו כן לא נכבש על ידי עולי מצרים כל השטח שמעכו ואילך לצפון מזרח (כדלהלן, שהמהלך מעכו לכזיב - כל הארץ שהמזרח בה היא חוצה לארץ), ולצד מערב עד טורי אמנום כבשו עולי מצרים, ואילו עולי בבל לא כבשו משטח זה אלא עד כזיב בלבד]. (39) היא אכזיב שנזכרה בשופטים שם, והיא צפונה מעכו. (40) שכיוון שהולך מעכו לכזיב צפונה, לעולם ימינו הוי למזרח הדרך. (41) שלא כבשוה גם עולי מצרים. (42) היא תקנת יוסי בן יועזר ויוסי בן יוחנן איש ירושלים. (43) שכבשוה גם עולי בבל. (44) הוא הר ההר הנזכר בספר במדבר בגבולה הצפוני של ארץ ישראל ותרגם יונתן שם: "טוורוס אומנים". (45) לדרום. (46) [פרט למקומות שבצפון מזרח לעכו, שהם חוצה לארץ]. (47) היינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 מְחַבְּרִין בְּקֶרֶעַ: אִם עַד שְׁלֹא בָּא לְעֹנֵת הַמַּעֲשָׂוֹת
 20 וְנִגְמְרוּ בְּיַד יִשְׂרָאֵל - חֲזִיבִין בְּכָל, וְנוֹתֵן הַתְּרוּמוֹת
 21 וְהַמַּעֲשָׂוֹת לְבַעֲלִים⁷⁴; וְאִם מִכֶּרֶן אַחַר שֶׁבָּאוּ לְעֹנֵת
 22 הַמַּעֲשָׂוֹת - מִפְּרִישׁ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וּמַעֲשֵׂר, וְנוֹתֵן
 23 מֵהֵן לְבַעֲלִים לְפִי חֲשָׁבוֹן⁷⁵. בְּצִד? לָקַח תְּבוּאָה
 24 זְרוּעָה מִן הָעֹבֵד פּוֹכְבִים אַחַר שֶׁהִבְיָאָה שְׁלִישׁ
 25 וְנִגְמְרָה בְּיַד יִשְׂרָאֵל - מִפְּרִישׁ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂוֹת
 26 כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ, וְנוֹתֵן שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הַמַּעֲשֵׂר לְלוֹי וְשְׁנֵי
 27 שְׁלִישֵׁי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר לְכֹהֵן, וּמוֹכֵר לוֹ הַשְּׁלִישׁ.

74) התרומה ותרומת מעשר לכהן והמעשר ללוי. ומקור הלכה זו במעשרות פרק ה משנה ה, שהלוקח שדה ירק בסוריא עד שלא בא לעונת המעשרות - חייב, הרי שגם בסוריא שיש בה קניין לגוי להפקיעה מידי מעשרות אם קנה הישראל לפני שהגיע לעונת המעשר - נתחייבו ביד ישראל. והוא הדין לארץ ישראל לענין חיוב נתינה לכהן. גם זה נלמד מהמשנה הנ"ל בסוריא, שרבי אומר שאם בא לעונת המעשרות חייב לעשר לפי חשבון והוא הדין בארץ ישראל לענין נתינה לכהן. ותרומה גדולה נותן כולה לכהן.

יג. יִשְׂרָאֵל שֶׁמָכַר פְּרוֹתָיו לְעֹבֵד פּוֹכְבִים קָדָם שִׁיבֹאוּ לְעֹנֵת הַמַּעֲשָׂוֹת וּגְמָרָן הָעֹבֵד פּוֹכְבִים - פְּטוּרִין מִן הַתְּרוּמָה וּמִן הַמַּעֲשָׂוֹת⁷⁶. וְאִם אַחַר שֶׁבָּאוּ לְעֹנֵת הַמַּעֲשָׂוֹת, אָף עַל פִּי שֶׁגְּמָרָן הָעֹבֵד פּוֹכְבִים - חֲזִיב בְּכָל מַדְבְּרֵיהֶם⁷⁷. וְכֵן הָעֹבֵד פּוֹכְבִים שֶׁגָּמַר פְּרוֹת יִשְׂרָאֵל, הוֹאִיל וְדָגוּן בְּיַד עֹבֵד פּוֹכְבִים - אֵינָן חֲזִיבִין בְּתְרוּמָה וּמַעֲשָׂוֹת אֲלָא מַדְבְּרֵיהֶן⁷⁸.

76) שהם כפירות הגוי שמרחן הגוי, שפטורים מכלום. 77) הרי הם כפירות ישראל, מאחר שהיו בידו בעת עונת המעשרות, ופירות ישראל שנתמרחו ביד גוי חייבים מדרבנן. 78) משום גזירת בעלי כסיין.

יד. מָכַר עֹבֵד פּוֹכְבִים לְיִשְׂרָאֵל פְּרוֹת מְחַבְּרִין אַחַר שֶׁבָּאוּ לְעֹנֵת הַמַּעֲשָׂוֹת, וּמְרָחֵן הָעֹבֵד פּוֹכְבִים⁷⁹ בְּרִשּׁוֹת יִשְׂרָאֵל - אֵינָן חֲזִיבִין בְּתְרוּמָה וּמַעֲשָׂוֹת; הוֹאִיל וּבָאוּ לְעֹנֵת הַמַּעֲשָׂוֹת בְּרִשּׁוֹת עֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְרָחֵן הָעֹבֵד פּוֹכְבִים, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּרִשּׁוֹת יִשְׂרָאֵל.

79) הרי הם כפירות הגוי (מאחר שהיו בידו בעת עונת המעשרות) שמירחן גוי, שפטורים מכלום.

טו. הַקּוֹנֶה שְׂדֵה בְּסוּרְיָא⁸⁰ - חֲזִיב בְּתְרוּמוֹת וּמַעֲשָׂוֹת מַדְבְּרֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁיִּתְחַיֵּב מִן הַתּוֹרָה הַקּוֹנֶה בְּיְרוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ⁸¹. אֲבָל הַקּוֹנֶה פְּרוֹת מִן הָעֹבֵד פּוֹכְבִים⁸² בְּסוּרְיָא, בֵּין תְּלוּשִׁין בֵּין מְחַבְּרִים, אֲפִלּוּ קָדָם שֶׁבָּאוּ לְעֹנֵת הַמַּעֲשָׂוֹת, אָף עַל פִּי שֶׁמְרָחֵן יִשְׂרָאֵל, הוֹאִיל וְאִינוּ מִקְרָקַע שְׁלוֹ - פְּטוּר.

וכן כתב רבינו "המוכר שדהו לגוי וחזר ולקחה ממנו הרי זה מביא ממנה ביכורים מן התורה". (65) שהכל בה מדברי סופרים. (66) אם קנה הפירות בלבד, ולא קנה הקרקע.

יא. פְּרוֹת הָעֹבֵד פּוֹכְבִים שֶׁגָּדְלוּ בְּקֶרֶעַ שֶׁקָּנָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: אִם נִגְמְרָה מְלֹאכְתָּם בְּיַד עֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְרָחֵן⁶⁷ הָעֹבֵד פּוֹכְבִים - פְּטוּרִין מִכְּלוּם⁶⁸; שְׁנֹאמֵר: דְּגָנָה - וְלֹא דְגָן עֹבֵד פּוֹכְבִים⁶⁹. וְאִם לָקַח יִשְׂרָאֵל אַחַר שֶׁנִּתְּלוּ קָדָם שֶׁתִּגְמַר מְלֹאכְתָּן, וּגְמָרָן יִשְׂרָאֵל⁷⁰ - חֲזִיבִין בְּכָל מִן הַתּוֹרָה. וּמִפְּרִישׁ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה וְנוֹתְנָה לְכֹהֵן, וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר וּמוֹכְרָה לְכֹהֵן⁷¹, וּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן הוּא שְׁלוֹ. מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹמֵר לְלוֹי בְּמַעֲשֵׂר וּלְכֹהֵן בְּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר: אֲנִי בָאתִי מִכַּח אִישׁ שֶׁאִין אִתָּם יְכוּלִין לְטַל מִמֶּנּוּ כְּלוּם. וּמִפְּנֵי מָה אָמְרוּ לֹא יִתֵּן תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר לְכֹהֵן בְּתְרוּמָה גְּדוּלָּה⁷²? לְפִי שֶׁנֹּאמַר בְּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר: פִּי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת הַמַּעֲשֵׂר⁷³; טָבַל שֶׁאֵתָּה לֹקַח מִיִּשְׂרָאֵל - אֵתָּה מִפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ תְרוּמַת מַעֲשֵׂר וְנוֹתְנָה לְכֹהֵן, אֲבָל טָבַל שֶׁאֵתָּה לֹקַח מִן הָעֹבֵד פּוֹכְבִים - אִין אֵתָּה נוֹתֵן לְכֹהֵן תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁהִפְרִישׁ מִמֶּנּוּ, אֲלָא מוֹכְרָה לְכֹהֵן וְלֹקַח דְּמֵיהָ.

67) הוא גמר מלאכה. 68) [כיוון שנגמרה מלאכתם ברשות הגוי ועל ידי הגוי, אבל אם מירחם הגוי כשהם ביד ישראל הם חייבים במעשר מדבריהם, וכמו כן אם מירחם הישראל כשהם ביד גוי אף הם חייבים]. 69) רוצה לומר: ולא דיגון עובד כוכבים, כמו שאמרו בגיטין מז. "דגנך ולא דיגון גוי" (כלומר, ולא מירוח גוי) וכתב רבינו בתשובה "בענין מירוח הגוי יראה לי שמירוח הגוי שגזרו חכמים עליו והוא חייב במעשרות מדבריהם (משום גזירת בעלי כסיין) שיש להם קרקעות הרבה וחסים על רוב מעשרות ויקנהו לגוי וימריחום הגוי ומפקע ליה ממעשר" הוא דגן ישראל שמכרו ישראל לגוי אחר שבא לעונת המעשרות - חייב - משום בעלי כסיין וכו' אבל דגן הגוי עצמו שמרחו הגוי, מעולם לא נגזרה עליו גזרה, אלא פטור הוא לגמרי כדאמרין התם וכו' דגנך ולא דיגון גוי וכו' וכל אלו הדברים מבוארים הן בתחילת הלכות תרומה מחיבור זה שהוא משנה תורה". 70) [כלומר, דווקא אם נתמרחו כשהם ברשות ישראל, ועל ידו, אז הם חייבים במעשר מן התורה, אבל אם נתמרחו על ידי גוי כשהם ברשות ישראל, אינם חייבים אלא מדבריהם, וכמו כן אם נתמרחו על ידי ישראל כשהם ברשות גוי אינם חייבים במעשר מן התורה אלא מדרבנן. וכן כתב רבינו בתשובה "ואם היה ישראל הוא אשר מרח אותם הטבלים וביד ישראל נגמרו, הוא חייב". 71) לפי שהיא שלו כמו המעשר, אלא שאסורה לו באכילה, ולפיכך מוכרה לכהן. 72) בנתינה, אלא מוכרה. 73) וגומר "והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר". אבל תרומה גדולה, שלא נזכרה באותו פסוק - דינה בנתינה לכהן.

יב. מָכַר עֹבֵד פּוֹכְבִים הַפְּרוֹת שְׁלוֹ לְיִשְׂרָאֵל כְּשֶׁהֵן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ג אדר ב' - ספר זרעים - הלכות תרומות קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

26 אף על פי שִמְרָחָן הַעֹבֵד פּוֹכְבִים. וְחִיּוּבָם
27 מְדַבְּרֵיהֶם⁹², כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ.

89) שיש מקום לומר שהוברר הדבר למפרע שחצייה זה של ישראל וחצייה זה של גוי, אף על פי כן אמרו אין ברירה. 90) שבזה גם רבן שמעון בן גמליאל מודה שאין ברירה, שהרי נתערבו השיבולים. 91) המדובר כשהגוי מירח, ואם כן שלו פטור לגמרי, ושל ישראל חייב מדרבנן. 92) וקיימא לן בדרבנן יש ברירה - כיוון שעיקר חיוב הפירות בארץ ישראל הוא מן התורה, אין בהם ברירה, כמו דבר שהוא מן התורה.

28 כ.א. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
29 שֶׁהַמַּעֲשָׂוֹת שֶׁל תּוֹרָה, וּבְשֵׁל תּוֹרָה אֵין בְּרִירָה; אָבֵל
30 אִם לְקַחוּ שְׂדֵה בְּסוּרְיָא, הוֹאִיל וְהַמַּעֲשָׂוֹת שֶׁם
31 מְדַבְּרֵיהֶם, אָפְלוּ חִלְקוּ הַגְּדִישׁ - חִלְקוּ שֶׁל עֹבֵד
32 כּוֹכְבִים פְּטוּר מִכָּלֹם⁹³.

93) שבדרבנן יש ברירה, וכאילו הוברר מתחילה שחלק שלקח הגוי לא היה מעולם של ישראל. [ולא הזכיר כאן רבינו מי מרח את הפירות. וייתכן כי אם מירחם הגוי, גם חלקו של ישראל פטור, שלא חיבו מירוח הגוי בפירות של ישראל משום גזירת בעלי כיסין, אלא בארץ ישראל שחיבת מן התורה].

33 כ.ב. פְּרוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שִׁיעָאוּ חוּצָה לְאֶרֶץ⁹⁴ -
34 פְּטוּרִין מִן הַחֲלָה וּמִן הַתְּרוּמוֹת וּמִן הַמַּעֲשָׂוֹת;
35 שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה - שָׁמָּה אֶתֶם
36 תֵּיבִין, בְּחוּצָה לְאֶרֶץ - פְּטוּרִין. וְאִם יָצְאוּ לְסוּרְיָא
37 - תֵּיבִין מְדַבְּרֵיהֶם⁹⁵. וְכֵן פְּרוֹת חוּצָה לְאֶרֶץ שְׁנִכְנְסוּ
38 לְאֶרֶץ⁹⁶ - תֵּיבִין בְּחֲלָה; שְׁנֵאמַר: שָׁמָּה - שָׁמָּה אֶתֶם
39 תֵּיבִין בֵּין בְּפִרוֹת הָאֶרֶץ בֵּין בְּפִרוֹת חוּצָה לְאֶרֶץ.
40 וְאִם נִקְבְּעוּ לְמַעֲשָׂר⁹⁷ בְּיַד יִשְׂרָאֵל⁹⁸ אַחַר שְׁנִכְנְסוּ
41 לְאֶרֶץ - תֵּיבִין בְּמַעֲשָׂוֹת מְדַבְּרֵיהֶם⁹⁹.

94) לפני המירוח, ובחלה - לפני הגלגול. אבל אם נתחייבו במעשרות ובחלה בארץ ישראל, שוב לא נפטרו בחוצה לארץ. 95) דמאי פרק ו משנה יא: "המוכר פירות בסוריא ואמר משל ארץ ישראל הן חייב לעשר". 96) במעשרות - לפני המירוח, ובחלה - לפני הגלגול. 97) והוא הדין לחלה. 98) בחוצה לארץ. 99) בין במעשר ובין בחלה. ואם נקבעו בארץ ישראל חייבים בכל מן התורה.

42 כ.ג. עֵפֶר חוּצָה לְאֶרֶץ שְׁבֵא בְּסַפִּינָה¹⁰⁰ לְאֶרֶץ, בְּזִמְן
43 שֶׁהַסַּפִּינָה גּוֹשְׁשֶׁת¹⁰¹ לְאֶרֶץ - הֲרִי הַצּוֹמֵחַ בּוֹ תֵּיב
44 בְּתְרוּמָה וּמַעֲשָׂוֹת וּשְׁבִיעִית בְּצוּמָחַ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
45 עֲצֻמָּה.

100) של עץ, שאף על פי שאינה נקובה, דינה כנקובה, לפי שהרטיבות עוברת דרך העץ. 101) "דבקה בארץ וגו' - כמו עפר".

46 כ.ד. אֵילָן שְׁעוֹמֵד בְּחוּצָה לְאֶרֶץ וְנוֹפוֹ נוֹטָה לְאֶרֶץ,
47 או עוֹמֵד בְּאֶרֶץ וְנוֹפוֹ נוֹטָה לְחוּצָה לְאֶרֶץ - הַפֵּל

80) וזרעה הישראל, שאפילו היו בה פירות שלא הגיעו לעונת המעשרות - חייב לעשר. 81) [למעלה הלכה ד, שאף שיש קניין לגוי בסוריא להפקיע מידי מעשרות - כיוון שחזר וקנה ממנו הקרקע, נתחייבה, שאף על פי שקניין זה אינו אלא ככיבוש יחיד, חייב על כל פנים מדרבנן, שהרי כל עיקר חיובה של סוריא מדרבנן היא מטעם כיבוש יחיד. 82) [במעשרות פרק ה משנה ה: "הלוקח שדה ירק בסוריא וכו'" ורבינו שינה וכתב "פירות", וייתכן כי טעמו משום שאמרו בירושלמי וכן פסק רבינו, שאין מפרישין תרומות ומעשרות על הירק בחוצה לארץ ואפילו במקומות שמפרישים בהם מעשרות].

1 ט.ז. קָנָה קֶרְקַע מִן הַעֹבֵד כּוֹכְבִים בְּסוּרְיָא וּפְרוֹת
2 מְחַבְּרִין בָּהּ: אִם הִגִּיעוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשָׂוֹת בְּיַד
3 הַעֹבֵד כּוֹכְבִים - פְּטוּרִין; וְאִם עָדִין לֹא הִגִּיעוּ
4 לְעוֹנַת הַמַּעֲשָׂוֹת, הוֹאִיל וְקָנָה אוֹתָם עִם הַקֶּרְקַע -
5 חֵיב לְעֶשֶׂר.

6 י.ז. יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא אֲרִיס לְעֹבֵד כּוֹכְבִים בְּסוּרְיָא -
7 פְּרוֹתָיו פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשָׂוֹת; לְפִי שְׂאִין לוֹ בְּגוֹף
8 הַקֶּרְקַע כָּלֹם⁸³, וְיֵשׁ לְעֹבֵד כּוֹכְבִים קִנְיָן בְּסוּרְיָא
9 לְהַפְקִיעַ מִן הַמַּעֲשָׂוֹת, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ. וְכֵן הַחוּכָר
10 וְהַמְקַבֵּל וְהַשׁוֹכֵר⁸⁴ שְׂדֵה מִן הַעֹבֵד כּוֹכְבִים בְּסוּרְיָא
11 - פְּטוּר מִן הַתְּרוּמוֹת וּמִן הַמַּעֲשָׂוֹת.

83) והרי הוא כקונה פירות. 84) ששכירות אינה קניין הגוף.

12 יח. יִשְׂרָאֵל שֶׁלְקַח בְּסוּרְיָא שְׂדֵה מִן הַעֹבֵד כּוֹכְבִים
13 עַד שֶׁלֹּא הִבִּיאה שְׁלִישׁ, וְחָזַר וּמְכָרָה לְעֹבֵד כּוֹכְבִים
14 מֵאַחַר שֶׁהִבִּיאה שְׁלִישׁ, אִם חָזַר יִשְׂרָאֵל וּלְקַחָהּ⁸⁵
15 פַּעַם שְׁנִיָּה - הֲרִי זֶה חֵיב בְּתְרוּמוֹת וּמַעֲשָׂוֹת, שֶׁהֲרִי
16 נִתְחַיְבָה בְּיַד יִשְׂרָאֵל⁸⁶.

85) כלומר, לקח הקרקע. 86) כיוון שהקרקע ביד ישראל, וגם עונת המעשרות והמירוח בידו, אבל אם לא חזר ולקח הקרקע ממנו, אין הישראל חייב לעשר, שהרי זה כלוקח פירות מן הגוי קודם שבאו לעונת המעשרות, שפטור אף על פי שמירחם הישראל.

17 יט. יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא לוֹ קֶרְקַע בְּסוּרְיָא וְהוֹרִיד לָהּ אֲרִיס,
18 וְשִׁלַּח לוֹ הָאֲרִיס פְּרוֹת⁸⁷ - הֲרִי אֵלּוּ פְּטוּרִים; שְׂאֲנִי
19 אוֹמֵר: מִן הַשּׁוֹק לְקַחַן. וְהוּא שִׁיחָה אוֹתוֹ הַמִּין מְצוּי
20 בְּשׁוֹק⁸⁸.

87) בירושלמי שם נוסף: "ואמר הרי אלו מעושרין". 88) ואפילו יש מאותו המין בשדהו, שספק דרבנן לקולא.

21 כ. שְׁתַּפּוֹת הַעֹבֵד כּוֹכְבִים - חֵיבָת בְּתְרוּמוֹת
22 וּמַעֲשָׂוֹת. מֵיַצֵּד? יִשְׂרָאֵל וְעֹבֵד כּוֹכְבִים שֶׁלְקַחוּ
23 שְׂדֵה בְּשִׁתְּפוֹת, אָפְלוּ חִלְקוּ שְׂדֵה בְּקָמְתָה⁸⁹, וְאֵין
24 צְרִיף לֹמֵר אִם חִלְקוּ גְדִישׁ⁹⁰ - הֲרִי טָבֵל וְחִלְקִין⁹¹
25 מְעַרְבִין בְּכֹל קֶלַח וְקֶלַח מִחִלְקוֹ שֶׁל עֹבֵד כּוֹכְבִים,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 הוֹלֵךְ אַחַר הָעֵקֶר¹⁰². הָיָה מְקַצֵּת שְׂרָשָׁיו בְּאֶרֶץ
2 וּמְקַצֵּת חוּצָה לְאֶרֶץ, אֲפֹלוּ הָיָה צְחִיחַ סֹלַע מְבֻדֵּל
3 בִּיְנֵיהֶן¹⁰³ - הָרִי טָבֵל וְחֹלִין מְעֹרְבִין זֶה בְּזֶה¹⁰⁴.
- 102) שאם העיקר בחוצה לארץ אף על פי שנופו נוטה לארץ, פטור הוא מתרומות ומעשרות. ואף על פי שאחר המירווח בארץ, הם חייבים בתרומות ומעשרות מן התורה - לפני המירווח הם פטורים לגמרי ואף אם תרם מהם בעודם בשיבולים, אין תרומתו תרומה כמו בפירות של גוי. ואם העיקר בארץ ישראל, אף על פי שנופו נוטה לחוצה לארץ - דינו כארץ ישראל, ואם הפריש בשיבולים, תרומתו תרומה ומעשרותיו מעשר. אלא שאם מירח בחוצה לארץ, פטור הוא מתרומות ומעשרות. (103) וכל אחד מובדל מחבירו. (104) כרבי שם. שלמעלה האוויר מבלבלם ומערבם, ובדבר שהוא מן התורה אמרו: "אין ברירה" וכן אמרו בשותפות גוי וישראל, שטבל וחולין מעורבין זה בזה.
- 4 כה. עֲצִיץ נָקוּב שֶׁהָיָה בוֹ זֶרַע שְׁלֵא הַשְּׂרִישׁ¹⁰⁵,
5 וְהָיָה עֵקֶרוֹ בְּאֶרֶץ וְנוֹפוֹ חוּצָה לְאֶרֶץ - הוֹלְכִים אַחַר
6 הַנוֹף.
- 105) חוץ לנקב בתוך קרקע ארץ ישראל, שאם השריש בוודאי הולכים אחר העיקר.
- 7 כו. הַתְּרוּמָה בְּזִמְן הַזֶּה, וְאֲפֹלוּ בְּמָקוֹם שֶׁהִחְזִיקוּ עוֹלֵי
8 בְּכַל, וְאֲפֹלוּ בִימֵי עֶזְרָא - אֵינָה מִן הַתּוֹרָה, אֲלֵא
9 מִדְּבָרֶיהָ¹⁰⁶. שְׂאִין לֶךְ תְּרוּמָה שֶׁל תּוֹרָה אֲלֵא בְּאֶרֶץ
10 יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּד, וּבְזִמְן שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל שָׁם; שְׂנֵאֲמַר: פִּי
11 תְּבוּאוֹ - בִּיאַת בְּלִכְם, כְּשֶׁהָיוּ בִּירְשָׁה רְאשׁוֹנָה וְכִמּוֹ
12 שֶׁהָיוּ עֲתִידִין לְחֹזֵר בִּירְשָׁה שְׁלִישִׁית, לֹא כְּשֶׁהָיוּ
13 בִּירְשָׁה שְׁנֵינָה שֶׁהָיְתָה בִימֵי עֶזְרָא, שֶׁהָיְתָה בִּיאַת
14 מְקַצֵּתָן, וּלְפִיכֶף לֹא חִיבָה אוֹתָן מִן הַתּוֹרָה. וְכֵן יִרְאֶה
15 לִי, שֶׁהוּא הָדִין בְּמַעֲשָׂוֹת¹⁰⁷, שְׂאִין חִיבִין בְּזִמְן הַזֶּה
16 אֲלֵא מִדְּבָרֶיהֶם בְּתֵרוּמָה¹⁰⁸.
- 106) כן הוא בפסחים מד. "הנח לתרומה בזמן הזה דרבנן".
107) שהרי הוקשו התרומות והמעשרות אלו לאלו.
108) וכן כתב רבינו בפירושו לתלמוד מסכת שבת סח. ש"מעשר בזמן הזה חיובו מדרבנן". ומה שכתב רבינו בתחילת הפרק, שהתרומות והמעשרות נוהגות בין בפני הבית בין שלא בפני הבית, היינו לומר שאינם תלויים בבית המקדש, אבל תלויים בביאת כולם.
- 17 א. פֶּל אֲכַל אָדָם², הַנְּשֹׂמֵר³, שְׂגֻדוּלָיו מִן הָאֶרֶץ⁴ -
18 חִיב בְּתֵרוּמָה, וּמִצּוֹת עֲשֵׂה לְהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ⁵ רְאִישִׁית
19 לַכֹּהֵן. שְׂנֵאֲמַר: רְאִישִׁית דְּגִגְנָה תִּירֶשֶׁף וְיִצְהַרְף תִּתֵּן
20 לוֹ; מִה דְּגֵן תִּירוֹשׁ וְיִצְהַר - מֵאֲכַל בְּנֵי אָדָם וּגְדוּלָיו
- 21 מִן הָאֶרֶץ וְיֵשׁ לוֹ בְּעָלִים, שְׂנֵאֲמַר 'דְּגִגְנָה', אֵף כֹּל
22 פִּיּוּצָא בְּהֵן⁶ חִיב בְּתֵרוּמוֹת וְכֵן בְּמַעֲשָׂוֹת⁷.
- 2) ולא מאכל בהמה. במעשרות פרק א משנה א, נאמר: "כלל אמרו במעשר כל שהוא אוכל", ובשבת סח. אמרו: "מעשר במאכל אדם איתא, במאכל בהמה ליתא".
3) למעט הפקר. (4) מעשרות שם, למעט כמהין ופיטירות, שאינם גדלים (= יונקים) מן הארץ (פירוש המשנה שם, וראה למעלה פ"ב מהלכות מתנות עניים הלכה ב).
5) כלומר: חוץ מאיסור אכילה שיש עליו, כתוצאה מזה שחייב בתרומה, יש בו גם מצות-עשה להפריש. ועיין רש"י גיטין מז: ד"ה מדאורייתא. (6) הרי דעת רבינו, שכל הפירות חייבים בתרומה מדאורייתא (כסף-משנה). וראה להלן פ"א מהלכות מעשר הלכה ט. (7) בירושלמי מעשרות שם, למדו כן ממה שנאמר במעשר (דברים יד, כב): "עשר תעשר את כל תבואת זרעך". וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם, וצריך עיון.
- 23 ב. הַפְּרָשִׁינִין⁸, אֵף עַל פִּי שְׂאִינָם מֵאֲכַל אָדָם⁹,
24 הוֹאִיל וְאוֹכְלִין אוֹתָן בְּשָׁנֵי רִעְבוֹן - חִיבִין בְּתֵרוּמָה
25 וּמַעֲשָׂוֹת. הַסִּיאָה וְהָאֲזוּב וְהַקּוֹרְנִית¹⁰ שְׂזֵרְעָן
26 מִתְחַלָּה לְאָדָם¹¹ - חִיבִין בְּמַעֲשָׂר. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא
27 בְּהֵן¹². זֶרַעַן לְמֵאֲכַל בְּהֵמָה, אֵף עַל פִּי שְׂנִמְלָךְ וְהַשֵּׁב
28 עֲלֵיהֶן לְאָדָם כְּשֶׁהָיוּ מִחִבְרִין - פְּטוּרִין; שְׂמִחְשַׁבֶּת
29 חִבּוּר¹³ אֵינָה כְּלוּם¹⁴. עֲלוּ מֵאֲלֵיהֶן בְּחֶצֶר: אִם הִיא
30 חֶצֶר הַמְּשֻׁמֶרֶת פְּרוּתֶיהָ¹⁵ - הָרִי אֵלוֹ חִיבִין, שְׂסִתְמָן
31 לְאָדָם; וְאִם אֵינָה מְשֻׁמֶרֶת פְּרוּתֶיהָ - פְּטוּרִין¹⁶.
- 8) ירושלמי חלה פ"ד סוף הלכה ד. שגזרו עליהם בשלש שנות הרעב בימי דוד. (9) כלומר, אף מיעוט בני אדם אינם אוכלים אותם, שאם לא כן, חייבים במעשר כחרובין (להלן פ"א מהלכות מעשר שם). (10) שלשה אלו הם עשבים שצומחים בגנות ובבתים מבלי שיזרעו אותם (פירוש המשניות מעשרות פ"ג משנה ט). (11) נדה נא. (12) מינים הראויים גם למאכל אדם וגם למאכל בהמה. (13) המחשבה שחושב האדם בשעה שהזרע מחובר לקרקע. (14) שם. (15) ואם כן, זהו "נשמר", וחייב במעשרות. (16) שהם הפקר.
- 32 ג. זֶרַעוֹנֵי גִנָּה¹⁷ שְׂאִינָן נֶאֱכָלִים, כְּגוֹן זֶרַע לֶפֶת וְזֶרַע
33 צִנּוֹן וְזֶרַע בְּצָלִים וְכִיּוּצָא בְּהֵן¹⁸ - פְּטוּרִין¹⁹ מִן
34 הַתְּרוּמָה וּמִן הַמַּעֲשָׂוֹת, מִפְּנֵי שְׂאִינָן אֲכַל אָדָם.
35 אֲבָל הַקְּצוּחַ²⁰ - חִיב²¹ בְּתֵרוּמָה וּבְמַעֲשָׂוֹת.
- 17) "שאינם ראויים למאכל אדם, והפרי של אותו הזרע מאכל אדם" (פ"א מהלכות כלאים הלכה ח). (18) זרע שומים וזרע חציר (שם). (19) מעשרות פ"ה משנה ח. (20) נזכר בישעיה כח, כה: "והפיץ קצח וכמוץ". (21) ככית-הלל בעוקצין פ"ג משנה ו.
- 36 ד. תְּמֻרוֹת²² שֶׁל תִּלְתָּן וְשֶׁל חֲרָדֵל וְשֶׁל פּוֹל הַלְבָן
37 וְשֶׁל צִלְחָה²³ וְהַקְּפָרְסִין²⁴ שֶׁל צִלְחָה - פְּטוּרִין, מִפְּנֵי
38 שְׂאִינָן פְּרִישׁ²⁵. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים²⁶ בְּשִׂזְרְעָן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 לְזַרְע; אֲבָל זֶרְעוֹ לִירֵק - הָרִי אֵלּוּ חֲבִיבִים. וְכֵן
2 הָאֲבִיוֹנוֹת²⁷ שֶׁל צֶלֶף - חֲבִיבִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן פְּרִי.
- 22 פרחים (פיה"מ מעשרות פ"ד משנה ו). שכשמתחיל
לצמוח נראה במקום צמיחתו כמין גרגיר (רע"ב). (23) מין
אילן ששמו בערבית "אל נכר" (פירוש המשנה שם).
24 הוא השומר לפרי הצלף (ברכות לו:). (25) כלומר,
אינם עיקר הפרי. משנה שם לדעת רבי עקיבא, שאמר "אין
מתעשר אלא אביונות מפני שהן פרי". וסוכר רבינו שבא
לחלוק גם על תמרות של תלתן ושל חרדל ושל פול הלכן,
שלדעת תנא-קמא חייבים הם במעשרות, ועל זה אמר ר"ע
שארין מתעשר אלא עיקר הפרי. (26) ירושלמי שם הלכה
ה (כסף-משנה). (27) שהן עיקר הפרי, כנ"ל.
- 3 ה. כִּסְפָּרִים²⁸ שְׁזֵרְעָה לְזַרְע - יִירָק²⁹ פֶּטוּר מִן הַתְּרוּמָה
4 וּמִן הַמַּעֲשָׂרוֹת³⁰; זֶרְעָה לִירֵק - מִפְּרִישׁ תְּרוּמֹת
5 וּמַעֲשָׂרוֹת מִן הַיִּרְקוֹת וּמִן הַזֵּרַע³¹. וְכֵן הַשֶּׁבֶת³²
6 שְׁזֵרְעָה לְזַרְע - יִירָקָה פֶּטוּר; זֶרְעָה לִירֵק - מִתַּעֲשָׂרֹת
7 זֶרַע וְיִירָק, וְאֵינָה מִתַּעֲשָׂרֹת זֵרִין³³. זֶרְעָה לְזֵרִין³⁴ -
8 מִפְּרִישׁ תְּרוּמָה וּמַעֲשָׂרוֹת מִן הַזֵּרַע וּמִן הַיִּירָק וּמִן
9 הַזֵּרִין. וְכֵן³⁵ הַשְּׁחָלִים³⁶ וְהַגְּרָגֵר³⁷ שְׁזֵרְעוּ לְזַרְע³⁸ -
10 מִתַּעֲשָׂרִין זֶרַע וְיִירָק. בְּיַצַּד מִתַּעֲשָׂרִין לְזַרְע וְלִירָק?
11 שְׂאֵם לֶקֶט הַיִּירָק לְאָכְלוֹ - מִפְּרִישׁ תְּרוּמָה וּמַעֲשָׂרוֹת
12 וְאַחַר כֵּן יֹאכְלוּ; וְכִשְׂיִבֵּשׁ וְיֹאסֵף הַזֵּרַע שָׁלוֹ -
13 מִפְּרִישׁ מִן הַזֵּרַע.
- 28 מעשרות שם משנה ה. והוא זרע גד הנזכר בתורה
(פירוש המשנה בדמאי פ"א משנה א). (29) צ"ל: "ירקה".
וכן הוא להלן בענין שבת. וכן במשנה שם. והיינו הנכרת
מן העלין (פירוש המשנה שם). (30) שכיון שזרעה לזרע,
אין הירק חשוב. (31) כנראה שהוא מאכל אדם (ראה
למעלה הלכה ג). (32) משנה שם, והוא מין תבלין הנקרא
"אנעס". (33) גבעולים. ירושלמי שם כדעת חכמים. ודלא
כר' אליעזר במשנה שם, שאמר שמתעשרת גם זיריס.
(34) ירושלמי שם. (35) כלומר, כשם שהשבת אינה
מתעשרת זירין, כמו כן שחלים אינם מתעשרים זיריס,
אף-על-פי שדינם שונה לענין ירק, אם זרעם לזרע.
(36) הוא מין ירק. משנה שם כדעת חכמים. (37) כן שמו
גם בערבית (פירוש המשנה שם). (38) ירושלמי שם.
- 14 ו. הַיִּרְקוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מֵאֲכָל אָדָם - אֵינָן חֲבִיבִין
15 בְּמַעֲשָׂרוֹת אֲלָא מִדְּבִרְהֵן³⁹. לְפִי שְׂנֵאמַר בְּמַעֲשָׂר:
16 תְּבוּאֹת זֶרַע⁴⁰ - תְּבוּאָה וְכִיּוּצָא בָּהּ; אֲבָל הַיִּרְקוֹת
17 אֵינָן בְּכֻלָּן הַתְּבוּאָה. וְכֵן יִרְאָה לִי, שֶׁהוּא הַדִּין
18 בַּתְּרוּמָה⁴¹. שֶׁהִרִי נֵאמַר בָּהּ: דְּגִנְךָ תִירֶשֶׁף וְיִצְהָרְךָ -
19 כָּל הַדּוּמָה לְאֵלוֹ; אֲבָל תְּרוּמַת הַיִּירָק - מִדְּבִרְהֵם,
20 בְּמַעֲשָׂר.
- 39 ירושלמי מעשרות פ"א הלכה א, ובבלי ראש השנה יב.
40 ירושלמי שם. (41) צריך עיון: הרי זה מפורש
בירושלמי חלה פ"ד הלכה ד "אבל לירקות אפילו לתרומה
גדולה לא חשו כהדא דתני איסי בן עקיבא למעשרות
- ז. אין מפרישין⁴² תרומות ומעשרות מן הירק
בתוצה לארץ, ואפילו במקומות⁴³ שאמרנו⁴⁴
שפרישין בהן מעשרות. וכן ירק הבא מחוצה
לארץ לארץ, אף על פי שיש עפר בעקריה⁴⁵ - הרי
זה פטור⁴⁶, ולא גזרו עליו⁴⁷. התבואה והקטנית⁴⁸
שזרעו לירק - בטלה דעתו אצל כל אדם, והירק
שלהן פטור, והזרע חייב בתרומה ומעשרות.
- 42 ירושלמי חלה שם. (43) כגון שנער, מצרים, עמון
ומואב. ולענין סוריא, ראה למעלה פ"א הלכה טו.
(44) שם גם הלכה א. (45) וממשיך להוסיף גידולין בארץ.
(46) כן הוא בירושלמי שם סוף הלכה (הגרא"א ביו"ד סימן
שלא, ס"ק יב). (47) אף-על-פי שפירות חוצה לארץ
שנכנסו לארץ חייבים במעשרות (למעלה פ"א הלכה כב) -
בירק לא גזרו. (48) תוספתא שביעית פ"ב, אלא שהנוסחא
שם משובשת (כסף-משנה). וכן בעירובין כט. "הפול
והשעורים שזרעו לירק בטלה דעתו, זרעו חייב וירקו
פטור".
- ח. התלתן, אף על פי שאינו אכל אדם כשיקשו⁴⁹,
הואיל ורב האדם אוכלין אותו בתחלתו⁵⁰ - הרי הן
חייבין בתרומה ומעשר⁵¹.
- 49 (כן כתב גם להלן (פ"א הלכה ט): "ומפני מה הותרו
הכהנים לחוף שערן בתלתן, מפני שאינו ראוי למאכל אדם"
(מקור מהתוספתא תרומות פ"ו). ועוד כתב להלן (פ"ב
הלכה ז): "התלתן והכרשנים של תרומה הואיל ואינו
מאכל אדם, הרי זה מותר לעשות את כל מעשיהם בטומאה"
(מקורו במעשר שני פ"ב משנה ג). (50) שאם לא כן, לא
היו מחייבים אותה בתרומות ומעשרות. וראה להלן.
(51) מפורש במעשרות פ"א משנה ג "התלתן משתצמח"
(וראה למעלה הלכה ד שהתמרות של התלתן אינן חייבות
במעשר לפי שאינן פרי). ויש אומרים שאינם חייבים אלא
כל זמן שלא הוקשו (מראה הפנים בירושלמי מעשרות פ"ד
הלכה ה, ד"ה מה פליגינן).
- ט. ואלו פטורין מן התרומה⁵² ומן המעשרות:
הלֶקֶט והשֶׁכְּחָה והפֶּאֶה⁵³ והפֶּרֶט והעוֹלָלוֹת⁵⁴, אֲפֵלוֹ
הַעֲמִיד מִהֵן⁵⁵ כִּרְיִים⁵⁶. וְאֵם עֲשָׂה מִהֵן גִּרְוֹן בְּשָׂדֶה -
הַקֶּבֶעוֹ לְמַעֲשָׂרוֹת⁵⁷, וּמִפְּרִישׁ מִהֵן תְּרוּמָה וּמַעֲשָׂרוֹת.
אֲבָל אִם עֲשָׂה הַגִּרְוֹן בְּעִיר - פֶּטוּרִין⁵⁸; שֶׁהִרִי קוֹל יֵשׁ
לָהֶן, שֶׁהִפֵּל יוֹדְעִין שֶׁהֵן לֶקֶט אוֹ שֶׁכָּחָה אוֹ פֶּאֶה.
- 52 חלה פ"א משנה ג. (53) כל אלה הם הפקר לעניים,
והפקר פטור ממעשרות. ולמדו כן ממה שנאמר במעשר
(דברים יד, כט): "ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך" -
יצא הפקר, שידך וידו שוין (ירושלמי שם). (54) הפרט
והעוללות לא נזכרו במשנה שם, אבל הואיל והם ממתנות
עניים, הרי יש לעני חלק בהם, והרי הם ממועטים מהפסוק
הנ"ל "כי אין לו חלק ונחלה עמך", יצאו אלו שיש לעני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כשלא נתכוין לזכות בשדה על ידי הזריעה, שהיא אחת מקניני החזקה (פ"א מהלכות מכירה הלכה טז, ועיין בפ"ב מהלכות זכיה ומתנה הלכה א), ואף-על-פי-כן חייב במעשר, כיון שהתבואה אינה הפקר (רדב"ז).

יב. הפקיר קמה⁶⁹ וזכה בה, ועבר והפריש ממנה תרומה⁷⁰ - הרי זו תרומה. אבל אם הפקיר שבליים וזכה בהן, ועבר והפריש מהן תרומה - אינה תרומה⁷¹. וכן כל המפריש מדבר שאינו חייב תרומה - אינה תרומה. וכן במעשרות. דברים שאין דרך רב בני אדם לזרען בגנות ובשדות, אלא חזקתן מן הפקיר - פטורים מן התרומה ומן המעשרות. כגון השום בעל פקיע⁷², ובצל של רכפה⁷³, ונריס הקלקל⁷⁴, ועדשים המצרות⁷⁵, וכיצא בהן⁷⁶.

69) ירושלמי שם. 70) שהרי מין הדין היא פטורה, כמפורש בפ"א מהלכות מתנות עניים הלכה כז, שהמפקיר כרמו וזכה בו פטור מן המעשרות. 71) בירושלמי שם (הובא בראב"ד): "מה בין קמה לשבליים? קמה עד שלא הפקירה עבר והפריש ממנה תרומה אינה תרומה (וכשהפקירה לא הפקיע כלום - ראב"ד), שבליים עד שלא הפקירו עבר והפריש מהן תרומה, הרי זו תרומה" (וכשהפקירם - הפקיע אותם מן התרומה ונפטרו - ראב"ד). [וטעם הדבר נראה על-פי מה שכתב הראב"ד בסוף דבריו, שאם עשה מהם גורן חייבים אפילו בעיר, והיינו משום שהכל יודעים שהקמה שלו ואין הכל יודעים שהפקיר, ולפיכך חששו למראית העין גם בעיר (וראה למעלה הלכה ט בלקט שכחה ופאה). ומכיון שאחר המירוח תחייב בתרומות ומעשרות - גם לפני מירוח, אף-על-פי שפטור, אם עבר והפריש הרי זו תרומה ככל מפריש תרומה בשבליים (להלן פ"ג הלכה יג). וכל זה בהפקיר קמה, אבל הפקיר שבליים, שההפקיר היה בשעה שיש חלות של הפרשת תרומה, הפקר זה הוא הפקעת חיוב, ואף-על-פי שאחר המירוח יתחייב כנ"ל, כל זמן שלא מירח, אין תרומתו תרומה. וראה למעלה פ"א הלכה כד, בדין תורם מפירות גוי לפני שמירחם הישראל]. 72) מעשרות פרק ה משנה ח. ובפירוש המשנה שם: "שומין חריפים מאד ואינם ראויים לאכילה, והאוכלן עיניו יורדות דמעות, ולפיכך נקרא בעל בכי" (וראה להלן). 73) שם. ו"הוא בצל שאין לו אלא גלד אחד חריף מאד כשיקרב אל עין האדם מדמע דמעות רבות, תרגום חשרת מים (שמואל"ב כב, יב) רכפת מיא, ואולי הם מיוחסים למקום מן המקומות" (פיה"מ שם). [ראה בפירוש רבינו אליהו מלונדריש שם, שכתב שבעל בכי, שם מקום, על דרך "בוכים" בשופטים ב, א]. 74) במשנה שם: "וגריסין הקלקין". ופירש רבינו שם: "ומן הפולים, מין אחד שהגרגרים שלו גדולים מרובעין מיוחסים למקום, והוא הידוע כגריס הקלקין". 75) "הם הערשים שהקצה האחד שלהם חד, ואלו המינים הם מדבריות, אינם נזרעים בגנות, וחזקתם מן ההפקיר, ולפיכך פטורין מן המעשרות" (שם). 76) עוד מינים המנויים שם במשנה ובתוספתא [וראה להלן פ"ג מהלכות מעשר הלכה א, ובפ"ח מהלכות שמיטה ויובל הלכה יב].

חלק בהם. 55) העני. 56) אף-על-פי שבירושלמי (כלאים פ"ו הלכה ב) אמרו "העושה כרי מן הלקט וכו' חייב וכו' מפני מראית העין" - פסק רבינו כדעת הבבלי (ברכות מ: וסוטה מג:). שלא הזכירו כרי אלא גורן (כסף-משנה). [רוצה לומר, שאין לחייבו אלא כשמירח פני הכרי, שאז הוא גמר מלאכה לכל העולם, ואז יש כאן מראית העין. אבל אם העמיד כרי ולא מירחו, אף-על-פי שאין דעתו למרחו, שמן הדין זהו גמר מלאכה לחייב בתרומות ומעשרות (פ"ג מהלכות מעשר הלכה יג) - מראית העין אין כאן, שאולי דעתו עוד למרחו]. 57) נתחייבו במעשר מדרבנן, שהרואה חושב שגדלו בשדהו (רש"י סוטה שם). 58) שם.

1 י. הלקט והשכחה⁵⁹ והפאה של עובד פוכבים
2 ומזלות - חייבין בתרומה ומעשרות⁶⁰, אלא אם פן
3 הפקיר⁶¹. וכן התבואה והזיתים⁶² שלא הביאו שלישי
4 - פטורין מן התרומה ומן המעשרות. ומנין יודע?⁶³
5 כל שזרעה ומצמחת⁶⁴ - בידוע שהביאה שלישי.
6 עבר והפריש מתבואה וזיתים שלא הביאו שלישי -
7 אינה תרומה⁶⁵.

59) פאה פ"ד משנה ט. 60) שאין הגוי חייב בלקט שכחה ופאה, ואם השאירם לעניים הרי זה כהפקיר לעניים ולא לעשירים, שאינם הפקר (שם פ"ו משנה א). והרי הם פירות של גוי שחייבים בתרומות ומעשרות אם לא נתמרחו אצלו, שהרי אין קנין לגוי להפקיע הארץ מקדושתה (למעלה פ"א הלכות י"א). 61) לעניים ולעשירים, ואז הוא הפקר ופטור מתרומות ומעשרות (בהלכה הסמוכה). 62) מעשרות פ"א משנה ב: "התבואה והזיתים משיכניסו שלישי". והביאה רבינו גם בפ"ב מהלכות מעשר הלכה ה. וכתבה כאן בכדי להשלים את רשימת הפטורים מתרומות ומעשרות שהתחיל בה בהלכה ט. 63) ירושלמי שם הלכה ב. 64) [לא כתב "שזורעם ומצמיחם", מפני שדין צמיחה לא נאמר אלא בתבואה ולא בזיתים, שבהם הדבר תלוי ב"פרי" ולא בצמיחה, ראה בהלכות מעשר שם הלכה ג והלכה ה]. 65) קידושין סב:

8 יא. וכן ההפקיר - פטור⁶⁶ מן התרומה ומן
9 המעשרות, ואפילו הפקירו העובד פוכבים ומזלות
10 לו⁶⁷. אבל הזרע שדה הפקר - חייב⁶⁸ בתרומה
11 ומעשרות.

66) תרומות פ"א משנה ה, ומעשרות שם משנה א. 67) כמבואר בהלכה הקודמת מהמשנה בפאה (פ"ד משנה ט). [והשמיענו בזה, שאף-על-פי שהפקיר הוא כמו נדר (נדרים פ"ב הלכה יד), וגוי אינו בדיני נדרים, ואינו מצווה על "בל יחל" (ירושלמי נזיר פ"ט הלכה א), ובכל זאת הפקירו הפקר. ועיין כסף-משנה וראה להלן. והנה בדפוס רומי איתא: "הפקירו הכל" (ועיין כסף-משנה). ואולי צ"ל "הפקירו הכרי", היינו שהפקיר לאחר שעשה כרי בלי מירוח, שאינו גמר מלאכה, (פ"ג מהלכות מעשר הלכה יג) אבל לאחר מירוח אין ההפקיר פטור מן המעשרות, כמפורש בפאה פ"א משנה ו, ולהלן בהלכות מעשר שם הלכות כ"א]. 68) ירושלמי מעשרות שם הלכה א. והמדובר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ג אדר ב' - ספר זרעים - הלכות תרומות קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 יג. נתעַרַב דְּבַר שְׁחִיב בְּתְרוּמָה בְּדָבָר שְׁאִינוּ חִיב,
2 כְּגוֹן זִיתֵי נְקוּף⁷⁷ שְׁנֵתְעַרְבוּ בְּזִיתֵי מְסִיק⁷⁸ וְעֵנְבֵי
3 עוֹלָלוֹת כְּעֵנְבֵי בְּצִיר: אִם יֵשׁ לוֹ פְּרוֹת אַחֲרוֹת⁷⁹ -
4 מוֹצִיא עַל הַחֵיב לְפִי חֲשֹׁבוֹן⁸⁰; וְאִם אֵין לוֹ אֲלָא אֱלוֹ
5 - מְפָרִישׁ תְּרוּמָה וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל הַכֹּל⁸¹, וְכֹאֵלוֹ
6 הַכֹּל חֵיב בְּתְרוּמָה, וּמְפָרִישׁ⁸² מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי לְפִי
7 חֲשֹׁבוֹן דְּבַר הַחֵיב⁸³.
- 77 חלה פ"ג משנה ט. ובפיה"מ שם: "זיתי נקוף הם הזיתים שמלקטים העניים (והם זיתים של פאה - מלאכת שלמה שם. וכן נראה בערוך, ערך נקף ב). וזיתי נקוף העוללות אינם חייבים במעשרות." (78) "הם הזיתים שמלקטים בעלי בתים וכו', כי לקיטת הזיתים יקרא בלשון חכמים מסיקה" (שם). (79 מלבד אותן המעורבות. (80 לפי מה שיש באותו הדבר המעורב מזיתי מסיק בלבד. (81 המדובר כשמפריש התרומות והמעשרות לאחר שעשה מהם יין ושמן, שאז הכל בלול, ובכל טיפה וטיפה חיוב ופטור כפי מדת התערובת, ראה ראש השנה יג: (ר"ש, מלאכת שלמה, תפארת ישראל ומשנה ראשונה). וראה להלן פ"ג הלכה ד. (82 ממה שישאר בדבר המעורב. (83 "לפי מה שיש באותו הדבר המעורב מזיתי מסיק בלבד" (פירוש המשנה שם). היינו שמפריש מעשר ראשון ושני ועני על הכל, ומפריש ממעשר ראשון תרומת מעשר על הכל, אבל אינו חייב לתת ללוי ולעני, ולא לפדות מעשר שני אלא לפי חשבון. אבל תרומה ותרומת מעשר, שהן במיתה, נותן הכל, גם החולין המעורבים בהם - לכהן.
- 8 יד. הַתְּרוּמָה - לְפָהֵן, בֵּין טְהוֹרָה בֵּין טְמֵאָה⁸⁴. אֲפֹלוּ
9 נְטֵמָא הִדְגָן אוֹ הַתִּירוֹשׁ כִּלּוֹ קִדְּם שִׁפְרִישׁ⁸⁵ - הָרִי
10 זֶה חֵיב לְהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְרוּמָה בְּטֵמָאָה וְלִתְנָה לְפָהֵן;
11 שְׁנֵאמַר: וְאִנִּי נִתְתִּי לָךְ אֶת מִשְׁמַרְתְּ תְרוּמָתִי - אַחַת
12 טְהוֹרָה וְאַחַת טְמֵאָה. הַטְּהוֹרָה - נֶאֱכַלְתָּ לְפָהֵנִים,
13 וְהַטְּמֵאָה - יִהְיֶנּוּ בְּשִׂרְפָתָהּ. אִם הָיָה שְׁמֶן - מְדַלְקִין
14 אוֹתוֹ⁸⁶, וְאִם הָיָה דָגָן וְכִינֹצָא בוֹ - מְסִיקִין בוֹ אֶת
15 הַתַּנּוּר⁸⁷.
- 84 שבת כה. (85 כלומר: נטמא לאחר שנתלש, לפני ההפרשה, שהיתה לו שעת הכושר להפרישה בטהרה - אין תרומתו תרומה (רדב"ז להלן פ"ה הלכה ח, מהסוגיא דפסחים לג.). (86 תרומות פ"א משנה י. (87 אבל אסור לתת אותו לבהמה, לפי שמצות התרומה הטמאה בשריפה (תוספות ביצה כג: ד"ה ועל).
- 16 טו. וְכֵן תְרוּמַת מַעֲשֵׂר, אִם נְטֵמָאָה אוֹ נְטֵמָא
17 הַמַּעֲשֵׂר - מְפָרִישִׁין אוֹתָהּ⁸⁸ בְּטֵמָאָה, וְנִתְּנָת לְפָהֵן
18 לְהַנּוֹת בְּשִׂרְפָתָהּ.
- 88 את תרומת המעשר.
- 19 טז. כֹּל הַמְּפָרִישׁ תְּרוּמָה גְדוּלָה אוֹ תְרוּמַת מַעֲשֵׂר -
20 מְבָרַךְ⁸⁹ קִדְּם שִׁפְרִישׁ, בְּדֶרֶךְ שְׁמִבְרָכִין עַל כֹּל
21 הַמַּצּוֹת⁹⁰, כְּמוֹ שְׁבִאֲרֵינוּ בְּבְרָכוֹת⁹¹.
- 89 ראה להלן פ"א מהלכות מעשר הלכה טז, והמקור מהתוספתא ברכות פ"ו. (90 עובר לעשייתן. (91 פ"א הלכה ג והלכה יב.
- 22 יז. אֵין מוֹצִיאִין תְּרוּמָה מִהָאֶרֶץ לְחוּצָה לְאֶרֶץ,
23 אֲפֹלוּ טְמֵאָה⁹². וְאֵין מְבִיאִין תְּרוּמָה מִחוּצָה לְאֶרֶץ
24 לְאֶרֶץ⁹³. וְאִם הִבִּיא - לֹא תֵאֱכַל⁹⁴, מִפְּנֵי שְׁהִיא
25 טְמֵאָה בְּאֶרֶץ הַכּוֹתִים⁹⁵; וְלֹא תִשְׂרַף, שְׁלֹא יֵאמְרוּ:
26 רֵאִינוּ תְרוּמָה שְׁלֹא נְטֵמָאָה נְשַׂרְפָּתָהּ; וְלֹא תִחְזַר
27 לְחוּצָה לְאֶרֶץ, שְׁמָא יֵאמְרוּ: מוֹצִיאִין תְּרוּמָה לְחוּצָה
28 לְאֶרֶץ. אֲלָא מְנִיחִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּטְמָא⁹⁶ טְמֵאָה
29 יְדוּעָה לְכֹל, אוֹ עַד שְׁיִבּוֹא עָרֵב הַפֶּסַח⁹⁷, אִם הָיְתָה
30 חֲמִץ, וְתִשְׂרַף.
- 92 שעומדת לשריפה, מפני שעשו מעלה ששריפתה תהיה בארץ, כמו שמצאנו בקדשים פסולים ששורפים אותם במקומם (שביעית פ"ו משנה ה, ור"ש ורע"ב שם). (93 שם משנה ו. שלא ירדפו הכהנים אחריה ויצאו לחוצה לארץ (ירושלמי שם). (94 ירושלמי חלה פ"ד תחלת הלכה ה. (95 שגזרו עליה טומאה. (96 [אבל לטמא אותה בידים אסור, שלא יאמרו: ראינו תרומה נטמאת. ורק בחוץ לארץ מותר לטמאה אף בידים, כמפורש להלן פ"ב הלכה א]. (97 ירושלמי שם.
- פֶּרֶק שְׁלִישִׁי**
- 1 יבאר שיעור תרומה גדולה מן התורה ומדרכנן. התרומה שאין הכהנים מקפידין עליה. המתכוון לתרום אחד מעשרה ועלה בידו אחד מששים. המפריש מקצת התרומה או מקצת מכרי זה ומקצת מכרי אחר. תרומת מעשר ומי מפריש אותה, ואם מפרישין אותה מאומד. ישראל שהפריש מעשר ראשון כשהוא בשבלים, או בן לוי שלקח מעשר בשבלים. אם תורמים שלא מן המוקף. ודין אם תורם ממין אחד על הכל. הרוצה להפריש תרומה גדולה ותרומת מעשר כאחד.
- א. תְרוּמָה גְדוּלָה - אֵין לָהּ שְׁעוּר² מִן הַתּוֹרָה; ³¹
³² שְׁנֵאמַר: רֵאשִׁית דְּגַנְךָ - כֹּל שֶׁהוּא³. אֲפֹלוּ חֲטָה
³³ אַחַת פּוֹטְרֵת הַכֹּרִי וְלִכְתַּחֲלָה⁴ לֹא יִפְרִישׁ אֲלָא
³⁴ כְּשֶׁעוֹר שְׁנֵתְנוּ חֲכָמִים. וּבְזִמְנֵי הַזֶּה, שְׁהִיא עוֹמְדַת
³⁵ לְשִׂרְפָה⁵ מִפְּנֵי הַטְּמָאָה - יֵשׁ לוֹ לְהַפְרִישׁ כֹּל שֶׁהוּא
³⁶ לְכַתַּחֲלָה⁶.
- 2 חולין קלז, ב. (3 'ירושלמי' תרומות פ"ד סוף ה"ב. (4 מדרכנן. חולין, שם. (5 כלומר, עלולה לבוא ליד שריפה, שיש לפעמים שעוד לא הוכשרה, ולכשתוכשר תטמא ('אור שמח', וראה להלן). (6 שאם יפריש כשיעור, יבוא אחר-כך לטמא תרומה ולשרפה, לכן מפרישים רק כלשהו. אבל חלה שנילושה הרי הוכשרה ונטמאה כבר. ולכן מפרישים גם בזמן הזה אחד ממ"ח, כמפורש בפ"ה מהל' ביכורים ה"ט ('אור שמח'), ובזמן שהיתה תרומה טהורה בישראל, החמירו גם בטמאה להפריש אחד מששים, כדהלן ה"ג.
- ב. וְכַמָּה הוּא שְׁעוּרָה שְׁנֵתְנוּ חֲכָמִים? עֵינֵן יִפָּה - ³⁷

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 תורם הוא את המדוד²⁶ ואת השקול ואת המנוי. ולא
17 יתום בסל ובקפה שמדתן ידועה²⁷; אבל תורם הוא
18 פהן חציון או שלישן. ולא יתום פסאח חציה,
19 שחציה²⁸ מדה.

(21) תרומות פ"א מ"ז. [וראה להלן, אם אסור לתרום במדה]. (22) תרומה גדולה. אבל תרומת מעשר אין מפרישים אותה אלא במדה (להלן ה"י"א). (23) [מהלשון הזו נראה, שאין אסור, וראה להלן]. (24) ב'ירושלמי' שם: אליעזר בן גימל אומר: מנין שאין תורמין לא במדה ולא במשקל ולא במנין? תלמוד לומר: ונחשב לכם תרומתכם, במחשבה אתה תורם ואין אתה תורם במדה ובמשקל ובמנין. "ואע"פ שזה הכתוב מדבר בתרומת מעשר [והיא ניטלת דוקא במדה, כדלהלן], נאמר בו העיקר הידוע אצלנו - אם אינו ענין לתרומת מעשר, תנהו ענין לתרומה גדולה. ומה שלא נסמוך על זה הפסוק בתרומת מעשר, לפי ששיעורה ידוע, והקפידה התורה על שיעורה ואמרה מעשר מן המעשר" (פירוש המשניות' שם). (25) בציטטה שהביא הראב"ד, כתוב "אחד מחמשים". וכן הגיה הר"י קורקוס (הובא בכסף-משנה), שזוהי עין בינונית, וכל אדם צריך לנהוג כבינוני לא בעין רעה. [ויתכן כי דעת רבינו כדעת רש"י בביצה יג, ב - שאין אסור לתרום במדה, אלא שאין צורך למדוד, ואם רוצה לתרום באומד יצא ידי חובתו, שהרי אפילו אם לא יכוין כשיעור, ויתן פחות חיטה אחת - פוטרת את כל הכרי (וכן כתב גם בגיטין לא, א. וכן הביא הרמב"ן שם, בשם רבי' שאומרים כן). וראה להלן. וממה שכתב "אין תורמין וכו'", אין ראייה שאסור לתרום במדה, שהרי זוהי לשון המשנה, ויש לפרשה: אין צורך לתרום במדה, וכו"ל. ולפי זה יש לקיים הגירסא שלפנינו "אחד מששים", והשמיענו בזה, שלא רק התורמים בעין יפה ובעין בינונית אינם צריכים לחשוש שמא יפחתו כנ"ל, אלא אפילו התורם בעין רעה אחד מששים, שאם יעלה בידו פחות מששים, צריך לתרום פעם שניה כדי להשלים השיעור (כדלהלן ה"ו) - כשהוא תורם אינו צריך לחשוש כך, כיון שמן התורה אין לה שיעור, וחיטה אחת פוטרת את כל הכרי (וכן כתב רש"י בביצה, שם). אלא שאם אירע שעלה בידו פחות מששים, כיון שתרם במחשבה להפריש כשיעור, נתחייב לתרום כמחשבתו וצריך להשלים במדה, ראה להלן ה"ו. אולם ב'פירוש המשניות' שם כתב רבינו, שאסור להוציא תרומה גדולה במדה. וכן נקט ה'מאירי' בגיטין שם כדעת רבינו]. (26) שמודדים אותו הדבר שהוא חייב בתרומה [ולא התרומה עצמה] ומוציאין ממנו באומד (פירוש המשנה, שם). (27) משנה, שם. (28) בדפוס רומי "שחציה", וכן נכון.

20 ה. המרבה בתרומה²⁹, הואיל ושייר מקצת חליון³⁰ -
21 ירי זו תרומה. אבל אם אמר: פל הפירות האלו
22 תרומה - לא אמר פלוס³¹. המתפונן לתרם אָחַד
23 מעשרה³², ועלתה בידו אָחַד מששים - תרומתו
24 תרומה³³. נתפונן לתרם אָחַד מששים, ועלתה בידו
25 אָחַד מחמשים - אינה תרומה³⁴.

1 אָחַד מאַרְבָּעִים⁷, וְהִבְיִנִיתָ - אָחַד מִחֲמִשִּׁים, רָעָה
2 - אָחַד מִשְׁשִׁים. וְלֹא יִפְחַת⁸ מֵאָחַד מִשְׁשִׁים.
(7) תרומות פ"ד מ"ג. (8) חולין, שם.

3 ג. פל תרומה שאין הפהנים מקפידין עליה⁹, כגון
4 תרומות החרובין¹⁰ והקליסין¹¹ - נטלת לכתחלה
5 אָחַד מִשְׁשִׁים. וְאִלּוּ נִטְלִין¹² אָחַד מִשְׁשִׁים: תְּרוֹמַת
6 גְּדוּלֵי תְּרוֹמָה¹³ וְעֲרוּבֵי תְּרוֹמָה¹⁴, וְתְרוֹמָה טְמֵאָה¹⁵
7 שְׁהִיתָה הַטְּמֵאָה בְּאֵנָס אוּ בְּשִׁגְגָה¹⁶, וְתְרוֹמַת
8 הַקֶּדֶשׁ¹⁷, וְתְרוֹמַת חוּצָה לְאֶרֶץ, וְתְרוֹמַת הַקֶּצֶחַ
9 וְהַקְּלִיסִין וְהַחֲרוּבִין וְהַגְּמִזִּיּוֹת¹⁸ וְהַתְּרוֹמֹסִין
10 וְשִׁעוּרִים אֲדוּמִיּוֹת וְכִיּוּצָא פְּהָן, וּפְרוֹת עֲצִין שְׁאִינוּ
11 נְקוּבִים¹⁹. וְכֵן הָאֶפֶסוֹרְפוֹסִין, קְשֵׁתוֹרְמִין פְּרוֹת
12 יְתוּמִים²⁰ - תּוֹרְמִין אָחַד מִשְׁשִׁים.

(9) תוספתא תרומות פ"ה. (10) מדובר כאן בחרובים רגילים שחייבים במעשרות מן התורה, כמפורש בפ"א מהל' מעשר שני ה"ג, ואף-על-פי-כן אין הכהנים מקפידים על תרומה זו, אבל חרובי צלמונה שאינם חייבים במעשר אלא מדרבנן, אין צורך להשמיענו, שהרי הם בכלל עציץ שאינו נקוב (משנה-למלך). (11) מין קטניות ('מלאכת שלמה' תרומות פ"א מ"ד, עיי"ש). (12) כל זה בתוספתא, שם. (13) חכמים גזרו שכל הגידולים הם תרומה (להלן פ"א הכ"א) ואף-על-פי-כן חייבים בתרומה ובמעשרות (שם הכ"ב), ומכיון שכל הגידולים לכהן, ונמכרים לו בזול (ראה 'תוספות אנשי שם' תרומות פ"ט מ"ד), לא חייבו חכמים להפריש תרומה גדולה יותר מששים ('תוספתא כפשוטה'). וראה בהערה הסמוכה. (14) תרומה שנתערבה בטבל ומכיון שלא אמרו "מדומע" אלא "עירובי תרומה", נראה שהמדובר אפילו אם נתערבה סאה תרומה במאה סאה של טבל, שאין כאן אסור מדומע, אלא מוציא סאה ונותן לכהנים והשאר טבל גמור ומפרישו כדין ומותר ('תוספתא כפשוטה' ו'מעדני ארץ' ע"פ דברי הראב"ד). אלא כיון שחייבוהו חכמים להוציא סאה לכהן, משום גזל השבט (להלן פ"ג ה"א), לא החמירו עליו בהפרשת תרומה גדולה יותר מששים, וראה בהערה הקודמת. (15) ראה למעלה בתרומה בזמן הזה. (16) אבל בנטמאה במזיד - לא הקילו. וראה חלה פ"ב מ"ז. (17) כגון המקדיש טבלו לאחר מירוח, שלא פקע ממנו חיוב תרומות ומעשרות, והגזבר חייב להפריש, כמו שנראה ב'ירושלמי' תרומות פ"א ה"א ('תוספתא כפשוטה'), ולפי שההקדש הוא המפריש, הקילו חכמים להפריש אחד מששים. (18) מין שקמים (= תאנים רעים) - רש"י בפסחים נה, ב. (19) שאינו חייב בתרומה אלא מדרבנן, ראה להלן פ"ה ה"ט"ז. (20) ויש להם רשות לכך (גיטין נב), ואף-על-פי-כן אינם רשאים לתרום אלא אחד מששים, כמו גזבר של הקדש, שהרי נכסי יתומים הם כהקדש (שם - 'תוספתא כפשוטה').

13 ד. אין תורמין²¹ תרומה זו²² לא במדה ולא במשקל
14 ולא במנין, לפי שלא נאמר בה שיעור²³, אלא
15 אומד²⁴ ומפריש בדעתו כמו אָחַד מִשְׁשִׁים²⁵; אָבֵל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ג אדר ב' - ספר זרעים - הלכות תרומות קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 ח. המפריש מקצת תרומה מפרי זה ומקצת תרומה
16 מפרי אחר ממנו - הרי זה לא יתרום מזה על זה⁴⁶.
17 האומר: תרומת הפרי זה לתוכו, אם אמר: בצפוני
18 או בדרומו - קרא שם, וחיב להפריש ממנו
19 תרומתו; ואם לא ציין במקום - לא אמר פלום⁴⁸.

46 היינו מ"מקצת תרומת כרי זה" על "מקצת תרומת כרי
אחר", "ירושלמי" תרומות פ"ד ה"א. והטעם כמבואר בהלכה
הקודמת, שלא יפריש עליו מפירות אחרות, אלא ממנו.
47 שם פ"ג מ"ה. 48 שבתרומה נאמר (דברים יח, ד):
"ראשית דגנך", וצריך שיהיה שיריה ניכרים (עירובין לו:).
ואם לא ציין המקום, לא ניכר איפה התרומה ואיפה
השיריים (= החולין).

20 ט. אמר⁴⁹: תרומת הפרי זה⁵⁰, והפרי הזה כזה⁵¹ -
21 מקום שנסתיימה תרומתו של ראשון, שם נסתיימה
22 תרומתו של שני.

49 'ירושלמי' שם פ"ג ה"ג. 50 וסימן את המקום בצפוני
של הכרי או בדרומו (כסף-משנה). 51 כן הוא בדפוסים
חדשים, והיא נוסחת ה'כסף משנה' והרדב"ז. והיינו
שהתפיס את תרומת הכרי השני בתוכו (של הכרי השני),
בתרומת הכרי הראשון. ואף-על-פי שלא סיים מקום
לתרומת הכרי השני, נסתיים מקומה כתרומת הכרי הראשון,
כדין מתפיס בנדר (ראה בפ"א מהל' נדרים). [ואף-על-פי
שהאומר: הרי הפירות הללו עלי כתרומה - לא אמר כלום
(שם הי"א) - זה אינו אלא במתפיס פירות של חולין
בתרומה שאינה באה בנדר ובנדבה, כמו שכתב רבינו שם,
אבל כאן הוא מתפיס סיום מקום של הפרשת תרומה זו
בהפרשת תרומה זו]. אולם בדפוס רומי, הנוסחא בדברי
רבינו "בוזה", וכן הוא ב'ירושלמי' שם. ולפי זה, פירש
'מראה הפנים' שם, שקובע בכרי הראשון תרומתו ותרומת
הכרי השני, ובאותו מקום (בצפון או בדרום) נסתיימה
תרומת הכרי הזה, בו במקום, באותו כרי, על ידו, נסתיימה
גם תרומת הכרי השני.

23 י. תרומת מעשר - אין מפרישין אותה באמד, אלא
24 מדקדק בשעורה⁵², ואפלו בזמן הזה, שהרי שעורה
25 מפרש בתורה.

52 'ירושלמי' שם פ"א ה"ד (הובא למעלה בה"ד, עיי"ש),
לפי המשנה שם פ"ד מ"ו. ודלא כאבא אלעזר בן גמלא,
גיטין לא, א.

26 יא. דבר שדרכו למדד - מודד, ודבר הנשקל -
27 שוקל, ודבר שאפשר למנותו - מונה. היה אפשר
28 למנותו ולשקלו ולמדדו - המונה משבח, והמודד
29 משבח ממנו, והשוקל משבח משניהן⁵³.

29 תרומות פ"ד מ"ה, כרבי טרפון ורבי עקיבא.
30 "למאמר השם יתעלה (במדבר טו, כא) מראשית ולא
כל ראשית" (פירוש המשנה שם, והוא ב'ירושלמי' שם
ה"ד). 31 חלה פ"א מ"ט: "האומר כל גרני תרומה . . .
לא אמר כלום עד שישיר מקצת". 32 תוספתא תרומות
פ"ה. 33 שהרי נתקיימה מחשבתו, שעלה בידו שיעור
שהוא פחות ממה שחשב, ובכלל מאתים מנה (כסף-משנה).
34 שלא נתקיימה מחשבתו, שהרי עלה בידו יותר ממה
שחשב (שם).

1 ו. המפריש³⁵ תרומה ועלתה בידו אפלו אחד
2 מעשרים - תרומתו תרומה. תרום ועלתה בידו אחד
3 מששים³⁶, וחזר והוסיף לשם תרומה - אותה
4 התוספת חייבת במעשרות, ומפריש ממנה הפהן
5 המעשרות ואחר כך יאכלנה. תרום³⁷ ועלתה בידו
6 אחד מששים³⁸ ואחד - הרי זו תרומה, ויחזר ויתרום
7 פעם שניה כדי להשלים השעור שפדעתי³⁹.
8 והתוספת הזאת יש לו להפרישה⁴⁰ במדה או
9 במשקל או במנין, אבל לא יפרישה אלא מן
10 המקף⁴¹ פראשונה⁴².

35 כתובות צט, ב. 36 תרומות פ"ד מ"ג. 37 בכונה
לתרום כשיעור שאמרו חכמים, כדלהלן בדברי רבינו.
38 משנה, שם. 39 במשנה, שם: "כמות שהוא למוד".
ופירש הר"ש: כפי השיעור שהוא רגיל בו: אחד מארבעים,
מחמשים או מששים, ועיי"ש בפירוש רבינו. והתוספת
הזאת אינה חייבת במעשרות, כהתוספת של המפריש ועלתה
בידו אחד מששים (ראה למעלה), שהרי תרום על דעת
לתרום כשיעור, ועלה בידו פחות מכשיעור ('משנה
ראשונה' שם). 40 [כלומר, צריך להפרישה. שאף-על-פי
שבראשונה אינו צריך להפריש במדה, לפי שלא נאמר בה
שיעור (למעלה ה"ד) - כיון שכבר הפריש בכונה לתרום
כשיעור, נתחייב לתרום כמחשבתו, ולפיכך צריך לתרום
התוספת הזו במדה, שלא יפחות. אולם בפירוש המשנה
שם, כתב רבינו לפי דעתו שם (שבראשונה אסור להוציא
תרומה גדולה במדה), שמותר לו להוציא תוספת זו במדה,
ולא כמו שכתבנו, וראה למעלה]. 41 דלא כרבי יהודה,
שם. [כלומר, אף-על-פי שבענין מדה אין דין הפרשת
תוספת זו כדין הפרשת התרומה בראשונה, וראה ב'כסף
משנה' בפ"א מהל' מעשר ה"ו, שכל עיקר הצורך לתרום
במוקף אינו אלא מאחר שתורמים באומד - בכל זאת תורם
מן המוקף כבראשונה]. 42 שאין תורמין תרומה גדולה
אלא מן המוקף (להלן הי"ז).

11 ז. המפריש מקצת התרומה⁴³ - אותו המקצת אינו
12 תרומה, והרי הוא כחלק הפרי⁴⁴. ואף על פי כן
13 צריך להפריש תרומת אותו מקצת ממנו, ולא יפריש
14 עליו מפרות אחרות⁴⁵.

43 שם מ"א, שהיה בדעתו להפריש עוד. ואין זה דומה
למה שכתב (בהלכה הקודמת) בתרום ועלתה בידו אחד
מששים ואחד, ששם לא ידע שעלה בידו פחות, ולא היה

קעב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ג אדר ב' - ספר זרעים - הלכות תרומות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלוי שלקח מעשר בשבילם קודם הדישה והפסיד לכהן תרומה גדולה שיש באותו מעשר (פירוש המשניות' שם, וכן כתב בסמוך. ועי' רש"י בכיצה שם). (62) משנה, תרומות, שם: "ומפריש את הזרע ואינו צריך להפריש את העץ", שאינו אוכל ואינו חייב בתרומות ומעשרות. ומכיון שאינו מפריש מהם, אינו חייב ליתנם לכהן, אלא הרי הם שלו, וראה להלן. (63) משנה, שם: "אם הפריש, לא יאמר אכתוש ואטול את העץ ואתן את הזרע אלא נותן העץ עם הזרע", "שכיון שקרא עליו שם תרומה, צריך ליתנו לכהן" (רע"ב שם). (64) זה מוסב על מה שלמעלה ש"קונסין אותו לרוש ולזרות". (65) כן כתב בפירוש המשנה שם, ראה למעלה.

טו. בן ישראל שאמר ללוי: 66: כִּף אָמַר לִי אָבָא: 23
מַעֲשֵׂר לָךְ בְּיָדִי - אֵינְךָ חוֹשֵׁשׁ לְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר 24
שָׁבוּ; 67: שֶׁהָרִי אָבִיו הִפְרִישׁ תְּרוּמָתוֹ, וְלִפְיֶךָ צָוָהוּ 25
שָׁזָה הַמַּעֲשֵׂר לְפָלוּגֵי הַלְוִיִּם. 68: וְאָם אָמַר לוֹ: כִּף אָמַר 26
לִי אָבָא: כּוֹר מַעֲשֵׂר יֵשׁ לָךְ בְּיָדִי - חוֹשֵׁשׁ לְתְרוּמַת 27
מַעֲשֵׂר שָׁבוּ. 69. 28

(66) גיטין ל, ב. לפי תירוצו של רב אשי. (67) כלומר, אין צריך הלוי להפריש ממנו תרומת מעשר. וכך היא גירסת רבינו בגמרא שם (כסף-משנה), שכן הוא כברייתא שם. ואילו לפי נוסחתנו בגמרא שם, צריך להפך הברייתא (רדב"ז). (68) המעשר כולו לפלוגי ואינו צריך להפריש ממנו תרומת מעשר (כסף-משנה). (69) שכיון שהזכיר לו מדה, כור מעשר, מסתבר שעוד לא הפריש תרומת מעשר, וכוונתו שיפריש ממנו הלוי לפי חשבון (שם).

טז. תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר 70: שֶׁהִיָּה בָּהּ אֶחָד מִשְׁמוֹנֵה 29
בְּשִׁמְיֹנֵתוֹ 71 - מוֹלִיכָה לְפָנָי; פְּחֹת מִכֶּן - אֵינֹו 30
מִטְּפֵל לְהוֹלִיכָה, אֶלָּא מִשְׁלִיכָה בְּאוֹר וְשׁוֹרְפָה. 72. 31
וּבִיָּין וּבְשִׁמְן 73, אֶפְלוּ כֹּל שֶׁהוּא - מוֹלִיכָה לְפָנָי. 32
וּבְלִבְד שֶׁתְּהִיָּה תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וְדָאִית וְטְהוֹרָה 74; אֶבֶל 33
אִם הִיָּתָה טְמֵאָה 75 או שְׁהִיָּתָה שָׁל דְּמֵאִי 76, אִם אֵינְךָ 34
בָּהּ כְּשֶׁעוֹר - אֵינֹו מִטְּפֵל בָּהּ, אֶלָּא שׁוֹרְפָה. 35

(70) תוספתא תרומות פ"י (הוצ' ליברמן עמ' 17-19 161). וראה להלן. (71) של הלוג (פירוש המשניות' בתרומות פ"א מ"ח), והיינו קורטוב (תפארת ישראל'). ומדובר בתרומת מעשר של שאר פירות, ולא ביין ושמן (ראה להלן), ולא בפירות עצמם אלא במשקין היוצאין מהן, ראה להלן. (72) כן הוא בתוספתא שם: "בתרומת מעשר שבשאר כל הפירות, אם יש כשיעור הזה (= האמור למעלה שם, דהיינו אחד משמונה בשמינית) נותנה לכהן, ואם לאו - משליכה לאור ושורפה". [ונראה שכיון שמדובר במים היוצאים מן הפירות (וכן כתב הראב"ד), שאינם אלא זיעה בעלמא (ראה להלן פ"א ה"ב), לא חששו להפסידם בשיעור מועט כזה]. (73) שתרומתם מן התורה. (74) בתוספתא שם (עמוד 14 160): "כמה היא בתרומת מעשר של דמיי ויוליכנה לכהן, אחד משמונה בשמינית. במי דברים אמורים [= שצריך שיעור] בשל דמיי [ראה להלן מן המשנה בתרומות], אבל בשל ודיי הרי זה אסור

(53) בתרומות, שם: "משובח משלשתן". ואמרו ב'ירושלמי' שם ה"ה "משובח בשלשתן", והיינו "משובח משניהם" שכתב רבינו.

1 יב. מִצֹּת תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר - שִׁיפְרִישׁ אוֹתָהּ 54 בֶּן לְוִי 1
מִמַּעֲשֵׂרוֹ; שֶׁנֶּאֱמַר: וְכִי תִקַּח מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת 2
הַמַּעֲשֵׂר. וַיֵּשׁ לְיִשְׂרָאֵל לְהִפְרִישׁ 55 אוֹתָהּ וְלִתְנָהּ 3
לְכַהֵן, וַיִּתֵּן הַמַּעֲשֵׂר לְלוֹוִי אַחַר שִׁיפְרִישׁ מִמֶּנּוּ 4
תְּרוּמָתוֹ, שֶׁהִיא מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר. 5

(54) את התרומות - מעשר. (55) היינו שיש לישראל רשות להפריש, אבל המצוה מוטלת על הלוי. וכדעת אבא אלעזר בן גמלא במס' גיטין שם, שלמד כן ממה שנאמר בתרומת מעשר (במדבר יח, כז): "ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן" - הוקשה תרומת מעשר לתרומה גדולה, "כשם שיש לו רשות לבעל הבית לתרום תרומה גדולה, כך יש לו רשות לבעל הבית לתרום תרומת מעשר", ואף-על-פי שלדעת אבא אלעזר בן גמלא, הוקשו גם בענין הפרשה באומר, ואין הלכה כמותו (ראה למעלה ה"י) - לענין רשות לישראל הלכה כמותו, לפי שרב אשי, שהוא בתרא, סובר כמותו, בגמרא שם (רדב"ז).

6 יג. יִשְׂרָאֵל שֶׁהִפְרִישׁ מַעֲשֵׂר 56 רָאוּשׁוֹן כְּשֶׁהוּא 6
שֶׁבָלִים, קִדְּם שִׁידוּשׁ וּפְרִישׁ תְּרוּמָה גְדוּלָּה, וּנְתַנּוּ 7
לְלוֹוִי - אֵינְךָ הַלְוִי חֵיב לְהִפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְדוּלָּה 8
אַחַר שִׁידוּשׁוֹ, אֶלָּא תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר בְּלִבְד 57. אֶבֶל אִם 9
דָּשׁ יִשְׂרָאֵל 58 וְהִפְרִישׁ הַמַּעֲשֵׂר מִן הַדָּגָן קִדְּם 10
שִׁיפְרִישׁ תְּרוּמָה גְדוּלָּה [וּנְתַנּוּ לְלוֹוִי - חֵיב הַלְוִי 11
לְהִפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְדוּלָּה] וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר; 12
מֵאַחַר שֶׁנַּעֲשָׂה דָּגָן נִתְחַיֵּב בְּתְרוּמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: רֵאשִׁית 13
דָּגְנְךָ. 59. 14

(56) ברכות מז, א. (57) שם למדו כן ממה שנאמר (שם, כו): "והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר", "מעשר מן המעשר אמרתי לך, ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר". (58) וגם מירח (כסף-משנה), וכן כתב רבינו בפירוש המשנה בברכות פ"ז מ"א. וכן בגמרא שם: "אי הכי, אפילו הקדימו בכרי נמי וכו'". (59) שם למדו כן ממה שנאמר (שם, כט): "מכל (מעשרותיכם) [מתנותיכם] תרימו את כל תרומת ה'" - הרי שחייב להפריש את כל התרומות, וגם תרומה גדולה בכלל. והיינו, כשהפריש אחר המירוח.

15 יד. בֶּן לְוִי שֶׁלִקַּח מַעֲשֵׂר שֶׁבָלִים 60 - לֹא יִתֵּן תְּרוּמָתוֹ 15
לְכַהֵן שֶׁבָלִים, אֶלָּא קוֹנְסִין 61 אוֹתוֹ לְרוּשׁ וְלִזְרוֹת 16
וְלִתֵּן לוֹ מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר מִן הַדָּגָן, וְאֵינֹו חֵיב לְתֵן 17
לוֹ מַעֲשֵׂר מִן הַתְּבֵן אוֹ הַעֲצָה 62. וְאִם הִפְרִישׁ תְּרוּמַת 18
מַעֲשֵׂר שֶׁבָלִים כְּמוֹ שֶׁנְּתַנּוּ לוֹ - הָרִי זֶה פּוֹתֵשׁ וְנוֹתֵן 19
לְכַהֵן אֶת הַזֶּרַע וְאֶת הַתְּבֵן 63. וּמִפְּנֵי מָה קִנְסוּהוּ 20
לְכַתְּשָׁ? 64 מִפְּנֵי שֶׁלִקַּח הַמַּעֲשֵׂר שֶׁבָלִים וְהִפְקִיעַ 21
מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְדוּלָּה 65. 22

(60) ברייתא ביצה יג, א. ומשנה תרומות פ"י מ"ו. (61) את

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ג אדר ב' - ספר זרעים - הלכות תרומות קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לחלק בין בית שאוכלים בו, ושתי המגורות עשויים להצטרף, לבין עליה שאינה משמשת אלא לאוצר, ושם לא יצטרפו לעולם. אבל צריך-עיון מהיכן שאב רבינו את מקור ההלכה שלן. (85) תוספתא שם (כסף-משנה). (86) כלומר, סמוכים זה לזה. (87) מעשר שני פ"ג מ"ב. (88) שכולן נחשבות כמעורבות (פירוש המשנה, שם). (89) שכל חבית סתומה, נחשבת רשות בפני עצמה.

15 יט. הִיָּה מְלֻקָּט⁹⁰ גִּפְי יִרְקֵי⁹¹ וּמִנִּיחַ בְּגִנָּה - תּוֹרֵם
16 מֵאֶחָד עַל הַפֶּל⁹². הֵבִיא מִיֵּן אֶחָד⁹³ בִּינֵיהֶן - תּוֹרֵם
17 מְפָל אֶחָד וְאֶחָד. הֵבִיא מִיֵּינִן הַרְבֵּה⁹⁴ בְּקֶפֶה, כְּרוֹב
18 מְלֻמְעֵלָה וְכְרוֹב מְלֻמְטָה וּמִיֵּן אֶחָד בְּאֶמְצַע - לֹא
19 יִתְרֵם מִן הָעֲלִיּוֹן עַל הַתַּחְתּוֹן⁹⁵. וְאִם הִקִּיף חֲמִשָּׁה
20 צְבוּרִים⁹⁶ בְּגֵרֶן - תּוֹרֵם מֵאֶחָד עַל הַפֶּל, בְּזִמְן שֶׁעָקַר
21 הַגֵּרֶן קָיָם⁹⁷; אִין עָקַר הַגֵּרֶן קָיָם⁹⁸ - תּוֹרֵם מְפָל אֶחָד
22 וְאֶחָד⁹⁹.

(90) תוספתא תרומות, שם. (91) אגודות ירק. (92) שכל הגינה אחד, כמו שאמרו ב'ירושלמי' תרומות (פ"ב הלכה א): "כל בית הגיתות אחד, כל בית הגרנות אחד". (93) צריך לומר: "מין אחר" - הגר"ש ליברמן. (94) תוספתא תרומות, שם. (95) אף שהם מין אחד, מפני שדבר אחר מפסיק. (96) שם. (97) שהגורן מחברם. כרבי יהודה שם, שבא לפרש דברי חכמים. (98) שכבר פינה מן הגורן, ונשארו אלו חמשה צבורים. (99) שאין זה מן המוקף, משום שעתיד לפנות גם את אלה למקום אחר.

23 כ. תְּרוּמַת מַעְשֵׂר - מִפְּרִישֵׁינָן אוֹתוֹ שְׁלֹא מִן
24 הַמְּקָף¹⁰⁰. שֶׁנֶּאֱמַר: מְפָל מַעְשְׂרוֹתֵיכֶם תְּרִימוּ
25 תְּרוּמָה¹⁰¹; אֶפְלוּ מַעְשֵׂר אֶחָד בְּמִדְיָה זו¹⁰² וּמַעְשֵׂר
26 אֶחָד בְּמִדְיָה אַחֶרֶת - מִפְּרִישֵׁי תְּרוּמָה מֵאֶחָד עַל
27 הַפֶּל. וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים¹⁰³ אִין תּוֹרְמִין אֶלָּא מִן הַמְּקָף
28 וְאֶפְלוּ תְּרוּמַת מַעְשֵׂר.

(100) ביכורים פ"ב מ"ה. (101) במדבר יח, כב. "תרימו תרומה" אין בפסוק. (102) ב'ירושלמי' תרומות פ"ב ה"א: "אחד ביהודה ואחד בגליל". (103) גיטין ל, ב. ועיי"ש ב'תוספות' ד"ה וכי נחשדו.

29 כא. בֶּן לְוִי¹⁰⁴ שֶׁהָיָה לוֹ מַעְשֵׂר רֵאשׁוֹן שְׁלֹא נִטְלָה
30 מִמֶּנּוּ תְּרוּמָתוֹ, וְהִנִּיחוֹ לְהִיּוֹת מִפְּרִישׁ עָלָיו וְהוֹלִיף
31 הוּא בְּטַבְלוֹ¹⁰⁵ - מֵה שֶׁעָשָׂה עֲשׂוּי¹⁰⁶. שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי
32 אֶת מַעְשֵׂר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִרְימוּ לָהּ תְּרוּמָה -
33 מְלֻמָּד, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אֶת כָּל תְּרוּמָה לְאַחֵר.

(104) ספרי' זוטא (כסף-משנה). ומפרשה רבינו בתרומת מעשר, ודלא כהר"ש (תרומות פ"א מ"ה) שגרס בה "תרומה גדולה". (105) כלומר, שמניח אותו כולו בטבלו, ולא התכוין בהפרשה גם עליו. (106) ויכול להפרישו כולו כתרומת מעשר על מקום אחר.

34 כב. הַפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ¹⁰⁷ תְּרוּמַת מַעְשֵׂר תַּחֲלָה וְאַחַר כֵּף
35 הִנִּיחוֹ לְהִיּוֹת מִפְּרִישׁ עָלָיו וְהוֹלִיף עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה כָּל

[כלומר: אפילו בכל שהו], במי דברים אמורים [= שאסור אפילו בכל שהו] בטהורה, אבל בטמאה (אפילו כל שהו - רבינו לא גרס מלים אלו, 'תוספתא כפשוטה') וכן אתה אומר בתרומת מעשר שבשאר כל הפירות, אם יש כשיעור הזה נותנה לכהן וכו', וראה למעלה. הרי מפורשים כאן כל דברי רבינו: הרישא של התוספתא מדברת בין ושמך, וכן נראה מהא דלהלן ("בתרומת מעשר שבשאר כל הפירות"). וכן נראה במשנה מס' תרומות (פ"א מ"ח, ראה להלן), ואם היא של ודאי וטהורה, אסור בכלשהו. ואם היא של דמאי, או אפילו של ודאי והיא טמאה, שיעורה אחד משמונה בשמינית, כתרומת מעשר שבשאר כל הפירות. (75) תוספתא שם בסיפא, כנ"ל. (76) תוספתא שם ברישא, וכן הוא במשנה שם: "הרכינה (= הטה החבית) ומיצה - הרי זו תרומה, וכמה תהא בתרומת מעשר של דמאי ויוליכנה לכהן, אחד משמונה לשמינית". ונראה מן התחלת המשנה, שמדובר בתבואת מעשר של יין ושמך, כנ"ל, ואף-על-פי-כן אם היא של דמאי, היא צריכה שיעור, כנ"ל.

1 יז. אִין תּוֹרְמִין תְּרוּמָה גְדוּלָּה⁷⁷ אֶלָּא מִן הַמְּקָף⁷⁸.
2 פִּיֶּצֵד? הִיּוּ לוֹ חֲמִשִּׁים סָאָה פְּבִית זֶה וְחֲמִשִּׁים סָאָה
3 פְּבִית אַחֵר - לֹא יִפְרִישׁ מֵאֶחָד מֵהֶן שְׁתֵּי סָאָים עַל
4 הַמָּאָה, שֶׁנֶּמְצָא מִפְּרִישׁ מְקוּמָם זֶה עַל מְקוּם אַחֵר.
5 וְאִם הִפְרִישׁ שְׁלֹא מִן הַמְּקָף - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה⁷⁹.
6 וְהוּא שֶׁיְהִי הַמְּפָרֵשׁ שְׁמוֹר; אֶבְל אִם הָיָה טָעוֹן פְּדִי
7 יִינן⁸⁰ אוֹ שֶׁמֶן וְרָאָה שֶׁמִּשְׁתַּפְּרִין וְאָמַר: הֲרִי הֵן
8 תְּרוּמָה עַל פְּרוֹת שְׁבִבְתֵי - לֹא אָמַר כָּלָם⁸¹.

(77) ראה להלן ה"כ, בדין תרומת מעשר. (78) חלה פ"א מ"ט. "ופירש מוקף, קרוב וסמוך" (רע"ב שם). (79) כן נראה מהא דלהלן בכדים שנשתברו (כסף-משנה). וכן נראה בעירובין לב, א. וביבמות צג, א - התירו לתרום בערב יום-טוב שלא מן המוקף (עי' ב'תוספות' שם: ד"ה אלא). הרי שבדיעבד תרומתו תרומה. (80) בבא-קמא קטו, ב. (81) שכיין שעומדים להשתבר, הרי הם כמו שאינם בעולם, ולא חילקו כאן בין אם יכול להציל על-ידי הדחק לבין אם אינו יכול להציל, כמו שחלקו להלן פ"ד מהל' מעשר שני הי"ב לגבי ראה אנס בא כנגדו, לפי ששם לא נעשתה עוד פעולת ההיזק בגוף המעות, ואילו כאן כבר נעשתה פעולת השבירה ('תוספתא כפשוטה' פ"א ממעשר שני).

9 יח. פְּרוֹת הַמְּפָרִין⁸² בְּתוֹךְ הַפְּבִית, אוֹ שְׁתֵּי מְגוּרוֹת⁸³
10 שְׁבִבְתֵי אֶחָד - תּוֹרֵם מֵאֶחָד עַל הַפֶּל⁸⁴. שֶׁקִּי תְּבוּאָה⁸⁵
11 וְעִגּוּלֵי דְבָלָה וְחִבִּיּוֹת שֶׁל גְּרוּגוּרוֹת, אִם הִי בְּהֶקְפָּה
12 אַחֶרֶת⁸⁶ - תּוֹרֵם מֵאֶחָד עַל הַפֶּל. חִבִּיּוֹת שֶׁל יִינן⁸⁷: עַד
13 שְׁלֹא סָתַם אֶת פִּיָּהֶן - תּוֹרֵם מֵאֶחָד עַל הַפֶּל⁸⁸;
14 מְשֻׁסְתָּם - תּוֹרֵם מְפָל אַחַת וְאַחֶת⁸⁹.

(82) תוספתא תרומות פ"ג. (83) אוצרות. (84) שבבית אחד וברשות אחת, הרי הם כאילו סמוכים ומוקפים זה לזה. ואם כי בתוספתא שלפנינו שם כתוב: "שתי מגורות בעליה אחת, תרום מכל אחת ואחת", - כנראה שרבינו היתה לו גריסא אחרת בתוספתא (כסף-משנה ורדב"ז). [ניתכן כי יש

116) דמאי פ"ה מ"ב. (117) שהם שלשה חלקים ממאה, שהתרומה חלק מחמישים, שהם שני חלקים ממאה, ותרומת מעשר אחד ממאה. (118) בכלל. (119) כלומר, הרי הוא חולין עד שיפריש התרומה (ראב"ד). (120) שני החלקים. (121) מאה לאו דוקא, שהרי חסרו מהם שנים, ועי' רבב"ז. (122) היינו האחד ממאה. (123) ונמצא מפריש כסדרם: תרומה, ואחר-כך מעשר, ואחר-כך תרומת מעשר.

יום חמישי י"ד אדר ב' ה'תשע"ו

פָּרָק רְבִיעִי

1) יבאר אם עושה אדם שליח לתרום, ומי הוא הראוי לתרום. והתרום שלא ברשות. האומר לשלוחו צא ותרום ואינו יודע אם תרום או לאו. פירות השותפין אם חייבים בתרומה, ואם צריך ליטול רשות זה מזה. ודין אריס שתרם ובא בעל הבית ועכב. והפועלים אם יש להם רשות לתרום. הגוי שהפריש תרומה משלו. והמתכוון לומר תרומה ואמר מעשר. המפריש תרומה על תנאי. והתרום את הגורן מה צריך שיכוון בלבו.

א. עושה אדם שליח להפריש לו תרומות ומעשרות; שגאמר: בן תרימו גם אתם - לרבות שלוחכם. ואין עושין שליח עובד פוככים ומזלות, שגאמר: גם אתם; מה אתם - בני ברית, אף שלוחכם - בני ברית.

ב. חמשה לא יתרמו, ואם תרמו - אין תרומתן תרומה: החרש², והשוטה, והקטן, והעובד פוככים ומזלות שתרם את של ישראל ואפלו ברשותו³, והתורם את שאינו שלו שלא ברשות הבעלים⁴. אבל התורם משלו על של אחרים - הרי זו תרומה⁵ ותקן פרותיהם. וטובת הנאה - שלו⁶, שנותנה לכל כהן שירצה.

2) שאינו שומע ואינו מדבר והרי הוא כשוטה. ואף על פי שחרש בלשונו הוא שאינו שומע - חז"ל קוראים גם לזה שאינו שומע ואינו מדבר בשם "חרש", "לפי שסיבת האלמות היא חרשות יחדש בעובר בעודו בבטן אמו ולא ישמע, מה שמדברים לו". וכשנולד האדם החרשות אחר ששמע (ואם כן הוא מדבר) או נשתק אחר שהיה מדבר (ואם כן הוא שומע), תרומתם תרומה. [ומה שכתב שם משנה ב' "מותר לו לתרום", לאו דווקא הוא ורוצה לומר שתרומתו תרומה]. (3) שאין הגוי נעשה שליח. (4) והמדובר כשלא היה אחר כך גילוי דעת מהבעלים [=שהם מסכימים למעשיו]. (5) שזכות היא לבעל הפירות, שמתקנים פירותיו והרי הוא כשלוחו, שזכייה מטעם שליחותו. (6) של התורם.

ג. התורם שלא ברשות, או שירד לתוף שדה חברו ולקט פרות שלא ברשות כדי שיקחם ותרם: אם בא בעל הבית ואמר לו: בלף אצל יפות, אם היו שם יפות ממה שתרם - תרומתו תרומה, שהרי אינו

1 תרומת מעשר ויתנו לפהן - לא עשה כלום¹⁰⁸.
2 שגאמר: את מקדשו ממנו; בזמן שקדשו בתוכו -
3 עושה אותו תרומה לאחרים, אין קדשו בתוכו -
4 אינו עושה אותו תרומה לאחרים. וכן המניח פרות
5 להיות מפריש עליהם תרומה גדולה - צריך שיהיו
6 טבולין לתרומה¹⁰⁹. ואם הניחן להיות מפריש עליהן
7 מעשר - צריך שיהיו טבולין למעשר¹¹⁰.

(107) 'ספרי' שם (כסף-משנה). (108) ואינו יכול לעשותו תרומת מעשר על אחר. (109) שאין תורמין מן הפטור על החיוב (להלן פ"ה הי"ב). (110) שאין מעשרין מן הפטור על החיוב (להלן פ"א מהל' מעשר ה"ד).

8 כג. כשפרישין תרומה ומעשר - מפרישין אותן
9 על הסדר. כיצד? מפריש בכורים תחלה¹¹¹ לכל,
10 ואחר כך תרומה גדולה, ואחר כך מעשר ראשון,
11 ואחר כך מעשר שני או מעשר עני. והמקדים שני
12 לראשון¹¹², או מעשר לתרומה, או תרומה לכורים,
13 אף על פי שעבר על לא תעשה - מה שעשה עשוי.
14 ומנין שהוא בלא תעשה? ¹¹³ שגאמר: מלאתך
15 ודמעך לא תאחר - לא תאחר דבר שראוי
16 להקדימו¹¹⁴. ואין לוקין על לאו זה¹¹⁵.

(111) בתרומות פ"ג מ"ז: "ומנין שיקדמו הבכורים לתרומה? זה קרוי תרומה וראשית, וזה קרוי תרומה וראשית? אלא יקדמו בכורים שהם ביכורים לכל, ותרומה לראשון היא ראשית, ומעשר ראשון לשני שיש בו ראשית", וכתב רבינו שם: "קרא השי"ת התרומה ראשית, באמרו (דברים יח, ד): "ראשית דגןך תירושך ויצהרך", וקראה תרומה באמרו (במדבר יח, ח): "ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי", וקרא הביכורים ראשית, באמרו (דברים כו, ב): "ולקחת מראשית כל פרי האדמה", וקראם תרומה, באמרו (שם יב, ו): "והבתם שמה . . . ואת תרומת ירך", ואמר ב'ספרי': ותרומת ירך, אלו הביכורים - מעשר ראשון יש בו ראשית, ר"ל תרומת מעשר, שבו אמר השי"ת (במדבר יח, כו): "והרמותם ממנו תרומת ה'", וכבר ביארנו כי התרומה נקראת ראשית". (112) שם מ"ו. (113) שם. (114) "מלאתך אלו ביכורים, ודמעך זו תרומה, והוא בכלל לא תאחר" (ר"ש שם). (115) תמורה ד, ב. משום שהוא לא הניתק לעשה, שיכול לתקן ולהפריש מחדש על הסדר, וכל לאו הניתק לעשה - אין לוקים עליו.

17 כד. הרוצה להפריש¹¹⁶ תרומה גדולה ותרומת
18 מעשר פאחד - מפריש אֶחָד מְשֻׁלָּשָׁה וּשְׁלֹשִׁים
19 וּשְׁלִישִׁים¹¹⁷ ואומר: אֶחָד מִמָּאָה שְׁיֵשׁ כְּאֵן¹¹⁸ - הרי
20 הוא בצד זה שהפרישתי והרי הוא חלין¹¹⁹;
21 והנשארו¹²⁰ מזה שהפרישתי - הוא תרומה על הכל.
22 והמעשר שראוי להיות למאה חלין אלן¹²¹ - הרי
23 הוא בצד זה שהפרישתי; וזה הנשארו יתר על
24 התרומה¹²² ממה שהפרישתי - הרי הוא תרומת
25 מעשר על הכל¹²³.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד אדר ב' - ספר זרעים - הלכות תרומות קעה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

26 מששים - תרומתו תרומה²⁰. ואם נתפון להוסיף על
27 הפינונית²¹ ותרים אפלו אחד מתשעים ותשעה - אין
28 תרומתו תרומה.

16 השליח. (17) בכעל הבית. (18) בעל הבית.
19 ביטוי לעין יפה. (20) כיוון שיש תורם אחד מארבעים
ויש תורם אחד משישים, יכול השליח לאמר לו: בכך
אמדתיך. ודווקא שליח, אבל בעל הבית בעצמו שתרם,
אפילו עלתה בידו אחד מעשרים - תרומתו תרומה.
21) כשאינו יודע דעתו של בעל הבית, שדינו בכינונית.

29 ח. פרות השתפין - תיבות בתרומה ומעשרות;
30 שצאמר: מעשרתיכם - אפלו של שנים. והשתפין
31 אינן צריכין לטל רשות²² זה מזה, אלא פל התורם
32 מהן - תרומתו תרומה. תרם אחד מהן, וקא השני
33 ותרם תרומה שניה, שהרי לא ידע שחברו תרם: אם
34 היו ממחין²³ זה על זה - תרומת השני אינה
35 תרומה²⁴; ואם לא היו ממחין²⁵, ותרם הראשון
36 בפשעור - (אין תרומת השני תרומה; לא תרם
37 הראשון בפשעור²⁶) - תרומת שניהן תרומה²⁷.

22) ומה שאמרו "אתם ולא השותפין" אין הלכה כן, אלא
"השותפין תורמין אחד בלא רשות חבריו". (23) וממחין
הוא מלשון המחאה כמו "המחאה אצל חנווני", כלומר,
שכל אחד מהם סומך על מה שעושה חברו. (24) שאילו
ידע שחבירו תרם, לא היה הוא תורם. (25) כלומר, לא
ידוע שהם סומכים זה על זה. (26) כלומר, כשיעור שתרם
חברו. (27) שכיוון שלא תרם הראשון כשיעורו של השני,
בוודאי אין השני מסכים לתרומתו ואינו שליח לתרום על
שלו, וגם הראשון אינו מסכים לתרומתו של השני, נמצא
כל אחד ואחד מפריש על חלקו.

38 ט. האומר לשפתו או לכן ביתו²⁸ או לעבדו²⁹ או
39 לשפתתו לתרם, והלכו לתרם, ובטל שליחותו קדם
40 שיתרמו: אם לא שנה השליח - תרומתו תרומה³⁰;
41 ואם שנה, כגון שאמר לו: תרם מן הצפון, ותרם
42 מן הדרום, הואיל ובטל שליחותו מקדם³¹ - אינה
43 תרומה.

28) משמשו. (29) עבד כנעני, שנעשה שליח לתרומה,
מפני שהוא בן ברית. (30) במשנה שם: "בטל אם עד שלא
תרם בטל, אין תרומתו תרומה, ואם משתרם בטל תרומתו
תרומה". (31) אבל אם לא ביטל שליחותו, אף על פי
ששינה בזה תרומתו תרומה, שאין דרכו של אדם להקפיד
על זה.

44 י. אריס שתתם³², וקא בעל הבית ועבב: אם עד
45 שלא תרם עבב - אין תרומתו תרומה³³, ואם
46 משתתם עבב - תרומתו תרומה. והאפוטרופסין
47 תורמין³⁴ מנכסי יתומים.

32) שיש לו חלק בתבואה, תמורת עבודתו. (33) ומה
שאמרו "אתם ולא אריסין" אין הלכה כן. ובתוספתא שם

1 מקפיד⁷; ואם לא היו שם יפות - אין תרומתו
2 תרומה, שלא אמר לו אלא על דרך מחוי⁸. ואם בא
3 בעל הבית ולקט והוסיף, בין יש לו יפות מהן בין
4 אין לו - תרומתו תרומה.

7) ואינו חושש משום גזל. ואם כן כשתרם בשביל בעל
הבית תרומתו תרומה וכשלקחם לעצמו הרי הם כשלו
וממילא תרומתו תרומה. (8) כלומר, דרך מחאה: אילו
מצאת יפות מאלו היית גוזלן.

5 ד. תמשה לא יתרמו, ואם תרמו - תרומתן תרומה:
6 חרש מדבר ואינו שומע⁹, מפני שאינו שומע
7 הפרכה¹⁰; והאלם, ששומע ואינו מדבר, והערם,
8 מפני שאינו יכולין לברך¹¹; והשכור¹² והסומא,
9 מפני שאינן יכולין לבון ולהפריש את היפה¹³.

9) שם משנה ב. ואף על פי שבמשנה ו שם נאמרו חמישה:
"האלם והשיכור והערום והסומא ובעל קרי" - השמיט
רבינו בעל קרי, מפני שאמרו בברכות כב. "בטלוח
לטבילותא דבעל קרי" - ומותר לו לברך, ואם כן יכול
לתרום גם לכתחילה. (10) "כל הברכות כולן צריך
שישימע לאזנו מה שהוא אומר". (11) האלם שאינו מדבר,
והערום משום שנאמר: והיה מחניך קדוש ולא יראה כן
ערוות דבר, בשעה שאתה מדבר בו לא יראה כן ערווה.
12) שאינו יכול לדבר בפני המלך. אבל לא הגיע לשכרותו
של לוט, שאם הגיע לשכרותו של לוט הרי הוא כשוטה.
13) "דין התרומה לברור מן היפה למאמר השם ית': את
כל חלבו".

10 ה. קטן שהגיע לעונת נדרים¹⁴, אף על פי שלא
11 הביא שתי שערות ולא נעשה גדול, אם תרם -
12 תרומתו תרומה, ואפלו בתרומה של תורה; הואיל
13 ונדריהן והקדשן קיימין מן התורה, כמו שבארנו
14 בנדרים.

14) "עונת נדרים הוא הזמן שנדרי האדם קיימים בו, והוא
שיהיה בזכר מבין שתיים עשרה ויום אחד, והנקבה בת עשתי
עשרה שנה ויום אחד".

15 ו. האומר לשלוחו: צא ותרם לי, והלך לתרם, ואינו
16 יודע אם תרם ואם לא תרם, וקא ומצא פרי תרום
17 - אין חזקתו תרום. שאין אומרין באסורין חזקת
18 שליח עושה שליחותו להקל, אלא להחמיר;
19 וחושש שמא אחר תרם שלא ברשות¹⁵.

15) ואין תרומתו תרומה.

20 ז. האומר לשלוחו: צא ותרם - תורם קדעתו של
21 בעל הבית: אם היה¹⁶ יודע בו¹⁷ שהוא בעל עין רעה
22 - מפריש אחד מששים; ואם היה¹⁸ בעל נפש
23 שבעה¹⁹ - מפריש אחד מארבעים. ואם אינו יודע
24 דעתו - מפריש לו בינונית, אחד מחמשים. נתפון
25 לבינונית, ועלתה בידו אחד מארבעים או אחד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 משום בעלי פיסין, שלא יהיה זה הממון של ישראל
19 ויתלה אותו בעובד פוכבים ומזלות כדי לפטר⁴⁶.
20 ובדקין את העובד פוכבים ומזלות שהפריש
21 תרומה⁴⁷: אם אמר: בדעת ישראל⁴⁸ הפרשתיה -
22 תנתן לפה; ואם לאו - טעונה גניזה⁴⁹, שמא בלב
23 לשמים⁵⁰. במה דברים אמורים? בארץ ישראל;
24 אבל עובד פוכבים ומזלות שהפריש תרומה בחוצה
25 לארץ - לא גזרו עליה. ומודיעין אותו שאינו צריך
26 ואינה תרומה כלל.

44) כן הוא בגיטין שם. שאם תרם של ישראל, אינה תרומה כלל. (45) היינו אף על פי שגדלו בידו והגיעו לעונת המעשרות אצלו והוא מירחם, שאינם חייבים כלל בתרומות ומעשרות. ולא גזרו חכמים אלא בפירות ישראל שמירחם הגוי - אם תרם הגוי, גזרו משום בעלי כסין, ואמרו שתרומתו תרומה. (46) שהרי רואים שגם תרומת הגוי תרומה. ושתי גזירות היו בזה מאותו הטעם: א. אם מירח הגוי פירותיו של ישראל - שחייבות בתרומות ומעשרות. ב. אם תרם הגוי מפירותיו, שפטורים לגמרי מתרומות ומעשרות - שתרומתו תרומה. והכל כדי שלא ימסרו לגוי למרחם ולהפקיעם מחיוב תרומות ומעשרות. (47) היינו: משלו, כמו שכתב למעלה. (48) "שלמקום שתרומת ישראל הולכת תלך זו". (49) ואסורה בהנאה. (50) לשם הקדש. ובזמן הזה עסקינן דהקדש אסור בהנאה.

27 טז. המתפנין לומר תרומה ואמר מעשר, מעשר
28 ואמר תרומה - לא אמר פלוס, עד שיהיה פיו ולבו
29 שוין. הפריש תרומה במחשבתו ולא הוציא בשפתיו
30 פלוס - הרי זו תרומה; שנאמר: ונחשב לכם
31 תרומתכם פדגן מן הגרן - במחשבה בלבד תהיה
32 תרומה.

33 יז. המפריש תרומה על תנאי: אם נתקיים התנאי -
34 הרי היא תרומה, ואם לאו - אינה תרומה. וכן
35 המפריש תרומה ומעשרות⁵¹ ונחם עליהן - הרי זה
36 נשאל לחכם ומתיר לו, פדרף שמתירין לו שאר
37 נדרים, ותחזר חלין כמו שהיתה, עד שיפריש פעם
38 שניה אותה שהפריש תחלה או פרות אחרות.

51) ועוד לא נתנם לכהן או ללוי, שאם כבר נתנם - אינו יכול להישאל עליהם.

39 יח. התורם בור של יין ואמר: הרי זה⁵² תרומה על
40 מנת שתעלה שלם - [צריך שתעלה] שלם מן השכר
41 ומן השפיקה⁵³, אבל לא מן הטמאה⁵⁴. ואם נשברה
42 - אינה מומעת⁵⁵. הניחה במקום שאם תשכר שם
43 או תתגלגל לא תגיע לבור⁵⁶ - הרי זו מומעת,
44 שכבר נתקיים התנאי⁵⁷.

52) דלי יין שמעלה מן הבור. (53) שאלו אדם מעלה על דעתו כשמעלה מן הבור, שמא יישבר או יישפך וידמע את

נוסף: "אבל אין רשאי להוציא מעשר אלא על חלקו בלבד, ורבינו השמיט כל זה. וייתכן כי הכוונה למצוות נתונה, שאף על פי שהפרשתו קיימת, אינו רשאי להוציא ולתת, אלא על חלקו. (34) "כדי להאכילן, שאין מאכילין את היתומים דבר האסור, אבל לא יעשרו ולא יתרמו כדי להניח פירות מתוקנין".

1 יא. הגנב והגזלן והאנס³⁵ - תרומתן תרומה³⁶. ואם
2 היו הבעלים רודפין אחריהן³⁷ - אין תרומתן
3 תרומה.

35) שהכריח את חברו לתת לו. (36) ממה שכתב רבינו בסמוך "ואם היו הבעלים רודפין", משמע שכאן המדובר כשלא היו רודפין אחריהם, ואם כן נתיימשו. ויש כאן גם יאוש בעלים וגם שינוי השם: מעיקרא (=מקודם) חולין, והשתא (=ועכשיו) תרומה. (37) תוספתא שם. שכיוון שרודפין אחריהם וודאי לא נתיימשו.

4 יב. הבן והשכיר והעבד והאשה - תרומין על מה
5 שהן אוכלין; אבל לא יתרמו על הכל, שאין אדם
6 תורם דבר שאינו שלו. הבן כשאוכל עם אביו³⁸
7 והאשה בעסתה³⁹ - תרומין, מפני שהן ברשות.

38) היינו שהוא סמוך על שולחן אביו. והבן שהזכיר למעלה ואינו תורם אלא מה שהוא אוכל, היינו באינו סמוך על שולחן אביו. (39) אין לפרש שקמצה מעיסתה, כלומר מן המזונות שלה, - שאלו הם שלה, ואינה צריכה רשות הבעל. אלא עיסתה היינו כל העיסה של הבית, והמדובר בחלה, שכיוון שזוהי המצוה שלה בוודאי נותן לה רשות ומפרישה גם שלא מדעתו.

8 יג. הפועלים - אין להן רשות לתרם שלא מדעת
9 בעל הבית, חוץ מן הדורכין בגת⁴⁰; שאם ירצו
10 לטמא את היין - הרי הן מטמאים מיד, ולפי שמסר
11 להן והאמינן על פני⁴¹ - הרי הן כשלוהין⁴², ואם
12 תרמו - תרומתן תרומה.

40) שמותר להם לתרום, והיינו שהלכו בו שתי וערב. (41) [כלומר, האמינם על כך, שלא יטמאן]. (42) לתרום, אם יראו צורך בכך, לפני שיבוא לידי טומאה.

13 יד. פועל שאמר לו בעל הבית: פנס לי גרני ותרם,
14 ותרם ואחר כך פנס - תרומתו תרומה⁴³.

43) שאף על פי שאמר לו "כנוס ותרום", וודאי אינו מקפיד שיתרום קודם, שהרי כן הוא הדרך, וכמו שמסיים שם: "שאין הגורן נכנס אלא אם כן נתרם". ושם: "ואם אמר לו בעל הבית כנוס לי גרני, תרומתו תרומה". ולא נזכר שאמר לו "כנוס - ותרום". ועיקר החידוש הוא שאף על פי שלא אמר לו במפורש לתרום - תורם, כיוון שאין הגורן נכנס אלא אם כן נתרם.

15 טו. העובד פוכבים ומזלות שהפריש תרומה
16 משלו⁴⁴ - דין תורה שאינה תרומה, לפי שאין
17 חיבין; ומדבריהן גזרו⁴⁵ שתהיה תרומתו תרומה,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד אדר ב' - ספר זרעים - הלכות תרומות קעז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והנסתר. (65) חיבור שלפני הגת שהיין יורד לתוכו. (66) שבגרעינים. (67) שבקליפות. (68) היא פסולת של זיתים. וצריך עיון הרי מדובר בבור של יין.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1) יבאר מה זה תורם, מן המתקיים או מן היפה. אם תורם ממין על שאינו מינו. ומאימתי תורמין את הגורן. מאימתי תורמין את הגת ואת הזיתים. אם תורמין מן הטהור על הטמא. ודין אם תורמין מן המחובר על התלוש או איפכא. אם תורמין מן הלח על היבש ומן החדש על הישן. אם תורמין מפירות הארץ על של חוצה לה, או איפכא. המפריש תרומה ממעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו על פירות אחרים. עציץ נקוב, והתורם מן הדמאי, והדברים שתורמין זה על זה. תרם חבית של יין ונמצאת מגולה. בשלשה פרקים בשנה צריך לבדוק את היין שהניחו להפריש עליו.

19 א. אֵין תֹרְמִין אֶלָּא מִן הַיִּפֶּה², שְׁנֵאמַר: פֶּה־רִימְכֶם
20 אֶת חֲלָבֹו מִמֶּנּוּ. וְאִם אֵין שָׁם פֶּה־ן - תֹרֵם מִן
21 הַמִּתְקִים³, אִף עַל פִּי שְׁיִישׁ שָׁם יָפֶה שְׁאִינוּ מִתְקִים.
22 בַּיִצֵּד? תֹרֵם תְּאֲנִים עַל הַגְּרוּגְרוֹת⁴, וּבִמְקוֹם שְׁאִין
23 שָׁם פֶּה־ן - תֹרֵם גְּרוּגְרוֹת עַל הַתְּאֲנִים⁵. וְאִם רְגִיל⁶
24 לְעִשׂוֹת תְּאֲנִים גְּרוּגְרוֹת⁷ - תֹרֵם מִן הַתְּאֲנִים עַל
25 הַגְּרוּגְרוֹת אֶפְלוּ בְּמִקוֹם שְׁאִין שָׁם פֶּה־ן. אֲבָל בְּמִקוֹם
26 שְׁיִישׁ בּוֹ פֶה־ן⁸ - אֵין תֹרְמִין מִן הַגְּרוּגְרוֹת עַל
27 הַתְּאֲנִים אֶפְלוּ לְמִקוֹם שְׁדִרְכָן לְעִשׂוֹת תְּאֲנִים
28 גְּרוּגְרוֹת.

2) תרומות פ"ב משנה ד. (3) כתנא-קמא שם, ולא כר' יהודה. והיינו שיתקיים עד שיגיענו ליד הכהן (פירוש המשניות שם). ואף-על-פי שאמרה תורה "בהרימכם את חלב" - כיון שאם תרם בדיעבד מן הרעה, תרומתו תרומה (להלן הלכה ג), תורם כאן לכתחלה מן הרעה, שהרי הוא כמו דיעבד, כיון שהיפה אינו מתקיים (משנה ראשונה). (4) שתאנים לחות, יותר יפות מגרוגרות יבשות. (5) שהגרוגרות מתקיימות יותר. (6) מנחות נה. (7) ואם כן, לא יתקלקלו. (8) שם.

29 ב. תֹרְמִין בְּצֵל שְׁלֶם⁹, אִף עַל פִּי שְׁהוּא קָטָן; אֲבָל
30 לֹא חֲצִי בְּצֵל, אִף עַל פִּי שְׁהוּא גְדוֹל. בְּכָל מְקוֹם¹⁰
31 אֵין תֹרְמִין מִמֶּיִן עַל שְׁאִינוּ מִינּוּ¹¹; שְׁנֵאמַר: פֶּדְגָן
32 מִן הַגְּרָן וּבְמִלְאָה מִן הַנֶּקֶב¹². וְאִם תֵּרֵם - אֵין
33 תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה.

9) תרומות שם משנה ה', כדעת תנא-קמא ולא כרבי יהודה. (10) [בדפוסים חדשים, מחוברות שתי מלים אלו להלן "בכל מקום אין תורמין ממין על שאינו מינו" וכן הוא בפירוש הר"ב]. אבל הר"י קורקוס והכסף-משנה חיברו אותן למה שלמעלה, ופירשו: "בכל מקום. כלומר בין שיש כהן, בין שאין כהן". וכן כתב בפירוש המשנה שם: "בצל קטן שלם, לדעת תנא-קמא שזה יותר, בין במקום שיש כהן לפי שהוא אצלו יפה, בין במקום שאין כהן לפי שהוא מתקיים". וראה בר"י קורקוס יישוב דברי רבינו עם סוגיית הגמרא בברכות לט:). (11) תרומות שם משנה ד. (12) כלומר, תורמין דגן

החולין שנשארו בבור. (54) שטומאה אינה מצוייה ולא עלה על דעתו. (55) כלומר, אינה אוסרת בדימוע, לפי שאינה תרומה שהרי לא נתקיים התנאי. (56) לא תיפול אל הבור. (57) שזה נקרא כבר עלה מן הבור.

1 יט. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּתֵרוּמָה גְדוֹלָה⁵⁸; אֲבָל
2 בְּתֵרוּמַת מַעֲשֵׂר, שְׁמֵתָר לְתֵרֵם שְׁלֹא מִן הַמִּקֵּף - פִּינִן
3 שְׁעֻלְתָּה נִתְקַיֵּם תְּנֵאוּ⁵⁹, וְהָרִי הִיא תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וְאִף
4 עַל פִּי שְׁנֵשְׁבֶרָה אוּ שְׁנֵשְׁפָכָה, וְאֵין צָרִיף לֹאמַר
5 שְׁנֵשְׁבֶרָה.

58) שניטלת מן המוקף. (59) כלומר: רק בתרומה גדולה, שאינה ניטלת אלא מן המוקף, ולא היה יכול להוציא את דלי היין לתרומה מן הבור ולקרוא עליו שם תרומה במקום שלא יהיה חשש של שבירה ושפיכה שיגרמו דימוע היין שבבור, - רק בה מסתבר שמה שאמר "על מנת שתעלה שלם", שכוונתו שיעלה שלם למקום שאם תישבר ותתגלגל לא תגיע לבור, ואם נשבר או נשפך אל הבור, לא נתקיים תנאו. אבל תרומת מעשר, שרק תלמידי חכמים תורמים אותה מן המוקף, אבל מן הדין היא ניטלת אף שלא מן המוקף, אם כוונתו למנוע דימוע היה לו להוציא דלי היין למקום שלא יחושש לגלגול לתוך הבור ולדימוע ולקרוא לו שם בשם תרומת מעשר, ומכיוון שלא עשה כן, נראה שלא הייתה כוונתו למנוע דימוע. ולפיכך מיד כשעלה מן הבור הרי זו תרומה אף על פי שנשבר אחר כך.

6 כ. הָאוּמֵר: שְׁלֵמְעָלָה תְּרוּמָה וְשְׁלֵמְטָה חֲלִין, או
7 שְׁלֵמְעָלָה חֲלִין וְשְׁלֵמְטָה תְּרוּמָה - דְּבָרֵינוּ קְרִימִין,
8 שְׁהִדְבָר תְּלוּי⁶⁰ בְּדַעַת הַתּוֹרֵם⁶¹.

60) לקבוע מקום תרומתו, בצפון או בדרום, למעלה או למטה. (61) [נראה שהמדובר בתורם את המנורה (=אוצר של תבואה), ומשמיענו בזה שאוכל ממה שלמעלה או ממה שלמטה, ואינו חושש לדימוע. שאף על פי שנתערבו כמה חטים בחולין, ולא יהיו בתערובת, מאה של חולין כנגדם - כיוון שאיסור דימוע אינו אלא מדרבנן, יש לסמוך כאן על "ברירה" שהחטים שלמעלה או שלמטה, שיפריש לבסוף, הם הם התרומה ולא יותר. שהרי באיסורי דרבנן סומכים על ברירה.

9 כא. הַתּוֹרֵם אֶת הַגְּרָן - צָרִיף שִׁיכֹנֵן אֶת לְבוֹ שְׁתֵּהִיָּה
10 זו תְּרוּמָה עַל הַפְּרִי וְעַל מַה שְׁבִקְטָעִין⁶² וְעַל מַה
11 שְׁבִצְדִין⁶³ וְעַל מַה שְׁבִתּוֹף הַתְּבֵן⁶⁴. הַתּוֹרֵם אֶת
12 הַיֶּקֶב⁶⁵ - צָרִיף שִׁיכֹנֵן אֶת לְבוֹ לְתֵרֵם עַל מַה
13 שְׁבַחְרִצְנִין⁶⁶ וְעַל מַה שְׁבַזְגִּין⁶⁷. הַתּוֹרֵם אֶת הַבּוֹר שֶׁל
14 יִין - צָרִיף שִׁיכֹנֵן אֶת לְבוֹ לְתֵרֵם עַל מַה שְׁבַגְפָת⁶⁸.
15 וְאִם לֹא נִתְפָּן, אֶלָּא תֵרֵם סֵתֵם - נִפְטָר הַפֶּל; שְׁתֵּנְאִי
16 בֵּית דִּין הוּא, שְׁהַתְּרוּמָה עַל הַפֶּל. הַתּוֹרֵם פְּלִפְלָה
17 שֶׁל תְּאֲנִים וְנִמְצְאוּ תְּאֲנִים בְּצַד הַפְּלִפְלָה - הָרִי אֵלוֹ
18 פְּטוּרִין, מִפְּנֵי שְׁבָלְבוֹ לְתֵרֵם עַל הַפֶּל.

62) שיבולים קטועות שלא נידושו. (63) שבצירי הכרי. (64) שאי אפשר בלא חטיק, כלומר, מוציא על כל הנגלה

מין בשאינו מינו לא מצאנו פסוק מיוחד שילמדנו שתרומתו תרומה, כמו שלמדנו בדין שאינו גמור (ועיין ש"ך יר"ד סימן שלא, ס"ק פ). ומאותו הטעם אין להקשות על מה שאמרו (חלה פ"ב משנה ה) "המפריש חלתו קמה אינה חלה", שגם שם אין לימוד מיוחד שתהא חלתו חלה (עיין ר"ש ומלאכת שלמה שם).

17 ה. מאימתי²⁵ תורמין את הגרין? משויבר²⁶ בפר
18 מקצת - תורמין מן הברור על שאינו ברור. המכניס
19 שבבלי²⁷ לתוף ביתו לעשותן מלילות - הרי זה
20 תורם²⁸ מן שבבלי²⁹.

(25) תוספתא תרומות פ"ג. (26) בכמה ספרים "משיכבור" (מהר"י קורקוס, כסף-משנה, מעשה רוקח, תוספתא כפשוטה). ויש מגיחים "משיכבור" (מהר"י קורקוס וכסף-משנה). וכן הוא בתוספתא שם לפי נוסחת דפוס ראשון, והיינו העמדת ערימה (להלן פ"ג מהלכות מעשר הלכה יג). (27) ביצה יג. כדעת רבי ולא כרבי יוסי ב"ר יהודה. (28) צ"ל: מן. (29) שזו היא גמור מלאכתן, שאין סופן לבוא לידי גורן אחר, וזהו גרנן (רש"י שם). וראה להלן.

21 ו. מאימתי³⁰ תורמין את הגת? משיהלכו בה שתי
22 וצריב³¹. מאימתי תורמין את הזיתים? משיעצנו³².

(30) תוספתא שם [ונהג רבינו לא הזכיר כאן אלא גורן, יקב וגת. וזה מתאים למה שאמרו בירושלמי (תרומות פ"א הלכה ה) "אין לך איסור מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו, אלא גורן ויקב בלבד". וראה להלן הלכה יח, שתורמים יין על ענבים העומדים לעשותן צמוקים]. (31) לדרוך בה. (32) כלומר, משישימו הקורה על הזיתים.

23 ז. אין תורמין מן הטהור³³ על הטמא; ואם תרם -
24 תרומתו תרומה³⁴. והלכה למשה מסיני³⁵, שעגול
25 של דבלה³⁶ שנטמא מקצתו - תורמין לכתחלה מן
26 הטהור שבו על הטמא שבו³⁷. ולא העגול בלבד,
27 שהוא גוף אחד, אלא אפלו אגדה של ירק³⁸, אפלו
28 ערמה של חטים³⁹, שנטמאה מקצתה - תורמין מן
29 הטהור שבה על הטמא שבה. אבל אם היו שני
30 עגולים או שתי אגדות או שתי ערמות, אחת טמאה
31 ואחת טהורה בצדה - לא יתרום מן הטהור על
32 הטמא לכתחלה⁴⁰. ותורמין תרומת מעשר⁴¹ מן
33 הטהור על הטמא לכתחלה; שנטמא: את מקדשו
34 ממנו - טל מן המקדש שבו⁴².

(33) תרומות פ"ב משנה א. ובירושלמי שם למדו כן ממה שנאמר "ונחשב לכם תרומתכם כדגן וכו' מן היקב", - "מה גורן ויקב (אי) איפשר שיהא מקצתו טמא ומקצתו טהור, וזה אף-על-פי שאפשר, למדין אפשר משאי-אפשר". כלומר: מה שתרם יהא כולו טמא או כולו טהור כדי שיתרום מן הטהור על הטהור ומן הטמא על הטמא (ר"ש). וכל זה בתרומה גדולה, אבל תרומת מעשר ניטלת מן הטהור על הטמא (בסוף ההלכה). (34) משנה שם.

מן הגורן שלו, ומלאה (= יין) מן היקב שלו, כל אחד על מינו (וראה להלן הלכה ד). ובכורות נג: למדו זאת ממה שנאמר (במדבר יח, יב): "כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן" - "תן חלב לזה, וחלב לזה". ועיין רדב"ז. וראה 'תוספות יום-טוב' תרומות שם משנה ו, ומראה הפנים בירושלמי שם הלכה ד, ד"ה זה אחד.

1 ג. הקשות¹³ והמלפפון - מין אחד¹⁴, פל מין
2 חטים¹⁵ - אחד, פל מין תאנים¹⁶ וגרוגרות ודבלה -
3 אחד, ותורם מזה על זה. וכל שהוא פלאים¹⁷ פתברו
4 - לא יתרום מזה על זה, אפלו מן היפה על הרע.
5 פיצד? היו לו חמשים סאה חטין וחמשים סאה
6 שעורים בבית אחד, והפריש על הכל שני סאין
7 חטין - אינן תרומה¹⁸. וכל שאינו פלאים פתברו -
8 תורם מן היפה על הרע, אבל לא מן הרע על היפה;
9 ואם תרם - תרומתו תרומה¹⁹. חוץ מן הזונין²⁰ על
10 החטים, מפני שאינן אכל אדם²¹.

(13) שם משנה ו, כדעת תנא-קמא ולא כר' יהודה. קישות היא "פאקוס" בערבית (רע"ב שם). (14) שכן גם לענין כלאים הן מין אחד (כלאים פ"א משנה ב), וראה להלן. (15) שחורה ולבנה. שם משנה ד. (16) משנה שם. (17) שם משנה ו. (18) [כלומר, אינם תרומה אפילו על החטים. וכן מפורש בתרומות פ"א משנה ד: "אין תורמין זיתים על השמן ולא ענבים על היין. ואם תרמו, בית שמאי אומרים תרומת עצמן בהם, ובית הלל אומרים אין תרומתן תרומה". "הואיל ונתכוין לתרום גם על השמן, אין כאן תרומה לא על הזיתים ולא על השמן, והרי הוא כאילו לא תרם כלל" (רע"ב שם). שתרומה היא כמו נדר, ו"נדר שהותר מקצתו הותר כולו", כמפורש בנדריים כה: לדעת בית הלל (משנה ראשונה), והוא-הדין לתרום חטים על חטים ושעורים. וראה בתוספתא אנשי שם, ובחזון-איש כאן]. (19) תרומות שם. ולמדו זאת (יבמות פט:): ממה שנאמר (שם, לב): "ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו" - הרי שאם אינו מרים מן היפה, יש עליו חטא. ואם אין תרומתו תרומה, איזה חטא יש עליו - הרי שבדיעבד תרומתו תרומה. (20) מין ממיני החיטה, גרוע ונפסד. (21) בתרומות פ"ב משנה שם: "מפני שאינן אוכל", ומפרש רבינו שאינם אוכל אדם. וראה למעלה בפרק ב הלכות א-ב.

11 ד. אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו²² על דבר
12 שלא נגמרה מלאכתו, ולא מדבר שלא נגמרה
13 מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו, ולא מדבר
14 שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו;
15 שנטמא²³: פדגן מן הגרין וכמלאה מן היקב - מן
16 הגמור על הגמור. ואם תרמו - תרומתן תרומה²⁴.

(22) שם פ"א משנה י. ורבינו שינה קצת מסדר המשנה, עיין 'תוספות יום-טוב' שם. (23) כן הוא בספרי פרשת קרח. (24) משנה שם. וראה להלן הלכה יח. ואף-על-פי שלמעלה הלכה ב למד רבינו מהפסוק הנ"ל, שאין תורמין ממין על שאינו מינו, ושם אין תרומתו תרומה אף בדיעבד - לענין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד אדר ב' - ספר זרעים - הלכות תרומות קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובירושלמי שם שואל: "מעתי לא יהא תרומתו תרומה? - ממנו כתיב". שנאמר (שם, כו): "והרמותם ממנו תרומת ה' - שמכל-מקום תרומתו תרומה, אפילו אם תרם מן הטהור על הטמא. (35) במשנה שם נאמר: "באמת אמרו, העגול של דבילה וכו'". וכתב רבינו בפירושו המשנה "וכל מקום שאמר באמת, הוא הלכה למשה מסיני". ועיין ברע"ב ור"ש שם. (36) "ככר גדול שעושים מן התאנים היבשים ונקראת דבלה" (פיה"מ). (37) "לפי שהיא מחוברת מחלקים רבים, לא נחשב אותם כגוף אחד שיהא חיבור ומקבל טומאה כולה" (שם). (38) "שהם גופים מחולקים ואין שם ידוע לכל האגודה" (שם). (39) "כרי של חיטים שהיא יותר פחותה מן האגודה בדבוק" (שם). (40) ובדיעבד - תרומתו תרומה, כמו שכתוב למעלה בתחילת ההלכה. (41) ירושלמי שם. (42) כן הוא שם, היינו שתמיד תקח מן הטהור שבו - אף אם יש בו טמא.

ח. אין תורמין⁴³ מן הטמא על הטהור⁴⁴. ואם תרם:
 2 בשוגג - תרומתו תרומה⁴⁵; במזיד - לא תקן את
 3 השירים⁴⁶, וזה שהרים - תרומה⁴⁷, ויחזור ויתרם⁴⁸.
 4 במה דברים אמורים⁴⁹? שלא ידע בטמאה⁵⁰; אבל
 5 אם ידע ושגג שמתר לתרם⁵¹ מן הטמא על הטהור
 6 - הרי הוא במזיד. וכן בתרומת מעשר⁵².

1 ח. אין תורמין⁴³ מן הטמא על הטהור⁴⁴. ואם תרם:
 2 בשוגג - תרומתו תרומה⁴⁵; במזיד - לא תקן את
 3 השירים⁴⁶, וזה שהרים - תרומה⁴⁷, ויחזור ויתרם⁴⁸.
 4 במה דברים אמורים⁴⁹? שלא ידע בטמאה⁵⁰; אבל
 5 אם ידע ושגג שמתר לתרם⁵¹ מן הטמא על הטהור
 6 - הרי הוא במזיד. וכן בתרומת מעשר⁵².

(43) תרומה גדולה. ולענין תרומת מעשר - בסוף ההלכה.
 (44) תרומות פ"ב משנה ב. (45) דוקא אם היתה לה שעת הכושר להפרשה בטהרה, אבל אם נטמאה בעת שנתלשה מן המחובר, אין תרומתו תרומה (רדב"ז כאן ע"פ הסוגיא בפסחים לג. וכן כתב רבינו בפירושו המשנה שם, וראה למעלה פ"ב הלכה יד). (46) את הטבל. (47) שהרי מן התורה תרומתו תרומה, אפילו במזיד (יבמות צ. כרבי נתן ברבי אושעיא). (48) כדי לתקן את השירים. (49) שבשוגג תרומתו תרומה. (50) כר' יהודה בתרומות שם. וחזר בו מפירושו במשנה, ששם כתב שאין הלכה כר' יהודה, ועיין 'תוספות יום טוב' (הגהה ברמב"ם דפוסים חדשים). (51) ירושלמי שם הלכה א (כסף משנה). (52) כן הוא בירושלמי שם: "תרומת מעשר ניטלת מן הטהור על הטהור ומן הטמא על הטמא, מן הטהור על הטמא ואינה ניטלת מן הטמא על הטהור". וכן הוא במשנה שם: "וכן בן לוי שהיה לו מעשר טבל וכו'".

7 ט. אין תורמין מן המחבר על התלוש, ולא מן
 8 התלוש על המחבר⁵³. פיצד? היו לו פרות תלושין⁵⁴
 9 ואמר: פרות אלו יהיו תרומה על פרות אלו
 10 המחברים⁵⁵, אפלו אמר לכשיתלושו⁵⁶; או שהיו לו
 11 שתי ערוגות⁵⁷ ואמר: פרות ערוגה זו תלושין יהיו
 12 תרומה על פרות ערוגה זו מחברים⁵⁸; או שאמר:
 13 פרות ערוגה זו מחברים יהיו תרומה על פרות
 14 ערוגה זו תלושין⁵⁹ - לא אמר פלוג⁶⁰. אבל אם
 15 אמר: פרות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פרות
 16 ערוגה זו לכשיתלושו⁶¹, ונתלושו, הואיל ובידו
 17 לתלושן - אינו מחסר מעשה, ולכשיתלושו שניהם -
 18 דבריו קיימין⁶². והוא שביאיו שלישי⁶³ בעת שאמר.

19 י. אין תורמין מן הלח על היבש, ולא מן היבש⁶⁴
 20 על הלח; ואם תרם - תרומתו תרומה. פיצד? לקט
 21 ירק היום ולקט ממנו למחר - אין תורמין מזה על
 22 זה, אלא אם פן דרכו להשתמר שני ימים. וכן ירק
 23 שדרכו להשתמר שלשה ימים, פגון המלפפונות,
 24 כל שלקט בשלשת ימים - מצטרף, ותורם מזה על
 25 זה. ירק שדרכו להשתמר יום אחד בלבד, ולקט
 26 בשחרית ולקט בערב - תורם מזה על זה.

(64) תוספתא שם פ"ד.

27 יא. אין תורמין מפרות שנה זו⁶⁵ על פרות שנה
 28 שעברה, ולא מפרות שנה שעברה על פרות שנה זו.
 29 ואם תרם - אינה תרומה⁶⁶; שגאמר: שנה שנה⁶⁷.
 30 לקט⁶⁸ ירק⁶⁹ ערב ראש השנה⁷⁰ עד שלא באה
 31 השמש, וחזר ולקט אתר שבאה השמש - אין תורמין
 32 מזה על זה; שזה חדש, וזה ישן. וכן אם לקט⁷¹
 33 אתרוג⁷² בערב חמשה עשר בשבט עד שלא באה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 הַשְּׂמֶשׁ, וְחִזְרֵי וְלִקְטוּ אֶתְרוֹג אַחַר מִשְׁבַּע הַשְּׂמֶשׁ -
 2 אֵין תּוֹרְמִין מִזֶּה עַל זֶה. מִפְּנֵי שְׂאֵחָד בְּתִשְׂרִי - רֹאשׁ
 3 הַשָּׁנָה לְמַעֲשְׂרוֹת תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת וִירְקוֹת⁷³, וְחִמְשָׁה
 4 עֶשֶׂר בְּשֶׁבַע⁷⁴ - רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשְׂרוֹת הָאֵילָן⁷⁵.
- 65 תרומות פ"א משנה ה, ותוספתא שם פ"ב. (66) משנה
 שם. (67) "עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה
 שנה שנה". עיין בכורות נג: וספרי פרשת ראה שם.
 68 תוספתא שם, והובאה בראש השנה יב. (69) שבו
 הולכים אחר לקיטה (פ"א מהלכות מעשר שני הלכה ד).
 70 אחד בתשרי, שהוא ראש השנה למעשר התבואה
 והירקות (להלן). (71) ראש השנה יד: (72) שהוא כירק
 לענין זה, שהולכים בו אחר לקיטה (שם הלכה ה).
 73 משנה שם ב. (74) כבית-הלל במשנה שם. (75) גם
 אתרוג בכלל. ואף-על-פי שלענין לקיטה דינו כירק, - לענין
 שנת המעשר, דינו כאילן (שם טו.).
- 5 יב. אֵין תּוֹרְמִין פְּרוֹת הָאֶרֶץ עַל פְּרוֹת חוּצָה לְאֶרֶץ⁷⁶,
 6 וְלֹא מִפְּרוֹת חוּצָה לְאֶרֶץ עַל פְּרוֹת הָאֶרֶץ. וְלֹא
 7 מִפְּרוֹת הָאֶרֶץ עַל פְּרוֹת סוּרְיָא⁷⁷, וְלֹא מִפְּרוֹת סוּרְיָא
 8 עַל פְּרוֹת הָאֶרֶץ. וְלֹא מִפְּרוֹת שְׂאִינָן חִיבִין
 9 בְּתְרוּמָה⁷⁸, כְּגוֹן לְקַט שְׂכָחָה וּפְאָה⁷⁹, או פְּרוֹת
 10 שְׁנַתְרָמָה תְּרוּמָתָן עַל פְּרוֹת שְׁחִיבִין בְּתְרוּמָה, וְלֹא
 11 מִפְּרוֹת שְׁחִיבִין בְּתְרוּמָה עַל פְּרוֹת הַפְּטוּרִין. וְאִם
 12 תָּרַם - אֵינָה תְּרוּמָה.
- 76 תרומות פ"א משנה ה. וכתב בפירוש המשנה שם:
 "הטעם בזה אמרו: "וכל מעשר הארץ מזרע הארץ" (ויקרא
 כז, ל), ואף-על-פי שאלו הכתובים שהביאו ראייה מהם, יש
 מהם שבאו במעשר, ויש מהם שבאו בתרומת מעשר, אין
 בזה קושיא לפי שאנחנו נביא ראיות מן הפסוקים שבאו
 בתרומות על המעשרות, ובפסוקים שבאו במעשרות על
 התרומות, לפי שענין אחד כולל אותם, והוא שיוציא מזה
 מה שחייב בו מן החק". ויש אומרים שאפילו אם באו לארץ
 לפני מירווח ונתמרחו בארץ שחייבים במעשרות מן התורה
 (ראה למעלה פ"א הלכה כב) - אין תורמים בהם על פירות
 ארץ ישראל, ולא מפירות ארץ ישראל עליהם (משנה
 ראשונה שם). (77) תוספתא תרומות פ"ב. (78) משנה
 שם. (79) שם. ושם נוסף גם "הפקר".
- 13 יג. הַמִּפְּרִישׁ⁸⁰ תְּרוּמָה⁸¹ מִמַּעֲשֵׂר רֹאשׁוֹן שְׁלֹא נִטְלָה
 14 תְּרוּמָתוֹ⁸² או מִמַּעֲשֵׂר שְׁנִי⁸³ וְהִקְדֵּשׁ שְׁלֹא נִפְדוּ⁸⁴ עַל
 15 פְּרוֹת אַחֲרוֹת - אֵין תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה.
- 80 תרומות פ"א משנה ה "אין תורמין כו' ממעשר ראשון
 שלא ניטלה (כנוסחת ספרים אחרים) תרומתו, ולא ממעשר
 שני והקדש שלא נפדו (כנוסחת ספרים אחרים)". וראה
 להלן. (81) היינו תרומה גדולה. (82) היינו תרומת
 מעשר. והמדובר במעשר ראשון שהפריש מן הכרי לפני
 שהפריש תרומה גדולה, שחייב להפריש ממנו גם תרומה
 גדולה וגם תרומת מעשר (למעלה פ"ג הלכה יג) ומכיון
 שניטלה ממנו תרומת מעשר, אינו יכול להפריש ממנו
 תרומה גדולה, לפי שיש לכהן באותו מעשר חוק וזכות והיא
- 85 נלמד מדמאי פ"ה משניות י"א, גבי עציץ נקוב ואינו
 נקוב, ודמאי וודאי, המובאות להלן הלכות טז"ז (כסף-
 משנה ורדב"ז). (86) זה מוסב רק על הדין השני, כשתרם
 מן המחויב מדרבנן על המחויב מן התורה (כסף-משנה,
 וראה להלן). (87) שהכהן מותר לאכלה ואין צורך להוציא
 עליה תרומות ומעשרות, הואיל וכל חיובה אינו אלא
 מדרבנן. (88) על החייב בתרומה מן התורה, שהרי
 מדאורייתא אין תרומתו תרומה, מאחר שהפריש מזה שאינו
 מחויב אלא מדרבנן. ואילו מן התורה הוא פטור, והרי זה
 כמפריש מן הפטור על החיוב. ואם הפריש מדבר שהוא
 חייב בתרומה מן התורה על דבר שהוא חייב מדבריהם -
 הרי זו תרומה, והדבר שחייב מדבריהם מותר באכילה, אבל
 התרומה עצמה אסורה באכילה, מאחר שהיא חייבת
 בתרומה מן התורה, ותרומה זו אינה אלא מדרבנן ואינה
 פוטרת את זה שהוא טבל מן התורה, כמפורש להלן הלכה
 טז.
- 20 טו. עֶצִיץ נְקוּב⁸⁹ - הֲרִי הוּא כְּאֶרֶץ⁹⁰. וְכִמְהָ יֵהָא
 21 בְּנִקְבָּה? כְּדִי שְׂרֵשׁ קִטְוִין⁹¹, וְהוּא פְּחוֹת מִכְּוִינֵת⁹². זְרַע
 22 תְּבוּאָה בְּעֶצִיץ שְׂאִינֵו נְקוּב⁹³ וְהִבְיָאָה שְׁלִישׁ, וְאַחַר
 23 כֶּךָ נְקָבוּ וְנִגְמְרָה הַתְּבוּאָה וְהוּא נְקוּב - הֲרִי הוּא
 24 כְּצוּמָח בְּשְׂאִינֵו נְקוּב, עַד שְׂיִקְבְּנוּ קִדְם שְׂיִבִיא
 25 שְׁלִישׁ.
- 89 דמאי שם משנה י. (90) כאילו צמח הפרי בארץ.
 91 עוקצין פ"ב משנה י. (92) כן נראה בשבת צה:
 93 מנחות ע. וירושלמי מעשרות פ"ה הלכה ב (כסף-
 משנה).
- 26 טז. הַתּוֹרֵם מִפְּרוֹת הַגְּדֻלִין בְּאֶרֶץ⁹⁴ עַל הַגְּדֻלִין
 27 בְּעֶצִיץ נְקוּב, או מִפְּרוֹת עֶצִיץ נְקוּב עַל הַגְּדֻלִין
 28 בְּאֶרֶץ - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה⁹⁵. תָּרַם מִשְׂאִינֵו נְקוּב עַל
 29 הַנְּקוּב - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה⁹⁶, וְיִחְזֹר וְיִתְרַם⁹⁷. תָּרַם מִן
 30 הַנְּקוּב עַל שְׂאִינֵו נְקוּב - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה⁹⁸, וְלֹא
 31 תֵּאָכְלֵו⁹⁹ עַד שְׂיִוְצִיא עֲלֶיהָ תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת מִמְּקוֹם
 32 אַחֲרָיו¹⁰⁰.
- 94 דמאי שם. (95) ששניהם מן התורה. (96) ואין צריך
 להוציא עליה תרומות ומעשרות, כמו בהלכה השניה, מפני
 שמן התורה אינו חייב בתרומות ומעשרות כלל (רע"ב).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד אדר ב' - ספר זרעים - הלכות תרומות קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יח. אין תורמין¹⁰⁹ שבבליים על החטים¹¹⁰, וזיתים¹¹¹ על שמן, וענבים¹¹² על יין. ואם תרם - אינה תרומה¹¹³; גזרה שמא יטרית הפנה לדרף ולכתש¹¹⁴. אבל תורמין שמן¹¹⁵ על הזיתים הנכבשין¹¹⁶, ויין על ענבים לעשותן צמוקין¹¹⁷. למה זה דומה? לתורם משגי מינין¹¹⁸ שאינן פלאים זה בזה מן היפה על הרע¹¹⁹. וכן תורמין מזיתי שמן על זיתי פבש¹²⁰, אבל לא מזיתי פבש¹²¹ על זיתי שמן. מיין שאינו מבשל¹²² על המבשל¹²³, אבל לא מן המבשל על שאינו מבשל. מן הצלול¹²⁴ על שאינו צלול, אבל לא משאינו צלול על הצלול. מתאנים על גרוגרות¹²⁵ במנין¹²⁶, מגרוגרות על התאנים במדה¹²⁷, אבל לא תאנים על גרוגרות במדה, ולא גרוגרות על התאנים במנין, פדי שיתרם לעולם פעין זפה. ותורמין חטים על הפת¹²⁸, אבל לא מן הפת על החטים לפי חשבון¹²⁹. ובכל אלו, אם תרם - תרומתו תרומה¹³⁰.

109) תרומות פ"א משנה ד. 110) לאחר שנגמרה מלאכתן. "ולשון ספרי (פרשת קרח, במדבר יח, כז) שומע אני יתרום שבלים על חטים וענבים על יין וזיתים על שמן, תלמוד-לומר כדגן מן הגורן, מן הגמור" (פירוש המשניות שם). 111) העומדים לשמן. 112) משנה שם, כדעת בית-הלל. 114) ירושלמי שם. ומה שכתב למעלה הלכה ד, שאם תרם מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו, תרומתו תרומה - שם המדובר כשעשה כן מדעתו של הכהן (ר"ש שם). 115) תרומות שם משנה ט. 116) השרויים במים ובמלח. 117) בירושלמי (פ"א הלכה ה) מקשה: "הא תנינן הפרד הצמוקים והחרובין, משיעמיד ערימה (וראה להלן פ"ג מהלכות מעשר הלכה יב) רבי יוסי בן יוסי בשם רבי יצחק בן לעזר, אין לך אסור מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו אלא גורן ויקב בלבד", וראה למעלה הלכה ד. 118) שהרי ענבים ויין הם שני מינים (עבודה זרה סו). 119) שתורמין מזה על זה (למעלה הלכה ג). (ועיין "משנה ראשונה" בתרומות שם מ"ד, ודבריו צריכים תיקון). 120) שם פ"ב מ"ו. וז"ל רבינו בפירוש המשנה שם: "זיתי שמן הם הזיתים המוכנים להוציא שמנם, כי שמנם הרבה, וטוב משמן הזיתים שאינם ראויים אלא לכבישה, למיעוט שמנם, וה' יתברך אמר בהרימכם את חלבו ממנו, וחלבו הוא הטוב והיפה שבו, כמו שאמר ואכלו את חלב הארץ". 121) שזהו מן הרע על היפה, ואסור לתרום (למעלה שם). 122) משנה שם. 123) שייך שאינו מבושל, טוב יותר מן המבושל. 124) כן הוא בתוספתא תרומות פ"ד (הוצאת הגר"ש ליברמן עמוד 123 10) לפי הנוסחאות שלפנינו (ועיין בכסף-משנה). 125) כשיש שם כהן (למעלה הלכה א). 126) מנחות נד: וירושלמי תרומות פ"ב הלכה ד, וכן יש להגיה בתוספתא שם תחילת פרק ד. ואינו תורם תאנים על הגרוגרות במדה, כדלהלן, לפי שהנפח של התאנים גדול יותר מן הנפח של הגרוגרות, ונמצא ממעט בתרומה. [ואין

97) על הנקוב, לפי שהפריש מן הפטור (שאינן העציץ שאינו נקוב מחוייב בתרומות ומעשרות מן התורה) על החייב. 98) ואין צריך לחזור ולתרום ולהפריש ממה שאינו נקוב, שתרומה שלו מדרבנן היא, והרי הפריש כבר (רש"י ביבמות פט:). (99) לכהן, לפי שהוא כמו טבל ואסור לכהן לאכול, שכל דבר בגדל בעציץ שאינו נקוב אינו חייב בתרומה מן התורה (פירוש המשניות). 100) כן הוא ביבמות שם, וקידושין מו: ואין להפריש ממנה עצמה, שיש לחשוש שמא יאכלו זרים את השיריים, ובאמת כולה תרומה מדרבנן, ואסורה לזרים (תוספות יבמות שם, ד"ה ממקום אחר).

1 יז. התורם¹⁰¹ מן הדמאי על הדמאי¹⁰² ומן הדמאי על הדמאי - תרומתו תרומה¹⁰³, ויחזור ויתרם¹⁰⁴ מפל אחד ואחד בפני עצמו¹⁰⁵. תרם מן הודאי על הדמאי - תרומתו תרומה¹⁰⁶, ולא תאכל¹⁰⁷ עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות¹⁰⁸.

101) דמאי שם משנה יא. והיינו תרומת מעשר, שהרי על תרומה גדולה לא נחשדו עמי הארץ, ולא גזרו עליה גזירות דמאי, כמפורש להלן פ"ט מהלכות מעשר הלכה א (תפארת ישראל שם). 102) שאפשר ששניהם פטורים, ואפשר ששניהם חייבים, ואפשר שאחד מהם פטור ואחד מהם חייב. 103) ומותר באכילה לכהן. ב"דמאי על הודאי" מותרת ממה-נפשך: אם היא פטורה (שהופרשו ממנו תרומות ומעשרות) הרי היא מותרת באכילה, ואם היא חייבת בתרומות ומעשרות, הרי היא תרומה ותקנה גם את הודאי (משנה ראשונה). וב"דמאי על הדמאי" גם כן מותרת, אף-על-פי שיש לחשוש שמא היא חייבת והשניה פטורה - כיון שאיסור דמאי אינו אלא מדרבנן, כי מן התורה סומכים על "רוב עמי הארץ מעשרין הן" - כיון שנקרא עליה שם תרומה לא החמירו חכמים לאסרה לכהן, כפי שלא גזרו איסור דמאי על חלת עם הארץ, כמפורש בדמאי פ"א משנה ג, ולהלן פ"ג מהלכות מעשר הלכה יג (תוספת הגרע"א שם). 104) שמא היתה התרומה פטורה, והרי זה מן הפטור על החיוב. 105) מן הודאי על הודאי, ומן הדמאי הזה (הנתרם) עליו ממנו ולא מדמאי אחר עליו. 106) והדמאי מתוקן לאכילה ממה-נפשך: אם הוא טבל, הרי הוא נפרש. ואם היה פטור, הרי הוא פטור. 107) לכהן. 108) שמא היה הדמאי פטור, ונמצא שהפריש מן החיוב על הפטור שאין תרומתו תרומה (למעלה הלכה יב). [וכאן לא כתב רבינו "ממקום אחר", כי רק בתורם מעציץ נקוב על שאינו נקוב אין לתרום ממנו עצמו, שמא יבואו זרים לאכול את השיריים, כי יחשבו שזו חייבת וזו פטורה לגמרי, ובאמת זו חייבת מן התורה וזו חייבת מדרבנן, ואם כן כולה תרומה מדרבנן ואסורה לזרים (ראה למעלה הלכה טז), אבל בדמאי שספק הוא, לא יבואו להתיר השיריים, כי ידעו שחזורים ותורמים רק מספק]. וארובה אם יתרום ממקום אחר לא יצא לעולם מידי תקלה, כי מאחר שזה ספק, אם-כן התרומה שממקום אחר אף היא ספק ויצטרכו להפריש עליה שוב ממקום אחר וכו' (תוספות חדשים).

עצמה והשניה אינה מדמעת כלל]. (138) זר האוכלה.
 (139) להלן פ"ו הלכה ו. (140) שאינה אלא מדרבנן כנ"ל.
 8 כ. מי שתָּרַם שְׁמֹן¹⁴¹ עַל זֵיתִים שִׁדְעָתוֹ לְאַכְלָן¹⁴²,
 9 או זֵיתִים עַל זֵיתִים וְדַעְתּוֹ עַל הַכֹּל לְאַכְלָהּ, או
 10 שְׁתָּרַם יַיִן עַל עֲנָבִים שֶׁהֵם לְאַכְלָהּ, או עֲנָבִים עַל
 11 עֲנָבִים וְהַכֹּל לְאַכְלָהּ, וְנִמְלָךְ לְדָרְכָן¹⁴³, וְדָרַךְ
 12 הַזֵּיתִים וְהָעֲנָבִים שֶׁכָּבַר תָּרַם עֲלֵיהֶם - אֵינּוּ צָרִיף
 13 לְחֹזֵר וּלְתָרַם¹⁴⁴.

(141) תרומות פ"א משנה ט. (142) והרי נגמרה מלאכתם,
 כיון שאין רוצים להוציא מהם שמן. (143) שאותם הזיתים
 חזרו כאילו לא נגמרה מלאכתם (פיה"מ שם). (144) פעם
 שניה, לפי שכשהוציא התרומה כל אחד מהם נגמרה
 מלאכתן היה באותה שעה לפי כוונתו (שם).

14 כ.א. אֵין תּוֹרְמִין חֶמֶץ עַל יַיִן¹⁴⁵, אֲבָל תּוֹרְמִין יַיִן עַל
 15 חֶמֶץ; שֶׁהַיַּיִן וְהַחֶמֶץ מִיֵּן אֶחָד הֵן¹⁴⁶. (הַיָּהּ¹⁴⁷ בְּלָבוֹ
 16 לְתָרַם מִן הַיַּיִן עַל הַיַּיִן, וְנִמְצָא בְּיָדוֹ חֶמֶץ - אֵינָהּ
 17 תְּרוּמָה.)¹⁴⁸ הַיָּהּ בְּלָבוֹ לְתָרַם חֶמֶץ עַל חֶמֶץ¹⁴⁹,
 18 וְנִמְצָא חֶמֶץ שְׁתָּרַם יַיִן - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה¹⁵⁰.

(145) תוספתא תרומות פ"ד. שזהו תורם מן הרע על היפה
 ואין תורמין כן לכתחילה, כמבואר למעלה הלכה ג. ועיין
 בבא בתרא פד: (146) כחכמים שם ולא כרבי. וראה
 למעלה שם, שהכל תלוי בכלאים. (147) בספרים אחרים
 אין קטע זה. אבל זו היא הגירסה הנכונה. כמו שכתב
 הכסף-משנה, וכן הוא בתוספתא תרומות שם, ועיין בבא
 בתרא צו. (148) אף-על-פי שיין וחומץ מין אחד, כיון
 שנתכוין לתרום מן היפה ועלה בידו מן הרע, הרי היא
 תרומה בטעות ואינה תרומה (כסף-משנה). וכן כתבו
 התוספות שם פד: ד"ה יין וחומץ. (149) "כך היא הגירסה
 הנכונה בדברי רבינו, והוא גם כן שם בתוספתא, אלא שהיא
 כתובה בשיבוש" (כסף-משנה). (150) כיון שהיה בלבו
 לתרום מן הרע על הרע, ועלה בידו מן היפה על הרע, והרי
 הם מין אחד (שם). אבל צריך עיון ממה שכתב רבינו
 למעלה פ"ג הלכה ה: "נתכוין לתרום אחד מששים ועלתה
 בידו אחד מחמשים - אינו תרומה". הרי שאם נתכוין לתרום
 בעין רעה ועלה בידו במדה טובה הימנה, אינה תרומה.
 [ואם נתכוין לתרום אחד מעשרה ועלתה בידו אחד מששים
 (= עין רעה), תרומתו תרומה (למעלה שם), ואילו למעלה
 בתרם מן החומץ על היין בטעות - אינה תרומה].

19 כ.ב. הַתּוֹרֵם חֶבִית שֶׁל יַיִן¹⁵¹ עַל הַיַּיִן, וְנִמְצָא חֶמֶץ:
 20 אִם יוֹדֵעַ שֶׁהַיִּתָּה חֶמֶץ עַד שֶׁלֹּא תְּרָמָהּ - אֵינָהּ
 21 תְּרוּמָה¹⁵²; וְאִם אַחַר שֶׁתְּרָמָהּ הִחְמִיצָהּ - הֵרִי זֶה
 22 תְּרוּמָה¹⁵³; וְאִם סִפֵּק - תְּרוּמָה¹⁵⁴, וְיָחֹזֵר וְיִתָּרַם. וְכֵן
 23 הַתּוֹרֵם קִשׁוֹת וְנִמְצָאת מָרָה¹⁵⁵, אֲבִטִיחַ וְנִמְצָא סְרִיחַ,
 24 או שְׁנִמְצָאוּ נְקוּרִין¹⁵⁶. תָּרַם חֶבִית¹⁵⁷ שֶׁל יַיִן וְנִמְצָאת
 25 מְגֵלָה שֶׁאִסּוּר לְשִׁתּוּתָהּ¹⁵⁸ - תְּרוּמָה, וְיָחֹזֵר וְיִתָּרַם¹⁵⁹
 26 שְׁנִיָּהּ. וְאֵין אַחַת מִשְׁתֵּיהֶן מְדַמַּעַת בְּפָנֶי עֲצָמָה,
 27 וְהָאוֹכֵל אַחַת מִשְׁתֵּיהֶן - אֵינּוּ חָיֵב חֶמֶץ.

הכוונה שמודד ומונה גם את התרומה וגם את הדבר הנתרם,
 שהרי "אין תורמין תרומה זו (= תרומה גדולה) לא במדה,
 לא במשקל ולא במנין" (למעלה פ"ג הלכה ד), אלא שמודד
 ומונה את התרומה בלבד, אבל לא את הדבר הנתרם, ונמצא
 שתורם באומדן. (127) שגרוגרות שהן יבשות עולות במדה
 יותר, ונמצא תורם בעין יפה. (128) תוספתא שם. לדעת
 הכסף-משנה שהיינו משום שחייטים יפות הן לגבי פת,
 שהרי יכול לעשות מהם מה שירצה, ועוד שמתקיימות יותר
 (וראה למעלה הלכה א). ואינו ממעט בתרומה, בניגוד
 לתורם מן הפת על החיטים דלהלן. (129) בספרי רבינו
 המגוהים "אלא לפי חשבון" (כסף-משנה). וכן הוא במעשה
 רוקח בשם כ"י, וכ"ה בעוד כמה כתבי-יד (תוספתא
 כפשוטה). וכן הנוסחא בתוספתא שם. והיינו, שתורם לפי
 חשבון החיטים שבפת, ולא לפי חשבון הנפח של הפת
 עצמו, ונמצא תורם בעין יפה. (130) שהרי התורם ועלה
 בידו אחד מששים ואחד - תרומתו תרומה (למעלה פ"ג
 הלכה ו), וגם התורם מן הרע על היפה - תרומתו תרומה
 (למעלה הלכה ג).

1 יט. אֵין תּוֹרְמִין¹³¹ שְׁמֹן עַל הַזֵּיתִים הַנִּכְתָּשִׁין¹³²,
 2 וְלֹא יַיִן עַל עֲנָבִים הַנִּדְרָכוֹת¹³³; שֶׁהָהוּמָה לְתוֹרֵם¹³⁴
 3 מְדַבֵּר שֶׁנִּגְמְרָה מְלֹאכְתּוֹ עַל דָּבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה
 4 מְלֹאכְתּוֹ. וְאִם תָּרַם - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה, וְיָחֹזֵר
 5 וְיִתָּרַם¹³⁵ מִן הַזֵּיתִים וְהָעֲנָבִים בְּפָנֶי עֲצָמָן. הָרֵאוּשׁוֹנָה
 6 מְדַמַּעַת¹³⁶ בְּפָנֶי עֲצָמָה¹³⁷, וְהָאוֹכֵל¹³⁸ - חָיֵב עֲלֶיהָ
 7 בְּשָׂאָר תְּרוּמוֹת גְּמוּרוֹת¹³⁹; אֲבָל לֹא מִן הַשְּׁנִיָּה¹⁴⁰.

(131) תרומות פ"א משנה ת. (132) היינו שנכתשו במכתש
 לעשות מהן שמן, ולא נגמרה מלאכתן. (133) שנדרכו
 לעשות יין, ולא נגמרה מלאכתן. (134) בזה רצה רבינו
 להבדיל בין התורם משמן על זיתים הנכתשין, ויין על
 ענבים הנדרכות, שתרומתו תרומה ויחזור ויתרום, כדלהלן,
 לבין התורם מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה
 מלאכתו, שתרומתו תרומה (למעלה הלכה ד) ולא אמרו
 שיחזור ויתרום, שבדבר שלא נגמרה מלאכתו כלל, לא
 חששו חכמים שמא יוסיף לעשות כן, שהרי הכל יודעים
 שאין תורמין על דבר שלא נגמרה מלאכתו, אבל הזיתים
 הנכתשים והענבים הנדרכות, שכבר התחילה בהם מלאכת
 השמן והיין עלולים לבוא בהם לידי טעות, ולתרום עליהם
 לפני שנגמרה כל מלאכתם (משנה ראשונה). (135) משנה
 שם. וראה למעלה. (136) אם נתערבה בחולין, ואין שם
 מאה כנגד התרומה, הכל תרומה, ראה להלן פ"ג הלכה ב.
 (137) כן הוא במשנה [והכוונה להוציא ממה שנאמר בפ"ג
 שם משנה א, בתורם חבית של יין ונמצאת של חומץ: "אם
 ספק (אם החמיצה לפני ההפרשה או לאחריה) תרומה
 ויחזור ויתרום, הראשונה אינה מדמעת בפני עצמה וכו' וכן
 השנייה" (הובא להלן הלכה כב) - שכיון ששתי התרומות
 הן ספק, אין כל אחת ואחת מהן מדמעת בפני עצמה, עד
 שיפלו שתיהן לתוך אותם החולין (להלן הלכה כג), אבל
 בנידון שלפנינו, שאין כאן ספק, ושהראשונה תרומה מן
 התורה והשנייה אינה אלא מדרבנן - הראשונה מדמעת בפני

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד אדר ב' - ספר זרעים - הלכות תרומות קפג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 **בְּקָדִים שֶׁל מוֹצָאֵי הַחֶגְגִּי**¹⁶⁹, וּבַהוֹצָאת הַסֶּמֶד¹⁷⁰,
18 **וּבְשֵׁעַת כְּנִיסַת מַיִם לְבִסְרָא**¹⁷¹. וַיֵּינן מִגָּתוֹ - מִפְּרִישֵׁין
19 **עָלָיו בְּחֻזְקַת שֶׁהוּא יֵינן [עַד] אַרְבָּעִים יוֹם**¹⁷².

167) גיטין לא. במשנה. (168) שמא החמיץ ואין תורמין מן החומץ על היין, אבל בשאר ימות השנה מפריש עליו בחזקת שהוא יין. (169) כשמנשבת רוח קדים במוצאי חג הסוכות. (170) "כתום (ה) פרח וענביו נראים באשכול כסדרן" (רש"י שם). (171) משנה שם, כנוסחת הערוך ורש"י ותוספות שם. ורצה לומר: כשלחלוחית נכנסת וגדילה בתוך הבוסר (שהוא כפול הלבן) שיכול לעצור מהן כל שהוא, היינו כניסת מים. לשון אחר, היו כותשים הענבים כשהן בוסר, ונותנין לתוכן מים ונעשים חומץ לטיבול (רש"י שם). (172) כן צריך להיות. וכן הוא בתוספתא שם, ובירושלמי גיטין סוף פרק ג, והיינו משום שאינו רגיל להחמיץ תוך ארבעים יום (כסף-משנה).

20 **כּוּ. הַמְנִיחַ פְּרוֹת¹⁷³ לְהִיּוֹת מִפְּרִישׁ עָלֵיהֶן עַד**
21 **שְׁנַיִם עָשָׂר יוֹם**¹⁷⁴ תְּרוּמָה, אִם עַל פִּי שְׂאִין מִפְּרִישֵׁין
22 **לְכַתְּחִלָּה אֲלֵא מִן הַמֶּקֶף¹⁷⁵, אִם הַפְּרִישׁ¹⁷⁶ - הֲרִי הֵן**
23 **בְּחֻזְקַת קְיָמִין¹⁷⁷. מִצָּאֵן שְׂאֵבְדוֹ - הֲרִי זֶה חוֹשֵׁשׁ לְכָל**
24 **מָה שֶׁתִּקֵּן שְׂמָא לֹא הַפְּרִישׁ עָלֵיהֶן אֲלֵא אַחַר**
25 **שְׂאֵבְדוֹ. לְפִיכֶן מִפְּרִישׁ תְּרוּמָה שְׁנֵינָה¹⁷⁸.**

(173) משנה שם. (174) כולם. (175) בסמוך, ראה למעלה פ"ג הלכה יז. (176) בדיעבד. [ומה שאמרו במשנה שם: "מפריש עליהם", דהיינו לכתחילה, אינו אלא במעשר שני שנזכר שם, שלדעת רבינו אין צורך במוקף אלא בתרומה גדולה (שם) ובתרומת מעשר לתלמידי חכמים (שם) הלכה כ(, אבל מעשר ראשון מפריש אף שלא מן המוקף (פ"א מהלכות מעשר הלכה ו) ופשוט שהוא הדין למעשר שני (ועיין בכסף-משנה בהלכות מעשר שם). ואמנם שם פ"ז הלכה ד, העתיק רבינו כלשון המשנה: "מפריש עליהם", ועיין תוספות שם ד"ה המניח. (177) ותרומתו תרומה. (178) מספק. ראה להלן. שם.

פֶּרֶק שְׁשִׁי

(1) יבאר מי הם הראויים לאכול תרומה ותרומת מעשר, והראוי להאכיל ולפסול.

26 **א. תְּרוּמָה וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר נֹאכְלֹת לְפָנֵינוּ², בֵּין**
27 **גְּדוּלִים בֵּין קְטָנִים, בֵּין זָכָרִים בֵּין נְקִבּוֹת, הֵם**
28 **וְעַבְדֵיהֶם הַפְּנֻעִים³ וּבְהֵמָתָן⁴; שְׁנַאֲמַר: זֶכֶהן פִּי**
29 **יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיָן פֶּסֶף וְגוֹמַר. עֵבֶד פֶּהן שְׁפָרְחָ⁵ וְאִשֶׁת**
30 **פֶּהן שְׁמֻרְדָּה⁶ - הֲרִי אֵלוֹ אוֹכְלֵי⁷.**

(2) פשוט בכמה מקומות (כסף-משנה). (3) 'ספרא' פרשת אמור פ"ה ה"א. (4) יש אומרים שלא הותר לה אלא כרשיני תרומה שעיקרם למאכל בהמה (ראה למעלה פ"ה ה"ב), אבל דבר שעיקרו למאכל אדם, אסור לתת לבהמה. וכן הוא ב'ספרא' שם ה"ו, על הפסוק "ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו" - "הם אוכלים ואין בהמה אוכלת, יכול לא תאכל בכרשינים? תלמוד לומר: נפש". ועי' ר"ש ורע"ב

(151) תרומות פ"ג משנה א. (152) שהתרומה היתה בטעות, הואיל והוא נתכוין ליין, וראה בהלכה הקודמת. (153) שבשעת הרמה היה יין. (154) כל איסורי תרומה עליה מספק, אך הטבל לא נתקן בזה, שמא היתה חומץ עד שלא נתרמה. (155) משנה שם. ומשמע מלשון רבינו שדין אחד להם, כמו בתורם יין ונמצא חומץ, שאם היתה מרה עד שלא תרמו אין תרומתו תרומה, אלא שכאן מדובר בספק, אם היתה מרה בשעת הרמת התרומה, או שנעשית מרה אחר כך, מחמת עיפוש. ועיין בתוספות יבמות פט. ד"ה קישות, שכתבו שהמדובר אפילו בידוע שהיתה מרה קודם, תרומתו תרומה. וחילקו בין יין וחומץ שהם שני שמות, לפיכך היא טעות יותר ואינה תרומה, לבין קישות ונמצאת מרה שאינה טעות כל כך. (156) שיש בו נקב ויש בו חשש שמא נקר בו הנחש והטיל ארס (ירושלמי שם). (157) תוספתא תרומות פרק ד (הוצ' ליברמן עמ' 421). (158) מפני הסכנה (פ"ב מהלכות רוצח הלכה ב). (159) לפי הביאור שלמעלה, זהו במקרה שלא ידוע אם הפגמים היו לפני הרמת התרומה או לאחריה, ולפיכך מספק הרי היא תרומה ויחזור ויתרום.

1 **כּג. בְּיַצֵּד? נִפְלָה אַחַת מֵהֶן¹⁶⁰ עַל הַחֲלִין - אֵינָה**
2 **מְדַמְעַת¹⁶¹; נִפְלָה שְׁנֵינָה לְמָקוֹם אַחֵר - אֵינָה**
3 **מְדַמְעַת; נִפְלּוּ שְׁתֵּינָה לְמָקוֹם אֶחָד - מְדַמְעוֹת**
4 **בְּקִטְנָה שֶׁבְּשִׁתֵּיהֶן¹⁶². וְכֵן אִם אֶכֶל זֶר שְׁתֵּינָה -**
5 **מְשַׁלֵּם בְּקִטְנָה שֶׁבְּשִׁתֵּיהֶן וְחֻמְשָׁה¹⁶³. וְכִיצֵד הוּא**
6 **עוֹשֶׂה בְּשִׁתֵּיהֶן? נוֹתֵנָן לָהֶן אֶחָד וְנוֹטֵל מִן הַפֶּהן**
7 **דְּמֵי הַגְּדוּלָּה¹⁶⁴.**

(160) תרומות פ"ג משנה ב. (161) אפילו אם נפלה בפחות ממאה חלקים מחולין. (162) "אם היתה כו' האחת גדולה מן האחרת ויהיה האחת על דרך הדמיון סאה ובשניה סאתים, ונפלו השלש סאין בחולין צריכים אלו לדעת שיעור אותן חולין, ונחשב כי סאה תרומה נפלה בהם והיא קטנה שבשתייהן, ואם היו באותה חולין מאה סאין תעלה במאה ואחד, ואם הוא פחות יהיה הכל מדומע" (פירוש המשנה שם). (163) שהשיעור הקטן בכל אופן תרומה ומשלם חומש. (164) שהכהן אינו יכול להוציא ממנו את הגדולה מספק, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

8 **כּד. הַבּוֹדֵק אֶת הַחֵבֵית¹⁶⁵ וְהַנִּיחָה לְהַפְּרִישָׁה תְּרוּמָה**
9 **עַל אַחֲרַיִם עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה פֶּלֶה תְּרוּמָה וְיִתְנַנֶּה לְפָנֶהן,**
10 **וְלֵאחֲרַי זְמַן בְּדָקָה וּמִצָּאָה חֶמֶץ: מַעַת שֶׁבְּדָקָה תִּחְלָה**
11 **עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים - וְדַאי יֵינן, וְכָל יֵינן שֶׁחָשַׁב אוֹתָן**
12 **הַיָּמִים שֶׁתְּרוּמָה שָׁלוּ בַּחֵבֵית זֶו - הֲרִי הוּא מְתַקֵּן;**
13 **מִקָּאֵן וְאֵילָף - סֶפֶק¹⁶⁶, וְצָרִיף לְהַפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה**
14 **שְׁנֵינָה.**

(165) תוספתא שם, והובאה בבבא בתרא צו. וכדעת רבי יוחנן שם. (166) שמא כבר החמיץ, ונמצא שהפריש תרומה מן החומץ על היין בטעות, ואינה תרומה.

15 **כּה. בְּשִׁלְשָׁה פְּרָקִים¹⁶⁷ צָרִיף לְבַדֵּק¹⁶⁸ אֶת הַיֵּינן**
16 **שֶׁהִנִּיחוּ לְהַפְּרִישׁ עָלָיו שְׂמָא הַחֶמֶץ. וְאֵלוֹ הֵן:**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 היא קנינו²²; אכל אסרו חקמים שתאכל עד שתפנס
13 לחפה, גזרה שפא תאכיל²³ תרומה לאביה ולאחיה
14 פשהיא ארוסה בבית אביה.

בתרומות פ"א מ"ט. וראה ב'משנה למלך' כאן. וראה להלן פ"ט ה"ו, ופ"א הכ"ח. (5 גיטין יב, ב. ותוספתא תרומות פ"י. 6 על בעלה (גיטין, שם). (7 בתרומה, שהם קנינו של כהן.

16 משנה, נדה מד, ב. (17 על-ידי אביה (ראה בהלכה הסמוכה) שהיא אשת איש מן התורה (פ"ג מהל' אישות הי"א). (18 אבל לפני כן, אין ביאתה ביאה (נדה, שם). (19 אפילו בתרומה דאורייתא, אם נישאה על-ידי אביה. (20 המורמים מקרבן השלמים, שהם נאכלים לכהנים ולנשיהם ולעבדיהם (משנה זבחים נה, א. ופ"ו מהל' מעשה הקרבנות ה"ה). (21 כתובות נו, ב. (22 ונאמר (ויקרא כב, יא): "וכהן כי יקנה נפש קנין כספו, הוא יאכל בו" (שם). (23 כדעת עולא, שם.

1 ב. תרומה של תורה⁸ - אין אוכל אותה אלא פהן
2 מיחס⁹; אכל פהני חזקה¹⁰ - אוכלין בתרומה של
3 דבריהן בלבד¹¹. ותרומה טהורה - בין תרומה
4 גדולה בין תרומת מעשר, בין של תורה בין של
5 דבריהן - אינה נתנת אלא לכהן תלמיד חכם¹²;
6 מפני שאסור לאכל תרומה טמאה, וכל עמי הארץ
7 בחזקת טמאה¹³. לפיכך נותנין תרומה טמאה¹⁴ לקל
8 פהן שפירצה¹⁵.

15 ד. חרשת²⁴ ושוטה שנשאת לכהן - אינה אוכלת
16 בתרומה²⁵, אפלו השיאה אביה²⁶; גזרה שפא ישא
17 חרש פהן חרשת²⁷ ונאכילנה²⁸, לפיכך גזרו שלא
18 תאכל חרשת בת ישראל פלל.

(8 שחייבים להפרישה מן התורה. (9 שיש לו עדי יוחסין או כתב המתייחס שהוא כהן ודאי (כתובות כד:). (10 שהוחזקו כהנים ואין בית-דין יכולים להוציא דבר מחזקתו, אבל אין להם לא עדי יחוס ולא כתב יחוס (רש"י שם). (11 היינו תרומה שאין חייבין בה אלא מדברי סופרים (שם כה). (12 ראה להלן. (13 בחולין קל, ב: "אמר רב שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, מנין שאין נותנים מתנה לכהן עם-הארץ? שנאמר (דברי הימים ב' לא, ד): "ויאמר לעם ליושבי ירושלים לתת מנת הכהנים והלויים למען יחזקו בתורת ה'", כל המחזיק בתורת ה' - יש לו מנת. ושאינו מחזיק בתורת ה' - אין לו מנת". אבל בחלה פ"ד מ"ט "ואלו ניתנין לכל כהן, החרמים והבכורות וכו' ושמן שריפה", ובירושלמי שם על המשנה הקודמת (בחלת חוצה לארץ) "ונינתת לכל כהן" - אמרו: "בין לכהן חבר, בין לכהן עם-הארץ", ואם כן גם "ניתנין לכל כהן" שבמשנה השניה, היינו בין כהן חבר בין כהן עם-הארץ. ומתוך זה למד רבינו, שמה שאמרו אין נותנין מתנות אלא לכהן חבר, אינו אלא על דרך הטוב והיפה, אבל שיהיה אסור לתתם לעם הארץ, לא שמענו, וכן פירש במשנה שם. ומתוך זה שהזכירה המשנה שם רק דברים שאין בהם טומאה וטהרה, ובכללם גם שמן שריפה, היינו שמן של תרומה טמאה, למד רבינו שתרומה גדולה, תרומת מעשר וחלה טהורות, אסור לתתם לכהן עם-הארץ, שמה יטמאם ויאכלם בטומאה, עיי"ש בפירוש המשנה. (14 ויטמאנה ואחר-כך יאכלנה. [ואף-על-פי שתרומה טמאה אין עם-הארץ חשוד לאכלה (ראה להלן) - עם-הארץ אינו מחזיק עצמו לטמא, וראה להלן - 'אור שמח']. (15 בחלה, שם: "ואלו ניתנין לכל כהן וכו' ושמן שריפה", היינו שמן של תרומה טמאה. וכל כהן, היינו בין כהן חבר בין כהן עם-הארץ, כמבואר למעלה. והראב"ד חולק על זה, ודעתו כדעת ה'תוספות' בחולין שם ד"ה מנין. ואף-על-פי שעם-הארץ אוכל תרומה טהורה שנטמאה על ידו, לפי שאינו סבור שהוא טמא (ראה למעלה) - אינו חשוד לאכול תרומה טמאה ממש, וראה ב'כסף משנה' ('אור שמח').

24 (יבמות קיג, א. (25 בין בתרומה דרבנן ובין בתרומה דאורייתא (שם). (26 שהיא אשת איש גמורה מן התורה (פ"ג מהל' אישות הי"א). (27 ונישואי חרש אינם תופשים אלא מדרבנן (שם פ"ד ה"ט). (28 תרומה דאורייתא, שהרי תרומה דרבנן היא אוכלת (יבמות, שם). [ובגמרא שם הקשו על זה: "וליכול, קטן אוכל נבלות הוא [ואין מצוין להפרישו]", ומתריך: "גזירה שמא יאכיל חרש בפקחת". אבל לפי הסוגיא שם קיד, א - שאף למי שסובר קטן אוכל נבלות אין בית-דין מצוין להפרישו, להאכילו בידים אסור (וכן פסק רבינו בפ"ו מהל' מאכלות אסורות הכ"ז) - אין מקום לקושיית הגמרא הנ"ל, שהרי על-ידי הנישואין שתיקנו חכמים לחרש וחרשת היא אוכלת תרומה, והרי זה כאילו חכמים נותנים לה בידים (ועי' ריטב"א שם). ועי' 'כסף משנה' ו'מעשה רוקח'].

19 ה. הָזָר אָסוּר לְאָכַל תְּרוּמוֹת²⁹, שְׁנֵאמַר: וְכָל זָר לֹא
20 יֵאָכֵל קֹדֶשׁ. אֶפְלוּ הִיָּה תוֹשֵׁב פְּהֵן אוֹ שְׂכִיר, שְׁנֵאמַר:
21 תוֹשֵׁב פְּהֵן וְשְׂכִיר לֹא יֵאָכֵל קֹדֶשׁ. תוֹשֵׁב - זֶה שְׂכִיר
22 עוֹלָם³⁰, שְׂכִיר - זֶה שְׂכִיר שְׁנַיִם³¹. וְעֶבֶד עֲבָרִי³² - הָרִי
23 הוּא פְּתוּשֵׁב וְשְׂכִיר³³. וְכֹהֲנֵת אֵשֶׁת הָזָר - הָרִי הִיא
24 פְּזוּרָה³⁴; שְׁנֵאמַר: וְכָל זָר - בֵּין הוּא בֵּין אִשְׁתּוֹ³⁵.

29 (סנהדרין פג, ב. (30 יבמות ע, א. והיינו עבד עברי שמכר עצמו ליתר על שש שנים, שאינו יוצא בשש (פ"ב מהל' עבדים ה"ג) - 'אור שמח'. (31 יבמות, שם. והיינו עבד עברי שמכר עצמו סתם, שיוצא בסוף שש שנים ('אור שמח'). (32 [כלומר, תושב ושכיר שלמעלה הם עבדים עבריים שמכרו עצמם (ראה ב'אור שמח'), שכן קראה אותם התורה (ויקרא כה, ל"ט-מ): "וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך וגו' כשכיר כתושב וכו'", ואילו "עבד עברי" הוא זה שמכרוהו בית-דין, שכן קראתו התורה (שמות כא, ב): "כי תקנה עבד עברי"']. (33 אף-על-פי שהוא קבוע אצלו יותר מהם (= מעבדים שמכרו עצמם), שזה שמכר עצמו אסור בשפחה כנענית (פ"ג מהל' עבדים ה"ג) ואילו מכרוהו

9 ג. יִשְׂרָאֵלִית¹⁶ שְׁנֵשְׂאֵת¹⁷ לְכֹהֵן, אֶפְלוּ קִטְנָה בַּת
10 שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד¹⁸ - תֵּאָכֵל בְּתְרוּמָה¹⁹ וְחֻזָּה
11 וְשׁוּק²⁰. וְדִין תּוֹרָה²¹ שְׁתֵּאָכֵל מִשְׁנַתְּאָרְסָה, שְׁהָרִי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד אדר ב' - ספר זרעים - הלכות תרומות קפה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

9 הַקְדָּשִׁים לֹא תֹאכַל. שְׁנֵי עֲנָנִים⁴¹ נִכְלְלוּ בְּלֹאוֹ זֶה:
10 שָׂאֵם תִּבְעֵל⁴² לְאֶסוּר לָהּ וְתַעֲשֶׂה זֹנְהָ⁴³ אוֹ חֲלָלָה⁴⁴,
11 כְּמוֹ שִׁבְאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אֶסוּרֵי בִיאָה⁴⁵ - הֲרִי הִיא
12 אֶסוּרָה לְאָכַל בְּתְרוּמוֹת לְעוֹלָם, כְּדִין כָּל חֲלָל,
13 שֶׁחֲלָל פְּזַר לְכָל דְּבָר⁴⁶. וְאִם תִּנְשָׂא לְיִשְׂרָאֵל⁴⁷ -
14 הֲרִי הִיא אֶסוּרָה לְאָכַל בְּמוֹרָם מִן הַקְדָּשִׁים, שֶׁהוּא
15 חֲזָה וְשׁוֹק, לְעוֹלָם, אִף עַל פִּי שִׁגְרִישָׁה אוֹ מֵת⁴⁸.

(41) יבמות סח, ב. (42) שם. (43) אם נבעלה לאדם שהיא אסורה להנשא לו איסור השוה לכל (פ"ח מהל' איסורי ביאה ה"א). (44) כגון שהיהת גרושה ונבעלה לכהן (שם פ"ט ה"א). (45) שם ושם. (46) פרט לעבודה במקדש, שהרי החלל אינו מחלל עבודתו (פ"ו מהל' ביאת מקדש ה"ו). וכן נראה בפ"ט שם ה"ט, שלא מנה חלל בין שמונה-עשר פסולי עבודה. והפסוק מתפרש לפי"ז: כי תהיה לאיש זר - כי תבעל לפסול, בתרומת הקדשים - בתרומה, לא תאכל. (47) יבמות, שם. ומשנה, שם פז, א. (48) שחזרת לתרומה, ואף-על-פי-כן אינה חוזרת לחזה ושוק. והפסוק מתפרש לפי"ז: כי תהיה לזר - כי תנשא לישראל, בתרומת הקדשים - במורם מן הקדשים, לא תאכל.

16 ח. אֶבְלָה⁴⁹ הַתְּרוּמָה - אוֹכֵלֶת אַחַר שִׁגְרִישָׁה הַיִּשְׂרָאֵל
17 אוֹ מֵת, אִם לֹא הִגִּיחַ בֶּן מִמֶּנָּה; שִׁנְאָמַר: וּבַת כֹּהֵן
18 פִּי תִהְיֶה אֶלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזָרַע אִין לָהּ, וְשָׂבָה אֶל
19 בֵּית אֲבִיהָ כְּנַעֲנִיָּה, מִלְּחָם אֲבִיהָ תֹאכַל.

(49) שם.

20 ט. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדוּי⁵⁰: מִלְּחָם - וְלֹא כָּל לְחָם;
21 חוֹזֵרֶת הִיא לְתְרוּמָה, וְלֹא לְחֲזָה וְשׁוֹק.

(50) שם. ושם למדו כן גם מהפסוק "בתרומת הקדשים לא תאכל", שהביא רבינו למעלה ה"ז.

22 י. וְלֹא הִפְהַנְתָּ בְּלִבְדָּ, אֶלָּא אֶפְלוּ לוֹיָהּ וַיִּשְׂרָאֵלִית⁵¹
23 שִׁנְבַעְלָה לְאֶסוּר לָהּ, הוֹאִיל וְנַעֲשִׂית זֹנְהָ⁵² - אֶסוּרָה
24 לְאָכַל בְּתְרוּמָה לְעוֹלָם, וְאִף עַל פִּי שִׁישׁ לָהּ זָרַע
25 מִכֹּהֵן.

(51) שם סח, א. (52) [למעלה ה"ז, כתב גם "חללה", וצריך-עיון למה השמיטה כאן].

26 יא. לְפִיכָף הַשְּׁבוּיָה אֵינָה אוֹכֵלֶת בְּתְרוּמָה⁵³, וְאִף עַל
27 פִּי שִׁאֲמַרְתָּ טְהוּרָה אָנִי. וְכָל שְׁבוּיָה שִׁנְאָמַנְתָּ לֹמַר
28 טְהוּרָה אָנִי⁵⁴, אוֹ שִׁישׁ לָהּ עַד⁵⁵ פְּדֵי שְׁתִּיחָה מִתְּרַת
29 לְבַעְלָהּ - הֲרִי זֶה אוֹכֵלֶת בְּתְרוּמָה. וְהַנְּרַפְעַת
30 לְבַהֲמָה⁵⁶ - לֹא נִפְסְלָה מִן הִפְהָנָה וְאוֹכֵלֶת.

(53) שמא נטמאה. עדיות פ"ג מ"ו, וכתובות לו, ב. (54) שנינו במשנה עדיות שם: "יש שבויה אוכלת, ויש שבויה שאינה אוכלת. כיצד? האשה שאמרה נשבית וטהורה אני - אוכלת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ואם יש עדים שנשבית, והיא אומרת טהורה אני - אינה אוכלת."

בית-דין - רבו מוסר לו שפחה כנענית (שם) - 'אור שמח'. (34) משנה, יבמות פה, ב. (35) שם סח, א.

1 ו. זֶר שִׁאֲכַל תְּרוּמָה בְּדוּן³⁶ - בֵּין שֶׁהִיָּה טָמֵא בֵּין
2 שֶׁהִיָּה טְהוֹר, בֵּין שִׁאֲכַל תְּרוּמָה טְהוּרָה בֵּין שִׁאֲכַל
3 טָמֵא³⁷ - חֵיב מִיתָה בִּיְדֵי שָׁמַיִם; שִׁנְאָמַר: וּמֵתוּ בוֹ
4 פִּי יִחְלָלוּהוּ³⁸. וְלוֹקָה עַל אֲכִילָתָה³⁹. וְאִינוּ מְשַׁלְּם
5 דְּמֵי מָה שִׁאֲכַל, שִׁאֲנוּ לוֹקָה וּמְשַׁלְּם⁴⁰. וְאִם אָכַל
6 בְּשִׁגְגָה - מוֹסִיף חֲמִשׁ; שִׁנְאָמַר: וְאִישׁ פִּי יֹאכַל
7 קֹדֶשׁ בְּשִׁגְגָה וַיִּסַּף חֲמִשְׁתּוֹ וַיִּגְמַר.

(36) סנהדרין פג, א. (37) [כן הוא בתוספתא תרומות פ"ו: "באוכלי תרומה לזרים, טהור שאכל את הטהור, וטהור שאכל את הטמא, וטמא שאכל את הטהור, וטמא שאכל את הטמא, כולם במיתה". וכן הוא בפרה פ"א מ"ג: "והאוכלה (= תרומה טמאה) חייב מיתה", והיינו זר האוכלה. ועיי"ש ב'מלאכת שלמה'. ועי' ברש"י גיטין נד, א - ד"ה דאכל, ובגליון הש"ס שם. ובתוספתא כריתות פ"א: "זור שאכל תרומה טהורה", וטעות-סופר היא, שהרי בתוספתא זבחים פ"ב ליתא "טהורה", וראה 'תוספתא כפשוטה' שם לעמוד 24 137]. (38) ואחריו נאמר: "וכל זר לא יאכל קודש" (סנהדרין, שם). וי"ו של "וכל" מוסיפה על הענין הראשון, ומחברת את הפסוק "ומתו בו" גם לאכילת זר - 'חסדי דוד' בתוספתא כריתות, שם. ודלא כרב שאמר (סנהדרין, שם), שאינו חייב מיתה, מפני ש"אני ה' מקדשם" הפסיק הענין. ואף-על-פי שמהפסוק הנ"ל "ומתו בו כי יחלוהו", למדו חז"ל (שם) שכהן טמא שאכל תרומה אינו חייב מיתה (ראה להלן פ"ז ה"א), מפני שתרומה טמאה היא מחוללת ועומדת, וכאן חייבו מיתה מאותו הפסוק גם בתרומה טמאה - יש הברל בין כהן לזר, שלגבי כהן שהוא קדוש ואוכל בתרומה טהורה, זו הטמאה נקראת מחוללת, אבל זר שאינו קדוש, לגביו גם תרומה טמאה אינה מחוללת (רדב"ז כאן, ולחם-משנה בפ"ט מהל' סנהדרין ה"ב). [וזהו מה שאמר הכתוב (שם) "ומתו בו כי יחלוהו, אני ה' מקדשם" - מפני שאני ה' מקדשם, לכהנים (וראה ב'ספורנו' שם), אינם חייבים מיתה על תרומה מחוללת, שלגבם אינה קדושה. אבל "וכל זר לא יאכל קודש" - לגביו כל תרומה, ואפילו טמאה, היא קודש. ומטעם זה אמרו בתרומות פ"ו מ"א, ש"אחד תרומה טהורה ואחד תרומה טמאה - משלם חומשה" (ראה להלן פ"י ה"ב), שגם בפסוק "ואיש כי יאכל קודש בשגגה", תרומה טמאה בכלל. ועיי"ש ב'משנה ראשונה']. (39) כן אמר רב בסנהדרין שם, אלא שלדבריו אינו חייב מיתה בידי שמים, וכזה אין הלכה כמותו, ראה למעלה. וראה ב'ספר המצוות' ל"ת קלג. (40) 'ירושלמי' תרומות פ"ז ה"א. אבל אם אכל במזיד בלי התראה שאינו לוקה, חייב הוא לשלם את הקרן (להלן פ"י ה"ה), ומיתה בידי שמים אינה פוטרתו, כדעת רבא בכתובות ל, ב. אבל צריך עיון, שהרי שם מבואר שלא אמרו "אינו לוקה ומשלם", אלא כשבאו המלקות והממון בבת אחת, כגון שתחב לו חבירו בבית הבליעה, ורבינו השמיט זאת (משנה-למלך).

8 ז. וּבַת כֹּהֵן פִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר, הִיא בְּתְרוּמָת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 **אם אָמוּ, וְאֵף עַל פִּי שְׁמֵתָה אָמוּ**⁷⁰. וְזֹאת⁷¹ אֹמְרֵת: **לֹא כִכָּן בְּתִי**⁷² כִּהֵן גְּדוֹל, שֶׁהוּא פּוֹסְלֵנִי מִן הַתְּרוּמָה.

23 (67) משנה, שם סט, ב. (68) שהיא ישראלית ופוסלת את אמה אף-על-פי שמת אביה. (69) לאחר מות אביו הכהן. (70) שכל זמן שהיא חיה, היא עצמה פוסלת את אמה, שהרי אביה ישראל. (71) אם אמו. (72) במשנה, שם: "כבני". אבל בכרייתא שם ע, א - כלשון רבינו.

24 **טז. הָעֶבֶד - אֵינוּ פּוֹסֵל**⁷³ מִשּׁוֹם זֶרַע וְאֵינוּ מֵאֲכִיל. **כִּיצַד? כִּהְנֵת שְׁנֵשֵׁאת לְיִשְׂרָאֵל אוֹ יִשְׂרָאֵלִית שְׁנֵשֵׁאת לְכֹהֵן, וְיִלְדָה מִמֶּנּוּ בֵן, וְהִלְךְ הַבֵּן וְנִכְבְּשׁ**⁷⁴ **עַל הַשְּׂפִחָה**⁷⁵ וְיִלְדָה מִמֶּנּוּ עֶבֶד⁷⁶, וּמֵת הַבֵּן וְהָרִי הָעֶבֶד קָיָם: הֵיתָה אִם אָבִיו שָׁל עֶבֶד זֶה בֵּת יִשְׂרָאֵל לְכֹהֵן - לֹא תֹאכַל בְּתֵרוּמָה; הֵיתָה בֵּת כִּהֵן לְיִשְׂרָאֵל - תֹּאכַל. שָׁאִין זֶה זֶרַע, שֶׁהָעֶבְדִּים אֵין לָהֶם יְחוּס⁷⁷.

25 (73) משנה, שם סט, ב. (74) נדחק ונדבק, לשון מכבש, ולשון גנאי הוא (רש"י שם). (75) וכל-שכן על הגויה (רדב"ז), וראה להלן. (76) שוולד שפחה כמותה (רש"י). וכן ולד גויה (קידושין סח:). (77) ולפיכך אינו פוסל ואינו מאכיל. [ואין כוונתו למה שאמרו ביבמות סב, א: "הכל מודים בעבד שאין לו חיים" (וכן כתב רבינו בפט"ו מהל' אישות ה"ו "שהעבד אין לו יחוס"), - שלא אמרו כן אלא בעבד שנשתחרר, ואילו בגוי שנתגייר, בניו מתייחסים אחריו, אבל בישראל - בין אם בא על הגויה ובין אם בא על השפחה, אין הוולדות מתייחסים אחריו].

26 **יז. בֵּת יִשְׂרָאֵל**⁷⁸ שְׁנֵשֵׁאת לְכֹהֵן וּמֵת, וְלֹא מִמֶּנּוּ בֵן, וְחִזְרָה וּנְשָׂאת לְיִשְׂרָאֵל - לֹא תֹאכַל בְּתֵרוּמָה⁷⁹. מֵת הַיִּשְׂרָאֵל וְלֹא מִמֶּנּוּ בֵן - לֹא תֹאכַל בְּתֵרוּמָה מִפְּנֵי בְּנֵה שְׁמֵיִשְׂרָאֵל⁸⁰. מֵת בְּנֵה מִיִּשְׂרָאֵל - אֹכֵלֵת בְּשִׁבִיל בְּנֵה הָרְאשׁוֹן.

27 (78) משנה, יבמות פו, ב. (79) מפני שנישאת לישראל, ונותקה מזרע הכהן. (80) אף-על-פי שיש לה גם בן מכהן, שהרי נותקה ממנו עם נישואיה לישראל.

28 **יח. בֵּת כִּהֵן שְׁנֵשֵׁאת לְיִשְׂרָאֵל**⁸¹ וַיֵּשׁ לָהּ מִמֶּנּוּ בֵן, וְחִזְרָה וּנְשָׂאת לְכֹהֵן - תֹּאכַל בְּתֵרוּמָה⁸². מֵת וְלֹא מִמֶּנּוּ בֵן - תֹּאכַל בְּתֵרוּמָה⁸³. מֵת בְּנֵה מִכֹּהֵן - אֲסוּרָה לְאֹכַל מִפְּנֵי בְּנֵה שְׁמֵיִשְׂרָאֵל. מֵת בְּנֵה שְׁמֵיִשְׂרָאֵל - חִזְרָת לְבֵית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ, וְאֹכֵלֵת בְּתֵרוּמָה, לֹא בְּחִזְקָה וְשׁוֹק⁸⁴.

29 (81) משנה, שם. (82) שנותקה מזרע של הישראל. (83) אף-על-פי שיש לה גם בן ישראל, שהרי נותקה ממנו עם נישואיה לכהן. (84) כמבואר למעלה בהלכה ז"ט. וכתב היכסף משנה: "דוקא בחזורת לבית אביה, אסורה בחזרה ושוק, אבל כשמת בנה מישראל והיא חוזרת לאכול בשביל בנה מכהן - חוזרת אף לחזרה ושוק, וכן מפורש בגמרא שם.

30 **יט. בֵּת יִשְׂרָאֵל שְׁנֵשֵׁאת לְיִשְׂרָאֵל תִּחְלָה וַיֵּשׁ לָהּ**

וכן שנינו בכתובות כב, א - להתירה לבעלה. (55) אפילו עד אחד, שבשבויה הקילו להאמין עד אחד שלא נטמאה, כמבואר בפ"ח מהל' אישות ה"ו. (56) יבמות נט, ב.

1 **יב. יִשְׂרָאֵלִית שִׁישׁ לָהּ זֶרַע מִכֹּהֵן**⁵⁷ - אֹכֵלֵת בְּשִׁבִיל בְּנֵה, בֵּין זָכָר בֵּין נְקֵבָה, וְאֶפְלוּ טַמְטוּם וְאֶנְדְּרוּ גֵינוּס⁵⁸, וְאֶפְלוּ זֶרַע הַזֶּרַע עַד סוּף פֶּל הָעוֹלָם; שְׁנֵשֵׁאת⁵⁹: זֶרַע אֵין לָהּ.

(57) משנה, שם פו, ב. (58) שם עב, א - אמרו שמאכיל את עבדיו, והוא-הדין שמאכיל את אמו. (59) ודרשו חכמים (שם ע). "עיין עליה", כלומר, חפש לה בן עד סוף כל הדורות, וראה בהלכה הסמוכה.

2 **יג. כִּשְׁם שְׁזַרַע יִשְׂרָאֵל**⁶⁰ מִכֹּהֵן פּוֹסֵל אוֹתָהּ⁶¹, כִּן זֶרַע כִּהֵן מִיִּשְׂרָאֵלִית מֵאֲכִיל אוֹתָהּ, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא זֶרַע פְּסוּל⁶². כִּיצַד? בֵּת יִשְׂרָאֵל שְׁנֵשֵׁאת לְכֹהֵן אוֹ כִּהְנֵת לְיִשְׂרָאֵל, וְיִלְדָה מִמֶּנּוּ בֵּת, וּבָא עַל הַבֵּת מִי שֶׁהוּא עֶרְוָה עָלֶיהָ אוֹ שְׁנֵשֵׁאת לְמִמְזָר, וּמֵתָה הַבֵּת וְהָרִי הַמִּמְזָר קָיָם⁶³. הֵיתָה אִם אָמוּ בֵּת יִשְׂרָאֵל לְכֹהֵן - תֹּאכַל בְּתֵרוּמָה; בֵּת כִּהֵן לְיִשְׂרָאֵל - לֹא תֹאכַל.

(60) זה מחובר להלכה הקודמת: "שנאמר זרע אין לה, כשם שזרע ישראל וכו'" (משנה-למלך). (61) משנה, שם פו, ב. (62) משנה, שם סט, ב. [ואף-על-פי שלימוד זה (של בת ישראל לכהן, מבת כהן לישראל) נדחה ב'ספרא' פרשת אמור (פ"ה ה"ו), שכן אמרו שם: "מניין לבן שיאכיל את אמו בתרומה, ודין הוא אם זרע כאב לפסול, נעשה את הזרע כאב להאכיל, הין אם עשה את הזרע כאב לפסול, שמדת הפסול מרובה וכו' תלמוד לומר (ויקרא כב, יא) ויליד ביתו [הם יאכלו] יאכיל" (וכן הוא גם בנדה מד, א: "קרי ביה יאכילו בלחמו") - לאחר שכבר למדו מ"יליד ביתו", למדו גם מ"זרע אין לה" הנאמר בבת כהן, שכשם שבה אין הבדל בין זרע כשר לבין זרע פסול, כמו כן בבת ישראל, וכן מפורש ביבמות ע.]. (63) ומאכיל את אם אמו, ע"י במשנה, שם.

3 **יד. הָא לְמִדְתָּ, שֶׁהִיא אֹכֵלֵת בְּשִׁבִיל זֶרַע וְאֵף עַל פִּי שְׁאוֹתוֹ הַזֶּרַע פְּסוּל, וְאֶפְלוּ אֵינוּ יִשְׂרָאֵל**⁶⁴. וְאֵין צְרִיף לֹמַר, שְׁאִם הֵיתָה לָהּ בֵּת מִכֹּהֵן, אֵף עַל פִּי שֶׁהִבֵּת נְשׂוּאָה לְיִשְׂרָאֵל⁶⁵, וְאֶפְלוּ נִתְחַלְלָה⁶⁶ - הָרִי אִמָּה אֹכֵלֵת בְּשִׁבִיל הַבֵּת הַפְּסוּלָה.

(64) [אולי רוצה לומר "מאינו ישראל", והכוונה לנישאת לגוי, שנפסלה מלאכול בתרומה, ואף-על-פי-כן אמה אוכלת עבורה, כמפורש ב'ספרא' שם ה"י, ובמשנה יבמות, שם]. (65) והבת אינה אוכלת. (66) ונעשית זרע פסול לכהונה.

4 **טו. כִּיּוֹצֵא בּוֹ, הִכְהֵנֵת שְׁאִינָה אֹכֵלֵת מִפְּנֵי זֶרַע שְׁמֵיִשְׂרָאֵל אֵף עַל פִּי שְׁאוֹתוֹ הַזֶּרַע כִּהֵנִים. כִּיצַד? בֵּת כִּהֵן**⁶⁷ שְׁנֵשֵׁאת לְיִשְׂרָאֵל וְיִלְדָה מִמֶּנּוּ בֵּת⁶⁸, וְהִלְכָה הַבֵּת וּנְשָׂאת לְכֹהֵן וְיִלְדָה מִמֶּנּוּ בֵּן - הָרִי זֶה רְאוּי לְהִיּוֹת כִּהֵן גְּדוֹל, מֵאֲכִיל אֶת אָמוּ⁶⁹ וּפּוֹסֵל אֶת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ו אדר ב' - ספר זרעים - הלכות תרומות קפז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 מִמְּנוּ בֵּן, וְחֻזְרָה וְנִשְׂאֵת לְכֹהֵן - אוֹכֵלֶת בְּתְרוּמָה.
2 מֵת וְלָהּ מִמְּנוּ בֵּן - אוֹכֵלֶת מִפְּנֵי בְּנֵהּ הָאֲחֵרוֹן, שֶׁהָרִי
3 הוּא מְאָכִילָה כְּמוֹ שֶׁהָאֲכִילָה אָבִיו.

(10) כלומר, מפני שאין בו לאו אלא עשה.

24 ד. מִי שֶׁהָיָה אוֹכֵל בְּתְרוּמָה וְהִרְגִישׁ שֶׁנִּזְדַּעְזְעוּ
25 אֵיבָרָיו¹¹ לְהוֹצִיא שְׂכֶבֶת זֶרַע - אוֹחִז בְּאֶמְהָ¹² וּבוֹלַע
26 אֶת הַתְּרוּמָה.

יום שישי ט"ו אדר ב' ה'תשע"ו

פָּרֶק שְׁבִיעִי

(1) יבאר אם הטמאין אוכלים בתרומה עד שיעריב משמן. ודין רוכבי גמלים ומשמשת שלא נתהפכה. ותרומת חוצה לארץ אם היא אסורה באכילה. כהן ערל או משוך ונשיהן ועבריהן. ואנדרוגינוס שנבעל. פצוע דכא וכוורת שפכה וחרש שוטה וקטן שקנו להם עבדים. בת ישראל שנישאת לכהן והכניסה לו עבדים.

(11) שנעקר זרע מגופו. (12) "שלא יצא הזרע עד שיבלע את התרומה שבפיו, דתנן: הזב ובעל קרי אין מטמאים עד שתצא טומאתן לחוץ".

27 ה. הַחֵרֵשׁ וְהַשׁוֹטָה - מְטַבְּלִין אוֹתָן וּמְאָכִילִין אוֹתָן
28 תְּרוּמָה אַחַר שֶׁהֶעֱרִיב שְׁמֶשֶׁן. וּמְשַׁמְרִין אוֹתָן שְׁלֵא
29 יִישְׁנוּ אַחַר הַטְּבִילָה; שְׁאֵם יִשְׁנוּ - טְמָאִים, אֲלֵא אִם
30 כֵּן עָשׂוּ לָהֶם פִּיִּס שֶׁל נְחֻשֶׁת¹³, שְׁמָא יִרְאוּ קָרִי.

6 א. כֹּהֵן טְמֵא אֲסוּר לְאָכֹל תְּרוּמָה, בֵּין טְמֵאָה בֵּין
7 טְהוֹרָה; שְׁנֵאָמַר: אִישׁ אִישׁ מִזְרַע אֲהֵרָן וְהוּא צְרוּעַ
8 אוֹ זָב, בְּקַדְשִׁים לֹא יֹאכַל - אִי זֶהוּ קֹדֵשׁ שְׁאוּכָלִין
9 אוֹתוֹ כֹּל זֶרַע אֲהֵרָן, זָקָרִים וְנִקְבוֹת²? הַיּוֹי אוֹמֵר: זֶה
10 תְּרוּמָה. אֲלֵא שְׁפַל טְמֵא הָאוֹכֵל תְּרוּמָה טְהוֹרָה -
11 חֵיב מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם³, וּלְפִיכָף לֹאֲקָה⁴; שְׁנֵאָמַר:
12 וְשִׁמְרוּ אֶת מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא יִשְׂאוּ עֲלֵיו חֵטְא. וְטְמֵא
13 שְׂאֵבֵל תְּרוּמָה טְמֵאָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּלֵאוּ - אֵינוֹ
14 לֹאֲקָה⁵, שֶׁהָרִי אֵינָה קֹדֵשׁ⁶.

(13) וכשירצו להאכילו תרומה יבדקו בכיס. ומדוע של נחושת? מפני שאינו בולע, וכשיראה קרי יהיה ניכר בכיס.

31 ו. רוֹכְבֵי גְמָלִים אֲסוּרִין לְאָכֹל בְּתְרוּמָה עַד שִׁיטְבְּלוּ
32 וַיַּעֲרִיב שְׁמֶשֶׁן; שֶׁהֵן בְּחֻזְקַת טְמֵאָה מִפְּנֵי הַחֲמוּם,
33 שֶׁהֶרְכִּיבָה עַל עוֹר הַגְּמָל¹⁴ מוֹצִיא טְפָה שֶׁל שְׂכֶבֶת
34 זֶרַע.

(14) כלומר, בלא אוכף.

35 ז. הַמְשַׁמֵּשֶׁת מִטְּתָהּ, אִם לֹא נִתְהַפְּכָה בְּשַׁעַת
36 תְּשֻׁמִּישָׁהּ¹⁵ - טוֹבֵלֶת וְאוֹכֵלֶת בְּתְרוּמָה לְעֵרֵב; וְאִם
37 נִתְהַפְּכָה בְּשַׁעַת הַתְּשֻׁמִּישׁ - הָרִי זֶה אֲסוּרָה לְאָכֹל
38 בְּתְרוּמָה כֹּל שֶׁלְּשָׁה יָמִים¹⁶; שְׂאֵי אֶפְשָׁר לָהּ שְׁלֵא
39 תִּפְלֹט וְתִהְיֶה טְמֵאָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְוֵאוֹ¹⁷.

(2) פרט לקדשי קדשים שאינם נאכלים אלא לזכרי כהונה, ובגמרא שם הוסיפו שתרומה נאכלת גם לחוזרת, היינו בת כהן שנישאת לישראל ומת, פרט לחזה ושוק, שאינה חוזרת אליהם. (3) שנאמר "ומתו בו כי יחלוהו". (4) שכל חיבי מיתות בידי שמים, לוקים. (5) אבל איסור יש לאכול תרומה טמאה, ועיין ביבמות עג: הא איסורא איכא ופירש רש"י לאכול תרומה טמאה. ודורשים זה מהפסוק "בשעריך תאכלנו", לזה ולא לאחר, ולאו הבא מכלל עשה, עשה. (6) שנאמר "ומתו בו כי יחלוהו", פרט לזו שמחוללת ועומדת.

(15) הראב"ד השיג ממה שאמרו שם בגמרא: והוא שהטבילה במטה שלא זזה ממקומה, אבל אם הלכה לטבילה, חוששין שמא נשתיר ממנו ופלתה. ונראה שרבינו גורס בגמרא "אלא לא קשיא כאן במתהפכת כאן בשאינה מתהפכת", ואם כן חזרו ממה שאמרו קודם, ולפי זה אין צורך להטבילה במטה. (16) לא ג' ימים שלמים אלא עד היום השלישי. (17) ושם כתב שאינה מטמאה אלא שלוש עונות, ועונה היא יום או לילה, ואם שמשה בליל שבת היא מטמאה ביום השבת, בליל יום א וביום א, ולא יותר.

15 ב. אֵין הַטְּמָאִים אוֹכֵלִין בְּתְרוּמָה עַד שִׁיַּעֲרִיב שְׁמֶשֶׁן
16 וַיִּצְאוּ שְׁלֵשָׁה כּוֹכְבִים⁷ אַחַר שִׁקִּיעַת הַחֲמָה⁸;
17 שְׁנֵאָמַר: וְכֹא הַשְּׁמֶשׁ וְטְהַר - עַד שִׁיטְהַר הָרְקִיעַ מִן
18 הָאֵוֶר⁹, וְאַחַר יֹאכַל מִן הַקְּדָשִׁים.

40 ח. תְּרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ, הוֹאִיל וְעַקְרָה מְדַבְּרִיהָ -
41 אֵינָה אֲסוּרָה בְּאֲכִילָה אֲלֵא לְכֹהֵן שֶׁטְמֵאָה יוֹצֵאָה
42 עֲלָיו מִגּוּפוֹ, וְהֵן: בְּעֲלֵי קָרְיִין וְזָבִין וְזָבוֹת וְנִדְוֹת
43 וְיִוְלָדוֹת. וְכֵלָן שֶׁטְבְּלוּ - מִתְרִין לְאֲכִילָה אֵף עַל פִּי
44 שְׁלֵא הֶעֱרִיב שְׁמֶשֶׁן¹⁸. אֲבָל טְמָאִי מִגַּע טְמֵאוֹת¹⁹ -
45 בֵּין שְׁנֵגַע בְּמַת, שְׂאֵי אֶפְשָׁר לָנוּ הַיּוֹם לְטְהַר מִמֶּנּוּ²⁰,
46 בֵּין שְׁנֵגַע בְּשַׁרְיָן - אֵינוֹ צְרִיף לְטַבֵּל לְתְרוּמַת חוּצָה
47 לְאֶרֶץ.

(7) בגמרא שם נאמר: "צאת הכוכבים" ובשבת לה: אמרו: "כוכב אחד יום, שני כוכבים בין השמשות, שלושה לילה". ושם אמר ר' יוסי: "לא כוכבים גדולים הנראים ביום ולא כוכבים קטנים שאינם נראים אלא בלילה, אלא בינונים". (8) וזה העת כמו שליש שעה אחר שקיעת החמה. (9) בברכות שם: "מאי וטהר טהר יומא, כדאמרי אינשי איערב שימשא ודאכי יומא". וברש"י שם: "אדכי לשון עבר, נתפנה העולם מן השמש".

(18) אף על פי שלתרומה של ארץ ישראל אינו ראוי אלא לאחר הערב שמש - לעניין תרומה של חוצה לארץ הוא ראוי

19 ג. כֹּהֵן טְהוֹר שְׂאֵבֵל תְּרוּמָה טְמֵאָה - אֵינוֹ לֹאֲקָה,
20 מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּעִשָׂה¹⁰; שְׁנֵאָמַר: וְאַחַר יֹאכַל מִן
21 הַקְּדָשִׁים - מְדַבֵּר שֶׁהוּא בְּקִדְשָׁתוֹ הוּא שִׁיאֲכַל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 אוֹכְלִין, וְנִשְׁיֵהֶן לֹא יֹאכְלוּ³². וְאִם לֹא יָדַע³³ אֶת
21 אֲשֶׁתוֹ מִשְׁנַעֲשֵׂה פְצוּעַ דָּבָר וְכָרוֹת שְׁפָכָה³⁴ - הֲרִי
22 אֵלָיו יֹאכְלוּ. וְכֵן אִם נִשָּׂא פֶת גְּרִים - הֲרִי זֶה
23 אוֹכְלֵת³⁵.

לאחר טבילה, שכיוון שטבל טהר מטומאה היוצאת מגופן, וחלה עליו טומאה קלה של טבול יום, שאינו אלא שני לטומאה, ואינה אלא כטמא מגע בלבד שאוכל בתרומת חוצה לארץ. (19) שאין טומאה יוצאה מגופן. (20) שאין לנו היום אפר פרה, להזות שלישי ושביעי.

1 ט. לְפִיכָּה, כִּהֵן קָטָן שְׁעֵדִין לֹא רָאָה קָרִי וְקִטְנָה
2 שְׁעֵדִין לֹא רָאָתָה דָם נְדָה - אוֹכְלִין אוֹתָהּ תָּמִיד בְּלֹא
3 בְּדִיקָה²¹, שְׁחֻזְקָתָן שְׁלֵא יִצָּאָה טְמֵאָה עֲדִין עֲלֵיהֶם.
4 וְהַמְצָרַע - הֲרִי הוּא כְּמִי שֶׁטְמֵאָה יוֹצָאָה עֲלָיו
5 מְגוּפָה²². וְהוּא שְׁיִטְמָא אוֹתוֹ כִּהֵן מִיחֹס²³; אֲבָל קֹדֶם
6 שְׁיִטְמָאָנוּ הִכְהֵן - טְהוֹר הוּא.

(21) אבל גדול הוא בחזקת טומאה עד שיטבול. (22) כן נראה בפסחים סז: שמצורע הרי הוא כזב לעניין זה. (23) ולא כהן מוחזק. ו"איזהו כהן מיוחס? כל שהעידו לו שני עדים שהוא כהן בן פלוני הכהן ופלוני בן פלוני הכהן עד איש שאינו צריך בדיקה, והוא הכהן ששימש על גבי המזבח." ו"מי שהעידו עליו שני עדים שראוהו שהיה אוכל בתרומה של תורה הרי זה מיוחס".

24 יד. פְּצוּעַ דָּבָר כִּהֵן שְׁקֵדֵשׁ פֶּת כִּהֵן - אֵינָה אוֹכְלֵת³⁶.
25 סָרִיס חֲמָה³⁷ - הוּא וְאֲשֶׁתוֹ וְעַבְדֵּיו אוֹכְלִין³⁸. טְמֵטוֹם
26 וְאַנְדְּרוּגִינוֹס - עַבְדֵּיהֶן אוֹכְלִין, אֲבָל לֹא נִשְׁוִיתֵיהֶן³⁹.

7 י. כִּהֵן עָרַל אֶסוּר לֹאֲכַל בְּתְרוּמָה מְדִין תּוֹרָה. שְׁהָרִי
8 נְאָמַר תּוֹשֵׁב וְשָׂכִיר בְּתְרוּמָה, וְנֹאמַר תּוֹשֵׁב וְשָׂכִיר
9 בְּפֶסֶח; מָה תּוֹשֵׁב וְשָׂכִיר הָאָמוֹר בְּפֶסֶח - עָרַל אֶסוּר
10 בּוֹ, אִךְ תּוֹשֵׁב וְשָׂכִיר הָאָמוֹר בְּתְרוּמָה - עָרַל אֶסוּר בּוֹ.
11 וְאִם אֲבָל - לֹאֲכָה מִן הַתּוֹרָה²⁴. מִשּׁוּף²⁵ מִתָּר לֹאֲכַל
12 בְּתְרוּמָה וְאִךְ עַל פִּי שְׁנֹרָאָה כְּעָרַל. וּמְדַבְּרֵי סוֹפְרִים,
13 שְׁיִמּוּל²⁶ פְּעַם שְׁנֵיהֶם עַד שִׁירָאָה מְהוּל.

(24) שאף על פי שדבר הנלמד מגזירה שווה, אינו מן התורה לדעת רבינו (ספר המצוות שורש ב) - מצאנו לחכמים שאמרו שאיסור אכילת תרומה לערל הוא מן התורה ולפיכך מנאו רבינו ללא תעשה. (25) שנמשכה ערלתו וכסתה את העטרה. (26) מלשון רבינו נראה שלא אסרוהו חכמים לאכול בתרומה, אלא הטילו עליו חובת מילה, כדי שיראה כמהול.

(36) כיוון שמשתמרת לביאה פסולה, נתחללה ופסולה מלאכול אפילו בתרומת בית אביה, ואפילו אם רק קידש אותה, ולא ידעה משנעשה פצוע דכא. ומה שמותרת לאכול בתרומה אם נישאה קודם שנעשה פצוע דכא, משום שהייתה אוכלת קודם, אין זה אלא שתחילת אכילתה הייתה על ידי נישואין אלו שהיו כשרים אז, ואף על פי שעכשיו נעשה פצוע דכא, כיוון שאותם הנישואין שהכשירוהו לאכילה קיימים עוד, אוכלת גם עכשיו, מאחר שכבר אכלה. אבל כאן מה שאכלה מבית אביה, נפקע לגמרי על ידי הקידושין, שאז יצאה מרשות אביה. (37) שנולד סריס מבטן אמו והוא על ידי שנתחממה אמו ביום הצהריים וחום התנור ששתתה משקה חזק. (38) סריס חמה שלא נטרס בידי אדם, אלא בידי שמים, אינו אסור לבוא בקהל. (39) שמא נקבה הוא ואין קידושו קידושין. ואנדרוגינוס שהוא ברייה בפני עצמה ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה, ולפיכך אינו מאכיל בתרומה על ידי קידושו.

14 יא. הַנּוֹלֵד מְהוּל - אוֹכֵל בְּתְרוּמָה²⁷. וְהַטְּמֵטוֹם -
15 אֵינּוּ אוֹכֵל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק עָרַל. וְאַנְדְּרוּגִינוֹס -
16 מִלְּאוֹכְלֵת²⁸.

27 טו. חֲרַשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן שְׁקָנּוּ לָהֶן עַבְדִּים - אֵינָן
28 אוֹכְלִין⁴⁰. אֲבָל אִם קָנּוּ לָהֶם בֵּית דִּין אוֹ אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס
29 אוֹ שְׁנַפְלוּ לָהֶן בִּירְשָׁה⁴¹ - הֲרִי אֵלָיו אוֹכְלִין.

(27) [ואף על פי שצריך להטיף ממנו דם ברית - כיון שאין כאן חיוב למול כבכל ערלה, אלא להטיף דם ברית בלבד, ובוה יוצא ידי חובה - אינו נקרא ערל אף לפני הטפת דם ברית]. (28) מל הזכרות שבו ואוכל בתרומה, ממה נפשך: בין שהוא איש בין שהוא אשה בין שהוא בריה בפני עצמה, זרעו של כהן הוא.

(40) מפני שאין לחרש שוטה וקטן קניין אלא על ידי בית דין או אפוטרופוס. ואין אני קורא בו "קניין כספו הוא יאכל בו". (41) שקטן נוחל.

17 יב. הָעָרַל וְכֹל הַטְּמֵאִין, אִךְ עַל פִּי שֶׁהֵן אֶסוּרִין
18 לֹאֲכַל בְּתְרוּמָה - נִשְׁיֵהֶן וְעַבְדֵּיהֶן אוֹכְלִין²⁹.

30 טז. אַנְדְּרוּגִינוֹס שְׁנֹבְעַל לְפֶסֶח מִן הַתּוֹרָה, בֵּין
31 דְּרָף וְכָרוֹתוֹ בֵּין דְּרָף נִקְבּוֹתוֹ - נִפְסַל מִלְּאֲכַל
32 בְּתְרוּמָה, כְּנִשְׁיֵים⁴². וְאֵין עַבְדֵּיו אוֹכְלִין⁴³. וְכֵן אִם
33 נִבְעַל לְאַנְדְּרוּגִינוֹס אַחַר שֶׁהוּא פּוֹסֵל בְּבִיאָתוֹ
34 לְאִשָּׁה⁴⁴ - נִפְסַל, וְאֵינוּ אוֹכֵל וְלֹא מְאָכִיל עַבְדֵּיו.

(29) שאף על פי שהם אסורים בתרומה - יש בהם קדושת כהונה.

19 יג. פְּצוּעַ דָּבָר³⁰ וְכָרוֹת שְׁפָכָה³¹ - הֵם וְעַבְדֵּיהֶן

12 יט. פת פהן שְנַשְׂאָת לְיִשְׂרָאֵל וְהִכְנִיסָהּ לוֹ בֵּין עֲבָדֵי
13 מְלוּג בֵּין עֲבָדֵי צֹאן בְּרִזְל - הָרִי אֵלוֹ לֹא יֵאָכְלוּ⁵³.

53) עבדי צאן ברזל לא יאכלו, מפני שהם של הבעל. ועבדי מלוג, לפי שהם שלה, ואף היא נפסלה מן התרומה על ידי נישואיה עם הישראל.

14 כ. אֶלְמָנָה לְכֹהֵן גְּדוּלָה⁵⁴, גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה⁵⁵ לְכֹהֵן
15 הַדְּיוּט, בֵּין פְּהֵנָה⁵⁶ בֵּין יִשְׂרָאֵלִית, וְכֵן שְׂאָר חֲבִיבֵי
16 לְאוּיִן⁵⁷, וְהִכְנִיסָהּ לוֹ עֲבָדֵי מְלוּג וְעֲבָדֵי צֹאן בְּרִזְל -
17 עֲבָדֵי מְלוּג לֹא יֵאָכְלוּ⁵⁸, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא חֲבִיב
18 בְּמִזְוֹנוֹתָם; וְעֲבָדֵי צֹאן בְּרִזְל יֵאָכְלוּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵם שָׁל
19 בְּעַל⁵⁹. נָשָׂא שְׁנִיָּה⁶⁰ - הִיא אוֹכֶלֶת⁶¹, וְעֲבָדֵי מְלוּג
20 שְׁלָהּ לֹא יֵאָכְלוּ⁶².

54) [והיינו בנישואין, שהרי מדובר כאן גם בבת ישראל, שאף בנישואין כשרים אינה אוכלת אלא לאחר נישואין].
55) גרושה או חלוצה, ששתייהן אסורות לכהן. [ואף על פי שחלוצה אינה אסורה אלא מדרבנן, ואינה נעשית זונה, כיוון שהיא מאיסורי כהונה היא נעשית חללה על ידן].
56) שאפילו בת כהן האוכלת בתרומת אביה, נתחללה ונפסלה מתרומה בנישואי איסור. (57) נישואי איסור שיש בהם לאו, שאף על ידם נעשית זונה ואסורה בתרומה. ונקט חייבי לאוין, לפי שבחייבי כריתות, אין קידושין תופסין כלל. (58) מפני שהם שלה וקניין שאינו אוכל אינו מאכיל, והיא עצמה פסולה בתרומה, שנעשית זונה או חללה.
59) הכהן, לפי שהם באחריותו. (60) שנייה לעריות, האסורה מדרבנן. ומכיוון שאמר "נשא", וודאי המדובר בבת ישראל שאינה אוכלת מן האירוסין אלא מן הנישואין.
61) ביבמות פה. "שניות מדברי סופרים - היא כשרה וולדה כשר". שאינה נעשית זונה, כיוון שאינה אסורה עליו מן התורה. ואינה נעשית חללה, כיוון שאינה מאיסורי כהונה.
62) ירושלמי שם. ושם: "עבדי שניות - היא אוכלת ועבדיה אינם אוכלים" ומפרשה רבינו בניחותא, ולא בתמיהה, כמו שפירשו המפרשים שם. ולא נתברר למה אינם אוכלים, הרי היא אוכלת, וקניין האוכל - מאכיל. ועבדי צאן ברזל אוכלים, שהם של הבעל.

21 כא. פְּהֵנָה אֶלְמָנָה⁶³ שְׁנַתְּאָרְסָהּ לְכֹהֵן גְּדוּל או
22 גְּרוּשָׁה לְכֹהֵן הַדְּיוּט⁶⁴, הוֹאִיל וְהֵן מְשֻׁמְרוֹת⁶⁵ לְבִיאָה
23 פְּסוּלָה שֶׁל תּוֹרָה - הָרִי אֵלוֹ לֹא יֵאָכְלוּ. וְכֵן אִם
24 נִכְנְסוּ לְחִפָּה בְּלֹא אַרְוִסִין - אֵינָן אוֹכֶלֶת, שֶׁחִפָּה⁶⁶
25 פּוֹסְלֶתָן⁶⁷ מִלְּאָכֵל. נִתְּאֲלַמְנוּ אוֹ נִתְּגַרְשׁוּ: מִן
26 הָאֲרוֹסִין - חֲזְרוּ לְהִכְשָׁרָן⁶⁸ וְאוֹכֶלֶת; מִן הַנְּשׂוּאִין
27 - לֹא יֵאָכְלוּ, שֶׁכָּבֵד נִתְּחַלְּלוּ⁶⁹.

63) וכתב "כהנת" לפי שהמדובר כאן בנתארסה, ובת ישראל לכהן אינה אוכלת אלא אם כן נישאה. (64) במשנה שם נזכרה גם "חלוצה" אבל אין זו אלא "שיגרא דלישא" אגב גרושה, שהרי חלוצה אינה פסולה אלא מדרבנן, ולפיכך השמיטה כאן רבינו, וכתב להלן (הלכה כג) שמותרת. (65) מצפות, כלומר עומדות לכך. (66) בלא קידושין. (67) אף על פי שחופה אינה קונה - כיוון

1 והוא שְׂיִבְעַל אוֹתוֹ דֶּרֶךְ נְקֻבוֹתוֹ⁴⁵; אָבֵל דֶּרֶךְ זְכָרוֹתוֹ
2 - אֵין זָכָר פּוֹסֵל זָכָר מִן הַפְּהֵנָה.

42) ירושלמי יבמות פרק ח הלכה ו "נבעל (האנדרוגינוס) נפסל מן התרומה כנשים", פירוש אם נבעל לפסול מן התרומה. שאם היה כשר לתרומה, אינו פוסלו, ממה נפשך: מצד דין נקבות של שניהם, אין כאן ביאה כלל. מצד דין זכרות של שניהם - אין זכר פוסל זכר. ומצד שהבועל זכר והנבעל נקבה, בוודאי שאינו פוסלה, שהרי ביאה כשרה היא. ומכיוון שאמר "כנשים", נראה שנפסל בין בדרך נקבותו ובין בדרך זכרותו, שהרי האשה נפסלת בין בכדרכה ובין שלא כדרכה. (43) שהרי נתחלל מן הכהונה. (44) שאם הוא כשר - אינו פוסל. (45) ירושלמי שם: "רבי יוחא ברבי סבא ר' יונה בשם רב המנונה, אפילו מין במינו (=אנדרוגינוס שבעל אנדרוגינוס) כל שהוא (= בין שבעלו דרך נקבותו בין שבעלו דרך זכרותו), וקשיא אם זכר הוא (=כלומר, אם אנדרוגינוס דינו כזכר, ואם כן שניהם דין אחד להם) אין זכר פוסל זכר, אם נקבה היא (= כלומר, לשניהם דין נקבה) אין נקבה פוסלת נקבה, צד זכרותו של זה פוסלת צד נקיבתו של זה". ולדעת רבינו היינו אם בעלו בדרך נקבותו, הוא פוסלו, מפני שצד זכרותו של זה פוסלת צד נקיבתו של זה. שאז אנו דנים את הבועל כזכר ואת הנבעל כנקבה. אבל אם בעלו בדרך זכרותו אומרים ממה נפשך: אם זה זכר אף זה זכר, ואין זכר פוסל זכר, ואם שניהם נקבות - אין ביאתו ביאה כלל.

3 יז. עֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שְׂתֵּפִין, שֶׁהִיא אֶחָד מֵהֵן פְּהֵן אֵינוֹ
4 מְאָכִיל⁶⁶ - הָרִי זֶה הָעֶבֶד אִסוּר לְאָכֵל⁴⁷. וְכָל
5 הַמְּאָכִיל בְּתוֹרָה - מְאָכִיל בְּחֻזָּה וְשׁוֹק.

46) [כלומר, כל השותפין היו כהנים כשרים, שאוכלים תרומה ומאכילים לעבדיהם, ואחד מהם היה פסול שאינו מאכיל עבדו בתרומה]. (47) בירושלמי שם: "מניין לכהן שקנה עבד ולישראל בו שותפות, אפילו אחד ממאה בו, שאינו מאכילו בתרומה תלמוד לומר וכהן כי יקנה" משמע שכולו קנוי לכהן המאכיל.

6 יח. פת ישראֵל שְנַשְׂאָת לְכֹהֵן וְהִכְנִיסָהּ לוֹ בֵּין עֲבָדֵי
7 מְלוּג⁴⁸ בֵּין עֲבָדֵי צֹאן בְּרִזְל⁴⁹ - הָרִי אֵלוֹ יֵאָכְלוּ⁵⁰.
8 וְכֵן עֲבָדֵי פְּהֵן שְׁקִנּוּ עֲבָדִים וְעֲבָדֵי אִשְׁתּוֹ שְׁקִנּוּ
9 עֲבָדִים - יֵאָכְלוּ; שְׁנַמְר: פִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיָן פְּסוּפּוֹ
10 - אִפְלוֹ קִנְיָן הִקְנִינִי⁵¹. וְקִנְיָן הָאוֹכֵל - מְאָכִיל
11 (אַחֲרֵים), וְקִנְיָן שְׂאִינוֹ אוֹכֵל⁵² - אֵינוֹ מְאָכִיל.

48) שהבעל משתמש בעבודתם כאכילת פירות.
49) שהכניסה בנדונייא והבעל קיבל אחריותם עליו.
50) עבדי צאן ברזל יאכלו לפי שהם ברשותו. ועבדי מלוג ששייכים לה יאכלו, שזהו כקניינו שקנה קניין. והמדובר כשהקנו להם העבדים והתנו עמהם שאינם קנויים להם אלא לכך וכך, שבאופן זה אינם קנויים לאדון כלל. (51) עבדים שקנו עבדים וקניין קניינו של הקניין (=עבדי אשתו שקנו עבדים). (52) כגון אלמנה לכהן גדול שאינה אוכלת בתרומה, שהרי היא חללה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

4) גמרא שם. 5) ומת הבעל. 6) בגמרא שם: "ילוד מאכיל, שאינו ילוד אינו מאכיל". שנאמר (ויקרא כב, יא): "ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו" - "קרי ביה יאכילו בלחמו" (נדה מד. וספרא פר' אמור פרשה ה הלכה ה), הרי שרק ילוד מאכיל (רש"י שם). 7) גמרא שם. 8) ומת הישראל. 9) מתרומת בית אביה. 10) שאינה דומה לנעוריה (רש"י שם).

17 ג. בת פהין¹¹ שפא עליה¹² ישראל¹³ - אין חוששין
18 שפא נתעברה, אלא טובלת¹³ ואוכלת לערב¹⁴. היתה
19 נשואה¹⁵ לישראל ומת בעלה - טובלת ואוכלת
20 בתרומה לערב עד ארבעים יום¹⁶. ואם הכר עברה¹⁷
21 - הרי זו מקלקלת למפרע¹⁸ עד ארבעים יום¹⁹. שכל
22 הארבעים יום אינו עבר, אלא מים בעולם²⁰ הוא
23 השוב.

11) משנה יבמות סט. 12) לשם זנות. 13) שם: לענין נישואין, ראה להלן. משום שנאמר (שם טו, יח): "ואשה אשר ישכב איש אותה שכבת זרע ורחצו במים וטמאו עד הערב" (רש"י שם). 14) ואין חוששים שמא נתעברה, שהרי אשה זונה מתהפכת, שלא תתעבר (יבמות לה. ופי"ג מהלכות גירושין הלכה כב). ואפילו לאחר ארבעים יום אינה חוששת, ראה להלן. 15) בכרייתא שם סט: 16) ויום הארבעים בכלל היתר, ראה להלן. שאף אם נתעברה - עד ארבעים יום אינו עובר כלל, ראה להלן. אבל לאחר ארבעים יום - אסורה לאכול מספק, שמא נתעברה. 17) בכרייתא שם. וראה להלן. 18) היינו לענין שתהא אסורה בתרומה מודאי, ותהא חייבת לשלם קרן וחומש, כדין זר האוכל תרומה (רש"י שם). 19) כלומר, לאחר ארבעים יום (שם). 20) כלשון הגמרא שם.

24 ד. בת ישראל²¹ ששואת לכהן, ומת²² והניחה
25 מעפרת - לא יאכלו עבדיה²³ בתרומה בשביל
26 העבר; שהילוד הוא שפאמכיל, שאינו ילוד - אינו
27 מאכיל²⁴. לפיכך²⁵, אם היה העבר חלל - אינו פוסל
28 העבדים²⁶, אלא אוכלין בגלל אחיו הפשרים, עד
29 שיוולד זה החלל ויאסרו העבדים מלאכל.

21) שם סז. 22) בלי בנים, ושאר הקרובים הם חללים (חזון איש). 23) (בין עבדי צאן ברזל ובין עבדי מלוג, שכיון שגם היא אינה אוכלת (למעלה הלכה ב) - גם עבדי מלוג שלה אינם אוכלים. ולכן נקט רבינו "בת ישראל", שאילו בת כהן, שהיא עצמה אוכלת - גם עבדי מלוג שלה אוכלים). 24) כדעת חכמים שם, שאין קנין לעובר. ואף-על-פי שבמתנה אמרו: "דעתו של אדם קרובה אצל בנו", וקנה העובר (פכ"ב מהלכות מכירה, הלכה י) - בירושה שאין שם דעת אחרת המקנה לו - לא קנה (עיין רדב"ז). 25) כלומר, לפי שאין לעובר קנין, כנ"ל. 26) נדה מד.

30 ה. היבם פיצד? בת ישראל²⁸ הזקוקה ליבם²⁹ פהין
31 - לא תאכל; ששנאמר: וכהן פי יקנה נפש, וזה עדין
32 לא קנאה³⁰. ובת פהין הזקוקה לישראל - אסורה³¹

שנכנסה לחופה לשם ביאה, הרי היא משתמרת לביאה פסולה. 68) שהרי לא נבעלו, ומעתה אינן משמרות עוד לביאה פסולה. 69) מכיוון שנבעלו לפסול, אבל אם נכנסו לחופה ולא נבעלו, אף על פי שדינן כבעולות - לא נתחללו מן התרומה, שהרי כן אמרו בפצוע דכא, שאם לא ידע את אשתו לאחר שנעשה פצוע דכא, הרי אלו יאכלו. [וכל שכן שאם נכנסו לחופה בלא אירוסין, שכל פסולה אינו אלא מפני שמשתמרת לביאה פסולה, שוודאי לא נתחללו].

1 כב. פהנת⁷⁰ שמת בעלה פהין ונפלה לפני יבמים
2 שיש פהין חלל - לא תאכל מפני זקת החלל⁷¹.
3 ונאפלו עשה פה אהד מן הפשרים מאמר⁷², שאין
4 המאמר קונה ביבמה קנין גמור.

70) בת כהן ואשת כהן. 71) שזקוקה גם לו, כשם שזקוקה לכל האחים, לייבום או לחליצה. 72) הוא קידושי כסף שהיבם מקדשה.

5 כג. פהין שנתן גט ליבמתו הפהנת, שהרי נאסרה
6 עליו ועדין זקתו עליה - הרי זו אוכלת בתרומה⁷³,
7 מפני שהיא משמרת לביאה פסולה של חבריהן,
8 שאין הגט פוסל היבמה אלא מדבריהן. וכן פהנת⁷⁴
9 חלוצה או שניה שנתאסרה⁷⁵ לכהן - אוכלת⁷⁶. פהין
10 הדיוט ששוא אילונית⁷⁷ - הרי זו אוכלת בתרומה.

73) היינו בתרומת בית אביה, שהרי היא כהנת, אבל בת ישראל אינה אוכלת, בשביל היבם שהוא כהן. 74) לפי שהמדובר באירוסין נקט "כהנת" שהרי בת ישראל אינה אוכלת באירוסין. 75) שהן משתמרות לביאה פסולה מדרבנן. 76) בתרומת בית אביה, שהמשתמרת לביאה פסולה מדרבנן אינה נפסלת. אבל חלוצה שנישאת - נתחללה. ושנייה שנישאת היא אוכלת, אבל עבדי מלוג שלה אינם אוכלים, ובנתארסה גם עבדיה אוכלים. 77) משנה ביבמות סא. ודלא כר' יהודה שאמר שכיוון שאינה לפריה ורבייה הרי היא כזונה. ונקט "כהן הדיוט" לפי שלר' יהודה אסורה גם לכהן הדיוט, אבל להלכה הוא הדין ככהן גדול.

פרק שמיני

1) יבאר שהעובר והיבם והאירוסין והחרש וכן תשע שנים ויום אחד פוסלין ולא מאכילין. מי שנישאת לכהן שוטה או שאנס ופיתה אותה. אשת איש שהעידו עליה עדי קיני ועדי סתירה, ואשת כהן שאמרה טמאה אני.

11 א. העבר והיבם² והארוסין והחרש³ וכן תשע שנים
12 ויום אחד - פוסלין ולא מאכילין.

2) לשון המשנה ביבמות סז: והולך ומפרש אותם בהלכות הבאות. 3) שאינו שומע ואינו מדבר (ראה למעלה בפ"ד הלכה ב, ובפ"ב מהלכות אישות הלכה כו).

13 ב. העבר פיצד? בת ישראל⁴ המעפרת מפהין⁵ - לא
14 תאכל⁶ בשביל העבר. ובת פהין⁷ המעפרת מישראל⁸
15 - אסורה לאכל⁹ מפני העבר; ששנאמר: ושבה אל
16 בית אביה כנעוריה - פרט למעפרת¹⁰.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ו אדר ב' - ספר זרעים - הלכות תרומות קצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

41) פוסלים ולא מאכילים, למעלה הלכה א. (42) בגמרא שם: "בת כהן לישראל - פסיל לה, דהא קנייה בהויה", ופירש"י "משעת הויה איפסלה, כדכתיב ובת כהן כי תהיה לאיש זר". ועיין תוספות שם. (43) שם סח. (44) למעלה פ"ו הלכה ג.

ח. **ישראל שאמר לכהנת: הרי את מקדשת לי אחר שלשים יום**⁴⁵ - הרי זו אוכלת בתרומה פל השלשים, שעדין לא נתארסה. ואם אמר לה: הרי את מקדשת לי מעכשו ולאחר שלשים יום⁴⁶ - הרי זו אסורה לאכל מיד⁴⁷. וכן שאר התנאים⁴⁸ פיוצא בזה.

45) שאינה מקודשת אלא אחר שלשים יום (פ"ז מהלכות אישות הלכה י, ומשנה בקידושין נח:). (46) שספק הוא בדינו אם זה תנאי, ולכשיעברו שלשים יום היא מקודשת למפרע. או שזוהי חזרה, ואינה מקודשת אלא אחר שלשים יום (שם הלכה יב). (47) מספק, שמא זהו תנאי ונמצאת מאורסת לישראל לאחר שלשים יום ומעכשו למפרע. (48) כגון שאמר לה הרי את מקודשת לי מעכשו בדינך זה, אם אתן לך מאתים זוז, ולאחר זמן נתן לה מאתים זוז, שהרי היא מקודשת לו למפרע משעת הקידושין (שם פ"ז הלכה טז).

ט. **החרש פיצד? פהנת**⁴⁹ **שנשאת לישראל**⁵¹ **חרש** - לא תאכל; **שהרי קונה בתקנת חכמים שתקנו לו נישואין**⁵². **ובת ישראל שנשאת לכהן חרש** - לא תאכל; **שאינו קונה מן התורה**⁵³, **שאינו בן דעת**.

49) הוא פוסל ואינו מאכיל (למעלה הלכה א). (50) יבמות סח. (51) נכתב כהן לישראל (למעלה הלכה ז) כתב "שנתארסה", וכאן כתב "שנשאת". ויתכן כי "נישואין" תיקנו חכמים בחרש, אבל "אירוסין" לחוד לא תיקנו, ואינם קונים אפילו מדרבנן. (52) שם קיב: ופ"ד מהלכות אישות הלכה ט. (53) בגמרא שם: "קנין כספו אמר רחמנא, והאי לאו בר קנין הוא".

י. **נתארסה**⁵⁴ **לכהן פקח**⁵⁵, **ולא הספיק לנכסה**⁵⁶ **עד שנתחרש** - אינה אוכלת⁵⁷. **מת**⁵⁸ **ונפלה לפני יום חרש**⁵⁹ **ויבמה** - אינה אוכלת⁶⁰. **אבל אם נשאה כשהוא פקח ונתחרש** - הרי זו אוכלת⁶¹. **מת**⁶² **ונפלה לפני יום חרש ויבמה** - הרי זו אוכלת, **הואיל והיתה אוכלת בתחלה**⁶³. **ואשת חרש שילדה ממנו** - הרי זו אוכלת בשביל בנה⁶⁴.

54) שם נו. (55) שהוא שלם בדעתו, ואינו לא חרש ולא שוטה (שם פ"ב הלכה כו). (56) לחופה בתורת נישואין. (57) שארוסה אינה אוכלת בתרומה, ונישואי חרש אינם אלא מדרבנן, ואינם מאכילים בתרומה, כמבואר למעלה. (58) זה שנתחרש. (59) שאף-על-פי שאין נישואיו אלא מדרבנן - לענין יבום, ביאתו ביאה מן התורה (פ"ו מהלכות יבום וחליצה הלכה ג). (60) שאף-על-פי שביאתו ביאה מן התורה - אינה טובה יותר מביאה בשוגג, שאינה מאכילה

1 **מפני יבמה; שנאמר: ושבה אל בית אביה פנעוניה**
2 **- פרט לשומרת יבם**³².

27) הוא פוסל ולא מאכיל, ראה למעלה הלכה א. (28) יבמות סז: (29) זקוקה להתייבם, שאין לה בנים. ואפילו אם היבם עודנו קטן, שלא הגיע לתשע שנים ויום אחד (שם סח.). (30) בגמרא שם: "קנין כספו אמר רחמנא, והאי קנין דאחיו הוא". (31) בתרומות בית אביה. (32) היינו הזקוקה ליבם, שאינה ברשותה לשוב, שהרי היא קשורה ביבם (רש"י שם).

3 **ו. יבם פהן**³³ **שבא על יבמתו**³⁴ **באנס או בשגגה,**
4 **או שהערה בה**³⁵ **ולא גמר, אף על פי שקנאה כמו**
5 **שבארנו בהלכות יבום**³⁶ - **אינו מאכילה בתרומה**³⁷
6 **עד שיבעל בעילה גמורה ברצון**³⁸. **במה דברים**
7 **אמורים? שנתאלמנה מן הארוסין; אבל**³⁹ **מן**
8 **הנשואין, הואיל והיתה אוכלת - תאכל בביאה זו**⁴⁰.

33) שם נו. (34) בת ישראל. (35) שהכניס ראש העטרה בלבד. (שם נח: ופ"א מהלכות איסורי ביאה, הלכה י). (36) פ"ב הלכה ג. (37) לפי הלשון השני שם, אין חולק בזה, ולפי הלשון הראשון זהו כשמואל, וראה להלן. (38) ביבמות שם אמרו: "כי רבי רחמנא [ביאת שוגג] לאוקמי במקום בעל, לאולמי מבעל לא". כלומר: לא ירבתה התורה ביאת שוגג ביבם שקונה יבמתו (= יבמה יבוא עליה, בין בשוגג בין במזיד - שם נד). אלא להעמידו במקום הבעל, אבל להעדיפו לא שמענו. ולפי שגם הבעל אינו מאכיל ארוסתו (בהלכה הסמוכה) גם היבם הזה, שבא על יבמתו בשוגג, אינו מאכיל. וכל זה אינו אלא מדרבנן, שהרי מן התורה ארוסה אוכלת בתרומה (למעלה פ"ו הלכה ג). ואף-על-פי שלא אמרו כן אלא על ביאת שוגג, שלא נתרבתה אלא ביבום בלבד, כתבה רבינו גם לענין העראה, וכן הוא בירושלמי שם, וכן נראה מדברי רי"ף (כסף-משנה). [ואף-על-פי שהעראה קונה גם באיש ואשה (ראה בפ"ג מהלכות אישות הלכה ה והערה כז) - כיון שעיקר היבום הוא להקים שם (דברים כה, ז), לא היה מן הדין שהעראה, שאינה ראויה להקים שם, תהא מועילה ביבום, אם לא שריבתה התורה, והרי זה כמו ביאה בשוגג, שהחמירו בה שלא יהא אלא עומד במקום אחיו ולא עדיף ממנו, ועיין מאירי. ולפי זה, גם בביאה שלא כדרכה, אף-על-פי שקנה אותה, כמבואר בהלכות יבום שם, כיון שאינה ראויה להקמת שם אינה אוכלת בתרומה, כנ"ל]. (39) שגם הבעל אינו מאכיל את ארוסתו בתרומה, כנ"ל. (40) אף-על-פי שהיא ביאה גרועה, שמעמידה היא את היבם במקום הבעל (יבמות שם, לפי הלשון הראשון לדברי הכל, ולפי הלשון השני כרב, ולא כשמואל, שהקשו עליו מברייתא).

9 **ז. הארוסין פיצד? בת פהן שנתארסה לישראל**
10 **אסורה לאכל; שהרי יש לו בה קנין**⁴². **ובת ישראל**
11 **שנתארסה לכהן - לא תאכל עד שתפנס לחפה;**
12 **שמא תאכל לבני בית אביה, כמו שבארנו**⁴⁴.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 שִׁפְתָהּ אוֹתָהּ פֶּהָן, וְיִלְדָהּ - אוֹכֵלֶת בְּשִׁבִיל בְּנֵהּ⁸¹.
 21 וְאָף עַל פִּי שֶׁהִדְבֵּר סִפְקָהּ, הוֹאִיל וּבִלָּא קְדוּשִׁין הִיא,
 22 שְׂמָא מֵאֲחֵר נִתְעַבְּרָה - הֲרֵי הַיֶּלֶד בְּחֻקְתָּ זֶה שְׂבֵא
 23 עָלֶיהָ. וְהוּא שְׂלֵא יֵצֵא עָלֶיהָ קוֹל⁸² עִם אַחֵר, אֶלָּא
 24 הַכֵּל מְרַנְּנִין אַחֲרֶיהָ בְּזֶה הַפֶּהָן. וְכֵן פֶּהָנֶת⁸³ שְׂבֵא
 25 עָלֶיהָ יִשְׂרָאֵל שׁוֹטָה אוֹ שְׂאֲנָסָה אוֹ פֶּתָה אוֹתָהּ
 26 וְנִתְעַבְּרָה - אֵינָה אוֹכֵלֶת מִפְּנֵי הָעֵבֶר⁸⁴. נִתְחַתֵּף
 27 הָעֵבֶר⁸⁵ - הֲרֵי זֶה תֹּאכֵל.

(80) משנה שם: (81) שהוא כהן. (82) שם, כרבא ולפי הלשון הראשון. (83) משנה שם. (84) שעובר פוסל, כמבואר למעלה בהלכה ב. (85) משנה שם.

28 טו. אֵשֶׁת אִישׁ⁸⁶ שְׂבֵאוֹ עָלֶיהָ עֵדִי קְנוֹי⁸⁷ וְעֵדִי
 29 סְתִירָה⁸⁸ - הֲרֵי זֶה אֲסוּרָה לֶאֱכֹל בְּתְרוּמָה עַד
 30 שְׁתִּשְׁתָּה מִי הַמְּרִים, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סִפְקָהּ זִנְיָה. מֵת
 31 בַּעֲלָהּ⁸⁹ קָדָם שְׁלִשְׁקָנָה, אוֹ שֶׁהִיָּתָה מִן הַנְּשִׂים שְׂאִינָן
 32 שׁוֹתוֹת⁹⁰ וְלֹא נוֹטְלוֹת פֶּתָפָה - הֲרֵי זֶה אֲסוּרָה לֶאֱכֹל
 33 בְּתְרוּמָה לְעוֹלָם⁹¹. וְכֵל אֵשֶׁת פֶּהָן שְׂאֲמָרָה טְמֵאָה
 34 אֲנִי⁹² - הֲרֵי זֶה אֲסוּרָה לֶאֱכֹל בְּתְרוּמָה⁹³.

(86) משנה בסוטה ו: "ואלו אסורות מלאכול בתרומה - והאומרת איני שותה". (87) היינו שהעידו שאמר לה הבעל בפני עדים, אל תסתרי עם איש פלוני (פ"א מהלכות סוטה הלכה א). (88) שהעידו שנסתרה עם אותו האיש שאמר לה אל תסתרי עמו בפני שני עדים (שם הלכה ב). (89) שאינה שותה (משנה שם כד. כדעת בית הלל, וכן הוא שם בפ"ב הלכה ז). (90) חמש עשרה הן במספר, ומניויות שם הלכה ב. (91) שהן ספק זונה (רדב"ז). (92) זניתי תחתך. (93) אף-על-פי שלאוסרה לבעלה אינה נאמנת, שמא עיניה נתנה באחר (גדרים צ: ופכ"ד מהלכות אישות הלכה כג) - לענין תרומה נאמנת. וכדעת רבא שם. והמדובר בלא קינוי וסתירה (כסף-משנה), שאילו היה קינוי וסתירה, משנה מפורשת בסוטה ו. "ואילו אסורות מלאכול בתרומה - האומרת טמאה אני לך" וראה בתוספות שם ד"ה האומרת.

35 טז. קְטָנָה בֵּת יִשְׂרָאֵל⁹⁴ שְׂנֵשֶׂאת לִכְהֵן שְׂלֵא מִדְּעַת
 36 אָבִיהָ, בֵּין בְּפָנֵי אָבִיהָ בֵּין שְׂלֵא בְּפָנֵיו⁹⁵, אָף עַל פִּי
 37 שֶׁקָּדְשָׁה אָבִיהָ⁹⁶ - אֵינָה אוֹכֵלֶת בְּתְרוּמָה; שְׂאֵם מִחָה
 38 - תַּעֲשֶׂה זָרָה לְמַפְרָע⁹⁷, וְזֶה שְׂרֹאָה וְשׁוֹתֵק - כּוֹעֵס
 39 הוּא, לְפִי שְׂנֵשֶׂאת שְׂלֵא לְדַעַתוֹ⁹⁸.

(94) קידושין מה: (95) כגון שהלך אחרי הקידושין למדינת הים. (96) וכל-שכן אם גם הקידושין היו שלא לדעת - שאינה אוכלת, ראה להלן. (97) מפני שבטלו הנישואין והאירוסין. (98) בגמרא שם שלש פלוגתות: א. נתקדשה לדעת אביה והלך אביה למדינת הים, ועמדה ונישאה, לרב - אוכלת, ולרב אסי - אינה אוכלת שמא יבוא אביה וימחה. והיתה עובדה, וחש רב לדעת רב אסי, ולפיכך הלכה כרב אסי. ב. נתקדשה לדעת אביה, ואביה כאן ונישאת שלא לדעתו, לרב ירמיה בר אבא - אוכלת, ולרב הונא - אינה

בתרומה אם לא אכלה עוד בחיי בעלה, כמבואר למעלה הלכה ו (יבמות שם). (61) שהרי הנישואין היו בפקחותו. (62) זה שנתחרש. (63) שביאת יבם חרש קונה לאוקמי היבם כבעל, וכל שהבעל האכיל, גם היבם מאכיל (גמרא שם). (64) שם.

1 יא. בֵּן תִּשְׁעַ שְׁנִים וַיּוֹם אֶחָד בְּיַצַּד⁶⁵ מִי שְׂנֵבְעָלָהּ⁶⁶
 2 לְאֲסוּרָה לָהּ וְהוּא בֵּן תִּשְׁעַ שְׁנִים וַיּוֹם אֶחָד, הוֹאִיל
 3 וּבִיָּאתוֹ בִּיָּאָה - נִפְסָלָה מִן הַפֶּהָנָה וְאֲסוּרָה מִלְּאֲכֹל
 4 בְּתְרוּמָה, מִפְּנֵי שְׂנֵבְעִישִׁית זִנְיָה אוֹ חֲלָלָה, כְּמוֹ
 5 שְׂבֵאֲרָנוּ⁶⁷. אֶפְלוּ הִיָּה שְׁחוּוֹ⁶⁸. וּבֵת יִשְׂרָאֵל שְׂנֵשֶׂאת
 6 לִכְהֵן בֵּן תִּשְׁעַ שְׁנִים וַיּוֹם אֶחָד, אָף עַל פִּי שְׂבִיָּאתוֹ
 7 בִּיָּאָה - אֵינָה אוֹכֵלֶת בְּשִׁבִיל הַקְּטָן, לְפִי שְׂאִינָה קוֹנָה
 8 עַד שְׁנֵי־דִיל⁶⁹. סִפְקָהּ שֶׁהוּא בֵּן תִּשְׁעַ שְׁנִים וַיּוֹם אֶחָד⁷⁰
 9 סִפְקָהּ שְׂאִינָה; נִשְׂאת לְבֵן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיּוֹם
 10 אֶחָד⁷¹, סִפְקָהּ שֶׁהִיא שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת סִפְקָהּ שְׂלֵא הִבִּיא⁷²
 11 - הֲרֵי זֶה אֲסוּרָה לֶאֱכֹל.

(65) הוא פוסל ואינו מאכיל (למעלה הלכה א). (66) כלומר, בת כהן. שם סח. (67) למעלה בפ"ו הלכה ז. (68) סוטה כו: "הוא האיש שאינו מתקשה ואינו מוליד" (פ"א מהלכות סוטה הלכה א, ועיין שם בהערה ח). (69) שקטן אינו בן דעת, ואפילו חכמים לא תיקנו לו נישואין (יבמות קיב:). (70) משנה שם סז: כלומר, זה האסור לה (שם סח). (71) משנה שם. והנה רש"י שם פירש, שהמדובר בבת כהן שנתארסה לישראל שפוסלה בתרומה מספק. אבל רבינו שכתב "נשאת" ולא כתב "נתארסה", כנראה שמפרשה בבת ישראל לכהן, שאילו היה ברור שהביא שתי שערות, היה מאכילה, כדין בת ישראל שנישאת לכהן, ועכשיו שספק הוא - אינו מאכילה. "שחוקה דרבא" ש"כל קטנה שהגיעה לכלל שנותיה, אינה צריכה בדיקה, חזקה הביאה סימנים" (גדה מו.), אינה אלא לחומרא (פ"א מהלכות גירושין הלכה ד), אבל לא לקולא. (72) והרי הוא כקטן (פ"ב מהלכות אישות הלכה יא).

12 יב. כָּל אֵלוֹ, כְּשֵׁם שְׂאִין מֵאֲכִילִין בְּתְרוּמָה שֶׁל
 13 תוֹרָה, כִּף אֵין מֵאֲכִילִין בְּתְרוּמָה שֶׁל דְּבָרֵיהֶם; גְּזֵרָה
 14 שְׂמָא יֵאֲכִילוּ בְּשֶׁל תוֹרָה⁷³.

(73) יבמות קיג.

15 יג. וְאֵלוֹ לֹא פוֹסְלִין⁷⁴ וְלֹא מֵאֲכִילִין⁷⁵: הָאוֹנֵס,
 16 וְהַמְּפִתָּה⁷⁶, וְהַשׁוֹטָה שְׂנֵשֶׂאת⁷⁷ אִשָּׁה. אֶלָּא אִם בֵּן
 17 הִיָּתָה אֲסוּרָה⁷⁸ לָהֵן, שֶׁהֵן פּוֹסְלִין אוֹתָהּ בְּבִיָּאתָם,
 18 מִפְּנֵי שְׂנֵבְעִישִׁית זִנְיָה וְחֲלָלָה, כְּמוֹ שְׂבֵאֲרָנוּ⁷⁹.

(74) את בת כהן מתרומת בית אביה, אם הם ישראלים. (75) את בת ישראל, אם הם כהנים. (76) כיון שבעלו לשם זנות, ולא לשם אישות. (77) שלשוטה לא תיקנו נישואין (שם קיב:). (78) משנה שם סט. (79) למעלה פ"ו הלכה ז.

19 יד. מִי שְׂנֵשֶׂאת⁸⁰ לִכְהֵן שׁוֹטָה, אוֹ שְׂאֲנָס אוֹתָהּ אוֹ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ו אדר ב' - ספר זרעים - הלכות תרומות קצג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 לְיִשְׂרָאֵל אוּ פֶת יִשְׂרָאֵל לְכַהֵן - הָרִי אֵלָיו לֹא יֵאָכְלוּ²³.
 18 אָכַל מִי שֶׁנִּגְמַר דִּינֹו בְּבֵית דִּין²⁴ וְהִנְחִיחוּהוּ בְּבֵית
 19 הַסֵּקִילָה²⁵ לְהֵרֵג - הָרִי זֶה פְּחֻזְקַת מֵת²⁶, וְלֹא תֵאָכַל
 20 אֶשְׁתּוֹ²⁷.

13 (משנה, שם, ב. 14) אבל לא כבשוה. (15) "מצור"
 (דברים כ, כ) תרגם אונקלוס "כרקומין" (רש"י גיטין, שם).
 16 (ועדיין לא טבעה (שם). 17) בדיני נפשות (שם).
 18 (ואם היו כהנים - נשותיהם אוכלות בתרומה. 19) לים.
 20 (למדברות. ששניהם (= המפרש לים והיוצא בשיירה)
 אינם כל-כך בסכנה ככל הנ"ל. 21) שמקבלים שוחד,
 ושמא השאירוהו בחיים, אבל היוצא ליהרג בבתי דינים של
 ישראל - הרי הוא בחזקת מת (גמרא שם, לפי הלשון השני
 של רב יוסף), וראה להלן. 22) "ירושלמי" גיטין פ"ג ה"ד.
 23) בבת כהן לישראל, שמא הוא חי ולא תאכל בתרומת
 אביה, ובת ישראל לכהן שמא הוא מת. 24) של ישראל.
 25) בגמרא שם, לא הזכירו אלא "גמר דין". אבל סבור
 רבינו שעד שלא הניחוהו בבית הסקילה, אפשר הדבר
 שימצאו לו זכות (כסף-משנה). ועיי"ש דף כט, א -
 ב'תוספות' ד"ה אבל. 26) ודאי ולא מצד חומרא (כסף-
 משנה). 27) אם הוא כהן והיא בת ישראל, ואם היא בת
 כהן והוא ישראל - אוכלת בתרומה (שם).

21 ג. הניחה²⁸ בעלה גוסס²⁹ במדינה אחרת, בין
 22 שהיתה פהנת אשת ישראל או ישראלית אשת פהן
 23 - לא תאכל³⁰; שרוב גוססין למיתה. אָחַד אוֹמֵר
 24 מֵת³¹, וְאָחַד אוֹמֵר לֹא מֵת - הָרִי זֶה לֹא תֵאָכַל.

28) גיטין כח, א. מימרא של רבא. 29) עומד למות. וראה
 בפ"ה מהל' גירושין הכ"ח והערה צב. 30) כהנת אשת
 ישראל - שמא הוא מן המיעוט, ולא מת. וישראלית אשת
 כהן, שמא הוא מן הרוב, ומת. 31) משנה, יבמות ק"ז, ב:
 "עד אומר מת, ועד אומר לא מת - הרי זו לא תנשא".
 והוא-הדין שאסורה בתרומה מספק (כסף-משנה).

25 ד. אָמְרָה לָהּ צִרְתָּהּ³², או אַחַת מִהַחֲמֵשׁ נָשִׁים³³
 26 שְׂאִינָן נֶאֱמָנֹת לְהַעֲדָה, שְׁמַת בְּעֵלָהּ, הוֹאִיל וְאִינָה
 27 נִשְׂאֵת עַל פִּיהֶן - הָרִי זֶה אוֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה³⁴ בְּחֻזְקַת
 28 שְׁבַעֲלָה קָנִים, עַד שֶׁיַּעֲדֵד לָהּ מִי שֶׁהוּא נֶאֱמָן
 29 לְהַשִּׂיאָה עַל פִּיו.

32) אשה שניה של בעלה. משנה, שם ק"ח, א. 33) כלומר,
 או אחרת מחמש הנשים, שהרי גם הצרה היא בכלל החמש.
 חמש הנשים האלו מנויות במשנה (שם ק"ז): חמותה ובת
 חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה. וראה בפ"ב מהל'
 גירושין ה"ט". 34) כרבי טרפון במשנה, שם. לפי שרב
 יהודה בשם שמואל, פסק שם הלכה כמותו, ועי' ראב"ד
 וכסף-משנה.

30 ה. הַמְשַׁחֲרֵר אֶת עַבְדּוֹ³⁵ - מְשִׁיזְכָּה לּוֹ³⁶ בְּגֵט שֶׁחָרַר
 31 פָּסְלוּ מִלְּאָכַל בְּתֵרוּמָה³⁷. וְכָל עֶבֶד שֶׁיֵּצֵא לְחָרוּת
 32 וְעַדִּין הוּא מְעַקֵּב גֵּט שֶׁחָרַר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת

אוכלת, ואף-על-פי שהיה כאן ושתק - כועס הוא, ולפיכך
 הוא שותק, והלכה כרב הונא, שהוא רבו של רב ירמיה בר
 אבא. ג. נתקדשה שלא מדעת האב ונישאת שלא מדעתו
 והוא כאן, לרב הונא - אוכלת, שכל כך (שגם נתקדשה שלא
 מדעתו) לא היה שותק מתוך כעס, אלא ודאי הסכים לכך.
 ולרב ירמיה בר אבא - איה אוכלת, ולפי שאמר עולא נראין
 דברי תלמיד (= רב ירמיה בר אבא) - הלכה כדבריו, ועיין
 כסף-משנה.

פֶּרֶק תְּשִׁיעוּי

1) יבאר האשה שעשתה שליח לקבל גיטה אם אוכלת
 בתרומה. עיר שהקיפוח כרכום וספינה הנטרפת בים. מי
 שהניחה בעלה גוסס במדינה אחרת. ואם אחד אומר מת
 ואחד אומר לא מת. מי שנגמר דינו בבית דין. המשחרר את
 עבדו. וישראל ששכר בהמה מכהן אם מאכילה תרומה. כהן
 שמכר פרתו לישראל ולקח הדמים ולא משך.

1 א. הָאִשָּׁה² אוֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה³ עַד שֶׁיִּגְיַע גֵּט לַיָּדָה אוּ
 2 לַיָּד שְׁלוּחָהּ שֶׁעָשְׂתָה לְקַבְּלָהּ⁴. וְכָל שֶׁהִיא סִפֵּק
 3 גְרוּשָׁה⁵ - הָרִי זֶה לֹא תֵאָכַל⁶. הָאִשָּׁה שֶׁעָשְׂתָה שְׁלִיחַ
 4 לְקַבֵּל לָהּ גֵּטָה - אֲסוּרָה לְאָכַל בְּתֵרוּמָה מִיָּד⁷. וְאִם
 5 אָמְרָה: קַבֵּל לִי גֵטִי בְּמָקוֹם פְּלוּנִי - אִינָה אֲסוּרָה
 6 עַד שֶׁיִּגְיַע שְׁלִיחַ לְאוֹתוֹ מְקוֹם⁸. שְׁלַחָה שְׁלִיחַ
 7 לְהַבִּיאָה⁹ לָהּ גֵּטָה¹⁰ - אוֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה עַד שֶׁיִּגְיַע גֵּט
 8 לַיָּדָה. הָאוֹמֵר לֹא שְׂתוּ¹¹: הָרִי זֶה גֵּטָה שֶׁעָה אַחַת
 9 קָדָם לְמִיתָתִי - אֲסוּרָה לְאָכַל בְּתֵרוּמָה מִיָּד¹².

2) בת ישראל שנישאת לכהן. 3) משנה, גיטין סה, א.
 4) שמשגיגע הגט לידו, מיד היא מתגרשת (פ"ו מהל'
 גירושין ה"א). 5) כגון שזרק לה הבעל הגט, ספק קרוב
 לו ספק קרוב לה (שם פ"ה ה"ג). או כגון שעשתה שליח
 לקבלה, שאסורה לאכול בתרומה מיד, שמא קיבל הגט מיד,
 כדלהלן. 6) אף-על-פי שבעלה חייב במזונותיה (פ"ח
 מהל' אישות הכ"ה) - באכילת תרומה אסורה, שמא גרושה
 היא. 7) חזקה שליח עושה שליחותו, ושמא כבר קיבל
 השליח את הגט (גיטין, שם). ומובן שהיינו מעת שתהיה לו
 שהות לקבל הגט. 8) כחכמים של רבי אליעזר (משנה,
 שם), שאם קיבל במקום אחר אינה מגורשת, שהאשה
 מקפידה שיקבל הגט דוקא באותו מקום. 9) זהו "שליח
 להבאה". 10) שאינה מתגרשת אלא כשהגיע גט לידיה
 (פ"ו מהל' גירושין ה"ד-ה). 11) שם כח, א. 12) שעל
 כל שעה ושעה, יש ספק שמא זו היא השעה הסמוכה
 למותו, שאף-על-פי ששמא מת לא חששו (ראה בהלכה
 הסמוכה) - שמא ימות, חששו (גמרא שם).

10 ב. עִיר¹³ שֶׁהִקִּיפוּהָ¹⁴ בְּרָקוֹם¹⁵, וּסְפִינָה הַמְטַרְפֶּת
 11 בַּיָּם¹⁶, וְהִיוּצֵא לְדוֹן¹⁷ - הָרִי אֵלָיו בְּחֻזְקַת קִימִין¹⁸;
 12 וְאִין צָרִיף לֹמֵר מִפְּרֵשׁ¹⁹ יוֹיֵצֵא בְּשִׂירָא²⁰. אָבַל עִיר
 13 שֶׁכִּבְשׁוּהָ בְּרָכּוֹם, וּסְפִינָה שֶׁאָבְדָה בַּיָּם, וְהִיוּצֵא לְהֵרֵג
 14 מִבְּתֵי דִינֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים²¹, וְמִי שֶׁגָּרְתּוֹ תִּנְיָה²² אוּ
 15 נִפְלָה עָלָיו מַפְלֵת אוּ שִׁטְפוּ נֶהַר - נֹוֹתְנִין לוֹ חֲמָרִי
 16 מֵתִים וְחֲמָרִי חַיִּים. לְפִיכָף, אִם הָיוּ נְשׁוּתִיחֵן בַּת פְּהֵן

1 עבדים³⁸ - אף על פי כן הרי הוא אסור לאכל
2 בתרומה³⁹.

20 ט. פרתו של ישראל שילדה בכור⁵³ - מאכלו
21 תרומה, שהבכור לפניהם. ואוצר אדם⁵⁴ פרשיני
22 תרומה לתוף שוככו, ואינו חושש שמא יבואו
23 היונים שלו⁵⁵ ויאכלו אותן.

(35) והאדון כהן. (36) על-ידי שליח. (37) משנה, גיטין יא, ב. וכדעת חכמים ש"זכות הוא לעבד שיוצא מתחת רבו לחירות", ולפיכך משהגיע הגט ליד הזוכה - נשתחרר העבד. וראה בפ"ו מהל' עבדים ה"א. (38) פ"ז ה"ז, ופ"ח מהלכה יג ואילך. (39) בעיא היא שם מב, ב - אם אינו אוכל בתרומה לפי שאינו קנין כספו, או שמא מכיון שעודנו זקוק לגט שחרור, הרי הוא קנין כספו, ולא נפשטה הבעיא, ולפיכך פסק רבינו לחומרא. ומה שאמרו בכריתות כד, ב - לדעת ריש לקיש, שמעוכב גט שחרור אוכל בתרומה - אין הלכה כן. ועי' 'תוספות' גיטין שם, ד"ה מעוכב.

3 ו. הכותב נכסיו לאחור⁴⁰ וזכה לו על ידי אחרי,
4 והיו בהן עבדים, ושתק זה שנתנו לו ואחר פך צוח
5 - הרי זה ספק⁴², אם זה שצוח הוכיח סופו על
6 תחלתו⁴³ ועדין לא יצאו מרשות ראשון, או זה
7 שצוח אחר ששתק חזר בו⁴⁴. לפיכך אין אוכלין
8 בתרומה⁴⁵, בין שהיה רבו שני ישראל והראשון בהן
9 בין שהיה רבו ראשון ישראל והשני בהן.

(40) ברייתא בבבא-בתרא קלח, א. וחולין לט, ב. (41) גמרא שם, שאם הקנה לו לעצמו - ודאי קנה, כיון ששתק, אף-על-פי שלבסוף צווח (שם, ושם). (42) כן פסק רבינו גם בפ"ד מהל' זכיה ומתנה ה"ג. ומקור דבריו שם ושם, שלא הכריעו חכמים בדבר זה. (43) שלא רצה במתנה זו, ומה ששתק בתחילה אין זה אות להסכמה, כי מה לו לצווח כל זמן שלא באה לידו (שם, ושם). (44) וחזרה בדברים אינה מועילה, כיון שקנה כבר מתחילה כששתק. ומדובר כשלא היה בדבריו לשון של הפקר, ראה שם ה"א. (45) מספק, שאינו ידוע למי העבדים שייכים, לרובם הראשון או לרובם השני.

24 י. יראה לי, שאם מכר הפהן פרתו לישראל ולקח
25 הדמים, אף על פי שעדין לא משף הלוקח - הרי
26 זה אסור להאכליה תרומה; שדין תורה מעות
27 קונות, כמו שיתבאר בהלכות מקח וממכר⁵⁶. ואם
28 מכר ישראל לפהן, אף על פי שנתן הדמים - לא
29 תאכל בתרומה עד שימשף⁵⁷.

10 ז. ישראל ששכר⁴⁶ בהמה מפהן - מאכליה
11 תרומה⁴⁷; וכהן ששכר בהמת ישראל, אף על פי
12 שהוא חייב במזונותיה - לא יאכלנה תרומה, מפני
13 שאינה קנין כספו⁴⁸.

(46) תרומות פ"א מ"ט. (47) לפי שהיא קנין כספו של כהן, והנה במשנה שם: "מאכליה כרשיני תרומה". וכתב שם הר"ש, שאין מאכלין אותה אלא כרשיני, שהם אוכל בהמה, אבל אוכל אדם אין מאכלין אותה, וראה למעלה פ"ו ה"א. (48) של כהן, ששכירות אינה קנין (עבודה זרה טו).

(56) פ"ג ה"א. (57) שחכמים תקנו שלא יקנה עד שימשוך (הלכות מכירה, שם).

יום ש"ק ט"ז אדר ב' ה'תשע"ו

פרק עשירי

(1) יבאר זר שאכל תרומה בשגגה וכמה יאכל ויהיה חייב. אם אכל וחזר ואכל אם מצטרף. ותרומה ותרומת מעשר אם מצטרפות. האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג או במזיד, טהורה או טמאה. המאכל לפועלים או לאורחים או לבניו

14 ח. ישראל ששם פרה מפהן לפטמה⁴⁹ ולהיות
15 השבח ביניהן - לא יאכלנה בתרומה, אף על פי
16 שיש לפהן חלק בשבתה⁵⁰. אבל פהן⁵¹ ששם פרה
17 מישראל לפטמה, אף על פי שיש לישראל חלק
18 בשבח, הואיל וגופה לפהן, שהרי שמה על עצמו
19 - הרי זה מאכליה תרומה⁵².

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט"ז אדר ב' - ספר זרעים - הלכות תרומות קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שכשם שתשלומין של תרומה טהורה נעשים כמותה (=תרומה טהורה), כמו כן תשלומי תרומה טמאה, ואף אם משלם חולין טהורים, הם נעשים תרומה טמאה. אולם בהלכה הקודמת כתבנו בדעת רבינו לעניין אוכל תרומה טהורה בשוגג, שאינו משלם אלא בשיווי של התרומה, ואף שאחרי שיעשו תרומה יהיו שווים פחות, וצריך עיון. (8) ואין צריך שיהא בו שווה פרוטה. (9) ואף על פי שלעניין נזיר כתב רבינו "נזיר שאכל כזית ענבים וכו' ושתה רביעית יין וכו' הרי זה לוקה", הרי ששתייה ברביעית ולא בכזית - אין זה אלא בנזיר שנאמר בו במפורש: "חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה", אבל בתרומה שלא נאמרה בה שתייה במפורש, אלא היא בכלל אכילה - שיעורה כאכילה. וכיצד משער משקין בכזית? - מביא כוס מלא יין ומביא זית ונותן לתוכו ושופע (=נשפך ממנו), אם שתה כיוצא בו חייב.

13 ג. אָכַל וְחָזַר וְאָכַל, שְׁתָּה וְחָזַר וְשָׁתָה, אִם יֵשׁ
14 מִתְחַלֵּת אֲכִילָה וְרֵאוּנָה עַד סוֹף אֲכִילָה אַחֲרֶיהָ פְּדִי
15 אֲכִילַת פָּרִס¹⁰, וּמִתְחַלֵּת שְׁתֵּיהָ וְרֵאוּנָה עַד סוֹף
16 שְׁתֵּיהָ אַחֲרֶיהָ פְּדִי שְׁתֵּיתָ רְבִיעִית¹¹ - הֲרִי אֱלוֹ
17 מְצַטְרֵפִין לְכַזִּית.

(10) פרס הוא חצי, והכוונה לחצי כיכר של שש ביצים, דהיינו שלוש ביצים. (11) ומה שאמרו בכריתות יג. שאף בשתייה בעינן בכדי אכילת פרס, וכן פסק רבינו בפרק ח מהלכות אבות הטומאות הלכה יא - אין הדברים אמורים אלא בשתייה ששיעורה ברביעית, אבל שתייה ששיעורה בפחות מזה, מצטרפת בכדי שתיית רביעית.

18 ד. הַתְּרוּמָה¹² וְתְרוּמַת מַעֲשֶׂר, בֵּין שָׁל דְּמַאי בֵּין שָׁל
19 וְדַאי, וְהִחֲלָה וְהִפְכוּרִים - גִּלְזָן מְצַטְרֵפִין לְכַזִּית
20 לְחֵיב עֲלֵיהֶן מִיתָה¹³ וְחֻמֶּשׁ, שֶׁפֶלֶן נִקְרָאוּ תְּרוּמָה¹⁴.
21 וּמִן הַדִּין הֵיאָה שְׁאִין חֲבִיבִין חֻמֶּשׁ עַל תְּרוּמַת מַעֲשֶׂר
22 שָׁל דְּמַאי, שְׁאִין חֲבִיבִין עַל מַעֲשֶׂר [שְׁנִי] שָׁלוּ, כְּמוֹ
23 שְׁתֵּיבָאָר; אָבַל אֲמָרוּ חֲכָמִים: אִם לֹא יִתְחַיֵּב עֲלֵיהָ¹⁵
24 חֻמֶּשׁ - יִזְלְזְלוּ בָּהָּ¹⁶.

(12) תרומה גדולה. (13) פשוט הוא שאין זה מוסב על תרומת דמאי שאינה אלא מדרבנן, ואין בה מיתה. (14) בחלה נאמר: "ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה", ובביכורים נאמר: "ותרומת ידך" וקבלו חז"ל שהכוונה לביכורים. (15) על התרומה. (16) ולא חששו אלא לתרומה בלבד, שוודאה במיתה ולא למעשר שני, שוודאו אינו במיתה.

25 ה. אָכַל תְּרוּמָה בְּמִזִּיד [וְהִתְרוּ בוֹ - לֹקֵה וְאִינוֹ
26 מְשַׁלֵּם; לֹא הִתְרוּ בוֹ]: אִם הִיְתָה טְהוּרָה - מְשַׁלֵּם
27 הַקֶּרֶן וְאִינוֹ מְשַׁלֵּם אֶת הַחֻמֶּשׁ¹⁷; וְאִם הִיְתָה טְמֵאָה
28 - מְשַׁלֵּם דְּמֵי עֲצִים¹⁸, מִפְּנֵי שְׁאִינָה רְאוּיָה אֲלֵא
29 לְהִסְקָה. לְפִיכָף, אִם אָבַל תְּרוּמַת תּוֹתִים וְרֵמוּנִים¹⁹
30 וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם²⁰ שְׁנוּטָמָאוּ - פְּטוּר מִן הַתְּשֻׁלוּמִין,
31 שְׁהָרִי אֵינָם רְאוּיִין לְהִסְקָה.

הקטנים, והמשלם את הקרן ולא את החומש. האשה שהייתה אוכלת תרומה ואמרו לה מת בעלך. שתי קופות אחת של תרומה ואחת של חולין ונפלה לאחת מהן. האוכל חומש בשגגה. ובת ישראל שאכלה תרומה ואח"כ נישאת לכהן. האוכל תרומה ממה משלם. ואם גזל תרומה או גנבה ולא אכלה.

1 א. זָר שְׁאָכַל תְּרוּמָה² בְּשֻׁגְגָה - מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֻמֶּשׁ³.
2 אָף עַל פִּי שְׂיֹדֵעַ שֶׁהִיא תְּרוּמָה וְשֶׁהוּא מְזַהֵר עֲלֶיהָ,
3 אָבַל לֹא יָדַע אִם חֲבִיב עֲלֶיהָ מִיתָה⁴ אִם לֹא - הֲרִי זֶה
4 שְׁגָגָה וּמְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֻמֶּשׁ.

(2) תרומות פרק ו משנה א. שנאמר: "ואיש כי יאכל קודש בשגגה ויסף חמישיתו עליו". [וקודש זה אינו קדשי המקדש (=הקרבנות), אלא קדשי הגבול (=תרומה), שהרי כל הפרשה כולה מדברת שם בתרומה, שנאמר: "ובא השמש וטהר", והיינו תרומה הנאכלת אחר הערב שמש. ובספרא למדו זאת בגזירה שווה "קודש - קודש", נאמר להלן "בערתי הקודש מן הבית" - "מה קודש האמור להלן בקדשי הגבול (=מעשר שני) הכתוב מדבר (ולא בקדשי המקדש), אף קודש האמור כאן, בקדשי הגבול (=תרומה) הכתוב מדבר"]. (3) מלבד (=מחוץ), כלומר, אם אכל שווה ארבעה משלם שווה חמישה, מפירות חולין מתוקנים. [ואינו משלם אלא דמי תרומה, שהם פחותים מדמי חולין, שאם אכל סאה של תרומה, אינו משלם סאה שלימה של חולין, אלא פחות מזה, לפי ערך השיווי. (4) בידי שמים. וכרבי יוחנן ששגגת כרת הרי היא שגגה לחייבו קרבן. וכרבי ששגגת מיתה בידי שמים, מחייבתו חומש, כשם ששגגת כרת, מחייבתו קרבן.]

5 ב. אָחַד הָאוֹכֵל דָּבָר שֶׁדָּרְכוֹ לְאָכְלוֹ⁵, וְאָחַד הַשּׁוֹתֵהוּ
6 דָּבָר שֶׁדָּרְכוֹ לְשׁוֹתוֹ, וְאָחַד הַסֶּף דָּבָר שֶׁדָּרְכוֹ לְסוֹף;
7 שְׁנֵאמַר: וְלֹא יִחְלְלוּ אֶת קְדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - לְרֵבּוֹת
8 אֶת הַסֶּף. וְאָחַד הָאוֹכֵל תְּרוּמָה טְהוּרָה אוֹ טְמֵאָה?
9 בְּשֻׁגְגָה - מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֻמֶּשׁ. וְאִינוֹ חֲבִיב בְּחֻמֶּשׁ עַד
10 שְׁיֵאכַל פְּרִי⁸; שְׁנֵאמַר: כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בְּשֻׁגְגָה, וְאִין
11 אֲכִילָה פְּחוּתָה מְכֻזֵּית. וּכְשֶׁם שְׁאֲכִילַת תְּרוּמָה
12 בְּכַזִּית, כֵּף שְׁתֵּיהָ בְּכַזִּית⁹.

(5) שאז נקראת אכילה, ובאין דרכו לא חשוב אכילה. [ומקור דבריו בתוספתא תרומות תחילת פרק ז: "הסך יין של תרומה שוגג משלם את הקרן ואינו משלם את החומש", לפי שישן אין דרכו לסיכה. (6) ששתייה בכלל אכילה. (7) [ומפשטות הלשון נראה, שכשם שבתרומה טהורה משלם דמים שלמים, כמו כן בתרומה טמאה משלם דמים שלמים, ולא דמי עצים בלבד, ורק להלן בהלכה ג גבי מזיד כתב, שאינו משלם אלא דמי עצים, מפני שאינה ראוייה אלא להסקה - לפי שבמזיד אין התשלומין תרומה, אבל בשוגג שהתשלומים תרומה, אם ישלם כשיווי דמי עצים בלבד, כשאחר כך ייעשו תרומה, לא ישוּו אפילו דמי עצים של התרומה, צריך הוא לשלם מן החולין כשיווי כזה, שלאחר התשלומין כשייעשו תרומה, יהיו שווים לדמי עצים של התרומה. ומסתבר שהוא הדין למשלם חולין טהורים,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 בְּאֵיכָל תְּרוּמָה - אֵינוּ מְשַׁלֵּם אֶת הַחֶמֶשׁ; שְׁנֵאמַר: 13
 14 פִּי יֵאָכֵל - לֹא שֶׁיִּזְיֵק אֶת עֲצָמוֹ³². וְכֵן הַכּוֹסֵס אֶת
 15 הַשְּׂעוּרִים - פְּטוּר מִן הַחֶמֶשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהִזִּיק עֲצָמוֹ. 15

(31) ביומא פ: "אמר ר' ירמיה אמר ריש לקיש זר שאכל תרומה אכילה גסה, משלם את הקרן ואינו משלם את החומש, כי יאכל, פרט למזיק". (32) וברש"י שם פירש: "פרט למזיק את התרומה".

16 ט. זֶר שֶׁבִּלְע³³ שׁוֹפֵין שֶׁל תְּרוּמָה וְהִקְיָאן, וְכֹא אַחַר
 17 וְאָכְלָן גַּם הוּא בְּשִׁגְגָה - הִרְאִישׁוֹן מְשַׁלֵּם קֶרֶן
 18 וְחֶמֶשׁ³⁴, וְהִשְׁנִי מְשַׁלֵּם דְּמֵי עֲצִים לְרֵאשׁוֹן³⁵. 18

(33) בלא כסיסה. שאם כססם ובלעם וחזר והקיאם, אינם ראויים אפילו להסקה, ואין השני חייב כלום. (34) שאף בליעה היא דרך אכילה. (35) שכיוון שבלעה הראשון, נתחללה, והרי זה ככהן שסך תרומה, שכן בתו ישראל מתעגל עליה. ואינו משלם אלא כמזיק ממון חברו.

19 י. הַמְּאֲכִיל הַפּוֹעֲלִים³⁶ וְאֶת הָאוֹרְחִים³⁷ תְּרוּמָה - הֵם
 20 מְשַׁלְּמִין קֶרֶן וְחֶמֶשׁ³⁸, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּשׁוֹגְגִין, וְהוּא
 21 מְשַׁלֵּם לָהֶם דְּמֵי סַעֲדָתָן³⁹; שְׂדֵמֵי הַחֲלִין יִתְרִין מִדְּמֵי
 22 תְּרוּמָה שֶׁאֲכָלוּ⁴⁰, שֶׁדָּבַר הָאִסוּר נִפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם
 23 חוֹתֵה מִמְּנוֹ⁴¹. 23

(36) שפסק עמהם להאכילם חולין. (37) שנתחייב לתת להם סעודה של חולין. (38) ולא המאכיל. (39) כלומר, מעות כשיווי סעודה של חולין, כמו שנתחייב להם. (40) שהם שילמו פירות חולין כפי השווי של התרומה בלבד, כלומר: אם אכלו סאה תרומה, לא שלמו סאה שלמה של חולין, אלא פחות מזה, לפי ערך השווי של התרומה. ואילו הוא, מחזיר להם דמי סאה של חולין. והיינו כתנא קמא במשנה שם ולא כרבי מאיר שאמר שהוא משלם את הקרן בדמי תרומה לכהן, והם משלמים את החומש. (41) כלומר: "נפשו של אדם קצה באכילת איסור אף על פי שאינו יודע בדבר, שליכו נוקפו, ואינה נחשבת לו אכילה".

24 יא. הַמְּאֲכִיל⁴² אֶת בְּנֵי הַקְּטָנִים⁴³ וְאֶת עֲבָדָיו⁴⁴ בֵּין
 25 גְּדוּלִים בֵּין קְטָנִים, וְהָאוֹכֵל תְּרוּמָה חוּצָה לְאֶרֶץ⁴⁵,
 26 וְהָאוֹכֵל אוֹ הַשׁוֹתֵה פְּחוֹת מִפְּזוּת⁴⁶, וְנִזְיֵר שֶׁשִּׁגְגָה⁴⁷
 27 וְשָׁתָה יַיִן שֶׁל תְּרוּמָה, וְהַשׁוֹתֵה שֶׁמֶן⁴⁸ וְהִסֵּף אֶת הַיַּיִן
 28 - כָּל אֵלוֹ מְשַׁלְּמִים אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא אֶת הַחֶמֶשׁ. 28

(42) זר. (43) שאינם בני חיוב. (44) הכנענים, שכל מה שקנו - קנה רבם, ואין להם מה לשלם. (45) שאינה אלא מדרבנן. (46) במשנה שם נזכרה רק "אכילה" ורבינו כתב גם שתייה, שאף היא בכזית. (47) והטעם הוא, שכיוון שחוק מאיסור תרומה אסור עליו היין מצד שהוא נזיר - שתיית איסור אינה שתייה לענין זה. ואף על פי שהאוכל בשוגג תרומה ביום הכיפורים, משלם קרן וחומש - אין זה אלא ביום הכיפורים שאינו אלא "איסור גברא", אבל נזיר הוא "איסור חפצא". (נאכל עדיין לא מיושב מה בין נזיר ששתה יין להאוכל תרומת הקדש, שאף היא אסורה מטעם

(17) ש"לא חייב השם יתברך בחומש אלא למי שאכל בשגגה, והוא אמרו: "ואיש כי יאכל קודש בשגגה", אבל במזיד אין חייב חומש, כי עוונו גדול מנשוא, ולא יתכפר בתשלומים". (18) תוספתא תרומות. [ומפשטות דברי התוספתא שם נראה, שהמדובר גם בשוגג, וכן כתב בתוספתא כפשוטה שם. ורבינו העתיק דין זה באוכל במזיד, אף על פי שבשניהם אינו משלם אלא דמי עצים בלבד, לפי שבשוגג צריך הוא לשלם לפי שוויה האמיתי אלא שהתשלומים ייעשו כתרומה טמאה, ויהיו אחר כך לדמי עצים, ואילו במזיד, שאין התשלומין נעשים תרומה, אינו משלם לכתחילה אלא דמי עצים בלבד]. (19) שם הגירסא "תותים וענבים", שגם ענבים אינם ראויים לכלום, שהרי אסור לזלף ביין את הבית, גזירה שמא יבואו לשתותו. (20) שאר פירות, שאין המשקה שלהם ראוי להדלקה.

1 ו. הָאוֹכֵל תְּרוּמַת חֶמֶץ בְּפֶסַח, בֵּין בְּזֵדוֹן בֵּין
 2 בְּשִׁגְגָה²¹, בֵּין טְמֵאָה בֵּין טְהוֹרָה - פְּטוּר מִן
 3 הַתְּשֻׁלוּמִין. אֶפְלוֹ הַפְּרִיֶּשֶׁה מִצָּה וְהַחֲמִיצָה²² -
 4 פְּטוּר. וְאֶפְלוֹ דְּמֵי עֲצִים אֵינוּ מְשַׁלֵּם, שֶׁהֲרִי אֵינָה
 5 רְאוּיָה לְהִסְקָה; מִפְּנֵי שֶׁהִיא אִסוּרָה בְּהִנָּאָה, אֵין לָהּ
 6 דְּמִים.

(21) כרבי עקיבא שם, הסובר שכשהוא משלם, משלם הוא לפי דמים, כלומר, לפי שוויה של התורה. (22) ורוצה לומר: לא רק אם גזל תרומת חמץ בפסח ואלה, אינו חייב לשלם, אלא אף אם הפרישה מצה והחמיצה אצלו, שגרם לה להפסד, אינו משלם כלום.

7 ז. אֲבָל הַשׁוֹגֵג שֶׁאֲכָל תְּרוּמָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים²³ או
 8 שֶׁאֲכָל תְּרוּמָה נְקוּרָה²⁴, וְהַשׁוֹתֵה יַיִן תְּרוּמָה
 9 שֶׁנִּתְגַּלְגַּלָּה²⁵, וְהִסֵּף יַיִן וְשֶׁמֶן כְּאֶהֱדָד²⁶, או שֶׁשָּׁתָה שֶׁמֶן
 10 וְחֶמֶץ²⁷ כְּאֶהֱדָד, או שֶׁכִּסְּסֵם²⁸ אֶת הַחֲטִיִּם²⁹ או גִּמַּע אֶת
 11 הַחֶמֶץ³⁰ - הֲרִי זֶה מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֶמֶשׁ.

(23) והיינו שהיה שוגג גם על התרומה וגם על יום הכיפורים, שאם התרו בו באחד מהם - הרי זה לוקה ואינו משלם. (24) שאסורה באכילה, שמא ניקרה הנחש. ואף על פי כן משלם, שכיוון שאכלה ולא הוזק, הוברר הדבר למפרע שלא ניקרה הנחש, והוא הדין ליין מגולה שבסמוך. (25) שאסור בשתייה, שמא שתה ממנו נחש. (26) [בתוספתא שם לפי כתב-יד עהרפורט "הסך יין וחומץ משלם קרן וחומש" ונראה שרבינו גרס שם "הסך יין ושמן כאחד משלם קרן וחומש", שהרי מפורש בתוספתא שם סוף פרק ט, שיין וחומץ אין דרכם בסיכה]. (27) שאף על פי שהשותה שמן לבד אינו חייב חומש - אם שתהו ביחד עם חומץ - דרכו בכך. (28) שדרך אכילה הוא, שהרי מברכים עליהם בורא פרי האדמה. (29) כשהן בלתי מבושלות. וכל שהוא אוכלו שלא כדרך אכילתו הרי הוא "כוסס". (30) ירושלמי שם: "רבי אבהו בשם ר' יוחנן הגמגע חומץ של תרומה לוקה". והוא הדין שמשלם קרן וחומש אם אכלו בשוגג.

12 ח. הִיָּה שֶׁבִּעַי³¹ וְקָץ בְּמִזוֹנוֹ וְהוֹסִיף עַל שֶׁבִּעַו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24 עליו הרצאה, והשנייה נזהג בה בתרומה. אבל אחר
25 את השנייה - אף הוא פטור. אבל אחד את שתיהן
26 - משלם פקטנה שבשתייהן⁶⁷; אם מזיד - קרן, ואם
27 שוגג - קרן וחמש.

65 ותולין לקולא כדי להחיר שניהם. ואף על פי שאם היו שתי סאין, אחת של חולין ואחת של תרומה, ונפלו אלו לתוך אלו, כתב רבינו שאין אנו אומרים "חולין לתוך חולין נפלו ותרומה לתוך התרומה", אלא בתרומה דרבנן. ואילו בתרומה של תורה לא הותר אלא אם רבו החולין על התרומה, באופן שמן התורה אין כאן איסור אפילו אם נפלה תרומה לתוך חולין, לפי שבטלה ברוב - כאן לא חילק רבינו בזה, ומשמע שאפילו בתרומה של תורה, ואפילו אם לא רבו החולין על התרומה, אנו תולין להקל, לפי שכאן, שלא נפלה אלא סאה אחת אנו מעמידים את החולין בחזקתם, אבל בשנפלו שתי סאים, שגם בחולין נפלה איזו סאה, כבר נתערעה חזקתם. 66) והיינו מן החומש, שהרי הקרן חייב לתת לכהן ממנה, ממה נפשך: אם השנייה היא התרומה, הרי היא לכהן, ואם הראשונה הייתה תרומה, והשנייה חולין, נותנה לכהן בתשלומין עבור התרומה. 67) שהמוציא מחברו עליו הראיה.

28 טו. האוכל את החמש בשגגה - הרי זה מוסיף עליו
29 חמש⁶⁸, שהחמש פקרין⁶⁹ לכל דבר. וכן מוסיף חמש
30 על חמש לעולם⁷⁰. כל המשלם קרן וחמש - הרי
31 התשלומין בתרומה לכל דבר⁷¹, אלא שאם נזרעו -
32 גדוליהן חליין⁷². ואם רצה הפהן למחל - אינו
33 מוחל⁷³. וכל המשלם את הקרן בלבד - הרי
34 התשלומין חליין, ואם רצה הפהן למחל - מוחל.

68) "וזה הוא עניין מה שאמר בו השם ית' בולת זה המקום וחמישיתו יוסף עליו. ואמרו: מלמד שהוא מוסיף חומש על חומש". 69) דינו ודין התרומה שווה. 70) שהתורה ריבתה חמישיות הרבה לקרן אחת. 71) שאף על פי שהם חולין מתוקנים, הם נעשים תרומה. 72) ירושלמי שם: "אמר ר' זירא בשם ר' חנינא: תשלומי תרומה הרי הן כתרומה לכל דבר אלא שגידוליהן חולין". שאף על פי שגזרו חכמים על גידולי תרומה ואסרום לזרים - לא גזרו כן על תשלומי תרומה. 73) שאינו ממון אלא כפרה, שהרי אפילו אוכל תרומת עצמו, שלא גזל כלום, משלם כפרה לעצמו וחומש לכהן. והא ראייה: שהחולין של התשלומים נעשים תרומה.

35 טז. בת ישראל שאכלה תרומה⁷⁴ ואחר כך נשאת
36 לכהן⁷⁵: אם תרומה שלא זכה בה פהן⁷⁶ אכלה -
37 משלמת קרן וחמש לעצמה⁷⁷; ואם תרומה שזכה
38 בה פהן אכלה - משלמת קרן לבעלים⁷⁸, וחמש
39 לעצמה. שכל המשלם קרן וחמש⁷⁹ - משלם הקרן
40 לבעלים, והחמש לכל פהן שירצה.

74) שהפרישה משל עצמה. 75) והרי היא מותרת באכילת תרומה. 76) שלא נתנה עוד לכהן. 77) לאכלם בתורת

הקדש חוץ מאיסור תרומה, ואף על פי כן חייבים עליה חומש]. 48) שמזיקו.

1 יב. בת פהן שהיתה נשואה לישראל⁴⁹ או שנפסלה⁵⁰
2 ואחר כך אכלה תרומה - משלמת את הקרן ולא את
3 החמש. האשה⁵¹ שהיתה אוכלת בתרומה ואמרו
4 לה: מת בעליך או גרשך⁵²; וכן העבד⁵³ שהיה אוכל
5 ואמרו לו: מת רבך והניח יורש שאינו מאכיל⁵⁴, או
6 שמקרה לישראל או נתנה לו, או שחרר⁵⁵; וכן פהן
7 שהיה אוכל ונדע לו שהוא בן גרושה⁵⁶ או בן
8 חלוצה - הרי אלו משלמין קרן בלבד⁵⁷. ואם
9 היתה תרומת חמין והיה ערב הפסח - הרי אלו
10 פטורין משלם⁵⁸; מפני שזמנה בהול⁵⁹, נחפזו
11 לאכל ולא בדקו. וכלן שהיתה להן תרומה בתוך
12 פיהן פשידעו שהן אסורין לאכל - הרי אלו
13 יפלטו⁶⁰.

49) ואף על פי שנפסלה מלאכול בתרומה - אינה משלמת את החומש, הואיל ולא הייתה זרה מתחילתה. אבל הקרן משלמת כדין גוזל חברו. 50) כגון שנבעלה לפסול לה. 51) בת ישראל הנשואה לכהן. 52) וכגון שאמרה לשלוחה קבל לי גיטי במקום פלוני, שאינה אסורה בתרומה עד שיגיע השליח לאותו מקום והיא לא ידעה שכבר הגיע השליח לאותו מקום. 53) עבד כנעני של כהן שאכל בתרומה. 54) כגון בן בתו שנישאת לישראל. 55) על ידי אחרים, שזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו. 56) הרי הוא חלל, ואסור לאכול בתרומה. 57) ולא חומש. האשה והעבד - לפי שאכלו מקודם, ואינם זרים בתחילה. ובן גרושה הואיל ואם עבד במקדש, עבודתו כשרה בדיעבד, אינו זר גם לעניין תרומה, שאף היא כעבודה, ולכך פטור מן החומש. וקרן חייב לשלם, כיוון שאינו ראוי לאכול תרומה. 58) אפילו קרן. 59) והרי זה אונס ופטור משלם אף קרן. 60) יוציאו מפהם, מאחר שאסורים בה. ואין אנו חוששים להפסד.

14 יג. היה אוכל ואמרו לו: נטמאת או נטמאת התרומה,
15 טמא היתה⁶¹ או טמאה היתה התרומה; או נדע שהוא
16 טבל, או מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, או מעשר
17 שני והקדש שלא נפדו; או שטעם טעם פשפש⁶² לתוך
18 פיו⁶³ - הרי אלו יפלטו⁶⁴.

61) ואכלת תחילה באיסור. 62) מין תולעים אדומים כצורת העדשים. 63) היינו בעת שאוכל התרומה הרגיש גם טעם פשפש בפיו. וזה מונע אותו מלאכול גם התרומה, מפני הטינוף והמאוס. 64) גם התרומה, אף על פי שמאבד אוכלי תרומה.

19 יד. שתי קפות, אחת של תרומה ואחת של חליין,
20 ונפלה תרומה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאי זו
21 נפלה - הריני אומר: לתוך של תרומה נפלה⁶⁵. אין
22 ידוע אי זו היא של תרומה, אבל זר אחת מהן -
23 הרי זה פטור מן התשלומין⁶⁶, שהמוציא מחברו

קצח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט"ז אדר ב' - ספר זרעים - הלכות תרומות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 טְהוֹרִין⁹¹. וְאִם שָׁלַם חֲלוּץ טְמֵאִין, בֵּין בְּשׁוּגַג בֵּין
21 בְּמִזִּיד⁹² - תְּשַׁלְּמוּ מִוִּן תְּשַׁלְּמוּ מִיָּד⁹³, וַיִּחְזֹר וַיִּשְׁלַם מִן
22 הַטְּהוֹרִין⁹⁴.

90] לפי מה שכתבנו למעלה בהלכה ב, שבאוכל תרומה טמאה בשוגג, אף חולין טהורים נעשים תרומה טמאה, מוסכרים הדברים היטב מה שמשלם בין חולין טהורים ובין חולין טמאים, שהרי שניהם יהיו תרומה טמאה]. (91) כמו התרומה שאכל. (92) ולדעת ריב"ן הכוונה לשוגג ומזיד בעת האכילה, ולפיכך שאלו שם על רבי מאיר שאמר: "במזיד אין תשלומי תשלומין" - "תבוא עליו ברכה, שאכל ממנו תרומה שאינה ראוייה לו בימי טומאתו, ומשלם לו חולין טמאים שהם ראויים לו בימי טומאתו", שלדעת המפרשים שהמדובר באכילת שוגג, אלא שהיה מזיד בעת ששילם, קשה מאוד הלא התשלומין הם תרומה, ואם כן אינם ראויים עוד בימי טומאתו, אבל אם נפרש שהמדובר במזיד בעת האכילה, לא קשה כלל, שהרי במזיד אין תשלומי תרומה. (93) ומשמע שבשוגג והם נעשים תרומה טמאה. (94) להשלים הפסדו של כהן.

23 כ.א. אָכַל תְּרוּמַת חֶבְרִי⁹⁵ - מְשַׁלֵּם לוֹ. אָכַל תְּרוּמַת
24 עַם הָאָרֶץ - מְשַׁלֵּם לְחֶבֶר, וְנוֹטֵל דְּמִיָּה מִמֶּנּוּ וְנוֹתֵן
25 לְעַם הָאָרֶץ⁹⁶ שְׂאֵכַל תְּרוּמָתוֹ; שְׂאֵין מוֹסְרִין טְהוֹרוֹת⁹⁷
26 לְעַם הָאָרֶץ.

95] כהן חבר. (96) לפייסו. (97) אף על פי שכתבנו למעלה, שהאוכל תרומה טמאה בשוגג ומשלם חולין טהורים, הם נעשים תרומה טמאה, ואם כן גם כאן כשמשלם עבור תרומת עם הארץ, שהיא תרומה טמאה, התשלומין כמותה, והרי תרומה טמאה מוסרים לעם הארץ? - ייתכן כי חששו שמא לא הייתה התרומה טמאה ביד עם הארץ, ואם כן התשלומין הם תרומה טהורה, ועכשיו ייטמאו בידו].

27 כ.ב. גִּזַּל תְּרוּמָה מֵאֲבֵי אִמּוֹ פֶּהָן וְאֶכְלָהּ, וְאַחַר כֵּן
28 מֵת אֲבֵי אִמּוֹ - אֵינּוּ מְשַׁלֵּם לְעֲצָמוֹ⁹⁸, אֶלֶּא לִיְדוּשׁ
29 אַחַר מְשַׁאֵר הַשֶּׁבֶט. וְכֵן אִם נִפְלָה לוֹ תְּרוּמָה מֵאֲבֵי
30 אִמּוֹ וְאֶכְלָהּ, וּבִעַל חוֹב שֶׁנָּבְהָ תְּרוּמָה בְּחוּבוֹ
31 וְהֶאֱשָׁה בְּקִתְבָתָּהּ וְאֶכְלָהּ - מְשַׁלְּמִין קֶרֶן וְחֹמֶשׁ
32 לְכֹהֵן חֶבְרִי, וְהַחֶבְרִי⁹⁹ נוֹתֵן לָהֶם דְּמִים¹⁰⁰ שֶׁהָיוּ
33 מוֹכְרִין בָּהֶן¹⁰¹ אוֹתָהּ הַתְּרוּמָה כְּמוֹ שְׂאֶכְלוּ.

98] כרבי יוחנן שם, שצריך להוציא הגזילה מתחת ידו. (99) הכהן. (100) דמי הקרן. (101) שהיורש את התרומה רשאי למכור את התרומה, וכן הבעל-חוב והאשה שגבו בחובם, הואיל וממונם הוא. והיינו משום שבהיתר באה לידם, אבל בגזל תרומה מאבי אמו כהן לא אמרו כן, מפני שבאיסור באה לידו.

34 כ.ג. הַגּוֹנֵב תְּרוּמָה וְלֹא אֶכְלָהּ - מְשַׁלֵּם תְּשַׁלְּמִי כִּפְּלָא
35 לְבַעֲלִים¹⁰². וַיֵּשׁ לוֹ לְשַׁלֵּם מִדְּמֵי תְּרוּמָה¹⁰³. גְּנֵבָה
36 וְאֶכְלָהּ - מְשַׁלֵּם שְׁנֵי קֶרְנֵין וְחֹמֶשׁ; קֶרֶן וְחֹמֶשׁ - מִן
37 הַחֲלוּץ¹⁰⁴, וְקֶרֶן¹⁰⁵ - אֶפְלוּ מִדְּמֵי תְּרוּמָה¹⁰⁶.

תרומה. שאלו הייתה התרומה בעין לא הייתה מחוייבת עתה ליתן לכהן, שהרי נעשתה כהנת בנישואיה. (78) לכהן שזכה בה. (79) כלומר, באכילת תרומה, וכן הוא במשנה שם: "מפני שאמרו האוכל תרומה בשוגג משלם קרן לבעלים וחומש לכל מי שירצה".

1 י.ז. לֹא הִסְפִּיקָה לְשַׁלֵּם⁸⁰ עַד שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה - בֵּין כֶּף וּבֵין
2 כֶּף⁸¹ אֵינָה מְשַׁלְּמַת לְעֲצָמָהּ, וְהָרִי הִיא כְּמִי שֶׁלֹּא נִשְׁאֵת
3 לְכֹהֵן מְעוֹלָם.

(80) כלומר, לא הפרישה עוד את התשלומין, שאלו הפרישה בעודה תחת בעלה הרי הן כבר שלה. (81) בין שזכה בה הכהן ובין שלא זכה בה הכהן.

4 י.ח. כָּל הָאוֹכֵל תְּרוּמָהּ, בֵּין בְּשׁוּגַג בֵּין בְּמִזִּיד⁸² -
5 אֵינּוּ מְשַׁלֵּם אֶלָּא מִן הַחֲלוּץ הַמִּתְקַנֵּים שֶׁהוֹצִיאוּ מֵהֶן
6 תְּרוּמוֹת וּמְעַשְׂרוֹת⁸³. וּמְשַׁלְּמִין מִן הַלֶּקֶט וּמִן
7 הַשִּׁבְחָה וּמִן הַפָּאָה וּמִן הַהֶפְקָר⁸⁴, וּמְמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן
8 שְׁנוּטָלָה תְּרוּמָתוֹ⁸⁵, אִף עַל פִּי שְׂעֲדִין לֹא נִטְלָה
9 תְּרוּמָה גְּדוּלָה שֵׁישׁ בּוֹ אִם הִקְדִּים הַמְּעַשֵּׂר
10 לְתְּרוּמָה⁸⁶. וּמְשַׁלְּמִין מִמְּעַשֵּׂר שְׁנִי וְהִקְדַּשׁ שְׁנִפְדּוֹ,
11 וְאִף עַל פִּי שְׁנִפְדּוֹ שֶׁלֹּא בְּהִלְכָהּ⁸⁷, וּמִן הַחֲדָשׁ עַל
12 הַיֵּשׁוּן⁸⁸. אָכַל לֹא מִמֵּין עַל שְׂאִינוֹ מִינוֹ; שְׁנִאֲמַר:
13 וְנָתַן לְכֹהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ - בְּקֹדֶשׁ שְׂאֶכְלוּ.

(82) בפרק ז שם משנה א אמרו, שהאוכל במזיד תשלומי חולין, ומתוך זה למד רבינו שהתשלומים הם פירות הראויים להיות קודש, ולא מעות, שאם משלם מעות מה שיך לומר "התשלומין חולין" ואיזה חידוש הוא, והיה לו לתנא לומר "התשלומין מעות" [83] שנאמר: "ונתן לכהן את הקודש" - "דבר הראוי להיות קודש", כלומר, דבר הראוי להיות אחר כך קודש, ולא שיש בו עכשיו קודש. והוא הדין לחומש, שנלמד מן הפסוק "ויסף חמישיתו עליו" - עליו, שהוא כמו הקרן. (84) שכולם פטורים מתרומה ומעשר, והרי הם כחולין מתוקנים. (85) תרומת מעשר. (86) כלומר, שהקדימו בשיבולים שהוא פטור מתרומה גדולה. אבל לא ניטלה תרומה כלל אין משלמין, שאינו מתוקן. (87) היינו: שנתן את הקרן ולא נתן את החומש, שבדיעבד הוא פדוי. אבל רבינו בפירוש המשניות שם כתב: מעשר שני שנפדה על ידי אסימון וההקדש שנפדה על הקרקע. וצריך עיון שהרי באופנים אלו אינם פדויים אפילו בדיעבד. (88) חדש של שנה זו וישן של השנה שעברה.

14 י.ט. הָאוֹכֵל קְשׁוּאִין שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית⁸⁹ - יִמְתִּין
15 לְקְשׁוּאִין שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית וַיִּשְׁלַם מֵהֶן; שְׂאִינוֹ
16 יָכוֹל לְשַׁלֵּם חוּבוֹ מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר
17 בְּמִקְוָמוֹ.

(89) ואכלם בשביעית, שאז אינם מצויים קישואים של שיטת.

18 כ. אָכַל תְּרוּמָה טְמֵאָה - מְשַׁלֵּם חֲלוּץ בֵּין טְמֵאִין
19 בֵּין טְהוֹרִין⁹⁰. אָכַל תְּרוּמָה טְהוֹרָה - מְשַׁלֵּם חֲלוּץ

115) והיינו כשגזל תרומה ונשבע ואחר כך הודה, שחייב לשלם חומש. (116) יוצא בו משום חומש בשביל הגזל. (117) של תרומה ולא דבר אחר. (118) והאחר היה שוגג. (119) היינו חומש מלבר. (120) שכשם שאין משלמין את הקרן ממין אחר, כן אינו משלם את החומש ממין אחר. (121) שהחומש אינו משתלם אלא מקרן אחד. (122) אפילו אם אכל תרומה בשוגג. (123) הואיל ובשוגג אכל את התרומה, אינו גוזל משעה שלקח את התרומה, אלא משעת אכילה הוא כגוזל, וכל הגולנים משלמים כשעת הגזילה.

פָּרָק אֶחָד עֶשְׂרִי

1) יבאר שהתרומה ניתנה לאכילה ולשתייה ולסיכה. מהו שמן שריפה. ואם משנים פירות התרומה מבריייתן. אם מבשלין יין של תרומה והאוכל כזית תרומה אפילו פירות אם צריך נטילה. ודין קטן פחות משבעה אם חשוב ערל. כהנת שחפפה ראשה בתלתן של תרומה אם חופפת הישראלית אחריה. ודין עוקצי תאנים של תרומה וגרעיני אתרוג או זיתים והסובין וכיוצא אם מותר לזרים. אם מדליקין שמן שריפה בבתי כנסיות. גידולי תרומה או גידולי גידולין. והזורע תרומה מה דינו.

א. התרומה נתנת² לאכילה ולשתייה ולסיכה³; 27
 שהסיכה היא כשתייה⁴, שנאמר⁵: ותבא כמים בקרבן⁶
 וכשמן בעצמותיו, והשתייה בכלל אכילה⁶. לאכל⁷
 דבר שדרכו לאכל⁷, ולשתייה דבר שדרכו לשתייה,
 ולסוד דבר שדרכו לסוד. לא יסוד יין וחמץ⁸; אכל⁸
 סף הוא את השמן הטהור, ומדליק את הטמא⁹.
 וזהו הנקרא שמן שרפה¹⁰ בכל מקום.
 33

2) שביעית פ"ח משנה ב (ותוספתא תרומות פרק ט, הוצאת ליברמן עמ' 851 54). (3) בלבד, אבל להדלקה אסור בתרומה טהורה (משנה בשביעית שם). (4) משנה בשבת פו. (5) שם נוסף: "אע"פ שאין ראייה לדבר, זכר לדבר". (6) יומא עו. (7) ראה הערה א. אבל דבר שאין דרכו לאכול אסור, שאין זו אכילה. וראה בפ"ה מהלכות שמיטה, הלכה ג. (8) שאין דרכם בסיכה (תוספתא שם). (9) אבל לא הטהור, כמו שביארנו למעלה. ולהדליק בטמא שמוחה, למדו בשבת כה. מן הפסוק "ואני נתתי לך" - "שלך תהא, להסיקה תחת תבשילך". (10) תרומות פ"א משנה י, ושבת כד: ועוד.

ב. תמרים של תרומה - מתיר לחבצון¹¹ ולקבצון¹² כעגול הדבילה¹², ואסור לעשות מהם שכר¹³. וכן אין עושין תמרים דבש¹⁴, ולא תפוחים יין, ולא פרות הסתו¹⁵ חמץ. וכן שאר כל הפרות אין משנין אותן מבריייתן בתרומה, חוץ מזיתים וענבים בלבד¹⁶. עבר ועשה האכל משקה - הרי זה שותהו¹⁷. וזר¹⁸ שאכל דבש תמרים ויין תפוחים וכיוצא בהן בשגגה - אינו חייב לשלם¹⁹. ואם אכל במזיד - מפין אותו מפת מרדות²⁰.

11) להדקם ולהקשותם כמו חביצי גבינה. (12) שאינו

102) ואין התרומה דומה להקדש שאין לו בעלים, ולפיכך אין בו תשלומי כפל. (103) כלומר, משלם מעות בשיווי התרומה ואינו צריך לשלם פירות הראויים להיות קודש. ואין כאן חידוש שמשלם רק בשיווי התרומה, שזה נוהג גם באוכל תרומה, אלא עיקר החידוש הוא שמשלם מעות ולא פירות. (104) מה שהוא חייב בה אפילו לא הייתה גנובה, ולפיכך אינו משלם תרומה אלא חולין. (105) כפל. (106) מעות בשיווי התרומה.

1 כד. היתה התרומה הקדש לבדק הפית¹⁰⁷ וגנבה
 2 ואכלה - אינו משלם תשלומי כפל; שאין תשלומי
 3 כפל בהקדש¹⁰⁸, כמו שיתבאר במקומו. אבל משלם
 4 קרן ושני חמשים¹⁰⁹: חמשה משום אכל תרומה,
 5 וחמשה משום שנהנה מן ההקדש¹¹⁰. ולמי משלם?
 6 אם היה בה פזית ואין בה שוה פרוטה - משלם
 7 לפניהם¹¹¹; ואם יש בה שוה פרוטה, בין שיש בה
 8 פזית¹¹² בין שאין בה פזית¹¹³ - משלם להקדש.

107) שהפרישה כהן שהיא ברשותו לבדק הבית. (108) "כמאמר השם יתברך: ישלם שניים לרעהו, לרעהו ולא להקדש". (109) כלומר, ייתכן שיהא כן, אם יש בו גם כזית וגם שווה פרוטה. (110) "כי העיקר אצלנו הנהנה מן ההקדש בשווה פרוטה מעל, ומשלם מה שהפסיד מן ההקדש בשעה שנהנה ממנו, בתוספת חומש. (111) חומש משום אכילת תרומה, שבתרומה אין צורך בפרוטה, אבל משום שנהנה מן ההקדש אין כאן, משום שאין בו שווה פרוטה. (112) ומשלם שני חומשים, אחד משום אכילת תרומה ואחד משום הנאת הקדש. (113) ומשלם חומש אחד משום הנאת הקדש לבד.

9 כה. ומפני מה חל אסור הקדש על אסור
 10 התרומה¹¹⁴? מפני שהתרומה אסורה לזר ומתרת
 11 לכהן, הקדישה - נאסרה על הפהן, לפיכך נוסף בה
 12 אסור אף על ישראל, על דרך שבארנו בהלכות
 13 ביאות אסורות ואסורי מאכלות.

114) הרי אין איסור חל על איסור.

14 כו. הגוזל תרומה ואכלה¹¹⁵ - משלם קרן וחמשה
 15 אחד, שהחמש שתיב בו משום תרומה יצא בו ידי
 16 גזול¹¹⁶; שנאמר: ונתן לפהן את הקדש - אינו חייב
 17 אלא בחמשה של קדש בלבד¹¹⁷. גזלה והאכילה
 18 לאחרי¹¹⁸ - האוכל משלם קרן וחמשה. פל מקום
 19 שאמרנו משלם קרן וחמשה, אם אכל שוה ארבעה
 20 - משלם שוה חמשה¹¹⁹ ממין שאכל¹²⁰. וכל מקום
 21 שאמרנו משלם קרן ושני חמשים, אכל שוה ארבעה
 22 - משלם ששה. וכל מקום שאמרנו משלם שני
 23 קרנין וחמשה אחד, אכל שוה ארבעה - משלם דמי
 24 תשעה¹²¹. ולעולם¹²² אינו משלם אלא לפי דמים
 25 שהיתה שוה בשעת אכילה¹²³, בין שהוזלה בשעת
 26 תשלומין בין שהוקרה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכיון שנהגו כן בחולין, מותר לעשות כך גם בתרומה (רדב"ן). [שכדרך שנהג בחולין, כך נוהג בתרומה, כמבואר בהלכה הסמוכה].

13 ה. כִּדְרָף שְׂמֵרָקְדִין³⁷ אֶת הַקֶּמַח בַּחֲלִין, כִּף נֹהֵג
14 הַפֶּהֶן בְּתְרוּמָה³⁸: מְרַקֵּד לְאֹכֵל וּמְשַׁלֵּף אֶת
15 הַמְרֹסָן³⁹. הֲרִי שְׂרָצָה לַעֲשׂוֹת סֵלֶת⁴⁰ מִנֶּפֶשׁ בְּנִפְיֹת
16 הַרְבֵּה, עַד שְׂיוֹצִיא קֵב אוֹ קִבִּים מִן הַסָּאָה - לֹא
17 יִשְׁלִיף אֶת הַשָּׂאָר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְאוּי לְאֲכִילָה, אֲלֵא
18 יִנְיַחֵהוּ בְּמָקוֹם מְצֻנֶע.

(37) בנפה. (38) תרומות פ"א משנה א. (39) הם הסובין הגסים. (40) שם.

19 ו. שֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה⁴¹ - אֵין חוֹסְמִין⁴² בּוֹ תַנּוּר
20 וְכִרְיִים, וְאֵין סִכִּין בּוֹ מִנְעֵל וְסַנְדֵּל⁴³. וְלֹא יִסּוּךְ רִגְלוֹ
21 וְהִיא בְּתוֹף מִנְעֵל וְסַנְדֵּל⁴⁴. אֲבָל סֶף אֶת רִגְלוֹ וְלוֹבֵשׁ
22 הַמִּנְעֵל אוֹ הַסַּנְדֵּל, וְסֶף כָּל גּוּפוֹ וּמִתְעַגֵּל עַל גְּבִי
23 קְטוּבֵלְיָא⁴⁵ חֲדָשָׁה; וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן נְסוּכִין - אֵינוֹ
24 חוֹשֵׁשׁ⁴⁶. אֲבָל לֹא יִתֵּן⁴⁷ שֶׁמֶן עַל גְּבִי טַבְּלָא שֶׁל
25 שִׁישׁ⁴⁸ לְהַתְעַגֵּל עָלֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁמֶאֱבָדוּ⁴⁹.

(41) תוספתא תרומות פ"י (שם עמ' 361 88). (42) כלומר, אין מחזקים, שדרך למשוח אותם בשמן בעודם חדשים כדי לחזקם (כסף-משנה). שלא ניתן שמן של תרומה אלא לסיכת גופו של כהן, ולא לסיכת כליו (רדב"ן). (43) תוספתא שם. שהמנעל והעור מושחים אותם בעודם חדשים לרככם וליפותם (כסף-משנה). (44) מפני שהשמן נופל גם על המנעל והסנדל. (45) עור ששוכבים או יושבים עליו, ומושחים אותו בעודו חדש (כסף-משנה). (46) תוספתא שם. והיינו משום שכבר נתחללה התרומה, ונתבטלה קדושתה, כמבואר להלן בהלכה ח. (47) תוספתא שם, כחכמים ולא כר' שמעון. (48) על גבי טבלא של עור, בוודאי אסור. אבל על גבי טבלא של שיש, שאינה בולעת, ישנה סברה להתיר (וכן סובר ר' שמעון שם), ואף-על-פי-כן אסור, שאי-אפשר שלא יבוא קצת לידי הפסד (כסף-משנה). (49) שוודאי נשאר מעט בטבלא, האיל ואי-אפשר לקנח הכל בגופו (שם).

26 ז. כָּל הָאוֹכֵל תְּרוּמָה, אֶפְלוּ פְרוֹת⁵⁰ - צְרִיף נְטִילַת
27 יָדַיִם⁵¹, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵיוּ יָדָיו טְהוֹרוֹת, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר
28 בְּמָקוֹמוֹ⁵². וְאֵינָה נְאָכְלַת עִם הַזֵּר⁵³ עַל הַשְּׁלֶחָן,
29 גְּזֵרָה שְׂמָא יֹאכֵל מִמֶּנָּה. וְתְרוּמַת חוּצָה לְאַרְץ -
30 נְאָכְלַת⁵⁴ עִם הַזֵּר עַל הַשְּׁלֶחָן, וְאֵינָה צְרִיכָה נְטִילַת
31 יָדַיִם, כְּחֲלִין⁵⁵. וְאֵין סִכִּין תְּרוּמָה בְּיָדַיִם מְסֻבּוֹת⁵⁶.
32 נָפַל עַל בֶּשָׂרוֹ - מְשַׁפְּשֵׁפוּ בְּיָדַיִם מְסֻבּוֹת⁵⁷. אֲבָל
33 סִכִּין אֶת הַקֶּטָן⁵⁸ בְּשֶׁמֶן תְּרוּמָה בְּתוֹף שִׁבְעָה⁵⁹,
34 שֶׁהַנּוֹלֵד כָּל שִׁבְעָה אֵינוֹ חָשׁוּב עָרְלוֹ⁶⁰.

(50) שבחולין אינם צריכים נטילת ידים, ואדרבה, "הנוטל ידיו לפירות - הרי זה מגסי הרוח" (שם), ופ"ו מהלכות ברכות הלכה ג). (51) חלה פ"א משנה ט, וחגיגה יח: (52) פ"ח מהלכות אבות הטומאה הלכה ח. (53) כן נראה

משנה אותם מבריייתם (ברכות לח.). (13) שאין משנים פירות תרומה מבריייתן (שם). (14) תרומות פ"א משנה ג. שאסור להחזיר האוכל משקה (פירוש המשנה שם). (15) פירות החורף. (16) משנה שם. "למאמר השי"ת (במדבר יח, יב) "כל חלב יצהר, וכל חלב תירוש ודגן", ותירוש הוא היין, ויצהר הוא השמן, וקראו הכתוב ראשית כמו שקרא הביכורים ראשית, וחייב אותה בתרומה, ולפיכך מותר להוציא מהם משקה" (פירוש המשנה שם). (17) שאסור להפסיד תרומה ולאבדה. (18) שם משנה ב. (19) לפי שאינם משקה אלא זיעה בעלמא (ברכות שם). והנה בתרומות שם: "ר' יהושע פוטרי", ופירש רבינו שם "פטור מן החומש", ומשמע שקרן חייב לשלם, לא יהא אלא גזל, כמו שכתב הראב"ד. (20) אבל מלקות מן התורה אין כאן, לפי שאינו משקה אלא זיעה בעלמא, כנ"ל.

1 ג. אֵין נוֹתֵינִין דְבִלְהָה²¹ וְגִרוּגְרוֹת לְתוֹף הַמּוֹרִיס²²,
2 מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְאֻבָּדִין²³; אֲבָל נוֹתֵינִין אֶת הַיֵּין לְתוֹף
3 הַמּוֹרִיס²⁴. וְאֵין מְפַטְמִין אֶת הַשְּׁמֶן²⁵, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
4 מוֹצִיאֵו מִפְּלֵל מְאֻכְלוֹת וְעוֹשֵׂהוּ שֶׁמֶן מְשֻׁחָה²⁶; אֲבָל
5 מְעַרְבִין יַיִן וְדִבְשׁ וּפְלִפְלִין²⁷ וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ לְאֲכִילָן.

(21) שם משנה א. (22) ציר דגים מלוחים (ר"ש שם). (23) שהדרך לסוחטן להוציא מימיהן ואחר-כך להשליכן (שם ע"פ התוספתא פ"ט). (24) למתק את המוריס ולהשיב טעמו. (25) כלומר, אין מרקחין שמן של תרומה בדברים שריחם טוב. (26) "שאלו הדברים משנים טעם השמן ומוציאים אותו מתכונתו ומחזירים אותו במדרגת השמנים שעושים הרופאים שאינם ראוים לאכילה" (פירוש המשנה שם). (27) זהו "יינומלין" שבמשנה שם, ובשבת קמ. קראוהו ופירושוהו כדברי רבינו, "אנומלין" (ובפירוש המשנה כתב רבינו, שהוא מעורב משמן יין ודבש ופלפלין". וראה בכסף-משנה שהביא נוסחת ספרים בדברי רבינו כאן: "אבל מערבין יין ושמן ודבש").

6 ד. אֵין מְבַשְׁלִין²⁸ יַיִן שֶׁל תְּרוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
7 מְמַעֲטוֹ²⁹. אֵין פּוֹבְשִׁין בְּצִלִּים³⁰ שֶׁל תְּרוּמָה בְּחֶמֶן
8 שֶׁל תְּרוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁמְפַסֵּיד הַחֶמֶן³¹. אֵין מְעַרְבִין
9 תְּבוּאָה³² בְּקִטְנִית. וְכָל דְבָר שִׁיתְפָּרֵשׁ זֶה מִזֶּה
10 פְּשׁוּבָרִין³³ אוֹתוֹ - מְעַרְבִין³⁴. וּמְשַׁחֲרָה יְהוּדָה³⁵
11 הַתְּחִילוֹ לְעַרְבַת תְּבוּאָה בְּתְבוּאָה³⁶ וְקִטְנִית בְּקִטְנִית,
12 אֲבָל לֹא תְבוּאָה בְּקִטְנִית.

(28) כחכמים, במשנה שם. (29) כי היין כשנתבשל, חסר בבישולו (פירוש המשנה שם). ובר"ש שם בשם הירושלמי, מביא פירוש אחר מפני שממעטיו משותיו, שאין כל אדם שותה יין מבושל כיון חי, שמבושל חזק יותר. (30) תוספתא תרומות פ"ט (הוצאת ליברמן עמ' 551 41). (31) שהבצל פוגם את החומץ (רדב"ן). (32) תוספתא שם פ"י (שם עמ' 361 05). והיינו משום שהתבואה החשובה מתבטל בקטניות, שאינם חשובים כל כך (רדב"ן). (33) כששמים בכברה ומנפים אותה. (34) שיכול להפריד שני המינים, תוספתא שם. (35) והתבואה היתה מעט, ולא הקפידו באכילת תערובת. (36) היינו חיטים בשעורים,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

72) תרומות פ"א משנה ד. עוקץ הוא העץ הקטן הדבק בבדי האילן ובעיקר הפרי (פירוש המשנה שם).
73) תאנים יבשים. (74) מין ממיני התאנים (שם).
75) הזרע והרוטב שבתוכו (פירוש המשניות לעדיות, פ"ג משנה ג). ופסק כחכמים ולא כר' דוסא שם. (76) תוספתא תרומות פ"י (עמ' 061 5), כחכמים ולא כר' דוסא.
77) תוספתא שם. (78) שכיון שהם מובלעים באוכל, כלומר, דבוקים בו, הם חשובים כאוכל (רדב"ז בשם הירושלמי, ועיין 'תוספות יום-טוב'). (79) כחכמים, במשנה ותוספתא שם. וקניבת ירק היינו הקצוות שחותכים ומשליכים מן הירק, כשמחתכים אותו לבשל (פירוש המשנה שם). (80) להלן בפ"א מהלכות מעשר הלכה יא, מבואר שאין הדברים אמורים אלא בהשליכום בבית, אבל אם השליכום לאשפה - מותרים לזרים. (81) שאינם מקנבים אלא העלים המעופשים ביותר, ונראה שכן גרס רבינו בירושלמי תרומות פ"א הלכה ד (כסף-משנה). (82) תוספתא תחלת פ"י.

יא. גרעיני אֶתְרוֹג - מְתָרִים⁸³. גְרַעֲיֵי זֵיתִים¹⁷ וְתְמָרִים⁸⁴ וְחֻרְבִין, אֶף עַל פִּי שְׁלֹא כִסְּוּ הַכֶּהֱן⁸⁵ -
הָרִי אֵלּוֹ אֲסוּרִין לְזָרִים⁸⁶. וְשֶׁאֵר הַגְרַעֲיֵינִין: בְּזֶמַן
שְׁכַנְסוּן⁸⁷ וְיֵשׁ בָּהֶן לְחֻלּוּחִית⁸⁸ לְמַעַץ אוֹתָן - אֲסוּרִין
לְזָר; וְאִם הִשְׁלִיכֵן - מְתָרִים⁸⁹.

83) שם. כי הם מרים ואינם ראויים לאכילה (רדב"ז).
84) תוספתא שם. (85) שאינו מכנס אותן, ואין דעתו עליהם. (86) כשיש עליהם קצת אוכל. (87) ודעתו עליהן, תרומות פ"א משנה ה. (88) ירושלמי שם. (89) שכיון שאינו ראוי לאכילה אלא על ידי הדחק, אין עליו דין תרומה מן התורה אלא מדרבנן, שמה ייחלף באוכל, וכיון שהשליכן, לא יבוא להחליף ולא גזרו עליו (משנה ראשונה).

יב. הַסְּבִין שֶׁל חֲטִימִים⁹⁰ חֲדָשׁוֹת - אֲסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
רָאוּי לְמַאֲכַל אָדָם⁹¹; וְשֶׁל יִשְׁנוֹת - מְתָר. וְעַד מָתִי
נִקְרָאוּ חֲדָשׁוֹת? כָּל זֶמַן שֶׁבִּפְנֵי אָדָם רְגִילִין לְחַבֵּט בֵּין
הַגְּרָנוֹת⁹².

90) תרומות שם. (91) לפי שהן לחות ואינן נטחנות היטב, ונשאר הרבה קמח מעורב בסובין (רע"ב). (92) כתנא-קמא, בירושלמי שם ובתוספתא שם.

יג. הַנְּצוּלוֹת⁹³ וְהַקְּבִיאוֹת⁹⁴ שֶׁל תְּרוּמָה - אֲסוּרוֹת⁹⁵; וְאִם הֶעֱלוּ אֶבֶק - מְתָרוֹת⁹⁶. שְׂמָרִים שֶׁל תְּרוּמָה⁹⁷ שֶׁנָּתַן עֲלֵיהֶם מַיִם⁹⁸ - הִרְאִשׁוּן⁹⁹ וְהִשְׁנִי אֲסוּר לְזָרִים¹⁰⁰, וְהִשְׁלִישִׁי מְתָר¹⁰¹. וְאִם לֹא נָתַן¹⁰² עֲלֵיהֶם מַיִם, אֵלֶּא מִסְּגַן הַיַּיִן מֵעַל הַשְּׂמָרִים בְּלִבְד¹⁰³ - אֶף הִשְׁלִישִׁי¹⁰⁴ אֲסוּר לְזָרִים¹⁰⁵.

93) תוספתא שם (עמ' 160 9) כנוסחת כ"י וויין. ופירוש נצולות, כמו שאמרו בבראשית רבה (פס"ז) על ויצל אלהים - מן הנצולות, ופירוש הערוך שהם החוסכים, כלומר, גרועים ודקים (כסף-משנה). [וראה בפ"ב דאהלות משנה א: "וכזית נצל". ופירש רבינו, "שהוא הבשר שנימוח ונעשה

מן המשנה בחלה פ"ד משנה ה (הובא בסמוך), שתרומת חו"ל נאכלת עם הזר, מכאן שתרומת א"י אסורה (רדב"ז).
54) משנה שם. (55) לפירות (כסף-משנה) [שהרי היא טמאה, ראה להלן פ"ב הלכה א]. (56) כלומר, בלי נטילת ידים, שהידים האלו פוסלות את התרומה. תוספתא תרומות פרק י. (57) כלומר, משפשפו וסך, שכבר נתחללה בשעה שנפל על בשרו ובטלה קדושתה. (58) בעיא היא ביבמות עא. ולא נפשטה, אבל פשוטה היא בירושלמי שם פ"א הלכה א (הגרע"א). (59) ללידתו עד שלא נימול אף-על-פי שהוא ערל, וערל אסור בתרומה. (60) לענין איסור אכילת תרומה וקדשים, ירושלמי שם.

ה. סֶךְ הוּא הַכֶּהֱן⁶¹ עֲצָמוֹ בְּשֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה וּמְבִיא
בֵּן בֶּתוֹ יִשְׂרָאֵל⁶² וּמַעְגִּילוֹ עַל גְּבִיּוֹ⁶³. וְאִם סֶךְ עֲצָמוֹ
בְּשֶׁמֶן וְנִכְנַס לְמַרְחֵץ⁶⁴ - מְתָר לְזָר לְמַשְׁחָן⁶⁵ בְּמַרְחֵץ
אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא נִסּוּף מִמֶּנּוּ⁶⁶.

61) תוספתא שם. וכן הוא בכבלי כריתות ז. (62) הוא-הדין ישראל אחר, ונקט בן בתו משום שרגיל ומצוי אצלו (רש"י שם). (63) שנאמר בתרומה (ויקרא כב, ט): "ומתו בו כי יחלוהו", וזו כבר נתחללה ובטלה קדושתה (כריתות שם). (64) יתכן כי במרחץ עצמו אסור לסוך, משום בזיון, כמו שכתב רבינו לענין פירות שביעית, בפ"ה מהלכות שמיטה הלכה ו (משנה-למלך). (65) כתב הכסף-משנה: "ט"ס הוא, וצריך להגיה "למשמשו". ואם נפשך לקיים הגירסא, תפרש למשחו למדרו כלשון ארמי, והוא מה שנוהגים למשמש איברי האדם במרחץ ליישבם ולתקנם". (66) והיינו משום שכבר נתחללה התרומה כשסך עצמו, עיין רדב"ז.

ט. כֶּהֱנֵת שֶׁחִפְפָּה⁶⁷ רֹאשָׁהּ בְּתֵלְתָן שֶׁל תְּרוּמָה - אֵין
הַיִּשְׂרָאֵלִית מְתָרֵת לַחֵף אַחֲרֶיהָ⁶⁸. אֲבָל מַעְגֵּלֵת שְׁעָרָה
בְּשְׁעָרָה⁶⁹. וּמִפְּנֵי מָה הִתְרוּ הַכֹּהֲנִים לַחֵף⁷⁰ שְׁעָרָן
בְּתֵלְתָן שֶׁל תְּרוּמָה? מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְמַאֲכַל
אָדָם⁷¹.

67) תוספתא תרומות שם (הוצאת ליברמן עמ' 061 21).
68) מהתלתן הנשאר. (69) שהתלתן שבשער הכהנת, כבר נתחלל ובטלה קדושתו, כנ"ל. (70) הרי התרומה ניתנת רק לאכילה ולשתיה ולסיכה (למעלה הלכה א). (71) אלא על ידי הדחק, שאם לא היה מאכל אדם כלל, לא היה חייב בתרומה (כסף-משנה). והואיל ואינו ראוי לאכילה אלא על ידי הדחק, הותרו להשתמש בו לצרכים אחרים, כמו חפיפה ורחיצה הדומות לסיכה. וראה להלן פ"ב הלכה ז, ולמעלה פ"ב הלכה ח.

י. עֶקְצֵי תְּאֲנִים⁷² וְגִרְגֻרוֹת⁷³, וְהַפְּלִיסִים⁷⁴ וְהַחֻרְבִין,
וּמְעֵי אֲבֻטִיחִין⁷⁵ וְקִלְפֵי אֲבֻטִיחִין⁷⁶, וְאֶתְרוֹג וּמְלַפְפוֹן⁷⁷,
אֶף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶן אֲכָל⁷⁸, וְקִנְיַת יֵרֶק⁷⁹
שֶׁמְשַׁלְּכִין בְּעֵלֵי בָתִּים⁸⁰ - הָרִי אֵלּוֹ אֲסוּרִים לְזָרִים.
אֲבָל קִנְיַת יֵרֶק שֶׁמְקַנְבִּים הַגְּנֻנִין⁸¹ - מְתָרֵת לְזָרִים.
קִלְפֵי פּוּלִין⁸² וְשֶׁמְשָׁמִין: אִם יֵשׁ בָּהֶן אֲכָל -
אֲסוּרִין; אֵין בָּהֶן אֲכָל - מְתָרִין.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 לְיִשְׂרָאֵל לְעֵלֹת בּוֹ לְעֹלָהּ וְלִהְיֶנָּס לְחֹדֶר לְעִשׂוֹת
14 צְרִיכֵי הַפְּהִי, אֲבָל לֹא צְרִיכֵי יִשְׂרָאֵל. וְאִם הָיָה שֶׁתָּהָרָה¹²⁰
15 עִמּוֹ - מִתְּרִי¹²¹.

(118) תוספתא תרומות פ"י. (119) שמן תרומה טמאה
שמותר בהדלקה. (120) שם. (121) כיון שיש גם לכהן
הנאה מזה (רדב"ז).

16 יִז. יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה אוֹרְחָה¹²² אֲצֵל פְּהִי וְהִדְלִיק לוֹ שֶׁמֶן
17 שְׁרִפָּה, וְעָמַד הַפְּהִי וְהִלָּךְ לוֹ - אֵינּוּ חַיֵּב לְכַבּוֹתוֹ עַד
18 שְׂיִכְבְּהָ מֵאֲלֵיו. וְטוֹבֵל הַיִּשְׂרָאֵל פְּתִילָה¹²³ בְּנֵר הַפְּהִי
19 וּמִדְלִיק לִילָךְ בְּהָ¹²⁴.

(122) תוספתא שם. (123) שם. (124) דעת רבינו, שהנאה
של כילוי בתרומה לזר אינה אסורה אלא מדרבנן, ולצורך
כזה שלא ילך באפילה לא גזרו, עיין משנה-למלך.

20 יח. בְּקָרוֹ שֶׁל פְּהִי¹²⁵ שֶׁהָיָה עוֹמֵד אֲצֵל בְּקָרוֹ שֶׁל
21 יִשְׂרָאֵל, וְכִלְיוֹ שֶׁל פְּהִי שֶׁהָיָה נֶאֱרָג אֲצֵל כִּלְיוֹ שֶׁל
22 יִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה מְדֻלֵּק עֲלֵיהֶן שֶׁמֶן שְׁרִפָּה¹²⁶ שְׁלֹא
23 בְּרִשׁוֹת הַפְּהִי. וְכֵן מְדֻלֵּקִין שֶׁמֶן שְׁרִפָּה בְּכַתִּי
24 כְּנִסְיוֹת וּבְכַתִּי מְדַרְשׁוֹת וּבְכַבּוֹאוֹת הָאֲפֵלִים¹²⁷ שְׁלֹא
25 בְּרִשׁוֹת פְּהִי¹²⁸. וְכֵי שְׂאֵין לוֹ חֵלִין לְהִדְלִיק גַּר
26 חֲנֻכָּה¹²⁹ - מְדֻלֵּק שֶׁמֶן שְׁרִפָּה שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת הַפְּהִי.
27 מְדֻלֵּקִין שֶׁמֶן שְׁרִפָּה עַל גְּבֵי הַחֵלִין¹³⁰ בְּרִשׁוֹת
28 פְּהִי¹³¹.

(125) תוספתא שם. (126) שגם הכהן נהנה מאורו, ונר
לאחד נר למאה. (127) שכל אלו מצוה, ובמקום מצוה לא
גזרו, כנ"ל. (128) כיון שהיא מצוה דרבים. ירושלמי
תרומות פ"א הלכה ה. (129) שם. מפני שמצוות לאו
ליהנות ניתנו, ועיין מראה הפנים שם. [ונראה שאף בערב
שבת מותר להדליקו, שלא אמרו אין מדליקין בשמן שריפה,
אלא ביום-טוב שחל להיות בערב שבת, כמפורש בשבת כג:
ודברי הרדב"ז צ"ע]. (130) לצורך חולים ישראל.
(131) במאמרו ומצוותו שירשה לנו זה (פירוש המשנה שם).
שכיון שאינה אלא מצוה דיחיד, אסורה בלי רשות המכהן.

29 יט. בַּת יִשְׂרָאֵל¹³² שֶׁנִּשְׁאָת לְכַהֵן וְהִיא לְמוֹדָה¹³³
30 אֲצֵל אֲבִיהָ - מְדֻלֵּק בְּרִשׁוֹתָהּ¹³⁴. מִתְּרִי לְכַהֵן לְהִדְלִיק
31 שֶׁמֶן שְׁרִפָּה אֲפֵלוֹ בְּבֵית הָאֲבָל אוֹ בְּבֵית הַמְּשֻׁתָּה¹³⁵
32 שֵׁשׁ שָׁם עָרְבוּב¹³⁶, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא יִסְתַּפְּקוּ
33 מִמֶּנָּה¹³⁷; בְּבֵית הַמְּשֻׁתָּה - שֶׁמֶפְנֵי נִקְיִין פְּלִיָּהֶם¹³⁸
34 אֵין נוֹגְעִין בּוֹ, וּבְבֵית הָאֲבָל - מִפְּנֵי שְׂאֵין לָהֶם פְּנָאֵי
35 מִפְּנֵי הָאֲבָל¹³⁹.

(132) תרומות פ"א משנה י. (133) רגילה.
(134) "ב"ברשות כהן" שלמעלה, נחלקו רבותינו: לדעת
הר"ש, היינו כשהכהן נמצא שם. ולדעת רבינו, היינו
במאמרו ובמצוותו (ראה למעלה). ואין צורך שהכהן יהיה
שם, שבמקום מצוה התירו חכמים איסור דרבנן של הנאת
כילוי לזרים מתרומה (ראה למעלה), אבל "ברשותה" כאן,
שאינן כאן מצוה, צריך לומר גם לדעת רבינו, שכל ההיתר

ליחה סרוחה כאשר התחיל הבשר להתעפש".
(94) רקובים קצת. (95) עדיין שם תרומה עליהן.
(96) שכבר נתקלקלו, ובטל שם תרומה מהן. (97) תוספתא
שם (עמ' 163 42), וברייתא בבבלי בבא בתרא צז.
(98) ושנה ושילש. (99) מים ראשונים שהכניסן והוציאן
משם (רשב"ם שם). (100) המדובר כשמצא כדי מדרת ולא
יותר, ואף-על-פי שבשמרים של טבל לא חייבו אלא אם נתן
שלשה ומצא ארבעה (שם), ופ"ב מהלכות מעשר הלכה ז) -
בשמרים של תרומה החמירו יותר, ועיין רשב"ם שם שכתב,
שחומרא דרבנן היא, ועיין שם בתוספות ד"ה שמרים.
(101) אף אם יש בו טעם יין (רשב"ם שם). (102) ירושלמי
פ"א הלכה ד. (103) על ידי שהוא נותן עליהם יין של
חולין (ר"ש שירליאו שם). (104) הסינון השלישי.
(105) שהשמרים מחזקים את היין (שם).

1 יד. מְגֵרָה¹⁰⁶ שֶׁפָּנָה מִמֶּנָּה חֲטֵי תְרוּמָה - אֵין מְחִיבִין
2 אוֹתוֹ לְהִיֹּת יוֹשֵׁב וּמְלַקֵּט אַחַת אַחַת וְאַחַר כֵּן יִתֵּן
3 לְתוֹכָהּ חֵלִין, אֲלֹא מְכַבֵּד כְּדִרְפוֹ¹⁰⁷ וְנוֹתֵן לְתוֹכָהּ
4 חֵלִין¹⁰⁸. וְכֵן חֲבִית¹⁰⁹ שֶׁל שֶׁמֶן תְּרוּמָה שֶׁנִּשְׁפָּכָה -
5 אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְהִיֹּת יוֹשֵׁב וּמְטַפְּחָה¹¹⁰, אֲלֹא נוֹהֵג
6 בָּהּ כְּדִרְךָ שֶׁנוֹהֵג בְּחֵלִין¹¹¹.

(106) אוצר שאוגרים בו תבואה, תרומות פ"א משנה ו.
(107) "ר"ל שיכבד כדרך שבני אדם מכבדין האוצרות,
כשמפנים אותם מן הדברים שהצניעו בהם" (פירוש המשנה
שם). (108) ואינו בכלל "מבטל איסור לכתחלה", שאסור
(פט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה כה) - הואיל ואינו
מכוין לבטל ('תוספות יום-טוב' בשם רבינו אליהו
מלונדריש. ועיין בפסקיו לסדר זרעים סימן י). (109) משנה
שם. (110) "נגזר מן טפח, עניינו שלא נחייב אותו לדקדק
בלקטת השמן מן הקרקע עד שלא יניח שום לחלוחית"
(פירוש המשנה שם). (111) ילקט כמו שהיה מלקט אילו
נשברה שם חבית של שמן חולין (שם).

7 טו. הַמְעֵרָה כִּד שֶׁל שֶׁמֶן¹¹² תְּרוּמָה - הָרִי זֶה מְעֵרָה
8 עַד שֵׁיפְסֵק הַעֲמוּד וַיִּתְחַיֵּל הַשֶּׁמֶן לְנִטְף מְעֵט מְעֵט,
9 וְיִכּוֹן שֶׁנִּטְפּוֹ שֶׁלֹּשׁ טַפִּים זוֹ אַחַר זוֹ - דִּי¹¹³, וּמִתְּרִי
10 לְתֵן כִּבֵּד שֶׁמֶן חֵלִין. הָרִי שֶׁלֹּא נִתֵּן¹¹⁴, אֲלֹא הַיֵּינִח
11 הַפֶּד¹¹⁵ עַד שֶׁנִּתְמַצֵּית¹¹⁶ - אוֹתָהּ הַתְּמַצִּית תְּרוּמָה¹¹⁷.

(112) לכד שני שם משנה ח. (113) "ואין מחייבין אותו
לקנח הכד עד שלא ישאר שם לחלוחית" (פירוש המשנה
שם). (114) בו חולין אחר שעירה אותו (שם).
(115) "הטהו על צדו" (שם). (116) "ונתכנס בו שום
שארית" (שם). (117) "ואין אומרים כיון שיצא ממנו כל
מה שיש בו, טיפה אחר טיפה שלש טיפין, כל מה שנמצא
ממנו אחר-כך חולין לפי שהסיח דעתו ממנו" (שם).
שכשקרא שם תרומה על אותה מדה, גמר בדעתו שתהיה
כולה תרומה עם המיצוי (תוספות בבא בתרא פז: ד"ה
והתנן). ומה שהתירו לתת עליו חולין, היינו משום שאינו
מכוין לבטל האיסור ('תוספות יום-טוב' בשם רבנו אליהו
מלונדריש).

12 טז. מְמָלֵא הַפְּהִי¹¹⁸ גַר שֶׁמֶן שְׁרִפָּה¹¹⁹ וְנוֹתְנוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

150) ירושלמי תרומות פ"ו הלכה א. והיינו לחייבם בלקט שכחה ופאה ותרומה ומעשרות (להלן הלכה כז), ומה שאמרו בפ"א דתרומות משנה ד "גידולי תרומה תרומה", היינו לאסור לזרים (ר"ש שם). 151) בי"ח דבר שגזרו (פירוש המשנה שם). והוא בשבת יז: 152) שם. 153) הואיל והן חולין. 154) תוספתא תרומות פרק ח. 155) כלומר, בלי נטילת ידים, והמדובר בפירות. וראה למעלה הלכה ז, שפירות של תרומה צריכים נטילת ידים. 156) שבתרומה הוא אסור (למעלה פ"ו הלכה ב).

13 **כב. גְּדוּלֵי הַגְּדוּלִין** 157 - חֲלִין לְכָל דְּבָרָא. וְאֶפְלוּ דְּבָרָא שְׂאִין זֵרְעוּ פְּלָה, אִם רַבּוּ הַגְּדוּלִין עַל הָעֵקֶר 159
14 בְּגְדוּלֵי הַגְּדוּלִין - הָרִי הַגְּדוּלִין הַשְּׂנִיִּים מַעֲלִין אֶת הָעֵקֶר 160
15 אֶף עַל פִּי שְׂאִין זֵרְעוּ פְּלָה, וְיִהְיֶה הַפֶּל מְתָר לְזָרִים. וְכֵן תְּרִימַת חוּצָה לְאֶרֶץ 161
16 וְתוֹסֶפֶת תְּרוּמָה 163 וְזֵרְעוּנֵי גִינָה שְׂאִינָם נֶאֱכָלִים 164, כְּגוֹן זֵרַע לְפֶת וְצִנּוֹן, אֶף עַל פִּי שְׂאוֹתוֹ לְפֶת וְצִנּוֹן
17 תְּרוּמָה - גְּדוּלֵיהֶן מְתָרִין, וְהָרִי הֵן חֲלִין לְכָל דְּבָרָא. וְכֵן הַזֵּרְעָה פְּשִׁתָּן 165 שֶׁל תְּרוּמָה - הַגְּדוּלִין מְתָרִין
18 לְזָרִים.

157) תרומות פ"ט משנה ד. היינו אם זרע גידולי תרומה. 158) ואפילו לאכילה לזרים (כסף-משנה). 159) על הזרע. 160) נדרים נט: 161) משנה בתרומות שם. היינו שגם הגידולים עצמם מותרים לזרים, שלא גזרו בה, מפני שאינה מצויה, ובדבר שאינו מצוי לא גזרו חכמים (ירושלמי). 162) משנה שם, והיא תרומה שנתערבה בפחות ממאה חולין. ומפני שרובו חולין, גידוליו חולין (ירושלמי). 163) תוספתא תרומות תחילת פרק ח. והיינו כשתרם ועלה בידו אחד מששים ואחד, שהרי זה תרומה ויחזור ויתרום (למעלה פ"ג הלכה ו). 164) במעשרות פ"ה משנה ח: "זרעוני גינה שאינם נאכלים וכו' שאף-על-פי שאביהם תרומה, הרי אלו יאכלו". ופירשה רבינו שם בגידולי תרומה, וזו לשונו: "שאינן אומרים גידולי תרומה, אלא כשהזרע הזרוע ראוי לאכילה, אבל אלו שאינם ראויים לאכילה, מותר לאכול גידוליהן, אף-על-פי שעיקר זרעם הוא תרומה". 165) שאף הוא מזרעוני גינה, ולרוב אינו נאכל, כמבואר בבבא בתרא צג. וראה בפ"א מהלכות כלאים הלכות ח"ט. ועיין בהשגת הראב"ד ובכסף-משנה.

23 **כג. הַזֵּרְעָה תְּרוּמָה טְמֵאָה** 166, אֶף עַל פִּי שֶׁהַגְּדוּלִים טְהוּרִין 167 - הָרִי הֵן אֶסוּרִין בְּאֶכְלָהּ 168. הוֹאִיל
24 וְהַתְּרוּמָה שְׂנִזְרָעָה אֶסוּרָה בְּאֶכְלָהּ הִיָּתָה, כְּבָר
25 נִדְחָה 169.

166) תרומות פ"ט משנה ז. 167) בספרא פ' שמיני (פרק יא הלכה ב): "מנין לזרעים טמאים שזרען טהור, תלמוד-לומר אשר יזרע טהור". 168) אף לכהנים. 169) כן הוא בירושלמי שם. והוא כמו שאמרו בפסחים לד. משום היסח הדעת והוא פסול הגוף, ולא משום טומאה. אבל בפירושו למשנה תרומות שם כתב רבינו, שאסורים באכילה משום אין זריעה להקדש, וכמסקנת הגמרא בפסחים שם.

אינו אלא כשהיא בבית). 135) כר' שמעון, במשנה שם. 136) של הרבה אנשים, והיה מקום לחשוש שמא יקחו ממנה לאכילה, אף-על-פי שבלי ערבוב לא חששו לכך, שהרי נותנו בכלי מאוס (להלן פ"ב הלכה יב). 137) כלומר, יאכלו ממנו. 138) הכלים שהם אוכלים ושותים בהם בבית המשתה (פירוש המשנה שם). 139) ואין מתעסקים בשום דבר.

1 **כ. הַזֵּרְעָה אֶת הַתְּרוּמָה** 140: בְּשׁוּגְגִי 141 - יְהִפֵּךְ 142, בְּמִזִּיד - יָקִים 143. הַבִּיָּאָה שְׁלִישׁ 144, בֵּין בְּמִזִּיד בֵּין בְּשׁוּגְגִי - יָקִים. וְאִם הָיָה פְּשִׁתָּן 145, אֶפְלוּ הַבִּיָּאָה שְׁלִישׁ 146 וְאֶפְלוּ בְּמִזִּיד - יְהִפֵּךְ 147; קָנַס קָנְסוּ 148, שְׁלֵא יִזְרַע וְיִתְפַּוּן לְהִנּוֹת בְּעֵצִיו 149.

140) תרומות פ"ט משנה א. 141) וכשנודע לו מתחרט על זה, שהרי כל הגידולין יהיו תרומה (בהלכה הסמוכה) הנמכרת בזול. 142) מותר לו להפך הארץ, אף-על-פי שיפסד הזרע אשר זרע (פיה"מ שם). שכיון שהוא שוגג לא קנסוהו חכמים לקיים. [ואין כאן איסור של מפסיד תרומה, שכיון שזרעה, שוב אינה ראויה לאכילה]. 143) "עניינו שהוא חייב להניחה, כדי שיצמחו ויהיה הדבר הצומח תרומה, בלי ספק" (שם). שכיון שעבר זרע התרומה, קנסוהו חכמים שלא יהא רשאי להפוך, ותצמח שדהו גידולי תרומה, האסורים לזרים, ודמיהם פחותים מדמי חולין. 144) שכבר היא ראויה לאכילה (ראה להלן פ"ב מהלכות מעשר הלכות ג"ה) ואינו רשאי להפוך, שהרי הם גידולי תרומה שהם כתרומה (ראה בהלכה הסמוכה), ואסור לאבדם, ועיין ר"ש. 145) שאסר לזרעו מפני שמאבד תרומה, אבל גידוליה חולין (להלן הלכה כב), וראה להלן. 146) כן נראה במשנה שם: "הזורע תרומה שוגג וכו' אם הביאה שליש וכו' ובפשתן מזיד יהפך", הרי שבפשתן מדובר אפילו אם הביאה שליש, שאפילו הביאה שליש אינה תרומה, שהרי גידוליה חולין (להלן הלכה כב). 147) כן מפרש רבינו את המשנה שם "ובפשתן מזיד יהפך", היינו: אפילו מזיד. פירוש: לא מיבעי שוגג שאין לקונסו, כנ"ל, שוודאי יהפך, כלומר, רשאי להפך ולזרוע דבר אחר, אלא אפילו במזיד - יהפך, כלומר, חייב להפך. אלא שהשינוי הזה בין שוגג למזיד - דחוק, ועיין תוספתא כפשוטה. 148) ירושלמי שם. [כלומר: לא קנסוהו חכמים, כבכל זרע תרומה, לקיים, ולשם כך לאסור גידוליה (וראה להלן הלכה כב), שהרי כל עיקרה של פשתן אינה לאכילת הזרע אלא לעצים (ראה בבא בתרא צג). אלא אדרבה, קנסוהו להפך, ואם כן אין צורך לאסור הגידולין, ולפיכך הם מותרים לזרים, ראה להלן שם. ועיין באורי-שמח].

6 **כא. גְּדוּלֵי תְּרוּמָה - הָרִי הֵן פְּחִלִין** 150 לְכָל דְּבָרָא, אֶלֶּא שְׂאִסוּרִים לְזָרִים. גְּזָרוּ חֲכָמִים עֲלֵיהֶן 151 שְׂיֵהוּ אֶסוּרִין לְזָרִים כְּתְרוּמָה, מִשּׁוּם תְּרוּמָה טְמֵאָה 152
7 שְׂבִיד הַכֶּהֵן, שְׁלֵא יִשְׁהֵנָה אֶצְלוּ פְּדֵי שְׂיִזְרָעָנָה וְחֵצֵא לְחֲלִין, וְנִמְצָא פֶּא בְּהַ לְיָדֵי תַקְלָה. לְפִיכָךְ 153 מְתָר 154
8 אֶלֶּא לְגִדוּלִין בְּיָדִים טְמֵאוֹת 155, וּמְתָר לְטָבוּל יוֹם 156, פְּחִלִין.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 כד. חֲתַךְ אֶת הָעֵלִיּוֹן¹⁷⁰ שְׁצַמְחוּ, וַיֵּצְאוּ עֲלָיו שְׁנַיִן
21 וַחֲתָכֶן - הָרִי אֶכְלֵ אֶחָד אַחֵר כֶּף¹⁷¹ מִתֵּר
22 בְּאֶכְלִיָּה¹⁷².
23 (170) תרומות שם. (171) כרבי יהודה במשנה שם: "עד
24 שיגום וישנה". וכן נראה בירושלמי שם (כסף-משנה).
(172) לכהן, שאין בו עוד משום טומאה, אבל לישראל אסור
משום גידולי תרומה (ראב"ד), שאין זה כגידולי גידולין
שמותרים באכילה לישראל (משנה ראשונה שם).

4 כה. שְׁתִּילִי¹⁷³ חֲלִין¹⁷⁴ שְׁנַטְמָאוּ וּזְרַעַן וְעִשְׂאָן
5 תְּרוּמָה - הָרִי אֵלּוּ מִתְרִין; שְׁהָרִי טְהוֹר בְּזֵרִיעָה¹⁷⁵,
6 וְלֹא נִטְמָאוּ כְּשֶׁהָרִי תְּרוּמָה כְּדִי שְׁהָרִי אֶסְוִרִין.

7 כו. שְׁבַלֹת¹⁷⁶ שְׁהִיתָה¹⁷⁷ בְּתוֹךְ הַפְּרִי, וּמֵרַח הַפְּרִי¹⁷⁸
8 פְּלוּ - הָרִי אוֹתָהּ הַשְּׁבַלֹת טַבֵּל, הוֹאִיל וְנִמְרָחָה בְּתוֹךְ
9 הַפְּרִי. שְׁתִּלָּה וְאַחַר כֶּף קָרָא עָלֶיהָ שֵׁם וְעִשְׂאָה
10 תְּרוּמָה¹⁷⁹ - הָרִי זֶה סִפְקוֹ¹⁸⁰ תְּרוּמָה, הוֹאִיל וּזְרַעָה,
11 שְׁמָא פָּרַח הַטַּבֵּל מִמֶּנָּה¹⁸¹ וְנִעֲשִׂית פְּפֹרוֹת שְׁעֵדִין לֹא
12 נִגְמָר¹⁸². אֲבָל אִם עִשְׂאָה תְּרוּמָה קֹדֶם שְׁזִירְעָנָה -
13 הָרִי זֶה תְּרוּמָה. לְפִיכֶן, אִם תִּלַּשׁ מִמֶּנָּה וְאָכַל בְּמִזֵּיד
14 - חֵיב מִיתָה¹⁸³, בְּשׁוּגָג - מְשַׁלֵּם אֶת הַחֲמִשׁ. וְאִם
15 גָּחַץ¹⁸⁴ וְאָכַל בְּפִי מִן הָאֶרֶץ - בְּטָלָה דַּעְתּוֹ אֶצֶל כָּל
16 אָדָם, שְׁאִין דֶּרֶךְ בְּגִי אָדָם כֶּפֶךָ¹⁸⁵; לְפִיכֶן פְּטוּר מִן
17 הַמִּיתָה וּמִן הַחֲמִשׁ אִם הָיָה שׁוּגָג.

25 כח. הַחוֹבֵט¹⁹¹ גִּדּוּלִין אֵלּוּ - מְשַׁבַּח¹⁹². וְהָדַשׁ
26 בְּבִהְמָה פִּיֶּצֵד יַעֲשֶׂה? תוֹלָה כְּפִיפּוֹת¹⁹³ בְּצִנְאָרִי
27 בְּהִמָּה וְנוֹתֵן לְתוֹכָן מְאֹתוֹ הַמִּין¹⁹⁴. נִמְצָא לֹא
28 זִוְמִם¹⁹⁵ אֶת הַבְּהִמָּה וְלֹא מְאָכִיל אֶת הַתְּרוּמָה¹⁹⁶.

(191) מכה במקלות לשם דישה. (192) תרומות שם. שעל-
ידי-זה הוא מונע עצמו מלהכנס לאיסור של חסימת פרה
בשעת דישה, ראה להלן. (193) קופות. (194) אם הוא
דש חיטים - חיטים, אם הוא דש שעורים - שעורים, כדי
שתאכל מהם בעת הדישה וידוש (פירוש המשנה שם).
(195) לשון המשנה שם. וזומם הוא מלשון "זממו אל תפק"
(תהלים קמ, ט). ועניינו שלא ישים המתג בפיה בעת
האכילה, לפי שאסור לו לקשור פי הבהמה בשעת הדישה,
שהכתוב אומר: לא תחסום שור בדישו (דברים כה, ד -
פירוש המשנה שם). (196) שאסור לו להכניסה בורע
התרומה, לפי שהיא אוכלת ממנו, אלא אם היתה בהמת כהן
(שם). היינו כרשינים, שאינם מיוחדים לאדם, אבל דבר
המיוחד לאדם אין מאכילים לבהמה (משנה ראשונה שם).
וראה למעלה פ"ט הלכה ז.

פֶּרֶק שְׁנַיִם עָשָׂר

1 יבאר שאסור לטמא תרומה. תרומה שנטמאת בספק
וחבית שנשברה בגת העליונה והתחתונה טמאה. ודין
כרשינין ותלתן של תרומה אם מותר לעשות מעשיהן
בטומאה. ודין אם עושין לעם הארץ תרומת זיתיו בטהרה.
וישראל שעושה פירותיו בטומאה. זיתים וענבים שנטמאו
או פת או שמן של תרומה. תרומה שנתגלתה. ואם יטול
הכהן תרומה ומתנות עד שיפרישם הבעלים. כהן שנתנו לו
תרומה ומצא שם דברים אחרים. אם יסייע הכהן לישראל
בבית הגרנות. ועשרה שאין חולקים להם תרומה בגרנות.

176) תלושה מן הקרקע. (177) מנחות ע. (178) שהשווה
אותה ברחת, שזוהי קביעותה למעשה (רש"י שם).
(179) על פירות אחרים. (180) בעיא היא במנחות שם.
(181) ולא להתירה באכילה, שהרי גידולי טבל - טבל
(תרומות פ"ט משנה ו, וראה להלן פ"ו מהלכות מעשר
הלכה ו), אלא לענין זה שאין הפרשתו הפרשה (ראה
בשיטה-מקובצת שם). (182) כלומר, לא נגמרה מלאכתן,
ונשתלו, שוודאי אין הפרשתו הפרשה. [ויתכן עוד כי
הכוונה ללא נגמר בישראל, כלומר, לא הגיעו לעונת
המעשרות (המבוארת להלן פ"ב מהלכות מעשר הלכה ה),
שאו אינם חייבים במעשרות כלל (שם הלכה ג). ומה
שאמרו (תרומות פרק ט משנה ו): גידולי טבל - טבל, אין
זה אלא לאחר שתלושם מן המחובר, אבל כל זמן שהם
מחוברים, אפשר שהם כאילו לא הגיעו לעונת המעשרות.
וראה להלן פ"ה מהלכות מעשר הלכה ב]. ובמנחות שם,
סיימו גם הצד השני של הספק: שמא כיון שמרחה בתלוש
וחלה עליה חובת הפרשה - לא נפקעה חובתה ממנה גם
כשנשתלה, וכעין זה בפאה פ"א משנה ו. (183) מנחות
שם. (184) התכופף, שם. (185) ובטלה דעתו אצל כל
אדם (רש"י שם).

18 כז. שָׂדֵה שֶׁל גִּדּוּלֵי תְּרוּמָה¹⁸⁶ - חֵיבֵת בְּלֶקֶט¹⁸⁷
19 שְׂכָחָה וּפְאֵה וּבְתֵרוּמָה¹⁸⁸ וּמַעֲשָׂרוֹת¹⁸⁹ וּבְמַעֲשֵׂר עֲנִי.

- 1 וּפְסִידָנָהּ; אֶלֶא אוֹכֵל הַטְּהוֹרָה וּמְדַלֵּק הַטְּמֵאָה.
 2 וּמִתֵּר לְטֵמֵא תְרוּמַת הוֹצָה לְאַרְץ⁵ בְּטֵמְאוֹת שֶׁל
 3 תּוֹרָה, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינָה טֵמֵאָה אֶלֶא בְּאַרְץ הָעַמִּים,
 4 שֶׁהִיא מְדַבְּרֵיהֶם⁶, מִפְּנֵי שֶׁעֲקָר חַיִּיבָה מְדַבְּרֵיהֶם.
 5 לְפִיכֶף⁷, נִדָּה קוֹצֵה לָהּ חֲלָה בְּחוּצָה לְאַרְץ; שְׂאִינָה
 6 מְזַהֶרֶת אֶלֶא לְאַכְלָהּ, לֹא לִגְע בָּהּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.
- (2 תרומות פ"ח מ"א. ועוד בכמה מקומות. (3) [לפי שבקדשים נאמר (ויקרא יב, ד): "בכל קודש לא תגע" (ראה בזבחים לג: שהכוונה לקדשים), ומכאן שטמא אסור ליגע בקדשים, ותרומה נלמדה מקדשים, ע"י יבמות עה, א. ו'תוספות' שם ד"ה נגיעה]. (4) כלומר, לא יגרורם לה טומאה, שנאמר (במדבר יח, ח): "ואני הנה נתתי לכם את משמרת תרומותי" - עשה לה שימור שלא תיטמא (בכורות לד.). (5) שם כז, א. (6) שבת טו, א. ונמצא מוסיפין לה טומאה מן התורה. (7) בכורות, שם.
- 7 ב. תְרוּמָה שֶׁנִּטְמְאָת בְּסַפֵּק⁸ - לֹא אוֹכְלִים⁹ וְלֹא
 8 שׁוֹרְפִים¹⁰, אֶלֶא תִהְיֶה מְנַחַת עַד שֶׁתִּטְמֵא טֵמֵאָה
 9 וְדַאִית וְתִשְׂרַף¹¹. וְיֵשׁ שָׁם¹² סַפְקוֹת שֶׁשׁוֹרְפִין עֲלֶיהָ
 10 אֶת הַתְּרוּמָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּעֵנֵן טֵמֵאָה וְטִהָרָה¹³.
- (8) כגון שתי חביות של תרומה ברשות היחיד, ונגע שרץ באחת מהן, ולא ידוע באיזה מהן (ר"ש ור"ב בתרומות פ"ח מ"ח, ועיי"ש בתוי"ט). (9) שמה היא טמאה. (10) שמה אינה טמאה. (11) כרבן גמליאל בתרומות שם, וראה בהלכה הסמוכה. (12) על המלה "שם" הנזכרת כמה פעמים בדברי רבינו, ראה בפ"א מהל' יסודי התורה ה"א, ומהר"י אבוהב כתב, שנראה לו שצריך להיות "ששה" (הג"ה בגליון הרמב"ם). וכן הוא בשבת טו, ב - מהמשנה בטהרות פ"ד מ"ה "על ששה ספקות שורפין את התרומה". וכן הוא בדברי רבינו פ"ד מ"ה "על ששה ספקות שורפין את התרומה". וכן הוא בדברי רבינו בפ"ג מהל' אבות הטומאות הי"ג. (13) בהלכות אבות הטומאות, שם.
- 11 ג. חֲבִית שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנּוֹלַד לָהּ סַפֵּק טֵמֵאָה - הֲרִי
 12 זֶה לֹא יִחַדֵּשׁ בָּהּ הֶבֶר¹⁴: לֹא יִזְיַנָּה מִמְקוֹמָהּ¹⁵ וְלֹא
 13 יִגְלַנָּה¹⁶, אֶלֶא יִנְיַחָהּ¹⁷ עַד שֶׁתִּטְמֵא וְדַאִי וְתִשְׂרַף;
 14 וְאִין חוֹשְׁשִׁין שְׂמֵא תֵאָכֵל¹⁸.
- (14) כרבן גמליאל בתרומות, שם. (15) להצניעה, ודלא כרבי אליעזר, שם. שכיון שאינה ראויה לאכילה, אינו מצווה לשמרה (רדב"ז). (16) דלא כרבי יהושע, שם. שעל-ידי גילוי תיפסל לגמרי, מפני סכנת נפשות (להלן הי"ג). (17) מותר להניחה. (18) ואילו רבי יהושע שם חושש שמה תאכל, ולכך אמר "שאם היתה מכוסה יגלנה".
- 15 ד. חֲבִית¹⁹ שֶׁנִּשְׂבְּרָה בְּגַת הָעֲלִיזָה²⁰, וְהִתְחַתְּנָה
 16 טֵמֵאָה²¹: אִם יָכוֹל לְהַצִּיל מִמֶּנָּה רְבִיעִית בְּטִהָרָה²²
 17 - יִצִּיל²³; וְאִם לֹא²⁴ - יִצִּיל בִּידְיוֹ²⁵ בְּלֹא נְטִילַת
 18 יָדַיִם וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מִטְמֵאָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּעֵנֵן
 19 טְהוֹרֹת²⁶.
- (19) של תרומה טהורה (שם מ"ט, ו'פירוש המשניות' שם).
- 20 (2) מקום שעוצרים בו היין (ר"ש, שם). (21) בבור שלפני הגת יש חולין טמאים, ואם תפול התרומה לתוכה יהיה מדומע טמא, שאינו ראוי אף לכהן (שם). (22) שיהיו הידים והכלים טהורים (פירוש המשנה, שם). (23) ואף-על-פי שבתוך כך, שיחזור אחר כלים טהורים, תרד התרומה למטה ותפסיד החולין שבגת התחתונה - אסור לו להציל בידיים שאינן נטולות, כיון שיכול להציל רביעית יין בטהרה. (24) שאינו יכול להציל אלא פחות מרביעית (שם). (25) כרבי יהושע, בכרייתא פסחים כ, ב. ותרומות פ"ח מ"א. (26) פ"ח מהל' אבות הטומאות ה"ח.
- 20 ה. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים²⁷? בְּחִבִּית שֶׁל יֵין, וְהוּא
 21 שִׁיחָהּ בְּגַת הַתְּחַתְּנוֹנָה פְּחוֹת מִמֵּאָה, שֶׁהֲרִי יִדְמַע
 22 הַפֶּל²⁸ וְיִפְסֵל; אֲבָל אִם הִיָּה בְּתַחְתּוֹנָה מֵאָה כּוֹז
 23 הַחֲבִית, שֶׁהֲרִי הִיא עוֹלָה בְּאַחַת וּמֵאָה²⁹, אוֹ שֶׁהִיָּתָה
 24 חֲבִית שֶׁל שְׁמֶן³⁰ - תֵּרַד וְתִטְמֵא, וְאֵל יִטְמֵאָנָה
 25 בִּידְיוֹ; שֶׁהֲרִי הַפֶּל רְאוּי לְהִדְלָקָה³¹, וְאִין שָׁם הַפֶּסֶד
 26 מִרְבָּה. וְכֵן חֲבִית שְׁמֶן שֶׁנִּשְׂבְּרָה³²: אִם יָכוֹל לְהַצִּיל
 27 רְבִיעִית בְּטִהָרָה - יִצִּיל, וְאִם לֹא - יִצִּיל בְּטֵמֵאָה³³;
 28 שֶׁכֵּיוֹן שֶׁנִּשְׂבְּרָה הַחֲבִית - אִינוּ מְזַהֲרִים³⁴ שֶׁלֹּא לְהַצִּיל
 29 בְּטֵמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּהוֹל³⁵.
- (27) פסחים כא, א. (28) ויש הפסד מרובה. (29) להלן פ"ג ה"א. ואין כאן אלא הפסד מועט. (30) ואין בתחתונה מאה כנגד זו. (31) כלומר, השמן (פסחים כ:). (32) על הארץ, וכולה הולכת לאיבוד. תרומות פ"ח מ"י. (33) למעלה כתב רבינו "יציל בידי בלא נטילת ידים", שכיון שהדבר נוגע רק להפסד החולין שלמטה, שהרי התרומה בין כך ובין כך אינה ראויה לכולם, לכן לא התירו אלא טומאת ידים דרבנן, אבל כאן כשהדבר נוגע להצלת התרומה עצמה, התירו גם טומאה דאורייתא ('אור שמח' ע"פ הגמרא במנחות מת). (34) תרומות שם, מ"א. (35) פירוש, שהדבר בהול, שאי-אפשר להציל אלא בטומאה ('אור שמח').
- 30 ו. הִיָּה עוֹבֵר³⁶ מִמְקוֹם לְמִקוֹם וּבִידּוֹ כְּפִרוֹת שֶׁל
 31 תְּרוּמָה, אָמַר לוֹ הַנְּכַרִּי³⁷: תֵּן לִי אַחַת מֵהֶן, וְאִם
 32 לֹא, הֲרִינִי נוֹגֵעַ בְּכֶלֶן וּמִטְמֵאֵן - יִנְיַח לְפָנָי אַחַת
 33 עַל הַסֵּלַע וְאֵל יִתְנַנָּה לְתוֹף יְדֵי³⁸, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטְמֵא
 34 הַתְּרוּמָה בִּידְיָם³⁹.
- (36) תרומות, שם. (37) הגוי. (38) אף-על-פי שטומאת גוי אינה אלא מדרבנן (פ"א מהל' טומאת מת, הלכות יג"ד). (39) [ואין זה דומה לחבית שנשפכה שלא הוזהר עליה (בהלכה הקודמת), שנעשתה פעולת ההפסד בגוף התרומה, אבל כאן לא נעשתה עוד שום פעולת הפסד בגוף התרומה].
- 35 ז. הִתְלַתֵּן וְהִכְרִשְׁתִּינִי⁴⁰ שֶׁל תְּרוּמָה, הוּאִיל וְאִינוּ
 36 מֵאָכֵל אֲדָם⁴¹ - הֲרִי זֶה מִתֵּר לְעִשׂוֹת כָּל מַעֲשִׂיָּהֶן
 37 בְּטֵמֵאָה⁴². וְאִינוּ נִזְהָר אֶלֶא בְּעַת שְׂרִיתָן בְּמִים, שְׂאֵם
 38 שָׂרָה אוֹתָם בְּטֵמֵאָה הֲרִי טֵמֵא אוֹתָם בִּידְיָם⁴³; אֲבָל
 39 אַחַר הַשְּׂרִיָּה - אִינוּ נִזְהָרִים⁴⁴, לֹא בְּעַת שֶׁשָּׂף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 הפְּרָשִׁינִין⁴⁵ וְלֹא בָעֵת שֶׁמֵּאֲכִילֶן לְבַהֲמָה. לְפִיכָּה⁴⁶
- 2 נוֹתְנִין תְּרוּמַת תְּלָתִין וְכִרְשִׁינִין לְכֹהֵן עִם הָאָרֶץ⁴⁷.
- 15 י. יִשְׂרָאֵל שְׁעוֹשֶׂה פְּרוּתָיו בְּטַמְאָה⁵⁸ - אֵין בּוֹצְרִין
- 16 עֲמוּ⁵⁹, וְאֵין צְרִיף לֹמֵר שְׂאֵין דּוֹרְכִין עֲמוּ⁶⁰, מִפְּנֵי
- 17 הַתְּרוּמָה שֶׁתַּעֲשֶׂה בְּטַמְאָה; אֲבָל מוֹלִיכִין עֲמוּ
- 18 חֲבִיּוֹת⁶¹ לְגַת, וּמְבִיאִין מִן הַגֶּת⁶².
- 19 יא. זֵיתִים וְעֲנָבִים שֶׁנִּטְמְאוּ - סוֹחֲטִין וְעוֹשֶׂה אוֹתָן
- 20 תְּרוּמָה⁶³. וְאִם נִטְמְאוּ אַחַר שֶׁנַּעֲשׂוּ תְּרוּמָה,
- 21 וְסוֹחֲטִין⁶⁴ פְּחוֹת פְּחוֹת מִכְּבִיצָה⁶⁵ - הֲרֵי הַמִּשְׁקָה
- 22 הַיּוֹצֵא מֵהֶן מִתֵּר בְּשִׂתְיָהּ לְכַהֲנִים. וְאִפְלוּ לְנִסְכִּים
- 23 הָיָה רְאוּי. שֶׁהַמִּשְׁקָה כְּאֵלוֹ הוּא מִמְּקוֹד בְּתוֹךְ
- 24 הָאֲכֵל⁶⁶. וְלֹא אָמְרוּ פְּחוֹת פְּחוֹת מִכְּבִיצָה⁶⁷, אֲלֹא
- 25 גְּזֵרָה⁶⁸ שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה יוֹתֵר מִכְּבִיצָה, וְנִמְצֵא הַמִּשְׁקָה
- 26 מִתְּטַמֵּא בְּכִיצָה. וְאִם הָיוּ פְּרוֹת אֵלוֹ שְׁלִישֵׁי
- 27 לְטַמְאָה⁶⁹ - דּוֹרְכִין בְּגַת וּבְבֵית הַבַּד, וְהַמִּשְׁקָה
- 28 תְּרוּמָה טְהוֹרָה; שְׂאֵין שְׁלִישֵׁי עוֹשֶׂה רְבִיעֵי בְּתוּרָה,
- 29 כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּעֵנֵן טְהוֹרוֹת⁷⁰.
- 30 יב. פֶּת תְּרוּמָה שֶׁנִּטְמְאָה - מִשְׁלִיכָה לְבֵית הָעֵצִים⁷¹
- 31 עַד שִׁישׁוֹרְפָנָה. וְכֵן שֶׁמֶן שֶׁנִּטְמְאָה - נוֹתְנוּ בְּכֵלֵי
- 32 מָאוֹס⁷² עַד שִׁידְלִיק, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה תִּקְלָה לְאַחֲרֵים
- 33 וְיִאֲכֹלוּהוּ. וְחֲטִים שֶׁנִּטְמְאוּ - שׁוֹלְקִין⁷³ וּמִנִּיתִין בְּכֵלֵי
- 34 מָאוֹס, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ רְאוּיִין לְאַכִּילָה, וְאַחַר כֵּן
- 35 יִסְיֵק בְּהֵן תַּנּוּר וְכִירִים⁷⁴. וּמִשְׁקִין שְׂאֵין רְאוּיִין
- 36 לְהִדְלָקָה⁷⁵ שֶׁנִּטְמְאוּ, כְּגוֹן הַיֵּין - קוֹבְרִין אוֹתָן⁷⁶.
- 3 ח. אֵין מִפְּקִידֵין תְּרוּמָה⁴⁸ אֲצֵל כֹּהֵן עִם הָאָרֶץ. מִפְּנֵי
- 4 שֶׁלְבוּ גַם בָּהּ לְאַכְלָהּ⁴⁹. אֲבָל מִפְּקִידֵין אוֹתָהּ אֲצֵל
- 5 יִשְׂרָאֵל עִם הָאָרֶץ בְּכֵלֵי חֲרֵשׁ הַמִּקְרָף צְמִיד פְּתִיל⁵⁰;
- 6 וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִהְיוּ פְּרוֹת מְכֻשְׂרִין, גְּזֵרָה שֶׁלֹּא תִסִּיטֵם
- 7 אֶשְׁתוּ נִדְהָ⁵¹.
- 48 גִּיטִין סֵא, ב. וְאִם עַל-פִּי שֶׁהִיא מוֹקֶפֶת צְמִיד
- פְּתִיל וְלֹא הוֹכְשָׁה לְקַבֵּל טוּמְאָה (רֵאָה לְהֵלֶן), חֲשֵׁשׁוּ שְׂמֵא
- יִשְׁבוּר אֶת הַכֵּלִי וּיִקְחָנָה בִּידֵים לְחוֹת וַיִּאֲכֹלנָה בְּטוּמְאָה
- (רַב"ז⁵²). 50 שְׂאִינוּ יוֹכֵל לְנִגּוּעַ בּו. 51 וּמִטְמָאָה
- בְּהִיסֵט גַּם כֵּלֵי חֲרֵשׁ הַמוֹקֶף צְמִיד פְּתִיל (פ"ח מֵהַל' מִטְמָאֵי
- מִשְׁכַּב ה"ב-ג). וְאִם עַל-פִּי שֶׁלֹּא הוֹכְשָׁרוּ, צְרִיךְ גַּם "צְמִיד
- פְּתִיל", שְׂמֵא יִקְחָהוּ לְאֲכֹלוֹ בִּידֵים רְטוּבוֹת וַיִּטְמְאוּ, וְעִי
- רֵאב"ד וְכִסְף-מִשְׁנָה.
- 8 ט. אֵין עוֹשִׂין לְעַם הָאָרֶץ תְּרוּמַת זֵיתָיו בְּטְהוֹרָה⁵²;
- 9 אֲבָל עוֹשִׂין לוֹ זֵיתֵי חֲלִין בְּטְהוֹרָה⁵³, מִשּׁוּם כְּדֵי חֲיִיו
- 10 שֶׁל בְּדָד⁵⁴ (לְבָד). וְכִיצַד עוֹשֶׂה? נוֹטֵל כְּדֵי הַתְּרוּמָה
- 11 וּמִנִּיתָהּ בְּכֵלֵי שְׂאִינוּ מִקְבֵּל טַמְאָה, כְּגוֹן כְּלֵי
- 12 אֲבָנִים⁵⁵, וְכִשְׁיָכוּא עִם הָאָרֶץ לְטַל הַחֲלִין וְהַתְּרוּמָה
- 13 - אוֹמְרִין לוֹ: הִזָּהֵר שֶׁמָּא תִגַּע בְּתְרוּמָה⁵⁶, שֶׁלֹּא
- 14 תִּחְזֹר לְטַבְּלָהּ⁵⁷.
- 52 גִּיטִין סב, א. וּפִירֵשׁ רִשִׁי שֵׁם: "לְאַחַר שֶׁהָפַךְ זֵיתִים
- לְתַתֵּן לְבֵית הַבַּד, אֵין מִפְּרִישִׁים בְּדֵידִים חֲבֵרִים תְּרוּמָה מֵהֶן
- לְעִשׂוֹתָם בְּטְהוֹרָה, לְפִי שֶׁכֹּבֵר הוֹכְשָׁרוּ בְּמַעֲטָן (כְּלוּמֵר,
- הוֹכְשָׁרוּ לְקַבֵּל טוּמְאָה עַל-יְדֵי הַשֶּׁמֶן) וְנִטְמְאוּ, וְהִכְהֵן סוּמֶן
- עֲלֵיהֶם וְסוּבֵר שֶׁהֵם טְהוֹרִים". 53 [שֶׁעַם-הָאָרֶץ אוֹמֵר
- שֶׁלֹּא הוֹכְשָׁרוּ, וְהוּא נֹאמֵן עַל כֵּךְ, כְּמִפּוֹרֵשׁ בְּפִטְ"ז מֵהַל'
- טוּמְאָת אוֹכְלִין ה"ב]. 54 עוֹשֶׂה הַשֶּׁמֶן בְּבֵית הַבַּד.
- 55 גִּיטִין, שֵׁם. 56 וְתִטְמָא אוֹתָהּ. 57 וְהוּא אֵינוֹ חֲשׂוֹד
- לְאֲכֹלוֹ טַבֵּל שֶׁלֹּא נִתְרַם מִמֶּנּוּ תְרוּמָה גְּדוּלָה (פ"ט מֵהַל'
- מַעֲשֵׂר ה"א). וְאִם עַל-פִּי שְׂאֵין הָאֵמֶת כֵּן, שְׂאִינָה חוֹזֵרֶת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מוציאין מידו (בבא-מציעא ו, ב. ופ"ה מהל' בכורות ה"ג, ועי' בתוספות' שם ד"ה והא, ו'תוספות' חולין קלא, א - ד"ה יש בו. 89) שיש לו הזכות ליתנה לכל כהן שירצה. 90) נדרים פה, א. ועי' בפ"ה מהל' אישות ה"ו. ונראה שלא רק עצם המתנות אין מוציאין מידו, אלא אפילו דמי טובת הנאה, אינו יכול לתבוע, שכל זכות זו אינה אלא כשהתרומה בידו.

טז. פהן שנתנו לוי תרומה ומצא בה דברים אחרים 17
- הרי אלו אסורים משום גזל, שמא אחרים הניחום 18
שם⁹² עד שיטלו. 19

91) תוספתא תרומות פ"י. 92) ומה שאמרו בבבא-מציעא כו, ב: "שילח לו חבירו פירות ומצא בהן מעות, הרי אלו שלו" (וכן הוא בפט"ז מהל' גזילה ואבידה ה"ו) - אינו אלא בלוקח מן התגר, שאינו ידוע ממי קנה, או אפילו מבעל הבית, אם דש על-ידי פועלים אחרים, שלא ידעו מי הוא בעל האבידה, אבל תרומה שאינה מופרשת אלא על-ידי הבעלים עצמם, או על-ידי שלוחם, או בני ביתם, ידוע מי הוא בעל האבידה. ועוד שאין זו אבידה כלל, אלא דרך הינוח, וכמו שאמרו בתוספתא שם "שהכל משליכין לבית הדמע", כלומר, מניחים חפצים לשמירה בתוך התרומה, שהכל יראים לגשת אליה פן יטמאוה, ועי' 'תוספתא כפשוטה'.

יז. אין ישראל חייבין⁹³ להטפל בתרומה ולהביאה 20
מן הגרן לעיר ומן המדבר לישוב, אלא פהנים 21
יוצאין לגרנות וישראל נותנים להם חלקן שם. ואם 22
לא יצאו - הרי זה מפריש ומניחה בגרן. ואם היתה 23
חיה⁹⁴ או בהמה אוכלתה שם ואינה משתמרת שם 24
מהם - התקינו חכמים שיטפל בה ויביאה לעיר 25
ויטל שכר הבאתה מכהן⁹⁵; שאם הפרישה והניחה 26
לבהמה ולחיה - הרי זה חלול השם⁹⁶. 27

93) חולין קלד, ב. ותוספתא תרומות, שם. 94) תוספתא, שם. 95) כיון שהישראל אינו חייב לטפל בה. 96) שהתרומה נקראת קודש (רדב"ז).

יח. אסור לכהנים ולוים⁹⁷ לסייע בבית הגרנות כדי 28
לטל מתנותיהן⁹⁸. וכך המסייע - חלל קדש השם, 29
ועליהם נאמר: שחתם ברית הלוי. ואסור לישראל⁹⁹ 30
להניחו שיסייעהו, אלא נותן להם חלקן בכבוד. 31

97) בכורות כו, א. 98) תרומות ומעשרות ומתנות כהונה. ודווקא באלו החייבות מן התורה, אבל תרומת חוצה-לארץ וחלת חוצה-לארץ, שאינן אלא מדרבנן, אין בהם איסור זה של "כהן המסייע בבית הגרנות" (שם כז). וכן מפורש בדברי רבינו בפ"ה מהל' בכורים ה"ב, לפי נוסחת הכסף-משנה שם, ועי' כסף-משנה ומשנה-למלך (כאן). 99) בכורות שם, לגבי בכור. וכן הוא בפ"א מהל' בכורות ה"ד.

יט. נתן תרומה לכהן¹⁰⁰ על מנת להחזירה - יצא 32
ידי נתינה¹⁰¹. ואסור¹⁰² לעשות פן, מפני שנמצא 33
פמסייע בבית הגרנות¹⁰³. וכן אסור להן שיחטפו¹⁰⁴ 34

71) שם לג, ב. 72) שם. 73) ביטול ולא ביטול, ראה להלן פ"ה מהל' מעשר ה"ד. 74) ראה למעלה פ"ב ה"ד. 75) משנה, תמורה לג, ב: "ותרומה טמאה וכו' את שדרכן לשרוף ישרוף, ואת שדרכן להקבר יקבר". 76) ואף-על-פי שהיין ראוי לזילוף - חששו לתקלה, שמא יבואו לשתות. ואף-על-פי שלדעת בית הלל, אין חוששים לתקלה (פסחים כ: ובבא-קמא טו:). סמך רבינו על מה שאמרו בגמרא כמה פעמים שחוששין לתקלה, ואם כן על כרחנו שאין הלכה כבית-הלל בענין זה (כסף-משנה בשם ר"י קורקוס). ועי' 'תוספות' בבא-קמא שם ד"ה אתי.

יג. יין תרומה⁷⁷ שנתגלה⁷⁸, הואיל ואסור בשתייה⁷⁹ 1
- ישפך⁸⁰. וכן תאנים⁸¹ וענבים וקשואים ודלועין 2
ואבטיחין ומלפפונות של תרומה שנמצאו מנקרות 3
- הרי אלו אסורין באכילה מפני סכנת נפשות⁸². מה 4
יעשה בהן? ושליוף לים או יקברו. 5

77) תרומות פ"ח מ"ד. 78) שנשאר בלי כיוסי שיעור זמן שייצא הרחש (= הנחש הזוחל) מתחת אוזן הכלי, וישתה ויחזור למקומו (פ"א מהל' רוצח ה"א). 79) "שמא שתה ממנו נחש או אפעה או זולתם מבעלי הארס, ויסתכן השותה אותם וימות" (פירוש המשניות' שם). 80) ואין לחוש שהוא מאבד את התרומה, לפי שאינו ראוי לשתיה. 81) שם, מ"ו. 82) שמא ניקרן הנחש.

יד. עסה שנלושה⁸³ במים מגלים, אף על פי שהיא 6
תרומה - תשרף⁸⁴. 7

83) תוספתא תרומות פ"ז. 84) ואפילו נאפתה הפת - אסורה (הל' רוצח שם ט"ז), ודלא כרבי נחמיה בתוספתא שם, שאמר: "ארס של נחש, כלה באור".

טו. אסור לכהן לטל תרומה או שאר מתנות שלו 8
עד שיפרישו אותם הבעלים. שנאמר: ראשיתם 9
אשר יתנו לי לך נתתי⁸⁵; ונאמר: אשר ירימו בני 10
ישראל לי נתתי לך - עד שירימו⁸⁶ ואחר כך יזכה 11
בהם. ולא יטלם אחר שהורמו אלא מדעת בעלים, 12
שהרי הם של בעלים לתתן לכל פהן שירצו; 13
שנאמר: ואיש את קדשיו לו יהיה⁸⁷. ואם לקח שלא 14
מדעת בעלים - זכה בהן⁸⁸; שאין לבעלים מהן אלא 15
טובת הנאה⁸⁹, וטובת הנאה אינה קמוץ⁹⁰. 16

85) [כן הוא ב'ספרי' זוטא פ' קרח (הובא ב'ילקוט שמעוני' סי' תשנה) 'ראשית אשר יתנו לך, ממה שיפרישו ויתנו לך, ולא מה שתטול לך'. וב'ספרי' שם: "כל חלב יצהר וכו' זו תרומת מעשר. ראשיתם, זו ראשית הגז. אשר יתנו, זה הזרוע והלחיים והקיבה". הרי שגם מתנות וגם תרומה, אין להם אלא ממה שנותנים להם]. 86) חולין קל, ב. [עי' רדב"ז. וראה להלן פ"ו מהל' מעשרות הכ"א]. 87) 'ספרי' פרשת נשא. ובמתנות כהונה נאמר (דברים יח, ג): "ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקיבה", ודרשו חכמים (שם קלג.) "ונתן, ולא שיטול מעצמו". וראה להלן פ"ט מהל' ביכורים הכ"ב. 88) שהרי אפילו ספק בכור שתקפו כהן, אין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלו. 115) מפני שהוא כמסייע בבית הגרנות (ירושלמי דמאי פ"ו ה"ב). (116) שביעית פ"ז מ"ג. (117) שאין כאן שום חשש של סיוע בבית הגרנות.

כב. עשרה אין חולקין להן¹¹⁸ תרומה בבית הגרנות, אף על פי שהן אוכלין אותה¹¹⁹ או מאכילין אותה. ואילו הן: החרש והשוטה והקטן שאין בו דעת לפרש חקו¹²⁰, מפני שאין באלו דעת¹²¹. והטמטום והאנדורגינוס, מפני שהן ברנה בפני עצמן¹²². והעבד, שמא יראוהו העובדים בשדה ויעידו עליו שהוא כהן¹²³. והערל והטמא¹²⁴, מפני שהן מאוסין. והאשה, שמא תתגרש¹²⁵, ומפני היחוד¹²⁶. והנושא אשה שאינה הוגנת לו¹²⁷ - קנסו אותה¹²⁸ שלא יחלק בבית הגרנות עד שיגרשנה. וכלן משלחין להן לבתיהן¹²⁹ וחולקין להן¹³⁰ פשאר קדשי הגבול¹³¹; חוץ מן הנושא אשה שאינה הוגנת לו¹³² והטמא והערל¹³³, שאין משלחין להן כלל.

118) יבמות צט, ב. (119) לקנין כספם. (120) תוספתא חגיגה פ"א. והיינו שיודע לישא כפיו (כסף-משנה), ואף-על-פי שאין הכהן נושא את כפיו עד שיתמלא זקנו (פט"ו מהל' תפלה ה"ד) - אין זה אלא ביחיד, אבל עם אחרים יכול לישא כפיו גם בעודו קטן ('תוספתא' מגילה כד. ד"ה ואין). ובדפוס רומי וכת"י 'מעשה רוקח': "לפרוש חיקו", וכן הוא בכת"י עהרפורט בתוספתא שם, והיינו לפרוש בגדו לקבל התרומה ('תוספתא כפשוטה'). (121) זילותא דתרומה לחלק להם בגורן לעין כל (רש"י יבמות, שם). (122) שם. וזו היא זילותא דתרומה (רש"י). (123) ויעלוהו מתרומה ליוחסין להשיאו אשה (שם ק.). (124) שאף-על-פי שהם אינם אוכלים בתרומה - מאכילים הם את נשיהם ועבדיהם (למעלה פ"ז ה"ב). (125) בת ישראל שנישאת לכהן, והיא זרה. והיינו משום שלאחר הגירושין אסורה היא בתרומה, ובלא יודעין ימשיכו לחלק לה תרומה (רש"י שם). ואף בבת כהן שלא שייך טעם זה, גזרו משום בת ישראל (משנה-למלך). (126) שבשבילי השדות אין מצויים עובדי דרכים, והאשה תתייחד עם הגברים ההולכים לבית הגרנות. והנה ביבמות שם, מביאה הסוגיא שתי דיעות. אחת אומרת משום גרושה, והשניה אומרת משום ייחוד, ורבינו פסק כשתיהן יחד. ואם בית הגרנות סמוך לעיר, שאין חשש שמא תתגרש ולא ידעו, ובאופן שבשבילי השדות מצויים הרבה אנשים שאין חשש ייחוד - חולקים לזה תרומה בבית הגרנות (שם). (127) כלומר, פסולה לכהונה (רש"י שם). (128) יבמות, שם. (129) שאין איש רואה שנותנים להם תרומה. (130) בביתם. (131) [היינו תרומת מעשר וחלה. ורוצה לומר: כשם שתרומת מעשר וחלה, שאין הדרך לחלקם בגרנות, מותר לחלקם בביתם, כן מותר לחלק להם תרומה גדולה בביתם, אף-על-פי שהדרך לחלקה בבית הגרנות. וכן מפרש בתוספתא פאה פ"ד (הוצאת ליברמן עמ' 20 57) "קדשי הגבול קטנים חולקין בהן". וכן הוא באנדורגינוס בכורים פ"ב (שם עמ' 31 290) לפי נוסחת בה"א: "וחולק בקדשי הגבול כאנשים וכנשים". ומשמע

1 תרומות ומעשרות, ואפלו לשאל חלקן בפניהן¹⁰⁵ -
2 אסור, אלא נוטלין בכבוד. שעל שלחן המקום הם
3 אוכלין, ועל שלחנו הם שותים, ומתנות אלו לשם
4 הם, והוא זכה להן¹⁰⁶; שנאמר: ואני נתתי לך את
5 משמרת תרומתי¹⁰⁷.

(100) קידושין ו, ב. (101) לכהן, והכהן יחזירנה לו, והוא ימכור את התרומה לכהנים אחרים והדמים שלו (רש"י). (102) גמרא, שם. (103) שבשכר זה יתן לו שאר תרומות (רש"י). (104) חולין קלג, א. (105) שם. (106) כלומר, אינן מ"שולחן גבוה" כקדשים קלים (קידושין נב:), או כמעשר שני (סוכה לה). שאינם ממון בעלים (שם ושם), אלא ממון כהן הוא, במפורש בכורים פ"ב מ"א. (107) ולפיכך צריך לנהוג בהן כבוד (רדב"ז).

6 כ. לא יתן אדם¹⁰⁸ תרומה לשומר גתו, ולא בכור
7 לשומר עדרו, ולא מתנות לרועה בהמתו. ואם נתן
8 - חלל¹⁰⁹, אלא אם פן נתן להם שכר¹¹⁰ שמירתן
9 תחלה. ורשאי ישראל¹¹¹ לומר לישראל אחרי: הא
10 לך סלע זו, ותן תרומה או בכור¹¹² או שאר מתנות
11 לפלוני הפכה, פן בתי או פן אחותי¹¹³, וכל פיוצא
12 בקזה.

(108) תוספתא דמאי פ"ה (הוצאת ליברמן עמ' 90..). (109) כלומר, ביזה אותם. והמקור בכורות כו, ב: "הכהנים והלוויים והעניים המסייעים בבית הרועים ובבית הגרנות כו" אין נותנין להם תרומה ומעשר בשכרן, ואם עושין כן חיללו, ועליהן הכתוב אומר שחתם ברית הלוי. ואומר: ואת קדשי בני ישראל לא תחללו". והנה מתוך סמיכות הלכה זו להלכות שלפניה, נראה שהטעם הוא משום "כהן המסייע בבית הגרנות", ועל כרחנו שמדובר כשנותן להם לבסוף שכרם משלם, אלא שיש חשש שמא יפחיתו לו בשביל זה משכרם. ורק "אם נתן להם שכר שמירתם תחילה", באופן ששוב אין שום חשש של הפחתה בשכר - התירו ('תוספתא כפשוטה'). (110) תוספתא שם. (111) שם, ודווקא ישראל, אבל כהן אינו רשאי לעשות כן, שהרי הוא כמסייע בבית הגרנות (רדב"ז בהלכה הסמוכה). (112) כן הוא בתוספתא שם, וכן במשנה ערכין כח, ב. ומה שנראה בכורות כז, א - שרק בתרומה התירו ולא במתנות כהונה, נראה שרבינו פירש סוגיא זו כפירוש רגמ"ה ('תוספתא כפשוטה'). (113) זוהי טובת ההנאה של הבעלים (בכורות, שם).

13 כא. במה דברים אמורים? פשהיו הבעלים רוצים
14 לתן אותם לאחד משני כהנים אלו או לאחד משני
15 לויים אלו בחנם, ואמר לו חברו: הא לך ותן לזה;
16 אכל הבעלים שאמרו לכהן או ללוי: הא לך חלק
17 זה בטובת הנאה¹¹⁴ - הרי זה אסור¹¹⁵. וכן אסור
18 לעשות סחורה בתרומות¹¹⁶, אף על פי שהוא לזקת
19 מכהן ומוכר לכהן¹¹⁷.

(114) היינו שהכהן יתן לבעלים הכסף בשכר טובת הנאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לא נפיש אונסיה". ואם כוונת רבינו, לערל שאפשר לו למוח ולא מל שאינו אנוס כלל (ראה ב'מאירי' שם), למה השמיט דין ערל שמתו אחיו מחמת מילה, שהוא אנוס ומשגרין לו, ועי' ביכסף משנה.

שגם תרומה גדולה בכלל, ועל כרחנו שהיינו בבית. ועי' בר"ש, ביכורים, שם]. (132) שקנסוהו. (133) ביבמות ק, א - אמרו: "וכולן משגרין להן לבתיהן, חוץ מטמא ונושא אשה שאינה הוגנת לו, אבל ערל משגרין ליה, מאי טעמא משום דאניס. טמא נמי הא אניס? האי נפיש אונסיה, והאי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"ט"ז אדר ב תשע"ו

יום ראשון י' אדר ב' ה'תשע"ו הלכות ביאת המקדש

פרק רביעי

1) יבאר בו רבינו דין טמא שעבד עבודה במקדש, ודיני טומאה בציבור.

א. טמא שעבד במקדש - חלל עבודתו, וחייב מיתה בידי שמים על עבודתו, אף על פי שלא שקה שם. שנאמר: וינזרו מקדשי בני ישראל, ולא יחללו את שם קדשי - הרי זו אזהרה לעובד בטמאה. ולהלן הוא אומר: ומתו בו פי יחללו; מה חלול האמור [שם] - חייב מיתה בידי שמים, אף כאן - מיתה בידי שמים. וכל לאו שחייבין עליו מיתה בידי שמים - לוקין עליו.

ב. אף על פי שאם עבד בטמאה - אינו חייב בכות דין אלא מלקות, אחיו הפהנים לא היו מביאין אותו לבית דין, אלא מוציאין אותו לחוץ ופוצעין את מוחו, ואין ממחין עליהן בקר.

ג. והיאך אפשר לו לעבד ולא ישקה, עד שלא יתחייב פרת אלא מיתה בידי שמים בלבד? כגון שננטמא בעזרה ויצא בקצרה, וכיצאיתו היה צנור בידו והפך בו אבר על האש במזבח וקרוב שרפתו; שכל קרוב עבודה - הרי הוא כעבודה.

ד. וכן טמא שטבל ועבד קדם שיעריב שמשו - עבודתו פסולה, וחייב מיתה בידי שמים. שנאמר: ולא יחללו שם אלהיהם. מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לטבול יום שעבד, שעדין טמא הוא; שנאמר: ובא השמש וטהר, מפלל שעדין לא טהר. אבל מחסר כפורים שעבד, אף על פי שעבודתו פסולה וחלל - הרי זה פטור.

ה. ומניין שעבודתו פסולה? שנאמר: וכפר עליה הפהן וטהרה, מפלל שעדין לא נגמרה טהרתה. והוא הדין לכל מחסרי כפורים.

ו. כהן שעבד ואחר כך נודע שקה טמא: אם היא טמאה ידועה - כל הקרבנות שהקריב פסולין, שהרי עבודתו חלין; ואם היא טמאת התהום - הציץ מרצה, וכל הקרבנות שהקריב נרצו. ואפלו נודע לו שהוא טמא קדם שיזרק הדם וזרק - הרצה; שהציץ מרצה על טמאת התהום אף על פי שהוא מזיד. וכבר בארנו טמאת התהום בנזירות.

ז. וכן הציץ מרצה על טמאת דברים הקרבין; שנאמר: והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עון הקדשים. אבל אינו מרצה על טמאת הנאכלין, ולא על טמאת האדם שננטמא בטמאה ידועה; אלא אם כן היתה הטמאה הדחוייה בצבור, שהציץ מרצה עליה.

ח. ואין הציץ מרצה אלא בזמן שהוא על מצחו; שנאמר: והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני יי.

ט. כל קרבן שאין קבוע לו זמן - אינו דוחה לא את השבת ולא את הטמאה; שאם לא יקרב היום - יקרב למחר ולמחרת מחר. וכל קרבן שקבוע לו זמן. בין קרבן צבור בין קרבן יחיד - דוחה את השבת ודוחה את הטמאה. ולא כל הטמאות הוא דוחה, אלא טמאת המת לבדה.

י. כל קרבנות הצבור קבוע זמנם. לפיכך כלן דוחין את השבת ואת טמאת המת.

יא. וכל קרבן מהן שקרב בטמאה - אינו נאכל, אלא מקטירין ממנו דברים הראויין להקטרה, והשאר הראוי לאכילה נשרף, כשאר קדשים שננטמאו.

יב. כיצד דוחה את הטמאה? הגיע זמנו של אותו קרבן והיו רב הקהל שמקריבין אותו טמאין למת, או שהיו הקהל טהורים והיו הפהנים המקריבין טמאים למת, או שהיו אלו ואלו טהורין והיו פלי

1 הַשְּׂרֵת טְמֵאִים לְמַת - הָרִי זֶה יַעֲשֶׂה בְּטִמְאַהּ,
 2 וַיִּתְעַסְקוּ בּוֹ הַטְּמֵאִים וְהַטְּהוּרִים כְּאַחַד, וַיִּכְנְסוּ כָּל־
 3 לְעִזְרָה. אֲבָל הַטְּמֵאִים בְּטִמְאַה אַחֲרֵת, כְּגוֹן זִבְיָן
 4 וְזִבּוֹת וְנִדּוֹת [וְיֹולְדוֹת] וְטִמְאֵי שְׂרָץ וְנִבְלָה וְכִיּוֹצֵא
 5 בָּהֶן - לֹא יִתְעַסְקוּ וְלֹא יִכְנְסוּ לְעִזְרָה, וְאֵף עַל פִּי
 6 שְׁנַעֲשֶׂה בְּטִמְאַהּ. וְאִם עָבְרוּ וְעָשׂוּ אוֹ נִכְנְסוּ לְעִזְרָה
 7 - חֵיבִין פָּרַת עַל הַבִּיָּאָה וּמִיתָהּ עַל הָעֲבוּדָה; שְׁלֹא
 8 נְדַחִית אֲלֵא טְמֵאת הַמַּת בְּלִבָּד.

9 יג. וּפְסַח שְׂבֵא בְּטִמְאַהּ, וְדַחֲקוּ טְמֵאֵי מַת וְנִכְנְסוּ
 10 לְהִיכַל - פְּטוּרִין. אֵף עַל פִּי שְׁלֹא הִתְרוּ אֲלֵא לְעִזְרָה,
 11 הוֹאִיל וְאִין אֲנִי קוֹרֵא בָּהֶם אֶל מַחוּץ לְמַתְנֶה
 12 תִּשְׁלַחוּם - הָרִי אֵלֹו פְּטוּרִין.

13 יד. הִיוּ מְקַצֵּת בֵּית אֵב טְמֵאִים וּמְקַצֵּתֶם טְהוּרִים,
 14 אֵף עַל פִּי שְׂרָפָן טְמֵאֵי מַת - לֹא יִקְרִיבוּ אֲלֵא
 15 הַטְּהוּרִים. הִיָּה כָּל בֵּית הָאֵב טְמֵאֵי מַת - יִבְיֵאוּ בֵּית
 16 אֵב אַחֵר. הִיָּתָה כָּל הַמְשֻׁמְרָה טְמֵאֵי מַת - מַחֲזִירִין
 17 עַל מְשֻׁמְרָה אַחֲרֵת. אִם הִיוּ רַב הַפְּהֵגִים הַנִּכְנָסִין שָׁם
 18 בִּירוּשָׁלַיִם בְּזִמְן הַקְּבוּעַ טְמֵאִין - יַעֲשׂוּ בְּטִמְאַהּ.

19 טו. וּמִפְּנֵי מָה מַחֲזִירִין עַל הַטְּהוּר מִבֵּית אֵב אַחֵר?
 20 מִפְּנֵי שֶׁהַטְּמֵאָה לֹא הִתְרָה בְּצַבּוּר, אֲלֵא בְּאִסְרוּהָ
 21 עוֹמְדָת, וְדַחֲוִיָּה הִיא עִתָּה מִפְּנֵי הַדְּחָק, וְאִין דּוֹחִין
 22 כָּל דָּבָר הַנִּדְחָה אֲלֵא בְּמָקוֹם שְׂאֵי אֶפְשָׁר. וּמִפְּנֵי זֶה
 23 צְרִיכָה צִיץ לְרִצּוֹת עָלֶיהָ.

24 טז. וּמִנֵּין שֶׁטְמֵאת מַת דַּחֲוִיָּה בְּצַבּוּר? שְׁנֵאָמַר:
 25 וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הִיוּ טְמֵאִים לְנַפְשׁ אָדָם. כֶּף לְמַדּוֹ
 26 מִפִּי הַשְּׁמוּעָה, שְׁאֲנָשִׁים יְחִידִים הֵם שִׁיִּדְחוּ לְפִסַּח
 27 שְׁנֵי אִם הִיוּ טְמֵאִים; אֲבָל צַבּוּר שֶׁהִיוּ טְמֵאֵי מַת -
 28 אֵינָן נִדְחִין, אֲלֵא הַטְּמֵאָה תִּדְחָה וַיַּעֲשׂוּ פִּסַּח
 29 בְּטִמְאַהּ. וְהוּא הַדִּין לְכָל קְרָבָן שֶׁקְבוּעַ לוֹ זִמְן
 30 כְּפִסַּח, שֶׁהוּא דוֹחָה אֶת הַטְּמֵאָה.

31 יז. וְהָרִי הַדָּבָר מִפְּרֵשׁ בְּפִתּוּבִים. שְׁנֵאָמַר שָׁם: כִּי
 32 רַבַּת בְּקָהֶל אֲשֶׁר לֹא הִתְקַדְּשׁוּ, וְהַלּוּיִם עַל שְׁחִיטַת
 33 הַפְּסָחִים לְכָל לֹא טְהוּר [לְהַקְדִּישׁ לָהֶם]. כִּי מִרְבִּית
 34 הָעָם רַבַּת מְאֹדִים וּמְנִשָּׁה יִשְׁשָׁכָר וּזְבִלוֹן לֹא
 35 הִטְהֵרוּ. וּמָה זֶה שְׁנֵאָמַר: כִּי אֶכְלוּ אֶת הַפְּסַח בְּלֹא
 36 כְּפִתּוּב? מִפְּנֵי שֶׁעָבְרוּ אוֹתָהּ הַשְּׁנָה מִפְּנֵי הַטְּמֵאָה.
 37 שְׁנֵאָמַר: וַיִּזְעַץ הַמֶּלֶךְ וְשָׂרָיו וְכָל הַקָּהֶל בִּירוּשָׁלַיִם
 38 לַעֲשׂוֹת הַפְּסַח בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי. כִּי לֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹתוֹ
 39 בַּעַת הַהִיא, כִּי הַפְּהֵגִים לֹא הִתְקַדְּשׁוּ לְמַדִּי. וַיִּכְבֵּר
 40 בְּאַרְנוֹ בְּקִדּוּשׁ הַחֲדָשׁ, שְׂאִין מְעַבְרִין אֶת הַשְּׁנָה
 41 לְכַתְּחִלָּה מִפְּנֵי הַטְּמֵאָה.

42 יח. וְעוֹד אַחֲרֵת הִיָּתָה שָׁם בְּאוֹתָהּ הַשְּׁנָה: שֶׁעָבַר
 1 תתבאר בו מצות קידוש ידים ורגלים לכהנים לפני
 עבודתם, ואם צריך לקדש בין עבודה לעבודה.
 2 א. מצות עשה לקדש פהן העובד² ידיו ורגליו³
 ואחר כך יעבד; ושנאמר: ורחצו אהרן ובניו ממנו
 את ידיהם ואת רגליהם. וכהן שעבד ולא קדש ידיו
 ורגליו שחרית⁴ - חיב מיתה⁵ בידי שמים; ושנאמר:
 ורחצו מים ולא ימתו. ועבודתו פסולה. בין פהן
 גדול בין פהן הדיוט⁶.
 3 דקדק רבינו וכתב כהן העובד, להורות לנו ששחיטה
 שכשירה בור, אינה צריכה קידוש ידים ורגלים. (3) מן
 הכיור. (4) ובא למעט קידושי ידים ורגלים של כהן גדול
 ביום הכיפורים שבין בגדים לבגדים, ראה להלן הלכה ז,
 שאם לא קידש בין בגד לבגד - עבודתו כשירה. (5) ראה
 בפרק י"ט מהלכות סנהדרין הלכה ג, שמלקות אין כאן.
 (6) שנאמר (שמות ל, כא) "והייתה להם חק עולם לו ולזרעו
 לדורותם".
 4 ב. ומנין שעבודתו פסולה? שנאמר: חקת עולם לו
 ולזרעו, ובבבגדי פהנה הוא אומר: חקת עולם; מה
 מחסר בגדים מחלל עבודה, כמו שבארנו, אף מי
 שלא רחץ ידיו ורגליו מחלל עבודה.
 5 (7) צריך להיות: חק.
 6 ג. אין הפהן צריך לקדש בין כל עבודה ועבודה,
 אלא פעם אחת מקדש בבקר ועובד והולך כל היום
 פלו וכל הלילה⁸. והוא שלא יצא מן המקדש⁹, ולא
 יישן, ולא יטיל מים, ולא יסיח דעתו¹⁰. ואם עשה
 אחד מארבעתן - צריך לחזור ולקדש¹¹.
 7 אכל למחר צריך לחזור ולקדש. (9) היינו יציאת כל גופו
 מן העזרה. והיא בעיא שלא נפשטה, שמא על ידי זה שיצא
 מן הקודש הסיח דעתו. (10) דין היסח הדעת מבואר
 בגמרא הנ"ל, ומזה למד רבינו גם לשניה שסתם ישן מסיח
 דעתו (כסף משנה). ובירושלמי יומא פרק ג הלכה ב: "ישן
 טעון טבילה נתנמנם טעון קידוש ידים ורגלים". (11) ואם
 לא קידש ועבד עבודתו פסולה. חוץ מהיוצא מהמקדש

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני י"א אדר ב' - ספר עבודה - הל' ביאת המקדש ריא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 פי שְׁאִינוּ צְרִיךְ הָעֶרֶב שְׁמֹשׁ²⁸ - חוֹזֵר וּמְקַדֵּשׁ
18 אַחַר טְבִילָה²⁹; שְׁפָל טוֹבֵל³⁰ מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו
19 וְאַחַר כֶּף עוֹבֵד. וְאִם לֹא קִדְשׁ, הוֹאִיל וְלֹא הִסִּיחַ
20 דַּעְתּוֹ - לֹא חָלָל³¹.

25) בטומאה דרבנן שאינה מטמאה אלא את הידים ולא את הגוף. (26) ראה בחגיגה כ: שבקודש החמירו להטביל. (27) בזבחים שם: "טומאה מהו שתועיל לקידוש ידים ורגלים, תיפוק ליה כיוון שצריך הערב שמש, מסיח דעתו, כגון שנטמא סמוך לשקיעת החמה". ומפני שהוא דבר שאינו שכיח, לכן כתב רבינו שנטמא גופו באוכלין טמאין, שאינו צריך הערב שמש (כסף משנה). ויתר על כן: הרי רבינו סובר ששיעור בין השמשות הוא שלושת רבעי מיל (פרק ה מהלכות שבת הלכה ד, וכן כתב הבית יוסף אורח חיים סימן רסא בדעת רבינו), אם כן יש כאן היסח הדעת, ולכן כתב רבינו באופן שאינו צריך הערב שמש כלל. (28) מפני שעיקר טומאות אלו - מדרבנן. (29) שמה הסיח דעתו, מאחר שעששו אינו ראוי לעבודה. (30) [כלומר, טבילה הצריכה הערב שמש שבזה ודאי צריך קידוש ידים ורגלים, ראה בלשון הגמרא בזבחים כ: ונראה שהמסיך רגליו אף על פי שצריך טבילה (למעלה בהלכה הקודמת) - אם לא היה חשש של ניצוצות על גבי רגליו (ראה למעלה הלכה ד"ה) אינו צריך קידוש ידים ורגלים, כיוון שטבילה זו אינה מחמת טומאה]. (31) בעיא ולא נפשטה היא בזבחים שם, ומספק אין פוסלין עבודתו (כסף משנה). ונראה שזה מוסב גם על כל טובל (שצריך הערב שמש) הצריך קידוש ידים ורגלים, לפי שאין כאן היסח הדעת ממש, אלא דין של היסח דעת כיון שנפסל אז מעבודה].

21 ז. פִּהֵן גְּדוֹל שְׁלֹא טָבַל וְלֹא קִדְשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו בֵּין
22 בְּגָדִים לְבָגְדִים³² וּבֵין עֲבוּדָה לְעֲבוּדָה³³ בְּיוֹם
23 הַכַּפּוּרִים וְעֹבֵד - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁהָיָה³⁴. הוֹאִיל וְאִתָּן
24 הַטְּבִילוֹת וְהַקְּדוּשִׁין אֵינָן שׁוֹיִם בְּאַהֲרֹן וּבְנָיו,
25 וְנֶאֱמָר: וְרָחֲצוּ אַהֲרֹן וּבְנָיו מִמֶּנּוּ - דְּבַר הַשְּׁנֵה בְּכָל
26 הַכֹּהֲנִים מֵעַכְשָׁ, שֶׁהוּא קִדְשׁ רֵאשׁוֹן.

32) הם חמשת הקידושים שמקדש כשפושט בגדי לבן ובגדי זהב. (33) הם חמשת הקידושים שמקדש בלבישת בגדי הזהב לעבודות חוץ, ובגדי הלבן לעבודות פנים. (34) אבל עבר בעשה.

27 ח. קִדְשׁ יָדָיו הַיּוֹם - צְרִיף לְחֹזֵר וּלְקַדֵּשׁ לְמָחָר, אֵף
28 עַל פִּי שְׁלֹא יִשֵּׁן כָּל הַלַּיְלָה; שֶׁהַיָּדִים נִפְסָלוֹת
29 בְּלַיְנָה. קִדְשׁ פְּלִילָה וְהַקְּטִיר הַחֲלָבִים כָּל הַלַּיְלָה -
30 צְרִיף לְחֹזֵר וּלְקַדֵּשׁ³⁵ בְּיוֹם לְעֲבוּדַת הַיּוֹם.

35) כדעת רבי בשתי ברייתות בזבחים שם: "קידש ידיו ורגליו וכו' בלילה צריך לקדש ביום. היה עומד ומקריב על גבי מזבח כל הלילה, לאורה טעון קידוש ידים ורגלים".

31 ט. קִדְשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו לְתַרוּמַת הַדֶּשֶׁן, אֵף עַל פִּי
32 שֶׁהוּא מְקַדֵּשׁ קִדְשׁ שְׁמַעְלָה הַשְּׁמֶשׁ - אֵינּוּ צְרִיף
33 לְחֹזֵר וּלְקַדֵּשׁ אַחַר שֶׁהָיָה הַיּוֹם³⁶; שֶׁהָיָה בְּתַחֲלַת
34 עֲבוּדָה קִדְשׁ³⁷.

שאינו צריך לחזור ולקדש אלא מספק. ולפיכך אם עבר - עבודתו כשרה.

1 ד. יָצָא מִן הַמְּקַדֵּשׁ וְחֹזֵר וְעֹבֵד וְלֹא קִדְשׁ, אִם לֹא
2 הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁהָיָה¹². וְזֶה הַכָּלָל הִיָּה
3 בְּמִקְדָּשׁ¹³: אִין אָדָם נִכְנַס לְעֹזְרָה לְעֲבוּדָה¹⁴, אֵף עַל
4 פִּי שֶׁהוּא טְהוֹר, עַד שֶׁהוּא טוֹבֵל¹⁵.

12) ראה למעלה הלכה ג. שבעיא היא בזבחים שם ולא נפשטה, ולפיכך פסק רבינו שבדיעבד עבודתו כשרה (כסף משנה). (13) [ביומא כח. - ל. במשנה: "זה הכלל היה במקדש, כל המיסך את רגליו טעון טבילה וכל המטיל מים טעון קידוש ידים ורגלים ואין (כן הוא בשינויי נוסחאות במשניות שם) אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו טהור עד שיטבול". ונראה מדברי רבינו שגם ואין אדם נכנס לעזרה וכו' הוא מאותו הכלל שהיה במקדש. ולפי זה נראה שהתחלת הלכה ה אינה מהמלים "וכל המסיך", אלא להלן מהמלים "יצא חוץ" (14) רש"י ותוספות שם כתבו שלעבודה לאו דווקא. וכן מוכח שם בגמרא. וכן הוא בירושלמי יומא פרק ג הלכה ג "לא סוף דבר לעבודה אלא אפילו שלא לעבודה". (15) בגמרא שם: "ר' יהודה אומר סרך טבילה היא זו כדי שיזכור טומאה ישנה שבירו ויפרוש". וכן כתב רבינו בפרק ב מהלכות עבודת יום הכיפורים הלכה ג.

5 16. וְכָל הַמְּסִיף אֶת רַגְלָיו¹⁷ - טְעוֹן טְבִילָה¹⁸; וְכָל
6 הַמְּטִיל מִים - טְעוֹן קִדְוֹשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו¹⁹. יָצָא²⁰
7 חוּץ לְחֹמַת הָעֲזָרָה²¹: אִם לְשִׁהוֹת בְּחוּץ יָצָא -
8 [כְּשֶׁחֹזֵר טְעוֹן טְבִילָה, וְאִם לְחֹזֵר מִיָּד יָצָא²²] -
9 כְּשֶׁחֹזֵר טְעוֹן קִדְוֹשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו בְּלֵבֵד. וְאִם לֹא
10 טָבַל וְלֹא קִדְשׁ²³ וְעֹבֵד, הוֹאִיל וְלֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ וְלֹא
11 הִסִּיף רַגְלָיו וְלֹא הִטִּיל מִים - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁהָיָה²⁴.
12 הוֹצִיא יָדָיו חוּץ לְחֹמַת הָעֲזָרָה - אֵינּוּ צְרִיף לְחֹזֵר
13 וּלְקַדֵּשׁ.

16) סימן ההלכה צריך להיות להלן לפני המלים יצא חוץ, ראה למעלה. (17) יומא כח. הם נקבים גדולים, ולשון מיסך כמו אילן המיסך על הארץ (נזיר נד:), לפי שהצריך לנקבים גדולים, כורע על ברכיו ומכסה את גופו ואת רגליו, וכן בשאול נאמר (שמואל-א כד, ג) ויבוא שאול להסך את רגליו (רש"י שם). (18) [המדובר בבית כסא קבוע, שאין שם ניצוצות של מי רגלים על רגליו, שאם ישנם ניצוצות, צריך גם קידוש ידים ורגלים]. (19) משום ניצוצות מי רגלים שנפלו על גבי רגליו - צריך לקדש רגליו, ומשום ניצוצות שעל ידיו ששפסף בהן רגליו, צריך לקדש ידיו. (20) [כאן מתחילה הלכה ה]. (21) עזרת ישראל. (22) כל המוקף הוגה על פי הכסף משנה. (23) זה שיצא חוץ לחומת העזרה. (24) כבר כתבנו למעלה שבעיא היא ולא נפשטה, ולפיכך אין לפסול מספק, ראה בכסף משנה.

14 ו. נְטֻמָּאוּ יָדָיו²⁵ - מְטַבֵּילֵן²⁶ וְהֵן טְהוֹרוֹת, וְאֵינּוּ
15 צְרִיף לְחֹזֵר וּלְקַדֵּשׁ. נְטֻמָּא גּוּפוֹ בְּאַכִּילַת אֶכְלִין
16 טְמָאִין אוֹ שְׁתַּתַּת מִשְׁקִין טְמָאִין²⁷ וְטָבַל, אֵף עַל

ריב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני י"א אדר ב' - ספר עבודה - הל' ביאת המקדש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

46) בגמרא שם הביאו הפסוק "ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו" שבשמות מ, לב, ורבינו הביא פסוק אחר בשמות ל, יט, שלא נאמר בו אלא אהרן ובניו, ולפיכך הוצרך לכלול את פינחס עמהם כדי שיהיו ארבעה. אבל הדבר קשה, שהרי בזמן שנאמרה פרשה זו (בשמות שם) עדיין היו נדב ואביהו בחיים, ואם כן למה לא יצטרכו מים כדי לקדש חמשה או ששה כהנים?

יד. מי פיור נפסלין בלינה, כמו שבארנו. וכיצד היו עושין? משקעים אותו במי מקוה או במעין ולמחר מעלין אותו, או ממלאין אותו בקל יום בפקר.

טו. הים שעשה שלמה - כמקנה היה⁴⁷, מפני שאמרה של מים היתה עוברת בתוכו מעין עיטם, לפיכך לא היו מימיו נפסלין בלינה כמי הפיור, וממנו היו ממלאין הפיור.

47) בירושלמי יומא פרק ג הלכה ח: "והים לרחצה לכהנים בו (דברי הימים ב ד, ו) ולא כלי הוא? אמת המים מושכת לו מעיטם".

טז. כיצד מצות קדוש? מגיח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ושוחה ומקדש. וכל החוצץ בטבילה - חוצץ בקדוש ידים⁴⁸. ואינו מקדש כשהוא יושב, מפני שהוא פעבורה⁴⁹, ואין עבודה אלא מעמד, לעמד לשרת.

48) בחולין קו: "דבר שחוצץ בטבילה בגוף חוצץ בנטילת ידים ובקידוש ידים ורגלים במקדש". (49) בזבחים שם: "אמר קרא לשרת" (או בגשתם אל המזבח לשרת, הרי הוקש קידוש לשירות - רש"י).

יז. וכל העובד והוא יושב⁵⁰ - חלל, ועבודתו פסולה. ואינו לוקה, מפני שאזהרה שלו מפלל עשה היא. וכן כל העוסק בעבודה מעבודת המקדש - צריך שיהיה עומד על הרצפה⁵¹. ואם היה דבר חוצץ⁵² בינו ובין הקרקע, כגון שעמד על גבי פלים או בהמה או על רגלי חברו⁵³ - פסולה. וכן אם היה דבר חוצץ בין ידו ובין הפלי⁵⁴ שעובד בו - פסול.

50) שם כג: אמרו: "אמר קרא לעמוד לשרת - לעמידה בחרתי ולא לשיבה". (51) שצריך לעמוד, וגם על הרצפה שלא תהיה שום חציצה, בין רגליו לבין הרצפה. (52) שם כד. אמרו: "הואיל ורצפה מקדשת וכלי שרת מקדשין, מה כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בו" אף רצפה לא יהא דבר חוצץ". כי "העזרה תקדש הנכנס בתוכה כמו שמקדשין כלי שרת הדבר הנכנס בהן". (53) ואף על פי שמין במינו אינו חוצץ - בעמידה על גבי רגל חברו, שאין דרכו בכך, גם מין במינו חוצץ. (54) שם "כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בינו (=בין הכהן) לבין כלי שרת", שנאמר (ויקרא ד, ה) "ולקח הכהן" - שתהא לקיחה בעצמו של כהן.

יח. ואין עבודה אלא בימין⁵⁵. ואם עבד בשמאל -

36) כלומר, אחר הנץ החמה. (37) שזו תחילת עבודת היום היא. זבחים שם דברי רבא על המימרא הנ"ל של ר' יוחנן. ומכאן שלולא הסברא הנ"ל היה הנץ החמה פוסל בלינה. [וראה להלן פרק ב מהלכת תמידין ומוספין הלכה יב, שהוכחנו מהסוגיא הנ"ל שתרומת הרשן הייתה אחרי עלות השחר].

1. י. מצוה לקדש ממי הפיור. ואם קדש מאחד מפלי השרת - הרי זה פשר³⁸. אבל פלי החל אינם מקדשין³⁹. קדש פלי שרת פחוצין⁴⁰ או בכלי חל בפנים ועבד - עבודתו פסולה. ואין מקדשין בתוף הפיור או בתוף פלי השרת, אלא מהן; שנאמר: ורחצו אהרן ובניו ממנו - ולא בתוכו⁴¹. ואם קדש בתוכו ועבד - לא חלל.

38) בזבחים כב. אמרו: ירחצו לרבות כלי שרת. כלומר, נאמר בתורה (שמות מ, לב) "ובקרבתם אל המזבח ירחצו" ומיותר הוא שהרי כבר נאמר למעלה (שם, לא) "ורחצו ממנו", וסמוך לו "בבואם אל אהל מועד ובקרבתם אל המזבח" (רש"י שם). (39) "[ורחצו] ממנו, למעוטי כלי חול". (40) שצריך לקדש בפנים, שהרי הוקבע לו מקום, שנאמר "וישם את הכיור בין אהל מועד ובין המזבח ויתן שמה מים לרחצה". (41) בזבחים כא. היא בעיא שלא נפשטה "ממנו אמר רחמנא ולא בתוכו, או דילמא אפילו מתוכו". ומכיוון שלא נפשטה, לא יקדש לכתחילה אלא ממנו, ואם קידש בתוכו ועבד מספק אינו מחלל עבודה מספק (כסף משנה וראה למעלה הלכה ה).

8. יא. הטביל ידיו ורגליו במי מקוה, אפלו במעין⁴² - אין זה קדוש פלל, עד שירחץ בכלי. ובכל פלי הקדש מקדשין⁴³, בין שיש בהן רביעית בין שאין בהן רביעית.

42) בזבחים כ: "טבל במי מערה (שהן כשרים לטבילה והוא הדין למים חיים, אלא שרוב טבילות, במים מכונסים - רש"י) ועבד עבודתו פסולה". (43) כן הוא שם כא: "בכל הכלים מקדשים בין שיש בהם רביעית בין שאין בהם רביעית" וביארו בגמרא שם שהמדובר בקודח מתוכו, היינו שנוטל מן הכיור שיש בו כדי לקדש ממנו ארבעה כהנים, ומקדש כיוון שבא מכלי גדול, שאם לא כן, אין מקדשים ממנו, שלא יהא כלי שרת אחר עדיף מהכיור עצמו.

12. יב. כל המימות פשרים לקדוש, בין מים חיים בין מי מקוה; ובלבד שלא ישנתה מראיהן, אלא יהיו פמים הפשרים לטבילה. טיט הנרוק⁴⁴ שהפירה שוחה ושוחה ממנו⁴⁵ - משלים למי פיור. זה הפלל: כל המשלים למי מקוה - משלים למי פיור.

44) שהוא דק שראוי להוריקו מכלי אל כלי. (45) שאינו עב. והפרה שותה ממנו וכשר להשלים למקוה.

17. יג. כמה מים צריכין להיות בפיו? אין פחות מפדי לקדש ממנו ארבעה פהנים. שנאמר: אהרן ובניו. והיו אלעזר ואיתמר, ופינחס עמהם - הרי ארבעה⁴⁶.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שלישי י"ב אדר ב' – ספר עבודה – הל' ביאת המקדש ר"ג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

קבוע. בעל מום עובר, מניין? תלמוד-לומר כל איש אשר בו מום". פירוש: לפני כן (ויקרא כא, יז) נאמר "אשר יהיה בו מום לא יקרב", שמשמעו: יהיה בו מום לעולם, כלומר, מום קבוע. ולכן מביא הפסוק השני (שם, כא) "אשר בו מום", ולא נאמר "אשר יהיה" לרבות מום עובר (התורה והמצוה). (3) גם בספר המצוות שם, כתב רבינו "המזבח ובין האולם ולמזבח והאולם וההיכל", וכן מוכח מלשון הפסוק "ואל המזבח לא יגש". ואילו מפשטות לשון המשנה (כלים שם) נראה שאינם אסורים אלא בין האולם ולמזבח. וראה במשנה-למלך, ולמעלה פ"א הלכה א והלכה טו. ואף-על-פי שבדין זה של כניסה בלי עבודה, לא מצאנו לימוד מיוחד לרבות גם בעל מום עובר – סובר רבינו שאין לחלק בין איסור זה לאיסור עבודה. (4) בכלים פ"א משנה ט: "בין האולם ולמזבח וכו' שאין בעלי מומין וכו' נכנסים לשם". ודעת רבינו, שזהו איסור תורה. וכן הוא ביומא מד: שמעלות אלו של מסכת כלים הן מדאורייתא, וכן כתב רבינו בספר המצוות לא-תעשה טט. והרמב"ן שם הקשה על זה, ממה שהתירו (סוכה מד). לכהנים בעלי מום להכנס בין האולם ולמזבח כדי לקיים מצות ערבה, הרי שאין איסורו אלא מדרבנן. וראה במגילת אסתר שם. (5) מן המזבח ולפנים, כנ"ל. אבל בפ"ט מהלכות סנהדרין הלכה ד (אות כח) נראה שאינו לוקה אלא אם נכנס להיכל, וצריך עיון (כסף משנה). וסתירה כזו ישנה גם בדין שתויי יין, שלמעלה פ"א הלכה א-טו כתב שאם נכנס מן המזבח ולפנים לוקה, ואילו בהלכות סנהדרין שם (אות כט) נראה שאינו לוקה אלא אם נכנס להיכל, ועיין במעשה רוקח. (6) זבחים טז: (7) נוסף למה שלוקה על הכניסה למזבח. (8) כלומר, אף-על-פי שבפסוק שם לא נאמר אלא "להקריב לחם אלקיו" דהיינו קרבן תמיד, שהוא קרוי לחם, שנאמר בו (במדבר כח, ב) "את קרבני לחמי לאשי" – למדו בספרא (שם הלכות ג-ד) מריבוי הפסוקים גם לכל יתר הקרבנות (כסף משנה).

1 פְּסוּלָה, וְאִינוּ לֹקְחָהּ.⁵⁶ רָגְלוֹ אַחַת עַל הַפְּלִי וְרָגְלוֹ
2 אַחַת עַל הָרֶצֶפָה, רָגְלוֹ אַחַת עַל הָאֶבֶן וְרָגְלוֹ אַחַת
3 עַל הָרֶצֶפָה⁵⁷ - רֹאִין: כֹּל שְׂאֵלוֹ יִנְטֵל הַפְּלִי אוֹ
4 הָאֶבֶן יְכוּל לַעֲמֹד עַל רָגְלוֹ אַחַת - עֲבוּדָתוֹ פְּשָׁרָה⁵⁸,
5 וְאִם לֹאוּ - עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה. קָבַל בְּיָמִין וּשְׂמָאל
6 מְסִיעָתוֹ - עֲבוּדָתוֹ פְּשָׁרָה, שֶׁהִמְסִיעַ אֵין מְשַׁחֲיָחִין
7 עָלָיו.

55) שם. למדו כן ממה שנאמר (שם, כה) "ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן", וכל מקום שנאמר אצבע אינו אלא בימין, שנאמר (שם יד, טז) "וטבל הכהן את אצבעו הימנית" (שם כד:), מכאן שכל לקיחה וכל נתינה בימין דווקא. (56) כיוון שאין בזה אזהרה מפורשת בתורה. (57) נוסף על פי הכסף משנה. וכן הוא בברייתא שם. ואף על פי שהאבן הוא מין במינו עם הרצפה, כיוון שאינו מבטלו משום שנתקל בה, הרי הוא חוצץ. (58) שמסייע אין בו ממש.

8 י.ט. נִתְנַדְּרָה אֶבֶן מֵאֲבְנֵי הָעֶזְרָה⁵⁹ - לֹא יַעֲמֵד עָלֶיהָ
9 פְּשַׁעַת עֲבוּדָה עַד שֶׁתִּחַבֵּר בְּאֶרֶץ. וְאִם עֶבֶד -
10 עֲבוּדָתוֹ פְּשָׁרָה, הוֹאִיל וּבְמִקּוּמָה עוֹמְדָת.

59) בזבחים שם "בעי רבי אמי נדלדלה האבן ועמד עליה מהו, היכא דאין דעתו לחברה לא תיבעי לך דוודאי חייצא, כי תיבעי לך דדעתו לחברה, מאי, כיוון דדעתו לחברה כמה דמחברה דמייא, או דילמא השתא מיהא הא תלישא"? ומסתמת דברי רבינו נראה שאפילו אם אין דעתו לחברה, אין זו חציצה בדיעבד, משום שלפי דעת רבה זוטי (שם) לא הסתפק רבי אמי בנדלדלה האבן, אלא בנעקרה האבן, ונראה מזה כי בנדלדלה לעולם אינה חציצה. אף על פי שאין דעתו לחברה, ולא הכריע רבינו בין שתי הלשונות הללו, ולכן פסק שלכתחילה לא יעמוד, ואם עמד כשר, כדרכו בכל הספיקות.

יום שלישי י"ב אדר ב' ה'תשע"ו

פְּרָק שְׁשִׁי

1) יתבאר בו איסור עבודה בבית המקדש לכהן בעל מום, ומום הוא מום עובר. ומה הוא מום קבוע.

11 א. כֹּל פֶּהֶן שֵׁישׁ בּוֹ מוֹם, בֵּין מוֹם קְבוּעַ בֵּין מוֹם
12 עוֹבֵר², לֹא יִכְנַס לְמִקְדָּשׁ מִן הַמִּזְבֵּחַ³ וְלִפְנֵימֶינָם⁴;
13 שְׁנֵאמַר: אֵל הַפְּרֻכָּת לֹא יָבֵא וְאֵל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִגֹּשׁ.
14 וְאִם עֶבֶר וְנִכְנַס⁵ - לֹקְחָהּ, אִף עַל פִּי שְׂלֵא עֶבֶד. וְאִם
15 עֶבֶד בְּמִקְדָּשׁ - פְּסוּל⁶ וְחָלַל עֲבוּדָה, וְלֹקְחָהּ אִף עַל
16 הָעֲבוּדָה⁷. שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרַב.
17 מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁאֲזַהֲרָה זֶה שְׂלֵא יִקְרַב
18 לְעֲבוּדָה⁸.

2) בכבורות מג. במשנה: "מומין אלו, בין קבועין בין עוברין, פוסלין באדם" (פוסלין כהן לעבודה – רש"י). ובספרא פ' אמור פרשה ג הלכה ה: "אין לי אלא בעל מום

19 ב. וְכֵן בְּעַל מוֹם עוֹבֵר שְׁעֶבֶד - פְּסוּל, וְלֹקְחָהּ⁹.
20 שְׁנֵאמַר: כֹּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרַב. מִפִּי
21 הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁזֶּה אֲזַהֲרָה לְבַעַל מוֹם עוֹבֵר. וְאִין
22 בְּעַלֵּי מוֹמִין שְׁעֶבְדוֹ בְּמִתָּה, אֲלֵא בְּמִלְקוֹת בְּלִבְד¹⁰.
23 9) בכבורות שם, וספרא שם (הלכה ה). (10) כחכמים, ולא
כרבי (סנהדרין פג. פד.).

24 ג. כֹּל הַמוֹמִין פְּלוֹן, אֶחָד שֶׁהָיוּ בּוֹ מִתְחַלֵּת בְּרִיתוֹ
25 וְאֶחָד שֶׁנּוֹלְדוֹ בּוֹ אַחַר כֵּן¹¹, בֵּין עוֹבְרִין בֵּין שְׂאִינָן
עוֹבְרִין - הָרִי זֶה פְּסוּל עַד שֶׁיַּעֲבֹר¹².

11) ספרא שם הלכה ג: "אין לי אלא שנולד תמים ונעשה בעל מום, נולד בעל מום ממעי אמו מניין, תלמוד-לומר אשר יהיה בו מום". (12) במומים עוברים.

26 ד. מוֹם קְבוּעַ - כְּגוֹן שֶׁבֶר רָגַל אוֹ שֶׁבֶר יָד¹³;
27 וּמוֹם עוֹבֵר¹⁴ - כְּגוֹן גֶּרֶב¹⁵ אוֹ לְלֶפֶת, וְהִיא
28 הַחֲזוּזִית¹⁶. וְלֹא הַמוֹמִין הַפְּתוּבִין בַּתּוֹרָה בְּלִבְד¹⁷ הֵן
29 שְׁפוּסָלִין בְּכֹהֲנִים, אֲלֵא כֹּל הַמוֹמִין הַנִּרְאִין

ריד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ב אדר ב' - ספר עבודה - הל' ביאת המקדש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 פגוה¹⁸; וְשָׁאֵמַר: כָּל אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם - מִכָּל מְקוֹם.
2 וְאֵלֹהֵי הַפְּתוּכִים בְּתוֹרָה דִּגְמָא הֵן.

13 מפורש בויקרא כא, יט. (14 מפורש בתורה שם, כ.
15 לח, ראה להלן פ"ז הלכה י, ופ"ב מהלכות איסורי מזבח
הלכה ז. (16 שאינה מצרית, ראה שם ושם. (17 ספרא
שם פרק ג הלכה א: "אין לי אלא את אלו בלבד, מנין
לרבות שאר המומים, תלמוד-לומר מום מום ריבה".
18 ראה להלן הלכה ז.

3 ה. שְׁלֹשָׁה מֵינֵי מוּמֵינָא הֵם: יֵשׁ מוּמֵינָא¹⁹ שֶׁהֵן פּוֹסְלִין
4 הַפְּהֵן מִלְּעֵבֶד וְהַבְּהֵמָה מִלְּקָרֵב. [וְיֵשׁ מוּמֵינָא
5 שֶׁפּוֹסְלִין בְּאֶדָם בְּלֵבד מִלְּעֵבֶד].²⁰ וְיֵשׁ מוּמֵינָא שְׁאֵינָן
6 פּוֹסְלִין, אֲבָל מִפְּנֵי מְרָאִית הָעֵינַן אֲמָרוּ: שֶׁפֶל פְּהֵן
7 שְׁיֵשׁ בּוֹ אֶחָד מֵהֵן - אֵינּוּ עוֹבְדִים.

19 בכורות מג. (20 בכורות שם במשנה. ואף-על-פי
שאינם מום גמור ואינם מחללים עבודתם, כדלהלן. ולמדו
זאת בגמרא שם ממה שנאמר (ויקרא כא, כא) "כל איש
אשר בו מום מזרע אהרן" - "איש ששזה בזרעו של אהרן
(=שאינו משונה משאר בני אדם) אינו נפסל אלא במום,
אבל מי שאינו שזה בזרעו של אהרן (כגון אלו שנמנו
במשנה שם, ולהלן פ"ח), אף-על-פי שאין זה מום גמור -
נפסלים הם לכתחילה, וראה להלן.

8 ו. כָּל מִי שְׁיֵשׁ בּוֹ מוֹם²¹ שֶׁפּוֹסֵל בְּאֶדָם וּבְבֵהֵמָה
9 וְעֵבֶד, בֵּין בְּשׁוּגָג²² בֵּין בְּמִזֵּד - עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה.
10 וְאִם הָיָה מִזֵּד - לוֹקָה. וְכָל מִי שְׁיֵשׁ בּוֹ מוֹם מִן
11 הַמוּמֵינָא הַמֵּיחֲדִין לְאֶדָם וְעֵבֶד, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא
12 לוֹקָה²³ - לֹא חֲלָל עֲבוּדָתוֹ²⁴. וְאִם הָיָה בּוֹ דְבָר
13 מִדְּבָרִים שֶׁהֵם מִפְּנֵי מְרָאִית הָעֵינַן - אֵינּוּ לוֹקָה,
14 וְעֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה.

21 בכורות שם במשנה. (22 שלא ידע שהוא בעל מום,
כן הוא בקידושין סו: (23) כן כתב בפירושו המשנה
(בכורות פ"ז משנה ג.) אבל צריך עיון, שהרי בבכורות מג:
אמרו "מאי איכא בין שאינו שזה בזרעו של אהרן ומשום
מראית העין, איכא בינייהו עשה", שמי שאינו שזה בזרעו
של אהרן, עובר בעשה - שלא הבא מכלל עשה - עשה
(רש"י שם) ועיין במשנה-למלך. (ודברי הר המוריה שכתב
לפרש "איכא בינייהו עשה", היינו שבמראית העין יש עשה,
ואילו באינו שזה בזרעו של אהרן יש לא-תעשה - תמוהים
מאד, שאלו שאסורים במראית העין אינם אסורים אלא
מדרבנן, ואין בהם עשה). (24) בבכורות שם: "מאי איכא
בין מומא (=מום) לשאינו שזה בזרעו של אהרן, איכא
משום אחולי עבודה. מומא מחלל עבודה, דכתיב (ויקרא
שם, כג) מום בו ולא יחלל. שאינו שזה בזרעו של אהרן -
לא מיחיל (=מחלל) עבודה".

15 ז. אֵין פּוֹסֵל בְּאֶדָם אֵלֹא מוּמֵינָא שֶׁבְּגִלּוּי²⁵; אֲבָל
16 מוּמֵינָא שֶׁבְּחֲלָל הַגּוֹף, כְּגוֹן שֶׁנִּטַּל כְּלִיתוֹ שֶׁל אֶדָם אוֹ
17 טְחוּל שָׁלוֹ אוֹ שֶׁנִּקְבּוּ מַעְיוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁעֶשְׂה

18 טְרַפָּה²⁶ - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה. וְשָׁאֵמַר: שְׁבַר רִגְלֵי אוֹ
19 שְׁבַר יָד - מָה אֵלֹהֵי בְּגִלּוּי, אֵף כָּל בְּגִלּוּי.

25 (25 תוספתא בכורות פ"ד: "מום בפנים אינו מום, שנאמר
עור ופסח, מה עור ופסח המיוחדין, מום שבגלוי וכו'".
26 בכורות מה: במשנה.

27 ח. הָעֵרְל²⁷ - הָרִי הוּא כֶּכֶן נִכְרָה²⁸, וְשָׁאֵמַר: כָּל בֶּן
28 נִכְרָ עֵרְל לֵב וְעֵרְל כַּפָּי²⁹. לְפִיכֵן, עֵרְל שֶׁעֵבֶד - חֲלָל
29 עֲבוּדָתוֹ וְלוֹקָה, כְּפִי שֶׁעֵבֶד; אֲבָל אֵינּוּ חַיִּב מֵיתָה³⁰.

27 זבחים טו: במשנה. (28) "בן נכר האמור בתורה זה
העובד אל נכר" (פ"ט מהלכות קרבן פסח הלכה ז).
29 שם כב: "מדברי יחזקאל בן בוזי (יחזקאל מד, ט)
למדנו, כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי
לשרתני. ומגן דמחלי עבודה, דכתיב (שם, ז) בהביאכם בני
נכר ערלי לב וערלי בשר להיות במקדשי לחללו את ביתי".
ובביאור ערל, נחלקו רש"י ותוספות שם: לדעת רש"י (שם
טו: במשנה) אפילו ערל שמתו אחיו מחמת מילה שאנוס
הוא - מחלל עבודה, ולדעת רבינו-תם (תוספות שם כב:
ד"ה ערל) אין הדברים אמורים אלא במומר לערלה, אבל
מי שמתו אחיו מחמת מילה, שאנוס הוא, אינו מחלל
עבודה. (30) כן הוא בסנהדרין פג. שערל אינו במיתה אלא
באזהרה.

31 ט. כִּהֵן³¹ שֶׁהָיָה נוֹשֵׂא נְשִׂא כַּעֲבָרָה - אֵינּוּ עוֹבְדִים, עַד
32 שְׁנִידִירוּהוּ בֵּית דִּין עַל דַּעַת רֵבִים³², כִּדִּי שְׁלֹא יִהְיֶה
33 לוֹ הַפְּרָה, שְׁלֹא יוֹסִיף לְחַטָּא; וְעוֹבְדֵי יוֹרֵד וּמְגַרְשֵׁי³³.
34 וְכֵן אִם הָיָה מְטַמֵּא לְמֵתִים - פְּסוּל, עַד שֶׁיִּקְבֵּל עָלָיו
35 בְּבֵית דִּין שְׁלֹא יִטְמָא³⁴. וְאִם עֵבֶר וְעֵבֶד קָדָם שְׁנִידִיר
36 אוֹ שְׁיִקְבֵּל, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא נוֹשֵׂא כַּעֲבָרָה - לֹא חֲלָל
37 עֲבוּדָה³⁵.

31 בכורות מה: במשנה. (32) שאין לו התרה (פ"ו
מהלכות שבועות הלכה ח). שאם לא כן, יש חשש שילך
לחכם ויתיר לו נדרו, שהרי רבינו לא הביא במפורש שצריך
לפרט את הנדר, והסיבה שבשבילה נדר (ראה יורה-דעה
סימן רכח סעיף יד), אלא כתב "שיאמר אני נשבעתי על כך
וכך, ונחמתני" (שם הלכה ה) וכן דעת התוספות בערכין כג.
ד"ה מר. ועיין רש"י לבכורות שם. (33) ברייתא שם.
34 בנושא נשים בעבירה, מדירים אותן על דעת רבים, ולא
הסתפקו בקבלה בלבד, משום שנושא נשים בעבירה יצרו
תוקפו (גמרא שם מו.). (35) שאף חלל שעבד, עבודתו
כשרה, כדלהלן הלכה י, וראה במאירי לגיטין לה:

36 י. כִּהֵן שֶׁעֵבֶד וְנִבְדַּק וְנִמְצָא חֲלָל - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה³⁶
37 לְשַׁעֲבֵר, וְאֵינּוּ עוֹבְדִים לְהַבָּא. וְאִם עֵבֶד - לֹא חֲלָל³⁷;
38 וְשָׁאֵמַר: בְּרַחֵם יְיָ חֵילוֹ וּפְעָלֵי יָדָיו תִּרְצָה - אֵף חֲלִין³⁸
39 שְׁבוֹ תִרְצָה³⁹.

36 כרבי יהושע בתרומות פ"ח משנה א, והובאה בקידושין
סו: (37) משמע שאף אם עבד לאחר שנודע, גם כן לא
חילל, שכיון שאמרו "אף חולין (=חללים) שבו תרצה", אין
לחלק בין לפני שנודע לבין לאחר שנודע (כסף משנה). וכן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי י"ג אדר ב' - ספר עבודה - הל' ביאת המקדש רטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 ג. מי שנסדק סחוס אָזנוּ בְּכָל שְׁהוּא, אָף עַל פִּי
18 שְׁלֹא חָסַר. מִי שֶׁנִּקְבַּב סָחוּס אָזְנוֹ פְּכַרְשִׁינָה. בֵּין נִקְבַּב
19 עָגַל בֵּין נִקְבַּב אֶרֶף, אִם מִצְטָרֵף לְכַרְשִׁינָה - הָרִי זֶה
20 מוּם. מִי שֶׁיִּבְשָׂה אָזְנוֹ כְּדִי שֶׁתִּנְקַב וְלֹא תוֹצִיא דָם.
21 מִי שֶׁהִיָּתָה אָזְנוֹ כְּפוּלָה לְשֵׁתִים. אֶפְלוּ הַגְּדִי, שֶׁדָּרָף
22 אָזְנוֹ לְהִיּוֹתָן נוֹטוֹת וּכְפוּלוֹת. וּבִלְבָד שֶׁיִּהְיוּ לוֹ שְׁנֵי
23 סָחוּסִין; אֲבָל אִם אֵין לָהּ אֶלָּא סָחוּס אֶחָד וְהָרִי הוּא
24 כְּגוֹף אֶחָד שֶׁנִּקְבַּל - כְּשֵׁר.

25 ד. שְׁלֹשָׁה בְּרִיס שֶׁל עֵינַי, וְאֵלוּ הֵן: מִי שֶׁנִּקְבַּב רִיס
26 מְרִיסֵי עֵינָיו בְּכָל שְׁהוּא. מִי שֶׁנִּסְדַּק רִיס מְרִיסֵי עֵינָיו
27 בְּכָל שְׁהוּא. [מִי שֶׁנִּפְגַּם רִיס מְרִיסֵי עֵינָיו בְּכָל
28 שְׁהוּא.] וְשֶׁלֹּשָׁה מוּמִין אֵלוּ בְּכָלֵל חֲרוֹץ הָאָמוֹר
29 בַּתּוֹרָה.

30 ה. שְׁמוֹנֶה בְּעֵינַי, וְאֵלוּ הֵן: הָעוֹר, בֵּין בְּאַחַת מֵעֵינָיו
31 בֵּין מִשְׁתִּיחֵן. מִי שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה בְּשֵׁתֵי עֵינָיו אוֹ בְּאַחַת
32 מֵהֶן, אָף עַל פִּי שֶׁאֵין נִרְאָה בְּהֵן שְׁנוֵי כָּלֵל, מַחֲמַת
33 שֶׁיִּרְדוּ מִים קְבוּעִים כְּנֶגֶד רְאוּתוֹ. מִי שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה
34 בְּעֵינָיו אוֹ בְּאַחַת מֵהֶן רְאִיָּה בְּרוּרָה מַחֲמַת שְׁהִיָּה בַּה
35 סְנוּרִים קְבוּעִים. מִי שֶׁבְּעֵינָיו כְּמוֹ עֵנַב, אָף עַל פִּי
36 שְׁהוּא רוֹאֶה. מִי שֶׁיִּצָּא בְּשֵׁר יָתֵר בְּעֵינָיו עַד שֶׁחָפְּה
37 מֵעַט מִן הַשְּׁחוֹר שֶׁל עֵינַי. מִי שֶׁנִּמְשָׁךְ הַלְבָּן שֶׁל עֵינַי
38 וְנִכְנַס מִמֶּנּוּ מֵעַט בְּשָׁחוֹר, עַד שֶׁנִּמְצָא הַשְּׁחוֹר מֵעַרְב
39 בְּלִבָּן. וְהוּא תְּבַלּוֹל הָאָמוֹר בַּתּוֹרָה. אֲבָל אִם יֵצֵא מִן
40 הַשְּׁחוֹר לְתוֹף הַלְבָּן - אֵינוֹ מוּם; שֶׁאֵין מוּמִין בְּלִבָּן.
41 מִי שֶׁהִיָּתָה נִקְדָּה לְבָנָה בְּתוֹף הַשְּׁחוֹר. וְזֵהוּ דִק
42 הָאָמוֹר בַּתּוֹרָה. וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה צָפָה עַל גְּבֵי הַשְּׁחוֹר;
43 אֲבָל אִם לֹא הִיָּתָה צָפָה אוֹ שֶׁהִיָּתָה מְשַׁקְּעַת בְּשָׁחוֹר
44 - אֵינוֹ מוּם. וְכֵן אִם הִיָּתָה נִקְדָּה שְׁחוֹרָה בְּתוֹף
45 הַלְבָּן, אֶפְלוּ צָפָה - אֵינוֹ מוּם; שֶׁאֵין מוּמִים בְּלִבָּן.
46 הִיָּתָה נִקְדָּה שְׁחוֹרָה שׁוֹקְעַת בְּתוֹף הַשְּׁחוֹר - אָף זֶה
47 נִקְרָא דִק. אֲבָל אִם הִיָּתָה צָפָה, הוּאִיל וְהִיא שְׁחוֹרָה
48 בְּשָׁחוֹר - אֵינוֹ מוּם.

49 ו. שְׁלֹשָׁה בַחֲטָם, וְאֵלוּ הֵן: מִי שֶׁנִּקְבַּב חֲטָמוֹ, אֶפְלוּ
50 מִצַּד אֶחָד. מִי שֶׁנִּסְדַּק חֲטָמוֹ. מִי שֶׁנִּפְגַּם חֲטָמוֹ.

51 ז. שְׁשֵׁה בְּפָה, וְאֵלוּ הֵן: מִי שֶׁנִּקְבָּה שְׁפָתוֹ, אֶפְלוּ
52 אַחַת מֵהֶן. מִי שֶׁנִּפְגַּמָּה שְׁפָתוֹ. מִי שֶׁנִּסְדַּקָּה שְׁפָתוֹ.
53 וְהוּא שֶׁתִּפְדַּק מִזֵּר שְׁלָה עַד שֶׁתִּחַלַּק לְשֵׁנֵי רְאשִׁים.
54 מִי שֶׁעָצַם לְחִיו הַתַּחְתּוֹן עוֹדָף עַל הָעֵלְיוֹן כֹּל שְׁהוּא.
55 מִי שֶׁפִּיּו נִבְלָם מַחֲמַת גּוּפוֹ וּבְרִיתוֹ. אֲבָל אִם נִבְלָם
56 מַחֲמַת הָרוּחַ - אֵינוֹ מוּם. מִי שֶׁנִּשְׁטַל רֹב הַמְדַבֵּר שֶׁל
57 לְשׁוֹנוֹ.

58 ח. שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי בְּאֵיבְרֵי הָזָרַע, וְאֵלוּ הֵן: מִי שֶׁנִּמְעַף

כתב המאירי בקידושין שם. ויסודו מהירושלמי (תרומות שם הלכה א) שאמרו, שאם נודע בשעה שקבל הדרם מותר לגמור ולזרוק, וכן בנודע לו בשעת קמיצה, מותר לגמור ולהקטיר (יריעות שלמה). (וכן בדן: שרק אם נאמר בנידון זה "מתה כהונה", כלומר, לאחר שנמצא חלל הוא כאילו מת, ואינו בטל למפרע (ראה מכות יא:) - אז יש מקום לחלק בין לפני הידיעה לבין לאחר הידיעה, אבל לפי מה שאמרו במסקנא (שם ג.) ש"בטלה כהונה", כלומר, נתגלה הדבר למפרע כי לא היה כהן (רש"י שם), וכן פסק רבינו בפ"ז מהלכות רוצח הלכה יב - לפי זה, אין מקום לחלק בין לפני הידיעה לבין לאחריה. אבל דעת התוספות אינה כן, ראה בכתובות כג. ד"ה עדי, ובקידושין יב: ד"ה ועל, ועיין רש"י שם). (38) כלומר, חללים (רש"י בקידושין שם). (39) קידושין שם.

1 יא. בית דין הגדול⁴⁰ היו יושבין בלשפת הגזית⁴¹,
2 ועקר מעשיהם⁴² התדיר - שהיו יושבין ודנין את
3 הפהנה, ובודקין הפהנים ביוחסין ובמומין⁴³. כל
4 פהן שנמצא פסול ביחוסו - לובש שחורים ומתעטף
5 שחורים ויוצא מן העזרה; וכל מי שנמצא שלם
6 וכשר - לובש לבנים ונכנס ומשמש עם אחריו
7 הפהנים.

(40) מדות פ"ה משנה ד. (41) בחצייה של חול, ראה למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה יז. (42) נוסף לתפקידם בשטח ההוראה (סנהדרין פו: במשנה). (43) אותם שעוד לא התחילו בעבודה, או שהתחילו ומצאו בהם ריעותא. אבל אלו שהתחילו בעבודה ולא מצאו בהם ריעותא, אין בודקים אותם (פסחים ג: וראה בפ"כ מהלכות איסורי ביאה הלכה ב).

8 יב. מי שנמצא פשר ביחוסו ונמצא בו מום - יושב
9 בלשפת העצים⁴⁴ ומתלע עצים למערכה⁴⁵. וחולק
10 בקדשים⁴⁶ עם אנשי בית אב שלו ואוכל, שנאמר:
11 לחם אלהיו מקדש הקדשים ומן הקדשים יאכל.

(44) מדות פ"ב משנה ה. וראה בפ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ח. (45) ש"כל עץ שנמצא בו תולעת פסול" (הלכות בית הבחירה שם, ולהלן פ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה ב). (46) זבחים צח: במשנה, וראה להלן פ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יז.

יום רביעי י"ג אדר ב' ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) יפרש המומים הפוסלים באדם ובבהמה.

12 א. כל המומין הפוסלים באדם ובבהמה - תמשים.
13 וְזֵהוּ פֶּרֶץ:

14 ב. תמשה באזן, ואלו הן: מי שנפגם סחוס אָזְנוֹ
15 כְּדִי שֶׁתִּחַגֵּר הַצִּפְרָן בְּפָגַם. אֲבָל הָעוֹר הַמְקַף לְסָחוּס
16 הָאָזֵן - אֵין בּוֹ מוּם, בֵּין נִקְבַּב בֵּין נִסְדַּק.

רטז שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי י"ד אדר ב' - ספר עבודה - הל' ביאת המקדש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

40 כנגד פניו כמו מקבת. מי שראשו יוצא מאחוריו
41 כנגד ערפו. מי שראשו רחב ויוצא מכאן ומכאן,
42 עד שתמצא ראשו על צוארו כמו ראש הלפת על
43 העלין שלו. הקרח שאין בכל ראשו שער כל עקר.
44 ואם יש בו שיטה של שער מקפת מאחוריו מאזן
45 לאזן - פשר. מי שהיה השער מקיף מאזן לאזן
46 מלפניו בלבד, ושאר הראש קרח הוא - הרי הוא
47 פסול. מי שהיה השער שלו מקיף את כל הראש
48 סביב מלפניו ומאחוריו ואין שם שער באמצע - גם
49 זה קרח ופסול.

50 ב. שנים בצואר, ואלו הם: מי שצוארו שוקע הרבה
51 עד שנמצא ראשו פאלו הוא מנח על כתפיו. מי
52 שצוארו ארך הרבה עד שנראה כשמוט מבין כתפיו.

53 ג. ארבעה באזן, ואלו הן: מי ששתי אזניו קטנות
54 הרבה. מי ששתי אזניו נפוחות, דומות לסכוג. מי
55 שאזניו מדלדלות למטה. מי שאחת מאזניו משנה
56 מחברתה במראה.²

(2) ובפירוש המשנה שם וזה לשונו: "וידוע שיש בגוף
אברים שדומים זה לזה כגון העיניים והאזניים וגבות
העיניים וזולתן וכשיהיה בין אחד לחבירו שינוי באיזה דבר
שיהא אותו שינוי כגון וכו', הרי האיש הוא בעל מום זוגדס
ויקרא זוגדס עניינו בעל שינוי בשני הדברים שאין ראויין
שיהא בהן שינוי" ו"פירוש זוג: שניים, דוס: שניים, כלומר,
הזוג - בשני עניינים.

57 ד. חמשה בגבינים,³ ואלו הן: מי שאין לו שער
58 בגביניו. והוא גבן האמור בתורה. מי שגביניו
59 שוכבין. מי שאין לו אלא גבין אחד.⁴ מי שיש לו
60 גבינין יתר על שנים. מי שאחד מגביניו משנה
61 מחברו. בין ששערו של זה ארך ושערו של זה קצר,
62 בין ששערו של אחד שחור ושערו של השני לבן
63 או אדם, הואיל ויש ביניהם שנוי זה - הרי זה
64 פסול.⁵

(3) בגבות העיניים. (4) כלומר, שני הגבינים מתחברים יחד
ממעל לחוטם ונראים כגבין אחד. (5) ייתכן כי פסול זה
אינו אלא מדרבנן, שהרי אינם מפורשים בתורה, ואינם
מטעם מום, אלא מטעם שאינו שווה בזרעו של אהרן.

65 ה. ארבעה בריס העין, ואלו הן: מי שאין לו שער
66 כלל בריסי עיניו.⁶ מי ששער ריסי עיניו מרבה
67 מעבה⁷ הרבה. מי ששער אחד מריסי עיניו משנה
68 משער ריס אחר. כגון שאחד שחור ואחד לבן, או
69 שאחד נושר⁸ והשני מעבה. מי ששעפפיו סגורות
70 מעט ואינן נפתחות הרבה פשאר כל האדם.

(6) כלומר, לא נשתיירו אפילו השרשים, והוא "תמיר"
שבברייתא, אבל אם נשתיירו השרשים אין זה אלא משום

1 הגיד שלו, או נכתת, או נתק, או נכתת. מי שנמצאו
2 הביצים שלו או אחת מהן, או נכתתו או אחת מהן,
3 או נתקו או אחת מהן, או נכתתו או אחת מהן. מי
4 שאין לו אלא ביצה אחת, אף על פי שיש לו שני
5 פיסין. מי ששתי ביציו בכיס אחד. הטמטום.
6 האנדרוגינוס.

7 ט. ששה בידים וברגלים, ואלו הן: הפסח. ומי
8 שנשמה ירכו. הוא שרוע האמור בתורה. מי
9 שאחת מירכותיו גבוהה מחברתה. מי שנשבר עצם
10 ידו. והוא שיהיה נפר. מי שנשבר עצם רגלו. והוא
11 שיהיה נפר. אף על פי שאינו נפר כשעומד, אם נפר
12 כשהילך - הרי זה מום. מי שרגליו מבלמות מחמת
13 עצמן ובריתן. אבל אם היו מבלמות מחמת הרוח -
14 אינו מום.

15 י. ארבעה ראויין להיות בכל הגוף, ואלו הן: מי
16 שיש בו גרב יבש כל שהוא. וזהו הגרב האמור
17 בתורה. מי שיש בו נבלת שיש בה עצם. וזה הוא
18 נבלת האמורה בתורה. מי שיש בו חזזית מצרית כל
19 שהיא, והיא חזזית קשה וכעורה. וזו היא הלפת
20 האמורה בתורה.

21 יא. כל עצם שבגלוי שנחרץ בו חריץ - הרי זה
22 מום, והוא בכלל חרוץ האמור בתורה. ואין
23 הצלעות בכלל עצמות שבגלוי.

24 יב. ועוד יש שם שלשה מומין אחרים, ואלו הן:
25 הזקן שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא עומד.
26 החולה כשהוא רועד מפני חליו וכשלוץ כחז. אבל
27 הטורפה - פשר באדם ופסול בבהמה. וכן יוצא דפן
28 - פשר באדם ופסול בבהמה.

29 יג. המזהם. וכהן שהוא מזהם בזעתו - רוחץ ושף
30 כל גופו בכשם ועובד. הנה ריח פיו רע - נותן בפיו
31 פלפל או זנגביל וכיוצא בהן ועובד. ואם עבד
32 בזהום זעתו או בזהום פיו - הרי חלל עבודתו,
33 כשאר אלו הבעלי מומין כלם.

יום חמישי י"ד אדר ב' ה'תשע"ו

פרק שמיני

(1) מפרש בו המומים המיוחדים באדם לבדו.

36 א. כל המומין המיוחדין באדם - תשעים. וזהו
37 פרטין: שמונה בראש, ואלו הן: מי שאמצע קדקדו
38 שוקע למטה כמו שדחקו בידו. מי שאמצע קדקדו
39 עולה למעלה כמו ביצה. מי שפאת ראשו יוצא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי י"ד אדר ב' - ספר עבודה - הל' ביאת המקדש ריו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

39 יתרה באַצְבָּעוֹת יָדָיו, אֶפְלוּ הָיוּ שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ. וְאִם חָתַךְ
40 אֶת הַיְתָרָה - כְּשֵׁר. וְאִם הָיָה בָּהּ עֵצָם, אֶפְלוּ חָתַכָּהּ
41 - פְּסוּל. מִי שֶׁחָסַר אֶצְבַּע מִיָּדוֹ. מִי שֶׁשָּׂתִי אֶצְבָּעוֹת
42 יָדָיו קְלוּטוֹת עַד לְמִטָּה מִן הַפְּרָק. וְאִם חָתַכָּן
43 וְהַפְּרִישָׁן עַד הַפְּרָק - כְּשֵׁר. בָּאֵי זֶה פְּרָק אָמְרוּ?
44 בְּפָרָק רֵאשׁוֹן הַסְּמוּךְ לְכַף הַיָּד. מִי שֶׁאֶצְבָּעוֹתָיו
45 מְרַכְּבוֹת זֹו עַל גְּבִי זֹו. מִי שֶׁפָּקָה יוֹצֵאת מִגּוֹדְלוֹ. מִי
46 שֶׁהוּא אֲטָר יָד יְמִינוֹ.⁹ וְאִם הָיָה שׁוֹלֵט בְּשֵׂתֵי יָדָיו -
47 כְּשֵׁר.¹⁰

9 וכמו כן איטר רגל ימינו. ברייתא שם מה: "איטר בין ביד בין ברגל פסול". וכתב רש"י שם: "איטר ביד פסול דכתיב וטבל אצבעו, כל מקום שנאמר אצבע וכהן אינו אלא ימין (זבחים כד.)". ולפי דבריו, אם עבד חילל עבודתו, וזהו רק אם עבד ביד ימינו (שהיא שמאלית). אבל אם עבד ביד שמאלו (שהיא מיומנת), נראה שאינו פסול משום "שמאל", שהרי זוהי יד-ימינו שלו, אלא לוקה משום מום, ומכיוון שאינו שווה בזרעו של אהרן, אינו מחלל עבודתו. אבל מדברי רבינו נראה, שאף אם עבד ביד ימינו (שהיא שמאלית), אינו פסול מטעם "שמאל", שהרי סוף סוף עבד ביד ימין, אלא הרי הוא בעל מום המיוחד לאדם, שאם עבד לא חילל. (10) שם מה. במשנה: "השולט בשתי ידיו רבי פוסל וחכמים מכשירין", ... מר סבר (=רבי) כחישותא אתחלא בימין (=התחילה חולשה ביד ימין) ומר סבר (=חכמים) בריותא אתחלא בשמאל (התחילה הבראה וחוזק ביד שמאל)", ופסק כחכמים.

48 יב. אֲרַבְעָה בְּאֵיבָרֵי הַזֶּרַע, וְאֵלוּ הֵן: מִי שֶׁפִּיס
49 הַבִּיצִים גְּדוֹל אָרְךָ עַד שְׁמַגִּיעַ לְאַרְכְּבוֹתָיו. מִי
50 שֶׁהַגִּיד שָׁלוּ אָרְךָ עַד שְׁמַגִּיעַ לְאַרְכְּבוֹתָיו. מִי
51 שֶׁנִּמְרָחוּ אֲשָׁכָיו, וְהֵם הַפִּיס שֶׁל בִּיצִים. מִי שֶׁהִרוּחַ
52 בְּאֲשָׁכָיו. וְהוּא מְרוּחַ אֲשָׁף הָאָמוֹר בַּתּוֹרָה.

53 יג. חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי בְּשׂוּקִים וּבְרַגְלִים, וְאֵלוּ הֵן: מִי
54 שֶׁשׂוּקָיו עֲקָמוֹת, עַד שֶׁמַּחְבֵּר רִגְלָו לְרַגְלוֹ וְאֵין
55 אֲרַכְּבוֹתָיו¹¹ נוֹגְעוֹת זֹו בְּזֹו. מִי שֶׁפָּקָתוֹ יוֹצֵאת.
56 וְהַפָּקָה הִיא הַעֵצָם הַעֲגָל שֶׁלְמַעְלָה מִן הַעֶקֶב מִצַּד
57 פְּנִים, וְהוּא דוֹמָה לַפָּקָה שֶׁטּוֹת בָּהּ הַנְּשִׁים. מִי
58 שֶׁעֲקָבוֹ יוֹצֵא לְאַחוֹרָיו, עַד שֶׁנִּמְצָא הַשּׁוֹק כְּאֵלוֹ הוּא
59 בְּאֲמָצַע רִגְלוֹ עוֹמֵד. מִי שֶׁפְּרָסוֹתָיו רַחְבוֹת כְּשֵׁל אָזוּ,
60 אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינָן קְלוּטוֹת כְּשֵׁל אָזוּ. מִי שֶׁפָּקָה
61 יוֹצֵאת מִגּוֹדְלוֹ. מִי שֶׁיָּשׁ בְּרַגְלוֹ אֶצְבַּע יְתָרָה, אֶפְלוּ
62 שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ. וְאִם חָתַכָּהּ - כְּשֵׁר. וְהוּא שָׁלֵא יְהִיָּה בָּהּ
63 עֵצָם. מִי שֶׁחָסַר אַחַת מֵאֶצְבָּעוֹת רִגְלָיו. מִי
64 שֶׁאֶצְבָּעוֹתָיו מְרַכְּבוֹת זֹו עַל גְּבִי זֹו. מִי שֶׁהָיוּ
65 אֶצְבָּעוֹת רִגְלָיו קְלוּטוֹת עַד לְמִטָּה מִן הַפְּרָק. וְאִם
66 הָיוּ עַד הַפְּרָק, אוֹ שֶׁחָתַכָּן וְהַפְּרִישָׁן - כְּשֵׁר. מִי
67 שֶׁרָגְלוֹ כְּלָה שָׁוָה, שֶׁנִּמְצָא רַחֵב פֶּס אֶצְבָּעוֹתָיו פְּרַחֵב
68 עֶקְבוֹ וְכֵאלוֹ הִיא חֲתִיכָה שָׁוָה. מִי שֶׁרָגְלוֹ עֲקָמָה,

מראית עין, ראה שם מג: במשנה: "ושנשרו ריסי עיניו פסול מפני מראית עין". (7) כלומר, או מעובה. (8) כנראה שהכוונה ל"דליל", כלומר, אין השער "סמין", ונראה כאילו נשרו כמה שערות.

1 ו. אַחַד עֶשְׂרֵי בְּעֵינַיִם, וְאֵלוּ הֵן: מִי שֶׁהָיוּ שְׂתֵי עֵינָיו
2 לְמַעְלָה מִן הַמָּקוֹם הָרְאוּי לָהֶם, קְרוֹבוֹת מִפְּדַחְתּוֹ.
3 מִי שֶׁהָיוּ שְׂתֵי עֵינָיו לְמִטָּה מִמָּקוֹם הָרְאוּי לָהֶם. מִי
4 שֶׁהָיוּ שְׂתֵי עֵינָיו עֲגֻלוֹת וְאֵינָם נִמְשָׁכוֹת בְּאֶרְךָ מַעַט
5 כְּשֶׁאֵר הָעֵינַיִם. מִי שֶׁעֵינָיו מוֹזְרוֹת וְהֵן יוֹצֵאוֹת כְּעֵינֵי
6 הַנֶּמֶר וְכִמִּי שֶׁהוּא מְסַתְּפֵל בַּעַת שְׁפוּעֵס כְּעֵס הַרְבֵּה.
7 מִי שֶׁעֵינָיו גְּדוֹלוֹת הַרְבֵּה כְּשֵׁל עֲגָל. מִי שֶׁעֵינָיו
8 קְטָנוֹת כְּשֵׁל אָזוּ. מִי שֶׁדָּמְעוֹ זוֹלְפוֹת תָּמִיד. מִי
9 שֶׁלְחֻלּוֹחִית נִמְשָׁכַת מֵרֵאשׁ עֵינוֹ מִפְּנֵי הַחֹטֵם, אוֹ
10 מִזָּנֵב עֵינוֹ מִצַּד צְדָעָיו. מִי שֶׁמְקַבֵּץ רִיסי עֵינָיו
11 וְעוֹצֵמָן מַעַט בְּשַׁעַת שְׂרוּאָה אוֹר אוֹ בְּשַׁעַת שֶׁהוּא
12 רוֹצֵה לְרַקֵּק בְּרֵאשִׁיה. מִי שֶׁרֵאשִׁית עֵינוֹ מְעַרְבֶּכֶת עַד
13 שְׂרוּאָה אֶת הַחֹדֶר וְאֶת הָעֲלִיָּה כְּאַחַת. וְיִנְדַע דְּבַר זֶה
14 בַּעַת שִׁידוּבָר עִם חֲבֵרוֹ וְנִרְאָה כְּאֵלוֹ הוּא מְסַתְּפֵל
15 בְּאִישׁ אַחֵר. מִי שֶׁאַחַת מֵעֵינָיו מִשְׁנָה מִחֲבֵרְתָּהּ, בֵּין
16 בְּמִקְוֵה בֵּין בְּמִרְאָה. כְּגוֹן שֶׁהִיתָה אַחַת שְׁחוּרָה
17 וְאַחַת פְּתוּכָה, אוֹ אַחַת קְטָנָה וְאַחַת גְּדוֹלָה, הוֹאִיל
18 וְיֵשׁ בֵּין שְׂתֵיהֶן שְׁנוֵי מָפֵל מָקוֹם - פְּסוּל.

19 ז. שֵׁשָׁה בְּחֹטֵם, וְאֵלוּ הֵן: מִי שֶׁעָקַר חֲטָמוֹ שׁוֹקַע,
20 אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ כּוֹחֵל שְׂתֵי עֵינָיו כְּאַחַת. וְזֶה חֵרוֹם
21 הָאָמוֹר בַּתּוֹרָה. מִי שֶׁאֲמָצַע חֲטָמוֹ בּוֹלֵט לְמַעְלָה. מִי
22 שֶׁעָקַץ חֲטָמוֹ נוֹטֵף לְמִטָּה. מִי שֶׁחֲטָמוֹ עָקָם לְצַד
23 אָחָד. מִי שֶׁחֲטָמוֹ גְּדוֹל מֵאֵיבָרָיו. מִי שֶׁחֲטָמוֹ קָטָן
24 מֵאֵיבָרָיו. וְכִיצַד מִשְׁעֲרִין אוֹתוֹ? בְּאֶצְבַּע קְטָנָה שֶׁעַל
25 יָדוֹ. אִם הָיָה חֲטָמוֹ גְּדוֹל מִמֶּנָּה אוֹ קָטָן מִמֶּנָּה -
26 הָרִי זֶה מוֹם.

27 ח. שְׁלִשָּׁה בְּשִׁפְתַיִם, וְאֵלוּ הֵן: מִי שֶׁשִּׁפְתּוֹ הָעֲלִיוֹנָה
28 עוֹדְפַת עַל הַתַּחְתּוֹנָה. מִי שֶׁשִּׁפְתּוֹ הַתַּחְתּוֹנָה עוֹדְפַת
29 עַל הָעֲלִיוֹנָה. מִי שֶׁפִּיו רַפּוּי וְרִירוֹ יוֹרֵד מִפִּיו.

30 ט. שְׁלִשָּׁה בְּבֶטֶן, וְאֵלוּ הֵן: מִי שֶׁפָּרְסוֹ צָבָה. מִי
31 שֶׁטְּבִירוֹ יוֹצֵא וְאֵינוֹ שׁוֹקַע כְּשֶׁאֵר בְּנֵי אָדָם. מִי
32 שֶׁדָּדָיו שׁוֹכְבִין עַל בֶּטְנוֹ כְּדָדֵי אִשָּׁה.

33 י. שְׁלִשָּׁה בְּגַב, וְאֵלוּ הֵן: מִי שֶׁשִּׁדְרָתוֹ עֲקָמָה. מִי
34 שֶׁנִּיצְאָתָה חֲלִיא מִשִּׁדְרָתוֹ. בֵּין שֶׁבִלְטָה לַחוּץ אוֹ
35 נִכְסָה לְפָנִים אוֹ נִטְתָּה לְצַדְדִין. וְזֶהוּ פֶּעַל חֲטוּטָרַת.
36 מִי שֶׁתַּפַּח כְּשֵׁר בְּגִבּוֹ וְנִעְשָׂה כְּחֲטוּטָרַת, אֵף עַל פִּי
37 שֶׁלֵּא זֶה חֲלִיא מִמָּקוֹמָה - הָרִי זֶה מוֹם.

38 יא. שֵׁשָׁה בְּיָדַיִם, וְאֵלוּ הֵן: מִי שֶׁיָּשׁ בְּיָדוֹ אֶצְבַּע

35 יום שישי ט"ו אדר ב' ה'תשע"ו

36 פֶּרֶק תְּשִׁיעִיו

1 יבאר בו רבינו כי זר שעבד במקדש, עבודתו פסולה, והוא חייב מיתה בידי שמים, ועל איזו עבודה חייב הוא.

37 א. זר² שֶׁעָבַד בַּמִּקְדָּשׁ³ - עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה⁴, וְחַיֵּב
38 מִיְתָה בְיַדֵי שָׁמַיִם⁵. שְׁנָאֵמַר: וְהִזְרֵה הַקָּרֵב יוֹמָת⁶. מִפִּי
39 הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ⁷, שְׁאִין חַיִּיב זֶה אֱלֵא לַקָּרֵב
40 לְעֲבוֹדָה. וְהִכֵּן הַזְּהִיר עֲלֵינוּ⁸: וְזֵר לֹא יִקְרַב אֲלֵיכֶם⁹.

41 אִי זֶהוּ זֵר? פֶּל שְׁאִינוּ מְזַרְעֵ אַהֲרֹן הַזִּזְקִים¹⁰.

42 שְׁנָאֵמַר: וְעָרְכוּ בְּנֵי אַהֲרֹן, וְהִקְטִירוּ בְּנֵי אַהֲרֹן¹¹; בְּנֵי
43 אַהֲרֹן - וְלֹא בְּנֹת אַהֲרֹן¹².

2 ראה בסוף ההלכה, איזה זר. 3 ראה להלן הלכה ב והלכה ח, איזוהי עבודה בנידון שלפנינו. 4 זבחים יד: וטו: 5 סנהדרין פא: במשנה: "זר ששמש במקדש, רבי עקיבא אומר בחנק, וחכמים אומרים בידי שמים". והלכה כחכמים ולא כרבי עקיבא, ראה פירוש המשנה שם. 6 סנהדרין פג: 7 בספרי קרח פ' טז: "והזר הקרב יומת, לעבודה". 8 אזהרה זו לא נצרכה לחייבו מיתה בידי שמים, שהרי המשמש בלא קידוש ידים ורגלים אין בו אזהרה, ואף על-פי-כן חייב מיתה בידי שמים (פי"ט מהלכות סנהדרין הלכה ג) - אלא לחייבו מלקות, ראה להלן הלכה ח, ובהלכות סנהדרין שם הלכה ב אות יא. 9 בספרי שם: "והזר הקרב יומת. עונש שמענו, אזהרה לא שמענו, תלמוד-לומר וזר לא יקרב אליכם". וראה גם בזבחים טז. 10 "כך היא הנוסחא הנכונה, ובקצת ספרי רבינו (גם בדפוס רומי ר"מ) יש חסרון הניכר" (כסף משנה). 11 צ"ל: "והקטירו (אותו) בני אהרן". 12 קידושין לו.

2 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

3 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

4 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

5 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

6 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

7 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

8 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

9 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

10 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

11 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

12 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

13 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

14 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

15 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

16 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

17 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

18 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

19 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

1 דוֹמָה לְמַגֵּל, שְׁנִמְצָא פֶסַח רִגְלוֹ שֵׁישׁ בּוֹ הָאֲצָבָעוֹת
2 עִם עֲקֻבוֹ כְּאִלוֹ הֵם שְׁנֵי רֵאשֵׁי הַקֶּשֶׁת. מִי שֶׁרִגְלוֹ
3 חָלוּהָ. וְהוּא שִׁיְהִיָּה אֲמֻצָּעָה גְבוּהָ מֵעַל הָאָרֶץ,
4 וְנִמְצָא כְּשֶׁעוֹמֵד - עוֹמֵד עַל עֲקֻבוֹ וְעַל אֲצָבָעוֹת
5 רִגְלָיו. הַמְקִישׁ בְּקִרְסָלוֹ בַּעַת שְׁמֵהֶלֶךְ. מִי שֶׁמְקִישׁ
6 בְּאַרְכְּבוֹתָיו בַּעַת שְׁמֵהֶלֶךְ. מִי שֶׁהוּא אֵטֵר בְּרִגְלָו
7 יִמְיָנוּ¹².

11 ברכיו. 12 "איטר בין ביד בין ברגל פסול" ופירש רש"י שם: ואיטר ברגל כו' לעמוד ולשרת כתיב, כדרך שאר עמידה שיעקרה בימין.

8 יד. ארבעה בכל הגוף, ואלו הן: מי שגופו גדול מאבריו או קטן מאבריו¹³. מי שגופו קטן מאבריו. הארץ ביותר.

9 הננס, והוא הקצר ביותר. עד שיהיו מפלגין משאר העם.

10 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

11 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

12 טו. שמונה בעור הפשוט, ואלו הן: הפושי. הלכן ביותר כמו גבינה. האדם פשוני. בעלי נגעים טהורים. שנשתנה העור מחמת עצמו, כמו הבהק; שנשתנה העור מחמת דבר אחר, כגון צרבת המכה. וזה בכלל נגעים טהורים. מי שהיתה בעור פניו שומא שיש בה שער, אף על פי שאינה כאיטר אלא כל שהוא. מי שהיתה בעור פניו שומא כאיטר או יותר. בעלי הדלדולין. והוא שידלדל העור והפשוט, או הלחלוחית שיש בעור שידלדל באי זה מקום שיהיה מפל הגוף - הרי זה מום.

13 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

14 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

15 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

16 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

17 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

18 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

19 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

20 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

21 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

22 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

23 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

24 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

25 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

26 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

27 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

28 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

29 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

30 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

31 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

32 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

33 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

34 ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ט"ו אדר ב' - ספר עבודה - הל' ביאת המקדש ר"ט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 הוא²⁹. אָבֵל הַיּוֹצֵק³⁰ וְהַבּוֹלֵל³¹, וְהַפּוֹתֵת³² 15 וְהַמּוֹלֵחַ³³, וְהַמְנִיף³⁴ וְהַמְגִישׁ³⁵, וּמַסְדֵּר אֶת לֶחֶם 16 הַפָּנִים אוֹ אֶת הַבְּזִיכִין עַל הַשְּׁלֶחֶן, וְהַמְטִיב אֶת 17 הַגְּרוֹת³⁶, וְהַמְצִיט אֵשׁ בְּמִזְבֵּחַ, וְהַקּוֹמֵץ וְהַמְקַבֵּל 18 דָּמִים, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּפְסְלוּ וְהָרִי הוּא מְזַהֵר עַל כָּל 19 אֵלוֹ וְלוֹקְהָ³⁷ - אֵינוֹ חַיֵּב מִיָּתָה; מִפְּנֵי שֶׁכָּל אַחַת 20 מֵהֶן עֲבוּדָה שְׁאֲחֲרֶיהָ עֲבוּדָה, וְאֵינָה גְּמֵר עֲבוּדָה³⁸.

(28) כר' אסי א"ר יוחנן (יומא כד:) "זר שסידר שני גיזרי עצים חייב, הואיל ועבודה תמה היא", וסידור האיברים שאחר כך, הוא התחלה לעבודה אחרת (רש"י שם). ולא כרב ולוי החולקין עליו (שם). (29) ראה להלן פרק יד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א, ולפיכך חלה עליו האזהרה שלא יתעסקו בעבודות מעבודות הקרבנות. (30) "הוא שיוצק השמן על המנחות, והוא מה שנאמר (ויקרא ב, ו) ויצקת עליה שמן" (פיה"מ לזבחים קיב:). (31) "ר"ל שכולל הסולת בשמן, שנאמר (במדבר ז, יג) בלולה בשמן למנחה" (רבינו שם). (32) "הוא הפותת לחם המנחות, כמו שנאמר (ויקרא שם) פתות אותה פתים" (רבינו שם). (33) "הוא נותן המלח למנחה, שנאמר (שם, יג) על כל קרבנך תקריב מלח" (רבינו שם). (34) "הוא מה שנאמר והניף אותם תנופה צ"ל "והניף את המנחה", במדבר ה, כה) - רבינו שם. (35) "הוא מה שנאמר (ויקרא ב, ח) והגשיה" (רבינו שם). (36) כלומר, דישון המנורה (ראה רש"י זבחים שם), שהרי הדלקה - כשרה בזר, ראה להלן הלכה ז. (37) במשנה זבחים שם: "היוצק והבולל והמולח והמניף והמגיש והמסדר את השולחן והמטיב את הנרות והקומץ והמקבל דמים וכו' ואין חייבין עליו משום זרות" (= כלומר, מיתה בידי שמים). ומצית אש במזבח לא נזכר שם במשנה, ומקורו בספרא אחרי פרק י הלכה ט: "יכול היוצא והיוצק והבולל וכו' יהא חייב וכו'". ולדברי הר המוריה יש כאן טעות סופר, וצ"ל "יכול היוצת והיוצק". וכן הוא בתוספות ישנים יומא שם ד"ה הצתה, שהצתת האש אינה עבודה תמה, לפי שיש אחריה סידור שני גיזרי עצים. וסידור בזיכין נזכר ביומא כד:, וראה למעלה הלכה ב' כי הזרים מוזהרין שלא יתעסקו בשום עבודה מכל העבודות שבקרבנות, וראה למעלה הלכה א, כי זר שעבד במקדש עבודתו פסולה. (38) ראה בזבחים קטו: ויומא שם, כי אין חייבין מיתה אלא על עבודה תמה, וראה למעלה הלכה ב.

21 ו. שְׁחִיטַת הַקְּדָשִׁים כְּשֶׁרָה בְּזָרִים³⁹, אֶפְלוֹ קְדָשִׁי 22 קְדָשִׁים, בֵּין קְדָשִׁי יְחִיד בֵּין קְדָשִׁי צְבוּר⁴⁰; שְׁנֵאמַר: 23 וְשָׁחַט אֶת כֹּן הַבְּקָר לִפְנֵי יְיָ, וְהִקְרִיבוּ בְּגִי אֶהָרֶן - 24 מִקְבֵּלָה וְאֵילָף מִצּוֹת כִּהְנָהוּ⁴¹. וְכֵן הִתְפַּשֵּׁט וְהִנְתוּח⁴² 25 וְהוֹלֵכֶת עֲצִים לְמִזְבֵּחַ - כְּשֶׁרָה בְּזָרִים⁴³. שְׁנֵאמַר 26 בְּאִיבָרִים: וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַפֶּלַח הַמְּזַבְּחָה - זֶה 27 הוֹלֵכֶת אִיבָרִים לִכְבֹּשׁ; הוֹלֵכֶת אִיבָרִים הִיא שְׁצִרִיקָה 28 כִּהְנָה, וְלֹא הוֹלֵכֶת עֲצִים⁴⁴.

(39) ברכות לא: פסחים סד: יומא כז. זבחים לא: מנחות יט. וספרא ויקרא נדבה פרשה ד הלכה ב. וראה להלן פ"ה

אחרות. (17) בחג הסוכות, ראה להלן פ"י מהלכות תמידין ומוספין הלכה ו. (18) בכל ימות השנה.

1 ג. פִּיצַד עַל הַזְּרִיקָה? בֵּין שְׁזָרַק בְּפָנִים¹⁹, בֵּין שְׁזָרַק 2 בַּחוּץ²⁰, בֵּין שֶׁהִזָּה הַזָּאָה אַחַת מִכָּל הַזְּיוֹת הַדָּם²¹, 3 בֵּין שֶׁהִזָּה הַזָּאָה אַחַת מִכָּל הַזְּיוֹת קְרִבְנוֹת הַמְצַרְעָה²² 4 - הֲרִי זֶה חַיֵּב מִיָּתָה.

(19) במזבח הזהב הפנימי (הר המוריה, וראה גם מעשה רוקח, ומרכבת המשנה). (20) במזבח העולה, החיצון (הר המוריה, וראה גם מעשה רוקח ומרכבת המשנה). וביומא כד: "תניא כוותיה דרב, עבודות שזר חייב עליהן מיתה, זריקת דם בין לפניו ובין לפני ולפנים", ופירש רש"י: "זריקת דם המזבח בחוץ. בין לפניו, הזאות שעל הפרוכת, בין לפני ולפנים שעל בין הבדים דיום הכיפורים", אבל רבינו מפרש, בין לפניו היינו שלא מחוץ לעזרה, אלא בפנים על המזבח החיצון, ולפני ולפנים הוא במזבח הזהב הפנימי (הר המוריה, וראה בכסף-משנה). (21) כלומר, הזיות שמזין על בין הבדים, על הפרוכת ועל המזבח הזהב, ראה להלן פרק ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכות יב-יג. וראה ביומא כד. כד: כי בין לרב ובין ללוי, חייב על שבע הזאות שבפנים, היינו אחת מההזאות, בין שעל הפרוכת ובין שעל בין הבדים ובין שעל המזבח. (22) יומא שם: "שבע הזאות שבפנים ושבמצורע", והזאות שבמצורע, הן ההזאות מלוג השמן כנגד בית קודש הקדשים (ראה להלן פרק ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב). וכמו כן מתן הדם והשמן על התנוך והבהונות (הר המוריה).

5 ד. פִּיצַד עַל הַקְּטִירָה? הַקְּטִיר אִיבָרִים אוֹ קִמְץ אוֹ 6 לְבוּנָה עַל הַמְּזַבֵּחַ²³, אֶפְלוֹ הַפֶּךָ בְּאִיבָרִים שְׁלֵא 7 נִתְעַפְּלוּ וְקָרַב שְׂרַפְתָּן - חַיֵּב מִיָּתָה²⁴. וְהוּא שֶׁהִקְטִיר 8 פְּזִית²⁵. וְכֵן אִם הַקְּטִיר קְטִירַת עַל מִזְבֵּחַ הַזָּהָב - 9 מְשִׁיקְטִיר פְּזִית חַיֵּב²⁶. אָבֵל הַמְּקַטֵּר קְטִירַת בְּיוֹם 10 הַתְּפִילָּה בְּקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים - אֵינוֹ חַיֵּב מִיָּתָה עַלֶיהָ 11 עַד שֶׁיִּקְטִיר מְלֵא חֲפָנָיו, שְׁעוֹר הַמְּפָרֵשׁ בַּתּוֹרָה²⁷.

(23) למד כן ממה ששינוי בזבחים קיב: "המעלה מבשר חטאת, מבשר אשם, מבשר קדשי קדשים, מבשר קדשים קלים ומותר העומר, ושתי הלחם ולחם הפנים, ושירי מנחות וכו' ואין בהם משום זרות". הרי שרק באלו אין משום זרות, מפני שאין דרכן להקטיר, אבל בדבר שדרכו להקטיר חייב משום זרות, וראה תוספות יומא כד: ד"ה והמקטיר (הר המוריה). (24) יומא יב. ושבועות יז: "אמר רב הונא, זר שהפך בצינורא חייב מיתה" ואמרו בגמרא (שבועות שם), שאם לא היה מהפך בהם, היו נשרפים לשתי שעות. ועל-ידי-זוה שהיפך, נשרפו בשעה אחת, הרי זו עבודה, שכל קירוב עבודה, עבודה היא, וראה למעלה פרק ד הלכה ג. (25) ראה להלן בסמוך. (26) כי אין הקטרה פחותה מכזית (להלן פרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה ב). (27) ויקרא טז, יב. ופחות מזה אין זו עבודה, ראה בזבחים קט:

12 ה. וְהַמְסַדֵּר שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים עַל הַמְצַרְכָּה - הֲרִי הוּא 13 כְּמִקְטִיר אִיבָרִים וְחַיֵּב מִיָּתָה²⁸; שֶׁהַעֲצִים קְרִבָּן

רכ שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שישי ט"ו אדר ב' – ספר עבודה – הל' ביאת המקדש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מרובעים אינו בדפוס רומי ר"מ, אבל מצאו הכסף-משנה בקצת ספרי רבינו. וטעמו, מפני שהן עבודות סילוק, וכמו שנתבאר בהרמת הדשן. ומקור הדברים בבאי של רבא (שם כד:), שחזר ופשטה.

ט. סִדֵּר הַמְעַרְכָּה⁵⁴ - פּוֹרְקָה⁵⁵, וְחוֹזֵר הַפְּהֵן וְסוֹדְרָה,¹¹
מִפְּנֵי שְׂסוּדְרָה פְּסוּל⁵⁶.¹²

(54 כלומר, זה שסידר המערכה. 55 כלומר, הזר פורקה בעצמו ואין צריך לזה כהן (יומא כז:). 56 יומא שם: "א"ר אסי אמר ר' יוחנן, זר שסידר את המערכה חייב, כיצד הוא עושה וכו' פורקה זר וסודרה כהן" והתקפתו של ר' זירא שם, אינה אלא על חיוב מיתה, אבל על הפסול לא התקיף (כסף משנה, וראה תוספות ישנים).

י. הַטָּמֵא וּבֵעַל מוֹם וְשֵׁלָא רְחוּץ יְדִים וְרִגְלִים¹³
שְׁשֻׁמֵשׁ בְּמִקְדָּשׁ - אֵינָן חֲבִיבִין⁵⁷ אֲלָא עַל עֲבוּדוֹת¹⁴
שְׁהָזַר חֲבִיב עֲלֵיהֶן מִיתָה⁵⁸, וְעַל שְׂאָר הָעֲבוּדוֹת -¹⁵
בְּאֲהָרָה⁵⁹.¹⁶

(57 כל אחד מהם כדינו: טמא ושלא רחוצ' ידיים – במיתה, ובעל מום – במלקות, ראה למעלה פ"ו הלכה ב (כסף משנה). 58 כלומר, עבודה תמה ועבודת מתנה, ראה למעלה הלכה ב והלכה ח. והנה בזבחים קיב: שנינו: "ואין חייבים עליו לא משום זרות, ולא משום טומאה, ולא משום מחוסר בגדים, ולא משום שלא רחוצ' ידיים ורגלים". ורבינו השמיט מחוסר בגדים, מאחר שכבר כתב למעלה בפ"י מהלכות כלי המקדש הלכה ד שמחוסר בגדים הרי הוא כזר. ובעל מום לא נזכר במשנה שם, מפני שלא דיברו שם אלא בחיוב מיתה. ואילו בבעל מום אין אלא מלקות בלבד, ראה למעלה, ולמדו רבינו מהפסולים האחרים (ר"י קורקוס). 59 ראה למעלה הלכה ה והלכה ח.

יא. פְּהֵן טְבוּל יוֹם וּמְחַסֵּר כְּפוּרִים⁶⁰ שְׁנַטְמָא⁶¹, וְהָרִי¹⁷
הוּא מְחַסֵּר כְּגָדִים וְשֵׁלָא רְחוּץ יְדִים וְרִגְלִים, וְעֵבֶד¹⁸
- חֲבִיב עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד⁶². וְאִם הָיָה זֶר - אֵינּוּ לֹקָה¹⁹
אֲלָא אַחַת, מִשּׁוּם זְרוּת⁶³.²⁰

(60 כגון מצורע ביום מלאות ימי טהרתו, שטבל ולא העריב שמשו, הרי הוא טבול-יום וגם מחוסר כיפורים, שצריך להביא קרבנותיו למחר. 61 בטומאה נוספת. 62 היינו חיוב מיתה. ואין לפרש חיוב מלקות, שהרי המשמש בלא קידוש ידיים ורגלים, אינו לוקה, כמפורש בפ"ט מהלכות סנהדרין הלכה ג. וראה במשנה-למלך למעלה פ"ב הלכה ב, ובמחוסר כיפורים שנראה מכאן שחייב מיתה, צריך-עין ממה שכתב למעלה פ"ד הלכה ד שפטור. ובהלכות סנהדרין שם הלכה ב, כתב שהוא חייב גם מיתה וגם מלקות, וראה בכסף-משנה למעלה שם. וראה גם למעלה פ"ג הלכה ט. וראה בתוספתא זבחים פרק יב: "כהן שעבד טמא טבול-יום ומחוסר בגדים ומחוסר כיפורים ושלא רחוצ' ידיים ורגלים (=כלומר, שהיה מקודם טבול-יום ומחוסר כיפורים, ואחר כך נטמא, - ר"י קורקוס הובאו דבריו בכסף-משנה כאן), אין חייב אלא אחת", וכתב הראב"ד כי "אפשר דפליגי תנאי באיסור כולל ובאיסור בת אחת". ומאחר שרבינו פוסק

מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א, ובפ"א מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א. 40 יומא כה: בקרבן תמיד (הר המוריה). 41 ראה הערה לח. 42 ראה יומא כו: כז. 43 שם כז. 44 ראה יומא שם שמהפסוק הנ"ל ממעטים הפשט וניתוח, ואילו הולכת עצים נתמעטה מפסוק אחר (שם א, יג) "והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה". ולדעת האור שמח, נפלה טעות-סופר בדברי רבינו.

ז. וְכֵן הִדְלַקְתָּ הַנְּרוֹת כְּשֶׁרָא בְּזָרִים⁴⁵. לְפִיכָּה, אִם¹
הַטֵּיב הַפְּהֵן אֶת הַנְּרוֹת וְהוֹצִיאָן לַחוּץ - מִתָּר לְזֶר²
לְהִדְלִיקָן⁴⁶.³

(45 ביומא כד: אמרו "הדלקה, לאו עבודה היא", וסובר רבינו שכיון שאינה עבודה, הרי היא כמו שחיטה, שכשרה בזרים (כסף משנה). ומה שנאמר (במדבר ח, ב) "דבר אל אהרן וכו' בהעלותך את הנרות" (ראה בתוספות ישנים שם ובריטב"א, מובא בכסף-משנה כאן), הוא משום שזר אסור ליכנס להיכל (הר המוריה). 46 הראב"ד כתב כי "הפליג כשאמר מותר לזר להדליקן, אלא שאם הדליקן כשירות" ובמנחת-חינוך (מצוה צח אות א) הקשה על רבינו: הרי מבואר בשבת כב: שבמנורה – הדלקה עושה מצוה, ואם-כן היאך מדליקה בחוץ. ועוד הקשה מספרא פ' אמור (פרשה יג הלכה יב). (ונראה שדעת רבינו שבהדלקת המנורה אין המצוה בהדלקה, אלא בהנחה על מקומה, ואף-על-פי-כן מותר להדליק מנר לנר (פ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה יג), שרק בנר חנוכה אסור להדליק מנר לנר למאן-דאמר הנחה עושה מצוה, מפני שיעקר המצוה הוא נר אחר, אבל במנורה אינו יוצא ידי חובתו, עד שידלקו כל שבעת נרותיה. ומה שאמרו בספרא "שלא יתקן מבחוץ ויכניס", אין הכוונה להדלקה, שהרי לא אמרו "שלא ידליק וכו'", אלא "שלא יתקן", והיינו להוציא המנורה בחוץ ולערוך אותה שם. אבל להוציא הפתילות ולהדליקן בחוץ ולהכניסן בפנים ולערוך אותם שם במנורה – אין איסור, לפי שהנחה עושה מצוה, כנ"ל).

ח. הִרְמַת הַדֶּשֶׁן צְרִיכָה פְּהֵן⁴⁷, שְׁנַאֲמַר: וְלִבֵּשׁ הַפְּהֵן⁴
מְדוּ בַד וְגוֹמְרָא⁴⁸. וְאִם הָרִים יִשְׂרָאֵל - לֹקָה⁴⁹, וְאֵינּוּ⁵
חֲבִיב מִיתָה, אֵף עַל פִּי שְׂאִין אַחְרֵיהָ עֲבוּדָה⁵⁰.⁶
שְׁנַאֲמַר: עֲבַדְתָּ מִתְּנָה⁵¹. עֲבוּדַת מִתְּנָה הוּא שְׂתֵהִיָּה⁷
כְּכֵהֵן לְבָדוּ, וְאִם קָרַב לָהּ הַזֶּר - חֲבִיב מִיתָה; אֲבָל⁸
עֲבוּדַת סְלוּקָה⁵² - אֵין חֲבִיבִין עֲלֵיהָ מִיתָה. [וְכֵן אִם⁹
דֶּשֶׁן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהַמְּנוּרָה - אֵינּוּ חֲבִיב מִיתָה].⁵³¹⁰

(47 ראה להלן פרק ב' מהלכות תמידין ומוספין הלכה י. 48 והרים את הדשן. 49 משום "וזר לא יקרב אליכם", ראה למעלה הלכה א. 50 ראה למעלה הלכה ב, כי על עבודה תמה, שאין אחריה עבודה, חייבים מיתה. 51 "ואתה ובניך אתן תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח ולמבית לפרוכת ועבדתם, עבודת מתנה אתן את כהונתכם והזר הקרב יומת". ורוצה לומר עבודה כזו, שהוא נותן על גבי המזבח, כגון זורק עליו דם, או מנסך עליו יין או מים, או מקטיר עליו קטורת. 52 שמסלק מן המזבח. יומא כד. כרב, ולא כלוי. 53 כל המוקף בסוגריים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק ט"ז אדר ב' - ספר עבודה - הל' איסורי מזבח רכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 במקדש לעולם⁷⁶. וכן פלים שגשמשו בהן שם -
20 לא ישמשו בהן במקדש לעולם, אלא יגזרו⁷⁷.
21 ויראה לי, שאם עבד פהן שמש שם⁷⁸ במקדש -
22 לא פסל⁷⁹.

(75) במשנה שם "הכהנים שמשו בבית חונוי, לא ישמשו במקדש שבירושלים, ואין צריך לומר לדבר אחר וכו'" (ראה בפירושו המשנה, כי חונוי בנו של שמעון הצדיק ברח לאלכסנדריא של מצרים ועשה לו בית בצורת בית מקדש, ובנה שם מזבח והקריב עליו קרבנות לשם-יתברך) ובגמרא (שם קט:) אמרו "מדקאמר אין צריך לומר דבר אחר, מכלל דבית חונוי לאו עבודת-כוכבים הוא וכו'". וראה להלן פי"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ז. (76) משנה שם, מובא למעלה. (77) עבודה זרה נב: בעיא שנפשה. (78) בבית חונוי. (79) "טעמא דמסתבר הוא, דכיון דמשום קנסא הוא דימפסלי, כדאמרינן בפרק ר' ישמעאל (עבודה זרה שם) - בדיעבד אין לקנסם" (כסף משנה).

23 טו. נמצאו כל הפסולין לעבודה שמונה עשר, ואלו
24 הן: העובד עבודה זרה⁸⁰. הזר⁸¹. בעל מום⁸².
25 הערל⁸³. הטמא⁸⁴. טבול יום⁸⁵. מחסר כפורים⁸⁶.
26 האונן⁸⁷. השפור⁸⁸. מחסר בגדים⁸⁹. יתר בגדים⁹⁰.
27 פרום בגדים⁹¹. פרוע ראש⁹². שלא רחץ ידים
28 ורגלים⁹³. היושב⁹⁴. מי שיש בין ידיו⁹⁵ ובין הפלי
29 דבר חוצץ. מי שיש בין רגליו ובין הארץ דבר
30 חוצץ⁹⁶. מי שעבד בשמאלו⁹⁷.

(80) למעלה הלכה יג. (81) למעלה הלכה א. (82) למעלה פרק ו הלכות א וב'. (83) למעלה שם הלכה ח. (84) למעלה פרק ד הלכה א. (85) למעלה שם הלכה ד. (86) למעלה שם והלכה ה. (87) למעלה פרק הלכה ז. (88) למעלה פרק הלכה א. (89) למעלה פרק מהלכות כלי המקדש הלכה ד. (90) הלכות כלי המקדש שם הלכה ה. (91) למעלה פרק א מהלכות ביאת המקדש הלכה יד. ועיין שם שחייב מיתה אבל לא חילל עבודתו. וראה להלן. (92) למעלה שם הלכות ח-ט, יד. ואף הוא אינו מחלל עבודתו, וראה להלן. (93) למעלה שם פרק ה הלכה א. (94) למעלה שם הלכה יז. (95) שם. (96) שם. (97) שם הלכה יח.

31 כל אלו פסולין לעבודה, ואם עבדו - חללו; חוץ
32 מפרוע ראש⁹⁸ וקרוע בגדים⁹⁹ והשוחט לעבודה
33 זרה בשוגג¹⁰⁰, שאם עבדו - עבודתן פשרה.

(98) ראה למעלה פרק א הלכה ט. (99) ראה שם הלכה יד. (100) ראה למעלה הלכה יג.

סלקו להו הלכות ביאת המקדש

יום ש"ק ט"ז אדר ב' ה'תשע"ו

הלכות איסורי מזבח

יש בכללן ארבע עשרה מצות. ארבע מצות עשה, 34

דאיסור חל על איסור כולל או מוסיף או בת אחת, והכא טבול-יום ומחוסר כיפורים בת אחת הן, לכן חייב על כל אחת ואחת (כסף-משנה, ועיין שם שמבאר בפרטות כיצד חלים כאן כל החיובים). (63) תוספתא שם: "זר שעבד טמא טבול-יום ומחוסר בגדים ומחוסר כיפורים ושלא רחץ ידים ורגלים, אין חייב אלא אחת". "וטעמא משום דלא הוזהר מלעבוד טמא ומחוסר בגדים ושלא רחץ ידים ורגלים, אלא מי שהוא ראוי לעבוד, אבל הזר הואיל ואינו ראוי לעבוד, אינו עובר משום אחד מאלה" (כסף משנה).

1 יב. זר שמש⁶⁴ בפשת - חייב משום שבת ומשום
2 זרות⁶⁵. וכן בעל מום שמש בטמאה - חייב משום
3 טמאה ומשום בעל מום⁶⁶.

(64) שעבד עבודה. (65) ראה ביבמות לב: שנחלקו תנאים בזה, וס"ל דבבת אחת כו"ע לא פליגי דחייב שנים, ולא פליגי ר' יוסי ור' ש"ר רק באיסור כולל, ולר' יוסי באיסור כולל חייב גם כן שנים, ולדעת רבינו שבאיסור כולל חייב שנים, יפה פסק כאן שבכל ענין חייב שנים, ראה הר המוריה וכסף-משנה. (66) יבמות שם, וראה למעלה. וראה עוד למעלה פ"ו הלכה ב, שבעל מום אינו חייב מיתה, אלא מלקות בלבד.

4 יג. כל פהן שעבד עבודה זרה, בין במזיד⁶⁷ בין
5 בשוגג⁶⁸, אף על פי שחזר בתשובה גמורה⁶⁹ - הרי
6 זה לא ישמש במקדש לעולם; שגאמר: ולא יגשו
7 אלי לכהן ל⁷⁰. אחד העובד אותה בשרות, כגון
8 שנעשה כמר לעבודה זרה, או המשתחה לה, או
9 המודה בה וקבלה עליו באלוה⁷¹ - הרי זה פסול
10 לעולם. עבר והקריב - אין קרפנו ריח נוחות, אף
11 על פי שהיה שוגג בעת ששירת או שהשתחה או
12 שהודה. אבל השוחט לעבודה זרה בשוגג⁷², אם
13 עבר והקריב - קרפנו ריח נוחות ונתקבל; שהרי לא
14 שירת ולא נעשה כמר, אלא שחט בלבד⁷³, והוא
15 שוגג. ואף על פי כן לכתחלה לא יעבד⁷⁴.

(67) במנחות קט. במשנה "הכהנים שמשו בבית חונוי, לא ישמשו במקדש שבירושלים, ואין צריך לומר לדבר אחר (=אם שמשו לעבודה-זרה לא ישמשו עוד בירושלים - רש"י שם). שנאמר (מלכים-ב כג, ט) אך לא יעלו כהני הבמות אל מזבח ה' בירושלים וכו'". (68) כרב ששת במנחות שם, ולא כרב נחמן. (69) כן נראה שם קט: (70) ולפני זה נאמר (שם, יב) "יען אשר ישרתו אותם לפני גילוליהם, והיו לבית ישראל למכשול עוון, על כן נשאתי ידי עליהם נאם ה' אלקים, ונשאו עוונם". (71) שם. וכרב ששת. (72) שם קט. וכרב ששת, ולא כרב נחמן. (73) ראה שם כי שחיטה לאו שירות הוא, דהא במקדש כשרה בזר. (74) כן נראה מלשון הגמרא שם, שלכתחילה בכל ענין אסור, וראה בכסף-משנה ובהר המוריה.

16 יד. מי שעבר ועשה בית חוץ למקדש להקריב בו
17 קרבנות לשם - אינו פבית עבודה זרה⁷⁵; ואף על
18 פי כן, כל פהן שמש בבית פזה - לא ישמש

41 הקריבו - עובר בכל אלו. שְׁנֵאמַר: לא תזבח לה'
42 אֱלֹהֶיךָ שֹׁר וְשֵׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ מוֹם; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה
43 לְמָדוּ, שֶׁזֶּה אֲזַהְרֶה לְבַעַל מוֹם עוֹבֵר. כְּגוֹן שֶׁהִיא
44 בְּבִהְמָה גֵרֵב לֹחַ אוֹ חֲזוּיָת, אִם הַקְּרִיבָה - לוֹקָה.

45 ו. וְלֹא קִרְבָּנוֹת יִשְׂרָאֵל בְּלֶבֶד, אֲלֵא אִף קִרְבָּנוֹת
46 עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים, אִם הַקְּרִיבֵן וְהֵן בְּעֲלֵי מוּמִין -
47 לוֹקָה; שְׁנֵאמַר: וּמִיֵּד כֵּן נִכְרַ לֹא תִקְרִיבוּ אֶת לֶחֶם
48 אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל אֲלֵה.

49 ז. הַמְטִיל מוֹם בְּקִדְשִׁים, כְּגוֹן שֶׁסָּמָא עֵינָו אוֹ קִטְעַ
50 יָדוֹ - לוֹקָה. שֶׁהָרִי נֹאמַר בְּקִרְבָּן: כָּל מוֹם לֹא יִהְיֶה
51 בוֹ; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ, שֶׁזֶּה אֲזַהְרֶה שֶׁלֹּא יִתֵּן בוֹ
52 מוֹם. וְאֵינֹו לוֹקָה אֲלֵא בְּזִמְן שִׁבִּית הַמִּקְדָּשׁ קִנְס, וְ
53 שֶׁהָרִי הִזָּה רָאוּי לְקִרְבָּן וּפְסָלוֹ; אֲבָל בְּזִמְן הַזֶּה, אִף
54 עַל פִּי שֶׁעֲבָר בְּלֹא תַעֲשֶׂה - אֵינֹו לוֹקָה.

55 ח. הַטִּיל מוֹם בְּקִדְשִׁים וּבָא אַחֵר וְהִטִּיל בָּהּ מוֹם
56 אַחֵר - הַשְּׂנִי אֵינֹו לוֹקָה.

57 ט. אֶחָד הַמְטִיל מוֹם בְּקִדְשִׁים עֲצָמָן אוֹ בַתְּמוּרָתָן.
58 חוּץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן הַמַּעֲשֵׂר, שֶׁהַמְטִיל מוֹם
59 בַתְּמוּרָתָן - אֵינֹו לוֹקָה, לְפִי שֶׁאֵינֶן רְאוּיִין לְקִרְבָּן,
60 כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בַּמִּקְוָמוֹ. וְכֵן הַמְטִיל מוֹם בַּתְּשִׁיעֵי שֶׁל
61 טְעוֹת עֲשִׂירֵי - אֵינֹו לוֹקָה.

62 י. הַמְקִדִּישׁ בְּעֵלֶת מוֹם לְמִזְבֵּחַ, אִף עַל פִּי שֶׁלוֹקָה
63 - הָרִי זֶה נִתְקַדְּשָׁה, וְתַפְדָּה בְּעֶרְףְּ הַכֹּהֵן וְתִצָּא לְחֵלִין,
64 וְכִיבֵא בְּדַמֶּיהָ קִרְבָּן. וְכֵן הִדִּין בְּבִהְמַת קִדְשִׁים שֶׁנִּפְל
65 בָּהּ מוֹם. וּמִצְוֹת עֲשֵׂה הוּא לְפָדוֹת קִדְשִׁים שֶׁנּוֹלַד
66 בָּהֶן מוֹם וְיִצְאוּ לְחֵלִין וְיֵאָכְלוּ. שְׁנֵאמַר: רַק בְּכָל
67 אוֹת נִפְשָׁךְ תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בָשָׂר; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ,
68 שֶׁהַפְּתוּב מְדַבֵּר בַּפְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שִׁיפְדוּ. וְכִבֵּר
69 בְּאֵרְנוּ בְּעֶרְכֵין, שֶׁזֶּה שְׁנֵאמַר: וְאִם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה
70 אֲשֶׁר לֹא יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קִרְבָּן לַיהוָה, שֶׁהוּא מְדַבֵּר
71 בְּבַעֲלֵי מוּמִין שֶׁנִּפְדוּ.

72 יא. מַה בֵּין בְּעֵלֶת מוֹם קְבוּעַ לְבַעֲלֶת מוֹם עוֹבֵר?
73 שֶׁבְּעֵלֶת מוֹם קְבוּעַ, אִם יִלְדָה וְהִיא קִדְשָׁה - יִפְדָּה
74 הַיֶּלֶד וְיִצָּא לְחֵלִין, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא תָּמִים, פְּדִי
75 שֶׁלֹּא יִהְיֶה טָפֵל חָמוּר מִן הָעֶקֶר. וְאִם נִתְעַבְּרָה קִדְשָׁה
76 שֶׁתַּפְּדָה וְיִלְדָה אַחֵר פְּדִיוֹן - הַיֶּלֶד חָלִין. וְאִם מֵתָה
77 קִדְשָׁה שֶׁתַּפְּדָה - נִפְדֵּית אַחֵר שֶׁתָּמוּת; שֶׁהָרִי לֹא חָלָה
78 קִדְשָׁה גְמוּרָה עַל גּוֹפָהּ, אֲלֵא עַל דָּמֶיהָ, מִפְּנֵי
79 שֶׁהִיָּתָה בְּעֵלֶת מוֹם קְבוּעַ. אֲבָל הַמְקִדִּישׁ בְּעֵלֶת מוֹם
80 עוֹבֵר, אוֹ תְּמִימָה וְאַחֵר שֶׁהִקְדִּישָׁה נּוֹלַד לָהּ מוֹם
81 קְבוּעַ, אִם מֵתָה קִדְשָׁה שֶׁתַּפְּדָה - תִּקְבַר כְּשֶׂאֵר

1 וְעֵשֶׂר מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פֶרֶטָן: (א) לְהַקְרִיב
2 כָּל הַקִּרְבָּנוֹת תְּמִימִים. (ב) שֶׁלֹּא לְהַקְדִּישׁ בְּעַל מוֹם
3 [לְמִזְבֵּחַ]. (ג) שֶׁלֹּא יִשְׁחוּט [בְּעַל מוֹם]. (ד) שֶׁלֹּא
4 יִזְרַק דָּמוֹ. (ה) שֶׁלֹּא יִקְטִיר חֶלְבוֹ. (ו) שֶׁלֹּא יִקְרִיב
5 בְּעַל מוֹם עוֹבֵר. (ז) שֶׁלֹּא יִקְרִיב בְּעַל מוֹם אֶפְלוֹ
6 בְּקִרְבָּנוֹת הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. (ח) שֶׁלֹּא יִטִּיל מוֹם
7 בְּקִדְשִׁים. (ט) לְפָדוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין. (י) לְהַקְרִיב
8 מִיּוֹם הַשְּׂמִינִי וְהַלְּאָה, וְקִדְשׁ זֶמַן זֶה הוּא נִקְרָא
9 מַחֲסַר זִמְן וְאֵין מִקְרִיבִין אוֹתוֹ. (יא) שֶׁלֹּא לְהַקְרִיב
10 אֶתְנָן וּמַחִיר. (יב) שֶׁלֹּא לְהַקְטִיר שְׂאֹר וּדְבַשׁ. (יג)
11 לְמַלְחָה כָּל הַקִּרְבָּנוֹת. (יד) שֶׁלֹּא לְהַשְׁבִּית מְלַח מַעַל
12 הַקִּרְבָּנוֹת.

13 וּבִאֹוֹר מִצְוֹת אֵלֹו בְּפָרָקִים אֵלֹו:

14 פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

15 (1) יבאר בו כי מצות-עשה שיהיו כל הקרבנות תמימים
ומובחרים, ודין אם צריך שיהא פיו ולבו שוים בקרבנות.

16 א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהִיּוֹת כָּל הַקִּרְבָּנוֹת תְּמִימִין
17 וּמִבְּחָרִין. שְׁנֵאמַר: תָּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן - זֶה מִצְוֹת
עֲשֵׂה.

18 ב. וְכָל הַמִּקְדָּישׁ בְּהֵמָה שֵׁישׁ בָּהּ מוֹם לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ
19 - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְלוֹקָה עַל הַקְדָּשׁוֹ. שְׁנֵאמַר: כָּל
20 אֲשֶׁר בוֹ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ, שֶׁזֶּה
21 אֲזַהְרֶה לְמַקְדִּישׁ בְּעֲלֵי מוּמִין. אֶפְלוֹ הַקְדִּישׁוֹ לְדָמֵי
22 [נְסֻכִים] - לוֹקָה, שֶׁבְּזִיוֹן קִדְשִׁים הוּא.

23 ג. הַמִּתְפַּנֵּן לוֹמַר 'שְׁלָמִים' וְאָמַר 'עוֹלָה', 'עוֹלָה'
24 וְאָמַר 'שְׁלָמִים' - לֹא אָמַר כְּלוּם, עַד שֶׁיִּהְיֶה פִּיו
25 וְלִבּוֹ שְׁוִים. לְפִיכָךְ, הַמִּתְפַּנֵּן לוֹמַר עַל בְּעַל מוֹם
26 'עוֹלָה' וְהַקְדִּישׁוֹ שְׁלָמִים, אוֹ 'שְׁלָמִים' וְאָמַר
27 'עוֹלָה', אִף עַל פִּי שֶׁנִּתְפַּנֵּן לְאִסוּר - אֵינֹו לוֹקָה. מִי
28 שֶׁדַּמָּה שֶׁמִּתֵּר לְהַקְדִּישׁ בְּעַל מוֹם לְמִזְבֵּחַ וְהַקְדִּישׁ -
29 הָרִי זֶה קְדוֹשׁ, וְאֵינֹו לוֹקָה.

30 ד. הַשּׁוֹחֵט בְּעַל מוֹם לְשֵׁם קִרְבָּן - לוֹקָה. שֶׁהָרִי
31 נֹאמַר בְּבַעֲלֵי מוּמִין: לֹא תִקְרִיבוּ אֲלֵה לָהּ; וּמִפִּי
32 הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ, שֶׁזֶּה אֲזַהְרֶה לְשׁוֹחֵט. וְכֵן הַזּוֹרֵק דָּם
33 בְּעֲלֵי מוּמִין עַל הַמִּזְבֵּחַ - לוֹקָה. שֶׁהָרִי נֹאמַר בָּהֶן:
34 לֹא תִקְרִיבוּ (אֲלֵה) לָהּ; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ, שֶׁזֶּה
35 אֲזַהְרֶה לְזוֹרֵק. וְכֵן הַמִּקְטִיר אֲמוּרֵי בְּעֲלֵי מוּמִין עַל
36 הַמִּזְבֵּחַ - לוֹקָה; שְׁנֵאמַר: וְאִשָּׁה לֹא תִתֵּנוּ מֵהֶם עַל
37 הַמִּזְבֵּחַ - אֵלֹו הַחֲלָבִים. נִמְצָאתָ לְמַד, שֶׁאִם הַקְדִּישׁ
38 בְּעַל מוֹם וּשְׁחָטוּ וְזָרַק דָּמוֹ וְהַקְטִיר אֲמוּרֵיו - לוֹקָה
39 אֲרֻבַּע מַלְקָיוֹת.

40 ה. אֶחָד בְּעַל מוֹם קְבוּעַ אוֹ בְּעַל מוֹם עוֹבֵר, אִם

11 בשוק של טבחים, ולמכרן שם, ולשקל בשרם
 12 בליטרא, כשאר החלין; חוץ מן הבכור ומן
 13 המעשר, מפני שמכירתם בשוק מוסיף בדמיהן.
 14 שאר הקדשים, שדמיהן חוזרין להקדש, שהרי
 15 מביא בדמיהם בהמה אחרת - מוכרין אותן בשוק
 16 כחלין; אבל הבכור והמעשר, שאין דמיהם
 17 להקדש, אלא נאכלין במומן, כמו שיתבאר - אין
 18 שוחטין אותם בשוק של טבחים, ואין מוכרין אותם
 19 שם. אפלו התפס בכור לבדק הבית - אינו נשקל
 20 בליטרא, ולא ימכר בשוק; שאינו יכול להתפס
 21 אלא דבר הקנוי לו קנין גמור.

1 הקדשים התמימים, מפני שהיא צריכה העמדה
 2 והערכה, כמו שבארנו בערכין. ואם נשחטה קדם
 3 שתפדה - הרי זו נפדית כל זמן שהיא מפרקסת
 4 ואחר כך תאכל. ואם ילדה - יקרב ולדה. נתעברה
 5 קדם שתפדה וילדה אחר שנפדת - הולד אסור,
 6 ואינו נפדה. אלא כיצד יעשה? סמוך לפדיון אמו
 7 מתפס זה הולד לשם אותו הזבח. לפי שאינו יכול
 8 להקריבו [מכח אמו], מפני שבא מכח קדשה
 9 דחוייה.
 10 יב. כל פסולי המקדשין כשיפדו מתר לשחטן

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ט"ז אדר ב' תשע"ו

49 יחודית בכרם), לפי שהאזהרה באמרו: "כי תחבט ויתך לא
 50 תפאר אתריך" (דברים כד, כ) היא שלא יקח את השכחה
 51 ומן הניית נלמד הדין (אך ורק) בשכחה לשאר האילנות.
 52 וגם זה (הלאו של "עוללות") נתק לעשה. וכבר נתבאר דיני
 53 מצוה זו במסכת פאה (פרק ז משנה ד).

יום שני י"א אדר ב' ה'תשע"ו

מצות עשה קכד. מצות לא תעשה ריג.

מצות עשה קכב. מצות לא תעשה ריד.

57 המצוה הקכ"ד — הצווי שנוצטוינו להניח לעניים
 58 מה-שנשר ונפל מן-הענבים בשעת הבציר, והוא אמרו:
 59 "ופרט פרמך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם" (ויקרא
 60 יט, ו) וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו במסכת פאה (פרק
 61 ו) ואינה נוהגת מן-התורה אלא בארץ.

57 המצוה הרי"ג — האזהרה שהזהרנו מלקחת
 58 הגרגרים הנופלים מן-הפרם בשעת בצירתו, אלא ינחו
 59 לעניים, והוא אמרו: "ופרט פרמך לא תלקט" (שם), וגם
 60 זה נתק לעשה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת פאה
 61 (פרק ז משנה א).

67 המצוה הקכ"ב — הצווי שנוצטוינו להניח עמר
 68 השכחה (אלומות ואגודות שנשכחו בשדה), והוא אמרו
 69 תעלה: "ושכחת עמר בשדה לא-תשוב לקחתו לגר
 70 ליתום ולא למנה יהיה" (דברים כד, יט), זה שאמר "לגר
 71 ליתום ולא למנה יהיה", — הוא הצווי להניחו והוא
 72 העשה, כמו שאמר בלקט ופאה "תעזב אתם", שהוא
 73 העשה כמו שבארנו (מצוות עשה קכ"ב), וגם זו אינה
 74 נוהגת מן-התורה אלא בארץ. וכבר נתבאר גם דיני
 75 מצוה זו במסכת פאה (פרק ה ופרק ו).

יום ראשון י' אדר ב' ה'תשע"ו

מצות עשה קכא. מצות לא תעשה ריא.

מצות עשה קכג. מצות לא תעשה ריב.

22 המצוה הקכ"א — הצווי שנוצטוינו להניח את-הלקט
 23 (שבליים הנופלות בשעת הלקט) והוא אמרו: "ולקט קצירך
 24 לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם" (ויקרא כג, כב), וגם זה
 25 לאו (לא תעשה ריא) שננתק לעשה, כמו שנתבאר במסכת
 26 מכות (טז:) לגבי פאה. וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו
 27 במסכת פאה (פרק ד). ודין תורה, שלא תהא נוהגת אלא
 28 בארץ.

32 המצוה הרי"א — האזהרה שהזהרנו מלקחת
 33 השבלים הנופלות בשעת הקצירה, אלא ינחו לעניים,
 34 והוא אמרו תעלה: "ולקט קצירך לא תלקט" (שם), וגם
 35 זה נתק לעשה (מצות עשה קכא), כמו שבארנו בפאה.
 36 וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת פאה (פרק ד משנה י).

37 המצוה הקכ"ג — הצווי שנוצטוינו להניח לעניים
 38 את-השאירות הנשארות בכרם בשעת בציר פרותיו, והן
 39 הנקראות עוללות (אשכול קטן שיחסו הגדול כעולל-תינוק),
 40 וגם בהן אמר התוב: "לעני ולגר תעזב אתם" (שם יט,
 41 ו) אחר שהזכיר את-העוללות. וכבר נתבאר דיני מצוה
 42 זו במסכת פאה (פרק ז). ואינה נוהגת מן-התורה אלא
 43 בארץ.

44 המצוה הרי"ב — האזהרה שהזהרנו מלכלות את-
 45 הפרם בשעת בצירתו (לא לבצור את העוללות), והוא אמרו
 46 תעלה: "וכרמך לא תעולל" (שם), אלא ינחו האשכולות
 47 הקיצוניות (העוללות נמצאות בקצה) — לעניים. אבל אין
 48 דבר זה בשאר האילנות ואפלו הדומים לכרם (וזהו אוהרה

יום שלישי י"ב אדר ב' ה'תשע"ו
מצות עשה קל. קצה.

מצות לא תעשה רלב.

המצוה הק"ל — הצווי שנוצטוינו להפריש מעשר
עני בכל-שנה שלישית מן-השמטה, וגם בשלישית אחרי
השלישית, — כלומר: בששית מן — השמטה, והוא
אמרו יתעלה: "מקצה שלש שנים תוציא את-כל-מעשר
תבואתך וגו'" (דברים יד, כח). וגם זו אינה חובה
מן-התורה אלא בארץ ישראל וכבר נתבאר דיני מצוה
זו במסכת פאה (פרק ח) ובמסכת דמאי (פרק ד) ובמסכת
מעשרות. וכמה ענינים ממנה מפזרים במקומות מספר
משאר מסכתות זרעים ומסכת מכשירין (סוף פרק ב) וידיים
(פרק ד משנה ג).

המצוה הקצ"ה — הצווי שנוצטוינו לתן צדקה
וילחוק החלשים ולהרחיב להם. וכבר בא הצווי על מצוה
זו בלשונות שונים, אמר: "פתח תפתח את-ידך" (שם טו,
ח), ואמר: "והחזקת בו גר ותושב וחי עמך" (ויקרא כה,
לה), ואמר: "וחי אחיך עמך" (שם, לו), הפננה בכל-
הפסוקים האלה היא אחת, והיא: ששכלל ענינו ונתמקנו
די מחסורו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במקומות שונים,
רפם בכתבות (טז). ובתרא (בבא בתרא טז.), ובא בקבלה,
שאפלו עני המתפרנס מן הצדקה חייב במצוה זו, כלומר:
הצדקה למי שנמוך ממנו או למי שפמיהו — אפלו
בדבר מועט.

המצוה הרל"ב — האזהרה שהזהרנו מלהמנע מלתת
צדקה ורוחה לעניים מאחינו אחרי שגדע דחק מצבם ושייש
לנו זללת לתמוך בהם, והוא אמרו יתעלה: "לא תאמץ
את-לכבדך ולא תקפץ את-ידך מאחיק האביון" (דברים טו,
ז). וזו אזהרה מלהתנהג במדת הקמצנות עד שנומנע מלתת
לראוי לו.

יום רביעי י"ג אדר ב' ה'תשע"ו
מצות עשה קכו. קכט.

המצוה הקכ"ו — הצווי שנוצטוינו להפריש תרומה
גדולה והחשובה שבתרומות, שהיא מופרשת מכל
הכמות) והוא אמרו יתעלה: "ראשית דגנך וגו' תתן-לו"
(דברים יח, ד). ומצוה זו אינה נוהגת מן-התורה אלא
בארץ ישראל וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת
תרומות.

המצוה הקכ"ט — הצווי שנוצטוינו הלויים להפריש
מעשר מן-המעשר שמקבלים מישראל וילתתו לכהנים,

המצוה הרי"ד — האזהרה שהזהרנו מלקחת עמר
השכחה, והוא אמרו: "ושכחת עמר בשדה לא-תשוב
לקחתו" (שם), וכן השכחה נוהגת לכל בין בתבואה בין
באילן. וגם זה נתק לעשה, שאם עבר ולקחה — חייב
להחזיר לעניים, והוא אמרו יתעלה: "לגר ליתום
ולאלמנה" (שם, כא). וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת
פאה. ודע שכלל הוא אצלנו: שכל-מצות לא-תעשה
שייש בה (אפשרות לקיים עשה, כשקיים =כל זמן שניתן
לקיים) עשה שבה — אינו לוקה; ואם לא יקיימו —
לוקה, כגון הפאה — שאם קצרה (=לעניים) לא יתחייב
מלקות בזמן שיקצר אלא יכול לתנה שבלים. וכן אם דש
את-החטים וטחנן ולשן — נותן מן-הבצק שעור מה-
שהיה חייב בו מן-הפאה. אבל אם ארע שאבדו אותן
החטים לגמרי או שגשפרו — הרי זה לוקה, כיון שלא
קיים עשה שבה; כל-שכן אם בטלו בידו, כגון שאכל את
כל-אותן החטים עד גמירא. ואל תחשוב שאמרם בגמרא
מכות (טז): "אנו אין לנו אלא זאת (שילוח הקן) ועוד
אחרת" (מצב שבו שייך לבטל בהן את העשה הניתק ללאו —
ועל ידי כך להתחייב מלקות), ונתקיים (ומתברר שם בגמרא)
שאותה ה"אחרת" היא הפאה (אל תחשוב) שמשמע שלא
יהא דין זה אלא בפאה בלבד — לא, אלא ענין "אחרת"
רצונו לומר: הפאה וכל-מה-שידינו כדין הפאה. לפי
שהפרט והלקט והשכחה והעוללות כל-אחד מהם הוא
לאו שיש בו מעשה, ואפשר בו (בהם) מה שאפשר בפאה
מענין קימו ולא קיימו (צורת קיום העשה או אי-קיומו) או
בטלו ולא בטלו (צורת בטול אפשרות קיום העשה או אי
ביטולו). לפי שהכתוב שממנו למדנו לפאה שיש בה קיום
עשה הוא אמרו יתעלה: "לעני ולגר תעזב אתם" — וזה
נאמר בפאה ובלקט ובפרט ובעוללות. אמר: "לא-תכלה
פאת שדך. ולקט קצירך לא תלקט, וכרמך לא תעולל
ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם". ואמר עוד
בעמר השכחה: "לא-תשוב לקחתו לגר ליתום ולאלמנה
יהי". וכיון שמצאנו לשון הגמרא שהפאה היא לאו
שנתק לעשה ולמדו על עשה שבה ממה שאמר: "לעני
ולגר תעזב אתם", משמע שכל-אלו חמשת הלואין לאו
שנתק לעשה, וכל-זמן שקיים עשה שבה — אינו לוקה,
כמו שזכרנו; ואם נבצר ממנו קיום עשה שבה — לוקה.
וכל-זמן שאפשר לו לקיימו, אף-על-פי שלא קיימו עתה
— אינו לוקה, אלא נצוהו לקיימו בלבד עד שגדע שפכר
אי אפשר ושעבר על הלאו ולא נשארה שום אפשרות
לקיים עשה שבו — (רק) אז לוקה. ודע ענין זה
והבינהו.

46 — מה־שְׁעֵשֶׂה עֲשׂוּי. וּכְבֹר נִתְבָּאֵר בְּרִישׁ תְּמוּנָה (ד.)
47 שֶׁהַמְקִידִים אֵינּוּ לוֹקֵה.

יום שישי ט"ו אדר ב' ה'תשע"ו

מצות לא תעשה קלג. קלד.

48 הַמְצִנָּה הַקַּל"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר כְּלִי מִלְאָכּוּל
49 שׁוּם תְּרוּמָה, וְהוּא אָמְרוּ: "וְכַל־זֶר לֹא־יֵאכַל קֹדֶשׁ"
50 (ויקרא כב, י), וְכִוְּנָתוֹ בְּ"קֹדֶשׁ" זֶה — הַתְּרוּמָה. וְכֵן
51 הַבְּפוּרִים, לְפִי שְׁגֵם הֵם נִקְרְאוּ: תְּרוּמָה, כְּמוֹ שֶׁאֲבָאֵר (לא
52 תַעֲשֶׂה קַמְחָה), וְלִזְמַן כִּוְּנָתִי בְּאֲמָרֵי שׁוּם תְּרוּמָה וְהוּא הַדִּין
53 לְכַל־מוֹעֵל (נִהְיָה בְּשׁוּה פְרוּטָה) בְּקֹדְשִׁים בְּדוּדוֹן. וְאֵם אֲכַל
54 תְּרוּמָה בְּדוּדוֹן — חֵיב מִיִּתָּה בִּידֵי שְׁמַיִם, וְאֵינּוּ חֵיב
55 תּוֹסֶפֶת חֲמִשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפֶרֶק ו' וּפֶרֶק ז' מִמִּסְכַּת
56 תְּרוּמָה. וּבְפֶרֶק ט' מִסִּנְהֶדְרִין (פג.) מְנוּ מְחִיבֵי מִיִּתָּה בִּידֵי
57 שְׁמַיִם וּבְכָל־לֵם: זֶר שֶׁאֲכַל תְּרוּמָה, וְהִבְיֵאוּ רֵאֵיָה לְכֹף
58 מֵאֲמָרוֹ: "וּמִתּוֹ בּוֹ כִּי יִחַלְלֵהוּ" (שם, ט) וְאֲתָרְיוּ "וְכַל־זֶר
59 לֹא־יֵאכַל קֹדֶשׁ". וּבְפֶרֶק ב' מִבְּפוּרִים אָמְרוּ: "הַתְּרוּמָה
60 וְהַבְּפוּרִים חֵיבִים עֲלֵיהֶם מִיִּתָּה וְחֲמִשׁ וְאִסּוּרִים לְזָרִים;
61 וְרַב חוֹלֵק עַל כָּל־הַמְשָׁנִיּוֹת הָאֵלֶּה וְאוֹמֵר: זֶר שֶׁאֲכַל
62 תְּרוּמָה — לוֹקֵה, וְיָדוּעַ שָׂרֵב (כּוּחוֹ) תִּנְאַ הוּא וּפְלִיג
63 (חוֹלֵק גַּם עַל תְּנַאִים) וּכְבֹר בְּאֲרָנּוֹ בְּחַבְרָנּוֹ בְּפִרוּשׁ הַמְשָׁנָה
64 (סוּטָה פֶרֶק ג' מִשְׁנָה ג, וְעוּד), שֶׁכָּל־מִחְלָקָת שֶׁאֵינָה מְחִיבַת
65 מִחְלָקָת לְמַעֲשֵׂה אֵלָּא בְּסִבְרָא בְּלִבְדָּ, לֹא אֶפְסוּק בָּהּ
66 הַלְקָה, וְלֹא אָמְרוּ: הַלְקָה כְּפִלּוֹנִי; וּלְפִיכֹף לֹא אָמְרוּ כֵּן
67 הַלְקָה כְּרַב אוֹ כְּסֶתֶם מְשָׁנָה", כִּיִּן שֶׁלְדַבְּרֵי הַכֹּל לוֹקֵה,
68 לְפִי שֶׁכָּל־מְחִיב מִיִּתָּה בִּידֵי שְׁמַיִם עַל אֶחָד הַלְאוּיִן —
69 לוֹקֵה גַם־כֵּן, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנּוֹ בְּהַקְדָּמוֹת מֵאֲמָרוֹ זֶה. וְכֵן
70 כָּל־מוֹעֵל בְּקֹדְשִׁים בְּמִזֵּד — לוֹקֵה בְּלֵי סֶפֶק, וְהוּא
71 אֲמָרָם בְּמִפְלָא סְמוּפָה לְאִישׁ (קִטָּן בְּשִׁנְתוֹ הַסְמוּכָה לְגִיל
72 הַבְּרִי־מִצְוָה) אִם הִקְדִּישׁ, אָמְרוּ (נִדָּה מו): "הִקְדִּישׁ הוּא
73 וְאָכְלוּ אַחֲרָיִם רַבִּי יוֹחֲנָן וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּנֵי־לֵקִישׁ דְּאֲמָרֵי
74 תְּרוּמָה: לוֹקֵינּוּ".

75 הַמְצִנָּה הַקַּל"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר אֶפְלוֹ תוֹשֵׁב
76 (יִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּשְׁכַּר לְעוֹלָם לְכַהֵן וְשִׁכְרוּ (לְתַקּוּפָה) מִלְאָכּוּל
77 תְּרוּמָה, אָמְרוּ: "תוֹשֵׁב כֵּהֵן וְשִׁכְרוּ לֹא־יֵאכַל קֹדֶשׁ" (שם,
78 י), וְאֵם אֲכַל, דִּינוֹ כְּדִין שְׂאֵר זָרִים.

יום שבת קודש ט"ז אדר ב' ה'תשע"ו

מצות לא תעשה קלה. קלו.

79 הַמְצִנָּה הַקַּל"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר הָעֶרֶל מִלְאָכּוּל
80 תְּרוּמָה. וְהוּא הַדִּין לְשֶׂאֵר קֹדְשִׁים שֶׁהָעֶרֶל מְזַהֵר
81 מִלְאָכְלָם. וְלֹא זֶה לֹא נִתְפָּרֵשׁ בְּכַתּוּב אֵלָּא לְלַמַּד בְּגִזְרָה
82 שְׁוָה, וְעַם זֶה בְּאֲרוֹ מְעִתִּיקֵי הַשְּׁמוּעָה, שֶׁאִסּוּר זֶה
83 מְדַאֲרֵיתָא לֹא מְדַרְבְּנָן. וְלִשׁוֹן יְכַמּוֹת (ע.) "מְנִין לְעֶרֶל

1 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְאֵל־הַלּוֹיִם תְּדַבֵּר וְאִמְרַתְּ אֲלֵהֶם
2 כִּי־תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם
3 מֵאֵתֶם בְּנִחְלַתְכֶם וְהִרְמַתֶם מִמֶּנּוּ תְרוּמַת ה' מַעֲשֵׂר מִן־
4 הַמַּעֲשֵׂר" (בְּמִדְבַר יח, כו). וּפְרִשׁ לָנוּ, שֶׁמַּעֲשֵׂר זֶה — הוּא
5 הַנִּקְרָא, תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר — יִתֵּן לְכַהֵן. אָמְרוּ: "וּיִנְתְּתֶם
6 מִמֶּנּוּ אֶת־תְּרוּמַת ה' לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן" (שם, כח). וּכְבֹר פְּרִשׁ
7 הַכְּתוּב, שֶׁמְפָרֵשִׁים מַעֲשֵׂר זֶה מִן־הַמְּבַחֵר וְהִפָּה שְׁבוּ,
8 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "מִכָּל־חֵלְבוֹ אֶת־מִקְדָּשׁוֹ מִמֶּנּוּ" (שם,
9 כח) אַחֲר־כֹּף הָעִיר, שֶׁהֵם חוֹטְאִים אִם לֹא יִפְרִישׁוּהוּ
10 מִן־הִפָּה שְׁבוּ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא־תִשְׂאוּ עֲלֵיו
11 חֲטָא בְּהִרְמִיכֶם אֶת־חֵלְבוֹ (חֵלֵב) הוּא הַחֵלֶק הַמּוּבָחַר)
12 מִמֶּנּוּ" (שם, לב), וְלֹא זֶה הוּא שְׁלִילָה כְּאֵלּוֹ אָמְרוּ: לֹא
13 יִהְיֶה עֲלֵיכֶם חֲטָא בְּהִרְמִיכֶם אוֹתוֹ מִן־הִפָּה, מִשְׁמַע:
14 שֶׁאִם יִפְרִישׁוּהוּ מִן־הָרַע יִחְטָאוּ. וְהָרִי זֶה כְּמוֹ לֹא הִבָּא
15 מִכָּלֵל עֲשֵׂה, שֶׁאֵינּוּ נִמְנָה עִם הַלְאוּיִן, כְּלוֹמֵר: מִכֵּיִן
16 שֶׁצָּנָה לְהַפְרִישׁוֹ מִן הִפָּה, מִשְׁמַע שֶׁאֵינּוּ לְהַפְרִישׁוֹ מִן־
17 הָרַע. וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (סוּף פֶּרֶשׁת כֶּרֶח): "מִנִּין אֶתָּה אוֹמֵר,
18 שֶׁאִם הִפְרַשְׁתָּם אוֹתוֹ שֶׁלֹּא מִן־הַמְּבַחֵר שֶׁאֵתֶם בְּנִשְׂאֵת
19 עוֹן? תִּלְמוּד לומר: "וְלֹא־תִשְׂאוּ עֲלֵיו חֲטָא בְּהִרְמִיכֶם
20 אֶת־חֵלְבוֹ מִמֶּנּוּ". וּכְבֹר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת
21 תְּרוּמוֹת וּבְמִסְכַּת מַעֲשְׂרוֹת וְגַם בְּכַמְּהָ מְקוּמוֹת בְּדַמְאֵי.

יום חמישי י"ד אדר ב' ה'תשע"ו

מצות לא תעשה קנד.

22 הַמְצִנָּה הַקַּנ"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְהַקְדִּים
23 מִתְּנִיּוֹת הַזְּרָעִים. זוֹ עַל זוֹ, אֵלָּא נִפְרִישׁוֹן לְפִי סְדֵרְךָ. וּבִאֲוִיר
24 דְּבָר זֶה: שֶׁהַחֲטָאִים, לְמַשָּׁל, אִם דָּשָׁן וּמְרַחֵן — הָרִי הֵן
25 טָבֵל; מִפְּרִישׁ מִהֵן תַּחֲלֶה תְּרוּמָה גְדוּלָּה וְהוּא אֶחָד
26 מִתְּחִשְׁבִּים (מִדָּה בִּינּוּנִית) וְאַחֲר־כֹּף מִפְּרִישׁ עֲשִׂירִית
27 מִהַנְּשֹׂאֵר עֲשִׂירִית הַנְּשֹׂאֵר — וְזֶהוּ מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן;
28 וְאַחֲר־כֹּף מִפְּרִישׁ עֲשִׂירִית מִמָּה שֶׁנְּשֹׂאֵר — וְהוּא מַעֲשֵׂר
29 שְׁנִי. נוֹתֵן תְּרוּמָה גְדוּלָּה לְכַהֵן, וּמַעֲשֵׂר לְלוּיִ, וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי
30 אֲכַל לְבַעֲלָיו בִּירוּשָׁלַיִם. עַל הַסְּדֵר הַזֶּה צְרִיף לְהַפְרִישׁ.
31 וּבָאָה הַאֲזַהְרָה מִלְהַקְדִּים מֵהַשְּׂרָאוּי לְאַחֲרוֹ וּמִלְאַחַר מֵה
32 שְׂרָאוּי לְהַקְדִּימוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "מִלְאַתְךָ וְדַמְעָךָ
33 לֹא תֵאָחֵר" (שְׁמוֹת כב, כח). כְּאֵלּוֹ יֵאמְרוּ: לֹא תֵאָחֵר
34 מִמִּלְאַתְךָ וְדַמְעָךָ מֵהַשְּׂרָאוּי לְהַקְדִּימוֹ. וּבְמִשְׁנַת תְּרוּמוֹת
35 (פֶּרֶק ג' מִשְׁנָה ו): הַמְקִידִים תְּרוּמָה לְבְּפוּרִים וּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן
36 לְתְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי לְרֵאשׁוֹן, אֶף־עַל־פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵר
37 בְּלֹא־תַעֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "מִלְאַתְךָ וְדַמְעָךָ לֹא תֵאָחֵר" —
38 מֵהַשְּׁעֵשֶׂה עֲשׂוּי. וּבְמִכְלָתָא (פֶּרֶשׁת מִשְׁפָּטִים): "מִלְאַתְךָ"
39 — אֵלּוֹ הַבְּפוּרִים הַנְּשָׁלִין מִן־הַמְּלֵאִי: "וְדַמְעָךָ" — זוֹ
40 תְּרוּמָה; "לֹא תֵאָחֵר" — שֶׁלֹּא תִקְדִּים שְׁנֵי לְרֵאשׁוֹן,
41 (וְשֶׁלֹּא יִקְדִּים מַעֲשֵׂר) רֵאשׁוֹן לְתְּרוּמָה, תְּרוּמָה לְבְּפוּרִים.
42 וְשֶׁם נֶאֱמַר: מִכָּאֵן אָמְרוּ: כָּל־הַמְקִידִים תְּרוּמָה לְבְּפוּרִים
43 וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי לְרֵאשׁוֹן, אֶף־עַל־פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא־תַעֲשֵׂה

מתוך מהדורת חזק

- 1 שְׂאִינוּ אוֹכֵל בְּתְרוּמָה? נֹאמֵר: "תּוֹשֵׁב וְשָׂכִיר" בְּתְרוּמָה
 2 (ויקרא כב). — מָה תּוֹשֵׁב וְשָׂכִיר הָאִמּוֹר בְּפֶסַח עֶרְל
 3 אָסוּר בּוֹ, אִם תּוֹשֵׁב וְשָׂכִיר הָאִמּוֹר בְּתְרוּמָה עֶרְל אָסוּר
 4 בּוֹ? וְהוּא הַדִּין לְשַׁאֵר קְדָשִׁים. וְכֵן הוּא גַם לְשׁוֹן סִפְרָא
 5 (פרשת אמור שם), וְשֵׁם אָמְרוּ: "רַבִּי עֶקִיבָא אוֹמֵר, אִישׁ
 6 אִישׁ (שם, ד) — לְרִבּוֹת אֵת הָעֶרְל". וְשֵׁם נִתְבָּאֵר גַּם בֵּן,
 7 פְּלוּמֵר: בְּגִמְרָא יְבָמוֹת (עב), שְׂדֵבֵר תּוֹרָה: מְשׁוּף (משך)
 8 עוּרו וּנְרָאָה כְּעַרְל) אוֹכֵל בְּתְרוּמָה, וּמְדַבְּרֵיהֶם גְּזֵרוּ עָלָיו
 9 מִפְּנֵי שְׁנִינְאָה בְּעֶרְל הִנֵּה נִתְבָּאֵר שְׂהַעֲרַל אָסוּר בְּתְרוּמָה
 10 מִן־הַתּוֹרָה, וּמְשׁוּף הוּא שְׂאִסּוּר מְדַרְבָּנָן. וְהֵבֵן זֶה. וְשֵׁם
 11 אָמְרוּ: מְשׁוּף צְרִיף שְׂיִמּוּל מְדַרְבָּנָן.
 12 הַמְצָנָה הַקַּל"ו — הָאֲזִהְרָה שְׂהִזְהַר כִּהֵן טְמֵא
- 13 מְלֶאכֶלֶת תְּרוּמָה, וְהוּא אָמְרוּ: "אִישׁ אִישׁ מְזַרְע אֶהְרֵן
 14 וְהוּא צְרוּעַ אוֹ זָב בְּקִדְשִׁים לֹא יֹאכֵל עַד אֲשֶׁר יִטְהַר"
 15 (שם). וּבְגִמְרָא מְכוּת (יד): אָמְרוּ: "אֲזִהְרָה לְתְרוּמָה מִנֵּינָן?
 16 מֵאִישׁ אִישׁ וְגו'. אִינְהוּ דְּכָר שֶׁהוּא שְׁוֵה בְּזִרְעוֹ שֶׁל אֶהְרֵן?
 17 הָיִי אוֹמֵר — זֶה תְּרוּמָה". הַפּוֹנֵה בְּאֶמְרָם "שְׁוֵה בְּזִרְעוֹ
 18 שֶׁל אֶהְרֵן" — שְׂיִאכְלֵנוּ הַזֶּרַע כְּלוּ, זְכָרִים וּנְקִיבוֹת (ואין
 19 הַדְּבַר נוֹהֵג אֲלֵא בְּתְרוּמָה). וְכֵבֵר נִכְפַּל עוֹד הֲלֹא בְּעֵינֵינָן זֶה
 20 בְּאֶמְרוֹ: "וְשִׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֵרְתִּי" (שם, ט). וְהַעוֹבֵר עַל לֹא
 21 זֶה — חֵיב מִיִּתָּה בְּיַדֵּי שְׂמִימִים וּבְפִרְקֵי ט' מְסֻנְהֵדְרִין (פג).
 22 מִנּוּ מִחֵיבֵי מִיִּתָּה בְּיַדֵּי שְׂמִימִים וּבְכֻלָּם כִּהֵן טְמֵא שְׂאֵכֵל
 23 תְּרוּמָה טְהוֹרָה וְהִבְיֵאוּ רַאֲיָתָם מִמָּה שְׂנֵאָמְרוּ: "וְשִׁמְרוּ
 24 אֶת־מִשְׁמֵרְתִּי וְלֹא־יִשְׂאוּ עָלָיו חֲטָא" (שם).

אגרות קודש

ב"ה, ח' אדר א', תשכ"ב

ברוקלין.

ברכה ושלום!

במענה למכתבה מב' אד"ר, בו כותבת אשר נפגשה כמה פעמים עם בחור, והחליטה שהוא מתאים לה וכו' ושואלת דעתי בזה.

ומסגנון מכתבה ניכר, אשר כל אחד מהם החליט לייסד ביתם על יסודי התורה והמצוה, בית יהודי מסורתי, הבחור וגם היא.

ועפ"י זה - נכונה ההצעה, ותהי' בשעה טובה ומוצלחת.

בברכה לבשו"ט

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

ש. מ. סימפסון

מזכיר

ג. ב. מובנת הפליאה לכתבה, שהבחור הוא בן ישיבה אבל בלי זקן ועובד בעשיית תפילין.

והרי ידוע עד כמה הפליגו חכמינו ז"ל ובפרט בזהר הק' - בענין גידול הזקן, ובפרט שהמדובר בבן ישיבה ועוסק בעשיית תפילין, ז. א. מלאכת הקדש מקודש ביותר, וכלשון חכמינו ז"ל, הוקשה כל התורה כולה לתפילין, ועשרים ואחד פעמים נזכר בהם שם הקדוש, שם הנכבד, וכל הלוששים תפילין במשך הזמן, תלויים בהיראת שמים של זה העוסק ועובד בעשיית התפילין.

ויהי רצון שעכ"פ מכאן ולהבא - יגדל זקנו האברך הנ"ל, וע"פ המבואר בזהר הק', תתגדל עי"ז גם ברכת השי"ת בהמצטרך.

ישעיה פרק כב טז-כב

טז מה־לֶךְ פֶּה וּמִי לֶךְ פֶּה פִּי־חֻצְבַתְךָ לֶךְ פֶּה קִבְרֵי חֻצְבֵי מְרוֹם קִבְרוּ חֲקָקֵי בְּסֻלְעַת מִשְׁפָּן לֹא: יז הֲנֵה יְהוָה מְטַלְטֵלְךָ טַלְטֻלָּה גֹבֵר וְעֹמֵד עֵטָה: יח צָנוּף יִצְנַף וְצִנְפָּה יִצְנַף פְּדוּר אֶל־אֶרֶץ רַחֲבַת יָדַיִם שָׁמָּה תָמוּת וְשָׁמָּה מִרְפָּבוֹת פְּבוּדֶךָ קִלּוֹן בַּיַּת אֲדוּנֶיךָ: יט וְהִדְפַתִּיךָ מִמִּצְבֶּיךָ וּמִמַּעַמְדֶיךָ יִהְרַסְךָ: כ וְהִיָּה בַּיּוֹם הַהוּא וְקִרְאֵתִי לְעַבְדֵי לְאֱלֹהִים בְּנִי־חֻלְקֵיהוּ: כא וְהִלְבַּשְׁתִּיו בְּתִנְתִּיךָ וְאֲבַנְטִיךָ אֶחְזִקְנוּ וּמִמַּשְׁלַתְךָ אֶתְּנֵי בְּיָדוֹ וְהִיָּה לְאֵב לְיוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם וּלְבַיַת יְהוּדָה: כב וְנִתְּתִי מִפְתַּח בַּיַּת־דָּוִד עַל־שִׁכְמוֹ וּפְתַח וְאֵין סֹגֵר וְסֹגֵר וְאֵין פְּתַח:

רש"י

כמצנפת המקפת את הראש יקיפוך אויבים ומציקים: כדור. כשור מקף. ורבותינו פירשו לשון כדור שקורין פלוט"א בלע"ז שזורקין אותו ומקבלין מיד ליד: אל ארץ רחבת ידים. בכסיפא שם המקום: שמה תמות. ולא תקבר בקברי בית דוד ושמה יהיו מרכבות כבודך נהפכים לקלון בית אדוניך שבקשת: (יט) וממעמדך. ומשימושך במקדש יהרסך: (כ) לאלוקים. הוא היה על הבית כשנפל סנחריב כמו שמצינו כשיצאו אל רבשקה וגלה לו שבנא וסיעתו וגרורוהו בזונבות סוסיהם כדאיאתא בסנהדרין כשהלך סנחריב אל תרהקא מלך כוש שטף שבנא וסיעתו והלך לו כך שנינו בסדר עולם: (כב) מפתח בית דוד. ת"י מפתח בית מקדשא ושולטן בית דוד:

(טז) מה לך פה. הכתוב מגנהו לפי שרצה להסגיר את חזקיהו למלך אשור כדאמרין בסנהדרין כתב פיתקא ושדא בגירא שבנא וסיעתו השלימו חזקיהו וסיעתו לא השלימו: ומי לך פה. מי ממשפחתך קבור כאן: חצבי מרום קברו. שחצב לו קבר בקברי בית דוד ליקבר בין המלכים לכך הוא אומר לו מה ירושה לך בקברות הללו: חצבי חקקי. יו"ד יתירה כמו שוכני סנה (דברים לג) מקימי מעפר דל (תהלים קיג): (יז) טלטלה גבר. כהדין תרנגולא דמטלטל מאתו לאתר ורבותינו אמרו טלטולא דגברא קשה מדאיתת': ועוטף עטה. כמו (שמואל א כה) ויעט בהם לשון עיט יפריחך כעוף בגלות, ורבותינו אמרו צרעת פרוחה בו כד"א (ויקרא יג) על שפם יעטה: (יח) צנוף יצנפך.

מצודת ציון

(טז) פה. הוא כמו כאן: חצבת. חפירה באבנים נקרא בל' חציבה: מרום. מלשון רם וגובה: (יז) גבר. ר"ל גדול וחזק: ועוטף עטה. ענין עטיפה והפרחה כמו ותעט אל השלל (ש"א יד): (יח) צנוף יצנפך צנפה. מל' מצנפת: כדור. כמו כדור ותחסר כ"ף השמוש כמו לב שמח ייטיב גהה (משלי יז) ומשפטו כגהה. וכדור הוא דבר עגול מה שזורקין מיד ליד ומקבלים אותם וכן עתיד לכידור (איוב טו): ידים. ענין מקום כמו והארץ רחבת ידים (שופטים יח): קלון. ענין חרפה: (יט) והדפתיך. ענין דחיפה כמו אשר תדפנו רוח (תהלים א): ממצבך. מל' מצב ומעמד: (כא) כתנתך. מין מלבוש מפואר: ואבנטך. כמו ובאבנטך והוא חגורה כמו ועשית להם אבנטים (שמות כה): לאב. למנהיג טוב ויועץ נאמן כמו וישמיני לאב לפרעה (בראשית מה): (כב) מפתח. שם הכלי שפותחין בו המנעול: שכמו. כתפו:

מצודת דוד

(טז) מה לך פה. כאלו אמר ואמרת אליו מה לך פה וכו' ולפי שחשב למסור את ירושלים ביד סנחריב אמר לו מה לך חלק בהעיר הזאת למסרה ביד סנחריב: ומי לך פה. ר"ל וכי יש לך פה משפחה מחשובי העיר לעשות בה דבר כזה: כי חצבת לך פה קבר. ר"ל אשר תדמה בנפשך לחצוב לך פה קבר כאלו פה תמות ופה תקבר כאחד מחשובי העיר אשר בעבור כן נשאך לבך לדבר כזה: חצבי מרום קברו. אתה כמי שחוצב קברו במקום גבוה שלא יפחד שירידיהו משם וכמי שחוקק בסלע מקום שכנו שהוא לו למשגב ר"ל סבור אתה שתהיה לעולם בעיר הזאת בהשררה שאתה בה היום ולא יורידך מי ממנה ולזה מלאה לך להסגיר העיר ביד סנחריב: (יז) הנה ה' מטלטלך. ר"ל לא כן יהיה כמו שחשבת כי ה' יטלטל ויגלה אותך מכאן: טלטלה גבר. טלטול גדול וחזק: ועוטף עטה. יפריחך כעוף בגלות: (יח) צנוף יצנפך צנפה. ר"ל תהיה מסובב באויבים ומציקים כמצנפת המסכבת את הראש מסביב: כדור אל ארץ רחבת ידים. תהיה מושלך בגולה למרחוק ככדור המושלך אל ארץ רחבת ידים ר"ל במקום שלא ימצא דבר המעכבו שאז מתגלגל והולך למרחוק: שמה תמות. במקום שתגלה תמות ולא פה כמה שחשבת: ושמה מרכבות כבודך קלון בית אדוניך. במקום שתהיה מטולטל תרכב במרכבת שתחשוב אותה לנפשך כבוד גדול ואם היית רוכב בה בבית אדוניך ר"ל בעוד היותך אדון היה לך בה קלון. רצה לומר מה שיהיה נחשב לך בגולה לכבוד היה נחשב לך במקומך לקלון: (יט) והדפתיך. אמר במקום האל אהרוף אותך מן המצב שלך ר"ל לא תהיה עוד בממשלה אשר אתה עתה בה: וממעמדך יהרסך. זה מאמר הנביא לומר שהאל יהרוס אותו ממעמדו והוא כפל ענין במ"ש: (כ) וקראתי וכו'. להיות פקיד וממונה במקומך: (כא) והלבשתי כתנתך. הוא דרך משל לפי שהכתונת הוא מלבוש הוד ותפארת לגדולה ר"ל אלבישו בהוד הגדולה שיש לך עתה: ואבנטך אחזקנו. אחזק אותו בחגורת אבנטך להיות חזק ומזורז כמוך עתה: וממשלתך וכו'. מפרש המשל לתוספת ביאור: והיה לאב. ולא כמו אתה שרצית למסור העיר ביד האויב: (כב) מפתח בית דוד. ר"ל הוא יסבול טורח צורך בית המלכות: ופתח. כשיפתח שערי הבית אין מי יסגור וכו' ר"ל הכל יהא נעשה על ידו:

משלי פרק ל א-ו

א דְּבָרֵי | אַגּוּר בְּיָקָה הַמִּשָּׂא נָאם הַגִּבֵּר לְאִיתִיאל לְאִיתִיאל וְאָכַל: ב פִּי בָעַר אֲנֹכִי מֵאִישׁ וְלֹא-בִינַת אָדָם לִי: ג וְלֹא-לְמִדְתִּי חֲכֵמָה וְדַעַת קְדוּשִׁים אֲדַע: ד מִי עֲלֵה-שָׁמַיִם | וַיִּרְדּוּ מִי אֶסְפְּרוּחַ | בַּחֲפָנָיו מִי צָרַר-מַיִם | בְּשִׁמְלָה מִי הָקִים כָּל-אֶפְסֵי-אָרֶץ מִה-שָׁמַיִם וּמִה-שָׁמַיִם בְּפִי תִדְעֶ: ה כָּל-אֲמֶרֶת אֱלֹהִים צְרוּפָה מִגֵּן הוּא לְחֹסִים בּוֹ: ו אֶל-תּוֹסֵף עַל-דְּבָרָיו פְּנִי-יֹכִיחַ בְּךָ וּנְכֹזֶבֶת:

רש"י

ולא דעת קדושים ידעתי, שגרעתי או הוספתי על דברי משה: (ד) מי עלה שמים. כמשה: מי אסף רוח. פיה הכבשן: מי צרר מים. קפאו תהומות (שמות טו) נצבו כמו נד (שם) בתפלתו של משה: מי הקים. את המשכן שבהקמתו נתבססו כל אפסי ארץ כך נדרש בפסיקתא: מה שמו ומה שם בנו. אם תאמר כבר היה דוגמתו אמור מה שם בנו איזו משפחה יצאה ממנו ונדע מי הוא: כי תדע. אם תדע מי הוא ואיך לא יראת לעבור על דבריו: (ה) כל אמרת אלוה צרופה. מזוקקה ולא כתב דבר שלא לצורך והיה לי לזיהור: (ו) פן יוכיח בך ונכזבת. יוכיח על פניך שע"י תוספתך אתה בא לידי עבירה וכ"ש אם תגרע:

(א) אגור בן יקה. דברי שלמה שאגר את הבינה והקיאה כך פירושהו חכמי: המשא. נבואה זו אמר על כן: נאם הגבר לאיתאאל. אמר הגבר זה שלמה המשא הזה על עצמו בשביל איתאאל על שסמך על חכמתו להרבות זהב וסוסים ונשים שהוזהר מלהרבות וכן אמר איתאאל ואוכל ארבה נשים ולא יסורו את לבבי ארבה זהב ולא אסור ארבה סוסים ולא אשוב את העם מצרימה: לאיתאאל ואוכל. בשביל שאמר אתי אל ואוכל לעשות ולא אכשל, לאיתאאל, על איתאאל כמו ואמר פרעה לבני ישראל, על בני ישראל: (ב) כי בער אנכי. על שסמכתי על חכמתי בדבר שהקב"ה דאג שמא יבוא לידי עבירה: (ג) ולא למדתי חכמה.

מצודת דוד

(א) דברי אגור בן וגו'. ר"ל אלה הם דברי שלמה אשר אגר ואסף את הבינה ובעבור מרבית הבינה הקיא את הנבואה כי נטלה ממנו: נאום הגבר. ר"ל על כי דברי הגבר הוא שלמה היה לומר בעבור איתאאל וחוזר ומפרש לומר שאמר בעבור איתאאל ואוכל ר"ל ה' עמדי והוא נתן לי חכמה מפיו ולזה אוכל לעשות מה שלבי חפץ להרבות נשים וכסף וזהב כי עכ"ז לא אסור לבבי מה' כי אין חכם כמותי צריך גדר ושימור אם כן על כי סמך על אסיפת רב הבינה אמר ארבה נשים וגו' ולא אסור וגו' ולבסוף נאמר בו נשיו הטו את לבבו (מלכים א' י"א) ואחר זה נאמר ויתאנף וגו' כי נטה לבבו וגו' הנראה אליו פעמים וכאומר מה שנראה אליו פעמים כבר נראה אבל מעתה לא הוסיף להראות לו עוד בעון כי נטה לבבו מה' א"כ מרבית אסיפת הבינה היתה סיבה לסלוק הנבואה: (ב) כי בער אנכי.

מצודת ציון

(א) אגור. ענין אסיפה כמו אגור בקיץ (לעיל י): בן. מל' בינה: יקה. מל' הקאה: המשא. הנבואה: נאום. ענין אמירה: לאיתאאל. המלה ההיא מורכבת משתי תיבות אתי אל והלמ"ד הוא כמו בעבור וכן פתח פיך לאלם (לקמן לא): ואוכל. מלשון יכולת: (ב) בער. סכל מבלי דעת כמו בהמה והוא מל' אנתנו ובעירנו (במדבר ט): (ד) וירד. מל' ירידה, או הוא ענין ממשלה ושלטנו' כמו וירד מים עד ים (תהלים עב): בחפניו. עניינו מלא כפוי הידים כמו ומלוא חפניו קטורת (ויקרא טו): צרר. ענין קשירה כמו צרור כספו (בראשית מ"ב): בשמלה. בסדין: אפסי. קצות: ומה. הוא"ו במקום או: (ה) צרופה. זקוק מסיג כמו לשוא צרף צורף (ירמיה ר'): (ו) יוכיח. ענין ברור דברים כמו לכו נא ונוכחה (ישעיה א): בך. ר"ל בדבריך: ונכזבת. מל' כזב:

ר"ל ואלה דבריו שאמר עתה רואה אנכי שאני נבער מדעת איש ואין לי בינת אדם כי הנה דבר ה' מאסתי וחכמתי מה לי: (ג) ולא למדתי. הריני כאילו לא למדתי חכמה: ודעת. ולא האמור בתחלת המקרא משמשת בשתים, כאילו אמר ולא דעת קדושים אדע ר"ל לא הבנתי דעת אמרי קודש במה שאמר הכתוב ולא ירבה לו נשים ולא יסור וגו' (דברים יז) כי אין הכוונה לומר כשירבה שמא יסור כאילו היה הדבר תלוי ומסופק אלא הכוונה היא לומר שבדאי יסור ואין חכמה נגד תורת משה: (ד) מי עלה. מי עוד עלה השמים כמו שעלה משה השמים וירד בשלום או ר"ל שעלה לקחת התורה מיד המלאכים: מי אסף. כאשר זרק משה פיה הכבשן נתפזר על כל הארץ כאילו אסף הרוח בחפניו לפזרם על ידו ואמרו מי אסף עוד כמוהו: צרר. כשבקע הים עמדו המים היורדים ולא הלכו בדרכם כאילו צרר אותם בשמלה ומי צרר עוד כמוהו: מי הקים. כי עד לא ניתנה התורה היתה הארץ מתמוטטת לפול וכאשר קבל משה את התורה הקים קצות הארץ לעמוד על עמדה ומי הקים עוד את הארץ כמוהו: מה שמו. הוא ענין מליצה כאומר לזולת אם היה מי כמוהו אמור נא מה שמו או אם שכחת שמו אמור שם בנו אם תדע שהיה מי מאז דוגמתו ור"ל ומאחר שלא היה מעולם מי יערוך אליו איך מלאה לבי לנטות מדבריו על פי אומדן הדעת ואמר כמתרעם על עצמו ותוהא על הראשונות ומלמד דעת לבל יאחו מי דרכו להשען על חכמתו: (ה) כל אמרת. עתה רואה אני אשר כל אמרת אלוה היא צרופה ומזוקקת מבלי סיג ומכשול והוא למגן ולמחסה להציל מן מכשול הטעות את החוסים בו ולא החוסים בחכמתם כמוני כי אם לא חסיתי במשען חכמתי לומר ארבה ולא אסור לא הייתי נכשל בעבירה כי לו אם הכוונה היא שהדבר תלוי ומסופק מכל מקום אין לשעון בחכמה ולסור ממנה: (ו) אל תוסף. הואיל ואמרתו צרופה מבלי סיג ומכשול טעות לזה אל תוסף מה עליהם פן כשיברר בדברך ימצא נכזב ומוטעה ואיך א"כ תחובר לאמרת אלוה הצרופה:

ג הרמון והאבטיח שנמוק מקצתו – אינו מצטרף. שלם מכאן ומכאן, ונמוק מן האמצע – אינו מצטרף. הפטמא של רמון – מצטרפת; והגן שלו – אינו מצטרף. רבי אלעזר אומר: אף המסרק טהור.

ד כל הקלפין מטמאות, ומצטרפות. רבי יהודה אומר: שלש קלפין בפצל: הפנימית, בין שלמה בין קדורה – מצטרפת; האמצעית, שלמה – מצטרפת, וקדורה – אינה מצטרפת; והחיצונית, בין כף ובין כף – טהורה. ה המחנה לבשל, אף על פי שלא מרק – אינו חבור. לכבוש, ולשלוק, ולהניח על השלחן – חבור. התחיל

פירוש ברטנורא

ג שנימוק מקצתו אין מצטרף. דמה שנימוק אינו חשוב אוכל, כיון שנתמסמם ואינו ראוי לאכילה: הפטמא של רמון. כמין דד יוצא בראש הרמון, והוא הנקרא פטמא. וסביב הפטמא כמין פרח ירוק שיש בו חוטים דקים, והן קרוין נץ. וסביבות אותן החוטים כעין כוס וראשו עשוי לתלפיות, והוא קרוי מסרק, מפני שיש לו שינים כמסרק; אף המסרק טהור. שאם יתך מן הפרי אין מתגלים הגלענים בכך, הלכך לא היה שומר. אבל הפטמא, אם יתכוה עור שרשה יתגלו הגרעינים ויפסד הפרי. ואין הלכה כרבי אלעזר:

ד כל הקליפין. כגון קליפי אגוזים ושקדים ורמונים וקליפי ביצים, חשיבו שומר לאוכל, ומצטרפין עם האוכל להשלימו לכשיעור לקבל טומאה. ומיהו קליפה לכה העליונה שעל האגוזים בשעת לקיטתן, אינה מצטרפת, דלא חשיבא שומר, שאין שומר על נבי שומר: קדורה. נקובה. לשון מקדריס בהרים כרתנן בעירובין. וקדורה אינה מצטרפת, לפי שאינה שומרת כשהיא נקובה וחתוכה: והחיצונית. היא הקליפה הרקה הנופלת מאליה כשמשמשין בבצל. ואין הלכה כרבי יהודה:

ה המחנה לבשל. כגון מחנה דלועים או בצלים או בשר כדי לבשל בקדירה: שלא מרק. שלא גמר החתיכה. כמו ומירק אחר שחיטה על ידו במסכת יומא (דף ל"א): אינו חיבור. אע"פ שעדיין החתיכות מעורות במקצת: לכבוש. שכובשים ביין ובחומץ כדי להתקיים: ולשלוק. שלוקה טפי מבישול, ובהני נחא ליה בחיבורן, הלכך כל זמן שלא מירק הוא חיבור. אבל לבשל לא היה חיבור, דידוע הוא שהבשול יפרידם ויחלקם זו מזו: התחיל לפרק ולהפריד לגמרי אחד מהן, לא אמרינן כיון דגלי דעתיה באחד שרוצה להפריד, כולו נמי כאילו מפורדים זו מזו ולא היה חיבור, אלא אוכל שפירק בלבד לא היה חיבור, אחד מהן, לא אמרינן כיון דגלי דעתיה באחד שרוצה להפריד, כולו נמי כאילו מפורדים זו מזו ולא היה חיבור, אלא אוכל שפירק בלבד לא היה חיבור,

משניות מבוארות – קהתי

קדורה, טהורה – אינה מצטרפת, לפי שאין שומר על גבי שומר (רש"י חולין ק"ט. ב). ויש מפרשים: טהורה לגמרי, שאף דין יד אין לה, הואיל והיא נקלפת ונופלת מאליה ("תפארת ישראל"; "משנה אחרונה"). הרמב"ם בפירושו למשנתנו כותב, שאין הלכה כרבי יהודה, אבל בחיבורו הוא פוסק כרבי יהודה (ה"י טומאת אוכלין ה. יא. ע"י: "כסף משנה" ס"ט).

באור משנה ה

המחנה – אוכל, כגון בצלים או בשר, לבשל – כדי לבשלו, אף על פי שלא מרק – שלא גמר החיתוך, ועדיין החתיכות מחוברות במקצת, אינו חבור – ואם ננעה טמאה באחת מן החתיכות, לא נטמאו האחרות. הטעם מבואר במפרשים, לפי שידוע המחנה, שהחתיכות תתחלקנה ותתפרדנה בבישול, והרי שאינו מעוניין כלל בחיבורן, הלכך נחשבות הן מתחילה כמפורדות. לכבוש – אבל המחנה כדי לכבוש את האוכל ביין או בחומץ, ולשלוק – או כדי לשלוק; רוב המפרשים מבארים כאן, ששליקה היינו בישול מרובה. ויש מבארים, ששליקה פחותה מבישול (ע"י: "חזון נחום"; וע"י: באורנו למשנה נדרים ו, א), ולהניח על השלחן – או המחנה אוכל כדי להניחו על השלחן, שיטלו המסוכים ממנו חתיכות, חבור – הרי זה חיבור, לפי שהוא רוצה שישאר האוכל מחובר בשעת הכבישה או השליקה או ער שיטלו המסוכים ממנו. התחיל לפרק – להפריד לגמרי אחד מן האוכלים שחתך, אכל שהתחיל בו – לפרק, אינו חבור – ואפילו חלקיו שעדיין לא פירק ("תפארת ישראל"); אבל שאר האוכלים שלא התחיל לפרק, חשבים חיבור, כגון מי שחיתך פירות לשלוק או להניח על השלחן, והתחיל להפריד את החתיכות באחד מן הפירות, הרי אותו פרי שהתחיל לפרק אינו חיבור, ואפילו החתיכות שנשארו בו מחוברות במקצת אינן חיבור, אבל החתיכות של שאר הפירות הן חיבור, ואין אומרים, הואיל וגילה דעתו באחד מהפירות שרוצה להפרידו כולו, אף השאר נחשבים כאילו הם מפורדים, אלא אותו פרי שפירק בלבד אינו חיבור, ומה שלא פירק הרי זה חיבור. הגאונים שאמנן – שקשרם בעוקציהם בחוט זה על יד זה, כמו במחרוזת, וכן הבצלים שחמנן – שקיבצם וקשרם יחד בחוט, הרי אלו חבור – לענין טומאה, הואיל וחיברם על מנת לקיימם יחד זמן רב (ע"י: "חזון נחום"). התחיל לפרק בגאונים – לקלף מן האגוזים המקושרים את קליפתם החיצונית, ולפסקל בבצלים – או לקלף מן הבצלים המחוברים את הקליפות הרעות, אינו חבור –

באור משנה ג

הרמון והאבטיח שנמוק מקצתו – שחלק מהפרי נמס, נרקב, אינו מצטרף – החלק שנימוק עם השאר שלא נימוק, כלומר שאינו חיבור לו (תוספתא; רמב"ם) לפי שהנימוק אינו ראוי לאכילה, ואף אין לו לא דין יד ולא דין שומר. שלם מכאן ומכאן, ונמוק מן האמצע – היה הרימון או האבטיח שלם משני הצדדים, ורקוב באמצע, אינו מצטרף – אפילו הצדדים השלמים אינם חיבור זה לזה, הואיל והנימוק מפסיק ביניהם (תוספתא; רמב"ם: "אליהו רבא"). הפטמא של רמון – הבליטה שבראש הרימון, במקום שנשרה ניצתו (כמו הפיטוס של האתרוג), מצטרפת – לרימון להשלימו לכשיעור ביצה, לפי שדינה כשומר, שאם היא ניטלת, הפרי נרקב; והגן שלו – הפרח שסביב לפיטמא, כמין שיער, אינו מצטרף – לפרי, שאין דינו כשומר, אבל על כל פנים דינו כיד ("תפארת ישראל"). רבי אלעזר אומר: אף המסרק טהור – שסביב הגן יש כמין כוס ושפתה עשויה שניים כמסרק, וסובר רבי אלעזר, שהגן ואף המסרק טהורים לגמרי, ואפילו דין יד אין להם. ברם, לדעת תנא קמא, המסרק חשוב על כל פנים כיד, שהרי אינו גרוע מהגן, שדינו כיד לתנא קמא ("מלאכת שלמה"). ויש מפרשים, שלדעת תנא קמא, המסרק כגוף הרימון הוא ומצטרף לו ("תפארת ישראל"; ע"י: "תוספות יום טוב"). ואין הלכה כרבי אלעזר.

באור משנה ד

משנתנו דנה בקליפות של האוכלים. כל הקלפין – כגון קליפות הפירות וקליפות הביצים, מטמאות – שאם נטמא האוכל נטמאה גם הקליפה, ומטמאות – שאם נטמאה הקליפה נטמא אף האוכל, ומצטרפות – עם האוכל להשלימו לכשיעור ביצה, שהקליפות הן שומר לאוכל. ברם, הקליפה העליונה שיש לאגוזים בשעת לקיטתם אינה מצטרפת, לפי שאין שומר על גבי שומר. רבי יהודה אומר: שלש קלפין בפצל: הפנימית – הקליפה הפנימית, בין שלמה בין קדורה – נקובה, מצטרפת – מפני שהיא עצמה אוכל; האמצעית – הקליפה האמצעית, שלמה, מצטרפת – כשהיא שלמה הרי היא מצטרפת מדין שומר, וקדורה – אבל כשהיא נקובה, אינה מצטרפת – לפי שאינה שומרת על הבצל, והרי היא בטלה מדין שומר; והחיצונית – והקליפה החיצונית, שהיא הרקה ביותר, בין כף ובין כף – בין שהיא שלמה ובין

לְפָרֵק, אֲכַל שֶׁהִתְחִיל בּוֹ – אֵינוֹ חֲבוּר. הָאֲגוּזִים שְׁחֲמְרָן – הָרִי אֵלּוּ חֲבוּר. הִתְחִיל לְפָרֵק בְּאֲגוּזִים, וּלְפָקֵל בְּבָצָלִים – אֵינוֹ חֲבוּר. הָאֲגוּזִים וְהַשְּׂקָדִים – חֲבוּר, עַד שְׂיָרֶס. וּבִיצָה מְגֻלְגֶלֶת – עַד שְׂיָגֵם. וְשִׁלּוּקָה – עַד שְׂיָרֶס. עֵצִים שֵׁישׁ בּוֹ מִחַ – חֲבוּר עַד שְׂיָרֶס. הָרְמוֹן שֶׁפָּרְדוּ – חֲבוּר, עַד שֶׁיִּקְיֵשׁ עָלָיו בְּקִנְיָה. בְּיוֹצֵא בּוֹ, שְׁלַל הַכּוֹבְסִין, וְהַבְּגָד שֶׁהוּא תְּפוּר בְּכִלְאִים – חֲבוּר, עַד שֶׁיִּתְחִיל לְהִתִּיר. ז עָלֵי יִרְקוֹת, יִרְקִים – מִצְטָרְפִין; וּלְבָנִים – אֵינָן מִצְטָרְפִין. רַבִּי אֱלֵעָזָר בַּר צְדוֹק אָמַר: הַלְּבָנִים מִצְטָרְפִין בְּכָרוּב, מִפְּנֵי שֶׁהֵן אֲכָל; וּבַחֲזֵרִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְשֻׁמְרִין אֶת הָאֲכָל. ח עָלֵי בָצָלִים, וּבְנֵי בָצָלִים, אִם יֵשׁ בְּהֵן רִיר – מִשְׁתַּעְרֵין בְּכִמּוֹת שֶׁהֵן; אִם יֵשׁ בְּהֵן חֲלָל – מִמַּעַד אֶת חֲלָלָן.

פירוש ברטנורא

ומה שלא פירק הוי חיבור: האגוזים שאמנן, שגדלן וחיברן זו בזו. לשון ויהי אומן את הרסה (אסתר ב:); שחמרן. לשון ויצבר אותם חמרים חמרים (שמות ח). מדרך הרוצים לאצור אגוזים או בצלים, שחוחכין אותן וקושרים אותן כחבל או כמושיחה ומחברין אותן זו עם זו ותולין אותן כדי שיתקיימו: לפקל. כמו לקלף. ודוגמתו שנינו פרק ד' דמעשרות משנה ו', הבצלים משיפקל: האגוזים והשקדים. השתא מיירי במפצע האגוזים והשקדים. שהקליפה של אגוזים ושל שקדים חשיבא שומר, ואע"פ שפצען, כל זמן שהיא מחוברת באוכל חשיבא שומר: עד שירפס. לשון והכה את הבית הגדול רססים (עמוס ו'). כלומר עד שתהיה הקליפה רצוצה ופתותה לחלקים דקים:

ו ביצה מגולגלת. צלויה קצת, עד שהיא מעורבת וראויה לגמע: עד שיגזז. הקליפה חשיבא שומר ומצטרפת, עד שיחתך ממנו מעט, ואז לא חשיבא יותר שומר, שהביצה שותתת ויורדת דרך אותו שבר וחתך: ושלוקה. אבל אם נשלקה הביצה, שהיא קשה ועומדת בתוך הקליפה ואפילו שנשברה, לעולם חשיבא הקליפה שומר, עד שתהא מרוצצת: וכן עצם שיש בו מוח. השיב העצם שומר למוח, ואע"פ שנשבר העצם, עד שיהיה מרוצץ: הרמון שפירדו. שחתך הרמון לשנים ועדיין הגרגרים מחוברין בקליפה, הויה קליפה חיבור, עד שיקיש בקנה ויתגעגעו הגרגרים שבו: שלל הכובסים. דרך הכובסים לשלול הבגדים הקטן עם הגדול כדי שלא יאבד, וסופו להפרידן: והבגד שהוא תפור בכלאים. שתי חתיכות של בגד צמר שתפרן בחומין של פשתן, דודאי סופו להפרידן זו מזו, משום איסור כלאים: חיבור לטומאה. ואם נטמא האחד נטמא הברו, עד שיתחיל להתיר, ואע"פ שלא גמר להתיר, דמעשה מוציא מידי מעשה:

ז ירוקים מצטרפין. רחוו לאכילה: לבנים אין מצטרפין. רתו לא חוו: ובחזרים. בחזרת, אע"ג דלבנים לא חוו לאכילה, מכל מקום חוו שומר. ואין הלכה כר' אלעזר בר צדוק:

ח בני בצלים. עמוד האמצעי שהוא כמו לב (ירוק) וממנו צומחים הבצלים, להחוא קרי בני בצלים: אם יש בהן ריר. שהם מלאים ליחה ואין בהן חלל:

משניות מבוארות – קהתי

המעטות שבהן מחברים הכובסים את הבגדים לחבילה אחת, כדי שלא יאבדו הבגדים הקטנים בכביסה, או כדי שלא להחליפם בבגדים של אחרים, וְהַבְּגָד שֶׁהוּא תְּפוּר בְּכִלְאִים – כגון שתי חתיכות של בגד צמר שתפרן בחוט של פשתן, ועומד להפרידן משום איסור כלאים, חֲבוּר – לענין טומאה, מדין יד, שאם נטמא האחד נטמא חברו (ענין פרה יב. ט). עַד שִׁיתְחִיל לְהִתִּיר – את החוט, שמשמתחיל להתיר, אף על פי שלא גמר, שוב אינו חיבור, שמעשה מוציא מידי מעשה (הר"ש).

באור משנה ז

עָלֵי יִרְקוֹת – העלים שבירקות. יִרְקִים – כשהם ירוקים, מִצְטָרְפִין – לירקות השלימים לכשיעזר ביצה, לפי שהם ראויים לאכילה; וּלְבָנִים – אבל משנעשו העלים לבנים, אֵינָן מִצְטָרְפִין – ששוב אינם ראויים לאכילה. רַבִּי אֱלֵעָזָר בַּר צְדוֹק אָמַר: הַלְּבָנִים – אף העלים הלבנים – מִצְטָרְפִין בְּכָרוּב – להשלימו לכשיעזר ביצה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן אֲכָל – שאפילו כשהם לבנים הם נאכלים; וּבַחֲזֵרִים – ובחזרת, העלים הלבנים מצטרפים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְשֻׁמְרִין אֶת הָאֲכָל – שאף על פי שאינם ראויים לאכילה, מכל מקום דינם כשומר, ששומרים הם על החזרת שלא תכמוש. ואין הלכה כרבי אלעזר בר צדוק.

בעל "משנה אחרונה" מבאר: מפני שהן משמרין את האוכל – כמו שלמדנו (עבודה זרה ג, ח), שהחזרין – הצל יפה להם לעולם, והעלים הם לצל עליהם ומשמרים אותם מפני החמה. ותנא קמא סובר, שצל העלים הוא מעט, ורוב העולם אין סומכים על צל זה אלא נוטעים אותם תחת אילן או קורה, שצילם מרובה, ואף על פי שיש לך אדם שמקפיד אף בצל העלים, אינם שומר, שהולכים אחר רוב העולם. ורבי אלעזר בר צדוק סובר, שהולכים אחר דעת הבעלים.

באור משנה ח

עָלֵי בָצָלִים, וּבְנֵי בָצָלִים – בצלים קטנים הצומחים מבצלים גדולים תלושים (דח"א; ואיש): אם יש בהן ריר – הוא הליחה

כל האגודה של האגוזים או של הבצלים אינה חיבור, ואם נגעה טומאה באגוז או בבצל אחד, לא נטמאו האחרים (עין רמב"ם הל' סומאת אוכלין ו, יא). הָאֲגוּזִים וְהַשְּׂקָדִים, חֲבוּר – במפרשים מבואר, שפסיקה זו באה ללמד בקליפת האגוזים והשקדים, שאפילו נפצעה שפסיקה. כל זמן שהיא מחוברת לאוכל, הרי היא חיבור לאגוז או לשקד, מדין שומר, עַד שְׂיָרֶס – שישבר את הקליפה לרססים. אבל משרייסה, אפילו לא קלפה, אינה חיבור (עין "מלאכת שלמה", שומבא שם פירוש אחר).

באור משנה ו

בִּיצָה מְגֻלְגֶלֶת – שהיא מבושלת קצת, עַד שְׂיָגֵם – ויש גורסים: עד שיגוס. כלומר הקליפה חיבור לביצה מדין שומר, עד שיחתך קצת ממנה, כדי שיוכל לגמעה משם, שאז אין שאר קליפתה חיבור, מאחר שאינה שומרת עוד על האוכל שבתוכה, שהרי הביצה יוצאת דרך הנקב שבקליפה (רמב"ם); ויש מפרשים: עד שיגוס – מלשון "מניסה בקדירה" (מכשיריו ה, יא), כלומר שלאחר שפתחה הוא מפריד בקיסם את הביצה מן הקליפה, ומערב בה מלח, כדי לגמעה, ככגון זה שוב אין הקליפה חיבור; ואף על פי שהביצה עדיין בתוך הקליפה, הרי זה כאוכל הנתון בתוך כלי, שאין לכלי לא תורת יד ולא תורת שומר (הרא"ש); וְשִׁלּוּקָה – וביצה שלוקה שהיא קשה, קליפתה חיבור, עַד שְׂיָרֶס – שישבר את הקליפה לרססים, שכל זמן שלא ריססה, אף על פי שנשברה, עדיין חשובה הקליפה שומר לביצה. אבל משרייסה, אף על פי שלא נקלפה, אינה חיבור, ששוב אינה לא שומר ולא יד. וכן עֵצִים שֵׁישׁ בּוֹ מִחַ – לשד, שומן שבתוך העצמות, חֲבוּר – העצם למוח, שחשוב העצם שומר למוח, ואפילו נשבר, עַד שְׂיָרֶס – שישבר את העצם לרססים, שמשריסו שוב אינו חיבור. הָרְמוֹן שֶׁפָּרְדוּ – שחתכו, ועדיין הגרגרים מחוברים בקליפה, חֲבוּר – הקליפה חיבור לגרגרים, עַד שֶׁיִּקְיֵשׁ עָלָיו בְּקִנְיָה – ויינתקו על ידי כך הגרגרים מהקליפה; שמשקיש עליו בקנה, אף על פי שהגרגרים עדיין בתוך הקליפה, אין הקליפה חיבור להם, שאינם אלא כמונחים בתוך כלי (תפארת ישראל). בְּיוֹצֵא בּוֹ, שְׁלַל הַכּוֹבְסִין – התפירות

פת ספוגנית – משתערת בכמות שהיא; אם יש בה חלל – ממעך את חללה. בשר העגל שנתפח, ובשר זקנה שנתמעט – משתערין בכמות שהן.

מ קשות שנטעיה בעצין והגדילה, ויצאה חוץ לעצין – טהורה. אמר רבי שמעון: מה טיבה לפתור? אלא הטמא בטמאתו, והטהור יאכל.

י כלי גללים וכלי אדמה, שהשרשים יכולין לצאת בהן – אינם מכשירים את הזרעים. עצין נקוב – אינו מכשיר את הזרעים; ושאינו נקוב – מכשיר את הזרעים. כמה הוא שעורו של נקב? כדי שיצא בו שרש קטן. מלאהו עפר עד שפתו – הרי הוא בטבלא שאין לה לזבן.

פירוש ברטנורא

משתערין כמו שהן. כשבאים לשער אם יש בהן אוכל כביצה שיעור טומאה, משערין אותן עם הריר ואין למעך את חללן. ואם יש בהן חלל, ממעך את חללן ואח"כ משער לכביצה: ספוגנית. עשויה רכה כמין ספוג. ואינה דרוסה ובעומה: משתערת כמות שהיא. בלא מיעוך: בשר העגל שנתפח. דרך בשר העגל שהוא נתפח ומתרבה כשהוא מתבשל, ובשר השור הזקן מתמעט: בכמות שהן. אם בשר שור מבושל הוא שנתמעט ועמד על פחות מכביצה, אין אומרים כשהיה חי היה בו כביצה או יותר, ויצא אע"פ שעכשיו אין בו כשעורו. וכן אם היה בשר עגל שנתפח ונתרבה ויש בו כדי לטמא, אין אומרים הואיל וכשהיה חי לא היה בו כדי לטמא אף עכשיו לא יטמא:

ט קשות שנטעיה בעצין שאינו נקוב, והוכשרה שם לקבל טומאה ונטמאת, דכילושיה דמאי: והגדילה ויצאה חוץ לעצין. ונחשבת כמחומר, לפי שיונקת ושואבת מן הקרקע שחוץ לעצין: טהורה. שפרחה לה טומאה משיצאה חוץ לעצין: מה טיבה ליטהר. דכשקבלה טומאה היתה כתלושה, הלכך מה שבתוך העצין נשאר בטמאתו ומה שהוסף אחרי כן יוצא חוץ לעצין, טהור. ואין הלכה כר' שמעון:

י כלי גללים. כלי העשויין מגללי הבקר: שהשרשים יכולין לצאת בהן. אע"פ שאינם נקובים, השרש יוצא מעצמו ונוקב את הגלל ואת האדמה של אותו כלי. ולהכי לא נקט כלי אבנים, לפי שקשים הן ואין השרש נוקב אותן: עצין נקוב אינו מכשיר את הזרעים שבתוכו. דלא מקבלי הכשר משום דחשיבי משניות מבוארות – קהתי

אלא "והטהור יאכל" (תוספות יום טוב).

ויש מבארים הטעם, שהואיל ושינוי (תרומות ט, ז): "שתינו תרומה שנטמאה, שתלן – טהור מלטמא. ואטורין מלאכול עד שינוט את האונק" (שיחתוך מהצמת מה שראוי לאכילה, ומה שיגדל לאחר מכן מותר באכילה), לפיכך בא רבי שמעון להשמיענו כאן, שלא זו בלבד שהיוצא מן העצין טהור, אלא אף באכילה מותר; שדווקא בשתילים שגדלו, כיון שאין שם סימן בין הטמא לבין מה שגדל אחר כך, לפיכך כל שלא גמם את הטמא קודם גידולו הכל טמא, אבל כאן, שדופן העצין הוא סימן בין הטמא שבתוכו לבין מה שיצא מתוכו שהוא טהור, וכיון שאיסור האכילה של מה שגדל אחר כך אינו אלא מעלה בלבד (גמרא פסחים ד, א). לפיכך כשייטן לא גזרו (תפארת ישראל: עיין "משנה אחרונה").

באור משנה י

כבר למדנו (במסכת מנשרין). שאין המים מכשירים את הזרעים לקבל טומאה אלא אם כן הזרעים הם תלושים, הרי הם מכשירים לקרקע, ואף המים הם תלושים מן הקרקע (ולא כשהמים הם בבורות שיחיים ומעורות). – משנתנו באה ללמד, שיש כלים שדינם כמחוברים לקרקע, ואין המים שבהם מכשירים אוכלים לקבל טומאה, וכן אין הזרעים שבהם מקבלים הכשר לטמאה.

כלי גללים – כלים העשויים מצואת בקר, וכלי אדמה – וכלים העשויים מאדמה, שלא נצרפו בכבשן, שהשרשים יכולין לצאת בהן – שאם נוטעים בהם צמח, שרשיו נוקבים את שוליהם ויוצאים לחוץ, והרי שאפילו אינם נקובים דינם כנקובים, אינם מכשירים את הזרעים – אם גדלו בהם זרעים, אינם מקבלים הכשר לטמאה, לפי שדינם כמחוברים לקרקע; וכן מי הגשמים שפלו לתוך הכלים הללו אינם מכשירים את האוכלים שניתנו לתוכם לקבל טומאה, לפי שהמים שבתוכם חשובים כמחוברים לקרקע. עצין נקוב, אינו מכשיר את הזרעים – כמו שבארנו לעיל בכלי גללים ובכלי אדמה, שהזרעים הגדלים בכלי נקוב חשובים כמחוברים לקרקע, ואין זרעים מקבלים הכשר לטמאה אלא כשהם תלושים; ואף פירות תלושים אינם מקבלים בו הכשר מהמים שבתוכו, שאין המים מכשירים אלא כשהם תלושים, ואילו המים שבעצין נקוב דינם כמחוברים לקרקע;

ושאינו נקוב – אבל עצין שאינו נקוב, מכשיר את הזרעים – שבין הזרעים הגדלים בו ובין המים שבתוכו חשובים כתלושים. כמה הוא שעורו של נקב? בעצין, שייקרא עצין נקוב? כדי שיצא בו שרש קטן – שאם יש בעצין נקב כל שהוא שיכול לצאת בו שורש קטן, הרי זה עצין נקוב. מלאהו – את העצין שאינו נקוב, עפר עד שפתו – והרי שעל ידי כך ביטלו מתורת כלי, הרי הוא בטבלא שאין לה לזבן – כלוח של חרס שאין לו מסגרת, שאינו

שבתוך קני הבצלים, משתערין בכמות שהן – כשבאים לשער לענין טומאה אם יש בהם כשיעור ביצה, משערים אותם כמו שהם עם הרייר, ואין ממעכים את חללם. אם יש בהן חלל – ריק, שאין בו רייר, ממעך את חללן – ואחר כך משערים את השיעור כביצה. פת ספוגנית – העשויה כספוג, משתערת בכמות שהיא – משערים אותה לענין טומאה כשיעור ביצה כמו שהיא, ואין ממעכים אותה. אם יש בה חלל – מקום ריק, ממעך את חללה – ואחר כך משערים את השיעור כביצה. בשר העגל שנתפח – בבישול, ובשר זקנה – בהמה זקנה, שנתמעט – שנצטמק בבישול; שכן דרך בשר העגל שהוא תופח ומתרבה בבישול, ודרך בשר הבהמה הזקנה שהוא מצטמק ומתמעט: משתערין בכמות שהן – אם יש בהם לאחר הבישול כשיעור ביצה, הרי הם מטמאים, ואם לאו, אינם מטמאים (עיין שחרות ג, ד).

באור משנה ט

קשות שנטעיה בעצין – שאינו נקוב, והרי היא כתלושה, ומקבלת טומאה כשאר אוכלים, וכגון שהוכשרה הקישות לקבל טומאה ונטמאה, והגדילה – הקישות בעצין, ויצאה חוץ לעצין – ונטוה על הקרקע, טהורה – הקישות כולה, שמה שיצא חוץ לעצין יונק מריח הקרקע שתחתיו, ודינו כמחומר לקרקע, שאינו מקבל טומאה, ואף מה שבתוך העצין נמשך אחריו, שהרי הוא חוזר ויונק מן הנוטה לחוץ, הלכך הקישות כולה חשובה כמחוברת לקרקע, ונטהרה מטומאתה, כדון שתילים טמאים ששתלם, שנטהרו מטומאתם (תרומות ט, ט). אמר רבי שמעון: מה טיבה לטהר – מה עניינה של הקישות שבתוך העצין היתה מטומאתה? אלא הטמא בטמאתו – מה שבתוך העצין נשאר בטמאתו כמו שהיה, והטהור יאכל – ומה שהוסף אחרי כן יוצא חוץ לעצין, טהור הוא ויאכל. ואין הלכה כרבי שמעון.

בארנו משנתנו, לפי רוב המפרשים, בעצין שאינו נקוב, אבל מדברי הרמב"ם משמע, שפרש את משנתנו בעצין נקוב, כלומר שבאה המשנה ללמדנו, הואיל ונטע את הקישות בעצין נקוב, והרי דינה כמחומר לקרקע, שאינה מקבלת טומאה, לפיכך אף מה שיצא חוץ לעצין נמשך אחר מה שבתוך העצין, והקישות כולה טהורה. ורבי שמעון סובר, שמה שבתוך העצין אמנם טהור, אבל מה שיצא חוץ לעצין דינו כתלוש וטמא (עיין רמב"ם הל' טומאת אוכלין ב, ט; ועיין השגת הראב"ד שם; ועיין "משנה אחרונה" ר"חון נחום" כאן). יש תמיהה על שינוי הלשון בדברי רבי שמעון, שלא נקט "והטהור כטהורתו",

פ ר ק ש ל י ש י

א יש צריכין הכשר ואינן צריכים מחשבה, מחשבה והכשר, לא הכשר ולא מחשבה. כל האכלים המיוחדים לאדם – צריכין הכשר, ואינן צריכים מחשבה.

ב החותך מן האדם, ומן הבהמה, ומן החיה, ומן העופות, מנבלת העוף הטמא, והחלב בפפרים, ושאר כל ירקות שדה, חוץ משמרקעים ופטריות; רבי יהודה אומר: חוץ מפרישי שדה, והרגילה, ונגז החלב; רבי שמעון אומר: חוץ מן העפביות; רבי יוסי אומר: חוץ מן הפלוסין – הרי אלו צריכין מחשבה והכשר. פירוש ברטנורא

כמחובר, ואין הורעים נכשרים לקבל טומאה אלא כשכא עליהן מים לאחר שנתלשו. ואפילו פירות תלושים אין נכשרים במים שבתוכו, לפי שאין המים מכשירין כשהן במחובר, דבעינן שיהו המים תלושין, והני מים דמנחי בעציץ נקוב, כמנחא בארעא דמו: ושאינו נקוב מכשיר את הורעים. דבין מים שבתוכו ובין ורעים תרויהו חשיבי כתלושים: מלאהו. לעציץ שאינו נקוב: עפר עד שפתו. הואיל ורואה את האויר מארבע רוחות, הוי כעציץ נקוב, וחשיבי כמחובר, בין המים ובין הורעים שבו: כטבלא שאין לה לזבזי. שאין לה שפה מכאן ומכאן אלא פשוטה וחלקה, דמים שבה אינן מכשירין את הורעים וחשיבי כמחובר, הואיל ורואין את האויר מארבע רוחות:

ג צריכים הכשר מים. כדכתיב וחי וזמן מים על זרע: ואין צריכין מחשבה, לחשב עליהן לאכילה. וכולה מתניתין מפרש לקמן: **ב** החותך מן האדם מן הבהמה מן החיה ומן העופות. כוליה בחותך מהיים איירי. ואע"פ שפירשו מן החי אינן מטמאין, דאין מטמא אלא אבר מן החי ולא בשר שפירש מן החי, הלכך צריכין מחשבה שיחשב עליהן לאכילה, ואם לאו אינן מטמאין: והחלב בפפרים. דאנשי הכפרים לא אכלי חלבין, הלכך צריכין מחשבה. אבל בשווקים דאיכא רוב עם הבאים לשוק, איכא טובא דאכלי חלבין, ואינם צריכין מחשבה: ושאר כל ירקות שדה. שאינן נזרעים בנגות, אינן מיוחדים למאכל אדם, וצריכין מחשבה: חוץ משמרקעים. מין בצל חריף: ופטריות. מין צמח שאין לו שורש. פונג"ל בלע"ז: חוץ מפרישי שדה. פרו"ש בלע"ז, ובערבי פורא"ת. שאלו אע"פ שאין נזרעים אותן בנגות, אינן צריכין מחשבה: והרגילה. כך שמה בערבי, ובלע"ז פורקל"ה: נץ חלב. פרחים לבנים כחלב. יש אומרים, עשב כשחותכים אותו יוצא ממנו חלב: עפביות. עשב מלא קוצים. והוא דרדר בלשון מקרא, ובלע"ז קרדו"ש: בלוסין. הרמב"ם אומר שקרוין לו בערבי ענב אל"יב. וסביר ר' יהודה ור' שמעון ור' יוסי שאלו אינן צריכין מחשבה, מפני שהן מיוחדין למאכל אדם. ואין הלכה כאחד מהם, אלא כולם צריכין מחשבה, ואם לאו אינן מטמאין:

משניות מבוארות – קהתי

עצמו לטמא טומאה חמורה, שדווקא אבר מן החי מטמא טומאה חמורה, ולא בשר שפירש מן החי (עיין עדיות ו. ב. ג. א). ולפיכך צריך הכשר לטומאה, לאחר שחישב עליו לאכילת אדם. ומדובר במשנתנו בכגון שחתך לרפואה, או אפילו להאכיל לכלב (גמרא ותוספות כדירות כא, א), ולכן אינו מקבל טומאה עד שיחשוב עליו להאכילו לאדם; אבל אם חתך את הבשר לאכילת אדם, הרי פעולת החתיכה עצמה מחשבה היא, ואינו צריך מחשבה שנייה; מנבלת העוף הטמא – והחותך מנבלת העוף הטמא, שאינה מטמאה מחמת עצמה, אלא שאם חשב עליה לאכילת אדם דינה ככל אוכלים, והרי שצריכה מחשבה והכשר (עיין טהרות א. ג.) והחלב בפפרים – החלב של בהמה טהורה בכפרים, שאין אנשי הכפרים אוכלים חלב, ולפיכך צריך מחשבה; אבל בשווקים, שמתאסף שם עם רב ומצויים שם הרבה אנשים האוכלים חלב, אינו צריך מחשבה; ושאר כל ירקות שדה – הגדלים בשדה מאליהם, ואינם מיוחדים למאכל אדם, חוץ משמרקעים – מין בצל חריף (דמב"ם); ויש מבארים: מין כמהים (וח"א), ופטריות – שאלו, אף על פי שגדלים בשדה מאליהם, מכל מקום סתמם עומדים לאכילת אדם, וצריכים הכשר ולא מחשבה. אבל הרמב"ם כותב (הלי' סומאת אוכלין ג, א): "ושאר כל ירקות שדה. כגון הבצלים הקשים ביותר והפטריות". ומשמע מדבריו, שלא גרס במשנתנו "חוץ משמרקעים ופטריות" אלא "כגון שמרקעים ופטריות" (עיין יבס"פ משנה"ם); רבי יהודה אומר: חוץ מפרישי שדה – כרתי (חציר) שדה, והרגילה – מין עשב מאכל הנקרא גם "חלגלוגה" (פורטולא"ק). ונגז החלב – יש מבארים: פרחים לבנים כחלב; ויש אומרים: עשב המוציא חלב כשחותכים אותו (הערוך); לדעת רבי יהודה כל אלו אינם צריכים מחשבה. רבי שמעון אומר: חוץ מן העפביות – מין דרדר, שמקלפים את הקליפה החיצונית של גזעו ואוכלים את החלק הרך שבפנים (תפארת ישראל); רבי יוסי אומר: חוץ מן הפלוסין – יש גורסים: הבלוטין. או: הבולבוטין. והוא מין צמח ממשפחת השושנים, מין בצל (מוסקאר"י קומוטוס"ם); ואין הלכה לא כרבי יהודה ולא כרבי שמעון ולא כרבי יוסי; הרי אלו – שנימנו במשנתנו, צריכין מחשבה – שיחשוב עליהם שיהיו לאכילת אדם, הואיל ואינם מיוחדים למאכל אדם, והכשר – ושיוכשרו אחר כך לקבל טומאה.

מקבל טומאה, משום שאין לו "תוך" (עיין נלים ב. ג.). ואף עציץ זה המלא עפר, הואיל ואין לו תוך, המים שבו, כגון מי הגשמים שירדו עליו, חשובים כמחוברים לקרקע ואינם מכשירים את הורעים שבו לקבל טומאה ("תפארת ישראל").

ב א ו ר מ ש נ ה א

כבר בארנו במקומות אחרים, שאין אוכל מקבל טומאה אלא אם כן בא עליו משקה שהכשירו לקבל טומאה, ושכל אוכל שאינו מיוחד למאכל אדם אינו מקבל טומאה אלא אם כן חישב עליו ויחדד למאכל אדם. – שלוש המשניות הראשונות בפרקנו דנות בענין הכשר ומחשבה באוכלים שונים.

יש צריכין הכשר – יש אוכלים הצריכים הכשר משקה, שאינם מקבלים טומאה אלא אם כן הוכשרו באחד משבעת המשקים המכשירים את האוכלים לקבל טומאה (כמפורט במסכת מנשיות י. ד.). **ואינן צריכים מחשבה** – שכשהוכשרו האוכלים הם מקבלים טומאה, אפילו לא חישב עליהם להאכילם לאדם, כמבואר להלן; **מחשבה והכשר** – יש אוכלים שצריכים מחשבה והכשר, שאינם מקבלים טומאה אלא אם כן חישב עליהם להאכילם לאדם ואחר כך הוכשרו לקבל טומאה (כמבואר במשנה ב.) **מחשבה ולא הכשר** – יש אוכלים שצריכים מחשבה ואינם צריכים הכשר; **לא הכשר ולא מחשבה** – יש אוכלים שאינם צריכים לא הכשר ולא מחשבה (כמבואר להלן משנה ג.) **כל האכלים המיוחדים לאדם** – בכל מקום (דמב"ם הלי' סומאת אוכלין ג, א), ואפילו אינם ראויים לאכילה אלא לגוי, כגון ערלה וכלאי הכרם ושאר איסורים ("תפארת ישראל" לפי הרמב"ם שם א, כח), צריכין הכשר – שאינם מקבלים טומאה עד שיוכשרו לכך, ואינן צריכים מחשבה – שאפילו נשרו מאליהם מן המחובר ועדיין לא חישב אדם עליהם לאכילה, כיון שהוכשרו הרי הם מקבלים טומאה ("תפארת ישראל").

ב א ו ר מ ש נ ה ב

משנתנו מונה אוכלים שצריכים מחשבה והכשר. ולהבנת הרישא, יש להקדים, שכל אוכל המטמא טומאה חמורה, היינו אדם ובגדים, אינו צריך הכשר, וכל שאינו מטמא טומאה חמורה אלא טומאת אוכלים בלבד, צריך הכשר (דמב"ם).

החותך – בשר, מן האדם, ומן הבהמה, ומן החיה, ומן העופות – מאדם חי או מבהמה חיה וכו', שאין באותו בשר טומאת

ג נבלת בהמה טמאה בכל מקום, ונבלת העוף הטהור בפפרים – צריבין מחשבה, ואינן צריבין הכשר. נבלת בהמה טהורה בכל מקום, ונבלת העוף הטהור והחלב בשוקים – אינן צריבין מחשבה ולא הכשר. רבי שמעון אומר: אף הגמל והארנבת, והשפן והחזיר.

ד השבת, משנתן טעמו בקדרה – אין בו משום תרומה, ואינו מטמא טמאת אכלים. לולבי זרדים, ושל עדל,

פירוש ברטנורא

ג נבלת בהמה טמאה בכל מקום. בין בכפרים בין בשוקים: צריבין מחשבה. דסתמיהו לאו לאכילה: ואין צריבין הכשר. לא הכשר מים ולא הכשר שרץ, שאין צריך ליגע בהן דבר טמא לממאן, שסופן לממא מעצמן טומאה חמורה. ואם תאמר, בשלמא נבלת עוף טהור דאינה מטמאה אלא בבית הבליעה, נחיא דצריבה מחשבה לממא טומאה קלה. אלא נבלת בהמה דמטמאה במגע ובמשא, מחשבה למה לי, לטומאה קלה, היא גופה טמאה היא. הא מלתא משני בגמרא פרק דם שחיטה, כגון דאיכא פחות מכזית נבילה, וצריפה לפחות מכזית אוכלים, דבין האי והאי הוי כביצה, דלחכי צריך מחשבה, ומכל מקום חשיב סופו לממא טומאה חמורה ואינה צריכה הכשר, הואיל והיה אפשר לצרפה לכזית: בשוקים. שיש רוב עם הבאים לשוק, איכא טובא דאכלי נבלת עוף טהור, ואכלי חלבים: אינן צריבין לא מחשבה. דלאכילה הן עומדים: ולא הכשר. דנבלת עוף טהור סופה לממא טומאה חמורה, דמטמא בגדים בבית הבליעה, וחלב מיירי בחלב טמאה, דמטמאה החלב כבשר, כדלקמן בפרקין, הלכך אינן צריבין הכשר: רבי שמעון אומר אף הגמל וכו'. אינן צריבין מחשבה בשוקים, דאיכא רוב עם ואכלי להו. ודלא כתנא קמא דאמר נבלת בהמה טמאה בכל מקום ולא מפיק להני. ואין הלכה כר' שמעון:

ד חשבת. מין ירק הוא, וכן שמו בערבו. ובלע"ז אנט"ו: משנתן טעמו בקדירה. אם היה שבת של תרומה, משנתן טעם בקדירה והוציאו ממנה, לא מתחייב עלה זר האוכל, דעץ בעלמא הוא: ואינו מטמא טמאת אכלים. דכיון שנתבשל, כלה כוחו וטעמו ונשאר כעץ בעלמא, ותו לא חשוב אוכל: לולבי זרדים. ענפים רכים היוצאים בעת שמלבלבים האילנות, וכובשים אותן בין או בחומץ או במים ומלה, ואוכלים אותן: והעדל. מין ירק דומה לצנון:

משניות מבוארות – קהתי

ב אור משנה ג

בכזית (רמב"ם בפירושו למשנה; ברטנורא). ויש מקשים על פירוש זה, שחלב נבילה אפילו בשוקים אין אוכלים, והרי שחלבה דינה כבשרה; ומכאן מבארים, שמדובר כאן בחלב של בהמה טהורה שחיטה, שחלב זה אוכלים בשוקים, ולפיכך אינו צריך שם מחשבה; וגם הכשר משקה אינו צריך, לפי שכבר הוכשר בדם שחיטה, ואם נגע בו שרץ הריהו נטמא, ומטמא אוכלים אחרים (הר"ש; הרא"ש; רש"י ותוספות נידה ג, ב). ברם בכפרים, שאין אוכלים כל חלב, הריהו צריך מחשבה, ומכאן שצריך גם הכשר משקה לאחר המחשבה, שהואיל ובשעת השחיטה עדיין לא חישב על החלב לאכילה, לפיכך לא הוכשר בדם שחיטה, שאין מועיל הכשר קודם המחשבה. – וחלב של נבלת בהמה טהורה. שאין בו הכשר שחיטה, דינו הוא, שבכפרים צריך מחשבה והכשר, ובשוקים אינו צריך מחשבה, אבל צריך הכשר, מאחר שאין סופו לממא טומאה חמורה, שחלב בהמה טהורה אין בו טומאת נבילה, כמו שנאמר (ויקרא ז, כד): "וחלב נבלה... יעשה לכל מלאכה". רבי שמעון אומר: אף הגמל והארנבת, והשפן והחזיר – אינם צריכים מחשבה ולא הכשר, כנבלת בהמה טהורה, לפי שהרבה בני אדם אוכלים אותם. בגמרא (בבבוצות י, א) מובאת ברייתא: "אמר רבי שמעון: מה טעם (אלו אינם צריכים מחשבה)? הואיל ויש בהם סימן טהרה (הגמל והארנבת והשפן מעלים גרה, והחזיר מפריס פרסה, ולכן רבים אוכלים אותם). ואין הלכה כרבי שמעון.

נבלת בהמה טמאה בכל מקום – בין בכפרים בין בשוקים, ונבלת העוף הטהור בפפרים – שאין רגילים לאכלה שם, צריבין מחשבה – שהואיל וסתמן אינן לאכילת אדם לפיכך אין דינן כאוכלים טמאים אלא אם כן חישב עליהן להאכילן לאדם; אבל בלא מחשבה אין נבלת העוף הטהור מטמאה אלא בבית הבליעה בלבד, כמו שכבר שנינו (טהרות א, א): ובענין נבלת בהמה טמאה מבואר בגמרא (כריתות כא, א), שאמנם כזית מנבלת בהמה טמאה אינה צריכה מחשבה כדי לטמא, שהרי מטמאה היא טומאת נבלות, היינו שהיא אב הטומאה לטמא אדם וכלים, אלא שמשנתנו באה להשמיע, שאפילו פחות מכזית נבילה שאינה מטמאה טומאת נבלות, אם חישב עליה לאכילת אדם, הריהו מצטרפת עם אוכלים טמאים להשלימים לשיעור כביצה, כדי לטמא טומאת אוכלים; ואינן צריבין הכשר – לא הכשר משקה ולא הכשר טומאה, כלומר שאין צורך שיבוא עליהן משקה כדי להכשירן לקבל טומאת אוכלים (כמו שכבר בארנו בהקדמה למשנה הקודמת). ואף אין צורך שתיגע בהן טומאה כדי להיטמא ולטמא, שכן מיטמאות הן טומאת אוכלים מחמת עצמן, ומטמאות אוכלים הנוגעים בהן, מאחר שסופן לטמא טומאה חמורה (טומאת נבלות). שאף נבלת העוף הטהור, שאינה מטמאה במגע, מכל מקום אדם האוכל כשיעור זית, בהגיע האוכל לבית בליעתו, כל זמן שהוא בבית הבליעה, הרי הוא אב הטומאה, ומטמא בגדים או כלים שנוגע בהם באותה שעה, הלכך דינה כאוכלים טמאים שנטמאו באב הטומאה, שהם ראשון לטומאה, ומטמא אוכלים אחרים במגע ועושה אותם שני לטומאה (עיין באורנו למשנה טהרות א, א). נבלת בהמה טהורה בכל מקום – בין בכפרים בין בשוקים, ונבלת העוף הטהור והחלב בשוקים – שהואיל ומתאסף שם עם רב, מצויים שם בני אדם הרבה האוכלים נבלת עוף טהור וחלב, אינן צריבין מחשבה – שהרי הם עומדים לאכילת אדם, ולא הכשר – כמו שבארנו לעיל, שנבלות מיטמאות מחמת עצמן טומאת אוכלים, הואיל וסופן לטמא טומאה חמורה, שכן נבלת בהמה טהורה מטמאה בכזית אדם וכלים; ולפיכך פחות מכזית נבילה מצטרפת לאוכלים טמאים להשלימים לכשיעור ביצה לטמא אוכלים אחרים; ונבלת עוף טהור מטמאה אדם ובגדים בעודה בבית הבליעה, ולפיכך דינה כדיון אוכלים טמאים, כמו שכבר בארנו לעיל; ובאשר לחלב יש מבארים, שמדובר כאן בחלב בהמה טמאה, ובאה המשנה ללמד, שהואיל ובשוקים מצויים בני אדם האוכלים אותו, לפיכך אינו צריך שם מחשבה; ואף הכשר אינו צריך, שהרי החלב מטמא כבשר, ונמצא שסופו לטמא טומאה חמורה

ב אור משנה ד

משנתנו עוסקת באוכלים שאינם מיטמאים טומאת אוכלים. השבת – צמח תבליני ריחני, בעל פרחים צהובים (אניטו"ס). משנתן טעמו בקדירה – אם היה השבת של תרומה, ונתנהו בקדירה כדי ליתן בה טעם, ואחר כך הוציאוהו מן הקדירה, אין בו משום תרומה – וזו האוכלו אינו חייב עליו, שלאחר שיצא טעמו אינו אלא כעץ בלבד, ואינו מטמא טמאת אכלים – שאין דינו עוד כאוכל. לולבי זרדים – ענפי אילן הירוקים והרכים נקראים "זולבים"; ו"זרדים" הם מין שיה, שכובשים את לולביו ביין או בחומץ או במים ובמלה ואוכלים אותם, ושל עדל – ולולבים של עדל, הוא מין ירק הדומה לצנון (הערוך). ועלי הלוח השוטה – העלים של לוח הבר; הלוח הוא מין בצל ששרשו מר וחרוף מאד; אינן משמאין טמאת

ועלי הלוח השומה – אינן מטמאין טמאת אכלים עד שימתקו. רבי שמעון אומר: אף של פקועות פיצא בהם. ה הקשט, והחמם, וראשי בשמים, התיאה, והחלתית, והפלפלין, וחלות חריע – נלקחים בכסף מעשר, ואינן מטמאין טמאת אכלין; דברי רבי עקיבא. אומר לו רבי יוחנן בן נורי: אם נלקחים בכסף מעשר, מפני מה אינן מטמאין טמאת אכלים? ואם אינן מטמאין טמאת אכלים, אף הם לא ילקחו בכסף מעשר.

ו הפגין, והבסר – רבי עקיבא מטמא טמאת אכלין. רבי יוחנן בן נורי אומר: משיבואו לעונת המעשרות. פריצי זיתים וענבים – בית שמאי מטמאין, ובית הלל מטהרין. הקצה – בית שמאי מטהרין, ובית הלל מטמאין. וכן למעשרות.

פירוש ברטנורא

ועלי לוף. ממיין הבצלים. ויש ממנו מין שקורין לו לוף שומה: עד שימתקו. דלא חשיבי אוכל אלא לאחר שכובשים אותן ויוצא מהן מרירותן; פקועות. כעין אבטיחים קטנים, והן מרים. ורבותי פירשו, דלעת מדברית. ואין הלכה כר' שמעון;

ה הקושט. כך שמו בלע"ז ובערכו. והוא נמנה עם סממני הקטורת; והחמם. יש שפירשו זנביל. ויש שפירשו קמנון; וראשי בשמים. כגון אגוז מוסקאמ"ז, וגרד, וכיוצא בהם, שנותנים ריח ערב: התיאה. מין חלתית; וחלתית. כך שמה בערבי. ואע"פ שריחה רע, רגילים ליתן ממנה במונות: חלת חריע. כרכום יערי. וקורין לו בערבי אלקר"טום: אף הן לא ילקחו בכסף מעשר. דרחמנא אמר (דברים י"ד) ונתת הכסף וגו' ואכלת שם, דבר שהוא נאכל כמות שהוא אתה קונה בכסף מעשר, שאינו נאכל כמות שהוא אין אתה קונה בכסף מעשר. וכן הלכה, דאין מטמאין טמאת אוכלים ואין נקחים בכסף מעשר;

ו הפגין. תאנים שלא נתבשלו, כדכתיב (שיר ב') התאנה חמטה פניה. וכל שאר פירות נמי שאינן מבושלים נקראים פגין; והבסר. ענבים שלא נתבשלו. ומשהגיעו להיות כפול הלבן נקראים בוסר. ופגין גרועים מכוסר: משיבואו לעונת המעשרות. כל פרי ופרי כפי העת הקצוב לו להתחייב במעשר, כדתנן פרק קמא דמעשרות. ואין הלכה כר' יוחנן בן נורי: פריצי זיתים וענבים. שנתקשו קודם בישולן, ואינן נפרכים בבית הבר. לשון ובני פריצי עמך (דניאל י"א), בני אדם קשים ורשעים. כך זיתים וענבים הללו, קשין ואינן נפרכים ואינן נדרכים: בית שמאי מטמאין. דחשיבי אוכל: ובית הלל מטהרין. דלא חשיבי אוכל: הקצה. ניי"ל בלע"ז. וזרע שחור הוא, ורגילים לתת אותו בלחם, לפי שהרגיל בו אינו בא לידי כאב לב; וכן למעשרות. כמו שנחלקו לטומאה כך נחלקו למעשרות, דהמטמאין טמאת אוכלים מחייבו במעשרות:

משניות מבוארות – קהתי

תאוד נפשך... ואכלת שם". וכן הלכה. שכל מיני התבלינים הללו אינם מיטמאים טמאת אוכלים ואינם נלקחים בכסף מעשר שני.

ב א ו ר מ ש נ ה ו

הפגין – התאנים שלא הבישילו כל צרכן, **והבסר** – הענבים שעדיין לא בשלו, אבל גדלו כבר כפול הלבן, **רבי עקיבא מטמא טמאת אכלין** – שלדעתו נחשבים הם כאוכלים, ולפיכך מקבלים הם טמאת אוכלים. **רבי יוחנן בן נורי אומר: משיבואו לעונת המעשרות** – אינם מיטמאים טמאת אוכלים אלא משעה שהם מתחייבים במעשר, כמו ששנינו (מעשרות א, ב): "מאימתי הפירות חייבין במעשרות? התאנים משיבזיו (משהתחילו להבשיל), הענבים... משהבאישו" (משהבשילו כל כך עד שהתמצנים נראים מבחוץ מתוך הזג). ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי. **פריצי זיתים וענבים** – בגמרא (בבא מציעא קב, א) מבואר: רשעי זיתים וענבים (מלשון "ובני פריצי עמך" – **דניאל יא, יד**), כלומר זיתים וענבים קשים ורעים (הרא"ש), ויש מפרשים: זיתים וענבים הקשים שנפרצים ויוצאים מתחת הקורה בשעת הדריכה (**דמב"ס הל' טומאת אוכלים א, יב**). כלומר שמחמת קשיותם אינם נדרכים, והם קופצים מתחת הקורה הלוהצת עליהם; **בית שמאי מטמאין** – שלדעתם חשובים הם אוכל ומקבלים טמאת אוכלים, **ובית הלל מטהרין** – שסוברים הם, שאינם חשובים אוכל, הלכך אינם מיטמאים טמאת אוכלים. **הקצה** – מין כמון שנותנים אותו בתוך הלחם, **בית שמאי מטהרין** – שכיון שאינו אוכל לעצמו אינו מקבל טמאה. **ובית הלל מטמאין** – שהואיל ורגילים ליתנו בלחם ובאוכלים אחרים, הרי הוא חשוב אוכל ומקבל טמאה (ענין "תפארת ישראל" שמבאר טעם המחלוקת בדרך אחרת). **וכן למעשרות** – כשם שנחלקו בית שמאי ובית הלל לענין טמאה, כך נחלקו לענין מעשרות, שבית שמאי פוטרם את הקצה ממעשרות, לפי שאינו אוכל, ולדעת בית הלל חייב הוא במעשרות.

אכלים עד שימתקו – שאינם חשובים אוכל אלא לאחר שכובשים אותם ביין או בתומץ או במים ובמלח ומוציאים מהם את מרירותם. **רבי שמעון אומר: אף של פקועות** – העלים של פקועות, **פיצא בהם** – שאינם מיטמאים טמאת אוכלים עד שימתקום. פקועות הן הפירות של גפן השדה (מלכ"ב ב, ד, ט), ודומים לאבטיחים קטנים, והם מרים. ויש מפרשים: דלעת מדברית (ברטנורא). ואין הלכה כרבי שמעון.

ב א ו ר מ ש נ ה ה

הקשט – מין בושם, והוא אחד מסממני הקטורת, **והחמם** – ויש גורסים: והחמם, היינו צמח בשמים (אמומר"ס); יש סוברים שהוא זנביל, ויש מפרשים: קמנון; **וראשי בשמים** – צמחי בושם מובחרים (דמב"ס; תפארת ישראל); **התיאה, והחלתית** – מיני צמחים חריפים, שמשתמשים בהם לתבלין, **והפלפלין, וחלות חריע** – וחלות של חריע, והוא מין כרכום; כל אלו נלקחים בכסף מעשר – שכן בכסף מעשר שני נאמר (דברים יד, כז): "ונתת הכסף בכל אשר תאוד נפשך בבקר ובצאן וביין ובשכר ובכל אשר תשאלך נפשך, ואכלת שם לפני ה' אלהיך", ומכאן שאין נלקחים בכסף מעשר אלא דברי מאכל ומשתה; ואף מיני התבלינים שנמנו במשנה, הואיל והם באים להשביח את המאכלים, דינם כדין אוכלים, שנלקחים בכסף מעשר; **ואינן מטמאין טמאת אכלין** – לפי שאין הם נאכלים בפני עצמם, אלא משביחים מאכלים אחרים, שנותנים בהם טעם או ריח או מראה, הלכך אינם מקבלים טמאה; **דברי רבי עקיבא** – הסובר, שלענין לקיחה בכסף מעשר שני דינם כאוכלים, ואילו לענין טמאה אין דינם כאוכלים, כמו שבארנו טעמו לעיל. **אמר לו רבי יוחנן בן נורי** – לרבי עקיבא: **אם נלקחים בכסף מעשר, מפני מה אינן מטמאין טמאת אכלים? ואם אינן מטמאין טמאת אכלים, אף הם לא ילקחו בכסף מעשר** – שאין לוקחים בכסף מעשר אלא דבר הנאכל כמות שהוא, כמו שנאמר: "ונתת הכסף בכל אשר

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף פז עמוד א. מאמר בענין שכר ועונש בעולם הזה: נאמר (שם יח ה) 'שָׂאת פְּנֵי רִשְׁעֵי לֹא טוֹב, ופירושו שלא טוב להם לרשעים שנושאים להם פנים ואינם נענשים בעולם הזה. כך, לא טוב לו לאחאב שנושאו לו פנים בעולם הזה, שְׂנֵאמֶר (מלכים א' כז) 'עַן כִּי נִכְנַע (אחאב מלפני) [מפני] לֹא אָבִיא הָרָעָה בְּיָמָיו, כי מחמת כן הוסיף להרשיע, ואיבד את העולם הבא. ובהמשך הפסוק נאמר 'לְהַטּוֹת צְדִיק בְּמִשְׁפָּט, ופירושו שטוב להם לצדיקים שאין נושאים להם פנים בעולם הזה, אלא מתנהגים עמם על פי משפט. כך, טוב לו למשה שלא נושאו לו פנים בעולם הזה אלא נענש ומת קודם זמנו בעבור חטא קל כדי שיוכה לעולם הבא, שְׂנֵאמֶר (במדבר כ יב) 'עַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְחַקְדִּישְׁנִי וְגו' לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הרצץ וגו'. משמע, הא אילו הֶאֱמַנְתֶּם בִּי, עָדִיין לֹא הִגִּיעַ זְמַנְךָ לִישְׁמֵר מִן הָעוֹלָם.

עוד בענין מעלת הצדיקים וגנות הרשעים: אֲשֶׁרֵיהֶם לְצַדִּיקִים, לֹא דִיִּין שְׁהֵן זֹכֵבִין לעצמם מחמת צדקותם, אֶלָּא שְׂמֻזְבִּין אִף לְבְנֵיהֶם וְלִבְנֵי בְנֵיהֶם עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת. שהרי כמה בנים היו לו לאהרן שראויין היו לישרף כגדב ואביהוא, שְׂנֵאמֶר עליהם (ויקרא י ב) 'הַגּוֹתְרִים' שמשמעו שאף הם היו ראויים להישרף ונתרו, אֶלָּא שְׂעִמְד לָהֶם זְכוּת אֲבֵיהֶם וְלֹא נִשְׂרְפוּ. ואזי להם לרשעים, לֹא דִיִּין שְׂמֻחֵיבִין עֲצָמָן מחמת רשותם, אֶלָּא שְׂמֻחֵיבִין אִף לְבְנֵיהֶם וְלִבְנֵי בְנֵיהֶם עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת. שהרי הרבה בנים היו לו לכנען שראויין היו ליסמך כמבי עבדו של רבן גמליאל, אֶלָּא שְׂחֹבֵת אֲבֵיהֶם גְּרָמָה לָהֶן שלא נסמכו.

הגמרא מביאה עוד מדברי התוספתא שהביאה לעיל: כָּל הַמּוֹזֵבֵת אֶת הַרְבִּים, אִין חָטָא בָּא עַל יָדוֹ - מן השמים מונעים אותו מלחטוא. וְכָל הַמַּחְטִיא אֶת הַרְבִּים, כְּמַעֲטָא שאין מספיקין בידו לעשות תשובה. מבארת הברייתא: כָּל הַמּוֹזֵבֵת אֶת הַרְבִּים אִין חָטָא בָּא עַל יָדוֹ מֵאֵי טַעְמָא, בְּדִי שְׂלֹא יְהֵא הוּא שְׂזִיכָה אַחֵרִים כְּגֵיהֶנָּם וְתִלְמִידֵיו שְׂזִיכוּ עַל יָדוֹ בְּגַן עֵדֶן, שְׂנֵאמֶר בדברי דוד לה' (תהלים טז י) 'כִּי לֹא תַעֲזוֹב נַפְשִׁי לְשֹׂאֵל לֹא תִתֵּן חֲסִידְךָ לְרֵאוֹת שְׂחֹת' - לא תעזוב נפשי לחטוא ולהיכנס לגהנום. וְהַטַּעַם שְׂכָל הַמַּחְטִיא אֶת הַרְבִּים אִין מְסַפִּיקִין בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, כְּדִי שְׂלֹא יְהֵא הוּא שְׂהַחְטִיא רַבִּים בְּגַן עֵדֶן, וְתִלְמִידֵיו שְׂחֹטָאוֹ עַל יָדוֹ כְּגֵיהֶנָּם, שְׂנֵאמֶר (משלי כח יז) 'אֲדָם עֲשֶׂק בְּרַם נַפְשׁוֹ, עַד בּוֹר יָנוּם אֵל יִתְמַכּוּ בּוֹ' - מי שעשק נפש והכשילה בעבירה, יניחו לו מן השמים ליפול לגהנום ולא יעזרוהו.

שנינו במשנה: הָאוֹמֵר אַחְטָא וְאָשׁוּב אַחְטָא וְאָשׁוּב, אִין מְסַפִּיקִין בִּידוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. שואלת הגמרא: לָמָּה לִי לְמִימַר - מדוע נוקטת המשנה אופן שאמר 'אַחְטָא וְאָשׁוּב אַחְטָא וְאָשׁוּב' תְּרֵי זִמְנֵי. משיבה הגמרא: כְּדָרַב הוֹנָא אִמְר רַב, דְּאִמְר רַב הוֹנָא אִמְר רַב, בִּיּוֹן שְׂעִבְר אָדָם עֲבִירָה וְשָׁנָה בָּהּ, הוֹתֵרָה לוֹ הַעֲבִירָה. תמחה הגמרא: וְכִי הוֹתֵרָה לוֹ סְלָקָא דְעֵתָךְ לומר. מבארת הגמרא: אֶלָּא נַעֲשִׂית לוֹ כְּהִיתֵר - נדמה בעיניו כאילו היא מותרת. ולפיכך כשאומר שני פעמים 'אחטא ואשוב' אין מספיקים בידו לעשות תשובה, לפי שנדמית לו העבירה כהיתר.

שנינו במשנה: אַחְטָא יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר, אִין יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר. מבררת הגמרא: לִימָא מְתַנִּיתִין דְּלֹא כְּרַבִּי. דְּתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר, עַל כָּל עֲבִירוֹת שְׂבִתוֹרָה, בִּין עֲשֵׂה תְשׁוּבָה בִּין לֹא עֲשֵׂה תְשׁוּבָה, יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר, וּמִלְשׁוֹן 'עַל כָּל' מִשְׁמַע שֶׁאִף עַל עֲבִירָה זֶה יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר. דוחה הגמרא: אֶפִּילוֹ תִימָא כְּרַבִּי, אֲנִיב שְׂאֵנִי - אם הוא חוטא מחמת שהוא סומך על כך שיום הכפורים מכפר, הוא אינו מכפר.

שנינו במשנה: עֲבִירוֹת שְׂבִין אָדָם לְמָקוֹם וְכוּ' עֲבִירוֹת שְׂבִין אָדָם לְחִבְרוֹ אִין יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר, וְהָא כְּתִיב תְּשׁוּבָה: רַבִּי לִיָּה רַב יוֹסֵף בַּר חֲבִי אֲבָהוּ, וְכִי עֲבִירוֹת שְׂבִין אָדָם לְחִבְרוֹ אִין יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר, וְהָא כְּתִיב בְּתוֹכָתָא עַלִי הַכֵּהן לְבַנְיָו (שמואל א' ב כה) 'אִם יַחְטָא אִישׁ לְאִישׁ, וּפְלָלוּ אֱלֹהִים'. הגמרא סבורה שפירוש הפסוק הוא שאלוקים יתפייס וכפר לו. ומשמע, אף כשלא ריצה את חברו. מתרצת הגמרא: מֵאֵן 'אֱלֹהִים' האמור כאן, דִּיִּינָא - דִּיין, כלומר הדיין ישפוט ביניהם.

דף פז עמוד א. שְׂנֵאמֶר הַנּוֹתְרִים. אלמא אף הן היו ראויין לישרף ונתרתו: אִין חָטָא בָּא עַל יָדוֹ. הקב"ה מודחה מפניו את העבירה שלא תבא לידו: כִּי לֹא תַעֲזוֹב נַפְשִׁי. למדנו שהקב"ה מונע את החטא מלהכשילו: עֲשׂוֹק בְּרַם נַפְשׁוֹ. מחויב בנפש שאבדה על ידו: אֵל יִתְמַכּוּ בּוֹ. שלא יפול אלא מניחין אותו ויפול בבור בגיהנם: כְּדָרַב הוֹנָא. דכיון דחטא תרי זימני שוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה לפי שהעבירה דומה עליו היתר: לִימָא דְלֹא כְּרַבִּי. דאמר לעיל אפי' לא עשה תשובה מכפר: אֲנִיב שְׂאֵנִי. מאחר שעליו הוא סומך לחטוא אינו מכפר: וְהַכְּתִיב וּפְלָלוּ אֱלֹהִים. וקא סלקא דעתך ופללו לשון תפלה ופיוס הוא שהקב"ה מפללו ומפייסו ומכפר לו: מֵאֵן אֱלֹהִים דִּיִּין. והאי ופללו לשון ונתן בפלילים (שמות כא) הדיין ישפוט ביניהם:

47 האומר בו, וְהָכָא - ובשטר קידושין אנו למדים שהבעל כותבו,
 48 מְעַנְיָנָא דְקָרָא - מעניינו של הפסוק האומר בו, ומבארת הגמרא:
 49 הָתָם - במכירה פְּתִיב (ויקרא כה כה) 'מִכְרָא מֵאֲחֵינוּ', הרי שְׂמֹכְרָא
 50 תְּלָה רְחֻמָּנָא את המכירה, ולכן הוא כותב את השטר, אבל הָכָא -
 51 בקידושין פְּתִיב (דברים כד א) 'כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה', הרי שְׂבָבְעַל תְּלָה
 52 רְחֻמָּנָא את הקידושין, ולכן הוא כותב את השטר.
 53 שואלת הגמרא: הָתָם נָמִי - גם במכירה פְּתִיב (ירמיה לב מד) 'שְׂדוֹת
 54 בְּכַפְףָא יִקְנוּ', ונמצא שהמכירה נאמרת על שם הקונה. משיבה
 55 הגמרא: קָרִי בִּיה - יש לקרוא את הפסוק כאילו נאמר 'קְנוּ', כלומר
 56 שאין הפסוק מדבר על הקונה, אלא על המוכר.
 57 שואלת הגמרא: מַאי מְטַמְּא קְרִי בִּיה - שאמרת שיש לקרוא 'קְנוּ',
 58 מִשּׁוּם דְּתִיב 'מִכְרָא מֵאֲחֵינוּ' שהמכירה תלויה במוכר, אם כן, הִכִּי
 59 נָמִי - גם בקידושין תוכל לשנות את קריאת הפסוק 'כִּי יִקַּח' וְקָרִי
 60 בִּיה - ותקרא את הפסוק כאילו כתוב בו 'כִּי יִקַּח', כלומר שהאב
 61 נותן את בתו למקדש, משום דְּתִיב (דברים כב טז) 'אֵת בְּתִי נָתַתִּי
 62 לְאִישׁ הַהוּא', ומבואר שהאב הוא המוסר את בתו.
 63 הגמרא מביאה ביאור אחר: אֵלָּא אֲמַר רַבָּא, דינים אלו בכתיבת
 64 שטרות, הִלְבְּתָא נִינְהוּ - הלכות שנאמרו למשה מסני הַם,
 65 וְאִסְמִינְהוּ רַבִּינָא אֲקָרְאִי - והסמיכום חכמים ורמזום בפסוקי התורה.
 66 ביאור נוסף: וְאִיבְעִית אִימָא, שאכן כתיבת השטר תלויה במי
 67 שהתורה תלתה בו את הקנין, ושטר מכירה נכתב על ידי המוכר
 68 שנאמר 'וּמְכַר מֵאֲחֵינוּ', ומה שקשה שנאמר גם 'שְׂדוֹת בְּכַפְףָא
 69 יִקְנוּ', הָתָם נָמִי - גם שם פְּתִיב (ירמיה לב יא) 'וְאִקַּח אֶת סִפְרֵי
 70 הַמִּקְנָה', והכוונה שם שירמיה הקונה לקח מחנמאל המוכר את
 71 השטר, ולא כתוב 'ואתן את ספר המקנה', שירמיה הקונה נתן את
 72 השטר לחנמאל המוכר, אבל בקידושין נאמר 'כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה',
 73 שהלקיחה תלויה בבעל, ולכן הוא כותב את שטר הקידושין.
 74 הגמרא מביאה את דיני קבלת השטר: וְאֲמַר רַבָּא אֲמַר רַב נְחֻמִּי,
 75 כְּתִב לֹו הִבְעַל לְאָבִי הַבַּת, עַל הַנְּיִיר אוֹ עַל הַחֶרֶס, אַף עַל פִּי שְׂאִין בֹּו
 76 שְׁוֹה פְּרוּסָה, 'בְּתֵךְ מְקוּדָּשֶׁת לִי' בְּתֵךְ מְאֻרְסָת לִי' בְּתֵךְ לִי לְאִינְתוֹ -
 77 לְאִשָּׁה, פִּין אִם קִבַּלְתָּ הַשֹּׁטֵר הִיתָה עַל יְדֵי אֲבִיךָ וּפִין אִם הִיתָה עַל
 78 יְדֵי עַצְמָךָ, מְקוּדָּשֶׁת, וּבִלְבַד שִׁקְבַלְתָּה הִיתָה מְדַעְתָּו שֶׁל הָאָב, וְהוּא
 79 שְׂלָא בְּנֵה עֵדִיין, שאם בָּרַה אִינָה צְרִיכָה אֵת דַּעְתּוֹ, וְכֵן אִין
 80 קִבַּלְתּוּ מוֹעִילָה לְלֹא דַּעְתָּה. כְּתִב לָהּ הִבְעַל לְאִשָּׁה, עַל הַנְּיִיר אוֹ עַל
 81 הַחֶרֶס אַף עַל פִּי שְׂאִין בֹּו שְׁוֹה פְּרוּסָה, 'הָרִי אֶת מְקוּדָּשֶׁת לִי' 'הָרִי אֶת
 82 לִי לְאִינְתוֹ - לְאִשָּׁה' 'הָרִי אֶת מְאֻרְסָת לִי', מְקוּדָּשֶׁת, פִּין אִם קִבַּלְתָּ
 83 הַשֹּׁטֵר הִיתָה עַל יְדֵי אֲבִיךָ וּפִין אִם הִיתָה עַל יְדֵי עַצְמָךָ, וּבִלְבַד
 84 שִׁקְבַלְתָּה הָאָב הִיתָה מְדַעְתָּה שְׂאִמְרָה לֹו לְקַבְּלוֹ, וְהוּא שְׂכַבְרָה בְּנֵה
 85 וְאִינָה בְּרִשׁוֹת הָאָב, שאם היא עֵדִיין בְּרִשׁוֹתוֹ אִינוּ צְרִיךְ אֵת דַּעְתָּה,
 86 וְכֵן אִין קִבַּלְתָּה מוֹעִילָה לְלֹא דַּעְתּוֹ.
 87 הגמרא דנה על 'לשמה' בשטר זה: בְּעֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, שְׂטֵר
 88 אִירוּסִין שְׂכַתְּבוּ הִבְעַל לְשִׁמָּה שֶׁל הָאִשָּׁה אֵלָּא לְשֵׁם אִשָּׁה
 89 אַחֲרָה, וּלְבִסּוּף קִידֵשׁ בֹּו אִשָּׁה זֹו, מַהוּ, הָאִם כִּיִן שְׂנֵאֲמַר (דברים
 90 כד א) 'וְיִצְאָה וְגו' וְהִיתָה לְאִישׁ אַחֵר', תְּנוּת לְיִצְאֹות מְקַשְׁיָן -
 91 מְקִישִׁים קִידוּשִׁין לְגִירוּשִׁין, מַה

1 הוֹמְרִי פְּתִיבִיתָא - טבעות דקות מזכוכית שמסודרות על חוט כעין
 2 שרשרת, אֲתָאִי תְּהִיא אִיתְרָא - באה אשה אחת, אֲמַרְהָ לִּיה, הִב לִי
 3 חֵד שׂוּכָא - תן לי שרשרת של טבעות. אֲמַר לָהּ - שאל אותה, אִי
 4 יְהִיבִינָא לִיד מְקוּדָּשֶׁת לִי - אם אתן לך שרשרת זו בלא תשלום, האם
 5 תתקדישי לי בה. אֲמַרְהָ לִּיה, הִכָּה מִיְהִכָּה - נתון תתן. אֲמַר רַב הָמָא,
 6 כָּל שְׂאִמְרָה בִלְשׁוֹן ה' הִכָּה מִיְהִכָּה, לְאוּ כְּלוּם הוּא, שאין כוונתה
 7 להתקדש לו.
 8 מעשה נוסף: הוּוּא נְבָרָא דְהוּוּ קָא שְׂתִי מְרָא פְּחֵנוּתָא - מעשה
 9 באדם שהיה שותה יין בחנות, אֲתָאִי תְּהִיא אִיתְרָא, אֲמַרְהָ לִּיה, הִב
 10 לִי חֵד כְּפָא - תן לי כוס אחת. אֲמַר לָהּ - שאל אותה, אִי יְהִיבִינָא לִיד
 11 מְקוּדָּשֶׁת לִי - אם אתן לך כוס יין, האם תתקדשי לי בה. אֲמַרְהָ לִּיה,
 12 אֲשִׁקְוִי אֲשִׁקְוִין - השקה תשקיני. אֲמַר רַב הָמָא, כָּל שְׂאִמְרָה בִלְשׁוֹן
 13 'אֲשִׁקְוִי אֲשִׁקְוִין', לְאוּ כְּלוּם הוּא, שאין כוונתה להתקדש לו. מעשה
 14 נוסף: הוּוּא נְבָרָא דְהוּוּ קָא שְׂדִי תְּמָרִי מְרָקְלָא - מעשה באדם שהיה
 15 משליך תמרים מן הדקל, אֲתָאִי תְּהִיא אִיתְרָא, אֲמַרְהָ לִּיה, שְׂדִי לִי
 16 תְּרִתִי - השלך לי שתי תמרים. אֲמַר לָהּ - שאל אותה, אִי שְׂדִינָא לִיד
 17 מְקוּדָּשֶׁת לִי - אם אשליך לך, האם תתקדשי לי. אֲמַרְהָ לִּיה, שְׂדִי
 18 מִיְשָׂא - זרוק תזרוק. אֲמַר רַב זְבִי, כָּל שְׂאִמְרָה בִלְשׁוֹן 'שְׂדִי
 19 מִיְשָׂא', לְאוּ כְּלוּם הוּא, שאין כוונתה להתקדש לו.
 20 אִיבְעִינָא לָהּ, בְּמַעֲשִׂים הָאִמּוּרִים לְמַעַלָּה, אם לא כפלה את לשונה,
 21 אֵלָּא אִמְרָה רַק 'רַב' תֵּן, 'אֲשִׁקְוִי' - השקה, 'וְשְׂדִי' - השלך, מַהוּ.
 22 אֲמַר רַבִּינָא, מְקוּדָּשֶׁת. רַב סָמָא בְּרִי רַבְהִי אֲמַר, תְּנָא דְמִלְכָא - הריני
 23 נשבע בכתר המלך שאינה מְקוּדָּשֶׁת. וְהִלְבְּתָא, אִינָה מְקוּדָּשֶׁת.
 24 הגמרא מביאה את פסק ההלכה בסוגיות קודמות: וְהִלְבְּתָא כִרְבָּה
 25 הַסּוּבֵר (לעיל ז) שְׂשִׁירָאִי - בגדי משי, וְכֵן שָׂאֵר חֲפָצִים, לֹא צְרִיכִי
 26 שְׂוִינָא קוּדֵם הַקִּידוּשִׁין, וְהָאִשָּׁה מְקוּדָּשֶׁת גַּם כְּאִשְׁרֵי אִין דְּמִינָה
 27 יְדוּעִים, וְלֹא כִרַב יוֹסֵף הַסּוּבֵר שְׂבִילִי שׁוּמָא אִינָה מְקוּדָּשֶׁת. וְהִלְבְּתָא
 28 כְּרַבִּי אֶלְעָזָר, שְׂאִמְרָ לְעִיל (ת). שאם אמר לאשה התקדשי לי במנה
 29 ונתן לה דינר בלבד, מְקוּדָּשֶׁת בְּדִינָר זֹו, ועליו להשלים את
 30 הַשָּׂאֵר. וְהִלְבְּתָא כְּרַבָּא אֲמַר רַב נְחֻמִּי, שְׂאִמְרָ לְעִיל (ת). שאם קידש
 31 אשה במנה ולא נתנו לה אלא נתן לה משכון עליו, אינה מְקוּדָּשֶׁת,
 32 לפי שכיון שאין כאן מנה אין כאן גם משכון.
 33 שנינו במשנה (לעיל ב). שאשה מתקדשת בשטר, הגמרא מביאה
 34 ברייתא על דרך הקנין בשטר: תְּנֵן רַבִּנָּן, בְּשִׁטְרָא, פִּיצֵיד הוּא אוּפִין
 35 הַקִּידוּשִׁין בֹּו. מְבִאֲרַת הַבְּרִייתָא. אִדָּם שִׁישׁ לֹו בֵּת שְׁעֵדִיין לֹא בְּגֵרָה
 36 וְהִיא בְּרִשׁוֹתוֹ לְקַדְּשָׁה, וְכְּתִב לֹו הִבְעַל עַל הַנְּיִיר אוֹ עַל הַחֶרֶס, אַף
 37 עַל פִּי שְׂאִין בֹּו - בְּנִייר אוּ בְּחֶרֶס שְׁוֹה פְּרוּסָה, 'בְּתֵךְ מְקוּדָּשֶׁת לִי' 'בְּתֵךְ
 38 מְאֻרְסָת לִי' 'בְּתֵךְ לִי לְאִינְתוֹ - לְאִשָּׁה', וּמִסֵּר לֹו אֵת הַנְּיִיר אוּ הַחֶרֶס.
 39 הָרִי זֹו מְקוּדָּשֶׁת. מְבִאֲרַת בְּרִייתָא שֶׁאֵת הַשֹּׁטֵר כּוֹתֵב הִבְעַל שְׁוֹא
 40 הַקּוֹנֵה, לֹאֵב שְׁוֹא הַמְּקַנָּה אֵת הַבַּת. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: מְתַקְּוֹף לָהּ
 41 רַבִּי יוֹרָא בְּרִי מְמֹל, הָא לֹא דְמִי הָאִי שְׂמָרָא לְשִׁטְר וְכִינִי - הלא אינו
 42 דומה שטר זה לשטר מכירה, הָתָם - בשטר מכירה המוכר פּוֹתֵב לֹו
 43 לְקוֹנָה 'שְׂדִי מְכֻוּרָה לִיד', ואילו הָכָא - בקידושין, הַפְּעֵל שְׁוֹא הַקּוֹנֵה
 44 כּוֹתֵב 'בְּתֵךְ מְקוּדָּשֶׁת לִי', וּמִנֵּין לָנוּ שְׂבִשְׂטֵר קִידוּשִׁין הַקּוֹנֵה כּוֹתֵבו
 45 וְלֹא הַמוּכֵר. מְתַרְצַת הַגְּמָרָא: אֲמַר רַבָּא, הָתָם - בשטר מכירה אנו
 46 למדים שהמוכר כותבו, מְעַנְיָנָא דְקָרָא - מעניינו של הפסוק

המשך עמוד ג

מְדַחִי: ט אֶתְהֵלֵךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: י הָאֵמְנָתִי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עֲנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי
 אֲמַרְתִּי בַּחֲפוּי פְּלִי־הָאֲדָם כּוֹב: יב מְה־אֲשִׁיב לַיהוָה כָּל־תַּגְּמוּלוֹהִי עָלַי: יג כּוֹס־יִשׁוּעוֹת אֲשָׂא
 וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד נִדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָא לְכָל־עַמּוֹ: טו יִקַּר בְּעֵינֵי יְהוָה הַמְּוֹתָה
 לְחִסְדָּיו: טז אֲנָה יְהוָה כִּי־אֲנִי עֲבַדְךָ אֲנִי־עֲבַדְךָ בִּין־אֲמַתְךָ פִּתְחַת לְמוֹסְרֵי: יז לָךְ אֲזַבַּח זֶבַח
 תּוֹרָה וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח נִדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָא לְכָל־עַמּוֹ: יט בַּחֲצֵרוֹת | בֵּית
 יְהוָה בְּתוֹכְכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

1 חומרי — *בטייני"ש, שעושין של בידל, וחרוזין הרבה מזה בחוט אחד, ועושין אותו כמין
2 ענק ונושאין בצואריהו למכור. ויש גורסין פתכייא — והן של זכוכית, כמין טבעות דקיס,
3 וקורין אותו **פיריל"ש, ובלשון רבותינו **אושטני"ת. חד שובא — מלא חוט הענק,
4 מיקדשת לי — בלשון שאילה. הב אשקי ושד — דלא כפלתיה לדיבורא. הנא דמלכא
5 — בכתר המלך נשבע. והלכתא כרבי אלעזר —
6 דאמר (קדושין א.ח.א.) "התקדש לי במנה" ונתן לה
7 דינר — הרי זו מקדשת, וישלים. כרבא אמר רב
8 חנמן — דאמר לעיל (ח.ב.) מנה אין כאן משכב
9 אין כאן. בתך מיקדשת לי — והיא ברשות אביה
10 לקדשה, כגון שלא בגרה. לשטר זביני — ומנול
11 דכי האי גונא הוי שטרא? מאי טעמא קרית ביה
12 יקנו משום דכתיב ומכר — בתמיה. קרי ביה "כי
13 יקח", ונימא דאבי הנערה קאמר, שיהא מקדחה
14 לבעל, ומשום דכתיב "את בתי נתתי". הלכתא
15 ניהו — למשה מסני. התם נמי — גבי שטר זביני
16 כתיב "ואקח את ספר המקנה". אלמא המוכר
17 נתנו ללוקח, דכתיב "ואקח" ולא כתיב "אתן".
18 וירמיהו היה קונה את השדה מיד חנמאל,
19 אלמא מוכר כותב "שדי מכורה לך" ונתון ביד
20 לוקח. אבל הכא — "כי יקח" כתיב. בין על ידי
21 עצמה — שקבלתה היא מדעתו של אב. מדעתה
22 — שהיא אמרה לו לקבל. והא דבעינן דעתא
23 ידדה — והוא שבריה. שלא לשמה — שנכתב
24 לשם אשה אחרת, ונמלך.

יציאה

1 חומרי פתכייא. אתאי ההיא איתתא, אמרה ליה:
2 הב לי חד שוכא! - אמר לה: אי יהבינא לך
3 מיקדשת לי? - אמרה ליה: הבה מיהבה. אמר רב
4 חמא: פל "הבה מיהבה" - לאו פלום הוא. ההוא
5 גברא דהיה קא שתי חמרא פהנותא. אתאי ההיא
6 איתתא, אמרה ליה: הב לי חד פסא! - אמר לה:
7 אי יהבינא לך מיקדשת לי? - אמרה ליה: אשקיי
8 אשקיי. אמר רב חמא: פל "אשקיי אשקיי" - לאו
9 פלום הוא. והוא גברא דהיה קא שדי מדיקלא.
10 אתאי ההיא איתתא, אמרה ליה: שדי לי תרתאי! -
11 אמר לה: אי שדינא לך מיקדשת לי? - אמרה ליה:
12 שדי מישא. אמר רב זבד: פל "שדי מישא" -
13 לאו פלום הוא. איבעיא להו: "הב", "אשקי" ו"שדי"
14 מהו? אמר רבינא: מיקדשת. רב סמא בר רבתיא
15 אמר: תנא דמלכא! אינה מיקדשת. והלכתא: אינה
16 מיקדשת. והלכתא: שיראי לא צריכי שומא. והלכתא
17 פרבי אלעזר. והלכתא פרבא אמר רב נחמן. תנו רבנן: בישטן מיצד? פתב לו על הנייר
18 או על החרס, אף על פי שאין בו שוה פרוטה, "בתך מוארסת לי"
19 "בתך לי לאינתו" - הרי זו מקדשת. מתקוף לה רבי זורא בר ממל: הא לא דמי האי
20 שטרך לשטר זביני התם - מוכר פותב לו "שדי מכורה לך", הכא בעל פותב "בתך
21 מיקדשת לי"! - אמר רבא: התם מעניינא דקרא, והכא מעניינא דקרא. התם פתיב "ומכר
22 מוארתו" - כמזכר תלה רחמנא, הכא פתיב "כי יקח" - כבעל תלה רחמנא. - התם נמי
23 פתיב "שדות כפסף יקנו" קרי ביה "יקנו". - מאי טעמא קרית ביה "יקנו" משום דכתיב
24 "ומכר", הכי נמי קרי ביה "כי יקח" דכתיב "את בתי נתתי לאיש הזה" - אלא אמר רבא:
25 הלכתא ניהו, ואסמכיניהו רבנן אקראי. ואיבעיא אימא: התם נמי פתיב "ואקח את ספר
26 המקנה". ואמר רבא אמר רב נחמן: פתב לו על הנייר או על החרס, אף על פי שאין בו
27 שוה פרוטה "בתך מיקדשת לי" "בתך מוארסת לי" "בתך לי לאינתו", בין על ידי אביה
28 בין על ידי עצמה - מיקדשת מדעתו, והוא שלא בגרה. פתב לה על הנייר או על החרס,
29 אף על פי שאין בו שוה פרוטה, "הרי את מיקדשת לי" "הרי את לי לאינתו" "הרי את
30 מוארסת לי" - מיקדשת, בין על ידי אביה בין על ידי עצמה מדעתה, והוא שפגרה. בעי
31 רבי שמעון בן לקיש: שטר אירוסין שכתבו שלא לשמה, מהו? הוית ליציאות מקשיני; מה

יציאה

1 הב אשקי ושדי אינה מקדשת - ואם תאמר: מי גרע "מיתין מיהו לפלוני" דמקדשת, כל
2 שכן כשאומרת "תן לי" ויש לומר: דשאני הכא. דבעיקרא מיתה שואלת שלא בתורת
3 קידושין. ומשום הכי איכא למימר כשאומרת "הב" - אידעתא דמיעיקרא קאמרה.
4 כל אשקי אשקיי בר - הנך תלת עובדי איצטרך לאשמעינן, דבשום דבר אין מעיל -
5 לא במידי דאביה ושתייה, ולא בשאר מילי.
6 והלכתא שיראי לא צריך שומא - ואם
7 תאמר: אמאי איצטרך לפסוק
8 כרבה לגבי רב יוסף? דהא בבבא בתרא (קמג.)
9 פסקין להכתא כרבה בר שמוה, ענין, ומחצהו
10 ויש מפרשים: ומשום דוקא ממילי דבבא בתרא.
11 ולא נהירא: דבעל כרחך בבבלי גמרא הלכתא
12 כרבה, כדמוכח פרק "מי שאחוז" (גיטין ע"ג.) גבי
13 ההוא דאמר ליה לארסייה: כולי עלמא דלו
14 תלתא ושקלו ריבעא בר. וקאמר: ותסברא דרבה
15 כרבן שמעון בן גמליאל? הא קיימא לן הלכתא
16 כרבה, ובהא קיימא לן אין הלכה כרבן שמעון בן
17 גמליאל משמע מדיקאמר: "הוא קיימא לן הלכתא
18 כרבה" - משמע דבבבלי גמרא הלכתא כוותיהו
19 ושמא יש לדחות, דהתם יש ספרים דגרסי: בהא
20 קיימא לן הלכתא כרבה. דמשמע - בהא דוקא.
21 ולא בבבלי גמרא. מידו, קשיא: אמאי לא קאמר
22 בהדיא: הלכתא כוותיה דרבה, כדאמר: הלכה
23 כרבי אלעזר והלכתא כרבא אמר רב נחמן? ואומר
24 רבינו תם: אדאת לאשמעינן דדוקא שיראי הוא
25 דלא צריכי שומא, לפי ששומתן ידוע קצת, ואין
26 רגילין לטעות בו כל כך. אבל שאר דברים, כגון
27 אבנים טובות ומרגליות, שיש שאינם טובות אלא
28 מעט, ורגילים לטעות בהרבה יותר משווים -
29 צריכי שומא, משום דאל סמכה דעתה. ולפיכך
30 נהוג העולם לקדש בטבעת שאין בה אבן, והא
31 דאמר לקמן בפרק שני (מח.ב.) שהוסיף לה נופך
32 משלו - יש לומר ששמו אותו. אי נמי: ההוא נופך
33 בעץ שיראי, שידוע שוויו קצת. והוא גברא
34 דקדש באבנא דכחלא (קדושין י"ב.) והוא רב
35 חסדא משער אי אית ביה שוה פרוטה - אבנא
36 דכחלא לא הוי כשאר אבנים טובות, אלא כעין
37 אבני שיש, כדאכתבנא פרק ה דטוכה (נא.ב.)
38 בהורדוס דבניה לבית המקדש באבני דשישא
39 וכחלא ומרמרא. ויש מפרשים: משום הכי
40 איצטרך לפסוק כרבה לגבי רב יוסף - משום דרב
41 יוסף הביא לעיל (ח.א.) כנהא ראיות לדבריו. עוד
42 יש מפרשים: משום הכי לא קאמר הלכתא כרבה
43 - דלא תימא דהיינו רבה דאיכא דאמרי דבבלי
44 דהו לא צריכי שומא, אבל אמר לה חמשיני ושוי
45 חמשיני - בעי שומא. לפיכך פסק דבשום ענין לא
46 בעי שומא. לפי זה הטעם יתיישב האי איצטרך
47 לפסוק כרבה, אף על גב דבבלי דוכתא קיימא לן כוותיה. כתב על הנייר ועל החרס
48 "שדי מכורה לך" - שדי נתונה לך" - הרי זו מכורה ונתונה. וקשה: דאמר בפרק שני דכתובות (ב.א.א.) האי מאן דבעי לאחויי חתימת ידיה בני דינא - לתכותא אחספא בר. וקאמר: דוקא
49 אחספא, אבל אמגילתא - לא, דלמא משכב איניש דלא מעיל, וכתיב עליה מאי דבעי. ותנן: הוציא עליו כתב ידו, משמע: אבל על חרס - ליכא למישח לחכי, דאפילו כתוב עליו לא יועיל.
50 ואומר רבינו תם: דההיא דלקמן וההיא דהכא - אתאי כרבי אלעזר, דאמר (בגיטין פ"א.) עדי מסירה כרתי. וההיא דכתובות אתאי כרבי מאיר דאמר (שם.) עדי חתימה כרתי. וההיא דהכא
51 לא אתאי כרבי מאיר; דכיון דבעינן בשטר קדושין עדי חתימה, ועדינן שני (ח.א.) ועדינן גבי החרס לא חשיבי, ואין מוכיח מותבו כלום בחרס, דדבר שירוב להודיין הוא.
52 ותנן בפרק שני דגיטין (ב.א.ב.) אין כותבין לא על נייר מחוק ולא על דיפתרא משום שיכול להודיין, וחכמים מכשירין. ואומר: מאן חכמים - רבי אלעזר. שמע מינה דלא מהני דבר שירוב
53 להודיין. ואף על גב דאמר בגיטין בסוף פרק שני (ב.ב.ב.) לא הכשיר רבי אלעזר אלא בגיטין, אבל בשטרות - לא, הני מילי בשטרות העומדות לראיה, דבעינן ראוי לעמוד ימים רבים. אבל
54 זה, שאינו עשוי אלא לקדש בו אשה ולקנות בו שדה - כעין גיטין הוה, שעשוי לגרש בו את האשה לפי שעה. ואף על פי שהשטר של קנין יכול להועיל לראיה - כמו כן הגט יכול להועיל,
55 כדאמר בפרק "הכותב" (כתובות פ"ט.) ובפרק קמא דרבא מציעא (ח.א.) וכי תימא לקיריניה - בעינא לאינטיבי ביה. אלמא, אף על פי שהיא צריכה לראיה - עיקרו לא לכך נעשה.
56 אף על פי שאין בו שוה פרוטה - הכא ניהו, דקצת הוא רבותא. לפי דבשוה פרוטה היתה ראיה להתקדש בו שטר. אבל לקמן (ב.א.א.) גבי "שדי מכורה לך", יש לתמוה: מאי רבותא דאף
57 על פי שאין בו שוה פרוטה? דהתם המוכר נתן השטר, וכך לי בשוה פרוטה כמו באין בו שוה פרוטה! ויש לומר: משום דכתב ביה נתניה אחריתי "ספר המקנה"; סלקא דעתך דליבעי שוה
58 פרוטה, משום דמוכר מקנה שדהו ללוקח, קא משמע לן דלא בעי. הא לא דמי האי שטרא וכי - ומנטא לה גבי הלכתא, דבצי אחר דמי שפיר לגט, דמה גט הבעל כותב בבית דין.
59 הלכתא ניהו - תימה: כיון דהלכתא ניהו למה לי קרא "ויצאה" ו"היתה" שהאשה נקנית בשטר? ויש לומר: דשטר מוכר לחוד הוי הלכתא, ושטר קידושין נפקי מ"כי יקח" דבעל כותב,
60 ודמי למכר. ואף על גב דקאמר "הלכתא ניהו" לשון רבים - לאו אתרזייהו קאי. וכהאי גונא אשכחן בריש "בנות כותים" (נדה ל"ב.) דקאמר: הוי קאי ודי הלכתא. אך קשה: דלקמן (ב.א.א.)
61 גבי שדה, קבעי: מניין שנקנית בשטר, ואייתי קרא דכתיב "ואקח את ספר המקנה"! ושמא יש לומר: דכיון דההוא קרא לא הוי אלא מדבריי קבלה - אין להקדיש בכך. אי נמי, יש לפרש: הלכות

1 הן הן הדברים הנקנים באמירה - תימה: דברק "שני דיני גזירות" (כתובות קתב) תנן;
 2 הפוסק מעת לחתנו ופשוט לו את הרגל - תשב עד שתלבין ראשה. ולמה תשב?
 3 ישאנה, ויקרא חמוי לדין, כיון דהן הן דברים הנקנין באמירה! ויש לומר: שהחתן אינו רוצה
 4 לטרוח בבית דין ולמקם בדינא. ורבינו שמואל בן מאיר פירש: דדוקא כשמתוך התנאים
 5 עמדו וקדשו - אז נקנים באמירה. ומדוק
 6 מוקתני "עמדר". והוא ד"שני דיני גזירות" מירי
 7 בשלא קדשו מתוך הדברים. ומכל מקום מאיר
 8 שהסכימו על כך - תשב עד שתלבין ראשה.
 9 ומיהו, אין ראיה מלשון "עמדר" - דאורחיה
 10 דגמרא בהכ, כמו: קטנה שלא מינאה (והגדילה)
 11 ועמדה ונשאת, ביבמות פרק "בית שמאי" (קתא).
 12 ורבינו תם פירש: דהא דאמר נקנים באמירה -
 13 בנישואין ראשונים דוקא, שהאב משיא את בתו,
 14 ויש לו קירוב דעת גדול אצל חתנו. אבל התם
 15 מירי בשניים. וכן היה אמר רבינו תם: אין נקנין
 16 באמירה אלא כשהאב פוסק, אבל אחיה ואמה -
 17 לא.

1 יציאה בעיני לשמה - דכתיב (דברים כד) "וכתב לה" - לשמה. הויה דכסף לא בעיני
 2 שתאה לשמה - שתאה צורת הידני טבועה לשמה. הדר פשמה - ויציאה והיתה. שהרי
 3 עיקר שהשטר קונה באשה מכאן למדנו. שלא מדעתה - קודם הכתיבה לא נמלך בה,
 4 ואחר כך הודיעה וקבלתה, ובגדולה קאי. והוא הדין בקטנה ונערה, לשמה ושלא מדעת
 5 אביה. מה יציאה שלא מדעתה - שהרי על
 6 כרחא היא מתגרשת. דעת מקנה - היינו בעל,
 7 שהקנה אותה כגט זה לעצמה, ופוטרה ממנו.
 8 ובעיני שיכתוב מדעתו, דכתיב "וכתב לה". אף
 9 כאן דעת מקנה - דהיינו האשה, שנקנית לבעל.
 10 מאי לאו שמרי ארוסין פמש - כגון "בתך"
 11 מקודשת לך". שמרי פסיקתא - התנאים
 12 שביניהם, וממין שפוסקין זה לזה. באמירה -
 13 בלא קנין. שהקידושין חן גמר הדבר, דבהאי
 14 הגאון דקא מתחתני אהרדי - גמרי ומקני.
 15 ובאותן התנאים קאמר, שהעדים אין רשאין
 16 לכתוב עליהם שטר אלא מדעתם, דניחא להו
 17 שתאה כמלוה על פה ולא כמלוה בשטר. אמר
 18 קרא בעולת בעל - "כי ימצא איש שוכב עם
 19 אשה בעולת בעל". כעורה זו - בתמיה; וכי
 20 אינה מקובלת עליך, שאתה מחזר ללמדה
 21 ממוקם אחר? עד דמקיש - בכסף, והדר בעל,
 22 כדכתיב "כי יקח" דהיינו כסף והדר "ובעלה".
 23 אם כן - דהכי קאמר קרא דבעיני כסף וביאה,
 24 ובלאו ביאה לא מקדשה. נערה מאורסה
 25 דבסקילה כו' - הלכך על כרחך "כי יקח" -
 26 קידושין לעצמן, "ובעלה" - הו קידושין בלא
 27 כסף. ומשכחת סקילה בקידושי כסף בלא ביאה.
 28 בעולה היא - וסקילה בבחולה כתיבא (דברים
 29 כב): "כי יהיה נערה בתולה מאורסה לאיש וגו'
 30 ודרשינן (כתובות מחב): "בתולה" - ולא בעולה,
 31 שהבעולה בחנן בשאר אשת איש. שלא כדרכה
 32 - דאיתקוש משכבות להדרי, דכתיב (ויקרא כ)
 33 "משכבי אשה" - שתי משכבות. וקרינא בה "כי
 34 יקח... ובעלה" ואבתי בתולה היא. אמר להו
 35 אב"י - ליכא לאוקמי הכי, דאי בא עליה ארוס
 36 שלא כדרכה - תו לא הויה בסקילה. דעד כאן
 37 לא פליגי רבנן עליה דרבי גבי באו עליה עשרה
 38 שלא כדרכה, ואמרו: כולן בסקילה - אלא
 39 באחר שאינו בעלה, אבל בעלה - עושה אותה
 40 בעולה בשלא כדרכה, דילפינן לה מ'בעולת'
 41 בעל" כדלקמן. ועדיין היא בתולה - שבאו כולן
 42 עליה שלא כדרכה. הראשון בסקילה - לקמן
 43 יליף טעמא בשמעתין. משכחת לה - דבסקילה.
 44 שקידשה בשטר - והיא לא בעיא ביאה.
 45 דהואיל ונמטר ומוציא נמטר ופכנים - בלא
 46 ביאה. הלכך, אם לאו דרבי יוחנן, הוה אמנא:
 47 לגבי כסף - עד דמקדש ובעיל. אבל השתא
 48 דנפקא לן מ'בעולת בעל', דבעילה לחדה
 49 מיקדשה - על כרחך "כי יקח" דיליף "קידוש"
 50 "קידוש" אגמריה דבכסף לחדה מיקדשה. דאי
 51 עד דמקדש ובעיל - כסף מאי אתני? לאחרת -
 52 אשתו. אם כן - דלא אשמעינן אלא קידוש
 53 ביאה - לכתוב "ובעל", מאי "ובעלה" - זו ולא
 54 אמה העבריה. ולהיא דאמר - לקמן דברק שני
 55 גבי מקדש אחת משתי אחיות סתם - לא הוה

12 ידיו: "ויציאה... והיתה" - מקיש הויה ליציאה; מה יציאה - בעיני דעת מקנה, אף הויה -
 13 בעיני דעת מקנה, מיתובי: אין כותבין שמרי ארוסין ונשואין אלא מדעת שניהן. מאי לאו
 14 שמרי ארוסין ונשואין ממש? - לא, שמרי פסיקתא, וכדרכ גידל אמר רב. דאמר רב גידל
 15 אמר רב: "כמה אתה גותן לבנדך?" - "כך וכך", "לכתך?" - "כך וכך". עמדו וקדשו - קנו,
 16 הן הן הדברים הנקנים באמירה. "ובביאה". מנא לן? אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: דאמר
 17 קרא "בעלת בעל" - מלמד שנגעשה לה בעל על ידי בעילה. אמר ליה רבי זורא לרבי אבהו,
 18 וקאמרי לה, ריש לקיש לרבי יוחנן: פעורה זו ששנה רבי: "ובעלה" - מלמד שנקנית בבאיאה?
 19 - אי מהתם הוה אמנא: עד דמקדש והדר בעיל, קא משמע לן. - מתקוף לה רבי אבא בר
 20 מכול: אם כן נערה המאורסה דאמר רחמנא בסקילה, היכי משפחת לה? אי דאקדשי והדר
 21 בעיל - פעולה היא, אי דאקדשי ולא בעיל - לאו גלוס הוא! אמרוה רבנן קמיה דאבוי:
 22 משפחת לה כגון שפא עליה ארוס שלא כדרכה. - אמר להו אבוי: עד כאן לא פליגי רבי
 23 ורבנן אלא באחר, אכל בעל - דברי הכל, אם פא עליה שלא כדרכה - עשאה בעולה!
 24 מאי היא? דתניא: פאו עליה עשרה אנשים ועדיין היא בתולה - פולין בסקילה. רבי אומר:
 25 אומר אני: הראשון - בסקילה, וכולן כהנך. אמר רב נחמן בר יצחק: משפחת לה כגון
 26 שקדשה בשטר, הואיל וגומר ומוציא - גומר ומכנים. - ורבי יוחנן, האי "ובעלה" מאי
 27 עביד ליה? - ההוא מופעי ליה: זו נקנית בבאיאה, ואין אמה העבריה נקנית בבאיאה. סלקא
 28 דעתך אמנא יתיה כקל וחומר מיבמה: ומה יבמה שאין נקנית בכסף - נקנית בבאיאה, זו
 29 שנקנית בכסף - אינו דין שנקנית בבאיאה? - מה ליבמה שכן וקוקה ועומדת! סלקא דעתך
 30 אמנא: הואיל וכתב "אם אחרת יקח לו" - הקישה הכתוב לאחרת, מה אחרת מיקניא
 31 בבאיאה - אף אמה העבריה מיקניא בבאיאה, קא משמע לן. - ורבי, האי סברא מנא ליה?
 32 אם כן לכתוב רחמנא "ובעל", מאי "ובעלה" - שמע מינה תרתי. ולרבא, דאמר: פר
 33 אהינא אסברא לי: "כי יקח איש אשה ובעלה" קידושין המסורין לבאיאה - הו קידושין,
 34 קידושין שאין מסורין לבאיאה - לא הו קידושין, מאי איכא למימר? - אם כן נכתוב
 35 קרא "או בעלה", מאי "ובעלה" - שמע מינה פוליהו. ורבי, האי "בעלת בעל" מאי עביד
 36 ליה? - האי מופעי ליה: בעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה, ואין אחר עושה אותה
 37 בעולה שלא כדרכה. - ומי אית ליה לרב האי סברא? והתניא: פאו עליה עשרה אנשים
 38 ועדיין היא בתולה - פולס בסקילה, רבי אומר: אומר אני: הראשון בסקילה וכולם כהנך.

12 ידיו: "ויציאה... והיתה" - מקיש הויה ליציאה; מה יציאה - בעיני דעת מקנה, אף הויה -
 13 בעיני דעת מקנה, מיתובי: אין כותבין שמרי ארוסין ונשואין אלא מדעת שניהן. מאי לאו
 14 שמרי ארוסין ונשואין ממש? - לא, שמרי פסיקתא, וכדרכ גידל אמר רב. דאמר רב גידל
 15 אמר רב: "כמה אתה גותן לבנדך?" - "כך וכך", "לכתך?" - "כך וכך". עמדו וקדשו - קנו,
 16 הן הן הדברים הנקנים באמירה. "ובביאה". מנא לן? אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: דאמר
 17 קרא "בעלת בעל" - מלמד שנגעשה לה בעל על ידי בעילה. אמר ליה רבי זורא לרבי אבהו,
 18 וקאמרי לה, ריש לקיש לרבי יוחנן: פעורה זו ששנה רבי: "ובעלה" - מלמד שנקנית בבאיאה?
 19 - אי מהתם הוה אמנא: עד דמקדש והדר בעיל, קא משמע לן. - מתקוף לה רבי אבא בר
 20 מכול: אם כן נערה המאורסה דאמר רחמנא בסקילה, היכי משפחת לה? אי דאקדשי והדר
 21 בעיל - פעולה היא, אי דאקדשי ולא בעיל - לאו גלוס הוא! אמרוה רבנן קמיה דאבוי:
 22 משפחת לה כגון שפא עליה ארוס שלא כדרכה. - אמר להו אבוי: עד כאן לא פליגי רבי
 23 ורבנן אלא באחר, אכל בעל - דברי הכל, אם פא עליה שלא כדרכה - עשאה בעולה!
 24 מאי היא? דתניא: פאו עליה עשרה אנשים ועדיין היא בתולה - פולין בסקילה. רבי אומר:
 25 אומר אני: הראשון - בסקילה, וכולן כהנך. אמר רב נחמן בר יצחק: משפחת לה כגון
 26 שקדשה בשטר, הואיל וגומר ומוציא - גומר ומכנים. - ורבי יוחנן, האי "ובעלה" מאי
 27 עביד ליה? - ההוא מופעי ליה: זו נקנית בבאיאה, ואין אמה העבריה נקנית בבאיאה. סלקא
 28 דעתך אמנא יתיה כקל וחומר מיבמה: ומה יבמה שאין נקנית בכסף - נקנית בבאיאה, זו
 29 שנקנית בכסף - אינו דין שנקנית בבאיאה? - מה ליבמה שכן וקוקה ועומדת! סלקא דעתך
 30 אמנא: הואיל וכתב "אם אחרת יקח לו" - הקישה הכתוב לאחרת, מה אחרת מיקניא
 31 בבאיאה - אף אמה העבריה מיקניא בבאיאה, קא משמע לן. - ורבי, האי סברא מנא ליה?
 32 אם כן לכתוב רחמנא "ובעל", מאי "ובעלה" - שמע מינה תרתי. ולרבא, דאמר: פר
 33 אהינא אסברא לי: "כי יקח איש אשה ובעלה" קידושין המסורין לבאיאה - הו קידושין,
 34 קידושין שאין מסורין לבאיאה - לא הו קידושין, מאי איכא למימר? - אם כן נכתוב
 35 קרא "או בעלה", מאי "ובעלה" - שמע מינה פוליהו. ורבי, האי "בעלת בעל" מאי עביד
 36 ליה? - האי מופעי ליה: בעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה, ואין אחר עושה אותה
 37 בעולה שלא כדרכה. - ומי אית ליה לרב האי סברא? והתניא: פאו עליה עשרה אנשים
 38 ועדיין היא בתולה - פולס בסקילה, רבי אומר: אומר אני: הראשון בסקילה וכולם כהנך.

קידושין, הואיל ואין ראיון לבאיאה, שאינו יודע איזו אשתו ואיזו אשתו שהיא כרת. ואמר רבא: בר אוביא אסברה לי. חכם אחד ששמו בר אוביא לימדני טעם זה מן המקרא
 "כי יקח... ובעלה": קיחת כסף הראויה לבעילה הוא דהיא קידה. מנא ליה הא דרשינן ליה לכדרכה ולמעטי אמה? אם כן - דלקידושי ביאה ולמעטי אמה, ותו לא יליף מינה,
 לכתוב "או בעלה" מאי "ובעלה" - משמע דקאי נמי אקידה, למילף דך דבר אהינא. האי סברא - דאין אחר עושה אותה בעולה שלא כדרכה. מודה לענין קנס - אף על גב דלענין
 סטלא לא חשיב לה כבתולה, לענין קנס בשאינה ארוסה - מודה וכולהו משלמי. בדרו - קרא ותיירא הוא, דהא תניב (דברים כב) "ולנערה לא תעשה דבר". שניהם שויב - בני
 עונשין, למעטי גדול בעל וקנס. ובעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה כו' מנלן? תחילת ביאה קונה - בארוסין. אי נמי לבתן גדול - לא מותר לקדש בביאה.
 אי אמרת תחילת ביאה קונה. האי סברא - מותר, ואם סוף ביאה קונה - נמצאת בעולה משעת העראה שלא לשם קידושין, ואסירה ליה, דכתיב (ויקרא כא) "בתולה מעמי יקח".
 ביאה

קידושין דף ט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) רלט

60 דְּאֶקְדִּישׁ וְהָדָר בְּעֵל – אם קידשה בכסף ובביאה, בְּעוֹלָה הִיא, ואין
 61 דינה בסקילה אלא בחנק, וְאִי דְּאֶקְדִּישׁ רַק בַּכֶּסֶף וְלֹא בְּעֵל – ולא
 62 בביאה, לֹא בְּלוֹם הוּא, שעדיין אינה מקודשת. משיבה הגמרא:
 63 אֲמַרְוּהָ רַבֵּנן קָמִיה דְּאָבִי – אמרו חכמים לפני אביי, מִשְׁפַּחַת לָהּ –
 64 יתכן מקרה זה של נערה המאורסה, בְּגוֹן שָׂבָא עָלֶיהָ הָאֵרוֹס שְׂלֵא
 65 בְּדַרְבָּה – שלא במקום ביאה, שיש כאן ביאה והיא מקודשת, ואף
 66 על פי כן עדיין היא בתולה. דחה אביי את דבריהם: אֲמַר לְהוּ אָבִי,
 67 עַד כָּאֵן לֹא פְּלִיגי רַבֵּי וְרַבֵּנן בַּמְחֻלְקוֹת שֶׁהוּא בַּסְמוּךְ, וְשָׂבָא בְּעוֹלָה
 68 אַחֲרָ שֶׁבֵּא עֲלֶיהָ שֶׁלֹּא כַּדְרָכָה, וְנַחֲלָקוּ הָאֵמָה הִיא נְחֻשְׁבַת בְּעוֹלָה
 69 או לא, אֲכַל בְּבַעַל, דְּבַרֵּי הַבַּל שֶׁאֵם כָּא עָלֶיהָ שְׂלֵא בְּדַרְבָּה עֲשָׂא
 70 בְּעוֹלָה, ולכן אין לומר כדבריכם, שהמקדש נערה בכסף ובא עליה
 71 שלא כדרכה, נחשבת בעולה ואם זינתה עונשה בחנק. וחוזרת
 72 השאלה איך יתכן שיש הוה אמינא שקידושין אינם נעשים בכסף
 73 לבדו, הלא באופן זה אין נערה המאורסה שהיא בתולה וחייבת
 74 סקילה.
 75 הגמרא מביאה את מחלוקת רבי וחכמים: מָאֵ הִיא מְחֻלְקָה זו שֶׁל
 76 רבי וחכמים, דְּתַנָּא, נַעֲרָה הַמְאֹרְסָה שְׂבָאוּ עָלֶיהָ עֲשֶׂרָה אֲנָשִׁים
 77 שלא כדרכה, וְעַדִּין הִיא תְּתוּלָה, בּוֹלֵן בְּפִקְלָה, שהרי כולם באו
 78 עליה כשהיתה בתולה. רבי אומר, אֹמֵר אָנִי, רַק הָרֵאשׁוֹן בְּפִקְלָה,
 79 שכשבה עליה היתה בתולה, וְבוֹלֵן בְּתַנָּא, כי אף שהראשון בא
 80 עליה שלא כדרכה, היא נחשבת בעולה.
 81 הגמרא חוזרת ליישב למה הוצרכנו ללמוד מהפסוק 'בעולת בעל'
 82 שאין צורך לקדש בכסף וביאה יחד, הלא מנערה המאורסה מוכח
 83 שאף שנתקדשה יכולה להיות בתולה: אֲמַר רַב נְחֻמִּי בְּרַי יִצְחָק,
 84 מִשְׁפַּחַת לָהּ – מצינו אופן שתהיה מקודשת ובתולה, בְּגוֹן שְׂבָא עָלֶיהָ
 85 בְּשִׁטָּה, שודאי מועיל בלא ביאה. והטעם שבשטר פשוט לנו
 86 שמועיל לבדו, שהוֹאֵל יוֹשֵׁר גּוֹמֵר וּמוֹצִיא אִשָּׁה מִבְּעוֹלָה,
 87 שמתגרשת בגט, גּוֹמֵר הַשֹּׁטֵר וּמְכַנְּסִים לְבַדּוּ בְּלִי בִּיָּאָה.
 88 הגמרא דנה מה לומד רבי יוחנן מ'ובעלה': שואלת הגמרא: וְרַבֵּי
 89 יוֹחָנָן שֶׁלֹּמַד קִדּוּשֵׁי בִּיָּאָה מ'בעולת בעל', הֲאִי 'ובְּעוֹלָה' מָאֵ עֹבֵד
 90 לֵיהּ – מה הוא לומד ממנו. משיבה הגמרא: הִיא – פסוק זה מ'בְּעֵינֵי
 91 לֵיהּ – נצרך לומר שזו – אשה לבעלה, נְקִינָה בְּבִיָּאָה, וְאֵין אָמָה
 92 הַעֲבָרִיָּה נְקִינָה לְאֵדוּנָה בְּבִיָּאָה. סֵלְקָא דְּעֵתָהּ אֲמִינָא לומר תיתי –
 93 שיש ללמוד שאף אמה עבריה תקנה לאדונה בביאה, בְּקַל וְחֹמֵר
 94 מִיִּבְיָהּ, וְמָה יִבְיָהּ שְׂאֵין נְקִינָה לִיבֵם בְּכֶסֶף, נְקִינָה לוֹ בְּבִיָּאָה, זו –
 95 אמה עבריה, שְׂנַקְנִית בְּכֶסֶף, הָאֵם אֵינִי דִּין שְׂנַקְנִית לוֹ בְּבִיָּאָה.
 96 פורכת הגמרא, מָה לִּיבְיָהּ שְׂבָן הִיא יְקוּקָה וְעוֹמְדָת לִיבֵם מִחַמַּת
 97 קִדּוּשֵׁי אַחֵיו הַמֵּת, ואין ללמוד ממנה שאמה שאינה זקוקה לארון
 98 תיקנה בביאה. וכיון שהקל וחומר נדחה, חוזרת השאלה מה לומד
 99 רבי יוחנן מ'ובעלה'.
 100 הגמרא מבארת בדרך אחרת מדוע צריך פסוק לומר שאמה
 101 עבריה אינה נקנית בביאה: סֵלְקָא דְּעֵתָהּ אֲמִינָא לומר שהוֹאֵל יִבְיָהּ
 102 – באמה עבריה (שמות כ"ז) 'אם אֲחֵרָת יִקַּח לוֹ, והכוונה שהארון
 103 יקח אותה לאשה, הַקִּיּוּשָׁה הַתְּתוּבָה אֵת הָאֵמָה לְאֲחֵרָת – לאשה, מָה
 104 אֲחֵרָת – אשה מ'יִפְתִּינָא – נקנית לבעלה בביאה, אֵף אָמָה הַעֲבָרִיָּה
 105 מ'יִפְתִּינָא – נקנית בביאה, קָא מִשְׁמַע לֵן 'ובעלה' שרק אשה נקנית
 106 בביאה, ולא אמה עבריה.
 107 הגמרא דנה מנין לומד רבי שאמה עבריה אינה נקנית בביאה.
 108 שואלת הגמרא: וְרַבֵּי שֶׁלֹּמַד מ'ובעלה' שאשה נקנית בביאה, הֲאִי
 109 סְבָרָא מָנָא לֵיהּ – מנין הוא לומד שאמה עבריה אינה נקנית בביאה.
 110 משיבה הגמרא, אֵף רַבֵּי לומד זאת מהפסוק 'ובעלה', שֶׁאֵם כָּא, כֵּן
 111 שהפסוק מלמד רק קידושי ביאה, לְתוּב דְּתַנָּא וְעָלֵי, מָאֵ –
 112 מדוע כתוב 'ובְּעוֹלָה', שְׂמַע מִינָה תְּרַתִּי – שני דינים, מ'ובעל' לומדים
 113 קידושי ביאה, ומ'ובעלה' ממעטים שאמה עבריה אינה נקנית
 114 בביאה.
 115 שואלת הגמרא: וְלָרַבָּא דְּאָמַר שַׁחֲסָה וְשִׁמוּ בְּרַי אֲהוּיָא אֲסַבְּרָה לִי –
 116 לימדני לדרוש מהפסוק 'כי יקח איש אשה ובעלה' שקידושין
 117 הַמְסוּרִין לְבִיָּאָה, כלומר שעל ידי הקידושין יכול המקדש לבוא על
 118 המתקדשת, הָיוּ קִדּוּשֵׁין, וְקִדּוּשֵׁין שְׂאֵין מְסוּרִין לְבִיָּאָה, כגון שקידש

1 יִצִּיָּאָה – בגירושין בְּעֵינֵי – הגט צריך להיכתב לְשִׁמָּה של האשה,
 2 שְׂנֹאמַר (שם) 'וְכַתֵּב לָהּ סֵפֶר בְּרִיתָתָהּ, וְדוֹרְשִׁים לָהּ – לשמו', אֵף
 3 הַנְּוִיָּה – בקידושין, בְּעֵינֵי – השטר צריך להיכתב לְשִׁמָּה, או לְמָא
 4 הַנְּוִיָּה לְהַדְרִי מְקַשְׁנֵי – מקישים קידושי שטר לקידושי כסף, מָה
 5 הַנְּוִיָּה דְּכֶסֶף – קידושי כסף, לֹא בְּעֵינֵי – אין צורך שהמטבע יוטבע
 6 לְשִׁמָּה, אֵף הַנְּוִיָּה דְּשִׁטָּר – קידושי שטר, לֹא בְּעֵינֵי – אין צורך
 7 שהשטר יכתב לְשִׁמָּה. בְּתַר דְּבַעֲנָא הָדָר שְׂשִׁטָּה – אחר שנסתפק, חזר
 8 ריש לקיש והכריע, הַנְּוִיָּה לְיִצִּיָּאָה מְקַשְׁנֵי – מקישים קידושין
 9 לגירושין ולא קידושי שטר לקידושי כסף, משום דְּאָמַר קְרָא
 10 (דברים כד ב) 'וְיִצִּיָּאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהָיָה לְאִישׁ אַחֵר', ומכאן
 11 למדנו (לעיל ה.) עיקרו של קנין שטר באשה שקונה כפי שמגרש,
 12 ולכן עדיף ללמוד מהיקש זה שצריך שהשטר יכתב לשמה:
 13 הגמרא דנה על שטר קידושין שנכתב שלא מדעת האשה: אֲתַמַּר,
 14 כְּתַבּוּ הַבַּעַל אֵת שֶׁטֶר הַקִּדּוּשִׁין לְשִׁמָּה וְשְׂלֵא מְדַעַתָּה – שלא נמלך
 15 בה קודם הכתיבה, ואחר כך הסכימה להתקדש בו, רַבָּא וְרַבִּינָא
 16 אֲמַרִי, מְקוּדְשָׁתָּה, וְרַב פְּסָא וְרַב שְׂרָבָי אֲמַרִי, אֵינָה מְקוּדְשָׁתָּה. אֲמַר רַב
 17 פְּסָא, אֵימָא מְעַמָּא דִּיהוּ וְאֵימָא מְעַמָּא דִּירֵי – ואומר את טעמם של
 18 רבא ורבינא, ואומר גם את טעמי. אֵימָא מְעַמָּא דִּירֵהוּ – אומר את
 19 טעמם, דְּתַתִּיב (דברים כד א) 'וְיִצִּיָּאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהָיָה לְאִישׁ
 20 אַחֵר', מְקִישׁ הַכְּתוּב הַנְּוִיָּה – קידושין לְיִצִּיָּאָה – לגירושין, מָה יִצִּיָּאָה
 21 – גירושין נעשים בשטר שנכתב לְשִׁמָּה וְשְׂלֵא מְדַעַתָּה, שהרי
 22 מתגרשת על כרחך, אֵף הַנְּוִיָּה – קידושין נְמִי נַעֲשִׂים בְּשִׁטֵּר שֶׁנִּכְתַּב
 23 לְשִׁמָּה וְשְׂלֵא מְדַעַתָּה. וְאֵימָא מְעַמָּא דִּירֵי – ואומר את טעמי, שאני
 24 לומד מאותו פסוק 'וְיִצִּיָּאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהָיָה לְאִישׁ אַחֵר', מְקִישׁ
 25 הַכְּתוּב הַנְּוִיָּה – קידושין לְיִצִּיָּאָה – לגירושין, מָה יִצִּיָּאָה – בגירושין
 26 בְּעֵינֵי – צריכים את דעת המקנה, שהוא הבעל, שְׂנֹאמַר (שם)
 27 'וְכַתֵּב לָהּ, אֵף הַנְּוִיָּה – בקידושין בְּעֵינֵי – צריכים את דעת המקנה,
 28 שהיא האשה.
 29 הגמרא מקשה על הסוברים שבשטר קידושין אין צורך בדעת
 30 האשה: מִיתַתִּיב, שִׁנְיָה בַּמִּשְׁנָה (ב"ב כסו): אֵין בּוֹתְבִין שְׂטָרֵי אִירוּסִין
 31 וְנִשְׁוִיָּאֵין אֵלֵּא מְדַעַת שְׁנֵיתָן – הבעל והאשה. מָאֵ לֹא – האם אין
 32 מדובר בשְׂטָרֵי אִירוּסִין וְנִשְׁוִיָּאֵין מְקִישׁ, ומבואר שצריך את דעת
 33 האשה. מתרצת הגמרא: לֹא, מדובר בשְׂטָרֵי פְּסִיקָתָא – שטרי
 34 התנאים בהם חובבים הצדדים את ההתחייבות שלהם זה לזה,
 35 וְכַדְרָב גִּידֵל אֲמַר רַבֵּי, דְּאָמַר רַב גִּידֵל אֲמַר רַב, אדם שאמר לחבירו
 36 כְּמָה אֲתָה נּוֹתֵן לְבָנְךָ, כֵּן יִבְרַךְ מִמּוֹן, וחבירו אמר לו, כְּמָה אֲתָה נּוֹתֵן
 37 לְבָתְּךָ, כֵּן יִבְרַךְ מִמּוֹן, וְעַמְרוּ וְקִדְשׁוּ הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה, קָנוּ – התחייבו
 38 שלא נעשה קנין, מפני שְׁתֵּן הֵן הַדְּבָרִים הַקְּנִיָּים בְּאִמְרָתָהּ בְּלֹא קִנְיָן,
 39 שבהנאה שהם מתחננים זה עם זה גמרו בדעתם להתחייב בלא
 40 קנין. ובשטרות אלו אמרה המשנה שלא יכתבו אותם שלא
 41 מדעתם, שְׂנֹאם הֵם מַעֲדִיפִים שִׁיהִיו כְּמִלּוּה בַּעַל פֹּה, ולא כמלוה
 42 בשטר:
 43 שִׁנְיָה בַּמִּשְׁנָה (לעיל ב.), האשה נקנית בכסף בשטר וְכַבִּיָּאָה.
 44 הגמרא מבררת את מקור קידושי ביאה: מָנָא לֵן – מנין לנו שאשה
 45 נקנית בביאה. אֲמַר רַבֵּי אָבִהוּ אֲמַר רַבֵּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר קְרָא – (דברים
 46 כב כב) 'כִּי יִמְצָא אִישׁ שֹׁכֵב עִם אִשָּׁה בְּעוֹלָה בְּעֵל', מְלַמֵּד שֶׁהָאִישׁ
 47 נַעֲשָׂה לָהּ בְּעֵל עַל יְדֵי בְּעִילָה. הגמרא תמחה: אֲמַר לֵיהּ רַבֵּי יוֹרְאִי לְרַבֵּי
 48 אָבִהוּ, וְאָמַרִי לָהּ שֶׁאֵמַר זֹאת רִישׁ לְקִישׁ לְרַבֵּי יוֹחָנָן, הָאֵם בְּעוֹרָה
 49 ואינה אשה ברייתא זו שְׂשִׁנְתָּ רַבֵּי, שהפסוק (דברים כד א): 'כִּי יִקַּח
 50 אִישׁ אִשָּׁה וְבָעַלָה' מְלַמֵּד שְׂנַקְנִית בְּבִיָּאָה, ולמה הוצרכת ללמוד
 51 מפסוק אחר. משיבה הגמרא: אֵי מְהַתֵּם – אם היינו לומדים
 52 מהפסוק 'ובְּעוֹלָה', הָיָה אֲמִינָא שאינה מקודשת עַד הַמְקַדְּשׁ בַּכֶּסֶף
 53 וְהָדָר בְּעֵל – ואחר כך יבעל, שהרי בתחילת הפסוק נאמר קנין כסף
 54 'כי יקח איש אשה' ואחר כך נאמר 'ובעלה', קָא מִשְׁמַע לֵן הַפְּסוּק
 55 הַשְּׁנִי 'בעלת בעל', שמתקדשת בביאה בלבד.
 56 הגמרא תמחה על ההוה אמינא שביאה וכסף אינם מועילים
 57 לבדם: מְתַקַּף לָהּ רַבֵּי אָבָא בְּרַבִּי מְמַל, אֵם כָּא, שהיינו אומרים שכסף
 58 לבדו אינו קונה, נַעֲרָה הַמְאֹרְסָה, דְּאָמַר רַבִּינָא שֶׁאֵם זִינְתָה עוֹנֶשָׁה
 59 בְּפִקְלָה, הִתִּיב מִשְׁפַּחַת לָהּ – איך תמצא מקרה כזה, שהרי אֵי

50 כשמתה בעלה יורש את נכסיה. ב. וְלִימָמָא לָהּ – היה בעלה כהן
 51 האם הוא נטמא לה במותה. ג. וְלִהְפָּר נְדָרֶיהָ – שבעל זכאי להפר
 52 נדרי עיניו נפש של אשתו ונדרים שבינו לבינה.
 53 מבארת הגמרא: אִי אִמְרַתְּ שֶׁהֵבִיאָה גַם נְשׂוּאִין עוֹשֶׂה, בעלה יורשה,
 54 וּמִימָמָא לָהּ, ומיפר נדריה כדין כל אשה נשואה, ואִי אִמְרַתְּ שֶׁבִּיאָה
 55 זו רק אירוסין היא עוֹשֶׂה, אִינוּ יוֹרְשָׁה. ואִינוּ מִימָמָא לָהּ. ואִינוּ מִיפָּר
 56 נְדָרֶיהָ – לבד, רק יחד עם אביה עד שתגיע לבגרות. מֵאִי – מה היא
 57 ההלכה בנידון זה.
 58 מביאה הגמרא ראייה לפשוט ספק זה: אִמְרַתְּ אֲבִי, תָּא שְׁמַע שֶׁבִּיאָה
 59 אִירוּסִין עוֹשֶׂה, ששנינו בכתובות (מו): וְכֹהֵן זָכָאי כְּבָתוּ בְּקִדּוּשֶׁיהָ –
 60 יכול לקבל קידושין עבור בתו בימי קטנותה ונערותה. ואם נעשו
 61 הקידושין בְּכֶסֶף, שייך הכסף לו. ואם נעשו בְּשִׁטָּה, בקבלת השטר
 62 על ידי אביה נעשית מקודשת. וְכִבְיָאָה – ורשאי אביה למוסרה
 63 בעל כרחא לביאה לשם קידושין.
 64 וְזָכָאי הָאב גַם בְּמִצְיָאָתָהּ – במציאות שמצאה בתו. וְכִמְעָשָׂה יְדִיהָ
 65 וכן כל כסף שמשתכרת על ידי בעודתה שייך לאביה, הואיל
 66 ועד הגיעה לבגרות היא ברשותו. וְכִהְפָּרַתְּ נְדָרֶיהָ – ואם נדרה יכול
 67 להפר את הנדר. וּמְקַבֵּל אֶת גִּיטָּה – אם רצה בעלה לאחר
 68 האירוסין לגרשה בעודה נערה, בקבלת הגט על ידי האב היא
 69 מגורשת אף שלא הגיע לידה. וְאִינוּ אוֹכֵל פִּירוֹת בְּתִיבָה – כגון אם
 70 נפלו לה בירושה נכסים מבית אבי אמה אין אביה זכאי בפירות
 71 נכסים הללו והם שלה. וכאשר נִישְׂאת הַבַּת, יֵתֵר עָלֶיהָ הַבַּעַל –
 72 זכות הבעל יתירה על זכות האב, שְׂאוּכֵל פִּירוֹת בְּתִיבָה – שהבעל
 73 זכאי בפירות נכסי אשתו, בנוסף לכל הדברים השנויים למעלה
 74 שהאב זכאי בבתו.
 75 ומדייקת הגמרא: קְתַנֵּי בְרִישָׁא בִּיאָה – האב זכאי לקדש את בתו
 76 בכסף שטר 'וביאדה', וְקַתְנֵי בְּסִיפָא שאם לאחר הקידושין הללו
 77 נִישְׂאת, יתר זכות הבעל וכו', ואם כן מוכח שגם לאחר הביאה
 78 שהיא בכלל הקידושין שהזכרו עדיין אין הבעל אוכל פירות
 79 בחייה כבכל נשואה עד שיעשה בה מעשה של נישואין, והרי
 80 שביאה אירוסין עושה ולא נישואין.
 81 דוחה הגמרא: כִּי קְתַנֵּי בְּסוֹף הַמְשַׁנָּה נִישְׂאת, ומשמע שעד כה לא
 82 היתה נשואה, אֲשָׁרְאָה – על שאר דרכי הקדושין דהיינו קידושין
 83 כסף ושטר השנויים במשנה באמר דין זה, אומנם בקידושין ביאה
 84 יש לומר שמדי נעשית נשואה.
 85 מביאה הגמרא ראייה נוספת, אִמְרַתְּ רַבָּא, תָּא שְׁמַע שֶׁבִּיאָה עוֹשֶׂה רַק
 86 אִירוּסִין: ששנינו בנדה (מד): קַטְנָה בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים יוֹם אֶחָד, שמאז
 87 נעשית ראויה לביאה, מִתְקַדְּשֶׁת בְּבִיאָה – אם מסרה אביה לביאה
 88 לשם קדושין הרי זו מקודשת.
 89 וְאִם בָּא עָלֶיהָ זָכָם – קידשה אביה ובעודה בקטנותה מת בעלה
 90 בלא בנים וצריכה להתניבם לאחד מאחיו, אם בא עליה אחד
 91 מהם, קְנָאָה – כיון שמוזמן זה ביאתה ביאה התקיימה מצות היבום,
 92 ומעתה הרי היא כאשתו לכל דבר, ואם רוצה לגרשה אינה צריכה
 93 חליצה אלא גט ככל אשה.
 94 וְחִיבִין עָלֶיהָ מְשׁוּם אֲשֶׁת אִישׁ – אם נתקדשה על ידי אביה, הרי
 95 היא כאשת איש לכל דבר וזר הבא עליה חייב מיתה.
 96 וּמִמָּמָא אֶת בּוֹעֵלָהּ – כל הבא עליה כשהיא נדה נטמא כמותה
 97 להיות טמא שבעת ימים.

1 משיבה הגמרא: אִמְרַתְּ רַבִּי יוֹרָא, מוֹדָה רַבִּי לְעֵינֵי תְּשׁוּמֵי קַנְסֵי שֶׁל
 2 אונס ומפתה, שאם אינה ארוסה ואנסו או פיתו אותה שלא
 3 כדרכה, דְּבּוֹלְהוּ מְשַׁלְּמֵי, שלגבי זה אינה נחשבת בעולה, ובוזה הוא
 4 סובר שבעל עושה אותה בעולה גם בביאה שלא כדרכה. תמחה
 5 הגמרא: מֵאִי שְׁנָא מְקַמְלָא – במה שונה קנס של אונס ומפתה שאם
 6 באו עליה שלא כדרכה, נחשבת בתולה, מנערה מאורסה שאם
 7 באו עליה שלא כדרכה, נחשבת בעולה. משיבה הגמרא: שְׂאֵנִי
 8 הָתָם, דְּאִמְרַתְּ רַבָּא (דברים כב כה) 'זִמְתָּ הָאִישׁ אֲשֶׁר שָׁכַב עִמָּה לְבָדוּ',
 9 ופסוק זה מיותר, שהרי כתוב (שם כו) 'וְלִנְעֵרָה לֹא תַעֲשֶׂה דְּכָר',
 10 שהרי אנוסה היא, אלא בא ללמדנו שרק הראשון שבא עליה חייב
 11 סקילה.
 12 שואלת הגמרא: וְרַבְּנָן הַסּוֹבְרִים שְׂכּוּלֵם בְּסַקִּילָה, הֵאֵי 'לְבָדוּ' מֵאִי
 13 עֲבָדֵי לִיה – מה הם דורשים ממנו. משיבה הגמרא: מִיַּפְעֵי לָהּ –
 14 פסוק זה נצרך להם לְבָדְתָנָא, נאמר בבא על אשת איש (דברים
 15 כב כב) 'זִמְתוּ גַם שְׂנֵינֵיכֶם', ודורשים מפסוק זה שאינם נהרגים עד
 16 שְׂחִיזוּ שׁוֹיֵן כְּאֶחָד – שיהיו שניהם חייבים, שאם הוא גדול והיא
 17 קטנה אינו נהרג. דְּכָרֵי רַבִּי אוֹשְׁעִיָא [אֲשָׁרְיָהוּ]. רַבִּי יוֹנְתָן אוֹמֵר, נֹאמֵר
 18 בְּנַעֲרָה הַמֵּאֻרְסָה (שם כה) 'זִמְתָּ הָאִישׁ אֲשֶׁר שָׁכַב עִמָּה לְבָדוּ',
 19 ולומדים מפסוק זה שהוא נענש לבדו גם אם אינה בת עונשים.
 20 הגמרא חוזרת לברר את דעת רבי יוחנן. שואלת הגמרא: וְרַבִּי יוֹחָנָן
 21 שלמד מ'בעולת בעל' קידושין ביאה, הֵאֵי סְבָרָא – סברא זו שבעל
 22 עושה אותה בעולה גם בביאה שלא כדרכה, מֵנָא לִיה – מנין לו.
 23 משיבה הגמרא: אף רבי יוחנן לומד דין זה מ'בעולת בעל', משום
 24 שְׂאֵם בְּו, שהפסוק בא ללמד קידושין ביאה בלבד, נְכַתּוּב קְרָא
 25 'בְּעוֹלַת אִישׁ', מֵאִי – ומדוע כתוב 'בְּעוֹלַת בַּעַל', אלא שְׁמַע מִיָּנָה
 26 תְּרַתֵּי – שני דינים אלו, קידושין ביאה, ושבעל עושה אותה בעולה
 27 שלא כדרכה:
 28 הגמרא מביאה ספק על קנין ביאה: אִיבְעִיָא לָהּ, תְּחִילַת בִּיאָה –
 29 העראה, קוֹנָה לְקִדּוּשִׁין, או סוֹף בִּיאָה – בעילה גמורה קוֹנָה.
 30 והנִפְקָא מִיָּנָה, בְּגוֹן שְׂחִיזָה בָּה – שעשה בה העראה בלבד, ואחר
 31 כך שְׂשֻׁפָה יָדָה וְקִבְּלָהּ קִדּוּשִׁין מֵאַחֵר, שאם היא מקודשת בהעראה
 32 בלבד, אין קידושין השני תופסים, ואם רק סוף ביאה קוֹנָה, צריכה
 33 גט מהשני. אִי נָפִי – דין נוסף התלוי בזה, לְכַתּוּב גְּדוּל, שאסור
 34 להינשא לבעולה, דְּקָא קְנִי בְּתוּלָהּ בְּבִיאָה, שאם תחילת ביאה
 35 קוֹנָה, מותר לו לקדש בביאה, אבל אם סוף ביאה קוֹנָה אסור לו
 36 לקדש בביאה, משום שמשעת העראה ואילך היא כבר בעולה
 37 ואסורה לו. שואלת הגמרא: מֵאִי – מהו הדין בזה. פושטת הגמרא:
 38 אִמְרַתְּ אֲמִימַר מְשַׁמִּיָּה דְּרַבָּא, כֹּל הַבּוֹעֵל דַּעְתּוֹ עַל גֵּמַר בִּיאָה, ורק אז
 39 חל הקנין, ולכן אם הערה בה אחד וקבלה קידושין מאדם אחר,
 40 צריכה גט מהשני, וכן אסור לכהן גדול לקדש בביאה משום
 41 שבשעת גמר הביאה היא כבר בעולה:
 42 הגמרא בסוגיא שלפנינו דנה האם אפשר לעשות אירוסין ונישואין
 43 על ידי ביאה אחת: אִיבְעִיָא לָהּ, המקדש אשה על ידי בִּיאָה
 44 ונתכוין שתהא גם לשם נישואין, האם אכן ביאה זו נְשׂוּאִין עוֹשֶׂה –
 45 מיד היא ככל נשואה, לפי שביאה היא קנין המועיל גם לקידושין
 46 וגם לנישואין יש מקום לומר שיחולו שני הקניינים הללו על ידי
 47 ביאה אחת. אִי רַק אִירוּסִין עוֹשֶׂה, שאין כח במעשה אחד לעשות
 48 שני קניינים, וצריכה עוד מעשה של הכנסה לחופה.
 49 מביאה הגמרא נִפְקָא מִיָּנָה הַיּוֹצֵא מִסַּפֵּק זֶה: א. לְיוֹרְשָׁה – האם

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה אדר, תשכ"א

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצי"צ מו"ה עזריאל שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מכ"ב אדר עם המצורף אליו ות"ע על כתבו עכ"פ

המשך בעמוד רנה

קידושין. האשה נקנית - פרק ראשון דף י עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רמא רש"י תוספות

1 **ביאה אירוסין עושה בו** - המקדש בביאה מי הויא הך ביאה כנשואין, או אינה אלא
 2 כשאר אירוסין? ואינו יורשה בו' - דקיימא לן (בבמות ט"ב): אשתו ארוסה - לא אונן
 3 ולא מיטמא לה. מתה - אינו יורשה, ואינו מיפר נדריה בלא אביה, ומקבל את גישה -
 4 אם גירשה בעלה מן האירוסין בעודה נערה. פירות - מנכסים הנפלים לה מבית אבי
 5 אמה. קתני - קדושו ביאה, והדר תני: נשאת.

6 אלמא: ביאה לאו נישואין עבדי. כי קתני נשאת
 7 **אשאר** - אבסוף וטטר, דאין עושין נשואין.
 8 אבל ביאה - לעולם אימא לך דנשואין עושה.
 9 מתקדשת בבדיה - מדעת האב. אבל פחות
 10 מכאן - כגותן אצבע בעין, ואינה ביאה. קנאה
 11 - ואם רוצה להוציאה - מוציאה בגט. וחיבין
 12 עליה משום אשת איש - אם קיבל בה אביה
 13 קדושין, ומטמאה את בעולה - כשהיא נדה,
 14 שבעת ימים, כדכתיב (ויקרא טו) "ותהי נדתה
 15 עליו".

למאן

10 **או סוף ביאה קונה? נפקא מינה פגון שהערה בה, ופשיטה ידה וקבלה קדושין מאחר.**
 11 **אי נמי לכהן גדול, דקא קני בתולה בבדיה, מאי? אמר אממיר משמיה דרבא: כל**
 12 **הבועל - דעתו על גמר ביאה. איבעיא לה: ביאה, נשואין עושה או אירוסין עושה?**
 13 **נפקא מינה ליורשה, ולטמא לה, ולהפר נדריה. אי אמרת נשואין עושה - יורשה, ומיטמא**
 14 **לה ומפר נדריה, ואי אמרת אירוסין עושה - אינו יורשה, ואינו מיטמא לה, ואינו מיפר**
 15 **נדריה. מאי? אמר אבבי, תא שמע: האב זכאי בבתו בקדושיה בכסף בשטר ובביאה,**
 16 **וזכאי במציאתה ובמעשה ידה ובהפרת נדריה, ומקבל את גישה, ואינו אוכל פירות**
 17 **בתייה. נישאת - יתרו עליו הפעל, שאוכל פירות בתייה. קתני ביאה וקתני נישאת. - כי**
 18 **קתני נישאת - אשאר. - אמר רבא, תא שמע: בת שלש שנים ויום אחד מתקדשת**
 19 **בביאה, ואם בא עליה יום - קנאה, וחיבין עליה משום אשת איש, ומטמאה את בעולה**

למאן

מאיר דחייב בחנק מהאי קרא דכתיב "ומת האיש אשר שכב עמה לברו", ובעי התם לרבי מאיר: האי "ומתו גם שניהם" לרבי מאיר מאי עביד ליה? ומאי בעי? לוקמא בנשואה כדפירשתי? ויש לומר: דניחא ליה לתנא לדחוק לאוקמי מתניין ד"ויצא דופן" (נדה מד, ב) אפילו כרבי מאיר.

בל הבעל דעתו על גמר ביאה - תימה: דבפרק "הבא על ביתו" (יבמות נ"ב), לפינן דאשה נקנית לבעלה בהעראה, אתיא "קידח" דערוית. והעראה היינו תחילת ביאה, והבא מסיק דסוף ביאה קונה! ואומר רבינו שמשון בן אברהם: דכי אמרינן העראה קונה - היינו בשלא עשה כי אם העראה ופירש מיד, דמוכח שלא היה בדעתו לקנות בגמרי ביאה. אבל הבא מיירי שגמר ביאתו, דאו לא קני בהעראה, כיון שדעתו על גמר ביאה. והלשון מוכיח. דקאמר "כל הבעל" ולא קאמר "כל המערה". והרב רבינו יצחק בן מאיר תירץ: הא דנקנית בהעראה - היינו במפרש שרוצה לקנות בהעראה, אבל בסתם - דעתו על גמר ביאה. ורבינו תם תירץ: דאחר שנתרבתה העראה כגמר ביאה, אם כן כל מקום שמוכר ביאה - בהעראה קאמר. והכי קאמר: תחילת העראה קונה או בסוף העראה קונה. ולמאן דאמר (שם) העראה זו הכנסת עטרה דשייך בה תחילה וסוף. ורבינו נסים גאון תירץ: דההיא דיבמות איירי אחר קדושין, דעל ידי אותה העראה היו כנשואה, כמו חופה דלאחר קדושין. וקשה לפירושה: "קידח" גבי קדושין בתיב, ולא מיירי בחופה כלל!

ומקבל את גישה - יש להסתפק אם יכול האב לקבל גט לכתו קטנה משנשאת. ונראה למורי הרב רבי יצחק: דמשנשאת אין האב יכול לקבל לה גט, ואפילו היא קטנה. ומביא ראייה מהא דתנן בירושלמי במסכת תרומות בפרק שמיני, דהכי תנן התם: האשה שהיתה אוכלת בתרומה, ואמרו לה: מת בעליך או גירשך, וכן העבד שהיה אוכל בתרומה וכו', רבי אליעזר מחייב קרן וחומש, רבי יהושע פטר. וקאמר עלה בגמרא: נחא "מת בעליך". גירשך, מי לא ידעה? רבנן אמרי: כמשנה ראשונה, שכן ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה, ואביה מקבל גישה. ורבי אליעזר אומר: אפילו תימא כמשנה אחרונה. פתר שאמרה לו "התקבל לי גיטי במקום פלוני" והיה לו להביאו בעשרה ימים ומצא סוס רץ והביאו בחמשה ימים. והשתא, מדרדוק לאוקמי כמשנה אחרונה, וכגון שאמרה "התקבל" וכו' ולא מוקי לה בשנשאת כשהיא קטנה ואביה מקבל את גישה - משמע דמשנשאת, אף כי היא קטנה - אין אביה מקבל גישה.

וחיבין עליה משום אשת איש - פירש הקונטרס: אם קיבל בה אביה קדושין, ויש לתמוה: אמאי איצטרך לחיבין עליה משום אשת איש? והא קתני סיפא: אם בא עליה אחד מכל העריות שבתורה - מומתים על ידה, ואשת איש בכלל, כדמוכח בפרק "בן סורר ומורה" (סנהדרין ט"א), אפילו בהמה כדאיתא פרק "ארבע מיתות" (שם נ"ג), בשמעתא דתקלה וקלון!

ונראה לרבינו יצחק: דקאי "אם בא עליה יום קנאה", וקא משמע לן דקונה קנין גמור, וחיבין עליה אף מדרארייתא. דסלקא דעתך אמינא דלא קניא אלא מדרבנן, כדאמר (יבמות ס"א): עשו ביאת בן תשע במאמר בגדול, דממעטין לה לקמן בפירוקין (י"א) מ'אשר ינאף את אשת איש" - פרט לאשת קטן, הכי נמי נעשה ביאה בקטנה כמאמר בגדול, קא משמע לן, ומידו, קשה: דבפרק "בן סורר ומורה" (סנהדרין ס"א), דייק מזה דהולכין בדיני נפשות אחר הרוב, דאי לא אולינן אחר הרוב - נידוש דילמא איילונית היא, וארעתא דהכי לא קדיש. והשתא, כיון דאי אבא עלה יום קאי - הוה ליה למאמר ארעתא דהכי לא ייבם! וכי תימא דאקדושין דאחי שמת קאי, ולהכי קאמר דארעתא דהכי לא קדיש, והשתא מאי נפקא מינה? אפילו ארעתא דהכי קדיש - מכל מקום מצוי למיפרך: אמאי חיבין משום אשת איש, והא איילונית לאו בתי ייבום היא, דכתיב (דברים כ"ז) "אשר תלד" פרט לאיילונית! לכן נראה לפרש: דחיבין עליה משום אשת איש, בין א"אם בא עליה יום" בין אאשת איש דעלמא קאי. וחדוש הוי, דקאי נמי א"אם בא עליה יום. דמסיפא, ד"אם בא עליה אחד מכל העריות כו" - לא הוה שמעתי, דמהדאי לא משמע עלה דוקא אשת איש, והתם פרך מהא דמחיבין משום אשת איש, הוה רבינו דוד תירץ דאיצטרך למיתני "וחיבין עליה משום אשת איש" - לאשמועינן דסיפא ד"מומתים על ידה", רוצה לומר דאף בהמה אם היא באה על האשה - נהרגה על ידה בהמה. דאי לא תני אלא הא דמומתים על ידה הוה אמינא היינו דוקא עריות, דומיא דאשת איש, אבל בהמה לא. אבל השתא דתנא ברישא "וחיבין עליה משום אשת איש" - אם כן סיפא דקתני "מומתים על ידה" אשמועינן חרוש: דאף אותן עריות דלא דמיין לאשת איש כמו בהמה - אמרינן נהרגה.

ומה שפחה כנענית וכו' זו שביאתה מאבילתה בתרומה אינו דין שכספה מאבילתה - ואם תאמר: ונימא בימה תוכית, שביאתה מאבילתה ואין כספה מאבילתה - אף אני אביא ארוסה ויש לומר: דהאי קל וחומר אינו כי אם גלוי מלתא בעלמא, דארוסה מקרי קנין כספו כמו שפחה, הלכך לא שייך למיפרך ויכתיב: עוד יש לומר: דליכא למימר בימה תוכית.

דאיכא למיפרך: מה ליבמה - שכן אינה נקנית בכסף, תאמר באשה שנקנית בכסף, דין הוא שתאכל בתרומה על ידי כסף. מה שפחה כנענית שאין ביאתה מאבילתה - מהאי קל וחומר ליכא למילף שתהא אשה נקנית בכסף ובשטר. דאיכא למיפרך: מה לשפחה כנענית - שכן יוצאה בכסף, כדפרך לעיל גבי אמה העברה, אבל לענין אבילת תרומה - לא שייך למיפרך הכי.

זו שביאתה מאבילתה אינו דין שכספה מאבילתה - ואם תאמר: ונימא "דיו" אסף דינא, כלומר, מאיזה כח אתה בא ללמוד כסף - מכח ביאה - דיו כביאה, ולא יאכל אלא אחר חופה. ודוגמתה בפרק שני דבבא קמא (כהא) ויש לומר: הכא סברי רבני טרפון, דאמר: לא אמרינן "דיו" היכא דמיפרך קל וחומר. ואי אמרת הכא תרי: דלא אמרינן "דיו" אלא היכא דבעי למימר דין חדש, כגון התם דאמר קרן ברשות הרבים חצי נוק, ואתה בא ללמוד נוק שלם מקל וחומר דשן ורגל. אבל הכא, דדרמנא אמר קנין כסף אוכל, ואין אנו באין ללמוד מן הקל וחומר אלא מדו קנין כסף. רבינא אמר מדאורייתא מיפשט פשיטא אבדל - פירושו: רבינא בא לקיים לעולם אימא לך דביאה אירוסין עושה. ודקאמרת: מאי שנא הכא דפשיטא ליה, מאי שנא הכא דמספקא ליה? - בדאורייתא פשיטא דאבלה בין בביאה בין בכסף, והא דשלח ליה לאוסרה בתרומה - מדרבנן, ומדרבנן היה רבי יהודה בן בתיה דן קל וחומר. דביאה פשיטא ליה דאבלה אפילו מדרבנן, דלא שייך בה פישט סימפון, משום דאין אדם שותה בבוס אלא אם כן בודק. ומקל וחומר רוצה לדון דבכסף נמי ליכא למיפשט לסימפון, כדמפרש בגמרא.

זו שביאתה מאבילתה בתרומה - פירש הקונטרס: דבנישאת פשיטא דכולי עלמא מודו ולא חיישינן לסימפון, דאין אדם שותה בבוס אלא אם כן בודק, וידע וקבל עליו. וקשה מה שפירש בקונטרס דאיידי בנישאת. דהא לא בא רבינא ליישב אלא דאירוסין עושה ויש ליישב, דהכי קאמר: כי היכי דבנישואין פשיטא ליה דאבלה, דכולי עלמא מודו דאין אדם שותה בבוס אלא אם כן בודק - הכי נמי אינו בא עליה אלא אם כן בודק, ואין אדם עושה בעלתו בעילת זנות. והרב רבי משה פירש, דהכי קאמר: מה שפחה כנענית, שאין ביאתה מאבילתה בתרומה אפילו מן התורה - כספה מאבילתה אפילו מדרבנן, זו שביאתה מאבילתה מן התורה - אינו דין שכספה מאבילתה אפילו מדרבנן? ומיירי שפיר בביאה שלא על ידי חופה, עד

לְטַמָּא מִשְׁכָּב תַּחְתּוֹן פְּעִלְיוֹן. וְאִם נִישְׂאָת לְכַהֵן - אוֹכְלַת בְּתְרוּמָה, וְאִם בָּא עֲלֶיהָ אֶחָד מִכָּל עֵרְוֹת שִׁבְתוּרָה - מוּמְתִין עַל יְדֶיהָ וְהִיא פְטוּרָה. וְאִם בָּא עֲלֶיהָ אֶחָד מִן הַפְּסוּלִין - פְּסָלָהּ מִן הַפְּהוּזֹת. קִתְּנֵי בִיאַה, וְקִתְּנֵי נִישְׂאָת. - הֲכִי קֵאָמְרִי: אִי הֲנִי נִישְׂאוֹן דְּכַהֵן נִיגְהוּ - אוֹכְלַת בְּתְרוּמָה. - תָּא שְׁמַעֵ: וְכַבֵּר שְׁלַח יוֹחֲנָן בֶּן בִּגְוֵי אֶצֶל רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתוּרָה לְנִצְיָבִין: שְׁמַעְתִּי עֲלֶיךָ שְׂאֵתָה אוֹמֵר אַרוּסָה בֵּת יִשְׂרָאֵל אוֹכְלַת בְּתְרוּמָה. - שְׁלַח לֹא: וְאֵתָה אִי אֵתָה אוֹמֵר בְּנֵי מוֹחֲזָקֵי בְּךָ שְׂאֵתָה בְּקֵי בְּחֻדְרֵי תוֹרָה, לְדְרוֹשׁ בְּקַל וְחוֹמֵר אִי אֵתָה יוֹדְעֵ? וְזִמָּה שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית שְׂאוֹן בִּיאַתָּה מֵאֲבִילְתָּה בְּתְרוּמָה - כִּסְפָּהּ מֵאֲבִילְתָּה בְּתְרוּמָה, זֹו שְׂבִיאַתָּה מֵאֲבִילְתָּה בְּתְרוּמָה - אִינוּ דִּין שִׁכְסָפָהּ מֵאֲבִילְתָּה בְּתְרוּמָה? אֲבָל מָה אַעֲשֶׂה שְׁהָרִי אֲמָרוּ חֲכָמִים: אִין אַרוּסָה בֵּת יִשְׂרָאֵל אוֹכְלַת בְּתְרוּמָה עַד שֶׁתִּפְגַּם לַחֻפָּה. הֲכִי דְמִי? אִי בְּבִיאַה שְׁעַל יְדֵי חוּפָה, וְכִסְפָּה שְׁעַל יְדֵי חוּפָה - בְּתַרְוִיָּהּ מִיכָל אֲכָלָה? וְאֵלָּא בְּבִיאַה שְׁעַל יְדֵי חוּפָה, וְכִסְפָּה שְׁלָא עַל יְדֵי חוּפָה - הֲכָא תַרְתִּי וְהֲכָא תְדָא. אֵלָּא לֹא - בְּבִיאַה שְׁלָא עַל יְדֵי חוּפָה, וְכִסְפָּה שְׁלָא עַל יְדֵי חוּפָה. אִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא נִישְׂאוֹן עוֹשֶׂה - מִשּׁוּם הֲכִי פְּשִׁימָא לִיהָ דְאֵלִימָא לָהּ בִיאַה מְכַסֵּף, אֵלָּא אִי אֲמַרְתָּ קְדוּשֵׁין עוֹשֶׂה - מִאִי שְׁנָא הֲכָא דְפְּשִׁימָא לִיהָ, וְמִאִי שְׁנָא הֲכָא דְמְסַפְקָא לִיהָ? אֲמַר רַב נַחְמָן בְּרִי יִצְחָק: לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ בְּבִיאַה שְׁעַל יְדֵי חוּפָה, וְכִסְפָּה שְׁלָא עַל יְדֵי חוּפָה. וְדִקְאָמַרְתָּ: הֲכָא תַרְתִּי וְהֲכָא תְדָא - קַל וְחוֹמֵר מִיַּהָ אִוִּיתִיהּ. וְהָכִי שְׁלַח לִיהָ: וְזִמָּה שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית שְׂאוֹן בִּיאַתָּה מֵאֲבִילְתָּה בְּתְרוּמָה אֲפִילוּ עַל יְדֵי חוּפָה - כִּסְפָּהּ מֵאֲבִילְתָּה בְּתְרוּמָה בְּלֹא חוּפָה, זֹו שְׂבִיאַתָּה מֵאֲבִילְתָּה בְּתְרוּמָה עַל יְדֵי חוּפָה - אִינוּ דִּין שִׁכְסָפָהּ מֵאֲבִילְתָּה בְּתְרוּמָה בְּלֹא חוּפָה? אֲבָל מָה אַעֲשֶׂה שְׁהָרִי אֲמָרוּ חֲכָמִים: אִין אַרוּסָה בֵּת יִשְׂרָאֵל אוֹכְלַת בְּתְרוּמָה עַד שֶׁתִּפְגַּם לַחֻפָה, מִשּׁוּם דְּעוּלָא. - וְכֵן בֵּן בִּגְוֵי, גְּבִי שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית - לֹא שְׂיִיר בְּקִנְיָנָה, הֲכָא - שְׂיִיר בְּקִנְיָנָה. רַבִּינָא אֲמַר: מְדֻאָרִייתָא - מִיפְשֵׁט פְּשִׁימָא לִיהָ דְאֲכָלָה, וּמְדֻרְבְּנָן הוּא דְשְׁלַח לִיהָ. וְהָכִי שְׁלַח לִיהָ: שְׁמַעְתִּי עֲלֶיךָ

לְטַמָּא מִשְׁכָּב תַּחְתּוֹן כְּעִלְיוֹן - שְׁעוּשָׁה בּוֹעֵלָה מוּשָׁב וּמוּשָׁב אֲפִילוּ עֶשֶׂר מִצְעוּת. אֲבָל לֹא לְהוֹיֹת אֶב הַטּוּמָאָה לְטַמָּא אֲדָם וְכֹלָם כְּמִשְׁכָּבָה שֶׁל נָדָה עֲצֻמָּה, אֲלֵא לְטַמָּא אוֹכְלִין וּמוֹשְׁקִין כְּעִלְיוֹנוֹ שֶׁל זֶב. וְכֵן מִפְּרֹשׁ לַהּ בְּמִסְכַּת נָדָה (לכ.ב). אֲבָל פְּחוּתָה מִבֵּת שֶׁלשׁ שָׁנִים - אִינָה מִטְמָאָה אֶת בּוֹעֵלָה אֲלֵא טוּמָאת עֶרְב, כְּנוּגַע בְּעַלְמָא. נִישְׂאָת לְכַהֵן - קָא סַלְקָא דַּעְתָּךְ שְׁכַנְסָה לַחֻפָּה לְנִישְׂוֹאִין אוֹכְלַת בְּתְרוּמָה, אֲבָל פְּחוּתָה מִבֵּת שֶׁלשׁ שָׁנִים - אִין חוּפָתָה מֵאֲבִילְתָּה, הוּאִיל וְאִין בִּיאתָה בִיאַה. וְהִיא פְטוּרָה - דְּכַתְּבִי: לְפִי שְׂאִינָה בֵּת עוֹנְשִׁין. אִי הֲנִי נִישְׂאוֹן - הֲאִי מִתְקַדְּשֶׁת בְּבִיאַה דְתַנָּא בְּרִישָׁא, אִי לְכַהֵן הוּי - אוֹכְלַת בְּתְרוּמָה. שְׂאוֹן בִּיאתָה מֵאֲבִילְתָּה - אִם בֹּא עֲלֶיהָ כֹּהֵן, וְלֹא קִנְיָה בְּכִסְפָּה - אִינָה אוֹכְלַת, דְּבַעֲיָן "קִנְיָן כִּסְפָּה". וְקוּדְשִׁין נִמְי לֹא תַפְסִי בָּהּ, שְׁתַּהֲא מְקוּדְשֶׁת לֹו בְּבִיאתָה - שְׁהָרִי הוּי כְּחַמּוּר, עַם הַרוּמָה לְחַמּוּר. כִּסְפָּה מֵאֲבִילְתָּה - אִינָה וְיֻקְרָא (ב) "קִנְיָן כִּסְפָּה הוּא יֵאכַל בו". זו שְׂבִיאַתָּה מֵאֲבִילְתָּה - קָא סַלְקָא דַּעְתָּךְ הִשְׁתָּא דְבִיאַה עִישָׁה נִישְׂאוֹן, כְּדִמְפְּרַשׁ וְאוּלַי. וְנִישְׂאָת פְּשִׁיטָא לִיהָ דְאֲבַלְהָ, דְנִפְקָא לִיהָ כְּסַפְרֵי מִכָּל טְהוֹר בִּיתְרֵךְ יֵאכַל אוֹתוּר. וְחָךְ דְּבֵן בֵּן גַּב הַתָּם תַּנִּי לַהּ. הֲכִי דְמִי - דִּילִיק כִּסְפָּה מְבִיאַה. אִי נִימָא בִיאַה שְׁלֹאֲחַר חוּפָה, וְלִיק מִינְיָה כִּסְפָּה שְׁהַכְּנִיסָה אַחֲרַי כֵּךְ לַחֻפָּה. בְּתַרְוִיָּהּ אֲבַלְהָ - וְמִאִי "אֲבָל מָה אַעֲשֶׂה" דְקִאמַר? אֵלָּא בְּבִיאַה שְׁעַל יְדֵי חוּפָה - וְקָא יִלִּיק מִינְיָה כִּסְפָּה שְׁלָא עַל יְדֵי חוּפָה, הֲכִי יִלִּיק לַהּ מִינְיָה? הֲכָא תַרְתִּי וְהֲכָא תְדָא! מִאִי שְׁנָא - בִיאַה דְפְּשִׁיטָא לִיהָ. וְמִאִי שְׁנָא - כִּסְפָּה דְמְסַפְקָא לִיהָ. וְאֲפִילוּ עַל יְדֵי חוּפָה - דְהָא לֹא בֵּת נִישְׂאוֹן הוּא. מִשּׁוּם דְּעוּלָא - דְאֲמַרְנִין בְּרִישׁ פִּירְקָא הוּא. (הא.א) שְׁמָא יִמּוּנּוּ לַהּ כּוּס בֵּית אֲבִיָּה, וְתַשְׁקָה לֹאחִיָּה וְלֹאחֻוֹתֶיהָ. לֹא שְׂיִיר בְּקִנְיָנָה - אַחֲרַ שְׁתַּן הַכִּסְפָּה אִין הַקִּנְיָן חֲסַר כְּלוּם. הֲכָא שְׂיִיר בְּקִנְיָנָה - דֹּאכְתִּי מִיחֲסָרָה מִסִּידָה לַחֻפָּה, לְעַנְיָ לְיֹוֹרֶשָׁה וְלִישְׁמָא לָהּ. רַבִּינָא אֲמַר - מִהֲבַא לִיכָא לְמִיפְשֵׁט דְנִישְׂאוֹן עוֹשֶׂה. דְהָא אֲפִילוּ אִירוּסִין עוֹשֶׂה אֲבַלְהָ מְדֻאָרִייתָא. וְכִסְפָּה נִמְי, מְדֻאָרִייתָא אֲבַלְהָ. וּמְדֻרְבְּנָן הוּא דְשְׁלַח לִיהָ - הָא דְשְׁלַח לִיהָ לֹאֲוֹסְרָה בְּתְרוּמָה - מְדֻרְבְּנָן הוּא דְאֲסַר לָהּ. מִשּׁוּם סִימְפּוֹן - שְׁמָא יִימְצָא בָּהּ מוּמָה, וְנִמְצָאוּ קִידוּשֵׁי טַעוּת. סִימְפּוֹן - כָּל דְבַר הַמְבַטֵּל דְבַר קְרִי סִימְפּוֹן שְׁלוֹ. כְּגוֹן, שׁוֹבֵר הוּי סִימְפּוֹן שֶׁל שֹׁטֵר, ב"שֵׁינִים אַחוּזִין" (בבא מציעא כ.א). וְכַאֵן קוּרָא סִימְפּוֹן דְבַר הַמְבַטֵּל אֶת הַקִּידוּשִׁין אוֹ אֶת הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל עֶבֶד. אִי אֵתָה יוֹדַע - בְּתַמְיָה, זו שְׂבִיאַתָּה מֵאֲבִילְתָּה - דְּבַנִּישְׂאָת מוּדָה דְלֹא חִישְׁיָנָן לְסִימְפּוֹן, דְאִין אֲדָם שׁוֹתֵה בְּבוּס אֲלֵא אִם כֵּן בּוּדְקוּ. וְיַדַּע וְקַבֵּל עֲלֶיךָ. אֲבָל מָה אַעֲשֶׂה בו' - וְלִקְמִיָּה פִּירְךָ. מִאִי בִּנְיַיְהוּ? הוּאִיל וְסוּף סוּף לֹא אֲבַלְהָ.

סימפון

שְׂאֵתָה אוֹמֵר אַרוּסָה בֵּת יִשְׂרָאֵל אוֹכְלַת בְּתְרוּמָה, וְלֹא חִישְׁיָתָ לְסִימְפּוֹן. - שְׁלַח לִיהָ: וְאֵתָה אִי אֵתָה אוֹמֵר בְּנֵי מוֹחֲזָקֵי בְּךָ שְׂאֵתָה בְּקֵי בְּחֻדְרֵי תוֹרָה, לְדְרוֹשׁ בְּקַל וְחוֹמֵר אִי אֵתָה יוֹדְעֵ? וְזִמָּה שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית שְׂאוֹן בִּיאַתָּה מֵאֲבִילְתָּה בְּתְרוּמָה - כִּסְפָּהּ מֵאֲבִילְתָּה בְּתְרוּמָה, וְלֹא חִישְׁיָנָן לְסִימְפּוֹן. זו שְׂבִיאַתָּה מֵאֲבִילְתָּה בְּתְרוּמָה - אִינוּ דִּין שִׁכְסָפָהּ מֵאֲבִילְתָּה בְּתְרוּמָה וְלֹא נִיחּוּשׁ לְסִימְפּוֹן? אֲבָל מָה אַעֲשֶׂה, שְׁהָרִי אֲמָרוּ חֲכָמִים: אַרוּסָה בֵּת יִשְׂרָאֵל אִינָה אוֹכְלַת בְּתְרוּמָה עַד

קידושין דף י עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) רמג

60 חופה קידשה בביאה, וְכִפָּה – ובקידושי כסף מדובר שְׁלֵא עַל יְדֵי
 61 חוּפָה – שקידשה ולא הכניסה לחופה, וְדָן רַבִּי יְהוּדָה בֵּן בְּתִירָא
 62 בְּקַל וְחוּמַר מִבִּיאה שֶׁעַל יְדֵי חוּפָה שֶׁאֵף בְּקִדוּשֵׁי כֶסֶף לְחוּד תּוֹכֵל
 63 לֵאכּוֹל בְּתֵרוּמָה. דּוּחָה הַגְּמָרָא שֶׁקַּל וְחוּמַר זֶה מוּפָרֵךְ מֵעִיקְרוֹ: שֶׁכֵּן
 64 הֵבִיא תְּרִי – בְּקִנְיָן שֶׁל בִּיאה נִעְשׂוּ שְׁנֵי דְבָרִים: א. קִדּוּשֵׁי הַבִּיאה,
 65 ב. הַכְּנִסָּה לְחוּפָה, וְהֵבִיא – בְּקִנְיָן כֶּסֶף, הֵבִיא – נִעְשׂה רַק קִנְיָן אַחַד,
 66 קִדּוּשֵׁינִי בַלְבַּד, וְאִיךְ נּוֹכַל לְהַשׁוּתֵם וּלְלַמּוּד אַחַד מִחִבְרִינֵי. אֶלֶּא
 67 לֹא – אֵלֶּא עַל כְּרַחֵךְ צִרִיךְ לִימַר שֶׁהַדְּבָרִים אֲמֹרִים בְּבִיאה שְׁלֵא
 68 עַל יְדֵי חוּפָה – שֶׁקִּדְשָׁה בִּבִיאה וְלֹא הַכְּנִסָּה לְחוּפָה, וְכִפָּה –
 69 וּבְדוּמָה לִזְהָ בְּקִדּוּשֵׁי כֶסֶף, שְׁלֵא עַל יְדֵי חוּפָה, וְהִיא פְּשׁוּט לֹא לְרַבִּי
 70 יְהוּדָה בֵּן בְּתִירָא שֶׁבִּבִיאה וְדֹא אֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה, וּבֵא לְדוֹן קַל
 71 וְחוּמַר שֶׁאֵף בְּקִדּוּשֵׁי כֶסֶף אֹכֵלֶת. מוֹכִיחָה מִכֵּךְ הַגְּמָרָא, אִי אֲמַרְתָּ
 72 בְּשִׁלְמָא שֶׁגַּם בִּיאה לְחוּד נִשְׂוֵאִין עוֹשֶׂה, מוֹבֵן אִם כֵּן מִשּׁוּם הֵבִי
 73 וְיִמְשׁוּם שֶׁנִּשְׂוֵאִין עוֹשֶׂה, מְדוּעַ פְּשִׁיטָא לִיָּה לְרַבִּי יְהוּדָה בֵּן
 74 בְּתִירָא, דְּפִלְמָא לֵיה בִּיאה מְכַסָּה – שֶׁבִיאה עֵינִיפָה מִכֶּסֶף, וְעַל יְדֵה
 75 וְדֹא אֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה, וְאִילוּ בְּכֶסֶף, שֶׁאִין כֵּאֵן אֵלֶּא קִדּוּשֵׁינִי בַלְבַּד,
 76 צִרִיךְ קַל וְחוּמַר לְלַמּוּדוֹ שֶׁמֵאכִיל. אֶלֶּא אִי אֲמַר – כֵּן אִם אֹמַר
 77 אַתָּה, שֶׁבִיאה רַק קִדּוּשֵׁינִי עוֹשֶׂה, וְצִרִיךְ אַחַר כֵּךְ לְהַכְּנִסָּה לְחוּפָה
 78 כְּדֵי שֶׁתְּהִיָּה נִשְׂוֵאה, מֵאִי נִשְׂנָא הֵבִיא – בְּמָה שׁוֹנִים קִדּוּשֵׁי בִיאה
 79 דְּפִשְׁטָא לִיָּה לְרַבִּי יְהוּדָה בֵּן בְּתִירָא שֶׁהֵם מֵאֲכִילִים בְּתֵרוּמָה גַּם
 80 קוֹדֵם הִיּוּתָה נִשְׂוֵאה, וְכֵאֵן נִשְׂנָא הֵבִיא – בְּקִדּוּשֵׁי כֶסֶף דְּמִסְפָּקָא לִיָּה
 81 – בְּהֵם וְהוּצֵרֵךְ קַל וְחוּמַר לְלַמּוּדוֹ שֶׁמֵאֲכִילִים, מִזֶּה מְקוּם יֵשׁ לְחֹלֵק
 82 בִּינֵיהֶם הִרִי שֶׁנִּיהָם שׁוֹיִם שְׁעוּשִׁים קִדּוּשֵׁינִי בַלְבַּד, וְאִם כֵּן מוֹכַח
 83 שֶׁבִיאה נִשְׂוֵאִין עוֹשֶׂה, וְלִכֵּן פְּשׁוּט לֹא שֶׁבִּבִיאה אֹכֵלֶת.
 84 דּוּחָה הַגְּמָרָא: אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה בֵּן בְּתִירָא שֶׁהִיא פְּשׁוּט לֹא שֶׁבִיאה
 85 עוֹשֶׂה רַק אִירוּסִין, וְרַבִּי יְהוּדָה בֵּן בְּתִירָא שֶׁהִיא פְּשׁוּט לֹא שֶׁבִיאה
 86 מֵאֲכִילָה בְּתֵרוּמָה, וּבִכֶּסֶף הוּצֵרֵךְ לְקַל וְחוּמַר, דְּבִרְיֵי אֲמֹרִים
 87 בְּבִיאה שְׁעַל יְדֵי חוּפָה, וְלִכֵּן פְּשׁוּט שֶׁאֹכֵלֶת כֹּכֵל אִשֶׁה נִשְׂוֵאה,
 88 וְכִפָּה – ובקידושי כסף מדובר שְׁלֵא עַל יְדֵי חוּפָה, וְדִקְדָּמְתָּ – וְזֶה
 89 שֶׁאֲמַרְתָּ לְהַקְשׁוֹת, הֵבִיא תְּרִי – בְּקִדּוּשֵׁי בִיאה נִעְשׂוּ שְׁנֵי קִנְיִינִים,
 90 וְהֵבִיא הֵבִיא – וְאִילוּ בְּקִדּוּשֵׁי כֶסֶף יֵשׁ רַק קִנְיָן אַחַד וְאִיךְ אֲפִשֵׁר
 91 לְדַמּוּתָם, אִין זֶה דְּחִיָּה, שֶׁכֵּן קַל וְחוּמַר מִיָּה אִיתִיהּ – הֵקַל וְחוּמַר
 92 מִכֵּל מְקוּם גַּם בּוֹפֵן זֶה יִשְׁנֵו, וְכִפִּי שֶׁמִּבּוּאָר לְהֵלֵךְ.
 93 וְהִי שְׁלֵחָ לִיָּה – רַבִּי יְהוּדָה בֵּן בְּתִירָא לְרַבִּי יוֹחָנָן בֵּן בֶּגֶב, וְזֶה
 94 שְׁפָחָה בְּנִעְנִיָּת שֶׁאִין בִּיאה – לְשֵׁם קִדּוּשֵׁינִי מֵאֲכִילָתָה בְּתֵרוּמָה
 95 אֲפִילוּ עַל יְדֵי חוּפָה – לְפִי שֶׁאִין קִדּוּשֵׁינִי וְנִשְׂוֵאִין תּוֹפְסִים בָּהּ,
 96 וּמִכֵּל מְקוּם אִם קִנְיָה הֵכֵן בְּכֶסֶף לְהִיּוֹת לֹא לְשִׁפְחָה בְּכֶסֶף זֶה
 97 מֵאֲכִילָתָה בְּלֹא חוּפָה, זֶה – אִשֶׁת כְּדוֹן שְׁבִיבָתָה – לְשֵׁם קִדּוּשֵׁינִי
 98 מֵאֲכִילָתָה בְּתֵרוּמָה עַל יְדֵי חוּפָה שֶׁלֹּא אַחַר הַקִּדּוּשֵׁינִי, אִינוּ דִּין
 99 שְׁכִפְסָה – שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה עַל יְדֵי יָהּ מֵאֲכִילָתָה בְּתֵרוּמָה אֲפִילוּ בְּלֹא
 100 חוּפָה, אֲכֵל מַה אֲעִשֶׂה – אֵף שֶׁמֶן הַתּוֹרָה יִכּוּלָּה לֵאכּוֹל, מִכֵּל מְקוּם
 101 גַּם דְּעֵתִי הִיא שֶׁהֵלְכָה לְמַעֲשֶׂה לֹא תֵאכֵל, שְׁחֵרִי אֲמִרוּ חֲכָמִים אִין
 102 אֲרוּסָה לְכוּן שֶׁהִיא בֵּת יִשְׂרָאֵל אֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה עַד שֶׁתִּכְנַס לְחוּפָה,
 103 מִשּׁוּם הַטַּעַם דְּעוֹלָא שֶׁאֲמַר שֶׁמֵא כִּשְׁמִיזוּג לָה כּוֹס שֶׁל תְּרוּמָה
 104 בְּעוּדָה בֵּית אֲבִיָּה תִשְׁקָה לְאַחִיָּה וְלֹאֲחִיוּתִיהּ, וְנִמְצָא שֶׁמִּכְשִׁילָה
 105 זֵרִים בִּאֲכִילַת תְּרוּמָה.
 106 מְסִימַת הַגְּמָרָא: וְכֵן בֵּן בֵּן שֶׁאֲמַר שֶׁאֵף מְדֹאֲרִייתָא אֲסוּרָה
 107 לֵאכּוֹל, טוֹבֵר שֶׁאִין לְלַמּוּד מִשִּׁפְחָה לֵאשֶׁה, כִּי נִבִּי שְׁפָחָה בְּנִעְנִיָּת
 108 לֹא שִׁירִי בְּקִנְיָנָה – שֶׁנִּקְנִיתָ לֹא לְגַמְרָא עַל יְדֵי הַכֶּסֶף בְּלֹא תּוֹסֶפֶת שׁוֹם
 109 קִנְיָן אַחַר וְלִכֵּן כִּסְפָה מֵאֲכִילָה, אֲבֵל הֵבִיא – בִּאִשֶׁה הַמְאֹרֶסֶת
 110 לְכוּן שִׁירִי בְּקִנְיָנָה – שֶׁנִּעְנִיָּן צִרִיךְ לְהַכְּנִסָּה לְחוּפָה כְּדֵי שֶׁתְּהִיָּה
 111 אִשֶׁתּוֹ גְּמוּרָה, לְפִיכֵךְ אִין לְדַמּוּתָה לְשִׁפְחָה וְלִמּוּר שֶׁאֵף כִּסְפָה
 112 מֵאֲכִילָה.
 113 דְּעָה אַחֲרֵת מְדוּעַ אִין הוֹכַחָה מִן הַבְּרִייתָא שֶׁבִיאה עוֹשֶׂה נִשְׂוֵאִין:
 114 רַבִּינָא אֲמַר, מְדֹאֲרִייתָא מִיִּשְׁטַט פְּשִׁיטָא לִיָּה לְבֵן בֶּגֶב דְּאֶבְלָה
 115 אֲרוּסָה בְּתֵרוּמָה, מִשּׁוּם שֶׁעַל יְדֵי קִנְיָן קִדּוּשֵׁינִי הִיא נִחְשֶׁבֶת קִנְיָן
 116 כִּסְפֹה, וְלִכֵּן גַּם אִם בִּיאה רַק אִירוּסִין עוֹשֶׂה אֹכֵלֶת, וְמִדְּרַבְּנֵי הוּא
 117 דְּשִׁלְחָ לִיָּה – לְרַבִּי יְהוּדָה בֵּן בְּתִירָא, וְהֵבִי שְׁלֵחָ לִיָּה, שְׁמַעְתִּי עוֹלָה
 118 שְׂאֵתָה אֲמַר אֲרוּסָה לְכוּן שֶׁהִיא בֵּת יִשְׂרָאֵל אֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה

1 עוד חומרא יש לטומאת הבעול בדומה לנדה: שאם ישב או שכב
 2 על מטה ותחתיו כמה מצעות, די בזה כדי לְטַמָּא מְשַׁכְּבֵי וּמִצְעוֹ
 3 תַּתְּהוֹן – שִׁישֵׁב מֵעֲלֵיו הִגֵּם שֶׁלֹּא נִגַּע בּוֹ. בְּעֵלְיוֹן – שֶׁל זֶבֶב, וְטוֹמֵאת
 4 מִצְעָה זֶה הִיא כְּטוֹמֵאת חֶפֶץ שׁוֹב נוֹשֵׂא וְאִינוּ נוֹגַע בּוֹ, דֵּהִיִּינוּ
 5 שֶׁהַמִּצְעָה מִטְמֵא רַק אֹכֵלִין וְמוֹשְׁקִין. אֲבֵל קוֹדֵם שֶׁלֵּשׁ שָׁנִים וַיּוּם
 6 אַחַד שֶׁאִינָה בֵּת בִּיאה, אִינָה מִטְמֵאָה אֶת הַבּוֹעֵל אֲלֵא כְּנוּגַע בְּנִדְהָ,
 7 שְׁטוֹבֵל וְטֵמֵא עַד הָעֶרֶב וְטֵהָר.
 8 וְאִם נִישְׂאָת לְכַהֵן – שֶׁקִּדְשָׁה אֲבִיָּה לְכַהֵן, וְהַכְּנִסָּה לְחוּפָה כִּשְׁהִיא
 9 בֵּת שֶׁלֵּשׁ שָׁנִים וַיּוּם אַחַד, אֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה, כְּדִין בֵּת יִשְׂרָאֵל
 10 הַנִּשְׂוֵאה לְכוּן הָאֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה. אֲבֵל הַכְּנִסָּה כִּשְׁהִיא בְּפּוֹת
 11 מִכֵּךְ, כִּיּוֹן שֶׁאִינָה רְאוּיָה לְבִיאה, אִין חוּפָה תּוֹפְסַת בֵּה אֵלֶּא נִשְׂאֵרֶת
 12 אֲרוּסָה כְּמוֹ שֶׁהִיָּתָה וְאִינָה אֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה עַד שֶׁתִּכְנַס לְחוּפָה
 13 אַחַר שֶׁתְּהִיא רְאוּיָה לְבִיאה. וְאִם בֵּא עוֹלָה אֲחֵר מִכָּל עֲרִיּוֹת שְׁבִתוּרָה
 14 – הַמְּפֹרָשׁוֹת בְּפִרְשַׁת אַחֲרֵי מוֹת (וַיִּקְרָא יְהוָה) מוֹמְתִין עַל יְדֵה, כְּדִין
 15 כֵּל הַבַּא עַל הָעֵרֶוּה שֶׁהוּא בְּמִיתָה, וְהִיא פְּמוּרָה הוּאִיל וְהִיא קִטְנָה
 16 וְאִינָה בֵּת עוֹנִשִׁין. וְאִם בֵּא עוֹלָה אֲחֵר מִן הַפְּסוּלִין – כְּגוֹן חֲלָל נִתִּין
 17 מִמּוֹר עֲבוּרִים, אוֹ אֲלֻמְנָה לְכוּן גְּדוֹל פְּסָלָה מִן הַפְּהוּנָה, שֶׁנִּעְשִׂית
 18 זוּנָה עַל יְדֵי בִיאתָה.
 19 מוֹכִיחָה הַגְּמָרָא מִמִּשְׁנָה זֶה: קָתְנִי בְּרִישָׁא בִּיאה – שֶׁבֵּת שֶׁלֵּשׁ שָׁנִים
 20 וַיּוּם אַחַד מִתְּקַדְּשַׁת בִּבִיאה, וְקָתְנִי בְּהַמְשָׁךְ, וְאִם נִישְׂאָת לְכוּן
 21 אֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה, מִשְׁמַע שֶׁאִם לֹא נִישְׂאָה לֹא אֵף עַל פִּי שֶׁקִּדְשָׁה
 22 בְּבִיאה אִינָה אֹכֵלֶת, וְהִיא שֶׁבִיאה רַק אִירוּסִין עוֹשֶׂה וְלֹא נִשְׂוֵאִין.
 23 דּוּחָה הַגְּמָרָא: שֶׁלְעוֹלָם נִשְׂוֵאִין עוֹשֶׂה, וְמָה שֶׁכְּתוּב וְאִם נִישְׂאָת,
 24 הֵבִי קָאֵמֵר – כֵּךְ פִּירוּשׁ הַדְּבָרִים, אִי הִנֵּי נִשְׂוֵאִין – אִם הַנִּשְׂוֵאִין
 25 הֵלֵל שׁוֹנֵעֵשׂ עַל יְדֵי בִיאה, דְּכַהֵן נִינְהוּ – הֵם נִשְׂוֵאִין לְבַעַל שֶׁהוּא
 26 כּוֹן, אֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה מִיָּד, שֶׁכֵּן מֵאֲכִיל אֶת אִשְׁתּוֹ הַנִּשְׂוֵאה
 27 בְּתֵרוּמָה.
 28 הַגְּמָרָא מְנַסֶּה לְפִשְׁטוֹת אֶת הַסֵּפֶק: תָּא שְׁמַע, וְכִפִּי שְׁלֵחָ יוֹחָנָן בֵּן בֶּגֶב
 29 בֵּן אֶבְלָר רַבִּי יְהוּדָה בֵּן בְּתִירָה, לְנִצְבִיבִין – שֶׁם עִירוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה,
 30 שְׁמַעְתִּי עוֹלָה שְׂאֵתָה אֲמַר שֶׁאִשֶׁה אֲרוּסָה לְכוּן וְהִיא בֵּת יִשְׂרָאֵל,
 31 אֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה גַּם קוֹדֵם הַנִּשְׂוֵאִין, וְמָה טַעַם לִמּוּר כֵּן. שְׁלֵחָ לֹא –
 32 רַבִּי יְהוּדָה בֵּן בְּתִירָא, וְאֵתָה אִי וְאֵהֵם אִין אֵתָה אֲמַר בֵּן מִסְכִּים
 33 לְדִין זֶה, מוֹחֲזִיקִי – יוֹדַע אִנִּי בֵּךְ שְׂאֵתָה בְּכִי בְּחֵרֵי תוֹרָה, יוֹדַע
 34 לְדַרְזֵשׁ בְּקַל וְחוּמַר בְּכֵל מְקוּם תּוֹרָה, אִי אֵתָה יוֹדַע לְדַרְזֵשׁ קַל
 35 וְחוּמַר זֶה הַמְּתִירָה לֵאכּוֹל. וְזֶה שְׁפָחָה בְּנִעְנִיָּת שֶׁאִין בִּיאה
 36 מֵאֲכִילָתָה בְּתֵרוּמָה בְּשׁוּם עֵינִין, בִּין אִם יוֹבֵא עֲלֶיהָ כְּהֵן כְּדֵי לְקַנּוּתָה
 37 בְּכֵךְ לְהִיּוֹת שִׁפְחָתָה, אִינָה אֹכֵלֶת לְפִי שֶׁאִין שִׁפְחָה קִנְיָת בְּבִיאה,
 38 וּבִין אִם יִתְכוּיִן לְקִדְשָׁה לֹא לֵאשֶׁה בְּבִיאתָה, אִינָה אֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה
 39 לְפִי שֶׁאִין קִדּוּשֵׁינִי תּוֹפְסִים בְּעֲבוּרִים, וּמִכֵּל מְקוּם בְּכֶסֶף מֵאֲכִילָתָה
 40 בְּתֵרוּמָה – אִם קִנְיָה הֵכֵן בְּכֶסֶף לְהִיּוֹת לֹא לְשִׁפְחָה, מוֹתֵרֶת
 41 מֵאֲכִילַת תְּרוּמָה, זֶה – אִשֶׁה שְׁבִיבָתָה מֵאֲכִילָתָה בְּתֵרוּמָה – שֶׁאִם בֵּא
 42 עֲלֶיהָ כְּהֵן לְשֵׁם נִשְׂוֵאִין אֹכֵלֶת כְּמִבּוּאָר לְעִיל שֶׁבִיאה עוֹשֶׂה
 43 נִשְׂוֵאִין אִינוּ דִּין שְׁכִפְסָה מֵאֲכִילָתָה בְּתֵרוּמָה – קַל וְחוּמַר שֶׁעַל יְדֵי
 44 קִנְיָן כֶּסֶף אֹכֵלֶת.
 45 וּמְסִיִּים רַבִּי יְהוּדָה בֵּן בְּתִירָה: אֵף שֶׁמְדַבֵּר תּוֹרָה אֹכֵלֶת, אֲבֵל מַה
 46 אֲעִשֶׂה שְׁחֵרִי אֲמִרוּ חֲכָמִים אִין אֲרוּסָה לְכוּן שֶׁהִיא בֵּת יִשְׂרָאֵל
 47 אֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה עַד שֶׁתִּכְנַס לְחוּפָה, וְלְפִיכֵךְ אֵף אִנִּי מוֹרָה כֵּן הֵלְכָה
 48 לְמַעֲשֶׂה שֶׁלֹּא תֵאכֵל, מִחֲמַת דְּבִרֵי הַחֲכָמִים.
 49 מְבַרֵּרֶת הַגְּמָרָא: חִיבֵי דְמֵי – עַל אִיזָה מְקַרָּה שֶׁל אֲרוּסָה שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה
 50 בְּכֶסֶף דְּנֹה הַתְּנָאִים שֶׁרִשְׂאִית לֵאכּוֹל מִצַּד קַל וְחוּמַר מִבִּיאה, אִי
 51 בְּבִיאה שְׁעַל יְדֵי חוּפָה – שֶׁהַכְּנִסָּה לְחוּפָה וְלֵאחַר מִכֵּן קִדְשָׁה
 52 בְּבִיאה, וְכִפָּה – וּבְדוּמָה לִזְהָ בְּקִדּוּשֵׁי כֶסֶף, שְׁעַל יְדֵי חוּפָה –
 53 שֶׁלֹּא אַחַר שֶׁקִּדְשָׁה בְּכֶסֶף הַכְּנִסָּה לְחוּפָה, וְרוּצָה לְלַמּוּד בְּקַל וְחוּמַר
 54 מִבִּיאה שֶׁאֵף בְּכֶסֶף שֶׁעַל יְדֵי חוּפָה אֹכֵלֶת. אִי אֲפִשֵׁר לִמּוּר כֵּךְ, הִרִי
 55 בְּתֵרוּיָהוּ – בְּשֵׁנֵי הַמְּקָרִים הַמְּדוּבָרִים, לְדְבָרֵי הַכֵּל הֵלְכָה לְמַעֲשֶׂה
 56 מִיִּכֵל אֶבְלָה בְּתֵרוּמָה, שֶׁכֵּבֵר נִכְנַסָּה לְחוּפָה וְהִיא כֹּכֵל אִשֶׁה נִשְׂוֵאה
 57 רִגְלָה, וְלִמָּה סִיִּים רַבִּי יְהוּדָה בֵּן בְּתִירָא 'אֲבֵל מַה אֲעִשֶׂה שֶׁהִרִי
 58 אֲמַרוּ חֲכָמִים אִין אֲרוּסָה בֵּת יִשְׂרָאֵל אֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה.
 59 וְאֵלֶּא נִאֲמַר דְּבִרְיֵי אֲמֹרִים בְּבִיאה שְׁעַל יְדֵי חוּפָה – שֶׁלֹּא אַחַר

46 משפחתה להשקותם.
 47 שנינו במשנה, כְּכֶסֶף, בֵּית שְׂמַאי אֹמְרִים אֹמְרִים דְּרִינְר וְכוּ';
 48 מבארת הגמרא מַאי טַעְמֵיהוּ דְּבֵית שְׂמַאי שְׁקֻדְשֵׁי בְדִינְר: אָמַר
 49 רַבִּי יוֹדָא טַעְמֵיהוּ, שְׁכֵן אִשָּׁה מְקַפְּדַת עַל עֲצָמָה - עַל כְּבוֹדָה, וְאֵין
 50 מְתַקְּנֵת - אינה גומרת בדעתה להתקדש בַּפְּחוֹת מְדִינָה. אֲבִי
 51 הַבֵּין שְׂכוּנוֹת ר' זִירָא שְׁגַם הַסְכִּימָה לְהַתְּקַדֵּשׁ בַּפְּחוֹת אִינְה
 52 מְקוּדְשָׁת, לְפִיכָךְ הִקְשָׁה לוֹ: אָמַר לִיה אֲבִי לר' זִירָא, אֲלֵא מַעְתָּה -
 53 לְדַבְרִיךְ שְׂכַסְפָּה הַקְדוּשִׁין תְּלוּי בְּקַפִּידַת הַאִשָּׁה, אִם כֵּן נָשִׁים
 54 עֲשִׂירוֹת כְּגוֹן כְּנָתִיָּה - בְּנוֹתֵינוּ דְּרַבִּי יְנָאי שְׁהִיה עֲשִׂיר, דְּקַפְּדִין
 55 אֲנַפְּשִׁיָּהוּ - עַל כְּבוֹדוֹ, וְלֹא מְקַדְּשֵׁי - אִינְי מְתַרְצוֹת לְהַתְּקַדֵּשׁ
 56 בַּפְּחוֹת מְתַרְקְבָא - שְׁלוֹשָׁה קַבִּים דְּרִינְר זֹהָב, הִכִּי נָמִי - הָאִם
 57 תֹּאמַר לְגַבִּיהוֹן דְּאִי פְּשִׁטָּה אַחַת מֵהוֹן יָדָה וְקַבְּלָהּ הָד וְזוּא מֵאֲחַר
 58 [מֵאֲחֹר] לְשֵׁם קְדוּשִׁין, הִכִּי נָמִי דְּלֵא הוּוּ קְדוּשִׁין - מִשׁוּם שְׁנַעְשׂו
 59 בַּפְּחוֹת מְתַרְקַבָּא שְׂרַגִּילָה לְהַקְפִּיד עֲלֵיהּ, וְדֵאִי אֵין סַבְרָא לֹאמַר כֵּךְ.
 60 וְעַל כִּרְחֻנָּה שְׂהַכְסֵף אִינְו תְּלוּי בְּקַפִּידַת שֵׁל הַמְתַקְדְּשׁוֹת, וְאִף
 61 הַמְקַדֵּשׁ בְּפִרוּטָה שְׁנַחֲשַׁבְת כְּכֶסֶף לְכָל עֵינִין אַחַר חִלּוֹ הַקְדוּשִׁין.
 62 מְבַאֵר ר' זִירָא אַתְּ כּוּוֹנוֹת: אָמַר לִיה - לֹאֲבִי, אִם פְּשִׁטָּה יָדָה וְקַבְּלָהּ
 63 מִיַּד הַמְקַדֵּשׁ פְּחוֹת מְדִינָה, לֹא קְאָמְרִנָּא - אִינְי אֹמְרֵי שֵׁישׁ לְלַכַּת
 64 אַחַר רִגְיָלוֹת הַנְּשִׁים, כִּי וְדֵאִי הַמוּכְנָה לְהַתְּקַדֵּשׁ בַּפְּחוֹת, וְאִפִּילוּ
 65 בְּפִרוּטָה מְקוּדְשָׁת. כִּי קְאָמְרִנָּא שֵׁישׁ לְלַכַּת אַחַר הַרְגִילוֹת וְאִינְה
 66 מְקוּדְשָׁת בַּפְּחוֹת, כְּגוֹן דְּקַדְּשָׁה כְּלִילָא, וּמַחֲמַת הַחֲשִׁיכָה אִינְה
 67 רֹאזָה מֵה נִתְּן. אִי נָמִי דְּשׁוּיָה - שְׁמִינְתָה הַאִשָּׁה שְׁלִיחַת שֵׁיקְבַל
 68 עֲבוּרָה קְדוּשִׁין, בְּכַגּוֹן זֶה שְׂאִינְה יוֹדַעַת בְּכַמְהָ קִידֵשׁ, סוֹבְרִים בֵּית
 69 שְׂמַאי שְׂמִכּוּן שְׂרוּב נָשִׁים מְקַפִּידוֹת עַל דִּינָר נַחֲשָׁב כְּאִילוּ אִף הִיא
 70 אֲמַרָה שְׁלֹא תִתְּקַדֵּשׁ בַּפְּחוֹת, וּבִנְתוֹ ר' יְנָאי כְּאִילוּ פִּירְשׁוּ שְׂאִינְן
 71 מְתַרְצוֹת בַּפְּחוֹת מְשַׁלְּשָׁה קַבִּין שֵׁל זְהוּבִים.
 72 טַעַם אַחַר לְדַעַת בֵּית שְׂמַאי: רַב יוֹסֵף אָמַר, טַעְמֵיהוּ דְּבֵית שְׂמַאי
 73 שְׁקֻדְשֵׁי דִינָר, לְפִי שְׂסוּבְרִים כְּרַבִּי יְהוֹדָה אָמַר רַב אֲסִי, דְּאָמַר רַב
 74 יְהוֹדָה אָמַר רַב אֲסִי, כָּל 'כְּסָף' הָאָמּוֹר [הַמוּזְכָּר] בְּתוֹרָה, שִׁיעוּרוֹ
 75 כְּעֵרְבוֹ שֵׁל כְּסָף צוּרִי - הַמְטַבְּעוֹת שְׁנַהֲגוּ בּוֹמְנָם בְּמִדְיַת 'צוּר',
 76 שְׁהוּא עֵרֶךְ הַמְטַבְּעֵה שְׁהִיה נַהוּג בְּדוּרוֹ שֵׁל מִשָּׁה, זְמַן נִתְּיַנַּת הַתּוֹרָה.
 77 וְשֵׁל דְּבְרִיָּהֶם - וְכַל כֶּסֶף שְׁהוּזְכַר בְּתַקְנֹת חֲכָמִים, שִׁיעוּרוֹ כְּעֵרֶךְ
 78 שֵׁל כְּסָף מְדִינָה - הַכֶּסֶף שְׁהִיה נַהוּג בּוֹמְנָם, וְעֵרְכוּ שְׁמִינְיַת מְכַסֵּף
 79 צוּרִי. וְנִמְצָא לְפִי זֶה שְׁהַכְסֵף הָאֲמּוֹר בְּתוֹרָה לְגַבִּי קִידוּשִׁין אִינְו
 80 פְּרוּטָה, שְׁפִירוּטָה עֲשׂוּיָה מְנַחֲשֵׁת וּב'צוּר' הַשְׁתַּמְשׂוּ רַק בְּמִטְבְּעוֹת
 81 הַעֲשׂוּיֹת מְכַסֵּף. וְסוֹבְרִים בֵּית שְׂמַאי שְׂמַכָּאן שְׂרַצוֹן הַתּוֹרָה
 82 שִׁיעוּשׁוֹ הַקְדוּשִׁין בְּכֶסֶף חֲשׁוּב וְלֹא בְּסַתֵּם מִמּוֹן שְׁהוּא פְּרוּטָה,
 83 לְפִיכָךְ קִבְּעוּ חֲכָמִים שִׁיעוּשׁוֹ בְּדִינָר שְׁהוּא דְּבַר חֲשׁוּב.
 84 הַגְּמָרָא עוֹבֵרַת לְדוֹן בְּדַבְרֵי רַב אֲסִי, וּבְהַמְשַׁךְ תְּבִיא טַעְמִים
 85 נּוֹסְפִים בְּדַעַת בֵּית שְׂמַאי: גּוֹפָא, אָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר רַב אֲסִי כָּל
 86 כְּסָף הָאָמּוֹר בְּתוֹרָה, עֵרְכוּ הוּא כְּעֵרְכוּ שֵׁל כְּסָף צוּרִי - הַמְטַבְּעוֹת
 87 הַנְּהוּגוֹת ב'צוּר', וְשֵׁל דְּבְרִיָּהֶם - עֵרְכוּ שֵׁל הַכֶּסֶף הַמוּזְכָּר לְגַבִּי
 88 תַקְנֹת חֲכָמִים, כְּסָף מְדִינָה - הַכֶּסֶף שְׁהִיה נַהוּג בּוֹמְנָם. מְקַשָּׁה
 89 הַגְּמָרָא: וְכָלֵלָא הוּא - הָאִם אֲכַן כָּלֵל זֶה נִכּוֹן לְכָל הַמְקוּמוֹת שְׁנוֹכַר
 90 בְּתוֹרָה 'כֶּסֶף'.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב אדר"ר, תשכ"ב
 ברקלין.
 שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום השלישי שהוכפל בו כי טוב, בו כותב אודות ענין גידול הזקן ואיך משפיע
 זה על פרנסה לכשיבוא הזמן להסתדר בפרנסה כפשוטה.

כיון שלדברי הכל זקן מגודל הוא הענין דצלם אלקים, ולדברי הכל משובח ביותר וביותר
 מהנהגה בהיפך, כמוכח אפילו בדברי אלו שאין אומרים שגידול הזקן מוכרח ע"פ דין דאורייתא,
 וכמבואר בספריהם, הרי ודאי שהמוסיף בקדושה ואשר צלם אלקים ניכר על פניו, מוסיף כל זה
 המשך בעמוד רנא

1 סימפון בעבדים ליבא - בטל את המקח. הא קא ליהו - וסבר וקביל. נמצא נגב כו
 2 - אינו בטל בכך, דהא קיימא לן: המוכר עבד לחבירו ומצא נגב או קוביוסטוס - הגיעו.
 3 וברייתא היא ובבא בתרא ב"המוכר פירות" (צ.ב.ג). קוביוסטוס - גונב נפשות. הגיעו -
 4 הרי הוא שלו, דסתם עבד נגב הוא. לכמים מוויין - דהא לא שכחו, ולא קבלו עליו. או
 5 מוכתב למלכות - שנתחייב מיתה למלך. קלא
 6 אית ליהו - וסבר וקבל. קיבל מסר והלך - סימן
 7 הוא. קיבל - עליו את המומים. משום סימפון
 8 - ליבא, משום דעולא - איבא. מסר - האב
 9 לשלוחי הבעל, או שהלכו שלוחי האב עם
 10 שלוחי הבעל ועודה בדרך. משום סימפון -
 11 איבא, משום שמא תשקה - ליבא, דליתגוד
 12 לאחיה ולאחותה גבה. תרקבא = שלשה קבין.
 13 דינירי = הובים. דשויהייה שליה - לקבל
 14 קדושה ולא נמלך בה בכמה. ובנתיה דרבי ינאי
 15 נמי, אי שו שלוח - לא הו קדושין אלא
 16 בתרקבא דינירי. כל כסף האמור בתורה כסף
 17 צורי - אם פירש שקלים הי שקל צורי, ואם
 18 סתם - הי מטבע פחוה שבצורי. ושל
 19 דבריהם כסף מדינה - לקמן מפרש לה: כסף
 20 מדינה - שמינית שבכסף צורי; אם סלע הוא -
 21 שמינית שבסלע צורי, ואם דינר הוא - שמינית
 22 שבדינר צורי; הלכך, פרוטה - לא מצית
 23 למימר, לפי שהיא של נחושה, ובוצרי מטבע של
 24 נחושת ליבא. ובקדושין כסף כתיב, דהא קידה
 25 קידה גמירי. וכיון דאפיקתיה מפרוטה - אלמא
 26 מידי דחשיבות בעי, אוקמה אדינר, כדלקמן.
 27 הכי גרסינן: גופא אמר רב יהודה כו'. ובללא הוא
 28 - שכסף שכתבו בתורה דוקא כסף כתיב או
 29 שויי. ונפקא מינה - דהוי כסף צורי ולא
 30 פרוטה.

והרי

1 עד שתקננס לחופה, משום דעולא. - וכן בג בג:
 2 סימפון בעבדים לית ליה; אי מומין שבגליי הוא - הא
 3 קא חזי ליה, אי משום מומין שבסתר - מאי נפקא
 4 ליה מיניה? למלאכה קא בעי ליה, לא איכפת ליה.
 5 נמצא נגב או קוביוסטוס - הגיעו. מאי אמרת, לסטים
 6 מוויין או נכתב למלכות - הנהו קלא אית להו. מפקדי
 7 בין למר ובין למר לא אכלה, מאי בינייהו? - איכא
 8 בינייהו קיבל, מסר והלך. "כסף בית שמאי אמרים
 9 בדינר וכו'". מאי טעמיהו דבית שמאי? - אמר רבי
 10 יורא: שכן אשה מקפדת על עצמה, ואין מתקדשת
 11 בפחות מדינר. אמר ליה אביי: אלא מעתה, כגון
 12 בנתיה דרבי ינאי דקפדן אנפשיהו ולא מקדשי בפחות
 13 מתרקבא דינירי, הכי נמי דאי פשטה ידה וקבלה חד
 14 וזא מאחר, הכי נמי דלא הו קדושין? - אמר ליה:
 15 פשטה ידה וקבלה לא קאמינא. כי קאמינא - דקדשה
 16 בליליא, אי נמי דשויה שליה. רב יוסף אמר: טעמיהו
 17 דבית שמאי פדרב יהודה אמר רב אסי, דאמר רב
 18 יהודה אמר רב אסי: כל כסף האמור בתורה - כסף
 19 צורי, ושל דבריהם - כסף מדינה. גופא, אמר רב
 20 יהודה אמר רב אסי: כל כסף האמור בתורה - כסף
 21 צורי, ושל דבריהם - כסף מדינה. ובללא הוא?

1 עד שתכנס לחופה משום דעולא - מנדקט "עד שתכנס לחופה" - משמע דהיינו במשנה
 2 אחרונה דפרק "אף על פי" (כתובות נ"ב), שאינה אוכלת בהגעת זמן עד שתכנס לחופה.
 3 ותימה: דבפרק "אף על פי" (שם) פליגי אמוראי במשנה ראשונה שאינה אוכלת בתרומה עד
 4 שיגיע זמן - אי משום דעולא, או משום סימפון. אפילו הכי, במשנה אחרונה מדר כולו
 5 דטעמא משום סימפון, כדאיתא התם. דקאמר
 6 התם: [ובתרייתא] משום סימפון. והכא קאמר
 7 משום דעולא - דהיינו משום שמא ימוגו! ויש
 8 לומר: עד שתכנס לחופה לאו דוקא, אלא עד
 9 שיגיע זמן ובמשנה ראשונה. לפי שבהגעת זמן
 10 רגילין לעשות חופה נקט חופה. ודבר רבינו משה
 11 מנרבוה מפרש: עד שתכנס לחופה הוי דוקא.
 12 דקסבר: אי לאו גודור מעיקרא משום דעולא -
 13 משום סימפון לא הוי מתחילין לגזור ולאסור עד
 14 שתכנס לחופה. שהרי מומין לא שכחו, ורוב נשים
 15 אין בהם מום. אלא מאחר שהתחילו לגזור משום
 16 דעולא, שגורו בתחילה עד הגעת זמן משום שמא
 17 ימוגו - האריכו הגזירה משם ואילך עד החופה
 18 משום סימפון, והאיל וכובר לחופה לגזור עד
 19 הגעת זמן משום דעולא. ולכך תלה הטעם
 20 בדעולא. שהוא עיקר הדבר. וגם יש ספרים דגרסי
 21 התם: עד שתכנס לחופה משום דעולא ומשום
 22 סימפון, ולפי זה ינאה. וקצת קשה: דאמר בסמוך.
 23 איכא בינייהו קבל מסר והלך. במסר והלך, למאן
 24 דאמר משום דעולא ליבא ומשום סימפון איכא,
 25 ולפירוש הרב רבינו משה קשה: מאי קאמר? הא
 26 כולוהו אית להו דעולא והדיא דסימפון.
 27 כדפירשתי. וצריך לומר: דמאי בינייהו לאו לפי
 28 האמת שנהגו בעשיה, דאז חיישין לסימפון -
 29 אלא לפי משנה ראשונה בא לפרש, מה לנו אי הוי
 30 טעמא משום דעולא או משום סימפון.
 31 קוביוסטוס - פירש הקונטרס: גונב נפשות.
 32 וקשה: דבפרק קמא דבבברות
 33 (הא, אמר: שאל קונטרסיקוס הטפסר לרבין יוחנן בן
 34 זכאי גבי שקלים ובעק לגלגולת: נגבוי הכסף אתה מוצא מאתם ואחד כבר ואחד עשר מנה, ובתניתה הכסף אתה מוצא מאה כבר. משה רבכם נגב היה, או קוביוסטוס היה, או אינו בקי
 35 בחשבונות היה? ומה ענין גונב נפשות לחסרון השקלים? לכן פירש רבינו חננאל: דקוביוסטוס - משחק בקוביא. והא דאמר בבראשית רבה (פרשת "ישלח") "ויאמר שלחני כי עלה השחר"
 36 דקאמר ליה יעקב למלאך: וכי גבב אתה או קוביוסטוס אתה שאתה מתיירא מן השחר? לפירוש הקונטרס נחא. ולפירוש רבינו חננאל נמי יש לומר, דאדם שמשחק בקוביא רגיל לודות עליו
 37 נושים הרבה, ונטמן פניהם. הנהו קלא אית להו - פירש הקונטרס: וסבר וקבל. וקשה לרבינו תם: דבפרק "המוכר פירות" (בבא בתרא צ.ב.ג.) אמר בהדיא: לטטים מוויין או מוכתב למלכות
 38 - אומר לו "הרי שלך לפניך". ומפרש רבינו תם: קלא אית להו - ולא שכחו, ולא חשו להו לסימפון, כיון דלא שכחו. ורבינו אליהו מקיים פירוש הקונטרס; דהדיא דקיבל המוכר מעות,
 39 אמרינן: מלא בדק הלוקח קודם תנית המעות הני מומין דאית להו קלא - אם כן סבר וקבל. והא דאמר לו "הרי שלך לפניך" - מיירי קודם שנתן הלוקח מעות. וקצת משמע כן התם.
 40 דפריך: ולימא המוציא מחבירו עליו הריאיה. אלמא משמע דהלוקח מוחזק.
 41 קבל מסר והלך - פירש הקונטרס: קבל או מסר או הלך, כלומר: מסר האב לשלוחי הבעל, או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל. וקשה: דמשמע הכא דבמסר לשלוחי הבעל חיישין
 42 לסימפון, ובפרק "נערה שנתפתה" (כתובות ת"ג.) אמר רב: מסירתה לבל, אף לתרומה. משמע דמשום סימפון ליבא למיחש! לכך נראה לפרש: דמסר והלך - דהא מילתא היא,
 43 והכי פירושו: מסר האב לשלוחי הבעל, והלך גם הוא עמהם. והלכך חיישין לסימפון, דאו לא בדקין לה עד שתהא בביתו. אבל מסירה דהתם - מיירי כשלא הלך עמהם, דאו ברך לה מיד.
 44 שכן אשה מקפדת על עצמה וכו' - קא סלקא דעתיה דרבי יורא אפילו פשטה ידה וקבלה קאמר דאינה מקדשה, הואיל ורגילה להקפיד על דינר, משום דכתיב "כסף" בקרא, ולגבי ידיה
 45 לא חשיב כסף אלא דבר שרגילה בו להקפיד. ומשום הכי (קפדי) וקפדין; בנתיה דרבי ינאי שרגילות להקפיד על תרקבא דינירי - הכי נמי לא יתקדשו דינר, אפילו פשטה ידה
 46 וקיבלה פחות מתרקב לא יחשב כסף לגבייהו? ואין זו סתרא! ומשני: פשטה ידה לא קאמינא - דאפילו בפרוטה הייתה מתקדשת, דכסף קרינא ביה. כי קאמינא - דקדשה בליליא, אי נמי
 47 דשויהייה שלוחי. ובהכי הוי פלוגתא דבית שמאי ובית הלל דמתניתין. ופירש הקונטרס: דבנתיה דרבי ינאי היבא דשוו שלוחי לא הו קדושין אלא דוקא בתרקבא דינירי. וקשה: דאם כן נתת
 48 דברין לשיעורין, כיון דאולינן בתר כל אחת ואחת לפי דעתה. דכהאי גוונא פריך בפרק קמא דגיטין (יד, א) ובפרק "חוקת הבתים" (בבא בתרא כ"ט, א) גבי בר אלישיבו ונראה דהכי פריך: אלא
 49 מעתה כגון בנתיה דרבי ינאי וכו', וכי תימא הכי נמי דלא מתקדשי בפחות מתרקבא דינירי - אם כן נתת דברין לשיעורין; דבנתיה דרבי ינאי משום שדן עשירות לא מתקדשי בפחות
 50 מתרקבא דינירי, ואחרות מתקדשות דינר. ומשני: פשטה ידה לא קאמינא - דגלגלה בדעתה דאינה מקפדת, ומתקדשת אפילו בשוה פרוטה. כי קאמינא - דקדשה בליליא, אי נמי דשויה
 51 שלוחי, דאו כולן שוות דבפחות מדינר אינה מתקדשת. ואו אינן יוצאות מכלל שאר נשים, דהן יודעות שלא יתנו לשליח אלא כמו לשאר נשים. כל כסף האמור בתורה סתם כסף צורי -
 52 פירש הקונטרס: אם פירש שקלים - הוי שקל צורי, ואם סתם - הוי מטבע פחוה שבצורי. הלכך, פרוטה לא מצית אמרת - לפי שהיא של נחושה, ובוצרי מטבע של נחושת ליבא, ובקדושין
 53 "כסף" כתיב, ד"קידה" גמירי. וכיון דאפיקתיה מפרוטה - אלמא מידי דחשיבות בעי, אוקמה אדינר. ולקמיה בשמעתינן פירש הקונטרס דהכי גרסינן: גופא אמר רב יהודה אמר רב
 54 אסי. והיינו משום דאי קאי אדלעיל היה ליה למיפך לאלתרי: לימא רב אסי דאמר בבית שמאי!

1 והרי טענה וכו' - פירש הקונטרס: מדקתני שתי כסף - שמע מינה קרא לאו דוקא קאמר
2 כסף, אלא אממונא בעלמא קפיד. וכיון שלא פירש כמה - לא מסרו אלא לחבמים,
3 ולא קים להו לאשבעיה בבציר מחבי. דאי קרא כסף דוקא קאמר, נהי דמעיה היא מטבע
4 הפחותה שבצורי - מיהו שתיים מנא להו? ומשני: מה כלים שנים אף כסף שנים, ומה כסף
5 דבר חשוב - אף כלים דבר חשוב, כלומר שיהיו
6 שוין שתי כסף. ולאפוקי ממאן דאמר: טענו שני
7 מחטין חייב בהודאת אחת מוקן, לכן יצאו כלים
8 למשהו - כלומר שיתחייב עליהן בכל שהוא.
9 ורבותינו מפרשים: שהדינר היו מטבע הפחות
10 שבצורי, ופריך: מדקתני שתי כסף שהם מעות,
11 ולא קתני "שני", דהוי משמע שני דינרין. ותירץ:
12 מה כלים דבר חשוב - אף כסף דבר חשוב, ומעה
13 דבר חשוב. ולדידי קשה בה טובא: חדא - אם כן,
14 דכל כסף האמור בתורה הוא דינר, היכי אתיא הך
15 היקשא ומפק לה? הא כי אתא היקשא -
16 לאשמועינן מה כלים שנים אף כסף שנים הוא
17 דאתא. ועוד: מאי קאמר מה כלים דבר חשוב, וכי
18 מחט דבר חשוב הוא? והא אמר: לכן יצאו כלים
19 למשהו - אלמא לא חשיבי מחטין, ועוד, בהדיא
20 אמר התם איפכא: מה כסף דבר חשוב - אף כלים
21 דבר חשוב, וכסף כי אתא - לךך דרשה אתא. עד
22 כאן לטענו. ורבינו יצחק הקשה על פירוש רש"י:
23 כיון דמטבע פחות שבצורי היא מעה - היכי שייך
24 כלל למימר כיון דאפיקתיה מפרוטה אוקמיה
25 אדינרי? הוה ליה למימר אמעה, שהוא מטבע
26 פחות שבצורי. ובשלמא לקמן (יבא) דאמר: כיון
27 דאפיקתיה מפרוטה דהוי כסף - אוקמיה אדינר
28 - היינו בתר דאשכחנא דפרוטה הוי שפיר כסף
29 לגבי כסף העבריה, וכיון דאפיקתיה מפרוטה
30 דהוי כסף - אוקמיה אדינר דהוי דבר חשוב. אבל
31 השתא, דאמר דבצורי ליכא פרוטה - אלמא
32 מטבע פחות שלחן היינו מעה, נהי נמי דאפיקתיה
33 מפרוטה, אדינר אמאי מוקמת ליה? אמעה הוה לן
34 לאוקמא! ועוד קשה: דפירש דאתא לאפוקי ממאן
35 דאמר טענו שתי מחטין והודה לו באחת מהן
36 דחייב. דהא בפרק "שבועות דר"מא" (ט"ז),
37 משמע דהך דרשה "ר"מא כסף דבר חשוב" אתי
38 אליבא דשמואל, דלרב סבירא ליה כסף כי אתא
39 - לכפירה הוא דאתא! לכן נראה לרבינו יצחק
40 כמו שפירש בשם רבותיו: דינר הוי מטבע
41 הפחותה שבצורי. ומה שהקשה רש"י דאי כל כסף
42 האמור בתורה דינר, היכי אתיא היקשא ומפק
43 ליה? הא כי אתא היקשא לאשמועינן מה כלים
44 שנים אף כסף שנים אתא. נראה דלא קשה ליה
45 מיד; והא אף היקש למחצה, וכי היכי דגמרינן מיניה שנים - גמרינן מיניה נמי דבר חשוב.
46 ומה שהקשה: וכי מחט דבר חשוב הוא? - הא אמרינן התם לכן יצאו כלים למשהו - הא
47 נמי לא קשה; דאפילו מחט יש בו חשיבות גדול, שראוי לעשות בו מלאכה גדולה. והא
48 דקאמר התם: יצאו כלים למה שחן - לאו דוקא למה שהן, אלא לאפוקי דלא בעינן שיהא
49 הכלי שמו מעה, אך שיהא שוה פרוטה, ומכל מקום חשיבות גדול יש, שראוי לעשות בו
50 מלאכה גדולה. ומה שהקשה דבשבועות גרסינן איפכא - הא נמי לא קשיא מיד; דהתם
51 היינו לשמואל, דלא אפיקתיה ליה כסף למדי אחריו, ודריש ליה התם: ללמד על כלים
52 דבעינן דבר חשוב. אבל הכא אתא אליבא דרב, דמוקי כסף לכפירה, ולדידיה תרוייהו
53 דרשות נפקי מכלים - שנים ודבר חשוב. ומיהו, לפירוש זה דאמר דבצורי ליכא מעה, קשה:
54 דהא כתיב (ויקרא כז) "עשרים גרה השקל" ומתרגמינן: עשרים מעין. אלמא היתה מעה בימי
55 משה בכסף שבתורה! ואומר רבינו תם: דגרה לא הוי מעה, אלא משקל היה בימי משה שהיה
56 שוה מעה, ושוב עשו ממנו מטבע, וקראוהו מעה.

רב

מדינר. אי אמרת בשלמא וכו' מפרוטה מאי מנעיה - שרתן לו שוב כלום? ולקמיה מסיק מילתיה. ואמר: וקידושי אשה לבית שמאי מאמה העבריה נפקא ליה וכו', אלא דפרכיה

גמרא ולא שביקה לאסוקי למילתיה.

1 והרי טענה - שאדם טוען את חבירו, ומשביעין אותו אם הודה במקצת, דכתיב "כי יתן
2 איש" וגו' ועליו כתיב "אשר יאמר כי הוא חז" דילפינן מינה (בבא קמא ק"א) שהמודה
3 מקצת ישבוע, ד"ונקרב בעל הבית" התם כתיב, ודרשינן ליה לשבועה. ותנן שבועת היינין
4 - אינה בפחות מטענת שתי מעות כסף. ופליגי בה רב ושמואל; רב אמר: כפירה שתי
5 כסף, ושמואל אמר: טענה עצמה שתי כסף,
6 ואפילו לא כפר בה אלא פרוטה, או הודה
7 בפרוטה - חייב. מכל מקום, מדקתני שתי כסף
8 שמו מעה קרא לאו דוקא כסף קאמר, אלא
9 אממונא בעלמא קפיד. וכיון שלא פירש כמה -
10 לא מסרו הכתוב אלא לחבמים, ולא קים להו
11 לרבנן לאשבעיה בבציר מחבי. דאי קרא דוקא
12 כסף כתיב, נהי דמעיה היא מטבע הפחותה
13 שבצורי - מיהו שתיים מנא להו? הכי גרסינן
14 ומה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב -
15 שיהו שוים שתי כסף, ולאפוקי ממאן דאמר,
16 התם: טענו שני מחטין חייב בהודאת אחת מהן,
17 לכן יצאו כלים למה שהן, כלומר: שיתחייב
18 בכלים בכל שהו. ורבותינו מפרשים: שהדינר
19 הוא מטבע הפחותה שבצורי. ופירכא -
20 מדקתני שתי כסף שהן מעות. ותירוצא - מה
21 כלים דבר חשוב אף כסף דבר חשוב, ומעה דבר
22 חשוב הוא. ולדידי קשיא ביה טובא; חדא: דאם
23 הכי דכל כסף האמור בתורה דינר הוא -
24 אתיא הך היקשא ומפקא ליה? הא כי אתא
25 היקשא לאשמועינן מה כלים שנים אף כסף
26 שנים הוא דאתא! ועוד: "מה כלים דבר חשוב"
27 - וכי מחט דבר חשוב הוא? והא אמרינן התם:
28 לכן יצאו כלים למשהו - אלמא לא חשיבי
29 מחטין ועוד, בהדיא אמרינן התם איפכא: מה
30 כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב, וכסף כי
31 אתא - לךך דרשה אתא. הפורט סלע ממעות
32 מעשר שני - מסקנא: בית שמאי אומר בכל
33 הסלע מעות כו'. ומיהו, שמעינן מינה שחילל
34 תחילה המעשר בפרוטות של נחשות, ועתה בא
35 לפרוט בהן סלע. ונתן הכסף וקם לו - דכתיב
36 "ויסוף חמשיית כסף ערכך עליו וקם לו". שחיללו
37 על הפרושה מחולל - דאין אונאה להקדש,
38 דכתיב (ויקרא כה) "איש את אחיו", ואשמועינן
39 שמואל דכי היכי דאימעיט מאונאה - אימעיט
40 נמי מביטול מקח. כסף כסף - גמר פרוין הקדש
41 מפריון מעשר, אבל שאר כסף שבתורה - לא
42 יליף מיניה, דלא דמו. ועוד: דהכא כספיה יתיירא
43 כתיבא. כסף כסף הוי כסף צורי - ובכסף
44 קדושין אינו קצוב, ולא איירי ביה רב אסי כלל.

קצוב - שנאמר בו כמה, כגון חמשים של קנס, ושלשים של עבר, ומאה של מוציא שם
רע, שנאמר בהן "שקלים" ונאמר חשבונו. בשקל הקודש כמנה צורי - שקל הקדש שיש
בעשרים וחמשה שקלים מנה צורי. ושל דבריהם איצטריכא ליה דלא תנן - כמה הוי.
ואשמועינן דהוא כסף מדינה. כדתנן התוקע כו' - כלומר, היכא מעינן כסף דבריהם -
כדתנן כו'. התוקע להכיריו - באנו, לשון רבינו הלוי. ורבינו הוון למדנו: שהכחו אצל
האזן. ונתן לו סלע - כך שיער דמי בושתו לאדם בנינו. וקצוב וקם לו אסי: דלא תימא
האי סלע ארבעה זוזי סלע צורי, אלא פלגא דחוזא - שמיני שבסלע צורי. איסתירא -
סלע, פלגא דחוזא, והוא סלע מדינה. בדחוקיה - לקמן בפירקין (יד"ב) דקתני גבי עבר
עברי קונה את עצמו בנירען כסף, שמחשב עם אדוניו כשכא לפדות את עצמו. בכך וכך
לקתני, ולא היה לך לשעבדני אלא שש שנים. נמצאת קונה עבודתי לשנה בכך וכך.
חשוב כמה שנים עבדתיך, וצא מנסף מקנתי דמי עבודת שנים הללו, וטול השאר.
ואמרינן: מנא הני מילי? ואמר חוקיה: "והפדה" ולא כתיב "ונפדת", משמע שאף ארוניה
מסייע בפרינוה. וזהו: שמגורעת גרסינן וקראוהו. וזהו: אלא אמר העבריה נקבית בפחות

מדינר. אי אמרת בשלמא וכו' מפרוטה מאי מנעיה - שרתן לו שוב כלום? ולקמיה מסיק מילתיה. ואמר: וקידושי אשה לבית שמאי מאמה העבריה נפקא ליה וכו', אלא דפרכיה

מתקדשת בפרוטה ובשנה פרוטה, ולפי הכלל של רב אסי הרי של
 כסף הקידושין להיות דוקא במטבע הנהוגת ביצור, ולא בפרוטה
 שאינה נהוגת שם, נקרא – האם נאמר שרב אסי דאמר כבית שפא
 – סובר כמותם, שהרי רק לפי שיטתם שקידושין בדינר שהוא
 מטבע הקיים ביצור אפשר ליישב את כללו של רב אסי. אלא
 שזהו דבר תמוה, שהרי הלכה כבית הלל (עירובין יג).
 הגמרא חוזרת בה ואומרת שדברי רב אסי נאמרו באופן שונה:
 אלא, אי איתמר רב אסי שצריך כסף צורי, הכי איתמר – כך אמרם,
 אמר רב יהודה אמר רב אסי, כל כסף קצוב דאמור בתורה –
 שנפרש סכום הכסף, כגון חמישים כסף שנותן אונס בתולה
 לאביה, ושלושים כסף שחייב בהם מי ששורו הרג עבד כנעני,
 תשלומים אלו נעשים כפי ערכו של כסף צורי, ושל דבריהם – וכל
 סכום קצוב שנוצר לגבי תקנות חכמים, כסף מדינה – כוונתם לכסף
 שהיה נפוץ אצלם ברחבי המדינה, שערכו שמינית מערך הכסף
 שביצור. ולפי אוקימתא זו לא קשה על רב אסי מדברי בית הלל,
 משום שבקידושין נאמר בתורה כסף סתם, דהיינו 'ממון' ופרוטה
 בכלל.
 מקשה הגמרא על אוקימתא זו: אם כן מאי קא משמע לן רב אסי
 תניא – מפורש בבכורות (מט): קמח סלעים של פדיון בן בכור, וכן
 שלשים כסף של עבד – שחייב בהם מי שהרג שורו עבד כנעני, וכן
 חמישים של אונס – שמשלם אונס נערה, ושל מפתה נערה לשכב
 עמו, שגם הוא משלם חמישים, וכן חיוב מאה כסף של מוציא שם
 רע על אשתו, פולס – כל אלו תשלומיהם בשל הקדוש ברוך הוא
 – לפי חשבון שעשרים וחמש שקלי קודש עולים למאה דינרים
 והגויים ביצור. הרי שכבר ידענו שכל כסף קצוב בתורה הוא
 צורי, ומה חידש לנו רב אסי. מתרצת הגמרא: ושל דבריהם – ערך
 הכסף שנוצר לגבי תקנות חכמים, שמשערים אותו לפי כסף מדינה
 אצטמריא ליה – לרב אסי להשמיענו, דלא תנן – כיצד נשער סכום
 זה. דתניא, תקנו חכמים התקע לחבירו – שהשמיע בפיו קול
 תקיעה לתוך אזנו, ונתבייש בכך. נותן לו דמי בושתי סלע – כך
 שיערו חכמים דמי בושתי של אדם בנינו, ולא תיקא – אל תתעה
 לומר מאי – איזה סלע חייבו חכמים, של צורי ששווי ארבע זוז,
 אלא מאי סלע שחייבוהו, פלגא דזוזא – מטבע ששוויה חצי זוז,
 והיא סלע מדינה שמינית מסלע צורי. והטעם שנקשה הברייתא
 סלע אף שכוונתה לחצי זוז, משום דעבידי אינשי דקרו לפלגא דזוזא
 אסתמריא – דרך האנשים שקוראים למטבע זו ששוויה חצי זוז,
 סלע.
 טעם נוסף לשיטת בית שמאי שקידושין בדינר: רבי שמעון בן לקיש
 אומר, מעמייהו כבית שפא, כדדקוהו – כדרשתו, דאמר חזקיה
 (לקמן יד): בענין 'גרעון כסף' האמור בעבד ואמה העבריים. כגון
 שנקנה העבד בשש מאות זוז ולשש שנים ועבד ג' שנים, אם רוצה
 משלם לאדון הנותן ג' מאות זוז ומדין יוצא לחפשי, ודרש חזקיה
 אמר קרא (שמות כא, ח) באמה עבריה, 'והפדית' מלמד הכתוב
 שמתקנת מפריונה – מן הדמים שנמכרה, את דמי הימים שכבר
 עבדה אצל האדון, ויוצאה לחירות. אי אמרת בשלמא שדמי
 המכירה יהיה לה – הניתנים עבורה לכל הפחות דינר, היינו
 דמתקנה ואולה – שייך שיתקיים גרעון הכסף שמסכום זה מגרעת
 עבור ימי עבודתה פחות והולך עד פרוטה, ואת זה תשלם לאדון
 כדי לצאת, אלא אי אמרת דיהב לה פרוטה – שיכול לקנותה
 בפרוטה, מפריונה מי מתקנה – איזה אפשרות גרעון יש מפרוטה
 הרי משעשתה עבורו איזה שרות נמצא שחייבת לו פחות מפרוטה
 ואין כאן ממון לגרוע ממנו, וממילא מוכרח שדמי אמה עבריה
 לכל הפחות דינר.
 ובטרם סיים התרצן לבאר כיצד למדים שבדומה לכסף מכירה אף
 קידושין אשה בדינר, הקשו עליו: ודלמא הכי קאמר דתמנא שרק
 תיקא דיהב לה – האדון עבורה בשעת הקניה דינר, ויש אפשרות
 לקיים גרעון כסף, תיגרע עד פרוטה – יתיקיים ענין גרעון כמו
 שלמדנו, אבל תיקא דיהב לה פרוטה – שאין אפשרות לגרוע, לא
 תיגרע בכלל – לא תצא בגרעון, וכשנפרש את הפסוק כך אין ממנו
 הוכחה שקנין אמה חייב להיות דוקא בדינר.

והרי לגבי מענה – האמורה בשבועת מודה במקצת, דתתיב בענין
 זה (שמות כב, ו), 'כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשטר' והודה
 הנפקד במקצת טענת המפקיד וכפר במקצתה, שכדי להפטר מן
 השאר משביעים אותו הדיינים שאכן כדבריו שאינו חייב לו עוד.
 והנן (שבועות תחילת פ"ו) שבועת הדיינים – שהם משביעים את
 המודה במקצת, הפעלה – תביעת הטוען, תהיה על לא פחות משווי
 שתי מעות כסף, שהן שני שלישי דינר, וההודאה – של הנתבע
 תהיה על לא פחות משנה פרוטה, אבל הודאה בפחות נחשב
 כיכופר הכל, הפטור משבועת הדיינים.
 וקושיה הגמרא היא, שמהאחר שנקטה התורה לשון 'כסף' ולא
 פירשה סכום, אם כן לפי כללו של רב אסי הרי שדיברה אפילו
 בטענה של מעה, ומדוע שנינו שהטענה שתי מעות כסף. ומוכח
 מזה שלשון 'כסף' בתורה אינו מטבע מסוימת ככללו של רב אסי,
 אלא לממון, ובאילו אמרה כי יתן איש אל רעהו ממון, ומסרה
 לחכמים שיקבעו הם על איזה סכום ממון ישיביעו הדיינים, והם
 קבעו שהטענה תהיה לפחות שתי מעות.
 משיבה הגמרא. שגם לרב אסי אין להשביע על טענת מעה: התיב
 – בשבועת הדיינים, ישנו לימוד מיוחד שיטענו לפחות שתי מעות,
 שנאמר 'כי יתן כסף או כלים', הקישם הכתוב להשמיענו שיהא
 הכסף דומיא דכלים 'ובדומה לכלים', מה – כמו בהפקדת כלים
 לכל הפחות שנים – שני כלים, שלא נאמר 'כלי' אלא 'כלים',
 ומכאן שאין משביעים על כלי אחד, אף בהפקדת כסף לכל
 הפחות שנים – שני מעות כסף, ואין משביעים על טענת מעה
 אחת.
 עוד דרשו מהיקש זה: ומה – וכמו בענין כסף מדבר בשתי מעות
 שהם דבר חשוב – סכום עם איזו חשיבות, אף שבועה על כלים
 צריך דבר חשוב – שיהיה בכלים חשיבות של ממון, אבל כלים
 שאין בהם חשיבות זו, כגון טענו שתי מחטים וכדומה הוודה
 באחת, אין הדיינים משביעים אותו.
 עוד קושיא על רב אסי: והרי בענין מעשר שני, שמעלים את פירות
 המעשר ואוכלים אותם בירושלים, וכשטורח הוא לו להעלותם
 לירושלים, דתתיב – לגבי זה (דברים יד, כה) ונתתה בכסף, וצרת
 הכסף בידך וגו', היינו שיחלל את קדושת הפירות על כסף, ויקח
 עמו כסף זה לירושלים, ושם ונתתה בכסף בכל אשר תאנה נפשך
 בכרך וגו', ויציאהו על כל דברי מאכל שירצה. והנן (מעשר שני
 פ"ב מ"ח) הפורץ סלע ממעות מעשר שני – הצטברו לו בביתו
 פרוטות נחושת שחילל עליהן במשך השנה את פירות המעשר
 שני שלו, והגיעו בשוויין לערך של סלע כסף, יכול להקל על
 נשיאתן ולהחליפן בסלע כסף, ואותו יעלה לירושלים. הרי מבואר
 מן המשנה שמחליפין מעשר שני על פרוטות נחושת, ולפי הכלל
 של רב אסי מאחר שנוצר בחילול זה לשון 'כסף', כיצד אפשר
 לחלל על פרוטות. משיבה הגמרא: כסף הכסף – מספר פעמים
 נכתב כסף בענין חילול, ונתתה בכסף 'וצרת הכסף' ונתתה
 הכסף, מכאן שהכתוב ריפה אף את המטבעות שאינן בצור.
 עוד שאלה על רב אסי: והרי הפודה נכסי הקדש – המחללם על
 מעות ומוציאם לחולין, דתתיב, ונתן הכסף להקדש וקם לו' –
 והנכסים יוצאים בכך לחולין ונעשים שלו. ואמר שמואל, נכס
 הקדש שנה מנה – מאה דינרים, שחיללו על שנה פרוטה בלבד הרי
 זה חל על פרוטה. נעשית הפרוטה הקדש והנכס יוצא לחולין, ולפי כללו
 של רב אסי אין אפשר לחלל על פרוטות נחושת שאינה נהוגת
 ביצור. משיבה הגמרא: התיב נמי – גם בחילול הקדש שנו לימוד
 מיוחד לרבות שאר מטבעות שאינן ביצור, 'כסף כסף' וליף
 ממעשר – נאמר כסף בפדיון מעשר שני ונאמר כסף בפדיון הקדש,
 ולומדים בגזירה שוה שכמו בכסף מעשר שני מתחלל ההקדש על
 פרוטה, אף כסף הדומה לו היינו הכסף שבענין חילול נכסי הקדש
 הוא בפרוטה.
 עוד מקשה הגמרא על רב אסי: והרי קידושין אשה שנאמר בהם
 כסף, דתתיב 'כי יקח איש אשה ובגלה' ונמר – ודרשו (לעיל ב).
 בגזירה שוה קיחה קיחה משורה עפרון – שנאמר שם 'תתיב כסף
 השדה קח' ממנו, שכשם שלקחת שדה נעשית בכסף אף קידושין
 אשה נעשים בכסף. והנן במשנתנו, בית הלל אומרים שאשה

60 את הפרוטה לפי אותו הדור, ובדורו של מי ששנה ברייתא זו
 61 הפרוטות היו שוות מעט. אָמַר לְהוּ הוּא סָבָא, טועה אתה בדברי
 62 הברייתא, שהרי אָנָּא הִנְיָא לָהּ – אני שניתי ברייתא זו, ולא
 63 אמרתי שיש בשני סלעים יותר מאלפיים פרוטות, אלא רק קְרוּב
 64 לְאַלְפִים פרוטות. השיב לו רב יוסף, סוּף סוּף עדיין קשה לשון
 65 הברייתא, שהרי אם פרוטה היא אחד משמונה באיסר, רק אֶלְפָּא
 66 וְחֶמֶשׁ מָאָה וְתַלְתִּין וְשִׁיטָא – אלה וחמש מאות ושלושים ושש
 67 פרוטות הוא הַתְּוִיָּין – יש בשני סלעים, ומדוע הברייתא קוראת לזה
 68 'קְרוּב לְאַלְפִים', השיב לו יהוא סבא, בְּיָן דִּנְפָקָא לְהוּ מְפֻלְגָא –
 69 כיון שסכום הפרוטות הוא יותר מאלף וחמש מאות, קְרוּב לְאַלְפִים
 70 קָרִי לִיה. הגמרא דנה בדברי האמוראים לגבי שיעור פרוטה: גּוּפָא,
 71 כִּי אָתָּא – כשבא רב דימי מארץ ישראל לבבל, אָמַר, שִׁיעוּר רַבִּי
 72 סִימָא בְּדוּרוּ, כִּמָּה הִיא פְּרוּטָה, אַחַד מִשְׁמֹנֶה בְּאַיִסְרָא הָאִיטְלָקִי. וכי
 73 אָתָּא – וכשבא רבין, אָמַר, שִׁיעוּר רַבִּי דוֹסְתָאִי וְרַבִּי יְנָאי וְרַבִּי
 74 אוֹשְׁעִיא, כִּמָּה הִיא פְּרוּטָה, אַחַד מִשְׁשָׁה בְּאַיִסְרָא הָאִיטְלָקִי.
 75 אבוי מקשה שכבר נחלקו תנאים במחלוקת זו: אָמַר לִיה אֲבִי לְרַב
 76 דִּימִי, יְנָא – נאמר שאתָ [אתה] וְרַבִּין בְּפֻלְגָתָא דְרַבִּי תַנְאִי קָא
 77 מִפְּלִגְתוּ – נחלקתם במחלוקת תנאים זו, דְתַנְאִי, פְּרוּטָה שְׁאִמְרוּ
 78 הַכְּמִים הִיא אַחַד מִשְׁמֹנֶה בְּאַיִסְרָא הָאִיטְלָקִי, וכך הוא החשבון, שֶׁשׁ
 79 מְעָה כֶּסֶף יֵשׁ בְּדִינָר, וּבְמְעָה יֵשׁ שְׁנַי פּוּנְדִינְיֹן, וּבפּוּנְדִינְיֹן יֵשׁ שְׁנַי
 80 אִיפְּרִין, וּבְאַיִסְרָא יֵשׁ שְׁנַי מוֹסְמִיסִים, וּבמִסְמִים יֵשׁ שְׁנַי קוּנְפּוּרְנִין,
 81 וּבקוּנְפּוּרְנִין יֵשׁ שְׁתֵּי פְּרוּטוֹת, נִמְצָא שְׁפּוּטָה הִיא אַחַת מִשְׁמֹנֶה
 82 בְּאַיִסְרָא הָאִיטְלָקִי. רַבִּין שְׁמַעוֹן בְּן גַּמְלִיאֵל חוֹלֵק וְאוֹמֵר, שְׁפּוּטָה הִיא
 83 אַחַד מִשִּׁישָׁה בְּאַיִסְרָא, וכך הוא החשבון, שְׁלֹשָׁה הֶרְדִּסִין לְמַעַת, שְׁנַי
 84 הַנְּצִין לְהֶרְדִּים, שְׁנַי שְׁמֹנִין לְתַנְיָן, שְׁתֵּי פְּרוּטוֹת לְשִׁמּוֹן, נִמְצָא
 85 שְׁפּוּטָה הִיא אַחַת מִשְׁשָׁה בְּאַיִסְרָא הָאִיטְלָקִי. ואם כן לִיָּמָא – נאמר
 86 דְמִי רַב דִּימִין אָמַר בְּתַנְאִי קָא שְׁפּוּטָה הִיא אַחַד מִשְׁמוֹנֶה
 87 בְּאַיִסְרָא, וְרַבִּין דְאָמַר בְּרַבִּין שְׁמַעוֹן בְּן גַּמְלִיאֵל שְׁפּוּטָה הִיא אַחַד
 88 מִשִּׁישָׁה בְּאַיִסְרָא.
 89 אָמַר לִיה רַב דִּימִי לְאַבִּי, בֵּין דִּידי – מה שאמרתי וְבֵין מה שאמר
 90 רַבִּין הוּא אֶלְיָבָא – לפי שיטתו דְתַנְאִי קָא. וְלֹא קָשְׁיָא, משום שאני
 91 ורַבִּין דִּיבְרַנו על שני מקרים שונים, הָא – מה שאמרתי שפרוטה
 92 הִיא אַחַד מִשְׁמוֹנֶה בְּאַיִסְרָא, הוּא בּוֹמֵן דְאִיפּוּרִי – שהאיסרים
 93 יְקִירִים, וְהָא – ומה שאמר רבין שפרוטה היא אחד משישה באיסר,
 94 הוּא בּוֹמֵן דְּוֹל אִיפּוּרִי – שהאיסרים הוזלו. כלומר, דְאִיפּוּרִי
 95 אִיפּוּרִי – כשמתייקרים האיסרים קום – הם עומדים על עֶשְׂרִים
 96 וְאַרְבַּע איסרים בְּזוּזָא, הָא דְּוֹל – ובזמן שמוזלים האיסרים קום –
 97 הם עומדים על הַתְּלִין וְתַרְיִין – שלושים ושנים איסרים בְּזוּזָא.
 98 הגמרא מבארת שאף אם קידש ברב השה פחות מפרוטה,
 99 חוששים שמה במקום אחר דבר זה שוה פרוטה: אָמַר שְׁמוּאֵל,
 100 קִדְּשָׁה – את האשה בְּתַמְרָה, אֶפְלוּ עוֹמֵד – שווי כּוֹז הַמְּרִים הוּא
 101 בְּדִינָר, מְקוּדְשָׁת, משום שחִיּוּשִׁין – חוששים שִׁפָּא תמרה זו שוה
 102 פְּרוּטָה בְּמִדֵּי שְׁתַּמְרִים אינן מצוינות שם מקשה הגמרא על דברי
 103 שמואל: וְהָא אֲנִן תַּנְּן בְּמִשְׁנַתְנָה בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים בְּפְּרוּטָה וּבְשֹׁה
 104 פְּרוּטָה, ואם אף דבר שאינו שוה פרוטה חוששים שמה הוא שוה
 105 פרוטה במקום אחר, אם כן אין שיעור בכמה הקידושין חלים.
 106 מתרצת הגמרא: לֹא קָשְׁיָא, הָא – דברי בית הלל נאמרו בקִדְוִישִׁי
 107 וְדָא, וְהָא – דברי שמואל שאף בפחות מפרוטה הקידושין חלים
 108 נאמרו בקִדְוִישִׁי סָפֵק
 109 הגמרא מקשה על דברי שמואל: הוּא בְּרָא דְאִקְדִּישׁ בְּזוּזָא
 110 דְאִוְרִי – מעשה באדם שקידש אשה באגודה של מוך. תָּבִי – ישב
 111 רַב שִׁמִּי בְּרַ חִיָּא קָמִיה דְרַב – לפני רב, וְקָא מְעִינֵין בָּהּ – באגודה
 112 זו, לראות אם יש בה שוה פרוטה או לא, אִי אִית – אם יש בָּהּ שוֹה
 113 פְּרוּטָה, אִין [כן] מְקוּדְשָׁת, וְאִי לֹא, לֹא מְקוּדְשָׁת. וקשה, וְאִי לִית
 114 – וכי אם אין בָּהּ שוֹה פְּרוּטָה, לֹא מְקוּדְשָׁת, וְהָאִמַר שְׁמוּאֵל
 115 שְׁחִיּוּשִׁין שְׁמָא בְּמִקּוּם אַחַר הִיא שוה פרוטה. מתרצת הגמרא: לֹא
 116 קָשְׁיָא, הָא בְּקִדְוִישִׁי וְדָא – רב שמי בר חייה עיין באגודת המוך
 117 כדי לדעת האם חלו הקידושין בדוא, וְהָא – ודברי שמואל הם
 118 בְּקִדְוִישִׁי סָפֵק. הגמרא מקשה עוד על דברי שמואל: הוּא בְּרָא

1 מישבת הגמרא: לֹא סָלְקָא דְעִתָּךְ שתמכר בסכום שאין בו גירוע.
 2 שגרעון כסף הוא דוּמְיָא דִּיעוּדִי של האמה, שנכתב עמו בפסוק
 3 'אֲשֶׁר לֹא יַעֲדָה וְהִפְדָּה' (שמות כא ח), ולמדנו שמצוה על האדון
 4 שבתוך שנות עבודתה ייעד אותה לאשה לעצמו או לבנה, ייעוד
 5 אָף עַל גַּב דְאִי פְּעִי מִיַּעַד וְאִי פְּעִי לֹא מִיַּעַד – שמצוה לייעד אך
 6 אינו חובה ותלוי ברצונו, ומכל מקום הִיבָּא דְלֹא מְצִי מִיַּעַד –
 7 כשאין לאדון אפשרות יעוד, וכגון שהאמה היא אחותו. לא הוּוּ
 8 וְזִינָא וְזִינֵי – לא חלה המכירה, שכיון שנכתב בתורה יעוד לומדים
 9 שמקפידה שבכל מכירת אמה תהיה אפשרות זו, הִכָּא נְמִי – כיון
 10 שנכתב בתורה גרעון כסף, הִיבָּא דְלֹא מְצִי מִיַּנְרָעָא – כשאין
 11 אפשרות לקיים גרעון, וכגון שקונה אותה בפרוטה לא הוּוּ וְזִינָא
 12 וְזִינֵי – לא חלה מכירתה.
 13 מסיים ריש לקיש את ביאורו בשיטת בית שמאי: וְקִדְוִישִׁי אִשָּׁה
 14 שנעשים בכסף, לְבֵית שְׁמַאי נִפְקָא לְהוּ לומדים זאת בבמה מצינו
 15 מִאִמָּה הַעֲבָרְתָּהּ, לְפִיכָךְ מַה אִמָּה הַעֲבָרְתָּהּ בְּפְּרוּטָה לֹא מִזִּנְיָא אלא
 16 בדינר. אִף אִשָּׁה בְּפְּרוּטָה לֹא מִיַּקְדָּשָׁא אלא בדינר. מקשה הגמרא
 17 על ביאור זה: שֶׁאִם דִּינָר בִּאמְה כְּדִי שְׁתַּדִּיחַ אִפְשָׁרוֹת שֶׁל גִּרְעוֹן
 18 כסף, אִם כֵּן וְאִימָא שֶׁלְקִינִיחָה מִסְפִּיק גַּם שְׁלֵנָא דִּינָר, וממנו תֵּךְ
 19 ותגרע עד פרוטה, ויתר על כן וְאִמָּא שֶׁמִּסְפִּיק שְׁתֵּי פְּרוּטוֹת –
 20 האחת לגרעון, ובאחרת תפדה את עצמה. מתרצת הגמרא: בְּיָן
 21 דְאִיִּתְקַרְיָה – שהוצאת את קנינה מְפֻרְטָה – שהוא סתם ממון, הרי
 22 שרצון התורה שיהא קנינה בכסף חשוב, אוֹקְמָה אִדְיָר – לפיכך
 23 העמידו חכמים את הקנין בדינר, שהוא סכום חשוב.
 24 טעם נוסף לדברי בית שמאי: רַבָּא אָמַר הִינּוּ מְעָמָא דְבֵית שְׁמַאי,
 25 כְּדִי שְׁלֹא יְהוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל בְּהַפְקָר – שלא ידמו לדבר הפקר,
 26 שמתוך שמתקדשות בפרוטה שהוא סכום חסר חשיבות יבואו
 27 לזלזל בכבודם. לכך אף שמדאורייתא חלים הקדושין בפרוטה,
 28 חכמים הפקיעו קידושין אלו.
 29 שנינו במשנה (לעיל ב.) האשה נקנית וכו' בכסף. בית שמאי
 30 אומרים, בדינר ובשוה דינר, וְבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, בְּפְּרוּטָה ובשוה
 31 פרוטה, וכמה היא פרוטה, אחד משמונה באיסר האיטלקי. הגמרא
 32 דנה האם לעולם שיעור הכסף הוא אחד משמונה באיסר
 33 האיטלקי, או שבכל דור אפשר לקדש במטבע הנקרא 'פרוטה':
 34 כִּבְר רַב יוֹסֵף לְמִימְרֵי שְׁעִיעוּר פְּרוּטָה שְׁאִמְרוּ בֵּית הַלֵּל, הוּא כֹּל
 35 דְהוּ וְאִף שֶׁהִשְׁעִיעוּר הַשְּׁתַּנָּה, וְהַפְּרוּטָה הִיא פְּחוֹת מֵאִחַד מִשְׁמוֹנֶה
 36 באיסר האיטלקי, אשה מתקדשת בה. אבוי מקשה על רב יוסף:
 37 אָמַר לִיה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף, וְהָא עֲלֵה קְתָנִי – הלא על דברי בית הלל
 38 שנינו במשנה 'כִּמָּה הִיא פְּרוּטָה אַחַד מִשְׁמֹנֶה בְּאַיִסְרָא הָאִיטְלָקִי',
 39 ומבואר שצריך דווקא פרוטה שהיא אחד משמונה באיסר
 40 האיטלקי. וְכִי תִיָּמָא – ואם תאמר הִנֵּי מִיָּלִי – שדברי המשנה
 41 נאמרו על המטבע שהיה בְּדוּרוּ שֶׁל מִשָּׁה, אֲבָל הִכָּא – בדורות
 42 הבאים מחשבים את הפרוטה כְּדִיִּתְשַׁבֵּה לְהוּ לְאִינְשֵׁי – כמו שבני
 43 אדם רגילים לחשב אותה, אין לומר כן, וְהָא כִּי אָתָּא – שהרי
 44 כשבא רב דימי מארץ ישראל לבבל, אָמַר שמעשה בא לפני רבי
 45 סימאי, באשה שנתקדשה בפרוטה פחותה מאחד משמונה באיסר
 46 האיטלקי, וְשִׁיעוּר רַבִּי סִימָא בְּדוּרוּ, כִּמָּה הִיא פְּרוּטָה, אַחַד מִשְׁמֹנֶה
 47 בְּאַיִסְרָא הָאִיטְלָקִי, וְקִדְוִישׁוֹן אֵלּוּ לֹא חֵלוּ. וכשבא רבין,
 48 אָמַר, שְׁרַבִּי דוֹסְתָאִי וְרַבִּי יְנָאי וְרַבִּי אוֹשְׁעִיא שִׁיעוּרֵי כִּמָּה הוּוּ פְּרוּטָה,
 49 אַחַד מִשְׁשָׁה בְּאַיִסְרָא הָאִיטְלָקִי. ומבואר שאף בדורות הבאים
 50 הפרוטה הוצרכת לקידושין היא כשיעור הכתוב במשנה.
 51 רב יוסף מוכיח כדבריו: אָמַר לִיה רַב יוֹסֵף לְאַבִּי, אִי הִכֵּי – אם כך,
 52 שבכל הדורות פרוטה היא אחד משמונה באיסר האיטלקי, הִינּוּ
 53 דְתַנְיָנָא לגבי הנהגה מהקדש בשוגג שצריך להביא קרבן אשם
 54 בשווי שני סלעים, צָא וְהָשׁוּב כמה צריך להתרחק מן העבירה,
 55 שהרי כִּמָּה פְּרוּטוֹת יֵשׁ בְּשְׁנַי כֶּלְעִים, וְיִתֵּר מֵאַלְפִים, והנהגה
 56 מהקדש בשוגג בשיעור פרוטה צריך להביא כפרה כל כך גדולה.
 57 ומקשה רב יוסף, אם שיעור פרוטה הוא אחד משמונה באיסר,
 58 הַשְּׁתָּא – הלא אֶלְפִים פרוטות לא הוּוּיִן – אין בשני סלעים, ואין
 59 הברייתא 'לֹא מֵאַלְפִים' קָרִי לְהוּ. אלא מוכח שבכל דור משערים

קידושי. האשה נקנית - פרק ראשון דף יב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) רמט רש"י

לא סלקא דעתך — שתהא נקנית בדבר שאין בו גירוע, מאחר שנכתב גירוע כאן. דומיא דיעוד — כי יזכי דאמר לענין ייעוד שנכתב עמו "אשר לא יערה", ולמדנו שראשי הארון ליערה לו בתוך שני אמהות, ותהיה מקודשת לו אם יאמר לה "הרי את מיועדת לי במה שיש לי עליך", ואין צריך כסף אחר. ואמר לקמן (יח.ב): אן אביה רשאי למוכרה לקרובים שהיא אסורה להם משום ערה, לפי שאין אני מקיים בה "אשר לא יעדה". וגירוע נמי כביעוד, מה ייעוד אף על גב כו. וקידושי אשה כו' — מסקנא דמילתא דריש לקיש היא, דקא מסק ואומר טעמא דבית שמאי בדוחקה. אף אשה בפרושה לא טיקדשה — דגמרינן מקידושי ייעוד. פלגא דרינר — ואיכא גירוע עד פרושה. כיון דאפיקתיה מפרושה — אלמא חשיבותא בעיא, אוקמה אדירי דחשיב. כהפקר

1 לא סלקא דעתך, דומיא דיעוד; מה ייעוד, אף
2 על גב דאי בעי מייעד ואי בעי לא מייעד, כל
3 היכא דלא מצי מייעד - לא הוו זבינא זבינא, הכי
4 נמי כל היכא דלא מצי מייעדא - לא הוו זבינא
5 זבינא. וקידושי אשה לבית שמאי נפקא להו מאמיה
6 העבריה: מה אמה העבריה בפרושה לא מקניא - אף
7 אשה בפרושה לא מקדשהא. - ואימא פלגא דרינר,
8 ואימא שתי פרושות? - כיון דאפיקתיה מפרושה -

9 אוקמה אדירי. - רבא אמר: תיני טעמא דבית שמאי: שלא יהו גנות ישראל כהפקר. וזבית
10 הלל אומרים בפרושה". סבר רב יוסף למימר: פרושה - כל דהו. אמר ליה אביו: והא
11 עלה קתני: כמה היא פרושה - אחד משמנה באיפסר האיטלקי! וכי תיקא הני מילי בדרוז
12 של משה, אבל הכא - פדהשבה להו לאינשי, והא כי אתא רב דימי אמר: שיער רבי סימאי
13 בדרוז כמה היא פרושה: אחד משמנה באיפסר האיטלקי. וכי אתא רבין אמר: רבי דוסתאי
14 ורבי ינאי ורבי אושעיא שיערו: כמה הוי פרושה - אחד משישה באיפסר האיטלקי! אמר ליה
15 רב יוסף: אי הכי תיניו דתנינא: צא והשוב כמה פרושות בשני סלעים - יותר מאלפים.
16 השתא אלפים לא הויין, יתר מאלפים קרי להו? - אמר להו ההוא סבא: אנא תנינא לה:

17 קרוב לאלפים. - סוף סוף אלפא ותמש מאה ותלתין ושיטא הוא דהויין! - כיון דנפקא להו
18 מפלגא - קרוב לאלפים קרי ליה. גופא, כי אתא רב דימי אמר: שיער רבי סימאי בדרוז כמה
19 היא פרושה - אחד משמנה באיפסר האיטלקי. וכי אתא רבין אמר: שיער רבי דוסתאי ורבי
20 ינאי ורבי אושעיא, כמה היא פרושה - אחד משישה באיפסר האיטלקי. אמר ליה אביו לרב
21 דימי: גימא את ורבין בפלוגתא דהני תנאי קא מיפלגות, דתנינא: פרושה שאמרו חכמים -
22 אחד משמנה באיפסר האיטלקי, שש מעה כסף - דינר. מעה - שני פונדיוני, פונדיון - שני
23 איפרין, איפר - שני מוסמיסים, מסמס - שני קונטריוני, קונטרין - שתי פרושות. נמצא
24 פרושה - אחת משמנה באיפסר האיטלקי. רבן שמעון בן גמליאל אומר: שלשה הדרסין
25 למעה, שני הנצין להדרים, שני שמנין להנין, שתי פרושות לשמין, נמצא פרושה - אחת
26 משישה באיפסר האיטלקי. לימא דמר אמר פתנא קמא, ורבין דאמר פרבן שמעון בן גמליאל?
27 אמר ליה: בין ידי ורבין רבין אליבא דתנא קמא, ולא קשיא; הא - דאיקור איפורי, הא

28 - דול איפורי. הא דאיקור איפורי - קום עשרים וארבע בוזא, הא דול - קום תלתין
29 ותרין בוזא. אמר שמואל: קידשה בתמרה, אפילו עומד פור תמרי בדינר - מקודשת,
30 חיישינן שמא שוה פרושה במדי. והא אנן תנן: בית הלל אומרים בפרושה ובשוה פרושה! -
31 לא קשיא, הא - בקידושי ודאי, הא - בקידושי ספק. ההוא גברא דאקדיש בווודא דאורדי.
32 יתיב רב שימו בר חיאי קמיה דרב, וקא מעיין בה; אי אית בה שוה פרושה - אין, אי לא
33 - לא. ואי לית בה שוה פרושה לא? והאמר שמואל: חיישינן! - לא קשיא; הא - בקידושי
34 ודאי, הא - בקידושי ספק. ההוא גברא דאקדיש באבנא דכחלא, יתיב רב חסדא וקא
35 משער ליה; אי אית ביה שוה פרושה - אין, ואי לא - לא. ואי לית ביה שוה פרושה לא?
36 והא אמר שמואל: חיישינן! - רב חסדא לא סבר ליה דשמואל. - אמרה ליה אמייה: והא
37 ההוא יומא וקא דקדשה הוה ביה שוה פרושה! - אמר ליה: לאו כל פמינד דאסרת לה אבתרא.

לא

במקום שאין תמרים מצויין. והא תנן כו' — ואם באתה לומר כן אין שיעור קידושי. הא בקידושי ודאי — אם ישנו שוה פרושה במקומו — הו קידושי ודאי, ואם בא אחר וקדשה
אחר כך — מותרת לראשון, ואינה צריכה גט משני. ואם אינו שוה פרושה במקומו — קידושי ודאי לא הו לבטל קידושי שני, אבל קידושי ספק הו, ואינה מותרת לאחר בלא גט,
דחיישינן שמא שוה פרושה במדי. ושיעור אדני לדעת אלו הן קידושי גמורים, שמאזר שקיש בפרושה במקומם — אין גמגום בדבר. בוודא דאורי — אגודה של מוכין. והאמר
שמואל — הא דלעיל חיישינן שמא שוה פרושה במקום אחר. אבנא רבותא — שיש שחור, דומה לחכול. יתיב רב חסדא וקא מעיין כו' — לפי שבא אחר וקדשה בפרושה אחר כך.
ההוא יומא — ביום שקדשה הוה בה שוה פרושה ועכשיו חולה. לאו כל כמינך — להעיד שהראשון קידושי, ואסרתה אבתרא.

הא איכא סהדי באורית - הכי גרס רבינו תם, ולא גרס "באידית". והסופרים טעו בן אידית לאורית. ואורית הוא מערב, כמו אוריה בפרק "לא יחפור" (בבא בתרא כה,א) גבי שכינה במערב; מצי אוריה - אורי יד. ולא כמו שפירש בקונטרס: אוריה מזרח, אורי של פני השכינה. והשתא אתיא שפיר, דבני בבל היו אמורים "הא איכא סהדי באורית", כלומר בארץ ישראל שהוא מערב. כדאמרינן "במערבא אמרי". ורב חנינא מארץ ישראל אמר: עדיה בעד אסתן ותיאסר - כלומר בבל שהיא בצפון. דאסתן הוא צפון, כדאמרן (מגילה כה,ב). שמעתתא בעי צילתא כיזמא דאיסטנא. דרוח צפנית מונעת את הגשמים, כדאמר (איוב לו) "מצפון זכב יאתה" תרגומא: מצפונא אסתנא יאתי.

והאיכא סהדי באורית - אין לפרש: דניחוש לשמא איכא סהדי - דאם כן אין לדבר סוף, דלעולם איכא למיחש. הא נמי ליכא לפרש: הא איכא סהדי דידעי דבהוא שנתא הוה ביה שוה פרוטה, דפשיטא דעל זה ראי להחמיר. אלא נראה לרבינו יצחק לפרש: והא איכא סהדי, כלומר יצא הקול שיש עדים באורית או במדינת הים.

אם הקלנו בשבועה - אית ספרים שכתוב בהן: משום דמנוולא נפשה, נקל באשת איש? ויש מפרשים: אם הקלנו בשבועה - היינו משום דאפילו איכא סהדי שנשכית - מכל מקום לא היו יודעין אם טעמא, אם כן אינה אסורה מן התורה. (אם כן) נקל באשת איש? דאי איכא סהדי דאותה אנבא דכחולא אית בה שוה פרוטה הויא אשת איש גמורה - אם כן אין דין הוא שנקל עליה? ויש מפרשים: אם הקלנו בשבועה - משום דליכא אלא איסור לאו חונגה, נקל באשת איש דאיכא איסור מיתה? ולא נהירא, שהרי השבועה נמי פעמים דאיכא איסור מיתה - אם הוא כהן ויש לו בן ממנה שהוא חלל, ועיבוד עבודה בזמב בשבת, ובהו יחוב מיתה.

ועל דמבטל גיטא - פירש הקונטרס: כגון השולח גט לאשתו והגיע בשליה. ואמר לו: גט שנתתי לך בטל הוא. ואיכא למיחש שמא יתנו לה השליח לאחר שבטלו, ותנשא בו. ולא נהירא: דאין סברא לומר יתן לה השליח כיון שהוא מוחזק בו, דאטו ברישעי עסקינן לכן נראה לומר כדאמר התם (גיטין כג,א): בראשונה היה עושה בית דין מבטל לפניהם, התקין רבן גמליאל שלא יהו עושין כן, אך פליגי התם (לג,א), דאיכא למאן דאמר אם בטלו - מבטל. ולדידיה ניהא, שהרי אשה זו אינה יודעת שבטלו, ותנישא. ואפילו למאן דאמר התם: אם בטלו אינו מבטל - מכל מקום הרי מוציא לעו על הגט. **בבולהו** לא מנגיד רב - על זה סומכין החתנים בזמן הזה שדרים בבית חמותם. ואפילו למאן דחייש לעיל, מה שדרין עכשיו בבית חמותם - היינו בשביל טובת הנאה, שדרים בלא שכירות בבית, דיש הוכחה שאינם דרים בשביל חמותם, אלא בשביל שאר טובות שעושין להם. **משום** פריצותא - מפרש רבינו תם: דהיינו פריצותא - לפי שצריך קודם עדי ביאה או עדי יחוד, ודבר מכוזר שמעמיד עדים על כך. וקשה: דביבמות פרק "רבן גמליאל" (נב,א) מיייתי לה: מצות יבמה מקדש הדר בעיל, לא קדיש - לוקח מכת מרדות מדרבנן, כרב. והתם לאו משום עדים תליא טעמא, דהא יבמה מדאורייתא אינה נקנית אלא בביאהו אלא לרבינו יצחק: דהיינו פריצות - שעושין תחלת קניין בביאה, דומיא דמקדש בלא שידוכי.

כשעת מתן מעות מקודשת - הכי גרסינן: ולא גרסינן "בין רצתה בין לא רצתה", כדאמר לקמן (קדושין יג,א): ליתני מקודשת סתם, כי התם

לאו היינו דיהודית - רב חסדא קאמר לה. **צער** ליה - שהיתה יולדת תאומים, דאמר מר (יבמות סה,ב) יתודה וחזקה אחי, פז וטוי אהותא. קבל בך אבון קידוש - מאיש אחר, ובעל זה אסור לך. **באידית** - שם מקום. ואותו היום היו בכאן, והלכו להם. **רבי חנינא** - בכתובות, גבי בנתיה דשמואל דאשתבין ואייתניהו לבי מדרשא דרבי חנינא, ואוקמיניהו לשבוייהו אבראי, הא אמרה: נשכיתי וטהורה אני, וכן אידך, והתרים לכחונגה. ואמר ליה לרבי חנינא: הא איכא סהדי במדינת הים שראו אותן שנשבו, והנן אם יש עדים שנשכית, ודיא אומרת "טהורה אני" - אלא נאמנתי ואמר לה: השתא מיהא ליתנהו, ואינן מעידין על שבייתן, ונתירם. עדיה **בצר** אסתן - רוח צפונית, ואינן באים ומעידים, ותאסר? בתמיה. לא סבירא להו הא דרב סהרא - להתירה, משום דאיכא סהדי באידית. מהחיא משפחה - שנשאת לאחר וילדה לו. ולאוי משום דסבירא להו דשמואל - למיחש שמא שוה פרטה במדי, אלא משום דסבירא להו דרבי ורבא - דכיון דאיכא סהדי באידית - לא מקילינן בה. **בשניתא דאבא** = בשבת בד של הדס. נגזיה כרב - משום פריצותא, דקדיש בשוקא. ואצרכה **גיטא** - אם באת לינשא לאחר, כשמואל. דאמר: חיישין שמא שוה פרוטה במדי. **דרב מנחם** בוי - משום פריצותא. ועל דמבטל גיטא - השולח גט לאשתו והגיע בשליה, ואמר לו: גט שנתתי לך בטל הוא. דילמא לא ידעי ליה אינשי דבטליה קודם שבא ליה, ושמא יתנו השליח לאחר שבטלו, ותנשא בו. ועל דמפר מודיא **אנישא** - כגון בגט המעושה בישראל, דמוציא לעו על בגיה. **דמצער** שליח דרבנן - שממניו לדין מפי הידיינין, וזה קם עליו ומכחו. ועל חתנא דדייר בבית חמוה - שמא יכשל בה. שסתם חמותה אודבת את חתנה, דאמר מר (בפסחים ק"ג,א): הוי זחיר באשתך מחתנה הראשון. **מידם** הות דיימא חמתיה מיניה - חשודה ממנו. לשון "דומה ובת דומה" (סוטה כו,א). **בציפתא דאבא** = מחצלת של הדס. **כאביבע** זוי דאית בה - כרוכים היו בה. שקלחא - כלומר, נקטא לה ולא השלכתה, ואינשיקתה. הויא שתיקה דלאחר מתן מעות - שמתחילה כשקיבלתה והמעות היו בתוכה לא ידעה בהן, וכשידעה אחר כך השתקה - שתיקה דלאחר מתן מעות היא, ולא כלום היא. דהאי דשתקה - משום דלא איכפת לה, מימר אמרה: מעיקרא לאו אדעתיה דהכי קבילתינהו. **מנא אמינא** לה - דשתיקה דלאחר מתן מעות לאו כלום היא. **בשעת** מתן מעות - אם קודם שקבלתן אמר לה "התקדשי לי בו" - מקודשת, דכי קבילתינהו - אדעתא דהכי קבילתינהו. **מכלל דרישא** - דלא פליג בין רצתה ללא רצתה.

לאו היינו דיהודית דביתהו דרבי חייא, דהוית לה צער ליה, אַמְרָה ליה: אַמְרָה לִי אִם: קִיבֵל בִּיד אַבּוֹן קִידוּשִׁי בִּי זִמְרַתָּה. אַמְרָה לָהּ: לֹא פָל מִכֵּינֵה דְאִימָן דְאֶסְרָתְ לִיד עֵילּוּאֵי. אַמְרֵי לִיה רַבֵּן לְרַב חֲסֵדָא: אַמְיָא? הָא אִיכָא סְהָדֵי בְּאִידִית, דִּידְעֵי דְבַהֲהוּא יוֹמָא הוּהוּ בִּיה שׁוּה פְרוּטָה! - הִשְׁתָּא מוּהָא לֹא לִיתְנַהוּ קִמְוֵן. לֹא הֵינּוּ דְרַבֵּי חֲנִינָא, דְאֶמְרַר רַבֵּי חֲנִינָא: עֵידִיה בְּצַד אֶסְתָּן וְתִיאָסְרָ? אֲבִי וְרַבָּא לֹא סְבִירָא לְהוּ לְהָא דְרַב חֲסֵדָא: אִם הִקְלוּ בְּשִׁבּוּיָה, דְמִנְוּלָה נִפְשָׁה גְבִי שְׂבָאֵי - נִיקִיל בְּאַשְׁתֵּי אִישׁ? אִישְׁתָּאָר מְהֵהִיא מִשְׁפָּחָה בְּסוּרָא וּפְרָשׁוּ רַבֵּן מִינְהָ. וְלֹא מִשׁוּם דְסְבִירָא לְהוּ דְשְׁמוּאֵל, אֲלֵא מִשׁוּם דְסְבִירָא לְהוּ כְּאַבְיֵי וְרַבָּא. הֵהוּא גְבִירָא דְאֶקְדִּישׁ בְּשׁוּמִיתָא דְאָסָא בְּשׁוּקָא. שְׁלַחָה רַב אַחָא בַר הוּנָא לְקַמְיָה דְרַב יוֹסֵף, בְּהָא גְוֹנָא מָאִי? שְׁלַח לִיה: נְגִידָה - כְּרַב, וְאַצְטְרִיךְ גִּיטָא - בְּשְׁמוּאֵל. דְרַב מְנַגִּיד עַל דְמִקְדָּשׁ בְּשׁוּקָא, וְעַל דְמִקְדָּשׁ בְּבִיאָה, וְעַל דְמִקְדָּשׁ בְּלֵא שִׁדּוּכֵי, וְעַל דְמִבְטָל גִּיטָא, וְעַל דְמָסַר מוֹדְעָא אֲגִיטָא, וְעַל דְמִצְעָר שְׁלוּחָא דְרַבֵּנָן, וְעַל דְחָלָה שְׁמַתָּא עֵילּוּיָה תְלַתִּין יוֹמִין, וְעַל חֲתָנָא דְדִייר בִּי חְמוּהָ. דְדִייר - אִין, חֲלוּף - לֵא. וְהָא הֵהוּא חֲתָנָא דְחֲלוּף אַבְבָּא דְבִי חְמוּהָ, וְנְגִידָה רַב שִׁשְׁתָּא! - הֵהוּא מִידָם הוּת דִּיימָא חֲמַתִּיהָ מִינְהָ. נְהַרְדְּעֵי אַמְרֵי: בְּכוּלְהוּ לֹא מְנַגִּיד רַב אֲלֵא עַל דְמִקְדָּשׁ בְּבִיאָה בְּלֵא שִׁדּוּכֵי. וְאִיכָא דְאֶמְרֵי: וְאִפִּילוּ בְּשִׁדּוּכֵי נְמוּ, מִשׁוּם פְּרִיצוּתָא. הֵהוּא גְבִירָא דְקִדְּשֵׁי בְּצִיפְתָּא דְאָסָא. אַמְרוּ לִיה: וְהָא לִית בְּהָ שׁוּה פְרוּטָה! אַמְרָ לְהוּ: תִּיקְדוּשׁ בְּאַרְבַּע זְוִי דְאִית בְּהָ. שְׁקַלְתָּא וְאִישְׁתִּיקָא. אַמְרָ רַבָּא: הוּהוּ שְׁתִּיקוּתָא דְלֵאחַר מִתָּן מְעוּת, וְכַל שְׁתִּיקוּתָא דְלֵאחַר מִתָּן מְעוּת - לֹא כְלוּם הוּא. אַמְרָ רַבָּא: מָנָא אֲמִינָא לָהּ - דְתִנְיָא, אַמְרָ לָהּ: בְּנָסִי סַלְעוּ זֵו בְּפִקְדוֹן, וְחֹר וְאֶמְרָ לָהּ: תִּתְקַדְּשִׁי לִי בִּי; בְּשַׁעַת מִתָּן מְעוּת - מְקוּדְשֵׁת, לֵאחַר מִתָּן מְעוּת, רְצָתָה - מְקוּדְשֵׁת, לֹא רְצָתָה - אִינְהָ מְקוּדְשֵׁת. מָאִי רְצָתָה וּמָאִי לֹא רְצָתָה? אִילִימָא: רְצָתָה - דְאֶמְרָה "אִין", לֹא רְצָתָה - דְאֶמְרָה "לֹא", מְכַלְל דְרִישָׁא

כ"י

כ"י

כשם

קידושין דף יב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) רנא

47 אשה בלי לדבר עימה לפני כן, משום פריצות, ועל דמכיל גיטא
 48 – ואת מי ששלח גט לאשתו על ידי שליח, ואחר כך רודף אחרי
 49 השליח ומבטל את הגט, שיש לחשוש שמא השליח יתן את הגט
 50 לאשה אחרי שהבעל ביטלו, יוצא מכשול שתינשא לאחר, ועל
 51 דמסר מודעא אגמא – ואת מי שנתן גט ואמר בפני עדים שהגט
 52 בטל, ואף על פי שכופים אותו לבטל את המודעא, לוקח משום
 53 שהוא מוציא לעז על בניה, ועל דמבער שולחא דרבנן – ואת מי
 54 שהיכה את שליח בית דין שבא להזמין לדין, ועל דחלה שמתא
 55 עליוה תלתין יומין – ואת מי שחל עליו נידוי שלושים יום, ולא בר
 56 לבית דין להתיר נידויו, ועל דתנא דרבי רב הונא – ואת החתן גגר
 57 בבית חמיו, שמכניס עצמו לנסיון שמא יכשל בחמותו, שסתם
 58 חמות אוהבת את חתנה.
 59 שואלת הגמרא: מדברי רב מדוקדק דרבי אין – שדווקא את הגר
 60 בבית חמיו מלקים, אבל את מי שרק חליף – עובר ליד בית חמיו
 61 לא, והא מעשה היה בההוא חתנא דחליף אבא דבי חמיה – שעבר
 62 על פתח בית חמיו, ונגדיה – והלקהו רב ששת. משיבה הגמרא:
 63 ההוא – אותו חתן, מידם חות דיימא חמתיה מיניה – חמותו היתה
 64 חשודה עליו.
 65 בנתרעו חלקו על דברי הגמרא ואמר, בכולהו לא מנדי – על כל
 66 המעשים האלו לא הלקהו רב, אלא רק על מי דמקדש בביאה בלא
 67 שידוכי – בלי לדבר עימה קודם לכן, ואבא דאמר, שרב הלקה
 68 כל מי שמקדש בביאה ואפילו בשידוכי נמי – אפילו אם דיבר עימה
 69 קודם לכן, משום פריצותא.
 70 הגמרא דנה באיזה אופן שתיקת האשה נחשבת הסכמה לקידושין
 71 ובאיזה לא: ההוא נבדא דקרייש – מעשה באדם שקידש אשה
 72 בציתא דאפא – במחצלת של הדס, אמרו ליה אלו שמדו שם,
 73 והא לית – הרי אין פה שנה פרושה, אמר ליה, תיקדש – תתקדש
 74 בארבע זווי דאית בה – שיש במחצלת. שקלתא ואישתיתא – לקחה
 75 האשה את המחצלת ושתקה. אמר רבא, כשקיבלה אשה זו את
 76 המחצלת לא ידעה שיש בה ארבע זוויס, וכשנודע לה ושתקה,
 77 הנה שתיקתא – זו שתיקה דלאחר מתן מעות, וכל שתיקתא
 78 דלאחר מתן מעות לאו כלום היא, והשתיקה אינה מוכיחה שהיא
 79 מסכימה להתקדש, כיון בתחילה נתן לה פחות משהו פרוטה,
 80 ואחר כך כשנודע לה שיש בתוכו מעות, שתקה משום שלא
 81 איכפת לה, כיון שהיא יודעת שבתחילה לא קיבלה את המעות
 82 לשם קידושין.
 83 רבא מבאר את מקור דין זה: אמר רבא, מנא אמנא ליה – מנין אני
 84 אומר שתיקה לאחר מתן מעות לאו כלום היא. דתנא, אמר ליה
 85 – לאשה בנסי – קבלי פלע זו בפקדון, ותור ואמר ליה התקדשי לי
 86 בז – באותו סלע, אם אמר לה כן בשעת מתן מעות, מקודשת, כיון
 87 שעל דעת הקידושין היא קיבלה, אבל אם אמר לה כן לאחר מתן
 88 מעות, אם רצתה להתקדש במעות אלו, מקודשת, ואם לא רצתה,
 89 אינה מקודשת. ומבאר רבא, מאי דרצתה? ומאי לא רצתה, אילימא
 90 – אם נאמר ש'רצתה' פירושו דאמרה אין – כן, ולא רצתה' פירושו
 91 דאמרה לא, מכלל דרשיא – אתה לומד שברישא שאמר לה בשעת
 92 מתן מעות, והברייתא לא מחלקת אם רצתה או לא רצתה,

1 והוסיף רב חסדא, לאו היינו – האם אין זה כמעשה יהודית
 2 דביתהו – אשתו דרבי חייא, דהוית – שהיה לה צער ליה, שהיתה
 3 יולדת תאומים, ורצתה להיאסר על בעלה כדי שלא תלד, אמרה
 4 ליה לרבי חייא, אמרה לי אם – אימי קיבל ביה אבד קידושי כן
 5 וזמרת – שאבי קיבל עבורי קידושין כשהייתי קטנה, וממילא אני
 6 אסורה לך. אמר ליה רבי חייא, לאו כל כמינה דאימך דאסרת ליה
 7 עילויא – אין בכוחה של אימך לאסור אותך עלי.
 8 רבנן חולקים על רב חסדא, וסבורים שאם יצא קול שיש עדים
 9 שבשעת הקידושין נתן לה שוה פרוטה, מקודשת לראשון: אמרי
 10 ליה רבנן לרב הסדא, אמאי אין לחשוש שהקידושין של הראשון
 11 חלו, הא איבא סהדי – הלא יצא קול שהיו עדים בשעת הקידושין
 12 ועכשיו הם במקום ששמו אידיה, דרעו דבההוא יומא הנה ביה –
 13 שיודעים שביום הקידושין היה באבנא דכוחלא שנה פרושה. השיב
 14 להם רב חסדא, השתא מיחא לא ליתנהו קמן – עכשיו העדים אינם
 15 לפנינו, ועכשיו האבנא דכוחלא אינו שוה פרוטה, ואנו אומרים
 16 קידושי הראשון לא חלו. והוכיח רב חסדא כדבריו, לאו היינו
 17 דרבי חנינא – האם אין זה כדברי רבי חנינא, דאמר רבי חנינא
 18 (כתובות כג.), לגבי בנותיו של שמואל שנשבו, ואחר שהשתחררו
 19 אמרו שטהורות הן, ואמר רבי חנינא לרב שמן בר אבא שהיה כהן
 20 שישא אחת מהן, אמר לו רב שמן בר אבא, הלא יצא קול שיש
 21 עדים שנשבו, ושנינו (שם כב.) שאם יש עדים שנשבתה והיא
 22 אומרת טהורה אני אינה נאמנת, השיב לו רבי חנינא, שכיון
 23 שעכשיו אין עדים לפנינו שנשבו אינן אסורות לכהן, והוסיף, וכי
 24 עדיה נמצאים בצד אסתן – צפון, ואינם מעידים, ותיאמר. הגמרא
 25 מביאה שנחלקו אמוראים על רב חסדא, ודחו את ראייתו: אבני
 26 ורבא לא סבירא ליה להא דרב הסדא, אלא סברו שחוששים לקול
 27 זה, ודחו את ראייתו, שכן אם הקילו בשבועה, מפני דמנוולת נפשה
 28 נפי שקאי – ששבויה מכערת עצמה כלפי השובים, וכי ניקול גם
 29 באשת איש שאין אצלה סברא זו שמנוולת נפשה.
 30 מספרת הגמרא: אישתאר מההיא – נשאר ממותה משפחה שהתיר
 31 רב חסדא לאימם להינשא למקדש השני, בסורא, ופרשו רבנן מינה
 32 – ממשפחה זו, ולא נישאו להם. ולא משום דמקדש להו דשמואל
 33 שחוששים שמא האבנא דכוחלא שוה פרוטה במקום אחר, אלא
 34 משום דמקדש להו באבני ורבא שחוששים לקול.
 35 הגמרא מביאה מעשה שחששו לדברי שמואל: ההוא נבדא
 36 דאקרייש – מעשה באדם שקידש אשה בשומיתא דאפא – ענף של
 37 הדסים שאינו שוה פרוטה, בשוקא. שלחה רב אחא בר הונא לקמיה
 38 – לפני רב יוסף לשאול כהאי גוונא מאי – מה הדין בקידושין אלו.
 39 שלח ליה רב יוסף, נגדיה – הלקה את המקדש בדברי רב,
 40 המבוארים בסמוך, ואצמריה גיטא – והאשה אינה מותרת לאחרים
 41 בלי גט בדברי שמואל, שחוששים שמא הדס זה שוה פרוטה
 42 במקום אחר.
 43 הגמרא מביאה את דברי רב: דרב מנדי – היה מלקה על דמקדש
 44 בשוקא – את מי שקידש אשה בשוק אפילו בכסף, משום שוה
 45 מעשה פריצות, ועל דמקדש בביאה – ואת מי שקידש אשה
 46 בביאה, משום פריצות, ועל דמקדש בלא שידוכי – ואת מי שקידש

המשך מעמוד רמד

בברכת השי"ת, שהוא הזן את העולם כולו בטובו בחן ובחסד וברחמים, ואשר דוקא בו תלוי פרנסתו של אדם ומובן שמילוי משאלות לבבו לגדל הזקן - מוסיף בענין פרנסתו בפרט.

ובפרט ע"פ דברי הזהר הקי' שגדול הזקן (בלשון הזהר - נקי' י"ג תקוני דיקנא) דאדם דלמטה הרי זה ממשיך מ"יג מדות הרחמים שלמעלה שהם בלי גבול, פשוט שזוהי הדרך לתועלת האדם ועוזרת לפרנסתו. ועיין בזה ביאור כ"ק אדמו"ר הצמח צדק בפירושו יהל אור על התהלים (ע' 6).

ומהנכון אשר יבדקו את התפילין שלו, שתהיינה כשרות כדין וכן ישמור על שלשת השיעורים וחומש תהלים ותניא הידועים.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

58 שהתנא ישנה 'מקודשת' סתם, ולא יחלק בין רצתה ללא רצתה, כי
 59 הָתָם – כמו בתחילת ברייתא זו (לעיל יב) שהתנא לא חילק בין
 60 רצתה ללא רצתה, והעמדנו את הברייתא שם שהיא שתקה
 61 ומקודשת, וכן כאן היה לתנא לומר 'מקודשת' ולא לחלק בין
 62 אמרה כן לאמרה לא, שזה דבר פשוט שאם אמרה לא אינה
 63 מקודשת. אלא ודאי 'רצתה' הכוונה דאמרה אין וכן, ו'לא רצתה'
 64 הכוונה דאישתתקה – ששתקה. וְקָא הִנְי דאינה מקודשת, ומאי
 65 טעמא, משום שיכולה למימר אין שקלי וירדי שקלי – אכן לקחתי
 66 ממנו, אך את שלי לקחתי, ולא לשם קידושין. אלא אם כן שקלא
 67 הָךְ – הברייתא דקדשה בגול ובחמס ובגניבה או שחטף סלע מידה
 68 וְקִדְּשָׁה שְׁמֹקֶדֶשׁ אף על פי ששתקה, אלא לאו טעמא מינה שיש
 69 לחלק, הָא – הברייתא שקידשה בפירעון חוב והאשה שתקה
 70 ומקודשת, מדברת באופן דשדיף – שדיבר איתה קודם לכן, והָא –
 71 הברייתא שקידשה בגול והאשה שתקה ואינה מקודשת, מדברת
 72 באופן דלא שדיף – שלא דיבר איתה קודם לכן. ומבואר שיש
 73 חילוק בין שדיף ללא שדיף.
 74 הגמרא מביאה שלומדים קרקע מאשה לגבי קנין בפחות משוה
 75 פרוטה: כי נח נפשיה דרב אפי – כשנפטר רב אסי עילו רבין
 76 לְקַזְּמִינְהוּ לְשִׁמְעֵתִיהָ – התקבצו החכמים בבית המדרש, ואמרו,
 77 כל מי שמעו שמועה חדשה מרב אסי יאמרה לחבריו, כדי שלא
 78 תשתכח. אָמַר לְהוּ הווא מרְבִּין רַבִּי יַעֲקֹב שְׁמִיהּ, הֵכִי אָמַר רַב אָסִי
 79 אָמַר רַבִּי מַנִּי, בְּשֵׁם שְׁאִין אִשָּׁה נִקְנִית בְּפָחוֹת מִשְׁוֵה פְרוּטָה, כִּךְ אִין
 80 קִרְקַע נִקְנִית בְּפָחוֹת מִשְׁוֵה פְרוּטָה. אָמְרוּ לִיה חֲכָמִים, וְהִתְנִיאוּ, אָף
 81 עַל פִּי שְׁאִין אִשָּׁה נִקְנִית בְּפָחוֹת מִשְׁוֵה פְרוּטָה, קִרְקַע נִקְנִית בְּפָחוֹת
 82 מִשְׁוֵה פְרוּטָה. אָמַר לְהוּ רַבִּי יַעֲקֹב, כִּי תִנְיָא הִיא – הברייתא
 83 שקרקע נקנית בפחות משוה פרוטה עוסקת בקנין חליפין. דְתִנְיָא
 84 בברייתא אחרת, קוּנִין קִרְקַע בְּכָלִי בְּקִנֵּי חֲלִיפִין, וְאָף עַל פִּי שְׁאִין
 85 בַּשְּׁוֵה פְרוּטָה.
 86 הגמרא מביאה שמועה נוספת בשם רב אסי: הדר יתבי – אחר כך
 87 ישבו החכמים וקאמרי דבר נוסף מרב אסי, לגבי הָא דאמר רב
 88 יהודה אמר שמואל, כָּל מִי שְׁאִינוּ יוֹדַע בְּטִיב – שאינו בקי בדיני
 89 וְאִינן וְקִדּוּשִׁין לֹא יָהֵא לֹו עֲפָק עֲמִהֶן לְהוּת דִּין בְּגִישִׁין וְקִדּוּשִׁין.
 90 וְאָמַר עַל זֶה רַבִּי אָסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְאֵלֹו שְׂרָדִים בְּגִישִׁין וְקִדּוּשִׁין
 91 אָף שְׁאִינֵם בְּקִיָּאִים בְּדִינֵיהֶם, קִשִּׁין לְעוֹלָם יוֹתֵר מְדוּר הַמַּבּוּל,
 92 שְׁנַאֲמַר (בראשית ד ב) 'אֵלֶּה וְכֹהֵשׁ וְ שְׁבוּעַת שְׁקֵר וְרִצְחָ וְגִנְבָה, וְנֹאֲף,
 93 פְּרִצְוֹ וְדָמִים בְּדָמִים נִנְעוּ'. מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא, מֵאִי מִשְׁמַע מִסּוּק זֶה,
 94 כְּדָמִיתְרָם – כמו שרב יוסף שהיה בקי בתרגום נביאים וכתובים
 95 תרגם בשם יונתן בן עוזיאל, ש'פרצו' הכוונה שהיו מולדין קִנִּין
 96 מְנַשֵּׁי תְּבִירָהוּן – מולידים בנים מנשי חבריהם, ו'דמים בדמים נגעו'
 97 הכוונה שחובין על חובין מוסיפין – ובזה היו מוסיפים חובות על
 98 חובותיהם. וְכַתִּיב (שם א) 'עַל בֶּן תִּאָּכַל הָאָרֶץ וְ תִּחַרֵּב הָאָרֶץ וַיִּגְדַּל
 99 בָּהּ אֲבָל, וְאֵמַלְל כָּל יוֹשֵׁב בָּהּ תַּחֲתֵי הַשָּׁמַיִם וַיִּכְעֹף הַשָּׁמַיִם, וְגַם דִּנֵּי
 100 הַיָּם וְאִסְפוּ וְגו', וְאֵילֹו כְּדוּר הַמַּבּוּל לֹא נִנְזְרָה גְּזִירָה עַל דִּינִים שְׁפִיבִים,
 101 שְׁנַאֲמַר (בראשית ז כב) 'מִכָּל אִשֶּׁר בְּחַרְבָּה וְ בִיבְשָׁהוּ מָתוּ, וְלֹא
 102 דִּינִים שְׁפִיבִים, וְאֵילֹו הָכָא – על איסור אשת איש אִפִּילוּ דִּינִים שְׁפִיבִים
 103 יתכלו, ומוכח שאיסור אשת איש חמור יותר מעוון דור המבול,
 104 ולכן דין שאינו בקי בגיטין וקידושין קשה לעולם יותר מדור
 105 המבול.
 106 שואלת הגמרא: וְאִמָּא עַד דְּעִבִיד לְבוּלְהוּ – שרק מי שעובר על כל
 107 הנאמר בפסוק קשה לעולם יותר מדור המבול, אבל דיינים אינם
 108 קשים לעולם יותר מדור המבול. משיבה הגמרא: לֹא סְלָקָא דְעָתָה,
 109 דְּכַתִּיב (ירמיה כג י) 'כִּי מִפְּנֵי אֵלֶּה אֲבָלָה הָאָרֶץ, וּמִשְׁמַע שְׁכַמוּ
 110 שְׁבוּעַת שְׁקֵר הִיא סִיבָה לְחֹרְבַן הָאָרֶץ, כִּךְ כָּל אַחַת מִהֶעֱבִירוֹת
 111 הִיתָה סִיבָה שֶׁהָאָרֶץ תִּחַרֵּב. שואלת הגמרא: וְאִמָּא אֵלֶּה – שבועת
 112 שקר לחוד היא סיבה שהארץ תחרב, וְהַנָּךְ לְחֹזְרֵיהוּן – ושאר
 113 העבירות ביחד היו סיבה נוספת, אבל על איסור אשת איש בלבד
 114 לא נחרבה הארץ.

1 כי – אם אָמַרְהָ לֹא, נְמִי הוּוּ קִדּוּשִׁין, וְקִשָּׁה, אָמַאי יְחוּלוּ הַקִּדּוּשִׁין,
 2 וְהָא קָאֲמַרְהָ לֹא, וְאִי אִפְשֵׁר לְקַדְּשָׁה בְּעַל כְּרַחֵה. אֵלֶּא לֹא – צִרִיךְ
 3 לְפַרְשׁ שׁוֹרְצָתָהּ הַכּוּוּנָה דְאָמַרְהָ אִין וְכֹן, וְלֹא רְצָתָהּ הַכּוּוּנָה
 4 דְאִשְׁתִּיתְקָה מִשְׁתַּקָּה – ששתקה, וְלֹא רִצְתָהּ הֵינּוּ שִׁילָא אִמְרָה
 5 רִצְחָ אִנִּי, וְשִׁמְעַע מִינָה שְׁתִּיתְקָה דְלֵאחַר מִתָּן מְעוֹת הִיא מְשׁוּם
 6 שִׁילָא אִיכַפַּת לַה מְדַבְרִיו, וְלֹא כְּלוּם הִיא.
 7 הַגְּמָרָא מְבִיאָה שְׁנַחֲלָקוּ עַל הָרֵאִיָּה שֶׁל רַבָּא: קָשׁוּ בָּהּ – הַקְּשׁוּ עַל
 8 רֵאִיָּה זֶה הַחֲכָמִים בְּמָקוּם שְׁמֹו פּוּם נְהָרָא, מִשְׁמִיָּה דְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ
 9 דְרַב יְהוֹשֻׁעַ, מִי דָמִי, הָתָם – כְּשֶׁנָּתַן בְּתַחֲזִילָה לְשֵׁם פִּיקוּן, כִּיּוֹן
 10 שְׁבַתוֹרַת פְּקִדוֹן וְהִבְיָהוּ נִיחָלָה – נָתַן לַה אֵת הַמְּעוֹת, כְּכַרְהָ הָאִשָּׁה
 11 שְׁאִי שְׁדִינָא לְהוּ וּמִיתְבְּרִי – שאם תשליך את המעות והם ישברו
 12 מִתְּחִיבִינָא בָּהּ – תתחייב לשלם לו כדין שומר, ולכן משתיתקה אין
 13 רֵאִיָּה שֶׁהִסְכִּימָה לְקִדּוּשִׁין, אֲבָל הָכָא – כְּשֶׁקִּידֵשׁ בְּצִיפְתָּא דֶּאֱסֵא,
 14 הֵלָא בְּתוֹרַת קִדּוּשִׁין וְהִבְיָהוּ נִיחָלָה – הוּא נָתַן לַה אֵת הַצִּיפְתָּא, וְאִי
 15 אִיתָא דְלֵא נִיחָא לָהּ – ואם באמת לא התרצתה להתקדש לו,
 16 לִישְׁדִינְהוּ – הִיתָה צְרִיכָה לְהַשְׁלִיךְ אֵת הַצִּיפְתָּא, וּמִזֶּה שְׁהִיא לֹא
 17 הַשְׁלִיכָה מוּכַח שֶׁהִתְרַצְתָּה לְהִתְקַדֵּשׁ לוֹ.
 18 רַב אַחַאי חוּלַק עַל זֶה חֲכָמִי פּוּם הֵרָא, וּמִתְרַךְ אֵת קוּשִׁייתִם עַל
 19 הוּכַחַת רַבָּא: פְּרִיךְ רַב אַחַאי, אָמְרוּ בּוּלְהוּ נְשִׁי דִינָא גְמִירִי – וְכִי כָל
 20 הַנְּשִׁים יוֹדְעוֹת אֵת הַדִּין שֶׁאֵם נָתַן לַה בְּתוֹרַת קִדּוּשִׁין אִינָה חִיבַת
 21 בְּתַשְׁלוּמִים אִם יִשְׁבֵּר, הָכָא נְמִי – גַּם כֹּאן אִפְשֵׁר לְהַעֲמִיד שְׁהִיא
 22 כְּכַרְהָ שְׁאִי שְׁדִינָא לְהוּ וּמִיתְבְּרִי מִיתְחִיבִינָא בְּאִתְרֵיהוּן – שאם
 23 תזרק אותו וישבר תתחייב באחריותו ותשלם, ולכן לא השליכה,
 24 ושוב אפשר להוכיח מפיקדון לקידושין, שכשם שבפיקדון שתיקה
 25 אינה מוכיחה שהיא מסכימה להתקדש בו, כמו כן בקידושין.
 26 שְׁלָחָה רַב אַחַאי בְּרַב רַב לְקַמְיָה דְרַבִּינָא לְשׁוּאֵלוּ, כְּהֵאִי גּוּוּנָא מֵאִי
 27 הַדִּין. שְׁלַח לִיה רַבִּינָא לְרַב אַחַאי בְּרַב רַב, אָנִן לֹא שְׁמִיעַ לֹן הָא –
 28 אִנְחֵנוּ לֹא שְׁמַעְנוּ אֵת סִבְרַתוֹ דְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְרַב יְהוֹשֻׁעַ, וְלִכֵּן
 29 אִינְנוּ חוֹשְׁשִׁים לְזֶה וְאִינָה מְקוּדְשָׁתָּה, אֲבָל אִתְּוֹן דְשְׁמִיעַ לְכוּ – אִתֵּם
 30 שְׁשִׁמַּעְתֶּם אֵת דְּבַרְיוֹ, חוֹשׁוּ לָהּ – צְרִיכִים לְחַשׁוֹשׁ לְזֶה וּמְקוּדְשָׁתָּה
 31 מִסְּפַק.
 32 הַגְּמָרָא מְבִיאָה אוֹפֵן שְׁתַּקָּה בְּשַׁעַת מְעוֹת וְאִינָה מְקוּדְשָׁתָּה:
 33 מַעֲשֵׂה בְּהֵימָא אִיתָא וְאִשְׁהוּ דְתָוָה קָא מוּבְנָה וְרַשְׁכִּי – שְׁקַנְתָּה
 34 חֲגוּרָה עֲשׂוּיָה מִמְשִׁי, אָתָּא – בֹּא הָהוּא גְבַרָא, וְחַטְפָּה וּרְשָׁכָא מִינָה
 35 – מִמְנַה. אָמַרְהָ לִיה, הֵבֵה נִיחָלִי – הִחֹר לִי אוֹתָהּ. אָמַר לָהּ – שֵׁאל
 36 אוֹתָהּ, אִי וְהִבְיָנָא לִיךְ מִקְדְּשָׁתָּה לִי – אִם אַחֲזִיר לָךְ, הֵאֵם תִּסְכִּימִי
 37 לְהִתְקַדֵּשׁ לִי בּוּזָה. שְׁקַלְתִּיהָ וְאִשְׁתִּיתְקָה – לְקַחְהָ מִמְנָה אֵת הַחֲגוּרָה
 38 וְשִׁתְקָה. וְאָמַר רַב נַחְמָן, 'בּוּלְהָ לְמִימַר – לומר, אִין שְׁקָלִי וִירְדִי שְׁקָלִי
 39 – אֲכַן לְקַחְתִּי מִמְנָה, אֲךָ אֵת שְׁלִי לְקַחְתִּי, וְלֹא לְשֵׁם קִדּוּשִׁין, וְאִינָה
 40 מְקוּדְשָׁתָּה.
 41 אִיתִיבֵיהּ רַבָּא לְרַב נַחְמָן, הֵלָא שְׁנִינֵי בְּרִייתָא, קִדְּשָׁה לֹאשָׁה בְּגוּל
 42 שְׁגוּל מִמְנַה בְּגַלּוּי, וְכַתְּמִם – או כְּדַבֵּר שִׁילַם לַה עֲלִיו בְּעַל כְּרַחֵה,
 43 וּבְגִנְיָבָה – או כְּדַבֵּר שְׁגַבֵּב מִמְנַה בְּסַתְרָה, או שְׁחַטְפָּה סְלַע מִיָּדָה
 44 וְקִדְּשָׁה, מְקוּדְשָׁתָּה. הִשִּׁיב לוֹ רַב נַחְמָן, הָתָם – בְּרִייתָא מְדוּבַר
 45 בְּדִשְׁדִּיף – שְׁדִיבֵר אִיתָה קוּדֵם לִכֵּן וְהִסְכִּימָה לְהִתְקַדֵּשׁ לוֹ, וְאִנּוּ
 46 אוֹמְרִים שְׁתַּקָּה מְשׁוּם שְׁהִיא מַחֲלָה לוֹ מִסְכִּימָה לְקִדּוּשִׁין, אֲבָל
 47 זֶה שְׁחַטְפָּה מִמְנַה וּרְשָׁכִי לֹא דִיבֵר אִיתָה קוּדֵם לִכֵּן, וְשִׁתְקָה מִפְּנֵי
 48 שִׁדְעָה שֶׁהִקְדוּשִׁין לֹא חָלוּ.
 49 רַב נַחְמָן מוּכִיחַ שִׁישׁ לְחַלֵּק בֵּין שְׁדִיךְ לֹא שְׁדִיךְ: וּמָנָא תִּמְרָא –
 50 וּמִנִּין לְאִמְרָה דְשִׁנִּי לֹן – שִׁישׁ לְחַלֵּק בֵּין שְׁדִיךְ וְדִלָא שְׁדִיךְ. דְתִנְיָא,
 51 אָמַר לָהּ – לֹאשָׁה, כְּנִסִּי – קְבִילִי סְלַע זֶה שְׁאִנִּי חֵיב לִיבִי וְלִרְךָ
 52 בְּתוֹרַת פִּירְעוֹן חוֹב, וְתוֹר וְאָמַר לָהּ הַתְּקַדְּשִׁי לִי בּוּ, אִם אִמַּר לַה כֵּן
 53 בְּשַׁעַת מִתָּן מְעוֹת, רְצָתָה מְקוּדְשָׁתָּה, לֹא רְצָתָה אִינָה מְקוּדְשָׁתָּה, אֲבָל
 54 אִם אִמַּר לַה כֵּן לְאַחַר מִתָּן מְעוֹת, אִפִּילוּ אִם רְצָתָה אִינָה מְקוּדְשָׁתָּה.
 55 וּמִבְּאֵר רַב נַחְמָן, מֵאִי 'רְצָתָה' וּמֵאִי 'לֹא רְצָתָה' אֵילִימָא – אִם נִאֲמַר
 56 שׁוֹרְצָתָהּ הַכּוּוּנָה דְאָמַרְהָ אִין וְכֹן, וְלֹא רְצָתָהּ הַכּוּוּנָה דְאָמַרְהָ לֹא,
 57 הָא אִשְׁתִּיתְקָה – מִשְׁמַע שֶׁאֵם שְׁתַּקָּה הוּוּ קִדּוּשִׁין, וְקִשָּׁה, נְתִיבָה –

מלוה הכתובה בתורה - פירוש: כגון קרבנות, ופדיון הבן, וערכין ונוקין, שלא היו יודעים עניני תנינות הללו אם לא שנתחייבה התורה בפירוש. אבל מלוה, כגון שלוח לו מעות בלא שטר, אף על גב דכתיב "האיש אשר אתה נושה בו" - לא חשיב כתובה בתורה, כיון שאין צריך לפרש בתורה שיעור התנינה, דפשיטא; מה שהוא לזה - צריך לפרוש.

אמר רב פפא הילכתא מלוה על פה גובה מן היוורשן דשיעבודא דאורייתא ואינו גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא - תימה: דבשליה "גט פשוט" (בבא בתרא קע"א), קאמר רב פפא גופיה: מלוה על פה גובה מן היוורשים - שלא תנעול דלת בפני לווין, ואינו גובה מן הלקוחות - דשיעבודא בלא דאורייתא ואומר רבינו חננאל: דהכא מיירי במלוה הכתובה בתורה, כגון נוקין וערכין וקרובין, דאמר לעיל דשיעבודא דאורייתא, דלא שייך טעמא דנעילת דלת; דלענין יורשים עשאוהו כמלוה בשטר, ולענין לקוחות לא עשאוהו כמלוה בשטר. אבל התם - במלוה על פה שאינה כתובה בתורה, כגון שהלווהו מעות בלא שטר. **אלא** מיתת בעל מנולן - תימא דבפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין ג"א), הוה מצריכין קרא באשת אב ובשאר עריות שאסורות בין מחיים בין לאחר מיתה, ובפרק "הבא על יבמתו" (ביבמות נ"א), מצריך קרא ביבמה שיש לה בנים דאסורה לאחר מיתת הבעל, והבא מצריך קרא להחיר אשת איש לאחר מיתת בעלה; ויש לומר: דאחרי שראינו שהחיר הכתוב אשת איש לאחר מיתת בעלה, כדלרשינן בשמעתין - איצטרך קראי דהתם לאסור עריות לאחר מיתה, דלא נילף מאשת איש שהחיר הכתוב.

לכולי עלמא בעשה - אומר רבינו יצחק: דאיכא עשה באשת איש, כגון "ודבק באשתו" (בראשית ב) ולא באשת חבירו. תימה: דלא ילפינן שחתי מיתה מקל וחומר מגט; ומה גט שאינו מתיר ליבם בשום ענין, אפילו אין לה בנים - מתיר לעלמא בכל ענין, מיתה שמתרת ליבם שאין לה בנים - אינו דין שחתי לעלמא בכל ענין.

מדאמר רחמנא אלמנה לבחן גדול - ואם תאמר: ודלמא הכי קאמר רחמנא: אלמנה לבחן גדול אסורה אפילו כשהוא יבם, הא לכולי עלמא - שריא ליבמין. אבל לעולם אימא לך דאשה לאחר מיתה נמי אסורה לכולי עלמא שלא במקום יבוסו ויש לומר: אם כן הוה ליה למיכתב האי קרא "אלמנה וגרושה וחללה" בפרשת יבמין.

הדא דיבם לא איקרי אחר - תימה: דגבי שדה אחוזה אמרינן לקמן (י"ב), דיבם איקרי אחר, דקאמר: אם מכר את השדה לאיש אחר - ואחיו הוי בכללו ויש לומר: דלא דמי; דבמקום שמדבר בכל אדם - הוי יבם בכלל אחר, אבל הכא דבעי למומיא דמתרת ליבם דוקא - אם כן הוי יבם אחר דוקא.

הא

איקרי "אחר", ועוד כתיב: "ושנאה האיש האחרון וכתב לה ספר פירות... או כי ימות האיש האחרון". ואיתקש מיתה לגירושין; מה גירושין - שריא וגומרת, אף מיתה - שריא וגומרת. "והיבמה נקנית בכיאה כו'". בכיאה מנולן? - אמר קרא:

מי כתיב ופרצו - ומוסיף על ענין ראשון, דניקן על כן אכולא מילתא. פרצו כתיב - ומילתא באפי נפשה היא, ועלה לחודה כתיב "על כן תאבלי". האשה - יולדת. והוא שהפרישתה מחיים - ואשמעינן דקריבה לאחר מיתה. אבל לא הפרישתה - לא אשמעינן תנא לכוף את היוורשין להקריבה, שלא נתחייבו הנכסים. קסבר - הא דאמור רבנן: נכסי משתעבדי על חוב המוטל על המת.

לאו דאורייתא היא - לומר דנכסיה דאניש ערכין ביה ומשתעבדים מדין ערב, ויהיו מלוה על פה ומלוה של שטר שוין. אלא, מלוה בשטר שהוא שיעבוד, דכתב ליה "נכסי אחראין לך" - משתעבדי, מלוה על פה - לא משתעבדי. ורב **אמי** אמר כו' - והא נמי לנקוטיהו לשמעניה אמרוהו התם. הא פליגי בה **הראי זימנא** - הני אמוראי גופייהו, שמואל ורבי יוחנן. אינה גובה מן היוורשין - דשיעבודא לאו דאורייתא, וכל שכן מן הלקוחות. אבל מלוה בשטר הוא עצמו שיעבוד, דכתב ליה "כל נכסי דאית לי אחראין לשתרא דנן". דלאו מלוה הכתובה בתורה - לא הוהל עליו מלוה מן המלך, אלא מעסק מעשה עצמו. אבל בתוך - דיוולת, ומה עריות המלך היא עליה - אימר חמירא ככתובה בשטר. דלית ליה קלא - ואידו דאפסיד אנפשיה. ואף על גב דשיעבודא דאורייתא - עבוד רבנן תקנתא לזקוק דלא הוה ידע. דכתיב וכתב לה ספר בריתות - וגו' "והיתה לאיש אחר". והוא שרי לה - כשאני בעולם נפטרה הימנה, שהרי בו היתה קשרה. והא עריות - כגון אשת אביו וכלתו ואשת אחי אביו, שעל ידי קדושי הבעל נאסרו לקרוביו, וכשימות הבעל לא שרו להו, שאסורות לקרוביו לעולם. לכולי עלמא בעשה - ויצאה והיתה לאיש אחר על ידי גירושין ולא על ידי מיתה, ד"שילחה" - לזו ולא לאחרת ממונע, ולא הבא ממלם עשה - עשה. האי עשה מאי עבידיה - שיהא הוא עומד בפניה, ואיסור לאו וברת שבה פקעו. אי **אהני** מיתת הבעל כו' ואי לא אהני - דאשמעינן קרא דאין מיתה משלחת. תוקמה במילתא קמייתא - ולא איצטרך למיכתב לאו בכחן גדול. אלמא לא - לשון קושיא הוא; וכי לא דבר הגון הוא כן? אפיקתיה - מיתת הבעל מחיוב מיתת בית דין, ואוקמתה באיסור עשה. מעיקרא - קודם פדיון. ואסירי בגיזה - כדאמרינן, דכתיב "לא תגזו". פריקניהו מעילה לית בהו - ומותרין לאבילה לכל אדם. ואסירי בגיזה, כדאמרינן בבכורות (ט"א) "תובח" - ולא גיזה, "בשר" - ולא חלב, ודריש ליה בפסולי המוקדשין לאחר פדיון. איתקש מיתה לגירושין כו' - והאי דלא יליף ליה ממשמעות דקרא דכתיב בתריה "לא יוכל בעלה הראשון כו'". הא לאחר שרי - משום דאיכא למפרך בדלעיל: לזו בלאו, ולכולי עלמא בעשה.

מי כתיב ופרצו? "פרצו" כתיב. הדור יתבי וקאמרי, הא דתנן: האשה שהביאה הפאתה ומתה - יביאו יורשין עולתה. - אמר רב יהודה אמר שמואל: והוא שהפרישתה מחיים, אבל לא הפרישתה מחיים - לא. **אלמא קסבר**: שיעבודא לאו דאורייתא. אמר רב אסי אמר רבי יוחנן: אף על גב שלא הפרישה מחיים. **אלמא קסבר**: שיעבודא הוה דאורייתא. והא פליגי בה **הדא זימנא**, דרב ושמואל דאמרי תרויהו: מלוה על פה - אינה גובה מן היוורשין ולא מן הלקוחות, ורבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרויהו: מלוה על פה גובה בין מן היוורשין בין מן הלקוחות! - צריכא, דאי איתמר בהא - בהך קאמר שמואל, משום דלא מלוה בתובה בתורה היא, אבל בהך - אימא מודה להו לרבי יוחנן ולריש לקיש. ואי אשמעינן בהא - בהך קאמר רבי יוחנן, דמלוה בתובה בתורה ככתובה דמיא, אבל בהך - אימא מודה ליה לשמואל, צריכא. אמר רב פפא: הילכתא, מלוה על פה - גובה מן היוורשין, ואינו גובה מן הלקוחות. גובה מן היוורשין - שיעבודא דאורייתא, ואינו גובה מן הלקוחות - דלית ליה קלא. "וקונה את עצמה בגט ובמיתת הבעל" - דכתיב "וכתב לה ספר פירות", אלא מיתת הבעל מנולן? סברא הוא: הוא אסרה והוא שרתה. והא עריות, דאסר להו ולא שרי להו! - אלא: מדאמר רחמנא ובמה שאין לה בנים אסורה - הא יש לה בנים - מותרת. - ודילמא: אין לה בנים - אסורה לעלמא ושריא ליבם, ויש לה בנים - לכולי עלמא נמי אסורה. - אלא, מדאמר רחמנא אלמנה לבחן גדול אסורה, הא לבחן הדיוט - שריא. - ודילמא: לבחן גדול - בלאו, לכולי עלמא - בעשה. - האי עשה מאי עבידיה? אי דאהניא מיתת הבעל - תישתרי לגמרי, אי דלא אהניא מיתת הבעל - תוקמה במילתא קמייתא. - אלמא? לא? אפיקתה ממתה ואוקמתה על עשה, מידי דהוה אפסולי המוקדשים; דמעיקרא אית בהו מעילה, ואסירי בגיזה ועבודה. פריקניהו מעילה - לית בהו, בגיזה ועבודה - אסירי. אלא מדאמר קרא "פן ימות במלחמה ואיש אחר יקנהה". - מתקוף לה רב שישא פריה דרב אידי: אימא מאן "אחר" - יבם. אמר רב אשי: שתי תשובות בדבר; הךא: דיבם לא

איקרי "אחר", ועוד כתיב: "ושנאה האיש האחרון וכתב לה ספר פירות... או כי ימות האיש האחרון". ואיתקש מיתה לגירושין; מה גירושין - שריא וגומרת, אף מיתה - שריא וגומרת. "והיבמה נקנית בכיאה כו'". בכיאה מנולן? - אמר קרא:

כ"ב

קידושין דף יג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה" – עוז והדר" (ליום חמישי) רנה

מקור אחר שאשה קונה עצמה במיתת הבעל: אלא מדאמר רחמנא
 שיבמה שאין לה בנים והיא צריכה להתייבם לאחי בעלה, אסורה
 לכל העולם עד שתחלוץ, שנאמר (דברים כה ה) 'לא תהיה אשת
 המת החוצה לאיש זר, הא – מוכח שאם יש לה בנים, מותרת לכל
 העולם על ידי מיתת בעלה. דוחה הגמרא: ודילמא כוונת התורה
 שאשה שבעלה מת ואין לה בנים אסורה לעלמא – לכל העולם
 ושריא – ומותרת להבם, ואשה שיש לה בנים אסורה ליבם, ולבולי
 עלמא נמי אסורה. הגמרא מביאה מקור אחר שאשה קונה עצמה
 במיתת הבעל: אלא מדאמר רחמנא שאלמנה לכהן גדול אסורה, הא
 – מוכח שבעלה חיה, שריא – היא מותרת, ומבואר שאלמנה
 מותרת לכל העולם. דוחה הגמרא: ודילמא לכהן גדול אלמנה
 אסורה בלאו, ולבולי עלמא אסורה רק בעשה. שואלת הגמרא: כיון
 שאיסור אשת איש פקע במיתת הבעל, האי עשה מאי עבידתיה –
 עשה זה מה הוא עושה, שהרי ממה נפשך, אי דאחניא מיתת הפעל
 – אם מיתת הבעל הועילה שהיא אינה אשת איש, תישתרי –
 תהיה מותרת לגמרי, ואי דלא אחניא מיתת הפעל – ואם לא
 הועילה לה מיתת הבעל להתייר, תוקמה במילתא קמייתא –
 תישאר באיסור אשת איש, ולא צריך לאו מיוחד של אלמנה לכהן
 גדול. משיבה הגמרא: אלמנה לא – וכי לא דבר הגון הוא לומר
 שמיתת הבעל אפיקתה – הוציאה את האשה ממייתה, ואוקמתה
 על – והעמידה אותה באיסור עשה להינשא לאחר, מידי הנהו
 אפסולי המוקדשים – וכמו שמצינו לגבי פסולי המוקדשין,
 דמעיירא אית בהו – שקודם שנפדו יש בהם איסור מעילה, שאסור
 ליהנות מהם, וגם אפי' (אסורים) בגייה ועבודה, פקיהו –
 ולאחר שנפדו, מעילה לית בהו – אין בהם ומותרים באכילה לכל
 אדם, אבל בגייה ועבודה אסרי. וכמו גם במשנה איש אפשר לומר
 שבחיי הבעל יש לאו וברת, ואחר מיתת הבעל אף שאין לאו וברת
 יש עשה.
 הגמרא מביאה מקור אחר שאשה קונה עצמה במיתת הבעל: אלא
 מדאמר קרא לגבי היוצאים למלחמה, שהכהן אומר להם (דברים
 כ ז) 'ומי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה ילך וישב לביתו פן
 ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה', ומבואר שאחרי מיתת הבעל
 האשה מותרת לכל העולם. מתקף לה רב שישא בריה דרב אחי
 על לימוד זה, אימא – אפשר לומר שפאן – שה'אחר' ה'כתוב'
 בפסוק הוא ה'בן', שאם הבעל ימות במלחמה בלא בנים הוא ייבם
 את אשתו. ואין להוכיח שאחרי מיתת הבעל האשה מותרת לכל
 העולם.
 רב אשי מיישב את קושיית רב שישא, ומביא לימוד אחר שאשה
 קונה עצמה במיתת הבעל:
 אמר רב אשי, שתי תשובות בדבר, הרא – האחת, ה'בן' לא איכרי
 (לא נקרא) 'אחר', ואין לפרש את הפסוק 'איש אחר יקחנה' על
 יבם. ועוד, שיש ללמוד שאשה קונה עצמה במיתת הבעל, דבתיב
 (דברים כד ג) 'ושנאה האיש האחרון וכתב לה ספר בריית ונתן
 בידה ושלחה מביתו, או כי ימות האיש האחרון' ואיתקש – הקיש
 הפסוק מיתה לגירושין, מה גירושין שריא – מתירים את האשה
 להינשא ונוקרת – את החיתר לגמרי, שאין אפילו עשה, אף מיתה
 שריא – מתירה את האשה להינשא ונוקרת את החיתר לגמרי,
 שאין אפילו עשה:
 שנינו במשנה (לעיל ב.), וה'במה נקנית בביאה בוי'. שואלת הגמרא:
 בביאה מלן – מנין לנו שיבמה נקנית בביאה ולא בכסף ובשטר
 ככל אשה. משיבה הגמרא: אמר קרא (דברים כה ה)

משיבה הגמרא: מי פתיב 'פרצו' שמשמע שהעונש היה על כל
 העבירות יחד, 'פרצו' פתיב, שהיא עבירה בפני עצמה, ועליה
 נאמר שהארץ תחרב, ומוכח שהיא קשה יותר מדור המבול.
 הגמרא מביאה שמועה נוספת מרב אסי: הדור יתבי – אחר כך
 ישבו החכמים וקאמרי שמועה נוספת מרב אסי, לגבי הא דתנן
 (קנים פ"ב מ"ה), האשה – יולדת שצריכה להביא חטאת ועולה,
 שתביאה המאמה ומתה, ולא הביאה את העולה, וביאו היושין את
 עולתה. אמר רב יהודה אמר שמואל, והוא שהפרישתה את העולה
 מחיים, אבל אם לא הפרישתה מחיים, לא כופים את הירושים
 להביא את העולה. אלא קסבר שמואל ששיעבודא לאו דאורייתא
 והנכסים משועבדים מדין ערב, אלא רק במלוה בשטר ששיעבד
 בשטר את הנכסים, הם משועבדים, אבל במלוה בעל פה אין
 הנכסים משועבדים. וגם לגבי קרבן אין הנכסים משועבדים עבור
 הקרבן. ועל זה אמר רב אפי אמר רבי יוחנן, שאף על גב דלא
 הפרישה מחיים את העולה, כופים את הירושים להביאה. אלא
 קסבר רבי יוחנן ששיעבודא הוה דאורייתא, והנכסים שירשו ממנה
 היו משועבדים עבור העולה. הגמרא מביאה שכבר נחלקו בזה
 במקום אחר. שואלת הגמרא: והא פליגי בה תרא זימנא, דרב
 ושמואל דאמרי תרוניהו ושניהם, מלוה על פה בלא שטר אינה
 גובה מן היושין אם הלווה מת, ולא מן הלקוחות אם אין לו
 להחזיר, משום ששיעבודא לאו דאורייתא. ורבי יוחנן וריש לקיש
 דאמרי תרוניהו, שאפילו מלוה על פה גובה מן היושין בין מן
 הלקוחות, משום ששיעבודא דאורייתא. ואם כן מדוע חלקו שוב
 באותו דין. משיבה הגמרא: צריכא – שתי המחלוקות נצרכות, דאי
 איתמר פהא – במלוה, היינו אומרים, בהך – במלוה רגיל קאמר
 שמואל שלא גובים מהירושים, משום דלא מלוה הכתובה בתורה
 היא – שאינו חיוב שהתורה חייבה אלא הוא חייב את עצמו, אבל
 בהך – ביולדת שהתורה חייבה אותה להביא קרבן, אימא – נאמר
 ששמואל מודה להו לרבי יוחנן וריש לקיש שגובים מהירושים. ואי
 אשמעינן בהא – ביולדת, היינו אומרים שרק בהא – בקרבן קאמר
 רבי יוחנן שגובים מהירושים, משום דמלוה הכתובה בתורה –
 שחיוב שהתורה חייבה אותו ולא חייב את עצמו, פמלוה הכתובה
 בשטר דמיא, אבל בהך – במלוה רגיל אימא – נאמר שרבי יוחנן
 מודה ליה לשמואל שלא גובים מהירושים. ולכן צריכא לחלוק גם
 במלוה וגם בקרבן.
 רב פפא מבאר מה נפסק להלכה: אמר רב פפא, הילכתא שמלוה
 בעל פה גובה מן היושין ואינו גובה מן הלקוחות. גובה מן היושין
 משום ששיעבודא דאורייתא, ואינו גובה מן הלקוחות משום דלית
 ליה קלא – שבמלוה על פה אין קול שמתפרסמת ההלוואה, ואף
 על פי ששיעבודא דאורייתא, תיקנו חכמים שהלקוחות לא
 יפסידו, כיון שלא ידעו להיזהר כשקנו את הקרקע:
 שנינו במשנה (לעיל ב.), וקונה את עצמה בגט ובמיתת הבעל.
 הגמרא דנה מהמקור שאשה קונה עצמה במיתת הבעל. שואלת
 הגמרא: בשלמא בגט עצמה את עצמה משום דבתיב (דברים כד
 א-ב) 'וכתב לה ספר בריית וגו' והיתה לאיש אחר'. אלא במיתת
 הפעל מלן שקונה את עצמה, ואין עליה איסור אשת איש. משיבה
 הגמרא: סברא הוא, הוא – הבעל אפרה לכל העולם כשהיה חי
 מפני שהיא קשורה בו, והוא שרתה – מתירה במיתתו שכבר אינה
 קשורה בו. דוחה הגמרא: והא איסורי עריות שיש לאשה בקרובי
 הבעל, דהבעל אפר להו ולא שרי להו – ואינו מתירם במיתתו,
 ומוכח שאף שהוא האוסר, אינה מותרת במיתתו. הגמרא מביאה

המשך מעמוד רמ

בקיצור - במקום שאמרו להאריך - להנעשה במשך חדשים שלא היי ממנו כל מכתב וידיעה אף
 שגם עתה פלא להעדר הכתיבה וקיצור הנמרץ אפילו גם כשכותב.

מובן שנכונה התכנית לחלק מכתב התעוררות לחג הפסח ובטח אף שאינו מזכיר עדיין גם שטר
 מכירה קצר שיוכלו לצרפו לשטר מכירה כללי, ואו ששטר הנ"ל יהיי בצורת פיוי כחו לכל המקומות
 בה נמצא חמץ וכלים חמוצים.

הגמרא: ותהא אשת איש יוצאה מבעלה ומותרת לכל העולם
 בחליצה, מקל וחומר, ומה יבמה שאינה יוצאה בגט, יוצאה בחליצה,
 זו – אשת איש שיוצאה בגט, האם אינו דין שיוצאה בחליצה.
 משיבה הגמרא: אמר קרא (דברים כד א) וכתב לה ספר בריתות,
 ומסמיכות 'ספר' ל'בריתות' דורשים שרק ספר – גט בורתה
 מהבעל, ואין דבר אחר בורתה מהבעל.
 הגמרא דנה האם יבמה מותרת על ידי גט. שואלת הגמרא: ותהא
 יבמה יוצאת מהיבם ומותרת לכל העולם בגט, מקל וחומר, ומה
 אשת איש שאין יוצאה בחליצה, אין דין שיוצאה בגט. ומה
 יבמה שיוצאה בחליצה, אין דין שיוצאה בגט. משיבה הגמרא: אמר
 קרא (דברים כה ט) ונגשה יבמתו וגו' ואמרך ככה יעשה לאיש
 אשר לא יבנה את בית אחיו, והמילה 'ככה' באה לעיבובא שרק
 בחליצה היא יוצאת, ולא בגט.
 מקשה הגמרא: וכל היבם דאיבא – וכי בכל מקום שיש עיבובא לא
 דרשי קל וחומר, והא לגבי זום הכפורים יש מיעוט לעכב ואף על
 פי כן משמע שאפשר לדרוש קל וחומר, דכתוב (ויקרא טז ח) ונתן
 אחריו וגו' גורל אחר לה' וגורל אחר לעזאזל, וכתוב גם 'חוקה'
 שנאמר (שם כט) ויהיה להם לחקת עולם, וכל מקום שנאמר
 'חוקה' הכוונה לעכב, ונתניא על הפסוק (שם ט) ועשהו חפאת,
 שרק הגורל עושה את השעיר לחפאת, ואין קריאת השם 'חפאת'
 בלי גורל עושה חפאת, שהייתי יכול לומר והלא דין – קל וחומר
 הוא, ומה במקום – לגבי המזויב להביא שתי תורים או שני בני
 יונה אחד לחטאת ואחד לעולה, שלא קידש הגורל – שאם עשה
 גורל איזה לחטאת ואיזה לעולה, לא חל הגורל, קידש השם – אם
 בשעה שלקחם קרא עליהם שם 'חפאת' ושם 'עולה' חלה
 אמירתו, מקום – ביום הכיפורים שקידש הגורל, האם אינו דין
 שקידש השם, תלמוד לומר מיעוט נוסף ועשהו חפאת, שרק הגורל
 עושה חפאת ואין השם עושה חפאת. ומדייקת הגמרא, ופעמא
 שלא דורשים קל וחומר, משום דמעמייה קרא ועשהו חפאת, הא
 לאו הכי דרשינן קל וחומר אף על גב דכתוב ביה 'חוקה' שזה מיעוט
 לעכב. ואם כן גם ביבמה אף שיש מיעוט לעכב אפשר ללמוד קל
 וחומר מאשת איש שיוצאת בגט.
 הגמרא מביאה דרשה אחרת שיבמה אינה מותרת על ידי גט: אמר
 קרא (דברים כד א) וכתב לה ספר בריתות, ודורשים שרק 'לה' –
 לאשת איש רגילה כותב גט מועיל, ולא ליבמה. שואלת הגמרא:
 ואימא שלומדים מ'לה' שצריך לכתוב את הגט לשמה של האשה,
 ולא לשם אשה אחרת. משיבה הגמרא: תרי לה' כתיבי לגבי גט,
 פעם אחת בפסוק זה, ופעם נוספת (שם ג) ושנאה האיש האחרון
 וכתב לה ספר בריתות, ולומדים משני הפסוקים את שני הדינים
 הללו. שואלת הגמרא: ואפתי מיבעי ליה – עדיין צריכים את שני
 הפסוקים לדרשות אחרות, חד לה' ללמוד שצריך לכתוב את שני
 לשמה, ואידך 'לה' לומדים ש'לה' לא וליחבירתה – שאדם שיש
 לו שתי נשים ששמותיהן שוים אינו יכול לגרש אותן בגט אחד. ואי
 אפשר לדרוש שיבמה אינה מותרת על ידי גט.
 הגמרא מביאה דרשה אחרת שיבמה אינה מותרת על ידי גט: אלמ
 אמר קרא (דברים כה ז) ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל,
 והמילה 'נעל' מיותרת, כיון שיכלה התורה לכתוב רק ונקרא שמו
 בישראל בית החלוץ, ודורשים, 'נעל' אין וכן מתירה את היבמה,
 אבל מידי אחרניא – דבר אחר, כלומר גט, לא מתיר אותה. שואלת
 הגמרא: והאי 'נעל' להכי הוא דאיתא – ללמוד לה הוא בא, הלא
 האי מיבעי ליה – פסוק זה הוא דבדתיא על הפסוק (דברים כה ט)
 ויחלצה נעלו, ומשמע בפסוק שאין לי אלמ נעלו של היבם, אולם
 אם חלצה בנעל של כל אדם אחר, מנא ליה – מנן שהחליצה חלה,
 תלמוד לומר פעמיים 'נעל' 'נעל', וריבא הכתוב שאף בנעל של אדם
 אחר חלה החליצה. שואלת הברייתא. אם כן, מה תלמוד לומר
 'נעלו' שמשמע שרק בנעל של היבם חלה החליצה, ומשיבה
 הברייתא, שדורשים שצריך נעלו הראוי לו – במידתו של היבם,
 פדית לגדול שאין יכול להלך בו – לנעל גדולה שאדם אינו יכול
 ללכת עימה, שאם חלצה בה לא חלה החליצה, ופרט לקמן שאין
 חופה – לנעל קטנה שאינה מכסה את רוב רגלו של היבם, שאם
 חלצה בה לא חלה החליצה, ופרט

יבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה, כלומר שביאה היא הדרך
 שהיבם לוקח אותה.
 שואלת הגמרא: ואימא מדויק מהפסוק שיבמה לכולה מילתא –
 בכל דבר היא באשה, ונקנית גם בכסף ושטר, שהרי כתוב ולקחה
 לו לאשה, משיבה הגמרא: לא סלקא דעתך לומר כך, דתניא, יכול
 יהו כסף ושטר גומרים בה – ביבמה, בדרך שהביאה גומרת בה,
 תלמוד לומר (שם) 'ויבמה', דהיינו לשון ביאה, ומזה שכתוב בפסוק
 פעמיים לשון ביאה משמע שרק ביאה גומרת בה ואין כסף ושטר
 גומרים בה. שואלת הגמרא: ואימא נלמד כדברי רב יוסי בר חנינא
 (יבמות ח), מאי 'ויבמה', דבעל פרהא מביבם וקנה אותה היא אשתו
 לכל דבר. משיבה הגמרא: אפשר ללמוד מהמילה 'ויבמה' את
 שניהם, שאם כן שלומדים רק שנקנית דווקא בביאה, לימא קרא –
 היה צריך להיות כתוב בפסוק 'ויבם', מאי 'ויבמה', אלא שמעת
 מינה תרתי – את שני הדינים:
 שנינו במשנה (לעיל ב.), היבמה נקנית בביאה, וקונה את עצמה
 בחליצה ובמיתת הבעל, הגמרא מבררת את מקור הדין שחליצה
 מתירה את היבמה לכל העולם. שואלת הגמרא: מנלן – מנן לנו
 שחליצה מתירה את היבמה לכל העולם, שמא עולם – רבין אמר
 שהתורה הטילה על היבם. משיבה הגמרא: דכתיב (דברים כה ז)
 ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל, ודורשים ממילים 'בישראל'
 בית חלוץ, שבישראל ראויה להביא לבית משעה שחלצה, כלומר
 שבין שחלץ בה נעל הותרה לכל ישראל. שואלת הגמרא: וכי האי
 'ישראל' להכי הוא דאיתא – בא ללמד שחלוצה מותרת להינשא,
 הלא האי מיבעי ליה – הוא נצרך לבדתי רב שמואל בר יהודה,
 שבישראל מלמד שרק בבית דין של ישראל יכולה לחלוץ, ולא
 בבית דין של עובדי כוכבים [גרים]. משיבה הגמרא: תרי ו' שני
 'בישראל' כתיבי, פעם אחת בפסוק זה ופעם נוספת בפסוק (דברים
 כה ז) להקים לאחיו שם בישראל, מפסוק אחד דורשים שחלוצה
 מותרת להינשא, ומפסוק שני דורשים שאינה חולצת בבית דין של
 גרים.
 שואלת הגמרא: ואפתי מיבעי ליה – עדיין צריכים את הפסוק
 'ישראל' לבדתיא, אמר רבי יהודה, פעם אחת היינו יושבים לפני
 רבי מרשון, ובאתה יבמה לחלוץ, ואמר לנו רבי טרפון, ענו פולסד
 ואמרנו 'חלוץ הנעל' 'חלוץ הנעל' והבינה הגמרא שרבי טרפון למד
 דין זה מבישראל, שכל הנמצאים בחליצה צריכים לומר 'חלוץ
 הנעל'. משיבה הגמרא: ההוא – דין זה אינו נלמד מבישראל, אלא
 מ'נקרא שמו' נפקא – הוא נלמד, שאם רק הדינים היו צריכים
 לומר 'חלוץ הנעל' היה צריך להיות כתוב וקרא שמו:
 שנינו במשנה (לעיל ב.) היבמה נקנית בביאה, וקונה את עצמה
 בחליצה ובמיתת היבם, הגמרא מבררת את מקור הדין שמיתת
 היבם מתירה את היבמה לכל העולם. שואלת הגמרא: מנלן – מנן
 לנו שמיתת היבם מתירה את היבמה לכל העולם. משיבה הגמרא:
 לומדים קל וחומר מאשת איש, ומה אשת איש שעונשה חמור
 שהיא כהןק אם ינתנה, ומיתת הבעל מתירתה לכל העולם, יבמה
 שהיא אסורה לכל העולם רק בלאו, ואם עברה על הלאו אינה
 חייבת חנק, לא כל שכן שתהיה מותרת במיתת היבם.
 פורכת הגמרא: מה לאשת איש שכן יוצאה בגט, תאמר כו' –
 ביבמה שאינה יוצאה בגט, ואין ללמוד יבמה בקל וחומר מאשת
 איש. דוחה הגמרא את הפירכא: יבמה אינה חמורה יותר מאשת
 איש, כיון שכמו שאשת איש יוצאת בגט, הא נמי – גם יבמה יוצאה
 בחליצה, וחליצה היא במקום גט, ואפשר ללמוד יבמה בקל וחומר
 מאשת איש.
 פורכת הגמרא באופן אחר: אלמ, מה לאשת איש שמתברר שהיא
 מותרת במיתת הבעל, שכן בעלה אוסרה ולכן הוא מתירה, אבל
 ביבמה שהאוסר הוא הבעל, אין סברא לומר שמיתת היבם תתיר
 אותה. דוחה הגמרא: אמר רב אשי, הא נמי – גם ביבמה מסתבר
 שהיא מותרת במיתת היבם, כיון שהאוסרה הוא המתירה, כלומר
 היבם אוסרה, שהרי לולא היבם היתה היבמה מותרת במיתת
 בעלה, ולכן היבם שרי לה – מתיר אותה על ידי מיתתו. ושוב
 אפשר ללמוד יבמה בקל וחומר מאשה.
 הגמרא דנה האם אשת איש מותרת על ידי חליצה. שואלת

1 הא נמי יוצאה בחליצה — כיון דחליצה במקום גט, חייב לה פירכא. ונתהא אשת
 2 איש יוצאה בחליצה — ואם תאמר: איכא למיפריך. חייב ליבמה שכן בלאו, ולכן דין
 3 הוא שתצא בקל, תאמר באשת איש שהיא במיתו ויש לומר: כיון שמצינו שחליצה מפקעת
 4 איסורא — אין לחלק בין חמור לקל. והכי נמי אמרינן ביבמות (קט"א): וכי מאחר שהתרתה
 5 — מה לי איסור לאו, מה לי איסור כרת. ואף על
 6 גב דדבינן מניה לעיל קל חומרו: ומה אשת איש
 7 שהיא במיתה כו' — לא דמי, דהתם אנו רוצים
 8 להשוותם זה לזה, ולימא דבכולהו אשה מותרת
 9 לאחר מיתה, דלא בדעל בין דיבם. אבל אין לומר
 10 כשמפקיע את הקל לא יפקיע את החמור —
 11 דאדרבה, נאמר עתה להפך: הוא הדין את החמור
 12 — דאין לחלק בין לחמור בין לקל, כדפירשת. ונתהא
 13 יבמה יוצאת בגט מקל וחומר — תימה:
 14 מה לאשת איש — שכן נקנית בשטר,
 15 ולכן דין הוא שתצא בשטר, אבל יבמה לאו וכי
 16 תימא: דלא פריכין מהבוסה להוצאה — לא לעיל
 17 (הב) פריכין: מה לשטר — שכן מוציא, ומשום
 18 הכי דין הוא שמכניס? וכמו כן נאמר עתה להפך:
 19 דכיון שמכניס — דין הוא שמוציא! ואומר הרב
 20 רבינו משה: דעדין קל וחומר מיבם ויבמות, וקורא
 21 לה אשת איש, דכתיב (דברים כה) "ולקחה לו
 22 לאשה", כיון שלקחה — נעשית כאשתו לכל דבר,
 23 להיות יוצאה בגט, אף על פי שאינה נקנית בשטר. אמר
 24 קרא ככה עיכובא — ואם תאמר: מנא לן
 25 דאתיא "ככה" למעוטי יבמה מגט? דילמא אתי
 26 למעוטי מיתת דיבם, שלא תהא מותרת במיתה
 27 היבבא ויש לומר: דסברא הוא, ד"ככה יעשה" לא
 28 ממעט אלא יציאות דבידי אדם, דהיינו גט, דומיא
 29 דחליצה דתלו בעשיה. אבל יציאה דבידי שמים,
 30 דהיי מומילא, כגון מיתה — לא ממעט. הא לא
 31 הכי דרשינן קל וחומר אף על גב דכתיב ביה חוקה
 32 — תימה: הא בפרק "טרף בקלפי" (יומא מא.א)
 33 מוקמי הא ברייתא רבי יהודה: משום דסתם
 34 סיפרא רבי יהודה, ושמינני ליה לרבי יהודה בפרק
 35 "הוציאו לו" (שם סב), דאמר: לא כתיב "חוקה"
 36 אלא דברים הנעשים בבגדי לבן בפנים, והגולה
 37 הוי דברים הנעשים בבגדי לבן בחוץ, אלא כן מנא
 38 פריך לעיל "חזרי יום הכפורים דכתיב ביה גזל
 39 חוקה"? והא לא כתיב "חוקה" בהגולה,
 40 כדפירשת: ויש לומר: דפריך הא משום דכתיב
 41 "אשר עלה" ר"ת זמנא, אלמא דריש קל וחומר אף
 42 על גב דכתיב עיכובא. והרב רבינו שמשון מקוצי
 43 תריך: מדאיצטרך ליה לרבי יהודה "חזאת" לגלות
 44 דלא קיימא חוקה אלא אדברים הנעשים בבגדי
 45 לבן בפנים — שמע מינה דדרשינן קל וחומר אף
 46 על גב (היכא) דכתיב חוקה. דאי לא דרשינן קל
 47 וחומר היכא דכתיב חוקה — לשתוק מ"זאת"
 48 ואנא ידענא דחוקה לא כתיב אדברים הנעשים
 49 בחוץ, דהיינו הגולה. מדאצטרך "ועשהו חטאת"
 50 למידרש: הגורל עשהו חטאת ואין השם עשהו
 51 חטאת — מכלל דלא קיימא חוקה אדברים
 52 הנעשים בחוץ, דהיינו הגולה. דאי קאי חוקה על
 53 דברים הנעשים בבגדי לבן בחוץ — אמאי
 54 איצטרך "ועשהו חטאת" למעוטי קריאת שם: הא
 55 לא דרשינן קל וחומר היכא דכתיב עיכובא, והכי
 56 תיסק אדעתין לרבות קריאת שם מקל וחומר!
 57 אלא שמע מינה דדרשינן קל וחומר אפילו הכי
 58 דכתיב חוקה, ולהכי איצטרך "ועשהו", ואפילו אי
 59 כתיבה חוקה בחוץ. ואיצטרך נמי "חזאת" לגלוי
 60 דלא כתיבה חוקה דברים הנעשים בבגדי לבן
 61 בחוץ, דליכא לממר מדאיצטרך "ועשהו" ידעין
 62 ליה, כיון דדרשינן קל וחומר היכא דכתיב חוקה.

1 יבא עליה ולקחה לו — כלומר, ביאתה הן לקידושה. ודילמא כאשה — מה אשה כסף
 2 ושטר כי ביאה, אף יבמה כסף ושטר כי ביאה, דהא כתיב "לאשה". ויבמה — ביאה משמע,
 3 שנה עליה הכתוב לעכב. הכי גרסינן: האי מיבעי ליה ויבמה בעל כרחא — דלחכי דרשינן
 4 לה ביבמות (הב). אם כן — דליבאה גומרת אותה, נימא "ויבם", מאי "ויבמה" — למילף
 5 נמי בעל כרחא. והכי תניא ליה בהדיא ביבמות
 6 בפרק "הבא על יבמתו" (נד.א): "ויבם" — ביאה
 7 גומרת בה, ואין כסף ושטר גומרין בה. "ויבמה"
 8 — בעל כרחא. מנלן — דחליצה מותרת
 9 להנשא? דילמא חזא חליצה הוא דרמא
 10 רחמנא עלה, ולעולם לא משתריא. בישראל
 11 בית חלוץ — הכי משמע: בישראל אריה להביא
 12 לבית משחליצה. תני בישראל — "להקים לאחיו
 13 שם בישראל". שהיא בלאו — לשוק, "לא תהיה
 14 אשת המת החוצה לאיש זר". מה לאשת איש —
 15 הגתרת על ידי מיתת הבעל. שכן אוסרה מתירה
 16 — שהיה בעל הוא האוסרה. לפיכך דהא
 17 מתירה במיתתו. אבל יבמה, קידושיה דבעל
 18 קאסרי לה — דיאך תהא מיתת היבם מתירתה?
 19 הא נמי — כשמת יבם נמצא אוסרה מתירה, דאי
 20 לאו יבם — מבי מיתת הבעל אישתריא לה.
 21 ככה — "יעשה... אשר לא יבנה וגו'". דכתיב
 22 גזל — על השעירים. וכתיב חוקה — בפרשה
 23 וכל "חוקה" עיכובא הוא. הנוהל עושה חטאת —
 24 שעיר שגורל השם עולה עליו — עושה חטאת.
 25 ואין השם — אם קרא עליו שם חטאת — אינו
 26 נקבע בכך. ויפיל עליהם גזרות, ואם יפול
 27 הגורל על חבירו — היא זה לעזאזל. שיכול —
 28 כלומר, להכי איצטרך האי קרא, שהייתי יכול
 29 לומר: ומה במקום שלא קידש הגורל, כגון גבי
 30 קנין, דכתיב ביה (ויקרא טו) "ואתן לחטאת ואחד
 31 לעולה", ואם הטיל עליהם גזל — אינם
 32 נקבעים בכך, ויכול לשנותם, קדימא לן בסדר
 33 יומא (מ.א.א) אין הקנין מתפרשות אלא או
 34 בלקחת בעלים או בעשיית כהן. קידש השם —
 35 אם אמר בשעת לקיחה "זו לחטאת וזו לעולה"
 36 — הוקבעו, ואם שינה — פסול. כאן שקדש
 37 הגורל — דכתיב (ויקרא טו) "ותתן אחדו וגו'" אין
 38 דין בו. תלמוד לומר — שנה עליו לעכב. חזו
 39 דרשינן קל וחומר — להביא מה שלא נכתב
 40 בפרשה, ואף על גב דכתיב עיכובא. לה —
 41 דכתיב "וכתב לה". תרי לה כתיב — "ושנאה
 42 האיש האחרון וגו'". ולא לה ולהביריתה —
 43 ששמותן שוין, שאין שתי נשים מתגרשות בגט
 44 אחד, אם כתב "פלוגי מגרש פלוגית ופלוגית
 45 נשיר". אמר קרא נעל — קרא יתירא "בית חלוץ
 46 הנעל", דמצי למכתב "בית החלוץ". פרש —
 47 נעל גדול שאין יכול להלך בו. מסוליא
 36 הגורל אינו דין שיקדש השם? תלמוד לומר "ועשהו חטאת" — הגורל עושה חטאת, ואין
 37 השם עושה חטאת. וטעמא — דמעוטיה קרא, הא לאו הכי — דרשינן קל וחומר, אף על
 38 גב דכתיב ביה "חוקה"! — אמר קרא: "לה" — לה ולא ליבמה. — ואימא: "לה" — לשמה.
 39 — תרי "לה" פתיבי. — ואפתי מיבעי ליה; חד "לה" — לשמה, ואידך "לה" — ולא לה
 40 ולהביריתה! — אלא אמר קרא: "נעל" נעל — אין, מידי אחרניא — לא. — והאי "נעל" להכי
 41 הוא דאתא? האי מיבעי ליה לכרתניא: "נעלו" — אין לי אלא נעלו, נעל של כל אדם
 42 מנא ליה — תלמוד לומר "נעל" "נעל" ריבה. אם כן מה תלמוד לומר — "נעלו" — נעלו
 43 הראוי לו, פרט לגדול שאין יכול לתקף בו, פרט לקטן שאין חופה את רוב רגלו, פרט
 למסוליא

1 הוואיל וכל קנינו בכסף - פירש הקונטרס: הוואיל ולא נאמר בו משיכה כישאל, דכתיב
2 "אן קנה מיד עמיתך" - דבר הנקנה מיד ליד, דהיינו משיכה. וקשה לרבינו תם,
3 לפי שיהא סתמא דגמרא כדריש לקיש. דלרבי יוחנן דאמר בפרק "ההוב" (בבא מציעא מז.א):
4 דבר תורה מנת קונה. דרשינן בפרק שני דבבבב (יג.ב): "מיד עמיתך" - בכסף, הא לכברי
5 - במשיכה, וקיימא לן כרבי יוחנן לגבי ריש
6 לקיש! ועוד דבמסכת עבודה זרה (עבא.) אמרינן
7 דלכולי עלמא משיכה בכברי קונה! לכך נראה
8 לרבינו תם דכתיב פירוש: הוואיל וכל קניינו דנברי
9 בעבד עברי בכסף, דכתיב ביה "מכסף מקנתו",
10 לאפוקי שאינו קונה בשטר, דישאל גופיה לא קני
11 עבד עברי לא קני עד דמטא שטר איתקש לאמה,
12 ואמה לאחרת, דרדשינן (קדושין טז.א): מה אחרת
13 מקניא בשטר - אף זו וכו'. ובכברי לא שייך האי
14 טעמא, שהי אינו בתורת גיטין וקדושין. ועוד
15 נראה לרבינו תם: דאפילו בקרקעות - כברי אינו
16 קונה בשטר, כדאמר בחזקת הבתים" (בבא בתרא
17 ד.ב.) - נברי - מצי מטי וזי לידה איתתלק ליה,
18 וישאל לא קני עד דמטא שטר לידה. משמע
19 דאין קנין שטר לנברי. ואם תאמר: לאו קל וחומר
20 הוא? ומה נברי שאינו קונה עבד עברי בשטר -
21 קונה בכסף, ישראל בוי? ויש לומר: דמסתברא
22 דלכל אדון ש קנין לעצמו. כדאשכחן בפרק שני
23 דבבבב (יג.א) גבי מטלטלין, מדישראל כחודא -
24 נברי נמי כחודא.
25 **מוכר** - עצמו מנולן יליף שכיר שכיר - פירש
26 בקונטרס: נאמר במוכר עצמו "כשכיר
27 כתושב יהיה עמך" ונאמר במכרוהו בית דין "כי
28 משנה שכר שכיר". ואם תאמר: כיון דיליף שכיר
29 שכיר - למה איצטרך "מכסף מקנתו" גבי נכרי?
30 נילף שכיר דכתיב גבי נברי (ויקרא כד.) "כשכיר
31 שנה בשנה וגו'" מנמכר לישראל, ומכר לישראל
32 מאמה, כדמפרש גמרא לעיל! ויש לומר:
33 דאיצטרך ליה לכדדרשינן לעיל (ח.א.) בכסף
34 הוא נקנה, ואינו נקנה בתבואה וכלים. ואם תאמר:
35 אמאי איצטרך "והפדה" לענין כסף? לישתוק
36 מיניה, ונילף עבדיה מעבד עברי הנמכר לישראל,
37 ועברי הנמכר לישראל מעברי הנמכר לנברי
38 מגזירה שוה דשכיר שכיר! ויש לומר: אין הכי נמי,
39 אלא איצטרך לדרשה אחרינא. לגרעון כסף. ואם
40 תאמר: אמאי איצטרך דיקושא דעבד עברי
41 ועבדיה לקנין כסף? נילף שכיר שכיר מנמכר
42 לנכרי! ויש לומר: דדיקושא דעבד עברי לעבדיה
43 איצטרך, למימרו: מה עבדיה אינה יוצאה בראשי
44 איברים - אף עברי אינו יוצא, ומה עברי יוצא
45 בשש ויובל - אף עבדיה כו'. לך ולא ליהוש -
46 פירוש: כנון בת ואח, אבל עובד הוא את הובן,
47 כדלקמן (יז.ב). ולא אונו של מוכר עצמו - ואם
48 תאמר: למה לי "אונו" למעוטי דמוכר עצמו אינו
49 נרצע, ותיפוק ליה דמוכר עצמו אינו נרצע - דאין
50 רבו מוסר לו שפחה כנענית, כדלקמן (כא.ב.)
51 דבעינן "אהבתי את אשתי ואת בני" ויש לומר:
52 דאי לאו "אונו" - הוה לפינן מגזירה שוה דשכיר
53 שכיר, ממכרוהו בית דין, דאף על גב דלא מצי
54 אמר "אהבתי את אשתי" הוה אמיתא דנרצע, קא
55 משמע לן "אונו" דאין נרצע.
 ואידך

1 מסוליא - נפחת. כדמסיים ואויל, שאין לו עקב = *שול"א בלעו. **משנה** נקנה בכסף
2 ובשטר - בגמרא יליף לה. בשנים - לסוף שש שנים יוצא חפשי. וזיובל - אם פגע בו
3 זיובל בתוך שש. ובגרעון כסף - פודה את עצמו, ומגרע לו ארנו מפדיונו דמי שיעבד
4 השנים שעברו, והכל לפי חשבון דמי מקנתו, כדכתיב (ויקרא כז) "והיה כסף ממכרו
5 במספר השנים". קנאו בשש מניס ועתיד לציאת
6 בסוף שש - נמצא קונה עבודת כל שנה במנה.
7 יתירה עליו - שקונה עצמה בכל אלה, ובסימני
8 נערות, כדילפינן לעיל (ד.א) מ"ויצאה חנם",
9 ובמיתת האדון - ואינו עובד את יורשיו. אבל
10 עבד הנמכר בחתולתו, ומת האדון בתוך שש -
11 משלמין ליהוש. וכולהו יליף בגמרא.
12 **גמרא** מכסף מקנתו - בעבד עברי הנמכר
13 לנכרי הכתוב מדבר "וכי תשיג יד גר ותושב",
14 הוואיל וכל קנינו - של נברי בכסף. שלא
15 נאמרה בו משיכה במטלטלין, אלא בישראל
16 כתיב (ויקרא שם) "מיד עמיתך" עד שימשוך מיד
17 ליד, לפיכך עבד נקנה לו בכסף. שמגרעת פדיונה
18 - מרדא כתיב "והפדה" ממעו "והפדה" שאף
19 הבעל מסייע בפדיונה. אלמא בכסף נקנה, דאי
20 לא קנאה בדמים - מאי מגרעה? אשכחן אמה
21 העבדיה דמקניא בכסף - והדין נותן: הוואיל
22 וקדושה בכסף - קנינה בכסף. מכרוהו בית דין
23 - בגניבות. ד"כי ימכר" על ידי אחרים משמע.
24 והדין נותן שיהא נקנה בכסף בלא חזקה, הוואיל
25 ויש בו צד קל שנמכר בעל כרחו. שכיר שכיר -
26 נאמר במוכר עצמו (שם) "כי ימוך אויך ונמכר"
27 וגומר, "כשכיר כתושב יהיה עמך", ונאמר
28 במכרוהו בית דין "כי משנה שכר שכיר" וגומר.
29 בפרשת "כי ימכר" כתיב (דברים טו.) למאן דלא
30 יליף - דלית ליה חזקה גזירה שוה. ולקמייהו מפרש
31 מאן נידו. וכי תשי - במוכר עצמו לנכרי.
32 וסמכוהו לפרשת מוכר עצמו לישראל, ולמד
33 נמכר לישראל מנמכר לנכרי בהיקושא, ובנמכר
34 לנכרי כתיב "מכסף מקנתו". ויתר על שש - אם
35 התנה לימכר לעשר שנים. מכרוהו בית דין -
36 דכתיב (שם) "ועבדך שש שנים". אבל במוכר
37 עצמו - לא כתיב שש, ד"כי תקנה עבד עברי"
38 - מיד אחרים משמע, ורציעה במכרוהו בית דין
39 כתיבא, וכן העניקה דגבי "מכר לך" כתיבי. רבו
40 מוסר לו שפחה כנענית - שיהו לו ולדות ממנה.
41 אין רבו מוסר לו שפחה כנענית - ואסורה לו.
42 אבל במכרוהו בית דין כתיב (שמות כא) "אם
43 אדוניו יתן לו אשה". לא יליף שכר שכיר -
44 הילכך, דלא כתיב ביה - לא כתיב ביה. דבולי
45 עלמא יליף שכיר שכיר - לשאר מילי. והני
46 לתנא קמא בהדיא כתיב מיעוטייהו ולא אחני
47 ליה גזירה שוה. ולא ליהושין - דאינו עובד לא
48 את הבת ולא את האת אם אין לו בן. אבל עובד
49 הוא את הבן כדלקמן (יז.ב). ועבדך אחרינא כתיב
50 - "כי משנה שכר שכיר עבדך". להרצאת ארון
51 - להרצות על הענקתו, שלא יקשה בעיניו,
52 כדמפרש קרא. אונו - מיעוטי הוא. דקרא יתירא
53 לדרשא, דהא כתיב "ונתת באונו". ונאמר
 ואידך

1 **למסולים שאין לו עקבו - אם פן ניתוב קרא**
2 **"נעל", מאי ה"נעל" - שמעת מינה תרתו. משנה**
3 **עבד עברי נקנה בכסף ובשטר, וקונה עצמו בשנים,**
4 **וזיובל, ובגרעון כסף. יתירה עליו אמה העבדיה**
5 **שקונה את עצמה בסימניו. הנרצע נקנה ברציעה,**
6 **וקונה את עצמו בזיובל ובמיתת האדון. גמרא עבד**
7 **עברי נקנה בכסף מנולן? - אמר קרא "מכסף מקנתו"**
8 **- מלמד שנקנה בכסף. - אשכחן עבד עברי הנמכר**
9 **לנכרי הוואיל וכל קנינו בכסף. נמכר לישראל מנולן?**
10 **- אמר קרא "והפדה" - מלמד שמגרעת פדיונה**
11 **ויוצאה. - אשכחן אמה העבדיה, הוואיל ומיפקדשה**
12 **בכסף - מיקניא בכסף. עבד עברי מנולן? - אמר קרא**
13 **"כי ימכר לך אחיך העברי או העבדיה ועבדך שש**
14 **שנים" - מקיש עברי לעבדיה. - אשכחן מכרוהו בית**
15 **דין, הוואיל ונמכר בעל כרחו. מוכר עצמו מנולן? -**
16 **יליף "שכיר" "שכיר". - הניחא למאן דיליף "שכיר"**
17 **"שכיר", אלא למאן דלא יליף "שכיר" "שכיר" מאי**
18 **איפא למימרו? - אמר קרא: "וכי תשיג" - מוסף**
19 **על ענין ראשון, ולמד עליון מתחתון. ומאן תנא**
20 **דלא יליף "שכיר" "שכיר" - הא תנא הוא, דתנא:**
21 **המוכר עצמו - נמכר לשש ויתר על שש, מכרוהו**
22 **בית דין - אינו נמכר אלא לשש. המוכר עצמו -**
23 **אינו נרצע, מכרוהו בית דין - נרצע. מוכר עצמו**
24 **- אין מעניקים לו, מכרוהו בית דין - מעניקים לו.**
25 **המוכר עצמו - אין רבו מוסר לו שפחה כנענית,**
26 **מכרוהו בית דין - רבו מוסר לו שפחה כנענית.**
27 **רבי אלעזר אומר: זה וזה אינו נמכר אלא לשש, זה**
28 **וזה נרצע, זה וזה מעניקים לו, זה וזה רבו מוסר**
29 **לו שפחה כנענית. מאי לאו בהא קמיפלגי, דתנא**
30 **קמא לא יליף "שכיר" "שכיר", ורבי אלעזר יליף**
31 **"שכיר" "שכיר"? - אמר רב מביזמי משמויה דאפיי:**
32 **דבולי עלמא יליף "שכיר" "שכיר", והכא בהאי קרא**
33 **קמיפלגי, מאי מעמא דתנא קמא דאמר: מוכר עצמו**
34 **נמכר לשש ויתר על שש - מיעט רחמנא גבי**
35 **מכרוהו בית דין: "ועבדך שש שנים" - זה, ולא**
36 **מוכר עצמו. - ואידך: "ועבדך" - לך ולא ליהוש.**
37 **ואידך: "ועבדך" אחרינא פתיב. - ואידך: תהוא**
38 **להרצאת ארון הוא דאיתא. מאי מעמא דתנא קמא**
39 **דאמר מוכר עצמו אינו נרצע - מדימעט רחמנא גבי**
40 **מכרוהו בית דין "נרצע אדניו את אונו כמנרצע" -**

קידושין דף יד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) רנט

55 לְמוֹסְלִים – נעל שנפחתה שְׁאֵין לוֹ עֵקֶב, שאם חלצה בה לא חלה
56 החליצה. ואם כן אי אפשר לדרוש שדווקא על ידי חליצת נעל
57 היבמה מותרת ולא על ידי דבר אחר. משיבה הגמרא: אִם כֵּן
58 יִנְתָּבוּ קָרָא וְעָלָה, מָאִי הַנְּעֵל, שְׁמַעְתָּ מִיָּה תִּרְמִי – אלא אפשר
59 ללמוד את שני הדינים, שחליצה חלה בנעל של אדם אחר,
60 ושיבמה מותרת רק על ידי חליצה ולא על ידי גט.
61
62 הגמרא הזכירה מקודם גישה תנא שאינו דורש גזירה שוה 'שכיר'
63 'שכיר', כעת מבררת הגמרא וְיָמַן תִּנְאָה דְלֵאָה יְלִיף – ומיהו התנא
64 שאינו לומד את הגזירה שוה 'שכיר' 'שכיר'. משיבה הגמרא, הֲאִי
65 תִּנְאָה הוּא, דְתִנְיָא, ישנם חילוקי דינים בין מוכר עצמו למכרוהו
66 ב"ד, שהמוכר עצמו נִמְכָר לְשֵׁשׁ שָׁנִים וְיִתְרַע עַל שֵׁשׁ כִּפֵּי שֶׁהִתְנָה
67 בַּיָּנִיחָם הַמוֹכֵר וְהַקּוֹנֵה, ואילו מְכָרוּהוּ בֵּית דִּין אֵינִי נִמְכָר אֶלָּא
68 לְשֵׁשׁ, שנאמר בו (דברים טו יב) 'כִּי יִמְכַר לְךָ אַחִיךָ וְגו' וְעֵבֶדְךָ שֵׁשׁ
69 שָׁנִים' וכן (שמות כא ב) 'כִּי תִקְחֶה עִבֶד עִבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד',
70 ולשונות 'כִּי יִמְכַר' ו'כִּי תִקְחֶה' משמע בנמכר ע"י אחרים ובנקנה
71 מאת אחרים דהיינו ב"ד. חילוק נוסף, שהמוכר עצמו אם אינו
72 רוצה לצאת לחירות לאחר שש אינו נִרְצָע, ואילו מְכָרוּהוּ בֵּית דִּין
73 נִרְצָע וממשיך לעבוד את האדון, שנאמר בו (שמות כא ו) 'וְנִרְצָע
74 אֲדֹנָיו אֵת אֲזֹנוֹ בַּמִּרְצָע וְעֵבֶדוֹ לְעַלְמִם'. עוד חילוק, שהמוכר עצמו
75 אֵין מְעַנְיָקִים לוֹ – אין חובה לתת לו מתנות בעת שחרורו, אבל
76 מְכָרוּהוּ בֵּית דִּין מְעַנְיָקִים לוֹ, שנאמר בו (שם יד) 'הַעֲנִיק תְּעַנִּיק לוֹ'
77 וְגו'. וחילוק נוסף, שהמוכר עצמו אֵין רַבּוּ מוֹסֵר לוֹ בכפייה שִׁפְחָה
78 בְּנַעֲנִית לְבוֹא עֲלֶיהָ כְּדִי שִׁיּוּלְדוֹ לוֹ עֲבָדִים מִמֶּנָּה, ואילו מְכָרוּהוּ
79 בֵּית דִּין רַבּוּ מוֹסֵר לוֹ שִׁפְחָה בְּנַעֲנִית בַּעַל כְּרוּחַ. רַבִּי אֶלְעָזָר חֹלֵק
80 עַל כָּל דְּבָרֵי ת"ק וְאוֹמֵר, זֶה זֶה – מוכר עצמו ומכרוהו ב"ד אֵינוֹ
81 נִמְכָר אֶלָּא לְשֵׁשׁ, וְזֶה זֶה נִרְצָע, וְזֶה זֶה מְעַנְיָקִים לוֹ, וְזֶה זֶה רַבּוּ
82 מוֹסֵר לוֹ שִׁפְחָה בְּנַעֲנִית. מָאִי לֵאמֹר קָמִיפְלִגִי – מסתבר שבכך
83 נחלקו ת"ק ור"א, דְתִנְאָה קָמָא לֵא יְלִיף – אינו סובר את הגזירה שוה
84 'שכיר' 'שכיר', ולכן כל הדינים שנאמרו במכרוהו ב"ד אינם
85 נהגים במוכר עצמו, ורַבִּי אֶלְעָזָר יְלִיף שְׂכִיר שְׂכִיר. הגמרא דוחה
86 את האפשרות לפרש את מחלוקת ת"ק ור"א בענין זה, אֲמַר רַב
87 מְכָרוּמִי מִשְׁמִיחָה דְאִפְּיֵי דְכּוֹלֵי עֲלִמָא – ת"ק ור"א יְלִיף – לומדים את
88 הגזירה שוה שְׂכִיר לַעֲנֵן אַחַר, וְהִקָּא – ברייתא זו פְּהֵאֵי קָמָא
89 מְכָרוּמִיפְלִגִי – נחלקו בביאור הפסוקים האמורים בענינים אלו. ורב
90 טביומי מפרש במה נחלקו בדין הראשון שבברייתא, מָאִי מְעַנְיָא
91 דְתִנְאָה קָמָא דְאֲמַר מוֹכֵר עֲצָמוֹ נִמְכָר לְשֵׁשׁ וְיִתְרַע עַל שֵׁשׁ, ואינו לומד
92 בגזירה שוה ממכרוהו ב"ד שאינו נמכר אלא לשש, משום שְׁמִיעַט
93 רְחִמָנָא גַבִּי מְכָרוּהוּ בֵּית דִּין וְעֵבֶדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים, ומשמע שדווקא זה
94 – עבד שמכרוהו ב"ד, עובד רק שש שנים, וְלֵא מוֹכֵר עֲצָמוֹ. וְאִידָךְ
95 – ר"א שאמר שאף מוכר עצמו יוצא בשש, סובר שהמיעוט וְעֵבֶדְךָ
96 בא לומר לך וְלֵא לְיִוְרֵשׁ, שאם מת האדון ואין לו בן יוצא העבד
97 לחירות ואינו עובד את שאר היורשים. וְאִידָךְ – ת"ק, סובר
98 שְׁעֵבֶדְךָ אֲחֵרִינָא כְּתִיב – במקום אחר נאמר שוב (דברים טו יח) 'כִּי
99 מִשְׁנֶה שָׂכָר שְׂכִיר עֲבָדְךָ, וממנו נלמד שאין עבד עברי עובד את
100 היורשים. וְאִידָךְ – ר"א, הוּא – 'עבדך' שנאמר שם לְהִרְצָאת אֲדוֹן
101 הוּא דְאֵתָא – לרצות את האדון שלא יקשה לו להעניק לעבדו
102 ביציאתו, ואמרה לו התורה 'לֵא יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ בְּשִׁלְחָךָ וְגו' כִּי מִשְׁנֶה
103 שָׂכָר שְׂכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבְרַבְּךָ ה' אֶלְקִיךָ' וְגו'.
104 רב טביומי ממשיך לבאר במה נחלקו בדין השני שבברייתא. מָאִי
105 מְעַנְיָא דְתִנְאָה קָמָא מוֹכֵר עֲצָמוֹ אֵינוֹ נִרְצָע, ואינו לומד בגזירה
106 שוה ממכרוהו ב"ד שִׁנְרָעָע. מְכָרוּמִיעַט רְחִמָנָא – מכך שמיעטה
107 התורה וכתבה גַבִּי מְכָרוּהוּ בֵּית דִּין וְנִרְצָע אֲדֹנָיו אֵת אֲזֹנוֹ בַּמִּרְצָע,
108 ותיבת 'אֲזֹנוֹ' מיותרת שהיא נאמר במקום אחר (דברים טו יז)
109 'וְנִתְּנָה בְּאֲזֹנוֹ', מלמדנו שאין רציעה אמורה אלא בְּאֲזֹנוֹ שְׁלוֹ – של
110 מכרוהו ב"ד האמור בענין, וְלֵא בְּאֲזֹנוֹ שְׁל מוֹכֵר עֲצָמוֹ, שמוכר
111 עצמו אינו נרצע.

1 לְמוֹסְלִים – נעל שנפחתה שְׁאֵין לוֹ עֵקֶב, שאם חלצה בה לא חלה
2 החליצה. ואם כן אי אפשר לדרוש שדווקא על ידי חליצת נעל
3 היבמה מותרת ולא על ידי דבר אחר. משיבה הגמרא: אִם כֵּן
4 יִנְתָּבוּ קָרָא וְעָלָה, מָאִי הַנְּעֵל, שְׁמַעְתָּ מִיָּה תִּרְמִי – אלא אפשר
5 ללמוד את שני הדינים, שחליצה חלה בנעל של אדם אחר,
6 ושיבמה מותרת רק על ידי חליצה ולא על ידי גט.

משנה

7
8 לאחר שהתבאר במשנה הקודמת מה הם דרכי קניית אשה וכיצד
9 היא יוצאת מרשות בעלה, ממשיך המשנה לבאר דרכי קניינים
10 נוספים. עֵבֶד עֲבָרִי נִקְנָה בְּכֶסֶף וּבְשֵׂמֶר, וְקוֹנֶה עֲצָמוֹ לצאת לחירות
11 בְּשָׁנִים – כעבור שש שנים ממכירתו, וְכִיּוּבֵל – או בשנת היובל אם
12 חלה בתוך שש שנים, וְנִגְרָעוֹן כֶּסֶף – או פודה את עצמו בכסף
13 ומנכה משוויו את השנים שכבר עבד ונותן לאדון את היתרה.
14 יִתְרָה עָלָיו אִמָּה הַעֲבָרִיָּה – יתרון לאמה העבריה על עבד עברי,
15 שְׁמִלְכָד שִׁנְקִית וְקוֹנֶה את עצמה בכל הקניינים שנאמרו בו, אף
16 קוֹנֶה אֵת עֲצָמָה בְּסִימָנִין – סימני נערות, שאם הביאה שתי שערות
17 במקומות הידועים, נעשית נערה ויוצאת לחירות. הַנְּרָצָע – עבד
18 שאינו רוצה לצאת לחירות בסוף שש שנים ונרצע, נִקְנָה בְּרִצְעָה
19 זו להמשיך להיות עבד. וְקוֹנֶה אֵת עֲצָמוֹ לצאת לחירות כִּיּוּבֵל,
20 וְכִּמִּיתַת הָאָדוֹן.

גמרא

21
22 הגמרא מבררת את המקור לקניינים האמורים במשנה, ושואלת
23 עֵבֶד עֲבָרִי נִקְנָה בְּכֶסֶף מְנֵלָה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא, אֲמַר קָרָא בעבד עברי
24 שנמכר לנכרי ובא להיפדות (ויקרא כה נא) 'יָשִׁיב וְאָלְתוֹ מִכֶּסֶף
25 מִקְּרָתוֹ, מִלְּמַד – נמצינו למדים שְׁנִקְנָה בְּכֶסֶף. אולם הגמרא דוחה
26 ראייה זו, ואומרת אֲשַׁבְּחֶנּוּ – בפסוק זה מצאנו שמועיל קנין כסף רק
27 בְּעֵבֶד עֲבָרִי הַנְּמָכָר לְעוֹבֵד מוֹכְבִּים, ובו מסתבר לומר כן הוֹאִיל וְכִּי
28 קִינֵנוּ של נכרי במטלטלין הוא כֶּסֶף, אולם עבד עברי הַנְּמָכָר
29 לְיִשְׂרָאֵל שקנינו במשיכה מְנֵלָה שעבד עברי נקנה לו בכסף. הגמרא
30 מביאה מקור אחר לכך, אֲמַר קָרָא באמה העבריה הבאה לפדות
31 את עצמה (שמות כא ה) 'אִם רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר לוֹ יַעֲבֹדָה
32 וְהִפְדָּה', משמע שהאדון מסייע לה להיפדות, ושהרי לא נאמר
33 'וּנְפִדְתָּה' משמעו שהיא פודה את עצמה לבדו מִלְּמַד שְׁמִיעַט
34 פְּדוּיָהּ וְיִוְצָאָה – שהאמה מנכה משוויה את שכר הזמן שעבדה,
35 לפי חשבון, ונותנת לאדון את היתרה, ויוצאת לחירות. אם כן,
36 מוכח שאמה וכן עבד עברי נקנים בכסף, כי אם אינה נקנית בכסף
37 מיהיבן היא מגרעת. הגמרא מקשה אף על המקור הזה, אֲשַׁבְּחֶנּוּ
38 אִמָּה הַעֲבָרִיָּה שִׁנְקִית בכסף, והדין נותן לומר כן הוֹאִיל וְכִיּוּבֵל
39 בְּכֶסֶף מִיִּנְיָא בְּכֶסֶף – מאחר והיא מתקדשת בכסף לכן היא אף
40 נקנית בכסף, אבל עֵבֶד עֲבָרִי שלא מועיל בו קנין כסף במקום אחר,
41 מְנֵלָה שִׁנְקִית בכסף. מתרצת הגמרא, אֲמַר קָרָא (דברים טו יב) 'כִּי
42 יִמְכַר לְךָ אַחִיךָ הַעֲבָרִי אוֹ הַעֲבָרִיָּה וְעֵבֶדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים' מְכָרוּ עֲבָרִי
43 לְעֵבֶרְתָּה, כשם שאמה העבריה נקנית בכסף כך עבד עברי נקנה
44 בכסף. הגמרא ממשיכה ומקשה, אֲשַׁבְּחֶנּוּ – מהיקש זה אין לנו
45 ללמוד שנקנה בכסף אלא עבד שְׁמִיעַט בֵּית דִּין, שכן הפסוק 'כִּי
46 יִמְכַר' מדבר בנמכר ע"י ב"ד, וגם הדין נותן לומר בו שנקנה בכסף
47 הוֹאִיל וְכִּיּוּבֵל הוא נמכר, שכן נִמְכָר ע"י ב"ד בְּעַל פּוֹדְחוֹ, אבל
48 מוֹכֵר עֲצָמוֹ מְנֵלָה שאף הוא נקנה בכסף. מתרצת הגמרא, יְלִיף –
49 מוכר עצמו נלמד בגזירה שוה 'שכיר' 'שכיר' מעבד שמכרוהו
50 ב"ד, שבמכרוהו ב"ד נאמר (דברים טו יח) 'כִּי מִשְׁנֶה שָׂכָר שְׂכִיר'
51 וְגו', ובמוכר עצמו נאמר (ויקרא כה לט) 'כִּי יִמְוֹךְ אַחִיךָ וְגו'
52 בְּשְׂכִיר כְּתוּבֵי יָדֶיהָ עִמָּךְ. הגמרא מקשה על התירוץ, הֲנִיחָא
53 לְמָאן דְּיָלִיף – תירוץ זה ניחא למי שלומד את הגזירה שוה 'שכיר'
54 'שכיר', אֶלָּא לְמָאן דְּלֵאָה יְלִיף – אולם מי שאינו לומד גזרה שוה

קידושין דף טו עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש)

61 פְּלִילָה, וְהָלַא כִּבְר נַאָמַר עֵלְיוּ (דברים טו טז) 'כִּי מוֹב לוֹ עָמְךָ'
 62 וּמְשַׁמַּע 'עָמְךָ' בְּמַאֲכַל 'עָמְךָ' בְּמַשְׁתָּהּ – יֵשׁ לֶךְ לְפָרְנָסוּ בְּאוֹתָהּ מִיֵּדָה
 63 שְׁהֵינֶךָ מְפָרְנֵס אֶת עַצְמֶךָ. הַזֶּה הַדִּין לְשֵׁינָהּ, שְׂאִינֶךָ רִשְׂאֵי
 64 לְהַעֲבִידוּ בְּלִילָה שְׂאִינָה שַׁעַת עַבְדוּתָהּ. וְאַמֶּר רַבִּי יַצְקֶךָ לְבֵאָר אֶת
 65 כּוֹנֵת הַתּוֹרָה כְּאֵן, מִפְּנֵאָן – מִמְשַׁמַּעוֹת הַפְּסוּק חַשִּׁיב הוּא לְעַבּוֹד
 66 אֶף בְּלִילָה, אֲנִי לְמַדִּים שְׂרִבּוּ מוֹכֵר לוֹ שְׁפָחָה כְּנִעַנִית לְגוֹר עֵמָה
 67 בְּלִילוֹת כְּדֹרֶךָ אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ, וּבִכֵּר הוּא עוֹבֵד אוֹתוֹ אֶף בְּלִילָה שְׁהֵרִי
 68 הוֹלְדוֹת שְׂיִכְמִים לוֹ. וְמַאֲחַר וְהַתּוֹרָה מַחֲשִׁיבָה אֶת מַסִּירַת הַשְּׁפָחָה
 69 כְּכֹאֵר עַבְדוּדוֹת שְׁחִיבֵי הָעֶבֶד לְעֲשׂוֹת לַאֲדוֹנָהּ, בְּרוּר הַדְּבָר שְׁהוּא
 70 יִכְוֵל לְמַסֵּר לוֹ אוֹתָהּ בַּעַל כְּרָחוּ כְּשֹׂאֵר עַבְדוּדוֹת שְׁהוּא כּוֹפֵה עֵלְיוֹ
 71 לְעֲשׂוֹתָם. וְאַיֶּדֶךָ – רַבִּי אֲלֵעֶזֶר אוֹמַר, אִי מִהֶתֶם – מִהַפְּסוּק 'כִּי
 72 מִשְׁנָה שְׂכָר שְׂכִיר עַבְדְּךָ, הָיָה אָמֵינָא – הֵייתִי סוֹבֵר לֹמַר הֵינִי מִיָּלִי
 73 שְׁהָאֲדוֹן מוֹסֵר לוֹ שְׁפָחָה, מַדְעִיתִיהּ – מַרְצִינוּ שַׁל הָעֶבֶד, אֲכַל פָּעֵל
 74 כְּרָחוּ אִימָא לֹא. לְפִיכָךָ קָא מִשְׁמַע לְן הַתּוֹרָה בְּתִיבַת 'לוֹ' שְׁהוּא יִכְוֵל
 75 לְמַסֵּר לוֹ אֲפִילוּ בַעַל כְּרָחוּ.
 76 לְאַחַר שְׂטִימֵי רַב טַבּוּימִי לְבֵאָר אֶת הַבְּרִייתָא בְּאוֹפֵן אַחַר, שְׁבַח
 77 הַגְּמֵרָא וּמְבַרַרְתָּ אָלָּא מָאָן תְּנָא הָלָּא יִלְיָהּ – מִיָּדוּ אִם כֵּן הַתְּנָא
 78 שְׂאִינוּ דוֹרַשׁ אֶת הַגּוֹזֵרָה שׁוּה 'שְׂכִיר' 'שְׂכִיר'. מְשִׁיבָה הַגְּמֵרָא, הֵיא
 79 תְּנָא הוּא, דְּתַנְיָא נְאָמַר בְּתוֹרָה לְגִבִּי עַבְד עַבְרִי הַיּוֹצֵא בְּיוֹבֵל
 80 (וַיִּקְרָא כֹה מֵא) 'וְשֶׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ' וְגו', אָמַר רַבִּי אֲלֵעֶזֶר בְּן יַעֲקֹב
 81 בְּמַה הִתְּנוּב מְדָרֵךְ – בְּאִיזוּה עַבְד מְדוֹבֵר כָּאֵן בְּפְסוּק, אִי – אִם נְאָמַר
 82 בְּמוֹכֵר עַצְמוֹ, הָרִי כִּבְר אָמַיְדוּ דִּינוּ שֶׁם בְּפְסוּק הַקּוֹדֵם (שֶׁם מ) 'עַד'
 83 שֶׁנֶּת הַיֵּבֶל יַעֲבֵד עִמָּךְ, וְאִי נְאָמַר שְׁמְדוֹבֵר בְּנַרְצָע, הָרִי כִּבְר אָמַיְדוּ
 84 דִּינוּ בְּפְסוּק (שֶׁם י) 'וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשׁוּב', כְּמִבּוּאֵר בְּהַמְשָׁךְ
 85 הַסּוּגְיָא. הֵא – אִלָּא אֵינִי הִתְּנוּב מְדָרֵךְ אָלָּא בְּעַבְד שְׁמִכְרוּהוּ בֵּית דִּין
 86 שְׁתַּיִם וְשֶׁלַּשׁ שָׁנִים לְפָנֵי הַיּוֹבֵל, וְהַשְּׂמִיעַתְנָה הַתּוֹרָה שְׁתַּיִם לְפָנֵי מוֹצִיאָו.
 87 הַגְּמֵרָא מְסִימַת אֶת הַרְאִיָּה, וְאִי סָלְקָא דְעַתְקָךָ – וְאִם עוֹלָה עַל
 88 דַּעֲתָךָ לֹמַר שְׂרֵבִי אֲלֵיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב יִלְיָהּ 'שְׂכִיר' 'שְׂכִיר', לָמָּה לִּי –
 89 מְדוּעַ לְדַבְּרִי צְרִיכָה הַתּוֹרָה לְלַמֵּד בְּפְסוּק מִיּוּחַד שְׂאֵף מְכַרוּהוּ
 90 בִּי"ד יוֹצֵא בְּיוֹבֵל, יִלְיָהּ – נִלְמַד מְכַרוּהוּ בִּי"ד מְמוֹכָר עַצְמוֹ בְּגִזְרָה
 91 שׁוּה 'שְׂכִיר' 'שְׂכִיר', אִלָּא בּוֹדַי רַבִּי אֲלֵיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב הוּא הַתְּנָא
 92 שְׂאִינוּ דוֹרַשׁ אֶת הַגּוֹזֵרָה שׁוּה הוּו. דּוּחָה הַגְּמֵרָא, אָמַר רַבִּי נְחֶמְאֵן בְּרַ
 93 יַצְחָק, לְעוֹלָם אֶף רַבִּי אֲלֵיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב יִלְיָהּ 'שְׂכִיר' 'שְׂכִיר', וְאַיֶּזְרַיִד
 94 וְאַף עַל פִּי כֵּן צְרִיכָה הַתּוֹרָה לְכַתּוּב גַּם בְּעַבְד שְׁמִכְרוּהוּ בִּי"ד
 95 שִׂיּוּצָא בְּיוֹבֵל. מְשׁוּם שֶׁסָּלְקָא דְעַתְקָךָ אָמֵינָא – הֵיחָ עוֹלָה עַל דַּעֲתָנוּ
 96 לֹמַר, מוֹכֵר עַצְמוֹ הוּא שִׂיּוּצָא בְּיוֹבֵל מְשׁוּם דְלָא עָבֵד אִיסוּרָא –
 97 שְׁלַא עֲשֵׂה אִיסוּר וְלֹא גַבַּי, אֲכַל מְכַרוּהוּ בֵּית דִּין דְעַתְקָךָ אִיסוּרָא –
 98 שֶׁעֲשֵׂה אִיסוּר וְגַבַּי וּמִזְמָנָא כֵּן נַמְכֵר, אִימָא יִנְקָשִׂיָּהּ – הֵיָנוּ אוֹמְרִים
 99 שְׁהַתּוֹרָה קִנְסָה אוֹתוֹ לְעַבְדוֹ שֶׁשׁ שְׁנֵים וְאַיִנוּ יוֹצֵא בְּיוֹבֵל, קָא
 100 מִשְׁמַע לְן – לְכֵן הַשְּׂמִיעַתְנָה הַתּוֹרָה בְּפְסוּק נּוֹסֵף שְׂאֵף הוּא יוֹצֵא
 101 בְּיוֹבֵל.
 102 בְּבְרִייתָא הַקּוֹדֶמֶת שְׁנֵינוּ, שְׁמָה שְׁנַרְצַע יוֹצֵא בְּיוֹבֵל אֲנִי יוֹדְעִים
 103 מְפְסוּק אַחַר, הַגְּמֵרָא מְבַרַרְתָּ מַהוּ הַפְּסוּק. אָמַר מַרִּי אִי בְּנַרְצָע הָרִי
 104 כִּבְר אָמַיְדוּ. מְבַרַרְתָּ הַגְּמֵרָא, מֵאִי הֵיא – הֵיכֵן נְאָמַר שְׁנַרְצַע יוֹצֵא
 105 בְּיוֹבֵל. מְשִׁיבָה הַגְּמֵרָא, דְּתַנְיָא, לְגַבִּי דִּין יוֹבֵל נְאָמַר בְּתוֹרָה בִּין
 106 הֵיתֵר (וַיִּקְרָא כֹה י) 'וְשִׁבְתָּם אִישׁ אֶל אֲחֻתּוֹ וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ
 107 תָּשׁוּב' וְגו', וִישׁ לְבַרֵר בְּמַה הִתְּנוּב מְדָרֵךְ – בְּאִיזוּה עַבְד מְדוֹבֵר כָּאֵן
 108 בְּפְסוּק, אִי בְּמוֹכֵר עַצְמוֹ הָרִי כִּבְר אָמַיְדוּ בְּפְסוּק (שֶׁם מ) 'עַד שְׁנַת'
 109 הַיֵּבֶל יַעֲבֵד עִמָּךְ, וְאִי בְּמְכַרוּהוּ בֵּית דִּין הָרִי כִּבְר אָמַיְדוּ בְּפְסוּק (שֶׁם א)
 110 (מֵא) 'וְשֶׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ' כְּמִבּוּאֵר בְּבְרִייתָא הַקּוֹדֶמֶת. הֵא – אִם
 111 בּוֹדַי אֵינִי הִתְּנוּב מְדָרֵךְ אָלָּא בְּנַרְצָע שְׁתַּיִם וְשֶׁלַּשׁ שָׁנִים לְפָנֵי הַיּוֹבֵל,
 112 וְהַשְּׂמִיעַתְנָה כָּאֵן שְׁתַּיִם מוֹצִיאָו. שׁוֹאֲלַת הַגְּמֵרָא, מֵאִי מִשְׁמַע, כִּיצַד
 113 מוֹכָח מִהַפְּסוּק 'וְשִׁבְתָּם' שְׂמְדוֹבֵר בְּנַרְצָע וְאִילוּ הַפְּסוּק 'וְשִׁבְתָּם'
 114 אִישׁ אֶל אֲחֻתּוֹ' מְכַרוּהוּ בִּי"ד, וְלֹא לְהִיפָךְ. מְשִׁיבָה הַגְּמֵרָא, אָמַר
 115 רַבָּא בְּרַי שִׁלָּא, הַרְאִיָּה הֵיא מוֹזָה שְׂאֵמֵר קִרְא בְּפְסוּק 'וְשִׁבְתָּם' אִישׁ
 116 בְּלַשׁוֹן זְכַר, כְּלוֹמַר שְׂאִינִי הַדִּין הַזֶּה נְהוּג אִלָּא בְּאִישׁ וְלֹא בְּאִשָּׁה,
 117 וְאִיזוּהוּ דְבַר שְׁנִינְהֵן בְּאִישׁ וְאִינִי נִזְהַג בְּאִשָּׁה, הוּו אוֹמַר וְזוֹ רִצְעִיָּה, שְׁכֵן
 118 אִמָּה הָעַבְרִיָּה אִינָה נַרְצַעַת כְּמִבּוּאֵר בְּגְמֵרָא לְעִיל. וּמֵאַחַר הַפְּסוּק
 119 'וְשִׁבְתָּם' נְאָמַר בְּנַרְצָע, יֵשׁ לְהַעֲמִיד אֶת הַתּוֹרָה שְׁכָר שְׂכִיר לְפִילָה. וִישׁ
 120 מְבַרַרְתָּ בִּי"ד.

1 וְאַיֶּדֶךָ – רַבִּי אֲלֵעֶזֶר סוֹבֵר, הָהֵיא – תִּיבַת 'אוֹנֹי' לְגִזְרָה שְׁוּה הוּא
 2 דְּתַנְיָא – הוּא שְׂנַאמְרָה. דְּתַנְיָא, רַבִּי אֲלֵיעֶזֶר אוֹמַר, מִנֵּין לְרִצְעִיָּה
 3 בְּעַבְד שְׁחִיבָה נְעֻשִׂית פְּאָן יִנְיֵית, נַאָמַר פְּאָן – בְּעַבְד נַרְצָע 'אוֹנֹי',
 4 (שְׂמוֹת כֹּא ו) 'וְרִצַּע אֲדִנִּי אֶת אֲזוֹנוּ בְּמַרְצָע', וְנַאָמַר לְהֵלֵן –
 5 בְּמַצְרַע עֵינִי (וַיִּקְרָא יֵד כה) 'וְנָתַן עַל תְּנוּךְ אוֹנוּ הַמַּטְהָר הַיִּמְנִית', מַה
 6 לְהֵלֵן נְעֻשִׂית הַזֶּהוּא בְּמִין – בְּאִזוֹנוּ הַיִּמְנִית כְּמִפְרֹשׁ שֶׁם בְּפְסוּק, אָף
 7 פְּאָן נְעֻשִׂית הַרְצִיעָה בְּמִין. וְאַיֶּדֶךָ – תִּ"ק אוֹמַר, אִם כֵּן שְׁתִּיבַת
 8 'אוֹנֹי' נְאָמְרָה רַק כִּדִּי לְלַמַּד עַל הַגּוֹזֵרָה שׁוּה, לִימָא קִרְא – תֵּאמַר
 9 הַתּוֹרָה בְּעַבְד נַרְצָע 'אוֹנֹי', וְכֵּן 'אוֹנֹי' בְּתוֹסַפַּת וְאִ"ו, אִלָּא בּוֹדַי
 10 כּוֹנֵת הַתּוֹרָה אֶף לְמַעַט מוֹכֵר עַצְמוֹ שְׂאִינוּ נַרְצָע. וְאַיֶּדֶךָ – רַבִּי
 11 אֲלֵעֶזֶר, הָהוּא – הָאוֹת וְאִ"ו שְׁנוּסַפָּה עַל תִּיבַת 'אוֹנֹי', מִיָּבֵעִי לִיָּהּ –
 12 נַצְרַךְ לוֹ כִּדִּי לְמַעַט אוֹנֹי שַׁל עַבְד וְלֹא אוֹנָה שַׁל אִמָּה, וְלֹמַר שְׂאִין
 13 אִמָּה הָעַבְרִיָּה נַרְצַעַת. וְאַיֶּדֶךָ – תִּ"ק, זֶה שְׂאִין אִמָּה הָעַבְרִיָּה נַרְצַעַת
 14 נַפְקָא לָהּ – הוּא לֹמַד זָאת מִהַפְּסוּק (שְׂמוֹת כֹּא ה) 'וְאִם אָמַר יֵאמַר
 15 הַעֲבָד וְגו', מְשַׁמַּע 'הַעֲבָד' וְלֹא אָמַר. וְאַיֶּדֶךָ – רַבִּי אֲלֵעֶזֶר אִינוּ דוֹרַשׁ
 16 כֵּן מְתִיבֵי 'הַעֲבָד', רַבִּי מִיָּבֵעִי לִיָּהּ – תִּיבַת 'הַעֲבָד' נַצְרַךְ לְדַעֲתוֹ כִּדִּי
 17 לֹמַר שְׂאִין עַבְד נַרְצָע עַד שִׁיאָמַר אֶת הָאָמַר שֶׁם בְּפַרְשָׁה (שְׂמוֹת
 18 שֶׁם) 'אֶהֱבִיתִי אֶת אֲדִנִּי וְגו' לֹא אֲצָא חֲפְשִׁי' בְּשְׁהוּא עָבֵד – בְּעוֹדוֹ
 19 עַבְד, אֲךָ אִם אָמַר זָאת רַק לְאַחַר שְׂכָר כֹּל שֶׁשׁ שָׁנִים אִינוּ נַרְצָע
 20 וְיוֹצֵא לְחִירוֹת. וְאַיֶּדֶךָ – תִּ"ק אוֹמַר, שְׁשִׁית הַדְּרָשׁוֹת (אִמָּה שְׂאִינָה
 21 נַרְצַעַת, וְשְׂצִרִין שִׂיאָמַר בְּעוֹדוֹ עַבְדוֹ) מְעַבְד הַעֲבָד נַפְקָא – מְתִיבַת
 22 'עַבְד' וּמְתוֹסַפַּת הָאוֹת ה"א שְׁבַתְּהִילְתָּה הֵן לְגַלְמוֹת, לְפִי שְׁשִׁתִּינֵן
 23 מִיּוֹתוֹת. וְאַיֶּדֶךָ – רַבִּי אֲלֵעֶזֶר, עָבֵד הַעֲבָד לֹא דִרִישׁ – לֹא מְשַׁמַּע לוֹ
 24 לְדַרְשׁ מֵהָאוֹת ה"א דְּרַשָׁה נּוֹסַפַּת, בִּיּוֹן שְׂכָךְ הַדֶּרֶךְ לְכַתּוּב.
 25 רַב טַבּוּימִי מְבַאָר אֶת הַמְּחֻלְקוֹת בְּדִין הַשְּׁלִישִׁי שְׁבַבְרִייתָא, מֵאִי
 26 מְעַמָּא דְּתַנָּא קָמָא דְאַמֶּר מוֹכֵר עַצְמוֹ אֵינִי מְעַנְיָקִין לוֹ. מִיעַט רְחֻמַּנָּא
 27 נְגִי מְכַרוּהוּ בֵּית דִּין (דְּבְרִים טו יד) 'הַעַנְיָק תְּעַנִּיכָן לוֹ, מְשַׁמַּע לוֹ' –
 28 לְמַכְרוּהוּ בִּי"ד, וְלֹא לְמוֹכֵר עַצְמוֹ. וְאַיֶּדֶךָ – ר"א, הָהוּא – תִּיבַת 'לוֹ'
 29 מִיָּבֵעִי לִיָּהּ – נַצְרַךְ לְדַעֲתוֹ כִּדִּי לֹמַר 'לוֹ' – לְעַבְד נִיתַנַּת הַהַעֲנָקָה,
 30 וְלֹא לְיִוְרְשָׁיו. מְקַשָׁה הַגְּמֵרָא, וְיִוְרְשָׁיו אָמַיְדוּ לֹא – מְדוּעַ שְׁלֹא יִקְבְּלוּ
 31 אֶת הַהַעֲנָקָה הַמִּיּוֹעֵדַת אֵלֵינוּ, הֵילָא שְׂכִיר קַרְיָיָה רְחֻמַּנָּא – הַתּוֹרָה
 32 דִּימְתָה אֶת הַעֲנָקָה לְעַבְד כְּכֹסֵר שְׂכִיר שְׁעוֹבֵד אֲצַל בַּעַל הַבֵּית,
 33 שְׂנַאמַר דְּתַנָּא קָמָא דְאַמֶּר מוֹכֵר עַצְמוֹ אֵינִי מְעַנְיָקִין לוֹ. מִיעַט רְחֻמַּנָּא
 34 (כְּשֶׁם שְׂכִירֵי שֶׁמֵּת קוֹדֵם שְׁקִיבֵל אֶת שְׂכָר שְׂכִיר עָבְדֵךְ וְגו') לְפִיכָךָ, מַה
 35 אָף הֵיא – עַבְד שְׁמַת קוֹדֵם שְׁקִיבֵל אֶת הַהַעֲנָקָה שְׂכָר שְׁעוֹלָתוֹ וְדֵהִיִּינוּ
 36 הַהַעֲנָקָה לְיִוְרְשָׁיו. לְפִיכָךָ, הַגְּמֵרָא מְבַאָרַת בְּאוֹפֵן אַחַר אֶת הַדְּרָשָׁה
 37 מְתִיבַת 'לוֹ' לְדַעַת ר"א. אָלָּא כּוֹנֵת הַתּוֹרָה לֹמַר 'לוֹ', וְלֹא לְכַעַל
 38 חוֹבוֹ – שְׂאִין הַעֲנָקָה נִיתַנַּת לְכַעַל חוֹבוֹ שַׁל הָעֶבֶד. וְצְרִיכָה הַתּוֹרָה
 39 לֹמַר זָאת. מְדְקַסְרִיא לְן בְּעָלְמָא – מְכִינִין שְׁכַל מְקוֹם אֲנֵנו סוֹבְרִים
 40 כְּרַבִּי נְתָן בְּעַנְיָן זֶה, דְּתַנְיָא אָמַר רַבִּי נְתָן, מִנֵּין לְנוּשָׁה כְּתָבְרִי מְנָה,
 41 וְחִבְרִי זֶה נוֹשָׁה אֶף הוּא כְּתָבְרִי (אַחַר) מְנָה, מִנֵּין שְׂמוֹצִיאֵין מוּזָה –
 42 מְהַחֲשִׁיב דְּתַנְיָא וְנִוְתַנִּין לָהּ – לְנוּשָׁה לְרִשְׁאוֹן, תְּלַמֵּד לוֹ מִפְּנֵי
 43 (בְּמִדְבַר חז"ל) 'וְנָתַן לְאַשֶׁר אַשֶׁם לוֹ', כְּלוֹמַר לִמְי שְׁהַקֵּרן שְׂתִיבַת לוֹ,
 44 דְּהֵיָנוּ לְנוּשָׁה הַרְאִשׁוֹן. וּמְכִינֵין שְׁכֵן, הֵיָנוּ אוֹמְרִים שְׂאֵף הַהַעֲנָקָה
 45 תִּינָתַן לְכַעַל חוֹבוֹ שַׁל הָעֶבֶד, לְפִיכָךָ אִתָּא לֹא 'לְאַשְׁרִין' וְלֹמַר
 46 שְׁהַהַעֲנָקָה נִיתַנַּת לְעַבְד. וְאַיֶּדֶךָ – תִּ"ק שְׂאִינוּ מַצְרִיךְ מִיעוּט לְכָךְ,
 47 סוֹבֵר שְׁבַעֲלָמָא נְמִי – אֶף בְּכַל נוּשָׁה כְּחִבְרוֹ לֹא כְּסִרְיא לְן כְּרַבִּי נְתָן,
 48 וּמְמִילָא פִּישׁוּט הַדְּבָר שְׂאֵף בְּעַבְד אֵינִי הַהַעֲנָקָה נִיתַנַּת לְכַעַל חוֹבוֹ.
 49 רַב טַבּוּימִי מְבַאָר אֶת הַמְּחֻלְקוֹת בְּדִין הַרְבִּיעִי שְׁבַבְרִייתָא, מֵאִי
 50 מְעַמָּא דְּתַנָּא קָמָא דְאַמֶּר מוֹכֵר עַצְמוֹ אֵינִי מְעַנְיָקִין לוֹ שְׁפָחָה
 51 כְּנִעַנִית. בִּיּוֹן שְׂמִיעַט רְחֻמַּנָּא נְגִי מְכַרוּהוּ בֵּית דִּין (שְׂמוֹת כֹּא ד) 'אִם
 52 אֲדִנִּי יִתֵּן לוֹ אִשָּׁה', מְשַׁמַּע לוֹ – לְמַכְרוּהוּ בִּי"ד נְאָמַר הַדִּין הַזֶּהוּא,
 53 וְלֹא לְמוֹכֵר עַצְמוֹ. וְאַיֶּדֶךָ – רַבִּי אֲלֵעֶזֶר סוֹבֵר שְׁבַתִּיבַת 'לוֹ' לִימָדָה
 54 הַתּוֹרָה שְׁהָאֲדוֹן מוֹסֵר לוֹ שְׁפָחָה אֲפִילוּ פָּעֵל כְּרָחוּ.
 55 וְאַיֶּדֶךָ – תִּ"ק, מַכִּי מִשְׁנָה שְׂכָר שְׂכִיר' (דְּבְרִים טו טז) נַפְקָא – מְשֶׁם
 56 הוּא לֹמַד שְׁהָאֲדוֹן מוֹסֵר לוֹ אֶת הַשְּׁפָחָה אֲפִילוּ בַעַל כְּרָחוּ,
 57 וּכְדִלְהֵלן. דְּתַנְיָא, כִּי מְשַׁנָּה שְׂכָר שְׂכִיר עָבְדֵךְ, כְּלוֹמַר הָעֶבֶד עַבְד
 58 אוֹתָךְ פִּי שְׁנֵים מְעַבְדוּתוֹ שַׁל שְׂכִיר לְכַעַל הַבֵּית, שְׁהֵרִי שְׂכִיר אֲנוּ
 59 עוֹבֵד אָלָּא כִּיָּם, וְאִילוּ עָבֵד עוֹבֵד בֵּין כִּיָּם לְכִיָּם בֵּין פְּלִילָה. וִישׁ
 60 לְהַקְשׁוֹת, וְכִי תַעֲלֶה עַל דְּעַתְקָךָ שְׂעֶבֶד עוֹבֵד בֵּין כִּיָּם וְכִיָּם

1 **ואידך** לגמיה שוה הוא דאיתא - פירוש: וצריך שתהא מופנה משני צדדין. דאי אינה מופנה
 2 אלא מצד אחד - איכא מאן דאמר (נדה כ"ב) דלמדין ומשיבין. ומאי משיבין -
 3 דאיכא למיפרך: מה למצורע שכן טעון עץ ארו ואובו ושני תולעת. **ואידך** - פירוש: תנא קמא.
 4 בעלמא נמי לא סבירא ליה כרבי נתן. כמאן מודקדק דאין הלכה כרבי נתן, דהא רבי אליעזר ורובן

5 פליגי בדברי נתן. ורבי אליעזר דשמותי הוא סבר
 6 כרבי נתן, והלכה כרובן. ועוד מודקדק רבינו תם מהא
 7 דאמר לקמן פרק "האומר" (ט"ט). גבי ואשפוכיה
 8 דרבי שמלאי ממוזיא הוה, אמר ליה: אי קדימתך
 9 טהרתינהו לבנך. ומפרש משום דאמר ליה: זיל גנוב
 10 ואידבן לעבד עברי. ואי מוכר עצמו רבו מוסר לו
 11 שפחה כנענית - למה ליה למימר זיל גנוב? הוה ליה
 12 למימר זיל וכן עצמן. אלא, שמע מינה דאין הלכה
 13 כרבי אליעזר. דודאי מוכר עצמו אין רבו מוסר לו
 14 שפחה כנענית. וכי היכי דבדא לית הילכתא כוותיה
 15 - בהא דקאמר מעניקין לו נמי לית הילכתא כוותיה,
 16 אלא דדאי אין מעניקין לה, כתנא קמא. ועוד ראייה:
 17 מהא דאמר לקמן (ט"ב): הא מני תוטאי היא, דאמר
 18 "לר" - ולא לבעל חובו, משמע דאין הלכה כוותיה.
 19 דהא ותם ורובני יצחק פירשו: דהלכה כרבי נתן,
 20 ורבינו גמולתא דאבי רובא בפרק "כל שעת
 21 (פסחים ל"א). דאמר רבא: כמאן ולהבא הוא גובה,
 22 אי אפשר לרבא ליישב אליבא דרב נתמן דאמר
 23 יתומים שגבו קרקע בחובות אביהן בעל חוב חוור
 24 וגובה אותה נתן, אלא כרבי נתן, וקיימא לן כרב
 25 נתמן בדיני. ורבא נמי דחק להעמידה כמותו. וקיימא
 26 לן כרב גבי אביי. ומה שבהאי, דמדלית הילכתא
 27 כרבי אליעזר ברא דרבי מוסר לו שפחה כנענית -
 28 הכי נמי דלית הילכתא כוותיה בהדיא
 29 דמעניקין לו - אין זה ראייה; דילמא בהדיא אין
 30 הלכה כמותו - אבל באחריתי הילכתא כוותיה. ועוד:
 31 דשמא גם הוא דמוכר עצמו רבו מוסר לו שפחה
 32 כנענית נמי הילכתא כוותיה. והא דנקט התם זיל גנוב
 33 - לרווחא דמלתא נקט, דמכרוהו בית דין כולי
 34 עלמא מחדו רדבו מוסר לו שפחה כנענית. ומה
 35 שאמר דרבי אליעזר שמותי הוא - ברוב ספרים
 36 גרס רבי אליעזר. והא דקאמר תוטאי היא - דילמא
 37 הכי קאמר: תוטאי היא. וסבירא לן כוותיה. והרב
 38 רבינו נתנאל מפרש: לגבי מלוה כולי עלמא אית להו
 39 כרבי נתן, והכי נפרש לעיל אליבא דרבי אליעזר.
 40 אלא "לר" ולא לבעל חובו - משום דסבירא לן
 41 בעלמא כרבי נתן כבאר שכירות. ומשיבין מאן
 42 ונתנאן ליה, אתא "לר" ואפקיד. פירוש: שאינו משלם
 43 העקה לבעל חוב. ואידך תנא קמא, בעלמא נמי,
 44 פירש בשאר שכירות, לא קיימא לן כרבי נתן, משום
 45 דטרח בגופו, אבל בבעל חוב כולי עלמא אית להו
 46 דרבי נתן כדפירשתי.

1 **ואידך** אי מהתם הוה אמנא הני מילי מדעתיה
 2 - אף על גב דמדעתיה מ'אם אדוניו יתן
 3 לו אשה? נפקא, מכל מקום הוה אמנא דלהרצאת
 4 אדון קאית.
 5 **כי** טוב לו עמך - דהרב רבינו אברהם גרסי: "כשכיר
 6 כותשב זיהו עמך" (ויקרא כ"ה). דמתחת לפינן
 7 בתורת כותשים, אבל בספרי לא דריש מידי מיכי טוב
 8 לו עמך, דאין צווי אלא סיפור דברים בעלמא.
 9 **איהו** דבר שנתנה באיש ואינו נוהג באשה -
 10 ואם תאמר: ואימא זו מכרוהו בית דין,
 11 דלא שייך באשה, דכתיב (שמות כ"ב) "בגניבתה ולא
 12 בגניבתהו יוש לומר: דמכל מקום שם מכירה נוהגת
 13 באשה, אבל שם רציעה אינו נוהג באשה. ותמימה:
 14 דכיון דקרא לא משתמע אלא ברציעה, למאי
 15 איצטרך למימר אי במכרוהו בית דין - הרי כבר
 16 אָמַר! וְתוֹסֵפֶת יִשְׁנִים.

1 **ונאמר** להלן אוזן - במצורע עני. שכל הפרשה לדרשה, שהרי נאמרה לעצמה במצורע
 2 עשיר, והוכפלה, והכי אמרינן במנחות (י"א). הווא - (מאוזן), ומיעוטא נפקא לן מדכתיב
 3 "אזנה" - דמשמע אזנו של זה ולא של אחר. ולא אזנה - של אמה העברה נרצעת. והא
 4 דכתיב (דברים טו) "וזאף לאמתך תעשה כן" - אהעקא קאי, כדלקמן (י"ב). כשהוא עבד -
 5 מ'אם יאמר העבד' נפקא, שאם לא אמר "אהבתי
 6 את אדוני לא אצא לחופשי" יעד שיכלו שש שנה,
 7 אינו נרצע. עבד העבד - "עבד" - עד שיאמר
 8 כשהוא עבד, "העבד" - נפקא ליה מ"הא יתירא
 9 למעוטי אמה. לא דריש - דאורחא דקרא
 10 לאישתעי הכי, ולא לירושין - אם לא הספיק
 11 להעניקו עד שמת. פעולתו - שבר פעולתו. ולא
 12 לבעל חובו - אין האדון מחוייב להגבות העניק
 13 לבעל חובו. ומשום דסבירא לן בעלמא כרבי נתן,
 14 דאמר: הנושה בחביו מנה וחברו בחברו -
 15 מוציאין מזה ונותנין לזה, איצטרך למעוטי העקה
 16 מהאי דינא. מ"י משנה שבר שכיר" נפקא -
 17 גמרינן בעל כרחו. וכי תנא ביה קרא "אדוניו יתן לו
 18 בר" - למעוטי מוכר עצמו. ושם אל משפחתו -
 19 במוכר עצמו כתיב, לומר שיצא ביובל, אם במוכר
 20 עצמו - וללמנו שאם נמנו יובל בתוך שש - יובל
 21 מוציא. הרי כבר אמור - דכתיב לעיל מיניה "עד
 22 שנת היובל יעבוד עמך. אם ברציע - ללמד שאף
 23 הרציע יוצא ביובל. הרי כבר אמור - לקמיה בעי
 24 לה מאי היא. דלא עבד איסורא - דלא גנב כלום.
 25 אבל מכרוהו בית דין בגניבתו - גימא נקנסיה
 26 לעבד עד שש. ושבתם איש אל אחותו -
 27 בפרשת יובל כתיב. הרי כבר אמור - כדאמר
 28 לעיל "עד שנת היובל יעבוד עמך". אי במכרוהו
 29 בית דין הרי כבר אמור - "ושם אל משפחתו",
 30 כדאוקמנא לעיל. דלא פטא זימנא - לא מלאו
 31 שש שני לצאת. ליקנסיה - על שאמר לא אצא,
 32 ועבר על "כי עבדי הם" (ויקרא כ"ה) והווא קונה אדון
 33 לעצמו חנם. משום דעבד ליה שש - קודם לכן,
 34 ואין רבו מוסר באשלתו. אבל מכרוהו בית דין,
 35 שפע עובד יובל בתוך שש - אימא דלא נפסדיה
 36 לאדון, קא משמע לן. לעולם - "ועבדו לעולם".
 37 הווא לעולמו של יובל, דטפי מהכי ליכא למימה,
 38 דהא כתיב קרא אחריתא "ושבתם איש וגו'"
 39 ואוקמנא ברציע. הני מילי - דיוצא נרצע ביובל
 40 ולא קודם לכן - דיכא דלא עבד שש אחר רציעה,
 41 אבל היכא מעבד שש אחר רציעתו - אימא ניוק
 42 בשש, דלא תהא רציעה חמורה מתחילת ממכרו.
 43 קמשמע לן לעולם - מידי דחשוב עד לעולם.
 44 ואם

1 **ואידך** - ההיא לגמיה שוה הוא דאיתא. דתניא, רבי אליעזר
 2 אומר: מנין לרציעה שהיא באוזן ימנית? נאמר כאן "אוזן"
 3 ונאמר להלן "אוזן", מה להלן ימין - אף כאן ימין. - ואידך:
 4 אם כן לימא קרא "אוזן", מאי "אזנה" - ואידך: תהוא
 5 מיפיעי ליה: "אזנה" - ולא אזנה. - ואידך: נפקא לה מ'אם
 6 יאמר העבד" - העבד ולא אמה. - ואידך: מיפיעי ליה עד
 7 שיאמר כשהוא עבד. - ואידך: מ'עבד" "העבד" נפקא.
 8 - ואידך: "עבד" "העבד" לא דריש. מאי טעמא דתנא
 9 קמא דאמר מוכר עצמו אין מעניקין לו? מיעט רחמנא גבי
 10 מכרוהו בית דין "העניק תעניק לו", לו - ולא למוכר עצמו.
 11 ואידך: תהוא מיפיעי ליה "לו" - ולא ל'ירושיו. וירושיו
 12 אפאי לא? "שכיר" קרייה רחמנא, מה שכיר פעולתו
 13 ל'ירושיו - אף הוא פעולתו ל'ירושיו! - אלא: "לו" - ולא
 14 לבעל חובו. מ'דסבירא לן בעלמא כרבי נתן, דתניא, אמר
 15 רבי נתן: מנין לנושה בחביו מנה וחברו בחביו, מנין
 16 שמוציאין מזה ונותנין לזה - תלמוד לומר "ונתן לאשר
 17 אשם לו", אהא "לו" לאפקדי. - ואידך: בעלמא נמי לא
 18 סבירא לן כרבי נתן. מאי טעמא דתנא קמא דאמר: מוכר
 19 עצמו אין רבו מוסר לו שפחה כנענית - מיעט רחמנא
 20 גבי מכרוהו בית דין "אם אדוניו יתן לו אשה", לו - ולא
 21 למוכר עצמו. - ואידך: "לו" - בעל כרחו. - ואידך: מ'כי
 22 משנה שבר שכיר" נפקא. דתניא: "כי משנה שבר שכיר
 23 עבדך", שכיר אינו עובד אלא ביום, עבד עברי - עובד בין
 24 ביום ובין בלילה. וכי תעלה על דעתך שעבד עברי עובד
 25 בין ביום ובין בלילה? והלא כבר נאמר "כי טוב לו עמך"
 26 עמך במאכל, עמך במשתה! ואמר רבי יצחק: מפאן שרבו
 27 מוסר לו שפחה כנענית. - ואידך: אי מהתם הוה אמנא:
 28 הני מילי מדעתיה, אבל בעל כרחו אימא לא, קא משמע
 29 לן. אלא מאן תנא דלא יליף "שכיר" "שכיר" - האי תנא
 30 הוא, דתניא: "וישב אל משפחתו וגו'". אמר רבי אליעזר
 31 בן יעקב: במה הפתוב מדברי? אי במוכר עצמו - הרי כבר

32 אמור, אי ברציע - הרי כבר אמור, הא אין הפתוב מדבר אלא במכרוהו בית דין שתים ושלש שנים
 33 לפני היובל, שהיובל מוציא. ואי סלקא דעתך יליף "שכיר" "שכיר" - למה ליה? גילף "שכיר"!
 34 - אמר רב נחמן בר יצחק: לעולם יליף "שכיר" "שכיר", ואיצטרך; סלקא דעתך אמנא: מוכר
 35 עצמו הוא - דלא עבד איסורא, אבל מכרוהו בית דין, דעבד איסורא - אימא ניקנסיה, קא משמע
 36 לן. אמר מר: אי ברציע - הרי כבר אמור. מאי היא? דתניא: "וישבתם איש אל אחותו ואיש אל
 37 משפחתו וגו'" במה הפתוב מדברי? אי במוכר עצמו - הרי כבר אמור, אי במכרוהו בית דין - הרי
 38 כבר אמור. הא אין הפתוב מדבר אלא ברציע שתים ושלש שנים לפני היובל, שהיובל מוציא. מאי
 39 משמע? - אמר רבא בר שילא: אמר קרא "איש", איהו דבר שנתנה באיש ואין נוהג באשה - הוי
 40 אומר זו רציעה. ואיצטרך למיכתב מכרוהו בית דין, ואיצטרך למיכתב נרצע; דאי אשמעינן מכרוהו
 41 בית דין - משום דלא מטאי זמניה, אבל נרצע דמטאי זמניה - אימא ניקנסיה. ואי אשמעינן נרצע
 42 - משום דעבד ליה שש, אבל מכרוהו בית דין דלא עבד ליה שש - אימא לא, צריכא. ואיצטרך
 43 למיכתב "וישבתם" ואיצטרך למיכתב "לעולם", דאי פתב רחמנא "לעולם" - הוה אמנא: לעולם
 44 ממש, פתב רחמנא "וישבתם". ואי פתב רחמנא "וישבתם" - הוה אמנא: הני מילי - היכא דלא עבד
 45 שש, אבל היכא דעבד שש - לא יהא סופו חמור מתחלתו, מה תחלתו שש - אף סופו נמי שש,
 46 קמשמע לן: "לעולם" - לעולמו של יובל. אלא מאן תנא דלא יליף "שכיר" "שכיר" - רבי היא, דתניא:
 47 "ואם"

אמאי קאמר ומה מי שאינו נגאל באלה נילף שכיר שכיר – פירוש: שהיא מוכר עצמו לישראל נגאל באלה. ואם תאמר: כי נמי לא יעלין "שכיר" "שכיר" שהיא מוכר עצמו לישראל נגאל באלה מנמכר לנכרי, מכל מקום נילף מ'וכי תשיג' ר"ו מוסף על ענין ראשון, וילמד מוכר עצמו לישראל נגאל באלה מנמכר לנכרי; ויש לומר: דעביד קל וחומר

ממכרוהו בית דין שאינו כתוב למעלה בנמכר לנכרי. ואם תאמר: היכי תיסק אדעתין דנילף ממכרוהו בית דין מנמכר לנכרי בגויה? שה ד"שכיר" "שכיר"? הא אמרת דסברא לומר גבי ממכרוהו בית דין דליקנסיה משום דעבד איסורא? ויש לומר: דבתר דגלי קרא לעיל שיוצא ביובל אף על גב דעבד איסורא כדמפורש, הוה בעי למילף "שכיר" "שכיר" שיוצא באלה, אי לאו הוה קרא. ואם תאמר: אכתי היכי בעי למילף "שכיר" "שכיר" שיוצא באלה מנמכר לנכרי? מה לנמכר לנכרי – דין הוא שיוצא באלה כדי שלא ישמע בין הנוכרים? ויש לומר: דהאי סברא שלא ישמע אינה כתובה, ואין לסתור מהך סברא. אמר קרא יבאלנו – הדין הזה רבנו מאיר: למאי דסלקא דעתך דלא ידעינן מיעוטא – האי "גאולנו", אמאי לא יליף קל וחומר שמכרוהו בית דין היה נגאל באלה. ומה נמכר לנכרי שאינו נגאל בשש – נגאל באלה. מכרוהו בית דין שנגאל בשש – אינו דין שיוצא באלה; ותירץ דאיכא למיפרך: מה לנמכר לנכרי – שכן יוצא במיתת האדון, ולכן דין הוא שיוצא באלה. תאמר לנמכר לישראל שאינו יוצא במיתת האדון, שהרי עובר את הבן – ולכן דין הוא שלא יגאל באלה. ומכל מקום קשה: דהא אמה עברה מצינו למילף מהאי קל וחומר דנמכר לנכרי, שהרי אינה עובדת לא את הבן ולא את אביו, והדר נילף עבד עברי דנמכר לישראל מהדיקשא דעברי לעברה; ומורנו הרב רבי יצחק תיירן: דאי לא "גאולנו" הוה אמינא דנמכר לישראל נמי נגאל באלה, והכי פירושה: ומה מי שאינו נגאל באלה, פירוש דלא כתיב בקרא בהדיא שיוצא באלה – נגאל בשש, נמכר לנכרי דכתיב בהדיא בקרא שנגאל באלה – אינו דין שיוצא בשש; והכי נמי אמרין בפרק "השובר את הפועלים" (בבא מציעא פ"ג, ה"ג) דבעי למימר דשור אוכל אפילו במחזור מקל וחומר מאדם, ומה אדם שאינו אוכל בתלוש – אוכל במחזור, שור אוכל בתלוש, אינו דין שאוכל במחזור. אלמא עבד קל וחומר מאדם שאינו אוכל בתלוש, אף על פי שאמת הוא שאוכל אף בתלוש! אלא הכי פירושה: שאינו אוכל בתלוש – דלא כתיב בהדיא בקרא שאדם אוכל בתלוש, כדפירשתי הכא. ומה מי שאינו נגאל באלה יוצא בשש כו' – ואם תאמר: שדה אחוזה יוכיח, שנגאלת באלה ואינה נגאלת בשש, אף אני אביא נמכר לנכרי? דהכי נמי לקמן (ב"ב) עבד הוכחה מעבד לשדה, ומשדה לעבד; ויש לומר: דאיכא למפרך: מה לשדה – שכן אינה יוצאה במיתת האדון, להכי אינה יוצאה בשש, תאמר בנמכר לנכרי שיוצא במיתת האדון – על כן דין הוא שיוצא בשש. ורבי יוסי הגלילי מיידי אלא [באחר] כתיב – נראה דלא גרס ליה – דפשטיה דקרא הכי הוא. ועוד: דבמסקנא לא מתרצא ההיא קשיא בין לרבי יוסי הגלילי בין לרבי עקיבא. וברוב ספרים אינו. ולספרים דגרסי ליה, נראה להרב רבינו משה דהכי פירושה: מידי אלא [באחר] כתיב; כיון דלא איירי כלל אלא מקרובים – מנליה לרבי יוסי הגלילי דבשאר כל אדם לשעבוד; דילמא קרובים מצו למפרקה, אבל אחרים לא מצו למפרקה אפילו לשעבוד; ובהכי מתרצא שפיר אמסקנא, דמיידי קרא נמי אנגאלת דרוקיים, ואם כן פשטיה דקרא הכי הוא. למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. אלא בסברא קמפלגי – פירש בקונטרס: אי פשטיא לן דהאי "באלה" אקרובים קאי – על כרחך שעבוד ד"יוצא בשנת היובל" אחרים משיתמע, כדקאמר רבי יוסי הגלילי, משום דמצית להקשות לרבי עקיבא: מידי "אלא באלה" כתיב? אלא בסברא פליגי, אי האי "באלה" אקרובים קאי או אחרים קאי, ודהא אחרים נמי כתיב בהאי קרא. רבי יוסי סבר: "באלה" – אלו קרובים, רבי עקיבא סבר: "באלה" – אלו אחרים. והקשה רבינו ברוך בן אבא דאית ליה לרבי עקיבא דהאי "באלה" אלו אחרים, ולשחרור, היכי קאמר לעיל רבי עקיבא "באלה" לשעבוד? דהא ליה למימר "באלה", היינו אחרים – לשחרור ויש לומר: דלרבי רבי יוסי הגלילי קאמר. כלומר, מה שאתה קורא "באלה", דהיינו קרובים – לשעבוד. ורבי האי יוצא בשנת היובל מאי עביד ליה – לא בעי למאי אתא, דהא מיבעי ליה שאינו יוצא מתחת יד נכרי עד היובל. אלא הכי בעי אמאי נקט בשנת היובל? והא כתיב בקרא אחריתא "עד שנת היובל!"

ואם לא יגאל באלה – בנמכר לנכרי כתיב. באלה – בקרובים, דכתיב לעיל מיניה "או דודר" וגו'. ומה מי שאינו נגאל באלה – נמכר לישראל לא כתיב ביה גאולת קרובים, דלא נפקא לן (קדושין י"ד, ה) מ'והפדה' אלא גאולת עצמה. נילף שכיר שכיר – גאולת קרובים. לנמכר לישראל מנמכר לנכרי, דבנמכר לנכרי "שכיר" שיהא בשנת היובל עמו".

דפליגי עליה דרבי – ואמרי דנמכר לנכרי יוצא לשש. רבי יוסי הגלילי כו' – דמפיק האי "באלה" לדרשה אחריתי. באלה לשחרור – גאולתו קרובים – אינו משתעבד להם. ויצא בשנת היובל – מאותו אחר שיוצא מן הנכרי. אלמא, גאלו שאר כל אדם – משתעבד לו. ונגאלו זו גאולת אחרים – ולימוך שכל כתיב בישראל גאולו מיד הנכרי, ואין הנכרי יכול לעכב עליו. ובנכרי שחתת ידיו הכתוב מדבר. רבי יוסי סבר מקרא נדרש לפניו – גאולת עצמו פשיטא לן דהויא לשחרור, והיא מלמדת על שאר גאולות. לרבי יוסי אינה מלמדת אלא על גאולת קרובים שהיא לפניו, ומקרא הנדרש ללמד – נדרש ללמד על שלפניו, דכתיב בלמעלה הימנו. שרי גאולת קרובים אנגאלת עצמו – ללמד הימנו, לפי שמלמד על שלפניו. הילכך גאולת קרובים למדו מגאולת עצמו הכתובה אחריה. לאחריה – הכתובה למטה הימנו. הילכך גאולת עצמו מלמדת על גאולת אחרים, אלמא למדו גאולת אחרים מגאולת עצמו. הוה אמינא כו' – אבל השתא דכתיב "באלה" לומר שיש חילוק בין אלה לאחרים, למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. אי הכי – דבעלמא נדרש לפניו ולאחריו, והכא משום דכתיב "באלה" הוא, הדר קושיא לדוכתייה: דרבי עקיבא היכי משתמע שעבוד ד"יוצא בשנת היובל" אקרובים? אלא בסברה פליגי – כלומר, אי פשטיא לן דהאי "באלה" אקרובים קאי – על כרחך שעבוד ד"יוצא בשנת היובל" אחרים משתמע. אלא בסברא פליגי, אי האי "באלה" אקרובים קאי או אחרים קאי, דהא אחרים נמי בההוא קרא כתיב. רבי יוסי הגלילי סבר מסבתא – אחרים לשעבוד, דהאי "באלה" אקרובים קאי, דשעבוד ד"יוצא בשנת היובל" אחרים, דאי אמרת כו'. ורבי עקיבא סבר מסבתא – אקרובים שבו. והאי "אלה" – אחרים קאי. ושעבוד ד"יוצא ביובל" – אקרובים קאי, דאי אמרת כו'. לברתנאי – ללמודך שאף על פי שהנכרי תחת ידך, אם לא יגאל – ישתעבד בו עד היובל, ואי אתה רשאי לבא עליו בעקיפין.

לאחרת

ורבי עקיבא סבר: מסתברא גאולת קרובים לשעבוד, דאי אמרת לשחרור – כל יומא ויומא אזל ומזבזין נפשיה. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: זו דברי רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא, אבל חכמים אומרים: הפל לשחרור. מאן חכמים – רבי היא, דמפיק ליה להאי "באלה" לדרשה אחרת, ומקרא נדרש בין לפניו ובין לאחריו. ורבי, האי "ויוצא בשנת היובל" מאי עביד ליה? מוכפי ליה לכדתנאי: "ויוצא בשנת היובל" בנכרי

שיוצא בשש. ורבי יוסי הגלילי מיידי אלא [באחר] כתיב – נראה דלא גרס ליה – דפשטיה דקרא הכי הוא. ועוד: דבמסקנא לא מתרצא ההיא קשיא בין לרבי יוסי הגלילי בין לרבי עקיבא. וברוב ספרים אינו. ולספרים דגרסי ליה, נראה להרב רבינו משה דהכי פירושה: מידי אלא [באחר] כתיב; כיון דלא איירי כלל אלא מקרובים – מנליה לרבי יוסי הגלילי דבשאר כל אדם לשעבוד; דילמא קרובים מצו למפרקה, אבל אחרים לא מצו למפרקה אפילו לשעבוד; ובהכי מתרצא שפיר אמסקנא, דמיידי קרא נמי אנגאלת דרוקיים, ואם כן פשטיה דקרא הכי הוא. למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. אלא בסברא קמפלגי – פירש בקונטרס: אי פשטיא לן דהאי "באלה" אקרובים קאי – על כרחך שעבוד ד"יוצא בשנת היובל" אחרים משיתמע, כדקאמר רבי יוסי הגלילי, משום דמצית להקשות לרבי עקיבא: מידי "אלא באלה" כתיב? אלא בסברא פליגי, אי האי "באלה" אקרובים קאי או אחרים קאי, ודהא אחרים נמי כתיב בהאי קרא. רבי יוסי סבר: "באלה" – אלו קרובים, רבי עקיבא סבר: "באלה" – אלו אחרים. והקשה רבינו ברוך בן אבא דאית ליה לרבי עקיבא דהאי "באלה" אלו אחרים, ולשחרור, היכי קאמר לעיל רבי עקיבא "באלה" לשעבוד? דהא ליה למימר "באלה", היינו אחרים – לשחרור ויש לומר: דלרבי רבי יוסי הגלילי קאמר. כלומר, מה שאתה קורא "באלה", דהיינו קרובים – לשעבוד. ורבי האי יוצא בשנת היובל מאי עביד ליה – לא בעי למאי אתא, דהא מיבעי ליה שאינו יוצא מתחת יד נכרי עד היובל. אלא הכי בעי אמאי נקט בשנת היובל? והא כתיב בקרא אחריתא "עד שנת היובל!"

בנכרי

54 אַחֲרֵים לְשִׁחְרוּר. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, אִי הָכִי – אִם אֲכַן מַחְלוּקָתָם הִיא
 55 בַּעֲנִין אִם מִקְרָא נִדְרָשׁ לִפְנֵינוּ אוּ לְאַחֲרֵינוּ, בְּאַלְהָ לְמָה לִי – מֵדוּעַ
 56 דְּרָשׁוּ כֵן מִתִּיבַת 'בֵּאלֹה' כִּפִּי שִׁמְשַׁמְעוּ בְּבִרְיִיתָא לְעִיל. מִתְרַצַּת
 57 הַגְּמָרָא, אִי לֹא 'בְּאַלְהָ' – אִם לֹא נֹאמַר 'בֵּאלֹה' לְלַמַּד שִׁישׁ לְחֻלְק
 58 בֵּין גְּאוּלַּת קְרוּבִים לְגְּאוּלַּת אַחֲרִים, הֵיךְ אֲמִינָא שֶׁהַמְּקָרָא הַזֶּה
 59 נִדְרָשׁ בֵּין לְפָנֵינוּ וּבֵין לְאַחֲרֵינוּ, כִּבְכַל הַמְּקָרָאוֹת שֶׁבְּתוֹרָה, וְהַכֵּל
 60 לְשִׁחְרוּר – וּבְכַל אוֹפֵן שֶׁנִּגְּאֵל הָעֶבֶד יֵצֵא לְחִירוֹת כִּפִּי שִׁיוֹצֵא
 61 בְּגְאוּלַּת עֲצֵמוֹ. אוֹלַם הַגְּמָרָא דוּחָה גַם פִּירוּשׁ זֶה בְּמַחְלוּקָתָא, שֶׁכֵּן
 62 אִי הָכִי – אִם כֵּךְ, שִׁמְסַבְרָא מִקְרָא נִדְרָשׁ לִפְנֵינוּ וְלְאַחֲרֵינוּ, וְרַק מִשּׁוֹם
 63 שֶׁנֹּאמַר 'בֵּאלֹה' אֲנוּ אוֹמְרִים שֶׁפְּסוּק זֶה אֵינוֹ נִדְרָשׁ אֲלָא אוּ לְפָנֵינוּ
 64 אוּ לְאַחֲרֵינוּ, הֵדֵךְ קוֹשְׁיָא לְדוֹקְטְרִיתָא – שֶׁבָּה הַקּוֹשִׁיא לְמִקּוּמוֹה. כְּלוּמַר,
 65 שׁוֹב קֶשֶׁה עַל רַבִּי עֲקִיבָא מִיַּדִּי אֲלֵא בֵּאלֹה כְּתִיב, שֶׁהִיא מִשְׁמַעוֹת
 66 הַפְּסוּק נִרְאֶה יוֹתֵר כְּדַבְרֵי רַבִּי יוֹסִי אִם לֹא נִגְּאֵל בֵּאלֹה, בְּקְרוּבִים,
 67 אֲלֵא עַל יַדִּי אַחֲרִים, אוֹי יוֹצֵא בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל, וְעַד אוּ יִשְׁתַּעֲבַד
 68 לְגוּאֵל הַזֶּה, וּמֵדוּעַ נִדְחַק רַבִּי עֲקִיבָא לְפָרֵשׁ בְּאוֹפֵן אַחֵר.
 69 הַגְּמָרָא מְצִיעָה בִּיאוּר אַחֵר מִבְּמַחְלוּקָתָא רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי וְרַבִּי
 70 עֲקִיבָא. אֲבָלָא פְּסִקְרָא קְמִיפְלִיגִי – נַחְלֵקוּ רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי וְרַבִּי
 71 עֲקִיבָא, בְּאִיזָה גְּאוּלָּה מְסַתְּבַר יוֹתֵר שֶׁהִיא לְשַׁעֲבֹד, וְעַלִּיהָ נֹאמַר
 72 סִיּוּם הַפְּסוּק יוֹצֵא בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל, וּמִמִּילָא תִּיבַת 'בֵּאלֹה' אֵינָה עוֹלָה
 73 עֲלֶיהָ. רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי קָבַר מִסְּתַבְרָא – מְסַתְּבַר לֹמַר שֶׁבְּגְּאוּלַּת
 74 אַחֲרִים אֲמַרְהָ הַתּוֹרָה שֶׁהִיא לְשִׁעֲבֹד, דְּאִי אֲמַרְתָּ – שֶׁכֵּן אִם תֹּאמַר
 75 שֶׁהִיא לְשִׁחְרוּר, הֵיךְ מִיִּמְנַעֵי וְלֹא פְּרַקֵּי לִיה – יִמְנַעוּ הָאֲחֵרִים וְלֹא
 76 יִפְדּוּ אוֹתוֹ מִהַנְּכַרִּי. לְפִיכֵךְ בִּיאוּר הַפְּסוּק הוּא כֵּךְ, וְאִם לֹא יִגְּאֵל
 77 בְּאַלְהָ, כְּלוּמַר בְּקְרוּבִים שִׁפְדוּ אוֹתוֹ אִפִּילוּ שְׂאִינוֹ עוֹבֵד אוֹתָם,
 78 אֲלֵא אַחֲרִים בְּאִים לְפִדּוֹתוֹ. וְרַבִּי עֲקִיבָא קָבַר מִסְּתַבְרָא – מְסַתְּבַר לֹמַר שֶׁבְּגְּאוּלַּת
 79 קְרוּבִים אֲמַרְהָ הַתּוֹרָה שֶׁהִיא לְשִׁעֲבֹד, דְּאִי אֲמַרְתָּ – שֶׁכֵּן אִם תֹּאמַר
 80 שֶׁהִיא לְשִׁחְרוּר, יִבְטַח הָעֶבֶד בְּקְרוּבֵי שִׁפְדוּהוּ וּבְכָל יוֹמָא וְיוֹמָא
 81 אָזֵל וּמְבַזֵּין נְפְשֵׁיהָ – בְּכַל יוֹם וְיוֹם יֵלֵךְ וְיִמְכּוֹר אֶת עֲצֵמוֹ כְּדִי
 82 לְהַרְוִיחַ מִמּוֹן. לְפִיכֵךְ בִּיאוּר הַפְּסוּק הוּא כֵּךְ, וְאִם לֹא יִגְּאֵל בְּאַלְהָ
 83 כְּלוּמַר עַל יַדִּי אַחֲרִים, אֲלֵא נִגְּאֵל עַל יַדִּי קְרוּבֵי, אוֹי יוֹצֵא בְּשַׁנַּת
 84 הַיּוֹבֵל, וְעַד אוּ יִהְיֶה מְשׁוּעֵבַד לְקְרוּבֵי שֶׁנִּגְּאֵלוּהוּ כְּדִי שֶׁלֹּא יִמְכּוֹר
 85 אֶת עֲצֵמוֹ שׁוֹב.
 86 שִׁיטָּה שְׁלִישִׁית בַּעֲנִין גְּאוּלַּת קְרוּבִים וְגְּאוּלַּת אַחֲרִים. אֲמַר רַבִּי
 87 תְּיִיא בְּרַ אֲבָא אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּבִרְיִיתָא זֶה שְׁנִינוּ אֶת דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי
 88 הַגְּלִילִי וְרַבִּי עֲקִיבָא, הַסּוֹבְרִים שֶׁבִּאֲחַת מִהַגְּאוּלוֹת הָעֶבֶד מְשׁוּעֵבַד
 89 לְזֶה שֶׁנִּגְּאֵל אוֹתוֹ. אֲבָל חֲקִמִים חוֹלְקִים וְאוֹמְרִים, הַכֵּל לְשִׁחְרוּר –
 90 בְּכַל אוֹפֵן שֶׁנִּגְּאֵל הָעֶבֶד הוּא יוֹצֵא הוּא לְחִירוֹת. מְבַרְרַת הַגְּמָרָא,
 91 מֵאַן חֲקִמִים – הֵיכֵן מִצְּאֵנוּ שִׁיטָּה זֶה, מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא, רַבִּי הִיא,
 92 דְּמִפְּסִיק לִיה לְהִיא 'בְּאַלְהָ' לְדַרְשָׁה אַחֲרֵינָא – שְׁדוּרֵשׁ מִתִּיבַת 'בֵּאלֹה'
 93 לְדַרְשָׁה אַחֲרָה, וְכִפִּי שֶׁהִבִּיאָה הַגְּמָרָא בְּתַחֲלִיל הַעֲמוּד, שֶׁהִנְמַכְר
 94 לְכַנְרֵי אֵינוֹ יוֹצֵא בִּשְׁשׁוּ, וְכֵן סוֹבֵר שֶׁמְקָרָא נִדְרָשׁ בֵּין לְפָנֵינוּ וּבֵין
 95 לְאַחֲרֵינוּ, לְפִיכֵךְ גְּאוּלַּת עֲצֵמוֹ מִלְּמַדָּת הֵן עַל גְּאוּלַּת קְרוּבִים
 96 שֶׁנִּגְּאֵרָה לְפָנֵיהָ וְהֵן עַל גְּאוּלַּת אַחֲרִים שֶׁנִּגְּאֵרָה אַחֲרֶיהָ, שֶׁכֵּבֵל
 97 אוֹפֵן יוֹצֵא הָעֶבֶד לְחִירוֹת.
 98 שׁוֹאֵלַת הַגְּמָרָא, וְרַבִּי הַסּוֹבֵר שֶׁכֵּבֵל אוֹפֵן יוֹצֵא הָעֶבֶד לְחִירוֹת, הִיא
 99 – הַפְּסוּק 'וְיִצְא בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל', מִמֵּנוּ דְּרָשׁוּ רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי וְרַבִּי
 100 עֲקִיבָא שֶׁבִּאֲחַת מִן הַגְּאוּלוֹת אֵין הָעֶבֶד יוֹצֵא לְחִירוֹת לְגַמְרֵי, מֵאַן
 101 עֲקִיבָא לִיה – מֵה הוּא דוֹרֵשׁ מִמֵּנוּ. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא, מִיִּמְנַעֵי לִיה
 102 לְבְּדִתְנִיָּא – פְּסוּק זֶה נִצְרַךְ לְדַעַתוֹ כְּדִי לְלַמַּד אֶת הַנְּדִרֵשׁ בְּבִרְיִיתָא
 103 לְהֵלֵךְ, שֶׁהִנְמַכְר לְכַנְרֵי אֵינוֹ רִשְׁאֵי לְהַעֲרִים עֲלֵיו בְּתַחְבּוּלוֹת וְלִצְאָת
 104 לְחַפְּשֵׁי קוֹדֵם זְמָנוּ. וְכֵךְ שְׁנִינוּ בְּבִרְיִיתָא, 'וְיִצְא בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל', פְּסוּק
 105 זֶה נֹאמַר

1 לְגַבִּי עֶבֶד הַנְּמַכְר לְכַנְרֵי וְלֹא גְּאוּלוּהוּ קְרוּבֵי וְכֹאמַר בְּפִסְק
 2 הַקּוֹדֵם) נֹאמַר (וַיִּקְרָא כֹה נֹד) 'אִם לֹא יִגְּאֵל בְּאַלְהָ יוֹצֵא בְּשַׁנַּת
 3 הַיּוֹבֵל, רַבִּי אוֹמֵר יְתוֹר הִתִּיבָה מִלְּמַדָּת שֶׁרַק 'בְּאַלְהָ, כְּלוּמַר
 4 בְּגְאוּלַּת קְרוּבֵי, הוּא נִגְּאֵל וְאֵין נִגְּאֵל בְּשֵׁשׁ כִּכֵּל עֶבֶד עִבְרִי שֶׁנְּמַכְר
 5 לְיִשְׂרָאֵל. וְהַתּוֹרָה צְרִיבָה לְלַמַּדְנוּ כֵּךְ, מִשּׁוֹם שֶׁיְּכֻוֹל הִיִּתִּי לֹמַר
 6 וְהִלֵּא דִין הוּא – יֵשׁ לִי לְלַמּוֹד דְּבַר זֶה בְּקַל וְחוּמַר, וְמֵה מִי שְׂאִינוֹ
 7 נִגְּאֵל בְּאַלְהָ, דִּהִיִּינוּ הַנְּמַכְר לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא נֹאמַרְהָ בּו גְּאוּלָּה
 8 בְּקְרוּבִים, אִף עַל פִּי כֵן הוּא נִגְּאֵל בְּשֵׁשׁ שֶׁנֹּאמַר (דְּבָרִים טו יב)
 9 'וְעַבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים, זֶה – הַנְּמַכְר לְכַנְרֵי שֶׁנִּגְּאֵל בְּאַלְהָ, וְכִי אֵינוֹ דִין
 10 שֶׁנִּגְּאֵל אִף בְּשֵׁשׁ, תְּלַמּוֹד לֹמַר – לִכֵּן נֹאמַר 'בְּאַלְהָ' לֹמַר שֶׁבְּאַלְהָ
 11 הוּא נִגְּאֵל וְאֵין נִגְּאֵל בְּשֵׁשׁ. הַגְּמָרָא מְסִימַת אֶת הַהוֹכַחָה מִדְּבָרֵי
 12 רַבִּי, וְאִי סִלְקָא דְּעַתָּה שְׂרֵבִי יוֹלָה 'שְׂכִיר' 'שְׂכִיר', אֲמַרְהָ קְאָמַר עַל
 13 הַנְּמַכְר לְיִשְׂרָאֵל 'וְמֵה מִי שְׂאִינוֹ נִגְּאֵל בְּאַלְהָ' דִּהִיִּינוּ שְׂאִינוֹ נִגְּאֵל
 14 בְּקְרוּבִים, יוֹלָה – שִׁלְמַד נִמְכַר לְיִשְׂרָאֵל שֶׁנִּגְּאֵל בְּקְרוּבִים מִנְּמַכְר
 15 לְכַנְרֵי בְּגִזְרָה שׁוֹה 'שְׂכִיר' 'שְׂכִיר', שֶׁנְּמַכְר לְיִשְׂרָאֵל נֹאמַר (דְּבָרִים
 16 טו יח) 'כִּי מִשְׁנָה שְׂכָר שְׂכִיר עַבְדְּךָ וְגו', וּבְנִמְכַר לְכַנְרֵי נֹאמַר
 17 (וַיִּקְרָא כֹה נ) 'כִּימִי שְׂכִיר דִּיהָ עֲמוֹ'. אֲלֵא בּוּדָא, רַבִּי אֵינוֹ דוֹרֵשׁ
 18 גְּזִירָה שׁוֹה זֶה. דוּחָה הַגְּמָרָא, אֲמַר רַב נַחְמָן בְּרַ יִצְחָק לְעוֹלָם אִף רַבִּי
 19 יוֹלָה 'שְׂכִיר' 'שְׂכִיר' בְּשֶׁאֵר מִקּוּמוֹת, וְשְׂאֵי הָכֵן – שׁוֹנָה הַדְּבַר לְעַנְיָן
 20 גְּאוּלַּת קְרוּבִים, דְּאֲמַר קְרָא בְּנִמְכַר לְכַנְרֵי (וַיִּקְרָא כֹה מט) 'וְיִגְּאֵלוּ
 21 מִשְׁמַע רַק לְזֶה – לְנִמְכַר לְכַנְרֵי, וְלֹא אַחֵר – לְנִמְכַר לְיִשְׂרָאֵל.
 22 הַגְּמָרָא מְבִיאָה שִׁיטוֹת תְּנָאִים הַחוֹלְקִים עַל דַּעַת רַבִּי, וּמֵאַן תְּנָא
 23 דְּפִלְגִי עֲלֵיהָ דְּרַבִּי, רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי וְרַבִּי עֲקִיבָא הֵם, שֶׁדְּרָשׁוּ אֶת
 24 תִּיבַת 'בֵּאלֹה' לְעַנְיָן אַחֵר. דְּתִנְיָא, וְאִם לֹא יִגְּאֵל בְּאַלְהָ יוֹצֵא בְּשַׁנַּת
 25 הַיּוֹבֵל, רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמֵר אִם נִגְּאֵל הָעֶבֶד בְּאַלְהָ, דִּהִיִּינוּ עַל יַדִּי
 26 קְרוּבֵי, לְשַׁחְרוּר – הוּא יוֹצֵא לְחִירוֹת. אֲבָל אִם הוּא נִגְּאֵל מִהַנְּכַרִּי
 27 בְּשֶׁאֵר כֵּל אֲדָם, לְשַׁעֲבֹד – הוּא מְשׁוּעֵבַד לְזֶה שֶׁנִּגְּאֵל אוֹתוֹ עַד
 28 הַיּוֹבֵל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר לְחִיפְךָ, בְּאַלְהָ – בְּקְרוּבִים לְשַׁעֲבֹד, וְאֵילוֹ
 29 בְּשֶׁאֵר כֵּל אֲדָם הוּא נִגְּאֵל לְשַׁחְרוּר. מֵאַן מְעַמָּא דְּרַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי,
 30 אֲמַר קְרָא – מִשְׁמַעוֹת הַפְּסוּק הִיא כֵּךְ, 'אִם לֹא יִגְּאֵל בְּאַלְהָ'
 31 הָאֲמִירִים מִקּוֹדֵם, דִּהִיִּינוּ קְרוּבֵי, אֲלֵא יִגְּאֵל בְּאַחֵר, אוֹי יוֹצֵא בְּשַׁנַּת
 32 הַיּוֹבֵל, וְעַד אוּ הוּא מְשׁוּעֵבַד אֵילוֹ. וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, פִּירוּשׁ הַפְּסוּק
 33 הוּא כֵּךְ, 'אִם לֹא יִגְּאֵל אֲלֵא בְּאַלְהָ' הָאֲמִירִים מִקּוֹדֵם (קְרוּבִים), וְלֹא
 34 בְּשֶׁאֵר אֲדָם, אוֹי יוֹצֵא בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל וְיִהְיֶה מְשׁוּעֵבַד לְזֶה עַד אוּ,
 35 אֲבָל אִם נִגְּאֵל בְּשֶׁאֵר אֲדָם הוּא יוֹצֵא לְחִירוֹת. הַגְּמָרָא דוּחָה פִּירוּשׁ
 36 זֶה בְּפִסְק, מֵאַחַר וְרַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי יִתְמָה עַל רַבִּי עֲקִיבָא, מִיַּד – וְכִי
 37 'אֲלֵא בְּאַלְהָ' כְּתִיב.
 38 הַגְּמָרָא מְנַסָּה לְבַאֵר אֶת הַמַּחְלוּקָתָא בְּאוֹפֵן נוֹסָף. אֲלֵא בְּהִיא קְרָא
 39 קְמִיפְלִיגִי – בְּפִירוּשׁ הַפְּסוּק דְּלַחֲלֵן נַחְלֵקוּ רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי וְרַבִּי
 40 עֲקִיבָא. הָאוֹפְנִים בְּהֵם נִגְּאֵל עֶבֶד מֵאֲדוּנוֹ הַנְּכַרִּי הֵם שְׁלֵשָׁה,
 41 שֶׁנֹּאמַר (וַיִּקְרָא כֹה מט) 'אוּ דְדוּ אוּ בְן דְדוּ יִגְּאֵלוּ' זֶה גְּאוּלַּת קְרוּבִים
 42 – שֶׁנִּגְּאֵל עַל יַדִּי קְרוּבֵי, 'אוּ הַשִּׁיבָה יְדוּ' זֶה גְּאוּלַּת עֲצֵמוֹ – שֶׁיְּכֻוֹל
 43 לְהִיאָר בְּעֲצֵמוֹ, וְנִגְּאֵל' זֶה גְּאוּלַּת אַחֲרִים – שֶׁכֵּל אֲדָם שְׂאִינוֹ קְרוּבֵי
 44 יְכֻוֹל לְנִגְּאֵלוֹ. בְּגְאוּלַּת עֲצֵמוֹ הַדְּבַר בְּרוּר שֶׁהָעֶבֶד יוֹצֵא בֵּה לְחִירוֹת,
 45 אֲלֵא שֶׁנַּחְלֵקוּ עַל הַגְּאוּלוֹת שֶׁנֹּאמְרוּ בְּסִמּוּךְ לְגְּאוּלָּה זֶה. רַבִּי יוֹסִי
 46 הַגְּלִילִי קָבַר מִקְרָא נִדְרָשׁ לְפָנֵינוּ – כֵּל פְּסוּק הַבֵּא לְלַמַּד מִלְּמַד עַל
 47 מֵה שֶׁנֹּאמַר לְמַעַלָּה מִמֵּנוּ. לְפִיכֵךְ שְׂרֵי – הַטֵּל, כְּלוּמַר הַשׁוּה דִין
 48 גְּאוּלַּת קְרוּבִים שֶׁנֹּאמַר תְּחִילָה גְּאוּלַּת עֲצֵמוֹ – שֶׁנֹּאמַר לְאַחֲרֵי
 49 וְנִמְצֵא שֶׁגְּאוּלַּת עֲצֵמוֹ שֶׁשִׁחְרוּר אִף גְּאוּלַּת קְרוּבִים לְשַׁחְרוּר. וְרַבִּי עֲקִיבָא
 50 שֶׁגְּאוּלַּת עֲצֵמוֹ לְשַׁחְרוּר אִף גְּאוּלַּת קְרוּבִים לְשַׁחְרוּר. וְרַבִּי עֲקִיבָא
 51 קָבַר מִקְרָא נִדְרָשׁ לְאַחֲרֵינוּ, לְפִיכֵךְ שְׂרֵי – הַשׁוּה דִין גְּאוּלַּת אַחֲרֵים
 52 שֶׁנֹּאמַר בְּסוּף גְּאוּלַּת עֲצֵמוֹ שֶׁנֹּאמַר לְפָנֵינוּ, וְנִמְצֵא שֶׁגְּאוּלַּת עֲצֵמוֹ
 53 מִלְּמַד עַל הָאֲמִיר לְאַחֲרֵינוּ, מֵה גְּאוּלַּת עֲצֵמוֹ לְשַׁחְרוּר אִף גְּאוּלַּת

המשך מעמוד רנה

ויהי צרון שבעמדנו בסיום חותם חדש אדר ומתקרבים לחדש ניסן, חדש הגאולה, הנה יבשר טוב בטוב האמיתי כהוראת חז"ל, טוב לשמים וטוב לבריות וטוב העושה פירות...

בברכה לבשו"ט.

אגרות קודש

ב"ה, י"ב אדר, ה'תשכ"א

ברוקלין, נ. י.

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ הרב משה שי

המכונה ד"ר מונק

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכי שבט והקודמו, ת"ח על שימת לבבו לכתוב לי בנוגע מוסדות חנוך חב"ד באה"ק ת"ו, ותקותי אשר גם להבא ימשיך בכגון דא, ות"ח מראש. ובודאי ובודאי שגם להבא יושיט עזרתו לכל מוסדות אלו ואיביזרייהו ככל יכלתו, ובזה גם להשפיע ככל אשר ידו מגעת על המוסדות ואישים שיש בידם לעשות לביסוס והתפתחות המוסדות האלו. ולדכוותי לא צריך להאריך בגודל הענין של חינוך על טהרת הקדש דוקא.

ובמענה על הנקודות שנוגע בהן -

מה שמגיב שאפשר להיות שבמוסדות חב"ד דורשים מרובה מהתלמידים בנוגע רמת הלמודים ובנוגע להנהגה וכו', ואפשר שיש כאלו שיפחדו לקבל עליהם עול זה וסכנה שילכו לחינוך בלתי רצוי או עכ"פ לא רצוי כל כך.

הנה נוסף על מה שגם כ' כותב שבאם יגרעו בתביעות האמורות ברמת הלמודים וכו' הרי ישפיע זה גם על שאר התלמידים הטובים והבינוניים, שקרוב לומר שיצא שכרו בהפסדו, הרי עוד נקודה עקרית בזה. כי הנה מוסדות חב"ד יש להם אופי מיוחד והשם עצמו מורה ומשמיע לכל שומע כי במוסד זה מתנהגים באופן מסויים ולומדים ברמה מסויימת, ובמדה הכי חשובה משתווים בזה, עכ"פ בקוים יסודיים, כל מוסדות חב"ד שבכל העולם כולו. זאת אומרת שהנמכת הקבע והרמה במקום אחד מכריחה תוצאות בכיוון זה בשאר מוסדות חב"ד, ולא רק במדינה זו עצמה אלא גם מחוצה לה.

ועוד נקודה בזה, על פי סיפור ששמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר, שיש השתלשלות מסויימת במבנה חברת בני אדם, ואם בשלב מיוחד מתחילה ירידה בדרגה אחת, עלול זה לגרום לירידה מדרגה לדרגה בכל השלבים שלאחרי זה, ולכן אפילו אם הירידה בשלב הראשון היתה מקדש הקדשים לקדש, הרי באופן אוטומאטי תגרום ירידה בשלבים שלאחרי זה מקדש לחול ולמטה יותר - מהיתר לאיסור. וכ"ק מו"ח אדמו"ר הסביר בהאמור איך שכל אחד במעמדו ומצבו צריך להעלות בקדש ופשיטא שלא להוריד אפילו אם גם לאחרי הירידה עדיין יהי מורם מכל סביבתו. והנמשל בנוגע למוסדות הני"ל מובן.

כל הני"ל אמור אפילו באם לא הי' נוהג מסויים במשך כמה שנים שני חזקה על אחת כמה וכמה שמשך הרבה שנים התנהגו באופן מיוחד שאין כדאית כלל ירידה בזה. ובפרט שקרוב לומר שיפרשוה שנסתנו הזמנים ומשתנים המנהגים וממילא גם הדרישות וכו'. ובפרט באה"ק ת"ו - שבכמה מוסדות חינוך רצויים הנה מסבות שונות אין דורשים מהתלמידים אותם הענינים שמזכיר כ' במכתבו ובמילא אין סכנה ח"ו שהמועמדים שלא יתקבלו לתוך מוסדות חב"ד מוכרחים יהיו להקלט למוסד שונה בתכלית, שהרי אפשר שיקובלו במוסד שרק דרישות האמורות אין בתכניתו.

לפני זמן היתה לי שיחה מעין האמור, ועניתי לשואל שגם בזה הוראה מפורשת בדברי חכמינו ז"ל, וכדרכם בפתגם קצר אבל קולע להמטרה, והוא: רב בקעה מצא וגדר בה גדר. ופירושו, כשראה רב שישנו ענין שמזלזלין בו, החמיר והוסיף בגדר וגזירות דוקא בענין זה. זאת אומרת, שכשרואים שישנו חוג בו נמצאת פרצה בענין מסויים, שלכאורה יש חשש כני"ל שבאם יקפידו עליהם בענין זה ירחיקום בכלל או ידחפום לענינים גרועים עוד יותר, ההוראה היא לעשות דוקא בהיפך, לזרום ולהחמיר עליהם דוקא בענין הפרוץ, וק"ל.

ב) בנוגע להסברה לצעירים וצעירות בגיל הבגרות בנוגע לנושא ובעיות הקשורות ביצר וחיי המין, קשה לקבוע עמדה מסויימת בהאמור שהרי למרות מאמר רז"ל בהפסוק שמצטטו במכתבו

אגרות קודש

דאגה בלב (הנוער) - ישיחנה לאחרים, הרי נראה שבאותו השטח אמרו חכמינו ז"ל אבר קטן יש לו לאדם מרעיבו שבע משביעו רעב, שלכאורה בגדר משביעו הוא גם שיחה ע"ד האמור, פרט באם השיחה מתנהלת ממומחה הכי מצויין למנוע בטויים ואסוסיאציות מסוימות. וכפי שראיתי בכמה מקומות המוצא המתאים הוא שבהתייעצות המורים במקום יקבעו ההנהגה ואופן שיחה עם תלמיד פלוני (או תלמידה פלונית) ולכל היותר יצרפו ב' או ג' מהם המתאימים זה לזה, כמובן בכל אופן נערים לחוד ונערות לחוד [אבל לא בפרסום כפי שנוהגים בכמה מקומות]. וגם אז צע"ג להזהר מלהכשיל ומלהכשל בהאיסור (מה"ת, ועכ"פ מדרבנן) דאל יביא לידי הרחור כו' (שו"ע אה"ע סכ"ג, ס"ג וראה תניא פי"א).

וכאן עלי להביע צערי העמוק זה מכמה שנים שכשהתחילה העלי' בהמונים של אחינו בני ישראל הספרדים לאה"ק ת"ו, מצאו "לנכון" להגבי' גיל הנשואין בהיפך ממה שנהגו בהן בארצות משם באו. ואם כשיצאה גזירה האמורה בספק הי' מה גדול, השכר או ההפסד, הנה התוצאות המרות שהביאה גזירה זו משך שנים אלו בעוה"ר ולצערנו הרב הוכיחו על ההיזק הכי גדול בזה. פשוט שאין כוונתי לצעוק על העבר, אלא שמזמן לזמן מתחדשות סברות בשטח האמור, אם להוריד הגיל או להגבי', ודעתי בהחלט מובנה מהאמור, והלואי שגם האשכנזים היו מתרגלים לנשואין בגיל הכי רך, וכדברי רב חסדא (קדושין כט, ב).

ובהמצאנו בערב ימי הפורים, עת שהיה ונהפוך הוא, יהי רצון שכל העניינים המבלבלים והשליליים יהפכו לאורה ושמחה וששון ויקר כפשוטם וכמשמעם על פי דרשת רבותינו ז"ל: אורה זו תורה וכו'.

בכבוד ובברכת חג פורים שמח.

ב"ה, י"ב אדר, תשכ"א
ברוקלין.

הרה"ג אי"א נו"נ בעל מדות עסקן רב פעלים
איש המעלה בנשי"ק וכו' מוה"ר יצחק מאיר
שי' הכהן

שלום וברכה!

מועתק להלן נוסח שני המברקים שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לכת"ר א) במוצש"ק.
(ב) היום.

א) פורים שמח. הצעתי למוסדות שבחינוך שישתדלו שהנערים ונערות המחוייבים במצות וטוב אשר גם קטנים מהם יקיימו בעצמם משלוח מנות ומתנות לאביונים. בכבוד. מנחם שניאורסאהן

ב) תודה ובמענה למברקו - בהוספה לקיום המצות ונוסף לערך החינוכי הגדול, הכוונה - הפגנה כלפי מטה והדגשה כביכול כלפי מעלה, דאחדות עמנו המופרד, ושהאחדות בת קיימא רק בקיום דתנו השונות מכל עם. וגם - להמשיך הנוער, ובאמצעותם - אבותם, שילכו בדרכי מרדכי היהודי הכופר בכל העבודות זרות. בכבוד ובברכה. מנחם שניאורסאהן

בכבוד ובברכת פורים שמח

מזכיר

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים בְּשִׁנּוּבַר אַחַר סִיּוּם תְּפִלָּתוֹ וְאִזְ צְרִיךְ לְחֹזֵר לְרֵאשׁ תְּתַפְּלֶה אִם בְּכָר עֶקֶר רִגְלָיו אִז
 שְׂכָבָר סִיּוּם הַתַּחֲנוּנִים שְׁרָגִיל לֹמֵר לְאַחַר תְּפִלָּתוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסִימָן קי"ז²⁶ אִז אֶפְלוֹ אִם נִזְכָּר בְּאֲמִצָּע
 תְּפִלָּתוֹ אֲלֵא שְׂכָבָר סִיּוּם בְּרֵכַת שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה¹⁰¹ וְאִז צְרִיךְ לְחֹזֵר לְרֵאשׁ בְּרֵכַת אֲתָה חוֹנֵן אֲבָל אִם נִזְכָּר קִדְם
 שְׁסִיּוּם בְּרֵכַת שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה יֵאֱמָרנָה בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה¹⁰¹ כְּמוֹ מִי שֶׁשָּׂכַח שְׂאֵלָה בְּבְרֵכַת הַשְּׁנִיּוּם שְׂאִמְרָה בְּשׁוֹמֵעַ
 תְּפִלָּה²⁹.
 וְאִף שֶׁיֵּשׁ אֲמָרִים שְׂאִינָה דּוֹמָה לְשְׂאֵלָה שֶׁהִיא תְּפִלָּה וּבִקְשָׁה וְיֵשׁ לָהּ עֲנִין בְּבְרֵכַת שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה שֶׁהִיא גַם
 בֵּין תְּפִלָּה וּבִקְשָׁה מִה שְׂאִין בֵּין הַבְּדִלָּה אִין לָהּ עֲנִין כִּלְל לְשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה וְדְבָרֵיהֶם עֶקֶר וְלִכֵּן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ כּוּם
 אִז שְׂמִצְפָּה שֶׁיְהִיָּה לוֹ כּוּם לְמַחֵר אִף שֶׁנִּזְכָּר קִדְם שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה לֹא יֵאֱמָרנָה בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, מִכָּל־מְקוֹם מִי
 שֶׁאִינוֹ מִצְפָּה כִּלְל לְכוּם לְמַחֵר וְיִצְטָרֵךְ לְחֹזֵר וְלִהְתַּפְּלֵל יֵשׁ לוֹ לְסִמּוּךְ עַל סְבָרָא רֵאשׁוּנָה לְאִמְרָה בְּשׁוֹמֵעַ
 תְּפִלָּה וְלֹא לְחֹזֵר לְבְרֵכַת אֲתָה חוֹנֵן שְׂלֵא לְכַנְס לְסַפֵּק בְּרֵכּוֹת שְׂאִינִם צְרִיכִים:

חלק ב סימן רצד דין הבדלה בתפלה טע"ף ה מתוך שולחן ערוך אדמו"ר הזקן עם ביאורי הלכה, הוצאת קה"ת

ביאורי הלכה

טו] שומע תפלה - משמע שאם נזכר לאחר שחתם ברכת שומע תפלה אף שעדיין לא התחיל רצה - צריך לחזור לראש ברכת אתה חונן²⁷.
 טז] בשומע תפלה - גם אם לא חתם ברכת חונן הדעת אלא אמר 'השם' דברכת חונן הדעת - דינו כמי שסיים הברכה ויאמר בשומע תפלה²⁸.

צינונים והוספות

26) סעיף ה: אם לא שאל מטר ... אם עקר רגליו חוזר לראש התפלה ואם השלים תפלתו ואינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו אע"פ שלא עקר רגליו דינו כעקר וה"ה אם רגיל לומר תחנונים וסיים תחנוניו ואמר אחריהם יהיו לרצון וגו' שבאמירת פסוק זה עשה היסח הדעת מלומר עוד תחנונים ונשלמה תפלתו.
 27) כן משמעות הלשון, ובתהלה לדוד ס"ק ו תמה על כך מהא דבסי' קיז ס"ה אומרים 'משיב הרוח' גם כשחתם הברכה קודם שהתחיל 'רצה'.
 עוד משמע מס"ז שכיון שאמר 'השם' נחשב כאילו חתם הברכה, ולא יאמר 'למדני חוקיך' (דלא כעצת המשנ"ב סי' קיד ס"ק לב).
 28) לא יאמר 'למדני חוקיך' (ודלא כמשנ"ב סי' קיד ס"ק לב שיאמר 'למדני חוקיך'), וכן לא יאמר 'אתה חוננתנו' קודם ברכת השיבנו.
 ((כן משמע להלן ס"ז)), וראה תהל"ד ס"ק ח שכתב לומר 'אתה חוננתנו' בין הברכות, אלא שכשאפשר מוטב לסיים 'למדני חוקיך' מאשר לאומרה בין ברכה לברכה, גם משוע"ר (ס"ז ובסעיף זה לענין שומע תפילה) משמע לשלול לגמרי אמירת 'אתה חוננתנו' בין הברכות (אלא שכנ"ל משוע"ר משמע שגם למדני חוקיך אין לומר)).
 29) כדלעיל סי' קיז שם.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת - לפי לוח "רב יומי"

אם יש קצת כותל ברוח רביעית עולה משום לחי ובלבד שיהא בו רוחב טפח משום היכר כמו שנתבאר למעלה ואפילו אבנים היוצאים מן הכותל זו למעלה מזו פחות מג' טפחים עולין משום לחי אם רחבן טפח:
 לחי שרוח מצוייה יכול להנידו אף על פי שאינה יכולה להפילו אינו חשוב משום לחי שהלחי הוא כמחיצה וכל מחיצה שרוח מצויה מנידתה אינה מחיצה כמו שנתבאר בסי' שס"ב:
 ח אם הרחיק הלחי מן הכותל ג' טפחים בין לתוך חלל רוחב המבוי בין להלאה לצד חוץ לא עשה ולא כלום אבל פחות מג' טפחים כלבוד הוא:
 ט לחי אפילו שברים ושברי מדובקים כשרים בו כל שיכולים לעמוד ברוח מצויה ולכן עושים לחי מסיד (תחוח) טחוי בכותל שעל ידי הכותל הוא ראוי לעמוד ובלבד שיזהר שלא יתמחה ג' טפחים סמוך לארץ שלחי הגבוה ג' טפחים מן הארץ פסול כמו שיתבאר ואף שלאחר

מפני שד' אמות הוא שיעור מבוי ואין כאן היכר שהוא לחי
 ואע"פ שהלחי כמחיצה גמורה, מכל-מקום צריך שיהא בו
 ג"כ היכר קצת וצריך לחי אחר להתיר מבוי זה ויעמידנו
 ברוח שכנגד לחי זה ואם ירצה להעמידו אצלו יעשנו מעט
 עב או דק ממנו כדי שיהא ניכר שהוא משום לחי ולא יהיה
 כמוסיף על הראשון.

במה דברים אמורים במבוי הרחב יותר מח' אמות אבל מבוי
 שאינו רחב אלא ח' אמות אין צריך לחי אחר להתירו אע"פ
 שלא סמכו עליו מערב שבת אלא נותר בעומד כפרוץ דהיינו
 לחי העומד מאליו שיש בו ד' אמות כמו שיש בהפרוץ
 שממנו לכותל שכנגדו ועומד כפרוץ מתיר ברוח רביעית של
 מבוי כמו שמתיר בד' רוחות של חצר כמ"ש בס' שס"ב.

וכל זה בלחי העומד מאליו אבל אם העמידו לשם לחי
 אפילו יש בו יותר מד' אמות נידון משום לחי מפני שיש
 לו קול שתקנוהו לחי למבוי זה ויש בו היכר אף שרחב
 הרבה:

טו לחי המושך ברחבו עם אורך דפנו של מבוי שהעמיד
 חודו כנגד עובי הכותל מבחוץ שאין חודו מכסה את
 כל עובי הכותל אלא מקצת עביו של צד החלל המבוי לפי
 סברא הראשונה שנתבאר למעלה (סעיף יא) או מקצת עביו
 של צד אחורי המבוי לפי סברא האחרונה שנתבאר שם
 דהיינו שאין הלחי נראה וניכר אלא להעומדים בחוץ אבל
 להעומדים בפנים נראה הוא כאילו הוא מכותל המבוי לפי
 סברא הראשונה או שנראה כן לעומדים אחורי המבוי לפי
 סברא האחרונה אם יש ברוחב לחי זה ד' אמות נעשה כמבוי
 ויצא מתורת לחי אע"פ שהועמד לשם לחי פחות מד' אמות
 נידון משום לחי ואין משתמשין אלא עד חודו הפנימי שהרי
 משם ואילך אין כנגדו כותל בצד השני:

טז (אעפ"י שהלחי צריך שיהא בו היכר, מכל-מקום עיקרו
 משום מחיצה וא"צ אלא קצת היכר ולכן מועיל
 כשהוא בתוך ג' טפחים לכותל המבוי אפילו מבחוץ אבל)
 קורה המתרת במבוי (אין התירה אלא משום היכר לפיכך)
 צריך שיניחנה על כתלי המבוי אבל אם נעץ ב' יתדות
 בכותלי המבוי בחוץ אפילו בסמוך לו ממש והניח הקורה
 עליהן פסולה:

יז וצריך שיניחנה כדי להתיר המבוי אבל אם לא הונחה
 שם בשביל כך אפילו סמכו עליה מערב שבת פסולה
 ואינו דומה ללחי שהלחי הוא משום מחיצה אבל הקורה
 הוא משום היכר בלבד ואם לא הונחה בשביל כך אין בה
 היכר כל כך:

יח קורה זו שאמרו צריכה שיעור ולפיכך אם עשאה מעצי
 אשרה פסולה שכיון שלשריפה עומדת הרי היא כאלו
 כבר נשרפה ונכתת שיעורה:

יט שיעור הקורה כדי לקבל קירוי של אריחים ואריח הוא
 חצי לבנה של ג' טפחים על ג' טפחים נמצא אורך
 אריח ג' טפחים ורחבו טפח ומחצה דיה לקורה שתהא
 רחבה טפח שאז היא ראויה לקבל אריח לרחבו טפח וחצי

שנתמחה נשאר שם מראיהו ניכר על פני הכותל אין זה
 מועיל כלום כי צריך שיהא הלחי קצת דבר ממש ועב קצת
 בולט מן הכותל:

י לחי שעשאו מעצי אשרה כשר ואף על פי שהלחי צריך
 שיהא בו שיעור דהיינו גובה י' טפחים ורוחב ועובי כל
 שהוא וכל דבר הצריך שיעור אין עושין אותו מעצי אשרה
 מפני שעומדים לשריפה וכאילו נשרפו ונעשו אפר ונכתת
 שיעורם, מכל-מקום אילו היה מדבק כתיתותם דהיינו שהיה
 מגבל האפר היה יכול לעשות ממנו גובה י' טפחים ועובי
 משהו לפיכך הוא כשר:

יא בין שנראה בליטת הלחי לעומדים בתוך המבוי ואינה
 נראית לעומדים חוץ למבוי כגון שהעמיד הלחי רחבו
 לצד ארכו של מבוי ולא משך קצה רחבו קימעא כלפי חוץ
 אלא השוה חודו החיצון לעובי כותל המבוי ודומה כמי
 שמוסיף על עובי הכותל ואינו נראה מבחוץ כלחי אבל חודו
 הפנימי נראה לעומדים שם בפנים כזה.

ובין שנראית בליטתו לעומדים בחוץ ולא לעומדים בפנים
 כגון שמשך כל הלחי לחוץ וחודו הפנימי נכנס בעובי
 הכותל ואינו נראה מבפנים כלחי אלא דומה כמוסיפו על
 אורך הכותל אבל מבחוץ ניכר שאינו מכותל המבוי שהרי
 נמשך להלאה מעובי הכותל כזה כשר.

ויש אומרים שהלחי הנראה מבחוץ ולא מבפנים אינו כשר
 אלא אם כן נראה לעומדים בחוץ נגד חלל המבוי בסמוך
 לו כגון שהלחי שמשכו לחוץ וחודו הפנימי נכנס בעובי
 הכותל לא העמידו לשפת עובי של צד המבוי בענין
 שלהעומדים בפנים נראה כמוסיף על אורך הכותל שאז גם
 להעומדים בחוץ נגד חלל המבוי בסמוך לו נראה להם כן
 אלא העמידו לשפת עובי של צד אחורי המבוי כזה (וכן
 עיקר):

יב הגביהו מהארץ ג' טפחים פסול שהלחי הוא כמחיצה
 ומחיצה הגבוה ג' טפחים מן הארץ אינה מחיצה מפני
 שהגדיים יכולים לבקוע תחתיה ואם הגביהו פחות משלשה
 אף על פי שאין בו אלא ז' ומשהו כשר לפי שכל לבוד רואין
 אותו כמלא:

יג אפילו לא העמידו שם לשם לחי אלא שנודמן לו שם
 מאליו כשר שהלחי הוא משום מחיצה ומחיצה
 העומדת מאליה כשרה ובלבד שיסמכו עליו מערב שבת
 אבל לא סמכו עליו מערב שבת כגון שהיה שם לחי אחר
 ונפל בשבת ובאים עכשיו לסמוך על זה אינו מועיל.

אבל לא היה שם לחי אחר מערב שבת אף על פי שלא סמכו
 על זה בפירוש הרי זה כאילו סמכו עליו מן הסתם.

אבל אם בפירוש לא סמכו עליו כגון שלא היה שם לחי
 אחר ולא טלטלו בשבת שעברה על ידי לחי זה אינו מועיל
 לשבת הבאה עד שיסמכו עליו מערב שבת בפירוש:

יד לחי העומד מאליו וכולט ד' אמות לתוך המבוי ברוחב
 אע"פ שסמכו עליו מערב שבת אינו נידון משום לחי

44 למעלה ואחת למטה רואין את העליונה כאילו היא למטה
 45 ואת התחתונה כאילו היא למעלה ובלבד שלא תהא
 46 העליונה למעלה מעשרים אמה ולא התחתונה למטה
 47 מעשרה טפחים מן הארץ ולא יהיה ביניהן ג' טפחים לא
 48 בגובה ולא במשך דהיינו כשרואין אותן שירדה זו ועלתה
 49 זו עד שנעשו זו בצד זו לא יהיה מזו לזו ג' טפחים אבל
 50 יש ביניהם ג' טפחים בגובה אין רואין אותן כאילו ירדה זו
 51 ועלתה זו לפי שאין רואין כן אלא בדבר שיש בו רוחב טפח
 52 כמו שיתבאר סי' תרל"א מה שאין-כן פחות מג' טפחים
 53 כלבוד הוא.

54 יש אומרים שאפילו הן זו בצד זו ובשוה אינן מצטרפין
 55 לרוחב טפח אלא אם כן הן קרובות זו לזו בתוך טפח שאף
 56 שכל פחות מג' טפחים כלבוד הוא, מכל-מקום הרי אינן
 57 ראויות לקבל אריה לרחבו אלא אם כן הן בתוך טפח זו לזו
 58 שאז יכול להניח רוחב האריה על שתיהן כאצבע ממנו על
 59 זו וכאצבע ממנו על זו וטפח באמצע ואם הן זו למעלה מזו
 60 פסולות בכל ענין כיון שאינן ראויות לקבל אריה ואין כאן
 61 היכר כלל שלקביעות הונחו שם ויש להחמיר כדבריהם:

62 **כה** פירש על הקורה מתצלת ואינה מגעת עד הקרקע אלא
 63 היא גבוה ג' טפחים פסולה שהרי כיסה את הקורה
 64 ואינה נראית ובטלה מהיות קורה כיון שאין בה היכר
 65 לרואים והמחצלת אינה כמחיצה אף אם חיברה שם בענין
 66 שאין הרוח מנידה כיון שגבוה ג' טפחים מן הארץ.

67 אבל אם הניח הקורה עבה ביותר שיש בעוביה י' טפחים
 68 מלמעלה למטה לא בטלה מתורת קורה אף על פי שגובה
 69 עצמה הוא כשיעור גובה מחיצה שהוא י' טפחים ואין
 70 אומרים שהיא כמחיצה גבוה מן הארץ שלשה רק שתהא
 71 כולה למעלה מ' טפחים מן הארץ אבל קורה שמקצתה
 72 בתוך עשרה פסולה שכיון שהחלל שתחתיו אין בו עשרה
 73 אין שם מבוי עליו והקורה צריכה להיות על גבי מבוי:

74 **כו** נעץ ב' יתירות עקומות על כתלי המבוי ועקמימותם
 75 נוטה לתוך המבוי להיותן סניף להאריך הקורה מב'
 76 צדיה כשתנתן עליהן והן עצמן אינן ראויות להכשר קורה
 77 שאין בהן רוחב טפח אם אין בנטיית עקמימותן ג' טפחים
 78 שיש לומר לבוד מראשי הקורה ולכתלים ואין בגובהן של
 79 יתירות ממעל לכתלים ג' טפחים כשרה שאנו רואים כאילו
 80 היא מונחת על כתלי המבוי אבל אם יש בנטייתן ג' או שיש
 81 בגובהן ג' אין רואין אותה כאילו היא על הכתלים אף על
 82 פי שכל דבר שיש בו רוחב טפח אומרים בו שאנו רואים
 83 כאילו ירד למטה אפילו ביותר מג' טפחים כמו שיתבאר
 84 בסי' תרל"א מכל-מקום כאן בקורה שצריך להיות על גבי
 85 המבוי ממש אין אומרים כן אלא בפחות מג' טפחים שהוא
 86 כלבוד:

חלק ב סימן שסג דיני מבוי ולחי:

1 טפח הנשאר יוכל לחבר כאצבע ממנו בטיט מכאן וכאצבע
 2 ממנו בטיט מכאן ועובי הקורה די בכל שהוא רק שתהא
 3 חזקה לקבל אריחים שוכבים עליה בכל ארכה כשיעור רוחב
 4 פתח המבוי מודבקים שם בטיט כפי מה שצריך להם שאם
 5 לא כן לא יהיה בה היכר כי סבורים בני רשות הרבים שלפי
 6 שעה ניתנה שם אבל כשהיא בריאה ועבה לקבל בנין כזה
 7 ניכר ומפורסם לכל שלקביעות הונחה שם.

8 מכל-מקום א"צ שתהא ראויה לקבל אריחים שוכבים בכל
 9 ארכה ממש אלא כפחות מאמה משיעור רוחב פתח המבוי
 10 כגון אם רחבו עשר אמות דיה אם תקבל אריחים באורך ט'
 11 אמות וב' משהויין שהן י"ח אריחים לארכן לפי שקורת ט'
 12 אמות וב' משהויין מתרת במבוי עשר אמות מדין לבוד
 13 דהיינו שלא תגיע פחות מג' טפחים לכותל זה ופחות מג'
 14 טפחים לכותל זה כמו שיתבאר ואם הקורה רחבה ד' טפחים
 15 א"צ להיות חזקה לקבל אריחים:

16 **כז** מעמידי הקורה דהיינו אם היא נסמכת על היתדות
 17 היוצאים מן הכותל לתוך רוחב המבוי ואין ברחבן טפח
 18 שאם לא כן הרי הן עצמן תורת קורה עליהן ואין בארכן ג'
 19 טפחים שאם לא כן אין הקורה שעליהן מתרת המבוי כמו
 20 שיתבאר יש אומרים שמעמידים אלו צריכין שיהיו חזקים
 21 כדי לקבל הקורה עם האריחים ויש אומרים שאינן צריכים
 22 להיות חזקים אלא כדי לקבל הקורה בלבדה שהרי אין
 23 נותנים עליה כלל אריחים ובקורה בלבדה הוא שצריך
 24 קביעות כדי שתהא היכר מעולה אבל מעמידיה אין היכר
 25 תלוי בהם כלל (ולענין הלכה בדברי סופרים הלך אחר
 26 המיקל):

27 **כח** היתה הקורה עגולה צריך שיהיה בהקיפה ג' טפחים
 28 שאז יש בה רוחב טפח:

29 **כט** היתה עקומה ועקמימותה נוטה לחוץ למבוי ששם אין
 30 מקום הנחת קורה כמו שנתבאר למעלה או שנוטה
 31 למטה מ' טפחים או למעלה מב' אמה ששם ג"כ אין מקום
 32 הנחת קורה כמו שיתבאר רואין כל שאלו ינטל העקמומית
 33 ואין בין זה לזה ג' טפחים כשרה משום לבוד ואם לאו
 34 פסולה:

35 **כ** היתה יוצאת מכותל זה ואינה מגעת לכותל שכנגדה
 36 או אפילו אינה מגעת לשניהם כגון שהניחם על
 37 עמודים סמוך לכתלים פחות מג' טפחים וכן ב' קורות אחת
 38 יוצאה מכותל זה ואחת יוצאה מכותל זה ופגעו זו בזו
 39 באמצע המבוי ואין ביניהם ג' טפחים כשרה יש ביניהן ג'
 40 טפחים פסולה:

41 **כד** הניח ב' קורות זו אצל זו לא בזו רוחב טפח ולא בזו
 42 רוחב טפח אם יש בשתיהן רוחב טפח ואין בין זו לזו
 43 שלשה טפחים א"צ להביא קורה אחרת ואפילו היתה אחת

39 ונקודה זו דאות "יו"ד" רומזת על נקודת
40 החיות מעצמיות הנפש, השוכנת במוח האדם,
41 והיא המתפשטת דרך חוט השדרה, עד שמגיעה
42 ל"עקב".
43 [וכן הוא גם בנמשל, בעבודת האדם – דנקודת
44 אות "יו"ד" רומזת על מהותו ועצמותו ית', וכפי
45 שממשיך:]

46 והוא נמשך מבחינת ישת חשך פתרו, שמורה
47 על בחינת סתימו שאינו מושג כלל.
48 נקודת ה"אוכמא" (שחרות, חושך) של אות
49 יו"ד רומזת על המשכה מאין־סוף ב"ה עצמו, כי
50 הוא יתברך נקרא "סתימו דכל סתימין", מאחר
51 שהוא למעלה מגדר השגה ולית מחשבה תפיסא
52 ב"י כלל, ועליו נאמר "ישת חשך סתרו", היינו
53 שהקב"ה הוא בבחינת "סתר" ו"חשך", בבחינת
54 סתום שאי אפשר להשיגו כלל.

55 ונקודת היו"ד נמשכת מבחינה זו.
56 [והוא ע"ד משנת"ל במשל, שחיות הנפש
57 הנמשכת ממוח האדם דרך חוט השדרה, היא
58 נקודת החיות ממהות ועצמות הנפש (שלכן היא
59 מקור הכח להוליד בדומה לו ממש) – וכך הוא
60 ענין אות יו"ד למעלה, שמורה על המשכת אין־סוף
61 ב"ה עצמו].

62 והעבודה הוא להמשיך בחינה זו למטה, דהיינו
63 להתלבש גם בעולם הזה ממש, שהוא בחינת
64 עקביים.
65 ענין עבודת "י" – עקב"ה הוא, להמשיך בחינה
66 זו דאות יו"ד ("ישת חשך סתרו") למטה, לתוך
67 עולם הזה ממש, שהוא בחינת "עקביים".

68 וזהו הענין ד"דירה בתחתונים" (כנ"ל) – גילוי
69 אור אין־סוף ב"ה עצמו בעולם הזה הגשמי, שהוא
70 "התחתון" . שאין תחתון למטה ממנו, ולכן נקרא
71 עולם הזה בחינת "עקביים", כמו העקביים שהם
72 חלק היותר תחתון שבגוף.

73 והיינו על ידי המצות מעשיות, שנעשו מדברים
74 גשמיים ממש דבחינת עקביים, ואור אין־סוף
75 ב"ה שורה ונמשך ומתלבש בהן.
76 וזהו י' עקב, שהיו"ד מתלבש בבחינת עקביים.

1 ביאור שם יעקב – אותיות י' עקב; ופירוש הכתוב
2 "לא הביט און ביעקב" – שה"און" אינו יכול
3 להביט ביעקב
4 [לאחר שנתבאר פירוש וענין ה"עבודה" (עבודת
5 עבד) לגבי הקב"ה, יבאר (בפרק זה) את הטעם
6 ש"עבודה" זו שייכת למדרגת "יעקב" דוקא, כמ"ש
7 "שמע אלי יעקב עבדי"].

8 והנה כל זה הוא בחינת ומדרגת יעקב עבדי,
9 שהוא הממשיך להיות בחינת דירה בתחתונים
10 על ידי תפלה ומצות.
11 כל מה שנתבאר עד הנה – ענין ה"עבודה"
12 לגבי הקב"ה, שהוא להמשיך אורו ית' למטה על
13 ידי התפילה וקיום המצוות, לעשות לו ית' דירה
14 בתחתונים – היא המדרגה והבחינה של "יעקב
15 עבדי".

16 [ומבאר מדוע מדרגה זו נק' בשם יעקב:]

17 לכן נקרא יעקב, שהוא בחינת י' עקב.
18 והיינו על דרך משל חוט השדרה הנמשך מהמוח
19 ומתפשט עד הרגלים, לפי שהחוט מגיע עד גיד
20 הנשה, ושם הוא מתפצל ויורד בירכים ורגלים,
21 וזהו ענין היו"ד שנמשך עד בחינת עקב.
22 "יעקב" הוא אותיות "י' עקב", וענינו כמשל
23 חוט השדרה הנ"ל:

24 אות יו"ד – שהיא נקודה בלבד, רומזת על
25 נקודת החיות של מהות ועצמיות הנפש, השוכנת
26 במוח האדם; וענין "י" – עקב"ה מורה על
27 התפשטות חיות זו (ה"יו"ד") דרך חוט השדרה
28 לכל אברי הגוף, עד שהיא מגיעה לירכים ולרגלים
29 (עקב) של האדם. וזהו ענין "יעקב", ה"יו"ד"
30 שנמשך עד בחינת "עקב".

31 והנה היו"ד הוא נקודה אוכמא [שחורה] דלית
32 ביה חיוורא [לובן] כלל.

33 אות יו"ד היא נקודה בלבד, ולכן, בשונה
34 משאר האותיות שיש להן התפשטות (לאורך או
35 לרוחב) וצורה מסוימת וממילא מלבד ה"שחרות"
36 שבאות יש כולם "חלל [בין קוי האות] בבחינת
37 לובן בתוכם", הנה היו"ד – שהיא נקודה בלבד –
38 אין בה אלא שחרות לבד, בלי שום לובן.

41 ב"ה עצמו, "בחינת סתימו שאינו מושג כלל",
 42 עבודת האדם לקונו ודביקותו בו ית' צריכה להיות
 43 עם עצמיות נקודת לבבו, שהוא "רעותא דלבא"
 44 (רצון הלב) כנ"ל, היינו שאין זה רצון על פי טעם
 45 ודעת, שהוא רצון גלוי, אלא מה שהאדם נמשך
 46 אליו ית' בכל מהותו ועצמותו (ובדרך ממילא כל
 47 כוחות נפשו נמשכים אחרי ה').

48 על עבודה זו של הנשמה – הדביקות בו ית'
 49 מצד "רעותא דלבא" – נאמר "מי לי בשמים ועמך
 50 לא חפצתי בארץ", שאין האדם רוצה שום דבר
 51 מלבד אלקות, שזהו "ביטול רצון מכל וכל . . .
 52 כדוגמת הנקודה של היו"ד".

53 וזהו ענינה של עבודת התפילה, שבה צריך
 54 האדם להתעורר להתקרב אליו ית' ב"רעותא
 55 דלבא", ודוקא על-ידי-זה נמשך גילוי "רצון
 56 העליון".

57 [בחינת "רצון העליון" מלובשת ב"חכמה
 58 עילאה" (היא חכמתו ית'), ועל ידה נמשך רצון
 59 העליון למטה; כמו באדם, להבדיל, שחיי נפשו
 60 נמשכים בכל הגוף דרך מוחו, כנ"ל].

61 ועל ידי זה ממשכים אחר כך גילוי בחינת רצון
 62 העליון על ידי המצות, להיות אשר קדשנו
 63 במצותיו וצונו, שיומשך בחינת "קדש העליון",
 64 שהוא בחינת יו"ד הנ"ל, למטה.

65 לאחר שמגיעים לבחינת רצון העליון – על ידי
 66 עבודת התפילה בבחינת "רעותא דליבא" – אפשר
 67 להמשיך את הגילוי למטה, בקיום רמ"ח מצוות-
 68 עשה (שהם "כלים" לאור אינ-סוף ב"ה, כנ"ל
 69 באריכות).

70 וזהו ענין נוסח ברכת המצוות "אשר קדשנו
 71 במצותיו וצונו": "וצונו" – הוא רצון העליון ב"ה,
 72 ו"קדשנו" – הוא בחינת "קדש העליון", היינו
 73 בחינת חכמה עילאה "שנק' קודש העליון", והיא
 74 בחינת יו"ד הנ"ל;

75 וזהו תוכן ברכת המצוות "אשר קדשנו
 76 במצותיו וצונו", שעל ידי קיום המצוות הנה "רצון
 77 העליון המלובש בחכמה עילאה" נמשך אלינו
 78 למטה.

79 ולכן אמרו רז"ל על תפילתי שתהא סמוכה
 80 למטתי בו'.

1 עיקר הענין דעבודת "י' – עקב" (דירה
 2 בתחתונים) נפעל על ידי קיום מצוות מעשיות,
 3 שיש בהן שני קצוות: מצד אחד – נק' "אברין
 4 דמלכא" שהרי הן ה"כלים להשראת אור אינ-סוף
 5 ב"ה עצמו", ומאידך – המצוות מלובשות בדברים
 6 גשמיים וענייני עולם הזה (בחינת עקביים), ולכן
 7 על ידן נמשך אור אינ-סוף ב"ה ב"תחתונים ממש",
 8 בתוך גשמיות העולם.

9 אך כדי להמשיך זה על ידי המצות צ"ל בתחלה
 10 התפילה, שהיא בחינת התעוררות רעותא
 11 דליבא.

12 דוקא לאחר הקדמת התפילה (שהיא התעוררות
 13 מ"רעותא דלבא" – רצון הלב) נמשך אור אינ-סוף
 14 ב"ה למטה ("י' – עקב") על ידי מצוות מעשיות.
 15 [וטעם הדבר:]

16 כי יש ד' מדרגות, רצון ומחשבה דבור ומעשה.
 17 כידוע, יש בנשמה ד' מדרגות, בדוגמת ד'
 18 אותיות שם הוי', והם ד' מדרגות כלליות שבנפש
 19 – רצון, מחשבה, דיבור ומעשה.

20 והעבודה ד"רעותא דלבא" (רצון הלב) היא
 21 כנגד אות י' דשם הוי', כי מחשבה דיבור ומעשה
 22 הם ה"ביטויים" הגלויים של הנפש, כמו למשל
 23 ענין שכלי שהאדם יכול לחשוב בו, או לדבר בו
 24 (ועל ידי הדיבור ימסור אותו גם לאדם זולתו), או
 25 לעשות איזה מעשה בהתאם למתחייב על פי השכל
 26 ההוא.

27 אך למעלה מזה הוא "רצון" הנשמה עצמה
 28 כפי שהוא למעלה מהמחשבות הגלויות של האדם,
 29 הנעוץ עמוק עמוק מאד בנפש, והוא אות יו"ד
 30 שבנפש.

31 וכדי להמשיך מבחינת היו"ד למטה, שהוא
 32 בחינת גילוי והמשכת רצון העליון המלובש
 33 בחכמה עילאה, היא דוקא על ידי רעותא
 34 דליבא, בחינת ועמך לא חפצתי.

35 כידוע, כל הגילויים שלמעלה נמשכים באופן
 36 ד"מדה כנגד מדה", ולדוגמא: על ידי עסק התורה,
 37 שענינו הבנה והשגה במוח האדם, נמשכים
 38 "מוחין" דלמעלה; על ידי עשיית חסד נמשכים
 39 חסדים עליונים וכו'.

40 וכך בעניננו: כדי להמשיך את אור אינ-סוף

40 גם דיבורים רעים ("דברי פיו") נק' "און", וכן
41 גם מעשים רעים ("פועלי און").

42 וכשהאדם מתכונן בתפלה בחכמה בינה דעת
43 שבנפשו כגדולת ה', עומדים כנגדו מחשבות
44 זרות דסטרא-אחרא, שהם מחשבות איש און
45 הנ"ל והרהורין הרעים.

46 לפיכך, כאשר האדם מתכונן בתפלתו "ומעמיק
47 שכלו" כגדולת ה' כדי לעורר אהבת ה' בלבנו,
48 אזי – זה לעומת זה – מתגברת לנגדו "חכמה
49 דקליפה" שהן מחשבות זרות שנופלות בשעת
50 התפלה אמנם גדול כח בחינת יעקב.
51 אף ש"זה לעומת זה עשה אלקים", מכל-מקום
52 כחו של יעקב הוא גדול וחזק יותר מכח הסטרא-
53 אחרא שכנגדו.

54 [ומבאר רבינו, שגודל כחו של "יעקב" הוא הן מצד
55 עצמו, והן – ובעיקר – מאחר שהקב"ה עוזר לו:]

56 גם מצד עצמו, כי יש יתרון להקדושה על
57 סטרא-אחרא כיתרון האור בו'.

58 כשם שלא יכולה להיות שום מלחמה בין אור
59 וחשך, כי מיד שמכניסים אור למקום חשוך הרי
60 החשך נדחה מפניו מאליו וממילא (וזהו "יתרון
61 האור מן החשך"), "כך נדחה ממילא" החושך
62 והסכלות של הקליפה מפני אור קדושת הנפש
63 האלקית. וזהו גודל כח בחינת יעקב "מצד עצמו".

64 והעיקר, כי ה' אלקיו עמו, והוא העזר מלמעלה.
65 אמנם עיקר גודל ותוקף כחו של יעקב הוא
66 מחמת העזר והסיוע מלמעלה, "ה' אלקיו עמו"; כי
67 אף שהקב"ה נתן לקליפה "רשות ויכולת להגב'י
68 עצמה" כנגד קדושת הנפש האלקית, הרי זה רק
69 "כדי שהאדם יתעורר להתגבר עלי", ולכן ישנו
70 עזר מיוחד לאדם מלמעלה, שהקב"ה עוזר ליצר
71 הטוב (כמרז"ל "אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול
72 לו"), "שמאיר אור ה' על נפש האלקית להיות לה
73 יתרון ושליטה על סכלות הכסיל ויצר הרע כיתרון
74 האור מן החשך".

75 [ומחמת שני דברים אלו – כח בחינת יעקב
76 מצד עצמו, ובעיקר, מחמת העזר האלקי מלמעלה
77 – מחשבות האון אינן יכולות להתגבר על בחינת
78 "יעקב".]

1 מטעם זה צריכה התפלה להיות בתחילת היום,
2 מיד לאחר קימת האדם משינתו ("סמוכה למטתי"),
3 ואפילו קודם כל שאר עניני עבודת ה' (כמו לימוד
4 התורה וקיום המצוות), כי כל ה"המשכות" של
5 אור אין-סוף ב"ה (רצון העליון) על ידי לימוד
6 התורה וקיום המצוות תלויות בעבודת התפלה
7 ("התעוררות רעותא דלכא").

8 [לסיכום:

9 הבחינה בעבודת ה' הנקראת "יעקב עבדי" – היא
10 העבודה לעשות לו ית' דירה בתחתונים דוקא,
11 להמשיך אלקות למטה בעולם הזה הגשמי, כנרמז
12 בשם "יעקב" – י' עקב – המשכת היר"ד (המורה על
13 אור אין-סוף ב"ה עצמו) עד ל"עקב" (המדריגה
14 התחתונה ביותר) ממש.

15 ומזה מובן שעבודה זו קשורה עם מלחמה נגד
16 הרע והסטרא-אחרא שבאדם ובעולם מסביב, אשר
17 טבעם להסתיר את הקדושה ולהעלימה – היפך ענין
18 גילוי האור.

19 ועתה חוזר לפירוש הכתוב "לא הביט און
20 ביעקב":]

21 והנה על בחינה ומדרגה זו ר"יעקב עברי" נאמר
22 לא הביט און ביעקב.

23 פירוש, און הוא המרמה והרמאות, כמו "ואיש
24 און מחשבותיו", שהוא מחשבות והרהורין
25 כישין [רעים], שלעומת בחינת מחשבה טובה
26 דתפלה שהיא עבודה שבלב ובחינת מחשבה
27 דקדושה, וזהו "און אם ראיתי בלבי".

28 כתיב: "כי את זה לעומת זה עשה האלקים",
29 פירוש, שכל מדה ובחינה שיש בקדושה – יש מדה
30 ובחינה זו כנגדה גם בקליפה וסטרא-אחרא.
31 לדוגמא, לעומת בחינת "מחשבה טובה" ועבודה
32 ש"בלב" בתפלה יש מחשבות והרהורים רעים
33 בקליפה – והם הנקראים "און", כמ"ש "ואיש און
34 מחשבותיו", וכן נאמר "און אם ראיתי בלבי" –
35 "בלבי" דייקא, לעומת "עבודה שבלב זו תפלה".

36 [ועל-דרך-זה גם בבחינות דיבור ומעשה, כפי
37 שממשיך:]

38 וכן בדבור שלעומת-זה כמ"ש "דברי פיו און
39 ומרמה", וכן במעשה כמ"ש "פועלי און".

8 "און"; אבל על פי פנימיות הענינים, "לא הביט"
 9 קאי על ה"און" עצמו – פירוש: ה"און", הוא כח
 10 הרע והסטרא אחרא, לא יוכל להביט ביעקב, לבטלו
 11 ולבלבלו מעבודת ה', היינו שמחשבות דלעומת-זה
 12 אינן יכולות לבלבל את יעקב מעבודתו בתפלה, כי
 13 הן נדחות מפניו כיתרון האור מן החשך.

ד"ה לא הביט און ביעקב פרק ו

1 וזהו לא הביט און ביעקב, שלא יוכל האון
 2 להביט בבחינת יעקב ולבלבלו, כי לא יוכל לו
 3 אלא נפול יפול לפניו:

4 וזהו הפירוש הפנימי בכתוב "לא הביט און
 5 ביעקב":

6 לפי הפירוש הפשוט בכתוב, "לא הביט" קאי
 7 על הקב"ה, היינו שהקב"ה אינו רואה ביעקב שום

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

23 ודרך כלל שתא אלפי שני דהוי עלמא ואלף השביעי
 24 שבת עלאה הנ"ל נק' שמטה אחת ויש עוד ו' שמטות
 25 כאלה ואחר כך שנת החמשים בכלל ועל דרך זה יש
 26 ג' אלפים יובלות כנ"ל וזהו ירוממוך סלה) וזהו ב'
 27 פעמים נח א' כי זהו ינחמנו ממעשינו מן האדמה אשר
 28 אררה ה' שזהו כמו שביתה ונייחא אשר הונח לו
 29 מירידו' כוחות שלו והוטב בעיניו כל אשר עשה וזהו
 30 וירח ה' ריח הניחוח דקרבן נח שעלה בהעלאה ואמ'
 31 לא אוסיף עוד לקלל כי קיבל נחת רוח ממעשיו ע"י
 32 הריח דקרבן ולא יקלל האדמה עוד וריח זה נחת רוח
 33 הוא כולל העלאה והמשכה יחד כנ"ל בשבת תתא'
 34 וכמו כן בשנת ת"ר לחיי נח באלף הששי יעלה לריח
 35 ניחוח בלי מעש' התחתונים ולא יוסיף עוד לקלל
 36 האדמה ואז נייחא דרוחא מעצבך ומרוגזך לבד (ולא
 37 נייחא דיובלא עלאה הנ"ל שלא יעצב לעולם) ואח"כ
 38 נייחא עלאה דשבת עלאה הנ"ל ויש בזה גם כן ב'
 39 מדרגות העלאה והמשכה יחד וכמו שכתוב וישבות
 40 ביום הז' שביתה זו העלאה מצד עצמותו כמו
 41 שמתרומם ומתעלה המלך בעצם מצד רוממות העצמו'
 42 שנק' עילוי בעצם וירידה מעצמותו שזהו גם כן לפי
 43 ערך גדולתו העצמי' וזהו ביום השלישי יקימנו ונחי'
 44 לפניו ממש שזהו העולם הבא כנ"ל וד"ל.

הקדמת שער התשובה

1 (כב) ובכל הנ"ל יובן מה שכתוב אלה תולדות נח נח
 2 ב' פעמים דהיינו נייחא תתאה ונייחא
 3 עלאה בכללות כנ"ל ודרך פרט יש העלאה והמשכה
 4 בנייחא תתאה ועילאה וכמארז"ל אלמלי שמרו ישראל
 5 ב' שבתות כהלכתן שזהו שבת דמעלי שבתא מכל אשר
 6 עשה העלאה ששבת וחזר אל עצמותו מן המלאכה
 7 ושבת דיומא בחי' המשכה שנקרא השבת הנפש ונחת
 8 רוח כמו ממה שיש לו בנין נאה לבד מה שפסק וגמר
 9 לעשות כנ"ל שזהו התענוג מעצם הבנין שמשתעשע בו
 10 ולא ממה שפסק לעשות והעלאה והמשכה זו
 11 מתחברים יחד ושניהם נקרא' שבת תתא' בכללו' כנ"ל
 12 וכן בשבת עילאה מנוחה עצמית הנ"ל יש בה העלאה
 13 ממה שבא מנוחה זו מסיבת גמר בניינו לטוב שבתו
 14 בה במנוחה והב' המשכה בשבתו שאנן בבחי' תענוג
 15 עצמותו ממש (וגם במנוחה הד' שלא מן השביתה כלל
 16 וכלל יש עליה בעצמו' וירידה מעצמות ולכן נקרא
 17 שעשועים ש"ע ש"ע או"י ואור חוזר כמו שכתוב
 18 במקום אחר אע"פ שהכל בעצמותו ממש ונקרא
 19 קדושה וכמו יובלא עילאה וקראתם דרוו דנפקין לחירו
 20 העלאה בעצמו' שלא יעצב עוד לעולם ובחי' המשכה
 21 שבעצמות ממש כנ"ל. ובכל זה יובן ענין השמיטות ז'
 22 פעמים ז' שנת החמשים עולה על כל שבתות השנים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

4 יש ב' בחי' הליכה, והליכה הב' הוא ע"י תומ"צ
 5 מלמעלמ"ט, כי הנה ע"י המצות ממשיכין בחי' תר"ך
 6 עמודי אור, תר"ך כתר ל' כותרת ומקיף, ועמודי הוא

1 אמנם כ"ז הוא רק הליכה מלמטלמ"ע אף שהקדוש
 2 הוא המשכה, אבל ע"י המשכה זו נעשה בחי'
 3 תשוקה והליכה מלמטלמ"ע, ופ"י מהלכים ל' רבים, כי

17 החשך, ואין בהם ההמשכה שע"י התו', אבל ע"י
 18 נשמות מקבלים ג"כ, וזהו מהלכים בין העומדים, שב'
 19 בחי' הליכה הנ"ל נמשך גם במלאכים ע"י הנשמות,
 20 לבחי' מהלכים כו', צריך להקדים ד' בחי', אם בדרכי
 21 תלך ופי' כי יעקב נק' בריח התיכון המבריה מן הקצה
 22 אל הקצה, כי יעקב הוא בחיר שבאבות וכמ"ש יעקב
 23 בחר לו י', ובחי' בריח התיכון הוא בחי' דרך הוי',
 24 וכמ"ש כל ארחות הוי' חסד ואמת, דהנה התו' נק'
 25 לפעמים בשם חסד וכמ"ש ותורת חסד על לשונה, וגם
 26 נק' אמת כמ"ש קרוב ה' כו' באמת ואין אמת אלא תו',
 27 כי הנה התו' הוא בחי' חסד המשכה מלמעלמ"ט תר"ך
 28 עמודי אור. אך מצד החסד הרי נק' רב חסד, ויכול
 29 לימשך אף במקום שאינו ראוי, לכן צ"ל בחי' אמת, כי
 30 אמת הוא קצת דין כמארז"ל (בר"ה) לא ליצלי אינש
 31 תפלת המוספין בתלת שעני קמייתא כו' שאני תו' שנק'
 32 אמת כו', וע"י בחי' דין לא יומשך רק במקום הראוי.

כה אמר ה' צבאות אם בדרכי תלך

בע"ה שבת בהעלותך תרט"ז

1 המחבר הגג עם הארץ, ועומדים דוקא על הארץ, כי
 2 ע"י מצות גשמיות הוא החיבור דסובב וממלא, וכן תו'
 3 הוא ג"כ המשכה מלמעלמ"ט, כמ"ש ונהר יוצא מעדן
 4 להשקות את הג"ן ג"ן סדרים דאורייתא, שהם רק בחי'
 5 אותיות, שלימוד האותיות הוא ג"כ לימוד, אבל העיקר
 6 הוא שימשיך שכלו בהאותיות כמו חומש עם פרש"י
 7 ואגרות, או כמו בהעלותך את הנרות שהפי' בזה דקאי
 8 על נר ה' נשמת אדם, ועי"ז ממשיך מבחי' עדן עין לא
 9 ראתה כו', המשכת חכמתו ורצונו וזהו ג"כ ע' הלכות
 10 ל' הליכה, עד"מ פ' והי' לכם לציצית ולא פי' איך ומה
 11 אבל כללות הלכות ציצית ממשיך מבחי' חכ' ורצונו
 12 בהאותיות, וזהו ע"י הליכה מלמעלמ"ט, וע"י הליכה
 13 זו דנשמות נמשך ג"כ במלאכים הליכה זו כמ"ש
 14 היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך שמלאכים
 15 מעלים הליכה זו ע"י הנשמות, אף שבמלאכים כתי'
 16 כלום יצה"ר יש ביניכם, שצ"ל דוקא יתרון האור מן

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

17 אנכי מי שאנכי נעשה שם הוי' בכ"א, וקדשנו בקודש
 18 העליון במצותיו הקב"ה מניח תפילין, וזהו מה שא'
 19 במדרש ע"פ לריח שמניך טובים שמן תורק שמך כל
 20 מצות ומע"ט שעשו האבות ריחות היו אבל אנו שמן
 21 תורק דכבר שמריקין מכלי אל כלי כי ריח אינו עצמות
 22 שהרי יכולים להריח כל היום ולא יחסר כלום, אבל
 23 דבר שמריקין הרי הוא עצמות, כמ"כ בתומ"צ שניתן
 24 לנו הוא עצמות.
 25 ונמצא שהפרש הוא בשני דברים, הא' שקיום
 26 התורה דאבות היה ע"י מס"נ כמו שהאכיל
 27 לכל אפי' לערביים מפני שהי' בטל בתכלית והודיע
 28 אלקותו בעולם, ויצחק ע"י עובדות אחרים, ויעקב ע"י
 29 עובדות אחרים, אבל תומ"צ דעכשיו אין צריכים כ"א
 30 לקיים רצה"ע ב"ה, ועוד כי האבות מצד העובדות לא
 31 הגיעו כ"א לשרש הנבראים וע"י תומ"צ ממשיכים
 32 עצמות א"ס.

אנכי מגן לך

בס"ד פ' לך תרל"ב

1 ועוד הפרש כי אברהם אע"ה עשה זה בכח עצמו
 2 וא"א לנברא ע"י עבודתו בלא מ"ת לבוא יותר
 3 משרש ומקור הנבראי, והראי' ממה שאמרו בגמ' ש"מ
 4 מעיין דעין עיטם כ"ג אמה שהרי המקוה דכה"ג הי'
 5 ע"ג פתח העזרה וכל הפתחים היו גבוהים כ' אמה
 6 ושיעור מקוה הוי אמה על אמה ברום שלש אמות, ואם
 7 יכולים להגביה המעיין יותר משרשו מנ"ל שהמעיין
 8 כ"ג אמה דילמא לא הוי כ"א עשר אמה והיותר
 9 הגביהו, אלא ודאי שאין יכולים להגביה יותר משרשו,
 10 והגם כי אברהם הי' שרשו באצי' מ"מ הרי נמשך דרך
 11 מעבר הבריאה כמ"ש אתה בראת כו' ונעשה נברא,
 12 ובתחלה לא הי' מרכבה כ"א לחסד דבריאה ואח"כ
 13 אמר לו הקב"ה לך לך שיתחבר לשרשו שבאצי',
 14 ועכשיו כאשר ניתן לנו התורה אנו אומרים אשר קדשנו
 15 במצותיו, אשר מלשון באשרי כי אשוני בנות, תענוג
 16 עליון, כי במ"ת כתיב אנכי הוי' אלקיך שע"י גילוי

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

- 1 פרק נה.
- 2 תוכן הפרק: ענין האור שהוא מעין המאור ונמשך
- 3 ממילא, משל לזה - מאור השמש וחימום המתכת
- 4 ומהחיות הכללית בנפש.
- 5 בתחילת המאמר, הביא הרבי נ"ע כי המקובלים
- 6 משתמשים על פי רוב בלשון 'אור' והחוקרים בלשון
- 7 'שפע'. ובכדי לבאר את החילוק ביניהם (שעל ידו יובן
- 8 ענין אור אין-סוף) ביאר בהרחבה מהו ענין השפע,
- 9 להלן מסביר מהו ענין האור:
- 10 אמנם ענין האור הוא שזהו רק הארה לבר שאין בו מן
- 11 העצם, בניגוד לשפע שזו המשכה ממהות המשפיע,
- 12 האור הנמשך אין בו מעצמות המקור, וכמו אור וזיו
- 13 השמש, הרי אין עצם גוף השמש מתפשט להאיר - חלקי
- 14 השמש עצמם אינם מתפזרים בעולם, כי אם הארתו לבר
- 15 מהשמש.
- 16 (שאינו בבחינת מהות דבר, - מציאותו של האור היא,
- 17 שהוא אינו משהו בפני עצמו שיש לו קיום עצמי,
- 18 והראיה שכאשר מסתלק העצם וכמו בשקיעת השמש
- 19 אין האור נמצא, והיינו לפי שהוא רק הארה לבר בו
- 20 אם היה הוא מהות דבר בפני עצמו, היה צריך להיות
- 21 לו קיום גם לאחר שקיעת השמש, כמו שהתבאר בענין
- 22 השפע, שגם בהסתלקות המשפיע נשארת ההשפעה),
- 23 ועל כן - כיון שהאור הוא רק הארה ולא מהות דבר,
- 24 אין האור פועל שום שינוי בהעצם, בניגוד להשפעה,
- 25 שהמשפיע משתנה על-ידי ההשפעה, שהרי בהשמש
- 26 אינו נוגע (לא אכפת) אם האור מאיר אם (או) לא
- 27 דכאשר מאיר האור אינו נעשה תוספת בהשמש, השמש
- 28 לא נעשית שלימה ומרובה יותר בגלל האור שיוצא
- 29 ממנה, וכמו כן כשאינו מאיר אינו נעשה גרעון בהשמש,
- 30 השמש לא נחלשת כאשר לא מאיר ממנה אור.
- 31 וכמו לדוגמא: כשמעמידן מסך נגד אור השמש במטרה
- 32 להסתיר את אורה או כשיש עננים שאין האור מאיר
- 33 בעולם או שמצד סיבה לא מאיר האור בבית, אין זה
- 34 עושה שום שינוי וגרעון בהשמש, ונם לא בהגילוי מאתו.
- 35 - גם כשהמקבלים לא מקבלים את אורה מצד סיבה כזו
- 36 או אחרת, השמש עצמה לא מתפעלת מהסתר אורה,
- 37 היא ממשיכה להאיר בדיוק כמו לפני ההסתר, והגילוי
- 38 נמשך ממנה כמקודם ללא כל שינוי.
- 39 ואילו בשפע, הוא בדיוק להיפך: דבהשפעה כשהמקבל
- 40 אינו כלי לקבל אין המשפיע יכול להשפיע, ולדוגמא:
- 41 אדם שמדבר דברי חכמה, אם לא יהיו לו מאזינים -
- 42 יפסיק לדבר. וכמו שרואים במוחש, שכאשר התלמידים
- 43 מקשיבים ומתעניינים - מתרבת ההשפעה, וכאשר
- 44 להיפך - מתמעטת ההשפעה או נפסקת בכלל. אם כן,
- 45 ההשפעה פועלת במשפיע שינוי, גרעון ותוספת. ובאור
- 46 אינו כן דגם כשאין האור מאיר אין שום שינוי בהשמש,
- 47 ונמשך ממנו האור והזיו בשוה כמו אם היה מאיר בעולם
- 48 והיינו שמאיר בדיוק כפי שהיה מאיר אם לא היו עננים
- 49 בו.
- 50 וגם אין השמש מוטרד להאיר אור - המשפיע מוטרד
- 51 בזמן ההשפעה - כפי שנתבאר בפרק הקודם - באיזה
- 52 אופן לכלכל דבריו וכדומה, אך השמש אינה מוטרדת
- 53 בזמן הארת האור, כיון שהאור ממילא בו, - האור נמשך
- 54 ממנה ממילא, וכמו אור הנר שמצד עצמו הוא מאיר
- 55 ולא אכפת לו איפה הוא נמצא, כשמכניסים אותו בבית
- 56 ממילא הבית מאיר ואין צריך להיות התעסקות מהנר
- 57 להאיר את הבית, - זה שמכניסים נר לתוך הבית
- 58 ומשתמשים בו, לא פועל בו שום שינוי, למרות שעד
- 59 עתה לא השתמשו בו ועכשיו משתמשים בו, לנר זה לא
- 60 משנה.
- 61 ומביא דוגמא נוספת לענין שנמשך בדרך ממילא: וכמו
- 62 שמחממים מתכת באש הרי המתכת מתחמם ממילא
- 63 מחום האש בלי שום התעסקות מהאש, דהחום בא
- 64 מהאש בדרך ממילא וכן המתכת על-ידי שמתקרר אל
- 65 האש מתחמם ממילא בו, כלומר, אף שיש תועלת
- 66 מרובה בקירוב המתכת לאש, אין האש משתנית
- 67 ממהותה. שהרי האש מחממת במהותה, ועל-ידי
- 68 שהמתכת בקירוב אליה, מתחממת היא בדרך ממילא
- 69 מבלי שהאש תצטרך לעשות איזו שהיא פעולה
- 70 והתעסקות נוספת.
- 71 ומה שהנפחים נופחים במפוח בהאש - ואם כן, רואים
- 72 לכאורה, שגם בענין חום ואור צריך לעשות איזו פעולה
- 73 והתעסקות - זהו רק לקרב האש אל המתכת או להגדיל
- 74 את האש להוציא מההעלם אל הגילוי, אבל לא בשביל
- 75 לפעול שינוי באש עצמה, שהרי החום וחימום המתכת
- 76 בא בדרך ממילא. - האש לא צריכה לעשות פעולה נוספת
- 77 עבור המתכת, אלא שמצד עניינה היא מאירה ומחממת,
- 78 וכשהמתכת בקירוב אליה היא מתחממת מאליה. בניגוד
- 79 - כנ"ל - להשפעה כמו לימוד שכלי, וכדומה, שהמשפיע
- 80 צריך לעשות פעולה בעצמו בשביל להשפיע.
- 81 וכמו האש, כן הוא באור בו' הנמשך בדרך ממילא, ללא
- 82 התעסקות ופעולה במאור,

21 בהשפעת השכל הרי מי שהוא חכם גדול מגלה שכליים
 22 נעלים ביותר, ומי שהוא חכם קטן, מגלה שכלים
 23 נמוכים. ואם כן, לכאורה גם ההשפעה היא מעין
 24 המשפיע, כמו שהאור הוא מעין המאור?
 25 מבאר הרבי נ"ע: זהו רק שההשפעה לפי אופן העצם -
 26 ההשפעה אינה מעין המשפיע (כמו הלשון "אור מעין
 27 המאור"), אלא היא דבר בפני עצמו, אלא שהיא כמו
 28 אופן העצם.
 29 והיינו מה שהעצם מראה כחו בההשפעה, דלפי אופן
 30 עצם כח חכמתו מראה כחו בההשפעה - כלומר, גם
 31 בהמשכת ה'שפע' - לפי דרגת המשפיע כך היא
 32 ההשפעה, אבל יש בזה חילוק יסודי לגבי אופן המשכת
 33 ה'אור'. האור שנמשך מהמאור אינו משתנה במהותו,
 34 כיון שכל עניינו הוא לגלות את המאור, ואילו השפעה
 35 שנמשכת, משתנית בשעת המשכת ההשפעה. אמנם,
 36 השינוי בהשפעה הוא לפי דרגת המשפיע, כיון שכל
 37 שהמשפיע גדול יותר יכול הוא להמציא ההשפעה
 38 נעלית יותר, אך אין זה נעשה בדרך ממילא כפי שאור
 39 נמשך מהמאור.

1 והיינו לפי שהוא הארה לבד ולא המשכת מהות דבר אין
 2 זה עושה שינוי והתפעלות בהמאור, שאינו נתפס
 3 ומתלבש להיות מוטדר ומוגדר בזה, וגם אין צריך הכנת
 4 המקבל שאינו בא בו בהתלכשות בו'. גם המאור לא
 5 צריך לעשות פעולה של התעסקות, וגם מקבל האור לא
 6 צריך לעשות הכנה בעצמו לענין, כיון שכללות הענין
 7 נמשכת בדרך ממילא.
 8 לפי מה שלמדנו עד כאן, ניכרת מעלת השפע על האור,
 9 שנשפע מהות דבר ולא רק הארה. בשורות הבאות
 10 מסביר הרבי נ"ע את מעלת האור על השפע.
 11 אמנם למרות שהאור הוא הארה בלבד שאין בו מן
 12 העצם, יש מעלה יתירה באור לגבי שפע שהאור הוא
 13 מעין המאור, האור הוא ביטוי של המאור, וכמו אור
 14 וזיו השמש הרי הוא מעין השמש שהוא בהירי ולבן
 15 האור של השמש מאיר, ולבן יש חילוקים באור כמו אור
 16 השמש ואור הלכנה ואור הנר, דלפי שהעצמיים
 17 מחולקים שיש הבדל בין גוף כדור השמש לגוף הירח
 18 וגוף הנר על כן גם ההארות של אותם עצמים אינם
 19 דומים זה לזה לפי שהן כמו העצם בו'.
 20 והגם דשפע הוא גם כן לפי אופן העצם המשפיע, וכמו

שבת פרשת שופטים

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

ספר המאמרים קונטרסים - חלק ב

14 בַּמְדַּרְשׁ רַבָּה (שְׁמוֹת פְּרָשָׁה ב, ב) "אָמַר רַבִּי אֶחָא, לְעוֹלָם
 15 אֵין הַשְׂכִּינָה זְזָה מִכְּתָל מְעַרְבִי", וְכָל עֲגֻנָּה שְׁמוּם הוּא
 16 דְּהַבְנִינִים שְׁעַל גְּבֵי יִסוּד הַמְּקַדָּשׁ דְּכְתָל מְעַרְבִי, אָבֵל
 17 מְקוֹם הַר הַבַּיִת וְיִסוּד כְּתָל הַמְּעַרְבִי בְּקַדְשֶׁתָּם כְּמֵאזַּז בֵּן
 18 עֲתָה, וְכִשֶּׁם שֶׁהוּא בְּמַקְדָּשׁ הַכְּלָלִי בֵּן הוּא גַם בְּמַקְדָּשׁ
 19 הַפְּרָטִי שֶׁבְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, דְּהֵיִסוּד הוּא שְׁלֵם זָךְ
 20 וְטָהוֹר, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב "אֲנִי יְשֻׁנָּה וְלִבִּי עֵר", וְאֵיתָא
 21 בְּמַדְרָשׁ רַבָּה "אֲמַרְהָ כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-
 22 הוּא, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם אֲנִי יְשֻׁנָּה מִן הַמְּצֻוֹת וְלִבִּי עֵר
 23 לְגַמְלֹת חֲסָדִים, אֲנִי יְשֻׁנָּה מִן הַצְּדָקוֹת וְלִבִּי עֵר

1 כל אחד מישראל, בנקודת פנימיות לבבו, הוא ער, שלם, זך וטהור. והשימום הוא רק
 2 מבחוץ. תפלת דניאל בשם אד' - עולם העשייה, שע"י גילוי פנים העליונים וישועה
 3 כללית, יתבטל השימום הכללי והפרטי
 4 וְזֶהוּ בְּקִשְׁתְּ דְּנִיָּאל "פָּקַח עֵינַיְךָ וְרָאָה", בְּחִינַת עֵין ה',
 5 עֵינָא פְּקִיחָא דְּעִתִּיקָא קְדִישָׁא, דְּבְקִשְׁתְּ דְּנִיָּאל הִיא
 6 תְּפִלַּת הַגְּלוּת, וְהַבְּקִשָּׁה דְּגְלוּת הִיא "וְהָאֵר פְּנִיךָ עַל
 7 מַקְדָּשְׁךָ הַשָּׁמַם לְמַעַן אֲדַנִּי", דְּהַבְּקִשָּׁה הִיא בְּב' פְּנִים
 8 וְכִלְא חֲדָכִי. דְּהִנֵּה פְּתִיב "וְעֲשׂוּ לִי מַקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי
 9 בְּתוֹכָם", בְּתוֹכוֹ לֹא נֶאֱמַר אֱלָא בְּתוֹכָם, בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד
 10 וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁבְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הִנֵּה תוֹכִית
 11 נִקְדַּת פְּנִימִיּוֹת לְבָבוֹ הוּא מַקְדָּשׁ לְשִׁכְתּוֹ תְּבַרְךָ. וְהִנֵּה
 12 מְקוֹם הַמַּקְדָּשׁ הִנֵּה גַם עֲתָה בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת וְהַשָּׁמוּם הוּא
 13 קְדוּשׁ כְּמוֹ שֶׁהִיָּה בְּעַתְּ שֶׁהִיָּה בֵּית הַמַּקְדָּשׁ קָיָם, וְכִדְאִיתָא

11 רבים ממקור הרחמים והחסדים העליונים, להיות גלוי
 12 אלקות למטה, שיצאו ישראל מהגולה ויבנה בית
 13 המקדש. וזהו "והאר פניך על מקדשך השמים", דעל ידי
 14 גלוי הארת פנים העליונים בגלוי אור ישועה קלילית, הרי
 15 בדרך מאליו וממילא ידחה כל הענין השמום, הן
 16 בהמקדש הפללי והן בהמקדש הפרטי, והינו דמאחר
 17 שהיסודות במקדש הפללי והפרטי קדושים וטהורים הם
 18 בקדשתם העצמי גם עתה כמאז ומקדם, הגה פשיהיה
 19 גלוי הארת פנים העליונים ויתגלה הפנימיות הנעלם,
 20 יתבטל כל ענין השמום הפללי והפרטי.

שבת פרשת משפטים, פרשת שקלים, תרצ"ד

1 לעשותן", דתוכיות נקדת פנימיות הלב בכל ישראל הוא
 2 ער, וכל ענין השמום רחמנא-לצלן שישנו בישראל הוא
 3 רק פדגמת הבנינים שמחוץ להיסוד במקום מקדש
 4 הפללי, אבל היסוד המקדש הפרטי שבכל אחד ואחד
 5 מישראל הוא בקדשתו, ועל זה הוא בקשת דגנאל איש
 6 הגלות ותתנוניו "והאר פניך על מקדשך השמים למען
 7 אדני", ומזכיר שם אדני דוקא, דהנה שם אדני הוא
 8 בעולם העשיה, וכדוע דהשם דעשיה הוא אל אדני,
 9 ודגנאל יש בו אותיות אדני בתוספת אות ל, ועל כן היה
 10 ענין תפלתו ובקשתו בתתנונים ובהתעוררות רחמים

ספר השיחות - ה"ש"ת"ש"א בלה"ק

24 יג. ארבע עשרה שנה היה ר' יוסף בנימין בבית
 25 סבו החסיד הר' אלי ראובן. הוא שמע ממנו הרבה
 26 סיפורים משנות ילדותו של הרבי. החסיד ר' אלי
 27 ראובן הכיר היטב את הגאון ר' אברהם הגנן - סבו
 28 של הרבי, אביה של האם הרבנית רבקה - שקירב
 29 מאד את ר' אלי ראובן, ולמעלה משלש שנים למד
 30 הגאון ר' אברהם עם ר' אלי ראובן על פי בקשת
 31 סבו, ר' עזריאל, שותפו של הגאון ר' אברהם בעבודת
 32 ומסחר הגנות.
 33 יד. על שאלתי אם רשומים אצלו הסיפורים
 34 ששמע מסבו הר' אלי ראובן, ענה לי ר' יוסף בנימין
 35 - כן, והצביע על ראשו ולבו, ששם הם רשומים
 36 אצלו.
 37 לקראת הבר מצוה שלי - מספר לי הר' יוסף
 38 בנימין - בל"ג בעומר תקצ"ט, הלכנו - הסבא עם אבי
 39 ר' אפרים משה, דודי, ששה בני הסבא וחמשת חתניו
 40 יחד עם שנים עשר נכדים אברכים - אל הרבי
 41 לליובאוויטש, והסבא מבלי הבט על זקנותו המופלגת.
 42 אז היו הסבא וגם אביו ודודי, שהיו בעצמם זקנים,
 43 נמנעים מדבר על שנותיו של הסבא, אלא אנו ידענו,
 44 שהוא בן מאה ועשר שנים, אך היה עדיין די חזק לא
 45 רק ללכת רגלי מליאזנא לליובאוויטש, אלא גם לדגל
 46 בקלות ובזריזות מעל שלולית בוץ כאברך.

שביעי של פסח בסעודת הלילה, ה'ת"ש

1 יא. החסיד ר' יוסף בנימין מראה את ה"תניא"
 2 שהעניק לו סבו ביום הבר מצוה שלו, וב"תניא" זה,
 3 כבר ששים וחמש שנים שהוא לומד יום יום, שתים-
 4 שלוש שורות תניא, המהוות מזונו היום יומי.
 5 יב. מה אומר לכם, בינינו לספר, הרי נמצאים אנו
 6 בחוג עצמי סגור של חסידים-תמימים, אנו חסידים
 7 תלמידים תמימים, שזכינו לשמוע וללמוד מאמרי
 8 חסידות שהם מסולתה ושמנה של תורת ועבודת
 9 החסידות, עלינו להתבייש באמת מפני חסיד עממי
 10 פשוט ביותר, גרדי, שבמשך עשרות שנים חי בשוב
 11 נידח, כל יום הולך בהשכמה לעיירה לומר תהלים
 12 ולהתפלל שלש פעמים ביום בציבור, בוץ, גשם,
 13 רעמים וברקים, שלגים וסופות אין בהם משום
 14 מניעה לגרדי זה לנהוג בסדר ההנהגה שלו בעבודת
 15 הבורא ברוך הוא. וחסיד עממי זה יש לו כוח
 16 חסידי-נשמתי בלתי מוגבל להמשיך בסדר הלימוד
 17 שלו, יום יום, בימות החול, שבתות וימים טובים,
 18 במשך ששים וחמש שנים.
 19 הגרדי הפשוט הזה, החסיד העממי הזה, צריך
 20 להיות עבורנו חסידים ותלמידי חסידים, לא רק
 21 ספר מוסר, שעלינו ללמוד ממנו, אלא הוא צריך
 22 להיות עבורנו ספר כלימה וחרפה, להתבייש ולהרכין
 23 את ראשינו בפני חסיד עממי זה.

אגרות קודש

8	הטובה של התלמידים היקרים שיי המפורטים במכתבו	בי"ה, י"ז טבת, תרח"ץ	
9	של הרמ"מ שיי שוי"ב בפרטיות, ושמתם ברגש קדש בחג	אטוואצק	
10	החגים, הנני בזה לברכו בברכה משולשת בבני חיי ומזונא	ידידי הרה"ג הנודע לשם תהלה ווי"ח	1
11	רוויחא, וימלא השי"ת משאלות לבבם לטובה ולברכה,	אי"א מוהר"ר ישראל שיי	2
12	ויתן לו השי"ת פרנסתו בריוח אשר יוסיף אומץ בעבודתו	שלום וברכה,	3
13	עבודת הקדש לטוב לו לביתו ולבני ביתם ולידידו אני"ש	ידידי הנכבדים והכי נעלים מוהר"ר דוד שיי שיפרין	4
14	עדתו הטובה ד' עליהם יחיו בגשמיות וברוחניות.	ומוהר"ר מנחם מענדיל שיי שוי"ב קונין שמחוני בבשורתם	5
15	ידידו הדו"ש ומברכו	הטובה על אודות הרושם הטוב אשר ת"ל פועל ועושה על	6
16	יוסף יצחק.	ידידו אני"ש ועל כל בני תורה ד' עליהם יחיו הנהגתם	7

אג"ק מוהרי"צ כרץ יד

אגרות קודש

בי"ה, כ"ו אדר, תשכ"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו.

בעת רצון יזכירוהו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע מתאים לתוכן כתבו,

ולכתבו אודות ענין השכחה, ידועה העצה בזה מתאים להוראת חכמנו ז"ל, חיים הם למוצאיהם בפה, ללמוד בדבור, ומה טוב בחברותא באופן של שקו"ט עם החבר, שכל זה מועיל לזכרון.

ועוד שיהי בקי בעל פה המאמר ד"ה והדרת פני זקן, דסוף פרשת קדושים בלקוטי תורה.

וכן אשר יבדקו את התפילין שלו, ובכל יום חול קודם התפלה יפריש פרוטות אחדות לצדקה.

בעת רצון יזכירו כל שכתוב אודותם על הציון הק',

ומובן אשר הנהגתו הוא בלימוד התמדה ושקידה תוסיף בברכת השי"ת במילוי משאלות לבבו לטובה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

נ. ב. בטח שומר על שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים.

פרשת צו

ו **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ד צו אֶת־**
אֶהֱרֹן וְאֶת־בְּנָיו לֵאמֹר זאת תורת העולה הוא
העולה על מוקדה על־המזבח כֹּל־הַלֵּילָה עַד־
הַבֶּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תִּקְוֶה בּוֹ: ז וְלֶבֶשׁ הַכֹּהֵן
מִדֹּד בָּד וּמִכְנָסֵי־בָד וְלֶבָשׁ עַל־בְּשָׂרוֹ וְהָרִים
אֶת־הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת־הָעֹלָה עַל־
הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוּ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ: (ז) וּפָשַׁט אֶת־
בְּגָדָיו וְלֶבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת־הַדֶּשֶׁן
אֶל־מַחוּץ לַמִּחֲנֶה אֶל־מְקוֹם טְהוֹר: ח וְהָאֵשׁ
עַל־הַמִּזְבֵּחַ תִּקְוֶה־בּוֹ לֹא תִכָּפֶה וּבֵעֵר עָלֶיהָ
הַכֹּהֵן עֵצִים בְּבֶקֶר בְּבֶקֶר וְעֵרֹד עָלֶיהָ הָעֹלָה
וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים: ו אֵשׁ תִּמְיֵד
תִּקְוֶה עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכָּבֶה: ס (ישראל) וְזֹאת
תּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקֹּרֶב אֹתָהּ בְּנֵי־אֶהֱרֹן לִפְנֵי
יְהוָה אֶל־פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ: ה וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ
מִסֹּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמַנָּהּ וְאֵת כֹּל־הַלֶּבֶנָה אֲשֶׁר
עַל־הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ רִיחַ נִיחֹחַ אֲזַכְּרָתָהּ
לִיהוָה: ט וְהַנּוֹתֵרֶת מִמֶּנּוּ וְאָכְלוּ אֶהֱרֹן וּבְנָיו
מִצֹּת תֹּאכַל בְּמְקוֹם קֹדֶשׁ בְּחֹצֵר אֹהֶל־מוֹעֵד
וְאָכְלוּהָ: י לֹא תֹאכְלָה חֲמִץ חֶלְקֶם נִתְּתִי אֹתָהּ
מֵאִשֵּׁי קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא כַּחֲטָאת וּכְאֲשֶׁם:
יא כֹּל־זֶכֶר בְּבָנֵי אֶהֱרֹן וְאָכְלָנָה חֲקֵעוֹלָם
לְדֹרֹתֵיכֶם מֵאִשֵּׁי יְהוָה כֹּל אֲשֶׁר־יִזְעַק בָּהֶם
יִקְדָּשׁ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר־שיחות כרך כב ע' 2)

זאת תורת העולה (ו, ז)

והודיעך, שאף־על־פי שתרכב בית־המקדש ואין קרבן נוהג, אלולי התינוקות שקורין בסדר הקרבנות - לא הנה העולם עומד . . אם אתם עוסקים וקורים בפרשת עולה ושונין בפרשת קרבנות - מעלה אני עליכם כאלו אתם מקריבים קרבן עולה לפני, שנאמר "זאת תורת העולה" (תנחומא)

מספר בתורת החסידות, שמעלתה של הקרבת הקרבנות, היא לא בעבודה הרוחנית, אלא בוקא שהיא פעלה גשמית - שחיטת בהמה גשמית ע"ג המזבח. שנה מבטא את

בחירתו של הקב"ה בישראל, לא מצד מעלותיהם הרוחניות של ישראל, אלא מפני רצונו החפשי של הקב"ה. לכן מעשה גשמי מביע את הקשר העמק בין הקב"ה לישראל.
 על־פי־זה נוכל להבין מדוע המדרש אומר שאילולי התינוקות שקורין בסדר הקרבנות - לא הנה העולם עומד, כי בשאדם מבגר לומד את תורת הקרבנות, עקר הדגש הוא הלמוד והבנת הענין, שנה בעקר פעלה רוחנית. ואלו באשר ילד קורא בפרשת הקרבנות, הוא צדין אינו יודע ומבין כלל בענין, וכל פעלתו בקריאת פרשת הקרבנות היא פעלה גשמית.

שני **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: י זֶה קֶרְבֵּן**
אֶהֱרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה בְּיוֹם הַמִּשְׁחָה
אֹתוֹ עֲשִׂירֵת הָאָפֶה סֶלֶת מִנְחָה תִּמְיֵד
מִחֲצִיתָהּ בְּבֶקֶר וּמִחֲצִיתָהּ בְּעֹרֹב: יי עַל־מִחְבַּת
בִּשְׂמֵן תַּעֲשֶׂה מִרְבַּכַּת תְּבִיאָנָה תְּפִינִי מִנְחַת
פְּתִים תִּקְרִיב רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה: יג וְהַכֹּהֵן
הַמְּשִׁיחַ תַּחֲתָיו מִבְּנָיו יַעֲשֶׂה אֹתָהּ חֲקֵעוֹלָם
לַיהוָה כֹּלֵל תִּקְטֹר: יד וְכֹל־מִנְחַת פֶּתֶן כֹּלֵל
תִּהְיֶה לֹא תֹאכַל: טו וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: טז דַּבֵּר אֶל־אֶהֱרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר זֹאת
תּוֹרַת הַחֲטָאת בְּמְקוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁחַט הָעֹלָה
תִּשְׁחַט הַחֲטָאת לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא:
יז הַכֹּהֵן הַמַּחֲטֵא אֹתָהּ יֹאכְלָנָה בְּמְקוֹם קֹדֶשׁ
תֹּאכַל בְּחֹצֵר אֹהֶל מוֹעֵד: יח כֹּל אֲשֶׁר־יִזְעַק
בְּבִשְׂרָה יִקְדָּשׁ וְאֲשֶׁר יִזְעַק מִדְּמָה עַל־הַבֶּגֶד
אֲשֶׁר יִזְעַק עָלֶיהָ תִכַּסּ בְּמְקוֹם קֹדֶשׁ: יט וְכֹל־י
חֹרֵשׁ אֲשֶׁר תִּבְשַׁלְּבוּ יִשְׁבֹּר וְאִם־בְּכֹלֵי נַחֲשָׁת
בִּשְׁלָה וּמִרְק וְשִׁטָּף בַּמַּיִם: כ כֹּל־זֶכֶר בַּכֹּהֲנִים
יֹאכַל אֹתָהּ קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא: כא וְכֹל־חֲטָאת
אֲשֶׁר יִזְבֹּא מִדְּמָה אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ
לֹא תֹאכַל בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹף: כב זֹאת תּוֹרַת
הָאֲשֶׁם קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא: כג בְּמְקוֹם אֲשֶׁר
יִשְׁחַטוּ אֶת־הָעֹלָה יִשְׁחַטוּ אֶת־הָאֲשֶׁם וְאֶת־דָּמֹ
יִזְרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: כד וְזֹאת כֹּל־חֲלָבֹו יִקְרִיב
מִמֶּנּוּ אֵת הָאֵלֶיךָ וְאֶת־הַחֵלֶב הַמִּכְסֶּה אֶת־

מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל־קִרְבָּן תְּרוּמָה לַיהוָה לַפֶּהֱן
הַזֶּרֶק אֶת־דָּם הַשְּׁלָמִים לוֹ יְהוּה: 10 וּבִשְׂרֹזֶבַח
תּוֹדַת שְׁלָמֹיו בְּיוֹם קִרְבָּנוּ יֹאכַל לֹא־יִנְיַח מִמֶּנּוּ
עַד־בֶּקֶר: 11 וְאִם־נָדַר אָו נָדְבָה זֶבַח קִרְבָּנוּ
בְּיוֹם הַקְּרִיבֹו אֶת־זִבְחֹו יֹאכַל וּמִמַּחֲרַת וְהַנּוֹתֵר
מִמֶּנּוּ יֹאכַל: 12 וְהַנּוֹתֵר מִבֶּשֶׂר הַזֶּבַח בְּיוֹם
הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשְׂרָף: 13 וְאִם הָאֵכֶל יֹאכַל
מִבִּשְׂרֹזֶבַח שְׁלָמֹיו בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יִרְצָה
הַמִּקְרִיב אֹתֹו לֹא יִחַשֵׁב לוֹ פְּגוּל יְהוּה וְהַנֶּפֶשׁ
הָאֵכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֹנָה תִשָּׂא: 14 וְהַבִּשְׂרֹזֶבַח אֲשֶׁר־יִנְעַע
בְּכָל־טָמֵא לֹא יֹאכַל בָּאֵשׁ יִשְׂרָף וְהַבִּשְׂרֹזֶבַח
כָּל־טָהוֹר יֹאכַל בְּשֵׂר: 15 וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל
בְּשֵׂר מִזִּבְחַת הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְטָמְאָתֹו
עָלָו וְנִכְרְתָהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמּוּיָהּ: 16 וְנֶפֶשׁ
כִּי־תִנְעַע בְּכָל־טָמֵא בְּטָמְאָת אָדָם אָו א בְּבַחֲמָה
טָמְאָה אָו בְּכָל־שֶׁקֶץ טָמֵא וְאֵכֶל מִבִּשְׂרֹזֶבַח
הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְנִכְרְתָהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא
מֵעַמּוּיָהּ: 17 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: 18 דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כָּל־חֶלֶב שׂוֹר וְכֹשֶׁב וְעֵז
לֹא תֹאכְלוּ: 19 וְחֶלֶב נִבְלָה וְחֶלֶב טָרְפָה יַעֲשֶׂה
לְכָל־מְלֹאכָה וְאֵכֶל לֹא תֹאכְלוּהוּ: 20 כִּי כָּל־אֵכֶל
חֶלֶב מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיב מִמֶּנָּה אִשָּׁה
לַיהוָה וְנִכְרְתָהּ הַנֶּפֶשׁ הָאֵכֶלֶת מֵעַמּוּיָהּ: 21 וְכָל־
דָּם לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֵיתֵיכֶם לְעֹזֶף
וְלִבְהֵמָה: 22 כָּל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל כָּל־דָּם
וְנִכְרְתָהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמּוּיָהּ: 23 וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: 24 דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
הַמִּקְרִיב אֶת־זִבְחֹו שְׁלָמֹיו לַיהוָה יָבִיא אֶת־
קִרְבָּנוּ לַיהוָה מִזִּבְחַת שְׁלָמֹיו: 25 יִדְּיו תְּבִיאִינָה אֶת
אִשֵּׁי יְהוָה אֶת־הַחֶלֶב עַל־הַחֹזֶה יְבִיאֲנוּ אֶת
הַחֹזֶה לְהִנְיֹף אֹתֹו תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:
26 וְהַקְטִיר הַפֶּהֱן אֶת־הַחֶלֶב הַמְּזֻבָּחַ וְהָיָה
הַחֹזֶה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו: 27 וְאֵת שׂוֹק הַיָּמִין תִּתְּנוּ

הַקְּרִיב: 28 וְאֵת שְׁתֵּי הַפְּלִיֹת וְאֶת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר
עָלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַפְּסָלִים וְאֶת־הֵיתֵרֹת עַל־
הַכֶּבֶד עַל־הַפְּלִיֹת יִסְרֹנָה: 29 וְהַקְטִיר אֹתָם
הַפֶּהֱן הַמְּזֻבָּחַ אִשָּׁה לַיהוָה אִשָּׁם הוּא: 30 כָּל־
זָכָר בְּפָהֳגִים יֹאכְלוּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ יֹאכַל קִדְשׁ
קִדָּשִׁים הוּא: 31 כַּחֲטָאת פְּאִשָּׁם תּוֹרָה אֶחָת
לָהֶם הַפֶּהֱן אֲשֶׁר יִכְפֹּרֻו לוֹ יְהוּה: 32 וְהַפֶּהֱן
הַמִּקְרִיב אֶת־עֹלֹת אִישׁ עֹזֵר הַעֲלָה אֲשֶׁר
הַקְּרִיב לַפֶּהֱן לוֹ יְהוּה: 33 וְכָל־מִנְחָה אֲשֶׁר
תֹּאפֶה בַתְּנוּרָה וְכָל־נִעְשָׂה בַמִּרְחֶשֶׁת וְעַל־מִחְבַּת
לַפֶּהֱן הַמִּקְרִיב אֹתָהּ לוֹ תִהְיֶה: 34 וְכָל־מִנְחָה
בְּלוּלָה־בְּשֶׁמֶן וְחִרְבָּה לְכָל־בְּנֵי אַהֲרֹן תִּהְיֶה
אִישׁ בְּאָחִיו: 35

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר־שיחות כרך נה ע' 134)

וְהַרִים אֶת הַדָּשָׁן . . וְשָׂמוּ אֵצֶל הַמְּזֻבָּח. וְהוֹצִיא אֶת הַדָּשָׁן
אֶל מַחוּץ לַמִּחְנָה אֶל מָקוֹם טָהוֹר (ו', ג'ד)
שְׂרַפַת חֲלָקֵי הַקִּרְבָּן עַל הַמְּזֻבָּח מִסְמֶלֶת אֶת זְכוּכֹו שֶׁל
הָעוֹלָם הַגִּשְׁמִי, וְהַעֲלָאתֹו לְקִדְשָׁה. בְּאֶפְסֹן כָּל־לֵי נְחֻלְקִים הֵם
לְשָׁנִים: חֲלָקֵי הַקִּרְבָּן שֶׁנִּשְׂרָפִים כָּל־לַיִל, הֵם מִסְמֶלִים אֶת
הַחֲלָקִים הַנִּפְקִים שֶׁבְּעוֹלָם, שֶׁנִּשְׂרָפִים לְהוֹיֹת חֶלֶק מִהַקְדָּשָׁה,
כְּמוֹ תְּשֻׁמִּישֵׁי מְצֻנָּה. לְעַמַּת זֹאת, הָאֶפְסֹר שֶׁנִּשְׂאָר מִן הַקִּרְבָּן,
מִסְמֶל אֶת הַחֶלֶק הַגָּס שֶׁבְּעוֹלָם, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְעֹלֹת לְקִדְשָׁה,
וְרַק מִשְׁמַשׁ אֶת הַיְהוּדִי לְצָרְכִים אַחֲרִים.
גַּם הָאֶפְסֹר עֲצָמוֹ נְחֻלֵק לְשָׁנִים, יֵשׁ אֶפְסֹר שֶׁבֹו מְקַיְמִים אֶת
מְצוֹת תְּרוּמַת הַדָּשָׁן, הָאֶפְסֹר מִסְלֵק מִן הַמְּזֻבָּח, אֵיךְ הוּא
נִשְׂאָר "אֵצֶל הַמְּזֻבָּח" - קְרוֹב לַמְּזֻבָּח, אֵלֹו חֲלָקֵי הָעוֹלָם
שֶׁאֵינֶם הוֹפְכִים לְהוֹיֹת חֶלֶק מִהַקְדָּשָׁה, אֵיךְ רֹואִים בְּהֵם שֶׁהֵם
מִשְׁמָשִׁים לְעִנְיַי קִדְשָׁה. וְאֵלֹו יֵשׁ אֶפְסֹר שֶׁבֹו מְקַיְמִים אֶת
מְצוֹת הַוּצָאת הַדָּשָׁן, אֶפְסֹר זֶה מוֹצֵא אֶל מַחוּץ לַמִּחְנָה, עַל
פְּנֵי אֵינוֹ נִרְאָה כָּל־ל שְׁמוּעִיל לְעִנְיַי קִדְשָׁה, אֵיךְ גַּם בֹו
הַמְטָרָה הַסּוּפִית הִיא לְהַבִּיא תוֹעֵלֶת לְעִנְיַי קִדְשָׁה.

שְׁלִישִׁי 28 וְזֹאת תּוֹרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יִקְרִיב
לַיהוָה: 29 אִם עַל־תּוֹדָה יִקְרִיבֻנָּו וְהַקְּרִיב א
עַל־זִבְחַת הַתּוֹדָה חֲלוֹת מְצוֹת בְּלוּלֹת בְּשֶׁמֶן
וְרִקְיֹו מְצוֹת מִשְׁחִים בְּשֶׁמֶן וְסֶלֶת מְרֻבָּכַת
חֶלֶת בְּלוּלֹת בְּשֶׁמֶן: 30 עַל־חֶלֶת לֶחֶם חֲמִץ
יִקְרִיב קִרְבָּנוֹ עַל־זִבְחַת תּוֹדַת שְׁלָמֹיו: 31 וְהַקְּרִיב

תְּרוּמָה לַכֹּהֵן מִזִּבְחֵי שְׁלָמִיכֶם: הַמִּקְרִיב אֶת־דָּמֵם הַשְּׁלָמִים וְאֶת־הַחֶלֶב מִבְּנֵי אֹהֲרָן לֹא תִהְיֶה שׁוֹק תִּימִין לְמִנְהָ: זַ כִּי אֶת־חֹזֶה הַתְּנוּפָה וְאֵת | שׁוֹק הַתְּרוּמָה לְקַחְתִּי מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם וְאֵתְּנֶם לְאֹהֲרָן הַכֹּהֵן וּלְבָנָיו לְחֶקֶעוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: זַ וְאֵת מִשְׁחַת אֹהֲרָן וּמִשְׁחַת בְּנָיו מֵאִשֵּׁי יְהוָה בְּיוֹם הַקָּרִיב אֹתָם לַכֹּהֵן לַיהוָה: ח אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָתֵת לָהֶם בְּיוֹם מִשְׁחוֹ אֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתָם: ט וְאֵת הַתּוֹרָה לְעֹלָה לְמִנְחָה וּלְחֻטָּאת וּלְאֲשָׁם וּלְמִלּוּאִים וּלְזִבְחַת שְׁלָמִים: י אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי בְּיוֹם צִוְּתוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב

אֶת־קֶרְבַּנֵיהֶם לַיהוָה בַּמִּדְבָּר סִינַי: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר־שיחות כרך 12 ע' 1)

וּפָשַׁט אֶת בְּגָדָיו וּלְבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים (ו, ד)

אין זו חובכה, אלא 'דרך ארץ' - שלא לזלזל בהוצאת הדשן בבגדים שהוא משמש בהן תמיד (רש"י)

הקשה הרמב"ן: מנין לרש"י שאין זו חובכה? ויש לישב בפשטות, אם היתה חובכה להחליף את הבגדים, הנה צריך לצוות להכין סט נוסף של בגדים פחות חשובים מהבגדים הרגילים שישמשו להוצאת הדשן. ומזה שאין צווי מיוחד על כך - משמע שהחלפת הבגדים היא 'דרך ארץ' ולא חובכה.

רבי ח' א וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ב קַח אֶת־אֹהֲרָן וְאֶת־בְּנָיו אִתּוֹ וְאֵת הַבְּגָדִים וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת | פֶּר הַחֻטָּאת וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִים וְאֵת סֵל הַמִּצּוֹת: ג וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הַקְּהֵל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ד וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַתִּקְהַל הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעֵדָה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת: ו וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־אֹהֲרָן וְאֶת־בְּנָיו וַיִּרְחֹץ אֹתָם בַּמַּיִם: ז וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הַכֹּהֵן וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בְּאַבְנֵט וַיִּלְבַּשׂ אֹתוֹ אֶת־הַמְּעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הָאֶפֶד וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֶפֶד וַיֹּאפֶד לוֹ בּוֹ: ח וַיִּשֶׂם עָלָיו

אֶת־הַחֹשֶׁן וַיִּתֵּן אֶל־הַחֹשֶׁן אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתְּמִיּוֹם: ט וַיִּשֶׂם אֶת־הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּשֶׂם עַל־הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מֹול פָּנָיו אֵת צִיץ הַזָּהָב גֹּזֵר הַקָּדָשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: י וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּמָּשַׁח אֶת־הַמִּצְנֶפֶת וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וַיִּקְדַּשׁ אֹתָם: יא וַיֵּן מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ שִׁבְעַת פַּעֲמִים וַיִּמָּשַׁח אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כָּנּוֹ לְקַדְּשָׁם: יב וַיִּצַק מִשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אֹהֲרָן וַיִּמָּשַׁח אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ: יג וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי אֹהֲרָן וַיִּלְבַּשֶׂם פָּתַנָת וַיַּחְגֹּר אֹתָם אַבְנֵט וַיַּחְבֹּשׁ לָהֶם מִגְבְּעוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר־שיחות כרך 12 ע' 5)

והרים את הדשן . . ושמו אצל המזבח. ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה (ו, ד)

בגדים שבישל בהן קדרה לרבו - אל ימוג בהן כוס לרבו, לכך "ולבש בגדים אחרים" - פחותין מהן (רש"י) אם הוצאת הדשן היא פעלה פחותה מתרומת הדשן, מדוע אותו בהן עושה את שתי הפעולות? לכאורה מתאים יותר שיעשו על־ידי שני כהנים שונים? ויש לישב, וללמד מכך הוראה בעבודת האדם: כאשר האדם הוא כבטול גמור לבורא, וכל משרת פעלותיו היא למלא את רצונו ה', אין הבדל אצלו אם הפעלה שעושה חשובה או פחותה, באם צריך לעשות - הוא עושה. לכן יכול הכהן לעשות את שתי העבודות, למרות שאחת מהן פחותה במעלה, מפני שמצד נקודת מבטו של הכהן כלפי הקב"ה אין הבדל בין שתי הפעולות.

חמישי י וַיִּגַּשׁ אֶת פֶּר הַחֻטָּאת וַיִּסְמֹךְ אֹהֲרָן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ פֶּר הַחֻטָּאת: יא וַיִּשְׁחַט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב בְּאֶצְבָּעָיו וַיַּחֲטֵא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם יִצַק אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ וַיִּקְדָּשׁוּ לְכַפֵּר עָלָיו: יב וַיִּקַּח אֶת־כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקָּרֶבֶת וְאֵת יִתְרַת הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׁתֵּי הַכִּפֹּיֹת וְאֶת־חֶלְבֵהֶן וַיִּקְטֹר מֹשֶׁה הַמִּזְבֵּחַ: יג וְאֶת־הַפֶּר וְאֶת־עֹרֹ וְאֶת־בָּשָׂרוֹ וְאֶת־פְּרָשׁוֹ שָׂרַף בְּאֵשׁ מִחוּץ

עַל־הַקָּרֵב וְאֵת יִתְרַת הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׁתֵּי הַפְּלִיֹּת
 וְאֶת־חֻלְבֵּהֶן וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין: 10 וּמִסֵּל הַמִּצּוֹת
 אֲשֶׁר 11 לִפְנֵי יְהוָה לָקַח חֲלֵת מִצֶּה אַחַת וְחֵלֶת
 לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרִקִּיק אֶחָד וַיִּשֶׂם עַל־הַחֲלָבִים
 וְעַל שׁוֹק הַיָּמִין: 12 וַיִּתֵּן אֶת־הַפֶּלַעַל עַל כַּפֵּי אֹהֶל
 וְעַל כַּפֵּי בָּנָיו וַיִּנַּף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה: 13
 וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֹתָם מֵעַל כַּפֵּיהֶם וַיִּקְטֹר
 הַמִּזְבֵּחַ עַל־הַעֹלָה מִלְאִים הֵם לְרִיחַ נִיחֹחַ
 אֲשֶׁה הוּא לַיהוָה: 14 וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַחֹזֶה
 וַיִּנְיֶפְהוּ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵיל הַמִּלְאִים
 לְמֹשֶׁה הָיָה לְמִזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קלד)

והרים ממנו בקמצו . . והקטיר המזבח . . והנותרת ממנה
 יאכלו אהרן ובניו . . לא תאפה חמץ חלקם (וי, ח"ג)
 לא תאפה חמץ חלקם - אף השירים אסורים בחמץ (רש"י)
 קרבן המנחה, העשוי מקמח, רומז על צרכי האדם.
 הקמץ המורם מן המנחה ומקטיר על המזבח, רומז לזמן
 המקדש לתורה ותפלה - שבדרך כלל הנו מקצת היום. ואלו
 שברי המנחה - המתרים באכילה - מורים לשאר הזמן שבו
 עוסקים בעניגי העולם הזה. כשם שהקרכת הקמץ מקדשת
 ומתירה את השירים, כך הזמן המקדש לתורה ותפלה במשך
 היום, מתיר ומקדש את שאר היום שהעסוק בעניגי העולם
 והיה "חלין שנעשו על טהרת הקדש". וכשם ששברי המנחה
 אסורים בחמץ, כך גם כשהאדם עוסק בשאר היום בעניגי
 העולם הזה, עליו לעבוד מתוך ענה והתבטלות לבוּרא
 העולם.

שביעי 15 וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִן־הַדָּבָר
 אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּזַּן עַל־אֹהֶל וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־
 בָּנָיו וְעַל־בְּגָדֵי בָּנָיו אֹתוֹ וַיִּקְדַּשׁ אֶת־אֹהֶל וְאֶת־
 אֶת־בְּגָדָיו וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־בְּגָדֵי בָּנָיו אֹתוֹ: 16
 17 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל וְאֶל־בָּנָיו בְּשֵׁלוֹ אֶת־
 הַבָּשָׂר פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְשֵׁם תֹּאכְלוּ אֹתוֹ
 וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בְּסֵל הַמִּלְאִים כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי
 לֵאמֹר אֹהֶל וּבָנָיו וְאֶת־הוֹ: 18 וְהַנּוֹתֵר בַּבָּשָׂר
 וּבַלֶּחֶם בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: 19 וּמִפֹּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא
 תֵצְאוּ שִׁבְעַת יָמִים עַד יוֹם מְלֵאת יְמֵי מִלְאֵיכֶם

לְמַחְנֶה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: 20 וַיִּקְרָב
 אֵת אֵיל הָעֹלָה וַיִּסְמְכוּ אֹהֶל וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם
 עַל־רֹאשׁ הָאֵיל: 21 וַיִּשְׁחֹט וַיִּזְרַק מֹשֶׁה אֶת־הַדָּבָר
 עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: 22 וְאֶת־הָאֵיל נָתַח לְנִתְחוֹ
 וַיִּקְטֹר מֹשֶׁה אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַנְּתָחִים וְאֶת־
 הַפָּדֵר: 23 וְאֶת־הַקָּרֵב וְאֶת־הַכְּרָעִים רָחֵץ בַּמַּיִם
 וַיִּקְטֹר מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה הוּא
 לְרִיחַ־נִיחֹחַ אֲשֶׁה הוּא לַיהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֶת־מֹשֶׁה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א ע' 217)

אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה (וי, י)
 תמיד - אפילו בשבת, תמיד - אפילו בטמאה (ירושלמי
 יומא פ"ד ה')

מבאר בתורת החסידות שהמזבח מרמז על לבו של
 האדם. ו'אש תמיד' רומזת על התשוקה וההתלהבות לקב"ה
 הבוררת תמיד בלבבו של כל אדם. מדברי ה'ירושלמי' נתן
 ללמד הוראה בעבודת האדם: שבת - משמעותה התנתקות
 מעניגי העולם, והתחברות אף ורק לעניגים רוחניים. במצב
 כזה יכול לחשב האדם שאינו זקוק ללחם והתשוקה שבלבו
 להתקרב אל הקב"ה. אומרת התורה, אש תמיד - אפילו
 בשבת, גם כשהאדם נמצא בהתעלות רוחנית ומנתק מעניגי
 העולם, צריכה לבער בו גם בחיצוניות התלהבות והתשוקה.
 טמאה - הוא המצב הגרוע ביותר, האדם נמצא ברחוק גמור
 מן הקדשה. ואם כך עלול הוא לחשב, שאבד את הקשר עם
 הקדשה, ולכן אינו צריך להרגיש חמימות והתלהבות
 בדברים שבקדשה. בא הכתוב ומלמדנו, אש תמיד - אפילו
 בטמאה, גם במצב גרוע ביותר, האדם צריך לעורר בעצמו
 את 'אש התמיד' והיא תרומם אותו ממצבו הירוד.

ששי 24 וַיִּקְרָב אֶת־הָאֵיל הַשְּׁנִי אֵיל הַמִּלְאִים
 וַיִּסְמְכוּ אֹהֶל וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:
 25 וַיִּשְׁחֹט 1 וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִדְּמוֹ וַיִּתֵּן עַל־תְּנוּפֵד
 אֹזֶן־אֹהֶל הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן יְדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־
 בֶּהֱן רִגְלוֹ הַיְמָנִית: 26 וַיִּקְרָב אֶת־בְּנֵי אֹהֶל וַיִּתֵּן
 מֹשֶׁה מִן־הַדָּבָר עַל־תְּנוּפֵד אֹזְנָם הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן
 יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן רִגְלָם הַיְמָנִית וַיִּזְרַק
 מֹשֶׁה אֶת־הַדָּבָר עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: 27 וַיִּקַּח
 אֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־הָאֵלֶּיָה וְאֶת־כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר

שְׁהָרִי הַקָּבִ"ה עוֹשֶׂה חֲסָדִים בְּכָל רֹגַע וְרֹגַע עִם כָּל אָדָם. וְזֶה אֵינוֹ מִתְקַבֵּל עַל הַדַּעַת. לְכֵן רַשִׁ"י מְפָרֵשׁ שֶׁקֶרְבֵּן תּוֹדָה מְבִיאִים עַל אֲרוּעַ חֲרִיג - גַּס. וְדוֹקָא ד' נְסִים אֵלוּ, כִּי הַצּוּרִי לְהִבִּיא קֶרֶבֶן תּוֹדָה נֶאֱמַר לְדוֹר הַמְדַבֵּר, שֶׁם קָרוּ נְסִים גְּלוּיִים כָּל יוֹם - יְרִידַת הַמָּן, עֲנֵי הַכְּבוֹד, בְּאֵר מַרְגִּם וְכו', וְאֵם הַפְּנִינָה בְּקֶרְבֵּן תּוֹדָה הִיא עַל גַּס סֶתֶם, הִיז דוֹר הַמְדַבֵּר צְרִיכִים לְהִבִּיא קֶרֶבֶן כָּל יוֹם. לְכֵן רַשִׁ"י מְפָרֵשׁ דוֹקָא ד' נְסִים הַלְלוּ, שֶׁבְּדוֹר הַמְדַבֵּר לֹא הָיוּ.

מפְטִיר: וּמִפְתַּח אֱהֵל מוֹעֵד לֹא תִצְאוּ שִׁבְעַת יָמִים עַד יוֹם מְלֹאת יְמֵי מְלֹאֵיכֶם כִּי שִׁבְעַת יָמִים יִמְלֹא אֶת־יְדֵכֶם: כִּי פֶאֶשֶׁר עֲשֶׂה בַיּוֹם הַזֶּה צֹוּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: וּפְתַח אֱהֵל מוֹעֵד תִּשְׁבוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שִׁבְעַת יָמִים וּשְׁמֵרְתֶם אֶת־מִשְׁמֵרַת יְהוָה וְלֹא תִמוּתוּ כִּי־כֵן צִוִּיתִי: לֹא וַיַּעַשׂ אֶהְרֹן וּבָנָיו אֶת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: ססס

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - תפארת לוי יצחק, ס' ויקרא ע' טז)

ויצק משמן המשחה על ראש אהרן וימשח אתו לקדשו (ח, יב)

יש להבין בפנימיות העניינים, מדוע משיחת אהרן נעשתה על-ידי משה, אף שפנהו של משה פחותה בדרגתה מקנהו של אהרן. בתורת החסידות מבאר שמשה ואהרן הם כנגד תורה ותפלה. משה כנגד תורה - זכרו תורת משה עבדי. אהרן כנגד תפלה - תפלות כנגד קרבות תקנום. לכן משיחת אהרן היתה על-ידי משה, היות שכל העניינים שבעולם שרשם מן התורה, לכן גם התפלה (אהרן) צריכה לבוא על-ידי תורה (משה).

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עץ־חיים היא למחזיקים בה, ותמכה מאשר. דרכיה דרכי־נעם, וכל־נתיבותיה שלום. ארץ ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחנות של הספר תורה.

כִּי שִׁבְעַת יָמִים יִמְלֹא אֶת־יְדֵכֶם: כִּי פֶאֶשֶׁר עֲשֶׂה בַיּוֹם הַזֶּה צֹוּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: וּפְתַח אֱהֵל מוֹעֵד תִּשְׁבוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שִׁבְעַת יָמִים וּשְׁמֵרְתֶם אֶת־מִשְׁמֵרַת יְהוָה וְלֹא תִמוּתוּ כִּי־כֵן צִוִּיתִי: לֹא וַיַּעַשׂ אֶהְרֹן וּבָנָיו אֶת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: ססס

צ"ו פסוקים, צ"ו סימן.

חצי קדיש

ותגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בתיובון וביומיוון ובחני דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן היא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, השבתתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר־שיחות כרך יב ע' 20)

אם על תודה נקריבנו (ז, יב)

אם על דבר הודאה על גס שנעשה לו, כגון יורדי הים והלכי מדבריות וחיבשי בית האסורים וחולה שנתרפא (רש"י) יש להקשות: מנין לרש"י שקרבן תודה הוא על גס דוקא, ולא תודה לה' סתם? וגם אם הפונה על גס, מה הקרח לומר שהם דוקא ד' נסים אלו בלבד? ויש לומר: אלו קרבן תודה הוא הודאה לה', ה'יו צריכים להביא קרבן תודה כל יום,

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנִּאמְרִים בְּאוֹתָהּ בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמֶת וְצֶדֶק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליוזר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

כא כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל עלוֹתֵיכֶם שְׁמַעוּ מִלִּי כִּי הוֹסִיפוּ אוֹתֶם עַל־זִבְחֵיכֶם עַל זִבְחֵי שְׁלֵמֵיכֶם וּתְקַרְבּוּ אוֹתֶם וְאִכְלוּ הַבֶּשֶׂר שֶׁתִּרִי אִינֶם לְרֹצֵן לִפְנֵי וְלִמַּח תִּפְסְדוּ הַבֶּשֶׂר: כִּבְכִי לֹא־דַבַּרְתִּי אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם וְלֹא צִוִּיתִים בְּיוֹם הוֹצִיאִי אוֹתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־דְּבַר עוֹלָה וְזָבַח כִּי תַחֲלֹת תִּנְאִי לֹא הָיָה אֵלָּא אִם שְׂמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי וְשִׁמְרַתֶם אֶת בְּרִיתִי וְהִיתִים לִי מְגִלָּה (שמות יט): כִּבְכִי אִם־אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה צִוִּיתִי אוֹתְכֶם לֵאמֹר שְׂמְעוּ בְּקוֹלִי וְהִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי בְּעַצְמִי אֲשַׁפֵּעַ לָכֶם טוֹבָה בְּזוֹלַת אֲמִצְעִי וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעָם זֶה הַעֲשֶׂה וְהַבָּאָה תִּקְרָבֶנּוּ הוּא כְּאֶחָד מִכֹּל

המעצות שאין נחת בהם בזולת שמוע בקול ה' והלכתם בכל־הדרך אשר אצוה אתכם לא יבוא לי תועלת מזה רק למען ייטב לכם: כד ולא שמועו ולא־הטו את־אזנם אף יוצאי מצרים, ויכלו במעצות בעצה שלכם בשררות לבם הרע מה שמדו והתאו ויהיו לאחור ויכלו לאחור בכל יום היו פותחים והולכים בעבודת ה' ולא לפנים: כה למן־היום אשר יצאו אבותיכם מארץ מצרים עד היום הזה הפה פותחים והולכים ואשלה אליכם את־כל־עבדי הנביאים ויום השפם ושלה בכל יום אני משכים ומשלה: כו ולוא שמועו אלי אנשי הדור הזה ועור ולא הטו את־אזנם כי לא רצו כלל לכהן דברי הנביאים ויקשו את־ערפם וגם לא הסבו אותו לאחוריהם לראות, ובה הרעו מאבותם: כז אמר ה' לרמיהו ודברת כאשר תדבר אליהם

הפטרת פרשת צו לקריאה בציבור

ולשמו"ת בורמיה פרק ז

כא כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל עלוֹתֵיכֶם סְפוּ עַל־זִבְחֵיכֶם וְאִכְלוּ בֶּשֶׂר: כִּבְכִי לֹא־דַבַּרְתִּי אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם וְלֹא צִוִּיתִים בְּיוֹם הוֹצִיאִי אוֹתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־דְּבַר עוֹלָה וְזָבַח: כִּבְכִי אִם־אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה צִוִּיתִי אוֹתְכֶם לֵאמֹר

שי למורא

כד) במעצות, בעצות שלכם, לא בעצתי, וכפי שממשיך "בשררות לבם הרע". בשררות לבם, כפי שלכם רואת. מלשון "אשורגו" (במדבר כד, טז). פרוש אחר, בתקף לבם, מלשון "שריר וקיס". ובתרגום יונתן בן עוזאל, בתהור לבם. ויהיו לאחור, כלומר, בכל יום היו פותחים והולכים בעבודת ה'. ולא לפנים, ולא היו מוסיפים והולכים. כה) יום השפם ושלה, מדי יום ביום השפם ושלה.

שְׂמְעוּ בְּקוֹלִי וְהִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעָם וְהִלַּכְתֶּם בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲצַוֶּה אֶתְכֶם לְמַעַן יִיטַב לָכֶם: כִּד וְלֹא שְׂמְעוּ וְלֹא־הִטּוּ אֶת־אֲזָנָם וַיִּלְכוּ בְּמַעֲצוֹת בְּשַׁרְרוֹת לִבָּם הָרַע וַיְהִיו לְאֶחָזֵר וְלֹא לְפָנִים: כה לְמֹן־הַיּוֹם אֲשֶׁר יֵצְאוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה וְאֲשַׁלַּח אֵלֵיכֶם אֶת־כָּל־עַבְדֵי הַנְּבִיאִים יוֹם הַשְּׁפָם וְשַׁלַּח: כו וְלֹא שְׂמְעוּ אֵלַי וְלֹא הִטּוּ אֶת־אֲזָנָם וַיִּקְשׂוּ אֶת־עַרְפָּם הָרַעוּ מֵאֲבוֹתָם: כז וְדַבַּרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֲלֵיךְ וְקִרְאתָ אֲלֵיהֶם

עטרת מרים

אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה יִדְעֵמִי אֲשֶׁר וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֱלֹהֵי וַיִּבְרְחוּ לָהֶם וַיִּקְרָאתִי וְאִם תִּקְרָא אֲלֵיהֶם יִדְעֵמִי וְלֹא יַעֲנוּכָהּ כִּי לֹא יַעֲנוּ לִּי: כֹּחַ אִזּוֹ וְאִמְרַת אֲלֵיהֶם אִין אֵלֶּה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר שָׁמְעוּ דְבַר ה' בְּסִינַי אֵלֶּה זֶה הַגּוֹי אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹל הַיְהוָה אֱלֹהֵיוּ וְלֹא לָקְחוּ מוֹסֵר מֵעוֹלָם אֲבָדָה הָאֲמוּנָה אֲמוּנַת הָאֵל אֲבָדָה מִלָּבָם וַיִּנְכְּרֵתָה מִפִּיהֶם וְלֹא יִזְכְּרוּ פֶה: כִּב פֶּה | אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי־הַתְּהִלָּה חֲכָם בְּחֻכְמָתוֹ כִּי לֹא תוֹעִיל לוֹ פִּיּוֹן שְׂלֵא יָדַע אֶת ה' וְלֹא הִלֵּךְ בְּדַרְכָיו וְאֵל־יִתְהַלֵּל הַגִּבּוֹר

שי למורא

כח) וַיִּנְכְּרֵתָה מִפִּיהֶם, וַיִּפְסְקָה הַזְּכָרְתָהּ בְּפִיהֶם.

וְלֹא יַעֲנוּכָהּ: כֹּחַ וְאִמְרַת אֲלֵיהֶם זֶה הַגּוֹי אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיוּ וְלֹא

בְּגִבּוֹרָתוֹ שׂוֹכֵל לְהַצִּיל נַפְשׁוֹ מִן הַמָּוֶת אוֹ מִן הַשְּׂכִי אֱלֹהֵי־הַתְּהִלָּה עֲשִׂיר בְּעֲשָׂרוֹ לַפְּדוּת בּוֹ נַפְשׁוֹ מִן הַמָּוֶת אוֹ מִן הַשְּׂכִי: כִּג כִּי אִם־בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל יִשְׁבַּח אֶת עֲצוֹמוֹ הַשְּׂכִל כִּמְה שֶׁחֲשָׁבִיל וַיִּדַּע אוֹתוֹ כִּי אֲנִי יְהוָה וְאִין עוֹד וְאֲנִי הוּא הַעֲשֵׂה חֶסֶד לְאוֹהֲבָיו וְלִשְׂוֹמְרֵי מִצְוֹתָי, וְעוֹשֵׂה מוֹשֶׁפֶט לְהַפְרֵעַ מִן הַרְשָׁעִים וַיִּצְדָּקָה בְּאַרְצָן לִקְבֹּל אֶת הַשְּׂכִים כִּי־בְאֵלֶּה חֲפֻצְתִּי נְאֻם־יְהוָה:

לָקְחוּ מוֹסֵר אֲבָדָה הָאֲמוּנָה וַיִּנְכְּרֵתָה מִפִּיהֶם: ט כִּב פֶּה | אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי־הַתְּהִלָּה חֲכָם בְּחֻכְמָתוֹ וְאֵל־יִתְהַלֵּל הַגִּבּוֹר בְּגִבּוֹרָתוֹ אֱלֹהֵי־הַתְּהִלָּה עֲשִׂיר בְּעֲשָׂרוֹ: כִּג כִּי אִם־בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשְּׂכִל וַיִּדַּע אוֹתוֹ כִּי אֲנִי יְהוָה עֲשֵׂה חֶסֶד מוֹשֶׁפֶט וַיִּצְדָּקָה בְּאַרְצָן כִּי־בְאֵלֶּה חֲפֻצְתִּי נְאֻם־יְהוָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׂכַל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצַדִּיק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יִשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁוֹ תוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶו הַנְּבִיא עֲבָדֶךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כְּסָאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אַחֲרָיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׂלֵא יִכְפֹּה גְרוֹ לְעוֹלָם וָעַד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשְּׁפָת הַזֹּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקַדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכַבוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תְּמִיד לְעוֹלָם וָעַד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשְּׁפָת:

ברכות המגילה

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו, וצונו על מקרא
מגלה:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, שעשה נסים לאבותינו בימים ההם
בזמן הזה:

בברכת "שהחיינו" ביום, יש לכוון גם על קיום שאר מצוות החג: "משלוח מנות", "מתנות לאביונים", "סעודת פורים".

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה:

אחר קריאת המגילה מברכים ברכה זו:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, הרב את ריבנו, והדן את דיננו, והנזקם
את נקמתנו, והנפדע לנו מצרינו. והמשלם גמול לכל איבי נפשנו,

ברוך אתה יי, הנפדע לעמו ישראל מכל צריהם, האל המושיע:

שושנת יעקב צהלה ושמחה. בראותם יחד תבלת מרדכי: תשועתם היית
לנצח, ותקנתם בכל דור ודור: להודיע שכל קוץ לא יבוש, ולא

יפלו לנצח כל החוסים בך: ארור המן אשר בקש לאבדי, ברוך מרדכי

היהודי: ארורה זרש אשת מפחיד, ברוכה אסתר בעדי: ארורים כל

הרשעים, ברוכים כל הצדיקים, וגם חרבונה זכור לטוב:

אגרות קודש

ב"ה, י"ז אדר, תשכ"א

ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה משה שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מיו"ד אדר, ונעם לי לקרות בו בסיום מכתבו, אשר ישתדל
להביא ברבים ובהרחבה ע"ד תורת החסידות וביחוד חסידות חב"ד, ואת"ל הרי גם זה מענין ימים
אלו, שנכתב מכתבו בימים שלפני הפורים ונתקבל בימים הסמוכים לאחר הפורים, שכל הענינים
והנסים היו ביין, שמזה גם הציווי לבסומי ביין (רש"י מגילה ז' וש"י"ע) והרי ברוחניות הרמוז לרזין
דאורייתא, נכנס יין יצא סוד, ונתבאר בארוכה בלקוטי תורה לרבנו הזקן בעל התניא והשו"ע, שיר
השירים כ"ו ג' ואילך, ויהי רצון שיעשה בזה באופן דמוסיף והולך.

בברכה לבשו"ט בה"ל ובכללות הענין דהפצת המעינות חוצה מתוך שמחה ובפרט ע"פ ציווי

רז"ל דמרבין בשמחה.

לוח זמנים לשבוע פרשת צו בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
19:32	18:36	19:22	18:18	18:56	17:52	10:43	09:47	09:40	08:44	09:06	08:11	06:37	05:44	באר שבע (ח)
19:33	18:28	19:22	18:18	18:59	17:55	10:42	09:46	09:39	08:44	09:04	08:09	06:36	05:44	חיפה (ח)
19:31	18:19	19:21	18:17	19:00	17:55	10:42	09:45	09:38	08:43	09:04	08:09	06:35	05:43	ירושלים (ח)
19:33	18:37	19:23	18:19	18:57	17:53	10:43	09:47	09:40	08:44	09:05	08:10	06:37	05:44	תל אביב (ח)
19:03	17:57	18:50	18:41	18:17	18:08	09:55	10:01	08:51	08:58	08:05	08:13	05:45	05:57	אוסטריה, וינה (ח)
20:01	19:07	19:50	19:59	19:23	19:33	11:27	11:26	10:25	10:23	09:49	09:47	07:29	07:23	אוסטריה, מלבורן (ק)
19:03	17:59	18:51	18:42	18:18	18:10	09:58	10:03	08:54	09:00	08:10	08:17	05:48	06:00	אוקראינה, אודסה (ח)
18:37	17:31	18:24	18:15	17:51	17:42	09:30	09:35	08:25	08:32	07:40	07:48	05:19	05:31	אוקראינה, דונייצק (ח)
18:49	17:42	18:35	18:26	18:02	17:53	09:41	09:46	08:36	08:43	07:50	07:58	05:30	05:42	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
19:17	18:09	19:03	18:53	18:28	18:19	10:06	10:11	09:01	09:08	08:13	08:22	05:54	06:08	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
19:10	18:01	18:56	18:46	18:21	18:11	09:58	10:04	08:53	09:01	08:06	08:14	05:47	06:00	אוקראינה, קייב (ח)
19:28	18:27	19:16	19:08	18:46	18:38	10:24	10:29	09:20	09:26	08:37	08:44	06:14	06:26	איטליה, מילאנו (ח)
18:53	18:05	18:45	18:47	18:23	18:25	10:18	10:20	09:16	09:18	08:47	08:49	06:16	06:18	אקוודור, קיטו (ח)
19:33	18:40	19:23	19:31	18:57	19:05	11:00	11:00	09:58	09:57	09:24	09:22	07:02	06:57	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:26	19:29	20:15	20:25	19:46	19:56	11:52	11:51	10:51	10:48	10:12	10:10	07:55	07:49	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
20:05	19:06	19:54	19:47	19:25	19:19	11:08	11:12	10:04	10:10	09:26	09:32	07:00	07:09	ארה"ב, בולטימור (ק)
19:56	18:56	19:44	19:38	19:15	19:08	10:57	11:02	09:53	09:59	09:14	09:20	06:48	06:58	ארה"ב, ברוקלין (ק)
19:56	18:56	19:45	19:38	19:15	19:09	10:58	11:02	09:54	09:59	09:15	09:21	06:49	06:59	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)
20:34	19:33	20:22	20:15	19:52	19:45	11:33	11:38	10:29	10:35	09:49	09:55	07:24	07:35	ארה"ב, דטרויט (ק)
20:12	19:19	20:02	19:59	19:38	19:34	11:24	11:27	10:20	10:25	09:47	09:51	07:17	07:25	ארה"ב, האוסטון (ק)
19:46	18:50	19:35	19:31	19:09	19:04	10:54	10:58	09:50	09:55	09:15	09:20	06:47	06:55	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:09	19:17	20:00	19:57	19:35	19:33	11:24	11:27	10:20	10:24	09:48	09:52	07:18	07:24	ארה"ב, מיאמי (ק)
19:52	18:52	19:40	19:34	19:11	19:04	10:53	10:58	09:49	09:55	09:09	09:16	06:44	06:54	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
20:20	19:20	20:08	20:02	19:39	19:33	11:21	11:26	10:17	10:23	09:38	09:45	07:13	07:23	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
19:52	18:51	19:40	19:33	19:10	19:03	10:52	10:56	09:47	09:54	09:08	09:14	06:43	06:53	ארה"ב, שיקגו (ק)
19:10	18:21	19:01	19:06	18:38	18:43	10:38	10:39	09:36	09:36	09:06	09:06	06:38	06:37	בוליביה, לה-פס (ח)
19:56	18:46	19:42	19:31	19:06	18:56	10:42	10:48	09:38	09:45	08:49	08:57	06:31	06:44	בלגיה, אנטוורפן (ח)
19:55	18:46	19:41	19:31	19:06	18:56	10:43	10:48	09:38	09:45	08:50	08:58	06:31	06:45	בלגיה, בריסל (ח)
18:45	17:58	18:35	18:41	18:15	18:21	10:12	10:13	09:10	09:10	08:39	08:39	06:13	06:10	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:33	17:42	18:23	18:29	17:59	18:05	10:00	10:01	08:58	08:58	08:28	08:27	06:01	05:59	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
19:14	18:09	19:00	18:50	18:26	18:16	10:00	10:06	08:56	09:03	08:07	08:15	05:49	06:02	בריטניה, לונדון (ח)
19:27	18:17	19:12	19:00	18:34	18:23	10:09	10:15	09:03	09:12	08:12	08:21	05:56	06:11	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
19:22	18:12	19:08	18:57	18:32	18:22	10:06	10:12	09:01	09:09	08:11	08:20	05:54	06:08	גרמניה, ברלין (ח)
19:37	18:29	19:23	19:13	18:48	18:39	10:26	10:31	09:21	09:28	08:34	08:42	06:14	06:28	גרמניה, פרינקפורט (ח)
18:46	18:01	18:36	18:42	18:18	18:24	10:13	10:13	09:11	09:11	08:39	08:39	06:14	06:11	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:24	18:33	19:14	19:13	18:51	18:50	10:42	10:45	09:39	09:42	09:09	09:12	06:37	06:43	הודו, מומבאי (ח)
19:19	18:29	19:10	19:09	18:47	18:46	10:38	10:41	09:35	09:38	09:05	09:08	06:34	06:39	הודו, פונה (ח)
18:51	17:46	18:38	18:30	18:05	17:57	09:44	09:50	08:40	08:47	07:55	08:03	05:34	05:46	הונגריה, בודפשט (ח)
19:00	18:00	18:49	18:42	18:19	18:13	10:02	10:06	08:58	09:04	08:19	08:25	05:53	06:03	טורקיה, איסטנבול (ח)
19:22	18:24	19:11	19:05	18:43	18:37	10:27	10:31	09:23	09:29	08:46	08:52	06:19	06:28	יוון, אתונה (ח)
19:12	18:07	18:59	18:50	18:26	18:18	10:05	10:11	09:01	09:08	08:17	08:24	05:55	06:07	מולדובה, קישינב (ח)

לוח זמנים לשבוע פרשת צו בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
19:21	18:30	19:12	19:10	18:49	18:47	10:39	10:42	09:36	09:39	09:05	09:09	06:34	06:39	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
19:14	18:14	19:01	19:13	18:30	18:41	10:36	10:35	09:35	09:32	08:54	08:50	06:39	06:32	ניו-זילנד, קרייטצ'רין (ח)
18:53	18:00	18:43	18:40	18:18	18:15	10:07	10:10	09:03	09:07	08:30	08:35	06:01	06:08	נפאל, קטמנדו (ח)
19:44	18:56	19:36	19:37	19:14	19:15	11:09	11:11	10:06	10:08	09:38	09:40	07:07	07:09	סינגפור, סינגפור (ח)
18:51	17:40	18:37	18:26	18:00	17:50	09:36	09:42	08:31	08:39	07:41	07:50	05:24	05:38	פולין, ורשא (ח)
18:46	17:57	18:37	18:41	18:15	18:19	10:13	10:14	09:11	09:12	08:42	08:43	06:12	06:12	פרו, לימה (ח)
19:46	18:42	19:33	19:25	19:02	18:54	10:42	10:47	09:37	09:44	08:54	09:01	06:32	06:43	צרפת, ליאון (ח)
20:00	18:55	19:47	19:38	19:15	19:06	10:51	10:57	09:46	09:54	09:01	09:08	06:40	06:53	צרפת, פריז (ח)
18:37	17:48	18:28	18:29	18:06	18:07	10:01	10:03	08:58	09:00	08:29	08:32	05:58	06:00	קולומביה, בוגוטה (ח)
20:21	19:21	20:08	20:01	19:40	19:33	11:19	11:23	10:14	10:20	09:33	09:40	07:09	07:20	קנדה, טורונטו (ק)
20:00	18:57	19:47	19:39	19:16	19:09	10:55	11:00	09:51	09:57	09:08	09:15	06:45	06:56	קנדה, מונטריאול (ק)
19:40	18:43	19:29	19:24	19:02	18:57	10:48	10:52	09:44	09:49	09:08	09:14	06:40	06:49	קפריסין, לרנקה (ק)
20:16	19:02	20:01	19:49	19:22	19:10	10:56	11:02	09:50	09:59	08:57	09:06	06:43	06:58	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
19:52	18:39	19:36	19:23	18:59	18:47	10:29	10:35	09:24	09:32	08:28	08:38	06:15	06:31	רוסיה, מוסקבה (ח)
19:28	18:23	19:15	19:07	18:43	18:34	10:22	10:27	09:17	09:24	08:33	08:41	06:12	06:24	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
19:33	18:32	19:20	19:12	18:52	18:43	10:27	10:32	09:22	09:29	08:38	08:45	06:16	06:28	שווייץ, ציריך (ח)
19:01	18:11	18:52	18:52	18:30	18:29	10:22	10:25	09:19	09:22	08:50	08:53	06:18	06:22	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחות י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קִדְּשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאיב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומפלפורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus

Issue # 00518

20/03/2016

P.P.

שולם

1949

תל אביב

